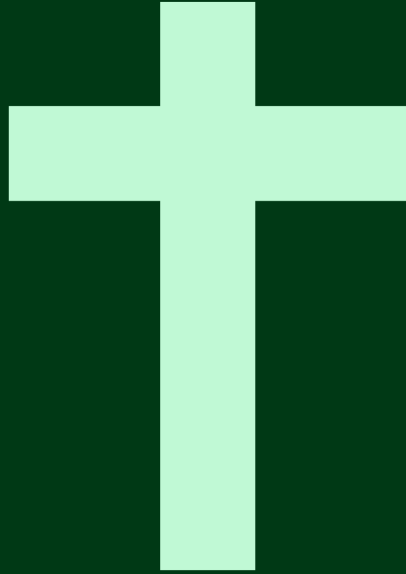

GALA Σευει

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

GALA Σευεϊ
Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la Guinée Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf

Contents

Zenεze	1
εgezode	73
Leevi	133
Gaalu Σεει	174
Tο Σεει Velesiει	235
Zozuwe	288
Tukpogaaaleve Nuiti	323
Lute	358
1 Samiyεle	363
2 Samiyεle	408
Tεne Faalaaliiti	446
Misee	490
Naɟuume	500
A6akuke	505
Sofoni	511
Azee	517
Zakali	520
Malasi	535
Kεεwotiiti	540

Zenzeze Fai Kpein Tɔɔzeizuwe

Sevei ge nui: Moize ve.

Sevei nii zu vai ma boe ungi: faiti kpein tɔɔzeizuwe.

Sevei nii ge ziegi: kona waagila unnaani puulɔlu (1 450), e zeeli kona waagila unnaani puugo (1 410) ɔɔ, aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ.

Zenzeze ja ga kpeteaniiti kpein tɔɔzeizuwe ma zewe. E la kpelani no ga e geegɔlɔgi ta zooiti kpete vai wo, ta guluiti, ta suaiti, ta nuiti kpete vai. Kete toja nubuseiti ta-vaiti tɔɔzei velei wosu, e ti yɔɔɔzu gilibai lɔɔzei velei le.

Gaagwesu mɔngi e li puugo maazu gilagi (11) zu: eteai nii de yenvuzu su, da zoo gale e naa na-fai gaaga? Be ja e ga nui? Nui losuwe ja ga mini eteai zu? Lee vaa zu nuiti ti yɔɔɔzu gilibaiti ti gologolosu? Leeni ja a ge ga zaɔui, nii pagai, e lo naama vai va?

Gaazaɔagi naati ka ti wosu zaagaza. Naati ma ka Zenzeze zewe gilazuwe ma mɔngi googaavotegi veezu, e lo ti va: zunui ta anzanui, GALA na-kpeteaniiti saama (gaagwesu mɔngi e zeeli felegai ɔɔ), ti yɔɔɔzuleve vai ta GALA (gaagwesu savago), Kayen ta Aɔe ta-vai (gaagwesu naanigo), Nowe na-foloi, undaavili tona wolai ma ziegi zu (gaagwesu lɔzita e li taavuugai ɔɔ), woiti supu voloi nuiti ta-zangaso velei lo siegi zu (gaagwesu puugo maazu gila (11)).

E zo gaagwesu puugo maazu felegai (12) ma, eyesu e li puulɔlugai (50) zu, ta bosu ti dee egvelei GALA ge vaa la ga kizogi nubuseiti po, ta e Izelayele memewolai ma mɔngiti toli na-botii ma: Abalaame nii e veteni na-kidaalevei ta na-woomenigi maavele ma, keve sienape su ga loɔo vago nu, nii nu a vokoo ma.

Na-doun zunui Izaake, ta Zakobe, nii e ga na-dounloin naa ja (gaagwesu 25:19--37:1 zu), e daaseigi zɔɔoni ga: «Izelayele.» Zozefe, nii e ga Zakobe na-doun zunui ta, koizeizu felegai ma gewolai, naa ja faiti kpein saamave, toja e vaani ga Zakobe, ta na-doin zɔiti e ve ta-veleyegeiti ba, ga ti li, ti zei Ezipete yooi zu.

Zenzeze zewe ja dee ga kalagi, e vile naa va, nii GALA ge kea. E tɔɔzeive ga boga ga GALA ka e eteai beta, naa ja e kulazu kelama ga GALA boɔlɔwe, kete nii a ke ti pe ti golo GALA be.

Sevei ja wooi gaabelazu ga GALA na-minazefe gooi e boga ga: toja yeeye na-nubuseiti ba go. E zo tɔɔzeizu e li gaabelazu, GALA ka e ga sevei nii zu vaa biin golai: toja boɔo gulazu kelama, e da tukpoi gaaleve, toja losu na-nubuseiti tugo, e da bo ti va, toja e na-nubuseiti ta-etea ziei gevele betezu. Ma woogaavote pagai ja ga: GALA bedei ja ba ga: nu la toun da, e la na-minazefegiti da, nu na-deveiti so, ta na-togiti.

ETEAI TA NUBUSEI TA-VAI LɔɔZEI VELEI

(1:1--11:32)

Geegɔlɔgi ta zooi beta vai

¹ Tɔɔzeizu mounpa GALA ge geegɔlɔgi ta zooi beteni.

² Kevele gila ge la geni zooi va, sunakai geni de. Kpidii veeni zie wolai ja. GALA Zenvui geni levetevesu ziei ja.

³ GALA ge geni ma: «Wozakalagi gula.» Wozakalagi ma ge gula.

⁴ GALA ge kaani ga wozakalagi vage. GALA ge wozakalagi ta kpidii yeeagaagweweni.

⁵ GALA ge wozakalagi laasei pɛɛni ga foloi, é kpidii laasei pɛɛ ga kuai. Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga folo mɔungi.

⁶ GALA ge ɣeni ma: «Zɔɣɔzu ɣe zieiiti ba, é zieiiti zeedaagwɛ ta zieiiti.»

⁷ GALA ge zɔɣɔzu ɣɛɛni zieiiti ba, niiti ti bu vɛlei, ta niiti ti maazu vɛlei. Naa ɣɛɛni ɣana nɔ.

⁸ GALA ge zɔɣɔzuvɛ laasei pɛɛni ga geegɔlogi. Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi velesiei.

⁹ GALA ge ɣeni ma: «Zieiiti ti geegɔlogi wu, naati ti ɣaale ba ada ɣila, ada vɔɔi ɣula kelema.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ.

¹⁰ GALA ge ma vɔɔi laasei pɛɛni ga zooi. Zieiiti ti ɣaalɛai ba, é naati daasei pɛɛ ga kpolodeiti. GALA ge kaani ga naa vage.

¹¹ Naa volu GALA ge ɣeni ma: «Zooi pɔnɔba aniiti kula, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ɣe ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ɣe ga ma zuwui.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ.

¹² Zooi pɔnɔba aniiti kulani, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la: tufai nii ma waai su a ɣe ga ma zuwui, ta gwaa wuluiti, niiti ti-ma waai ti zu ta ɣe ga ma zuwui. GALA ge kaani ga naa vage.

¹³ Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi zavasiei.

¹⁴ GALA ge ɣeni ma: «Wozakalagiti ti ɣe geezuvɛ geei ɣaave, ti foloi ta kuai yeedaagwɛ. Naati ti ɣe ga poogiti, é lo siegiti ba, ta foloiti, ta konagiti,

¹⁵ ti ɣe ga wozakalagiti geei ɣaave, ti eteai zuɣala.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ.

¹⁶ GALA ge wozakala gola felegɔiti kpeteni, ma wola gelei da ze foloi unda, ma go gelei da ze kuai unda. E somideɣaiti balaa kpeteni.

¹⁷ GALA ge ti zɛleni geei ɣaave ga ti da eteai zuɣala,

¹⁸ ti ze foloi ta kuai unda, ti wozakalagi ta kpidii yeedaagwɛ. GALA ge kaani ga naa vage.

¹⁹ Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi naanisiei.

²⁰ GALA ge ɣeni ma: «Zie wu ani vuluiti ti wola mɔin zieiiti bu, wɔniiti ti da ɣove geezuvɛ, zooi maazu.»

²¹ GALA ge kpolode wu zua wolaiti kpeteni, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la, ta zenvu anii ma ziiti kpein, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la, niiti ti levetevesu zieiiti bu. E wɔniiti kpeteni, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vage.

²² GALA ge tuya looni ti vɛ, é ɣe ma: «À buɣu, wo mɔin, wo kpolodeiti buulaave, wɔniiti ti mɔin eteai zu.»

²³ Kpidii vɛɛni, geelaalao: naa ɣeni ga foloi lɔlusiei.

²⁴ GALA ge ɣeni ma: «Zooi fuluaniiti kula, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la: toganiiti, ta kpokpo ganiiti, ta dɔbɔ zuaiti, eɣevɛlei ti ɣilagilagi ti-ma ziiti ti la.» Naa ɣɛɛni ɣana nɔ.

²⁵ GALA ge dɔbɔ zuaiti kpeteni, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la, toganiiti eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la, ta kpokpo ganiiti pɛ, eɣevɛlei ti-ma ziiti ti la. GALA ge kaani ga naa vage.

²⁶ GALA ge ɣeni ma: «Ade nubusei betɛ ga ade-maaniinigi, é ɣe ga devaaɣulabai, é ze kaleiti unda, ta wɔniiti, ta toganiiti, ta eteai pɛ, ta aniiti kpein ti bokposu zooi ma.»

²⁷ GALA ge nubusei betɛni ga tɔ bɔɣɔi maaniinigi, é kpeteni ga GALA maaniinigi. E zunui ta anzanui betɛni.

²⁸ GALA ge tuya looni ti vɛ, é ɣe ti ma: «À buɣu, wo mɔin, wo eteai laave, wo maagɔlo. A ze kaleiti unda, ta wɔniiti, ta suai kpein é yenvuzu zooi ɣa.»

²⁹ GALA ge ɣeni ma: «Wɛɛ, tufai nii ma waai su a ɣe ga ma zuwui, zooi ɣa ná pɛ, gè naa vea wo vɛ, ta gului nii ma waai su a ɣe ga ma zuwui, naa ɣa ɣe ga wo-laamianigi.

³⁰ Gè tufa undui vea ga daamianigi zou ɔa zuaiti pɛ bɛ, ta wɔniiti, ta nii kpein é ɔokposu zooi ma, nii nɔpɛ zenvu viilei su.» Naa ɔɛeni ɔana nɔ.

³¹ GALA ge kaani ga nii kpein é kpetɛai, ti wola vage. Kpidii veeni, geelaalao: naa ɔeni ga foloi ɔzitasiei.

2

¹ Pele ɔana geɔɔɔlogi bɛtɛ vai beni la ta zooi, ta ti zu aniiti kpein.

² Foloi ɔfelasiei, GALA kpegai ma ga ná-botii ɔaabelá, é looɔoni ná-botii pɛ ba, nii é kɛeni.

³ GALA ge tuya looni foloi ɔfelasiei vɛ, é make ɔɔɔ vɛ, tɔɔzei naama voloi é looɔoni, é lo ná-botii pɛ ba, aniiti kpetɛ vai zu é kɛeni.

*Eteai ta nubusɛi
ti bɛtɛ velei yɔɔɔzulɛ vai*

⁴ Geɔɔɔlogi ta zooi ti-lɔɔzeigi ɔa é ga nii, siegi zu ti bɛtɛni la.

Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI zooi ta geɔɔɔlogi bɛtɛni la,

⁵ dɔɔɔ ɔila kpalaa ge la ɔeni de eteai zu, tufa ɔila kpalaa ge la ɔeni de vɔnɔni, mazɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI la ɔeni de tona vuuni zooi ma, nu la ɔeni de ná ɔegɛɛin, é va da boti ɔɛ zooi ma.

⁶ Kɛɛ ɔumugi ɔeni wuzɛɛzu, é da zooi ma yɛbɛ.

⁷ ɔɔɔɔ GALAGI zooi ma vɔɔi zɛɛni, é kpetɛ ga zunui, é zenvu viilei vu sokpayɛɛiti su, zunui ɔɛ ga zenvu su anii.

⁸ Naa volu ɔɔɔɔ GALAGI kpelei leveni Edɛn yooi zu, folo ɔulazu velei. E zunui vilɛni su, nii é kpetɛai.

⁹ E gului ma zii kpein pɔnɔni zooi ɔa, ti vɛtɛga maanɛai, ti-ma waaiti nɛai. Zenvu wului ɔeni loni kpelei zaamave, naa vɛɛ gului va, nii é faa vagei ta faa ɔai yɔɔɔzuɔwɛɛ pelei lɛɛzu.

¹⁰ Zie wolai ɔeni ɔulazu Edɛn yooi zu, é da vu kpelei ma. Kulaai ma ná va, gaɔwɛɛni su ga ma beke naanigo.

¹¹ Ma mɔungi laaseigi ɔeni ga Pison, naa ɔa kakuɔakugai ɔavila yooi ná pɛ su. Zanugi ɔa da ɔa zooi naa zu,

¹² zanugi nii pagai. Nu ɔa da gulu mana maku nɛɛnɛgi balaa ɔa ná, daa ga bedɛliwume, ta kɔtu zɔngo baagi, daa ga wɔnikese.

¹³ Felesiei laaseigi ɔeni ga Giyon, naa ɔa kakuɔakugai Kuse yooi ná pɛ su.

¹⁴ Savasiei laaseigi ɔeni ga Tigele, naa ɔa é yeizu Asuul laai zu folo ɔulazu velei. Zie wolai naanisiei ɔa é ga Ufɛlate.

¹⁵ ɔɔɔɔ GALAGI zunui zɛɛni, é pile Edɛn kpelei zu, ga é tii ɔɛ ná, ta é make.

¹⁶ E devei nii veeni zunui ya, é ɔɛ ma: «Da zoo è guluiti kpein ma waaiti ta mi, niiti ti kpelei zu,

¹⁷ kɛɛ nii é faa vagei ta faa ɔai yɔɔɔzuɔwɛɛ pelei lɛɛzu, mina naama waai ta mi, mazɔɔ voloi da naa ta miina la, da za.»

¹⁸ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «É la vani ga zunui ɔila ko yɛ de. Ná kpɔba nu vago bɛtɛzu bɛ.»

¹⁹ ɔɔɔɔ GALAGI dɔɔɔ zuaiti ta wɔniiti kpetɛni ga pɔɔi. E vaani ga tiye zunui vɔ, é pɛtɛ, velei a ti-laaseigiti pɛɛ la, naa ɔa a kɛ ti kpein ti daaseigi zɔɔɔ, nii zunui a pɛɛ ti va.

²⁰ Zunui daaseigiti pɛɛni toganii pɛ ba, ta wɔniiti, ta dɔɔɔ zuaiti kpein. Kɛɛ zunui la ɔeni kpɔba nu vago zɔɔɔni.

²¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔiimɛni wolai lɔɔni zunui ɔaazu, é ɔi. E kaka ɔaegi gila seɛni, é ma zuai laaɔulu pogi zu.

²² ɔɔɔɔ GALAGI anzanui bɛtɛni ga naama ɔaka ɔaegi, nii é seɛni, é kula zunui ɔakai zu, é vaani la zunui vɔ.

²³ Zunui ɣɛni ma:

«Niizu nii ɣa é ga kaei, nii é ga mà ɣaei,
kpusei nii é ga kpùsei.

Daaseigi ɣa vɛɛ ga anzanui,
mazɔɔɔ kulavɛ zunui zu.»

²⁴ Naa ɣa é ba, zunui ɣa zeɣe keɛɣe ta dee va, é ɣili anzai va, ti ɣe ga kpuse
ɣila.

²⁵ Zunui ta anzai ti felegɔ ti ɣabei ɣeni de, keɛ ti la ɣeni unfesu bɔɣɔ ɣaazu.

3

Nui loo vai kotoi zu

¹ Kaalii ɣeleɣeleɣa ɣeni de, é leve dɔbɔ zuaiti kpein ba, niiti ɔɔɔɔ GALAGI ti
bɛɛni. E ɣeni anzanui ma: «GALA ge bogɛ nɛi ga ɣite, ga wo mina guluiti kpein
ma waai mi, niiti ti kpelei zu?»

² Anzanui kaalii woɣaavoteni, é ɣe ma: «Gá zoo gi kpelei zu wuluiti ma
waai mi.

³ Keɛ nii é ga gului é loni kpelei zaamavɛ, naa ma waai, GALA ge ɣeni ma:
«A mina ta mi, wo mina vɔɔɣu ba, naa ɣa a ke wo mina za.» »

⁴ Kaalii ɣeni anzanui ma: «Wo la zaa ɣeɣeɛin!

⁵ Keɛ GALA ge kwɛɛ ga foloi nɔpɛ wo ta miizu la, wo-ɣaazuveti ta zeɣe ma,
wa ɣe eɣe GALA, wa faa vagɔi ta faa ɣai yɔɣɔzudɣwɛɛ.»

⁶ Anzanui kaani ga gului naa ma waaiti petɛ ga maanɛvɛ, ta page ga nu mi,
fizɔge ga é keɣeɣeɣe ve nu ya. E ma waai ta ɣulani, é mi. Naa volu é ta veeni
sinigi ya, nii é ɣeni koba, naa balaa ge miini.

⁷ Ti felegɔ ti-ɣaazuveti ti zeɣeni ma. Ti kwɛɛni ga ti ɣabei ve. Ti kooleɣoole
gului ma laaiti daɣani, ti gili bɔɣɔ ma.

⁸ Kpɔkɔ leileigi, ti ɔɔɔɔ GALAGI lugi menini, é da ziezie kpelei zu. Zunui ta
anzai ti laɣuni poun ɔɔɔɔ GALAGI va kpele zu wuluiti saama.

⁹ ɔɔɔɔ GALAGI zunui lolini, é ɣe ma: «Mini ɣa è ná?»

¹⁰ E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè è-lugi menige kpelei zu. Dùavɛ, mazɔɔɔ kabei
ve, naa ɣa é kea gè laɣua.»

¹¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Be ɣa keai è ma, è ɣabei ve? E gulu waai naa ta
mia baa, nii gè ɣeni è ma, mina ta mi?»

¹² Zunui gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Anzanui nii è fea zèa, ga gi eteai zie vɔɔma,
naa ɣa é gulu waai vea zèa, gè ta mi.»

¹³ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni anzanui ma: «Leeni vaa zu è naa ɣeai?» E
gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Kaali ɣa é yàava, gè gulu waai ta mi.»

¹⁴ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni kaalii ma:

«Tei è naa ɣea, gè è ɣotoa,
toganiiti kpein ta dɔbɔ zuaiti saama.

Da da bokpo è-ɣogi ma,
è da pɔɔi mi, è-zii ma voloi pe su.

¹⁵ Nà kpaai lo wo yɔɣɔzu wa anzanui,
naa ɣa ɣe mavofodai ta dɔnɔi ti zɔɣɔzu.

Nɔnɔi ɣa dɔungi maawana,
dɔun da kɔɣɔ libiligi maawana.»

¹⁶ E ɣeni anzanui ma:

«Nà ta la da-bɔɔi ma, kogi a ɣena è ma,
da bɔɔ pe, da va dointi sɔɔɔ.

E yiima vai ɣa è mɛɛn è-zinigi vɔ pelei,
toɣa ze è unda.»

17 E ɣeni zunui ma:

«Tei è woiloga è-anzai wooi ma,
è gulu waai mi, nii gè ɣeni è mina mi,
zooi ɣa ɣoto è maavele ma.
Keni è zuvikei ɣula, è ɓolo pe,
é va leɣa è-laamianigi zɔlɔ, è-zii ma voloi pe su.

18 Toɣa ɣaingiti pɔnɔ è laalɔɣɔma.

Da zooi ɣa lufaiti miizu.

19 Da è-laamianigi zɔlɔ,
kele keni fɔdɔi ɣula è-lovalave,
eyesu è ɣale ma zooi wu,
ve è zegeni ná.

Mazɔlɔ è ɓeteve ga pɔlɔi,
da ɣale ma pɔlɔi zu.»

20 Adama anzai laasei peeni ga Eve,* mazɔlɔ toɣa é ɣeni ga nu vuluiti kpein ti-lee.

21 Ɔɔɔɣɔ GALAGI sua ɣɔlɔi ɓeteni ga segei Adama ta anzai ve, é too ti ɣɔba.

22 Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Petε, zunui ɣea eɣe ade taɣila, faa vaɣɔi ta faa ɲɔi yɔɣɔzuɣwεε fai zu. Ade pele leve tuɣɔ niina, é mina yeemaale, é va zenvu wului ma waai ɣula, a va mi, a va ye vulua ɣɔɔɣɔ.»

23 Ɔɔɔɣɔ GALAGI zunui ɣulani Eden kpelei va, ga é da zooi woli, ve kulaai ná.

24 E Adama ɓeai ma, geezuɣeelaiti ti-laaseigi ga seeluɓein, é naati toni Eden kpelei zu folo ɣulazu velei, ta boɣa zɔkpɔi nii abui ba, é da lati, ti da zenvu wului ma velei make.

4

Kayenni ta Aɓele ta-vai

1 Zunui anzai Eve laani volu, naa kogi zεge, é sɔlɔ ga Kayen, é ɣeni ma: «Gè zunu zɔlɔɣa ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-kpɔbai maavele.»

2 Naa volu, é degei Aɓele zɔlɔni. Aɓele ɣeni ga baala make nui, Kayen ɣe ga tii ɣee nui.

3 Yeeɣeɣalai ta laawu, Kayen vaani ga zooi va lɔnɔgi tanigaa, é ke ga vεɓanii Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve.

4 Aɓele ɓalaagi vaani ga ná-baala kpulugi ma yiɔo mɔungi tanigaa, é ti-ma zuai vasuveɓi kula ga zalaɣai. Ɔɔɔɣɔ GALAGI yeezeini Aɓele ta ná-veɓanii wu ga pagɔ.

5 Kele é la ɣeni yeezeini Kayen ta ná-veɓanii wu. Kayen wola yiiɣaawanani, gaazuɣili.

6 Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣeni Kayen ma: «Lee vaa zu è yiiɣaawanaai, è ɣaazuɣili?»

7 Gaaɣalage ga ni da faa vaɣɔi ɣεena, da ɣaazuve wuzεge, kele ni da faa ɲɔi ɣεena, kotoi ɣa laani da-velelave. Ziima vai ɣa ɣe ga é ze è unda, kele dɔun, vɔni ma.»

8 Kayen ɓɛni degei Aɓele vɔ, tei ti ɣeni dɔɓɔi zu, Kayen valani Aɓele va, é paa.

9 Naa voluma, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣeni Kayen ma: «È-leɣei Aɓele ɣa mini?» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè la kwεε. Nà ɣa gè ga dèɣei make nui ɓaa?»

10 Naa ɣeni ma: «Lee ɣa è keai? E-leɣei ma ɲamai ɓain gooi ɣa zeelizu mà, é zεge zooi ma.

11 Niizu è ɣotuve zooi ɣa, nii é laalaoga, é è-leɣei ma ɲamai ɓɔle, è paai.

12 Siεgi zu è boti ɣεezu la zooi ma, é la mɔ ná-kulanuma vea è ya. Da ɣe ga pela nu, è da levetεve eteai zu.»

* 3:20 Eve: daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «zenvu.»

¹³ Kayen ɣeni Ɔooɣo GALAGI ma: «Nà-faa ɲɔi ma bakɔi wola wuiɓe ga gè va zɛ bu.

¹⁴ Welɛ, ɗa kpèɛzu za tii ɣee yooi ma, gè maagooza, gè loɣu è va. Nà ɣe ga pela nu, gè ɗa leweteɓe eteai zu. Ni nu a kàana, toɣa pàa.»

¹⁵ Ɔooɣo GALAGI ɣeni ma: «Ba-o! Ni nui ta a Kayen vaana, Kayen nɔnɔi voto ka ɣula naama nui ma, ná zeizu ɣe lofela.» Ɔooɣo GALAGI poogi vɛɛni Kayen va ga nu nɔɓe ka kaana, é mina paa.

¹⁶ Naa volu, Kayen maagoozani Ɔooɣo GALAGI va, é li, é zeɛ Nɔde yooi zu, Eɗen folo ɣulazu velei.

Kayen mavofodai

¹⁷ Kayen anzai laani volu, naa kogi zeɣe, é Ɔeenɔke zɔɔɔ. E taai loni, é ná-doun zunui laaseigi vɛɛ ba.

¹⁸ Ɔeenɔke Iilade zɔɔɔni, Iilade Meɣuyayɛle zɔɔɔ, Meɣuyayɛle Metusayɛle zɔɔɔ, Metusayɛle Leemeke zɔɔɔ.

¹⁹ Leemeke anza felegɔ zeini. Gilagi laaseigi ɣeni ga Ada, zɔi laaseigi ɣe ga Sila.

²⁰ Ada Yaɓale zɔɔɔni. To ɣa é ga naati ti-mɛmɛwolai, niiti ti zeini seɣe ɣotaiti bu, ti ɗa toganiiti make.

²¹ Deɣei laaseigi ɣeni ga Yuɓale. To ɣa é ga naati kpein ti-mɛmɛwolai, niiti ti kɔnigi ɣeinsu, ti ɗa koolei vɛ.

²² Sila ɓalaagi Tuɓale-Kayen zɔɔɔni, naa ɣa é ɣeni ga kɔlu ɓɔigi ta kɔlu aniiti kpein gain nui. Tuɓale-Kayen deɣe anzanui ɣeni ga Naama.

²³ Leemeke ɣeni anzaiti ma:

«Ada ta Sila, à woilo ɣɔoi ma,
Leemeke anzaiti, à woilo ga pagɔ ɣɔoi ma.
Gè zunui vaani màawana vai zu,
ta zunu lounɣoi nà-palai vaa zu.

²⁴ Potokulai a ɣena Kayen ma, ná zeizu ɣe lofela,
Leemeke nɔnɔi zeizu ɣa ɣe ga puuloɓfela (70).»

Sete zɔɔɔ fai

²⁵ Adama anzai laani volu mɔnɔ, naa kogi zeɣe, é doun zunu zɔɔɔ, é daasei pɛɛ ga Sete, mazɔɔɔ é ɣe ma: «GALA ge doun zunu ɣili fea zèa Aɓɛle votogi zu, nii Kayen paani.»

²⁶ Sete doun zunu zɔɔɔni ɓalaa, é daasei pɛɛ ga Enɔse. Názuɓe ɣa ti tɔɔzeini la ga Ɔooɣo GALAGI valia.

5

E zo Adama mavofodai ma, é li Nowe nɔnɔi vɔ (1 Dɔɔɔ Seɓɛi 1:1-4)

¹ Adama mavofodai ma zɛɓɛi ɣa. Siegi zu GALA ge nui ɓɛɛni la, é kɓɛɛni ga GALA baaɣulabai.

² E zunui ɓɛɛni ta anzanui, é tuya looni ti vɛ, é ti-laasei pɛɛ ga nuɓusei, ti ɓɛɛ voloi nɔ.

³ Adama ná-konagi ɣeai ma ga ungila puusavagɔ (130), é doun zunu zɔɔɔni, nii é ɣeni ga baaɣulabai, ta maaniinigi, é daasei pɛɛni ga Sete.

⁴ Sete zɔɔɔga voluma, Adama kona undɔsava (800) ɣili keɛni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔɔɔni.

⁵ Adama zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona untaavuugɔ puusavagɔ (930), naa volu é zaani.

⁶ Sete ná-konagi ɣeai ma ga ungila dɔɔlugɔ (105), é Enɔse zɔɔɔni.

⁷ Enose zolboga voluma, Sete kona undasava kona dafela (807) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

⁸ Sete zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo puugo maazu felego (912), naa volu e zaani.

⁹ Enose na-konagi feni ma ga puutaavuugo (90), e Keenan zolbani.

¹⁰ Keenan zolboga voluma, Enose kona undasava puugo maazu lolugo (815) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

¹¹ Enose zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo kona lolugo (905), naa volu e zaani.

¹² Keenan na-konagi feni ma ga puulafela (70), e Magalaleyele zolbani.

¹³ Magalaleyele zolboga voluma, Keenan kona undasava puunaanigo (840) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

¹⁴ Keenan zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo kona puugo (910), naa volu e zaani.

¹⁵ Magalaleyele na-konagi feni ma ga puulazita maazu lolugo (65), e Yeelade zolbani.

¹⁶ Yeelade zolboga voluma, Magalaleyele kona undasava puusavago (830) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

¹⁷ Magalaleyele zii ma voloi kpein ge feni ga kona undasava untaavuu maazu lolugo (895), naa volu e zaani.

¹⁸ Yeelade na-konagi feni ma ga ungila puulazita maazu felego (162), e Geenake zolbani.

¹⁹ Geenake zolboga voluma, Yeelade kona undasava (800) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

²⁰ Yeelade zii ma voloi kpein ge feni ga kona untaavuugo puulazita maazu felego (962), naa volu e zaani.

²¹ Geenake na-konagi feni ma ga puulazita maazu felego (62), e Matuzalame zolbani.

²² Matuzalame zolboga voluma, Geenake kona unsavago (300) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

²³ Geenake zii ma voloi kpein ge feni ga kona unsavago puulazita maazu lolugo (365).

²⁴ Geenake zienu ga GALA ziimai, e la feni yenu na, tazei GALA ge sefenu.

²⁵ Matuzalame na-konagi feni ma ga ungila puulsava maazu lufela (187), e Leemeke zolbani.

²⁶ Leemeke zolboga voluma, Matuzalame kona undafela puulsava maazu felego (782) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

²⁷ Matuzalame zii ma voloi kpein ge feni ga untaavuugo puulazita maazu taavuugo (969), naa volu e zaani.

²⁸ Leemeke na-konagi feni ma ga ungila puulsava maazu felego (182), e doun zunui gila solbani.

²⁹ E daasei peni ga Nowe.* E feni ma: «Nii ga ade gaaneni ada-wotiiti ta ada-boliti kpein faa zu, e zolbosu zoi va, nii Goofo GALAGI foovoi.»

³⁰ Nowe zolboga voluma, Leemeke kona undolugo puutaavuu maazu lolugo (595) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taqiligaa zolbani.

³¹ Leemeke zii ma voloi kpein ge feni ga kona undafela puulafela maazu lufela (777), naa volu e zaani.

³² Nowe na-konagi feni ma ga undolugo (500), e Seme ta Same ta Zafeteni solbani.

* **5:29 Nowe:** daaseigi nii ti maabufoai va ta «gaaneni.»

6

Nuiti m̄ain vai

- ¹ Siēgi zu nuiti ti t̄ozeini la ga m̄ainda zoi ḡa, ti doun anzanuiti s̄ol̄oni,
² GALA doun zunuiti ti kaani ga nuiti ti-loun anzanuiti pagē, ti tanigaani seḡeni, ti ti ḡe ga ti-anzaiti, naati saama, niiti ti yiimazeḡeni ga tiye.
³ N̄azu ḡa Ḡooḡo GALAGI ḡeni ma la: «N̄a-zenvui la yeḡa nubusei zu ḡo, maz̄ol̄o nui ḡa ga saa ani n̄o, sii ma voloi ḡa ḡe ga kona ungila puufeleḡo (120) n̄o.»
⁴ Kooza nuiti ti ḡeni eteai zu naama zieḡiti su. Uele n̄o ḡana é ḡeni la, GALA doun zunuiti pilega voluma nuiti ti-loun anzanuiti polu. Naati ti dointi s̄ol̄oni ti v̄e, naama nu wolaiti ka ti-l̄oḡo ḡulani w̄ol̄w̄ol̄i zu.
⁵ Ḡooḡo GALAGI kaani ga nubuseiti ta-vaa n̄oi wola w̄ol̄oni zoi ḡa, ti-yiimave ma ḡis̄eiti ti ḡeni losu n̄o faa n̄oi va folo-o-folo.
⁶ Ḡooḡo GALAGI yiḡologoloni nubusei b̄ete vai zu, é pile zoi ḡa, gola ḡaazuḡilini.
⁷ E ḡeni ma: «N̄a nubusei ma zuwu ḡaalevezu zoi ḡa, nui nii ḡe k̄p̄eteai, naa v̄ee toganiiti ba, ta k̄pokpo ganiiti, ta w̄oniiti, maz̄ol̄o z̄iḡologologe ga leeni vaa zu ḡe ti b̄eteai.»
⁸ K̄le Nowe zaalai z̄ol̄oni Ḡooḡo GALAGI ḡaazu.

Nowe n̄a-fai

- ⁹ Nowe mavofodai v̄ete. Nowe ḡeni ga telebo nu ta s̄ole nu n̄a-siēgi zu nubuseiti saama. Nowe ḡeni ziezu ga GALA ziimai.
¹⁰ Nowe doun zunu savaḡo z̄ol̄oni: Seme, ta Same, naa v̄ee Zafete va.
¹¹ Eteai ḡologoloni GALA gaazu, daave ga toomai.
¹² GALA ge eteai v̄eteni, é ka ga é ḡologologa, maz̄ol̄o nubuseiti k̄pein ti zie velei ḡologoloni eteai zu.
¹³ GALA ge ḡeni Nowe ma: «Ḡe devea ga ḡe k̄p̄eteanii k̄pein sii ḡaabel̄a, maz̄ol̄o nuiti ti eteai laavega ga toomai. Naa ḡa é ba, n̄a ti undaavilisu zoi ḡa.
¹⁴ Keingi b̄ete ga gulu v̄aḡoi. Da teveleve su ga p̄ele goiti, è managi zie koozuv̄e ta poluv̄e.
¹⁵ W̄ele velei ḡa k̄e la: keingi zakpai ḡa ḡe ga met̄ele ungila puul̄ol̄uḡo (150), kogi ḡe ga met̄ele vuufeleḡo maazu l̄ol̄uḡo (25), ta gaal̄oḡai ḡe ga met̄ele puugo maazu l̄ol̄uḡo (15).
¹⁶ Da fiile zosuv̄e ḡe ba maazuv̄e kavagi wu, é ḡaku ma, nii tieḡoi a ḡe ga met̄ele valisaamai lieḡoi. Da daave ḡula kakamave. Da sangasoi lo suve, ma velei ḡe b̄oḡo maazu ga savaḡo.
¹⁷ N̄un n̄a, n̄a vaazu ga zieve golai zoi ḡa, ga é fuluaniiti k̄pein kologolo, niiti k̄pein ti zoi ḡa, ti undaa ḡa vili.
¹⁸ K̄le n̄a n̄a-minazeḡegi ḡeezu de ȳoḡozu, ḡa le keingi zu, ḡa-o, è-loun zunuiti-yo, é v̄ee è-anzai ta è-loun anzaiti ba.
¹⁹ Da suai ma zii velefelegi le keingi zu balaa, ga è ti-ma vului make ḡoba. Da k̄e ga ma zine ḡila ta ma zaa ḡila.
²⁰ Ma zine ta ma zaa, ma zii ḡilagilagi ḡa va è v̄o b̄e, w̄oniiti su, toganiiti balaa su, ta aniiti k̄pein ti b̄okposu zoi ma, ga ti p̄e ti ȳenvui make.
²¹ Da daamianigiti k̄pein seḡe, è make ḡoba, naa ḡa a k̄e é ḡe ga daamianigi è v̄e ta tiya balaa b̄e.»
²² Naa ḡa Nowe k̄eni. E naati k̄pein k̄eni, nii GALA ge ma levei veeni zea.

7

*Nowe læ vai keingi zu
ta zieve golai vaa vai*

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Nowe ma: «Læ keingi zu, ḡa-o, ḡa-υεleyeḡei-yo, mazḡḡo ḡè è υεteḡe ga telebo nu niima yeeḡeḡalalai zu nubuseiti saama.

² Suai niiti ti ḡadegai, ḡa ma zii ḡilagilagi zeḡe, ma zine ḡofela, ta ma zaa ḡofela, keḡe suai niiti ti ḡḡḡai, ḡa naama zii ḡe ga ma zine ta ma zaa nḡ.

³ Wḡniiti ḡalaa, ḡa ma zii ḡilagilagi zeḡe, ma zine ḡofela, ta ma zaa ḡofela, naa ḡa a ke è ti-ma zuwui make eteai zu ná pe.

⁴ Mazḡḡo é yeḡa ga folo ḡofela, ḡè tonai vu eteai zu, folo vuunaanigḡo (40) ta kpidi vuunaanigḡo (40) laawu, fuluanii kpein ḡè ti beḡeai, ḡè ti-ma zuwu ḡaaleve zoi ḡa.»

⁵ Nowe naa kpein keeni, nii Gooḡo GALAGI ma levei veeni zea.

⁶ Nowe kona undḡzita (600) zḡḡni niina, siḡi zu zieve golai vaani la eteai zu.

⁷ Nowe læni keingi zu ta ná-doun zunuiti, ta anzai, ta ná-doun anzaiti, ga ti ḡizo zieve golai ma.

⁸ Suai niiti saama, ti ḡadegai, ta niiti ti ḡḡḡai, naa υee wḡniiti kpein ba, ta suai niiti kpein ti ḡokposu zoi ma,

⁹ ti kpein ti zeelini Nowe ma keingi υḡ be ga felefelegi, ma zine ḡila ta ma zaa ḡila, eḡevelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya.

¹⁰ Folo ḡofela voluma, zieve golai eteai maabḡḡeni.

¹¹ Nowe zii ma ḡona undḡzitai (600), ma alu felesiei, ma volo puugḡo maazu ḡofelasiei (17) ma, naama voloi zoi wu de wolaiti ma deungiti kpein daaleveni, ta geegḡḡi ma veḡelaveti ḡalaa daalaoni.

¹² Tonai tḡzeini ga vua eteai zu, eyesu folo vuunaanigḡo (40) ta kpidi vuunaanigḡo (40).

¹³ Naama voloi ḡḡḡi nḡ ḡa Noweni ti læni la keingi zu, tḡun be, Seḡe ve, Same ve, ta Zafete, é ḡḡ anzai va ta ná-doun anza savagḡiti,

¹⁴ naa υee dḡḡo zuai ma zii kpein ba, ta toganiiti, ta aniiti kpein ti ḡokposu zoi ma, é ḡḡ wḡniiti kpein ba, ta kove ganiiti kpein.

¹⁵ Anii vului ma ziiti kpein, ma zine ma zaa, ti vaani ga felefelegi Nowe υḡ be, ga ti læ keingi zu.

¹⁶ Ti ḡilagilagi læni ma zine ma zaa, ti ma ziiti kevelei, eḡevelei GALA ge ma levei veeni la Nowe ya. Naa volu Gooḡo GALAGI daaḡuluni ma.

¹⁷ Zieve golai yeḡni læzu, é ke ga folo vuunaanigḡo (40) eteai zu. Ziei veni, é keingi wuzegḡe zoi maazu.

¹⁸ Ziei veni, é wola læ su eteai zu. Keingi ḡeni zizu ziei ḡa.

¹⁹ Ziei ḡeni læzu su nḡ, eyesu é gize ḡaagḡozagiti pe maabḡḡe geegḡḡi wu eteai zu ná pe.

²⁰ Ziei læni gizeiti maazu ga metele ḡofela ḡeḡala, ti pe maalḡḡuni.

²¹ Nii kpein é ḡeni ga fuluanii eteai zu, ti pe ti zaani, wḡniiti, toganiiti, dḡḡo zuaiti, nii kpein é ḡeni ḡokposu, ta nubusei kpein.

²² Nii kpein é ḡeni yeḡvuzu zou vḡḡi ma, naa pe ge zaani.

²³ GALA ge fuluanii kpein suwḡaaleveni zoi ḡa: nubusei ta suaiti, naa υee kpokpo ganiiti ta wḡniiti ba. Nowe nḡ ḡa é yeḡni ná, ta niiti ti ḡeni ba keingi zu.

²⁴ Zieveḡi yeḡni eteai zu eyesu folo ungila folo vuulḡḡugḡo (150).

8

Nowe ḡula vai keingi zu

¹ GALA ge ɣizeni Nowe zu, ta dɔbɔ zuaiti pɛ, ta toganiiti ti ɣeni ba keingi zu. GALA ge fiilei leveni eteai zu, zievegi tɔzeini ga maa da yei.

² Zooni wu ɔɛungiti ta geeɣɔlɔgi ma vɛlɛlaveti daaɣuluni, tonai teɔe.

³ Ziei maa ɣeni yeizu vaa, ɛ da zeɣe zooni ma, maabini folo ungiila folo vuulɔɔlugɔ (150) laawu.

⁴ Alu dɔfelasiɛi ma volo puugɔ maazu lɔfelasiɛi (17) ma, keingi loni gizei ma, nii daaseigi ga Alalate.

⁵ Ziei ɣeni ba maa da yei, eyɛsu alugi vuusiɛi. Naama alugi ma volo mɔngi, gizeiti tɔungiti ti ɣulani keɛma.

⁶ Folo vuunaanigɔ (40) levegai ma, Nowe fenɛtɛɛi laalaoni, nii ɛ kpɛteni keingi va.

⁷ E kalawɔnii vilɛni, naa ɣula, ɛ da li, ɛ da ɣaaɣale ma, na zeizu ɣɛ mɔinmɔin. E na maabɔnni, eyɛsu ziei vɔ zooni ɣa.

⁸ Naa volu ɛ poopogi balaa vilɛ, ga ɛ pɛtɛ, ni ziei maayeida zooni ɣa.

⁹ Keɛ poopogi la ɣeni zeizu zɔbɔni, ɛ ɣaleni ma pɔ bɛ keingi zu, mazɔɔ ziei ɣeni zooni ma na pɛ. Nowe yeeɣulani, ɛ so, ɛ tɛ bɔɣɔ ma keingi zu.

¹⁰ E folo lɔfela ɣiligaa maabɔnni mɔnɔ, naa volu ɛ yeebeni poopogi va, ɛ ɣula keingi zu.

¹¹ Kpɔkɔmavɛ, poopogi ɣaleni ma, ɛ va pɔ bɛ. Pɛtɛ, wolive wului ɣaalaagi gila ge ɣeni dakulugi ɣa. Nowe kwɛɛni naazu ga ziei maalɔida ɣeni de niina zooni ɣa.

¹² E folo lɔfela ɣiligaa maabɔnni mɔnɔ, naa volu ɛ poopogi vilɛni. Keɛ naa la mɔ ɣeni ɣaleni ma volu pɔ bɛ.

¹³ Nowe zii ma ɣona undɔzita maazu ɣilagi (601) ma alu mɔngi ma volo mɔngi, ziei vɔɔni zooni ɣa. Nowe keingi lakulugi zɛɣeni da. E wɛɛni, ɛ ka ga zooni ɣaavɛ vɔɔni niina.

¹⁴ Alugi velesiɛi ma volo vuufelegɔ maazu lɔfelasiɛi (27) ma, zooni vɔɔni niina kpaankpaan.

¹⁵ GALA ge bɔɛni Nowe vɔ, ɛ ɣɛ ma:

¹⁶ «Gula keingi zu, wa è-anzai, wa è-loun zunuiti, ta è-loun anzaiti.

¹⁷ Fuluanii ma zii kpein kula, niiti ti è ɣoba: wɔniiti, suaiti, ta kpokpo ganiiti, ti vaza eteai zu, ti buɣu, ti mɔin ná.»

¹⁸ Nowe ɣulani keingi zu, ta ná-doun zunuiti, ta anzai, ta ná-doun anzaiti.

¹⁹ Suai ma zii ɣilagilagi kpein ge ɣulani keingi zu, ani niiti ti bɔkposu, wɔniiti ta nii kpein ɛ vulua eteai zu.

²⁰ Nowe zalaɣa ɣulazuvɛ bɛtɛni ɣɔɔɣɔ GALAGI vɛ. E ta zɛɣeni suaiti su, niiti ti ɲadegai, ta wɔniiti su, niiti ti ɲadegai, ɛ ti ɣɛ ga gala zalaɣai, zalaɣa ɣulazuvɛ.

²¹ ɣɔɔɣɔ GALAGI zalaɣai naama maku nɛnɛgi mɛnigai ma, ɛ boni yiimavɛ, ɛ ɣɛ ma: «Gè la mɔ eteai ɣotoa nui maavele ma, anɛɛ balaa nui yiimavɛ ma ɣisiɛiti toɣɛ faa ɲɔi va, ɛ lɔzei ma lounɔ ziegi zu ma. Gè la mɔ fuluanii kpein koloɣologa, eɣɛvelei gè keai la.

²² Ni nɔ eteai ɣa dɛ ná,
anii vaza fai ta teɔe vai,
diegi ta kɔɔɛi,
foɣoi ta samai,
foloi ta kpidii,
naati ti la bɛga ɲɛɣɛɛin.»

9

GALA ná-minazɛɣegi Nowe vɛ

¹ GALA ge tuya looni Nowe ve ta ná-doun zunuiti, é ɣeni ti ma: «À buɣu, wo mɔin, wo eteai laave.

² Fuluaniiiti kpein ta lua wo va, ti zasu da bali, é zo suaiti ma ti eteai zu, é li wɔniiti pɔ, ta kpokpo ganiiti, ta kaleiti: ti pe feeve wo ya.

³ Gè fuluaniiiti kpein fea wo ve ga daamianigi. Eɣevelei gè tufa letai veai la wo ve, gè ti pe fea wo ve ɣana.

⁴ Anɛɛ naa ve, à mina suai mi, ma ɲamai va ye su, naa ɣa é ga zenvui.

⁵ A suɣwɛɛ balaa ga wo-ma ɲamai ɣa é ga wo-yenvui, nà maɣaazaɣabo. Nà maɣaazaɣabo naa ma, nii nɔpe a nu ɲamai vu, é ɣeni ga suai, baa é ɣeni ga nui. Nà nui ɣilagilagi ɣaazaɣa keɣɛloin ma ɲamai ma.

⁶ Zɔi a nu ɲama vu,
tɔ balaa nu ɣili ka ma ɲamai vu,
mazɔɔ GALA ge nui bɛteve
ga maaniinigi ɣevele.

⁷ Wɔun wa, à buɣu, wo mɔin eteai zu.»

⁸ GALA ge bɔɛni Nowe vɔ ta ná-doun zunuiti, é ɣe ti ma:

⁹ «Wɛɛ, gè minazeɣea wo ve, wa wo-mavofodai,

¹⁰ naa veɛ nii kpein ba é vulua wo ɣoba, wɔniiti, toganiiti, ta dɔɔ zuaiti, wa niiti kpein wo ɣulaai keingi zu vɔɔma, ti vaazu yenvuzu eteai zu.

¹¹ Gè minazeɣea wo ve ga: fuluanii pe undaa la mɔ viliga ga zieve golai, zieve gola la mɔ ɣea ná, é va eteai ɣologolo.»

¹² GALA ge ɣeni ma mɔnɔ: «Nii ɣa é ga minazeɣegi ma voogi eyɛsu ɣɔ, gè keɛzu ade yɔɣɔzu, nà-o, wa-o, ta anii kpein ti yenvuzu wo ɣoba.

¹³ Gè nà-kpazamanamanagi zeida tonabiingi zu, toɣa ɣe ga minazeɣegi ma voogi gi yɔɣɔzu gá eteai.

¹⁴ Siɛgi zu gè tonabiingiti gaalɛɛzu ba la, é zɛɛ zɔoi maazu, kpazamanamanagi a ɣulana kelɛma tonabiingi zu,

¹⁵ nà ɣize nà-minazeɣegi zu, é ade yɔɣɔzu, nà-o, wa-o, ta nii kpein é vulua. Ziei la mɔ vega, é va fuluanii kpein kologolo.

¹⁶ Kpazamanamanagi ɣa ɣe tonabiingi zu, nà wɛɛna ba, nà ɣize ɣoɣo minazeɣegi zu, nii é gi yɔɣɔzu gá fuluaniiiti kpein ti eteai zu.»

¹⁷ GALA ge ɣeni Nowe ma mɔnɔ: «Naa ɣa é ga minazeɣegi ma voogi, nii gè kea gi yɔɣɔzu gá fuluaniiiti kpein ti eteai zu.»

Nowe ná-doun zunu savagɔiti ta-vai

¹⁸ Nowe ná-doun zunuiti ti ɣulani keingi zu, ti ɣeni ga niiti: Seme, Same, ta Zafete. Kanaan keɣɛ ɣeni ga Same.

¹⁹ Naati ka ti ga Nowe ná-doun zunu savagɔiti, ti-mavofodai ɣa é eteai laavegai.

²⁰ Nowe ɣeni ga tii ɣeɛ nu mɔungi, nii é leezen belei leveni.

²¹ E ma lɔi bɔleni, naa so, é la ga ɣabei ná-seɣe ɣotai wu.

²² Same, nii é ga Kanaan keɣɛ, naa keɣɛ ɣabei ɣaani, é liini eteave, é bo dieni felegɔ ma.

²³ Seme ta Zafete ti tookɔba wolai zɛɣeni, ti peɛ ɣɔma, ti zie ga volu velei, ti peɛ ti-ɣeɛ ma, kabei lɔɣu. Tei ti voluavega ɣeni de, ti la ɣeni ti-ɣeɛ ɣabei ɣaani ɲeɣeɛin.

²⁴ Siɛgi zu Nowe wuunni da, é ɣula ná-dɔɔzodai zu, é naa mɛnini, nii ná-doun zunu ɣaabelagi keɛni la,

²⁵ é zɛba é ɣe ma: «Kanaan ɣotove! Toɣa ɣe ga keɣɛleaiti ta-luɔiti tɔnɔ ma luɔi!»

²⁶ Naa volu é ɣeni ma: «Mamagi ɣa ɣoɣo GALAGI ve, Seme ná-GALAGI, Kanaan ɣa ɣe ga Seme ná-duɔi!

²⁷ GALA ge Zafete zeizube maawoalo, é zeí Seme ná-sege gotaiti bu, Kanaan ga ge ga ná-duoi!»

²⁸ Zieve golai voluma, Nowe keeni ga kona unsavago puuloolugo (350).

²⁹ Nowe zii ma voloi kpein ge geni ga kona untaavuuugo puuloolugo (950), naa volu é zaani.

10

Ziiti toozei velei (1 Dolo Sevei 1:5-23)

¹ Zieve golai levega voluma, Nowe ná-doun zunuiti, Seme, Same ta Zafete, ti dointi soloni. Ti-mavofodaiti daaseigiti ti geni ga:

² Zafete mavofodaiti ti geni ga: Gomeel, Magoge, Madayi, Yavan, Tubale, Meesake, ta Tilase.

³ Gomeel mavofodaiti ti geni ga: Asekeenaze, Lifate, ta Togaalema.

⁴ Yavan mavofodaiti ti geni ga: Elisa, Taalesise, Kitime, ta Dodanime.

⁵ Ti-mavofodaiti kaa, ti zeini zie zaama yooiti su, ta zielave yooiti. Ti vazage zooiti su, egevelei ta-velayegaiti, ta ti-laawooiti ta ti-ma ziiti ti la.

⁶ Same mavofodaiti ti geni ga: Kuse, Miselayime, Pute, ta Kanaan.

⁷ Kuse mavofodaiti ti geni ga: Seba, Gavila, Sabeta, Layema, ta Sabeteeka. Layema mavofodaiti ti geni ga: Saba ta Dedan.

⁸ Kuse Nimelode zoloni, naa ga é geni ga zebesu nu wola moungi zooi ga.

⁹ E geni ga doso wola Goofo GALAGI gaazu, naa ga é ba, a da wo da ga: «Doso wolai Goofo GALAGI gaazu, ege Nimelode.»

¹⁰ Ná-masadai ma laa wola mounigiti ti geni ga Babeleni ta Elke, naa ve Akade va, ta Kalenee, niiti ti Sineyaal yooi zu.

¹¹ Naama yooi voluma, Nimelode liini Asiili yooi zu, é Ninive laa wolai lo, ta Legobote-Iil, ta Kala,

¹² naa ve Leesn va, nii é Ninive ta taa wolai Kala ti yoozuve.

¹³ Miselayime mavofodaiti ti geni ga: Lude nuiti, Aname nuiti, Legabe nuiti, Nafetu nuiti,

¹⁴ Pateluse nuiti, Kaselu nuiti, ta Kafetool nuiti. (Kaselu nui naati ka Filiseti nuiti kulaai ti zu).

¹⁵ Kanaan ná-doun zunu moungi é soloni, naa ga é geni ga Sidon, naa volu gelei ge ga Gete.

¹⁶ Kanaan mavofodaiti ti geni ga: Yeebuse nuiti, Amool nuiti, Giilegase nuiti,

¹⁷ Geeve nuiti, Aaleke nuiti, Sine nuiti,

¹⁸ Aalevade nuiti, Semaal nuiti, ta Gamate nuiti. Naa voluma Kanaan nuiti ta-velayegaiti ti vazani.

¹⁹ Kanaan nuiti ta-you gwegi liini eyesu Sidon, Geelaal letema velei, eyesu é zeeli Gaza, ta Sodome velei, é ve Gomool velei va, é li Adema ta Seboyime, eyesu é gaabela Leesa yooi ma.

²⁰ Same mavofodaiti kana, egevelei ta-velayegaiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

²¹ Seme doun zunuiti balaa soloni, toga é geni ga Ebeel lointi kpein timemewolai, Zafete nono lii.

²² Seme mavofodaiti ti geni ga: Elame, Asuul, Aalepakesade, Lude, ta Alame.

²³ Alame mavofodaiti ti geni ga: Use, Gule, Geeteel, ta Mase.

²⁴ Aalepakesade Seela zoloni, ta Seela Ebeel zoloni.

²⁵ Eðeel zunu loun felego zolooni: Gilagi laaseigi gjeni ga Peellege, toozei ná-siegi zu ga zooi ga nubuseiti zeedaagwæeni la, ta keefeloin laaseigi gjeni ga Yoketan.

²⁶ Yoketan mavofodaiti ti gjeni ga: Alemodade, Seeleefe, Gasaalemavete, Yeela,

²⁷ Gadolame, Uzale, Dikela,

²⁸ Wobale, Abimayele, Saða,

²⁹ Wafil, Gavila, ta Yobaðe. Niima nuiti pe ti gjeni ga Yoketan mavofodaiti.

³⁰ Ti zeini Meesa ta Sefaal gize yooi yofozu, nii é folo gulazu velei.

³¹ Seme mavofodaiti kana, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ta ti-laawooiti, ta ti-ma ziiti ta-yooiti su.

³² Nowe ná-doun zunuiti ta-veleyegeiti keveleiti kana, egevelei ti-mavofodaiti ti la, ti-ma ziiti saama. Tiya ga ziiti kpein kulaai ti zu, ti vazagai eteai zu zieve golai levega volumna.

11

Nubusei gaka fai Babele

¹ Eteai pe ge gjeni zii woo gilagi wosu, ti gjeni boezu ga woo gilagi.

² Ti zegeni ga folo gulazu velei, ti neme wola gila kaani Sineyaal yooi zu, miná ga ti zeini ná.

³ Ti gjeni bogfo ma: «Ade li, ade bilikiiti dofa, ade ti gála abui zu.» Bilikii gjeni ti ve ga pele lo kotui, ti da sei ga managi.

⁴ Ti gjeni bogfo ma manó: «Ade li, de taai ta lo bogfo ve, ta pele gaagfoozagi nii nongui a zeii geei va. Ade bogfo bogfo gula, naa ga a ke ade mina vaza zooi ga ná pe.»

⁵ Goofo GALAGI yeini taai vetesu ta pele gaagfoozagi, nii nuiti ti gjeni tosu.

⁶ Goofo GALAGI gjeni ma: «Wele, ta ga zii gilagi no, woo gilagi no ga é ti-la. Ni ta toozeina gani, ani nape ge la mo pele besaga ti lugfo naa gee vai zu, nii a ge ti gisu.»

⁷ Ade yei, de li, de ti-laawooi zupu, naa ga a ke, ti mina bogfo laawooiti meni.»

⁸ Goofo GALAGI ti zuvazani, ti maagfoozaga ná va, ti li eteai zu ná pe. Ti loogoni taai lo fai va.

⁹ Naa ga é keai taai naa laasei peai ga Babele,* mazoloo miná ga Goofo GALAGI eteai kpein gooi zupuai ná. Ná ga Goofo GALAGI ti zuvazani ná, ti li eteai zu ná kpein.

Memewolaiti daaseigiti é zo Seme ma, é zeeli Abalame ma (1 Dolo Sevei 1:24-27)

¹⁰ Seme mavofodai gaa: Zieve golai levegai ma, é ge ga kona felego, Seme ná-konagi gjeni ga ungi (100), é Aalepakesade zolooni.

¹¹ Aalepakesade zolooaga volumna, Seme kona undoolugo (500) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zolooni.

¹² Aalepakesade ná-konagi geai ma ga puusavago maazu loolugo (35), é Seela zolooni.

¹³ Seela zolooaga volumna, Aalepakesade kona unnaanigo kona savago (403) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zolooni.

¹⁴ Seela ná-konagi geai ma ga puusavago (30), é Eðeel zolooni.

¹⁵ Eðeel zolooaga volumna, Seela kona unnaanigo kona savago (403) gili keeni. E doun zunui ta doun anzanui tagiligaa zolooni.

* **11:9 Babele:** daaseigi nii ti maabugaa va ta «faazupui.»

¹⁶ Eβeel ná-konagi ɣeai ma ga puusavagɔ maazu naanigɔ (34), é Peelɛge zɔlɔni.

¹⁷ Peelɛge zɔlɔga voluma, Eβeel kona unnaanigɔ puusavagɔ (430) ɣili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni.

¹⁸ Peelɛge ná-konagi ɣeai ma ga puusavagɔ (30), é Leyu zɔlɔni.

¹⁹ Leyu zɔlɔga voluma, Peelɛge kona unfelegɔ kona taavuugɔ (209) ɣili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni.

²⁰ Leyu ná-konagi ɣeai ma ga puusavagɔ maazu felegɔ (32), é Seluge zɔlɔni.

²¹ Seluge zɔlɔga voluma, Leyu kona unfelegɔ kona dɔfela (207) ɣili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni.

²² Seluge ná-konagi ɣeai ma ga puusavagɔ (30), é Naɣɔɔl zɔlɔni.

²³ Naɣɔɔl zɔlɔga voluma, Seluge kona unfelegɔ (200) ɣili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni.

²⁴ Naɣɔɔl ná-konagi ɣeai ma ga puufelegɔ maazu taavuugɔ (29), é Teela zɔlɔni.

²⁵ Teela zɔlɔga voluma, Naɣɔɔl kona ungila puugɔ maazu taavuugɔ (119) ɣili keeni. E doun zunui ta doun anzanui taɣiligaa zɔlɔni.

²⁶ Teela ná-konagi ɣeai ma ga puulɔfela (70), é Aβalameni sɔlɔni ta Naɣɔɔl ta ɔalan.

²⁷ Teela mavofodai ɣaa: Teela Aβalameni sɔlɔni ta Naɣɔɔl, ta ɔalan. ɔalan Lɔte zɔlɔni.

²⁸ ɔalan zaani keeɣe Teela luɣɔ, sɔlɔ zɔoi zu, ve ná ga Uul, Kaledɛe yooi zu.

²⁹ Aβalame ta Naɣɔɔl ti anzaiti seini. Aβalame anzai laaseigi ɣeni ga Salayi. Naɣɔɔl anzai laaseigi ɣe ga Mileka. Mileka ta Yisekani ti-ɣee ɣeni ga ɔalan.

³⁰ Salayi maaloni, doun la ɣeni be negelein.

³¹ Teela ná-doun zunui Aβalame zɛɣeni, ta ná-doun loin Lɔte, ɔalan ná-doun zunui, ta Salayi, ná-doin Aβalame anzai. Ti ɣulani vɔɔma Uul va Kaledɛe yooi zu, ti li Kanaan yooi zu vele. Ti zeelini ɔalan, ti zeí ná.

³² Teela zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona unfelegɔ kona dɔɔlugɔ (205), naa volu Teela zaani ɔalan.

AβALAME NA-FAI

12

(12:1--25:18)

Aβalame loli fai

¹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Aβalame ma: «Zɛɣe ɔa-yooi zu, ɔa-wolodai zu, è ɣula è-ɣee velei wu, li zɔoi naa zu, ve gè ná lɛezu ga de.

² Nà vaazu zii wola ɣulazu è zu, nà tuya loo è ve, gè è-laaseigi wɔɔɔ.

Nà tuya loo zɔiti be ga è maavele.

³ Nà tuya loo naati be, niiti ta tuya loo è ve,

nà naati foovo, niiti ta è voovo,

etea veleyeɣei kpein ka tuyai zɔlɔ è maavele ma.»

⁴ Aβalame liini, eɣevelei ɔɔɔɔɔ GALAGI boni ma la, Lɔte vileni polu. Aβalame ná-konagi ɣeni ga puulɔfela maazu lɔɔlugɔ (75), siegi zu è ɣulani la ɔalan taai va.

⁵ Aβalame anzai Salayi zɛɣeni ta Lɔte, nii é ɣeni ga deɣe loin, é veɛ zeaɣɔligiti kpein ba, ta botiɣe nuiti, é ti zɔlɔni ɔalan. Ti wuzɛɣeni, ti li Kanaan yooi zu. Ti zeeliai ma Kanaan yooi zu,

⁶ Aβalame ná zuβizeni, eyɛsu é li adave ná laaseigi ga Sikeme, eyɛsu é zeeli Mɔlee, sene gului vɔ be. Kanaan nuiti ka ti ɣeni naama yooi zu názu.

⁷ Góogó GALAGI gfulani kelema A6alame ve, é gfe ma: «Nà zooi nii veezu è-mavofodai ya.» A6alame zalağa gfulazuve beteni ná Góogó GALAGI ve, nii é gfulani be kelema.

⁸ Naa volu, é zegeni ná, é li ga gize yooi zu vele, Beetele folo gfulazu vele. E ná-sege gotai loni Beetele folo liizu vele ti yóğózuve ta Ayi, nii é folo gfulazu vele. E zalağa gfulazuve beteni ná Góogó GALAGI ve, é woogfula Góogó GALAGI ma.

⁹ A6alame gfeni liizu bekrpe ga lekpehave nu yeezazu vele.

A6alame yeegefala go gfe vai *Ezipete yooi zu*

¹⁰ Pului looni zooi zu, A6alame yeini Ezipete ga é lago zei ná, mazóló pului wola wólóni zooi zu.

¹¹ Siegi zu é gfeni vaazu maabugazu la Ezipete va, é gfeni anzai Salayi ma: «Wele, gè kwee da ga anzanui nii pagai.

¹² Siegi zu Ezipete nuiti ti è gaazu la, ta gfe ma: «Anzai ve!» Ta pàa, ti è ye vulua.

¹³ Da gfe ti ma mu, da ga bàazeelai, naa ga a ke ti sò ga pagó è maavele ma, zènvui ye zèa è-zaalai zu.»

¹⁴ Siegi zu A6alame zeelini la Ezipete yooi zu, Ezipete nuiti ti kaani ga anzai wola vage.

¹⁵ Falağón ná-nu wolaiti ti kaai ma, ti maamuseni Falağón gaazu. Ti liini ga anzanui masagi ná-pelei wu.

¹⁶ E A6alame zoni ga pagó anzanui maavele ma. A6alame togani goiti ta togani wolaiti sólóni, naa vee soovalegiti ba, ta botigfe zunuiti ta botigfe anzanuiti, ta soovale saaiti ta jómèiti.

¹⁷ Kele Góogó GALAGI maanóğó vaa wolaiti peeni Falağón ta ná-peleyegei va, Salayi maavele ma, nii é ga A6alame anzai.

¹⁸ Falağón zeba é A6alame loli, é gfe ma: «Leeni ga è keai ga ze? Lee vaa zu è la boni mà ga è-anzai ve?

¹⁹ Lee vaa zu è gèai mà: «Bàazeelai ve?» Naa ga é keai gè segeai ga ànza. E-anzai gaa niina, sejena, è li!»

²⁰ Falağón devei veeni ná-nuiti zea ga ti ze ná, é li, ta anzai, é vee naati kpein ba, ti gfeni ga nònó.

13

A6alame fale ma vai *Kanaan yooi zu*

¹ A6alame zegeni Ezipete yooi zu, é le volu Kanaan yooi zu, lekpehave nu yeezazuve, toun be-o, anzai ve-o, ta niiti kpein ti gfeni ga nònó. Lote gfeni ba.

² A6alame wola beteni, toganiiti su, ta walii, ta zanugi.

³ E yeni leezu bekrpe, é zo lekpehave nu yeezazuve yooi zu, eyesu é li Beetele, ve ná-sege gotai gfeni ná mounpa, Beetele ta Ayi ti yóğózuve,

⁴ ve é zalağa gfulazuve loni ná mounpa. Miná ga A6alame woogfulani ná, Góogó GALAGI ma.

A6alame ta dege loin Lote *ti vali fai ma*

⁵ Lote, nii é gfeni A6alame maazaasu, baalagiti ti gfeni zea balaa, naa vee boliiti ba, ta nikèiti, ta sege gotaiti,

⁶ zooi la gfeni kula gea ti va, ga ti va zei ada gila, mazóló ti-yeağoligiti ti wola moinni gola, ti la bena zoo ti va zei ada gila.

⁷ Naa volu balaa, Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ti g̃eni zeini ma yooi zu naama ziegi zu. Kpɔɛi leveni Aɓalame ná-togani make nuiti zɔɔɔzu ta Lɔte ná-togani make nuiti.

⁸ Aɓalame g̃eni Lɔte ma: «Nà è maanɛɛɛɛzu, maag̃aali mina g̃e de yɔɔɔzu da de, ɓaa nà-togani make nuiti ta d̃nɔiti zɔɔɔzu. Mazɔɔ da ga keɛg̃elointi.

⁹ Zooi kpein ka è g̃akala. De g̃aag̃wɛɛna ma mu, ni da liina ga nu g̃ɔvɛzu velei, nà li ga nu yeezazu velei, ni da liina ga nu yeezazu velei, nà li ga nu g̃ɔvɛzu velei.»

¹⁰ Lɔte g̃aazuwuzeg̃eni, é wɛɛ, é Zuludɛn nɛmɛ wolai g̃a, nii zɛɛa g̃eni de nɛg̃elɛin. G̃ooɔɔ GALAGI g̃ɛɛzu é va Sɔdɔme ta G̃ɔmɔɔl g̃olog̃olo, ná g̃eni eg̃e G̃ooɔɔ GALAGI ná-kpelei, eyɛsu é zeeli Sɔwaal, kulaai ga Ezipete yooi g̃eɛvele.

¹¹ Lɔte yimazeg̃eni ga Zuludɛn ma nɛmɛ wolai kpein, é liini ga folo g̃ulazu velei. Uele g̃ana ti feleg̃o ti g̃aag̃wɛɛni ma la.

¹² Aɓalame zeini Kanaan yooi zu, Lɔte zeini nɛmɛ zu laaiti su, é ná-seg̃e g̃otaiti toni Sɔdɔme letema velei.

¹³ Sɔdɔme nuiti ti wola zurɔuni, ti g̃eni ga kotoba nu wolaiti G̃ooɔɔ GALAGI laalɔɔma.

G̃ooɔɔ GALAGI ná-minazeg̃egi Aɓalame vɛ

¹⁴ G̃ooɔɔ GALAGI ɓɛni Aɓalame vɔ, Lɔte zɛg̃eɛa voluma polu, é g̃e ma: «Adave è ná loni, g̃aazuwuzeg̃e, è wɛɛ, nu g̃ɔvɛzu velei ta nu yeezazu velei, folo g̃ulazu velei ta folo liizu velei.

¹⁵ Mazɔɔ, zooi nii kpein è pɛɛsu, nà vaazu feezu è vɛ, wa è-mavofodai, eyɛsu g̃o.

¹⁶ Nà è-mavofodai g̃e eg̃e zooi ma vufiligi, nii nu la zooga é va gaalu, eg̃e pelegi nu la zooga la é va zooi ma vufiligi g̃aalu.

¹⁷ Wuzeg̃ena vɛ, è zooi zubize, è zie sakpai ta kogi ma, mazɔɔ nà vaazu feezu è vɛ.»

¹⁸ Aɓalame ná-seg̃e g̃otaiti seg̃eni, é li, é zeini Mamelee ná-sɛne guluiti bu, G̃eɛbelɔn g̃obave. E zalaɔa g̃ulazuvɛ loni ná G̃ooɔɔ GALAGI vɛ.

14

Aɓalame Lɔte unɔɔ fai

¹ Naama ziegi zu, Sineyaal masagi Amelafɛle, ta Elazaal masagi Aliyɔke, ta Elame masagi Kedɔɔl-Lawɔmɛɛl, ta G̃oyime masagi Tideyale,

² yeeta naati ti kɔɔi vɛɛni Sɔdɔme masagi Beela va ta G̃ɔmɔɔl masagi Biilesa, ta Adema masagi Sineyaɓe, ta Sebɔyime masagi Seemeyebɛɛl, ta Beela masagi (taai naa laa g̃a ga balaa Sɔwaal).

³ Naati kpein ti g̃aalɛni ba Sidime nɛmɛ wolai zu, nii maaɓɔɔlegai za ga Kpolodɛ Wanai.

⁴ Kona puugɔ maazu feleg̃o (12) laawu, ti g̃olɔa g̃eni de Kedɔɔl-Lawɔmɛɛl vɛ, kɛɛ kona puugɔ maazu zavasiei (13) ma, ti ɓakani.

⁵ Kona puugɔ maazu naanisiei (14) ma, Kedɔɔl-Lawɔmɛɛl ta masagiti ti g̃eni polu, ti vaani, ti zobo sɔɔɔ Leefa mavofodaiti ma Asetelɔte-Kaalenayime, ta Zuze mavofodaiti ti G̃ame, ta Eme mavofodaiti ti Savee-Kiliyatayime,

⁶ ta G̃ool nuiti ti ta-g̃izeiti su Seyiil, eyɛsu é zeeli Palan sɛne guluiti pɔ bɛ, nii é teɛɛbai g̃obave.

⁷ Naa volu, ti g̃aleni ma, ti li En-Misepate, nii é ga Kadese, ti zobo sɔɔɔni Amalɛke nuiti ma, ta-yooi ná pɛ su, é vɛɛ Amɔɔl nuiti ba, ti g̃eni zeini G̃asason-Tamaal.

⁸ Názuve ɔa Sɔdɔme masagi, ta Gɔmɔɔl masagi, ta Adema masagi, ta Seɔyime masagi, ta Beela masagi nii é ga Sɔwaal, naati ti kɔɔi ɔevele βeteni la ti laalɔɔma Sidime neme wolai zu.

⁹ Elame masagi Kedɔɔl-Lawɔmɛɛl, ta Gɔyime masagi Tideyale, ta Sineyaal masagi Amelafele, ta Elazaal masagi Aliyɔke, ti ɔeni ga masa naanigɔ, dɔɔlugɔi laalɔɔma.

¹⁰ Mana zeɔei wola mɔinni Sidime nemei zu, Sɔdɔme masagi ta Gɔmɔɔl vele geleiti ti ɔeni velazu, ti da li, ti da loo zeɔei naati su. Mɔtaiti ti velani, ti li gizeima.

¹¹ Niiti ti zobogi zɔlɔɔni, naati ka ti Sɔdɔme ta Gɔmɔɔl naavoloiti kpein seɔeni, ta daamiani makɛgaiti, naa volu ti li.

¹² Ti Aɔalame deɔe loin Lɔte ta kɔligiti soni, ti li ga tiye, mazɔlɔɔ Lɔte ɔeni zeini Sɔdɔme.

¹³ Pela nu ɔila ge vaani, é daazeeli Eɔulu nui Aɔalame ma, nii é ɔeni zeini Amɔɔl nui Mamelee ná-sene guluiti saama. Mamelee ɔeni ga Esekɔleni ta Anɛɛl ti-ɔɛɛloin, niiti ti minazeɔeni Aɔalame ve.

¹⁴ Aɔalame menigai ma ga deɔe loin zogɛ, é ná-botigɛ nu unsavagɔ nu puugɔ maazu lɔsava (318) maɔɔilini, niiti ti zuzeeliai kɔɔɔɔ vai ma, ti zɔlɔɔgai ná-pelei wu, naati ti vileni masagiti polu, eyɛsu ti zeeli Dan.

¹⁵ E ná-botigɛ nuiti balini su, é sili nuiti so kpidii. E zobo sɔlɔɔni ti ma, é ye ti volu, ti zeeli Gɔɔa, nii é Damase ɔvɛzu velei.

¹⁶ E ɔaleni ma ga kɔɔzoganiiiti kpein. E ɔaleni ma balaa ga deɔe loin Lɔte, ta zeɔɔligiti, ta anzanuiti balaa, ta kɔɔ luɔiti.

¹⁷ Naa voluma, Aɔalame ɔaleni ma, é zobogi zɔlɔɔgai ma Kedɔɔl-Lawɔmɛɛl ma, ta masagiti ti ɔeni polu. Sɔdɔme masagi ɔulani, é daɔgomi Savee nemei zu, nii é ga Masa Nemei.

¹⁸ Mɛlekizeedeke, Salɛme masagi vaani ga bului ta dɔɔi. E ɔeni ga GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa ná-zalaɔa ɔula nui.

¹⁹ E tuya looni Aɔalame ve, é ɔe ma: «GALA ge tuya loo Aɔalame ve, GALAGI nii é Anii-Pɛ-Unda, é geeɔɔlɔgi ta zɔɔi βetɛai!

²⁰ Mamagi ɔa GALA be, nii é Anii-Pɛ-Unda, nii é vaa bu, è zobogi zɔlɔɔ è zili nuiti ma!» Aɔalame kɔɔzoganiiiti pe ma vuusiɛi veeni zea.

²¹ Sɔdɔme masagi ɔeni Aɔalame ma: «Nuiti fe zèa, è naavoloiti ta sɔɔlaiti seɔe ve.»

²² Aɔalame ɔeni Sɔdɔme masagi ma: «Gè ɔonaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é Anii-Pɛ-Unda, é geeɔɔlɔgi ta zɔɔi βetɛai,

²³ nii dɔin é ga dɔnɔi, gè la ani nɔpe seɔea naa va, anɛɛ geze ɔaali ɔilagi ɔaa savala galu ɔilagi, naa ɔa a ke è mina ɔe ma: «Gè Aɔalame ɔɛɛve ga kpetɛ nu.»

²⁴ Gè la ani nɔpe makɛsu ná ɔɔɔɔi bè, keni niigi zunu loungoiti ti miai, ta zunui naati tɔnɔi, niiti gi ɔea siɛi zu, Anɛɛl ta Esekɔle ta Mamelee, naati ta tɔnɔ zeɔe.»

15

GALA ná-minazeɔegi Aɔalame ta mavofodai ve

¹ Naama vaiti poluma, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Aɔalame vɔ segi zu, é ɔe ma: «Aɔalame, mina lua neɔeɛɛin, ná ɔa gè ga è make nui, da-ɔulanumai ɔa wɔlɔ.»

² Aɔalame gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Màliɔii, Gɔɔɔɔ GALAGI, lee ɔa è feezu zèa? Tɔɔzei doun la zèa, ná-pelei wu vɔgani zeɔe nui ɔa é ga Eliyezɛɛl, Damase nui.»

³ E ta laani ma mɔnɔ, é ɔe ma: «È la mavofoda βeteni, zɔi sɔlɔɔgai ná-pelei wu, naa ɔa é ɔɛɛzu ga ná-pɔgani seɔe nui.»

⁴ Góogó GALAGI bɔɛni pɔ, é gɛ ma: «Ba-o, naa laade, é va gɛ gɛɛzu ga da-vogani zɛgɛ nui, kɛɛ kɛni zɔi é gɛlazu è gɔozu, naa gɛ a gɛ ga da-vogani zɛgɛ nui.»

⁵ Naa volu GALA ge gɛlani la eteave ná-segɛ gɔtai voluve, é gɛ ma: «Geegɔlogi gaaɛ vɛɛ, è somidegɛiti gaalu, ni da zoo è ti gaaɛ.» E gɛni ma mɔnɔ: «Zekana è-mavofodaiti tiegɔi a gɛ la.»

⁶ Aɓalame laani Góogó GALAGI la, naa naa leveni bɛ ga telebodai.

⁷ E gɛni ma: «Nà gɛ gè ga Góogó GALAGI, nii é è gɛla Uul taazuɛ Kaledee yooi zu, gè niima yooi ve è ya ga dɔnɔ.»

⁸ Aɓalame googaaɔoteni, é gɛ ma: «Maliqii, Góogó GALAGI, nà kwɛɛ gɛle gitegite ga nà sɔlɔɔsu?»

⁹ GALA ge gɛni ma: «Li, è kona savagɔ nike beai zo, ta kona savagɔ woli zaai, ta kona savagɔ vaala sine wolai, è kpɔ kpumagoi va, ta poopogi, è ti gɛla ga zalaɓai.»

¹⁰ Aɓalame naama zuaiti kpein segɛni, é ti valivali su, é ma zɛvɛiti gaavote bɔgɔ ma, ma jɛkɛ ga fele, kɛɛ é la gɛni wɔniiti balivalini su.

¹¹ Sua mii wɔniiti ti gɛni vuuzu ti-ma voomaiti ma, kɛɛ Aɓalame ti bɛɛni.

¹² Foloji liizuɛ, jiiɛni wolai leveni ga Aɓalame, dualuagi so, kpidi bɔii vɛɛ ma.

¹³ Góogó GALAGI gɛni Aɓalame ma: «Sugwɛɛ ga è-mavofodaiti ta gɛ ga seikɔgɔma nuiti zooi tagili su, ta gɛ ná ga duɔiti, ti ti zopele jɔu kona unnaanigo (400) laawu.»

¹⁴ Kɛɛ nà zii naa lukpɔgaaɛɛ, nii ta duɔlai gɛ zeezu, naa voluma, naavolo wolaiti ta ye tiya, ti gɛla zeezu.

¹⁵ Dɔun da, da li è-mɛmɛwolani pɔ ziileigi zu, è maa gɛ gɛlu, è vɔlɔzagaɓa voluma, undaanɛɛi zu.

¹⁶ E-mavofodai ma yamanii naanisiɛi gɛ va volu vɛ, mazɔlɔ Amɔl nuiti ta-vaagaaɓa golai laa la dɛ zeelini.»

¹⁷ Siɛgi zu foloi liini la, kpidi bɔii vɛɛni, digii nii é duului gɛlazu, ta sɔmɔgi é zosu, naati ti leveni sua gaaɓwɛaiti zɔgɔzuɛ.

¹⁸ Naama yee ná, Góogó GALAGI minazegɛni Aɓalame vɛ, é gɛ ma: «Gè niima yooi kpein fea è-mavofodai vɛ, é zo Ezipete dɛ wolai ma, é zeeli zie wolai Ufelate ma,

¹⁹ Ken nuiti ta-yooi, Keenize nuiti, Kademɔn nuiti,

²⁰ Gɛte nuiti, Feeleeze nuiti, Leefa mavofodaiti,

²¹ Amɔl nuiti, Kanaan nuiti, Giilegase nuiti, ta Yeebuse nuiti.»

16

Agaal ná-fai ta Isemayele zɔlɔɔ fai

¹ Aɓalame anzai Salayi la gɛni doun zɔlɔɔni bɛ jɛgɛɛin. Kɛɛ duɔ anzanui ta gɛni zea, daaseigi gɛni ga Agaal, é gɛni ga Ezipete yooi zu nu.

² E gɛni Aɓalame ma: «È kaa ga Góogó GALAGI la vaani bu ga gè doun zɔlɔɔ. Li, è vile ná-duɔ anzanui volu, tanisu nà doun zunu zɔlɔɔ ga maavele.» Aɓalame zieni ga anzai Salayi ná-tɛɛ gooi.

³ Aɓalame anzai Salayi ná-duɔ anzanui, Ezipete nui Agaal zɛgɛni, é fe sinigi Aɓalame ya ga anza. Aɓalame zeini niina Kanaan yooi zu, é kɛ ná ga kona puugɔ.

⁴ E vilɛni Agaal volu, naa kogi zɛgɛ. Siɛgi zu é bɔgɔ gaaɛ ma ga kogi gɛ ma, é gɛni beɛlɛla wɛɛi wosu ná-duɔ deei va.

⁵ Salayi ɣeni Aɓalame ma: «Poomugi é zeelizu mà, ɗa ɗa è unma ɗaso ve. Nà ɓoɗɓi ɗa gè nà-duo anzanui zeɗea, gè da è volu, siɛgi zu é kaa la ga kogi ɗa ma, é ɗa beɓelala welei wo ga ze. Ƴooɗɗo GALAGI ɗe ga tukpɔɗaaleve nui de yooɗzu.»

⁶ Aɓalame Salayi woɗɗaavoteni, é ɗe ma: «Da-luo anzanui ɗa è yeezu. So, eɗevelei neai la è ve.» Salayi zeɓa é ɗa sopele ɲɔ, eyesu naa vela ba.

⁷ Ƴooɗɗo GALAGI ná-geezuɗeelai kaani ziiɲungu ɗobave tevebai zu, nii é Suul velei zu.

⁸ E ɗeni ma: «Salayi ná-duo anzanui Agaal, mini ɗa è zeɗeai ná, mini ɗa è liizu ná?» E goɗɗaavoteni, é ɗe ma: «Nà velazu nà-duo deei Salayi va.»

⁹ Ƴooɗɗo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗeni ma: «Gale ma ɗa-luo deei ɔɓe, è ɓoɗɗo unmaayi be.»

¹⁰ Ƴooɗɗo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗeni ma mɔnɔ: «Nà è-mavofodai mɔinzu, toɗa mɔin gola, nu nɔpe ge la zooga é va gaalu.»

¹¹ E ɗeni ma mɔnɔ: «Wele, ɗa doun zɔɓɔsu, toɗa ɗe ga zunu loun. Da daasei peɛ ga Isemayele,* mazɔɓɔ Ƴooɗɗo GALAGI è woomenini ɗa-ɗoozuuɓiligi zu.

¹² Toɗa ɗe ga ɗɔɓɔi zu zoovalegi, toɗa ɗe eɛ pe daalɔɗɔma, eɛ pe ge ɗe daalɔɗɔma, toɗa zeɗe keɛɗelointi pe ba, é zei ye.»

¹³ Agaal ɓoɗɗo ɗaazaɗani, é ɗe ma: «Gè GALA ɓoɗɗo ɗaave nei ɓaa, nii é nɔn kaazu?» Ƴooɗɗo GALAGI nii é ɓɔeni tɔun pɔ, é naa laasei peɛni ga Ata-Ƴe-Ƴoyi.†

¹⁴ Naa ɗa é ba, ma ɗɔɓɔyeɗei laasei peai ga, Laɗayi-Ƴoyi ɗɔɓɔyeɗei,‡ Toɗa Kadɛseni ta Beelɛde zɔɗɔzuve.

¹⁵ Agaal doun zunu zɔɓɔni Aɓalame ve, naa daasei peɛni ga Isemayele.

¹⁶ Aɓalame ná-konagi ɗeni ga puulɔsava maazu lozita (86), siɛgi zu Agaal Isemayele zɔɓɔni la be.

17

Minazefegi ma voogi

¹ Aɓalame ná-konagi ɗeai ma ga puutaavuu maazu taaavuu (99), Ƴooɗɗo GALAGI ɗulani be keɓema, é ɗe ma: «Nà ɗa gè ga GALA Zebeɓi-Pe-Maliɗii. Da-eteai zii gaaazu ga pagɔ, zelilomazu mina ɗe é va.

² Nà minazefezu è ve, nà è-mavofodai mɔinzu gola.»

³ Aɓalame maavɛeni, é nɔkɔ zooi ma, GALA ge ɗeni ɓɔezu pɔ, é ɗe ma:

⁴ «Wele, nà-minazefegi ɗaa, gè keɛzu è ve: ɗa ɗeezu ga zii mɔinmɔingaa ti-ɗee.

⁵ Za voluma, è la mɔ loliga ga Aɓalame,* keɓe è-laaseigi ɗa ɗe ga Aɓalaame,† mazɔɓɔ nà è ɗeezu ga zii mɔinmɔingaa ti-ɗee.

⁶ Nà è-mavofodai ɗaawɔɓɔ gola, ɗa ɗe ga zii mɔinmɔin tɔzeizu, masagiti ta ɗula è-mavofodai zu.

⁷ Nà nà-minazefegi zo è letema eyesu ɗɔ, nà ke ɗana nɔ è-mavofodai kpein be. Niima minazefegi maavele ma, nà ɗe ga ɗa-GALAGI, ta è-mavofodai nɔnɔ è zeɗea voluma ná.

⁸ Nà Kanaan yooi kpein fe è ve, ɗa-o, è-mavofodaiti-yo, ve è ná ga seikɔɗɔma nui niizu. Toɗa ɗe ga wɔnɔ eyesu ɗɔ. Nà ɗe ga è-mavofodai ná-GALAGI.»

⁹ GALA ge ɗeni Aɓalaame ma mɔnɔ: «Doun, ɗa nà-minazefegiti make, wa è-mavofodaiti kpein.

¹⁰ Nà-minazefegi ɗa é ga nii, nii wa so kpaan ade yooɗzu, ɗa-o, è-mavofodaiti-yo: zunuiti kpein ti wo zaama, ti lati pelevolu.

* **16:11 Isemayele:** daaseigi nii ti maaɓuɗaai va ta «GALA ge menige.» † **16:13 Ata-Ƴe-Ƴoyi:** daaseigi nii ti maaɓuɗaai va ta «ɗa ga GALAGI nii é kaaazu.» ‡ **16:14 Laɗayi-Ƴoyi ɗɔɓɔyeɗei:** daaseigi nii ti maaɓuɗaai va ta «nii é vulua, é ɗa kà, naa ná-kɔɓɔyeɗei.» * **17:5 Aɓalame:** daaseigi nii ti maaɓuɗaai va ta «ɗeeɗei unfemai be.» † **17:5 Aɓalaame:** daaseigi nii ti maaɓuɗaai va ta «nu mɔinmɔin keɛɗe.»

11 Wa-latipεεvolui ɔa ɔe ga minazedeɔi ma ʋoogi ade yɔɔɔzu.

12 Zunuiti kpein ta ɔe wo zaama, wa da ti lati peεvolu foloi lɔsavaɔi ma, e ɔe ɔana wo-mavofodaiti kpein su, e zɔlɔni pelei wu, ba a e ɔeyani ga walii, weεin e ga duoi, niiti ti la ga e-mavofoda.

13 Ti pe, zeeɔaɔweεzu la ba, ta lati peεvolu, e zɔlɔni da-velei wu, ba a e ɔeyani ga da-walii, na-minazedeɔi ma ʋoogi ɔa ɔe wo-busei ma zuai ʋa. Naa ɔa e ga ɔoɔɔ minazedeɔi.

14 Zunui nii e la latini peεvolu kpusei zu, naa be ka leve na-nuβuseiti ba, tɔzei e na-minazedeɔi ɔologologa.»

15 GALA ge ɔeni Abalaame ma: «E la mo e-anzai Salayi loliga ga Salayi, kele daaseigi ɔa ɔe ga Sala.

16 Na tuya loo be, na doun zunu ve e ya ga toun maavele, na tuya loozu be, toɔa ɔe ga zii moimɔingaa ti-lee, nuβuseiti ma moimɔingaa ta-masagiti ta ɔula toun su.»

17 Abalaame maaveeni, e nɔko zoi ma, e peei wo, e ɔe yiimave: «Doun zunu ɔa zɔlɔ nei zunu ʋa, nii e kona ungila (100) keai na? Ta anzai Sala e kona ʋuutaavuuɔo (90) ɔeai na, naa ɔa zoo e doun zɔlɔ ba a?»

18 Abalaame ɔeni GALA ma: «Nii ge falizu e ma, naa ɔa e ga Isemayele ɔula su, e make ma kpaan.»

19 GALA ge ɔeni ma: «Ba-o, e-anzai Sala ɔa doun zunu zɔlɔsu e ve, da daasei peε ga Izaake. Na-minazedeɔi ɔa ɔe ga ɔoɔɔ faa, gi yɔɔɔzu ga ta, ta gi yɔɔɔzu ga mavofodaiti.

20 Isemayele letemazu, ge da-vali wooi menige na-faa zu. Ungo, na tuya loo be. Toɔa buɔu, na mavofodai ɔaawɔlo gola. Masa puugɔ maazu felegɔ (12) ɔa ɔula toun su, toɔa ɔe ga zii wola ma memewolai.

21 Kele na na-minazedeɔi ɔe gi yɔɔɔzu ga Izaake, doun zunui nii Sala sɔlɔsu e ve, niima yeeɔeɔalai no zu, konagi nii e vaazu.»

22 Siegi zu GALA ge beni la ga be Abalaame ʋo, e zegeni na, e li.

23 Abalaame na-doun zunui Isemayele zegeni, ta nii kpein e zɔlɔni na-pelei wu, ta nii kpein e geyani ga walii, zunuiti kpein na-pele wu nuiti saama, e ti latini peεvolu naama voloi, eɔevelei GALA ge devei veeni la zea.

24 Abalaame na-konagi ɔeni ga puutaavuu maazu taavuu (99), siegi zu e latini da peεvolu.

25 Na-doun zunui Isemayele na-konagi ɔeni ga puugɔ maazu savagɔ (13) niina, siegi zu e latini da peεvolu.

26 Abalaame ta na-doun zunui Isemayele ti latini peεvolu naama voloi no zu.

27 Zenɔ ɔana e ɔeni la ga na-pele wu zunuiti kpein, niiti ti zɔlɔni na-pelei wu, ta weεinti ti ɔeyani ga walii, ti pe ti latini peεvolu ta tiye.

18

Izaake zɔlɔ fai laazeeli vai

1 ɔoɔɔ GALAGI ɔulani kelema Abalaame ve Mamelee na-sene guluiti kobave. Abalaame ɔeni zeini na-seɔe ɔotai laave. Folo kpaai ɔeni de.

2 E ɔaazuwuzegeni, e wele. E zunu savagɔiti kaani loni, ti lago maagoozaai ba. E ti ɔaai ma, e zo na-seɔe ɔotai laave, e bizeni, e ti laaɔomi, e maaveeni, e nɔko zoi ma.

3 E ɔeni ti ma: «Maliɔii, na e maanenezu, nei ge ga da-wotiɔe nui, nii ge zaalai zɔlɔge e ɔaazu, mina leve, e ʋa maagooza ba.

4 A va bu ga ge ʋa ga ziei tago, wo ɔoɔɔiti maagba, wo lago looɔo gulu wolai tei bu.

⁵ Nà liizu, gè va ga bulu go wo vò, wo zεβε zòbò volu, naa volu wa li niina, naa gja a ke wo mina leve gjana nò pò be, nèi gè ga wa-wotigε nui.» Ti googaaavoteni, ti gε ma: «Ungo, ke, egεvelei è bogai la.»

⁶ Abalaame liini gaamago nò ná-sege gótai wu, é gε Sala ma: «Suvile, è kògò ganii jε savagò zege bulu vukò zu, è gaayò, è bulu vεlevεlegiti kpεε.»

⁷ Abalaame bizeni ná-togani bulugi vò be, é nike yivoi yòbugi zege nii pagai, é fe botigε nui ta ya, naa suvile ga kpεεa.

⁸ E nike niimi dεi ma wulò ta nònò zεgeni, é pεε nike yivoi va, ti kevele βeteni, é vaa la ti vò. E loni ti goba tò bógò, gulu wolai wu, ti gεai ma laamiizu.

⁹ Naa volu ti gjeni ma: «Mini gja è-anzai Sala ná?» E ti woogaaavoteni, é gε ti ma: «Toja vε sege gótai wu.»

¹⁰ Gila ge gjeni ma: «Konagi nii é vaazu, niima yeedεgalai zu, nà vaazu volu è vò be, è-anzai Sala gja doun zunu zòbò.»

Sala yeni poluvε sege gótai wu, é niima wooiti mēni.

¹¹ Abalaame ta Sala ti vòbzaɣaga gjeni de niina, ti kona moinmoin kula. Sala budeni niina doun zòbò siegi maazu.

¹² Sala jεei woni gòozu, é gε ma: «Niizu gè vòbzaɣaga, zini pεε wu woin gja gε mà mònò baa? Màliɣii balaa vòbzaɣaga.»

¹³ Gòogò GALAGI gjeni Abalaame ma: «Lee vaa zu Sala jεei wogai, é dā gε: «Gaama vε nei baa, ga nà doun zunu zòbòsu, nèigi pòbzaɣagai na?»

¹⁴ Faa gja ná nei baa, nii Gòogò GALAGI la zooga keεzu? Konagi nii é vaazu, niima yeedεgalai nò zu, nà vaazu volu è vò be, Sala gja doun zunu zòbò.»

¹⁵ Sala luani, é zεei wo, é gε ma: «Gè la jεε woni.» Kele Gòogò GALAGI gjeni ma: «Ga gite, è jεei wogε.»

Abalaame ná-GALA fali vai

Sòdome vε

¹⁶ Zunuiti ti wuzegeni ga ti li, ti wεε ga Sòdome vele. Abalaame ti vuuni ga pele, é vali ti ma.

¹⁷ Gòogò GALAGI gjeni ma: «Gè la naa lòɣfuzu Abalaame va, nii gè vaazu keεzu.

¹⁸ Zii wolai nii zeedgaabaai, toja gεεzu ga naa memεwola. Eteai zu zii kpein ka tuyai zòbò maavele ma.

¹⁹ Mazòbò gè yimazegeve la, nii a ke, é devei ve ná-dointi zea, ta mavofodaiti, ga ti Gòogò GALAGI yimai gε, ti ye sòledai ta telebodai gεεzu, naa gja a ke gè minazegεgiti daazeeli, niiti gè ti woni be.»

²⁰ Gòogò GALAGI gjeni Abalaame ma: «Sòdome ta Gòmòl ti maalò bee wooi zuwòlò, ta-gòtoi baagòa gola.

²¹ Naa gja é ba, nà yeizu, gè pεε, ni ti gεεve egεvelei ma wooi vaa la, é zeeli mà, baa ni é la gjana, nà kwεε.»

²² Zunui naati ti liini ga Sòdome vele, siegi zu Abalaame gjeni loni la dε Gòogò GALAGI gjaazu.

²³ Abalaame maabugani ba, é gε ma: «Da telebo nui bò nu jòai va, è ti undaavili baa?

²⁴ Tanisu telebo nu vuulòlugò (50) gja taai zu, dā naati balaa undaavilisu, è la taai zuvaayεga telebo nu vuulòlugò (50) maavele ma, ti ti zaama?

²⁵ E la zooga è va naa gε! E la telebo nui ta nu jòai zoga ga gεvele, è va telebo nui bò faa jòu gε nui va, è va ti vaa! E la zooga è va naa gε! Dεi è eteai kpein tukpògaaavezu, è la telebodai gεa baa?»

²⁶ Gòogò GALAGI gjeni ma: «Ni nà telebo nu vuulòlugò (50) gjaana Sòdome taazuve, nà taai kpein suvaayε ti maavele ma.»

²⁷ Aḅalaame kpɔ̄ei zefeni volu, é ḡe ma: «Wɛɛ, nà zoosu gè bɔɛ M̀̀lìḡii ɔ̄, ǹ̀i gè ga p̀̀bi ǹ̀, ta zuvui.»

²⁸ Tanisu telebo nu ɔ̄uulɔ̄luḡɔ̄i (50) ḡaaḅaaɔ̄oola ga d̀̀ɔ̄luḡɔ̄, d̀̀ɔ̄luḡɔ̄ vai zu, ḅa taai kpein suḡoloḡolo ḅaa?» Ḡooḅ GALAGI ḡeni ma: «Gè la taai zuḡoloḡologa, ni nà telebo nu ɔ̄uunaaniḡɔ̄ maazu l̀̀ɔ̄luḡɔ̄ (45) ḡaana ná.»

²⁹ Aḅalaame kpɔ̄ei zefeni volu m̀̀nɔ̄, é ḡe ma: «Tanusu telebo nu ɔ̄uunaaniḡɔ̄ (40) ǹ̀ ḡa é ná.» Ḡooḅ GALAGI ḡeni ma: «Gè la suḡoloḡologa naama nu ɔ̄uunaaniḡɔ̄i (40) maavele ma.»

³⁰ Aḅalaame ḡeni ma: «M̀̀lìḡii, soma kae è mina yiiḅaaawana, t̀̀ɔ̄zei nà ḅilizu faa ḅilagi va. Tanisu telebo nu ɔ̄uusavaḡɔ̄ (30) ḡa é ná.» Ḡooḅ GALAGI ḡeni ma: «Ni nà telebo nu ɔ̄uusavaḡɔ̄ (30) ḡaana ná, gè la taai zuḡoloḡologa.»

³¹ Aḅalaame ḡeni ma: «Wɛɛ, nà zoosu gè bɔɛ M̀̀lìḡii ɔ̄. Tanisu telebo nu ɔ̄uufeleḡɔ̄ (20) ḡa é ná.» Ḡooḅ GALAGI ḡeni ma: «Gè la taai zuḡoloḡologa nu ɔ̄uufeleḡɔ̄i (20) maavele ma.»

³² Aḅalaame ḡeni ma: «M̀̀lìḡii, soma kae è mina yiiḅaaawana, gè la m̀̀ kpɔ̄e ḅili nɔ̄pɛ bosu, é ḅula nii volu. Tanisu telebo nu puuḡɔ̄ ḡa ḡe ná.» Ḡooḅ GALAGI ḡeni ma: «Gè la S̄ɔ̄ḅme zuḡoloḡologa naama nu puuḡɔ̄iti maavele ma.»

³³ Siégi zu ti ḅeni la ga yepɛ ta Aḅalaame, Ḡooḅ GALAGI liini. Aḅalaame ḅalaagi ḅaleni ma seizuve.

19

S̄ɔ̄ḅme ta Ḡam̄ɔ̄l ḅoloḡolo fai

¹ Geezuḅeela feleḡɔ̄iti ti zefeni S̄ɔ̄ḅme kpɔ̄kɔ̄mauve. L̄ɔte ḡeni zeini S̄ɔ̄ḅme taa ziḡidave. Siégi zu L̄ɔte ti ḡaani la, é wuzefeni, é ti laaḅomi, é maaveeni, é ǹ̀kɔ̄ zooli ma.

² E ḡeni ti ma: «Nà wo maanɛɛɛɛzu, m̀̀lìḡiiti, à ḅale ma, wo ni nà-pelei wu, ǹ̀i gè ga wa-wotiḡe nui. Wa zoo wo wo-ḡḅḅiti maagba ná, wo ni piin, sobui wo wuzeḡe, wo ḅa li wo-liizu velei.» Ti ḡeni ma: «Ba-o, ḡa niizu koi zaamave ǹ̀.»

³ Kɛɛ L̄ɔte ḅilini ti ma gola, ti vaani bu, ti li ná-pelei wu. E daamianigi ḅeteni ti ve, é pɛɛ ḅului va, nii leve la su. Ti laamiini.

⁴ Aisa ti va la, S̄ɔ̄ḅme taazuve zu nuiti kpein ti vaani, ti ḅaku pelei ma, zunuiti kpein ti vaani, é zo zunu lounḅoiti ma, é li kɛwolaiti p̀̀, ti pɛ neḅelɛin ti vaani ná.

⁵ Ti L̄ɔte lolini, ti ḡe ma: «Zunuiti ta mini, niiti ti vaai è ɔ̄ bɛ kpidii? Ti ḅula, è va ga tiye gi ɔ̄, gi ḅede ḅula ga tiye.»

⁶ L̄ɔte ḅulani pɛlɛlave, é daaḅulu ga volu velei.

⁷ E ḡeni ti ma: «Ba, k̀̀eleaiti, nà wo maanɛɛɛɛzu, à mina faa ni ḡe.

⁸ A woilo, d̀̀un anzanu feleḡɔ̄iti ti ná, ti la v̀̀ɔ̄ zunu vaa ḅwɛɛ. Nà vaazu ga naati wo ɔ̄ eteave, wo naa ḡe ga tiye, nii neai wo ve. Kɛɛ à mina v̀̀ḅḅu zunui niiti ba, t̀̀ɔ̄zei ti vaave, ti laazuve nà-pelei wu.»

⁹ Ti ḡeni ma: «Zeḡe lɛɛ ve!» Ti ḡeni ma m̀̀nɔ̄: «Ḃei è ga seik̄ḅoma nu ǹ̀, è vaai, ḅa p̀̀ è ḡe ga tukp̄ḅaaleve nu! Be ǹ̀, nii gi kɛɛzu ga de, naa ḡa ni t̀̀nɔ̄i va.» Ti L̄ɔte ḅakpani ga niuda, ti maabufani kpogi va, ga ti koloḡolo.

¹⁰ Zunu feleḡɔ̄iti ti ḡeni L̄ɔte ɔ̄ bɛ, ti soni, ti m̄ɛn pelei wu, ti pelei laaḅulu.

¹¹ Ti yeeziɛni nuiti gaazu, niiti ti ḡeni loni pɛlɛlave, ti ḡaazuḅole, é zo zunu lounḅoiti ma, é li kɛwolaiti p̀̀, naa ḡa é kɛeni ti la m̀̀ ḡeni pɛlɛlave gaazu.

¹² Zunu feleḡɔ̄iti ti ḡeni L̄ɔte ma: «Ḃegele ḡa é è ya ve m̀̀nɔ̄? E-nekoiti, è-loun zunuiti, è-loun anzanuiti, nii kpein é ga d̀̀nɔ̄ taazuve ve, ti pɛ kula niima adave va.

¹³ Mazɔɔ gá ga va niima laai ɔologolosu, tɔzei maalɔɔ bee wooi wɔɔɔve, é zeelizu Gɔogɔ GALAGI ma. Naa ɔa é ba, Gɔogɔ GALAGI gi levege ga gi taai tei kologolo.»

¹⁴ Lɔte ɔulani, é li, é bɔe naati pɔ, niiti ti ná-doun anzanuiti maazoni, é ɔe ti ma: «À wuzegɛ, wo ɔula niima adave va, mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI ɔana va taai ɔologolosu!» Kɛɛ naati ti naama woosti kaani ga ɲeevae faa nɔ.

¹⁵ Geelaalao siɛgi zu, geezuɔeelaiti ti ɔilini Lɔte ma, ti da ɔe ma: «Wuzegɛ, è-anzai zegɛ ta è-loun anzanu felegɔiti niiti ti ve, naa ɔa a ke è undaa mina vili taai ná-undaaviligi zu.»

¹⁶ Tei é ɔeni nekɛsu, zunu felegɔiti ti soni zeei va, tɔun be-o, anzai ve-o, ta ná-doun anzanu felegɔiti be-o, mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI ɔeni pɔ ga é baa ti maazu, ti liini ga tiye, ti ti ye taa voluve.

¹⁷ Ti ɔulaai ma taai va, geezuɔeelai gila ge ɔeni ma: «Bize, è è-yenvui ɔizo! Mina wɛɛ volu, mina lo nɛmɛi zu ada nɔpe! Uela, è le gizei ma, ni da pɔ ga é undaa mina vili.»

¹⁸ Lɔte ɔeni ma: «Ba-o, màliɔii!

¹⁹ Nèi gè ga da-wotigɛ nui, gè zaalai zɔɔɔge è ɔaazu, è ɔeeve ga nu vago wola bè, è zènvui ɔizo fai zu. Gè la zooga gè va vela, gè va le gizei ma, nà ɔe gè za, undaavili.

²⁰ Wɛɛ, taai tei tago maabuɔave, ga gè bize gè zeeli ná. Dɔive, nà zoo gè vela, gè li ná, zènvui ɔizo! Taai naa la lɔini baa?»

²¹ Geezuɔeelai ɔeni ma: «Wɛɛ, gè vaa naa wu, ga gè ke è ve ga faaɔɔɔ, gè la taai tɔna kologologa, nii è ná-fai wosu.

²² Suvile, è vela, è li ná, mazɔɔ gè la zooga gè va faa nɔpe ke, eyɛsu è zeeli ná.» Naa ɔa é kea, ti taai naa laasei peai ga Sɔwaal.*

²³ Folo tɛɛ ziegi zu ɔa Lɔte zeelini la Sɔwaal.

²⁴ Názu ɔa Gɔogɔ GALAGI timini abui vuuni la Sɔdɔme ta Gɔmɔɔl, eɔe tonai, é ɔulazu geezuve.

²⁵ E taai naati kologoloni, naa veɛ maagoolii ma nɛmɛi kpein ba, ta ma nuɔuseiti, naa veɛ siinziin ganigiti ba.

²⁶ Lɔte anzai wɛɛni ga volu velei, é voteni ga kpolo zigigi.

²⁷ Abalaame wuzegɛni ga sobuzobui, ga é li naama adave, ve é ɔeni loni ná Gɔogɔ GALAGI ɔaazu.

²⁸ E ɔaazuzieni Sɔdɔme ta Gɔmɔɔl letema velei, ta nɛmɛi maagoolii ma yooi kpein su, peɛ, é duului ɔaani, é da wuzegɛ zooi ma, eɔe abu zulugi ma luului.

²⁹ Siɛgi zu GALA ge nɛmɛ zu laaiti suɔologoloni la, é ɔizeni Abalaame zu, é Lɔte ɔula faabaagi zaama, nii é taaiti tokani da, ve Lɔte ɔeni zeini ná.

Lɔte ta ná-doun anzanuiti ta-vai

³⁰ Lɔte zegɛni Sɔwaal, é li, é ze gizei ma, ta ná-doun anzanu felegɔiti, mazɔɔ é luani ga é mina ye Sɔwaal. E zeini pugi zu ta ná-doun anzanu felegɔiti.

³¹ Yeeta, nu ɔite gelei ɔeni loungo gelei ma: «De-ɔee vɔɔzaɔaga, zunu la zou yɔɔzuvɛ ve, nii a vile de volu, eɔevelei de ɔula de ka la etea.

³² De li, de dɔɔi vu de-ɔee la. De la koba, naa ɔa a ke, de-ɔee mavofodai ɔe ná.»

³³ Ti dɔɔi vuuni ti-ɔee la kpidii naa, nu ɔite gelei liini, é la keɛɔe ɔoba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzegɛ la.

³⁴ Naa volu zobui, nu ɔitei ɔeni loungo gelei ma: «Wɛɛ, dàave kèe ɔoba kpɔkɔ ná. De dɔɔi vu da mɔnɔ za kpɔkɔi, è li, è la koba, naa ɔa a ke de-ɔee mavofodai ɔe ná.»

* **19:22 Sɔwaal:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «ɔii.»

³⁵ Ti dɔɔi vuuni ti-ɔɛ la mɔnɔ kpɔkɔi tɔna. Loungo gelei liini, é la koba. Naa la looni ga daa la koba, ta buzeɔe la.

³⁶ Lɔte ná-doun anzanu felegɔiti ti kogi zegeni ti-ɔɛ va.

³⁷ Nu ɔite gelei doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Moaɔe.† Zaaɔaza toɔa é ga Moaɔe nuiti ti-mɛmɛwolai.

³⁸ Loungo gelei ɔalaagi doun zunu zɔɔɔni, é daasei pɛɛ ga Bene-Ami.‡ Zaaɔaza toɔa é ga Amɔn nuiti ti-mɛmɛwolai.

20

Aɔalaame lii vai Geelaal *Aɔimeeleke vɔ be*

¹ Aɔalaame zegeni niima yooi zu, é li ga lekɔmavɛ nu yeezazu velei, é zeini Kadɛsɛni zɔɔzuvɛ ta Suul, é lago zeini Geelaal.

² Aɔalaame a la ɔena ɔɔɛa, é lo anzai Sala va, é ɔeni ɔɛɛzu ma: «Toɔa ga ɔaazeelai.» Geelaal masagi Aɔimeeleke Sala zegeni.

³ Naazu, GALA ge ɔulani kelɛma segi zu Aɔimeeleke vɛ kpidii, é ɔe ma: «Wɛɛ, ɔa vaazu zaazu, tɔɔzei anzanui naa ná-faa zu, nii è seɔeai, mazɔɔɔ zini ka bɛ.»

⁴ Aɔimeeleke la ɔeni de daani volu, é gooɔaavoteni, é ɔe: «Màliɔii, ɔa sɔbalala nuiti paa ɔaa?

⁵ Sinigi ɔɔɔi lei keai mà: «ɔaazeelai ve?» Ta anzanui ɔɔɔi ɔalaa bogɛ ga: «Dii ve?» Gè keɛvɛ kisiɛ vagɔi zu, ta sɔbalalai zu.»

⁶ GALA ge ɔeni ma segi zu: «Gè kwɛɛ gè ɔe è keɛvɛ zii vagɔlai zu, naa ɔa é kea gè pele ɔesagai è luɔɔ ga è mina koto ɔe dàalɔɔma. Naa ɔa é ba, gè la vaani bu ga è va da volu.

⁷ Niizu zunui nii anzai ve zea, mazɔɔɔ toɔa ga GALA goo wo nui. Toɔa maanɛɛni wo è vɛ, ɔa ye vulua. Kelɛ ni è la teveni pɔ, suɔwɛɛ ga ɔa za, ɔa-o, ɔa-nubuseiti-yo.»

⁸ Aɔimeeleke wuzegeni sobuzobui, é ná-botigɛ nu wolaiti toli, é naama vaiti pɛ bo ti ma, ti wola luani.

⁹ Aɔimeeleke Aɔalaame ɔalaa tolini, é ɔe ma: «Lee ɔa è keai ga giye? Kotoi ɔegele ɔa gè keai è laalɔɔma, nà-o, nà-masadao, è gi ɔai kotoi nii zu? E zie velei é lo nɔun ba, nu maa la nɛɛni ga é va naa ɔe.»

¹⁰ Aɔimeeleke ɔeni Aɔalaame ma: «Leeni ɔa é ɔea è ɔisu, è niima vai ɔeai?»

¹¹ Aɔalaame gooɔaavoteni, é ɔe ma: «Gè ɔeni ɔisiɛzu, gè ɔa ɔe ɔɔɔ ma, zɛɔema nɔpɛ ge la ba, ta vaazu pàazu ànzai vai zu, tɔɔzei GALA gaazuluaba ɔila kpalaa ge la niima yooi zu.

¹² Gaama vɛ, toɔa ga ɔaazeelai, é ga kèɛ ná-doun anzanui, kelɛ dèɛ ná-doun anzanu laade. Toɔa ga ànzai.

¹³ Siɛgi zu GALA ge kèɛni la ga teveteve nu, gè ɔula kèɛ ná-peleyeɔe wu, gè ɔeni Sala ma: «Uɛ nɔpɛ de liizu ná, keni è ɔa màalobo, è ɔa ɔe ti ma: Dii ve.» »

¹⁴ Aɔimeeleke toganii tanigaa zoni baalagiti saama, ta boliiti, ta nikɛiti, é ti ve Aɔalaame ya, é pɛɛ botigɛ zunuiti ba, ta botigɛ anzanuiti. E anzai Sala ɔalaa teveni pɔ.

¹⁵ E ɔeni ma: «Nà-zooi laalaoge è luɔɔ, zeì vɛ nɔpɛ ná nɛɛzu è vɛ.»

¹⁶ E ɔeni Sala ma: «Gè wali ɔaei waagila (1 000) fea è-liɛ ya, é ɔe ga poogi ga è la ga sɔba nu niima vaiti su, è-maaɔoolii zu nuiti gaazu.»

¹⁷ Aɔalaame GALA falini. GALA ge Aɔimeeleke ɔedɛni, ta anzai, ta ná-botigɛ anzanuiti, ti zooni ti ɔa dointi sɔɔɔ volu.

† **19:37 Moaɔe:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «nii kulaai keɛɔe zu.» ‡ **19:38 Bene-Ami:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «detɔi ná-doun zunui.»

¹⁸ Mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI Aɔimeeleke nά-pɛɛyɛɛɛ wu anzanuiti pɛ keeni ga doun zɔɔɔtala nuiti, Aɔalaame anzai Sala nά-faa zu.

21

Izaake zɔɔɔ fai

¹ Gɔɔɔ GALAGI Sala maawɔingfaani, ɛ naa laazeelini bɛ, nii ɛ minazɛɛɛni la.

² Aɔalaame vɔɔzɔɔɔɔɔɔɔ ma, anzai Sala kogi zɛɛɛni, ɛ doun zunu zɔɔɔ bɛ, naa ɔɛɛni ɛ zoloo GALA nά-ku logai ma, nii ɛ boni ma.

³ Doun zunui nii Sala sɔɔɔni bɛ, Aɔalaame daasei pɛɛni ga Izaake.*

⁴ Aɔalaame nά-doun zunui Izaake latini pɛɛvɔɔlu, sɔɔɔ foloi lɔsavasiɛi ma, ɛɔɛvelei GALA ge ma levei veeni la zea.

⁵ Aɔalaame nά-konagi ɔɛni ga ungila (100), siɛgi zu nά-doun zunui Izaake zɔɔɔni da.

⁶ Sala ɔɛni ma: «GALA ge zobo fea ga gɛ nɛɛi wo ga koozunɛɛi, nu-o-nu nii a nii mɛnina, naa ɔa da nɛɛ nɔ kpaain.»

⁷ E ɔɛni ma: «Bɛ ɔa a la ɔɛ Aɔalaame ma, Sala ɔa niimi ve dounɔa ya? Tama gɛ zunu loun zɔɔɔga bɛ pɔɔzɔɔɔ siɛgi zu.»

Aɔalaame Agaal ta nά-doun zunui

Isemayɛleni kpɛɛ vai

⁸ Dounɔi wɔɔɔni, Sala daaɔula niimii va. Aɔalaame fɛti wolai ɔɔlani naama voloi.

⁹ Ezipete anzanui Agaal nά-doun zunui ɛ sɔɔɔni Aɔalaame va, Sala naa ɔaani, ɛ da nɛɛi wo.

¹⁰ Sala ɔɛni Aɔalaame ma: «Duɔ anzanui nii bɛ ta nά-doun zunui, mazɔɔɔ niima luɔ anzanui nά-doun zunui ti la bɔga poganii ma, ta doun zunui Izaake.»

¹¹ Niima wooi wanani Aɔalaame ma gola, nά-doun zunui maavele ma.

¹² Keɛ GALA ge ɔɛni Aɔalaame ma: «Mina nii wana bɔɔɔ ma da-luɔ anzanui nά-doun zunui vaa zu. Naa pɛ ke Sala vɛ, nii ɛ bosu ɛ ma. Mazɔɔɔ Izaake ɔa ɛ-mavofodai a ɔɔla su.

¹³ Anɛɛ naa vɛ, nά da-luɔ anzanui nά-doun zunui ɔɛ ga zii ta mɛmɛwɔla, mazɔɔɔ tɔ balaa ɔɔlavɛ ɛ zu.»

¹⁴ Poluma zobui, Aɔalaame wuzɛɛni ga sobuzobui, ɛ bului zɛɛ ta kɔɔ woolei zii su, ɛ sɛɛ Agaal baki ba, ɛ zunu lounɔi balaa vɛ zea, ɛ vali ma. E liini, ɛ leveteve Beel-Seeɔa tevebai zu.

¹⁵ Siɛgi zu kɔɔ woolei zu ɔɛni da, ɛ zunu lounɔi yɛni laani gulu goi ta wu,

¹⁶ ɛ li, ɛ zɛi tɔ ɔɔla ɔɔozama, nά tago maɔɔozaai nɔ fɔɛn, mazɔɔɔ ɛ ɔɛni ɔɛɛzu ma: «Gaa zu la yɛsu doin va, ɛ va da za.» E zeini tɔ ɔɔla ɔɔozama, ɛ da balakpala, ɛ da wɔɔ.

¹⁷ GALA ge zunu lounɔi wooi mɛnini, GALA nά-geezuɔɛlai yɛni geezuve, ɛ Agaal loli, ɛ ɔɛ ma: «Agaal, leeni ɔa ɛ ɛ ya? Mina lua, mazɔɔɔ vɛ ɛ dounɔi yɛgai nά, GALA ge goomɛniɛ nά.

¹⁸ Wuzɛɛ, ɛ zunu lounɔi zɛɛ, ɛ gaanɛɛɛ. Mazɔɔɔ nά zii wɔla bɛɛɛ zu ba.»

¹⁹ GALA ge gaazuzɛɛni ma, ɛ kɔɔyɛɛɛ ɔa, ɛ li, ɛ kɔɔ woolei laave ga zii, ɛ ta vɛ zunu lounɔi ya, ɛ bɔɔle.

²⁰ GALA ge ɔɛni zunu lounɔi va, ɛ da wɔɔɔ. E zeini tevebai zu, ɛ ɔɛni ga kile pili nu vɔɔɔi.

* **21:3 Izaake:** daaseigi nii ti maabɔɔɔaai va ta «toɔa nɛɛzu.»

21 E zeini Palan tevebai zu. Dee anzanui ta g̃aiziɛni bɛ, ɛ sei, naa g̃ɛni ga Ezipete yooi zu nu.

Aɓalaame n̄a-minazeg̃egi Aɓimeelɛke vɛ

22 Naama ziɛgi n̄o zu, Aɓimeelɛke n̄a-k̄oɔg̃uluɓai Pik̄ole vileni polu, ti va, ti Aɓalaame g̃a, ɛ g̃ɛ ma: «GALA ka naa pɛ s̄ubɛtɛzu, nii ɛ kɛɛzu.»

23 G̃ona b̄ɛ niina ga GALA daaseigi, ga ɛ la ȳaava, ɓaa d̄ointi, ɓaa m̄avofodaiti, kɛɛ da yɛ da-woog̃ɛg̃iladai g̃ilagi n̄o volu n̄ɔn bɛ, ta niima yooi nii ɛ lago zeizu su, ɛg̃ɛvelei g̃ɛ g̃ɛa la ɛ vɛ.»

24 Aɓalaame g̃ɛni ma: «G̃ɛ konai naa woga.»

25 E ɓaazaɓani Aɓimeelɛke ma k̄oɓyeg̃ei n̄a-fai zu, nii naa n̄a-botig̃ɛ nuiti ti seɓeni ga zeeɓaabaai.

26 Aɓimeelɛke goog̃aavoteni, ɛ g̃ɛ ma: «G̃ɛ la kwɛɛ bɛ g̃a ɛ naa g̃ɛa. Da ɓoɓɔi ɛ la g̃ɛni naa woni m̄a, za g̃a g̃ɛ m̄ɛniga da.»

27 Aɓalaame baalagi tanigaa zeg̃eni, ta boliiti, ta nik̄ɛiti, ɛ ti ve Aɓimeelɛke vɛ, ti feleg̃o pɛ ti minazeg̃egi g̃ɛɛni ɓoɓɔ vɛ.

28 Aɓalaame baala zivo zaa ɓofela makeni yɛ ma ɓulugi zu.

29 Aɓimeelɛke g̃ɛni Aɓalaame ma: «Leeni vaa zu ɛ niima vaala zivo zaa ɓofelaiti makɛgai yɛ?»

30 E goog̃aavoteni, ɛ g̃ɛ ma: «Yeezei baala zivo zaa ɓofelai niiti bu, g̃ɛ feezu ɛ ya, naa g̃a g̃ɛ b̄ɛ ga zeele wooi ga n̄a g̃a g̃ɛ niima g̃oɓyeg̃ei w̄a.»

31 Naa g̃a ɛ ba, ti naama adavɛ laaseigi vɛɛni la ga Beel-Seeɓa (nii poluvɛ ga «minazeg̃ɛ k̄oɓyeg̃ei»), t̄oɓzei min̄a g̃a ti feleg̃o ti minazeg̃eni n̄a ɓoɓɔ vɛ.

32 Ti minazeg̃eni ɓoɓɔ vɛ Beel-Seeɓa. Naa v̄oluma Aɓimeelɛke wuzeg̃eni ta n̄a-k̄oɔg̃uluɓai Pik̄ole, ti g̃ale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu.

33 Aɓalaame gului ta ziinni Beel-Seeɓa, nii ti g̃ɛɛzu ma tamalise, n̄avɛ g̃a ɛ G̃oog̃o GALAGI valini n̄a, GALA nii ɛ n̄a eyɛsu g̃o.

34 E ɓɛbini zeini Filiseti nuiti ta-yooi zu.

22

Aɓalaame zuɓɔg̃o fai

1 Niima vaiti pɛ poluma, GALA ge Aɓalaame zuɓɔg̃oni, ɛ g̃ɛ ma: «Aɓalaame!» Naa goog̃aavoteni, ɛ g̃ɛ ma: «N̄a g̃aa!»

2 GALA ge g̃ɛ ma: «È-loun zunu g̃ila kpegi Izaake zeg̃ɛ, nii ɛ nɛai vɛ, ɛ li M̄oliya yooi zu, ɛ kula ga gala zalaɓai gizei naa ma, nii n̄a yeelo ba.»

3 Aɓalaame wuzeg̃eni ga sobuzobui, ɛ n̄a-soovalegi g̃as̄ɔg̃ili, ɛ n̄a-botig̃ɛ nu feleg̃o zeg̃eni ta n̄a-doun zunui Izaake. E kovii v̄alivalini gala zalaɓai vaa ma, ɛ li naama adavɛ, vɛ GALA ge yeeloni n̄a va.

4 Foloi zavasiɛi ma, Aɓalaame g̃aazuwuzeg̃eni, ɛ naama adavɛ g̃a g̃oozama.

5 E g̃ɛni n̄a-botig̃ɛ nuiti ma: «À yɛ vɛ soovalegi g̃oba. N̄a-o, zunu loungoi-o, g̃a liizu munu, gi n̄ok̄o GALA bu, naa v̄oluma gi va wo g̃oba.»

6 Aɓalaame gala zalaɓai ma g̃ovii zeg̃eni, ɛ n̄a-doun zunui Izaake laalɛ bu, ɛ abui ta boɓai zeg̃ɛ. Ti feleg̃o ti da zie v̄oɔma, ti da li.

7 Izaake ɓ̄ɛni kɛɛg̃ɛ Aɓalaame v̄o, ɛ g̃ɛ ma: «K̄ɛɛ!» E goog̃aavoteni, ɛ g̃ɛ ma: «N̄a g̃aa, d̄oun zunu.» Izaake g̃ɛ ma: «Abui ta koviiiti kaa, kɛɛ mini g̃a baala zivoi n̄a, gala zalaɓai vaa zu?»

8 Aɓalaame goog̃aavoteni, ɛ g̃ɛ ma: «D̄oun zunu, GALA ɓoɓɔgoi g̃a va ga baala zivoi, gala zalaɓai vaa zu.» Ti feleg̃o ti g̃ɛni ziɛzu v̄oɔma, ti da li.

9 Ti zeelii ma naama adavɛ, vɛ GALA ge n̄a ɓɛɛni, Aɓalaame zalaɓa g̃ulazuvɛ ɓɛɛni, ɛ kovii la maazu ga pag̃o. E n̄a-doun zunui Izaake yeeiti ta k̄oɓɔiti suɓilini, ɛ da zalaɓa g̃ulazuvɛ kovii maazu.

¹⁰ Naa voluma Abalaame boɣai zɛɣeni ga é ná-doun zunui ɣɔdaaleve.

¹¹ Gaamago nɔ, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai yeɣni geezuve, é toli, é ɣe ma: «Abalaame! Abalaame!» E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ɣa!»

¹² Geezuɣeelai ɣeni ma: «Mina yeevɔɔɣu zunu lounɣoi va, è va faa nɔpe ke la. Mazɔɔɔ gè kwεeni niina ga ɗa luazu GALA ba, è la kòmani ga è-loun zunui ɣila kpegi.»

¹³ Abalaame ɣaazuwuzɛɣeni, é baala sine wolai ɣa voluve, minɛiti sogai ɗɔɔgoi zu, é ɓata. E baala sine wolai zoni, é kula ga gala zalaɣai ná-doun zunui vɔtogi zu.

¹⁴ Abalaame naama adave laasei peeni ga Adɔnayi-Yiileyee (nii poluve ga «Ɔɔɔɣɔ GALAGI nii é nu ɣulazu faa zu»). Naa ɣa é ba, zaaɣaza ti ɣeezu ná ma: «Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-gizei ma, ɗa ɣula su.»

¹⁵ Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-geezuɣeelai yeɣni geezuve, é Abalaame loli ná zeizu velesiei,

¹⁶ é ɣe ma: «Ɔɔɔɣɔ GALAGI laawooi ɣaa: nà ɣonazu nà ɓɔɣɔi ma, tei è naa ɣea, è la kòmani ga è-loun zunui ɣila kpegi,

¹⁷ nà tuya loozu è ve, gè è-mavofodai ɣaawɔɔɔ, eɣe pelegi somideɣaiti ti mɔɔndai la geezuve, ta eɣe naɣaegi nii é kpolodei ɣobave. E-mavofodai ɣa zobo sɔɔɔ sili nuiti ma.

¹⁸ Ziiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zɔɔɔ è-mavofodai maavele ma, tɔɔzei è ɣòoi zoge.»

¹⁹ Abalaame ɣaleni ma ná-botigɛ nuiti pɔ pelei, naa volu ti vileni pelei ma, ti ɗa li vɔɔma Beel-Seeɓa. Miná ɣa Abalaame ɣeni zeini ná.

²⁰ Naama vaiti pe poluma, Abalaame menini ga, Mileka ɓalaagi doun zunua zɔɔɔni keɣɣeloin Naɣɔɔl ve.

²¹ Use ɣa é ga ná-doun mɔungi, naa deɣeiti ti ɣe ga Buze, ta Kemuwele nii é ga Alame keɣɣe,

²² Keeseede, Ɔazo, Piledase, Yidelafe, ta Betuwele.

²³ Betuwele ɣa é Eleɓeka zɔɔɔni. Naama loun lɔsavaiti ka Mileka ti zɔɔɔni Abalaame keɣɣeloin Naɣɔɔl ve.

²⁴ Anza ɣiligi nii é la ɣeni vuluni ga zai ɣevele, nii daaseigi ɣeni ga Leyuma, naa dointi zɔɔɔni, ti-laaseigiti ti ɣeni ga: Teeba, Gaɣame, Taɣase, ta Maaka.

23

Sala zaa vai

¹ Sala zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona ungila puufele maazu lɔfela (127).

² E zaani Kiliyate-Aaleɓa, nii é ga Geeɓelɔn, Kanaan yooi zu. Abalaame ná-saa vai ɣeɣeni, é ma wɔɔɔi wo.

³ Naa volu Abalaame wuzɛɣeni, é anzai ma vooɔmai ye laani, é li, é ɓɔe Ɔete nuiti pɔ,

⁴ é ɣe ti ma: «Nà ga wεein, gè zeini wo zaama. A maaɣulu bosu ve zèa, gè ànzai maaɣulu, nii saai.»

⁵ Ɔete nuiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma:

⁶ «Woilo gi-woo ma, mɔligii. GALA ge è ɣeeve ga nu wola gi zaama. E-anzai maaɣulu gá-ɣabayɛɣeiti ma vɔɣɔi zu. Gi tanɔpe ge la è ɣoma ga ná-kabayɛɣe ve vaa è ya è-anzai maaɣulu vai zu.»

⁷ Abalaame wuzɛɣeni, é maavee zou nuiti be, Ɔete mavofodaiti.

⁸ E ɓɔe ti vɔ, é ɣe ti ma: «Ni wo vaa bu ga gè ànzai maaɣulu, à Sɔɣaal ná-doun zunui Efelon maanɛɛɛɛ bè,

⁹ ga é Makepeela vugi ve zèa, toɣa nɔnɔ ve, nii é ná-kpala kpelamave. E ze zèa ga sɔngɔ ɣitei nɔ wo ɣaazu, naa ɣa a ke é ɣe zèa ga maaɣulu bosuve.»

¹⁰ Efelon ɣeni zeini Ɔete nuiti saama. E Aɔalaame woogaaɔoteni Ɔete nuiti gaazu, ta niiti kpein ti ɣeni leɛzu taazu ga sigida velei.

¹¹ E ɣe ma: «Ba-o, maliɣii, woilo ma! Ge na-kpalagi vea e ve, ta pugi nii e na. Ge fea e ve ga faaneɛ, na-nuɔuseiti gaazu, ga e e-anzai maaɣulu na.»

¹² Aɔalaame maavɛeni zou nuiti be.

¹³ E Efelon woogaaɔoteni, nii a ke ti pe ti gooi meni, e ɣeni ma: «Woilo deɛ gooi ma, da balaagi. Va bu ge kpalagi zongoi ve e ya. Yeezei bu be, na anzai maaɣulu na niina.»

¹⁴ Efelon Aɔalaame woogaaɔoteni, e ɣe ma:

¹⁵ «Maliɣii, woilo gooi ma, leeni ga a ɣe ga naa de yɔɔzu da de, zoi naa vaa zu nii songoi ga wali gae unnaanigo (400)? E-anzai maaɣulu na.»

¹⁶ Aɔalaame vaani naa wu, nii Efelon boni, e wali gaei gaaluni, nii naa boni ma Ɔete nuiti gaazu, e lo wali gae unnaanigo (400) va, eɣevelei falibogi laave ɣeni la yaaɣoiti zea.

¹⁷ Zekana Efelon na-kpalagi e Makepeela, Mamelee letemave, kpalagi ta pugi e na, guluiti ti kpalagi zu, kwepelemave maaɣoolii zu,

¹⁸ naati pe ti ɣeni niina ga Aɔalaame nono, Ɔete nuiti gaazu, naati kpein gaazu, niiti ti ɣeni leɛzu taazu ga sigida velei.

¹⁹ Naa voluma Aɔalaame anzai Sala maaɣuluni Makepeela balagi ma vugi zu, Mamelee letema velei, nii e ga Geebelon, Kanaan yooi zu.

²⁰ Kpalagi ta pugi nii e na, ti ɣeni ga Aɔalaame nono, naa ɣe ga kabamave, e geyani Ɔete nuiti ma.

24

Izaake anza ze vai

¹ Aɔalaame wola vɔlɔzaɣaga ɣeni de na, ta Ɔooɣo GALAGI tuya looni be faiti kpein su.

² Aɔalaame na-botigɛ zunui lolini, nii pɔlɔzaɣagai e leve ti pe ba na-pelei wu. Toɣa e ɣeni zeagɔligiti kpein unda, e da make. E ɣeni naa ma: «Yeelo kpalai wu,

³ da ɣonazu be Ɔooɣo GALAGI gaazu, geeɣɔlɔgi ta zoi ma GALAGI, ga e la anza ɣaiziaa doun zunui ve Kanaan anzalopoiti saama, ve ge zeini na.

⁴ Kele da liizu na-zoi zu, na-bolodai zu, e anzai zefe na doun zunui Izaake ve.»

⁵ Botigɛ zunui googaaɔoteni, e ɣe ma: «Tanisu anzanui la kea, e va vile polu, e va va niima yooi tei su, keni mu ge li ga e-loun zunui zoi naa zu, ve e gulaai na baa?»

⁶ Aɔalaame googaaɔoteni, e ɣe ma: «Dama, e mina li ga doun zunui na.

⁷ Ɔooɣo GALAGI, e ga geeɣɔlɔgi ma GALAGI, nii e kula kee velei wu, ta kee na-zoi va, nii e bɛni pɔ, e ɣonani be, ga toɣa zoi nii ve mavofodai ya, to bɔɣoi ga na-geezugeelai leve e luɣo, e anzai zefe na doun zunui ve.

⁸ Ni anzanui la po, e va vile e volu, da vie naazu konai vaa zu, nii e bogai be. Kele anee naa ve, mina li na no ga doun zunui.»

⁹ Botigɛ nui yeei loni maliɣii Aɔalaame balai wu, e ɣona be ga toɣa na-deveiti so.

¹⁰ Botigɛ nui nomɛ puugo zegeni maliɣii na-nomɛiti saama, e liini ga maliɣii yeaɣɔligi ma zii moinmoin. E wuzegeni, e li Meezopotami, Naɣɔol na-taazuve.

¹¹ Seeliai ma na, e nomɛiti pileni niibiga taa voluve zieyegɛi gobave, kpakomave ma ziegi zu, yeeɣɛɣalai zu nii anzanuiti ta da gula la, ti li zie zaɣazuve.

¹² Naa volu é g̃eni ma: «G̃ooḡḡ GALAGI, m̃aliḡii Aḡalaame ná-GALAGI, va bu, è da-woḡḡḡḡladai ḡula kelema m̃aliḡii Aḡalaame ve za, ga gè ḡomi ga naa, nii gè gaiziezū.

¹³ Nà ḡa, gè loni ve zieungi ḡobave, taa nuiti ti-loun anzanuiti ta vaazu ḡulazu ga ti va ti ziei zaḡa.

¹⁴ Anzalopoi ñope gè ḡeezu ma: «Nà è maañẽnẽzu, da-d̃e liḡii yei lee, gè b̃oole,» a ḡooḡaavotena ga: «B̃oole, nà zie veezu balaa ñomeiti zea, ti b̃oole,» naa ḡe ga naama anzanui, nii è devea da-wotiḡe nui Izaake ve. Nà kw̃ee ga naa maavele ga è da-woḡḡḡḡladai ḡula kelema m̃aliḡii ve.»

¹⁵ E ḡeezu é be ga b̃oe, Eleḡeka vaani, ná-zie liḡii zeini k̃oma. E ḡeni ga Betuwele ná-doun anzanui, Aḡalaame keeḡḡeloin Naḡḡol ta anzai Mileka ti-lounloin.

¹⁶ E ḡeni ga anzalopoi nii gola vani gola, k̃pea ḡeni de na, zunu ñope ge la ḡeni kw̃ee. E yeini zieungi zu, é ná-zie liḡii laave, é le volu.

¹⁷ Botiḡe nui b̃izeni, é daaḡomi, é ḡe ma: «Nà è maañẽnẽzu, da-d̃e liḡii zu d̃ei ta ve z̃ea, gè b̃oole.»

¹⁸ E ḡooḡaavoteni, é ḡe ma: «B̃oole, m̃aliḡii!» E ná-zie liḡii maayeyini gaazuvilei zu, é ziei ve zea, é b̃oole.

¹⁹ Sieḡi zu é beni la ga ziei ve zea ga é b̃oole, é ḡeni ma: «Nà vaazu ziei zaḡazu balaa da-ñomeiti be, eyesu ti b̃oole gola ga pag̃o.»

²⁰ E ḡaazuvileni, é ná-zie liḡii zuwo toganiiti ta-b̃oole wosuve, é b̃izeni zieyeg̃ei ṽo be m̃oño, é ziei zaḡa ñomeiti k̃pein be.

²¹ Zunui la ḡeni faa ñope boni, é ḡeni ño b̃oḡḡ ḡaazaḡasu, é da w̃ele, ni G̃ooḡḡ GALAGI ḡa ná-siei ñeezu, b̃aa ni é la ñeezu.

²² Sieḡi zu ñomeiti ti beni la ga b̃oole, zunui zanu balaḡae gila seḡeni, nii buñeg̃i a la ḡe ga galamu lozita, ta zanu bala feleg̃o ti ḡilagilagi wuñeg̃i ga galamu ungila (100) keḡala maazu ba, é ti veeni zea ga é ti lo yeeḡḡdaveti.

²³ E ḡeni ma: «Be ná-doun anzanu ḡa é ga d̃e? Bo d̃ee mà, nà è maañẽnẽzu. Gá laazu z̃oḡo nei è-ḡee ná-pelei wu, ga ḡi ni ná?»

²⁴ Eleḡeka ḡooḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà ga Betuwele ná-doun anzanui, Mileka ta Naḡḡol ti-loun zunui.»

²⁵ E ḡeni ma m̃oño: «Suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ḡa ḡi ṽo be ga b̃oḡḡa, nu laazuve ḡa ná balaa.»

²⁶ Zunui ñok̃oni G̃ooḡḡ GALAGI wu,

²⁷ é ḡe ma: «Mamagi ḡa G̃ooḡḡ GALAGI ve, m̃aliḡii Aḡalaame ná-GALAGI, nii é la beni ná-nuḡḡḡḡlai va ta ná-woḡḡḡḡladai m̃aliḡii letegi! Nà-siei nii zu, G̃ooḡḡ GALAGI lia ga ze m̃aliḡii keeḡḡelointi ta-velei wu.»

²⁸ Anzalopoi b̃izeni, é li dee ṽo be, é naama vaiti k̃pein sufula ma.

²⁹ Eleḡeka diei ta ḡeni ná, daaseigi ga Laban. Laban b̃izeni, é ḡula eteave, é li zunui ṽo be zieungi ḡoba.

³⁰ E balaḡaegi ḡaani, ta balaiti baazeelai Eleḡeka yeeḡḡdaveti, é naa k̃pein menini, nii zunui boni ma. E vaani zunui tei p̃o be, nii é ḡeni loni ñomeiti kobave, zieungi ḡoba.

³¹ E ḡeni ma: «Va, d̃ei G̃ooḡḡ GALAGI tuya loai è ve! Lee vaa zu è yesu eteave? Gè pelei wu ḡevele b̃etea, ta adave ve ñomeiti ta ḡe ná.»

³² Botiḡe nui leẽni pelei wu, Laban ñomeiti daayeyini, é suaiti daazuve lufai ta ti-laamianigi ve ti ya, é ziei ve zunui ya ga ti ḡḡḡiti maagba ta maaza nuiti.

³³ Naa volu ti daamianigi veeni zea. Kele é ḡeni ma: «Gè la daami wosu pe, k̃eni nà naa wona, nii é b̃e ga gè bo.» Laban ḡe ma: «Doluvaawona.»

³⁴ E ḡeni ma: «Nà ga Aḡalaame ná-botiḡe nui.

³⁵ Ḑooḑo GALAGI tuya loove gola m̀aliḑii ve, é ḑea ga zebesu nu. Ḑooḑo GALAGI baalagiti feeve zea, boliiti ta nikiiti, walii ta zanugi, botiḑe zunuiti ta botiḑe anzanuiti, n̄meiti ta soovalegiti.

³⁶ M̀aliḑii anzai Sala v̄l̄ozaḑagai ma, é zunu loun z̄l̄oḑe m̀aliḑii ve. E s̄l̄oḑo ganiiti kpein feeve doun zunui naa ya.

³⁷ M̀aliḑii ḑeni mà: «Ḑonana, é ḑe mà, è la anzanu zeḑea d̄oun zunui ve Kanaan anzalopoiiti saama, niiti gè zeini ti zaama ta-yooi zu.

³⁸ Kele da liizu k̄e veleyeḑei wu, n̄-bolodai zu, miná ḑa da anzai zeḑe ná d̄oun zunui ve.»

³⁹ Gè ḑeni m̀aliḑii ma: «Tanisu anzanui la kea, é va vile p̄olu.»

⁴⁰ E ḑooḑaavoteni, é ḑe mà: «Ḑooḑo GALAGI nii gè ziaa gaazu ga paḡo, naa ḑa ná-geezuḑeelai vile è volu, toḑa da-ziei nee, da anzai zeḑe d̄oun zunui ve n̄-bolodai zu, k̄e veleyeḑei wu.

⁴¹ Siegi zu è liizu la n̄-bolodai zu, ni ta ḑelena, ti la anzalopo veeni è ya, da vie minazeḑegi vaa zu, è bosu b̄e.»

⁴² «S̄eliiai ma zieungi ma, k̄eve ma: «Ḑooḑo GALAGI, m̀aliḑii Aḑalaame ná-GALAGI, va bu, è n̄-siei nee, nii gè ma ḑani.

⁴³ N̄a ḑa gè loni zieungi ḑobave, anzalopoi nii é vaazu ga é ziei zaḑa, nii n̄a ḑe ma é ná-zie liḑii zu ḑei tago ve z̄ea, gè b̄oḑe.

⁴⁴ Ni a ḑooḑaavotena ga: B̄oḑe da b̄oḑoi, n̄a zoo balaa gè ziei zaḑa da-n̄meiti be, naama anzalopoi ḑe ga anzanui naa, nii Ḑooḑo GALAGI devea m̀aliḑii ná-doun zunui ve.»

⁴⁵ Gè ḑeezu gè be ga b̄e z̄iimave, Eleḑeka ḑanu é vaazu, ná-zie liḑii zeini k̄oma, é yei zieungi zu, é ziei zaḑa. K̄eve ma: «N̄a è maanenezu, ziei ve z̄ea, gè b̄oḑe.»

⁴⁶ E ḑaazuvileve ga é ná-zie liḑii maayi, nii é ḑeni zeini k̄oma, é ḑe mà: «B̄olena, n̄a ziei veezu balaa da-n̄meiti zea, ti b̄oḑe.» Gè b̄oḑeve, é ta ve n̄meiti zea, ti b̄oḑe balaa.

⁴⁷ Gè gaazaḑage, gè ḑe ma: «Be ná-doun anzanu ḑa ga de?» E ḑooḑaavotege ga: «N̄a ga Betuwele ná-doun anzanui, Naḑol ta Mileka ti-lounloin.» Gè balaḑaegi loove sokpai va, gè balaiti d̄o zeeiti ba.

⁴⁸ Naa voluma, gè maaveve, gè n̄ko Ḑooḑo GALAGI wu, gè Ḑooḑo GALAGI mama, nii é ga m̀aliḑii Aḑalaame ná-GALAGI, nii é loga t̄uḑo woḑeḑiladai zu, naa ḑa a ke gè m̀aliḑii keeḑeloin ná-dounloin zeḑe ná-doun zunui ve.

⁴⁹ Niizu, ni wa nub̄oḑolai ḑeezu ta woḑeḑiladai m̀aliḑii ve, à naa wo mà, ni m̄no naa laade, wo naa balaa bo mà, gè li ada ḑili.»

⁵⁰ Laḑan ta Betuwele ti ḑooḑaavoteni, ti ḑe ma: «Niima vai zeḑeve Ḑooḑo GALAGI v̄o, gi la zooga gi va b̄e é v̄o ga taali ḑili.

⁵¹ Eleḑeka vete, é è ḑakala, seḑe, è lii la, é ḑe ga è-maliḑii ná-doun zunui anzai, eḑevelei Ḑooḑo GALAGI bogai la.»

⁵² Siegi zu Aḑalaame ná-botiḑe zunui ti-wooititi menini da, é n̄k̄oni zooi ma Ḑooḑo GALAGI ḑaazu.

⁵³ Botiḑe zunui wali z̄olaiti kulani ta zanu s̄olaiti, ta seḑeiti, é ti ve Eleḑeka ya, é faanee wolaiti keeni die ve ta dee balaagi.

⁵⁴ Naa voluma, t̄o-o, maazaa nuiti-yo, ti daamii woni, ti b̄oḑe, ti ni ná.

Sobui, siegi zu ti wuzegeni la, botiḑe zunui ḑeni ma: «À yeebe bà niina, gè ḑale ma m̀aliḑii v̄o be.»

⁵⁵ Eleḑeka die ta deeni ti ḑeni ma: «Beḑe anzalopoi ye gi va yeḑeḑala laawu, folo puugo ḑeḑala, naa volu wa li niina.»

⁵⁶ Kele é ti woḑaavoteni, é ḑe ma: «À mina mà volo li, t̄ozei Ḑooḑo GALAGI n̄-siei nea. A yeebe bà, gè li, gè ḑale ma m̀aliḑii v̄o be.»

⁵⁷ Ti ḑeni ma: «Ade anzalopoi lolina, ade gaazaḑa t̄o b̄oḑoi.»

⁵⁸ Ti Eleβεκα lolini, ti γε ma: «Da pə wo li, wa zunui nii?» E ti woogaaυoteni, é γε ma: «Ungo, gá li.»

⁵⁹ Ti vaani bu ga ti-υaazeelai Eleβεκα li ta anzanui nii é γεni sosu, ta Aβalaame ná-botigε zunui, é υεε ná-nuiti ba, ti γεni polu.

⁶⁰ Ti tuya looni Eleβεκα υε, ti γε ma:
«Dei é ga gi-υaazeelai, da γε ga waawaagiti ti-lee!
E-mavofodai zobo sɔlɔ silinɔgɔiti ma faan!»

⁶¹ Eleβεκα wuzegeni ta ná-botigε anzanu loungoiti, ti zei nɔmɛiti kɔma, ti vile zunui volu, ti da li. Botigε zunui Eleβεκα zegeni, é lii la.

⁶² Izaake υaani, é zεge Lagayi-Lɔyi gɔlɔyegei υɔ βε, lekpeυave nu yeezazuυe yooi zu.

⁶³ Kpɔkɔmave ta, Izaake gɔlani, é da ziezie dɔbɔi zu, é gaazuwuzegeni, é wεε, é nɔmɛiti kaa, ti da va.

⁶⁴ Eleβεκα gaazuwuzegeni balaa, é Izaake ga, é zεge nɔmɛi gɔma, é vile.

⁶⁵ E γεni botigε zunui ma: «Be ga é ga zunui tei, é dɔbɔi zu, é υaazu ade laagomisu?» Botigε zunui googaaυoteni, é γε ma: «Màligii υe.» Gaamago nɔ, é ná-βazai υeeni gaazu.

⁶⁶ Botigε zunui faiti kpein boni Izaake ma, niiti é ti γεeni.

⁶⁷ Naa volu, Izaake loni Eleβεκα luɔ, é lii la dee Sala ná-sege gɔtai wu. E Eleβεκα zegeni, naa γε ga anzai, é neeni υe. Pele gana Izaake gaanεεni zɔlɔni da, balaga voluma dee ma.

25

*Aβalaame zaa vai
ta mavofodai é sɔlɔni Ketula va
(1 Dɔlɔ Seυei 1:32-33)*

¹ Aβalaame anzai ta zegeni mɔnɔ, nii daaseigi γεni ga Ketula.

² Dointi é ti zɔlɔni βε ti-laaseigiti ti γεni ga: Zimelan, Yɔkesan, Medan, Madiyan, Yiseβake, ta Sua.

³ Yɔkesan Saβa ta Dedanni sɔlɔni. Dedan mavofodaiti ti γεni ga: Asuul nuiti, Letuse nuiti, ta Leyume nuiti.

⁴ Madiyan mavofodaiti ti γεni ga: Efa, Efεel, Geenɔke, Aβida, ta Eledaa. Niima nuiti πε ti γεni ga Ketula mavofodaiti.

⁵ Aβalaame yeaɔɔligiti kpein feeni Izaake ya.

⁶ Anza giligiti niiti ti la γεni vuluni ga zɔiti keυele, é veβeaniiti feeni ti-loun zunuiti βε. Keai ma vulua δε, é ti leveni folo gɔlazu υelei, é ti maaɔooza ná-doun zunui Izaake va.

⁷ Aβalaame zii ma voloi kpein ge γεni ga kona ungila kona υuulɔfela maazu lɔlu (175).

⁸ Aβalaame yii looni, é zaani pɔlɔzaɔaga voluma undaanεei zu, é lebini gola sii zuɔooza, naa volu é liini memewolani pɔ, ti zaai.

⁹ Ná-doun zunuiti Izaake ta Isemayele ti maaɔuluni Makepeela υugi zu, Efelon ná-kpalagi zu, Geυe nui Sɔɔaal ná-doun zunui, Mamelee letemave.

¹⁰ Naama βalagi ga Aβalaame geyani Geυe nuiti ma. Miná ga Aβalaameni ta anzai Sala ti maaɔuluni ná.

¹¹ Aβalaame zaa voluma, GALA ge tuya looni ná-doun zunui Izaake υε, é γεni zeini Lagayi-Lɔyi gɔlɔyegei gɔbave.

*Isemayele mavofodai
(1 Dɔlɔ Seυei 1:28-31)*

¹² Aβalaame ná-doun zunui Isemayele mavofodai gaa, tɔ ga Agaal, Ezipete anzanui é ga Sala ná-duɔ anzanui sɔlɔni Aβalaame υε.

¹³ Isemayele ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egevelei ti-mavofodaiti ti la: Nebayote, Isemayele ná-doun zunu mounji, ta Keedaal, Adebeyle, Mibesame,

¹⁴ Misema, Duma, Masa,

¹⁵ Gadade, Teema, Yetuul, Nafise, ta Keedema.

¹⁶ Isemayele ná-doun zunuiti ta ti-laaseigiti kana, egevelei ta-gwepelegiti ta ti vuu veleititi ti la. Kundiği puugo maazu felegiti (12) kaa, ti gēni ta-nubuseiti unda.

¹⁷ Isemayele zii ma voloi kpein ge gēni ga kona ungila puusavago maazu lofela (137). Zii looni, é za, é li memewolani po ti zaai.

¹⁸ Isemayele mavofodaiti ti zeini, é zo Gavila, eyesu é zeeli Suul, Ezipete yooi letema velei, nu da gēna lia ga Asiili vele. Ti zegēni ti-gelointi pe ba, ti zei ye.

ZAKOBE NA-FAI

(25:19--36:43)

Izaake mavofodai

¹⁹ Abalaame ná-doun zunui Izaake mavofodai gaa: Izaake keege gēni ga Abalaame.

²⁰ Izaake ná-konagi gēni ga puunaanigo (40), siegi zu é Laban baazeelai Elebeka zegēni la ga anzai, Alame nui Betuwele ná-doun anzanui, nii é Padan-Alame.

²¹ Izaake Gooḡo GALAGI maaneneni anzai ná-faa zu, mazolo é gēni ga doun zolotala nu. Gooḡo GALAGI googaavoteni, anzai Elebeka kogi zegēni.

²² Dointi ti gēni zigazu boḡo va koozu, é gēni ma: «Leeni ga é gēezu ga ze?» E liini, é Gooḡo GALAGI gaaazaḡa.

²³ Gooḡo GALAGI gēni ma:
«Zii felego ga é è goozu,
nubuseiti ma zii felego ga gaagweezu,
ta gēna zologa, ti gula é goozu.
Gilagi zebēi ga wolo é leve zoi va,
nu gitei ga lo loungoi yeezu.»

²⁴ Doun zolo foloi zeelii ma, ti kaani ga yoogiti ka ti gēni koozu.

²⁵ Ma mounji é vaani, maaḡoikpoini, degai ge ma ege sua ḡo. Ti daaseigi veeeni ga Ezawu.*

²⁶ Naa voluma, degei zoloni, zeei Ezawu ḡoḡo libiligi zogai. Ti daaseigi veeeni ga Zakobe.† Kona vuulozita (60) ga Izaake keeni kpein, ti zolo siegi zu.

Ezawu doun moun tosuve vadi vai Zakobe ma

²⁷ Doun zunu felego niiti ti kulasui woni. Ezawu gēni ga dosoi zeeletagai, ta doḡo zie nui, kee Zakobe gēni ga zunui ná-fai gaaleidai, é neeni be ga é ye no sege gotaiti bu.

²⁸ Izaake Ezawu neeni ve, tozei doḡo zuai neeni be. Kee Elebeka Zakobe neeni ve.

²⁹ Foloi ta, Zakobe geai ma toḡo boḡo, Ezawu zegēni doḡo zu, gola boḡo.

³⁰ Ezawu gēni Zakobe ma: «Toḡo boḡo kpoḡo nii ta ve zea, ge mi, mazolo kpoḡo gola.» Naa ga é keeni ti Edome‡ laaseigi veeeni la Ezawu va.

³¹ Zakobe googaavoteni, é ge ma: «Da-loun moun tosuve vadi ma de.»

³² Ezawu gēni ma: «Wele, na ga va zaazu ga pului, naama loun moun tosuve ga leeni ge be?»

* **25:25 Ezawu:** daaseigi nii ti maaḡoḡaai va ta «degalegagi.» † **25:26 Zakobe:** daaseigi nii ti maaḡoḡaai va ta «tibiligi» baa «yaavai ge.» ‡ **25:30 Edome:** daaseigi nii ti maaḡoḡaai va ta «ma boḡo.»

³³ Zakóbe ɣeni ma: «Gonana de bè.» Ezawu ɣonani be, é ná-doun moun tosuve vɔdi Zakóbe ma.

³⁴ Názu ɣa Zakóbe bului ta tɔɣɔ bɔbɔiti feeni la Ezawu ya. E daamii woni, é bɔɔle. Naa volu é wuzegeni, é li. Zekana Ezawu doun moun tosuve vɛlevɛleni da.

26

Izaake ta Abimeelɛke ta-vai

¹ Pului taɣili ge looni zooi zu, é ɣula zai volu, é looni Abalaame ná-siɛgi zu. Izaake liini Geelaal, Filiseti nuiti ta-masagi Abimeelɛke vɔ be.

² Gɔɔɣɔ GALAGI ɣulani be kelɛma, é ɣe ma: «Mina yei Ezipete yooi zu, kelɛ zeii zooi naa zu, nii gè deɛzu ga de.

³ Yeeɣeɣala ɣe niima yooi zu. Nà ye è va, gè tuya loo è ve, mazɔɔ nà niima you yɔɣɔzuɛti kpein feezu è ve, wa è-mavofodai. Nà nà-minazeɣegi zo kpaan, nii gè keeni è-ɣee Abalaame ve.

⁴ Nà è-mavofodai mɔin su, eɣe geɣɔlɔgi ma zomideɣaiti, nà niima you yɔɣɔzuɛti kpein fe è-mavofodai ya. Eteai zu zii kpein ka tuyai zɔɔ è-mavofodai maavele ma.

⁵ Tɔɔzei Abalaame gɔoi zoni, é nà-deveiti so, ta tenɛgiti gè ti woni la, ta nà-tɔgiti.»

⁶ Naa ɣa é keeni, Izaake zeini la Geelaal.

⁷ Siɛgi zu naama adave nuiti ti ɣeni gaazaɣagi wosu da, é lo anzai va, é ɣeni ɣeezu ti ma: «Bàazeelai ve.» E ɣeni luazu ga a ɣeena anzai ve, nàve nuiti ti mina paa Elebɛka ná-faa zu, tɔɔzei gola vani.

⁸ Tei ná-sei yeeɣeɣalai zu ɣeni ɣoozazu nàve, foloi ta ɣeni de Filiseti nuiti ta-masagi Abimeelɛke wɛleni fenɛtɛlei la, é Izaake ɣa ta anzai Elebɛka, ti da zeevoegi ɣe.

⁹ Abimeelɛke Izaake lolini, é ɣe ma: «Gaamai zu, è-anzai ve! Lee vaa zu è ɣeni ma: «Bàazeelai ve?» » Izaake gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Kpɔve ɣana, nii a ke gè mina za maavele zu.»

¹⁰ Abimeelɛke ɣeni ma: «Lee ɣa è keai ga giye? Ná tago nɔ ɣea de nubuseiti saama, zunui taɣila ge va la ga è-anzai, è ɣea vaazu gi ɣeezu ga sɔba nuiti.»

¹¹ Abimeelɛke niima levei veeni nubuseiti kpein zea ga: «Nu nɔpe a faa nɔu ɣeena ga zunui tei baa anzai, ta naama nui vaa.»

¹² Izaake tii ɣeni zooi naa zu, é betɛ, é ma vɛɛda ungilagi (100) zɔɔni naama ɣonagi, mazɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI tuya looni be.

¹³ Zunui nii betɛni, é ɣeni liizu nɔ ga betɛa, eyɛsu é ɣe ga kpetɛ nu wola.

¹⁴ Togani bulugiti ti ɣeni zea, nikeiti, baalagiti, boliiti, ta botiɣe nu mɔinmɔingiti. Filiseti nuiti ti ɣeni toloi ɣulazu la.

¹⁵ Kɔɔyeɣeiti kpein keɛɣe Abalaame ná-botiɣe nuiti ti ti wɔni ná-siɛgi zu, ti naati daaveni ga pɔɔi.

¹⁶ Abimeelɛke ɣeni Izaake ma: «Liina, è zeɣe gi vɔ be, mazɔɔ é yeeɣaaɔa, é leve gi va.»

¹⁷ Izaake zegeni ná, é li, é vuuzuve ɣe ga Geelaal nɛmɛi zu, miná ɣa é zeini ná.

¹⁸ Izaake zieyeɣeiti bɔni volu ga niine, niiti ti wɔni keɛɣe Abalaame ná-siɛgi zu, niiti Filiseti nuiti ti ti laaveni Abalaame ná-saai voluma. E naama laaseigiti nɔ veeni ti va, niiti keɛɣe ti veeni ti va.

¹⁹ Izaake ná-botiɣe nuiti ti ta wɔni mɔnɔ nɛmɛi zu, ti zieungi ɣaani ná.

²⁰ Baala make nuiti ti ɣeni Geelaal, ti kpɔei veeni Izaake ná-baala make nuiti ba, ti ɣe ma: «Ziei ɣa ga gɔnɔ!» E zieyeɣeiti laasei pɛeni ga Eɛke (nii poluve ga «maɣaalii»), tɔɔzei ti kpɔei veeni ba zieyeɣeiti ná-faa zu.

²¹ Ná-botigé nuiti ti zিয়েge gili bōni, nii ti sakpeni mōnō ná-faa zu, é daasei pēni ga Sitena (nii poluve ga «sakpegi»).

²² E zegeni miná, é li, é zিয়েgei tagili bō, niigi kpœ vaa la gēni wuzegēni, é va lo ba. E naa laasei pēni ga Legōbōte (nii poluve ga «suwōlōa»), mazōlō é gēni ma: «Niizu, Gōogō GALAGI suwōlōa gi vœ, gi undaa gā nœ zooi zu niina.»

²³ E zegeni ná, é lē ga Beel-Seeba vele.

²⁴ Gōogō GALAGI gūlani bē kelēma naama bidii, é gē ma: «Nà gā gè ga è-gēē Abalaame ná-GALAGI. Mina lua, mazōlō nà è va. Nà tuya loozu è vœ, gè è-mavofodai mōinzu su nà-botigē nui Abalaame maavele ma.»

²⁵ Izaake zalaḡa gūlazuvē loni náuvē, é woogūla Gōogō GALAGI ma. E ná-seḡe ḡotai loni ná balaa. Ná-botigē nuiti ti zিয়েge gila bōni ná.

²⁶ Abimeelēke vaani pō bē, é zēḡe Geelaal, ta ná-tēnē bo nui Aḡuzate, ta Pikōle, nii é gēni ga ná-kōogō ḡundigīi.

²⁷ Izaake gēni ti ma: «Lee vaa zu wo vaazu pō, tama wo da wōinzeḡe, wo da kpè wo vō bēti?»

²⁸ Ti googāavoteni, ti gē ma: «Gá petesu ga Gōogō GALAGI gā è va. Naa gā é ba, gi gēēzu, minazēḡegi gē ade yōḡōzu, gā-o, da-o, ade minazēḡe bōḡō vœ.

²⁹ Da ḡonazu ga è la faa ḡōu nōpē kea ga giye, eḡevelei gi la è zopele ḡōuni la ḡeḡelēin, kēni faa vāḡōi nō gā gi kea è vœ, gi è yēni ná, è li ziileigi zu. Dēi è tuyai zōlōḡai Gōogō GALAGI ya.»

³⁰ Izaake daamii gēvele bēteni ti vœ. Ti laamiini, ti bōole.

³¹ Ti wuzegēni sobuzobui, ti ḡona bōḡō vœ. Naa volu Izaake valini ti ma, ti li ziileigi zu.

³² Naama voloi nō zu, Izaake ná-botigē nuiti ti vaani, ti voluvaawo ma, é lo kōlōyēḡei va, ti gēni bōōzu, ti gē ma: «Gi ziei ḡaave.»

³³ Izaake daasei pēni ga Siba (nii poluve ga «minazēḡegi»). Naa gā é ba, ti taai laasei pēai ga Beel-Seeba (nii poluve ga «minazēḡe kōlōyēḡei»), eyesu zaaḡaza.

Ezawu ná-vulu gēē vaiti

³⁴ Ezawu ná-konagi ḡēai ma ga puunaanigō (40), é ḡēte nui Beeli ná-doun anzanui Zudite zegēni ga anza, ta ḡēte nui Elon ná-doun anzanui Basemate.

³⁵ Ti felegō pē ti gēni Izaake ta Elebēkani ziiḡōlōzu ti ḡoozu.

27

Tuyai lati fai é gē ga Zakōbe nōnō

¹ Izaake gēni vōlōzaḡasu, gaazuḡeti maa gēni bidizu, é la mō gēni wozagāazu ḡeḡelēin. E ná-doun zunu mōungi Ezawu lolini, é gē ma: «Dōun zunu!» Naa googāavoteni, é gē ma: «Nà ḡaa!»

² Izaake gēni ma: «Nà ḡaa, gè vōlōzaḡaga, gè la zaa volo ḡwēē.

³ Da-losō zōlāiti ti ga da-mēn vuu bōlōi, ta da-gilēgiti, ti zegēna, è li dōbōi zu, è sua ḡaizie bē.

⁴ Daamiani nēnē kpētē bē, eḡevelei nēai la bē, è vaa la pō, gè mi, naa gā a kē gè tuya loo è vœ pē, gè va leḡa za.»

⁵ Elebēka gēni naa mēnisu, nii Izaake gēni bosu ná-doun zunui Ezawu ma. Ezawu liini dōbōi zu sua ḡaiziezuvē, é va vaa la.

⁶ Elebēka gēni ná-doun zunui Zakōbe ma: «Wēlē, gè è-gēē woomēnigē, é da bōē è-liē Ezawu vō, é gē ma:

⁷ «Va bē ga sua, è daamiani nēnē kpētē bē, nii nà mi, nà tuya loozu è vœ Gōogō GALAGI ḡaazu pē, gè va leḡa za.»

⁸ Woilo dēē ḡōoi ma, dōun zunu, nii gè bosu è ma, è naa nō ḡē.

⁹ Li bè togani bulugi zaama, è boli yivo vago felego zo, è vaa la, nà ti betezu è-gevele ve ga daamiani neenege, egvelei neai la be.

¹⁰ E lii la è-gevele vò, é mi, nii a ke é tuya loo è ve pe, é va leja za.»

¹¹ Zakobe dee woogaaivoteni, é ge ma: «Ungo, keke die Ezawu ga ga degaleja nu, ndun nà, gè la ga naama nu.

¹² Tanisu kèe ga yeevepere bà, nà ge gaazu ga woya nu, náma su, nà foovooi maaloli bogò ma, tuyai votogi zu.»

¹³ Dee geni ma: «Dòun zunu, naama voovooi ye ga ze! Woilo no gooi ma, è li, è va ga tiye pò.»

¹⁴ Zakobe liini, é ti zefè, é va ga tiye dee vò. Naa daagolii woni, egvelei neai la keege ve.

¹⁵ Naa volu, Elebeka ná-doun zunu mounge Ezawu ná-segeiti segeni, niiti ti wola vaga geni de, ti geni pelei wu, é ti loo ná-doun zunui lounge gelei Zakobe gòba.

¹⁶ E zeeiti ta kogi maavelevele ga boli yivoi ma gòlòiti, tózei degai la geni náti ma.

¹⁷ Daamiani neenege ta bului niiti é ti beteni, é naati feeni ná-doun zunui Zakobe ya.

¹⁸ Naa liini keege vò be, é ge ma: «Kèe!» Izaake ge ma: «Nà gaa! Be ga é ga de, dòun zunu?»

¹⁹ Zakobe keege woogaaivoteni, é ge ma: «Nà ga Ezawu, è-loun zunu mounge. Gè naa gea, nii è bogai mà. Nà è maanenezu, wuzefè, è ze, è nà-sua betai mi, naa ga a ke é tuya loo bè.»

²⁰ Izaake geni ná-doun zunui ma: «È keve gale, dòun zunu, è suai ta zòlogai gaamanò?» Zakobe googaaivoteni, é ge ma: «Gòogò GALAGI dá-GALAGI ga é vaa la pò.»

²¹ Izaake geni Zakobe ma: «Maabuga leè bà, dòun zunu, gè yeevògù è va, gè ge kwèe, ni da ga dòun zunui Ezawu, baa ni é la ga toun.»

²² Zakobe maabugani keege Izaake va, naa yeevepere ba, é ge ma: «Kpòe velei ga ga Zakobe bòe velei, keke zeeiti ta ga Ezawu yeeiti.»

²³ E la geni gwèesu gaani ba, tózei degai geni zeeiti ma, egè die Ezawu yeeiti. E tuya looni be.

²⁴ E gaazaani de, é ge ma: «Da ga nei è ga dòun zunui Ezawu baa?» Zakobe googaaivoteni, é ge ma: «Nà ve.»

²⁵ Izaake geni ma: «Dòun zunu, da-zuai ta veena zèa, naa ga a ke gè mi, gè tuya loo è ve.» Zakobe feeni zea, é mi, é va pò ga dòoi balaa, é kpòe.

²⁶ Naa volu keege Izaake geni ma: «Dòun zunu, maabuga bà, è nène ga daave komagai.»

²⁷ Zakobe maabugani ba, é nène ga daave komagai. Izaake ná-segeiti makugi menini. Naa voluma, é tuya looni be, é ge ma: «Ungo, dòun zunui makugi geve egè kpalagi makugi, nii Gòogò GALAGI tuya loai be.

²⁸ GALA ge geegòlogi ma ndai ve è ya, ta zoi ma gulanumai, é moloi ta dòoi ve ga mòinda.

²⁹ NuBusèiti ti gòlo è ve, ziiti ti boti ge è ve.

E ge ga è-geleaiti ti-maliqii, è-leelointi ti boti ge è ve.

Zoi a è voovo, naa ga voovo,

zoi a tuya loo è ve, tuya ga naa ve.»

³⁰ Izaake beni nɔ ga tuya loo Zakɔbe ve, Zakɔbe zezezuve nɔ feya keegɛ Izaake vɔ be, diɛ Ezawu da unkula, ɛ zezɛ doso zie bosuve.

³¹ Tɔ balaagi ɛ daamiani nɛnɛgi gɛvele bɛteni, ɛ vaa la keegɛ vɔ be, ɛ gɛ keegɛ ma: «Kɛɛ, wuzegɛna, ɛ è-loun zunui ná-suai ta mi, naa gɛ a ke ɛ tuya loo bè.»

³² Keegɛ Izaake gɛ ma: «Be gɛ ɛ ga de?» E googaaivoteni, ɛ gɛ ma: «Nà ga è-loun zunu mɔungi Ezawu.»

³³ Izaake gɛni wola unga wuulee, ɛ da wola bali, ɛ gɛ ma: «Be gɛ ga naa degɛmu, nii ɛ suai zogai, ɛ vaa la pɔ? Gè ti pɛ ta miai, ɛ gɛezu ɛ va, gè tuya loa be. Toɣa tuyai zɔbɔ.»

³⁴ Siɛgi zu Ezawu keegɛ woiti menini da, ɛ bainni ga woo wola, ɛ ziiɣaawana beei wola looni, ɛ gɛ keegɛ ma: «Kɛɛ, tuya loo bè, nà balaagi!»

³⁵ Izaake gɛni ma: «È-legei vaaɛ ga yaavai, ɛ da-luyai zezɛ.»

³⁶ Ezawu gɛni ma: «Tei daaseigi veai ga Zakɔbe, naa gɛ ɛ yàavaai la ná zeizu gɛ fele baa? E nà-doun mɔun tosuve zezɛa, ɛ vaa mɔnɔ niizu, ɛ nà-tuyai zezɛ!» E gɛni keegɛ ma: «È la tuyai ta makeni bè baa?»

³⁷ Izaake gɛni Ezawu ma: «Wɛɛ, gè seida ga è-maliɣii, gè keegɛlointi kpein kea ga ná-botigɛ nuiti, gè moloji ta dɔɔi vea zea. Lee gɛ degɛmu nà zoo gè ke ɛ ve, dɔun zunu?»

³⁸ Ezawu keegɛ woogaaivoteni, ɛ gɛ ma: «Naama luya gɛlagi nɔ gɛ ɛ è ya baa, kɛɛ? Nà balaa tuya loo bè, kɛɛ!» Ezawu tɔozeini ga bainga, ɛ da wɔbɔ.

³⁹ Keegɛ Izaake googaaivoteni, ɛ gɛ ma:
«Pɛɛ, è-zeizuve gɛ vala zoi ma gɛlanumai ma,
ta geegɔlɔgi ma nɔdagi ma.

⁴⁰ Da-wogɛ zɔkpɔi gɛ a gɛ ga è-gɔnɔ gaizie anii,
da gɛ ga è-gɛeloin ná-botigɛ nui,
keɛ da gɛna zieziɛga bɔɣɔ yeema,
da ná-unbawului gɛalegale, ɛ kula bɔɣɔ gɔba.»

Zakɔbe vela vai

⁴¹ Ezawu Zakɔbe wɔinzeɣeni, tɔozei tuyai va keegɛ boni be, ɛ da gɛ yiimave:
«Kɛɛ zaa voloi maa gɛna buɣa, nà degei Zakɔbe vaa naama yeei.»

⁴² Ti Elebɛka ná-doun zunu mɔungi Ezawu woiti boni ma. E ná-doun zunui lounɔ gelei Zakɔbe lolini, ɛ gɛ ma: «Wɛɛ, è-liɛ Ezawu gɛ gɛezu ɛ potokulai gɛ, ɛ è vaa.

⁴³ Woilo gɔoi ma niizu, dɔun zunu! Wuzezɛ, ɛ vela, ɛ li diɛ Laban vɔ be Galan yooi zu.

⁴⁴ E ye koba yeegɛgala laawu, eyɛsu è-liɛ yiimaalei.

⁴⁵ Siɛgi zu è-liɛ ná-ziiɣaawanai buɣɛzu la ɛ maazu, ɛ yeema naa ma, nii ɛ keai la, nà ɛ gaaɣale ma naazu niina. Leeni vaa zu nà vala wo felegɔ ma vɔɔma, folo gɛlagi zu?»

⁴⁶ Elebɛka gɛni Izaake ma: «Zenvui wɔinzeɣɛa mà, Gɛte ná-doun anzanui niiti ta-vaa zu. Ni Zakɔbe balaa ka zoi niizu anzanui ta zɛɣena, zenvui gɛ bè ga leeni názu?»

28

¹ Izaake Zakɔbe lolini, ɛ tuya loo be, ɛ devei nii ve zea, ɛ gɛ ma: «Mina anzanu zezɛ Kanaan anzanu lointi saama.

² Wuzegɛna, ɛ li Padan-Alame è-lee keegɛ Betuwele vɔ be, ɛ anza gɛaizie è-gɛke Laban ná-doun anzanuiti saama, ɛ sei.

³ GALA Zɛbeɛ-Pɛ-Maliɣii tuya loo ɛ ve, ɛ ɛ gɛ ga kpugɔ nu, da gɛ ga nuɔuse mɔinmɔin memɛwola.

⁴ E Abalaame ná-tuyai ve è ya, é vee è-mavofodai va, nii a ke zoi è zeini su ga seikofoma nui, è naa zoloo, zoi nii GALA ge feeni Abalaame ya!»

⁵ Izaake Zakobe leveni ga è li Padan-Alame, Alame nui Betuwele ná-doun zunui Laban vò be, Zakobe ta Ezawu ti-lee Elebeka diei.

⁶ Ezawu kaani ga Izaake tuya looni Zakobe ve, é teve Padan-Alame ga é anza zefè ná. E menini balaa ga keai ma tuya loozu be, é devei nii veeni zea ga: «Mina anza zefè Kanaan anzanu lointi sama.»

⁷ E kwèni balaa ga Zakobe foloni keefè ta dee ve, é li Padan-Alame.

⁸ Ezawu gaagaani ga Kanaan anzanu lointi maayo ge la feni keefè Izaake ve.

⁹ Ezawu liini Abalaame ná-doun zunui Isemayele vò be. E Isemayele ná-doun anzanui Magalate zefeni ga anzai, nii é ga Nebayote baazeelai, zoma anzaiti poluma ti feni zea.

Zakobe ná-segi, é boni Beetele

¹⁰ Zakobe zefeni Beel-Seeba, é li Galan.

¹¹ E zeelini adave ta, ve é niini ná, mazoloo foloi liini niina. E náve fótui ta zefeni, é da unbu, é niini naama adave.

¹² Ná-segi zu, é kabagi faani loni zoi ma, nungi zedai geei va. Pete, GALA ná-geezugeelaiti ti feni leezu, ti da yeei kabagi naa zu.

¹³ Pete, Goofo GALAGI feni loni kabagi unsuve, é fè ma: «Nà ga Goofo GALAGI, è-fee Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake ná-GALAGI. Zoi nii è laani ma, nà feezu è ve, wa è-mavofodai.

¹⁴ E-mavofodai fa fè ege zoi ma vufiligi, ná-zoi zu fa baago, é zo folo fulazu vele, é li folo liizu vele, é zo nu fovezu vele, é li nu yeeazu vele. Eteai ma veyefèiti kpein ta tuyai zoloo è maavele ma, ta è-mavofodai maavele ma.

¹⁵ Wele, nà bofoi nà è va, nà è make, ve kpein è liizu ná, nà vaazu ga de volu niima yoi zu, mazoloo gè la fela è va jefelein, eyesu naa kpein daazeeli, nii gè boga è ma.»

¹⁶ Zakobe wuunni, é fula ná-niimenii zu, é fè ma: «Gaamazu Goofo GALAGI fa niima adave, nòun gè la fèa sugwee!»

¹⁷ E luani, é fè ma: «Ae, niima adave maayikive! Ue fa ná ga GALA ná-pèlei, geebolgi ma velave ve.»

¹⁸ Zakobe wuzefeni ga sobuzobui, kotui nii é daani unbu, é naa zefeni, é gaal ga fizesui, é guloi vu unsuve.

¹⁹ E naama adave laasei pèni ga Beetele (nii poluve ga «GALA ná-pèlei»), keke taai naa laaseigi feni ga Luze mungi zu.

²⁰ Zakobe minazefeni, é fè ma: «Ni GALA ka yena bà, é make sisi nii zu, gè bosu, ni a daamianigiti ta sefèiti feena zèa,

²¹ ta ni nà galena ma kèe vele wu ziileigi zu, Goofo GALAGI fa fè ga nà-GALAGI naazu.

²² Kotui nii gè gaalgai ga fizesui, naa fa fè ga GALA ná-pèlei. Nii kpein è feezu zèa, nà naama vuusiei ve è ve.»

29

Zakobe zeeli vai Laban vò be

¹ Zakobe sisi lozeini volu, é li folo fulazu vele yoi zu.

² E weleni yeeta, é koloyefèi fa dadi zu, pete, togani bulu seizu savago feni ná, ti da loogo, mazoloo naama koloyefèi fa togani bulugiti ti feni boolezu la. Kotu wolai fa é feni ga koloyefèi lakulugi.

³ Siégi zu togani bulugiti kpein ti bena gaaɛ ba la ná, ti bena kɔtui gɛlikili, ti sege zɛyegei laaɛ, ta la zɛi veena togani bulugiti zea, ti kɔtui la daazuɛ zɛyegei la.

⁴ Zakɔbe gɛni togani make nuiti ma: «Kɛɛleaiti, mini nu gɛ ga woye?» Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Gá ga Galan nuiti.»

⁵ E gɛni ti ma: «Wo Laban gɛwɛɛ nɛi baa, nii é ga Naɣɔɔl ná-doun zunui?» Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Uun, gi kwɛɛ.»

⁶ E gɛni ti ma: «Kɛɛge nɛi baa?» Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Kɛɛge, wɛɛ nuu, ná-doun anzanui Lasele ɔa, é ɔaazu ga togani goiti.»

⁷ Zakɔbe gɛni ma: «Wɛɛ, foloi wɔɔɔɔɔɔ de, yeeɣɛɣala la ga nii, ga nu togani bulugiti gaale ba. A zɛi ve togani goiti zea, naa ɔolu, wo li ga tiye ga ti daami wo.»

⁸ Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Gi la zooga, keni togani bulugi kpein gaa gɛ lɛna ba, názu gɛ gá da kɔtui gɛlikili da, é zɛge zɛyegei laaɛ, gi zɛi ve togani goiti zea.»

⁹ E yɛni nɔ bɔɛzu de ti ɔɔ, Lasele da unkula ga kɛɛge ná-togani goiti, mazɔɔ é gɛni ga togani make nui.

¹⁰ Siégi zu Zakɔbe keke Laban ná-doun anzanui Lasele gɛani la, ta Laban ná-togani bulugi, é maabuɣani ba, é kɔtui gɛlikili, é sege zɛyegei laaɛ, é zɛi ve keke Laban ná-togani bulugi ya.

¹¹ Naa ɔolu, Zakɔbe Lasele nɛɛnɛni ga daaɛ komagai, é wooɣula, é wɔɔ.

¹² Zakɔbe boni Lasele ma ga toɣa ga kɛɛge ná-nu, é ga Elebɛka ná-doun zunui. Lasele bizeni, é li, é bo kɛɛge ma.

¹³ Laban baazeelai ná-doun zunui Zakɔbe ɔaa vai ma wooi mɛnini nɔ feya, é bizeni, é daaɣomi, é velevele da, é nɛnɛ. E loni tuɣɔ, é lii la ná-pɛɛi wu. Faiti ti zɛni, Zakɔbe naati kpein gaalɛni la.

¹⁴ Laban gɛni ma naazu: «Gaamaz, da ga mɔvofoda bɔɣɔbɔɣɔgi.» Zakɔbe alu gila kɛni Laban ɔɔ bɛ.

Zakɔbe Lea ta Lasele vulu vai

¹⁵ Naa ɔoluma, Laban gɛni Zakɔbe ma: «Nà-nui gɛ ga de, da yɛsu boti gɛɛzu bɛ gɛna nɔ baa? Nii a gɛ ga è-zalai, naa lɛ ga ze.»

¹⁶ Tama anzanu loun felegɔ gɛni Laban ya. Ma mɔungi laaseigi gɛni ga Lea, loungo gelei laaseigi gɛ ga Lasele.

¹⁷ Lea la gɛni wola ɔani, keke Lasele wola ɔaga gɛni de.

¹⁸ Lasele maayo ge gɛni Zakɔbe ɔɛ. E gɛni Laban ma: «Nà boti gɛ è ɔɛ ga kona dɔfela, è-loun anzanui loungo gelei ná-faa zu.»

¹⁹ Laban gɛni ma: «Yɛ pɔ bɛ, nɛɔɔ bɛ ga gè fe è ya, gè ɔa ɔɛ liizu feezu zunui gili zea.»

²⁰ Uɛle gɛna Zakɔbe boti gɛni la kona dɔfela zu Lasele ná-faa zu, keke ti gɛni gaazu, ege foloi tanigaani nɔ, tɔzei maayo ge gɛni bɛ.

²¹ Naa ɔolu Zakɔbe gɛni Laban ma: «Ànzai veena zèa, mazɔɔ nà-botigɛ voloi laazeelia, nà pɔ ga gè ɔile polu.»

²² Laban náɔɛ nuiti kpein gaalɛni ba, ti daamii gɔozunɛi wo.

²³ Kpɔkɔi zeeliai ma, é ná-doun anzanui Lea zɛgɛni, é lii la Zakɔbe ɔɔ, naa ɔilɛni polu.

²⁴ Laban botigɛ anzanui Zilepa zɛgɛni, é fe ná-doun anzanui Lea ya, ga naa gɛ ga ná-botigɛ anzanui.

²⁵ Ma gɛelaalaogai ma, Zakɔbe da wɛɛ, é Lea gɛ, é gɛ Laban ma: «Lee gɛ è keai ga ze? Lasele ná-faa gɛ gè boti gɛai ma è ɔɔ bɛ. Lee ɔaa zu è yàavaai?»

²⁶ Laban gɛni ma: «Naa la da ga gɛa gi ɔɔ bɛ pɔɔmaz, ga è loungoi ve zini bɛ, nu gɛteɛ luɣɔ.»

27 A dɔɔɔɔi ɔaabelaa wa nii, na zai balaa ve e ya, e botii ge monɔ pɔ be kona dɔfela ɔiligaa laawu.»

28 Zakɔbe vaani bu, ti dɔɔɔɔi ɔaabelaa ta Lea. Naa volu Laban ná-doun anzanui Lasele zegeni, e fe Zakɔbe ya ga anza.

29 Laban botigɛ anzanui Bilega zegeni, e fe ná-doun anzanui Lasele ya ga ná-botigɛ anzanui.

30 Zakɔbe Lasele balaa daani volu, nii gola neeni be, e leve Lea va. E botii geeni monɔ Laban vɔ be kona dɔfela ɔiligaa laawu.

Zakɔbe ná-dointi sɔlɔ fai

31 Tei ɔɔɔɔɔ GALAGI kaani ga tiba la ɔeni Lea va, e naa geeni ga kpuɔu nu, Lasele ma ge ɔeni ga doun zɔlɔtala nu.

32 Lea kogi zegeni, e zunu loun zɔlɔ. E daasei peeni ga Luben,* tɔzei e ɔeni ma: «ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-bɔɔɔmaayeii vetege, sinigi ɔa neevɛ niina niizu.»

33 E kogi zegeni monɔ, e zunu loun zɔlɔ, e ge ma: «ɔɔɔɔɔ GALAGI menige ga tiba la bà, e nii balaa fea bè.» E naa laasei peeni ga Simiyɔn.†

34 E kogi zegeni monɔ, e zunu loun zɔlɔ, e ge ma: «Sinigi ɔa ɔili bà niina niizu, mazɔlɔ gè zunu loun savagɔ zɔlɔga be.» Naa ɔa e keeni ti daasei peeni ga Leevi.‡

35 E kogi zegeni monɔ, e zunu loun zɔlɔ, e ge ma: «Nà ɔɔɔɔɔ GALAGI lebizu niina niizu.» Naa ɔa e keeni, e daasei peeni ga Zuda.§ E beni niina doun zɔlɔgi va.

30

1 Tei Lasele kaani ga e la doun zɔlɔsu Zakɔbe ve, e toloi ɔulani ga baazeelai, e da ge Zakɔbe ma: «Dounɔa ve bè, ni naa laade, keeni gè za!»

2 Zakɔbe yiigaawanani Lasele ma, e ge ma: «Nà ɔa gè GALA potogi zu baa, e pele levezu da-loun zɔlɔgi luɔ?»

3 Lasele ɔeni ma: «Nà-botigɛ anzanui Bilega vete, vilena naa volu, e doun zɔlɔ kɔɔɔ ma, tɔun maavele ma gè doun zɔlɔ, ná balaa.»

4 E ná-botigɛ anzanui Bilega zegeni, e fe be ga anza. Zakɔbe vileni naa volu.

5 Bilega kogi zegeni, e doun zunu zɔlɔ Zakɔbe ve.

6 Lasele ɔeni ma: «GALA ge ná-gaamai vea zèa, e ɔdoi meniga, ná balaagi, e doun zunu vea bè.» Naa ɔa e ba, e daasei peeni ga Dan.*

7 Lasele ná-botigɛ anzanui Bilega kogi zegeni monɔ, e doun zunui velesiei zɔlɔ Zakɔbe ve.

8 Lasele ɔeni ma: «Gè nepi baabaa kɔa bàazeelai laalɔɔma, gè zobo sɔlɔge.» E daasei peeni ga Nefetali.†

9 Lea kaai ma ga e bega doun zɔlɔgi va, e ná-botigɛ anzanui Zilepa zegeni, e fe Zakɔbe ya ga anza.

10 Lea ná-botigɛ anzanui Zilepa doun zunu zɔlɔni Zakɔbe ve.

11 Lea ɔeni ma: «Niima undaanee ɔa lee!» E daasei peeni ga Gade.‡

12 Lea ná-botigɛ anzanui Zilepa doun zunui velesiei zɔlɔni Zakɔbe ve.

13 Lea ɔeni ma: «Ga-o, kɔozunɛa! Uun, anzalopoitɔ ta ge mà koozunee nui.» E daasei peeni ga Aseel.§

* **29:32 Luben:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «à doun zunui vete.» † **29:33 Simiyɔn:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «menige.» ‡ **29:34 Leevi:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «gilibai.» § **29:35 Zuda:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «lebiyai.» * **30:6 Dan:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «gaamai ve.» † **30:8 Nefetali:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «nepii.» ‡ **30:11 Gade:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «undaaneei.» § **30:13 Aseel:** daaseigi nii ti maaɔuɔaai va ta «koozuneeve.»

¹⁴ Luβen ɣulani moloi é ga βeleegi, naa leve ziegi zu. Siinziin ganigi daaseigi ga mandelagɔlegi, é naati kaani kpalagiti su, é ti zegeni, é va ga tiye dee Lea υɔ. Lasele ɣe Lea ma: «Nà è maanεενεzu ga è è-loun zunui ná-mandelagɔlegi* ta ve zèa.»

¹⁵ Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Faa go ɣana nei baa, ga è sɪnigi zegea, è va li mɔnɔ dɔun zunui ná-ani waaiti segezu?» Lasele ɣeni ma: «Kii baa! Zakɔbe ɣa la è ɣoba za bidii, è-loun zunui ná-mandelagɔlegiti ma vaa zu.»

¹⁶ Kpɔkɔi Zakɔbe ɣeai ma vaazu, é zege kpalagave, Lea ɣulani, é daaɣomi, é ɣe ma: «Pɔ̀ be ɣa é vaazu ná za bidii, mazɔɔ̀ gè è ɣeyave ga dɔun zunui ná-mandelagɔlegiti, è maazɔɔ̀ fai zu.» E ɲiini pɔ̀ be naama bidii.

¹⁷ GALA ge Lea woɣaavoteni, é kogi zege, é doun zunui lɔlusiei zɔɔ̀ Zakɔbe υε.

¹⁸ Lea ɣeni ma: «GALA ge nà-kulanumai vea, tɔ̀zei gè nà-botigε anzanui veeni sɪnigi ya.» E daasei pεeni ga Isakaal.†

¹⁹ Lea kogi zegeni mɔnɔ, é doun zunui lɔzitasiei zɔɔ̀ Zakɔbe υε.

²⁰ Lea ɣe ma: «GALA ge vεεani vaɣɔ vea bè niizu, sɪnigi ɣa vaazu zeizu pɔ̀, mazɔɔ̀ gè doun zunui lɔzita zɔɔ̀ga be.» E daasei pεeni ga Zabulɔn.‡

²¹ Naa vɔlu é doun anzanu zɔɔ̀ni, nii é daasei pεeni ga Dina.

²² GALA ge ɣitooi Lasele zu, é gooɣaavote, é ke ga kpuɣu nu.

²³ E kogi zegeni, é doun zunui zɔɔ̀ni, é ɣe ma: «GALA ge nà-unfegi zegea mà.»

²⁴ E daasei pεeni ga Zozεfe.§ E GALA falini, é da ɣe ma: «Gɔɔ̀ɣɔ GALAGI doun zunui ɣila kpɔ̀ ba bè!»

Zakɔbe βete vai toganii zu

²⁵ Siegi zu Lasele Zozεfe zɔɔ̀ni da, Zakɔbe ɣeni Laban ma: «Bena bà, gè ɣale ma, gè li nà-taazu, nà-zooi zu.

²⁶ Anzaiti feena zèa, ta dɔinti, niiti gè botii ɣea è υε ti-ma vaa zu, gè va gè li, mazɔɔ̀ è kwεε da βɔɣɔi botii niiti gè ti ɣea è υε.»

²⁷ Laban ɣeni ma: «Ni da keεna, woilo gɔ̀o ma. Nà-galagiti ti dεεve ga ze ga Gɔɔ̀ɣɔ GALAGI tuya loove bè, dɔun è maavele ma.

²⁸ E-zalai le ga ze, nà feezu è ya.»

²⁹ Zakɔbe ɣeni ma: «È kwεε da βɔɣɔi, eɣvelei gè botii ɣeai la è υε, velei da-logani bulugi ɣeai la zèa.

³⁰ Mazɔɔ̀ nii goi é ɣeni è ya, aisa gè va va è υɔ be, naa wola ɣaawɔɔ̀ba. Gɔɔ̀ɣɔ GALAGI tuya loa è υε, kaite kɔ̀ɣɔi vile folo ma è υɔ be. Niizu, siegi βegele ɣa nà botii ɣεε la nà-pelei υε?»

³¹ Laban ɣeni ma: «Leeni ɣa nà fe è ya?» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «È la ani nɔpe feezu zèa. Ni da vaana naa wu, nii gè bosu è ma, nà da-logani bulugi ɣɔnɔkula mɔnɔ, gè make.

³² Nà ziezu za da-logani bulugi zaama. Gè naati pu ye, toganiiiti saama, nii kpein pɔ̀neai, ta ti vodapodagai, ta baala zivoi nii kpein teidai, gè ke ɣana nɔ boliiti saama, nii kpein podapodagai ta ti vɔneai. Naati ka ta ɣe ga sàlai.

³³ Nà-ladalai ɣa gooɣaavotegi ve bè lina, siegi zu è vaazu la, è sàlai ɣa. Nii kpein é la vɔneni, baa é la vodapodani, boliiti su, ta ti la leini baala zivoiti su, naa ta a ɣaana zèa, naati ti unmauve.»

³⁴ Laban ɣeni ma: «É ɣe ɣana, eɣvelei è bogai la.»

³⁵ Naama volo ná nɔ, Laban boli zinεiti puuni ye, niiti ti vɔneni ta ti vodapodagai, ta boli zaaiti ti vɔneai, ti vodapodagai, niiti kpein kolezu ɣeni

* **30:14 mandelagɔlegi:** Tanigaa ta-ɣisiei zu, siinziin gani naa ɣa da ɣe ga zaβu anzanui kogi zege.

† **30:18 Isakaal:** daaseigi nii ti maaβuɣaai va ta «zunui nii é ga nà-kulanumai.» ‡ **30:20 Zabulɔn:**

daaseigi nii ti maaβuɣaai va ta «sei.» § **30:24 Zozεfe:** daaseigi nii ti maaβuɣaai va ta «é ta βɔ̀ ba.»

ti va, ta niiti kpein ti leidai baala zivoiti su. E naati kalivaani ná-doun zunuiti ma.

³⁶ Naa volu é folo savago gɛgɛla zie wosu yeni ti yɔgɔzu ta Zakɔbe, nii é ɣeni Laban ná-togani bulugi mɔtai ɣɔnɔkulazu, é da make.

³⁷ Gului niiti ti ga pɛpele ta amande ta pelatanegiti, Zakɔbe naati ma beke undui tanigaani teveni, é maagɔlɔgi naa tanigaa ɣula ma, naa ɣa a ke ma ɣolegi naa tanigaa ti ɣula keɛma.

³⁸ Naa volu, gulu bekegi niiti é maagɔlɔgi ɣulani ti ma, é ti zɛɣeni, é ti vilɛpile kpɔle wosuve, ti ɣe toganiiti gaazu, ti vaazu bɔlezu, niiti ti bɔsɔgai, ti da ka, ta vaana bɔlezu.

³⁹ Toganii nii kpein kpɔsɔgai, ti ɣeni levesu gulu bekegiti kakalave, ti bena yivoiti pu, ti vɔnɛai, baa ti vodapodagai.

⁴⁰ Zakɔbe ɣeni togani yivoiti zeeɣaagwɛɛzu, keɛ é togani bulugi mɔtai vuuni, ti da weɛ Laban ná-togani bulugi va, niiti ti vɔnɛai, ta nii kpein teidai. Pele ɣana Zakɔbe ná-togani bulugi vuuni la bɔgɔ ma ye, é la ti bɔni su ta Laban ná-togani bulugi.

⁴¹ Siɛnɔpɛ su toganiiti ti maanɛai, ti ɣeni pɛɛpolui wosu da, Zakɔbe ɣeni gulu bekegiti pilesu kpɔle wosuveti, toganiiti gaazu, nii a ke ti bɔsɔgai da leve gulu bekegiti kakalave.

⁴² Siɛgi zu toganiiti ta la ɣanana la, é la ɣeni gulu bekegiti pilesu, naa ɣa a ke, niiti ti ɣanaai, naati ti ɣe ga Laban nɔnɔiti, niiti ma ti maanɛai, naati ti ɣe ga Zakɔbe nɔnɔiti.

⁴³ Zakɔbe ná-kpɛtei tanɔ ɣa é ɣeni laazu ma. E togani goiti sɔlɔni ga mɔinda, ta botiɣe anzanuiti, naa vɛɛ botiɣe zunuiti ba, ta jɔmeiti, ta soovalegiti.

31

Zakɔbe ɣale ma vai

Kanaan yooi zu

¹ Zakɔbe Laban ná-doun zunuiti goomenini, ti da ɣe ma: «Nii kpein é ɣea ga gi-ɣɛɛ nɔnɔi, Zakɔbe naati seɣea, gi-ɣɛɛ ɣɔligi ɣa é niima betei zɔlɔɔgai su.»

² Zakɔbe Laban ɣaazuve veteni, é la mɔ ɣeni ɣɛɛni, eɣevelei é ɣeni la mɔungi zu.

³ Názu ɣa ɣɔɔgɔ GALAGI ɣeni la Zakɔbe ma: «Gale ma è-mɛmɛwolani ta-yooi zu, da-velɛyɛɣei wu, ná ɣe è va.»

⁴ Zakɔbe Laseleni ta Lea lolini, ga ti va dɔbɔi zu, ve é ɣeni ná, ná-togani bulugi ɣɔba.

⁵ E ɣeni ti ma: «Nà kaazu ga wo-ɣɛɛ ɣaazuve la mɔ ga eɣevelei é ɣea la nɔn tetema mɔungi, keɛ kɛɛ ná-GALAGI yeɣe nɔn ba.

⁶ Wa bɔgɔgoi wo kwɛɛni ga gè botii ɣɛɛni wo-ɣɛɛ ve ga sùvikɛi kpein.

⁷ Keɛ wo-ɣɛɛ yaavai ɣɛɛni ga ze, é sàlai valiboni ná zeizu ɣe puu. GALA ge la ɣeni vaani bu, é va faa jɔu ɣe ga ze.

⁸ Siɛgi zu é ɣeni ɣɛɛzu la mà: «Ma vodapodagiti ta ɣe ga è-zalai,» toganiiti ti bena pu ga ma yivoiti ti vodapodagai. Ta siɛgi zu a la ɣena la mà: «Ma vɔnɛgiti ta ɣe ga è-zalai,» toganiiti kpein ti bena sɔlɔga ma yivo vɔnɛgiti.

⁹ GALA ka é wo-ɣɛɛ ná-togani bulugi ɣulani zea, é fe bè.

¹⁰ «Siɛgi zu toganiiti ti ɣeni vɛɛzu la bɔgɔ volu, gè ɣaazuwuzɛɣeni, segi zu gè kaani ga boli zinɛiti ti ɣeni vɛɛzu ma zaaiti polu, ti vɔnɛni, ti vodapodage.

¹¹ GALA ná-geezuɣelai ɣeni mà segi zu: «Zakɔbe.» Gè googaaɔoteni, gè ɣe ma: «Nà ɣaa.»

¹² E ɣe mà: «Gaazu wuzɛɣe, è weɛ, boli zinɛiti kpein ti vɛɛzu ma zaaiti polu, ti vɔnɛve, ti vodapodage, mazɔlɔ gè naa kpein kaa, nii Laban keai ga de.

13 Nà ɔa gè ga Beetele GALAGI, ve è gulɔi ziɛni ná kɔtui ma, è gaalɔ ga ɔizɛsui, ve è minazegɛni ná bè. Niizuve wuzegɛna, ɔula niima yooi va, è ɔale ma è zɔlɔɔ zɔoi zu.» »

14 Lasele ta Lea ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Leeni ɔa é gi ve mɔnɔ ga ɔnɔ ɔaa pogani gi-ɔee ná-pelei wu?»

15 E la gi zoni nɔ eɔe weɛn anzanuiti ɔaa? Tɔɔzei é gi vɔdia, é gi-zɔngɔi mi.

16 Naavoloi kpein GALA ge kulaai gi-ɔee ya, ta ga ɔnɔ gá gi-lointi. Deɔemu, niizu, naa kpein ke, nii GALA ge boga è ma.»

17 Zakɔbe wuzegɛni, é ná-dointi ta anzaiti te, é ti ze jɔmɛiti kɔma.

18 E liini ga ná-togani bulugi kpein, ta kɔligiti é ti zɔlɔɔni, togani bulugi é ɔeni zea, é ti zɔlɔɔni Padan-Alame. E wuzegɛni, é li keeɔe Izaake vɔ be, Kanaan yooi zu.

19 Názuve ɔa Laban liini la ná-baalagiti maaleɔaiti tevezu. Lasele keeɔe ná-pele wu zaleiti unmani.

20 Zekana Zakɔbe Alame nui Laban yaavani la, é la faa nɔpe boni ma, é ɔa vela.

21 E velani ga naa kpein, nii é ɔeni ga nɔnɔ. E liini, é zie wolai Ufelate buɔe, naa volu é leteni Galaade ɔize yooi vɔ pelei ma.

Laban ta Zakɔbe ti yɔɔzubeɛ vai

22 Foloji zavasiei ma ti daazeelini Laban ma ga Zakɔbe vela.

23 E pele wu nuiti seɔeni, ti vile Zakɔbe volu, folo lɔfela laawu ti ɔa zie. Ti kɔɔzumɛɛnni Galaade ɔize yooi zu.

24 Kele GALA ge ɔulani kelema kpidii segi zu Alame nui Laban ve, é ɔe ma: «Dama, mina ɔe Zakɔbe vɔ ga jɔuda.»

25 Laban zeelini Zakɔbe ma. Zakɔbe ná-seɔe ɔotai loni gize yooi zu. Laban ve ná-pele wu nuiti ba, ti tɔnɔi loni ɔalaa Galaade ɔize yooi zu.

26 Laban ɔeni Zakɔbe ma naazu: «Lee ɔa è keai? Lee vaa zu è yaavaai, è liizu ga dɔun anzanuiti, eɔe ta ɔe ga duɔiti, ti zogai kɔoi zu?»

27 Leeni vaa zu è velaai dɔɔɔfuzu, è nɔun yaava, è la tɔoni ɔisu lago pa? Nà la ɔe è va, è li koozunɛɛi zu, guye woointi saama, ta tamadegiti, ta kɔnigiti goointi.

28 E la zèni ná, gè va dɔunlointi ta dɔun anzanuiti neɛne ga daave komagai! Gimalala vaa ɔa è keai niima gelei zu.

29 Zobogi ɔa bè, gè faa jɔu ɔe ga woye, kele wo-ɔee ná-GALAGI ɔeni mà wogi bidii: «Dama, mina ɔe Zakɔbe vɔ ga jɔuda.»

30 Niizu è lia niina, tɔɔzei è-ɔee vele ɔa wɔin ɔea è ma, kele lee vaa zu è ná-galagiti unmaai?»

31 Zakɔbe Laban wooɔaavoteni, é ɔe ma: «Dualuagi ɔa é ɔeni sù, gè ɔa ɔisɛ ga tanisu ɔa vaazu è-loun anzanuiti kulazu zèa ga zeeɔaabaai!»

32 Kele nui nɔpegi è vaazu ɔa-ɔalagiti kaazu zea, naa la mɔ zenvui ta woga! Adaveti pe feɔeɔeɔeɔe da-vele wu nuiti gaazu, è naa zeɔe, nii é ga ɔnɔi.» Zakɔbe la ɔeni sugweɛ ga Lasele ti unmani.

33 Laban leeni Zakɔbe ná-seɔe ɔotai wu, ta Lea ná-seɔe ɔotai, ta botiɔe anzanu feleɔiti ta-zeɔe ɔotai wu, é la ani nɔpe kaani. E ɔulani Lea vɔ be, é le Lasele ná-seɔe ɔotai wu.

34 Lasele pele wu zaleiti seɔeni, é ti la jɔmɛi ná-kpɔkpɔgi wu, é ze maazu. Laban weleni seɔe ɔotai kpein bu, é la ani nɔpe kaani.

35 Lasele ɔeni keeɔe ma: «Màliɔii, mina yiɔaawana, ni gè la zooni gè va wuzegɛ ɔun è ɔakala, mazɔlɔɔ nii a ɔa ɔe ga anzanuiti pɔlɔmazu, naa ɔa è bà.» E pele wu zaleiti gaizieni, é la ti ɔaani jeeleɛin.

³⁶ Zakóbe yíígaawanani, é kpœi laale Laban wu. E g̃eni ma: «Nama ba vai begele g̃a gè keai, nà-kotoi g̃a ga begele, è vilésu pòlu ga zeliloma wolai nii ma zii?»

³⁷ Siégi zu è nà-kasõiti kpein feg̃elefeg̃eleni la, leeni g̃a è kaai ga da-vele wu zòlai? Dèe læe nà-pele wu nuiti ta da-vele wu nuiti gaazu, ti g̃e ga de zuvaa wo nui.

³⁸ Wèle kona uuufelego (20) g̃a gè keeni è vò be, da-vaala saaiti ta da-woli zaaiti ta g̃o ge la zefeni ma, gè la da-logani bulugi ma vaala sineiti ta miini.

³⁹ Gè la vaani è vò ga togani, nii suaa ti baliai ga, naama vai g̃enina nò bà. Nii ta la unma zèa, foloi baa kpidii, è g̃eni naama songoi g̃ulazu zèa.

⁴⁰ Diegi g̃eni zeizu mà, é da kpòlo foloi, kòlei g̃eni vaazu mà kpidii, niimèni nòpe gè la g̃eni bosu.

⁴¹ Kona uuufelego (20) g̃a gè keai da-velei wu, gè botii g̃eeni è ve ga kona puugo maazu naanigo (14) è-loun anzanu felegoiti ta-vaa zu, gè ke da-logani bulugi make fai zu ga kona dözita, è sàlai valiboni ná zeizu g̃e puu.

⁴² Ni kèe ná-GALAGI la g̃eni vaani, é va lo bè, Abalaame ná-GALAGI nii Izaake luazu ba, è bena zè g̃ana, gè g̃ale ma ga zeapakai. Kèe GALA ge nà-kpòlo g̃aani, ta nà-botii g̃evelei, é zaamazu logi wo de yòg̃ozu, wogi bidii.»

⁴³ Laban Zakóbe woog̃aavoteni, é g̃e ma: «Anzanu lointi ta ga nòun doun anzanuiti, doin niiti ta ga nòun dointi, niima logani bulugi g̃a ga nà-togani bulugi, nii kpein è kaazu, naa g̃a ga nònò. Leeni g̃a nà zoo gè ke za doun anzanuiti be, ta ti-lointi, ti ti zòlògai?»

⁴⁴ Niizu de minazegegi wo bòg̃o ve, nà-o, da-o, naa g̃e ga zeelei de yòg̃ozu de felego.»

⁴⁵ Zakóbe kòtu g̃ila sefeni, é gaalo.

⁴⁶ Zakóbe g̃eni ná-pele wu nuiti ma: «À kòtuiti zève.» Ti kòtuiti gaaleeni ba, ti ma zig̃igi lo. Ti daamii woni náve, kòtu zig̃igi g̃obave.

⁴⁷ Laban daasei pèeni ga Yegaal-Sag̃aduta, Zakóbe ma ge daasei pèe ga Galeede.*

⁴⁸ Laban g̃eni ma: «Niima g̃òtu zig̃igi g̃ea ga zeelei de yòg̃ozu za.» Naa g̃a é ba, ti daaseigi vèeni ga Galeede.

⁴⁹ Ta da toli balaa ga Misepa,† tòzei Laban g̃eni ma: «Gòog̃o GALAGI da wèle de ma, nà-o, da-o, siegi zu de g̃aazuzegezu la bòg̃o va de felego.

⁵⁰ Ni da doun anzanuiti sopele nòuna, ni da anza g̃iligaa zefena mònò, nu laade é va g̃e lòzu de yòg̃ozu, kèe dama, GALA ka é g̃èezu de yòg̃ozu ga zeelei.»

⁵¹ Laban g̃eni Zakóbe ma: «Wèle kòtu zig̃igi va ta kòtu g̃aalògai, niiti gè ti logai de yòg̃ozu.

⁵² Kòtu zig̃igi nii ta kòtu g̃aalògai nii ta ga zeeleiti, ga eyesu pè gè la budèa ti maazu, gè va li è vò pelei, gè va faa nòu g̃e ga de, ta eyesu pè è la budèa ti maazu, è va va pò pelei, è va faa nòu g̃e ga ze.

⁵³ Abalaame ta Nag̃òl ta-GALAGI, ti-g̃ee ná-GALAGI g̃e ga tukpòg̃aaleve nui de yòg̃ozu.» Zakóbe g̃onani GALAGI naa ma, nii Izaake g̃eni luazu ba.

⁵⁴ Naa volu Zakóbe zalağai g̃ulani gizei ma, é keeg̃eleaiti toli ga ti daamii wo. Ti laamiini, ti ni gizei ma.

32

¹ Laban wuzefeni ga sobuzobui, é ná-dounlointi ta ná-doun anzanuiti nèene, é tuya loo ti ve. Naa volu é g̃ale ma, é li zeizuve.

* **31:47** Alame wooi zu, Yegaal-Sag̃aduta voluve g̃a ga «zeele woo g̃òtu zig̃igi,» eg̃evelei é la ga Galeede Ebulu wooi zu. † **31:49** *Misepa*: daaseigi ti maabug̃aai va ta «gwelema wosuve.»

*Zakabe gɛvele bɛtɛ vai ga
ti gomi ta Ezawu*

² Zakabe vilɛni pelei zu, ɛ da li. GALA n-geezuɔgeelaiti ti vaani, ti daagomi.

³ Zakabe ti gaa ma, ɛ gɛni ma: «GALA n-kɔlaɔɔai ga!» E naama adave laasei pɛɛni ga Maɔanayime (nii poluve ga «kɔlaɔɔa felego»).

⁴ Zakabe keelaiti teveni luɔɔo die Ezawu ma, Seyiil yooi zu, Edome gɔvii zu.

⁵ E devei nii veeni ti ya, ɛ gɛ ti ma: «Wele nii ga wa bo mliɔɔii Ezawu ma: «Pele ga da-wotigɛ nui Zakabe boezu la: G zeini Laban va be, zge n eyesu niizu zeeli.

⁶ Nikɛiti ta za, ta soovalegiti, ta baalagiti, ta botigɛ zunuiti, ta botigɛ anzanuiti. G keelaiti tevege ga ti naama wooi laazeeli  ma, mliɔɔii, naa ga a ke g zaalai zo  gaazu.» »

⁷ Keelaiti ti galeni ma Zakabe va be, ti gɛ ma: «Gi liive -lie Ezawu va be, ta vaazu  laagomisu, ta zunu unnaanigo (400).»

⁸ Zakabe wola luani, zii da zool. Nuiti ti gɛni polu,  naati balini su ga seizu felego,  ve baalagiti ba, ta nikaite, ta jomɛiti.

⁹ E gɛni ma: «Ni Ezawu a vaana,  seizu gilagi zo, zi  yesu n, naa ga zoo  vela.»

¹⁰ Naa voluma Zakabe maanɛɛni woni,  gɛ ma: «Ke Abalaame n-GALAGI, ta ke Izaake n-GALAGI, Goɔo GALAGI, di  gɛni m: «Galena ma da-yooi zu, da-veleyeɔɔei wu, na faa vago gɛvele bɛtɛzu  v.»

¹¹ G la kulani su, g va nuɔoɔo lai kpein so, ta woogɛgiladai kpein nii  kea nn tetema, ni g ga da-wotigɛ nui, mazo kai ma Zuluden ti kpudɛzu, na-tukpi n ga  gɛni za, kele niizu, na niina nuɔuse vbe zeizu felego unda.

¹² Na  maanɛɛɛzu, kzo,  kula die Ezawu ya. Mazo na luazu ga  mina va,  va pa, g doun deediti ta dointi.

¹³ Da ma,  gɛni m: «Na faa vago gɛvele bɛtɛzu  v, g -mavofodai gɛ ege kpoloɔei goba jaɔaegi,  wola min su, nu la zooga  va gaalu.» »

¹⁴ Naama adave tna ka Zakabe jiiini n. Nii  vaani la ga kligi,  naa ta zɛgɛni ba ga boɔo maazoloogi,  teve die Ezawu va:

¹⁵ boli zaa unfelego (200) ta boli zine vuufelego (20), baala saa unfelego (200) ta baala sine wola vuufelego (20),

¹⁶ jome zaa vuusavago (30),  ve ti-yivoiti ba, ti gɛni jiiinii bolezu, nika zaa vuunaanigo (30) ta nika zine puugo (10), soovale saa vuufelego (30) ta soovale sine puugo (10).

¹⁷ E ti galivaani n-botigɛ nuiti ma, togani bulugi yeeɔaagwa gɛni de su kpekpe. E gɛni n-botigɛ nuiti ma: «A leve tuɔo, wo zoɔo zu gɛ togani bulugi gilagilagi va.»

¹⁸ E niima levei veeni ma mungu ya, ga: «Siegi zu die Ezawu wo laagomisu da,  wo gaazaɔa ga: «Da ga be n-nu? Mini ga  liizu n?» A gna ma: «Be nn ga ga togani bulugi, nii   fakala?»

¹⁹ da goɔaavote ga: «Da-wotigɛ nui Zakabe nni ve,  tevege mliɔɔii Ezawu ma ga sabai. Wele t boɔoɔo va,  vaazu gi volu velei.» »

²⁰ Naama leve gilagi n ga  feeni felesiei ya, ta savasiei, ta naati kpein niiti ti vilɛni togani bulugiti polu,  gɛ ti ma: «Dele gana wa boe la Ezawu va, siegi zu wa gomina da.

²¹ Wa gɛzu ma balaa: «Wele, da-wotigɛ nui Zakabe va,  vaazu gi volu velei.» » Mazo  gɛni gɛzu ma: «Na ziileizu ga boɔo maazolo ganii, nii  liizu tuɔo, naa volu na gaazuve vte niina, tanisu toɔa yeezei b ga pag.»

²² Boɔo maazolo ganiiti ti liini tuɔo velei, t boɔo jiiini kotai wu naama bidii.

²³ E wuzegfeni naama bidii nɔ, é li ga anza felegɔiti, ta botigɛ anzanu felegɔiti, ta ná-doun puugɔ maazu gɪlagiti (11), é budɛ zie wolai Yaɔɔke maalevesuve.

²⁴ E ti zegfeni, é ti budɛ zie wolai maazu, nii kpein é gɛni ga nɔnɔ, é naa pɛ kpudɛni.

Zakɔbe ná-ɲɛpi gɔɔ vai

²⁵ Zakɔbe gɪla ko yɛni ná. Ti kɔɔni naazu ta zunui ta, eyɛsu geelaalao.

²⁶ Zunui kaai ma ga é la ziezɔ Zakɔbe wu, é doɟani kpala gɛai losuve kpoɟi gɛai va. Kpala gɛai zieni su kpoɟi gɛai losuve, siɛgi zu ti gɛni ɲɛpii gɔɔzu la.

²⁷ Zunui gɛni Zakɔbe ma: «Bena bà, gè li, mazɔɔ woza gɪana gɪala.» Zakɔbe gooɟaavoteni, é gɛ ma: «Gè la bɛsu è va pɛ, è va li, ni è la tuya looni bè.»

²⁸ Zunui gɛni ma: «È-laaseigi gɪ ga lee?» E gooɟaavoteni, é gɛ ma: «Zakɔbe.»

²⁹ Zunui gɛni ma mɔnɔ: «È-laaseigi la mɔ ga Zakɔbe, kelɛ toɟa na ga Izelayɛle,* mazɔɔ è ɲɛpii gɔa GALA daalɔɟɔma, ta nuiti, è pile sɔɔɔga.»

³⁰ Zakɔbe gaazaɟani, é gɛ ma: «Nà è maanɛɛɛzu, è-laaseigi lɛ ga ze.» E gooɟaavoteni ga: «Leeni vaa zu è dàaseigi maɟaazaɟabosu?» E tuya looni bɛ náve nɔ.

³¹ Zakɔbe naama adave laasei pɛɛni ga Penuwele,† mazɔɔ é gɛni ma: «Gè GALA kaave ga gɪazuni ta gɪazu, zɛnvui gɪzo.»

³² Foloji lɛɛni niina, siɛgi zu é gɛni levesu la Penuwele va. Zakɔbe gɛni lekpuzu, é da yei balai ma fifi.

³³ Naa gɪ é ba, zaɟaza, Izelayɛle nuiti ti la da ga sua ɲatai mia, nii é kpalai zu, é lɛɛzu kpoɟi gɛai lodazuve, mazɔɔ Zakɔbe loɟani ɲatai va, é kpala gɛai lodazuve.

33

Zakɔbe ta diɛ Ezawu ti yɔɟɔzubɛɛ vai

¹ Zakɔbe gɪazuwuzegfeni, é wɛlɛ, é Ezawu gɪ, é da va, zunu unnaanigɔ (400) polu. E dointi gaagwɛɛni Leani zɔɟɔzu ta Lasele ta botigɛ anzanu felegɔiti.

² E botigɛ anzanuiti ta ti-lointi toni vɛlɛlave ti untuɟɔ, naa volu Lea ta ná-dointi, gaabelasu gɛ ga Lasele ta Zozɛfe.

³ Tɔ bɔɟi leveni ti luɟɔ vɛlei, é nɔkɔni zɔoi ma ná zeizu gɛ lofela, eyɛsu é zeeli diɛ Ezawu gɔbave.

⁴ Ezawu bizeni, é daaɟomi, é vɛlevele ga kɔgi, é nɛɛɛ. Ti felegɔ ti tɔzeini ga wɔɔa.

⁵ Naa volu, Ezawu gɪazuwuzegfeni, é anzanuiti ka ta dointi, é gɛ ma: «Bɛni kanu ti è yeema loni munu?» Zakɔbe gooɟaavoteni, é gɛ ma: «Dointi kana, niiti GALA ge ti veai ná-zaalai zu da-wotigɛ nui ya.»

⁶ Botigɛ anzanuiti ti maaɔɟani, tiya-o, ti-lointi-yo, ti nɔkɔ.

⁷ Lea ta ná-dointi ti maaɔɟani balaa, ti nɔkɔ. Naa volu Zozɛfe ta Lasele ti maaɔɟani, ti nɔkɔ.

⁸ Ezawu gɛni ma: «Leeni gɪ è kɛɛzu ga nuuma vɛbɛiti, gi gɔmigai ga tiye?» Zakɔbe gooɟaavoteni, é gɛ ma: «Gè è zabave, naa gɪ a kɛ, gè zaalai zɔɔɔ mɔliɟii è gɪazu.»

⁹ Ezawu gɛ ma: «Anii vɔovave zèa, kèeloun, dɔnɔi kpein make.»

¹⁰ Zakɔbe gooɟaavoteni, é gɛ ma: «Ba-o, nà è maanɛɛɛzu, ni gè zaalai zɔɔɔgɛ è gɪazu, nà-soloo ganii zo. Mazɔɔ gwɛlɛve è-gɪazuve va, eɟɛvɛlei nu a wɛlɛ la GALA gaazuve va, tama è yeezeive bù ga pagɔ.

* **32:29 Izelayɛle:** daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «toɟa ɲɛpii gɔɔzu GALA daalɔɟɔma.» † **32:31 Penuwele:** daaseigi nii ti maaɔɟaai va ta «GALA gaazuve.»

¹¹ Deɣemu, nà-soloo ganii zo, nii feai è ve, tɔɔzei GALA ge zaalaiti daavege bè, gè la valani ani nɔpe ma.» E ɣilini Ezawu ma, eyesu naa yeezei bu.

¹² Ezawu ɣe ma: «Ade liina, ade vilena pelei zu. Nà liizu è luɣɔ.»

¹³ Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Màliɣii kwεε ga doungoiti ta-vai baave, ta togani yivoiti ti niimii bɔlezu. Ni nu a bɔina ti la, folo ɣila su ga ti zie vai, togani bulugi kpein undaa ɣa vili.

¹⁴ Màliɣii lo velela nɔun tuɣɔ, nɛi gè ga ná-botigé nui. Nɔun nà, nà vilesu ti volu, gi da li vaa, é zoloo togani bulugi ná-siei ma, nii é kàkala, ta é zoloo doungoiti ta-ziei ma, eyesu gè zeeli màliɣii vɔ be Seyiil.»

¹⁵ Ezawu ɣe ma: «Nà pɔ tɔun gè nà-nubuseiti gilazuve ye è va.» Zakɔbe gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Lee vaa zu naa a ɣe? Gè zaalai zɔlɔ nɔ màliɣii ɣaazu!»

¹⁶ Naama volo ná nɔ, Ezawu ɣaleni ma ga Seyiil vele.

¹⁷ Kele Zakɔbe liini Sukɔte, é pelei loni bɔɣɔ ve, é kotaiti to ná-togani bulugiti be. Naa ɣa é ba, adave ná laasei peai la ga Sukɔte (nii poluve ga «kotaiti»).

¹⁸ Zakɔbe zeɣeai ma Padan-Alame, é zeelini ga pagɔ Sikeme taazuve, Kanaan yooi zu. E zeini taa loave.

¹⁹ Ue é ná-seɣe ɣotai loni ná, é naama you buɣai ɣeyani Sikeme keeɣe ɢamɔl ná-doun zunuiti ma, ga wali ɣae ungila (100).

²⁰ Miná ɣa é zalaɣa ɣulazuve beteni ná, nii é daasei peeni ga Ele-Elɔgeezelayele (nii poluve ga «GALA ka ga Izelayele ná-GALAGI»).

34

*Kpɔe wola leve vai,
é lo Dina va*

¹ Yeeta, Lea ná-doun anzanui Dina, nii é sɔlɔni Zakɔbe va, naa ɣa é ɣulani zooi zu anzanu lointi pete fai ma.

² Zou ɣundigii Geeve nui ɢamɔl ná-doun zunui Sikeme kaani, é vala ba, é ma bea zeɣe.

³ E ɣilini Zakɔbe ná-doun anzanui Dina va ga zii pe. Anzalopoi neeni be, é bɔeni naa vɔ ga é kigi lati.

⁴ Sikeme ɣeni keeɣe ɢamɔl ma: «Anzalopoi nii ɣaizie bè ga anza.»

⁵ Zakɔbe menigai ma ga é baadfulave ná-doun anzanui Dina ma, tei ná-doun zunuiti ti ɣeni dɔbɔi zu ga ná-togani bulugi, é maadɣeni kpɔ, eyesu ti va.

⁶ Sikeme keeɣe ɢamɔl liini, é bɔe Zakɔbe vɔ.

⁷ Naa laa yɔɣɔzu, Zakɔbe ná-doun zunuiti ti vaani, ti zeɣe dɔbɔi zu. Ti menigai ma, ti yiiɣaawanani, ti yiiɣula, tɔɔzei Sikeme kɔzɔba vai ɣeeni Izelayele nuiti saama, daa vai zu ga Zakɔbe ná-doun anzanui, nii maa la neeni ga é va ɣe.

⁸ ɢamɔl bɔeni ti vɔ, é ɣe ti ma: «Wo-loun anzanui wola neeve doun zunui Sikeme ve, nà wo maanenezu ga wo fe be niina ga anza.

⁹ A ɣili gi va vulu vai zu, wo da wo-loun anzanuiti fe gi ve, wo da ɣɔnɔiti seɣe.

¹⁰ Wa zeɣe gi zaama, zooi laa ɣa lao wo luɣɔ ga wo zeɣe ná, wo wa-wotii ɣe su, wo ná tanigaa ɣeya bɔɣɔ ve.»

¹¹ Sikeme ɣeni anzanu loungoi keeɣe ta dieni ma: «À niima vaaɔɣɔi ɣe bè, nà naa ve wo ya, nii wa bona ga gè fe.

¹² A kàkala la ga vulu anii, nii bɔlɔai, ta faaɔɣɔ ani mɔinmɔin, nà naa ve, nii wa bo mà, kele à va bu ga anzalopoi ɣe ga ànza.»

¹³ Zakɔbe ná-doun zunuiti ti Sikeme ta keeɣe ɢamɔl woɔɣaavoteni ga keleɣele, tɔɔzei é baadfulani ti-vaazeelai Dina ma.

¹⁴ Ti ɣeni ti ma: «Faa ɣana, nii gi la zooga gi va ke, ga gi gi-vaazeelai ve zunui ve, nii é la latini pelevolu, mazɔlɔ toɣa ɣe ga baadfulama vaa gi ve.

¹⁵ Gá va niima vai wu, keɛ keni wa ɣena ga gi ɣevele, ga wo zaama zunuiti kpein ti lati pɛɛvolu.

¹⁶ Naazu, gá gi-loun anzanuiti fe wo ya, gi wo-loun anzanuiti seɣe ve, gá zeɪ wo zaama, ade ɣe ga nuɓuse ɣila.

¹⁷ Keɛ ni wo la vaani tatipɛɛvolu vai wu, gi bogai, gá gi-vaazeelai zeɣe, gi li.»

¹⁸ Ɔamɔɔl ta Sikeme ti yeezeini naama wooiti bu, ti boni.

¹⁹ Zunu lounɔi la ɣeni suɣoozani, é naama vai ɣe, nii ti boni, mazɔɔ é ɣeni Zakɔbe ná-doun anzanui ɔɔ. Toɣa ti ɣeni woilosu goo ma gola keɛɣe veɛi wu.

²⁰ Ɔamɔɔl ta ná-doun zunui Sikeme ti liini taa zigɔɔɔve, ti ɔɔe ɣani ta-laazu nuiti pɔ,

²¹ ti ɣe ma: «Nui niiti ta ga ziilei bea ade letegi, de va bu, ti zeɪ zoi zu, ti da suɣani ɣaizie, weɛ zoi zuwɔɔɔve ta-vaa zu, naati kpein nɔ. Da ti-loun anzanuiti sei, de dɔnɔiti fe ti ya.

²² Keɛ zunui naati ti la vaa bu, ti va zeɪ ade zaama, de va ɣe ga nuɓuse ɣila, keni ade zaama zunui kpein ge lati pɛɛvolu, eɣevelei tiya ɔɔɔɔi ti la, ti latigai da pɛɛvolu.

²³ Ta-logani ɓulugiti, ti-yeaɣɔligiti ta ta-loganiiti kpein ti la ɣea ga dɔnɔ ɓaa? Ade yeezei nɔ ta-levei wu, nii a ke ti ye ade va.»

²⁴ Niiti kpein ti ɣeni taa zigɔɔɔve, ti Ɔamɔɔl ta ná-doun zunui Sikeme wooi mɛni, ti yeezeini ti-wooi wu. Taazuve zunuiti kpein ti latini pɛɛvolu.

²⁵ Foloi zavasiɛi ma, siegi zu ti ɣeni taɓai zu la, Zakɔbe ná-doun zunui felegɔiti Simiyɔn ta Leevi, Dina diɛiti, ti ta-woɣa zɔkpɔiti seɣeni, ti loo taai zu, ve ziileigi ɣeni ná, ti zunuiti kpein paa.

²⁶ Ti Ɔamɔɔl ta Sikemɛni ɓalaa paani ga boɣa zɔkpɔi, ti le, ti Dina ɣula Sikeme ná-pɛɛi wu, ti ɣula ná va.

²⁷ Zakɔbe ná-doun zunui zɔiti ti vaani, ti nu ɔoomaiti zeagɔligiti seɣe, ti taazuve zɔɔlaiti seɣe, tɔzeɪ ti ɓaaɣulani ti-vaazeelai ma.

²⁸ Ti togani goiti ta ma wolaiti seɣeni, é veɛ soovalegiti ba, nii kpein nɔ é ɣeni taazuve, ta ɓalaɣaiti su.

²⁹ Ti liini ga ta-naavoloiti kpein, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ta nii kpein é ɣeni pɛɛiti bu, ti naati kpein seɣeni.

³⁰ Zakɔbe ɣeni naazu Simiyɔn ta Leevi ma: «Wa kpɔɔzu, wo màayoseɣe zoi zu nuɓuseiti be, niiti ti ga Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti. Nuɓuse go nɔ ɣa é zèa, ta vaazu ɣaalɛɛzu ba dàalɔɣɔma, ti kɔɔi veɛ bà, ti kòlogolo, nà-o, nà-pɛɛyeɣei-yo.»

³¹ Ti goɣaavoteni, ti ɣe ma: «Lee vaa zu gá gi-vaazeelai ye ná, ti so eɣe kologolo anzanu?»

35

Zakɔbe zeɣe vai Sikeme, é le Beetele

¹ GALA ge ɣeni Zakɔbe ma: «Wuzeɣe, è le Beetele, è zeɪ ná. Da zalaɣa ɣulazuve ta ɓete ná GALAGI ve, nii é ɣulani è ve keɛma, siegi zu è ɣeni velazu la è-liɛ Ezawu va.»

² Zakɔbe ɣeni ná-pɛɛyeɣe wu nuiti ma, ta niiti kpein ti ɣeni ba: «À kɔɔɣo ganigiti kula ɔɔɣo zaama, wo ɔɔɣo nade, wo wa-zeɣeiti maavalibo.

³ Ada wuzeɣezu, ade le Beetele. Nà zalaɣa ɣulazuve ɓetezu GALA be náve, nii é goɣaavoteni, siegi zu gè ɣeni la kpalai zu, é ɣeni bà nà-sieɪ zu, kèai ma pelei zu, gè da li.»

⁴ Ti kooḡḡ ganigiti kpein feeni Zakóbe ya, niiti ti ḡeni ti ya, ta goizu anigiti ti ḡeni ti woizu. Zakóbe zefei wáani, é ti vu su, é pólai vu ti ma sene gului wu, Sikeme ḡobave.

⁵ Naa voluma, ti zefeni ná, ti li. GALA ge dualuagi lóoni ná maḡoolii zu laaiti nuḡuseiti su, nu nḡe ge la mḡ ḡeni Zakóbe ná-doun zunuiti saḡalaboni.

⁶ Zakóbe zeelini Luze, taai nii é Kanaan yooi zu, naa ḡa é ga Beetele, ta ná-siepoluiti kpein.

⁷ E zalaḡa ḡulazuve ḡeteni ná, é naama adave laasei pɛeni ga Ele-Beetele (nii poluve ga «Beetele GALAGI»), mazóló miná ḡa GALA ge ḡulani be ná kelema, siegi zu é ḡeni velazu la die Ezawu va.

⁸ Deeḡola, anzanui nii é ḡeni ga Eleḡeka zo nui, naa zaani. Ti maḡuluni Beetele, sene gului wu. Ti ná laasei pɛeni ga: «ḡól wo sene gului.»

⁹ GALA ge ḡulani mḡnḡ kelema Zakóbe ve, siegi zu é vaani la, é zefi Padan-Alame, é tuya loo be.

¹⁰ GALA ge ḡeni ma: «È-laaseigi ḡa ga Zakóbe, kele è la mḡ loli ga Zakóbe laaseigi, è-laaseigi ḡa ḡe ga Izelayele.» E daasei pɛeni ga Izelayele.

¹¹ GALA ge ḡeni ma: «Nà ga GALA Zeḡei-Pɛ-Maliḡii. Buḡu, è ḡaawóló, ziiti ta zii mḡinmḡin ka ḡula è zu, masagaa ta ḡula è ḡoozu.

¹² Zooi naa ḡe feeni Aḡalaame ve ta Izaake, nà naa veezu è ve, wa è-mavofodai.»

¹³ Naa volu GALA ge wuzefeni, é zefi koba, naama adave ve é ḡeni ḡe zu pḡ ná.

¹⁴ Zakóbe kḡtui ḡaalóni, ve GALA ge ḡeni pḡ ná, é puya zalaḡai vuuni maazu, ta é ḡólai vu ma.

¹⁵ Zakóbe naama adave laasei pɛeni ga Beetele, ve GALA ge ḡeni pḡ ná.

Benzamen zóló fai ta Lasele zaa vai

¹⁶ Zakóbe ta ná-nuiti ti zefeni Beetele. Aisa ti va zeeli Efelata, ti lago maḡoozaa ḡeni de de ná va, eyesu Lasele da doin zóló. Ná-doun zóló fai baani.

¹⁷ Doun zóló koozuwanai ma ziegi zu, maavie bo anzanui ḡeni ma: «Mina lua, è doun zunu zólóga mḡnḡ.»

¹⁸ Kele zii loozuve, é va za, é daasei pɛeni ga Bene-Wḡni (nii poluve ga «màanḡḡ loun zunui»), kele keḡḡe daasei pɛeni ga Benzamen (nii poluve ga «zeezazu loun zunui»).

¹⁹ Lasele zaani, ti maḡulu Efelata pelei zu, naa ḡa é ga Beeteleyeme.

²⁰ Zakóbe kḡtu zigigi loni ná-kabai ma ga ḡizesui. Zaaḡaza ta ḡeezu ma, «Lasele ná-kabama ḡizesu ḡḡtui.»

²¹ Izelayele wuzefeni, é li, é ná-seḡe ḡotai lo Migedale-Edel volu velei.

²² Siegi zu Izelayele ḡeni zeini la naama yooi zu, Luḡen liini, é la ga Bileḡa, keḡḡe anza ḡiligi nii é la ḡeni vuluni ga zai ḡevele. Izelayele ma wooi menini.

Zakóbe ná-doun zunuiti tieḡai ḡeni ga puugḡ maazu fele (12).

²³ Lea ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Luḡen, Zakóbe ná-doun zunu mḡungi, ta Simiyḡn, Leevi, Zuda, Isakaal, ta Zabulḡn.

²⁴ Lasele ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Zozefe ta Benzamen.

²⁵ Lasele ná-botigḡe anzanui Bileḡa ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Dan ta Nefetali.

²⁶ Lea ná-botigḡe anzanui Zilepa ná-doun zunuiti ti ḡeni ga: Gade ta Aseel. Zakóbe ná-doun zunuiti kana, é ti zólóni Padan-Alame.

Izaake zaa vai

²⁷ Zakóbe ɣaleni ma, é va keεɣε Izaake vɔ be, Mamelee, nii é ga Kiliyate-Aaleba, daasei peai ga Geebelɔn, ve Abalaameni ta Izaake ti seikɔɣɔmai ɣeni ná.

²⁸ Izaake zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona ungila kona vuulɔsava (180).

²⁹ Naa volu zii looni, é za, é li memewolani pɔ ti zaai. E vɔlɔzaɣani, sii zuɣooza. Ná-doun zunui Ezawuni ta Zakóbe ɣa ti maaɣuluni.

36

Ezawu mavofodai

(1 Dɔlɔ Sevei 1:34-37)

¹ Ezawu nii é ga Edɔme mavofodai ɣa.

² Ezawu anzanu savagɔ zegeni, é sei, Kanaan anzanu lointi saama: Ada, Elon ɢete nui ná-doun anzanui, Wɔɣɔliɔbama, Ana ná-doun anzanui, Sibeyon ɢeeve nui ná-dounloin,

³ Basemate, Isemayele ná-doun anzanui, Neɔayɔte baazeelai.

⁴ Ada Elifaze zɔlɔni Ezawu ve, Basemate Leyuwele zɔlɔ be.

⁵ Wɔɣɔliɔbama Yeyuse zɔlɔ, ta Yalame, ta Kɔla. Ezawu ná-doun zunuiti kana, é ti zɔlɔni Kanaan yooi zu.

⁶ Ezawu anzaiti seɣeni, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-pɛlewu nuiti kpein, ta ná-togani bulugiti, ta ná-toganii kpein, naavoloi kpein é sɔlɔni Kanaan yooi zu, é li, é zeizou ɣili su, é maaɣooza deɣei Zakóbe va.

⁷ Tɔɔzei naavoloi wola ɣaawɔlɔni, ti la bena zoo zeizu vɔɔma ada ɣila, ta zooi zu, ve ti seikɔɣɔmai ɣeni ná, naa la mɔ bena kula ɣe ti va, tɔɔzei ta-logani bulugiti faa va.

⁸ Zekana Ezawu zeini la Seyiil ɣize yooi zu. Ezawu ɣa é ga Edɔme.

⁹ Ezawu mavofodai ná-fai ɣaa: Edɔme nuiti ti-memewolai, é ɣeni Seyiil ɣize yooi zu.

¹⁰ Ezawu ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Elifaze, Ezawu anzai Ada ná-doun zunui, Leyuwele, Ezawu anzai Basemate ná-doun zunui.

¹¹ Elifaze ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Teeman, Wɔmaal, Sefo, Gayetame, ta Kenaze.

¹² Ezawu ná-doun zunui Elifaze anza ɣiligi ɣeni ga Timena, nii é la ɣeni vuluni ga zoi ɣevele, naa down zunui zɔlɔni be ga Amaleke. Ezawu anzai Ada ná-dounlointi kana.

¹³ Leyuwele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Naɣate, Zeela, Sama, ta Miza. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana.

¹⁴ Ezawu anzai Wɔɣɔliɔbama, é ga Ana ná-doun anzanui, Sibeyon ná-dounloin, naa ɣa é Yeyuse zɔlɔni be, ta Yalame, ta Kɔla.

¹⁵ Bolodama ɣundiɣiiti kaa, ti ɣulani Ezawu ná-doun zunuiti saama. Ezawu ná-doun mɔungi Elifaze, ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: kundigii Teeman, kundigii Wɔmaal, kundigii Sefo, kundigii Kenaze,

¹⁶ kundigii Kɔla, kundigii Gayetame, ta kundigii Amaleke. Elifaze nɔnɔ ma wolodama ɣundiɣiiti kana Edɔme yooi zu. Ada ná-dounlointi kana.

¹⁷ Ezawu ná-doun zunui Leyuwele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: kundigii Naɣate, kundigii Zeela, kundigii Sama ta kundigii Miza. Leyuwele nɔnɔ ma wolodama ɣundiɣiiti kana Edɔme yooi zu. Ezawu anzai Basemate ná-dounlointi kana.

¹⁸ Ezawu anzai Wɔɣɔliɔbama ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: kundigii Yeyuse, kundigii Yalame, ta kundigii Kɔla. Ana ná-doun anzanui Wɔɣɔliɔbama, Ezawu anzai nɔnɔ ma wolodama ɣundiɣiiti kana.

¹⁹ Ezawu nii é ga Edɔme ná-doun zunuiti kana, ta ma wolodama ɣundiɣiiti.

Gɔɔl nui Seyiil mavofodaiti
(1 Dɔɔl Sɛvɛi 1:38-42)

²⁰ Gɔɔl nui Seyiil mavofodaiti kaa, ti ɣɛni ga sei nu mɔungiti zɔɔi zu: Lɔtan, Sɔɔbale, Sibeyon, Ana,

²¹ Dison, Eseel, ta Disan. Naati ka ti ga Gɔɔl nuiti ta-wolodama ɣundigɔiti, Seyiil nɔ-doun zunuiti, Edɔme yooi zu.

²² Lɔtan mavofodaiti ti ɣɛni ga: Gɔli ta Geemame. Lɔtan baazeelai laaseigi ɣɛni ga: Timena.

²³ Sɔɔbale mavofodaiti ti ɣɛni ga: Alevan, Manaɣate, Eɔbale, Sefo ta Wɔname.

²⁴ Sibeyon nɔ-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Aya ta Ana. Ana tɛi ka ɛ zɛɛngi ɣaani tevebai zu, nii kpadiyai, siɛgi zu ɛ ɣɛni daamianigi veezu la kɛɛɣɛ nɔ-soovalegiti zea, ɛ da ti make.

²⁵ Ana nɔ-dointi ti ɣɛni ga: nɔ-doun zunui Dison ta nɔ-doun anzanui Wɔɣɔlibama.

²⁶ Dison nɔ-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Gɛmedan, Eseɔan, Yitelan ta Kelan.

²⁷ Eseel nɔ-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Bileɣan, Zaavan ta Akan.

²⁸ Disan nɔ-doun zunuiti ti ɣɛni ga: Use ta Alan.

²⁹ Gɔɔl nuiti ta-wolodama ɣundigɔiti ti ɣɛni ga: kundigɔi Lɔtan, kundigɔi Sɔɔbale, kundigɔi Sibeyon, kundigɔi Ana,

³⁰ kundigɔi Dison, kundigɔi Eseel ta kundigɔi Disan. Tiya ɣa ti ɣɛni ga Gɔɔl nuiti ta-wolodama ɣundigɔiti Seyiil yooi zu.

Edɔme masagiti

(1 Dɔɔl Sɛvɛi 1:43-54)

³¹ Masagiti daaseigiti kaa, niiti ti masadai ɣɛni Edɔme yooi unda, aisa masa ge va zɛi Izelayɛle unda.

³² Beyɔɔl nɔ-doun zunui Beela masadai ɣɛni Edɔme unda, nɔ-taai laaseigi ɣɛni ga Dinaɔa.

³³ Beela zaai ma, Bɔsela nui Zeela nɔ-doun zunui Yɔɔbaɔe masadai ɣɛni potogi zu.

³⁴ Yɔɔbaɔe zaai ma, Teeman nuiti ta-you zu nui Gɔsame masadai ɣɛni potogi zu.

³⁵ Gɔsame zaai ma, Bedade nɔ-doun zunui Gɔdade masadai ɣɛni potogi zu. Tɔun ka ɛ vɔnini Madiyan nuiti ma Moaɔe yooi zu. Nɔ-taai laaseigi ɣɛni ga Avite.

³⁶ Gɔdade zaai ma, Maseleeka nui Samela masadai ɣɛni potogi zu.

³⁷ Samela zaai ma, Sayile masadai ɣɛni potogi zu. E ɣɛni ga Leɣɔɔɔte taa wolai zunui, zɛ wolai laaue.

³⁸ Sayile zaai ma, Akeɔɔl nɔ-doun zunui Baale-Ganan masadai ɣɛni potogi zu.

³⁹ Akeɔɔl nɔ-doun zunui Baale-Ganan zaai ma, Gadaal masadai ɣɛni potogi zu. Nɔ-taai laaseigi ɣɛni ga Pau. Anzai laaseigi ɣɛni ga Meɣetaɔbɛyele, Mateleede nɔ-doun anzanui, ɛ ga Meezaɣaɔe nɔ-dounloin.

⁴⁰ Ezawu nɔ-bolodama ɣundigɔiti daaseigiti kaa, eɣɛvelei ti-zeizuvɛti ti la, ta eɣɛvelei ti-laaseigiti ti la: Timena, Aleva, Yeteete,

⁴¹ Wɔɣɔlibama, Ela, Pinon,

⁴² Kenaze, Teeman, Miɔesaal,

⁴³ Magediyɛle, ta Iilame. Edɔme ɣundigɔiti kana, eɣɛvelei ti-zeizuvɛti ti la, zɔɔi zu nii ti sɔlɔni. Ezawu ɣa ɛ ga Edɔme memɛwolai.

ZOZɛFE NA-FAI

37

(37:1--50:26)

Zozefe ná-segiti

¹ Zakóbe zeini Kanaan yooi zu, ve keefé seikófómai gfeni ná.

² Zakóbe ná-peloyefei ná-fai vete. Zozefe kona puugó maazu lofela (17) gfulaai ma, ti gfeni togani bulugi makesu ta dieni keefé anzaí Bilefa ná-doun zunuiti ta Zilepa ná-doun zunuiti. Zozefe gfeni ti maalózu, é da ti zie vele joiti bo ti-gfee ma.

³ Zozefe neeni Izelayele ve, é leve zóma lointi ba, mazólo é naa zóloni pólózafa siégi zu. E sege vone papa feeni be.

⁴ Dieni ti kaani ga neeve ti-gfee ve, é leve ti kpein ba. Ti wainzegeni, ti la gfeni zoosu ti va bóe pó ga neenegi.

⁵ Zozefe segi ta woni, é da li, é sugula dieni ma, naati ti wainzegeni mánó volu.

⁶ E gfeni ti ma: «À woilo segi naa ma, nii gè bogai!

⁷ Gè ade gfaani, de da molo gili ba kpalagave. Nà-molo gili wuzegeni, é lo, wónó ma molo giliiti ti goolini ma, ti da nókó bu.»

⁸ Dieni ti gfeni ma: «Da kaazu ga da gfeezu ga masagi, è zeí gi unda, è da gi leve?» Ti wainzegeni mánó sese, ná-segiti ta daawooiti maavele ma.

⁹ E segi tagili boni mánó, nii é sugulani dieni ma. E gfeni ti ma: «Gè segi ta woge mánó. Gè foloi gfaani, ta alugi, ta somidefa puugó maazu gilagiti (11), ti vaani, ti nókó bú kákalave.»

¹⁰ E sugulani keefé ta dieni ma, naa zeli lo ma, é gfe ma: «Segi naa voluve ga ga lee, nii è bogai? Da kaazu ga ná-o, è-lee-o, gá è-lieni, gi kpein gá vaazu, gi nókó è wu?»

¹¹ Dieni ti gfeni toloi gfulazu la, kele keefé naama vaiti makeni gígi zu.

Zozefe vódi vai

¹² Zozefe dieni ti liini Sikeme lugiti su vele, ga ti ti-gfee ná-togani bulugi make.

¹³ Izelayele gfeni Zozefe ma: «Nà pó gè è leve è-lieni pó be, ti togani bulugi makesuve Sikeme.» E googaaivoteni, é gfe ma: «Kèe, ná gaa.»

¹⁴ Izelayele gfeni ma: «Li, è è-lieni pete, ni ti gfedegge, ta ni faa nape ge la toganiiti ba, è gale ma, è va ga ti-maawoo vagó pò.» E Zozefe leveni gana, é zege Geebelón neméi zu, é li Sikeme vele zóli.

¹⁵ Ti gomini ta zunui ta, é da dieni gaizie dóbó zu. E gaazaiani, é gfe ma: «Leeni gá è gaiziezu?»

¹⁶ Zozefe googaaivoteni, é gfe ma: «Nà díeni gaiziezu. Nà è maanenezu, ná le ga ze, ve díeni ti togani bulugi makesu ná.»

¹⁷ Zunui gfeni ma: «Ti zefevé, ti li, tózei gè menini, ti da gfe: «Ade li Dótan.» » Zozefe vileni dieni kófo vogi va, é da li, é ti gá Dótan.

¹⁸ Ti kaai ma goozama, keezu é maabufa ti va, ti yaavai gilini ma ga ti paa.

¹⁹ Ti gfeni bófo ma: «Se bo nui vete, é vaazu.

²⁰ A va, ade paa, de pili zegezaifai tagila su. Ada gfe ma nó sua vilei ta gá é sogai, da pete naazu velegi ná-segiti ti vaazu gfeezu la.»

²¹ Siégi zu Lubén naa menini la, é Zozefe maaloboni, é gfeni pó, é kula ti ya. E gfeni ti ma: «Ade mina zenvui gula zea.»

²² Lubén gfeni ti ma mánó: «À mina jamai vu! A sege, wo pili zegezaifai nii zu, é teebai zu, kele à mina yeeloo ma.» E gfeni gisiezu ga é kizo, nii a ke é gaafale ma, é li keefé vó be.

²³ Siégi zu Zozefe zeelini la dieni pó be, ti ná-sege vonegi gfulani ma.

²⁴ Ti soni, ti sege, ti pili zegezaifai bogi zu, nii sunakai gfeni de, zie nape ge la gfeni su.

²⁵ Ti zeini naa voluma, ti da daamii wo. Ti gaazuwuzegeni, ti wεε, ti Isemayele nuiti ma vεbei ga, ti da va, ti zεge Galaade, ta-ηομεiti kasogiliai ga gulu mana maku neenegi ma aniiti, ti gfeni liizu ga tiye Ezipete yooi zu.

²⁶ Ná nσ, Zuda gε keεgfeleaiti ma: «Lee gulanuma ga da sσbσ, da de-legei vaana, de ma ηamai lσgfu?»

²⁷ Ade li, de pσdi Isemayele nuiti ma, de mina yeevσσgfu ba, mazσbσ de-legei ga ga de-ma ηamai ta!» Keεgfeleaiti ti woiloni goo ma.

²⁸ Yaagσiti ti gfeni zεgezu Madiyan, naati tevesuve, ti Zozefe μεenni, ti τε, ti kula zεgezaγai zu, ti pσdini Isemayele nuiti ma ga wali gae vuufelegσ (20), naati ti lii la Ezipete yooi zu.

²⁹ Siεgi zu Luben vaani la volu zεgezaγai laave, Zozefe la mσ gfeni su. E gσba zεgeiti balini ga, iησ ge leve.

³⁰ E galeni ma keεgfeleaiti pσ be, ε gε ti ma: «Doungoi la mσ ná! Leeni ga nà ke?»

³¹ Ti Zozefe ná-segei zεgeni, ti boli zinεi gσdaaleve, ti dσ ma ηamai wu.

³² Ti ná-sege vσnεgi leveni ti-gεε ma, ti gε ma: «Wεε nii ga gi kaai! Πετε, ni è-loun zunui ná-segei laade.»

³³ Zakσbe kwεeni, ε gε ma: «Dòun zunui ná-segei ve! Sua vilei ta sogā! Zozefe valivalia ga!»

³⁴ Zakσbe ná-segeiti balini ga, ε zaamaγili ga saa wσlσ wo segei, ε folo mσinmσin keeni ná-doun zunui ná-saa wσlσi ga.

³⁵ Ná-doun zunuiti ta ná-doun anzanuiti kpein ti vaani gaanενεzu, keε ε la gfeni yeezeini gaanενε nσpe bu. E gfeni gεεzu ti ma: «Nà yesu wσlσzu, eyesu gè yei doun zunui vσ be gσvealaazu!» E gfeni ba nσ, ε da wσlσ ná-doun zunui zaa vai zu.

³⁶ Madiyan nuiti ti Zozefe vσdini Ezipete yooi zu Pσtifaal ma, Falagσn ná-kundigfi zeidai ta, masagi make nuiti ta-gundigfi.

38

Zuda ta Tamaal ta-vai

¹ Naama ziegi zu, Zuda zεgeni keεgfeleaiti ba, ε li, ε zei Adulame zunui ta vσ be, nii daaseigi gfeni ga Giila.

² Náve Zuda Kanaan anzalopoi ta gfaani, nii keεgε laaseigi gfeni ga Sua. E segeni ga anza, ε vile polu.

³ E kogi zεgeni, ε doun zunu zσbσ be. E daasei pεeni ga Eel.

⁴ E kogi zεgeni mσnσ, ε doun zunu zσbσ, ε daasei pεε ga Wσnan.

⁵ E doun zunui zσvasiei zσlσni volu, ε daasei pεε ga Seela. Zuda gfeni Keziβe siegi zu anzai sσlσni da.

⁶ Zuda anzanui ta zεgeni ná-doun zunu mσungi Eel ve, daaseigi gfeni ga Tamaal.

⁷ Eel gfeni ga nu ησu Gσogσ GALAGI gfaazu. Gσogσ GALAGI paani.

⁸ Zuda gfeni naazu Wσnan ma: «Li, è vile è-liε anzai volu, è-nimσgσi ve, sei, è pσnσ to è-liε va.»

⁹ Keε Wσnan kwεeni ga naama lointi ti la gεεzu ga tσun nσnσ. Naa ga ε ba, a la gfenā βεδεα diε anzai ma, ε gfeni gaabelazu ga ε ma δei vu zσoi ma, nii a ke ε mina mavofoda zσbσ diε ve.

¹⁰ Nii ε gfeni keεzu, naa wola ησuni Gσogσ GALAGI gfaazu, naa tσ balaa paani.

¹¹ Zuda gfeni naazu ná-doun anzai Tamaal ma: «Yena ga poanzai è-gεε velei wu, eyesu doun zunui Seela wσlσ.» E gfeni bεεzu gfaana ga Seela mina za ga dieni kevele. Tamaal liini, ε zei keεgε velei wu.

12 Sugfoozani folo moinmoinгаа ti leve naa ma, Sua ná-doun anzanui, é ga Zuda anzai, naa zaani. Siegi zu Zuda ná-góló wo foloiti ti leveni da, é leeni ga Timena vele ta bólai Giila, Adulame nui, ná-baalagiti maalegá levezuve.

13 Ti gfeni Tamaal ma: «Wéle, è-géemóin gá leezu Timena, ná-baalagiti maalegá levezuve.»

14 E ná-poanza zégeiti puuni, é segei veleveleni bógo ma, é bógo gaaazumaalógo, é le, é zei Enayime nu leezu Timena vele zu. Mazóló é peteni ga Seela wólóni niina, kéle ti la gfeni feeni naa ya ga anzai.

15 Zuda Tamaal gaani ga kologolo anzanui ta ve, mazóló é gaaazuve maalóguni.

16 E maabuḡani ba pele gobaue, é ge ma: «Va bu, gè la ga de.» Mazóló é la gfeni kwéeni ga ná-doun anzai ve. Naa gfeni ma: «Leeni gá da fe zèa, da vilena polu?»

17 E googaavoteni, é ge ma: «Nà boli yivo gila teve è ma, é gula nà-togani bulugi zu.» Naa gfeni ma: «Zèe gá bu, kéle da kpounma ve zèa, eyesu è teve.»

18 E googaavoteni, é ge ma: «Leeni gá nà fe è ya ga kpounmai?» E gfeni ma: «Nii da da yeevoze da aniiti ba, naa ve zèa, ta da-galui, é veè da-lukpoi va.» Naa volu é vileni polu, naa kogi zegeni.

19 E wuzegeni, é li, é ná-segei vu, nii é gaaazumaalóguni la, é ná-poanza zégeiti segeni.

20 Zuda boli yivoi leveni bólai Adulame nui vó ga é lii la, é kpounma aniiti kula anzanui ya. Kéle é la gfeni anzanui gaani mónó.

21 E náve nuiti gaazaḡani, é ge ti ma: «Mini gá kologolo anzanui ná, nii é gfeni losu pele gobaue Enayime?» Ti googaavoteni, ti ge ma: «Kologolo anzanu la de niima ada yógozuve.»

22 E gfeni ma, é li, é ge Zuda ma: «Gè la kaani, náve nuiti ti géve mà: «Kologolo anzanu la de ná yógozuve neglein.» »

23 Zuda gfeni ma naazu: «É make naa va, nii é zea, de mina bógo ló negfulasu zu. Wéle, ndun gè boli yivoi nii levega pó, kéle è la kaani.»

24 Alu savagó gégala levegai ma, ti vaani, ti ge Zuda ma: «È-loun anzai Tamaal kologologi gèa, tó vóló kogi gá ma, kologologi maavele ma.» Zuda ge ma: «À gula la, é gála.»

25 Ti gèai ma gfulazu la eteave, é nu leveni kéemóin ma, é bo ma ga: «Zunui nii po ge ga niima gólígiti, naa gá ná-kogi mà. Nà è maaneezu, ti vete deè, be gá nónó ga anii, nii nu a da yeevoze da aniiti ba, ta galui, ta tukpoi niiti?»

26 Zuda ti gèai ma, é ti gwéeni, é ge ma: «Tóun sólege, é leve ndun ba, é naa géve, tózei ba ga, gè la vaani bu, é va zei doun zunui Seela ve.» E la mó gfeni kéeni, é va laa la.

27 Ná-doun zóló siegi zeelíai ma, ti kaani ga yoogiti ka ti gfeni koozu.

28 Doun zóló yeegegálai zeelíai ma be, gilagi yei gfulani kélema. Maavie bo anzanui soni, é geze bóigi gíli zeei va, é ge ma: «Niima geleí gá é gfulazu mounpa.»

29 Kéle é yei lóguni mónó, bólai gula etea mounpa. Maavie bo anzanui gfeni ma: «È gfulave ga zeeḡaaḡai!» Ti daasei péeni ga Peelése (nii poluve ga «kulazuve»).

30 Naa voluma bólai zólóni, nii geze bóigi gílini zeei va. Ti naa laasei péeni ga Zeela.*

* **38:30 Zeela:** daaseigi nii ti maabuḡai va ta «ma bóí sósoḡi é volozu.»

39

Zozefe ɣɛ vai Pɔtifaal vɔ bɛ

¹ Ti yeini ga Zozefe Ezipete yooi zu. Ezipete nui Pɔtifaal, masagi Falaɣɔn make nuiti ta-ɣundigii, naa ɣa é Zozefe ɣeyani Isemayelee nuiti ma.

² Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozefe va, naa maavele ma, é ɣeni undaanɛi zɔɔɔsu naa kpein su, nii é bɛna kɛ. E ɣeni maligii Ezipete nui ná-pɛlei wu.

³ Naa pɛtɛni ga Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa tɔun ba, nii nɔpɛgi é ɣeni kɛɛzu, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni naa bɛtɛzu zeema.

⁴ Zozefe zaalai zɔɔɔni maligii ɣaazu, é dɔɔni ná-botii zu, é sei ná-pɛlei unda. Nii kpein é ɣeni zea, é naati kalivaani ma.

⁵ E zo naama voloi ma, Pɔtifaal seidai ma ná-pɛlei unda, ta nii kpein é ɣeni zea, Ɔɔɔɔ GALAGI tuya looni Ezipete nui Pɔtifaal ná-pɛlei vɛ, Zozefe maavele ma. Ɔɔɔɔ GALAGI ná-tuyai ɣeni zeagɔligiti kpein ba, é ɣeni ga pɛlei wu, ɔaa kpalagavɛti.

⁶ Niiti kpein ti ɣeni ga zeagɔli, é ti yɛni Zozefe yeezu, é la mɔ ɣeni faa ɣili kɛɛzu, kɛni é ná-daamianigi zeɣe nɔ.

Zozefe ɣeni ga zaalamai gola vɔgai.

⁷ Naama vaiti pɛɛ poluma, Zozefe maligii anzai ɣaazuɣulani ba, é ɣɛ ma: «Laa ga ze.»

⁸ E ɣɛleni, é ɣɛ maligii anzai ma: «Pɛlei wu vai leve ga kɔɔɔ felegɔ, m̀aligii la faa nɔpɛ kwɛɛ ta zu, é ti pɛ zeɣɛ zèe zu.

⁹ E la wɔɔɔni nɔun ba niima vɛlei wu, é la tɔ seini faa nɔpɛ ma, kɛni da nɔ, tɔɔzei da ga anzai. Nà naama vaa ɣɔu wolai ɣɛɛzu ɣale, gè koto zeɣɛ GALA daalɔɔma?»

¹⁰ Folo-o-folo é ɣeni ɔɔizu Zozefe la, é da faa ɣilagi nɔ wo ma, kɛɛ naa la ɣeni woilosu ta ma, é ɣɛleni ná-dakoba vai va, ga a va vile polu.

¹¹ Foloji ta, Zozefe vaani, é lɛ pɛlei wu, ga é ná-botii ɣɛ. Nu nɔpɛ ge la ɣeni ná, pɛlei wu nuiti su.

¹² E soni ná-seɣei va, é ɣɛ ma: «Laa ga ze!» Zozefe ná-seɣei yɛni zea, é vɛla, é ɣula etea vɛlei.

¹³ Siɛgi zu é kaani la ga naa ná-seɣei yɛga zea, é vɛla, é li ga etea vɛlei,

¹⁴ é ná-pɛɛ wu nuiti tolini, é ɣɛ ti ma: «S̀inigi vaa ga Eɔulu nui ade vɔ, é da ɔaaɣula ade ma. Paavɛ p̀ɔ, é ɣɛ é la ga ze, kɛni kp̀aingai.

¹⁵ Siɛgi zu é kaai la ga gè woɔɣula ga kpeei, é ná-seɣei yɛɣɛ vuuni k̀ɔbavɛ, é vɛla, é li ga etea vɛlei.»

¹⁶ E Zozefe ná-seɣei yɛni ɣɔbavɛ, eyɛsu sinigi vaa pɛlei wu.

¹⁷ E faa ɣilagi nɔ woni ma, é ɣɛ ma: «Eɔulu nui é ga duɔi, nii è vaai la ade vɔ, paavɛ p̀ɔ ga é ɔaaɣula mà.

¹⁸ Kɛɛ tɛi gè woɔɣulaai ga kpeei, é ná-seɣei yɛɣɛ k̀ɔbavɛ, é vɛla, é li ga etea vɛlei.»

¹⁹ Kpegai ma ga anzai ɔɔɛ woɔiti mɛni, é da ɣɛ ma: «Wɛlena, naa ɣa da-luɔi kɛa,» Zozefe maligii wola yiiɣaawanani.

²⁰ E Zozefe zoni, é pili kasoi ɣa, vɛ masagi ná-kasoga nuiti ti makɛni ná. Miná ɣa Zozefe ɣeni ná kasoi ɣa.

Zozefe ɣɛ vai kasoi ɣa

²¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozefe va, é woɔɣɛɣiladai ɣɛ bɛ, nii a kɛ naa zaalai zɔɔɔ kaso ɣundigii ya.

²² Kaso ɣundigii kasoga nui zɔiti kpein kalivaani Zozefe ma. Faa nɔpɛ ge la ɣeni ɣɛɛzu tɔun polu.

²³ Kaso gundigii la ma geni welezu naama vai tanope ma, nii e geni geezu Zozefe yeezu, mazaloo Goofo GALAGI geni ba. E vaani bu, naa pe subete, nii e geni keezu.

40

Falaŋon ná-botigē gundigī felegōiti ta-zegiti

¹ Naama vaiti poluma, Ezipete masagi Falaŋon ná-kpalebale gani wotigē nuiti ta-gundigii ta ná-daaŋoli wotigē nuiti ta-gundigii ti baagōni ti-maliŋii, Ezipete masagi ma.

² Falaŋon yigulani niima gundigī felegōiti daalōŋoma, kpalebale gani wotigē nuiti ta-gundigii ta daaŋoli wotigē nuiti ta-gundigii.

³ E ti vilini kasoi ŋa, masagi make nuiti ta-gundigii ná-pelei wu, ve Zozefe makega geni de ná.

⁴ Naa ti ŋalivaani Zozefe ma, ga e da wele ti ma. Ti yeedeŋgalai ta ŋeeni kasoi ŋa se.

⁵ Kpidii ta, Ezipete masagi ná-kpalebale gani gundigii ta ná-daaŋoli gundigii, ti geni kasoi ŋa, ti felego pe ti segi woni, eseni ta nono ma zegi, poluwe geni ti ŋilagilagi va.

⁶ Naa voluma zobui, Zozefe vaai ma ti vo be, e weleni ti va, ti pe ti ŋaazuŋilii.

⁷ E Falaŋon ná-botigē gundigiiti gaazaŋani, ti geni toun ba maliŋii ná-pelei wu kasoi ŋa, e ŋe ti ma: «Lee vaa zu za wo-ŋaazuveti ŋoudai?»

⁸ Ti googaavoteni, ti ŋe ma: «Gi segi woge, kele nu nōpe ge la ná, nii a poluwe wo gi ma.» Zozefe geni ti ma: «GALA tei a zoo e segiti poluweti bo baa? A wa-zegiti suŋula lee ma.»

⁹ Kpalebale gani gundigii laalōni ná-segi zu, e suŋula Zozefe ma, e ŋe ma: «Nà-segi zu, wele, ansaŋo tukulugi geni kàkalave.

¹⁰ Ansaŋo tukulugi naama beke savago geni ba. Siegi zu e leteni la, ma vuai ŋulani, ta ma ŋopogiti ti leezen boigi ve.

¹¹ Falaŋon ná-kpale wawoi geni zea zoni, ge leezainti segeni, ge ti luŋa Falaŋon ná-kpale wawoi zu, ge kpale wawoi ve Falaŋon ya.»

¹² Zozefe geni toun ma: «Poluwe ŋaa: ma beke savagōiti ta ga folo savagōiti.

¹³ Folo savago a levena, Falaŋon ŋa dōungi wuzegē, e e ŋaagale ma da-wotii zu. Da ná-kpale wawoi zeizu zeezaamave, eŋevelei e geni keezu la, siegi zu e geni la ga ná-kpalebale ganiiti ma gundigii.

¹⁴ Kele nà e maanenezu, ŋize sù, siegi zu e undaaneezu la, nubōŋola ŋe bē, e nà-faa vago wo Falaŋon ma, nii a ke e kula niima ŋasoi ŋa.

¹⁵ Mazaloo ti kulave Ebulu nuiti ta-yooi zu ga zeeŋaabaai, ve balaagi ge la faa ŋou nōpe keeni, nii nà vili kasoga ma vaa zu.»

¹⁶ Siegi zu daaŋoli wotigē nuiti ta-gundigii kaani la ga Zozefe segi volu vago woge, e geni ma: «Nà balaa ge segi ta woge, bulu bōlo savago geni zeini unma.

¹⁷ Kpalegi nii gaagoozaa geni de, daamianigi ma zii kpein ge geni su Falaŋon ve, kele wōniiti ti geni miizu kpalegi zu, e zeini unma.»

¹⁸ Zozefe googaavoteni, e ŋe ma: «Poluwe ŋaa: kpalo savagōiti ta ga folo savagōiti.

¹⁹ Folo savago a levena, Falaŋon ŋa dōungi leve e va, e e zele gului va, wōniiti ta e-ma zuai mi.»

²⁰ Folo zavasiē ma, Falaŋon zaloo fai ma ŋoozune yeei, e daamii neene wolai beteni, e fe ná-botigē nuiti kpein be. Ná-botigē nuiti gaazu, e kpalebale gani wotigē nuiti ta-gundigii ŋulani, ta daaŋoli wotigē nuiti ta-gundigii.

²¹ E kpɔleɔle gani ɔundigii vileni mɔnɔ nɔ́-botii ma, é da kpɔle wɔwɔi zeí Falaɔn yeezaama.

²² Kεε é daaɔoli wotigε nuiti ta-ɔundigii zeleni gului va. Faiti pε ti vileni su, eɣεvelei nɔ Zozεfe ta-zegiti poluɔeti boni la.

²³ Kεε kpɔleɔle gani wotigε nuiti ta-ɔundigii la ɔeni ɔizeni Zozεfe zu, é yeemani ma.

41

Masagi Falaɔn nɔ́-segiti

¹ Kona felegɔ levegai ma, Falaɔn segi ta woni. Pεtε: é ɔeni zie wolai Nile ɔɔɔɔ.

² E nike zaa lɔfela ɔaani, ti wola vaɔai, ti lɔtɔai. Ti lεeni, ti ɔula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa lεtei zu, zie ɔɔɔɔ.

³ Nike zaa lɔfela ɔiligaa ti ɔulani zie wolai wu zɔiti poluma, ti nɔudai, ti ɔana, ti lo ti ɔɔɔɔ, zie wolai laaɔε.

⁴ Nike zaaiti ti nɔudai ta ti ɔanaai, naati ti nike zaa lɔfelaiti miini, niiti ti vaɔai, ti lɔtɔai. Falaɔn wuunni.

⁵ E niini volu, é segi velesiei wo. E wεleni, é anii ɔɔɔɔ dɔfela ɔa, ti ɔεzeai, ti vaɔai, ti vɔnɔɔai ma lɔkulu gilagi va.

⁶ Naa voluma, ani ɔɔɔɔ dɔfela ɔiligaa ti vɔnɔni zɔiti poluma, ti ɔooveai, ti vooloai ga folo ɔulazu vele viilei.

⁷ Ani ɔɔɔɔgiti ti ɔooveai, naati ti ani ɔɔɔɔ dɔfela vaɔɔiti kpɔleni, niiti ti ɔεzeai, ti laaveɔai. Falaɔn wuunni, é gaɔa ga é ɔεa segi zu.

⁸ Sobui, Falaɔn ɔeni unga wuulee, é Ezipete molikulagiti ta ma ɔima nuiti kpein tolini, é segiti suɔula ti ma. Kεε nu nɔpε ge la ɔeni zooni, é va ti voluwo Falaɔn ma.

⁹ Kpɔleɔle gani wotigε ɔundigii kpɔei zεɔeni, é ɔε Falaɔn ma: «Kigi loa nɔ́-faɔaazagi zu za.

¹⁰ Yeeta ɔeni de, Falaɔn yiigaawanani nɔ́-botigε nuiti ma, é nɔun pilini kasoi ɔa masagi make nuiti ta-ɔundigii nɔ́-pεlei wu, nɔ́-o, daaɔoli wotigε nuiti ta-ɔundigii-yo.

¹¹ Kpidi ɔilagi zu, gi felegɔ pε gi segiti boni, poluɔε ɔeni ti va.

¹² Eɔulu zunu loungoí ta ɔeni gi va nɔ́ɔε, masagi make nuiti ta-ɔundigii nɔ́-duɔi, gi gá-zegiti suɔulani ma, é εεε nɔnɔ voluwoni ma.

¹³ Ti pε ti vileni su nɔ, eɣεvelei é polu woni gi ma la. Falaɔn pileni volu nɔ́-botii ma, é daaɔoli wotigε nuiti ta-ɔundigii zeε gului va.»

Zozεfe Falaɔn nɔ́-segiti poluɔε wo fai

¹⁴ Falaɔn Zozεfe lolini, ti kulani kasoi ɔa ga gaazuvilei. E nɔungi woni, é nɔ́-segeiti maavalibo, é li Falaɔn vɔ be.

¹⁵ Falaɔn ɔeni Zozεfe ma: «Gè se bogε, nu nɔpε ge la zooni poluɔε wosu, kεε gè menige ga da da segi voluɔε wo, ni nu a suɔulana è ma.»

¹⁶ Zozεfe Falaɔn woɔaavoteni, é ɔε ma: «Nɔ́ laade, kεε GALA ka a goɔaavote pagɔi ve Falaɔn ya.»

¹⁷ Falaɔn ɔeni Zozεfe ma: «Nɔ́-segi zu, gè ɔeni loni zie wolai Nile laaɔε.

¹⁸ Gè nike lɔfela ɔaani, ti lɔtɔai, ti wola vaɔai. Ti lεeni, ti ɔula zie wolai wu, ti da daamii wo tufa lεtei zu zie ɔɔɔɔ.

¹⁹ Naa volu, nike zaa lɔfela ɔiligaa ti ɔulani, ti le zɔiti polu velei, ti ɔanaai, ti wola nɔudai, ti-ɔɔlɔgi ɔulaai ti ma, gè la de ti ɔεɔala ɔaani nɔi zu Ezipete yooi kpein su.

20 Nike zaaiti ti ɔɔlɔgi ɔɔlaai ti ma, ti wola ɔɔudai, naati ti nike zaa ɔɔfela mɔungiti miini, niiti ti ɔɔtɔa ɔɔeni de.

21 Ti ti ɔɔleni, ti yei ti ɔɔoozu, nu la vɔɔɔ kwεεga ga ti ɔɔɔve ti ɔɔoozu. Nike zaa ɔɔanaiti ti ɔɔuni nɔ, eɔɔvelei ti ɔɔeni la mɔunpa. Eyεsu gε wun.

22 Naa vɔɔlu zegi mɔnɔ, ani ɔɔɔɔ ɔɔfela ti laavegai, ti vagai, naati ti vɔnɔni ma ɔɔkulu gilagi va.

23 Naa vɔɔluma, ani ɔɔɔɔ ɔɔfela ɔɔiligaa ti vɔnɔni zɔiti poluma, ti ɔɔooveai, ti zupakai, ti vɔɔloai ga folo ɔɔulazu vele viilei.

24 Ani ɔɔɔɔgiti ti ɔɔooveai, naati ti ani ɔɔɔɔ ɔɔfela vagoiti kpɔleni. Gε suɔɔulaa molikulagiti ma, keε nu nɔpe ge la poluε woni mɔ.»

25 Zoεfe ɔɔeni Falaɔɔn ma: «Segi bogai ε ve, toɔa ga faa ɔɔila nɔ. Nii GALA ge vaazu keεzu, naa ɔɔana ε kula keεma Falaɔɔn ve.

26 Nike zaa ɔɔfela vagoiti ta ga kona ɔɔfelaiti, ani ɔɔɔɔ ɔɔfela vagoiti ta ga kona ɔɔfelaiti. Se gila kpegi nɔ ve.

27 Nike zaa ɔɔfelaiti ti ɔɔanaai, ti ɔɔudai, ti ma mɔungiti poluma, naati ta ga kona ɔɔfela ɔɔalaa, ta ani ɔɔɔɔ ɔɔfelaiti ti zupakaiti, ti vɔɔloai ga folo ɔɔulazu vele viilei, ta ɔɔεzu ga kona ɔɔfela vului.

28 Eɔɔvelei nɔ gε boga da Falaɔɔn ma, nii GALA ge vaazu keεzu, naa ɔɔa ε kulaa keεma Falaɔɔn ve.

29 Peε, kona ɔɔfela laawu, daamianigi wola ɔɔa mɔin Ezipete yooi kpein su.

30 Pului ma ɔɔona ɔɔfelai ɔɔa va naati poluma, nu ɔɔa yeema anii mɔin ziegi naa ma Ezipete yooi zu. Pului ɔɔa zooi ɔɔoloɔlo.

31 Pului naa ε vaazu, toɔa ɔɔi, nu ɔɔi ge la mɔ loa su vɔɔɔ ga ni daamiani ge vɔvɔani zooi zu.

32 Ni Falaɔɔn segi ɔɔaa, nɔ zeizu ɔɔe fele, naa ɔɔa ga faa ve deveai niina GALA bε, ε vaazu ɔɔεzu ga suvile.

33 «Falaɔɔn faa ɔɔila keεna niizu, weε vaa ga ɔɔima nui ta, nii kelegelegai, ε sege, ε sei Ezipete yooi unda.

34 Keni Falaɔɔn ani make nuiti sei zooi zu, ga ti Ezipete moloi zeizu ɔɔɔlusiei zege ba, ani mɔin ɔɔona ɔɔfelaiti ma ziegiti zu.

35 Kona pagɔiti su ti vaazu zeelizu, ti naama laamianigiti kpein gaale ba, Falaɔɔn nɔ-devei wu, ti moloiti gaale ba taaiti su, molo makeεvεti, ti da weε ti ma.

36 Daamianigi naati ta ɔɔe vɔvɔni nɔ zooi ve, pulu ɔɔona ɔɔfelaiti bε, ti vaazu Ezipete yooi zu, naa ɔɔa a ke nɔvεvεti ti mina za ga pului zooi zu.»

Zoεfe zei vai ga kundigi wolai Ezipete yooi unda

37 Naama woaiti ti wola neeni Falaɔɔn ta nɔ-botige nu wolaiti kpein bε.

38 Falaɔɔn ɔɔeni ti ma: «Ada zoo nu ɔɔili ɔɔɔɔsu nei ɔɔaa ga nii ɔɔvele, nii GALA Zenvui a ɔɔe zeini su?»

39 Falaɔɔn ɔɔeni Zoεfe ma: «Tei GALA ge niima vaiti dea ga de, nu nɔpe ge la nɔ nii a gelegele, ε ɔɔe ga ɔɔima nu ɔɔalaa ga ε ɔɔvele.

40 Da ɔɔa ε ɔɔεzu nɔ-peleyegei unda, nɔ-nɔvεvεti kpein ta ɔɔolo da-lɔgiti bε. Nɔ ɔɔɔɔi nɔ ɔɔa tevegai ε va, ta gε ɔɔe maazu ga masa kpɔkpɔgi maavele.»

41 Falaɔɔn ɔɔeni Zoεfe ma: «Weε, gε ε zeida Ezipete yooi kpein unda, devei ɔɔa da nɔ ε ya.»

42 Falaɔɔn nɔ-masa balaɔaegi ɔɔulani yee va, ε dɔ Zoεfe yeei va. E segei looni kɔba, nii ε ga geze vagoi. E zanu kɔbu ansai vilini kɔbu.

43 E teeni nɔ-wotoloi velesiei zu. Tevesuε, ti da zeze kakala velei, ti da ɔɔe: «À vile niibiga!» Zekana Falaɔɔn Zoεfe zeini la Ezipete yooi kpein unda.

⁴⁴ Falaḡon ḡeni mənə Zozefe ma: «Nà ḡa gè ga Falaḡon! Ni ḡa laade, nu nəpe ge la yeevua faa wu Ezipete yooi kpein su.»

⁴⁵ Falaḡon Zozefe laasei pɛeni ga Safenate-Payeneya. E Azenate zɛḡeni, é fe zea ga anza, galagi daa ga Won, naa ná-zalaḡa ḡula nui Pətifeela ná-doun anzanui. Zozefe liini, é levetevə, é wɛɛ Ezipete yooi ná kpein su.

⁴⁶ Zozefe ná-konagi ḡeni niina ga puusavagə (30), siɛgi zu é liini la, é lo Ezipete masagi Falaḡon ḡaazu. Seḡeai ma Falaḡon və bɛ, é Ezipete yooi kpein subizeni.

⁴⁷ Kona dɔfelaiti daawu, niiti daamianigiti ti bɛteni su, zooi ba lənəgi veeni ga pɔovamai.

⁴⁸ Zozefe kona dɔfelai ma laamianigiti kpein gaalɛeni ba Ezipete yooi zu, é daamianigiti maaḡoni, é pu taaiti su. E naa vuvuni taai ḡilagilagi ḡoozuvə, nii é ga maaḡoolii zu yooi ná-daamianigiti.

⁴⁹ Zozefe moloi ḡaalɛeni ba, gola mən eḡe kpolodei ma jaḡaegi. Naama vovovamai maavele ma, ti loḡoni gaalu fai va, təzei nu la mə ḡeni zoosu é va gaalu, tiegi latevəga ḡeni de.

Zozefe ná-dointi ta-vai

⁵⁰ Pulu ḡona mənupagi yeeluḡ, Won ná-zalaḡa ḡula nui Pətifeela ná-doun anzanui Azenate zunu loun felegə zələni Zozefe vɛ.

⁵¹ Zozefe doun mənungi laasei pɛeni ga Manasee,* mazələ é ḡeni ma: «GALA ge zèema nà-kpəlbiti kpein ma, ta kɛɛ ná-pɛɛyɛḡe kpein ma.»

⁵² E felesiɛi laasei pɛeni ga Efelayime.† E ḡeni ma: «Mazələ GALA ge kèa ga kpuḡu nu, zooi naa zu, vɛ gè ziiḡəli zələni ná.»

Pului

⁵³ Kona dɔfelai niiti aniiti ti wola bɛteni su Ezipete yooi zu, naati ti leveni.

⁵⁴ Kona dɔfela vuvuiti ti təzeini ga vaa, eḡevəlei Zozefe boni la. Pului looni zooi kpein su, kɛɛ daamianigi ḡeni Ezipete yooi pɛ su.

⁵⁵ Siɛgi zu pului a la Ezipete yooi kpein sona da, nuḡusɛiti ti bɛna kpeei loo Falaḡon woizu ga ti daamianigi zələ. Falaḡon ḡeni Ezipete nui kpein ma: «À li Zozefe və bɛ, nii é bosu wo ma, wo naa ḡɛ.»

⁵⁶ Pului looni zooi kpein su. Zozefe daamiani makɛsuvɛti kpein daalaoni, é ḡa moloi vədi Ezipete nuiti ma. Pului ḡeni liizu ga bəida Ezipete yooi zu.

⁵⁷ Nui ḡeni zɛḡezu zooi kpein su, ti ḡa va Ezipete, Zozefe və bɛ, ga ti moloi ḡeya, mazələ pului wola bəini zooi kpein su.

42

Zozefe kɛɛḡɛleaiti ti vaa laa mənungi Ezipete yooi zu

¹ Zakəbe kaai ma ga moloi ḡa Ezipete yooi zu, é ḡeni ná-doun zunuiti ma: «Lee vaa zu wo wɛɛzu bəḡə va wo ḡilagilagi?»

² Gè mənigɛ ga moloi ḡa Ezipete yooi zu. A yei, wo ta ḡeya ná ade vɛ, nii a ke ade yɛ vulua, ade mina za.»

³ Zozefe kɛɛḡɛloun puḡəiti ti yeini Ezipete yooi zu molo ḡeyazuvə.

⁴ Zakəbe la ḡeni Zozefe deḡe Bɛnzamən vileni ti vɔlu, é ḡeni luazu ga faa nɔu mina ḡɛ la.

⁵ Izelayɛle ná-doun zunuiti ti ḡeni zəiti saama, niiti ti yeini molo ḡeyazuvə, mazələ pului bəini Kanaan yooi zu.

Zozefe kɛɛḡɛleaiti poluḡula vai

* **41:51 Manasee:** daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «é nu yeemazu.» † **41:52 Efelayime:** daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «kpuḡui.»

⁶ Zozefe ɔa é ɔeni devei wosu zooi zu ná kpein. Tɔ ɔa é ɔeni moloi vɔdizu nubusei kpein ma. Zozefe keɛɔfeleaiti ti vaani, ti nɔkɔ bu, ti unpilɛ zooi ma.

⁷ Zozefe keɛɔfeleaiti kaani. E ti ɔwɛɛni, keɛ é bɔɔɔ ɔɛɛni, eɔe é la ti ɔwɛɛ. E la ɔeni bɔɛni ti vɔ fɔɔn, é ɔeni ti ma: «Mini ɔa wo zɛɔeai ná?» Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Gá zɛɔezu Kanaan yooi zu, gi vaave daamiani geyazu.»

⁸ Zozefe keɛɔfeleaiti kwɛɛni, keɛ tiya mu ti la ɔeni tɔun kwɛɛni.

⁹ Zozefe ɔigi looni segiti su, é boni, é vile ti va. E ɔeni ti ma: «Wa ga nenɛgiti! Wo vaave ga wo zooi ná-zobotalazuveti sumɔ.»

¹⁰ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Ba-o, málɔɔii, ɔei gi ga da-wotidɛ nuiti, gi vaave nɔ ga gi molo ɔeya.

¹¹ Gi kpein gá nɔ ga zunu ɔila kpegi ná-doun zunuiti, gá ga sɔbelama nuiti, da-wotidɛ nuiti gi la ga nenɛgaa nɔ.»

¹² E ɔeni ti ma: «Kpele-o, wo vaave zooi ná-zobotalazuveti sumɔsu nɔ.»

¹³ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Da-wotidɛ nuiti gá ga keɛɔɔeloun puugo maazu felegɔ (12), zunu ɔila kpegi ná-doun zunuiti Kanaan yooi zu. Loungo gelei, naa yege gi-ɔee vɔ be za, gila ge ɔeni ná, naa la mɔ vulua.»

¹⁴ Zozefe ɔeni ti ma: «Naa mu ka gɛ bosu wo ma, gɛ ɔe, wa ga nenɛgiti.

¹⁵ Wɛɛ, velegi gɛ vaazu wo voluɔulazu la. Nà ɔonazu Falagɔn ma, nii é vulua, wo la ɔulazuvɛ negelein, ni wo-legei la vaani ve.

¹⁶ Wo zaama, à gila teve, é li, é va ga wo-legei. Wa ma, wo ye kasoi ɔa eyesu wo bɔe wooiti poluɔula, nà kwɛɛ ni gaamai ɔa wo bosu. Ni naa laade, gɛ ɔona Falagɔn ma, nii é vulua, wa ga nenɛgiti.»

¹⁷ E ti kpein dɔɔni vɔɔma kasoi ɔa folo savago laawu.

¹⁸ Foloi zavasiɛi ma, Zozefe ɔeni ti ma: «Nɔun ná luazu GALA ba. Nii gɛ bosu wo ma, à naa ɔe, wa zenvui wo.

¹⁹ Ni wa ga sɔbelama nuiti, wo-ɔeeloin ta ye kasoi ɔa, ve wo ná, wɔun, wo li ga moloi, wo wa-veleyeɔeiti kɔnɔkula la,

²⁰ naa volu wo va pɔ ga wo-legei, naa ɔa a ke wa-bɔeiti poluɔula, wo mina za.» Ti yeezeini naa wu, ti naa ɔe.

²¹ Ti ɔeni ɔeezu bɔɔɔ ma: «Ungo, ade ɔeeve ga sɔba nu de-legei letegi, mazɔɔɔ de ná-ziizoolɛi ɔaani, siɛgi zu é ɔeni de maanɛɛɛzu la, de la ɔeni woiloni ma negelein! Naa ɔa é kea niima maanɔɔɔ vai zeelia ade ma la.»

²² Luβɛn kpɔɛi zɛɔeni, é ɔe ti ma: «Gɛ la ɔeni bosu wo ma baa, ga: «A mina nama ɔula gaazu vaa ɔe ga doungoi nii?» Keɛ wo la ɔeni woiloni gɔo ma negelein. Ma namai ɔa niizu maagaaɔaɔa ge wosu de ma.»

²³ Ti la ɔeni suɔwɛɛ ga Zozefe ɔa gaagaaazu, mazɔɔɔ é βena daawooleve nui ɔe ti yɔɔɔzu.

²⁴ Zozefe maagoozani ti va, é li, é lo, é da wɔɔ. E vaani volu, é bɔe ti vɔ, é Simiyɔn ɔulani ti zaama, é gili ti ɔaazu.

²⁵ Zozefe deveni ga ti ta-bɔɔbiti daave ga moloi, ti ɛɛ ná-walii la ná-bɔɔɔ zu, ti daamiani fe ti ya, ta mi pelei zu. Naa ɔa ti keɛni.

²⁶ Ti ta-zoovalegiti kasɔɔɔilini ga moloi, ti li.

²⁷ Ti taɔila ge ná-molo bɔɔɔ laalaoni ga é daamianigi ve ná-soovalegi ya, ve ti niini ná, é wɛɛni, é ná-walii ɔa ná-bɔɔɔ laave.

²⁸ E ɔeni keɛɔfeleaiti ma: «Nà-walii ɔaagalege ma volu, wɛɛ ɛɛ ba ná-bɔɔɔ zu!» Ti ɔoozuvilini, ti da lua, ti da ɔe bɔɔɔ ma: «Leeni ɔa GALA ge kea ga adeye?»

²⁹ Ti zeelini ti-ɔee Zakɔbe vɔ be, Kanaan yooi zu. Ti naa kpein suɔulani ma, nii é ɔeni ga tiye.

³⁰ Ti ɔeni ma: «Zunui nii é ga zooi maliɔii, kpɔeeve gi vɔ ga nɔuda, é gi zogɛ, eɔe gá ɔe ga nenɛgiti.

³¹ Gi ɔeeve ma: «Gá ga sɔbelama nuiti, gi la ga nenɛgaa.

³² Gá ga keefeloun puugɔ maazu felegɔ (12), gi pee ga keefei ma. Gilagi la mɔ ná, doungo gelei ɔa gi-gee vɔ be za, Kanaan yooi zu.»

³³ Zunui naa é ga zooi malifii, keeve gi ma: «Petɛ velei ná kwɛɛ da ga wa ga sɔbelama nuiti. A wo-geeloin gila ze kɔba. A daamianigi zege wa-veleyejeiti faa ma. Tɔɔzei pului bɔive.»

³⁴ A li, wo va ga wo-lejei pɔ. Ná kwɛɛ ga naa maavele ga wo la ga nenegaa, kele wa ga sɔbelama nuiti. Ná wo-geeloin ve wo ya, wa zoo wo ziezie zooi zu, maafili la gea wo ma.» »

³⁵ Siegi zu ti ta-bɔlɔiti suwoni da, ese ná-wali buun ge ɔeni laani ná-bɔlɔi zu. Tiya-o, ti-gee-o, ti weleni, ti ta-wali buungi ɔa, eyesu ti da lua.

³⁶ Ti-gee Zakɔbe ɔeni ti ma: «Wa bɔlasu dɔinti ma! Zozefe la mɔ ná, Simiyɔn la mɔ ná mɔnɔ, wa ga Benzamen zege mɔnɔ, wo lii la! Ná nɔ ɔa naa kpein ge yesu ga ze.»

³⁷ Lubɛn ɔeni keefɛ ma: «Da dɔun zunu felegɔiti paa, ni gɛ la ɔaleni ma è vɔ ga Benzamen. Kaliva mà, ná ɔale ma la, gɛ vaa la è vɔ.»

³⁸ Zakɔbe ɔeni ma: «Ba-o! Wo la lia vɔɔma pe wa dɔun zunui, mazɔlɔ die zunui zaa, tɔ ɔila kpe nɔ ɔa é zèa niina. Ni faa nɔu a maazɔlɔna siei zu, wo la vaazu bosu, wa nɔundeɔa ɔolegiti zeizu gɔvealaazu soolei zu.»

43

Zakɔbe vaa vai Benzamen lii vai wu

¹ Pului ɔeni liizu ga wola bɔida zooi zu.

² Siegi zu ti beni la ga moloi mi, nii ti zɛgeni la Ezipete yooi zu, Zakɔbe ɔeni ná-doun zunuiti ma: «À ɔale ma, wo li, wo daamianigi tago ɔeya ade ve.»

³ Zuda goɔɔaavoteni, é ge ma: «Zunui naa boni, é maabakpa, ga: «Wo la mɔ ɔaazulaa gàazuve ma, keni wo-lejei a ye ná wo volu, wo va.»

⁴ Ni da yeebena gi-lejei va, gi li vɔɔma, gá li naazu Ezipete yooi zu, gi daamianigiti geya è ve.

⁵ Kele ni è la pɔ, è va teve, gi la kea, gi va yei pe, mazɔlɔ zunui naa geeve gi ma: «Wo la mɔ ɔaazulaa gàazuve ma, keni wo-lejei a ye ná wo volu, wo va.» »

⁶ Izelayele ɔeni ma: «Lee vaa nɔu mu kana wo keai ga ze, wa ɔena lia geezu zunui naa ma, wo-geeloin taɔili kana mɔnɔ?»

⁷ Ti goɔɔaavoteni, ti ge ma: «Zunui naa gi ɔaazaɔage ga fegelefegelegi gá-vaiti ma, ta gá-veleyeje vaiti, é ge ma: «Wo-gee ɔa de vulua baa? Keefeloun ɔili ka wo ve?» Gá ma, gi goɔɔaavotegi veeni naati pe su, gá la zoo ɔale gi kwɛɛ ga toɔa ge gi ma: «A li, wo va ga wo-leje zunui?» »

⁸ Zuda ɔeni keefɛ Izelayele ma: «Doungoi ye ná, é li pɔ, naa ɔa a ke, gi wuzɛge, gi li, ada zoo de zenvui wo, ade mina za, da-o, gi-lointi-yo, giya-o.

⁹ Ná ɔa gè ga zeelagai, ga ná baazu tɔun maazu, da maɔaazaɔabo mà, ni gè la vaani la volu è vɔ, gè va pile è ɔakala si, gè ge è ya ga sɔba nu eyesu ɔɔ.

¹⁰ Ni gi la ɔeni lebini eyesu niizu zeeli, é ga gi zie ná zeizu ge ɔeɔala fele.»

¹¹ Ti-gee Izelayele ɔeni ti ma: «Tei é gea ɔana, à nii geeena mu. A zooi ma zɔlɔ gani vagɔiti seɔena, wo ti vu wa-bɔlɔiti su, wo lii la ga sabalivai zunui naa vɔ, gulo maku neenegi tago, ta kɔin gulo tago, ta gulu mana maku neenegi, ta miilegi, ta gulu waai ma ɔezeiti, niiti ti ga pisetasegiti ta amandegiti.

¹² A walii ma veeda felegɔi zege, wo ɔale ma ga walii ti daani wa-bɔlɔiti daave, tanisu kaka faa nɔ ɔeni de.

¹³ A wo-leje zunui zege, wo wuzɛge, wo ɔale ma zunui naa vɔ be.

14 GALA Zebei-Pe-Maliḡii zaalai ve wo ya zunui naa ḡaazu, é va bu, é yeebe wo-ḡeeloḡi zoi va, ta Benzamen, ga ti ḡale ma wo vo. Nḡun nà, ni nà valasu dòinti ma, gè vala ti ma!»

15 Ti sabalivai zegeni, ti walii ma veeda felegḡiti seḡe ya, ti li ga Benzamen balaa. Ti yeini Ezipete yooi zu, ti li, ti bḡḡo le ga Zozefe.

Zozefe keḡḡeleaiti suzo fai ga pagḡ

16 Zozefe weleni, é Benzamen ḡa ti va, é ḡe ná-naavolo unda nui ma: «Nui niiti te nà-pelei wu, suai ta vaa, è kpete, è daamii ḡevele bete, mazḡḡo niima nuiti ta vaazu laamiizu pḡ be folo gaalḡai ma.»

17 Zunui naama vaiti kpein keeni, niiti Zozefe deveni ti ma, é liini ga numaiti Zozefe ná-pelei wu.

18 Ti luani sieḡi zu ti liini ga tiye la Zozefe ná-pelei wu, ti ḡeni ma: «Walii vaa ve, é ḡeni ada-bḡḡiti su zḡizu. Naa ḡa ti liizu ga adeye ma, ti vala ade va ga maabaai, ti de ḡe ga duḡiti, ti da-zoovaleḡiti seḡe.»

19 Ti maabuḡaai ma Zozefe ná-naavolo unda nui va, ti bḡeni pḡ nu leezuve pellave.

20 Ti ḡeni ma: «Gi maavaaye, mḡliḡii! Gi vaa ná zeizu ḡe ḡila, ga gi daamianigiti geya.

21 Sieḡi zu gi zeelii ma ve maaneni ga gi ni ná kpidii, gi ḡá-bḡḡiti daalaoni, ese ge weleni, é ná-walii ḡa ná-bḡḡi laave, é ḡeni nḡ kpein ga walii naa lieḡi, gi pḡdii looni la. Gi vaave la volu.

22 Gi vaave balaa ga wali ḡiligaa, ga gi daamianigiti geya. Gi la kwee be ḡa é ḡá-walii laani ḡá-bḡḡiti su.»

23 Naavolo unda nui ti woḡaavoteni, é ḡe ma: «À yiilei, wo mina lua! Wa-GALAGI ve, wo-ḡee ná-GALAGI, nii é naavoloi laani wa-bḡḡiti su. Wa-walii zeelini zèa.» Naa volu é yeebeni Simiyḡn va, é lii la ti vo.

24 E ti leeni Zozefe ná-pelei wu, é va ga ziei ti vo, ti ḡḡḡiti maagba. E daamianigi veeni balaa ta-zoovaleḡiti zea.

25 Ti ḡeni sabalivaiti kevele betezu, ti da Zozefe maabḡun, é ḡeezu é va folo gaalḡai ma, mazḡḡo é woni ti ma ga ta daami wosu voḡma ta tiye.

26 Sieḡi zu Zozefe vaani la ná-pelei wu, ti sabalivai veeni zea, nii é yeini ti ya, ti vaa la, ti nḡḡni bu zoi ma.

27 E ti ḡaazaḡani velei ti ḡevelei la, é ḡe ti ma: «Wo-ḡee ma vḡḡazaḡagi, nii wo ná-fai woni, keḡeḡe? Toḡa de vulua?»

28 Ti goḡaavoteni, ti ḡe ma: «Da-wotiḡe nui gi-ḡee ḡeḡe, toḡa de vulua.» Ti maaveni, ti nḡḡ bu.

29 Zozefe weleni, é Benzamen ḡa, nii é ḡeni ga deḡei, dee ná-doun zunui. E gaazaḡagi woni, é ḡe ma: «Wo-ḡeḡe zunu ḡaabelagi ḡaa, nii wo ná-fai woni mà?» E ḡeni naa ma: «GALA ge è ḡaazumaawḡinḡa, dḡun zunu!»

30 Zozefe ḡulani ga suvile, mazḡḡo deḡei ḡaa vai zu be, naa keeni wuulee, ḡḡḡ wḡin soni. E leeni daa velei wu, é wḡḡ.

31 Naa volu é ḡaazuve gbani, é ḡula ná. E ḡaabaani é bḡḡo zuzo, é ḡeni ma: «À va ga daamianigi.»

32 Ti Zozefe nḡḡi veeni zea ye, keḡḡeleaiti tḡḡi ḡe ye, Ezipete nuiti ti ḡeni laamiizu pḡ be, naati balaa tḡḡ veeni ti ya ye, mazḡḡo Ezipete nuiti ti la ḡeni kea, ti va laami voḡma ta Eḡulu nuiti, ti ḡaazu kḡḡba va ḡeni ga naa.

33 Zozefe keḡḡeleaiti ti zeini gaazu ga ti zḡḡo pelei, é zo ma mḡungi ma, é li ma ḡaabelagi vo. Ti ḡeni welezu bḡḡo va, ti laavḡai, ti ḡilagilagi.

34 Zozefe daamianigiti teveni ti vo, niiti ti ḡeni ná-tabalii ḡa. Benzamen ḡeni sḡḡsu, ná zeizu ḡe lḡḡu, é leve zḡiti ba. Ti bḡḡeni, ti ḡoozune ta tiye.

44

Unma vai ye fai ga Benzamen

¹ Zozefe devei nii veeni ná-naavolo unda nui ya, é gɛ ma: «Niima zunuiti ta-bɔɔɔiti daave ga daamianigiti, egevelei ta zie bu la, è ese ná-wali la ná-bɔɔɔi la.

² Nà-kpɔɔle wɔwɔi, nii é ga walii, da naa la loungo gelei ná-bɔɔɔi la, è pɛɛ ná-molo zɔngɔi va.» Pɛɛ ungi Zozefe ná-deveiti keeni.

³ Sobui, geelaalaogai ma, ti yeebeni nui niiti ba ta ta-zoovalegiti, ti li.

⁴ Ti gɔɔlaai ma taai va, ti maa la gɛni de gɔozani, Zozefe gɛni ná-naavolo unda nui ma: «Wuzegɛ, li, è vile nui niiti polu. Siɛgi zu è ti gɔgɔzu mɛɛnsu da, da gɛ ti ma: «Lee vaa zu wo faa vagɔi zuloozu ga faa nɔi?»

⁵ Leeni vaa zu wo mɔɔɔgɔi ná-kpɔɔle wɔwɔi unmaai, nii a da bɔɔle su, é da sege, é adɔi bɛɛ la velela vele vai zu? Faa nɔu wola gɛna wo keai ga ná.» »

⁶ Pɛɛ ungi ti gɔgɔzumɛɛnni, é bɔɛ ti vɔ, egevelei nɔ mɔɔɔgɔi boni la ma.

⁷ Ti gɔgɔaavoteni, ti gɛ ma: «Leeni vaa zu mɔɔɔgɔi bɔɛzu gɛna ga naama zii? Da-wotigɛ nuiti ti la de naama gɛsiɛ nɔpɛ boni ga ti naa gɛgɛla vaa nɔu gɛ!

⁸ Walii gi kaani gá-bɔɔɔiti daave, gi vaave ga naa volu è vɔ, gi zegɛ la Kanaan yooi zu. Lee vaa zu gá li mɔnɔ walii baa mu zanu unmazu è-mɔɔɔgɔi ná-pɛɛi wu.

⁹ Da-wotigɛ nuiti gi zaama, zɔi nɔpɛ kpɔɔle wɔwɔi gɔɔlazu zeevo su, naama nui gɛ za, giya bɔgɔi gá gɛ ga mɔɔɔgɔi ná-duɔiti!»

¹⁰ Pɛɛ ungi gɛni ti ma: «Naa zolooga egevelei wo bogai la. Zɔi nɔpɛ a gɔɔla zeevo su, naama nui gɛ gɛ ga ná-duɔi, naazu wɔun, wa gɛ ga sɔbalala nuiti.»

¹¹ Eɛ ge gaazuvileni, é ná-bɔɔɔi vile zɔoi ma, é daalao.

¹² Pɛɛ ungi ta-bɔɔɔiti suveeleni, é tɔzeini ti-ma bakologi va, é gaabelala ti-ma loungoi ma. Kpɔɔle wɔwɔi gaani Benzamen ná-bɔɔɔi zu.

¹³ Ti ta-zegɛiti balini ga, eɛ ge ná-soovale kasɔgɛli volu, ti gɛle ma taazu.

¹⁴ Zuda ta keɛgɛleaiti ti zeelini Zozefe ná-pɛɛi wu, naa gɛni de ná-pɛɛi wu, ti nakɔni bu zɔoi ma.

¹⁵ Zozefe gɛni ti ma: «Leeni vaa gɛ wo keai ga nii? Wo la kwɛɛni baa, ga zunui egevelei gɛ la, gɛ ungaiziei wo, é lo velela vele vaiti ba?»

¹⁶ Zuda gɔgɔaavoteni, é gɛ ma: «Lee gɛ gá bo mɔɔɔgɔi ma? Gá bɔɛ gɛle? Gá bɔgɔ maalobo gɛle? GALA ge da-wotigɛ nuiti ta-vaagɛazagi gɔɔla keɛma. Giya gaa, gi gɛa ga mɔɔɔgɔi ná-duɔiti, giya-o, zɔi kpɔɔle wɔwɔi gaa zea-o.»

¹⁷ Keɛ Zozefe gɛni ma: «Gɛ gɛzo naa ma, gɛ va naa gɛgɛla vaa gɛ! Nui nii kpɔɔle wɔwɔi gaa zea, naa gɛ a gɛ ga ná-duɔi. Keɛ wɔun, à li wo-gɛɛ vɔ ziileigi zu.»

¹⁸ Zuda maabugani Zozefe va, é gɛ ma: «Mɔɔɔgɔi, soma, è va bu da-wotigɛ nui bɔɛ è vɔ, naa mina gɛ ga da-yiigɛaawana vaa wola da-wotigɛ zunui laalɔgɛma, mazɔɔ è gɛɛve ege Falagɔn.

¹⁹ Mɔunpa, mɔɔɔgɔi da-wotigɛ nuiti gaazagani, é gɛ gi ma: «Keɛgɛ gɛ wo ve nei, baa wo-gɛɛloin taɔgɛli?»

²⁰ Gi mɔɔɔgɔi woogɛavote ga, gi-gɛɛ ma vɔɔzagagi gɛ ná, ta gi-legɛ zunu gɛlagi, nii é sɔɔɔgai pɔɔzagagai ma, naa diei zaa. Nii gɛla kpe ka zegai dee ya, keɛgɛ gola nei ve.

²¹ E gɛni da-wotigɛ nuiti gi ma: «A li, wo vaa la pɔ, gɛ ka ga gaazuve ná bɔgɔi.»

²² Gi mɔɔɔgɔi woogɛavoteni ga, zunu loungoi la zooga é va zegɛ keɛgɛ va, nii naa laade, keɛgɛ gɛ za.

²³ E gɛni da-wotigɛ nuiti gi ma: «Ni wo-legɛi la yeni wo volu, wo va va, wo la mɔ gaazulaa gaazuve ma pɛ.»

²⁴ Siɛgi zu gi leai ma la mɔ volu da-wotigɛ nui gi-gɛɛ vɔ bɛ, gi mɔɔɔgɔi woointi boni ma.

²⁵ «Sięgi zu gi-ęęę ęeni ma la: «A ęale ma, wo li, wo daamianigi ta ęeya ade uę,»

²⁶ gi googaavoteni, gi ęę ma: «Gi la zooga ęalesu ma ná, kęni ni gi-leęę zunui ęa gi va, gá yei naazu, mazóló ni gi-leęę zunui la gi va, gi la zooga gi va ęaazula zunui naa ęaazuve ma.»

²⁷ Da-wotięę nui gi-ęęę ęeni gi ma: «Wo kwęeni ga ànzai Lasęle doun zunu felegó zólóni bę.

²⁸ Gilagi ęulani zęa, ná ęisięzu ga, ęiteęięgi zu, dóló zuai ta ęa é soni, é balivali ga, tózei gę la mó ęeni kaani eyęsu zaąęa.

²⁹ Wa niima gelei zęęena mónó, wo lii la, wo maąęooza la bà, faa ęou a ęęena la, wa nńundeęa ęolegi yeizu gńvealaazu soolei zu.»

³⁰ «Niizu, ni ná ęalena ma da-wotięę nui kęę uó bę, zunu loungoi la yei ni gi volu, gi va li, ta nii ti ęiliai bóló va,

³¹ toęa za. Da-wotięę nuiti gá ęę ga sńba nuiti, ni gá da-wotięę nui gi-ęęę nńundeęa ęolegi yeina gńvealaazu soolei zu.

³² E búde naa maazu, nęi gę ga da-wotięę nui, gę yeelaani doungoi ná-fai ęa. Gę ęeni kęę ma: «Ni gę la vaani la volu é uó, ná ęę ga sńba nu é letema eyęsu ęó.»

³³ «Mąligii, ná é maanęęęęzu, nęi gę ga da-wotięę nui, ná ye zunu loungoi votogi zu, gę ęę ga mąligii ná-duoi, zunu loungoiti ti li ta dieni.

³⁴ Ná zoo lęęzu ęale kęę uó bę, ni zunu loungoi la liini pńlu? Ee! Gę mina nimizai ęa, nii é vaazu zeelizu kęę ma!»

45

Zozęfe bóló lę vai ga kęęęęleaiti

¹ Zozęfe la mó ęeni zięni ná wu, é va bóló zuzo naati kpein gaazu, ti ęeni loni maąęoolii zu. E woofulani, é ęę ma: «À nuiti kpein kula!» Nu nńpe ge la ęeni yei Zozęfe ęoba, sięgi zu é ęeni bóló lęęzu la ga kęęęęleaiti.

² E wola woofulani ga gńoi, eyęsu Ezipete nuiti ti męni, ma wooi zeelini Faląńń ná-peleyęęi ma.

³ Zozęfe ęeni kęęęęleaiti ma: «Ną ga Zozęfe! Kęę ęa nei de vulua?» Kęę kęęęęleaiti ti la ęeni zooni ti va tńun googaavote, mazóló ti ęeni luazu ba, ti zasu da bali gaazu.

⁴ Zozęfe ęeni kęęęęleaiti ma: «Ną wo maanęęęęzu, à maabuęa bà.» Ti maabuęani ba. E ęeni ti ma: «Ną ęa gę ga Zozęfe, wo-ęęeloin, nii wo pńdini, ti vaa la Ezipete yooi zu.

⁵ Niizu, naa mina ęę wo uę ga ziińóló vaa, naa mina wo yiięaawana ga tei wo pńdini. Pńave uę, nu yęnvui make vai ęa é kea GALA ge tńve uę wo luęó.

⁶ Mazóló kona felegó ęaa na, pului loai zooi zu, kona dńlugó ęa de ná volu, wozawoli la ęęa, ęaa molo leve vaa.

⁷ GALA ge tńveęę wńun wo luęó, nii a ke wo ye vulua zooi ęa, wo-yęnvui make, naa ęę ga kpńba vaa wola.

⁸ Naa ęa é ba, wa laade, wo va tńve uę, kęę GALA be. E sęiue ga Faląńń kęęęę, é kęę ga ná-pelei mąligii, é kęęve ga Ezipete yooi kpein ma ęundięi wolai.

⁹ «À ęale ma fala, wo li kęę ęoba. Wa ęę ma: «E-loun zunui Zozęfe ęa é niima wooi laazeelizu é ma: «GALA ge sęida ga Ezipete yooi kpein mąligii. Suvile, é va pń bę!

¹⁰ Da vaazu zeizu Gńsen yooi zu, é ęę kńbave, da-o, è-loun zunuiti-yo, è lounlonti-yo, wa da-vaalagiti, ta da-nikeiti, é uęę nii kpein ba, é ga è-ęńligiti.

¹¹ Miná ęa ná è-maavai pę kę ná, naa ęa a ke è la vala ga ani nńpe ma, da-o, da-veleyęęęi-yo, ta nii kpein é ga dńoi, mazóló kona dńlugó vului ęa de vaazu.»

¹² «Wa bɔɔɔi wo kaa ga ɔaazuwe, dɛɔei Benzamen balaa kaa ga ɔaazuwe, ga na bɔɔɔgoi ɔa gɛ bɔɔɔzu wo va.

¹³ ɔaazu unfegi kpein ɛ bɛ Ezipete yooi zu, a li, wo naa zuɔula kɛɛ ma, nii kpein wo kaa ga ɔaazu, wo naa wo ma. A suvile, wo va ga kɛɛ ve.»

¹⁴ Naa volu, ɛ yeevilini deɔe zunui Benzamen ɔɔgi zu, ɛ wɔɔ. Benzamen yee yɛni kɔgi va, ɛ da wɔɔ.

¹⁵ E kɛɔɔɔleaiti kpein nɛnɛni balaa, ɛ da wɔɔ. Naa volumna, kɛɔɔɔleaiti ti yɛɛni tɔun pɔ.

Falaɔn Zakɔbe loli fai Ezipete yooi zu

¹⁶ Zozefe kɛɔɔɔleaiti paa vai ma wooi vazani Falaɔn na-pelei wu. Naa nɛni Falaɔn ve ta na-botidɛ nu wolaiti.

¹⁷ Falaɔn ɔɛni Zozefe ma: «Gɛ ɛ-ɔɔleaiti ma: «A wa-loganiiti kasɔgili, wo li Kanaan yooi zu,

¹⁸ wo wo-ɔɔe zeɔe ta wa-veleyeɔe wu nuɔuseiti, naa volu wo ɔale ma, wo va pɔ be. Na zooi vasuɔeti fe wo ya Ezipete yooi zu. Wa zooi na-kulanuma vaɔiti sɔɔɔ, wo mi.»

¹⁹ Da devei nii ve ti ya, ɛ ɔe ti ma: «A wotoloiti seɔe Ezipete yooi zu, wo-lointi be ta wo-anzaiti. Wa wo-ɔɔe balaa seɔe, wo va.

²⁰ Wo-yii mina ɔologolo wo-ɔɔligiti faa zu, mazɔɔ anii vaɔiti ti Ezipete yooi zu, naati ta ɔe ga wɔnɔ.» »

²¹ Izelayele na-dointi ti kɛni ɔana nɔ. Zozefe wotoloiti feeni ti ya, eɔevelei Falaɔn na-devei ɔeni la. E daamianigiti feeni ti ya balaa, nii ta mi pelei zu.

²² E seɔe niinei veeni ti ɔilagilagi ya. E wali ɔae unsavagɔ (300) veeni Benzamen ya, ta seɔe niine lɔɔlugɔ.

²³ E soovale sine puugɔ leveni kɛɔɔe ma, ti ɔasɔɔiliai ga Ezipete anii vaɔagiti, ta soovale saa puugɔ ti ɔasɔɔiliai ga moloi, ta bului, ta daamianigiti kɛɔɔe na-sie vai zu.

²⁴ Naa volu, ɛ yeebeni kɛɔɔɔleaiti ba, ti li, ɛ ɔe ti ma: «A mina bɔe pelei zu.»

²⁵ Ti ɔaleni ma, ti zeɔe Ezipete yooi zu, ti le Kanaan yooi zu ti-ɔɔe Zakɔbe va be.

²⁶ Ti ɔeni ma: «Zozefe ɔa de vulua, toɔa ɛ Ezipete yooi kpein unda.» Kɛe Zakɔbe ɔaaleini nɔ tɔn, mazɔɔ ɛ la ɔeni laani ti la.

²⁷ Ti wooiti kpein daazelini ma, niiti Zozefe ti woni ti ma. Zakɔbe wotoloiti kaani, niiti Zozefe ti leveni seɔe vai zu. Nazu ɔa ti-ɔɔe Zakɔbe yiileini la bɔɔ ma.

²⁸ Izelayele ɔeni ma: «E zolooga! Dɔun zunui Zozefe ɔa de vulua! Na liizu, ge peɛe, aisa ge va za.»

46

Zakɔbe yei vai Ezipete yooi zu

¹ Izelayele vileni pelei zu, ɛ da li, ɛ veɛ naati kpein ba, ti ɔeni ga nɔnɔi. Siegi zu ɛ zeelini la Beel-Seeba, ɛ zalaɔaiti kulani kɛɔɔe Izaake na-GALAGI ve.

² GALA ge bɔeni Izelayele va kulakɛlemaiti su kpidii naa. E tolini, ɛ ɔe ma: «Zakɔbe! Zakɔbe!» Izelayele gooɔaavoteni, ɛ ɔeni ma: «Na ɔaa!»

³ GALA ge ɔeni ma: «Na ga GALA, ɛ-ɔɔe na-GALAGI. Mina lua ɛ lii vai zu Ezipete yooi zu, mazɔɔ nave ɔa ge ɛ ɔɔɔzu na ga zii wola.

⁴ Na bɔɔɔi ɔa ge yɛsu ɛ va, de yei Ezipete yooi zu, na bɔɔɔi nɔ ɔa mɔnɔ ge vaazu leɔzu ga de, ge ɛ ɔula nave. Da zaana, Zozefe ɔa ɛ vaazu ɛ-ɔaazuɔeti peɔzu ma ga to bɔɔɔi zeei.»

⁵ Zakəbe zegeni Beel-Seeba. Izelayele ná-doun zunuiti ti ti-ǵεε Zakəbe zegeni, ta ti-lointi, ta ti-anzaiti, ti ti ɛ wotoloiti su, niiti Falaǵɔn ti leveni ga ti ti zεge ti zu.

⁶ Ti ta-logani bulugiti segeni balaa, ta ti-yeaǵɔligiti kpein, ti ti zɔɔɔni Kanaan yooi zu. Pele ǵana Zakəbe zeelini la Ezipete yooi zu, é vεε ná-pɛleyeǵei kpein ba.

⁷ E liini ga ná-pɛleyeǵei kpein Ezipete yooi zu: ná-doun zunuiti, ta naati ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti, ta ná-doun anzanuiti.

*Zakəbe ná-pɛleyeǵei,
nii é yeini Ezipete yooi zu*

⁸ Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti yeini Ezipete yooi zu, Zakəbe ta ná-doun zunuiti.

Zakəbe ná-doun zunu mɔungɪ, é sɔɔɔni, daaseigi ǵeni ga Luβɛn.

⁹ Luβɛn ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Ǵeenəke, Palu, Ǵeselon, ta Kaalemi.

¹⁰ Simiyɔn ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Yemuwɛle, Yamin, Wɔǵade, Yakin, Sɔǵaal, ta Sayile, nii é ga Kanaan anzanui ná-doun zunui.

¹¹ Leevi ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Ǵeeleson, Keǵate, ta Melali.

¹² Zuda ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Ɛɛl, Wɔnan, Seela, Peelɛse, ta Zeela. Kɛɛ Ɛɛl ta Wɔnanni ti zaani Kanaan yooi zu. Peelɛse nɔnɔ ma loun zunuiti ti ǵeni ga: Ǵeselon ta Ǵamule.

¹³ Isakaal ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Tɔla, Puva, Yɔbe, ta Simelon.

¹⁴ Zaβulɔn ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Seelɛde, Elon, ta Yaaleyɛle.

¹⁵ Zunu lointi kana Lea ti zɔɔɔni Zakəbe vε Padan-Alame, é vεε ti-loun anzanui Dina va. Ti-vofodaiti pɛ ti ǵeni ga nu vuusava maazu sava (33).

¹⁶ Gade ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Sifiyon, Ǵagi, Suni, Ɛseβon, Eli, Alɔdi, ta Aleeli.

¹⁷ Aseel ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Yimena, Yiseva, Yisevi, Belia, ta ti-vaazeelai Seela. Belia ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Ǵeeβɛɛl ta Malekiyele.

¹⁸ Zakəbe mavofodaiti kana ti yɔǵɔzu ta Zilepa, botiǵe anzanui nii Laβan feeni ná-doun anzanui Lea ya. Ti pɛ ti ǵeni ga nu puuǵɔ maazu lɔzita (16).

¹⁹ Zakəbe anzai Lasɛle ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Zozɛfe ta Benzamɛn.

²⁰ Won ná-zalaǵa ǵula nui Pɔtifeela ná-doun anzanui Azenate doun felegɔ zɔɔɔni Zozɛfe vε Ezipete yooi zu: Manasee ta Efelayime.

²¹ Benzamɛn ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Beela, Beekɛɛl, Aseβɛle, Geela, Naaman, Eyi, Lɔse, Mupime, Ǵupime, ta Aaledɛ.

²² Zakəbe mavofodaiti kana ti yɔǵɔzu ta Lasɛle. Ti pɛ ti ǵeni ga nu puuǵɔ maazu naani (14).

²³ Dan ná-doun zunui ǵeni ga: Ǵusime.

²⁴ Nɛfetali ná-doun zunuiti ti ǵeni ga: Yaaseyele, Guni, Yeesɛɛl, ta Sileeme.

²⁵ Zakəbe mavofodaiti kana ti yɔǵɔzu ta Bileǵa, botiǵe anzanui Laβan feeni ná-doun anzanui Lasɛle ya. Ti pɛ ti ǵeni ga nu lɔfela.

²⁶ Nuiti ti yeini Zakəbe va, ti va Ezipete yooi zu, ti ǵulaai tɔun su, ti kpein kpɔga ǵeni ga nu vuulɔzita maazu lɔzita (66), Zakəbe ná-doun zunuiti ti-anzaiti ti la naama ǵaalugi zu.

²⁷ Zozɛfe ná-doun zunuiti ti zɔɔɔni Ezipete yooi zu: nu felegɔ. Zakəbe ná-pɛleyeǵei ma nuβusei lieǵɔi é yeini Ezipete yooi zu, é ǵeni ga nu vuulɔfela (70).

*Zakəbe zeizu ǵula vai
Gɔsɛn yooi zu*

²⁸ Zakəbe Zuda leveni luǵɔ vɛlei Zozɛfe vɔ bɛ, é bo ma ga é daaǵomi Gɔsɛn. Ti zeeliai ma Gɔsɛn yooi zu,

²⁹ Zozefe ná-wotoloi gvele beteni, é le su, é li Gosen, keegfe Izelayele laagomisu. E kaai ma no feya, é vele ga kogi, é lèbi wòlòzu zeei naa gogi va.

³⁰ Izelayele geni Zozefe ma: «Nà zoo zaazu niina, tózei gè è-gaazuve gaa, da de vulua!»

³¹ Zozefe geni keegfeleaiti ma, ta keegfe ná-pelēyefei: «Nà liizu, gè Falaḡon loo gisu, gè gē ma: «Kèeleaiti ta kèe velayefei, niiti ti gēa Kanaan yooi zu, ti va, ti zeelia mà.»

³² Niima nuiti ta ga togani make nuiti, mazòlò togani lo nuiti be, ti vaave ga ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-nikeiti, ta nii kpein é ga ti-goligiti.»

³³ Siēgi zu Falaḡon a wo lolina da, é gē wo ma: «Begele gā wa da kē?»

³⁴ wa gooḡaavote ga: «Da-wotigē nuiti gā ga togani lo nuiti, é tózei gi-ma loungo yeei ma, eyesu niizu, giya-o, gi-mēmewolani-yo.» Naa gvele ma, toḡa vaazu bu, wo zeī Gosen yooi zu, mazòlò togani lo nuiti belezegēve Ezipete nuiti be.»

47

Lēbiyai Zakòbe ná-pelēyefei sòlòni

¹ Zozefe liini, é Falaḡon loo gisu, é gē ma: «Kèe ta kèeleaiti ti vaa, ti zefē Kanaan yooi zu, é veē ta-logani wolaiti ta ma goiti ba, ta nii kpein é ga tònò. Pēte, ti lia Gosen yooi zu.»

² E nu lòlugò zefēni keegfeleaiti su, é li, é ti le ga Falaḡon.

³ Falaḡon Zozefe keegfeleaiti gaazaḡani, é gē ti ma: «Wa-wotii gā ga begele?» Ti Falaḡon woḡaavoteni, ti gē ma: «Da-wotigē nuiti gā ga togani lo nuiti, eḡvelei gi-mēmewolani ti gēni la.»

⁴ Ti gēni mònò Falaḡon ma: «Gi vaave lago zeizu zooi zu, tózei daamiani ge la mò da-wotigē nuiti ta-logani bulugiti zea, mazòlò pului wola bòive Kanaan yooi zu. Va bu, da-wotigē zunuiti gi zeī Gosen yooi zu.»

⁵ Falaḡon geni Zozefe ma: «È-gēe ta è-gēeleaiti paave è goba.

⁶ Ezipete yooi gā è yeema. È-gēe ta è-gēeleaiti sei zooi vasuve. Ti zeī Gosen yooi zu. Ni è kwēe ga sòbelama zunua ta ti zaama, ti zeī nà-togani bulugiti unda.»

⁷ Zozefe vaani ga keegfe Zakòbe, é deē ga Falaḡon. Zakòbe tuya looni Falaḡon ve.

⁸ Falaḡon geni Zakòbe ma: «È-zii ma voloi ma ḡonagiti ti gēa ga dielegò?»

⁹ Zakòbe Falaḡon woḡaavoteni, é gē ma: «Sii ma voloi ma ḡonagiti ti gēai sieziēgi zu, ta ga kona ungila puusava (130). Sii ma voloi ma ḡonagiti ti la mòinni, ti nòuve, ti la zeelini neḡelēin mēmewolani ti-zii ma voloi ma ḡonagiti su, tònò ma zieziē voloiti.»

¹⁰ Zakòbe tuya looni mònò Falaḡon ve, é zefē naa vò be, é li.

¹¹ Zozefe keegfe ta keegfeleaiti seizu ḡulani, é naa ta veeni ti ya ga tònò Ezipete yooi zu, zooi vasuve, Lamesese yooi zu, eḡvelei Falaḡon ma levei veeni la zea.

¹² Zozefe keegfe ta keegfeleaiti kònòkulani, é ti laazòbo, ta keegfe ná-pelēyefei kpein, eḡvelei dointi tieḡò gēni la.

Zozefe ná-botii gvelei pului ma ziegi zu

¹³ Daamiani ge la mò gēni zooi zu ná kpein, mazòlò pului wola bòini. Nuḡuseiti ti ḡañani, Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, pului maavele ma.

¹⁴ Zozefe walii kpein gaalēni ba, é kula Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi, moloi volu vele zu ti gēni geyazu. E naama walii lēni Falaḡon ná-pelēi wu.

¹⁵ Siēgi zu walii benì da Ezipete yooi zu ta Kanaan yooi zu, Ezipete nuiti ti vaani Zozefe vò be, ti gē ma: «Daamianigi ve gi ya! Kēni nò gi za è ḡaazu, tózei walii beḡa?»

¹⁶ Zozefe gfeni ma: «Ni wali la mɔ ná, à wa-loganiiti fe, nà daamianigi ve wo ya wa-loganiiti potogi zu.»

¹⁷ Ti gfeni vaazu ga ta-loganiiti Zozefe vɔ. Zozefe daamianigi veeni ti ya, ta-zooiti potogi zu, ta ta-nikɛiti, ta ta-vaalagiti, ta ta-woliiti, ta ta-zoovalegiti. E daamianigi veeni ti ya gana naama gɔnagi, ta-loganiiti kpein potogi zu.

¹⁸ Siɛgi zu naama gɔnagi leveni da, ti vaani pɔ bɛ poluma gɔnagi, ti gɛ ma: «Gi la dɔɔɔfuzu jɛgɛlɛin mɔliɔii va ga walii bɛga gi ya, ta gi vaa ga togani bulugi mɔliɔii vɔ, naa bɛga, é yɛga gi ma nɔ ga gi vaa ga gi-buseiti ta gá-yooiti, gi fe mɔliɔii ya.

¹⁹ Lee vaa zu gá li zaazu è gaaazu, giya-o, gá-yooiti-yo? Gi vɛɛna gá-yooiti ba, è gi gɛya daamianigi vɔtogiti su, gá gɛ ga Falaɔɔn ná-duɔiti, giya-o, gá-yooiti-yo. Nii balaa gá faza, naa ve gi ya, naa gá a kɛ gi yɛ vulua, gi mina za, gá-yooiti gaa nakai mina yɛ.»

²⁰ Zozefe Ezipete yooi kpein geyani Falaɔɔn vɛ, mazɔlɔɔ Ezipete nuiti ti ta-balagiti pɔdini, ti gɔlagilagi, tɔɔzei pului bɔini ti la. Zooi gfeni ga Falaɔɔn vɔgi.

²¹ E nuɔuseiti gaalɛni ba, é ti vu taa wolaiti su Ezipete gɔwɛpelemaveti, é zo zɔɔla vele, é li zɔɔla vele.

²² Kele é la gfeni zalaɔa gɔla nuiti ta-yooi gɛyani, tɔɔzei Falaɔɔn tɔ seini zalaɔa gɔla nuiti ta-vaa zu. Ti-gɔnɔgi gfeni ga nii Falaɔɔn gfeni feezu ti ya. Naa gá é ba, ti la gfeni ta-yooiti pɔdini jɛgɛlɛin.

²³ Zozefe gfeni nuɔuseiti ma: «Gè wo gɛyavɛ za Falaɔɔn vɛ, wo vɛɛ wa-yooiti ba. Ani zuwui vɛɛ, wa zoo wo faza, wo boli wa-yooiti ba.

²⁴ Molo leve zɛgi zu, wa seizu lɔɔlusɛi ve Falaɔɔn ya, seizu naanisɛi zɔiti ti gɛ ga wɔnɔ, é gɛ ga kpalagiti ba zuwui, é wo gɔnɔkula wa wo-lointi, ta niiti kpein ti wa-velɛyɛgɛiti bu.»

²⁵ Ti gfeni ma: «Da gá è gi-yɛnvui yɛga gi ya, mazɔlɔɔ gi zaalai zɔlɔɔgɛ mɔliɔii è gaaazu, gá gɛ ga Falaɔɔn ná-duɔiti.»

²⁶ Zozefe naa gɛɛni ga tɔgi Ezipete yooi kpein su, naa yɛgɛ ma zaaɔaza, Ezipete yooiti ma zɔlɔɔ ganii zeizu lɔɔlusɛi gá ga Falaɔɔn nɔnɔ. Keni nɔ zalaɔa gɔla nuiti ta-yooiti ka ti la ga Falaɔɔn nɔnɔ.

Zakɔbe zii ma gona gaabelagiti

²⁷ Izelayɛle nuiti ti zeini Ezipete yooi zu, Gɔsɛn yooi zu. Ti bɔɔɔ zɔlɔɔni, ti buɔɔ, ti wola gaaawɔlɔ.

²⁸ Zakɔbe kona puugɔ maazu lɔfela gfeni Ezipete yooi zu. Zakɔbe zii ma voloi kpein ge gfeni ga kona unɔila puunaani maazu lɔfela (147).

²⁹ Siɛgi zu saa voloi maaɔɔɔani la, é ná-doun zunui Zozefe lolini, é gɛ ma: «Ni da va bu, è faaɔɔɔ gɛ bɛ, nà è maanɛɛɛzu, yɛi lɔ kpálai wu, è minazɛgɛ bɛ, è nɛɛɛi gɔla keɛma bɛ, ta woogɛɔɔladai, ga è la maaɔɔɔ Ezipete yooi zu.

³⁰ Siɛgi zu gè liizu la mɛmɛwolani pɔ, ti zaai, da kùla Ezipete yooi va, è li ga ze, è maaɔɔɔ ta-gabayɛgɛi zu.» Zozefe googaaɔoteni, é gɛ ma: «Nà kɛ gana, eɔɛvelei è bogai la.»

³¹ Izelayɛle gfeni ma: «Gona bɛ.» Zozefe gɔnani bɛ. Naa volu Izelayɛle nɔkɔni ná-betei unbuavɛ.

48

Zakɔbe tuya loo vai

Zozefe ná-doun zunu felegɔiti bɛ

¹ Naama vaiti poluma, ti vaani, ti gɛ Zozefe ma: «Wɛɛ, è-gɛɛ gá zeebɛzu.» E ná-doun zunu felegɔiti seɔeni ya, Manasee ta Efelayime.

² Ti liini, ti daazeeli Zakɔbe ma ga: «È-loun zunui Zozefe gá vaazu è vɔ bɛ.» Izelayɛle zuvikɛiti kpein gaalɛni ba, é wuzɛgɛ, é zeí ná-betei zu.

³ Zakóbe ɣeni Zozefe ma: «GALA Zebɛi-Pɛ-Maliɣii ɣulani bè kelɛma Luze, Kanaan yooi zu, é tuya looni bè.

⁴ E ɣeni mà: «Nà è ɣɛɛzu ga kpɔɣu nu, gè è ɣaawɔɔɔ, gè è ɣɛ ga zii mɔinmɔin. Nà niima yooi ve è-mavofodai vɛ, dɔun da zɛɣena ná, toɣa ɣɛ ɣɔ ga è-mavofodai nɔnɔ.»

⁵ Doun zunu felegɔiti ti zɔɔɔgai è vɛ Ezipete yooi zu, aisa gè va va è vɔ bɛ, Efelayime ta Manasee, naati ta ɣɛ ga nɔnɔiti, eɣɛvelei nɔ Lubɛn ta Simiyɔnni ti la zèa.

⁶ Kelɛ, dointi è ti zɔɔɔga niiti poluma, naati ta ɣɛ ga dɔnɔiti. Ta tɔnɔ ma vɔgani zɔɔɔ ti-lieni ta-yooi zu.

⁷ Mazɔɔɔ gè ɣeni ɣalesu ma, gè da zɛɣɛ Padan-Alame, Lasele zaani pelei zu kòbavɛ, Kanaan yooi zu, ná maa la ɣeni ɣoozani gola Efelata va. Miná ɣa gè maaɣfuluni ná, Efelata pelei zu.» (Efelata é lolisu balaa ga Beteleyɛme.)

⁸ Izelayɛle wɛleni Zozefe ná-doun zunuiti ba, é ɣɛ ma: «Bɛni ka ga niiti?»

⁹ Zozefe kɛɛɣɛ wooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Dɔun zunuiti kana, GALA ge ti vea zèa vɛ.» Izelayɛle ɣeni ma: «Nà è maanɛɛɛzu, ti maaɔɣa lɛɛ bà, ga gè tuya loo ti vɛ.»

¹⁰ Izelayɛle ɣaazuɔɛti maabidini pɔɔzɔɣagi maavele ma, é la mɔ ɣeni wozɔɣaazu fɔn. Zozefe ti zɛɣeni, é ti maaɔɣa ba. Izelayɛle laavɛɛni ti-ɣomagaveti, é ti nɛɛɛ.

¹¹ Izelayɛle ɣeni Zozefe ma: «Gè la ɣeni ɣisizɛzu ga nà è-ɣaazuɔɛ ɣa volu mɔnɔ, kelɛ wɛɛ, GALA ge vaa bu vɔɔ gè ɣaazula è-lointi ma.»

¹² Zozefe ná-doun felegɔiti kulani kɛɛɣɛ niibiiti zɔɣɔzu, é nɔkɔ zooi ma.

¹³ Naa vɔluma Zozefe ti felegɔ pɛ seɣeni, é Efelayime zoni ga zeezai, é naa lo Izelayɛle ɣɔvɛzu velei, é Manasee zo ga ɣɔvɛi, é naa lo ga Izelayɛle yeezazu velei, é ti maaɔɣa ba.

¹⁴ Kelɛ Izelayɛle zeezai maaleni, é pɛɛ Efelayime unma, nii é ɣeni ga lounɣoi, é ɣɔvɛzu vele yeei wuzɛɣɛ, é pɛɛ Manasee unma. E zeeiti gaavɔlani ba, anɛɛ ni Manasee ɣa é ɣeni ga doun mɔungɛ.

¹⁵ E tuya looni Zozefe vɛ, é ɣɛ ma:

«GALAGI niigi kɛɛ Aɔalaame ta kɛɛ Izaake ti zieni gaazu, GALAGI nii togai tɔɣɔ sii ma voloi pɛ su eyɛsu za,

¹⁶ geezuɣeelai nii é kizoga faa nɔi kpein ma, naa tuya loo niima zunu lounɣoiti bɛ.

Ti da ti loli ga dàaseigi, ta kɛɛni daaseigi, Aɔalaame ta Izaake, ti wola ɣaawɔɔɔ zooi zu ná pɛ.»

¹⁷ Zozefe kaani ga kɛɛɣɛ ɣa yeezai laazu Efelayime unma, naa la ɣeni nɛɛni bɛ. E kɛɛɣɛ yeei zoni ga é seɣɛ Efelayime unma, é lii la Manasee unma velei.

¹⁸ Zozefe ɣeni kɛɛɣɛ ma: «Mina kɛ ɣana kɛɛ, mazɔɔɔ nii ma gelei ɣa é ga doun mɔungɛ. E-yeezai la nɔungɛ ma.»

¹⁹ Kɛɛɣɛ ɣɛleni, é ɣɛ ma: «Gè kwɛɛ, dɔun zunu, gè suɣwɛɛ. Tɔ balaagi toɣa vaazu ɣɛɛzu ga nuɔvɛɛ mɔinmɔin, gaawɔɔɔ. Kelɛ deɣɛ zunui ɣa wɔɔɔzu, é leve tɔun ba, mavofodaiti ta ɣɛ ga zii wola.»

²⁰ Naama volo ná, é tuya looni ti felegɔ vɛ, é ɣɛ ma: «Izelayɛle nuɔvɛɛiti ta wo-laaseigi wo ta-luyai zu, ti ɣɛ ma: «GALA ge è ɣɛ ga Efelayime ta Manasee ɣɛvele.» » Zekana é Efelayime leveni da Manasee luɣɔ.

²¹ Izelayɛle ɣeni Zozefe ma: «Sàa yeei ɣana va zeelizu, wɛɛ GALA ka ɣɛɛzu wo va, toɣa wo ɣaagale ma, é li ga woye, wo-mɛmɛwɔlani ta-yooi zu.

²² Nɔun nà, nà Sikɛme yooi zɛɣɛzu, gè da dɔnɔi ma, é leve è-ɣɛɛlointi tɔnɔi va, nii gè kulani Amɔɔl nuiti zea, ga nà-boɣa zɔkpɔi, ta nà-kilɛgi.»

49

*Zakabe tuya loo vai
ná-doun zunu puugə maazu felegəiti (12) be*

¹ Zakabe ná-doun zunuiti tolini, é gɛ ti ma: «À gaaɛ ba, gè faiti bo wo ma, niiti ti vaazu gɛɛzu ga woye velela velei.»

² A gaaɛ ba, wo woilo mà ga pagə, Zakabe ná-doun zunuiti!
A woilo wo-gɛɛ Izelayele wooi ma!

³ Luβɛn, da gɛ è ga doun mɔungɪ,
nà-zɛbei ta sùvikɛi ma mɔungiti,
è-losuve wɔɔɔbai ti pɛ ba,
è-zɛbei wɔɔɔbai ti pɛ ba.

⁴ E yeeɟaaɔaai eɟɛ zɪɛvegi,
è la mɔ nu ɟitela losuve zɔɔɔga,
mazɔɔ è lɛɛve è-gɛɛ laa vetei zu,
è nà-betei ɟɔzɔve è lɛɛ vai zu ná.

⁵ Simiyɔn ta Leevi ta ga keɛɟɛlointi,
ta-woɟa zɔkpɔiti ta ga tooma aniiti.

⁶ Zii mina vɔɔpɛɛ ta-yaava vai va nɛɟɛɛɪn,
nà-kisɛi mina ɟili ta-gaaɛɔbai va!
Mazɔɔ ti nu vaani ta-yiiɟulagi zu,
ti nikɛiti kɔɟɔvɔlu nataiti tevɛni ta-unsuɟɔi zu.

⁷ Ta-yiiɟulagi ɟotove, mazɔɔ gola nɔuve,
ta-yiiɔadii ɟotove!
Nà ti ɟaaɟwe Zakabe nɔnɔiti saama,
nà ti vaza Izelayele zaama.

⁸ Zuda, da gɛ è-gɛɛlointi ti vaazu è maamusezu.
E-yeei gɛ gɛ è zili nuiti kɔ poluve.

E-gɛɛ ná-doun zunuiti ta gɛ nɔkɔsu è wu.

⁹ Zuda, doun zunu, da ga zala zinɛ goi,
nii é zeɟezu paa wosuve!

E niibiiti pɛɛ su, é vɛɛ, eɟɛ zalai,
eɟɛ zala zaai, be gɛ a zoo é buzeɟe pɛɛzuve?

¹⁰ Kundigilai ma lukpɔi la ɟulaa Zuda vɛɛyeɟɛi va pɛ,
anɛɛ tɔgi maazuɔaa nui ná-poogi la ɟulaa kɔɟɔ yɔɟɔzuveti,
eyɛsu nii tukpɔi ga nɔnɔ naama nui va,
nuiti ti ɟolo be.

¹¹ Toɟa ná-soovalegi ɟili leezɛn lɔkulugi va,
é ná-soovale saai ma yivoi ɟili ma lɔkulu pagɔi va.

Toɟa ná-seɟɛi gba dɔɔ ɔɛi wu,
é ná-seɟɛ maazu zeɟɛi gba leezɛin ma namai wu.

¹² Gaazuɟɛzɛiti kpɔive su ga dɔɔi,
nɔnɔi niigaiti koleve.

¹³ Zaβulɔn gɛ zeɪ Kpolode Wolai ɟobaɛve yooiti su,
toɟa zeɪ zɪɛlavɛ, batoiti tosuve,
ná-zou ɟwepelemaveti ta zeeli Sidɔn yooi vɔ pelei.

¹⁴ Isakaal gɛ ga soovale sinɛi suɔaai,

é laani togani make zasa felegoiti zofozuve.

¹⁵ E da ka ga ná-doofo bosuve vage,
zooi wola vage.

E da bili kasoi wu,
é da bofo lo duolai ma wotii zu.

¹⁶ Dan ga ná-nubuseiti tukpofaaleve,
ege Izelayele ná-bolodai gila.

¹⁷ Dan ga geezu pelei zu ga kaalii,
é ge ga pegaalii pele goi zu,
é sooi ni kofa libiligi va,
soo fama nui loo daazei.

¹⁸ Ee, Goofo GALAGI, kitoge da-gizo fai va!

¹⁹ Toosu nuiti ta va Gade laalofoma,
kele tofa wuzege, é laale ti wu, é ti ziga ga gfoi.

²⁰ Aseel ná-zooi zu ga daamianigi a ge ná ga boola.
Tofa masa daamiani pagoi kpein kula.

²¹ Nefetali ga ga dopai, é bofo yeema, é da vili,
é da zivo vagoiti pu.

²² Zozefe ga ga gwaa wulu vagoi ma vonobai,
gwaa wulu vagoi ma vonobai, é zieungi jobave.
Ma bekegiti buzegeve, ti zele sigigi maazu.

²³ Ti baafoge ma, ti kelegiti pili ma.
Kile pili nuiti ti geni ga toun sili nuiti.

²⁴ Kele é ná-kilegi zoge kpaan to bofoi,
zeeti suloge ga Zakobe ná-Zebe-Su-GALAGI yeeiti,
nii é ga Izelayele make nui ta ná-fasai.

²⁵ E-gee ná-GALAGI zaalai zu, nii é ga da-boba nui,
GALA Zebai-Pe-Maliqii, nii a tuya loo è ve,
da tuyaiti soloo, ti zefezu maazuve geegolagi zu,
ta tuyaiti ti gulazu zie bomave zooi wu,
ta doun manmangiti ta togani bulugiti.

²⁶ E-gee ná-tuyaiti zeefaabaave,
ti leve soloo nuiti tonoti ba,
eyesu é zeeli gofa gizeiti kwegi.
Tuyai naati ti yei Zozefe unma,
é yei, é la keegelointi ta-gundiqii losaamave!

²⁷ Benzamen ga ga zuluubi, nii é anii valizu ga,
sobui é ná-ani zogai mi,
kpokoi, é koozoganii gaafove.

²⁸ Naati kpein ka ti ga Izelayele ná-boloda puugo maazu felegoiti (12), pele gana ti-gee naama boeiti boni la ti ma, é da tuya loo ti ve. E tuya looni ti ve, ese gilagilagi ta nono ma luyai.

Zakobe zaa vai

²⁹ Naa volu é nii ma levei veeni ti ya ga: «Nà ga va liizu kèeni pɔ, ti zaai. Wa màafulu mèmewolani kobavɛ, pugi zu, é Gete nui Efelon ná-kpalagi zu,

³⁰ Makepeela balagi ma vugi zu, Mamelee jobavɛ, Kanaan yooi zu. Kpalagi naa gá Abalaame geyani Gete nui Efelon ma, é gɛ bɛ ga maafulu bosuvɛ.

³¹ Ná nɔ gá ti Abalaame ta anzai Sala maafuluni ná. Ná nɔ gá ti Izaake ta anzai Elebeka maafuluni ná. Ná nɔ gá gè Lea maafuluni ná.

³² Kpalagi ta pugi é gɛni su, ti geyaa gɛni de Gete nuiti ma.»

³³ Siégi zu Zakɔbe beni da ga deveiti fe ná-doun zunuiti zea, é laani volu betei zu, zii looni, é za, é li mèmewolani pɔ ti zaai.

50

Zakɔbe maafulu vai

¹ Zozefe gɛzini keɛgɛ gáazuɛ ma. E wɔlɔni ma, é neɛɛ ga daavɛ komagai.

² Naa volu Zozefe devei veeni dɔgɔtɔlɔiti zea, niiti ti gɛni ga ná-botigɛ nuiti, ga ti keɛgɛ gɛvele bɛte fɔɔn. Dɔgɔtɔlɔiti ti Izelayele ma vooi ma, ti da gulo maku neɛɛgi nɔfɔ ma.

³ Keni ta la ke ga folo vuunaanigɔ (40), yeeɛgɛgalai naa gá maanɛni, é gɛ, poomai da vɔ, gulɔi da nɔfɔ ma. Ezipete nuiti ti ná-wɔlɔi woni folo vuulɔfela (70) laawu.

⁴ Siégi zu saa wɔlɔi ma voloiti ti leveni da, Zozefe liini, é bɔɛ Falaɔn ná-koizuvɛ nuiti pɔ, é gɛ ti ma: «Ni wa va bu, wo faaɔɔgɔ gɛ bɛ, ná wo maanɛɛzu ga wo li, wo niima wooiti bo Falaɔn ma:

⁵ «Kèe gɛni gè gona bɛ, é gɛni mà: Nà ga va zaazu. Da màafulu kabayegɛi zu, nii gè bɔɔni Kanaan yooi zu. Nà pɔ gè le ná, gè kèe maafulu, naa volu, ná galesu ma, gè va.» »

⁶ Falaɔn googaaɔoteni, é gɛ ma: «Le, é è-gɛɛ maafulu, eɛvelei é gɔnani la tɔun bɛ.»

⁷ Zozefe leɛni ga é keɛgɛ maafulu, Falaɔn ná-botigɛ nuiti kpein ti vilɛni polu, ta ná-koizu gɛwolaiti, ta Ezipete yooi zu gɛwolaiti kpein,

⁸ ta Zozefe ná-pɛleyegɛi kpein, keɛgɛleaiti, ta keɛgɛ ná-pɛleyegɛi, doungoiti nɔ gá ti ti yɛni Gɔsɛn yooi zu, é vɛɛ ta-logani goiti ta ma wolaiti ba.

⁹ Wotoloiti ta soo nuiti ti gɛni Zozefe volu balaagi, naa gá é keɛni bebɛi wola laabaagɔni.

¹⁰ Ti zeelini Atade molo loɔazuɛ, nii é zie wolai Zuludɛn volu velei, ti ma maafulu bo fai wɔlɔni, ti maawui. Zozefe keɛgɛ leɛni, é ke ga folo lofela, é da keɛgɛ zaa wɔlɔi wo.

¹¹ Kanaan nuiti ti gɛni zeini zooi zu, ti gɛdaani saa vai naa gɛvelei wu, nii é gɛɛni Atade molo loɔazuɛ, ti gɛni ma: «Saa wɔlɔ biin ka ga nii kpaai Ezipete nuiti ma.» Naa gá é ba, ti naama molo loɔazuɛ laasei pɛɛni ga Abɛle-Miselayime.* Adavɛ ná gá zie wolai Zuludɛn volu velei.

¹² Ule gána Zakɔbe ná-doun zunuiti ti ti-gɛɛ ná-deveiti keɛni la.

¹³ Ná-doun zunuiti ti liini la Kanaan yooi zu, ti maafuluni Makepeela balagi ma vugi zu, nii Abalaame geyani Gete nui Efelon ma, ga é gɛ ga nɔnɔ ma maafulu bosuvɛ, Mamelee jobavɛ.

¹⁴ Zozefe begai ma ga keɛgɛ maafulu, é galeni ma Ezipete, ta keɛgɛleaiti, ta niiti kpein ti leɛni vɔɔma keɛgɛ maafuluzuvɛ.

Inɛinɛgi gɛɛ vai Zozefe keɛgɛleaiti ba

* **50:11 Abɛle-Miselayime:** daaseigi nii ti maabuɔaai va ta «Ezipete nuiti ta-zaa wɔlɔ vai.»

¹⁵ Zozefe keefeleaiti ti kaai ma ga ti-gee zaa, ti geni ma: «Ni sei Zozefe a gena, é ge ga ade zili nu, faa noi kpein de keeni la, é ti votokula ade ma!»

¹⁶ Ti keela wooi leveni Zozefe ma, ti ge ma: «Aisa è-gee va za, é niima levei veeni, é ge ma:

¹⁷ «Wa bae Zozefe va jani ga: Nà è maanenezu, è-geeleaiti ta-jamaba vai zuvaaye, ta ta-gotoi, mazobo ti faa noi geeve ga de.» Gá è maanenezu, è-gee ná-GALAGI ná-botige nuiti gá-gotoi zuvaaye niizu!» Zozefe wabni, siegi zu ti babni pa la gana.

¹⁸ Keefelointi ti vaani tiya baboi, ti la kabowu, ti ge ma: «Giya gaa, gá ga dawotige nuiti.»

¹⁹ Zozefe geni ti ma: «À mina lua, nà ga gè GALA potogi zu baa?»

²⁰ Wo gisièni ga wo faa nou ge ga ze, kee GALA ge naa valiboni, é ke ga faa vago, ga naa laazeeli, nii é geezu za, naa ga a ke nubuse mainmain zenvui gizo.

²¹ Niizu, degemu à mina mo lua, nà wo-maavaiti pe keezu, ta wo-lointi tonoi.» E ti gaanèni, kpaee velei ma ti va ga pagò.

Zozefe zaa vai

²² Zozefe zeini Ezipete, ta ná-peleyegei. E yeni vulua, ná-konagi ge ga ungila puugo (110).

²³ Zozefe Efelayime mavofodaiti kaani, eyesu é zavagi ga. Manasee ná-doun zunui Makiil ná-doun zunuiti ti zoboni balaa kabò ma.

²⁴ Zozefe geni keefeleaiti ma: «Nà ga va zaazu. Kee GALA ka vaazu wo gulazu niima yooi tei su, é li ga woye monò zoi naa zu, nii é ma minazefegi woni, é ma gona wo Abalaame ve, ta Izaake, ta Zakobe.»

²⁵ Zozefe geni Izelayele lointi ma: «Keeni wo gona, GALA ka vaazu wo maalobosu, zegema nape ge la ba, wa le ga mà gaeiti, wo ti maagooza ve va.»

²⁶ Zozefe ná-konagi geai ma ga ungila puugo (110), é zaani. Ti ma vooimai vabni, ti da gulò maku neenegi kabò ma, ti da pooma gesui zu Ezipete yooi zu.

Egezode

Sevei nii laaseigi ɔa ga: Egezode

Poluwe ɔa ga: Gula

Toɔa Izelayele nuiti kula vai wosu Ezipete yooi va, ve ti ɔeni ná Zozefe nɔnɔ ma ziesgi zu, ti yeni ná, GALA ge tuya loo ti ve, ti wola buɔu. Kεε masa niine ɔili ge zeini Ezipete nuiti unda, nii é la ɔeni faa nɔpe kwεε, é va vile Zozefe va. E tɔzeini ga ti bɔba, é ti zo ga duɔiti.

Gaagwesu 20:2 zu, nii é Egezode zεvei zaamave, GALA ge bogε Izelayele nuiti ma, é ɔe ti ma: «Nà ɔa gè ga è-Maliɔii, ɔa-GALAGI, nà ɔa gè è ɔula Ezipete yooi va, ve è ɔeni ná duɔlai zu.»

Wooi naati ti puuzu felegɔi zu, ta Egezode zεvei ma bɔε ungi ɔulazu kelεma, ta suvaa biin golai, ga GALA ka é ga: Ná-nubuseiti unmɔɔ GALAGI.

Naa volu, ma puuzu ɔilagi nɔ ɔa é ga: «Tɔ puugɔiti» ma lɔzeigi, GALA ná-nεεbei maavele ma, é Izelayele nuiti unmɔɔga, toɔa pɔ niina ga naati ti ta-nεεbei ɔula kelεma tɔun bε, ga ti ɔa ná-tɔgiti so.

Izelayele nuiti ti begai ma ga zeizu zɔɔ ga pagɔ Ezipete yooi zu, ti buɔuni, ti ɔe ga nubuse mɔinmɔin kona mɔinmɔin daawu, (Zenεze 45:17 é li 20; ta 47:11), kelε ti bɔɔ vεteni ga ti lɔa duɔlai zu Ezipete masa niinei yeezu.

GALA ge la ɔeni yeni nɔ wεlezu Izelayele nuiti ba ta-bɔɔi zu, ti ɔeni su, é va be ti ɔulazu su.

E yiimazεɔeni ga ti taɔila, daa ga: Moize, ga é ɔe ga ta-lotugɔi, naa volu GALA ge ti maaloboni ná zeizu ɔe mɔinmɔin ga ná-zεεɔaabaai.

E bɔini Ezipete nuiti da, eyesu Izelayele nuiti ti ɔula ti ya duɔlai zu, ti bɔɔ yeemalai zɔɔ, ti li ta-yooi zu (1:1--15:21).

GALA kpegai ma ga lo ti luɔɔ, é ti makε, eyesu ti be ga Sinayi gizei ma leveba wolai maazuɔude, (15:22--18:27). GALA ge Izelayele ɔεeni ga ná-nubusei, naama minazεɔegi maavele ma, é kεeni Izelayele ve Sinayi gizei ma, ta ná-tɔgiti é dεeni ga tiye (19:1--24:18).

Eyesu Moize ɔa kalagiti sɔɔ, niiti ti losu GALA seizu padegai ma zeɔe vεlei lo fai va, (25:1--31:18) Izelayele nuiti ti liini mɔnɔ GALA baaɔulaba bεtezu bɔɔ ve, ti zanugi bεte ga nike yivoi ɔevelei, naa ɔa é vaani ga GALA ná-ziiɔaawana wolai ti laalɔɔma (32:1--34:35).

Sevei ɔa wooi ɔaabelazu ga GALA seizu padegai ma zeɔe vεlei lo fai, ve GALA a ɔa va, é ɔula kelεma ti ve ná (35:1--40:38).

GALA GE IZELAYELE NUITI KULA VAI EZIPE TE YOOI VA

(1:1--15:21)

Izelayele nuiti dɔɔ vai duɔlai zu

Ezipete yooi zu

¹ Izelayele ná-doun zunuiti kaa, ti yeni Zakɔbe volu, ti va Ezipete yooi zu, εεε ta ná-pεleyεɔei:

² Luβen, Simiyɔn, Leevi ta Zuda,

³ Isakaal, Zaβulɔn ta Benzamen,

⁴ Dan, Nεfetal, Gade ta Aσεel.

⁵ Zakɔbe mavofodaiti tieɔi ɔeni ga nu vuulɔfela (70). Zozefe ɔeni niina Ezipete yooi zu.

⁶ Zozefe zaani, kεεɔeleaiti kpein balaa, ta ti-ma ɔεɔalamaiti kpein.

⁷ Izelayele nuiti ti buɣuni, ti mɔin, ti ɣaawɔɔɔ, ti ɗa ɣe nɔ ga zobobe nuiti. Zoi zulaaveni ga tiye.

⁸ Masa niine zeini Ezipete yooi unda, nii é la ɣeni Zozefe ɣwεε.

⁹ E ɣeni ná-nubuseiti ma: «À wεε, Izelayele nubuseiti ti mɔinda de va, ti-zεbei wɔɔɔ dɔnɔi va.

¹⁰ Ade li, de bɔɣɔ le ga da ga kelegele nuiti ta-vaa zu. De pele besa ta-buɣu vai luɣɔ, mazɔɔɔ ni kɔɔ a vaana, ti mina bɔ de wɔinzege nuiti ba, ti va de zakpe, ti va ɣula zoi va naa volu.»

¹¹ Názu ɣa ti gwεεma nuiti seini la Izelayele nuiti unda, ti ɗa ti bɔɔ ga boti baagiti, ti ɣeni feezu ti ya ga maaɓaai. Pele ɣana ti taa wolaiti toni da Falaɣɔn vε, niiti ti ga Pitɔme ta Lamesese, anii makesuɔeti.

¹² Kele tɔun ta la ɣena ti bɔɔzu, ti maa bena mɔin nɔ, ti ɣaa ɗa wɔɔɔ, eyεsu Ezipete nuiti ti ti wɔinzege.

¹³ Ezipete nuiti ti Izelayele nuiti gola zopele ɲɔuni, ti vεε ti unga ga duɔla baabaagi.

¹⁴ Ti eteai baani ti ma ga boti baabaagiti ti ɣeni keεzu, pɔɔ ɣaayɔ faiti, biliki loɣa vaiti, ta kpalaga wotiiti kpein, nii nɔ da ɣe ma wotiiti kpein, ti ti pε daani ti unma ga maaɓaai.

¹⁵ Ezipete masagi bɔeni Ebulu nuiti ta-maavie bo anzanuiti pɔ, gilagi laa-seigi ɣeni ga, Sifela, zoi ɣe ga Pua,

¹⁶ é ɣe ti ma: «Siegi zu wo maaviegi wosu da Ebulu anzanuiti pɔ bε, ni zunu loun vε, à naa vaa. Ni anzanu loun vε, à naa ye ná, é ye vulua.»

¹⁷ Kele maavie bo anzanuiti ti ɣeni luazu GALA ba, ti la ɣeni keeni, eɣvelei Ezipete masagi boni la, ti ɣeni doun zunuiti zεsu vulua.

¹⁸ Ezipete masagi maavie bo anzanuiti tolini, é ɣe ti ma: «Lee vaa zu wo naa ɣεεzu, wo ɗa doun zunuiti zε vulua?»

¹⁹ Maavie bo anzanuiti ti Falaɣɔn woɣaavoteni, ti ɣe ma: «Ebulu nuiti ti-anzaiti ti la ga Ezipete anzanuiti kevele, ti zuloge, ta doin zɔɔɔsu pε, maavie bo anzanui mu ge va zeeli ná.»

²⁰ GALA ge tuya looni maavie bo anzanuiti bε. Nubuseiti maamɔinni, ti-zεbei wɔɔɔ.

²¹ Tei maavie bo anzanuiti ti luani GALA ba, GALA ge ti-mavofodai ɣaawɔɔɔ.

²² Názu ɣa Falaɣɔn niima levei veeni la ná-nubusei kpein zea ga: «Zunu lointi kpein ta zɔɔɔ, wa naati pili ya zie wolai Nile wu, kele anzanu lointi kpein wa naati zε vulua.»

2

Moize zɔɔɔ fai ta ná-doungo ziegi

¹ Leevi ná-peleyeɣei wu zunui ta liini, é anzanui ta zege ná-bolodai zu, é sei ga anza.

² Naama anzanui kogi zεɣeni, é doun zunu zɔɔɔ. E kaani ga doungoï vage, é seɣeni, é dɔɔɣu alu savagɔ laawu.

³ Tei é la mɔ ɣeni zooga é va dɔɔɣu, é temu bɔɔɔgi zεɣeni, é managi zie ba. Naa volu é doungoï zεɣeni, é da su, é li, é sei seeligiti saama zie wolai Nile ɣobave.

⁴ Doungoï die anzanui liini, é lo ɣoozama tago, nii a ke é kwεε, nii é vaazu ɣεεzu la.

⁵ Falaɣɔn ná-doun anzanui yeini zie wolai Nile vɔ pelei ga é maagba, ta ná-botigε anzanuiti, ti ɣeni zieziεsu zie wolai Nile laave. E weleni, é temu bɔɔɔgi ɣa seeligiti saama, é ná-botigε anzanui leveni ga é li, é sege.

⁶ E daalaoni, é doungoi gá laani su. Zunu loungoi gfeni de, é dá wóló. Naa maawoin soni, é gfe ma: «Ebulu nuiti ti-loin ta gfaa.»

⁷ Doungoi die anzanui gfeni Falaḡon ná-doun anzanui ma: «Nà zoo nei gè li, gè doun ḡulasu anzanui ta loli è ve, Ebulu anzanuiti saama, naa gá a ke é dá niimii ve doungoi nii ya è ve?»

⁸ Falaḡon ná-doun anzanui gooḡaavoteni, é gfe ma: «Li!» Anzanu loungoi liini, é doungoi dee loli.

⁹ Falaḡon ná-doun anzanui gfeni ma: «Li bè ga doungoi nii, è dá niimii ve zea, nà vaazu è zalazu.» Anzanui doungoi zefeni, é kula su.

¹⁰ Siégi zu doungoi wólóni la, é liini la Falaḡon ná-doun anzanui vó. Naa sefeni, é ke ga ná-doun zunu. E daasei pɛeni ga Moize,* mazóló é gfeni ma: «Gè kulave ziei gá.»

Moize vela vai, é li Madiyan

¹¹ Naama zięgi zu, Moize wólóai ma, é liini ná-nuḡuseiti pó be, é weleni, é naati ta-woti baagiti pɛte. E Ezipete nui ta gfaani, é dá keḡḡeloin Ebulu nui ta loḡa.

¹² E weleni ḡoba, é kaai ma ga nu nɔpe ge la gfeni ná, é Ezipete zunui zoni, é paa, é dɔḡḡu naḡaegi zu.

¹³ E ḡulani naa voluma zobui, pɛte, Ebulu zunu felegó gfeni ná, ti dá kó. Zoi é la gfeni veeni, é gfeni naa ma: «Lee vaa zu è è-ḡeloin loḡazu?»

¹⁴ E gooḡaavoteni, é gfe ma: «Be gá é è zeida ga kundigii ta tukpóḡaaleve nui gi unda? Da ḡisiezú ga è pàa, eḡvelei è Ezipete nui vaani la?» Moize luani, é gfe bɔḡḡo ma: «Gaamazu fai nii ḡwɛɛge na.»

¹⁵ Falaḡon naa menini, nii é gfeni, é gfeni pó ga é Moize vaa.

Kele Moize velani Falaḡon va, é li poun, é zei Madiyan yooi zu. Keai ma zięyegfei ta ḡobave,

¹⁶ anzanu loun lɔfela ti vaani zie zaḡazuve. Ti gfeni ga Madiyan zalaḡa ḡula nui ná-doun anzanuiti. Ti toganiiti ta-bóole wosuveti daaveni, ti ti-ḡee ná-togani bulugiti kó.

¹⁷ Kele togani make nuiti ti vaani, ti ti be. Moize wuzefeni, é ti maalobo, é ta-logani bulugiti kó.

¹⁸ Siégi zu ti ḡaleni ma la ti-ḡee Leyuwɛle vó be, naa ti ḡaazaḡani, é gfe ti ma: «Lee vaa zu wo vaai fala za?»

¹⁹ Ti gooḡaavoteni, ti gfe ma: «Ezipete zunui ta gá é gi maalobogai, é gi ḡula togani make nuiti zea, é ziei zaḡave vóló gi ve, é togani bulugi ḡó.»

²⁰ E gfeni ná-doun anzanuiti ma: «Mini gá é ná? Lee vaa zu wo zunui naa yegai mu? A tolina, é daamianigi ta mi.»

²¹ Moize yeezeini bu ga é zei zunui naa vó be, naa ma ge ná-doun anzanui Seefóla zefje, é fe be ga anza.

²² E doun zunu zólóni. Moize daasei pɛeni ga Geɛlesome (nii poluve ga «seikóḡmai»), mazóló é gfeni ma: «Nà ga seikóḡma nui, gè zeini zou ḡili su.»

GALA ge Izelaye nuiti kpain gooi meni fai

²³ Suḡoozaai ma, Ezipete masagi zaani. Izelaye nuḡuseiti ti gfeni balasu nɔ de duólai zu, ti gfeni kpeei loozu. Kpeei ti gfeni toozu duólai zu, naa zeelini GALA ma.

²⁴ GALA ge ti bala gooi menini. GALA ge ḡizeni ná-minazefegi zu, é boni Abalaame ve, ta Izaake, naa veɛ Zakóbe va.

* **2:10 Moize:** daaseigi nii ti maaḡuḡaai va ta «kula.»

25 GALA ge weleni Izelayele nuɓuseiti ba, ti maawɔin so.

3

Moize loli fai GALA be

¹ Moize ɗeni nekoi Zeetelo ná-togani ɓulugi makɛsu, nii é ɗeni ga zalaɗa ɗula nui Madiyan yooi zu. E liini ga togani ɓulugi tevebai volu ɓelei, eyɛsu é li GALA ná-gizei ma, Ƴɔɓɓe.

² Ƴooɗo GALAGI ná-geezuɗeelai ɗulani be keɓema abuzogi zaama, kpɔɔ goi zaamaɓe. Moize weleni, peɓe, abui soni kpɔɔ goi va ná kpein, keɓe kpɔɔ goi la ɗeni ɗalazu neɗelein.

³ Moize ɗeni ma: «Nà latisu, gè li, gè niima laavɔɔ vaa wolai ɗa, lee vaa zu kpɔɔ goi la ɗalazu neɗelein.»

⁴ Ƴooɗo GALAGI kaani ga toɗa na lati ga é ná ɗa. GALA ge yeni kpɔɔ goi zaamaɓe, é toli, é ɗe ma: «Moize! Moize!» E gooɗaavoteni, é ɗe ma: «Nà ɗaa!»

⁵ GALA ge ɗeni ma: «Mina maaɓuɗa ɓe va, ɗa-zavalagiti kula ɗɔɗɔa, mazɔɔɔ adave ɓe è loni ná, zou ɓe gè maaɓeɓe ɓeai ba.»

⁶ E ɗeni ma volu: «Nà ɗa gè ga è-ɗee ná-GALAGI, ta è-memɛwolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI.» Moize ɗaazuve loɗɗuni, mazɔɔɔ é ɗeni luazu ga é mina wɛɓe GALA ba.

⁷ Ƴooɗo GALAGI ɗeni ma: «Gè nà-nuɓuseiti ta-ɓɔɓi ɗaa Ezipete yooi zu, gè ta-ɓee wooi meniga, ti toozu ta-wɛɓema nuiti zea, gè ta-ɓɔɓi ɗweɓe.

⁸ Gè ɓaa ga gè ti unmɔɔ, gè ti ɗula Ezipete nuiti zea, gè ɓe ga tiye zou ɓagɔi zu, suwɔɔɓai, ɓe nɔnɔi ta kɔin gulɔi ɓooɓaai ná, zoi nii Kanaan nuiti ti zeini su, ta Ƴete nuiti, ta Amɔɔɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeɓuse nuiti.

⁹ Niizu Izelayele nuɓuseiti ta-ɓee wooiti ti zeelia mà, gè nimizai ɗa, nii Ezipete nuiti ti seizu ti ma.

¹⁰ Naa ɗa é ba, nà è levesu Falaɗɔn ɓɔ be, è nà-nuɓusei Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va.»

¹¹ Moize ɗeni GALA ma: «Be ɗa é ga ze, gè liizu Falaɗɔn ɓɔ be, ga gè Izelayele nuɓuseiti kula Ezipete yooi va?»

¹² GALA ge ɗeni ma: «Nà ɗe è va, wɛɓe nii é ɗeezu ga poogi ga nà ɗa gè è levesu: Siɛgi zu ɗa nuɓuseiti kulana la Ezipete yooi va, wa nɔkɔ bù gizei nii ma.»

¹³ Moize ɗeni GALA ma: «Nà liizu Izelayele nuɓuseiti pɔ be, gè ɗe ti ma: «Wo-memɛwolani ta-GALAGI tɛɓeɓe wo ɓɔ be.» Keɓe ni ta gàazaɗana ga «daasei ka lee?» Nà ti woɗaavote ɗale?»

¹⁴ GALA ge ɗeni Moize ma: «Nà ga naa, nii é ná.» E ɗeni ma mɔnɔ: «Pele ɗa ɗa Izelayele nuiti gooɗaavote da: «Zoi é lolisu ga: Nà ná, naa ɗa é tɛɓegai wo ɓɔ be.» »

¹⁵ GALA ge ɗeni Moize ma mɔnɔ: «Da ɓɔe ɗani Izelayele nuiti pɔ: «Ƴooɗo GALAGI, é ga wo-memɛwolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI ɗa é tɛɓegai wo ɓɔ be.» Dàaseigi ɗana eyɛsu ɗɔ, pele ɗana gè pɔ ga ti ɗa woɗula mà la, yeɗeɗeɗalaiti pe su.

¹⁶ Li, è Izelayele ɗewolaiti gaale ba, è ɗe ti ma: «Ƴooɗo GALAGI, wo-memɛwolani ta-GALAGI ɗulave bè keɓema, nii é ga Abalaame ná-GALAGI, ta Izaake, ta Zakɔbe. E ɗe ma: Gè wɛɓe wo ma, gè naa ɗaa gaamaz, nii ti daazu wo ma Ezipete yooi zu.

¹⁷ Gè devea ga nà ɓaazu ɓeezu ga woye, gè wo ɗula Ezipete yooi va, ɓe wo ná kpɔɓi zu, gè li ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Ƴete nuiti, ta Amɔɔɔl nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeɓuse nuiti, ɓe nɔnɔi ta kɔin gulɔi ɓooɓaai ná.»

18 Ta woilo è-woo ma. Da-o, Izelayele gɛwolaiti-yo, wa li Ezipete masagi ɔɔ bɛ, wo gɛ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI ɔɔaɔɔ gi ɔɔ. Va bu niizu, gi folo savago zie wo tevebai zu, ga gi li, gi zalaɣaiti kula Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ, é ga gá-GALAGI.»

19 Gè kwɛɛni ga Ezipete masagi la ɔɔazu yeebesu wo ɔɔ, wo ɔɔ li, ni naa la gɛɛni ga zeemaɓai.

20 Nà yeemaalesu, gè Ezipete yooi loɣa ga maaɓɛɛ vai ma ziiti kpein, gè ɔɔazu kɛɛzu ti zaama. Naa ɔɔluma, toɣa ɔɔazu yeebesu wo ɔɔ, wo li.

21 Nà fai ta gɛ, nii a kɛ niima nuɓuseiti ti gɔazu unfe sɔɔɔ Ezipete nuiti gaazu. Siɛgi zu wo ɔɔazu liizu la, wo la lia ga yeɔnaka ɲɛgɛɛin.

22 Izelayele anzanui gɛlagilagi gɔ wali anɲakaiti, ta zanu anɲakaiti, ta seɣeiti fali seɲɔɣɔi ma, ta naama anzanui ma, nii é ná-pelei wu, wo wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti maaɣili la. Wa ti gɔla Ezipete nuiti zea, wo ti maavo.»

4

GALA ge ná-zɛɛi gɔla vai kɛɛma

Moize ɔɛ

1 Moize gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Ti la ɔɔazu laazu dà, ti la woiloga gɔoi ma. Kɛɛ ta ɔɔazu gɛɛzu mà: «Gɔɔɔɔ GALAGI la gɔlani è ɔɛ kɛɛma.» »

2 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Lee gɔ é zoni è ya?» E gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Tukpɔi ɔɛ.»

3 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Pili ya zooi ma.» E pilini ya zooi ma, naa latini, é gɛ ga kaalii. Moize ɔɛlani ba.

4 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Yeemaale, è so wɔɔngi ɔɔ.» E yeemaaleni, é so, naa latini, é gɛ volu ga tukpɔi zea.

5 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Da naa gɛ, naa gɔ a kɛ, ti la da ga Gɔɔɔɔ GALAGI, ti-mɛmɛwolani ta-GALAGI gɔlavɛ kɛɛma è ɔɛ, nii é ga Abalaame, Izaake, ta Zakɔɔɛ ta-GALAGI.»

6 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma mɔɔɔ: «Yeɛɛ è-gakai zu.» E yeei ɔɛɛni gɔkai zu. Naa volu é seɣeni ná, pɛɛ, geei gɔlani zeei maavɛ pɛ, koleai eɣe kobe kolegi.

7 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Yeei ɔɛɛ volu è-gakai zu.» E yeei ɔɛɛni volu kakai zu. Naa volu é yeei zɛɣeni gɔkai zu, é latini, é gɛ volu ga kɔɔɔgi gɛvelei.

8 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Ni ti la laani è la, ti la gɛsɔɔɔni poogi ma mɔungu ma, ta la poogi velesiɛi la.

9 Ni balaa ti la laani poo felegɔi naati da, ti la woiloni è-wooi ma, da zie wolai Nile ma ɔɛi ta zɛɣe, è pu ya zooi ma. Ziei è ɔɔazu seɣezu zie wolai Nile gɔ, naa gɔ lati, é gɛ ga ɲamai zooi ma.»

10 Moize gɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ma: «Ee, Màliɣii, gè la ga zunui nii daaɣɔɔɔɔ, naa ma ge la tɔɔzeini bà wogi, ɓaa veleina, anɛɛ voloi naa è tɔɔzeida la ga ɔɔɛa pɔ, nɛi gè ga ɔa-wotigɛ nui, mazɔɔɔ dàavɛ ta nɛgi ti gɛliɔɛ.»

11 Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Bɛ gɔ é nu vului laavɛ ɔɛɛa? Bɛ gɔ a ɔa nui gɛ ga ɔɔɔi, ɓaa goizubɔɔ nu, ɓaa é kɛ ga wozagaa nu, ɓaa gaazugole nu? Nà nɔ laade ɓaa, nɛi gè ga Gɔɔɔɔ GALAGI?»

12 Liina deɣemu gani, nà ɔɔɔɔi gɔ gè gɛɛzu è ɔɔ, ɔa gɛna ɔɔɛa, nii è ɔɔazu bosu, nà è gɔla ga naa.»

13 Moize gɛni ma: «Ee, Màliɣii, nu gɛli teɔɛ, nii è pɔ è teɔɛ.»

14 Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Moize ma, é gɛ ma: «È-liɛ Aalɔn, Leevi nui, gɔ ná. Gè kwɛɛ ga daaɣɔɔɔɔ. Wɛɛ tɔ ɔɔɔɔgo ɔɔ, é ɔɔazu è laaɣomisu. Siɛgi zu è è gɔazu la, gola gɔozu gɔ nɛɛ, ga ziimaɔɛ pɛ.»

¹⁵ Da bɔɛ pɔ, ɛ wootti pu da. Nɔun nà, nà ɔɛ wo va, wa ɔɛna bɔɛa, nà wo ɔala ga naa, nii wa ke.

¹⁶ Toɔa bɔɛ ɛ ve nubuseiti pɔ, ɛ ɔɛ ga ɛ-laave, dɔun da ɔɛ GALA tosuve tɔun be.

¹⁷ Tukpɔi nii zeɔe ya, nii ɛ vaazu poogiti keɛzu la.»

Moize ɔale fai ma

Ezipete yooi zu

¹⁸ Moize ɔaleni ma, ɛ li nekoi Zeetelo vɔ be, ɛ ɔɛni naa ma: «Nà pɔ gè li kɛleaiti pɔ be, niiti ti Ezipete yooi zu, gè peɛ ni ta de vulua.» Zeetelo ɔɛni ma: «Li ziileigi zu.»

¹⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma Madiyan yooi zu: «ɔale ma, ɛ li Ezipete yooi zu, mazɔɔ niiti kpein ti ɔɛa pɔ ti ɛ vaa, naati ti zaa.»

²⁰ Moize anzai ta ná-doun zunuiti seɔeni, ɛ ti ze soovale sinɛi ɔma, ti pele zo, ti da li Ezipete yooi zu. Moize GALA ná-tukpɔi zeɔeni ya.

²¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: «Da ɔalena ma Ezipete yooi zu, kɛni ɛ maabɛɛ vaiti kpein ke Falaɔn ɔaazu, nii gè ma zobogi veai ɛ ya. Nɔun nà, nà vaazu kigi baazu, ɛ la vaazu yeebesu nubuseiti ba, ti va li.

²² Da ɔɛɛzu Falaɔn ma: «Ɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔaa: Izelayeɛ ɔa ga dɔun zunu mɔungi.

²³ Gè bo ɛ ma: «Be dɔun zunui va, ɛ li, ɛ boti ɔɛ bɛ. Ni ɛ la ɔɛ keɛni, ɛ va be ba, ɛ va li, nà ɛ-loun zunu mɔungi undaavili.»

²⁴ Siɛgi zu Moize ɔɛni siɛi ma la, ɛ ɔɔlani adave ta, ve ɛ niini ná, Ɔɔɔɔ GALAGI daaɔomini, ɛ ɔɛni pɔ ga ɛ paa.

²⁵ Seefɔla dodo ɔɔtui zeɔeni, ɛ ná-doun zunui ná-zunu anii ma ɔɔɔ yɔkpɔgi levega, ɛ ɔɔɔ Moize kɔligi va, ɛ ɔɛ ma: «Da bɛ ga zinigi gè sɔɔɔgai ga namai.»

²⁶ Ɔɔɔɔ GALAGI zeni ná. Názu ɔa anzanui ɔɛni ma la: «Zinigi sɔɔɔgai ga namai,» tatipelevolui maavele ma.

²⁷ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Aalɔn ma: «Li tevebai zu, ɛ Moize laaɔomi.» Aalɔn liini, ɛ Moize laaɔomini GALA ná-gizei ma, ɛ neɛɛ.

²⁸ Moize wooi kpein deɛni ga Aalɔn, nii Ɔɔɔɔ GALAGI teveni pɔ, ta poogiti kpein ɛ deveni ga ɛ ke.

²⁹ Moize ta Aalɔn ti liini, ti Izelayeɛ ɔɛwolaiti kpein gaale ba.

³⁰ Aalɔn voluvaawoni ga naama vaiti kpein, niiti Ɔɔɔɔ GALAGI ti woni Moize ma. E poogiti keɛni nubuseiti gaazu.

³¹ Nubuseiti ti laani da. Ti kwɛɛgai ma ga Ɔɔɔɔ GALAGI vaave Izelayeɛ nuiti pɔ, ga ɛ weɛ ti ma, ɛ ta-maanɔɔi ɔa, ti bɔɔmaayeini, ti nɔkɔ bu.

5

Moize ta Aalɔn ti lii laa mɔungi

Falaɔn vɔ be

¹ Naama vaiti tevegai ma, Moize ta Aalɔn ti liini Falaɔn vɔ be, ti ɔɛ ma: «Ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayeɛ ná-GALAGI wooi ɔaa: «Be nà-nubuseiti ba, ti li, ti fetii ɔula tevebai zu daaseigi lebi vaa ma.»

² Falaɔn ti woɔɔaavoteni, ɛ ɔɛ ti ma: «Be ɔa ɛ ga Ɔɔɔɔ GALAGI, ga gè ɔolo be, gè be Izelayeɛ nuiti ba, ti li? Gè la Ɔɔɔɔ GALAGI ɔweɛ, gè la yeebega Izelayeɛ nuiti ba pe, ti va li.»

³ Ti ɔɛni ma: «Ebulu nuiti ta-GALAGI ɔɔlave keɛma gi ve. Va bu gi folo savago zie wo tevebai zu, gi li, gi zalaɔaiti kula gá-GALAGI, Ɔɔɔɔ GALAGI ve, naa ɔa a ke, ɛ mina va seebe wola veɛzu gi va, baa a va kɔɔ veɛ gi va.»

⁴ Ezipete masagi ɔɛni ti ma: «Moize ta Aalɔn, leeni vaa zu wo nubuseiti segezu ta-wotiiti ma? A ɔale ma, wo wa-wotiiti ke.»

⁵ Falaḡon ḡeni ma: «Niizu, niima nuḡuseiti ti mǎinda zoi zu, wa ta-wotiiti suḡologolosu!»

*Falaḡon ta ḡo fai
Izelayele nuiti ta-wotii va*

⁶ Naama voloi nǎ, Falaḡon niima levei veeni nuḡuseiti ta-welema nuiti zea, ta ta-wotigē ḡundigūiti, é ḡe ti ma:

⁷ «À mina mǎ tufa ve nuḡuseiti zea, egēvelei é ḡea ḡeezu la mǎungi zu, ga ti va bilikii loḡa, ti da li niina, tiya ḡoḡoi ti da tufai yeve.

⁸ Anee naa ve, bilikii lieḡoi ti ḡea doḡazu mǎungi zu, wa naa nǎ la ti ḡakala. A mina ta ḡula naa la ga tago ḡalaa, mazǎḡ ta ga dǎove nuiti, naa ḡa é keezu, ti kpee loozu, ti da ḡe: «Be gi va, gi li, gi zalaḡaiti kula ḡá-GALAGI ve.»

⁹ A nui niiti kasḡḡili ga botii, ti-un ka ye naa ma, ti mina woilo zee ḡeezuḡulaiti ma.»

¹⁰ Nuḡuseiti ta-welema nuiti, ta ta-wotigē ḡundigūiti ti liini, ti ḡe nuḡuseiti ma: «Falaḡon wooi ḡaa: «Gè la mǎ tufa veezu wo ya.

¹¹ Wa ḡoḡoi, à li, wo tufai ḡaizie ḡoḡo ve, ve nǎpe wa ka ná. Anee naa ve, tanǎpe ge la ḡulazu wa-wotii la.» »

¹² Nuḡuseiti ti vazani Ezipete yooi zu ná pe, ti da tufa unkpulugiti zee tufai votogi zu.

¹³ Ta-welema nuiti ti ḡeni ḡoizu ti la, ti da ḡe: «À wa-volo ḡila kuḡui be, egē nǎ siegi zu tufai ḡeni la wo ya.»

¹⁴ Ti ḡeni Izelayele nuiti ta-wotigē ḡundigūiti doḡazu, niiti Falaḡon ná-gwelema nuiti ti ti zeini ti unda. Ti ḡeni ḡeezu ti ma: «Lee vaa zu wo la beni ga wogi ta za bilikii lieḡoi loḡa, daai wo ḡakala, egēvelei é laani la wo ḡakala mǎungi zu?»

¹⁵ Izelayele nuiti ta-wotigē ḡundigūiti ti liini, ti baazaḡa Falaḡon ma, ti ḡe ma: «Lee vaa zu è gi zosu ḡani, ḡei gi ga da-wotigē nuiti?

¹⁶ Ti la mǎ tufa veezu gi ya, ḡei gi ga da-wotigē nuiti, ti da ḡe gi ma: «A bilikiiti doḡa!» ḡei gi ga da-wotigē nuiti, ta gi loḡazu, tama da-nuḡuseiti ka ti faaḡaazagi ḡeai.»

¹⁷ Falaḡon ti woḡaaavoteni, é ḡe ma: «Wa ga dǎove nuiti, dǎove nu wolaiti! Naa ḡa é keezu, wo ḡeezu ma: «Be gi va, gi li, gi zalaḡaiti kula ḡoḡo GALAGI ve.»

¹⁸ Niizu, à li, wa-woti ḡeezuve, nu la mǎ tufa veezu wo ya neḡelein, kele wa bilikii lieḡoi nǎ ve, nii wo ḡeni feezu.»

¹⁹ Izelayele nuiti ta-wotigē ḡundigūiti ti kaani ga ta ti maanḡḡo zu nǎ sese, ti da ḡe ma: «Wo la tanǎpe kulazu bilikii lieḡoi la, nii é veezu folo-o-folo.»

²⁰ Ti ḡulazuve Falaḡon vǎ be, ti zeelini Moize ta Aalǎn vǎ be, naati ti ḡeni ti maaḡo unsu.

²¹ Ti ḡeni ti ma: «ḡoḡo GALAGI ḡa wo ḡaazu, toḡa wo lukpǎḡaaleve! Wo gi maayogi zeeḡa Falaḡon ta ná-botigē nuiti be. Wo boḡa zǎkpǎi laa ti-yezaamave, ga ti gi vaa la.»

²² Moize ḡaleni ma ḡoḡo GALAGI vǎ be, é ḡe ma: «Mǎliḡii, lee vaa zu é faa nǎi ḡea ga niima nuḡuseiti? Lee vaa zu è tǎvegai?

²³ Kaipa gè liini Falaḡon vǎ be, gè ḡo pe è-laaseigi zu, toḡa faa nǎi ḡeezu nǎ ga niima nuḡuseiti, da ma, è la da-nuḡuseiti unmǎni pe, è va ti ḡula zea.»

6

*GALA ge Izelayele nuiti unmǎo fai
laazeeli vai*

¹ Góogó GALAGI ɣeni Moize ma: «Da vaazu petesu niizu, nii gè vaazu keezu ga Falaɣɔn. Nà-zeeɣaaba wola maavele ɣa é vaazu besu la Izelayele nuiti ba, ti li, toɣa ti beezu, é ti ɣula ná-zooi va.»

² GALA ge bɔeni mɔnɔ Moize vɔ, é ɣe ma: «Nɔn nà, nà ga Góogó GALAGI.

³ Gè ɣulani keɛma Abalaame ve, ta Izaake, ta Zakobe, ga GALA Zebai-Pe-Maliɣii, keɛ gè la ɣeni bɔɔ ɛeni ga tiye ga daaseigi ɣa ga Góogó GALAGI.

⁴ Gè minazegeni ti ve, ga nà Kanaan yooi veezu ti ve, zooi naa, nii ti su ga seikɔɣoma nuiti.

⁵ Nɔn nà, gè Izelayele nuiti kpala gooi mɛnige, niiti ti ga Ezipete nuiti taluɔiti. Gè ɣizege nà-minazegegi zu.

⁶ Naa ɣa é ba, ɣe Izelayele nuiti ma: «Nà ga Góogó GALAGI, nà wo viesu, gè wo ɣula boti baagi laawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma. Nà wo unmaɔsu, wo ɣula duɔlai zu, nii wo su ti ya. Nà wo unmaɔsu ga nà-zeeɣaabaai, naa ɣa ɣe ga tukpɔɣaaleve wola ti laalɔɣoma.

⁷ Nà wo zefezu, wo ɣe ga nà-nubuseiti, nà ɣe ga wa-GALAGI. Wa suɣwee ga nà ɣa gè ga Góogó GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo unmaɔsu, é wo ɣula boti baagiti daawu, niiti Ezipete nuiti ti daazu wo unma.

⁸ Nà ɛezu ga woye zooi naa zu, nii gè ma ɣonai woni ga nà fe Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe. Nɔn nà, nà feezu wo ya, é ɣe ga wɔnɔ. Nà Góogó GALAGI ve.» »

⁹ Moize naama woiti boni Izelayele nuiti ma, keɛ naati ti la ɣeni woiloni goo ma, mazɔɔ ti ɣeni iɣoteve wola zu, duɔla baabaai golai maavele ma, nii ti ɣeni su.

¹⁰ Góogó GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma:

¹¹ «Li, è bɔe Falaɣɔn vɔ, Ezipete masagi, é be Izelayele nuiti ba, ti li, ti ɣula ná-zooi va.»

¹² Moize Góogó GALAGI woɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Izelayele nuiti ti la woiloni gòoi ma. Falaɣɔn ɣa zoo ɣale woilosu gòo ma, nɛi kpɔɛla baai?»

¹³ Góogó GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn vɔ, é deveiti fe ti ya, é vile Izelayele nuiti ba ta Ezipete masagi Falaɣɔn, Izelayele nuiti kula vai zu Ezipete yooi va.

Moize ta Aalɔn ti-mɛmɛwolaiti

¹⁴ Izelayele nuiti ta-velɛyeɣeiti ma ɣundiɣiiti ti ɣeni ga: Izelayele ná-doun zunu mɔungi é zɔɔni, daa ga Luβen. Naa ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Geenake, Palu, ɣeselon, ta Kaalemi. Luβen nɔnɔ ma velɛyeɣeiti kana.

¹⁵ Simiyɔn ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Yemuwele, Yamin, Wɔɣade, Yakin, Sɔɣaal, ta Sayile, Kanaan anzanui ná-doun zunui. Simiyɔn ná-pelɛyeɣeiti kana.

¹⁶ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la: Geeleson, Keɣate, ta Melali. Leevi zii ma ɣonagiti ti ɣeni ga kona ungila puusavago maazu lɔfela (137).

¹⁷ Geeleson ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Liβeni ta Simeyi, ta ta-velɛyeɣeiti.

¹⁸ Keɣate ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Amelame, Yiseɣaal, Geeβelɔn, ta Uziyele. Keɣate zii ma ɣonagiti ti ɣeni ga kona ungila puusavago maazu savago (133).

¹⁹ Melali ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Maali ta Musi. Naati ka ti ga Leevi ná-pelɛyeɣeiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la.

²⁰ Amelame nazai Yakeeβede zeini ga anza, naa doun zunuiti sɔɔni be: Aalɔn ta Moize. Amelame zii ma voloi kpein ge ɣeni ga kona ungila puusavago maazu lɔfela (137).

²¹ Yiseɣaal ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Kɔlee, Neefɛge, ta Zikeli.

²² Uziyele ná-doun zunuiti ti ɣeni ga: Mikayele, Elesafan, ta Siteli.

²³ Aalɔn Naason baazeelai Eliseeba zeini ga anza, nii é ga Aminadaɓe ná-doun anzanui, naa doun zunuiti sɔɓɔni be: Nadaɓe, Aɓiyu, Eleazaal, ta Itamaal.

²⁴ Kɔlee ná-doun zunuiti ti ɗeni ga: Asiil, Elekana, ta Aɓiazafe. Kɔlee ná-doun zunuiti ta-veleyeɗeiti kana.

²⁵ Aalɔn ná-doun zunui Eleazaal, Putiyele ná-doun anzanui zeini ga anza, naa doun zunu zɔɓɔni be, é daasei peeni ga Finease. Naati ka ti ga Leevi lointi ta-veleyeɗeiti ma ɗundiɗiiti, eɗevelei ta-veleyeɗeiti ti la.

²⁶ Aalɔn ta Moize naati ka Ɔooɗo GALAGI ɗeni ti ma: «À li, wo Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va, wo ti ze i kpasu ga pagɔ.»

²⁷ Moize ta Aalɔn ɗa ti liini, ti ɓɔe Ezipete masagi Falaɗɔn ɔɔ, ga ti Izelayele nuiti kula Ezipete yooi va.

Ɔooɗo GALAGI ná-minazeɗegi niine vai Moize ve

²⁸ Siɛgi zu Ɔooɗo GALAGI ɓɔeni la Moize ɔɔ, Ezipete yooi zu,

²⁹ é ɗeni ma: «Nà ga Ɔooɗo GALAGI. Li, è ɓɔe Ezipete masagi Falaɗɔn ɔɔ, naama vaiti kpein bo ma, nii gè bosu è ma.»

³⁰ Kele Moize Ɔooɗo GALAGI woogaaɔoteni, é ɗe ma: «Nɔn nà ɗa kpɛla ɓaai, Falaɗɔn ɗa woilo ɗale ɗo ma?»

7

¹ Ɔooɗo GALAGI ɗeni Moize ma: «Wele, nà è losu GALA tosuɓe Falaɗɔn ɓe, è-liɛ Aalɔn ɗe ga è laavaawo nui.

² Dɔun, da naati kpein bo, nii gè ɓaazu è levezu ma. E-liɛ Aalɔn ɗa lati, é ti wo ɓolu Falaɗɔn ma, ga é ɓe Izelayele nuiti ba, ti ɗula ná-zooi va.

³ Nà ma, nɔn, nà Falaɗɔn ɗigi ɓaazu, nà nà-poogiti ta nà-laavɔɔ vaiti ke, ná zeizu ɗe mɔinmɔin Ezipete yooi zu.

⁴ Kele Falaɗɔn la ɓaazu woilosu wo-wooi ma. Názuɓe, nà yeeɓeezu Ezipete yooi ma, gè nà-nu ɓulugiti kula Ezipete yooi va, nà-nuɓuseiti ti ga Izelayele nuiti, ga tukpɔɗaaleɓe wolai maavele.

⁵ Ezipete nuiti ta ɓaazu kwɛesu naazu ga, nà ga Ɔooɗo GALAGI, siɛgi zu gè ɓaazu yeemaalesu da Ezipete yooi maazu, gè Izelayele nuiti kula ti zaama.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti naa ɗeeni, eɗevelei nɔ kpein Ɔooɗo GALAGI devei veeni la ti ya.

⁷ Moize ná-konagi ɗeni niina ga puulɔsava (80), Aalɔn ná-konagi ɗe ga puulɔsava maazu savagɔ (83), siɛgi zu ti liini la, ti ɓɔe Falaɗɔn ɔɔ.

Aalɔn ná-tukpɔi lati fai, é ɗe ga kaalii

⁸ Ɔooɗo GALAGI ɗeni Moize ta Aalɔn ma:

⁹ «Ni Falaɗɔn a ɓɔena wo ɔɔ, é ɗe wo ma: «A laavɔɔ vaa ɗila ke,» da ɗe Aalɔn ma: «Da-lukpɔi zɛɗe, è pili Falaɗɔn ɗakala zooi ma.» Toɗa ɗe ga kaalii.»

¹⁰ Moize ta Aalɔn ti liini Falaɗɔn ɔɔ be, ti naa ɗeeni, nii Ɔooɗo GALAGI valini la ti ma. Aalɔn ná-tukpɔi vilini zooi ma Falaɗɔn ɗakala ta ná-botigɛ nu wolaiti, naa latini, é ɗe ga kaalii.

¹¹ Kele Falaɗɔn molikulagiti tolini, ta zoɗoiti. Tiya ɓalaa, ti naa ɗeɗalalai ɗeeni ga ta-zoɗolaiti maavele.

¹² Ti kpein ti ta-lukpɔiti pilini zooi ma, naati ti latini, ti ɗe ga kaaliiti. Kele Aalɔn ná-tukpɔi ta-lukpɔiti kpɔleni.

¹³ Falaɗɔn ɗigi ɓaani, é la ɗeni woiloni Moizeni ta Aalɔn wooi ma pe, eɗevelei nɔ Ɔooɗo GALAGI boni la.

*Maanogfo mɔungi:
Ziei lati fai, é gɛ ga namai*

¹⁴ Gɔogɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Falaɔɔn gɛgi ɔaa, é la keɛzu, é va ɔe nuɔuseiti ba, ti va li.

¹⁵ Li Falaɔɔn ɔɔ be sobui nɔ, toɔa gɛlazu, é ɔa li zie wolai Nile laaɔe. Tukpɔi zo ya, nii é latini, é gɛ ga kaalii.

¹⁶ Da gɛɛzu Falaɔɔn ma: «Gɔogɔ GALAGI, Eɔulu nuiti ta-GALAGI, tɛvege è ɔɔ be ga gè bo è ma ga è ɔe ná-nuɔuseiti ba, ti li, naa gɛ a ke ti dɛbi tevebai zu. Kele ɔɔun, zaaɔa é la de keeni.

¹⁷ Gɔogɔ GALAGI wooi gaa: Da vaazu kwɛesu nii maavele ma, ga toɔa ga Gɔogɔ GALAGI. Nà vaazu zie wolai Nile loɔazu ga tukpɔi é zoni zèa, toɔa vaazu latisu, é gɛ ga namai.

¹⁸ Kaleiti kpein ti zie wolai Nile wu, ta za, zie wolai Nile makugi gɛ gɛla, Ezipete nuiti ta gaaɔa wafuun ga ti zie wolai Nile ta ɔɔle.»

¹⁹ Gɔogɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Gɛ Aalɔn ma: «Da-lukpɔi zefɛ, è yeemaale Ezipete nuiti ta-dɛiti ma: ta-dɛ wolaiti, ta-ma bekegiti, ta-ɔoigiti, ta ta-dɛ yege goiti. Ta gɛ ga namai, namai gɛ gɛ Ezipete yooi kpein su, gulu anɔnakaiti su ta kɔtu anɔnakaiti.» »

²⁰ Moize ta Aalɔn ti naa gɛeni, nii Gɔogɔ GALAGI valini la ti ma. E tukpɔi wuzɛgɛni, é zie wolai Nile loɔa Falaɔɔn gaaazu, ta ná-botigɛ nu wolaiti gaazu, Nile dɛi kpein ge latini ga namai.

²¹ Kaleiti ti zaani zie wolai Nile wu. Zie wolai Nile makugi gɛlani, Ezipete nuiti ti la mɔ gɛni zoosu ti va zie wolai Nile ɔɔle. Namai gɛni Ezipete yooi kpein su.

²² Kele Ezipete molikulagiti ti naa gɛgɛlai gɛeni ga ta-zoɔolaiti maavele. Falaɔɔn gɛgi ɔaani, é la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eɔeɔvelei nɔ Gɔogɔ GALAGI boni la.

²³ Falaɔɔn gɛlani ma, é li ná-masa pɛlei wu, é la ɔɔɔ gɛsɔɔɔni niima vai ma nɛgɛlein.

²⁴ Ezipete nuiti kpein ti zefɛiti ɔɔni zie wolai Nile maaɔoolii zu, ga ti kpɔɔlede zɔɔɔ, mazɔɔɔ ti la gɛni zoosu ti va zie wolai Nile ta ɔɔle.

²⁵ Gɔogɔ GALAGI zie wolai Nile gɔlogɔlogai ma, é keeni su ga folo ɔɔfela.

*Maanogfoi velesiei:
Zɔɔgiti ti zooi maaɔɔle fai*

²⁶ Gɔogɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Li Falaɔɔn ɔɔ be, è gɛ ma: «Gɔogɔ GALAGI wooi gaa: Be ná-nuɔuseiti ba, ti li, naa gɛ a ke ti dɛbi.

²⁷ Ni è la gɛ keeni, è va ɔe ti va, ti va li, nà vaazu ɔa-yooi kpein suɔogɔogɔosu ga zɔɔgiti.

²⁸ Zie wolai Nile wuulaa gɛ ve ga zɔɔgiti, ta gɛla bu, ti le ɔa-masa pɛlei wu, ti ɔ è laa ɔeɔ wu, ta ɔa-vetei zu, ti le ɔa-wotigɛ nuiti ta-ɔeɔiti bu, ta ɔa-nuɔuseiti pɔ beɔi, ta ɔu ɔa-ɔulu mɔ zefɛiti su, ta ɔa-ɔulu vukɔ gaaɔ anɔnakaiti su.

²⁹ Zɔɔgiti ta le wo ma, wa ɔa-nuɔuseiti, ta ɔa-wotigɛ nuiti kpein.» »

8

¹ Gɔogɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Gɛ Aalɔn ma: «Yeemaale ga ɔa-lukpɔi zie wolaiti ma, ta ma bekegiti, ta kpoigiti, zɔɔgiti ti le Ezipete yooi gɛ.» »

² Aalɔn yeemaaleni Ezipete dɛiti ma. Zɔɔgiti ti leeni, ti Ezipete yooi maaɔɔle.

³ Kele molikulagiti ti naa gɛgɛlai gɛeni ga ta-zoɔolaiti maavele. Ti zɔɔgiti puuni ɔalaagi Ezipete yooi gɛ.

⁴ Falaḡon Moizeni ta Aalɔn lolini, é ḡe ti ma: «À Ḣooḡo GALAGI maanɛɛɛ, naa ḡa a ke é zɔlɔgiti maagooza gi va ga nà-nubuseiti. Nà besu wa-nubuseiti ba, ti li, ti zalaḡaiti kula Ḣooḡo GALAGI ve.»

⁵ Moize ḡeni Falaḡon ma: «Masagi, va bu da ɔḡḡo è kui le ga ze, yeei gè vaazu Ḣooḡo GALAGI maanɛɛɛzu la è ve, wa da-wotigɛ nuiti, ta da-nubuseiti, nii a ke é zɔlɔgiti maagooza è va, ta da-veleiti? Taḡila kpala ge la yeḡa ná, keni zie wolai Nile nɔ wu.»

⁶ Falaḡon gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Lina nɔ.» Moize ḡeni ma: «Toḡa ḡe ḡana, eḡevelei è faliai la, naa ḡa a ke, è kwɛɛ ga gala kili ge la ḡulani ga Ḣooḡo GALAGI, ḡá-GALAGI.

⁷ Zɔlɔgiti ta maagooza è va, ta da-veleiti, ta da-wotigɛ nuiti, ta da-nubuseiti, taḡila kpala ge la yeḡa ná, keni zie wolai Nile nɔ wu.»

⁸ Moize ta Aalɔn ti zegeni Falaḡon vɔ be, Moize woogulani Ḣooḡo GALAGI ma, zɔlɔgiti ta-vaa zu, niiti é ti leveni Falaḡon laalɔḡoma.

⁹ Ḣooḡo GALAGI naa ḡɛeni, nii Moize falini ma. Zɔlɔgiti ti zaani peleiti bu, ta koizuveti, ta dɔbɔiti su.

¹⁰ Ti ti ḡaalɛni ba kpifɔkpifɔ, makugi ḡeni ḡulazu zooi zu ná pe.

¹¹ Kele Falaḡon kaai ma ga faiti ti zolooga, é ɔḡḡo ḡikpaani, é la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI bogai la.

Maanɔḡo zavasiɛi: Sosoligiti

¹² Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Ḣe Aalɔn ma: «Da-lukpɔi maale, è zooi ma vufiligi loḡa. Toḡa latisu ga sosoligiti Ezipete yooi zu ná kpein.» »

¹³ Zekana ti keeni la. Aalɔn yeemaalenɛ ga ná-tukpɔi, é zooi ma vufiligi loḡa la. E ḡeni ga sosoligiti, é vu nuiti ma, ta suaiti. Zooi ma vufiligi kpein ge ḡeni ga sosoligiti, Ezipete yooi kpein su.

¹⁴ Molikulagiti ti ta-zoḡolaiti kpein keeni, ga ti va sosoligiti kula, kele ti la ḡeni zooni. Sosoligiti ti vuuni nuiti ma ta suaiti.

¹⁵ Názu ḡa molikulagiti ti ḡeni la Falaḡon ma: «GALA ɔḡḡo yee vɔgi ve!» Kele Falaḡon ḡigi baani, é la woiloni Moizeni ta Aalɔn woo ma, eḡevelei Ḣooḡo GALAGI bogai la.

Maanɔḡo naanisiɛi: Degiti puu vai

¹⁶ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Wuzegɛ ga sobuzobui, è li, è lo Falaḡon ḡakala, siegi zu é ḡulazu la ga é li ziave, da ḡe ma: «Ḣooḡo GALAGI wooi ḡaa: Be nà-nubuseiti ba, ti li, naa ḡa a ke ti dèbi.»

¹⁷ Ni è la beni nà-nubuseiti ba, ti va li, nà vaazu è laalɔḡoma ga degiti ti laabadiiai, wa da-wotigɛ nuiti, ta da-nubuseiti, naa vee da-veleiti ba. Ezipete nuiti ta-veleiti buulaa ḡa ve ga degiti, ta zooi balaa laa ḡa ve.

¹⁸ Kele naama volo ná, nà zeeḡaagwɛɛzu ḡe Ḣɔsen yooi va, ve nà-nubuseiti ti zeini ná, degiti ti la ḡea miná meḡelein, naa ḡa a ke è kwɛɛ ga nà ga Ḣooḡo GALAGI, nà naama yooi zu.

¹⁹ Nà zeeḡaagwɛɛzu ḡɛɛzu nà-nubuseiti ta da-nubuseiti ba. Laavɔ vai ma vooḡi naa ḡa ḡula kelema lina.» »

²⁰ Ḣooḡo GALAGI keeni ḡana. Degiti ti laabadiiai, naati ma bulugi vaani Falaḡon ná-masa pelei wu, ta ná-botigɛ nuiti ta-veleiti bu, ta Ezipete yooi kpein su. Zooi ḡologoloni degiti zea.

²¹ Falaḡon Moizeni ta Aalɔn lolini, é ḡe ti ma: «À li, wo zalaḡaiti kula wa-GALAGI ve zooi zu.»

²² Moize googfaavoteni, é gɛ ma: «É la zolooni lago pa ga é gɛ ɟana, mazɔɔ gá vaazu zalaɟaiti kulazu Gɔogɔ GALAGI vɛ, gá-GALAGI, ti ga kɔzɔba aniiti Ezipete nuiti bɛ. Ni gá zalaɟaiti kulana Ezipete nuiti gaazu, ti ga kɔzɔba aniiti ti vɛ, ti la gi zɔa ga kɔtui ɔaa?»

²³ Gá folo savagɔ zie wosu tevebai zu, gi zalaɟaiti kula Gɔogɔ GALAGI vɛ, gá-GALAGI, eɟevelei é bogai la gi ma.»

²⁴ Falaɟɔn gɛ ma: «Nɔun nà, nà yeebesu wo va, wo li tevebai zu, wo zalaɟaiti kula Gɔogɔ GALAGI vɛ, wa-GALAGI. Kele wa ɟena lia, à mina maagooza. A maanɛɛnei wo bɛ.»

²⁵ Moize googfaavoteni, é gɛ ma: «Pɛɛ, nà ga ɟula è vɔ bɛ, nà Gɔogɔ GALAGI maanɛɛnzɔ è vɛ. Lina, dɛgiti ta maagooza Falaɟɔn va, ta ná-botigɛ nuiti, ta ná-nubuseiti, kele Falaɟɔn mina ye gi yaavazu, é va ɔe yeebesu nubuseiti ba, ti va li, ti va zalaɟaiti kula Gɔogɔ GALAGI vɛ.»

²⁶ Moize ɟulani Falaɟɔn vɔ bɛ, é Gɔogɔ GALAGI maanɛɛnɛ.

²⁷ Gɔogɔ GALAGI keeni eɟevelei Moize falini la ma, dɛgiti ti maagoozani Falaɟɔn va, ta ná-botigɛ nuiti, ta ná-nubuseiti. Gila kpalaa ge la ɟeni yɛni ná.

²⁸ Kele niizu mɔnɔ, Falaɟɔn ɔogɔ ɟigi ɔaani, é la yeebeni nubuseiti ba, ti va li.

9

Maanɔɟɔi lɔlusiei:

Dɔɟɔ zeeɔei vɛɛ vai suaiti ba

¹ Gɔogɔ GALAGI ɟeni Moize ma: «Li Falaɟɔn vɔ bɛ, è gɛ ma: «Gɔogɔ GALAGI, Eɔulu nuiti ta-GALAGI wooi ɟaa: Be ná-nubuseiti ba, ti li, naa ɟa a ke ti dɛbi.

² Ni è la gɛ keeni, è va ɔe ti va, ti va li, da ti zona,

³ Gɔogɔ GALAGI yeei ɟa gɛ da-loganiiti daalɔɟɔma, niiti ti dɔɔɔiti su, sooiti, ta soovalegiti, ta jɔmeiti, ta nikeiti, ta baalagiti, ta boliiti. Toɟa gɛ ga dɔɔɔi, é wola jɔu.

⁴ Kele Gɔogɔ GALAGI ɟa zeeɟaagwɛɛzu gɛ Izelayɛle ná-toganiiti ba ta Ezipete nuiti ta-loganiiti. Niiti ti ga Izelayɛle nuiti tɔnɔi, gila kpalaa ge la zaa ti va.»

⁵ Gɔogɔ GALAGI kui levea ba, é gɛ: «Lina, Gɔogɔ GALAGI ɟa naa gɛ zooi zu.»

⁶ Gɔogɔ GALAGI keeni ɟana nɔ, poluma voloi. Ezipete nuiti ta-loganiiti kpein ti zaani, kele sua ɟila kpalaa ge la ɟeni zaani Izelayɛle nuiti ta-loganiiti su.

⁷ Falaɟɔn keelai leveni ga ti gaazaɟagiti bo, pɛɛ, Izelayɛle ná-toganiiti gila kpalaa ge la ɟeni zaani. Falaɟɔn ɟigi ɔaani, é la ɟeni ɔeni Izelayɛle nuiti ba, ti va li.

Maanɔɟɔi lɔzitasiei:

Divologiti ti lo fai nuiti ta suaiti ba

⁸ Gɔogɔ GALAGI ɟeni Moize ta Aalɔn ma: «À yeelaave ga diɟi losuvɛ ma yuvui, Moize fɔbe geezu velei Falaɟɔn ɟaazu.

⁹ Toɟa gɛ ga fufiligi, é vɛɛ Ezipete yooi pɛ ma, é gɛ ga divologi, é lo nuiti ta suaiti ba, é ɟula ti ma, Ezipete yooi zu ná pɛ.»

¹⁰ Ti fuului ma yuvui zɛɟeni, ti li, ti lo Falaɟɔn ɟakala. Moize fɔbeni geezu velei, é ɟeni ga divologiti, keai ga kula ma anii nuiti ta suaiti ma.

¹¹ Molikulagiti ti la ɟeni zooni ti va va Moize ɟakala, tɔɔzei divologiti ba, mazɔɔ divologiti ti ɟeni molikulagiti ba, eɟevelei é ɟeni la Ezipete nuiti kpein ba.

¹² Gɔogɔ GALAGI Falaɟɔn ɟigi ɔaani, Falaɟɔn la ɟeni woiloni Moizeni ta Aalɔn wooi ma, eɟevelei Gɔogɔ GALAGI bogai la Moize ma.

Maanɔɔɔi lofelasi:
Sakɔtuiti puu vai

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni Moize ma: «Wuzegɛ ga sobuzobui, ɛ li, ɛ lo Falaɔɔn ɔakala. Da ɔɔɔɔ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ɔaa: Be na-nubuseiti ba, ti li, naa ɔa a ke ti dɛbi.

¹⁴ Mazɔɔɔ niizu, na vaazu ga maanɔɔɔ vaiti kpein da bɔɔɔi ɛ laalɔɔɔma, ta da-wotigɛ nuiti daalɔɔɔma, ta da-nubuseiti daalɔɔɔma, naa ɔa a ke, ɛ kwɛɛ ga kɛɔala nɔɔɔ ge la na eteai zu na kpein.

¹⁵ Ni gɛ yeemaaleni, gɛ ɛ loɔa ga saai, da-o, da-nubuseiti-yo, ɛ ga wo nɛɛɛa etea.

¹⁶ Keɛ gɛ ɛ yegɛ vulua, naa ɔa a ke, ɛ na-zɛbɛi ɔa, ta ti daaseigi wo eteai zu na pɛ.

¹⁷ Da ba, ɛ da pele besa na-nubuseiti dii vai luɔɔ.

¹⁸ Naa ɔa ɛ ba, lina, niima lɛɛi ma, na sakɔtui vuuzu zeeɔaaba, nii keɔala nɔɔɔ ge la de ɔɔɔni Ezipete yooi zu, ɛ zo naa bɛɛ volo ma, eyɛsu niizu.

¹⁹ Degɛmu, da-loganiiti makesu bɛɛna ga pagɔ, ta nii kpein ɛ ga dɔnɔ, ɛ ɛ ya eteaɛ. Sakɔtui ɔa vaazu vuuzu nuiti kpein ma ta suaiti, niiti ti vaazu yɛsu eteaɛ, ti la loɔɔuni pelɛiti bu, naati ta za.»

²⁰ Falaɔɔn na-botigɛ nuiti saama, niiti ti luani Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi va, naati ti ta-wotigɛ nuiti ta ta-loganiiti tɛɛni pelɛiti bu ga gaazuvilei.

²¹ Keɛ niiti ti la ɔɔni Gɔɔɔɔ GALAGI laawooi loɔni yiima, ti va ke ɔaazu ma ga faa, naati ti ta-wotigɛ nuiti ta ta-loganiiti zɛni eteaɛ.

²² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni Moize ma: «Yeemaale geeɔɔɔɔgi vɔ pelei, sakɔtui vu Ezipete yooi kpein su nuiti ma, ta suaiti, ta tufaiti kpein dɔbɔiti su, Ezipete yooi zu.»

²³ Moize na-tukpɔi leteni geeɔɔɔɔgi vɔ pelei. Gɔɔɔɔ GALAGI tona kpunɛ tugi leveni, ta sakɔtui, geebadɛi yeini eteai zu. Gɔɔɔɔ GALAGI sakɔtui vuuni Ezipete yooi zu.

²⁴ Sakɔtui vuuni, mainmain ɔɔni saɔazu, geebadɛi da loo sakɔtuiti saama, gola yeeɔaabaani, keɔala la de ɔɔɔni Ezipete yooi zu, kaipa ɛ ɔɔni ga bɔɔɔ you.

²⁵ Sakɔtui vuuni, ɛ zeelini Ezipete yooi kpein ma ga nɔuda, nii kpein ɛ ɔɔni eteaɛ, ɛ zo nuiti ma, ɛ zeeli suaiti ma. Sakɔtui vuuni tufaiti kpein ma dɔbɔiti su, ɛ guluiti sugolɔɔloni dɔbɔiti su.

²⁶ Keni nɔ vɛ Izelayɛle nuiti ti ɔɔni na, Gɔsɛn yooi zu, miná ɔa sakɔtui la ɔɔni zeelini na.

²⁷ Falaɔɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, ɛ gɛ ti ma: «Gɛ kotoi ɔɛa niizu. Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa solegai, na-o, na-nubuseiti-yo, gi la veeni.

²⁸ A Gɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛna, nii a ke tona kpunɛ tugi mina mɔ ɔula, ta sakɔtui mina mɔ vu. Na besu wo va, wo li, nu la mɔ yeeviliga wo zu mɔnɔ.»

²⁹ Moize ɔɔni ma: «Siɛgi zu gɛ ɔulazu la taai va, na zeeiti tɛɛzu Gɔɔɔɔ GALAGI ma. Tona kpunɛ tugi maa ɔa leve, ta sakɔtui, naa ɔa a ke ɛ kwɛɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa po ge ga eteai.

³⁰ Keɛ gɛ kwɛɛ ga da-o, da-wotigɛ nuiti-yo, wo la de luazu Gɔɔɔɔ GALAGI va.»

³¹ (Gezei ta wɔɔlezegi ti ɔolɔɔloni, tɔɔzei wɔɔlezegi ɔulaa ɔɔni de su ga niine, gezei vua ɔɔni de ga niine.

³² Beleegi ta epotelegi ti la ɔɔni ɔolɔɔloni, tɔɔzei ti nekɛgɛ.)

³³ Moize ɔulani Falaɔɔn vɔ bɛ, ɛ li taa voluve, ɛ yeeiti tɛɛni Gɔɔɔɔ GALAGI ma, tona kpunɛ gooi ta sakɔtuiti maaleveni, tonai la mɔ ɔɔni vuuni zooi ma.

³⁴ Falaɔɔn kaai ma ga tonai, ta sakɔtui, ta tona kpunɛ gooiti maalevea, ɛ ɔɔni nɔ ba, ɛ da kotoi gɛ, ɛ bɔɔɔ ɔigi baani, tɔ-o, na-botigɛ nuiti-yo.

³⁵ Falagón gígi baani, é la gēni beni Izelayele nuiti ba, ti va li, egevelei nō Gōogō GALAGI puuni la Moize la, é bo.

10

Maanogōi lōsavasiēi: Kotogiti puu vai

¹ Gōogō GALAGI gēni Moize ma: «Li Falagón vō be, mazōlō nā gā gē kigi baai, ta ná-botigē nuiti zii, nii a ke gē nā-poogiti kula kelēma ti zaama.

² Toḡa balaa ga è suḡula è-lointi ma, ta ti-lointi, pelei gē Ezipete nuiti sogai da, ta poogi ma ziiti gē ti ḡulaai kelēma ti zaama. Wa kwēē naa maavele ma ga nā ga Gōogō GALAGI.»

³ Moize ta Aalōn ti liini Falagón vō be, ti ḡe ma: «Gōogō GALAGI, Ebulu nuiti ta-GALAGI wooi ḡaa: «Da yeṣu ḡelezu eyēsu siēgi begele zu, ga è la bōḡō unmaayeida bē? Be nā-nubuseiti ba, ti li, naa ḡa a ke ti dēbi.

⁴ Mazōlō ni è la ḡe keeni, è va be nā-nubuseiti ba, ti va li, wēle, nā vaazu lina ga kotogiti ḡa-yooi zu.

⁵ Ta zooi maabōle, nu la zooga é va zooi ḡa, ti anii mōtaiti mi nii é ná, nii sakōtui zegai wo ya, guluiti kpein ti beṣezu wo ve dōbōiti su, ta naati kpein miizu.

⁶ Ta ḡa-veleiti buulaave, ta ḡa-wotigē nuiti kpein ta-veleiti, ta Ezipete nuiti kpein ta-veleiti. E-ḡēni, ta è-ḡēni ti-ḡēni ti la gēni naa ḡeḡala ḡaani, kaipa ti ḡulani, ti da yenvu zooi nii zu, eyēsu niima voloi.» » Moize voluaveni, é ḡula Falagón vō be.

⁷ Falagón ná-botigē nuiti ti gēni ma: «Zunui nii ḡa ḡēezu ga balii ḡale ade ve, eyēsu siē kpegele zu? Bena nui niiti ba, ti li, ti Gōogō GALAGI lebi, ta-GALAGI. E la de suḡwēē baa ga Ezipete undaa ḡana vili?»

⁸ Ti vaani volu ga Moize ta Aalōn Falagón vō be, naa ḡe ti ma: «À li, wo Gōogō GALAGI lebi. Kelē beni ka ti liizu?»

⁹ Moize googāavoteni, é ḡe ma: «Gá liizu ga gá-nu niineiti ta gá-nu vōlōiti, gá liizu ga gi-loun zunuiti ta gi-loun anzanuiti, é veē gá-logani goiti ta ma wolaiti ba, mazōlō keni gi fetii ḡula Gōogō GALAGI lebi vaa ma.»

¹⁰ Falagón gēni ti ma: «Gōogō GALAGI ye wo va, ni nā bena wo va, wo li, wa-o, wo lointi-yo! A dama ga bōḡō, tōzei maanogōi ḡa wo ḡaiziezu!

¹¹ Kelē é la ḡēezu ḡana! Zunuiti à li, wo Gōogō GALAGI lebi, mazōlō naa ḡa wo maḡaazaḡaboni!» Ti ti beeni Falagón vō be.

¹² Gōogō GALAGI gēni Moize ma: «Yeei maale Ezipete yooi maazu, nii a ke kotogiti ti va, ti vu Ezipete yooi zu, ti zooi ḡa lufaiti kpein mi, nii kpein sakōtui zegai.»

¹³ Moize ná-tukpōi maalenii Ezipete yooi maazu, Gōogō GALAGI vaani ga folo ḡulazu vele viilei zooi zu, naama voloi pe ta ma bidii pe. Sobui, folo ḡulazu viilei vaani ga kotogiti.

¹⁴ Kotogiti ti leeni Ezipete yooi kpein ga, ti vuuni Ezipete yooi ḡa adave pe, naa wola bōini, é leve mōungi va, koto ge la de mōinni ḡana, keḡala la mō ḡea velele velei eyēsu ḡō.

¹⁵ Ti zooi maave kpein seḡeni, zooi maabidini. Ti tufai kpein miini zooi ḡa, ta gulu waaiti kpein, nii kpein sakōtui zēni ná. Daa undu ḡila kpalaa ge la gēni yēni guluiti ga, anēē tufaiti balaa dōbōiti su, Ezipete yooi kpein su.

¹⁶ Falagón Moizeni ta Aalōn lolini ga gaazuvilei, é ḡe ti ma: «Gē koto ḡea Gōogō GALAGI laalōḡōma, wa-GALAGI, ta wo laalōḡōma.

¹⁷ Kele nà-kotoi zuvaaye na, niima gelei nɔ zu. Gooḡo GALAGI maanene bɛ, wa-GALAGI, nii a ke é saa maanɔḡoi nii maagooza bà niizu.»

¹⁸ Moize ḡulani Falaḡon ɔ bɛ, é Gooḡo GALAGI maanene.

¹⁹ Gooḡo GALAGI ɔaani ga folo liizu vele viilei, gola yeeḡaabaai, é li ga kotogiti, é ti vili Seeli Kpolodei wu. Kotogi gila kpalaa ge la ḡeni yeni Ezipete yooi ná tanɔpe.

²⁰ Kele Gooḡo GALAGI Falaḡon ḡigi baani, Falaḡon la ḡeni beni Izelayele nuiti ba, ti ɔa li.

Maanɔḡoi laavuusi:

Kpidii ɔee vai Ezipete yooi ma

²¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeei maale geeḡolɔgi ɔa pelei, kpidii ɔee Ezipete yooi zu, kpidii nu yeei a ɔoḡu ba.»

²² Moize yeei maalenii geeḡolɔgi ɔa pelei, kpidii ɔeenii Ezipete yooi zu ná pe, nii gola ḡaagiligi, naa ḡeenii folo savagɔ laawu.

²³ Nu la ḡeni boola ḡaazu, nu nɔpe ge la ḡeni zeeḡeni zeizuve folo savagɔ laawu. Kele wozakalagi ḡeni adaɔeti pe, ɔe Izelayele nuiti ti ḡeni náti.

²⁴ Falaḡon Moize lolini, é ḡe ma: «À li, wo Gooḡo GALAGI lebi. Wo-lointi ta zoo ti vile wo volu, keeni wa-logani goiti ta ma wolaiti nɔ ḡa wa ti ye ɔe.»

²⁵ Moize gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Keeni é gá-loganiiti ze gi ya, nii a ke gi zalaḡaiti ta gala zalaḡaiti kula Gooḡo GALAGI ɔe.

²⁶ Gá liizu ga gá-logani bulugiti, ma voloka gila kpalaa ge la yeḡa, mazɔɔ toḡa gi ta zeeḡezu, gi Gooḡo GALAGI lebi la, gá-GALAGI. Eyesi gi zeeli ná, gi la kwɛɛ, nii lieḡoi gá kula ga zalaḡai Gooḡo GALAGI lebi vai ma.»

²⁷ Kele Gooḡo GALAGI Falaḡon ḡigi baani, Falaḡon la ḡeni keeni, é ɔa be ti ɔa, ti ɔa li.

²⁸ Falaḡon ḡeni Moize ma: «Gula pɔ be! Dama ga boḡo, é ɔa gáazuve ḡa mɔnɔ, mazɔɔ voloi da gáazuve ɔete da, da za.»

²⁹ Moize ḡeni ma: «È boga! Gè la mɔ è-ḡaazuve ḡaa pe.»

11

Maanɔḡo ḡaabelagi

ma wooi wo fai

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Nà ɔaazu ga maanɔḡo ḡaabelagi Falaḡon ɔa ta Ezipete yooi. Naa a ḡeena, toḡa besu wo ɔa, wo ḡula ɔe ɔa. Siḡi zu é besu la wo ɔa ga wo li, toḡa wo be ɔe tete.»

² Bɔe nuɔuseiti pɔ ga, zunui ḡilagilagi ta anzanui ḡilagilagi wali anɔnakaiti ta zanu anɔnakaiti fali seɔḡo ma.»

³ Gooḡo GALAGI keeni ḡana, eyesu nuɔuseiti ti ḡaazu unfe sɔɔ Ezipete nuiti gaazu, Moize boḡoi ḡeni ga nui nii unfemai ḡeni veezu be gola Ezipete yooi zu, Falaḡon ná-botifɛ nuiti zea, ta nuɔuseiti pe.

⁴ Moize ḡeni: «Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: «Kua zaamai ma yeeḡeḡalai, nà ɔaazu, gè leve Ezipete yooi zu.»

⁵ Doun zunu mɔungi kpein ka za Ezipete yooi zu, Falaḡon é zeini masa kpɔkpɔgi ḡa, é zo naa ná-doun zunu mɔungi ma, eyesu é zeeli botifɛ anzanui ná-doun zunu mɔungi ma, nii é moloi zigazu, eyesu é zeeli toganiiti ti-yivo zine mɔungiti kpein ma.

⁶ Kpee wola ḡa loo Ezipete yooi kpein su, nii keḡala la de ḡeenii kaipa, ta keḡala la mɔ ḡea pe.

⁷ Kεε Izelayele nuiti pɔ be, nu la gɛte balaa gile ɔzɔ woomeniga nu ma, ɔaa mu sua ma, naa ga a ke wo kwεε ga Gɔɔgɔ GALAGI zɔgɔzu gεεve Ezipete va ta Izelayele.»

⁸ Naazu, da-wotigε nuiti kpein ta va, ti nɔkɔ bɔ, ti gε ma: «Gula ve va, wa nubuseiti pe, niiti ti ε volu!» Naa voluma nà gɔla, gè li.» Moize gɔlani Falaɔn vɔ be ga ziiɔaawana wolai.

⁹ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Falaɔn la woiloga wo-woo ma, naa ga a ke gè nà-maaɔele vaiti ke ga mɔinda Ezipete yooi zu.»

¹⁰ Moize ta Aalɔn ti naama maaɔele vaiti kpein keeni Falaɔn gaazu, keε Gɔɔgɔ GALAGI Falaɔn gɛgi ɔaani, ε la ɔeni Izelayele nuiti ba, ti va li, ti va gɔla ná-zooi va.

12

Pake fetii lɔzei velei

¹ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni Moize ta Aalɔn ma, Ezipete yooi zu:

² «Niima alugi ga gε wo ve ga alugiti ma mɔungi, toɔa gεεzu wo ve ga konagi ma alu mɔungi.

³ A gε Izelayele vεbei ma: «Niima alugi ma volo puugɔ ma, peleyeɔe gɛla baala zivo gɛla, ɔaa koi gɛla baala zivo gɛla, naa ga wa kula.

⁴ Ni peleyeɔe lɔve baala zivoi ma, wa seɔe ti ve ta kobave gelei, eɔvelei nuiti tiegɔi la, wa baala zivoi naa gaagwe ga nii nu gɛlagilagi a zoo ε mi.

⁵ Toɔa gε ga baala zivoi, nii neevuzu la ba, ε ga ma zinei, ε kona gila kulaai. Wa zoo wo baala zivoi ɔaa boli yivoi zeɔe.

⁶ Wa make, wo da pete eyesu alugi ma volo puugɔ maazu naanisiεi (14), Izelayele vεbei kpein ka ti gɔdaaleve kpɔkɔi.

⁷ Wa ma namai zo, wo ta zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegɔiti, ve a mi ná.

⁸ Naama bidii nɔ, wa ma zuai mi, mɔgai abui ga. Wa mi ta bului nii leve la su, ta tufa wanaiti.

⁹ A mina ma undu mi, ɔaa wo va gili ziei wu, keε toɔa mɔ abui ga, nɔungi vεε ma beɔaiti ba ta koozu aniiti.

¹⁰ A mina tanɔpe ze ná sobu va zeeli. Ni ta a yena ná sobui zeeli, wa naa gɔla.

¹¹ Wele velei wa mi la: saamaɔiligi ga gε wo zaama, wa-zavalagiti ti gε wo-gɔgɔiti ga, wa-lukpɔi gε zoni wo ya. Wa mi ga gaazuvile. Gɔɔgɔ GALAGI ná-Pakegi ve.

¹² Naama bidii, nà ziezɔ Ezipete yooi zu, gè Ezipete yooi zu loun zunu mɔungiti kpein paa, ε zo nuiti ma, ε li toganiiti pɔ. Nà Ezipete yooi ná-galagiti kpein tukpɔgaaleve. Nà ga Gɔɔgɔ GALAGI.

¹³ Namai ga gε ga poogi wo ve peleti ma, ve wa gε ná. Nà namai gaana, nà bude wo maazu, maanɔgɔ la zeelia wo ma, nii a wo gɔlogɔlo, siegi zu gè vaazu Ezipete yooi loɔazu la.

Bului nii leve la su, naama vetii

¹⁴ «Naama voloi ga gε wo ve ga gɛzesui, wa ma gɔozunεei wo Gɔɔgɔ GALAGI lebi vaa ma, ε gε ga gɔgɔ togi, wo-mavofodaiti kpein be.

¹⁵ Folo lɔfela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su. Folo mɔungi ma, wa levei gɔla wa-veleti bu tete, mazɔɔ, nu nɔpe a bului miina, nii levei su, ε zo folo mɔungi ma, ε li folo lɔfelasiεi vɔ, naa ɔe ka leve Izelayele va.

¹⁶ Folo mɔungi, wa gaaleba padegai wo, dɔfelasiεi wa gaaleba padegai wo. Nu nɔpe ge la boti nɔpe kea naama voloiti su. Wa zoo nɔ wo nu gɛlagilagi ná-daamianigi ɔete.

¹⁷ Bului nii leve la su, wa naama veti voloi make, mazaloo naama voloi boḡḡi nɔ ɔa gè wa-nu bulugiti kulazu la Ezipete yooi va, wa naama voloi make, é ɔe ga ɔooḡḡ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be.

¹⁸ Alugi ma mɔungi, ma volo puugo maazu naanisiei (14) ma bokoi, wa buluiti mi nii leve la su, eyesu folo vuufelego maazu ɔilasiei (21) ma bokoi.

¹⁹ Folo lofela laawu, leve nɔpe ge mina ɔa wa-veleiti bu, mazaloo nu nɔpe a bulu miina levei su, naa be ka leve Izelayele vebei va, é ɔeni ga seikɔḡma nu baa zou loun.

²⁰ A mina bulu mi nii levei su. Adaveti kpein wo zeini náti, wa buluiti mi nii leve la su.» »

Maanḡḡi vuusiei:

Doun mɔungiti saa vai

²¹ Moize Izelayele ɔewolaiti kpein tolini, é ɔe ti ma: «À li, wo togani goi zefé wa-veleyeḡeiti be, wo paa Pakegi vaa zu.

²² Wa ɔizoope tufa biḡḡi zefé, wo do namai wu, nii é ɔeezu kokoi zu, wa kokoi zu namai zie daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegoiti. Wo tanope ge mina ɔula ná-pelei wu eyesu sobui zeeli.

²³ Siegi zu ɔooḡḡ GALAGI vaazu ziezu la Ezipete yooi zu, ga é paai wo, a namai ɔaana daamasagiti ma, maazuve ta kobave felegoiti, ɔooḡḡ GALAGI ɔa bude kpogi maazuve, é la bega faa zuḡologolo geezuḡelai va, é va le wa-veleiti bu, é va wo vaa.

²⁴ «Wa niima vai make kpaan boḡḡ ve ta wo-lointi be eḡe tɔgi eyesu ɔo.

²⁵ Siegi zu wo leezu la zooi naa zu, nii ɔooḡḡ GALAGI feezu wo ve, eḡevelei ná-minazefegi la, wa make niima vai ma.

²⁶ Siegi zu wo-lointi ta ɔena la wo ma: «Niima vai voluve ɔa wo ve ga begele?»,

²⁷ wa gooḡaavotegi ve, wo ɔe ma: «Pakegi ma zalaḡai ve, ɔooḡḡ GALAGI lebi vai ma, nii é buḡeni Izelayele nuiti ta-veleiti maazu Ezipete yooi zu, siegi zu é Ezipete nuiti paani la, é ada-veleiti make.» » Nuḡuseiti ti maayeini, ti nɔko.

²⁸ Izelayele nuiti ti liini, ti naa ɔe, eḡevelei ɔooḡḡ GALAGI ma levei veeni la Moize ta Aalɔn ya.

²⁹ Kua zaamai, ɔooḡḡ GALAGI doun zunu mɔungiti kpein paani Ezipete yooi zu, é zo Ezipete masagi Falaḡɔn ná-doun zunu mɔungi ma, é li kasoḡa nui bo, naa ná-doun zunu mɔungi, ta toganiiti ti-yivo zine mɔungiti kpein.

³⁰ Falaḡɔn wuzefeni kpidii, to ve, ná-botigé nuiti kpein be, ta Ezipete nuiti kpein. Kpee wolaiti ti looni Ezipete yooi zu ná kpein, mazaloo pele ɔila kpalaa ge la ɔeni ná, ve nu la zaani ná.

³¹ Naama bidii nɔ zu, Falaḡɔn Moizeni ta Aalɔn lolini, é ɔe ti ma: «À wuzefé, wo ɔula ná-nuḡuseiti saama, wa Izelayele nuiti. A li, wo ɔooḡḡ GALAGI lebi, eḡevelei wo boni la.

³² A wa-logani goiti seḡe, ta wa-logani wolaiti, eḡevelei wo boni la. A li, à tuya loo ná balaa bè.»

³³ Ezipete nuiti ti ɔeni boizu nuḡuseiti da, ti balani ga ti ɔula zooi va, mazaloo ti ɔeni ɔeezu ma: «Gi kpein gi undaa ɔana vili.»

³⁴ Nuḡuseiti ti liini ga ta-bulu vuko ɔaayogai, nii é la ɔeni de bokoloni. Ti bulu vuko ɔaayɔ anijakaiti maaveleveleni ta-zeféiti su, ti ti la ɔomaveti.

³⁵ Izelayele nuiti ti naa ɔeeni, nii Moize boni ti ma: ti wali anijakaiti falini Ezipete nuiti ma, ta zanu anijakaiti, ta seḡeiti.

³⁶ ɔooḡḡ GALAGI keeni ɔana eyesu nuḡuseiti ti ɔaazu unfe soḡo Ezipete nuiti gaazu: nii ti falini ti ma, ti naa veeni ti ya. Ti naati kulani Ezipete nuiti zea, ti ti maavo.

Izelayele nuiti kula vai
Ezipete yooi va

³⁷ Izelayele nuiti ti zegeni Lamesese, ti li Sukote. Zunuiti ti gēni ziezu gōgōa, naati ti gēni ga nu waaundōzita (600 000) gēgala, doungoiti ta anzanuiti ti la naama gāalugi zu.

³⁸ Nui ma zii laalitaaligi kpein ge vileni ti volu, toganii wola mōinni ti ya, ma goiti ta ma wolaiti.

³⁹ Ti bulu vellelegiti mōni, nii leve la su, ga bulu vukō gāayōgai, ti zegeni la Ezipete yooi zu, é la gēni bokoloni, mazōlō ti ti bēni Ezipete yooi zu, ti la bena neke, ta ti la gēni zooga daamiani kpetezu bōgō ve, nii ta mi velela velei.

⁴⁰ Yeegegālai liegōi Izelayele nuiti ti kēni Ezipete yooi zu, naa gēni ga kona unnaanigō kona vuusavagō (430).

⁴¹ Kona unnaanigō kona vuusavagōi (430), naama gōna pilēda voloi nō gā, Gōgō GALAGI ná-nubuse bulugiti kpein ti gūlani la Ezipete yooi va.

⁴² Yeei Gōgō GALAGI ti gūlani la Ezipete yooi va, é niigaazuḡai gēni naama bidii. Izelayele nuiti ta ti-mavofodaiti kpein balaa, kēni ti niigaazuḡai gē naama bidii, Gōgō GALAGI lēbi vai ma.

Tōgi é lo Pakegi gūla vai va

⁴³ Gōgō GALAGI gēni Moize ta Aalōn ma: «Wēle tōgi va, Pakegi ma vaa zu: Wēen gīla kpalaa mina ma anii ta mi.

⁴⁴ Duōi kpein nii geyaai ga walii, ta tatigai pelevolu, toḡa zoo é ta mi.

⁴⁵ Seikōḡoma nui ta botiḡe nui é zalazu, naati ti mina ta mi.

⁴⁶ Wa mi pelei nō wu. A mina gūla ga ma zuai tanōpe pelei va. A mina ma gaei tanōpe gale.

⁴⁷ Izelayele vebēi kpein ka Pake fetii gūla.

⁴⁸ Ni wēin é zeini wo gōḡoma, naa gā pō é Pake fetii gūla Gōgō GALAGI ve, kēni zunu kpein é ná-pelei wu, ti lati pelevolu, naazu toḡa va, é fetii gūla. Toḡa gē naazu eḡe zou loun, kele tatipelevolulala nu nōpe ge mina ta mi.

⁴⁹ Tō gilagi naa nō gā é zeizu zou loin ma, ta seikōḡoma nui.»

⁵⁰ Izelayele nuiti ti kēni gāna nō, eḡevelei Gōgō GALAGI devei veeni la Moize ta Aalōn ya.

⁵¹ Naama voloi bōḡoi nō gā, Gōgō GALAGI Izelayele nuiti kulani la Ezipete yooi va, eḡevelei ti-ma bulugiti ti zeini la kpasu ga pagō.

13

Devei é lo Pakegi
ta doun mōungiti ta-vai va

¹ Gōgō GALAGI bōeni Moize vō, é gē ma:

² «Doun zunu mōungi kpein fe bē, niiti ta zōlō Izelayele nuiti saama, nubuseiti ta toganiiti. Ma mōungi kpein Izelayele nuiti pō be, ta ga nōnō.»

³ Moize gēni nubuseiti ma: «À ḡize naama voloi zu, yeei wo gūlani la Ezipete yooi va, duōla velei wu, mazōlō Gōgō GALAGI ná-zeeḡaabaai gā é wo gūlani la. Nu mina bului mi nii levei su.

⁴ Wa gūlazu za Ezipete yooi va, molo gūlasu alugi ma, wo li.

⁵ Siēgi zu Gōgō GALAGI lēzu la ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, ta Gēte nuiti, ta Amōl nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, nii é ma gōnai woni womemewolani be ga é fe wo ve, ve nōnōi ta kōin gulōi vōvōaai ná, wa niima lēbiyai ve Gōgō GALAGI ve, niima alugi bōḡoi nō ma.

⁶ Folo lōfela laawu, wa gē buluiti miizu nii leve la su. Folo lōfelasiei ma, fetii gā gē Gōgō GALAGI lēbi vaa ma.

⁷ Wa buluiti mi folo lofela laawu, nii leuve la su. Bului nii leuvei su, naa mina ga wo-zeizuve, nu mina leuve ga wo vo be wa-yooi ga ná pe.

⁸ «Naama voloi zu, wa sufula wo-loun zunui ma ga: «Tofa ga naama vai, nii Goofo GALAGI keeni be, siegi zu ge fulani la Ezipete yooi va.»

⁹ Tofa ge wo ve wo-yeei va ga poogi, ta tookisui wo-lovalave, naa ga a ke Goofo GALAGI ná-togi ge wo-laave, mazaloo Goofo GALAGI wo fulave Ezipete yooi va ga ná-zeeffaabaai.

¹⁰ Wa niima levei zo, wo ke ma yeegefalalai ma kona-o-kona.

¹¹ «Siegi zu Goofo GALAGI leezu la ga woye Kanaan nuiti ta-yooi zu, egevelei é ma fonai woni la wo ve, ta wo-memewolani be, ga tofa vaazu feezu wo ve,

¹² wa doun zunu mungi kpein fe Goofo GALAGI ve, anee toganiiti ti-yivoi ma mungiti ti saloosu, ma zineiti ta ga Goofo GALAGI nono.

¹³ Wa soovale zivo mungi kpein unmo ga baala zivoi. Ni wo la unmoni, wa kotofave wolo. Wa doun zunu mungi kpein unmo, wo-loun zunuiti saama.

¹⁴ Siegi zu wo-loun zunuiti ti wo faazaasasu la lina ga lina, ga: «Naa voluve ga ga begele?», wa goofaavote ga: «Goofo GALAGI ná-zeeffaabaai maavele ga é ade fulani la Ezipete yooi va, duola velei wu.

¹⁵ Tei Falafon geni gefezu ga kikpaai, ga é mina be ade va, de va li, Goofo GALAGI doun zunu mungi kpein paani Ezipete yooi zu, é zo nuiti ti-loun zunu mungiti ma, é li suaiti ti-ma yivo zine mungiti po. Naa ga é keezu, ade ma zine mungiti kpein kulazu la ga zalajai Goofo GALAGI ve, ta de doun zunu mungiti kpein unmoosu la.»

¹⁶ Tofa ge ege poogi wo-yeei va, ta wo-lovalave, mazaloo Goofo GALAGI ade fulani Ezipete yooi va ga ná-zeeffaabaai.»

Seeli Kpolofei maazubude vai Izelayele nuiti be

¹⁷ Siegi zu Falafon beni la nubuseiti ba ga ti li, GALA ge la geni liini ga tiye Filiseti nuiti ta-yooi zu vele, anee ni naa wola maabufani, mazaloo GALA ge geni gefezu ma: «Nubuseiti ti ino ka leve, ti gale ma Ezipete yooi zu, ta gena kooi faa.»

¹⁸ Kele GALA ge ti gaafaleni ma, é li ga tiye ga tevebai zu velei, Seeli Kpolofei vo pelei. Izelayele nuiti ti fulani Ezipete yooi va, ti gasofiliai ga pagoo.

¹⁹ Moize Zozefe ma faeiti segeni ya, mazaloo Zozefe geni Izelayele ná-doun zunuiti ma: «A fonana, wo ge, GALA ka vaazu bosu wo va, wa le ga ma faeiti ya, wo ti maagooza ve va.»

²⁰ Ti zegeni Sukote, ti li, ti vu Etame tevebai laave.

²¹ Goofo GALAGI geni liizu ti lugfo foloi tonabiingi zu, é lo ti lugfo pelei zu, ta kpidii é lo ti lugfo ga abuzogi, é ti maafala, naa ga a ke ti zie folo ve kpidi va.

²² Tonabiingi la geni zegezu nubuseiti tugfo foloi laawu, abuzogi balaa la geni zegezu ti lugfo kpidii laawu.

14

Falafon ná-koovebeiti pile fai Izelayele nuiti polu

¹ Goofo GALAGI boni Moize vo, é ge ma:

² «Boe Izelayele nuiti po ga ti gale ma, ti vu Pi-Gafulote fakalave, Mighedole ta kpolofei ti yoozuvu, Baale-Sefon letemave. Naama adave letemave ga vu ná, kpolofei gobave.

³ Falaḡon ḡa ʋaazu ḡεεzu ma: «Izelayele nuiti ti loa ya zooi zu, tevebai ti maaḡolega.»

⁴ Nà Falaḡon ḡigi ʋaazu, toḡa ʋaazu ʋilesu ti ʋolu, kee nà ʋaazu lebiyai zolḡosu ga Falaḡon ta ná-kḡoʋebei maavele. Ezipete nuiti ta kweε ga nà ga ḡoḡḡ GALAGI.» Izelayele nuiti ti keeni ḡana nḡ.

⁵ E woni Ezipete masagi ma ga Izelayele nuḡuseiti ti ʋela. Názu ḡa Falaḡon ná-kisiei ta ná-botigε nuiti ta-ḡisiei latini la, é lo nuḡuseiti ta-vai ʋa. Ti ḡeni ma: «Leeni ḡa ade keai, ga de ʋe fai Izelayele nuḡuseiti ba, ti li, da-wotiiti ti la mḡ ḡea?»

⁶ Falaḡon ná-wotoloi ḡeʋele ʋeteni, é ná-kḡoʋebei ʋile ʋolu.

⁷ E wotolo ḡiin gola undḡzita (600) zεḡeni ta Ezipete wotoloiti kpein, kḡoḡḡ nuiti ti ḡeni ti zu ga nu zavaḡavagi.

⁸ ḡoḡḡ GALAGI Ezipete masagi Falaḡon ḡigi ʋaani, Falaḡon ʋile Izelayele nuiti polu. Izelayele nuiti ti ḡulani ga zεbei.

⁹ Ezipete nuiti ti ʋileni ti ʋolu, sooiti kpein, ta Falaḡon ná-wotoloiti, ta ná-soo ʋize zalavusuiti, ta ná-kḡoḡḡ, ti zeelini ti ma, názu ti ʋuuni kpoloḡei ḡobaʋe, Pi-ḡaḡilote ʋele, Baale-Sefon letemaʋe.

¹⁰ Falaḡon ḡeni maaḡuḡazu ti ʋa. Izelayele nuiti ti ḡaazuwuzεḡeni, wεe Ezipete nuiti ba, ti ʋaazu ti ʋolu ʋelei. Izelayele nuiti ti wola luani, ti kpeei looni, ti woḡula ḡoḡḡ GALAGI ma.

¹¹ Ti ḡeni Moize ma: «Kabayeḡea ti la Ezipete yooi zu ʋaa, é ʋaazu ga giye ga gi za tevebai zu? Lee ḡa é keai ga giye, é ḡulazu ga giye Ezipete yooi ʋa?»

¹² Naa laade gi ʋena bo é ma Ezipete yooi zu ʋaa ga: «Gi ye ná, gi botii ḡe Ezipete nuiti ʋe?» Mazḡḡo fizḡε gi ma ga gi botii ḡe Ezipete nuiti ʋe, é leve gi zaa vai ʋa tevebai zu.»

¹³ Moize nuḡuseiti ḡoḡḡaʋoteni, é ḡe ti ma: «À mina lua. A ye zeini ʋe, wo wεe, ʋelei ḡoḡḡ GALAGI ʋaazu wo ḡizosu la za. Mazḡḡo Ezipete nuiti wo ti ḡaazu za, wo la mḡ ti ḡaa eyesu ʋe.

¹⁴ ḡoḡḡ GALAGI ḡa kḡai ḡḡ wo ʋe. Wḡun, à ná lei tḡon.»

¹⁵ ḡoḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Lee vaa zu é woḡulazu mḡ ga kpeei? ʋḡe Izelayele nuiti ʋḡ, ga ti ḡa nḡ li.

¹⁶ Dḡun, ḡa-lukḡai wuzεḡe, yeemaale kpoloḡei ma, é bali su. Izelayele nuiti ta lḡzu kpoloḡei zaamaʋe ga ḡḡḡa ʋḡi.

¹⁷ Nḡun nà, nà ʋaazu Ezipete nuiti kigi ʋaazu, ga ti ʋile ti ʋolu. Nà ʋaazu lebiyai zolḡosu Falaḡon ta ná-kḡoḡḡ ná-faa zu, ta ná-wotoloiti, ta ná-soo ʋize zalavusuiti.

¹⁸ Ezipete nuiti ta kweε ga nà ga ḡoḡḡ GALAGI, siεgi zu Falaḡon ta ná-wotoloiti ta ná-soo ʋize zalavusuiti, ta nà-lebiyai ḡulana la kelema.»

¹⁹ GALA ná-geezuḡelai nii é ḡeni liizu Izelayele ʋebei luḡḡ, naa leveni ga ti ʋolu ʋelei. Tonaḡiingi zεḡeni ʋalaa ti ḡakala ʋelei, é li, é lo ti ʋolu ʋelei.

²⁰ E loni Ezipete nuiti ta-ʋebei ta Izelayele nuiti ta-ʋebei ti zḡḡzuʋe. Tonaḡiingi ḡeni ga kpidi ʋḡii ḡilazu ʋelei ʋe, ta é ḡa wozaḡala kpidii zu zḡḡa ʋelei ʋe. Ti la ḡeni maaḡuḡani ʋḡḡ ʋa ḡeḡelēin kpidii.

²¹ Názu ḡa Moize yeemaaleni la kpoloḡei ma, ḡoḡḡ GALAGI kpoloḡei ḡaaḡaleni ma kpidii ḡeḡelēin ga folo ḡulazu ʋele ʋiilei, nii gola yeḡḡaḡaa. E kpoloḡei ʋḡni, ziei ʋali su.

²² Izelayele nuiti ti lḡni kpoloḡei zaamaʋe ga ti-ḡḡḡa ʋḡai. Ziei ḡaalēni ba, é ḡe ga siḡigi ti-yeezazuʋe ta ti-ḡḡzezuʋe.

²³ Ezipete nuiti ti ʋileni ti ʋolu kpoloḡei zaamaʋe ga Falaḡon ná-sooiti kpein, ta ná-wotoloiti, naa ʋεε ná-soo ʋize zalavusuiti ba.

24 Ma g̃eelaalaosuve sobui, G̃ooḡḡ GALAGI yeṇi abuzogi ta tonaḡiingi letemaue, é weleni Ezipete nuiti ma bulugi va, é Ezipete nu bulugiti ke wuulee.

25 E ta-wotoloiti k̃oḡḡiti kulani ba, ti zie vai baa. Ezipete nuiti ti ḡeni ma naazu: «Ade vela Izelayele nuiti ba, maz̃oḡḡ G̃ooḡḡ GALAGI ḡa k̃oḡḡ ḡoḡzu ti ve de laalḡḡma.»

26 G̃ooḡḡ GALAGI ḡeni Moize ma: «Yeei maale kpoloḡei ma, ziei ḡa ḡaaḡalesu ma Ezipete nuiti ma, ta ta-wotoloiti, ta ta-zoo bize nuiti.»

27 Moize yeemaaleni kpoloḡei ma. Sobui zeelizuue, kpoloḡei vaani daazuue volu. Ezipete nuiti ti bizeni maaḡuḡazuue ti va, keḡe G̃ooḡḡ GALAGI Ezipete nuiti tooni kpoloḡei zaamaue.

28 Ziei ḡaaḡaleni ma, é wotoloiti maaḡoḡe, ta soo bize zalavusuiti, ta Falaḡḡn ná-k̃oḡḡḡi kpein. Niiti ti looni kpoloḡei zaamaue Izelayele nuiti polu vele, gila kpalaa ge la ḡeni ḡulani.

29 Keḡe Izelayele nuiti ti zieni ga ḡḡḡa ṽoḡḡiti kpoloḡei zaamaue. Ziei ḡaal̃eni ba eḡe sig̃igi, ti-yeezazuue ta ti-ḡoḡezuue.

30 Naama voloi G̃ooḡḡ GALAGI Izelayele ḡizoni, é kula Ezipete nuiti zea. Izelayele Ezipete nuiti ma voomaiti kaani laani kpoloḡei laaue.

31 Izelayele G̃ooḡḡ GALAGI ná-zeeḡaabaai ḡaani, é keeni Ezipete nuiti daalḡḡma. Nuḡuseiti ti luani G̃ooḡḡ GALAGI va. Ti ḡidaaleveni G̃ooḡḡ GALAGI ma, ta ná-botig̃e nui Moize.

15

Unm̃oḡḡ guyei

1 Názuue, Moize ta Izelayele nuiti ti niima wuyei looni G̃ooḡḡ GALAGI ve, ti ḡe ma:

«Nà guyei loozu G̃ooḡḡ GALAGI ve, maz̃oḡḡ é ná-f̃onifaamai ḡulave keḡema, é sooi ta kpize nui viliga kpoloḡei wu.

2 G̃ooḡḡ GALAGI ḡa ga s̃uvikei ta nà-maamuse wuyeiti ma ungi, toḡa é ga nà-kizogi.

Toḡa ga nà-GALAGI, nà b̃oḡḡ.

Toḡa ga k̃eḡe ná-GALAGI, nà maamusezu.

3 G̃ooḡḡ GALAGI ḡa ga k̃oḡḡfulubai.

Daaseigi ḡa ga G̃ooḡḡ GALAGI.

4 E Falaḡḡn ná-wotoloiti ta ná-k̃oḡḡḡi viliga kpoloḡei wu, ná-k̃oḡḡfuluḡa ḡezeiti maaḡoḡlega Seeli Kpoloḡei wu.

5 Zie lakpatakpagiti ti ti maaḡoḡleni, ti yeini ziei ḡomaveti eḡe k̃otui.

6 Ee, G̃ooḡḡ GALAGI, è-yeezai maayikiue ga suvikei.

Ee, G̃ooḡḡ GALAGI, è-yeezai ḡa é è zili nui ḡaaỹni.

7 Ee, è ḡaazu unfegi w̃oḡḡe!

Da naati tokasu, niiti ti wuzeg̃ezu è laalḡḡma,

ḡa yeebesu ḡa-yiig̃aawana wolai va,

é ti ḡala eḡe kpakui.

8 Ziei ma zig̃igiti ti loni ga è-zokpa zu viileiti maavele.

Ziei ḡaal̃eni ba eḡe sig̃igi,

paliiti ti baani kpe kpoloḡei zaamaue.

9 Sili nui ḡeni ḡeezu ma: «Nà vile ti volu, ḡè ti zo.

Nà ta-naavoloi ḡaaḡwe, ḡè ta mi.

Nà boḡa z̃okp̃oi m̃eḡn, ḡè yeei veḡe ti ma.»

10 E laavuuvuuni, kpoloḡei ti maaḡoḡleni.

Ti ǵeni loozu eǵe kena kpui ziei wu, ti wola yeeǵaabaai.

¹¹ Ee, Ǵooǵo GALAGI, be ǵa é ga è ǵevele galagiti saama?

Be ǵa é ga è ǵevele, maayikiai nadedai zu, ǵaazu unfegi be, maamuséi zoloogai ma, é laavoo vaiti keezu?

¹² E yeezai maalení nò, zoi gi be nui kpo.

¹³ Nuḅuseiti é ti unmòni, è loni naati tuǵo ga da-woǵeǵiladai, da losu ti luǵo ga è-zuvikei, è li ga tiye è-zeizu nadedai.

¹⁴ Nuḅuseiti ti menini, ti zubaali, dualuagi Filiseti nui soga.

¹⁵ Edome ǵundiǵiiti sasu ǵa balizu, sasubalii Moabe ǵooǵulubaiti soni, Kanaan zeí wo nui dotozulevea.

¹⁶ Maalua vai ta dualuagiti ta zeeli ti ma.

E-yeelokoi ná-bòobí maavele ma, ta ǵeezu ga boḅoiti eǵe kotui, ee, Ǵooǵo GALAGI, eyesu da-nuḅuseiti ti leve, da-nuḅuseiti è ti ǵeyaai.

¹⁷ Da liizu ga tiye, è ti zeí da-ǵizeí ma, ee, Ǵooǵo GALAGI, adave è ná betea ga è-zeizuve, ee, Maligii, seizu nadedai, nii è-yeeti ti kpeteni.

¹⁸ Ǵooǵo GALAGI ǵa masadai ǵeezu eyesu ǵo.»

¹⁹ Mazòob Falagón ná-sooiti, ta ná-wotoloiti ta ná-soo bize zalavusuiti ti looni kpolodei zaamave. Ǵooǵo GALAGI kpolodei ǵaǵale ma ti ma, kele Izelayele nui ti zieni ga ǵoǵa vooi kpolodei zaamave.

²⁰ Miliyame é ga GALA goo wo anzanui, Aalon baazeelai, tamadegi zegeni. Anzanuiti kpein ti vileni polu ga tamadegiti, ti da kuai wo.

²¹ Miliyame ǵeni guyei laazosu, é da ǵe ma:

«À guyei loo Ǵooǵo GALAGI ve, mazòob é ná-bòobí lai ǵula kelema, è sooi ta kpize nui viliga kpolodei wu.»

IZELAYELE NUI TI TA-ZIEI TEUBAI ZU

(15:22--18:27)

Mala dei vo be

²² Moize liini ga Izelayele nui, ti zefe Seeli Kpolodei vo be. Ti Suul teubai zu velei zegeni, ti zieni teubai zu ga folo savago, ti la ǵeni zie ǵaani ǵeǵein.

²³ Ti zeelini Mala, kele ti la ǵeni zooni, ti va Mala dei ta bole, toozei é wanani. Naa ǵa é keeni, naama laaseigi veeni ba ga Mala (nii poluve ga «wanave»).

²⁴ Nuḅuseiti ti zeli loni Moize ma, ti ǵe ma: «Leeni ǵa gá kpo?»

²⁵ Moize woǵulani Ǵooǵo GALAGI ma. Ǵooǵo GALAGI gului ta leeni la. E ma buǵai ta vilini ziei wu, ziei neeni.

Miná ǵa Ǵooǵo GALAGI toḅgiti ta deveiti feeni ná-nuḅuseiti zea ná. Miná ǵa é ti voluǵulani ná.

²⁶ E ǵeni ma: «Ni wa woilona gò ma ga pagò, nèi gè ga Ǵooǵo GALAGI wa-GALAGI, ni wa naa ǵeena, nii solegai gazu, ni wa woilona na-deveiti ma, ta ni wa na-toḅgiti kpein sona, gè la seeḅeiti tagila kpala pèa wo va, nii gè pèeni Ezipete nui ba, mazòob na ga Ǵooǵo GALAGI, nii é wo ǵedesu.»

²⁷ Ti zeelini Elime, ve zieun puugo maazu felego (12) ǵeni ná, ta doo wulu vuulofela (70). Ti vuuni miná zieleve.

16

Manegi ta kakalogiti

¹ Izelayele ʋebɛi kpein ge zɛɣeni Elime, ti li, ti zeeli Sin teʋebai zu, nii ɛ Elime ta Sinayi ti yɔɔɔzʋʋɛ, folo puugɔ maazu lɔlɔsiɛi (15) ma, alugi velesiɛi ma, ti ɣulaai ma Ezipete yooi ʋa.

² Izelayele ʋebɛi kpein ge zeliɪ loni Moize ta Aalɔn ma teʋebai zu.

³ Izelayele nuiti ti ɣeni ti ma: «Leeni vaa zu gi la zaani Ɔɔɔɔɔ GALAGI yeezu Ezipete yooi zu, siɛgi zu gi ɣeni la sua liɣiiti koba, siɛgi zu gi ɣeni la bului miizu, gi yiɔɔ kpe? Kele wo ʋaʋɛ ga giye teʋebai niizu ga wo bebei nii kpein paa ga pului.»

⁴ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Nà ʋaazu bului ʋuuzu, ɛ zeɣe geezʋʋɛ. Nuʋuseiti ta ʋaazu ɣulazu, ti ɔa zeʋe folo-o-folo nii lieɣi a kula ɣɛ, naa ɣa a ke gè ti voluɣula, gè peɛ ni ta zie ga nà-tɔgi, ɔaa ni ti la ziaa la.

⁵ Folo lɔzitasieɪ, siɛgi zu ti naa ɣeʋele beɛɛzu la, nii ti ʋaazu la, nii ta ɔa zeʋe folo-o-folo, toɣa ɣɛ ga ná zeizu felegi.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti ɣeni Izelayele nuiti ma: «Za kpɔkɔi, wa ʋaazu kwɛɛsu ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa ɛ wo ɣula Ezipete yooi ʋa.

⁷ Sobu, wa Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɣa, tɔzeɪ ɛ wa-yelilomaiti menige, wo keai Ɔɔɔɔɔ GALAGI laalɔɣɔma. Mazɔlɔɔ gá ga leeni, wo zeliɪ losu gi ma?»

⁸ Moize ɣeni ma: «Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa suai veezu wo ya za kpɔkɔi, wo mi, sobui ɛ bului ve wo ya, wo mi, wo yiɔɔ. Ɔɔɔɔɔ GALAGI zelilomaiti menige, wo ti ɣɛai daalɔɣɔma, mazɔlɔɔ gá ga begele? Giya lei wa-yelilomaiti ti ʋa ɣɛ ɣɛɛzu gi laalɔɣɔma, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa ti ɣɛɛzu daalɔɣɔma.»

⁹ Moize ɣeni Aalɔn ma: «Bo Izelayele ʋebɛi ma, ga ti maaɔɔɔɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ʋa, mazɔlɔɔ ɛ ta-yelilomaiti menige.»

¹⁰ Siɛgi zu Aalɔn ɣeni ɔɔɛzu la Izelayele ʋebɛi kpein pɔ, ti ɣaavoteni ga teʋebai ʋɔ pelei, peɛɛ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-lebiyai ɣulani kelema tonabiingi zu.

¹¹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ʋɔ, ɛ ɣɛ ma:

¹² «Gè Izelayele nuiti ta-yelilomaiti menige. Ɔɛ ti ma: «Kpɔkɔi wa suai miizu, sobui wa yiɔɔ ga bului, wa ʋaazu kwɛɛsu ga ná ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.»

¹³ Kpɔkɔi, wɔniiti ti ʋaani, ti-ma zii ɣɛai eɣɛ kakalogi, ti ti-ʋuuzʋʋɛ maaɔidi. Sobui, nɔɔɔɔɔ ɣeni ʋɛeni ti-ʋuuzʋʋɛ maaɔoolii zu.

¹⁴ Siɛgi zu naama nɔɔɔɔɔ ɣɛɛɛni la, ani goi ta ɣeni teʋebai zu eɣɛ ani waa, eɣɛ kobe kolegi ma buun goiti, ɛ zooli ma.

¹⁵ Izelayele nuiti ti wɛɛni ba, ti ɣɛ ɔɔɔɔ ma ti ɣilagilagi: «Leeni ɣa ga nii?» Mazɔlɔɔ ti la ɣeni kwɛɛ, nii ɛ ɣeni de. Moize ɣeni ti ma: «Bului ve Ɔɔɔɔɔ GALAGI fea wo ya ga daamianigi.

¹⁶ Peɛɛ nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI deveai: Eɛɛ gilagilagi naa yeʋɛ, nii a zoolo ga ná-daamianigi, kɔɔɔ ganiɪ ɣɛ gila nu ɣila, eɣɛvelei wa-nuiti tieɣi la. Eɛɛ ge ta zeɣe naati be, niiti ti ná-seɣe ɣotai wu.»

¹⁷ Izelayele nuiti ti keeni ɣana. Tanigaa ti zeʋeni ga gola, tanigaa ma ti zeʋe ga tago.

¹⁸ Ti ɣeni kɔɔɔsu kɔɔɔ gani zu, zɔi ɛ ɣeni zeʋɛzu ga mɔinda, ɛ la ɣeni ʋoʋʋazu naa ya, zɔi ma ɛ ɣeni tago nɔ yeʋɛzu, naa la ɣeni ʋalasu. Eɛɛ ge ɣeni zeʋɛzu, ɛ zoolo nɔ ná-daamianigi ma.

¹⁹ Moize ɣeni ti ma: «Nu nɔpe ge mina ta ye ná, ɛ ʋa yeɛsu sobui.»

²⁰ Nui tanigaani ti la ɣeni woiloni Moize woo ma, ti ta yeɛni ná yeɛsu sobui. Kele koegiti ti ʋuuni su, naa makugi ɣulani. Moize yiɔɔaawanani naama nuiti ma.

²¹ Sobu ɣilagila, eɛɛ ge ɣeni naa yeʋɛzu, nii a zoolo ga ná-daamianigi. Siɛgi zu foloi ma liegi a la ʋaana la, gaa ɣeni wuunsu.

22 Foloji lɔzitasiei, ti ɣeni daamianigi zeizu felegɔi yevɛzu, wɔmɛɛl zu felegɔi nu ɣila. Bɛbei ma ɣundigɛiti kpein ti vaani, ti sugula Moize ma.

23 Moize ɣeni ti ma: «Naa ɣa Ɔɔɔɔ GALAGI bogai, lina ɣa ga dooɔo folo padegai Ɔɔɔɔ GALAGI vɛ. A naa mɔ, nii ɛ wo ya ga wo mɔ. A naa bɔbɔ, nii ɛ wo ya ga wo kpɔbɔ, mɔtai nii kpein ɛ yesu, wo naa make eyɛsu sobu.»

24 Ti zeni nɔ eyɛsu sobui, eɣevɛlei Moize devei veeni la. Naa maku ge la ɣeni ɣulani, ta koegaa ti la ɣeni vuuni su nɛgɛɛin.

25 Moize ɣeni ma: «À mi za, mazɔbɔ dooɔo folo vɛ Ɔɔɔɔ GALAGI vɛ. Za, wo la ta ɣaa adavɛ tanɔpɛ eteavɛ.

26 Folo lɔzita laawu, wa ɣɛ zevɛzu, kelɛ folo lɔfelasiei ɣa ga dooɔo folo, ta la ɣɛa nɔ, naama yeei.»

27 Foloji lɔfelasiei ma, nuɓusei tanigaani ti ɣulani ga ti ta yevɛ, kelɛ ti la ɣeni ta ɣaani.

28 Nɔzu ɣa Ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni la Moize ma: «Eyɛsu sie kpɛgele zu ɣa wo yesu ɣɛɛzu la nɔ-deveiti ta nɔ-tɔgiti so fai va?

29 A kwɛɛ ga Ɔɔɔɔ GALAGI dooɔo folo veevɛ wo ya, naa ɣa ɛ ba, folo lɔzitasiei ma, toɣa folo felegɔ laamianigi veezu wo ya. ɛsɛ ge ye zeizuvɛ, nu mina zɛge zeizuvɛ folo lɔfelasiei ma.»

30 Nuɓuseiti ti dooɔo folo maɔnɛni, ti looɔo folo lɔfelasiei ma.

31 Izelayɛle vɛɛyɛɣei naama laamianigi laaseigi vɛɛni ga manegi. E ɣulani ga kɔliandɛlegi ma ɣaei, ɛ ɣoleni, ɛ nɛɛ ga gatoi ɣevɛlei, nii kɔin gulɔi ba.

32 Moize ɣeni ma: «Wɛɛ nii Ɔɔɔɔ GALAGI devea: A kɔɔɔ ganii zu ɣila make manegi zu, wo-mavofodaiti bɛ, lina ɣa lina, naa ɣa a kɛ ti bului ɣa, nii gɛ feeni wo ya, wo mi tevbai zu, siegi zu wo ɣulani la Ezipete yooi va.»

33 Moize ɣeni Aalɔn ma: «Digii zɛgɛ, ɛ kɔɔɔ ganii nɛ ɣila pu su manegi zu, ɛ sei Ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, naa ɣa a kɛ ɛ make wo-mavofodaiti bɛ lina ɣa lina.»

34 Eɣevɛlei devei la, Ɔɔɔɔ GALAGI feeni Moize ya, Aalɔn seini zeele woo zevɛi ma ɣesui ɣakalavɛ, naa ɣa a kɛ, ɛ make.

35 Izelayɛle nuiti ti manegi miini kona vuunaanigɔ (40) laawu, eyɛsu ti zeeli zooi naa zu, vɛ nua ti ɣeni zeini nɔ. Ti manegi miini, eyɛsu ti zeeli Kanaan yooi ɣwɛgi ma.

36 (Nu ɣilagilagi ɣɔnɔgi ɣeni ga kɔɔɔ ganii zu ɣila. Kɔɔɔ ganii nii daaseigi ga wɔmɛɛlegi, naa ɣa ga efagi ma ɣaagwɛsu puugɔi.)

17

Ziei ɣula vai Ɔɔɔɛbe vasai va (Gaalɔ Sɛvɛi 20:1-13)

1 Izelayɛle vɛbei kpein ge zɛɣeni Sin tevbai zu, eɣevɛlei Ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-deveiti ɣeni la, ɛ vile ta-zie vai va, ti liini, ti vu Lefidime. Vɛ nuɓuseiti ti la ɣeni zie zɔbɔni nɔ, ti va bɔɔle.

2 Nɔzu ɣa nuɓuseiti ti wuzɛɣeni la Moize laalɔɔma. Ti ɣɛ ma: «À ziei ve gi ya, gi bɔɔle.» Moize ti woɔɣaavoteni, ɛ ɣɛ ti ma: «Leeni vaa zu wo wuzɛɣezu dɔalɔɔma? Leeni vaa zu wo Ɔɔɔɔ GALAGI zuɣɔɣɔsu?»

3 Nuɓuseiti ti ɣeni nɔ, kpɔɔle wɔin da bɔi ti la, ti da zɛlii lo Moize ma. Ti ɣeni ɣɛɛzu ma: «Lee vaa zu ɛ gi ɣulaai Ezipete yooi va, ga ɛ gi vaa ga kpɔɔle wɔin, giya-o, gi-lointi-yo, ta gá-loganiiti-yo?»

4 Moize woɔɣulani Ɔɔɔɔ GALAGI ma, ɛ ɣɛ ma: «Leeni ɣa nɔ kɛ, ɛ lo niima nuɓuseiti ba? Nɔ tago nɔ vɛ, ti va ti sɔɔ ga kɔtui.»

⁵ Góogó GALAGI ɣeni Moize ma: «Leve nuɓuseiti kakala velei, è Izelayele ɣewolai tanigaani seɣe, ɗa-lukpɔi ɓalaa seɣe, nii è zie wolai Nile loɣani la, è li luɣɔ velei.

⁶ Wɛɛ, nà liizu, gè lo è luɣɔ Góolebe ɣotui ma, ɗa kɔtui loɣa, ziei ɣa ɣula ba, nuɓuseiti ta ɓóole.» Zekana Moize keeni la, Izelayele ɣewolaiti gaazu.

⁷ E naama adave laasei peeni ga Masa ta Meeliɓa (niiti ti-voluyeti ga «suɗɔɣɔgi» ta «maaghaalii»), tózei Izelayele nuiti ti maaghaalii ɣeeni ná, ti Góogó GALAGI zuɗɔɣɔ, ti ɗa ɣe ma: «Góogó GALAGI ɣa ade zaama nei, ɓaa é la ná?»

Izelayele nuiti ti pile sɔlɔɔ fai

Amaleke nuiti ma

⁸ Amaleke nuiti ti vaani, ti kóoi veɛ Izelayele nuiti ba Lefidime.

⁹ Moize ɣeni Zozuwe ma: «Yiimazeɣe ga zunui tanigaa ade ve, wo li, wo vala Amaleke nuiti ba. Lina, nà liizu, gè lo gize unmauve, GALA ná-tukpɔi zoni zèa.»

¹⁰ Zozuwe naa ɣeeni, nii Moize boni ma, ga é Amaleke zakpe. Moize veɛ Aalɔn va, ta Guul ti leeni gizei unmauve.

¹¹ Siɛgi zu Moize a la yeei wuzegena la, Izelayele ɣeni pile sɔlɔɔsu, keɛ siɛgi zu a la yeei yeina la, Amaleke ɣeni pile sɔlɔɔsu.

¹² Tei Moize yeeiti suɓɔlɔni, ti kɔtui zegeni, ti da bu, é ze maazu. Aalɔn ta Guul ti zeeiti soni, gilagi lo kakamauve, zoi lo zóla velei, zeeiti maalegai yeni de kpaan eyesu foloi da.

¹³ Zozuwe pile sɔlɔɔni Amaleke ma ta ná-nuɓuseiti, ga boɣa zɔkpɔ gaaligi.

¹⁴ Góogó GALAGI ɣeni Moize ma: «Niima vaiti seve sevei zu, é ɣe ga ɣizesu vaa, è bo Zozuwe ma ga, nà Amaleke ma zuwui gaalevezu geegɔlɔgi wu, nu la mɔ ɣisiaa ti zu.»

¹⁵ Moize zalaɣa ɣulazuve ta loni, é daasei peeni ga: «Góogó GALAGI ɣa ga ná-dalapoi.»

¹⁶ E ɣeni ma: «Tózei nui ta yeei wuzegena Góogó GALAGI ná-masa kpɔkpɔgi laalɔɣɔma, Góogó GALAGI ná-kóoi ɣa ɣe Amaleke laalɔɣɔma, yeeɣeɣalaiti pe su.»

18

Moize nekoi Zeetelo

ná-daalima vai

¹ Moize nekoi Zeetelo, Madiyan zalaɣa ɣula nui, naa kpein menini, nii GALA ge keeni Moize ve ta ná-nuɓusei Izelayele nuiti, naa ɣa é ɣeni ga Góogó GALAGI Izelayele nuiti kula vai Ezipete va.

² Moize nekoi Zeetelo Moize anzai Seefɔla zegeni, nii Moize yeeɓeni ba, é li keɛɣe ɔɔ be volu,

³ ta ná-doun zunu felegɔiti ɓalaa, gilagi laaseigi ɣeni ga Geesosome (nii poluve ga «seikɔɣɔmai»), mazɔlɔɔ Moize ɣeni ma: «Nà ga seikɔɣɔma nui, gè zeini zou ɣili su.»

⁴ Zoi laaseigi ɣeni ga Eliyezeeɛl (nii poluve ga «ná-GALAGI ɓɔge bà»), mazɔlɔɔ é ɣeni ma: «Kèé ná-GALAGI ɓɔge bà, é ùnmá, é kùla Falaɣɔn ná-boɣa zɔkpɔi ya.»

⁵ Moize nekoi Zeetelo liini teɓebai zu ga Moize ná-doun zunuiti ta anzai, ve é ɣeni vuuni ná, GALA ná-gizei ɣoba.

⁶ E wooleveni Moize ma, é ɣe ma: «Nòun nà, è-nekoi Zeetelo, pàave è ɔɔ be, ga è-anzai, é veɛ ná-doun zunu felegɔiti ba.»

⁷ Moize ɣulani é nekoi laaɣomi, é nɔkɔ bu, é neene ga daave komagai. Ti ɓɔɣɔ gaazaɣani ta-ɣeɗeyaiti ma vaa ma, naa volu ti leeni Moize ná-seɣe ɣotai wu.

⁸ Moize naa kpein suɣulani nekoï ma, nii Ɔooɣɔ GALAGI keeni ga Falaɣɔn ta Ezipete yooi Izelayele ná-faa zu, kpɔɔiti kpein ti zeelini ti ma pelei zu, ta velei Ɔooɣɔ GALAGI ti ɣulani la ti zu.

⁹ Zeetelo ɣoozunεeni faa vaɣɔi kpein ma vaa zu Ɔooɣɔ GALAGI keeni Izelayele nuiti be, ta eɣevelei é ti unmooni la, é ti ɣula Ezipete nuiti zea.

¹⁰ Zeetelo ɣeni ma: «Mamagi ɣa Ɔooɣɔ GALAGI ve, nii é wo ɣula Ezipete nuiti zea, ta Falaɣɔn ya, nii é nuɔuseiti kula Ezipete nuiti ta-zobogi ya!

¹¹ Gè kwεεga niizu ga Ɔooɣɔ GALAGI woɔɔve, é leve galagiti kpein ba, é naa ɣulani keɔma, siegi zu Ezipete nuiti ti ɣeni gaazumaavoo vaiti keezu la ga Izelayele nuiti.»

¹² Moize nekoï Zeetelo gala zalaɣai ta zalaɣaiti kulani GALA be. Aalɔn ta Izelayele ɣewolaiti kpein ti naama laamii woni voooma ta Moize nekoï, GALA gaazu.

¹³ Poluma zobui, Moize zeini ga é nuɔuseiti ta-lukpɔiti gaaleve. Nuɔuseiti ti loni Moize ɣakala, é zo sobui ma, eyesu kpɔkɔi zeeli.

¹⁴ Nii kpein Moize keeni nuɔuseiti be, nekoï naa ɣaani, é ɣe ma: «Lee ɣa è keezu niima nuɔuseiti be? Lee vaa zu è zeizu da ɣila, nuɔuseiti kpein ti loni é ɣakala, é zo sobui ma, eyesu kpɔkɔi zeeli?»

¹⁵ Moize nekoï woɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Toɣa ga nuɔuseiti ka ti vaazu pò ga ti GALA gaazaɣa.

¹⁶ Siegi zu fai ta ɣeezu la ti ya, ta vaazu pò, gè tukpɔi ɣaaleve ti yɔɣɔzu, gè GALA ná-deveiti ta ná-tɔgiti deε.»

¹⁷ Moize nekoï ɣeni ma: «Nii è keezu, naa la vani.

¹⁸ Da ɔɔɣɔ suvikɔi besu fala, ta niima nuɔusei balaa é è va, mazɔɔo fai nii wuive è-zɛbei ma. Da ɣila è la zooga è va ke.

¹⁹ Niizu, woilona gɔoi ma, nà è lenεsu, GALA ge ɣe è va! Ɔe ga nuɔuseiti gaazuve GALA koba, da ɔɔɣɔi è li ga nuɔuseiti ta-vaiti GALA pɔ.

²⁰ Deveiti ta tɔgiti gaale ga tiye, pelei le ga tiye, nii maanɛai ti vile ba, ta keewotii nii maanɛai ti ke.

²¹ Yiimazeɣe ga sɔbelama zunuiti nuɔuseiti kpein saama, ti luazu GALA ba, zunuiti ti ɣiliai gaamai va, ti lobeanii wɔinzeɣezu, è ti zeɣe, è ti zeï nuɔuseiti unda ga nu waagilagila kundigɔiti, nu ungilagila kundigɔiti, nu vuulɔɔludɔɔlu kundigɔiti, ta nu vuupuu kundigɔiti.

²² Ti da nuɔuseiti ta-lukpɔi gaaleve sienɔpe, ti va ga faa biingiti è vɔ, tiya ɔɔɣɔiti ti faa goiti ma lukpɔi ɣaaleve. Ta ɣula da-ɣasɔi ma, wo seɣe voooma.

²³ Ni da naa ɣεena, GALA ge deveiti fe è ya, da zoo è zie bu ga pagɔ, niima nuɔuseiti kpein ta zeeli ziileigi zu ti vɔ be.»

²⁴ Moize woiloni nekoï wooi ma, é naa kpein keeni, nii naa boni ma.

²⁵ Moize yiimazeɣe ga sɔbelama zunuiti, Izelayele nuiti kpein saama, é ti zeï nuɔuseiti unda ga nu waagilagila kundigɔiti, nu ungilagila kundigɔiti, nu vuulɔɔludɔɔlu kundigɔiti, ta nu vuupuu kundigɔiti.

²⁶ Ti ɣeni nuɔuseiti ta-lukpɔiti gaalevezu sienɔpe, ti ɣeni vaazu ga faa biin golaiti Moize vɔ be, tiya ɔɔɣɔi ti bena fai mɔtaiti ma lukpɔi ɣaaleve.

²⁷ Moize beni nekoï va, é li, naa liini ná-zooi zu.

GALA NA-MINAZEGE IZELAYELE NUITI BE

19

(19:1--24:18)

*Izelayele zeeli vai
Sinayi gizei vɔ be tevbai zu*

¹ Alugi zavasiei ma, ti g̃ula voluma Ezipete yooi va, Izelayele nuiti ti zeelini Sinayi tevebai zu naama voloi.

² Ti zegeni Lefidime, ti liini, ti zeeli Sinayi tevebai zu, ti uuuni tevebai zu. Izelayele uuuni miná, gizei g̃akalave.

³ Moize læeni GALA pɔ pelei, G̃ooḡo GALAGI tolini gizei unmauve, é g̃e ma: «Wɛɛ, nii g̃a da bo Zakobe ná-pɛɛyeg̃ei ma, è daazeeli Izelayele nuiti ma.

⁴ «Wa b̃oḡoḡoi wo naa g̃aani, nii gè k̃eeni ga Ezipete nuiti, gè wo zegeni kog̃e g̃oḡegiti su, gè va ga woye pɔ pelei.

⁵ Niizu, ni wa woilona g̃ooi ma, ni wa mak̃ena ná-minazeg̃egi ma, wa g̃e ga ñño g̃iteḡiteḡiti, nuḡuseiti k̃pein saama. Añe ni eteai k̃pein ka ga ñño,

⁶ w̃oun wa, wa g̃e b̃è ga zalaḡa g̃ula zii, nii ḡadegai.» Wooiti kana da ti wo Izelayele nuiti ma.»

⁷ Moize liini, é nuḡuseiti ta-g̃ewolaiti toli, é wooi nii k̃pein daani ti ve, eg̃evelei G̃ooḡo GALAGI devei veeni la zea.

⁸ Nuḡuseiti k̃pein ti zolooni faa g̃ila ma, ti g̃e ma: «Gá naa k̃pein k̃e, nii G̃ooḡo GALAGI bogai.» Moize nuḡuseiti gooi laazeelini G̃ooḡo GALAGI ma.

⁹ G̃ooḡo GALAGI g̃eni Moize ma: «Wɛɛ, ná vaazu è ṽo tonabiin gaag̃iligi zu, naa g̃a a k̃e, siegi zu gè b̃œzu la è ṽo, nuḡuseiti ti meni, ti la è la g̃o.» Moize nuḡuseiti gooi laazeelini G̃ooḡo GALAGI ma.

GALA kula vai k̃el̃ema Sinayi gizei ma

¹⁰ G̃ooḡo GALAGI g̃eni Moize ma: «Li nuḡuseiti pɔ b̃e, è ti ḡade za ta lina, ti ta-zeg̃eiti g̃ba.

¹¹ Ti g̃evele b̃et̃eai g̃ele foloi zavasiei ma, maz̃oḡo foloi zavasiei ma, G̃ooḡo GALAGI g̃a vaazu yeizu nuḡuseiti k̃pein gaazu, Sinayi gizei ma.

¹² Da nuḡuseiti kw̃esuve leve ba gizei maag̃oolii zu, è g̃e ma: «A dama, wo mina l̃e gizei ma, wo mina ṽoḡu dak̃oḡave va. Nu ñp̃e a ṽoḡuna gizei va, ta naama nui ṽaa.

¹³ Nu la yeeṽoḡua ba, k̃el̃e toḡa z̃o ga k̃ot̃ui, b̃aa ti b̃o ga m̃einti, é g̃eni ga sua, b̃aa nu, é la ỹega vulua ḡeg̃el̃ein.» Siegi zu baala sine miñei ma ṽuug̃i a ṽena la, tanigaa ta l̃e gizei ma názu.»

¹⁴ Moize yeini nuḡuseiti pɔ pelei, é zeg̃e gizei ma, é nuḡuseiti ḡadeni. Naati ti ta-zeg̃eiti g̃bani.

¹⁵ E g̃eni nuḡuseiti ma: «À g̃evele b̃ete folo saṽag̃o laawu. A mina maab̃uḡa anzanu g̃ila k̃palaa ba.»

¹⁶ Foloi zavasiei, ma zobui, tonai k̃puñeni, mainmainti ti da saḡa, ta tonabiin gaag̃iligai g̃eni gizei ma, puvu gooi wola g̃ulani. Nuḡuseiti k̃pein ti g̃eni zeini ti-ṽuuzuve, ti t̃oḡzeini ga sasub̃alii, dualuagi maavele ma.

¹⁷ Moize nuḡuseiti kulani ti-ṽuuzuve, ti GALA daag̃omi. Ti liini, ti lo gizei g̃oḡave.

¹⁸ Sinayi gizei k̃pein ge g̃eni ga duulu letele, t̃oḡzei G̃ooḡo GALAGI yeini ná, abui zaama. Naama luului g̃eni g̃ulazu eg̃e abu zulugi zu luului, gizei k̃pein ge g̃eni balizu ga zeeḡaaḡaa.

¹⁹ Puvu gooi g̃eni læzu, tugi da zizi. Moize g̃eni b̃œzu, GALA ge g̃eni goḡaavotesu ga woo wola.

²⁰ Zekana G̃ooḡo GALAGI yeini la Sinayi gizei ma, gize losaamave. Moize læeni ná.

²¹ G̃ooḡo GALAGI g̃eni Moize ma: «Yei, è nuḡuseiti kw̃eteve, ta mina b̃ude, é va va G̃ooḡo GALAGI ṽo pelei, faazuḡeewo faa ma, ma m̃ainm̃ain undaa mina va vilisu ti zaama.

²² Zalaḡa ḡula nuiti bōḡḡi ti maabuḡazu Ḡōḡḡo GALAGI va, ti bōḡḡo ḡade, Ḡōḡḡo GALAGI mina va ta zeḡezu ti va.»

²³ Moize ḡeni Ḡōḡḡo GALAGI ma: «Nubuseiti ti la zooga ti va le Sinayi gizei ma, mazōḡ è gi lenege ga gi kwegi la gizei maḡoolii zu, maḡneei veē ba.»

²⁴ Ḡōḡḡo GALAGI ḡeni ma: «Li, è yei, da leezu volu wa Aalōn. Kele zalaḡa ḡula nuiti ta nubuseiti ti mina bude ḡegelein, ti va le Ḡōḡḡo GALAGI vō be, nii a ke saa mina va loozu ti zaama.»

²⁵ Moize yeini nubuseiti pō be, é bōe ti vō.

20

GALA ná-to puugōiti

(Tō Sevei Velesiei 5:6-21)

¹ GALA ge niima woōiti kpein boni, é ḡe ma:

² Nà ga Ḡōḡḡo GALAGI, da-ḠALAGI, nii é è ḡulani Ezipete yooi va, duōla velei wu.

³ Gala kiligaa ti mina ḡe è ve nōun polu.

⁴ Mina ani maaniini saḡa bōḡḡo ve ḡegelein, ta ani nōpe baḡḡulaba, niiti ti geēḡḡoḡi zu, ḡaa niiti ti zooi ma, ḡaa niiti ti zieiiti bu zooi wu.

⁵ Mina nōkō ti wu ḡegelein, mina ti lebi ḡegelein, mazōḡ nà, Ḡōḡḡo GALAGI, da-ḠALAGI, nà ga GALAGI toloai, nii a da ḡeeḡeiti ta-vaa ḡoi vōtokula ti-lointi ma, eyesu é zeeli yamanii zavasiei ta naanisiei ma, niiti ti māayoseḡezu ve.

⁶ Kele nà da woḡḡeḡiladai ḡe, eyesu é zeeli yamani waḡilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti nēezu ve, ta ti nà-deveiti sosu.

⁷ Mina Ḡōḡḡo GALAGI, da-ḠALAGI laaseigi wo fuun ḡegelein, mazōḡ Ḡōḡḡo GALAGI ḡa naama nui leve ga sōba nu, nii é daaseigi wosu fuun.

⁸ Ḡize dooḡo foloi zu, è maḡne.

⁹ Da botii ḡe folo lōzitai zu, è da-wotii kpein ke.

¹⁰ Kele folo lōfelasiei ḡa ga Ḡōḡḡo GALAGI, da-ḠALAGI, ná-dooḡo foloi. Mina boti nōpe ke ma, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, da-wotiḡe zunuiti-yo, da-wotiḡe anzanuiti-yo, da-logania-o, ta weēinti niiti ti zeini è ḡḡḡma.

¹¹ Mazōḡ folo lōzita laawu Ḡōḡḡo GALAGI geēḡḡoḡi ḡeteni, ta zooi, ta kpolodei, ta ti zu aniiti kpein, é looḡoni foloi lōfelasiei ma. Naa ḡa é ba, Ḡōḡḡo GALAGI tuya looni dooḡo foloi ma, é make bōḡḡo ve.

¹² E-ḡeē lebi ta è-lee, naa ḡa a ke è-zii ma voloiti suḡooza, naama yooi zu nii Ḡōḡḡo GALAGI, da-ḠALAGI feezu è ve.

¹³ Mina nu vaa ḡegelein.

¹⁴ Mina weēnzie bo ḡegelein.

¹⁵ Mina unma wo ḡegelein.

¹⁶ Mina zee zeele woo wo ḡegelein è-zeiḡḡḡi laalḡḡma.

¹⁷ Mina ḡaazuḡula ḡegelein è-zeiḡḡḡi ná-pelei va. Mina ḡaazuḡula ḡegelein è-zeiḡḡḡi anzai va, ḡaa ná-botiḡe zunui, ḡaa ná-botiḡe anzanui, ḡaa ná-nikei, ḡaa ná-soovalegi, ḡaa ani nōpe é ga è-zeiḡḡḡi nōnō.

Moize, GALA daa vaa wo nui

(Tō Sevei Velesiei 5:23-33)

¹⁸ Nubuseiti kpein ti tona kpune tugiti menini, ti mainmainti kaa, ti puuḡi wooi meni, ti gizei ḡa abuzogi ba. Nubuseiti ti naati kaai ma, ti zasubalini, ti lo ḡoozama.

¹⁹ Ti ḡeni Moize ma: «Da bōḡḡi è da bōe gi vō, ḡa woilo ma, kele GALA ge mina bōe gi vō, ḡa va za.»

²⁰ Moize ɣeni nuɓuseiti ma: «À mina lua, mazələw GALA paave ga é wo voluɣula, naa ɣa a ke, wo lua ba, wo mina koto ɣe.»

²¹ Nuɓuseiti ti ɣeni loni ɣoozama. Kele Moize maaɓuɣani tonabiingi va, ve GALA ge ɣeni ná.

Tɔgi é lo zalaɣa ɣulazuve va

²² Ɔooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: Uele ɣa ɗa ɓɔe la Izelayele nuiti pɔ: Wo petege ga zège geeɣɔlɔgi zu, gè ɓɔe wo va.

²³ A mina galagaa ɓete ɓɔɣɔ ve ga walii ɓaa zanugiti, wo va ti uokɔɣɔ mà. A mina naa ta ɣe ɓɔɣɔ ve negelein.

²⁴ Wa zalaɣa ɣulazuve lo bè ga pɔlɔi, nii wa gala zalaɣaiti ta ziilei zalaɣaiti kula maazu, ga wa-vaalagiti ta wa-nikeiti. Ue nɔpe gè ɣulazu ná keɓema, nà va wo va be, ga gè tuya loo wo ve.

²⁵ Ni wa zalaɣa ɣulazuve lona bè ga kɔtui, à mina to ga kɔtu zaɣaai, mazələw wa wa-zɔlɔlɔi pɛena kɔtui va, wa kɔzɔ.

²⁶ A mina nà-zalaɣa ɣulazuve lo, wo va nu lɛezuve ɓete ba, nu a ɣena lea ga, kabei mina ɣula keɓema.

21

Tɔgiti é lo duɔiti ba

Eɓulu nuiti saama

(Leevi Nuiti 25:39-46;

Tɔ Sevei Velesiei 15:12-18)

¹ Tɔgiti pete, ɗa deɛ ga tiye:

² Ni wa Eɓulu nui ta ɣeyana ga duɔi, toɣa botii ɣe kona dɔzita laawu, kele dɔfelasiei, toɣa ɣula, é wɔlɔyai zələw, é mina ani nɔpe sala.

³ Ni tɔ ɣila ka é vaani, tɔ ɣila ka a li, ni anza ɣeeve zea, ta li ta anzai.

⁴ Ni maliɣii ɣa é anzai veeni zea, é doun zunuiti ta doun anzanuiti sɔləw, anzanui ta ná-dointi ta ɣe ga maliɣii nɔnɔ, tɔ ɣila ka a li názu.

⁵ Ni duɔi a ɣena ma: «Maliɣii neeve bè, ta ànzai ta dòinti ɓalaa, gè la pɔ gè va ɣe ɓɔɣɔ yeema,»

⁶ naazu maliɣii ɣa lii la GALA kakala, é maaɓuɣa peɓelave va, ɓaa daamasagi va. Maliɣii ɣa goii wɔ ga kɔlu ɣaazoɓagi. Duɔi ɣa ye ná-botii zu ɣɔ.

⁷ Siɛgi zu zunui ta a ná-doun anzanui uɔdina la, ga é ɣe ga duɔi, é la ɣula duɔlai zu, eɣevelei zunuiti ta ɣula la.

⁸ Ni wɔin a zɛɣena maliɣii ma, nii é ɣea deveni ga é seɣe ga anza, toɣa ze ná, nu ɣili ge unmoɔ, kele zobo ge la ɣea zea ga é va pɔdi zii ɣili ma, a naa ɣena é ɣea ga yaava nu anzanui letema.

⁹ Ni a devena ga é fulu ná-doun zunui ve, toɣa ke be, eɣevelei soloogai la anzanu lointi ma.

¹⁰ Ni a anza ɣili seɣena, é la ta ɣula ma mɔungi ná-daamianigi la, ta ná-seɣei, ta é la ɣelea naa ná-dakobai va.

¹¹ Ni é la ɣe naama vaa savagɔiti keeni be, toɣa zoo é li, é mina ani nɔpe sala.

Tɔgiti é lo doɣa vai

ta nu maawana vaiti ba

¹² Zɔi nɔpe a nu loɣana, é za, ta naama nui vaa.

¹³ Ni é la woya ɓeteni tuɣɔ, ni GALA ge kea é ɣe zea ga tevezea vaa, nà ada ɓetezu wo ve, ve a vela, é li, é loɣu ná.

¹⁴ Kele siɛgi zu nu a gaaɣilina la ma, é wuzeɣe sejnɔɣɔi laalɔɣɔma, é keɓele jɔi ɣe ga é paa, anɛɛ ni diive, é loɣu nà-zalaɣa ɣulazuve, wa kula naa va, wo paa.

¹⁵ Zɔi nɔpe a keɛɣe loɣa, ɓaa dee, ta naama nui vaa.

16 Zai nape a nubuse unma, e podi, baa e make ya, ta naama nui vaa.

17 Zai nape e keefe baa dee fotozu, ta naama nui vaa.

18 Siegi zu nua ti boezu la, gila ge seijodoi zoo ga kotui, baa e dofa ga zeebuin, ni e la gieni ga saa vaa, kee naa ma ge la ga seebei,

19 ni tofa zoo e na-tukpoi zeje, e ziezie eteave, zai e dofai wogai, faa la mo gea naa va, kee na-botii kologologai ma, tofa naa zala, e lati, e naa zale, eyesu e gede.

20 Siegi zu zunui ta na-duoi lofazu la ga tukpoi, zunu baa anzanu, eyesu duoi za zea, ta potokula ma.

21 Ni a yena vulua folo gila, baa felego, ti la potokulaa ma, mazolo na-walii ve.

22 Ni zunua ta bona, ti ziga anzanui ta va kogi ma, e doin zolo, faaba kili ge la soloni, ta alamanii zala nii anza zinigi deezu, ta sala faawo bo nui kakala.

23 Kee ni faaba ka gulara su, zenvui voto ka ge ga zenvui,

24 nu gaazugezegei voto ka ge ga nu gaazugezegei, nu niiga voto ka ge ga nu niiga, nu yeei voto ka ge ga nu yeei, nu godoi voto ka ge ga nu godoi,

25 abu valai voto ka ge ga abu valai, maawanai voto ka ge ga maawanai, maabologi voto ka ge ga maabologi.

26 Ni zunui ta a na-duoi lofana gaazugezegei gilagi va, e gieni ga zunu baa anzanu, e naa vala gaazugezegei ma, tofa yeebe ba, e li, e gula duolai zu, gaazugezegei zalai gana.

27 Ni a na-duoi niigai gila kulana da, e gieni ga zunu baa anzanu, tofa yeebe ba, e li, e gula duolai zu, niigai zalai gana.

28 Ni niki a nu zigana ga minei, zunu baa anzanu, naa za, niki ga zoo ga kotui, nu mina ma zuai mi pa. Nike nui la mo faa zolaga.

29 Kee ni kaite, niki geve ba, e da nui sigi ga minei, ti da niki nui lene, e la welezu ma, siegi zu a zunu baa anzanu vaana la, niki ga zoo ga kotui, e za. Ta niki nui balaagi vaa.

30 Ni ta zenvui unmo salai levena ma, tofa naa kpein sala, nii a leve ma.

31 Siegi zu niki a zunu loun baa anzanu loun zigana la, naama logi no ga a zie.

32 Kee siegi zu niki a duoi zigana la, zunu baa anzanu, wali gae vuusavago (30) ga a zo duo keefe ya, niki ga zoo ga kotui.

Togiti e lo nu giligiti ba

33 Ni zunui ta a zieyefei laalaogai yena de, baa ni zunui ta a zieyefei ta wona, e la daaguluni, niki loo su, baa sovalegi,

34 zieyefe nui ga toganii liego ma walii zala kee nui ma, sua voo mai ga ge ga toun nono.

35 Ni nui ta na-nike zine a nui tagili na-nike zine zigana ga mineiti, naa za, ta niki zinei vadi, nii e vulua, ti walii gaagwe va, ti lati, ti niki voo mai balaa gaagwe va.

36 Kee ni kwege ga niki e tagili paai, keeve sigai wosu, ma nui la weleni ma jegenin, ma nui ga potogi leve ga niki no, niki voo mai ge ga nono.

37 Ni nui ta a niki baa baala unmana, ni a kodaalavena, baa e podi, tofa niki zine lolugo ve niki gilagi votogi zu, ta baala naanigo baalagi votogi zu.

22

1 Ni unma nui a zona unma wosuve ga maabai, nu dofa, e za, ti la gea ga saba nu jegenin, toun tetema saa vai zu.

2 Kee ni foloi a tena, ta ge ga saba nu toun tetemazu paa vai zu.

Unma nui kpein ka naa votogi ve, nii e unmaai. Ni ani la zea, ta podi na-unma vai zu.

³ Ni nii é unmaai, niki baa soovalegi, baa baalagi, naa ga de vulua zea, toga naa votogi ve ga ma vɛɛdai.

⁴ Ni zunui ta a faa zɔfologolo keena kpalagi ta zu, baa kpelei ta zu, é be ná-toganiiti ba, ti daami wo seinjɔɔi ná-kpalagi zu, toga ma vaa zu betei ge ga ná-kpalagi zu ani vagoi, baa ná-leezen belei zu ani vagoi.

⁵ Ni abui a levena, é so dɔbɔi va, moloi nii daa ga belee, é so naama gɪlii va, baa nii é ma baɔɔi ga, baa é kpalagi gɪla, zɔi é abui loga, naa ga naama vai bete ga é potogi ve.

⁶ Ni nui ta a walii baa ani gɪligaa gɪlivaana nui ta ma ga é make, ni ta ti unmana naa ná-pɛlei wu, unma nui ga ma vɛɛdai gaɔɔale ma, ni ta sona.

⁷ Ni unma nui la zoni, pɛɛ nui ga lo GALA gaazu, é de ga é la yeezeelini seinjɔɔi gɔligi ma.

⁸ Maɔɔaali vaa kpein, é lo niki vaa va, baa soovale faa, baa baala faa, baa sege vaa, baa tooya ani vaa, nii nu a ge ma: «Nii ve,» naama nu zeizu felegɔiti ta-vai laa ga zeeli GALA ma. Zɔi GALA ka peelalana, naa ga seinjɔɔi nɔnɔi gaɔɔale ma ga ma vɛɛdai.

⁹ Ni nui ta a soovale, baa niki, baa baalagi, baa togani nɔpɛ feena nui ta ya ga é make ba, suai zeba é za, baa nata gɪle ba, baa é jɛɛɛ, nu nɔpɛ ge la kaani,

¹⁰ konai ga wo Gɔɔɔ GALAGI laaseigi zu ti felegɔ yɔɔɔzu, zɔi é suai makegai, naa ga bo ga é la yeevɛɛni seinjɔɔi gɔligi va. Togani nui ga yeezei konai naa wu, zɔi la ani nɔpɛ gaɔɔalega ma jɛɛɛɛin.

¹¹ Keɛ ni suai unmaɔvɛ pɔ be, toga potogi ve ma nu ya.

¹² Ni suai balivalive ga, toga de, é ge ga zeele wooi, é la mɔ naa voto fea, nii balivaliai ga.

¹³ Ni nui ta a togani ziingaona seinjɔɔi ma, nata gɪle suai naa va, baa é za, ma nui gaazu la ná, toga potogi ve.

¹⁴ Ni ma nui ga ná, poto ge la vea. Ni suai zala vaa geɛve de, sala zɔngɔi ga kula ge.

Pelei nu a GALA debi la ta nuɔɔɛiti

¹⁵ Ni zunui ta a anzalopo beai ta neɛɛsona, nii maa la de zoni, é la koba, toga fulu naavoloi gɪla, é sege ga anza.

¹⁶ Ni doun keɛgei a gɛlena, é va fe zea, nii anzalopoiti ta da vulu la, toga naa lieɔi zala ga walii.

¹⁷ A mina mɔta anzanui ye ná, é va ye vulua.

¹⁸ Nu-o-nu a la ga suai, ta naama nui vaa.

¹⁹ Zɔi a zalaɔaa gɪla gala kiligaa ve, é gɪla Gɔɔɔ GALAGI gɪla kpe polu, naa undaa ga vili.

²⁰ A mina seikɔɔma nui zo pele jɔu jɛɛɛin, wo va suziɔa, mazɔɔ wo gɛni ga seikɔɔma nuiti Ezipete yooi zu.

²¹ A mina poanzai baa podoin yiiɔɔ vaa ge jɛɛɛin.

²² Ni wa ti yiiɔɔna, ti woɔgɪla mà ga kpeei, nà ti bain gooi meni.

²³ Nà wola yiiɔaawana wo laalɔɔma, nà wo vaa ga kɔi, wo-anzaiti ta ge ga poanzaiti, ta wo-lointi ti ge ga podointi.

²⁴ Ni wa wali gɪye vɛɛna nà-nuɔɔɛiti ta ma, mɔne nui é wo vɔ be, à mina ge be ege kuye vɛɛ nu, wo mina talama maaloli ma jɛɛɛin.

²⁵ Ni wa wo-zeinjɔɔi ná-segei zegena ga kpɔunmai, wa fe zea, aisa foloi va li.

²⁶ Mazɔɔ ná-sege gɪlagi ve, é pɛɛzu ɔɔɔ ma. Ni naa a gɪlana zea, lee ga a pɛɛ ɔɔɔ ma? A woɔgɪlana mà ga kpeei, nà gooi meni, mazɔɔ nà da nu maawɔingɪ.

²⁷ A mina GALA koto, wo mina woo ɲɔu wo wa-nuɓuseiti ta-ɣundiɣii ma.

²⁸ Wo maanɛɛɛ, wo va bè ga wa-molo levea mɔungiti, wo ke ga zalaɣai, ta wa-leezen de mɔungiti.

Wa wo-loun zunu mɔungi ve zèa.

²⁹ Zekana wa ke la wa-logani wolai ta wa-logani goiti ta-vaa zu. Ma mɔungi ɣa ye dee va folo lofela zu. Foloji lɔsavasiɛi, wa fe zèa.

³⁰ Wa ɣe bè ga nu ɲadegaiti. A mina sua mi, nii balivaliai ga dɔɔi zu. Wa naa vili ya gileiti bu.

23

Tɔgi é lo telebodai ɣɛɛ vai va

¹ A mina tiɣe woo vaza. A mina ɔɔ nu ɲɔu va, wo va zɛɛ zeele woo wo.

² A mina vile bebei volu ga wo va faa ɲɔu ɣe. Ni wo lolige ga wo zeele wooi ve, à mina lo naati polu, niiti ti mɔindaɪ, wo va telebodai maave.

³ A mina lo mɔne nui volu ná-faawogi zu.

⁴ Ni wa ɣomina ga wo zili nui ná-nikei ɔaa ná-soovalegi toai ya, keni wo vaa la pɔ.

⁵ Nui é wo wainzeɣezu, wa ná-soovalegi ɣaana, toai ná-kasɔi wu, wa ma, wa inɛinesu ga daayei vai, wa vɛɛ ba, wo daayei.

⁶ A mina mɔne nui ná-gaamai maave ná-tukpɔi zu.

⁷ Keni wo beteɛve zɛɛ ɔɔe wo fai va. A mina sɔbalala nui vaa ta telebo nui. Mazɔɔɔ gè la sɔba nui vɛtega eɣe telebo nui.

⁸ A mina lobɛani zo, mazɔɔɔ lobɛaniiti ta da naati gaazuɣole, niiti ti ɣaazuzɛɣeai ma, ta ti telebo nuiti kpɔɛ wooiti maave.

⁹ A mina seikɔɣɔma nui maanɔɣɔ. Wo kwɛɛni wa ɔɔɣɔi nii seikɔɣɔma nui a da suzo, mazɔɔɔ wo ɣeni ga seikɔɣɔma nuiti Ezipete yooi zu.

Tɔgiti é lo konagiti ba ta dooɣo foloi

¹⁰ Kona dɔzita laawu, wa ani zuwui vaza wa-yooi ma, wo ba lɔnɔgi zɔɔɔ.

¹¹ Kele wa yeebe ba, wo ze ɣana nɔ, kona dɔfelasiɛi, é naa ɣe dooɣogi zu. Mɔne nuiti ti wa-nuɓuseiti saama, naati ti naa mi, nii ta ka, ta dɔɔɔ zuaiti ti naa mi, nii é yesu. Wa ke ɣana ga wa-leezen belei, ta wa-wolive wuluiti.

¹² Folo lɔzita laawu, wa wa-wotii ɣe. Kele folo lofelasiɛi, wa looɣo, naa ɣa a ke wa-wotiɣe nikeiti ta wa-zoovalegiti ti looɣo, ta wa-luɔiti ta seikɔɣɔma nuiti ti lago looɣo.

¹³ A naa kpein so, nii gè bogai wo ma. A mina gala kiligaa laasei bo ɲeɣelein, nu mina ta meni ɲeɣelein, é va ɣula wo-laave.

Konagi zu veti wola savagɔiti

(Egezode 34:18-26;

Tɔ Seɛi Velesiɛi 16:1-17)

¹⁴ Ná zeizu ɣa ɣe sava konagi zu, wo da fetiiti kula dàaseigi lebi vai zu.

¹⁵ Bului nii leve la su, wa naama vetii make. Folo lofela laawu, naama ziegi deveai molo ɣulasu alugi ma, wa bului mi, nii leve la su, eɣevelei gè ma levei veai la wo ya, mazɔɔɔ naama alugi ma ɣa wo ɣulani la Ezipete yooi va. Nu nɔpe ge mina ɣula keɛma gàazu ga yeapaka.

¹⁶ Wa molo mɔɔ vetii make, wa-wotii zulɔnɔ mɔungiti, nii wa faza kpalagave. Wa molo leve vetii make kona ɣaaɓelagi zu, siegi zu wo besu la ga wa-wotii zulɔnɔgi ɣaale ba.

¹⁷ Ná zeizu ɣa ɣe sava konagi zu, zunuiti kpein ti ɣula keɛma gàazu, nèi gè ga wo-Maliɣii ɣɔoɣɔ GALAGI.

¹⁸ Bului nii levei su, à mina naa bo suai va, wo va kula ga nà-zalaɣai. A mina nà-fetii ma zalaɣai ma wulɔi make kpidii laawu, é va yesu sobu va zeeli.

¹⁹ Wa va ga wa-yooi va lonɔ mɔungiti Gooɣɔ GALAGI, wa-GALAGI ná-pelei wu. A mina boli yivoi ɣili ga dee ná-ɲiimi dei.

*Kanaan yooi zɔlɔ fai
ma minazefegi*

²⁰ Nɔun nà, nà geezuɣeelai ta levesu wo luɣɔ, é wo make pelei zu, é wo laazeeli naama adave, gè ná bettai.

²¹ A dama, wo boɣɔ zo gaazu, wo ɣolo gooi ve. A mina ziiɔlɔ vaa ɣe, tɔzei é la wa-ɣotoiti suvaayega, mazɔlɔ dàaseigi ɣa tɔun ba.

²² Kele ni wa ɣolona gooi ve, ta ni wa naa kpein keena, nii gè bosu wo ma, nà ɣe ga wo zili nuiti sili nui, ta wo maayoseɣe nuiti maayoseɣe nui.

²³ Nà-geezuɣeelai ɣa lo wo luɣɔ, é li ga woye Amɔl nuiti pɔ be, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta nà ti-ma zuwui ɣaaleve.

²⁴ A mina nɔkɔ ta-ɣalagiti bu, wo mina ti lebi. A mina vɔkɔɣɔ naama nuɔuseiti ma ti zie velei zu. Kele wa ti ɣologolo, wo ta-zale ɣɔ ɣɔtuiti kpezeɣele.

²⁵ Wa dèbi, nèi gè ga Gooɣɔ GALAGI wa-GALAGI. Nà tuya loo wa-laamianigi ma, ta wa-bɔɔle dei. Nà seebei ɣula wo zaama, gè maaɣooza wo va.

²⁶ Anzanu la ɣea wa-yooi zu, nii kogi a zeɣe ma, baa doun zɔlɔtala anzanu. Nà wo-zii ma ɣonagi zuɣooza.

²⁷ Aisa wo va zeeli, nà dualuagi vu zoi zu nuiti su. Nà nuɔuseiti kpein daavili, gè ti zeɣe pelei zu wo luɣɔ, niiti wa zeeli ti vɔ be. Nà wo zili nuiti kpein kpe, ti vela wo va.

²⁸ Nà kaogiti tevesu wo luɣɔ, ta Geeve nuiti kpe, ta Kanaan nuiti, ta Gete nuiti, ti maaɣooza wo va.

²⁹ Gè la vaazu ti beezu kona gila su, ti va maaɣooza wo va, naa ɣa a ke, zoi zu, nakai mina ye, dɔbɔ zuaiti ti mina mɔin wo laalɔɣɔma.

³⁰ Nà ti beezu vaavaa, ti maaɣooza wo va, eyesu wo da wola mɔin, wo zoo wo zoi zɔlɔ ga wɔnɔ.

³¹ Nà wa-ɣwepelemaveti daazu, é zo Seeli Kpolodei ma, é zeeli Kpolode Wolai ma, ta é zo tevbai ma, é zeeli zie wolai ma. Mazɔlɔ nà zoi ɣa nuiti dɔɔzu wo yeezu, wa ti be luɣɔ.

³² A mina minazefegi ke yɔɣɔzu wa tiye, baa wa ta-ɣalagiti.

³³ Ti mina ze wa-yooi zu, naa ɣa a ke ti mina wo lɔ kotoi zu dàalɔɣɔma, mazɔlɔ wa ta-ɣalagiti dèbi, naa ɣa ɣe ga balii wo ve.

24

Minazefegi ma woolaamai

¹ GALA ge ɣeni Moize ma: «Le Gooɣɔ GALAGI vɔ be, da boɣɔi wa Aalɔn, ta Nadaɣe ta Aɔiyu, ta Izelayele ɣewola vɔlɔ vuulɔfela (70), wo ye ɣoozama, wo nɔkɔ.

² Da ɣila kpe nɔ ɣa da maaɔuɣa Gooɣɔ GALAGI va. Zɔiti ti mina maaɔuɣa ba, nuɔuseiti ti mina ye é volu, ti va le.»

³ Moize vaani, é Gooɣɔ GALAGI woiti kpein bo nuɔuseiti ma, ta tɔgiti kpein. Nuɔuseiti kpein ti gooɣaavotegi veeni ga woo ɣila, ti ɣe ma: «Gá naa kpein ke, nii Gooɣɔ GALAGI boga.»

⁴ Moize Gooɣɔ GALAGI woiti kpein seveni. Naa volu é wuzefeni ga sobuzobui, é zalaɣa ɣulazuve lo gizei ɣɔɣɔave, é kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) pileni ga ɣizesui Izelayele ná-boloda puugɔ maazu felegɔiti (12) faa zu.

⁵ E Izelayele zinipoiti teveni, ga ti gala zalaḡaiti kula Ḡooḡo GALAGI ve, ta ti nike zineiti kula ga ziilei zalaḡaiti.

⁶ Moize ḡamai ma lukpegi zefeni, é pu kokoiti su, é ma lukpegi zoi zefeni, é pili zalaḡa ḡulazuve ma.

⁷ E minazefegi ma zevai zefeni, é kala nubuseiti gaazu. Ti ḡeni ma: «Gá naa kpein ke, nii Ḡooḡo GALAGI boga, gá ḡolo gooiti be.»

⁸ Moize ḡamai zefeni, é faza nubuseiti ma, é ḡe: «Nii ḡa é ga ḡamai nii é minazefegi maabakpasu, nii Ḡooḡo GALAGI kea wo yḡḡo, eḡevelei niima boḡiti kpein ti la.»

Moize lee vai Sinayi gizei ma

⁹ Moizeni ti leeni gizei ma ta Aalḡn, ta Nadaḡe, ta Aḡiyu, é ve Izelayele ḡewola vḡo vuulḡfela (70) va.

¹⁰ Ti Izelayele ná-GALAGI ḡaani, kaḡḡiti bu ḡeai eḡe kaḡui nii daaseigi ga safiilegi, kpiiniai eḡe geegḡḡi.

¹¹ Ḡooḡo GALAGI la ḡeni faa ḡo nḡpe keeni ga Izelayele nu biingiti. Ti GALA kaani, naa volu ti daamii woni, ti boḡe.

¹² Ḡooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Le pḡ be gizei ma, è ye ná. Nà kaḡu ḡokologiti feezu è ya: tḡgi ta deveiti ḡè ti zevai Izelayele nuiti be, ti ḡala fai zu.»

¹³ Moize wuzefeni, ta Zozuwe, nii é ga ná-botigḡe nui, Moize leeni GALA ná-gizei ma.

¹⁴ E ḡeni kewolaiti ma: «À gi maabḡun ve, eyesu gi ḡale ma volu wo vḡ be. Wele, Aalḡn ta Ḡuul ta yesu wo va ve, ni faaḡaafulaba a ḡena ta ya, toḡa bo ti ma.»

¹⁵ Moize leeni gizei ma, tonaḡiingi veeni gizei ma.

¹⁶ Ḡooḡo GALAGI ná-lebiyai yeini, é ve Sinayi gizei ma, tonaḡiingi veeni ma folo lozita laawu. Foloji lofelasiḡi, Ḡooḡo GALAGI Moize lolini tonaḡiingi zaama ve.

¹⁷ Ḡooḡo GALAGI ná-lebiyai ḡevelei ḡeni Izelayele nuiti gaazu, eḡe abuzogi gize unma ve.

¹⁸ Moize loḡni tonaḡiingi zaama, é le gizei ma. Moize keeni gizei ma ga folo vuunaanigḡo (40) ta kpidi vuunaanigḡo (40).

GALA NA-SEḡE VELE NADEGAI LO FAI MA LEVEITI

25

(25:1--31:18)

Seḡe vele nadegai ma vebaniiti (Egezode 35:4-9)

¹ Ḡooḡo GALAGI boḡeni Moize vḡ, é ḡe ma:

² Bo Izelayele nuiti ma, ti va pḡ ga vebaniiti. Wa so, é ḡula nui kpein zea, nii faaneḡ ḡigi be.

³ Wele vebanii va, nii wa so, é ḡula ti ya: zanugi, ta walii, ta kaḡu boḡi,

⁴ ta geze biinii, ta ma boḡi, ta ma boḡi soḡi, ta geze vḡḡi kpaliai, ta boli leḡai,

⁵ ta baala sine ḡḡḡiti, ti loai ga ma boḡi, ta nuni ḡḡḡiti, ta akasia wului,

⁶ ta fitina wuloi, ta tufa maku neḡḡḡiti ti ga siema wulo nadegai ta ani maku neḡḡḡi ve,

7 ta kɔtu zɔngɔ ɔaagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ ɔaa kiligiti zalaɔa ɔula zedei ma vaa zu, ta ma ɔakazu zedei.

8 Ta seizu nadegai lo bɛ, nà ze ti zaama.

9 Wa ti kpein ke ga sege vele nadegai ɔzavi pelei, é ɔe ga sɔlai kpein kazavi pelei, nii gè vaazu deezu ga de.

Kesui

(Egezode 37:1-9)

10 Ta kesui ɔete ga akasia wului. Sakpai ɔa ɔe ga metele ɔila taata, kogi ɔe ga metele ɔaagwesui, ta sɔligɔi ɔe ga metele ɔaagwesui.

11 Da zanu kitei zie koozuve ta poluve, è daabegi ɔe ga zanugi, é ɔaku ma.

12 Da zanugi ɔaawun, è bala naanigɔiti kpete be, è ti vili goizu naanigɔiti ba, bala felegɔ gilazu velei ta bala felegɔ zɔla velei.

13 Da gulu zɔkpɔiti kpete ga akasia wului, è zanugi zie ti ma.

14 Da gulu zɔkpɔiti dɔ balaiti su, kesui ɔakamaveti, ti kesui va, kesui da zede ga tiye.

15 Gulu zɔkpɔiti ta ye kesui ná-balaiti su, ti mina ɔula ná.

16 Zeele woo zɔvei gè feezu è ya, da da kesui zu.

17 Da kesui lakulugi ɔete ga zanu kitei. Sakpai ɔa ɔe ga metele ɔila taata, kogi ɔa ɔe ga metele ɔaagwesui.

18 Geezuɔeela felegɔiti ti laaseigi ga seelubein, da naati kpete ga zanu doɔai, è ti vile kesui lakulugi laabe felegɔiti ga.

19 Da seelubein gila kpete daabegi ɔilazuve ɔa, seelubein gila daabegi zɔla velei ɔa. Da seelubein felegɔiti ta kesui lakulugi ɔete ga ani ɔila nɔ.

20 Seelubeinti ta ti-ɔovegiti suvie maazuve, ti kesui lakulugi maalɔɔɔu ga ti-ɔovegiti, ta ɔaavote ɔɔɔ ma. Seelubeinti ta ɔaavote kesui lakulugi ma.

21 Zeele woo zɔvei gè feezu è ya, da da kesui zu. Da kesui laaɔulu.

22 Miná ɔa nà ɔe ɔulazu ná kelema è ve, kesui lakulugi maazuve seelubein felegɔiti zɔɔzuve. Ná ɔa gè vaazu ɔɔezu ná è vɔ, é lo nà-deveiti kpein ba, Izelayele nuiti faa zu.

Bului nii feai GALA be, naa ma labalii

(Egezode 37:10-16)

23 Da tabalii ɔete ga akasia wului. Sakpai ɔa ɔe ga metele ɔila, kogi ɔe ga metele lukpegi, sɔligɔi ɔe ga metele ɔaagwesui.

24 Da zanu kitei zie ma, è daabegi ɔete ga zanugi, é ɔaku ma.

25 Da kakamaveti kpete ga nu yeave liegɔi ɔeɔala, è naa laabegi balaa kpete ga zanugi, é ɔaku ma.

26 Da zanu bala naanigɔiti to goizu naanigɔiti ba, ti ɔe kɔɔ naanigɔiti tetegi.

27 Balaiti ta ɔe kakamaveti ba, gulu zɔkpɔiti ta lo ti zu, tabalii zede vai zu.

28 Da gulu zɔkpɔiti kpete ga akasia wului, è zanugi zie ti ma, ti ɔe ga tabalii zede aniiti.

29 Da digiiti kpete, ta tazaiti, puya zalaɔai vaa zu, naa ve ziawɔiti ta kokoiti ba. Da ti ɔe ga zanu kitei.

30 Da buluuti da tabalii ɔa, niiti ti veai bɛ, ti ɔe ná gàazu yeenɔpe.

Fitina zeizuve

(Egezode 37:17-24)

31 Da fitina ze anii ɔete ga zanu kitei doɔaai. Ti pe ti ɔe ga ani ɔila: kɔɔi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɔili zɔlaiti ti ɔulaai ga gulu vuai.

32 Fitina ze anii ma beke dɔzitaiti ta ɔula kakamaveti, ma beke savagɔ ɔa ɔeezu kakamave gilazuve, ta ma beke savagɔ ɔe kakamave zɔla velei.

³³ Maađili zoolai ǵa ǵe sava ma beke dozitai ǵilagilagi pe ba, ti ǵulaai ga amandegi ma vuai.

³⁴ Maađili zoola naanigo ǵa ǵe fitina zeii anii ma wului va, ti ǵulaai ga amandegi ma vuai.

³⁵ Maađili zoolai gila ka ǵe ma beke felefelegiti todazuve.

³⁶ Fitina zeii anii ǵa ǵe ga zanu kitei doǵaai. Baalobazuveti pe ti ǵe ga ani ǵila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maađili zoolaiti.

³⁷ Da na-fitina lofelaiti kpete, ti zeizu maazuve, nii a ke e da wozaǵala gaazu.

³⁸ Na-salava zo soolaiti ta na-salava zege aninakaiti, ta ǵe ga zanu kitei.

³⁹ Da kilo vuusavago (30) zege zanu kitei zu, e kpete ga fitina zeii ta ma zoolaiti kpein.

⁴⁰ Dama, e ke ga naama ǵazavigi no, nii e leeni ga de gizei ma.

26

*Sege vele nadegai ma landaiti
ta ma vεemazefei*
(Egezođe 36:8-19)

¹ Da sege vele nadegai bete ga tanda puugo, ga geze vagoi kpaliai, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi. Da suvu ga seelubeinti ma votoi.

² Tanda ǵilagi zakpai ǵa ǵe ga metele puugo maazu naanigo (14), kogi ǵe ga metele felego. Kogogi ǵa ǵe ga ani ǵila no tandaiti kpein faa zu.

³ Tanda loolugoitii ta zeii bogfo la, zo loolugoitii balaa ta zeii bogfo la.

⁴ Da galu biiniiti giligili tandai ma bosu moungi laamave. Da ke ǵana no ga tandai ma bosu velesiei laamave.

⁵ Da galu vuuloolugo (50) giligili tandai ma bosu moungi laamave va, e galu vuuloolugo (50) giligili tandai ma bosu velesiei laamave va. Naama ǵaluiti ta zoloo bogfo ma ga felefele.

⁶ Da zanu kala vuuloolugo (50) bete, e tandai ma bosuiti giligili bogfo va ga tiye. Sege vele nadegai ǵa ǵe ga ani ǵila kpe no.

⁷ Da boli leǵa landa puugo maazu ǵila (11) kpete, ti vεe sege vele nadegai ǵoma.

⁸ Tanda ǵilagi zakpai ǵa ǵe ga metele puugo maazu loolugo (15), kogi ǵe ga metele felego. Kogogi ǵa ǵe ga ani ǵila no tanda puugo maazu ǵilagiti (11) be.

⁹ Da tanda loolugoitii giligili bogfo va, ta e zo lozitaaiti giligili bogfo va. Da tandai lozitasiei vεe su fele sege veleii laave.

¹⁰ Da galu vuuloolugo (50) giligili tandai ma bosu moungi laamave, da galu vuuloolugo (50) balaa giligili tandai ma bosu velesiei laamave.

¹¹ Da kolu boi kala vuuloolugo (50) bete, e kalagiti do galuiti unsu. Da tanda ma bosuiti sei bogfo la ǵana, ti ǵe ga ani ǵila no.

¹² Sege veleii ma landaiti ta vaazu vuovazu ma ga ta tukpe, naa ǵa yei, e vu ga sege vele nadegai volu veleii.

¹³ Metele ǵaagwesui e yesu kakamave gilazu veleii, ta metele ǵaagwesui e yesu zoola veleii, niiti ti yesu volu sege veleii zakpai ma, naati ka ti yeizu sege vele nadegai ǵakama felegoitii, ti vεe ma.

¹⁴ Da baala sine ǵolaiti kpete ga peemazefei, toai ga ma boigi, sege veleii vaa zu, e nuni ǵolaiti ma vεemazefei vεe maazu.

*Sege vele nadegai
ma bedegiti*
(Egezođe 36:20-38)

¹⁵ Da kpedegiti kpete sege vele nadegai ve ga akasia wulu zεveiti, ti loobado sege veleii zuzo fai zu.

- 16 Kpedegi zoligoi ga ge ga metele lolugo, kogi ge ga metele gaagwesui.
- 17 Kpedegi gilagilagi pe kpadozuue gaa ga zoba ma wulu zeue felegoi va. Zekana da ke la sege vele nadegai ma bedegiti kpein ba.
- 18 Da kpede vuufelego (20) bete sege vele nadegai ve, ti geezu nu yeezazu vele.
- 19 Da dabu vuunaanigoi (40) kpete ga walii, ti va la kpede vuufelegoi (20) gilagilagi wu, kpadozu felegoi be.
- 20 Da kpede vuufelego (20) bete balaa sege vele nadegai ve, nu gvuzeu vele.
- 21 Da dabu vuunaanigoi (40) kpete balaa ga walii, ti va la kpede vuufelegoi (20) gilagilagi wu, kpadozu felegoi be.
- 22 Da kpede dozita bete sege vele nadegai bogave, folo liizu vele.
- 23 Da kpede felego bete sege vele nadegai ma zoko felegoi be, ti kpogave.
- 24 Ta gili kpedegi zoi ba, e zo buuve, e zeeli bala mungi ma ungate. Uele gana a ge la ga ti felego, ti vilegai soko felegoi su.
- 25 Kpede dsava ga naazu, e geezu sege vele nadegai bogave, e ve ta-labu puugo maazu lozitaiti (16) ba, ti betai ga walii, kpede gila dabu felego.
- 26 Da gulu zokpo lolugo bete kpedegiti be ga akasia wului, ti besa sege vele nadegai gakamave gilagi,
- 27 ta gulu zokpo lolugo sege vele nadegai gakamave zola vele ma bedegiti be, ta gulu zokpo lolugo sege vele nadegai bogave ma bedegiti be, folo liizu vele.
- 28 Zaamazu wulu zokpoi ga kpedegiti maaleve, e zo kwegi ma, e li zola vele.
- 29 Da zanugi zie kpedegiti ma. Da ta-valaiti kpete ga zanugi, ga gulu zokpoi ti lo ti zu. Da zanugi zie naama wulu zokpoi ma.
- 30 Da sege vele nadegai lo, egevelei ma gazaavigi leni la ga de gizei ma.

*Sege vele nadegai
ma zefe zufooza golai*

- 31 Da sege zufooza golai bete ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai. Da suvu ga seelubeinti ma votoi.
- 32 Toja zele ga zanu kalagiti ti tokpala naanigoi ba, ti betai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma, ti badai dabu naanigoi ma, niiti ti betai ga walii.
- 33 Da sege zufooza golai zele kalagiti buuve. Sege zufooza golai goozu vele, mina ga da zeele woo gesui lena. Sege zufooza golai ga ge wo ve ga ada nadegai ta ada nadega wolai ti yeeagaagwesuzu.
- 34 Da zeele woo gesui laagulu, ada nadega wolai va be.
- 35 Da tabalii vile sege zufooza golai gakalave, sege vele nadegai wu, lekpehave nu gvuzezu. Fitina zei anii ge tabalii letemave, lekpehave nu yeezazu.
- 36 Da sege zufooza golai taqili kpete sege vele laave ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai, e ge ga sege zuvai.
- 37 Toja zele ga zanu kalagiti ti tokpala lolugoi ba, ti betai ga akasia wului, zanugi ziaai ti ma. Da kolu boigi gaawun, e ge ti ve ga ta-labu lolugoi.

27

*Zalafa gulazuve
(Egezode 38:1-7)*

- 1 Da zalafa gulazuve bete ga akasia wului. Sakpai ga ge ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ge ga metele felego ta tukpe (2,5). Zalafa gulazuve ga ge ga seki naanigi, soligoi ge ga metele gila ta tukpe (1,5).
- 2 Da minaiti kpete goizu naanigoi ba, ma minaiti ta bo ba, ti ge ga ani gila no. Da kolu boigi zie ti ma.

³ Da anijakaiti kpete zuuvi zo fai zu, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zoo mite wolaiti, ta abu zege aniiti. Da soolai naati kpein kpete ga kolu boigi.

⁴ Da kolu veleai beta ga kolu boigi zalaɗa ɗulazuwe. Da kolu boi balaiti to kolu veleai va, goizu naanigoiti su.

⁵ Da pile zalaɗa ɗulazuwe lakolɗogawe wu, e zo buuwe, eyesu e zeeli zalaɗa ɗulazuwe zoligoiti zaamaɗe.

⁶ Da gulu zokpoiti kpete zalaɗa ɗulazuwe we, ga akasia wului, e kolu boigi zie ti ma.

⁷ Gulu zokpoiti ta lo balaiti su. Gulu zokpoi naati ta ge zalaɗa ɗulazuwe ɗakama felegoiti, siegi zu a ɗena va zegezu la.

⁸ Da zalaɗa ɗulazuwe beta ga gulu zeweti, zegei ge koozu. Toɗa ge egewelei e leeni la ga de gizei ma.

*Sege vele ɗadegai
ma ɗoizuwe
(Egezode 38:9-20)*

⁹ Da sege vele ɗadegai ma ɗoizuwe beta. Lekpemaɗe nu yeezazuwe, maazasa ga segei e ga geze vagoi kpaliai. Sasai zakpai ge ga metele vuuloolugo (50) naama ɗakama mɗungi.

¹⁰ Tokpala vuufelegoiti (20) ta lo dabu vuufelegoiti (20) ga, ti beta ga kolu boigi. Tokpalaiti ma ɗalagiti ta ti zele koluiti ta ge ga walii.

¹¹ Lekpemaɗe nu ɗobezuwe, sasai zakpai ɗa ge miná balaa ga metele vuuloolugo (50), naa ge ga segei, ta tokpala vuufelegoiti (20), ta ta-labu vuufelegoiti (20), ti ga kolu boigi. Tokpalaiti ma ɗalagiti ta ti zele koluiti ta ge ga walii.

¹² Folo liizu velei, sasai ɗogi ɗa ge ga metele vuufelego maazu loolugo (25), naa ge ga segei, ta ta-lokpala puugo ta ta-labu puugoiti.

¹³ Folo ɗulazu velei, sasai ɗogi ɗa ge ga metele vuufelego maazu loolugo (25).

¹⁴ Nu leezuwe ɗobawe ɗilazuwe, sasai ɗa ge ga metele lofela ta tukpe (7,5), naa ge ga segei, ta tokpala savago, ta ta-labu savagoiti.

¹⁵ Nu leezuwe ɗobawe zoola velei, sasai ɗa ge miná ga metele lofela ta tukpe (7,5), naa ge ga segei, ta tokpala savago, ta ta-labu savagoiti.

¹⁶ Sasai laawe vaa zu, sege zuɗooza golai ɗa ge ga metele puugo, e ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai, suvai, ta tokpala naanigo, ta ta-labu naanigoiti.

¹⁷ Sasai ma lokpalaite ma ɗalagiti ta ti zele koluiti kpein ta ge ga walii. Talabuiti kpein ta ge ga kolu boigi.

¹⁸ Sasai zakpai ɗa ge ga metele vuuloolugo (50), kogi ge ga puufelego maazu loolugo (25), soligo ge ga metele felego ta tukpe (2,5). Segeiti ta ge ga geze vagoi kpaliai, ta dabuiti ta ge ga kolu boigi.

¹⁹ Soolai kpein deveai sege vele ɗadegai ma wotii vaa ma, ta suzo koluiti kpein, ta sasai zuzo koluiti kpein ta ge ga kolu boigi.

*Deveiti e lo seizu ɗadegai
na-fitinaiti ba
(Leevi Nuiti 24:1-4)*

²⁰ Da devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va e so ga wolive wulo vagoi, kpeteai fitinai vaa zu, naa ɗa a ke wo yeeye fitinaiti ba, yeenape ti mina za.

²¹ GALA daaɗomi sege velei wu, sege zuɗooza golai ɗakalawe, nii e zeele woo ɗesui ɗakalawe. Miná ɗa Aalon ta na-doun zunuiti ta sei na, fitinaiti ti zo, e zo kpokoi ma, eyesu geelaalao, Gooɗo GALAGI ɗaazu. Toɗa ga ɗooɗo togi Izelayele nuiti ti-mavofodaiti kpein be, ti maaneai, ti so.

28

Zalaḡa ḡula zefḡeiti (Egezode 39:1-7)

¹ Da è-liè Aalòn maabuḡa bɔḡɔ va, ta ná-doun zunuiti, ti zefḡe Izelayele nuiti saama, ga è ti ve bè, nà-boti vai zu, é ga zalaḡa ḡula vai, Aalòn ta ná-doun zunuiti, Nadaḡe ta Aḡiyu, ta Elezaal ta Itamaal.

² Da zalaḡa ḡula zefḡeiti kpɛtɛ è-liè Aalòn vɛ, ti ḡɛ ga tosuve ta ná-lɛbiyai ma voogi.

³ Da bɔɛ naati kpein pɔ, ti ga ɲɛliḡi nuiti, niiti gè ti laavegai ga ḡima yenvui, ta Aalòn ná-seḡeiti kpɛtɛ, naa ḡa a kɛ é ve bè, é nà-zalaḡa ḡula wotii ḡɛ.

⁴ Wɛlɛ seḡeiti ba, ta ti bɛtɛ: kakazu zefḡe ḡila, zalaḡa ḡula zefḡe ḡila, tookɔba wola ḡila, seḡewuzeḡe ḡila nii suvuai, bɔɔlɔ gila, ta saamaḡili gila. Ta zalaḡa ḡula zefḡe ɲadegaiti kpɛtɛ è-liè Aalòn ta ná-doun zunuiti bɛ, naa ḡa a kɛ ti nà-zalaḡa ḡula wotii ḡɛ.

⁵ Ta zanugi zefḡe ta geze ɓiinii, ta ma bɔigi, ta ma ɓoi sɔsɔgi, ta geze vɔḡoi kpaliai.

Zalaḡa ḡula zefḡei

⁶ Ta zalaḡa ḡula zefḡei bɛtɛ ga geze ɓiinii, ta ma bɔigi, ta ma ɓoi sɔsɔgi, ta geze vɔḡoi kpaliai. Ta suvu ga zanu galui.

⁷ Ta kpakiga zefḡe felegɔiti kpɛtɛ, ti zai zalaḡa ḡula zefḡei ḡaaḡelasu felegɔiti da.

⁸ Zalaḡa ḡula zefḡei ma lokoi ḡa bɛtɛ ga ma zii nɔ. Toḡa ḡɛ ga zanugi, ta geze ɓiinii, ta ma bɔigi, ta ma ɓoi sɔsɔgi, ta geze vɔḡoi kpaliai. Ta ḡɛ ga ani ḡila ta zalaḡa ḡula zefḡei.

⁹ Kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wɔnikese, da naa felegɔ zefḡe, è Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti sɛvɛ ti ma,

¹⁰ ti-laasei dɔzita ḡa zɛvɛ kɔtu ḡilagi ma, zɔɔma laasei dɔzitaiti ti ḡɛ kɔtui velesiei ma, eḡɛvelei ti zɔlɔ pelei la.

¹¹ Da Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti sɛvɛ kɔtu felegɔiti ma, eḡɛvelei nu a da kɔtui zaḡa la, eḡɛ zeevozeba aniiti. Da ti bata ti-lɔɔzuveti ba, ti ga zanugi.

¹² Da ti ḡili zalaḡa ḡula zefḡei ma ɓakiga zefḡeiti ba, ti ḡɛ ga Izelayele ná-doun zunuiti ta-ḡizɛsui, nii Aalòn seḡezu ɓaki felegɔiti ga, ga ti-laaseigi Ḡoḡɔ GALAGI ḡaazu.

¹³ Da dɔɔzuveti felegɔ bɛtɛ ga zanugi.

¹⁴ Da zanu galu felegɔiti fele, è ti lo dɔɔzuveti ba.

Kakazu zefḡei

(Egezode 39:8-21)

¹⁵ Da kakazu zefḡei bɛtɛ, nii deveiti ti zefḡezu la, ga geze ɓiinii, ta ma bɔigi, ta ma ɓoi sɔsɔgi, ta geze vɔḡoi kpaliai. Da suvu ga zanu galui, ga zalaḡa ḡula zefḡei ḡɛvelei.

¹⁶ Kakazu zefḡei ḡa vɛɛ su fele, é ḡɛ ga seki naanigi. Sakpai ḡɛ ga zeelo gila, kogi ḡɛ ga zeelo gila.

¹⁷ Da kɔtu zɔngɔ baagiti ɲɛkpɛ ba, ma ɲɛkpɛ naanigoi zu: ma ɲɛkpɛ mɔungi zu, saaledoane gila, tɔpaze gila, ta emelode gila,

¹⁸ ma ɲɛkpɛi velesiei zu, gelenate gila, safiil gila, ta diama ḡila,

¹⁹ ma ɲɛkpɛi zavasisiei zu, wɔpale gila, agate gila, ta ameeḡisete gila,

²⁰ ma ɲɛkpɛi naanisiei zu, kelizɔlite gila, wɔnikese gila, ta zasepe gila. Naama ḡɔtu zɔngɔ baagiti ta bata ti-lɔɔzuveti ba, ti ga zanugi.

²¹ Da Izelayele ná-doun zunuiti daaseigiti sɛvɛ kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) ma, eḡɛvelei nu a da kɔtui zaḡa la, eḡɛ zeevozeba aniiti. Boloda puugɔ

maazu felegoiti (12) daaseigiti ta gɛ ti ma, kɔtu gɪla, gila daasei, kɔtu gɪla, gila daasei.

²² Da zanu galuiti to kakazu zegei va, ti vɛɛai ga zanu kitei.

²³ Da zanu balaɟae felegoiti kpɛtɛ, è ti lo kakazu zegei woizu felegoiti ba.

²⁴ Da zanu galu felegoiti to balaɟae felegoiti ba, kakazu zegei woizu felegoiti.

²⁵ Da zanu galu felegoiti sokpaiti to dɔɔzuvɛti felego va, niiti ti gɪliai zalaɟa gɪla zegei ma bakiga zege felegoiti ba, nii a kɛ kakazu zegei yɛ vɛɛlavɛ.

²⁶ Da zanu balaɟae felego bɛtɛ mɔnɔ, è ti lo kakazu zegei woizu felego zɔiti ba, koozu vɛlei, ná vɛɛzu zalaɟa gɪla zegei ma.

²⁷ Da zanu balaɟae felego gɪligaa bɛtɛ, è ti lo zalaɟa gɪla zegei ma bakiga zege felegoiti ba, buuvɛ, vɛɛla vɛlei, ti-lodazuvɛ gɔbavɛ, zalaɟa gɪla zegei ma lokoi maazu.

²⁸ Kakazu zegei ná-balaɟaegiti ta gɪli zalaɟa gɪla zegei ná-balaɟaegiti ba, ga galu biinii, naa gɪa a kɛ, kakazu zegei gɛ zalaɟa gɪla zegei ma lokoi maazu, ti yeeɟaa mina gɪwɛ ta zalaɟa gɪla zegei.

²⁹ Siɛgi zu Aalɔn lɛɛzu la ada ɲadegai, Izelayɛle ná-doun zunuiti daaseigi gɪa gɛ ziilavɛ, sɛvɛai kakazu zegei ma, nii deveiti ti zegezu la, ga é ma gɪzɛsui make yeenɔpɛ Gɔɔgɔ GALAGI gɪaazu.

³⁰ Anii niiti ti-laaseigi ga wuulimegi ta tumimegi, naati pu kakazu zegei zu, nii deveiti ti zegezu la, ti gɛɛzu Aalɔn yiilavɛ, siɛgi zu é lɛɛzu la Gɔɔgɔ GALAGI gɪaazu. Vɛɛle gɪana Aalɔn a pɛɛ la yiilavɛ yeenɔpɛ, nii a kɛ é gɛ Gɔɔgɔ GALAGI yiima vai gɪwɛɛ, é lo Izelayɛle nuiti ba.

Zalaɟa gɪla zegei zɔiti (Egezode 39:22-31)

³¹ Da zalaɟa gɪla zegei ma lookɔba wolai gɛ ga geze biinii,

³² da kɔtɛvɛ zaamazuvɛ, nɔungi da lo ná, è daagale é gɪaku ma ga sege vɛɛai taɟɪli, naa gɪa a kɛ é mina vali ga.

³³ Gului nii daa ga gelenadegi, da naama waai ma votoi gɪli daamavɛ, é gɪaku ma ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, zanu tala koiti ti gɛ ti yɔgɔzuvɛti,

³⁴ zanu tala ko gɪla, gelenade gila, zanu tala ko gɪla, gelenade gila, naa gɪaku tookɔba wolai laamavɛ ma.

³⁵ Aalɔn gɪa bɔgɔ maaɟɪli la, é da botii gɛ, tala koiti gooi gɪa gɛ mɛnisu, siɛgi zu é lɛɛzu la ada ɲadegai, Gɔɔgɔ GALAGI gɪaazu, ta siɛgi zu é gɪulazu la ná, é la zaa názu.

³⁶ Da zanu kitei ma zɛvɛ goi bɛtɛ, è sɛvɛi gɛ ma ga: «Fɛai Gɔɔgɔ GALAGI vɛ.» Sɛvɛai eɟɛvɛlei nu a da zeevɔzɛba anii maazaɟa la.

³⁷ Da gili bɔɔlogi va ga galu biinii, kakala vɛlei.

³⁸ Toɟa gɛ Aalɔn lovalavɛ yeenɔpɛ, siɛgi zu é losu la gɪazu, nɛi gɛ ga Gɔɔgɔ GALAGI. Naa maavele ma, ná yeezei Izelayɛle nuiti ta-vebɛani ɲadegaiti bu, anɛ ni ta faaɟaazagiti kɛɛzu, ta gɛna ti vea zɛa.

³⁹ Segewuzegei ta bɔɔlogi bɛtɛ ga geze vagɔi, è saamaɟɪligi bɛtɛ, è suvu.

⁴⁰ Da segewuzegeiti kpɛtɛ Aalɔn ná-doun zunuiti bɛ, è saamaɟɪligiti kpɛtɛ ti vɛ, è bɔɔlogiti kpɛtɛ ti vɛ, ti gɛ ga ti-losuvɛ ta ta-lɛbiyai ma vooigi.

⁴¹ Da è-liɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti maaɟɪli la. Da gulɔi zie ti ma, è ti ve bè, è ti ɲade, naa gɪa a kɛ ti ná-zalaɟa gɪla wotii gɛ.

⁴² Da vɛɛ kpuɟagi bɛtɛ ti vɛ ga gezei, é ti-maɲakaiti dɔɔgu, toɟa zo ti-zamavɛ, é yei ti-balaiti ma.

⁴³ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta ti lɛ bɔgɔ ma, siɛgi zu ti lɛɛzu la GALA daagomi sege vɛlei wu, baa siɛgi zu ti maabuɟazu la zalaɟa gɪulazuvɛ va, ti va botii gɛ ada ɲadegai, naazu ti la gɛa ga sɔba nua ɲegelein, ta ti la zaa. Naa gɪa gɛ ga gɔɔgɔ tɔgi Aalɔn vɛ ta mavofodaiti kpein bɛ.

29

Zalaḡa ḡula nuiti fee vai

GALA bε

(Leevi nuiti 8:1-36)

¹ Wεε, nii da κε, Aalɔn ta nά-dointi fee vai zu bε, naa ḡa a κε ti nά-zalaḡa ḡula wotii ḡε. Nike zine bokpa gila seḡe, ta baala sine felegɔ, nεεvuzu mina ḡe ti va,

² ta bului nii leve la su, ta bulu velevelegiti leve la su, gaayɔgai ga gulɔi, ta bulu leveiti, leve la su, gulɔi vuai ma, e ti βete ga bulu vukɔ vagɔi.

³ Da ti vu kpɔlɔ gila su, e va ga tiye kpɔlogi naa zu, e ti le, da ḡena nike zinei ta baala sine felegɔiti kulaa ga zalaḡai.

⁴ Da li ga Aalɔn ta nά-doun zunuiti GALA daaḡomi seḡe vεlei laave, e ti maagba ga ziei.

⁵ Da seḡeiti seḡe, e Aalɔn maḡili ga seḡewuzeḡei, ta tookɔba wolai, ta zalaḡa ḡula zeḡei, ta kakazu zeḡei, e saamaḡili ga zalaḡa ḡula zeḡei ma lokoi.

⁶ Da bɔɔlogi lɔ nɔungi va, e zanu seve goi ḡili kakalave, nii e ga fee vai ma voogi GALA bε.

⁷ E siema wulɔ naḡegai zeḡe, e ta vu nɔungi zu, e ta zie ma.

⁸ Da va ga nά-doun zunuiti, e ti maḡili ga seḡewuzeḡeiti.

⁹ Da ti zaamaḡili ga saamaḡiliti, e bɔɔlogiti dɔ tɔungiti ba. Ta nά-zalaḡa ḡula wotii ḡe, tɔgi ḡana eyesu ḡɔ. Da Aalɔn ta nά-doun zunuiti fe bε.

¹⁰ Da va ga nike zine bokpaga GALA daaḡomi seḡe vεlei ḡakalave, Aalɔn ta nά-doun zunuiti ti-yeeiti pεε nike zinei unmave.

¹¹ Da nike zinei ḡɔdaaleve ḡɔḡɔ GALAGI ḡaazu, GALA daaḡomi seḡe vεlei laave.

¹² Da nike zinei ma namai zeḡe, e ta zie zalaḡa ḡulazuve ma mineiti ma ga e-yeeβeḡai. Da namai mɔtai vu ya zalaḡa ḡulazuve ḡɔḡave.

¹³ Da ma wulɔi kpein seḡe, nii felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, ta ma lɔḡɔ felegɔiti ma, ta gulɔi e ti maave neḡelein, da naa ḡala zalaḡa ḡulazuve.

¹⁴ Kele da nike zinei mɔtai ḡala wo-vuuzuve voluve: ma zuai, ta ma ḡɔlɔi, naa vεε ma booiti ba. Toḡa ga koto gba zalaḡai.

¹⁵ Da baala sinei taḡila seḡe, Aalɔn ta nά-doun zunuiti ta yeeiti pεε baala sinei unmave.

¹⁶ Da baala sinei ḡɔdaaleve, e ma namai zeḡe, e pili zalaḡa ḡulazuve ma, e ḡaku ma kpoloo.

¹⁷ Da baala sinei leveleve, e kpulukpulu, e koozu zɔɔlaiti ta kɔḡɔiti gba, e ti la kpulukpulugai ta ma ungi ma.

¹⁸ Da baala sinei pe gala zalaḡa ḡulazuve. Toḡa ga gala zalaḡai ḡɔḡɔ GALAGI ve, zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai ḡɔḡɔ GALAGI ve.

¹⁹ Da zɔɔma vaala sinei zeḡe. Aalɔn ta nά-doun zunuiti ta yeeiti pεε baala sinei unmave.

²⁰ Da baala sinei ḡɔdaaleve, e ma namai ta zeḡe, e sie Aalɔn yeezazu vele woi yɔkpɔgi ma, ta nά-doun zunuiti zeezazu vele woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezinekpɔtogiti ma, ta ti-yeezazu ḡɔḡɔzinekpɔtogiti ma. Da namai mɔtai vili zalaḡa ḡulazuve ma, e ḡaku ma kpoloo.

²¹ Da namai ta zeḡe, nii a ḡe zalaḡa ḡulazuve, ta siema wulɔ naḡegai ta, e ti vaza Aalɔn ta nά-seḡeiti ma, naa vεε nά-doun zunuiti ta ta-zeḡeiti ba. Pele ḡana da Aalɔnni fe la bε, ta nά-seḡeiti, naa vεε nά-doun zunuiti ta ta-zeḡeiti ba.

²² Da baala sinei ma wulɔi zeḡe, ta ma wɔɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, ta ma lɔḡɔ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, ta zeezazu balai, mazɔlɔ toḡa ga ti zei vai ma vaala sinei.

²³ Bului leve la su, naama bɔlɔgi, nii seidai Gooɔɔ GALAGI ɔakala, da bulu gila sege naama bɔlɔgi zu, ta bulu velevele gila gulɔi ba, ta bulu leevɛ gila.

²⁴ Da ti kpein pu Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu, ti ti lateɔge vai ma voogi ge Gooɔɔ GALAGI ɔaazu.

²⁵ Naa voluma, da ti ɔula niina ti ya, è ti ɔala zalaɔa ɔulazuve, gala zalaɔai maazu. Toɔa ga zalaɔai, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve.

²⁶ Da Aalɔn zeɪ vai ma vaala sinei ma ɔekegi zege, è dateɔge vai ma voogi ge Gooɔɔ GALAGI ɔaazu. Naa ɔa ge ga dɔnɔi.

²⁷ Da ti zeɪ vai ma vaala sinei ma ɔekegi zege ba ta ma balai, niiti ti ɔula ga dateɔge vai ma voogi, ti zege ba Aalɔn ve ta ná-doun zunuiti.

²⁸ Ta ge ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti tɔnɔ, naa ɔa ge ga ɔooɔɔ tɔgi, nii Izelayele nuiti ta so, mazɔlɔ vebeani ɔana segeai ba Izelayele nuiti ta-yiilei zalaɔaiti su. Naa ɔa ge ga Gooɔɔ GALAGI nɔnɔ.

²⁹ Aalɔn a zaana, ná-zalaɔa ɔula zegeiti ta ge ga ná-doun zunuiti tɔnɔ, ta ti loo ɔba, siegi zu ti gulɔ padegai ziezu la ti ma, ti zeɪ vai zu.

³⁰ Ná-doun zunuiti su, nii a ge potogi zu, zalaɔa ɔula vai zu, naa ɔa too ɔba folo lɔfela laawu, siegi zu é ɔeezu leezu la GALA daaɔomi sege velei wu, ga é botii ge ada padegai.

³¹ Da ti zeɪ vai ma vaala sinei zege, è ma zuai ɔili ada padegai ta.

³² Baala sinei ma zuai ta bului a ge kpɔlɔgi zu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti mi, GALA daaɔomi sege velei laave.

³³ Nii keai ga koto gba anii, ta naa mi ɔana, naa ɔa a ke ti ve bè, ta ti ti zeɪ. Nu ɔili nɔpe ge la ta mia, mazɔlɔ ti padegɛ.

³⁴ Ni ti zeɪ vai ma zalaɔa zuai ba ma bului ta ɔa yena ná eyesu sobui, nu la mɔ mia negelein, mazɔlɔ ti padegɛ. Nii é yesu, da naa ɔala.

³⁵ Da zie ga deveiti kpein, gè ti vea è ya Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-vaa zu. Da folo lɔfela ge ti zeɪ vai zu.

³⁶ Folo-o-folo, da nike zine ɔila kula ga zalaɔai koto gba vai zu. Da zalaɔa ɔulazuve nade ga naama ɔoto gba vai, è gulɔi zie ma ga é nade.

³⁷ Folo lɔfela laawu, da koto gba vaiti ke zalaɔa ɔulazuve, é nade, zalaɔa ɔulazuve wola ɔa nade. Nii kpein a voɔɔ ɔa zalaɔa ɔulazuve va, naa ɔa nade.

*Gala zalaɔai,
nii a ge ɔulazu folo-o-folo
(Gaalɔ Sevei 28:1-8)*

³⁸ Folo-o-folo, da da kona gila baala sine felegɔ ɔula ga zalaɔai zalaɔa ɔulazuve.

³⁹ Da baala zivoi ɔilagi ɔula ga zalaɔai sobui, è zɔɔma vaala zivoi ɔula ga zalaɔai kpɔkɔi.

⁴⁰ Da baala zivo mɔungi ɔula ga zalaɔai, è pee bulu vukɔ vagɔi kilo savagɔ va, gaayɔgai ga wolive wulɔ vagɔi ma litelɛ ɔila ta tukpe (1,5), naa veɛ dɔɔi litelɛ ɔila ta tukpe (1,5) ba.

⁴¹ Da baala zivoi velesiei ɔula ga zalaɔai kpɔkɔi, è pee vebeani ɔila ba, ta puya zalaɔai, egevelei sobu gelei la. Zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve.

⁴² Toɔa ge ga gala zalaɔai, wo-mavofodaiti kpein ta ge kulazu folo-o-folo, gaazu, nɛi gè ga Gooɔɔ GALAGI, GALA daaɔomi sege velei laave, miná ɔa ná ge ɔulazu ná kelema wo ve, gè da bɔɛ è vɔ.

⁴³ Miná ɔa ná ge ɔulazu ná kelema Izelayele nuiti be, naama adave ɔa nade ga ná-lebiyai.

⁴⁴ Nà GALA daagfomi sege vɛlɛi ta zalaɟa ɟulazuve nade. Nà Aalɔn ta ná-doun zunuiti nade, ti da nà-zalaɟa ɟula wotii ɟe.

⁴⁵ Nà zeɪ Izelayele nuiti saama, gè ɟe ga ta-ƐALAGI.

⁴⁶ Ta kwɛɛ ga nà ga Ɛooɟo GALAGI, ta-ƐALAGI, nii é ti ɟulani Ezipete yooi va, nà zeɪ ti zaama. Nà ga Ɛooɟo GALAGI, ta-ƐALAGI.

30

Ani maku nɛɛnɛgiti ma zalaɟa ɟulazuve (Egezode 37:25-28)

¹ Da zalaɟa ɟulazuve gila kpɛte ani maku nɛɛnɛgiti gala vai zu. Da kpɛte ga akasia wului.

² Toɟa ɟe ga seki naanigi, sakpai ɟe ga metele valisui, kogi ɟe ga metele valisui, sɔligɔi ɟe ga metele ɟila. Ma mineiti ti ɟeezu ba, ta ɟe ga ani ɟila.

³ Da zanu kitei zie ma, gaave, ta kakamaveti, é ɟaku ma, ta ma mineiti ma ná pe. Da daabegi betɛ ga zanugi, é ɟaku ná pe ma.

⁴ Da zanu bala felego lo ba daabegi wuue, kakama felegɔiti, gulu zɔkpɔiti ti da lo ti zu, sege vai zu.

⁵ Da gulu zɔkpɔiti kpɛte ga akasia wului, è zanugi zie ti ma.

⁶ Da zalaɟa ɟulazuve lo sege zuɟooza golai ɟakalave, nii é zeele woo ɟesui ɟakalave, kesui lakulugi ɟaazu letemave, nii é zeele woo zɛvɛi maazuve, ve nà ɟe ɟulazu kelɛma ná è ve.

⁷ Miná ɟa Aalɔn a da ani maku nɛɛnɛgiti gala ná. Toɟa ɟe ta ɟalazu sobu-o-sobu, siegi zu a ɟe fitinaiti kevele betɛzu la.

⁸ Aalɔn ɟa ɟe ta ɟalazu kpɔkɔi, siegi zu a ɟe fitinaiti kevele betɛzu la. Ani maku nɛɛnɛgi ve, a ɟe ɟalazu yeenɔpe Ɛooɟo GALAGI ɟaazu, wo-mavofodaiti kpein su.

⁹ A mina ani maku nɛɛnɛ ma zii ɟili kula ga zalaɟa, zalaɟa ɟulazuve, anɛɛ gala zalaɟa ɟili be, ɔaa vɛɛani ɟili. A mina puya zalaɟa ɟila kpalaa pu ya ná.

¹⁰ Aalɔn ɟa da koto gba vaiti ke zalaɟa ɟulazuve mineiti maazu, naa ɟe ɟila kona-o-kona. Toɟa ke ga koto gba zuai ma namai, naa ɟe ɟila kona-o-kona, wo-mavofodaiti kpein su. Zalaɟa ɟulazuve naa ɟa ɟe ga faa nadeɟa wola Ɛooɟo GALAGI ɟaazu.

Seizu nadeɟai ma mulu ɟula vai

¹¹ Ɛooɟo GALAGI ɔɛni Moize vo, é ɟe ma:

¹² «Siegi zu è Izelayele nuiti gaalusu da, ti ɟilagilagi ta ɔoɟo unmoɔ ganii zala Ɛooɟo GALAGI ma, naa ɟa ɟe gaalugi ma ziegi zu, naa ɟa a ke maanogɔ mina zeeli wo ma.

¹³ Niiti kpein ti gaalusu, naati ta vaazu wali ɟaei galamu lozita veezu, eɟevelei seizu nadeɟai ma wali ɟaei la. Naa ɟe ga vɛɛanii, é zege ba Ɛooɟo GALAGI ve.

¹⁴ Nu-o-nu é ɟeezu gaalugi zu, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, naa ɟa vɛɛanii zala, nii é veezu Ɛooɟo GALAGI ve.

¹⁵ Naavolo nui la salaa, é va voova ma, mɔne nui balaa la salaa, é va yei bu. Vɛɛani ve, é veezu Ɛooɟo GALAGI ve, ga ti ɔoɟo unmoɔ.

¹⁶ Da unmoɔ walii ɟula Izelayele nuiti zea, è do GALA daagfomi sege vɛlɛi ma wotii zu. Toɟa ɟe ga kizesu vaa Izelayele nuiti be Ɛooɟo GALAGI ɟaazu, nubuseiti unmoɔ fai zu.»

Maagba aninakai
(Egezode 38:8)

¹⁷ G̃ooḡo GALAGI b̃oeni Moize ṽo, é ḡe ma:

¹⁸ «Da maagba aninakai b̃ete ga k̃olu b̃oigi, ná-seiga anii balaa ḡa ḡe ga k̃olu b̃oigi, maagba vaiti su. Da pile GALA daaḡomi seḡe ṽelei ta zalaḡa ḡulazuve ti ỹoḡozuve, è ziei vu su.

¹⁹ Naa ḡa Aal̃n ta ná-doun zunuiti ta ḡe yeeiti ta ḡoḡoiti maagbazu la.

²⁰ Siḡi zu ti l̃ezu la GALA daaḡomi seḡe ṽelei wu, ta b̃oḡo maagba ga naama ḡei, naa ḡa a k̃e ti mina za, ta siḡi zu ti maaḡuḡazu la zalaḡa ḡulazuve va, ga ti botii ḡe, ti zalaḡaiti gala ga abui G̃ooḡo GALAGI ve.

²¹ Ta ti-yeeiti ta ti-ḡoḡoiti maagba, naa ḡa a k̃e ti mina za. Naa ḡa ḡe ga ḡooḡo t̃oḡi, Aal̃n ve ta ná-doun zunuiti, ta ti-mavofodaiti k̃pein b̃e.»

Gul̃nadegai
ta ma maku ñeḡe kelei

²² G̃ooḡo GALAGI b̃oeni Moize ṽo, é ḡe ma:

²³ «Da ani maku ñeḡe papagiti seḡe: miile gul̃ maku ñeḡe kilo l̃ozita, ta sinam̃ome maku ñeḡe kilo savag̃o, ta seeli maku ñeḡe kilo savag̃o,

²⁴ ta kasegi kilo l̃ozita, eḡevelei seizu nadegai ma ḡoḡoḡi la, ta wolive wul̃o lit̃e l̃ozita.

²⁵ Da naa ḡe ga siema wul̃o nadegai, eḡevelei gul̃ maku ñeḡe k̃pete nui a ḡa k̃pete la. Naa ḡa é ḡezu ga siema wul̃o nadegai.

²⁶ «Naa ḡa ḡa ta zie GALA daaḡomi seḡe ṽelei ma, ta zeele woo ḡesui,

²⁷ ta tabalii ta ná-s̃oḡaiti, ta fitina zeii anii, ta ná-s̃oḡaiti, ta ani maku ñeḡegiti ma zalaḡa ḡulazuve,

²⁸ ta è sie gala zalaḡaiti kulazuve ta ná-s̃oḡaiti k̃pein ma, ta maagba aninakai, é ṽee ná-seiga anii va.

²⁹ Da niima aniiti k̃pein fe b̃è, ti wola ḡa ñade, nii k̃pein a ṽoḡu ti va, naa ḡa ñade.

³⁰ Da gul̃ nadegai zie Aal̃n ta ná-doun zunuiti ma, è ti ve b̃è, naa ḡa a k̃e ti ná-zalaḡa ḡula wotii ḡe.

³¹ «Da b̃oe Izelayele nuiti p̃o, è ḡe ti ma: «Naa ḡa ḡe b̃è ga siema wul̃o nadegai, wo-mavofodaiti k̃pein su.

³² Nu mina ta zie b̃usei ma, ñeḡeḡein. A mina ma zii b̃ete ga k̃evele. Nadeg̃e, wa ḡa p̃ete ga ñade ganii.

³³ Nu-o-nu a ma zii b̃etena, b̃aa é ta zie nu ḡili ma, é la ga zalaḡa ḡula nu, naa b̃e ka leve ná-nuḡuseiti ba.» »

Ani maku ñeḡeḡi

³⁴ G̃ooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Ani maku ñeḡeḡi naati seḡe, ti ḡe tie: setaketegi, ta w̃onikesegi, ta galebanumegi, ta gulu mana maku ñeḡeḡi.

³⁵ Da naa ḡe ga ani maku ñeḡeḡi, supuai, eḡevelei gul̃ maku ñeḡeḡi k̃pete nui a ḡa k̃pete la, k̃poloi ḡe ba. Toḡa ḡe ga ma ḡitei, é ñade.

³⁶ Da k̃e ga ma vuk̃oi, è sei zeele woo ḡesui ḡakalave, GALA daaḡomi seḡe ṽelei wu, ve ná ḡe ḡulazu kelema ná è ve. Toḡa ḡe wo ve ga anii gola nadegai.

³⁷ A mina ani maku ñeḡeḡi k̃pete b̃oḡo ve ñeḡeḡein ga nii ḡevele, siema vaa zu. Wa p̃ete ga ani ve nadegai, makeḡai G̃ooḡo GALAGI ḡila k̃pe ño ve.

³⁸ Nu ñoḡe a naa ḡeḡala b̃etena, ga é ḡa maku, naa b̃e ka leve ná-nuḡuseiti ba.»

31

Sege vele nadegai

ma n̄eliḡi nuiti

(Egezode 35:30--36:1)

¹ Ḡoḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma:

² «W̄ēe, ḡe yiimazeḡēve ga B̄esaleȳe, nii é ga Uli ná-doun zunui, Ḡuul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu.

³ Ḡe daaveḡe ga GALA Z̄envui, ta ḡimalai, ta keḡeḡeḡe, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu,

⁴ é zoo faiti kazavisu, é zanugi b̄ete, ta walii, ta k̄olu b̄oigi,

⁵ é k̄atu z̄onḡo baagiti saḡa, é ti n̄ekpe ti-l̄ozuv̄eti, é gului zaḡa, é botii ma zii kpein ke.

⁶ Ḡe kp̄aba nu v̄ēve ba, nii é ga W̄oḡoliyaḡe, Ayizamake ná-doun zunui, é ḡula Dan ná-bolodai zu. Ḡe keḡeḡeḡe v̄uuv̄e naati kpein ziimave, niiti ti zoogai faa la, ga ti naa kpein ke, nii ḡe è leveai ma,

⁷ é zo GALA daaḡomi seḡe v̄ēi ma, é li zeele woo ḡesui v̄o, ta dakulugi, ta seḡe v̄ēi ma z̄olaiti kpein,

⁸ ta taḡalii ta ná-s̄olaiti, ta fitinai zei anii é ga zanu kitei, ta ná-s̄olaiti kpein, ta ani maku n̄ēn̄egiti ma zalaḡa ḡulazuv̄e,

⁹ ta gala zalaḡaiti kulazuv̄e ta ná-s̄olaiti kpein, ta maagba aninakai ta ná-seiga anii,

¹⁰ ta botiḡe z̄eḡeiti, niiti ti ga zalaḡa ḡula nui Aal̄on ná-zalaḡa ḡula z̄eḡeiti, ta ná-doun zunuiti ta-z̄eḡeiti zalaḡa ḡulazuv̄e ma woti vai ma,

¹¹ ta siema wul̄o nadegai, ta ada nadegai ma ani maku n̄ēn̄egi. Ta naa kpein ke, eḡevelei ḡe deveai la.»

Dooḡo foloi

¹² Ḡoḡo GALAGI b̄eni Moize v̄o, é ḡe ma:

¹³ «B̄ē Izelaȳe nuiti p̄o, è ḡe ti ma: «Wa ná-dooḡo foloiti maan̄e, maz̄l̄o naa ḡa a ḡe n̄un ná, ta wa, ade ȳoḡo zu, wo-mavofodaiti kpein saama, é ḡe ga poogi, nii nu a kw̄ēe la ga ná ga Ḡoḡo GALAGI, nii é wo nadesu.

¹⁴ Wa dooḡo foloi maan̄e, maz̄l̄o toḡa ḡe wo v̄e ga faa nadegai. Z̄oi a k̄oz̄ona, ta naama nui v̄aa. Nu n̄ape a boti ḡeena naama voloi ma, naa b̄e ka leve ná-nubuseiti ba, é ḡula ti zaama.

¹⁵ Folo l̄ozita laawu, nu ḡa boti ḡe, kēe foloi l̄ofelasiei ḡa ḡe ga dooḡo foloi, feai Ḡoḡo GALAGI v̄e. Z̄oi n̄ape a boti ḡeena dooḡo foloi, ta naama nui v̄aa.

¹⁶ Izelaȳe nuiti ta dooḡo foloi maan̄e, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, é ḡe ga ḡoḡo minazeḡeḡe.

¹⁷ Toḡa ḡe ga poogi, ná-o, Izelaȳe nuiti-yo, gi ȳoḡo zu, eȳesu ḡo, maz̄l̄o folo l̄ozita laawu, Ḡoḡo GALAGI geeḡol̄ogi ta z̄ooi b̄et̄eni. Folo l̄ofelasiei é beni ná-botii va, é looḡo.» »

T̄agi ma ḡtu ḡokologiti

¹⁸ Sīegi zu Ḡoḡo GALAGI beni la ga b̄e Moize v̄o Sinayi gizei ma, é zeele woo ḡokolo feleḡoiti feeni zea, k̄atu ḡokologiti, GALA ge sēv̄ei ḡeai ti ma ga t̄o b̄oḡoi zeeb̄egai.

**MINAZEḠEḡE ḠOLOGOLO FAI
TA NIINE VAI**

32

(32:1--34:35)

*Nike yivoi maaniinigi bete vai
ga zanugi*

(Tɔ Sevei Velesiɛi 9:6-29)

¹ Nuɓuseiti ti kaai ma ga Moize lebiga, é la yeini, é va zeje gizei ma fala, ti gaaleeni ba Aalɔn maagoolii zu, ti ge ma: «Wuzegena, è galagiti kpete gi ve, ti lo gi luɔ, mazɔɔ Moize nii, zunui tei é gi gɔlaai Ezipete yooi va, gi la kwɛɛ nii keai la.»

² Aalɔn geni ti ma: «À zanu goizu anigiti kula wo-anzaiti goizuɓeti, ta wo-loun zunuiti goizuɓeti, ta wo-loun anzanuiti goizuɓeti, wo va ga tiye pò.»

³ Nuɓuseiti kpein ti zanu goizu anigiti kulani woizuɓeti, ti va ga tiye Aalɔn ɓɔ.

⁴ E yeezeini zanugi wu, ti feeni zea. E gaawuunni, é pu zanu kpete gokologi zu, é kpete ga nike yivoi maaniinigi. Naa volu, ti geni ma: «Izelayele nuiti, à wɛɛ wa-galagi va, é wo gɔlaai Ezipete yooi va.»

⁵ Siegi zu Aalɔn miná gaani la, é zalaɔa gɔlazuve ta beteni nike yivoi maaniinigi ve. E woogulani, é ge ma: «Feti wola ga ge ga lina Gɔogɔ GALAGI lebi vai ma!»

⁶ Ma geelaalaogai ma, ti wuzegeni ga sobuzobui, ti gala zalaɔaiti ta ziilei zalaɔaiti kula. Nuɓuseiti ti zeini, ti daamii ta kpɔlei wo. Naa volu, ti wuzegeni, ti da gɔgɔ.

⁷ Gɔogɔ GALAGI geni Moize ma: «Yei, è li, mazɔɔ da-nuɓuseiti, è ti gɔlani Ezipete yooi va, ti bɔgɔ gɔzɔa.

⁸ Ti zejea gaamago nɔ naama velei va, nii gè deai ga tiye. Ti nike yivoi maaniinigi betea bɔgɔ ve, ga zanu gaawuungai, ti nɔkɔ bu, ti zalaɔaiti kula be, ti geni ma: «Izelayele nuiti, à wɛɛ wa-galagi va, é wo gɔlaai Ezipete yooi va.»

⁹ Gɔogɔ GALAGI geni Moize ma: «Nà kaazu ga niima nuɓuseiti ta ga nuɓuseiti ti zuvɔai.

¹⁰ Niizu, zè deé ná! Nà-ziiɔaawanai ga vaazu ti laalɔgɔma, nà ti-ma zuwui gaalevezu, keɛ nà è geɛzu ga zii wola.»

¹¹ Moize ná-GALAGI maanɛnɛni, Gɔogɔ GALAGI, é ge ma: «Ee, Gɔogɔ GALAGI, lee vaa zu da yiiɔaawanai vaazu da-nuɓuseiti daalɔgɔma, niiti è ti gɔlaai Ezipete yooi va, ga da-zɛbe wolai, ta zeeɔaabaai?

¹² Ni da naa geena, Ezipete nuiti ta ge ma: «Ti maanɔgɔ vai ga é ti gɔlaai ma, ga é ti vaa gizeiti su, é ti-ma zuwu gaaleve eteai zu.» Da-yiiɔaawana wolai ye ná, è mina faa nɔu ge ga da-nuɓuseiti.

¹³ Gize Abalaame zu, ta Izaake, ta Izelayele, da-wotige nuiti, niiti è gonani bɔgɔ ma ti ve ga: «Nà wo-mavofodai mɔin eɔe geegɔlɔgi ma zomideɔaiti, zooi nii kpein gè bɔɛzu ná-faa zu, ga nà fe wo-mavofodai ya, ta sɔɔɔ, é ye ti ya gɔ.»

¹⁴ Gɔogɔ GALAGI zegeni faa nɔi volu, nii é geni pɔ é ke ga ná-nuɓuseiti.

Moize ná-ziiɔaawanai

¹⁵ Moize yeini, é zeje gizei ma, zeele woo gokolo felegɔiti ti zoni zea, sevei geeni ti-gakama felegɔiti, ti zeveni zɔɔla vele ta zɔɔla vele.

¹⁶ GALA ka é kokologiti kpeteni, GALA ná-seve geai ga é geni ti ma, pɔnɛai kokologiti ma.

¹⁷ Zozuwe nuɓuseiti gooi menini, ti da zɔngɔ, é ge Moize ma: «Kɔɔ bee wooi ga nuiti puuzuve.»

¹⁸ E googaaɓoteni, é ge ma: «Pile sɔɔɔ nua ta-bee woo laade, pile sɔɔɔtala nua ta-bee woo laade, guye woo ga gè menisu.»

¹⁹ Tei é geni maabuɔazu ti-ɓuuzuve va, é nike yivoi gaani, nuiti ti geni kuai wosu. Moize wola yiiɔaawanani. E kɔtu gokologiti pilini zooi ma, é ti wolowolo gize gɔgɔave.

²⁰ E nike yivoi zegeni, nii ti kpeteni, é gala. E fukani, é ke ga fufiligi, é ma vukoi vaza ziei ga, é to Izelayele nuiti da, ti kpole.

²¹ Moize geni Aalon ma: «Leeni ga nubuseiti ti keai ga de, è ti yegai ná, ti niima goto wolai ge?»

²² Aalon googaavoteni ga: «Màligii, ná-ziiğaawanai mina wòlo. Da bogo è niima nubuseiti kwεε, faa joi ga ti polu.

²³ Ti geni mà: «Galagiti kpete gi ve, ti lo gi lufo, mazolo Moize nii, zunui tei é gi gfulaai Ezipete yooi va, gi la kwεε nii keai la.»

²⁴ Gè geni ti ma: «Niiti zanugi ti ya, ti kula bogo ma.» Ti feeni zèa, gè pilini abui zu, niima nike yivoi gfulani su.»

²⁵ Moize peteni ga nubuseiti ti looni faazupui zu, Aalon ti yeni faazupui naa zu, eyesu ti bogo lo ti maayosege nuiti ta-jεεgfulasui zu.

²⁶ Moize loni ti-vuuzuve ma velave, é ge ti ma: «À va pò, wòiti wo ga Gogo GALAGI nònti!» Leevi ná-bolodamaiti kpein ti gaaleni ba koba.

²⁷ E geni ti ma: «Gogo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi gaa: «Wo gilagilagi ná-boga zokpo la goba, à leveteve nuiti puuzuve, wo lati naa ma, é zo zoma velave, é li zola velei, εεε gilagilagi keεgeloun vaa, baa bòlai, baa ná-nui.» »

²⁸ Leevi nuiti ti keeni, egevelei Moize boni la, zunu waasavago (3 000) gefala ga é zaani nubuseiti saama naama voloi.

²⁹ Moize geni ma: «Za, wo vea Gogo GALAGI ve, mazolo wo gilagilagi la ininini ná-doun zunui baa keεgeloin gula vai zu ga zalağai, nii a ke é tuyai yei wo ma za voloi.»

Moize ná-GALA maaneni

³⁰ Poluma zobui, Moize geni nubuseiti ma: «Wo koto wola geεve. Nà vaazu leezu niizu Gogo GALAGI vo be. Tanisu nà wa-gotoi ma zuvaayegi zolo.»

³¹ Moize galeni ma Gogo GALAGI vo be, é ge ma: «Ee! Niima nubuseiti ti koto wola geεve. Ti zanugi beteve bogo ve ga galagi.

³² Soma kae, è ta-gotoi zuvaaye! Ni naa laade, nà è maanenezu, dàaseigi gaava, é gula da-zevi zu, è keai.»

³³ Gogo GALAGI geni Moize ma: «Zoi é kotoi geai dàalogo, naa ga nà daaseigi gaava, é gula nà-sevi zu.

³⁴ Li niizuve, è li ga nubuseiti, ve gè ná leni ga de. Welε, nà-geezuğeelai ga lo è lufo. Kele nà-potokula voloi, ta ta-gotoiti suboloi goma.»

³⁵ Gogo GALAGI nubuseiti dogani, tazei nike yivoi va, nii ti geni Aalon ma, é kpete ti ve.

33

Siεi wuzefe vai volu

¹ Gogo GALAGI geni Moize ma: «Li, zεge ve, da-o, nubuseiti-yo, niiti è ti gula Ezipete yooi va. Le zoi vo pelei, nii gè ma minazegeni ga nà feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe, gè ge ma: «Nà feezu è-mavofodai ya.»

² Nà geezuğeelai ta levesu è lufo, nà Kanaan nuiti kpeezu è lufo, ta Amool nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti.

³ Le naama yooi zu, ve nòni ta koin guloi voovaai ná. Kele ade la leezu voma, gè mina wo undaavili pelei zu, mazolo wa ga suvoò nubuseiti.»

⁴ Siεgi zu nubuseiti ti naama boε jòiti menini da, ti gaalini. Nu nape ge la geni bogo maafilini ga ná-sola vago.

⁵ Góogó GALAGI feni Moize ma: «Gé Izelayele nuiti ma: «Wa ga nuɓuseiti ti zuɓɓai. Ni gè léeni wo zaama yeedgefala go laawu, nà la wo undaavili. Niizu, à wa-maagili zóola vagaiti kula bóogó ma, nà pete, nii gè vaazu kéezu wo ve.» »

⁶ Izelayele nuiti ti maagfoozai ma Góolebe gizei va, ti la mɔ feni ta-maagili zóola vagaiti toozu gɔba.

GALA daagfomi sege vɛlei

⁷ Ta la ti-vuuzuve betena, Moize bena sege vɛle nadegai zefɛ, é to ti-vuuzuve voluve, tago maagfoza. E daasei pɛeni ga GALA daagfomi sege vɛlei. Nu-o-nu nii é feni pɔ ga é Góogó GALAGI gaazaɗa, naa feni gulazu, é li GALA daagfomi sege vɛlei ɓɔ pelei, nii é feni ti-vuuzuve volu vɛlei.

⁸ Siegi zu Moize feni liizu la sege vɛle nadegai wu, nuɓusei kpein ge feni wuzefezu, ese ge feni losu ná-sege vɛlei laave, é gaazulo Moize va, eyesu é le sege vɛle nadegai wu.

⁹ Siegi zu Moize feni léezu la sege vɛle nadegai wu, tonabiingi feni yeizu, é lo sege vɛle nadegai laave, Góogó GALAGI feni bóezu Moize ɓɔ.

¹⁰ Nuɓusei kpein ge feni tonabiingi gaazu, é da lo sege vɛle nadegai laave, naazu nuɓusei kpein ge bena wuzefɛ, é ye ná-sege vɛlei laave, é nɔkɔ GALA bu.

¹¹ Góogó GALAGI feni bóezu Moize ɓɔ gaazuni ta gaazu, egɛvelei nu a da bóe la bóola ɓɔ. Naa volu Moize bena gale ma ti-vuuzuve, kéle ná-botigɛ zunu loungoi Zozuwe, Nun ná-doun zunui la feni zefezu sege vɛle nadegai goozu vɛlei.

Góogó GALAGI fɛla vai kéema Moize vɛ

¹² Moize feni Góogó GALAGI ma: «Wɛle, é gɛɛve mà: «Lo niima nuɓuseiti tuɗɔ, é le ga tiye,» da ma, é la naama nui léeni ga ze, nii gá li, é màaza! Anɛɛ naa ve, é feni mà: «Gè è gɛwɛɛ ga è-laaseigi, è zaalai zóloogɛ gáazu.»

¹³ Niizu, ni gè zaalai zóloogɛ è gaazu, da-veleiti dɛɛna ga ze, naazu nà è gɛwɛɛ, gè zaalai zólo è gaazu mɔnɔ. Wɛle, zii tei ka ga da-nuɓusei.»

¹⁴ Góogó GALAGI googaavoteni, é gɛ ma: «Nà losu è luɗɔ, nà bóogó. Nà doogó feezu è ve.»

¹⁵ Moize feni ma: «Ni da bóogó è la losu gi luɗɔ, mina gi zefɛ ve.

¹⁶ Toɗa gɛwɛɛ gale ga gaama, ga gè zaalai zóloogɛ è gaazu, nɔn nà-o, da-nuɓuseiti-yo? Siegi zu laade, ade ziezú la ɓɔɔma, ta siegi zu nà-o, da-nuɓuseiti-yo, zɔɗɔzu gɛɛzu la gi va ga nuɓuseiti kpein ti eteai zu?»

¹⁷ Góogó GALAGI feni Moize ma: «Nà naa gɛ, nii è maagaaɗaboga mà, mazólo è zaalai zóloogɛ gáazu, gè è gɛwɛɛ ga è-laaseigi.»

¹⁸ Moize feni ma: «Soma kae, è da-lebiyai le ga ze!»

¹⁹ Góogó GALAGI googaavoteni, é gɛ ma: «Nà levesu è gɛkalave, gè nà-padai kpein dɛɛ ga dɛ, gè dàaseigi le ga dɛ, nii é ga Góogó GALAGI. Nà zaalai la naa ma, nii gè pɔ gè zaalai la ma. Nà maawɔingai gɛ naa ve, nii gè pɔ gè maawɔingai gɛ be.»

²⁰ E feni ma mɔnɔ: «È la zooga è va gáazuve gɛ, mazólo nui la zooga káazu, é va ye vulua.»

²¹ Góogó GALAGI gɛ ma: «Wɛle adave ta va, kɔbave, da lo fasai ma.

²² Siegi zu nà-lebiyai levesu da, nà è loozu fasa yefɛi ta zu, gè è maalóogɛ ga zèei, eyesu gè leve.

²³ Naa volu, nà yee gaagale ma niina, da pòlu vɛlei gɛ, kéle gáazuve la zooga gaazu.»

34

*Tɔgi ma ɔkolo niɛiti saɔa vai
(Tɔ Sevei Velesiɛi 10:1-5)*

¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Ɔɔtu ɔkolo felegɔ zaɔa ga ma mɔungiti kevele. Nà woɔiti sevezu naama ɔtu ɔkologiti ma, woɔi niiti ti ɔeni ma mɔungiti ma, niiti è ti wolowoloni.

² Sobuzobui, ɔevele ɔete, sobui nɔ, è le Sinayi gizei ma, ɔa losu náve kàkala, gizei unmauve.

³ Nu nɔpe ge mina vile è volu, wo va le. Nu nɔpe ge mina ɔɔɔ le gizei ma ná tanɔpe. Toganii ma go ɔaa ma wola mina ɔalaa ɔaami wo gizei ma, ma lugi zu kpein.»

⁴ Moize ɔtu ɔkolo felegɔi zaɔani, eɔevelei ma mɔungiti ti ɔeni la. Moize wuzefeni sobuzobui, è le Sinayi gizei ma, eɔevelei Ɔɔɔɔ GALAGI devei veeni la zea, è ɔtu ɔkolo felegɔiti seɔeni ya.

⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI yeini tonaɔiingi zu, è lo ná kobave, è Ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi leeni.

⁶ Ɔɔɔɔ GALAGI leveni kakalave, è woɔfulani, è ɔe: «Ɔɔɔɔ GALAGI, Ɔɔɔɔ GALAGI, maawɔingɔ GALAGI, nii è zaalai veezu, zii la ɔula fala, kpetei nuɔɔɔlai ta woɔɔɔɔiladaɔi zu,

⁷ è woɔɔɔɔiladaɔi ɔeezu, eyesu è zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, è faa nɔi zuvaayesu, ta tɔ kologologiti, ta kotoi, kele è la sɔba nui zoga ga sɔbalala nu, a ɔa ɔeeɔeiti ta-vaa nɔi votokula ti-lointi ma, ta ti-lounlointi ma, eyesu è zeeli yamani zavasiei ta naanisiei ma.»

⁸ Moize zivileni ga maavea zooi ma, è nɔkɔ.

⁹ E ɔeni ma: «Màliɔii, ni gè zaalai zɔɔɔge è ɔaazu, ɔe gi zaama. Anee ni suvɔ nuɔuseiti be, gá-vaa nɔiti suvaaye, ta gá-ɔotoiti, gi zeɔe, è gi ɔe ga ɔnɔ.»

*Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔegi
(Egezode 23:14-19;*

*Tɔ Sevei Velesiɛi 10:1-5;
16:1-17)*

¹⁰ Ɔɔɔɔ GALAGI goɔɔaavoteni, è ɔe ma: «Nà ɔɔɔ nà minazeɔegi ɔeezu wo ve. Nà laavɔ vaiti keezu ɔa-nuɔuseiti kpein gaazu, niiti ti ta la ɔe ɔeɔi eteai zu ná tanɔpe, ziiti kpein saama. Nuɔuseiti kpein wo zeini ti zaama, ta Ɔɔɔɔ GALAGI ná-keewotii ɔa, keewotii nii maaluaai, nii ná ke ga è maavele.

¹¹ «À dama ga devei gè feezu wo ya za. Nà vaazu Amɔɔ nuiti kpeezu wo luɔɔ, ta Kanaan nuiti, ta Ɔete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeɔuse nuiti.

¹² A dama, wo mina minazeɔe ke zooi zu nuɔuseiti be, ve wo vaazu zeizu ná, naa ɔa a ke, ti mina ɔe ga balii wo zaama.

¹³ Kele, keni wo ta-zalaɔa ɔulazuɔeti golo, wo ta-zale ɔɔ ɔtuɔiti kpezeele, wo ta-zale ɔɔ wuluɔiti teve ga.

¹⁴ A mina nɔkɔ gala kili bu, mazɔɔ nà, nèi gè ga Ɔɔɔɔ GALAGI, ɔàaseigi ɔa ga «nii toloai.» Nà ga tolo GALAGI.

¹⁵ «À mina minazeɔe ke zooi zu nuɔuseiti be, naa ɔa a ke, ta kologologi ɔeeɔa ta ta-ɔalagiti, ti ti ɔɔ ga zalaɔaiti, ti mina wo loli, wo va ta mi.

¹⁶ A mina ti-loun anzanuiti seɔe wo-loun zunuiti be, ti-loun anzanuiti ta kologologi ɔeeɔa ta ta-ɔalagiti, ti mina wo-loun zunuiti maalele ga ti va ɔa naa ta ɔe.

¹⁷ «À mina kɔlui ɔaawun, wo va kpete ɔɔɔ ve ga galagi.

18 «Bului nii leve la su, wa naama vetii make, folo lɔfela laawu, molo gɔlasu ziegɔ ma yeeɣɛɣalɔi zu, teveai ba, wa buluiti mi nii leve la su, eɣevelei gè devei veeni la wo ya, mazɔlɔ molo gɔlasu alugi ma ɣa wo gɔlani la Ezipete yooi zu.

19 «Doun mɔungi kpein ka ga nɔnɔ, anɛɛ toganii ma yivo mɔungi ma zinei, é ɣeni ga nike yivo, ba baala zivo.

20 Wa soovale zivo mɔungi unmoɔ ga baala zivoi. Ni wo la unmoɔni, wa kɔtɔɣave wolo. Wa zunu loun mɔungi kpein unmoɔ. Nu nɔpe ge mina gɔla kelɛma gaazu ga yeapaka.

21 «Wa botii ɣe folo lɔzita laawu, wo looɣo folo lɔfelasiɛi, anɛɛ wozawoli ta molo leve ziegɔ zu ve.

22 «Wa dɔɔɣɔiti ma vetii gɔla, ga moloi é ga beleegi ma moɔ mɔungi, ta molo leve vetii konagi a bena.

23 Ná zeizu ɣa ɣe sava konagi zu, zunuiti kpein ti gɔla kelɛma Maligii ɣaazu, Gɔoɣɔ GALAGI, Izelaye ná-GALAGI.

24 Mazɔlɔ ná ziiti kpeɛzu wo luɣɔ, ná wa-ɣwɛpelemaveti boɔlɔzu. Nu nɔpe gaazu la gɔlaa wa-yooi va, siegi zu wo lɛɛzu la ga wo gɔla kelɛma Gɔoɣɔ GALAGI, wa-GALAGI ɣaazu, ná zeizu ɣa ɣe sava konagi zu.

25 «Bului nii levei su, à mina naa bo suai va, wo va kula ga ná-zalaɣai. A mina Pakegi ná-fetii ma zalaɣai make kpidii laawu, é va yesu sobu va zeeli.

26 «Wa va ga wa-yooi va lɔnɔ mɔungiti Gɔoɣɔ GALAGI wa-GALAGI ná-pelei wu. «À mina boli yivoi ɣili ga dee ná-ɣiimi dei.»

27 Gɔoɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Wooi niiti seve, mazɔlɔ minazegɛgi gè keɛzu é ve, ta Izelaye ve, toɣa zoloosu niima woiti ma.»

28 Moize keɛni Gɔoɣɔ GALAGI ɣoba náve ga folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40). E la daami woni, ta é la zie boeni. E minazegɛ gooti seveni kokologiti ma, ti ga to puugɔi ma woiti.

Moize ɣaazuve volo vai

29 Moize yeini, é zegɛ Sinayi gizei ma, zeele woo ɣokolo felegɔiti ti ɣeni zea, zeizuve é zegɛ gizei ma. E la ɣeni kwɛɛ ga gaazuve ɣeni volozu, tɔzei ti yɛpeni ta Gɔoɣɔ GALAGI.

30 Aalɔn ta Izelaye nuiti kpein ti welɛni Moize va, petɛ, gaazuve ɣeni volozu, ti ɣeni luazu ga ti va maabuɣa ba.

31 Moize ti lolini. Aalɔn ta bebeiti ta-ɣundigɔiti kpein ti vaani pɔ be, é boeni ti vo.

32 Naa voluma, Izelaye nuiti kpein ti maabuɣani ba. E deveiti kpein feeni ti ya, niiti é ti zɔlɔni Gɔoɣɔ GALAGI ya, Sinayi gizei ma.

33 Siegi zu Moize beni la ga boɛ ti vo, é segei veɛni ɣaazu.

34 Siegi zu Moize a la ɣena lea la Gɔoɣɔ GALAGI vo be, ga é boɛ pɔ, é ɣeni segei gɔlazu ɣaazu, eyɛsu é gɔla. Siegi zu a la gɔlana la, é ɣeni naa wosu Izelaye nuiti ma, nii é ga devei é veeni zea.

35 Izelaye nuiti ti ɣeni welezu Moize ɣaazuve, ti kaani ga gaazuve ɣeni volozu, Moize ɣeni segei veɛzu ɣaazu volu, eyɛsu é le, é boɛ Gɔoɣɔ GALAGI vo.

GALA NA-SEGE UELE NADEGAI LO FAI

35

(35:1--40:38)

Deveiti é lo dooɣo foloi va

1 Moize Izelaye vɛbei kpein tolini, é ɣe ti ma: «À petɛ, faiti Gɔoɣɔ GALAGI ti leveai ga ti ɣe:

² Folo lɔzita laawu, nu ɔa boti ɔe, keɛ fole lɔfelasiei ɔa ɔe ga dooɔo foloi, feai ɔooɔo GALAGI ve. Zoi nɔpe a boti ɔeena naama voloi, ta naama nui vaa.

³ A mina abu ɔaazo dooɔo foloi, wo-zeizuve tanɔpe.»

*Seɔe vele nadegai
ma vebɛaniiti
(Egezode 25:1-9)*

⁴ Moize bɔeni Izelayele vebɛi kpein pɔ, ɛ ɔe ti ma: «Weɛ, nii ɔa ɔooɔo GALAGI deveai:

⁵ A vebɛanii zeɔe wo-ɔɔligiti ba, ɔooɔo GALAGI ve. Nu nɔpe faanɛe ɔigi be, naa ɔa va ga vebɛanii nii ɔooɔo GALAGI ve: zanugi, ta walii, ta kɔlu bɔigi,

⁶ ta geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai, ta boli leɔai,

⁷ ta baala sine ɔɔlɔiti, ti loai ga ma bɔigi, ta nuni ɔɔlɔiti, ta akasia wului,

⁸ ta fitina wulɔi, ta tufa maku neɛnɛgiti ti ga siema wulɔ nadegai, ta ani maku neɛnɛgi ve,

⁹ ta kɔtu zɔngɔ baagi nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ baa kiligiti zalaɔa ɔula zeɔe ma vaa zu, ta ma ɔakazu zeɔe.

*Seɔe vele nadegai
ma zɔɔlaiti
(Egezode 39:32-43)*

¹⁰ «Wo zaama, niiti kpein ti zoogai faa la, neɛligi vai zu, ti va, ti naa ɔe, nii ɔooɔo GALAGI deveai:

¹¹ seɔe vele nadegai, ta na-seɔe vɛɛi, ta ma vɛɛmazeɔe, ta ma ɔalagiti, ta ma bɛdeɔgiti, ta na-gulu zɔkpɔiti, ta na-tɔkpalaiti, ta na-dabuiti,

¹² ta kesui ta na-gulu zɔkpɔiti, ta dakulugi, ta seɔe zuɔooza golai,

¹³ ta taɔalii, ta na-gulu zɔkpɔiti, ta na-sɔɔlaiti kpein, ta buluiti ti veai GALA be,

¹⁴ ta fitina zeɛ anii, ta na-sɔɔlaiti, ta na-fitinaiti, ta gulɔi fitinai vaa zu,

¹⁵ ta ani maku neɛnɛgiti ma zalaɔa ɔulazuve, ta na-gulu zɔkpɔiti, ta siema wulɔ nadegai ta ani maku neɛnɛgi, ta peɛlave ma zeɔe zuɔooza golai, nu leɛzuve seɔe vele nadegai wu,

¹⁶ ta gala zalaɔaiti kulazuve, ta kɔlu vɛɛai ɛ ga kɔlu bɔigi, ta na-gulu zɔkpɔiti, ta na-sɔɔlaiti kpein, ta maagba anijakai ta na-seiga anii,

¹⁷ ta kooi ma zasai ma zeɔeiti, ma lɔkpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zeɔe zuɔooza golai,

¹⁸ ta seɔe vele nadegai zuzo kɔluiti, ta kooi ma zasai zuzo kɔluiti, ta ta-ɔaluiti,

¹⁹ ta zalaɔa ɔula zeɔeiti ada nadegai vaa ma, zalaɔa ɔula nui Aalɔn na-seɔeiti, ta na-doun zunuiti ta-zeɔeiti zalaɔa ɔulazuve ma wotiiti faa zu.»

Izelayele nuiti ta-veɛaniiti

²⁰ Izelayele vebɛi kpein ge zeɔeni Moize vɔ be.

²¹ Niiti kpein ɛ bɛteni ti yiima, faanɛe ɔigi ɔeni ti ve, ti vaani ga vebɛanii ɔooɔo GALAGI ve, GALA daaɔomi seɔe vɛɛi ma wotii ma vaa zu, na-botii kpein faa zu, ta zalaɔa ɔula zeɔeiti faa zu.

²² Zunuiti ti vaani, anzanuiti balaa, nu-o-nu nii faanɛe ɔigi a la ɔe be, naati ti ɔeni vaazu ga kɔbu aniiti, goizu anigiti, balaɔaegiti, ta balaiti, ta zanu ganiiti ma zii kpein. Eɛe ge zanu vebɛanii veeni ɔooɔo GALAGI ve.

²³ Niiti kpein seɔeiti ti ɔeni ti ya, geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi, ta boli leɔai, ta baala sine ɔɔlɔiti toai ga ma bɔigi, ta nuni ɔɔlɔiti, ti vaani ga tiye.

²⁴ Niiti kpein walii ta kɔlu ɔɔigi ma vɛɛanii ɔɛni ti ya, naati ti vaani ga tiye Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ. Niiti kpein akasia wului ɔɛni ti ya, a zoo ɔɛɛzu ma vaa ma, ti vaani ga tiye.

²⁵ Anzanui niiti kpein ti zooni faa la, naati ti gezei ɔalini ga yeei, ti vaani ga gezei nii ti kpalini, geze ɔiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kpaliai.

²⁶ Anzanui niiti kpein ti-yii ɔɛvele ɔɛɛni ga pagɔ, ti zoogai faa la, naati ti boli leɔai ɔalini.

²⁷ Nuɔuseiti ta-ɔundiɔiti ti vaani ga kɔtu zɔngɔ ɔaagi, nii daaseigi ga wɔnikese, ta kɔtu zɔngɔ ɔaa kiligiti, zalaɔa ɔula zɛɛi ma vaa zu, ta ma ɔakazu zɛɛi.

²⁸ Ti vaani ga tufa maku nɛɛɛgiti ta gulɔi, fitinai nɔ-fai zu, ta siema wulo ɔadegai ta ani maku nɛɛɛgiti kɛɛ vai zu.

²⁹ Izelayɛle nuiti kpein, zunuiti ta anzanuiti, niiti faanɛ ɔigi ɔɛni ti vɛ, ga ti va ga ani Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ, nɔ-botiiti faa zu ɛ ma levei veeni Moize ya, naati ti vaani ga vɛɛaniiti Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔ.

*Seɛ vɛɛ ɔadegai
ma ɔɛɛliɔi nuiti
(Egezode 31:1-11)*

³⁰ Moize ɔɛni Izelayɛle nuiti ma: «À wɛɛ, Ɔɔɔɔ GALAGI yeeloge ɔɛsaleyɛle va, nii ɛ ga Uli nɔ-doun zunui, Ɔuul nɔ-dounloin, Zuda nɔ-bolodai zu.

³¹ GALA ge daavege ga GALA Zenvui, ta ɔimalai, ta kelegelegi, ta soofaalai, botii ma zii kpein faa zu:

³² ɛ zoo faiti kazavisu, ɛ zanugi ɔɛɛ, ta walii, ta kɔlu ɔɔigi,

³³ ɛ kɔtu zɔngɔ ɔaagiti saɔa, ɛ ti ɔɛkɛ ti-lɔɔzuɛti, ɛ gului zaɔa, ta ɛ ɔɛɛliɔi wotii ma zii kpein kɛ.

³⁴ E kalagi ma vɛɛanii veevɛ ɔɛ, zekana ɔalaa ɛ kɛai la Wɔɔɔliyaɔɛ vɛ, Ayizamake nɔ-doun zunui, Dan nɔ-bolodai zu.

³⁵ E ti laavege ga ɔimalai, ga ti botii ma ziiti kpein kɛ, nii ɛ ɔɛni ga ɔɛɛliɔi vai, ta faa niinɛ laaɔula vai, ta seɛ zuvu vai ga geze ɔiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kpaliai, ta seɛ vɛɛ vai. Ti zoogai ɔɛɛliɔi vai ma zii kpein da, ta faa niinɛ laaɔula vai ma zii kpein.

36

¹ «ɔɛsaleyɛle ta Wɔɔɔliyaɔɛ, ta zunuiti kpein ti zooni faa la, niiti Ɔɔɔɔ GALAGI ɔimalai ta kelegelegi vuuni ti-yiimavɛ, ti zoo ti botii ɔɛ, ɛɛvelei seizu ɔadegai naama wotii kpein ga ɔɛ la, ti lɔɔni botii zu, ɛɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la.»

² Moize ɔɛsaleyɛle ta Wɔɔɔliyaɔɛ lolini, ta zunuiti kpein ɔigi ɔɛni ti ma, niiti Ɔɔɔɔ GALAGI kelegelegi vuuni ti-yiimavɛ, niiti kpein ti-ɔigiti kɛvele ɔɛɛni ga ti ɔolo botiiti kɛɛ vai zu.

³ Ti vɛɛaniiti kpein seɛni Moize ɔaazu, niiti Izelayɛle nuiti ti daani ɔisu, ti vaa la, naa ɔa a kɛ, seizu ɔadegai ma wotii ɔɛ. Sobu-o-sobu, nuiti ti ɔɛni vaazu ga vɛɛaniiti Moize ɔɔ ɔɛ mɔnɔ.

⁴ Nɔzu ɔa ɔɛɛliɔi nuiti kpein ti ɔɛni seizu ɔadegai ma wotii ɔɛɛzu, ti ɔilagilagi ti botiiti zenii nɔ la, niiti ti ɔɛni ti ɔɛɛzu,

⁵ ti vaani, ti ɔɛ Moize ma: «Nuɔuseiti ta wola vaazu la, ɛ vuova botiiti kɛɛ vai ma, nii Ɔɔɔɔ GALAGI deveai ga ɛ ɔɛ.»

⁶ Moize devei woni ga ti sezei wo ti-uuuzuuve, ga: «Nu nɔpe, zunu ɔaa anzanu, ta mina mɔ vɛɛani ɔvele ɔete seizu ɔadegai vaa zu.» Zekana ti pele leveni la nuɔuseiti tuɔɔ, ti va va ga ta.

⁷ Sɔɔlaiti ti ti ɔeteni, ti kula ɔɛeni, ɛ uuova botii kpein ma, ɛ ɔeni ɔɛezu.

*Seɔe vɛɛ ɔadegai
ma landaiti
ta ma vɛɛmazedɛiti kɔɛɛ vai
(Egezode 26:1-14)*

⁸ Zunuiti saama, niiti kpein ti zoogai faa la, ɔɛɛliɔi vai zu, ti seɔe vɛɛ ɔadegai ɔeteni ga tanda puugɔ, ga geze vaɔɔi kpaliai, ta geze ɔiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi. Ti suvuni ga seeluɔɛinti ma votoi.

⁹ Tanda ɔilagi zakpai ɔeni ga mɛɛɛ puugɔ maazu naanigɔ (14), kogi ɔɛ ga mɛɛɛ felegɔ. Kɔɔɔgi ɔeni ga ani ɔila nɔ tandaiti kpein faa zu.

¹⁰ Ti tanda laɔlugɔiti seini ɔɔɔ la, ti zɔ laɔlugɔiti ɔalaa sei ɔɔɔ la.

¹¹ Ti galu ɔiinii giliɔilini tandai ma ɔɔsu mɔungi laamave. Ti kɛeni ɔana nɔ ga tandai ma ɔɔsu vɛɛɛɛi laamave.

¹² Ti galu uuulɔlugɔ (50) ɔililini tandai ma ɔɔsu mɔungi laamave va, ti galu uuulɔlugɔ (50) ɔililini tandai ma ɔɔsu vɛɛɛɛi laamave va. Naama ɔaluiti ti zolooni ɔɔɔ ma ga felefele.

¹³ Ti zanu kala puulɔlugɔ (50) ɔeteni, ti tandai ma ɔɔsui giliɔili ɔɔɔ va ga tiye. Seɔe vɛɛ ɔadegai ɔeni ga ani ɔila kpe nɔ.

¹⁴ Ti boli leɔa landa puugɔ maazu ɔila (11) kɔɛɛni, ti ti vɛɛ seɔe vɛɛ ɔadegai ɔɔma.

¹⁵ Tanda ɔilagi zakpai ɔeni ga mɛɛɛ puugɔ maazu laɔlugɔ (15), kogi ɔɛ ga mɛɛɛ felegɔ. Kɔɔɔgi ɔeni ga ani ɔila nɔ tanda puugɔ maazu ɔilagiti (11) ɔɛ.

¹⁶ Ti tanda laɔlugɔiti giliɔilini ɔɔɔ va, ta ti zɔ laɔɔitaiti giliɔili ɔɔɔ va.

¹⁷ Ti galu uuulɔlugɔ (50) ɔililini tandai ma ɔɔsu mɔungi laamave, ti galu uuulɔlugɔ (50) ɔalaa giliɔili tandai ma ɔɔsu vɛɛɛɛi laamave.

¹⁸ Ti kɔlu ɔɔi kala puulɔlugɔ (50) ɔeteni, naa ɔa a kɛ tandai ma ɔɔsui ti zeida ga tiye, ti ɔɛ ga ani ɔila nɔ.

¹⁹ Ti baala sine ɔɔɔiti kɔɛɛni ga pɛɛmazedɛi, toai ga ma ɔɔigi, seɔe vɛɛi vɛ, ti nuni ɔɔɔiti ma vɛɛmazedɛi vɛɛ maazu.

*Seɔe vɛɛ ɔadegai
ma ɔɛɔgiti kɔɛɛ vai
(Egezode 26:15-37)*

²⁰ Ti kɔɛɔgiti kɔɛɛni seɔe vɛɛ ɔadegai vɛ ga akasia wulu zɛvɛiti. Ti laɔɔadɔni seɔe vɛɛi zuzo fai zu.

²¹ Kɔɛɔgi zɔliɔi ɔeni ga mɛɛɛ laɔlugɔ, kogi ɔɛ ga mɛɛɛ ɔaagwɛsui.

²² Kɔɛɔgi ɔilagilagi pɛ kɔadɔzuve ɔaazobani ma wulu zɛvɛ felegɔi va. Zekana ti kɛeni la seɔe vɛɛ ɔadegai ma ɔɛɔgiti kpein ba.

²³ Ti kɔɛɔɛ uuufelegɔ (20) ɔeteni seɔe vɛɛ ɔadegai vɛ, ti ɔeni nu yeezazu vɛɛi.

²⁴ Ti dabu uuunaanigɔiti (40) kɔɛɛni ga walii, ti va la kɔɛɔɛ uuufelegɔiti (20) gilagilagi wu, kɔadɔzu felegɔiti ɔɛ.

²⁵ Ti kɔɛɔɛ uuufelegɔ (20) ɔeteni ɔalaa seɔe vɛɛ ɔadegai vɛ, nu ɔɔvɛzu vɛɛi.

²⁶ Ti dabu uuunaanigɔiti (40) kɔɛɛni ɔalaa ga walii, ti va la kɔɛɔɛ uuufelegɔiti (20) gilagilagi wu, kɔadɔzu felegɔiti ɔɛ.

²⁷ Ti kɔɛɔɛ dɔzita ɔeteni seɔe vɛɛ ɔadegai ɔogave, folo liizu vɛɛi.

²⁸ Ti kɔɛɔɛ felegɔ ɔeteni seɔe vɛɛ ɔadegai ma zoko felegɔiti ɔɛ, ti kɔogave.

²⁹ Ti ɔilini kɔɛɔgi zɔiti ba, ɛ zo buuve, ɛ zeeli bala mɔungi ma ungate. Vɛɛ ɔana ɛ ɔeni la ga ti felegɔ, ti vilɛgai soko felegɔiti su.

³⁰ Kpɛdɛ dɔsava ɔa naazu, ɛ ɔeni seɔe vɛle nadegai bogave, ɛ vɛe ta-labu puugo maazu lɔzitaiti (16) ba, ti bɛtɛai ga walii, kpɛdɛ gila dabu felegɔ.

³¹ Ti gulu zɔkpɔ lɔlugɔ bɛteni kpɛdɛgiti bɛ ga akasia wului, ti besa seɔe vɛle nadegai ɔakamave ɔilagi,

³² ta gulu zɔkpɔ lɔlugɔ seɔe vɛle nadegai ɔakamave zɔɔla vɛlei ma bɛdɛgiti bɛ, ta gulu zɔkpɔ lɔlugɔ seɔe vɛle nadegai bogave ma bɛdɛgiti bɛ, folo liizu vɛlei.

³³ Ti zaamazu wulu zɔkpɔi bɛteni, ga ɛ kpɛdɛgiti maaleve, ɛ zo kwɛgi ma, ɛ li zɔɔla vɛlei.

³⁴ Ti zanugi ziɛni kpɛdɛgiti ma. Ti ta-valaiti kpɛteni ga zanugi, ga gulu zɔkpɔiti ti da lɔ ti zu. Ti zanugi ziɛni naama wulu zɔkpɔiti ma.

³⁵ Ti seɔe zuɔooza golai bɛteni ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kpaliai. Ti suvuni ga seelubɛinti ma votoi.

³⁶ Ti akasia wulu lɔkpala naanigɔ bɛteni bɛ, ti zanugi zie ti ma. Zanu kalagiti ti ɔeni ti va. Ti walii ɔaawuunni, ti kpɛte ga ma labu naanigɔiti.

³⁷ Ti seɔe zuɔooza golai taɔili kpɛteni seɔe vɛlei laave, ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vɔgɔi kpaliai, ɛ ɔeni ga seɔe zuvuai.

³⁸ Ti nɔ-tɔkpala lɔlugɔiti ta ta-ɔalagiti kpɛteni. Ti zanugi ziɛni ti-unsuveti ma, ta ti ti zɛle kɔluiti kpɛte ga zanugi. Ta-labu lɔlugɔi ɔeni ga kɔlu bɔigi.

37

Kesui bɛtɛ vai (Egezode 25:10-22)

¹ Bɛsaleyele kesui bɛteni ga akasia wului. Sakpai ɔeni ga metɛle ɔila taata, kogi ɔe ga metɛle ɔaagwɛsui, sɔligɔi ɔe ga metɛle ɔaagwɛsui.

² E zanu kitei ziɛni koozuvɛ ta poluvɛ, ɛ dakɔlogi ɔe ga zanugi, ɛ ɔaku ma.

³ E zanugi ɔaawuunni, ɛ bala naanigɔiti kpɛte bɛ. E ti vilini goizu naanigɔiti ba, bala felegɔ gilazu vɛlei ta bala felegɔ zɔɔla vɛlei.

⁴ E gulu zɔkpɔiti kpɛteni ga akasia wului, ɛ zanugi zie ti ma.

⁵ E gulu zɔkpɔiti dɔɔni balaiti su, kesui ɔakamaveti, kesui zeɔe vai zu.

⁶ E kesui lakulugi bɛteni ga zanu kitei. Sakpai ɔeni ga metɛle ɔila taata, kogi ɔe ga metɛle ɔaagwɛsui.

⁷ E seelubɛin felegɔiti kpɛteni ga zanu doɔai, kesui lakulugi laaɔe felegɔiti ga.

⁸ Seelubɛin gilagi ɔeni daabegi gilazuvɛ ɔa, seelubɛin gilagi ɔe daabegi zɔɔla vɛlei ɔa. E seelubɛin felegɔiti ta kesui lakulugi bɛteni ga ani ɔila nɔ.

⁹ Seelubɛinti ti ti-ɔovɛgiti suvieni maazuvɛ, ti kesui lakulugi maalɔɔɔu ga ti-ɔovɛgiti, ti ɔaavote bɔɔɔ ma. Seelubɛinti ti ɔaavoteni kesui lakulugi ma.

Tabalii bɛtɛ vai (Egezode 25:23-30)

¹⁰ E tabalii bɛteni ga akasia wului. Sakpai ɔeni ga metɛle ɔila, kogi ɔe ga metɛle lukpɛgi, sɔligɔi ɔe ga metɛle ɔaagwɛsui.

¹¹ E zanu kitei ziɛni ma, ɛ daabegi bɛtɛ ga zanugi, ɛ ɔaku ma.

¹² E kakamaveti kpɛte ga nu yeave lieɔi ɔeɔala, ɛ naa laabegi bɛtɛ balaa ga zanugi, ɛ ɔaku ma.

¹³ E zanugi ɔaawuunni, ɛ ke ga balaiti tabalii vɛ. E ti loni goizu naanigɔiti ba, kɔɔɔ naanigɔiti tetegi.

¹⁴ Balaiti ti ɔeni kakamaveti ba, gulu zɔkpɔiti ti lɔɔni ti zu, tabalii zeɔe vai zu.

¹⁵ E gulu zɔkpɔiti kpɛteni ga akasia wului, ɛ zanugi ziɛni ti ma, ti ɔe ga tabalii zeɔe aniiti.

¹⁶ E anipakaiti kpɛteni ga nu da ti ze tabalii ɔa: diɔiti, ta tazaiti, puya zalaɔai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawɔiti. E ti bɛteni ga zanu kitei.

Fitina zeii anii ɓete vai
(Egezode 25:31-40)

17 E fitina zeii anii ɓeteni ga zanu kitei doɓaai. Ti pe ti ɓeni ga ani ɓila: koɓoi, ta ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɓili zoolaiti ti ɓulaai ga gulu vuai.

18 Fitina zeii anii ma beke dozitaiti ti ɓulani kakamaɓeti, ma beke savago ɓeni kakamaɓe gilazuɓe, ta ma beke savago ɓe kakamaɓe zoola ɓelei.

19 Maaɓili zoolai ɓeni sava ma beke dozitari ɓilagilagi pe ba, ti ɓulaai ga amandegi ma vuai.

20 Maaɓili zoola naanigo ɓeni fitina zeii anii ma wului va, ti ɓulaai ga amandegi ma vuai.

21 Maaɓili zoolai gila ge ɓeni ma beke felefelegiti todazuɓe.

22 Fitina zeii anii ɓeni ga zanu kitei doɓaai. Baalobazuɓeti pe ti ɓeni ga ani ɓila: ma wului, ta ma bekegiti, ta maaɓili zoolaiti.

23 E na-fitina lofelaiti kɓeteni, ta na-salava zo soolaiti, ta na-salava zeɓe anijakaiti, ti pe ti ga zanu kitei.

24 Kilo vuusavago (30) ɓa e seɓeni zanu kitei zu, fitina zeii anii, ta ma zoolaiti kɓein kɓete vai zu.

Ani maku neɓɓegiti
ma zalaɓa ɓulazuɓe ɓete vai
(Egezode 30:1-5)

25 E ani maku neɓɓegiti ma zalaɓa ɓulazuɓe ɓeteni ga akasia wului. E ɓeni ga seki naanigi, sakpai ɓe ga metele ɓalisui, kogi ɓe ga metele ɓalisui, soɓigo ɓe ga metele ɓila. Ma mineiti ti ɓeni ba, ti ɓe ga ani ɓila.

26 E zanu kitei zieni gaɓe, ta kakamaɓeti, e kaku ma, ta ma mineiti ma. E daaɓegi ɓeteni ga zanugi, e kaku ma.

27 E zanu bala felego loni ba, daaɓegi wuɓe, kakama felegoiti, gulu zokɓoiti ti da lo ti zu, seɓe vai zu.

28 E gulu zokɓoiti kɓeteni ga akasia wului, e zanugi zie ti ma.

Siema wulo ɓete vai
(Egezode 30:22-38)

29 E siema wulo naɓegai ɓeteni, ta ani maku neɓɓegiti, eɓeɓelei gulo maku neɓɓe kɓete nui a da kɓete la.

38

Gala zalaɓaiti kulazuɓe ɓete vai
(Egezode 27:1-8)

1 E gala zalaɓaiti kulazuɓe ɓeteni ga akasia wului. Sakpai ɓeni ga metele felego ta tukpe (2,5), kogi ɓe ga metele felego ta tukpe (2,5). E ɓeni ga seki naanigi, soɓigo ɓe ga metele ɓila ta tukpe (1,5).

2 E mineiti kɓeteni goizu naanigoiti ba, ma mineiti ti bo ba, ti ɓe ga ani ɓila no. E kolu boigi zieni ti ma.

3 E zalaɓa ɓulazuɓe ma zoolaiti kɓein kɓeteni: zuvu zo anijakaiti, ta peluiti, ta kokoiti, ta sua zaa mite wolaiti, ta abu zeɓe aniiti. E soolai naati kɓein kɓeteni ga kolu boigi.

4 E kolu vɓeai ɓeteni ga kolu boigi zalaɓa ɓulazuɓe. E pileni zalaɓa ɓulazuɓe lakolɓgave wu, e zo buuɓe, eyesu e zeeli zalaɓa ɓulazuɓe zoligo zaamaɓe.

5 E kolu boi balaiti kɓeteni, e ti lo kolu vɓeai va, goizu naanigoiti su, gulu zokɓoiti ti va da lo su.

6 E gulu zokɓoiti kɓeteni ga akasia wului, e kolu boigi zie ti ma.

⁷ E gulu zokpɔiti dɔɔni balaiti su, zalaɣa ɣulazuwe ɣakamaveti, ti ɣe ga seɣe aniiti. E zalaɣa ɣulazuwe beteni ga gulu zeweti, e zefei ɣe koozu.

Maagba anɔnakai bete vai
(Egezode 30:17-21)

⁸ Anzanuiti niiti ti ɣeni botii ɣeezu GALA daaɣomi seɣe vɛɛi laave, naati ti vaani ga ta-ɣɔlu ɔɔi pɛteɣiti. Naati ka e ti beteni ga maagba anɔnakai, e ɣeni ga kɔlu ɔɔigi. Na-seiga anii balaa ɣeni ga kɔlu ɔɔigi.

Seɣe vɛɛi nadegai
ma ɣoizuwɛ bete vai
(Egezode 27:9-19)

⁹ E koizuwɛ beteni. Nu yeezazu vɛɛi, seɣe e ga geze vagɔi kpaliai ɣa e ɣeni na ga sasai. Sasai zakpai ɣeni ga metɛɛ vuulɔɔlugɔ (50).

¹⁰ Tɔkpala vuufelegɔiti (20) ti lɔɔni dabu vuufelegɔiti (20) ga, ti ga kɔlu ɔɔigi. Tɔkpalaiti ma ɣalagiti ta ti zɛɛ kɔluiti ti ɣeni ga walii.

¹¹ Lekpɛmave nu ɣovɛzuwe, sasai zakpai ɣeni miná balaa ga metɛɛ vuulɔɔlugɔ (50), naa ɣe ga seɣe, ta tɔkpala vuufelegɔ (20), ta ta-labu vuufelegɔiti (20), ti ga kɔlu ɔɔigi. Tɔkpalaiti ma ɣalagiti ta ti zɛɛ kɔluiti ti ɣeni ga walii.

¹² Folo liizu vɛɛi, sasai ɣogi ɣeni ga metɛɛ vuufelegɔ maazu lɔɔlugɔ (25), naa ɣe ga seɣe, ta ta-lɔkpala puugɔiti ta ta-labu puugɔiti. Tɔkpalaiti ma ɣalagiti ta ti zɛɛ kɔluiti ti ɣeni ga walii.

¹³ Folo ɣulazu vɛɛi, sasai ɣogi ɣeni ga metɛɛ vuufelegɔ maazu lɔɔlugɔ (25).

¹⁴ Nu lɛɛzuwe ɣobave ɣilazuwe, sasai ɣeni ga metɛɛ lɔfela ta tukpe (7,5), naa ɣe ga seɣe, ta tɔkpala savagɔ, ta ta-labu savagɔiti.

¹⁵ Nu lɛɛzuwe ɣobave zɔɔla vɛɛi, sasai ɣeni miná ga metɛɛ lɔfela ta tukpe (7,5), ta tɔkpala savagɔ, ta ta-labu savagɔiti.

¹⁶ Seɣe niiti kpein ti ɣeni ga sasai, naati ti ɣeni ga geze vagɔi kpaliai.

¹⁷ Tɔkpalaiti ma labuiti ti ɣeni ga kɔlu ɔɔigi. Tɔkpalaiti ma ɣalagiti, ta ti zɛɛ kɔluiti ti ɣeni ga walii, ta walii ɣeni vɛɛni ti-unsuɛti ma.

¹⁸ Sasai laave ma zefɛ zuɣooza golai zuvua ɣeni de ga geze ɔiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai. Sakpai ɣeni ga metɛɛ puugɔ. Sɔligɔ ɣeni ga metɛɛ felegɔ ta tukpe (2,5), eɣevɛɛi sasai ma zefɛ la.

¹⁹ Sasai laave ma lɔkpala naanigɔiti ma labu naanigɔiti ti ɣeni ga kɔlu ɔɔigi. Tɔkpalaiti ma ɣalagiti, ta ti zɛɛ kɔluiti ti ɣeni ga walii, ta walii ɣeni vɛɛni ti-unsuɛti ma.

²⁰ Seɣe vɛɛi nadegai zuzo kɔluiti kpein, ta sasai zuzo kɔluiti kpein ti ɣeni ga kɔlu ɔɔigi.

Seɣe vɛɛi nadegai lo ganiiti
gaalu fai

²¹ Seɣe vɛɛi nadegai lo ganiiti ma ɣaalugi vɛɛɛ, seɣe vɛɛi nii zeele woo ɣesui ɣeni bu, e loni Moize ná-devei wu, ga Leevi nuiti ta-ɣaabaai, Itamaal ná-totuɣɔlai zu, zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui.

²² Uli ná-doun zunui Besaleyɛɛ, Guul ná-dounloin, Zuda ná-bolodai zu, e naa kpein keeni, nii ɣooɣɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya.

²³ Wɔɣɔliyabe, naa ɣeni polu, e ga Ayizamake ná-doun zunui, Dan ná-bolodai zu, nii e ɣeni ga ɣɛɛliɣi nui, faa niine laaɣula nui, ta seɣe zuvu nui ga geze ɔiinii, ta ma ɔɔigi, ta ma ɔɔi sɔsɔgi, ta geze vagɔi kpaliai.

²⁴ Zanugi lieɣɔi nii e lɔɔni seizu nadegai ma wotiiti kpein su, e ɣeni ga kilo waagila (1 000) keɣala, eɣevɛɛi seizu nadegai ma ɣɔɣɔgi la.

²⁵ Nuɔuseiti ti ɣaaluni, naati ta-walii ɣeni ga kilo waasavagɔ unnaani puunaanigɔ (3 440) ɣeɣala, eɣevɛɛi seizu nadegai ma ɣɔɣɔgi la.

²⁶ Nu ɗilagilagi ɗeni wali ɗaei ma wali saamai veezu, eɗevelei seizu ɗadegai ma wali ɗaei la. Zunu ɗilagilagi naa ɗeeni, niiti kpein ti ɗaaluni, é zo kona uuufelego (20) ma, é le zeemaazu, naa ɗa é ɗeni ga zunu waaundozita maazu savago undoolu puuloolugo (603 550).

²⁷ Walii kilo waasavago unnaani puufelego (3 420), naa ɗa gaawuunni, é ɗe ga seizu ɗadegai ma labuiti, ta sege zuɗooza golai ma labuiti. Dabuiti ti betai ga walii nii, naati ti ɗeni ga ungila (100).

²⁸ Walii kilo uuufelego (20) motai zaiti, naati ka é ti ɗaawuunni. E kalagiti ta sele koluiti kpeteni la tokpalaiti be, ta é ti-unsuɗeti pee la.

²⁹ Kolu boigi é ɗeni ga veeanii, é ɗeni ga kilo waafelego unnaanigo puufele maazu ɗila (2 421) keɗala.

³⁰ Ti GALA daagomi sege velei laave ma labuiti kpeteni ga naama ɗolu boigi, ta zalaɗa ɗulazuve, ta na-kolu veeai, ta zalaɗa ɗulazuve na-salaiti kpein,

³¹ ta koi ma zasai ma labuiti kpein, ta sasai laave ma labuiti, ta sege velei ɗadegai zuzo koluiti kpein, ta sasai zuzo koluiti.

39

Zalaɗa ɗula zefeiti kpete vai (Egeẓode 28:1-14)

¹ Gezei niiti ti loai ga ma biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, naa ɗa ti kpeteni ga zalaɗa ɗula wotii ɗe zefeiti ada ɗadegai ma vaa ma. Ti ti beteni ga zalaɗa ɗula zefe ɗadegaiti Aalon ve, eɗevelei ɗooɗo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

² Ti zalaɗa ɗula zefe beteni ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai. Ti suwuni ga zanu galui.

³ Ti zanugi ma sepegiti sumaaleni, ti teveleve eɗe galui, ti gezei zuu ga zanu galui, geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai.

⁴ Ti kpakiga zefeiti kpeteni ba, ti zeini zalaɗa ɗula zefe ɗaabelasu felegoiti da.

⁵ Ti zalaɗa ɗula zefe ma lokoi beteni ga ma zii no, eɗevelei ɗooɗo GALAGI ma levei veeni la Moize ya. E ɗeni ga zanugi, ta geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai. Ti ɗeni ga ani ɗila ta zalaɗa ɗula zefe.

⁶ Ti kotu zongo baa felegoiti kpatani ti-lawuɗeti ba, ti ga zanugi, kotui nii daaseigi ga wonikese, niiti Izelaye na-doun zunuiti daaseigiti ti zeweni ti ma, eɗevelei nu a da kotui zaɗa la, eɗe zeevozeba anii.

⁷ Ti ti ɗilini zalaɗa ɗula zefe ma bakiga zefe felegoiti ba, ti ɗe ga Izelaye na-doun zunuiti ta-ɗizisui, eɗevelei ɗooɗo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Kakazu zefe bete vai (Egeẓode 28:15-30)

⁸ Ti kakazu zefe beteni ga geze biinii, ta ma boigi, ta ma boi sosogi, ta geze vagoi kpaliai. Ti suwuni ga zanu galui, ga zalaɗa ɗula zefe ɗevelei.

⁹ Kakazu zefe veeni su fele, é ɗe ga seki naanigi. Sakpai ɗeni ga zeelo gila, kogi ɗe ga zeelo gila.

¹⁰ Ti kotu zongo baagiti nekpeni ba, ma nekpe naanigo zu: ma nekpe moungi zu, saaledoane gila, topaze gila, ta emelode gila,

¹¹ ma nekpei velesiei zu, gelenate gila, safil gila, ta diama gila,

¹² ma nekpei zavasiei zu, wopale gila, agate gila, ta ameeisete gila,

¹³ ma nekpei naanisiiei zu, kelizolite gila, wonikese gila, ta zasepe gila. Niima ɗotu zongo baagiti ti batani ti-lawuɗeti ba, ti ga zanugi.

¹⁴ Ti Izelaye na-doun zunuiti daaseigiti seweni kotu puugo maazu felegoiti (12) ma, eɗevelei nu a da kotui zaɗa la, eɗe zeevozeba aniiti. Boloda puugo

maazu felegɔiti (12) daaseigiti ti ɔeni ti ma, kɔtu ɔila, gila daasei, kɔtu ɔila, gila daasei.

¹⁵ Ti zanu galu felegɔiti toni kakazu zeɣei va, ti vɛɛai ga zanu kitei.

¹⁶ Ti zanu dɔɔzuvɛ felegɔiti kpɛteni ta zanu balaɣae felegɔiti. Ti balaɣae felegɔiti toni kakazu zeɣei woizu felegɔiti ba.

¹⁷ Ti zanu galu felegɔiti toni balaɣae felegɔiti ba, kakazu zeɣei woizu felegɔiti.

¹⁸ Ti zanu galu felegɔiti sokpaiti toni dɔɔzuvɛti felegɔ va, niiti ti ɔiliai zalaɣa ɔula zeɣei ma bakiga zeɣe felegɔiti ba, nii a ke kakazu zeɣei ye vɛlelavɛ.

¹⁹ Ti zanu balaɣae felegɔi bɛteni mɔnɔ, ti ti lo kakazu zeɣei woizu felegɔi zɔiti ba, koozu vɛlei, nɔ vɛɛzu zalaɣa ɔula zeɣei ma.

²⁰ Ti zanu balaɣae felegɔ ɔili kpɛteni, ti ti lo zalaɣa ɔula zeɣei ma bakiga zeɣe felegɔiti ba, buuvɛ, vɛlela vɛlei, ti-lodazuvɛ ɔobavɛ, zalaɣa ɔula zeɣei ma lokoi maazu.

²¹ Ti kakazu zeɣei nɔ-balaɣaegiti gilini zalaɣa ɔula zeɣei nɔ-balaɣaegiti ba, ga galu biinii, naa ɔa a ke kakazu zeɣei ɔe zalaɣa ɔula zeɣei ma lokoi maazu, ti yeeɣaa mina ɔwɛ ta zalaɣa ɔula zeɣei. E ɔɛeni, eɣɛvɛlei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

*Zalaɣa ɔula zeɣei zɔiti kpɛte vai
(Egezode 28:31-43)*

²² Ti zalaɣa ɔula zeɣei ma lookɔba wolai bɛteni, fɛɛai jɛɣɛɛin nɔ ga geze biinii.

²³ Tookɔba wolai naa ɔɔ tevezuvɛ ɔeni saamavɛ, daaɣaleai ɛ ɔaku ma ga seɣei taɣili, naa ɔa a ke ɛ mina vali ga.

²⁴ Gului nii daa ga gelenadegi, naama waai ma votoi ɔa ti gilini tookɔba wolai laamavɛ, ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, ta geze vɔɔɔi kpaliai.

²⁵ Ti zanu kitei ma lala koiti kpɛteni, ti ti ɔili gelenadegiti zɔɔɔzuvɛti, ɛ ɔaku tookɔba wolai laamavɛ, gelenadegiti zɔɔɔzuvɛti,

²⁶ tala ko ɔila, gelenade gila, tala ko ɔila, gelenade gila, ɛ ɔaku tookɔba wolai laamavɛ ma, botii ma vaa zu, eɣɛvɛlei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²⁷ Ti seɣewuzɛɣeiti kpɛteni Aalɔn ta nɔ-down zunuiti bɛ, ga geze vɔɔɔi,

²⁸ ta bɔɔɔgiti ga geze vɔɔɔi, ta vɛɛ kpuɣagiti ga geze vɔɔɔi kpaliai,

²⁹ ta saamaɣiligiti ga geze vɔɔɔi kpaliai, ɛ ga geze biinii, ta ma bɔigi, ta ma bɔi sɔsɔgi, suvuai. Ti naa pɛ kpɛteni, eɣɛvɛlei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁰ Ti zanu kitei ma zɛvɛ goi bɛteni masa bɔɔɔ jɔadegai va, ti seɛeni ga: «Feai ɔɔɔɔ GALAGI vɛ.» Seɛvɛai eɣɛvɛlei nu a ɔa zeevɔzeba anii maazaɣa la.

³¹ Ti galu biinii lo ba, nii a ke ti gili bɔɔɔgi va, maazuvɛ, eɣɛvɛlei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

*Seɣe vɛɛ jɔadegai
ma wotii bɛ fai
(Egezode 35:10-19)*

³² Uɛle ɔana seɣe vɛɛ jɔadegai ma wotii kpɛin ge bɛni la, GALA daaɣomi seɣe vɛɛi. Izelayɛle nuiti ti naa kpɛin kɛeni, nii ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya, ti kɛeni ɔana nɔ.

³³ Ti vaani ga seɣe vɛɛ jɔadegai Moize vɔ: nɔ-seɣe vɛɛi, ta nɔ-sɔɔlaiti kpɛin, kalagiti, kpɛɛgiti, gulu zɔkpɔiti, tɔkpalaiti, ta dabuiti,

³⁴ ta baala sinɛ ɔɔɔi ma vɛɛmazeɣei toai ga ma bɔigi, ta nuni ɔɔɔi ma vɛɛmazeɣei, ta seɣe zuɣooza golai,

- 35 ta zeele woo ǵesui ta ná-gulu zǵkpǵiti, ta dakulugi,
 36 ta taǵalii, ta ná-sǵǵlaiti kpein, ta ǵuluiti ti veai GALA bε,
 37 ta fitina zeii é ga zanu kitei, ta ná-fitinaiti, ta ná-sǵǵlaiti kpein, ta fitinai ná-gulǵi,
 38 ta zalaǵa ǵulazuve nii zanugi zieni maave, ta siema wulo ǵadegai, ta ani maku nεεnεǵi, ta seǵe zuǵooza golai é nu lεεzuve seǵe velei wu,
 39 ta zalaǵa ǵulazuve é ga kǵlu ǵǵigi, ta kǵlu velei é ga kǵlu ǵǵigi, ta ná-gulu zǵkpǵiti, ta ná-sǵǵlaiti kpein, ta maagba anǵnakai ta ná-seiga anii,
 40 ta kooi ma zasai ma zeǵeiti, ta ma lǵkpalaiti, ta ma labuiti, ta sasai laave ma zeǵe zuǵooza golai, ta ná-galuiti, ta ná-suzo kǵluiti, ta seǵe velei ǵadegai wu wotiǵe zǵǵlaiti kpein, GALA daaǵomi seǵe velei vaa zu,
 41 ta zalaǵa ǵula zeǵeiti ada ǵadegai vaa ma, zalaǵa ǵula nui Aalǵn ná-seǵeiti, ta ná-doun zunuiti ta-zeǵeiti zalaǵa ǵulazuve ma wotiiti faa zu.
 42 Izelayεle nuiti ti naama wotiiti kpein keeni, é zoloo ma, eǵevelei Ǵooǵǵ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.
 43 Moize botii kpein feǵεlefeǵεleni. E kaani ga ti keεve, eǵevelei Ǵooǵǵ GALAGI deveni la. Názu ǵa Moize tuya looni la ti ve.

40

Seǵe velei ǵadegai lo fai ta fee vai GALA bε

- 1 Ǵooǵǵ GALAGI ǵǵeni Moize vo, é ǵe ma:
 2 «Alu mǵungi ma volo mǵungi, ǵa seǵe velei ǵadegai lo, GALA daaǵomi seǵe velei.
 3 Da zeele woo ǵesui zeii bu, é maalǵǵu ga seǵe zuǵooza golai.
 4 Da va ga taǵalii, é ná-sǵǵlaiti sei ga. Da va ga fitina zeii anii, é fitinaiti kevele ǵεε.
 5 Da ani maku nεεnεǵi ma zalaǵa ǵulazuve vile, nii zanugi zieni maave, zeele woo ǵesui ǵakalave. Da seǵe zuǵooza golai zelei nu lεεzuve seǵe velei ǵadegai wu.
 6 Da gala zalaǵaiti kulazuve vile seǵe velei ǵadegai ǵakalave, GALA daaǵomi seǵe velei.
 7 Da maagba anǵnakai zeii GALA daaǵomi seǵe velei ta zalaǵa ǵulazuve ti yaǵǵzuve, é ziei vu su.
 8 Da kooi ma zasai lo, é maǵooli ná pe, é seǵe zuǵooza golai zelei sasai laave.
 9 «Da siema wulo ǵadegai zeǵe, é ta zie seǵe velei ǵadegai ma, ta nii kpein a ǵe ná, é ti nade, ta ná-anǵnakaiti kpein. Toǵa ǵade.
 10 Da gulo ǵadegai zie gala zalaǵaiti kulazuve ma, ta ná-sǵǵlaiti. Da zalaǵa ǵulazuve ve bε, naa ǵa a ke, zalaǵa ǵulazuve wola ǵade.
 11 Da gulo ǵadegai zie maagba anǵnakai ma, é veε ná-seiga anii va, é ǵade.
 12 «Da Aalǵn ta ná-doun zunuiti maabuǵa nu lεεzuve va, GALA daaǵomi seǵe velei ǵakalave, é ti maagba ga ziei.
 13 Da Aalǵn maǵili ga zalaǵa ǵula zeǵeiti. Da gulo ǵadegai zie ma, é fe bε, é zalaǵa ǵula losuve ma wotii ǵe bε.
 14 Da va ga ná-doun zunuiti, é seǵewuzεǵei loo ti ǵǵba.
 15 Da gulo ǵadegai zie ti ma, eǵevelei é gulǵi ziezulu la ti-ǵεε ma, naa ǵa a ke ti ná-zalaǵa ǵula wotii ǵe. Gulǵi a ziena ti ma, naa maavele ma, zalaǵa ǵula vai ma losuve ǵa ǵe ti ya, ti-mavofodaiti kpein su.»
 16 Moize naa kpein keeni, nii Ǵooǵǵ GALAGI ma levei veeni zea. Zekana é keeni la.

17 Konagi velesiei ma alu mɔ̄ungi ma volo mɔ̄ungi ɔ̄a sege vɛɛ ɲadegai loni la.

18 Moize sege vɛɛ ɲadegai loni, ɛ ma labuiti kpɛɛ, ɛ ma bɛdɛgiti pile, ɛ gulu zɔkpɔiti dɔ ti zu, ɛ tɔkpalaiti to.

19 E tandai zuvieni, ɛ pɛɛ sege vɛɛ ɲadegai ma. E pɛɛmazedɛfei vɛɛni maazu, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

20 E zeele woo ɔ̄okolo felegɔi zegeni, ɛ ti la kesui zu. E gulu zɔkpɔiti dɔɔni kesui ma valaiti su. E kesui lakulugi zeini kesui la.

21 E liini ga kesui sege vɛɛ ɲadegai wu. E sege zuɔ̄ooza golai zelɛni, nii a ke ɛ zeele woo ɔ̄esui maalɔ̄ɔɔ, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

22 E taɓalii vilɛni GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi wu, nu ɔ̄vɛzu vɛɛi, sege zuɔ̄ooza golai ɔ̄akalavɛ.

23 E buluiti puuni ga ga pagɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔ̄aazu, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

24 E fitina zei anii vilɛni GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi wu, nu yeezazu vɛɛi, taɓalii letemavɛ.

25 E ma vitinaiti kevele bɛɛni, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔ̄aazu, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

26 E zalaɔ̄a ɔ̄ulazuvɛ vilɛni, nii zanugi ziɛni maavɛ, GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi wu, sege zuɔ̄ooza golai ɔ̄akalavɛ.

27 E ani maku nɛɛnɛgiti galani ga, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

28 E sege zuɔ̄ooza golai zelɛni nu lɛɛzuvɛ sege vɛɛ ɲadegai wu.

29 E gala zalaɔ̄aiti kulazuvɛ vilɛni sege vɛɛ ɲadegai ɔ̄akalavɛ, GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi. E gala zalaɔ̄ai ɔ̄ulani nɔ̄ ta vɛɛaniiti, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

30 E maagba aninakai zeini GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi ta zalaɔ̄a ɔ̄ulazuvɛ ti yɔ̄ɔ̄zuvɛ. E ziei vuuni su maagba vaiti su.

31 Moize ta Aalɔ̄nni, ta nɔ̄-doun zunuiti, ti ɔ̄ɔ̄ɔ̄iti ta ti-yeeiti maagbani nɔ̄vɛ.

32 Ta la ɔ̄ɛna lɛa GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi wu, ɓaa ti va maabuga zalaɔ̄a ɔ̄ulazuvɛ va, ti ɔ̄ɛni ɓɔ̄ɔ̄ maagbazu, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

33 E koi ma zasai loni sege vɛɛ ɲadegai ta zalaɔ̄a ɔ̄ulazuvɛ maagfoolii zu, ɛ sege zuɔ̄ooza golai zelɛ sasai laavɛ. Zekana Moize ɓeni da ga botii ɔ̄ɛ.

Ɔɔɔɔ GALAGI nɔ̄-lɛbiyai

(Gaalɔ̄ Sɛvɛi 9:15-23)

34 Tonabiingi vɛɛni GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi ma, Ɔɔɔɔ GALAGI nɔ̄-lɛbiyai sege vɛɛ ɲadegai wuulaaveni.

35 Moize la mɔ̄ ɔ̄ɛni zoosu ɛ va lɛ GALA daaɔ̄omi sege vɛɛi wu, mazɔ̄ɔ̄ tonabiingi ɔ̄ɛni vɛɛni ma, Ɔɔɔɔ GALAGI nɔ̄-lɛbiyai ɔ̄ɛni nɔ̄ sege vɛɛ ɲadegai laavesu ɔ̄ɔ̄.

36 Siɛgi zu tonabiingi ɔ̄ɛni wuzɛɔ̄ɛzu la, ɛ zɛɔ̄ sege vɛɛ ɲadegai maazu, nɔ̄zu ɔ̄a Izelayɛle nuiti ti bɛna siɛi wo da, ti zɛɔ̄ ti-vuuzuvɛ.

37 Ni tonabiingi la dɛ wuzɛɔ̄ɛni maazu, ti la ɔ̄ɛni liizu, eyɛsu voloi a la wuzɛɔ̄ɛna la.

38 Mazɔ̄ɔ̄ Ɔɔɔɔ GALAGI nɔ̄-tonabiingi ɔ̄ɛni sege vɛɛ ɲadegai maazu foloi, kelɛ kpidii, abui ɔ̄ɛni zosu tonabiingi zu, Izelayɛle nuiti kpein ti ɔ̄ɛni kaazu kpezekele. Zekana ɛ ɔ̄ɛni ɔ̄ɛɛzu la ta-zie yeeɔ̄ɔ̄galai kpein su.

Leevi Nuiti Ta-Zευει

Puuzu mɔungi ɔa dεεzu ga GALA ka yesu GALA daaɔomi seɔe vεlei wu, ε Moize loli, ε bɔe pɔ. Σευει naati kpein su, GALA ka tɔgiti ta deveiti ma mɔinmɔin feezu Moize ya, Izelayele nuiti ta-vaa zu, minazedeɔegi ɔe ba ga zɔi nɔpe a zie ga tiye toɔa zεnvui wo (18:5, bogε Wɔl. 10:5).

Ti pe su, GALA ka Izelayele nuiti kalasu ga vεlei ta faaɔaazagiti maala la, ti neε GALA be, ti bɔ faa ma, nii a ɔe seɔe vεlei ɔe ga komi bosuve ɔiteɔitegi.

Kenii niiti ti zalaɔaiti kulazu, ti ke eɔevelei deveiti ti la (1:1--7:38).

Unfemai ve zalaɔa ɔula nuiti be, ti luva vεlei ɔe ga lεbiya vaa (8:1--10:20).

Ni toɔa zoo ɔεεzu, nuβusei ɔilagiɔilagi beteve kpusei zu ɔɔzɔba vaiti ba (11:1--16:34).

Ta zεnvu zuɔoloɔoloɔi, ta kala ɔɔiti kpein (17:1--27:34).

Nade GALAGI, neεbe GALAGI, zεnvu su GALAGI, ɔa pɔ ε nά-nuβuseiti pɔɔpeε nά-ɔadedai va (19:2), naa ɔa a ke ti li ga zεnvu vai ta neεbe vai, ti daazeeli.

Naama ɔisiei zu, ε devei nii woni Izelayele nuiti ma, nii Yesu balaagi ma vaa wolai looni nuiti kisu ga: «Wo ɔilagiɔilagi maaneεve ε seɔiɔɔi neε ve, eɔe tɔ bɔɔi» (19:18, Mat. 22:39).

Tɔgi naati ta ɔulazu niima yeeɔeɔalalai zu zεve ɔala nuiti filiba, keke toɔa kidaaleve nuiti toozu ɔisu folo-o-folo, ε maabakpa, ga woiti kpein ta neεbe bɔfaamai GALA pɔ, toɔa ga zεnvu su vai nii nuβusei beɔei ba.

TɔGITI E UILE ZALAɔAITI BA

(1:1--7:38)

Gala zalaɔaiti

¹ ɔɔoɔɔ GALAGI Moize lolini, ε bɔe pɔ GALA daaɔomi seɔe vεlei wu, ε ɔe ma:

² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ε ɔe ti ma: Siεgi zu nui ta veβanii veezu la ɔɔoɔɔ GALAGI ve, toɔa seɔe toɔanii ma wolaiti baa ma goiti saama.

³ Ni nά-veβanii ɔa ga toɔani wolai, ε ga gala zalaɔai, toɔa ma zinei ta ve, neεvuzu mina ɔe ba. Toɔa kula GALA daaɔomi seɔe vεlei laave, ga ɔɔoɔɔ GALAGI daazo.

⁴ Toɔa yeeβεε gala zalaɔa loganii unmauve, naa ɔa neε ɔɔoɔɔ GALAGI ve, ga ε ɔe tɔun be ga koto gba vai.

⁵ Toɔa nike zinei ɔɔdaaleve ɔɔoɔɔ GALAGI ɔaazu. Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma ɔamai le ga ɔɔoɔɔ GALAGI, ti pili zalaɔa ɔulazuve ma, ε ɔaku ma kpoloo, ε GALA daaɔomi seɔe vεlei laave.

⁶ Toɔa gala zalaɔa loganii ɔɔlɔɔ, ε teveleve, ε kpulukpulu.

⁷ Zalaɔa ɔula nui Aalɔn nά-doun zunuiti ta abui la zalaɔa ɔulazuve, ti kovii vu abui ɔa.

⁸ Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma bulukpulugiti, ta ma ungi, ta ma wulɔiti da kovii maazu, zalaɔa ɔulazuve abui ɔa.

⁹ Toɔa koozu zɔlaiti ta kɔɔiti gba ga ziei. Zalaɔa ɔula nui ɔa ti kpein gala zalaɔa ɔulazuve. Gala zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi neai ɔɔoɔɔ GALAGI ve.

¹⁰ «Ni nά-veβanii a ɔena ga gala zalaɔai, ε ga toɔani goi, baala zivoiti baa boli yivoiti, toɔa ma zinei ɔula ga zalaɔai, neεvuzu mina ɔe ba.

¹¹ Toɔa kɔdaaleve zalaɔa ɔulazuve ɔɔvezuve, ɔɔoɔɔ GALAGI ɔaazu. Zalaɔa ɔula nuiti, Aalɔn nά-doun zunuiti, ta ma ɔamai vili zalaɔa ɔulazuve ma, ε ɔaku ma kpoloo.

¹² Toġa teveleve, é kpulukpulu, ta ma ungi, ta ma wuloi. Zalaġa ġula nui ġa ti la kovii maazu, puai abui ġa, zalaġa ġulazuve.

¹³ Toġa koozu zólaiti, ta ma ġóġóiti gba ga ziei. Zalaġa ġula nui ġa ti kpein kula ga zalaġai, é gala, zalaġa ġulazuve. Gala zalaġai ve, nii abui galazu, makugi neai Ġóóġó GALAGI ve.

¹⁴ «Ni ná-vebeanii Ġóóġó GALAGI ve, a ġena ga gala zalaġai, é ga wónii, toġa va ga kpumagoi baá poopó kpokpági.

¹⁵ Zalaġa ġula nui ġa va ga wónii zalaġa ġulazuve. Toġa nóungi volo ba, é gala, zalaġa ġulazuve. Toġa ma namai leda zalaġa ġulazuve laamave.

¹⁶ Toġa ma ġózógi ta su aniiti kula su, é ti vili ya zalaġa ġulazuve ġobave, folo ġulazu velei, zuvu vilisuve.

¹⁷ Toġa wóni laavali kovégiti zóġózuve, kele é mina teve su. Zalaġa ġula nui ġa wóni ġala zalaġa ġulazuve, kovii maazu, puai abui ġa. Gala zalaġai ve, nii abui galazu, makugi neai Ġóóġó GALAGI ve.

2

Vebeaniiti ti ga ma vukoi

¹ «Siegi zu nui ta vebeani veezu la Ġóóġó GALAGI ve, ná-vebeanii ġa ġe ga ani vukó vagói. Toġa gulói vu ma, é ani maku neeneġi bó ba.

² Toġa vaa la zalaġa ġula nuiti pó, Aalón ná-doun zunuiti. Zalaġa ġula nui ġa zeeje gila seġe ani vukói zu, nii gulói vuai ma, é bó ani maku neeneġi kpein ba, é gala, zalaġa ġulazuve ga ġizesui. Zalaġai ve, nii abui galazu, makugi neai Ġóóġó GALAGI ve.

³ Nii é yesu vebeanii volu, naa ġa ġe ga Aalón ta ná-doun zunuiti tónó. Toġa ga anii nadega wola zalaġa aniiti saama, ti ġalazu abui ġa, Ġóóġó GALAGI ve.

⁴ «Ni vebeani ve, nii é mósu fuului zu, é ġe ga bulu velevelegiti leve la su, é kpete ga bulu vukó vagói, gaayógai ga gulói, baá bulu leveveiti leve la su, gulói vuai ma.

⁵ «Ni vebeani ve, nii é ġeesu kólui maazu, toġa ġe ga bulu vukó vagói leve la su, gaayógai ga gulói.

⁶ Toġa ġaleġale, é bulukpulu, gulói vu maazu. Toġa ga vebeanii.

⁷ «Ni vebeani ve, nii é ġeesu kólui liġii ma, toġa ġe ga bulu vukó vagói, gaayógai ga gulói.

⁸ «Ta va ga vebeanii Ġóóġó GALAGI vó, nii kpeteai ga naama aniiti. Toġa ve zalaġa ġula nui ya, é vaa la zalaġa ġulazuve.

⁹ Nii maaneai, é ġula ga ġizesui, zalaġa ġula nui naa zeġe ba, é gala, zalaġa ġulazuve. Zalaġai ve, nii abui galazu, makugi neai Ġóóġó GALAGI ve.

¹⁰ Nii é yesu vebeanii volu, naa ġa ġe ga Aalón ta ná-doun zunuiti tónó. Toġa ga anii nadega wola zalaġa aniiti saama, ti ġalazu abui ġa, Ġóóġó GALAGI ve.

¹¹ «Vebeanii tanópe wo ġeezu feezu Ġóóġó GALAGI ve, ta la betea ga levei, mazóló wo la ani nópe gala, nii levei a ġe su, baá kóin gulói, vebeaniiti saama, ti ġalazu abui ġa, Ġóóġó GALAGI ve.

¹² Wa zoo wo ta ġula Ġóóġó GALAGI ve, ga zooi va lónó móungiti ma vebeanii, kele é mina ġala zalaġa ġulazuve, eġe vebeanii makugi neai.

¹³ «Wa kpoloi vu wa-vebeaniiti kpein ba. Kpoloi mina vala wa-vebeanii zu, wa-GALAGI ná-minazegegi ma voogi ve. Keni kpoloi vu wa-vebeaniiti kpein ba.

¹⁴ «Ni wa zooi va lónó móungiti ma vebeanii veena Ġóóġó GALAGI ve, wa ani ġópó niineiti gee de, naa volu wo ti wolowolo, ma vukói ġula.

¹⁵ Wa gulói vu ma, ta ani maku neeneġi. Vebeani ve.

¹⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa ma vukɔi ḡilazuve ḡala, ta gulɔi, é vee ani maku neeneḡi kpein ba, é ḡe ga ḡizesui. Zalaḡai ve, nii abui galazu, Ḣooḡo GALAGI ve.

3

Ziilei zalaḡaiti

¹ «Ni nui ta ná-vebeanii a ḡena ga ziilei zalaḡai, ni toḡa ga togani wolai, toḡa ma zinei baa ma zaai ḡula, neevuzu mina ḡe ba, Ḣooḡo GALAGI ḡaazu.

² Toḡa yeevee zalaḡa loganii unmauve, é kɔdaaleve GALA daaḡomi seḡe velei laave. Zalaḡa ḡula nuiti, Aalɔn ná-doun zunuiti, ta ma jamai vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo.

³ Naama yiilei zalaḡai zu, nii a kula ba ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa, Ḣooḡo GALAGI ve, naa ḡa é ga: ma wulɔi felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba,

⁴ ta ma loḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma loḡoiti kobave.

⁵ Aalɔn ná-doun zunuiti ta naa vee gala zalaḡai va, nii a ḡe kovii maazu, ti gala zalaḡa ḡulazuve. Zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai Ḣooḡo GALAGI ve.

⁶ «Ni toḡa ziilei zalaḡai ḡulazu Ḣooḡo GALAGI ve, ga togani goi ta, toḡa ma zinei baa ma zaai ḡula, neevuzu mina ḡe ba.

⁷ Ni baala zivoi ḡa a kula ga zalaḡai, toḡa vaa la Ḣooḡo GALAGI ḡaazu.

⁸ Toḡa yeevee zalaḡa loganii unmauve, é kɔdaaleve GALA daaḡomi seḡe velei laave. Aalɔn ná-doun zunuiti ta ma jamai vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo.

⁹ Naama yiilei zalaḡai zu, nii a kula ba ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa, Ḣooḡo GALAGI ve, naa ḡa é ga: ma wulɔi, ta wɔngi kpein, a kula saamalɔkaei va, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba,

¹⁰ ta ma loḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma loḡoiti kobave.

¹¹ Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve. Daamiani zalaḡai ve, nii abui galazu, Ḣooḡo GALAGI ve.

¹² «Ni ná-vebeanii a ḡena ga bolii, toḡa kula Ḣooḡo GALAGI ḡaazu.

¹³ Toḡa yeevee zalaḡa loganii unmauve, é kɔdaaleve GALA daaḡomi seḡe velei laave. Aalɔn ná-doun zunuiti ta ma jamai vili zalaḡa ḡulazuve ma, é ḡaku ma kpoloo.

¹⁴ Nii a kula ba ga zalaḡai, é ḡalazu abui ḡa, Ḣooḡo GALAGI ḡaazu, naa ḡa é ga: ma wulɔi felevelegai koozu zɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba,

¹⁵ ta ma loḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma loḡoiti kobave.

¹⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuve. Daamiani zalaḡai ve, nii abui galazu, makugi neai. Ma wulɔi kpein ka ga Ḣooḡo GALAGI nɔnɔi.

¹⁷ «Nii ḡa ga ḡooḡo tɔgi wo-mavofodaiti kpein be, ve nɔpe wa zeí ná: Wo la sua wulɔi ta jamai mia pe.»

4

Koto gba zalaḡaiti

¹ Ḣooḡo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ḡe ma:

² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è ḡe ti ma: Sieḡi zu nui ta kotoi ḡeezu la, é la keeni ga gaḡfilimai, Ḣooḡo GALAGI ná-devei ta laaloḡoma, é fai ta ḡe, nii maa la neeni ga é va ḡe,

³ ni zalaḡa ḡula nui ve, gulɔ ɲadegai ziaai ma, é nuḡusciti ke ga sɔba nu, ná-kotoi é keai naa maavele ma, toḡa nike zine ɓokpagi ḡula ga zalaḡai, nii neevuzu la ba, Gooḡo GALAGI ve, é ḡe ga koto gba zalaḡai.

⁴ Toḡa va ga nike zinei GALA daaḡomi seḡe velei laave, Gooḡo GALAGI ḡaazu, é yeevee nike zinei unmaave, é kɔdaaleve Gooḡo GALAGI ḡaazu.

⁵ Zalaḡa ḡula nui gulɔ ziaai ma, naa ḡa nike zinei ma ɲamai ta zeḡe, é lii la GALA daaḡomi seḡe velei wu,

⁶ toḡa yeebeḡai lo ɲamai wu, é ɲamai vaza daa ḡe lofela, seizu ɲadegai ma zeḡe zuḡooza golai letemave, Gooḡo GALAGI ḡaazu.

⁷ Zalaḡa ḡula nui ḡa ɲamai ta zie ani maku neenegiti ma zalaḡa ḡulazuve ma mineiti ma, nii é Gooḡo GALAGI ḡaazu, GALA daaḡomi seḡe velei wu. Toḡa nike zinei ma ɲamai mɔtai vu ya gala zalaḡaiti kulazuve ḡḡḡaave, nii é GALA daaḡomi seḡe velei laave.

⁸ Toḡa koto gba nike zinei ma wulɔi kpein kula: ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta nii kpein giliai ba,

⁹ ta ma loḡo felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é veezu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, a kula ma loḡoiti kobave.

¹⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa tobazuve naati kula, eḡevelei ti ḡulazu la ziilei zalaḡa nike zinei va, é ti ḡala, gala zalaḡaiti kulazuve.

¹¹ Kele nike zinei ma ḡolɔi, ta ma zuai kpein, é ve nɔungi va, ta kɔḡoiti, ta ma ḡoozu zɔɔlaiti, ta ma ɓooiti,

¹² woo zubuḡa su, nii kpein zegai voluzu nike zinei va, toḡa li ga naa ti-vuuzuve voluve, ada ɲadegai ta, zuvu vilisuve, é gala abui ḡa, kovii maazu. Toḡa gala zuvu vilisuve.

¹³ «Ni Izelayele vebai kpein ka é kotoi ḡea, ti la gaaḡilini ma, ti la sugweeni, ti naa ḡe Gooḡo GALAGI ná-tɔgi taḡila daaloḡoma, fai nii ti maa la neeni ga ti va ke negelein, ti ɓḡo ḡe ḡana ga sɔba nu,

¹⁴ kotoi ti keai, naa a ḡulana kele zu, bebai ḡa nike zine ɓokpa gila kula ga koto gba zalaḡai, ta vaa la GALA daaḡomi seḡe velei laave.

¹⁵ Izelayele ḡewolaiti ta yeevee nike zinei unmaave, ti kɔdaaleve Gooḡo GALAGI ḡaazu.

¹⁶ Zalaḡa ḡula nui nii gulɔi ziaai ma, naa ḡa li ga nike zinei ma ɲamai ta GALA daaḡomi seḡe velei wu,

¹⁷ toḡa yeebeḡai lo ɲamai wu, é faza, ná zeizu ḡe lofela Gooḡo GALAGI ḡaazu, seḡe zuḡooza golai letemave.

¹⁸ Toḡa ɲamai ta zie zalaḡa ḡulazuve ma mineiti su, nii é Gooḡo GALAGI ḡaazu GALA daaḡomi seḡe velei wu, ta toḡa ɲamai mɔtai vu ya gala zalaḡaiti kulazuve ḡḡḡaave, nii é GALA daaḡomi seḡe velei laave.

¹⁹ Toḡa nike zinei ma wulɔi kpein kula, é gala, zalaḡa ḡulazuve.

²⁰ Toḡa nike zinei naa ḡe, eḡevelei nɔ koto gba nike zinei ḡeezu la. Toḡa ke ḡana nɔ. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la ti ve, suvaa ḡa ye ti ve.

²¹ Toḡa li ga nike zinei ti-vuuzuve voluve, é gala, eḡevelei é nike zine mɔungi ḡalani la. Koto gba zalaḡai ḡana bebai ná-faa zu.

²² «Siegi zu kundigii ta a kotoi ḡeena la, é la gaaḡilini ma, é ke ná-GALAGI, Gooḡo GALAGI ná-devei ta laaloḡoma, é fai ta ḡe, nii maa la neeni ga é va ḡe, é ɓḡo ḡe ḡana ga sɔba nu,

²³ a ná-kotoi ḡweena, nii é keai, toḡa boli zinei ḡula ga zalaḡai, nii neevuzu la ba.

²⁴ Toḡa yeevee boli zinei unmaave, é kɔdaaleve, gala zalaḡa loganiiti kɔdaalevezuve, Gooḡo GALAGI ḡaazu. Koto gba zalaḡai ve.

²⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa koto gba zalaḡai ma ḡamai ta zeḡe ga yeebeḡai, é ta zie gala zalaḡaiti kulazuve ma mineiti ma, toḡa ḡamai mṓtai vu ya gala zalaḡaiti kulazuve ḡṡḡṡave.

²⁶ Toḡa ma wulṡi kpein gala zalaḡa ḡulazuve, eḡevelei ziilei zalaḡai ma wulṡi la. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la kundigii naa ve, ná-kotoi vaa zu, suvaa ḡa ye be.

²⁷ «Ni nui ta ve, nuḡuseiti saama, é kotoi ḡeai, é la gaagfilini ma, é naa ḡe Ḡṡṡṡ GALAGI ná-tṡgiti ta laalṡḡṡma, é fai ta ḡe, nii maa la neeni ga é va ḡe ḡeḡeḡein, é ḡṡḡ ḡe ga sṡba nu ḡana,

²⁸ a ná-kotoi ḡweena, é keai, toḡa boli zaai ḡula ga zalaḡai, nii neevuzu la ba, kotoi vaa zu nii é keai.

²⁹ Toḡa yeevee koto gba loganii unmauve, é kṡdaaleve, gala zalaḡa loganiiti kṡdaalevezuve.

³⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa suai ma ḡamai ta zeḡe ga yeebeḡai, é ta zie gala zalaḡaiti kulazuve ma mineiti ma, é ḡamai mṓtai vu ya zalaḡa ḡulazuve ḡṡḡṡave.

³¹ Toḡa ma wulṡi kpein kula, eḡevelei ziilei zalaḡai ma wulṡi ḡulazu la, é gala, zalaḡa ḡulazuve, toḡa ḡe ga ani maku neeneḡi Ḡṡṡṡ GALAGI ve. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la be, suvaa ḡa ye be.

³² «Ni sṡba nui a vaana ga baalagi ga koto gba zalaḡai, toḡa ḡe ga ma zaai, nii neevuzu la ba.

³³ Toḡa yeevee koto gba zalaḡa loganii unmauve, é kṡdaaleve, gala zalaḡa loganiiti kṡdaalevezuve.

³⁴ Zalaḡa ḡula nui ḡa suai ma ḡamai ta zeḡe ga yeebeḡai, é ta zie gala zalaḡaiti kulazuve ma mineiti ma, é ḡamai mṓtai vu ya zalaḡa ḡulazuve ḡṡḡṡave.

³⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa ma wulṡi kpein kula, eḡevelei ziilei zalaḡa vaala gulṡi ḡulazu la, é gala, zalaḡa ḡulazuve, naa vee gala zalaḡai zṡiti ba, ti ḡalazu Ḡṡṡṡ GALAGI ve. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la zunui naa ve, ná-kotoi vaa zu é keai, suvaa ḡa ye be.

5

Kotoi niiti ti zuvaayesu ga koto gba zalaḡai

¹ «Ni nui ta a faa ḡaana, ḡaa é faa meni, naa volu é toligi meni ga zeeleiti ti va, keḡe é la keeni, nii é kwee, é va naama zeele wooi wo, ná-faaḡaaza golai ma ḡasṡi ḡa la unma.

² «Siḡi zu nui ta vṡṡḡuzu la kṡzṡba anii ta va, é la suḡwee, kṡzṡba zuai ta ma voomai, é ḡeni ga dṡṡṡ zua, ḡaa toḡanii ta, ḡaa kpokpo ganii, tṡ ḡṡḡi ḡa ḡṡzṡ, é ḡe ga sṡba nu.

³ «Ni a vṡṡḡuna nui ta ma zii nṡpe ba, kṡzṡai, nii a zoo tṡ ḡalaa kṡzṡzu, a suḡweena nṡ feya, toḡa ḡe ga sṡba nu názu.

⁴ «Ni nui ta a ḡena soleyai zu, é ḡona ga toḡa faa ḡṡu ḡeezu ḡaa faa vagṡi, é la ḡidaani bu, a suḡweena nṡ feya, toḡa ḡe ga sṡba nu názu.

⁵ «Deḡemu, zṡi é ḡeezu ga sṡba nu niima vaiti gila su, toḡa la zṡ ga ga ná-kotoi.

⁶ Naa voluma ná-kotoi vaa zu é keai, toḡa va ga baala saa ḡila ḡaa boli zaa ḡila, é ḡe ga koto gba zalaḡai, faazuḡete vai zu Ḡṡṡṡ GALAGI letema. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la be, ná-kotoi vaa zu.

Bala nuiti ta-zalaḡai

⁷ «Ni ani la nu ya, a baala saai zṡṡṡ da, ḡaa boli zaai, ná-kotoi vaa zu é keai, toḡa va ga kpumago felegṡ, ḡaa poopu kpokpa felegṡ, faazuḡete vai zu Ḡṡṡṡ GALAGI letema. Gilagi ḡe ga koto gba zalaḡai, zṡi ḡe ga gala zalaḡai.

⁸ Toḡa va ga tiye zalaḡa ḡula nui vɔ, naa ḡa naa ḡula ga zalaḡai mɔunpa, nii maanɛai é ḡe ga koto gba zalaḡai. Zalaḡa ḡula nui ḡa kɔgi vee ga, keɛ é mina nɔungi ḡula ga.

⁹ Toḡa ma namai ta vaza zalaḡa ḡulazuve laamaue, é namai mɔtai leda zalaḡa ḡulazuve ḡḡɔave. Koto gba zalaḡai ve.

¹⁰ Toḡa zɔɔma wɔni ḡe ga gala zalaḡai, eḡevelei deveai la tɔgi zu. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la zunui naa ve, ná-kotoi vaa zu é keai, suvaa ḡa ye be.

¹¹ «Ni ani la nu ya, nii a kpumago felegɔ zɔlɔ da, ba poopo kpokpa felegɔ, toḡa va ga vebeanii ná-kotoi ma vaa zu, ga kilo savago bulu vukɔ vagoi zu. E mina gulɔ vu ma negelein, ta é mina ani maku neene pee ba balaa, mazɔlɔ toḡa ga koto gba zalaḡai.

¹² Toḡa vaa la zalaḡa ḡula nui vɔ. Zalaḡa ḡula nui ḡa zeepe gila seḡe ga ḡizesui, é gala, zalaḡa ḡulazuve, naa vee zalaḡai zɔiti ba, ti ḡalazu Ḳooḡo GALAGI ve. Koto gba zalaḡai ve.

¹³ Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la zunui naa ve, ná-kotoi vaa zu é keai, é lo naama vaiti taḡila ba, suvaa ḡa ye be. Nii a ye voluzu, naa ḡa ḡe ga zalaḡa ḡula nui nɔnɔ, eḡevelei a da ḡe la ga vebeanii ma zalaḡai.»

Faazuβete zalaḡai

¹⁴ Ḳooḡo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ḡe ma:

¹⁵ «Siegi zu nui ta ḡeezu la ga ladalala nu, é kotoi ḡe, é la gaagilini ma, é make aniiti ba bɔḡo ve, niiti ti veai Ḳooḡo GALAGI ve, toḡa baala sinei zeḡe, nii neevuzu la ba, é kula ga faazuβete zalaḡai Ḳooḡo GALAGI ve, ná-kotoi vaa zu, eḡevelei sɔngɔi la, é lo seizu jadegai ma wali vaiti kevelei va. Faazuβete zalaḡai ve.

¹⁶ Toḡa fe zalaḡa ḡula nui ya, é pee anii ná zeizu lɔlugɔi ḡilazuve va, nii feai GALA be. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la be ga baala sinei, nii kulaai ga faazuβete zalaḡai, suvaa ḡa ye be.

¹⁷ «Ni nui ta a koto ḡeena, é la sugwee, é naa ḡe Ḳooḡo GALAGI ná-devei gila daalɔḡoma, fai niiti maa la neeni, ti va ḡe negelein, toḡa bɔḡo ḡe ga sɔba nu, ná-faagaaza golai ma ḡasɔi ḡa la unma.

¹⁸ Toḡa va ga baala sinei, nii neevuzu la ba, é fe zalaḡa ḡula nu ya, ga faazuβete zalaḡai, é seḡe togani bulugi zaama, eḡevelei sɔngɔi la. Zekana zalaḡa ḡula nui a koto gba vai ḡe la be, ná-kotoi vaa zu é keai, é la sugwee, suvaa ḡa ye be.

¹⁹ Faazuβete zalaḡai ve, zunui naa bɔḡo ḡeeni ḡiteḡite su ga sɔba nu Ḳooḡo GALAGI letemazu.»

²⁰ Ḳooḡo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ḡe ma:

²¹ «Siegi zu nui ta koto ḡeezu la, é ḡe ga ladalala nu Ḳooḡo GALAGI letemazu, é zeei wo seinoḡo ma, kaliva ma vaa zu, anii é kalivaai ma ga é make, anii unmaai, ba ta ḡulaai su ga yaavai,

²² ba é laamaḡa ga tooya anii ḡaa vai, ba é zee ḡonai wo, é lo kotoi tanope ba, nubusei a zoo keezu,

²³ siegi zu a kotoi ḡeena la ḡana, é bɔḡo ḡe ga sɔba nu, anii nii é unma, ba é ta ḡula su ga yaavai, toḡa naa votogi ve, ba anii é ḡalivaani ma, ba anii toai ya, é ka,

²⁴ ba anii-yo-anii nii é zee ḡonai wosu, é lo ba. Toḡa gaavonigai ve, é seizu lɔlusiei ḡilazuve ḡila pee ba, é teve anii kee nui vɔ, naama voloi nɔ ma, yeei é ná-faa zuβete zalaḡai ḡulazu la.

²⁵ Toğa va zalağa ğula nui vɔ ga ná-faa zuβete zalağai, ná-kotoi vaa zu, Ğooğɔ GALAGI ğaazu, ga baala sinei nii neevuzu la ba, é ğula togani bulugi zu, eġevelei sɔngɔi la.

²⁶ Zekana zalağa ğula nui a koto gba vai ğe la be Ğooğɔ GALAGI ğaazu, suvaa ğa ye be, é ğeni ga faağazagi ma zii nɔpe, é bɔğɔ ğeai su ga sɔba nu.»

6

Gala zalağaiti ta veβaniiti ma lɔgiti

¹ Ğooğɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ğe ma:

² «Niima levei ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, è ğe ti ma: Gala zalağai ma lɔgi ğaa: Gala zalağai ğa ye zalağa ğulazuve ma lutui zu, kpidii negelein eyesu sobui, zalağa ğulazuve ma abui ğa ye sosu.

³ Sobui, zalağa ğula nui ğa ná-segei loo ğɔba, é vele kpuğagi le bɔğɔ ma, niiti ti ga gezei. Toğa zuvui ğula, nii abui kulaai gala zalağai ğalazuve, toğa sei zalağa ğulazuve ğoba.

⁴ Naa voluma toğa ná-segeiti pu, é tağiligaa loo, ga é li ga zuvui ti-vuuzuve voluve, ada ñadegai ta zu.

⁵ Abui ğa ye sosu zalağa ğulazuve, é mina za negelein. Sobu-o-sobu, zalağa ğula nui ğa abui lo kovii va, é gala zalağai βete, é ziilei zalağaiti ma wulɔi ğala.

⁶ Abui ğa ye sosu ğɔ zalağa ğulazuve, é mina za.

⁷ «Veβanii ma lɔgi ğaa: Aalɔn ná-doun zunuiti ta kula Ğooğɔ GALAGI ğaazu, zalağa ğulazuve ğakalave.

⁸ Zalağa ğula nui ğa zeeɲe gila sege ani vukɔi zu, nii gulɔi vuai ma, é peɛ ani maku neenegi kpein ba. Toğa naa ğala zalağa ğulazuve ga ğizesui, makugi neai Ğooğɔ GALAGI ve.

⁹ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta veβanii mɔtai mi. Ta mi ada ñadegai ta, GALA daağomi sege velei ma ğoizuve, keke leve mina ğe ba.

¹⁰ Nu mina leve vu ma, é va mɔ da. Tɔnɔi ğana ğe feai ti ve nà-veβaniiti su, ti ğalazu abui ğa. Ani ve gola ñadegai, eġe koto gba zalağai baa faazuβete zalağai.

¹¹ Zunui kpein ka ta mi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama. Tɔgi ğana wovofodaiti kpein be eyesu ğɔ, é lo veβaniiti ba, ti ğalazu Ğooğɔ GALAGI ve. Nu-o-nu a vɔɔɟu ba, naa ğa ñade.»

¹² Ğooğɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ğe ma:

¹³ «Wele veβanii va, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta fe Ğooğɔ GALAGI ve, foloi ta gulɔ ñadegai ziena la ti ma: kilo savagɔ bulu vukɔ vɔagɔi zu, gilazuve sobui, gilazuve kpɔkɔi, eġe folo-o-folo veβanii.

¹⁴ Bulu vukɔi ğa ğaayɔ ga gulɔi, é la gee kɔlui maazu. Da geegai ta teveleveai ğula ga zalağai, makugi neai Ğooğɔ GALAGI ve.

¹⁵ Zalağa ğula nui niigi, Aalɔn ná-doun zunuiti saama, gulɔ ñadegai a zie ma ga é zei potogi zu, naa balaa ğa veβanii naa ğula. Ğooğɔ tɔgi ve. Toğa ğala negelein Ğooğɔ GALAGI ğaazu.

¹⁶ Zalağa ğula nui ná-zalağai kpein ka ğala negelein, tanɔpe ge la mia.»

Koto gba zalağai

¹⁷ Ğooğɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ğe ma:

¹⁸ «Bɔe Aalɔn vɔ ta ná-doun zunuiti, è ğe ti ma: Koto gba zalağai ma lɔgi vete. Adave gala zalağai ğɔdaalevezu ná, miná ğa koto gba zalağa zuai ğɔdaalevezu ná, Ğooğɔ GALAGI ğaazu. Ani ve gola ñadegai.

¹⁹ Zalaḡa ḡula nui é koto gba zalaḡai ḡulazu, naa ḡa mi. Toḡa mi ada ḡadegai ta, GALA daaḡomi seḡe velei ma ḡoizuvε.

²⁰ Nu-o-nu a vɔɔḡu ma zuai va, naa ḡa ḡade. Ni ma ḡamai a vazana seḡe ma, vε fazagai ná ma, miná ḡa gba ada ḡadegai ta.

²¹ Pɔɔ liḡii a ḡili su, naa ḡa wolo. Ni kɔlu ɔɔi diḡii ḡa a ḡili su, su ḡa ɔale, é gba ziei wu.

²² Zunui kpein é ga zalaḡa ḡula nui, naa pε ka ta mi. Ani ve gola ḡadegai.

²³ Kele nu la zalaḡa zua nɔpε mia, nii ma ḡamai a va GALA daaḡomi seḡe velei wu, ga koto gba vai va ḡε ada ḡadegai. Ma zuai ḡa ḡala.

7

Faazuβete zalaḡai

¹ «Wele faazuβete zalaḡa lɔgi va: Ani ve gola ḡadegai.

² Adave ti gala zalaḡai ḡɔdaalevezu ná, miná ḡa faazuβete zalaḡa zuai ḡɔdaalevezu ná. Ma ḡamai ḡa vili zalaḡa ḡulazuvε ma, é ḡaku ma kpoloo.

³ Ta ma wulɔi kpein kula: ma wɔɔngi, ta ma wulɔi felevelegai koozu zɔɔlaiti ma,

⁴ ta ma lɔḡɔ felegɔiti, ta ma wulɔi felevelegai ti ma, é vεεzu ma zaamalɔkaeiti ma, ta ma mɔɔin vasuvε, a kula ma lɔḡɔiti kobave.

⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa naa ḡala zalaḡa ḡulazuvε. Faazuβete zalaḡai ve, nii abui galazu, ḡooḡɔ GALAGI vε.

⁶ Zunuiti kpein ti wo zaama ga zalaḡa ḡula nuiti, naati ta ta mi, é mi ada ḡadegai ta. Ani ve gola ḡadegai.

⁷ «Toḡa ḡε ḡana faazuβete zalaḡai vaa zu, eḡevelei nɔ é la koto gba zalaḡai vaa zu. Tɔḡi naa ḡa ga faa ḡila nɔ zalaḡa felegɔi naati faa zu, ma zuai ḡa ḡε ga zalaḡa ḡula nui nɔnɔ, nii é kotoi gbazu.

⁸ Zalaḡa ḡula nui é vaazu gala zalaḡai ḡulazu, nui ta vε, nɔnɔi ḡa ḡε ga gala zalaḡai ma ḡɔlɔgi, nii é kulaai ga zalaḡai.

⁹ Veβanii kpein mɔgai fuului zu, ɔaa anii ḡee kɔlu liḡii ma, ɔaa anii ḡee kɔlui maazu, naa ḡa ḡε ga zalaḡa ḡula nui nɔnɔ, nii é kulaai.

¹⁰ Veβanii kpein gaayɔgai ga gulɔi, ɔaa ma vɔɔi, naa ḡa ḡε ga Aalɔn ná-doun zunuiti kpein tɔnɔ, ti ḡilagilagi pε.

Ziilei zalaḡai

¹¹ «Ziilei zalaḡai ma lɔgi vεte, nii nu a kula ḡooḡɔ GALAGI vε:

¹² Ni nui ta a ziilei zalaḡai ḡulana ga mama fee zalaḡai, toḡa kula ga bulu vεlevεgiti levε la su, gaayɔgai ga gulɔi, é vεε bulu levεi va, nii levε la su, gulɔi vuai ma, ta bulu vεlevεgiti, kpeɔai ga bulu vukɔ vɔḡɔi, gaayɔgai ga gulɔi.

¹³ Toḡa bului ḡula ɔalaa, nii levεi su, é pεε ná-ziilei zalaḡai va, mama fee vai zu.

¹⁴ Veβanii ḡilagilagi tago ḡa ḡula ma ḡooḡɔ GALAGI vε. Naa volu ta ḡε ga zalaḡa ḡula nui nɔnɔ, nii é ziilei zalaḡai ma ḡamai viliai.

¹⁵ Ziilei zalaḡa zuai ḡa mi, naama voloi nɔ é ḡulazu la mama fee vai zu. Nu mina tanɔpε zε sobu va zeeli.

¹⁶ «Ni nui ta a zalaḡa ḡulana minazeḡe daazeeli vaa zu, ɔaa veβanii vaa zu é daai ḡisu, ma zuai ḡa mi, naama voloi nɔ é kulazu la, nii a ye voluzu, naa ḡa mi poluma zobui.

¹⁷ Nii é yesu ga zalaḡa zuai mɔtai foloi zavasiɔi, naa ḡa ḡala.

¹⁸ Ni nu a naama yiilei zalaḡa zuai ta miina foloi zavasiɔi, zalaḡai laa la mɔ zoga, é la faa vaa naa ma, nii é kula. Toḡa ḡε ga anii kɔzɔai, nu-o-nu a ta miina, ná-faaḡaaza golai ma ḡasɔi ḡa la unma.

¹⁹ «Ma zuai fɔɔɣu'ai kɔzɔba anii ta va, nu mina naa mi jɛgɛlɛin. Ma zuai ɣa ɣala.

«Nui niiti kpein ti la ɣɔzɔni tɔgi letemazu, naati ta zoo ti ziilei zalaɣa zuai ta mi.

²⁰ Kele nui nii kɔzɔai tɔgi letemazu, naa a ziilei zalaɣa zuai ta miina, ɛ ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi, naama nui be ka leve nɔ-nuɔuseiti ba.

²¹ Zɔi a vɔɔɣuna anii ta va, nii kɔzɔai, nuɔusei kɔzɔai, ɔaa suai kɔzɔai, ɔaa ani nɔpe ɛ ga kɔzɔba anii, ɛ ziilei zalaɣa zuai mi, ɛ ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi, naama nui be ka leve nɔ-nuɔuseiti ba.»

Tɔgi ɛ lo sua wulɔi ta jama'i mii vai va

²² Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, ɛ ɣe ma:

²³ «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɣe ti ma: A mina nike, ɔaa baala, ɔaa boli wulɔi mi jɛgɛlɛin.

²⁴ Suai saai ɔɔɣɔ ve, ɔaa dɔbɔ zuai ta paai, naama wulɔi ɣa zoo ɛ ɣe ga wo-maavai ta ɣee anii nɔ, kele wo la mia jɛgɛlɛin.

²⁵ Zɔi a suai ma wulɔi ta mi, ɛ ɣulazu ga zalaɣai, ɛ ɣalazu abui ɣa Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve, naama nui be ka leve nɔ-nuɔuseiti ba.

²⁶ Ve nɔpe wa ɣe nɔ, ɔ mina jama'i mi, wɔnii nɔnɔi, ɔaa suai nɔnɔi.

²⁷ Zɔi nɔpe a jama'i mi, ma zii nɔpe, naama nui be ka leve nɔ-nuɔuseiti ba.»

Zalaɣa ɣula nuiti ti-laamiizuve

²⁸ Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, ɛ ɣe ma:

²⁹ «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɣe ti ma: Zɔi a nɔ-ziilei zalaɣai ɣula Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve, toɣa Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi zeɣe ba.

³⁰ Zalaɣai nii maanɛai ɛ ɣala abui ɣa, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu, toɣa va ga naa ɔɔɣɔ ve, ma wulɔi, ta ma ɣekegi, ɛ ti lateɣe vai ma vooɣi ɣe Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu.

³¹ Zalaɣa ɣula nui ɣa ma wulɔi ɣala zalaɣa ɣulazuve. Ma ɣekegi ɣa ɣe ga Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti tɔnɔ.

³² Wa-yiilei zalaɣaiti ka, wa ma yeezazu balai ve zalaɣa ɣula nui ya.

³³ Aalɔn nɔ-doun zunuiti su, zɔi a ziilei zalaɣai ma jama'i ta ma wulɔi ɣulana, naa ɣa ma yeezazu balai zɔlɔ, ɛ ɣe ga nɔnɔ.

³⁴ Mazɔlɔ ziilei zalaɣaiti su, nii Izelayele nuiti ti kulazu, ma ɣekegi ta ma balai niiti ta da ɣula ga dateɣe vai ma vooɣi, nɔ ti zeɣe, ɣe ti ve zalaɣa ɣula nui Aalɔn ya ta nɔ-doun zunuiti zea, ga ɣɔɔɣɔ tɔgi Izelayele nuiti ta so.»

³⁵ Daamiizuve ɣana, Aalɔn ta nɔ-doun zunuiti ti sɔlɔsu, zalaɣaiti su ti ɣalaai abui ɣa, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve, ɛ zo naama voloi ma, yeei ti leezu la ga ti zalaɣa ɣula wotii ɣe.

³⁶ Naa ɣa Ɔɔɔɣɔ GALAGI Izelayele nuiti devezu la, ga ɛ ve ti ya, ɛ zo naama voloi ma, yeei gulɔ jadegai ziaa la ti ma. Toɣa ɣe ga ɣɔɔɣɔ tɔgi ti-mavofodaiti kpein be.

³⁷ Gala zalaɣai ma lɔgiti kana, ta vebɛanii, ta koto gba zalaɣai, ta faazuɔete zalaɣai, ta nu ze'i vai ma zalaɣai, ta ziilei zalaɣai.

³⁸ Ɔɔɔɣɔ GALAGI ma leveiti feeni Moize ya, Sinayi gizei ma, voloi ɛ devei veeni la Izelayele nuiti zea, ga ti ta-veɛanii ve Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve Sinayi tevebai zu.

**ZALAGA ƆULA NU MɔUNGITI
FEE VAI GALA BE**

8

(8:1--10:20)

*Aalɔn ta ná-doun zunuiti
fee vai GALA be
(Egezode 29:1-37)*

¹ Gooɔɔ GALAGI boeni Moize uo, é ge ma:

² «Aalɔn zefe ta ná-doun zunuiti uoma, ta zalaɔa gɔla zefeiti, ta siema wulo ɔadegai, ta koto gba nika zinei, ta baala sine felegoiti, ta bului leve la su, naama boɔlogi.

³ Bebei kpein toli GALA daagomi sege veleri laave.»

⁴ Moize naa geeni, nii Gooɔɔ GALAGI deveni ga é ke. E bebei gaaleeni ba GALA daagomi sege veleri laave.

⁵ Moize geni bebei ma: «À pete, nii Gooɔɔ GALAGI deveai ga é ge.»

⁶ Moize vaani ga Aalɔn ta ná-doun zunuiti, é ti maagba ga ziei.

⁷ E sefewuzefei looni Aalɔn goba, é saamaɔili ga saamaɔiligi. E tookoba wolai looni koba, é zalaɔa gɔla zefei loo maazu, é gili ga zalaɔa gɔla zefei ma lokoi.

⁸ E kakazu zefei vilini kɔbu, é wuulimegi ta tumimegi uo kakazu zefei zu.

⁹ E boɔlogi looni noungi va, é zanu seve goi gili kakalave, nii é ga fee vai ma uoogi GALA be, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹⁰ Moize siema wulo ɔadegai zefeni, é sie sege vele ɔadegai ma, ta aniiti kpein ti geni ná, vele gana é ti veeni la GALA be.

¹¹ E faza daa geeni lofela zalaɔa gɔlazuve ma. E gulɔi ziɔni zalaɔa gɔlazuve ma, ta ná-sɔlaiti kpein, ta maagba anipakai ta ná-seiga anii, naa ga a ke é ti ve GALA be.

¹² E siema wulo ɔadegai uuni Aalɔn noungi zu, é ta zie ma, nii a ke é fe GALA be.

¹³ Moize vaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é ti maɔili ga sefewuzefeiti, é ti zaamaɔili ga saamaɔiligiti, é boɔlogiti do ti unba, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

¹⁴ E vaani ga koto gba nika zinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeti pɛeni koto gba nika zinei unmave.

¹⁵ Moize kɔdaaleveni, é ɔamai zefe, é ta zie ga yeebegai zalaɔa gɔlazuve ma minɛiti ma, é zalaɔa gɔlazuve ɔade. E ɔamai motai uuni ya, zalaɔa gɔlazuve gɔgɔave, é ɔade ga koto gba vai da ge ná.

¹⁶ E ma wulɔi kpein sefeni, nii fevelegai koozu zɔlaiti ma, ta ma moɔin vasuve, ta ma loɔo felegoiti, é bo ti-ma wulɔiti ba, é naa galani zalaɔa gɔlazuve.

¹⁷ Kele é nika zinei motai galani ti-uuzuve voluve, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea: ma zuai, ta ma gɔlɔi, naa ve ma booiti ba.

¹⁸ E vaani ga gala zalaɔai ma vaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeti pɛeni baala sinei unmave.

¹⁹ Moize kɔdaaleveni, é ma ɔamai vili zalaɔa gɔlazuve ma, é gaku ma kpoloo.

²⁰ E baala sinei leveveni, é kpulukpulu. E ma ungi galani, ta ma bulukpulgiti, naa ve ma wulɔi va.

²¹ E koozu zɔlaiti gbani ga ziei, ta kɔgoiti. E baala sinei pe galani zalaɔa gɔlazuve. Gala zalaɔai geni de, zalaɔai nii abui galaai, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve, egevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²² E vaani ga zoma vaala sinei, ti ze vai ma vaala sinei. Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti yeeti pɛeni baala sinei unmave.

²³ Moize baala sinei ɔ̃daaleveni, é ma ɲamai ta zeɣe, é sie Aalɔn yeezazu vele woi yɔkpɔgi ma, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, ta zeezazu ɔ̃ɔ̃zinekpogiti ma.

²⁴ E vaani ga Aalɔn ná-doun zunuiti, é ɲamai zie ti-yeezazu velei woi yɔkpɔgiti ma, ta ti-yeezazu yeezinekpogiti, ta ti-yeezazu ɔ̃ɔ̃zinekpogiti. E ɲamai mɔtai vilini zalaɣa ɣulazuve ma, é ɣaku ma kpoloo.

²⁵ E ma wulɔi zegeni, ta ma wɔɔngi, ta ma wulɔi kpein felevelegai koozu zɔɔlaiti ma, ta ma mɔɔin vasuve, ta ma loɣɔ felegɔiti, é bo ti-ma wulɔi va, ta zeezazu balai.

²⁶ Bului leve la su, naama boɔlogi, nii seidai Ɔoɔɔ GALAGI ɣakala, é bulu ɣila segeni naama boɔlogi zu, ta bulu velevele gila gulɔi ba, ta bulu levele ɣila, é ti vuuni zalaɣa zuai ma wulɔi ma, ta ma yeezazu balai ma.

²⁷ E naama aniiti kpein puuni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea waa, ga ti ti lateɣe vai ma voogi ɣe Ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu.

²⁸ Naa volu, Moize ti ɣulani ti ya, é ti ɣala, zalaɣa ɣulazuve, gala zalaɣai maazu. Ti zeɣe vai ma zalaɣai ɣeni de, zalaɣai nii abui galaai, makugi neai Ɔoɔɔ GALAGI ve.

²⁹ Moize ti zeɣe vai ma vaala sinei ma ɣekegi zegeni, é dateɣe vai ma voogi ɣe Ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu. Moize nɔnɔi ɣeni ga naa, eɣevelei Ɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

³⁰ Moize siema wulɔ ɲadegai ta zegeni, ta ɲamai ta, nii é ɣeni zalaɣa ɣulazuve. E ti vaza Aalɔn ta ná-segeiti ma, naa veɛ Aalɔn ná-doun zunuiti ta ta-zegeiti ba. E Aalɔn veeni GALA be, ta ná-segeiti, naa veɛ ná-doun zunuiti ta ta-zegeiti ba.

³¹ Moize ɣeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti ma: «À suai ɣili GALA daaɣomi seɣe velei laave. Miná ɣa wa mi ná, é veɛ bului va, nii é wo zeɣe vai ma boɔlogi zu, eɣevelei gè deveni la, gè ɣe ma: «Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta mi.»

³² Suai ta bului mɔtai é yesu, wa naa ɣala.

³³ Wa ye GALA daaɣomi seɣe velei laave eyesu folo lofela, wo mina zeɣe ná, eyesu wo zeɣe voloi lieɣi laazeeli, mazɔɔ folo lofela ɣa é ɣeezu ga wo zeɣe voloi.

³⁴ Nii keai za, Ɔoɔɔ GALAGI deveve ga naa ɣe wo ve ga koto gba vai.

³⁵ Wa yesu deɣemu GALA daaɣomi seɣe velei laave folo lofela, folo veɛ kpidi va, wa Ɔoɔɔ GALAGI ná-deveiti so, naa ɣa a ke wo mina za, mazɔɔ naa ɣa ma levei veeni zèa.»

³⁶ Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti naama vaiti kpein keeni, nii Ɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni ga Moize maavele.

9

Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti loɔ vai botii zu

¹ Foloi loɔvasiei ma, Moize Aalɔn ta ná-doun zunuiti tolini, ta Izelayele ɣewolaiti,

² é ɣe Aalɔn ma: «Nike yiɔo zine ɣila seɣe koto gba zalaɣa vai zu, ta baala sine ɣila gala zalaɣa vai zu, neevuzu mina ɣe tanɔpe ba, è ti lo Ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu.

³ Da boɛ Izelayele nuiti pɔ, è ɣe ti ma: «A boli zine ɣila seɣe koto gba zalaɣai vaa zu, ta nike yiɔo ɣila, ta baala ziɔo ɣila, kona gila keleititi, neevuzu mina ɣe ti va, gala zalaɣai vaa zu,

⁴ ta nike zine ɣila, ta baala sine ɣila ziilei zalaɣai vaa zu, naa ɣa a ke, ti ɣula ga zalaɣai Ɔoɔɔ GALAGI ɣaazu, ta vebanii, nii é ga ani vukɔi, gaayɔgai ga gulɔi. Mazɔɔ za Ɔoɔɔ GALAGI ɣa ɣulazu keɛma wo ve.» »

⁵ Nii Moize deveni, ti vaani ga naa GALA daagfomi sege vɛlei laave. Bɛbei kpein ge maabuɣani ná va, ti lo Gɔogɔ GALAGI ɣaazu.

⁶ Moize ɣeni ma: «Wa naa ɣe, nii Gɔogɔ GALAGI deveai, Gɔogɔ GALAGI ná-ɛbiyai ɣa vaazu ɣulazu kelema wo vɛ.»

⁷ Moize ɣeni Aalɔn ma: «Maabuɣa zalaɣa ɣulazuve va. Da-ɣotoi gba zalaɣai ɣula, ta da-ɣala zalaɣai, è koto gba vai ɣe bɔɔɔ vɛ, ta nuɓuseiti bɛ. Nuɓuseiti ta-veɛanii ɣula, è koto gba vai ɣe ti vɛ, eɣɛvelei Gɔogɔ GALAGI deveni la.»

⁸ Aalɔn maabuɣani zalaɣa ɣulazuve va, é nike yivoi ɣɔdaaleve tɔ bɔɔɔ ná-kotoi gba vai zu.

⁹ Aalɔn ná-doun zunuiti ti ɲamai veeni zea. E yeebeɣai lɔɔni ɲamai wu, é ta zie zalaɣa ɣulazuve ma minɛiti ma. E ɲamai mɔtai vuuni ya zalaɣa ɣulazuve ɣɔɣaave.

¹⁰ E ma wulɔi ɣalani zalaɣa ɣulazuve, ta ma lɔɣiti, ta koto gba zalaɣa zuai ma mɔɔin vasuve, eɣɛvelei Gɔogɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹¹ Kele é ma zuai ta ma ɣɔlɔgi ɣalani abui ɣa, ti-vuuzuve voluve.

¹² Aalɔn gala zalaɣa loganii ɣɔdaaleveni. Ná-doun zunuiti ti ɲamai veeni zea, é pili zalaɣa ɣulazuve ma, é ɣaku ma kpoloo.

¹³ Ti gala zalaɣai veeni zea, teveleveai, é bulukpulu, é vɛɛ ma ungi va, é ti ɣala zalaɣa ɣulazuve.

¹⁴ E koozu zɔɔlaiti ta kɔɣiti gbani, é ti ɣala zalaɣa ɣulazuve, gala zalaɣai maazu.

¹⁵ Naa volu, é nuɓuseiti ta-zalaɣai ɣulani. E boli zinei zɛɣeni nuɓuseiti ta-ɣoto gba zalaɣai, é kɔdaaleve, é kula koto gba vai zu, eɣɛvelei zalaɣa zua mɔungi ɣeni la.

¹⁶ E gala zalaɣai ɣulani, eɣɛvelei deveai la tɔgi zu.

¹⁷ E veɛanii ɣulani, é zeeɲe gila sege su, é naa ɣala zalaɣa ɣulazuve. Naa la bɔni gala zalaɣai va, nii kulaai sobui.

¹⁸ E nike zinei ɣɔdaaleveni, ta baala sinei ga ziilei zalaɣai, nuɓuseiti faa zu. Aalɔn ná-doun zunuiti ti ɲamai veeni zea, é pili zalaɣa ɣulazuve ma, é ɣaku ma kpoloo.

¹⁹ Ti nike zinei ta baala sinei ma wulɔi veeni zea: ma wɔɔngi, ta ma wulɔi é koozu zɔɔlaiti maavelevelegai, ta ma lɔɣiti, ta ma mɔɔin vasuve.

²⁰ Ti ma wulɔiti puuni ma ɣekegiti su, é ma wulɔi ɣala zalaɣa ɣulazuve.

²¹ Aalɔn ma ɣekegiti ta zeezazu balai zɛɣeni, é ti lateɣe vai ma voogi ɣe Gɔogɔ GALAGI ɣaazu, eɣɛvelei Moize ma levei veeni la.

²² Aalɔn yeeiti tɛni geezu nuɓuseiti pɔ pelei, é tuya loo ti vɛ. Kpegai ma ga koto gba zalaɣai ɣula, ta gala zalaɣai, naa vɛɛ ziilei zalaɣai va, é zɛɣeni zalaɣa ɣulazuve, é yei.

²³ Moize ta Aalɔn ti ɛeni GALA daagfomi sege vɛlei wu. Siegi zu ti ɣulani la ná, ti tuya looni nuɓuseiti bɛ. Gɔogɔ GALAGI ná-ɛbiyai ɣulani kelema nuɓuseiti kpein bɛ.

²⁴ Abui ɣulani Gɔogɔ GALAGI vɔ bɛ, é gala zalaɣai ɣala, ta ma wulɔiti, niiti ti ɣeni zalaɣa ɣulazuve. Nuɓuseiti kpein ti kaani. Ti kpeeiti tooni ga koozunɛi, ti nɔkɔ.

10

Aalɔn ná-doun zunu felegɔiti saa vai

¹ Aalɔn ná-doun zunuiti Nadaɓe ta Aɓiyu ti ta-ani maku nɛɛɛ gala liɣiiti seɣeni, ti abulekaiti pu ti zu, ti ani maku nɛɛɛgi vu maazu. Naazu ti vaani ga abu ɣiligi Gɔogɔ GALAGI ɣaazu, niigi GALA ge la ɣeni ma leve veeni.

² Gaamago nɔ, abui ɖulani Gɔogɔ GALAGI vɔ be, ɛ ti ɖala. Ti zaani Gɔogɔ GALAGI ɖakala.

³ Moize ɖeni Aalɔn ma: «Naa ɖa Gɔogɔ GALAGI boni, siegi zu ɛ ɖeni la: «Niiti ti maaɖuɖazu bɔ, keni ti unfe nɔ-ɖadedai ma. Nɔ lebiyai zɔɔ nɔbusɛiti kpein gaazu.» » Aalɔn maaɖeni kpɔ.

⁴ Moize Mikayele lolini ta Elesafan, Uzিয়েle nɔ-doun zunuiti, nii ɛ ga Aalɔn keɛɖe keɛɖeloin, ɛ ɖe ti ma: «À maaɖuɖa bɔ, wo wo-ɖeelointi seɖe, wo li ga tiye ade-vuuzuvɛ voluvɛ, wo ti maaɖooza seizu ɖadegai va.»

⁵ Ti maaɖuɖani ba, ti ti zeɖe ta-zeɖewuzɛɖeiti su, ti li ga tiye ti-vuuzuvɛ voluvɛ, eɖevelei Moize boni la.

⁶ Moize ɖeni Aalɔn ma, ta Elezaal, ta Itamaal, Aalɔn nɔ-doun zunuiti: «À mina wɔundeɖaiti ze yaɖaba, wo mina wa-zeɖeiti bali ga, saa wɔɔ vai zu, naa ɖa a ke, wo mina za, wo va GALA nɔ-ziiɖaawanai maaloli bebei kpein ma. A wo-ɖeelointi Izelayele vɛɛyeɖeiti kpein ze nɔ, ti wɔɔ naati ta-vaa zu, niiti Gɔogɔ GALAGI ti ɖalaa ga abui, nii ɛ gaazogai.

⁷ A mina zeɖe GALA daaɖomi seɖe vɛɛi laavɛ, naa ɖa a ke wo mina za, mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI nɔ-siema wɔɔ ɖadegai ɖa wo ma.» Ti naa ɖɛeni, nii Moize bogai.

*Devei tanigaani,
ɛ lo zalaɖa ɖula nuiti ba*

⁸ Gɔogɔ GALAGI bɔeni Aalɔn vɔ, ɛ ɖe ma:

⁹ «Mina dɔɔ bɔle, baa kpɔlebɔle ani nɔpe, nii a nu ɖaazulati, da-o, è-loun zunuiti-yo, siegi zu wa ɖe lezu la GALA daaɖomi seɖe vɛɛi wu, naa ɖa a ke wo mina za. Naa ɖa ɖe ga ɖoogɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein be.

¹⁰ Mazɔɔ keni wo zoo zeeɖaagwɛɛzu ɖwɛɛsu ani ɖadegai ta ɖadetala gelei va, ta nii kɔzɔai ta nii ɛ la ɖɔzɔni.

¹¹ A Izelayele nuiti kala ga tɔgi kpein, nii Gɔogɔ GALAGI feeni ti ya ga Moize maavele.»

¹² Moize ɖeni Aalɔn ma, ta doun zunu felegɔiti ti yeɛni zea, Elezaal ta Itamaal: «À vɛɛanii mɔtai zeɖe, nii ɛ la ɖalani abui ɖa Gɔogɔ GALAGI ɖaazu. A mi zalaɖa ɖulazuvɛ ɖobavɛ, leɛvɛ mina ɖe ba, mazɔɔ ani ve ɖadegai.

¹³ Wa mi ada ɖadegai ta, naa ɖa ɛ ga wo-laamiizuvɛ, wa è-loun zunuiti, zalaɖa aniiti saama, ti ɖalazu abui ɖa Gɔogɔ GALAGI ɖaazu, mazɔɔ devei ɖa naa, ɛ veeni zɛa.

¹⁴ Ma ɖekegi ta ma balai niiti ti ɖula ga dateɖe vai ma voogi, wa naati mi ada ɖadegai ta, da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-loun anzanuiti ti è vɔ be, mazɔɔ ti veevɛ wo ve, ga ɛ leve dɔun è ve, wa è-loun zunuiti, Izelayele nuiti ta-yiilei zalaɖaiti su.

¹⁵ E ɖula gulɔiti polu, ti maanɛai ti ɖala, Izelayele nuiti ta va ga ma ɖekegi ta ma balai. Ti ɖulaai ma ga dateɖe vai ma voogi, ta ɖe ga dɔnɔ, wa è-loun zunuiti, ti è va, ɖoogɔ tɔgi ɖa ɖe ga nɔ, eɖevelei Gɔogɔ GALAGI deveni la.»

¹⁶ Moize koto gba woli zinei ɖaiziɛni, keɛ galaa ɖeni de niina. E yiiɖaawanani naazu Elezaal ma, ta Itamaal, Aalɔn nɔ-doun zunuiti ti yeɛni nɔ, ɛ ɖe ma:

¹⁷ «Leeni vaa zu wo la koto gba zalaɖa zuai miini ada ɖadegai ta? Toɖa ga anii gola ɖadegai, Gɔogɔ GALAGI feai wo ve, naa ɖa a ke wo bebei nɔ-faaɖaazagi zeɖe, naa ɖa a ke wo nɔ-kotoi gba be Gɔogɔ GALAGI ɖaazu.

¹⁸ Welɛ, wo la liini ga zalaɖa zuai ma ɖamai seizu ɖadegai ɖoozuvɛ. Wo maanɛeni, wo zalaɖai ma zuai mi ada ɖadegai ta, eɖevelei ge ma levei veai la.»

¹⁹ Aalɔn ʒeni Moize ma: «Wɛɛ, ti ta-ʒoto gba zalaʒai ʒulaa za, ta ta-ʒala zalaʒai ʒooʒo GALAGI ʒaazu. E suʒwɛeni sɔ, nii keai ga ze. Ni za gɛ ʒea koto gba zalaʒai miini, naa a la ʒɛ ga faa vago ʒooʒo GALAGI ʒaazu ʒaa?»

²⁰ Moize naama woiti menini, ɛ yeezei ti wu.

KƆZƆBA VAI TA NADE FAITI

11

(11:1--16:34)

*Sua nadegaiti
ta kɔzɔba geleiti*

(Tɔ Sevei Velesiɛi 14:3-21)

¹ ʒooʒo GALAGI ʒɔeni Moize vɔ ta Aalɔn, ɛ ʒɛ ti ma:

² «À ʒɔɛ Izelayele nuiti pɔ, wo ʒɛ ti ma: Suaiti kpein saama, niiti ti eteai zu, wɛɛ niiti ka wa zoo wo ti mi.

³ Wa zoo wo suai ma zii pɛ mi, nii polokagi ʒaavaliai, ɛ miizu, ɛ da tɛ volu.

⁴ Kɛɛ niiti wo la ti mia, anɛɛ ni ti-volokagi ʒaavalivɛ, ʒaa ti miizu, ti da tɛ volu, naati ta ga niiti: ʒɔmɛi, anɛɛ ni toʒa miizu, ɛ da tɛ volu, kɛɛ polokagi ʒaa la valini. Wa deve ga kɔzɔvɛ.

⁵ Fasa wolii ʒalaa, a miizu, ɛ da tɛ volu, kɛɛ polokagi ʒaa la valini, wa deve ga kɔzɔvɛ.

⁶ Zabeɛ ʒalaa, a miizu, ɛ da tɛ volu, kɛɛ polokagi ʒaa la valini, wa deve ga kɔzɔvɛ.

⁷ Boigi ʒalaa, polokagi ʒaavalivɛ, kɛɛ ɛ la miizu, ɛ va da tɛ volu, wa deve ga kɔzɔvɛ.

⁸ A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vɔɔʒu ti-ma voomai ta va. Wa ti leve ga ti ʒɔzɔvɛ.

⁹ «Ziɛ wu zuaiti kpein su, wɛɛ niiti ka wa zoo wo ti mi: niiti ma woekegi ti va, ta maʒalai ti ma, ti zɛiti bu, ɛ ʒeni ga kpoloɔɛiti ʒaa zɛ wolaiti.

¹⁰ Kɛɛ wa naati deve ga ti ʒɔzɔvɛ, niiti kpein ma woeke ge la ti va, ʒaa maʒala la ti ma, ti kpein saama, ti yenvuzu zɛi wu, ɛ ʒeni ga kpoloɔɛiti ʒaa zɛ wolaiti.

¹¹ Wa ti leve ga ti ʒɔzɔvɛ. A mina ti-ma zuai ta mi, wa ti-ma voomai leve ga ti ʒɔzɔvɛ.

¹² Wa naati kpein deve ga ti ʒɔzɔvɛ wo ʒaazu, niiti ti zɛiti bu, ma woeke ge la ti va, maʒala la ti ma.

¹³ «Wɔniiti saama, wɛɛ niiti ka wa ti leve ga ti ʒɔzɔvɛ, nu la ti mia: ɔuai ma zii pɛ, koʒɛi ma zii pɛ,

¹⁴ seevei ma zii pɛ,

¹⁵ kalawɔnii ma zii pɛ,

¹⁶ sizigoɛ ma zii pɛ, buungi ma zii pɛ,

¹⁷ kpoloɔɛ laavɛ wɔnii ma zii tanigaa,

¹⁸ zɛ wɔnii ma zii tanigaa,

¹⁹ ta zɛgbelutugi, ta devei.

²⁰ «Fuluani goi kpein kovɛgi ba, ɛ da zɛ ʒɔʒɔiti ga, wa naati deve ga ti ʒɔzɔvɛ wo ʒaazu.

²¹ Kɛɛ fuluaniiti kpein saama, ti ʒovesu, ti da zɛ ʒɔʒɔiti ga, wa zoo wo naati mi, niiti ti-beʒaiti ti ti-ʒɔʒɔzapalagiti maazuɛ, ti da vili zooi ma.

²² Pɛtɛ nii wa zoo wo mi: kotogi ta kpazinegi, ta ti-ma ziiti.

²³ Wa fuluani zɔiti deve ga ti ʒɔzɔvɛ, niiti ti ʒovesu, ta kɔʒɔi ti va.

24 «Suai tanigaa ta ná, ta zoo ti wo ɔ́zɔ, nu-o-nu a vɔ́ɔɔɔ ti-ma uoomai ta va, naa ɔ́a ɔ́zɔ eyesu kpɔ́kɔi zeeli.

25 Nu-o-nu a ti-ma uoomai ta zeɔe, keni é ná-segeiti gba. Kɔ́zɔai ɔ́a ye de, eyesu kpɔ́kɔi.

26 Wa suai naa kpein deve ga kɔ́zɔve, nii polokagi ba kele kɔ́ɔi ɔ́aa la valini, ɔ́aa é la miizu, é va da te. Nu-o-nu a vɔ́ɔɔɔ ta va, toɔa ɔ́zɔ.

27 Wa naati kpein deve ga ti ɔ́zɔve, niiti ti-ɔ́ɔɔi naani, ti ziezú ti-ɔ́ɔɔzapalagiti ga. Nu-o-nu a vɔ́ɔɔɔ ti-ma uoomai ta va, toɔa ɔ́zɔ eyesu kpɔ́kɔi zeeli.

28 Nu-o-nu a ti-ma uoomai ta zeɔe, keni é ná-segeiti gba. Kɔ́zɔai ɔ́a ye de, eyesu kpɔ́kɔi. Wa ti leve ga ti ɔ́zɔve.

29 «Pe te, sua goiti saama, ti bokposu zooi ma, niiti wa ti leve ga ti ɔ́zɔve, naati ta ga: inegi ma zii pe,

30 ta zeegoi, ta kooloi ma zii pe.

31 Wa ti leve ga ti ɔ́zɔve, sua goiti saama. Nu-o-nu a vɔ́ɔɔɔ ti-ma uoomai ta va, toɔa ɔ́zɔ eyesu kpɔ́kɔi zeeli.

32 Sɔ́la kpein, ti-ma uoomai ta a vɔ́ɔɔɔ ba, naa ɔ́a ɔ́zɔ: gulu anɔ́nakai, ɔ́aa segei, ɔ́aa kɔ́lɔ, ɔ́aa ɔ́lɔ, ɔ́aa anɔ́naka kpein nu a ɔ́ede ɔ́ula su. Keni é gba ga ziei, kele kɔ́zɔai ɔ́a ye de eyesu kpɔ́kɔi zeeli, naa volu toɔa ɔ́ade niina.

33 Ni ti-ma uoomai a loona pɔ́lɔ ligii zu, su anii ɔ́a ɔ́zɔ, wa anɔ́nakai naa wolo.

34 Daamiani kpein a ɔ́e ga nu mi, ni pɔ́lɔ ligii naa zu dei ta a uuna ma, naa ɔ́a ɔ́zɔ. Ni ti-ma uoomai a loona anɔ́nakai nɔ́pe su, kpɔ́le ani kpein, nii a ɔ́e su, naa ɔ́a ɔ́zɔ.

35 Sɔ́la kpein, ti-ma uoomai ta a vɔ́ɔɔɔ ba, naa ɔ́a ɔ́zɔ. Ni a ɔ́ena ga fuului ɔ́aa abu laazuveti, wa ti ɔ́ologolo. Ti ɔ́zɔve, wa ti leve ga ti ɔ́zɔve.

36 Ni a ɔ́ena ga zieungi ɔ́aa zie makesuveti, naati ti la ɔ́zɔa, ti ɔ́adegai ɔ́a ye de, kele zɔi nɔ́pe a vɔ́ɔɔɔ ti-ma uoomai ta va, naa ɔ́a ɔ́zɔ.

37 Ti-ma uoomai ta a loona ani zuwu ma, nii é vazasu, naa ɔ́adegai ɔ́a ye de.

38 Kele ni nu a ziei uuna ani zuwui ma, ta ti-ma uoomai ta loo ani zuwui naa ma, wa deve ga kɔ́zɔve.

39 «Suaiti ti ɔ́eezu wo ve ga daamianigi, naa ta a zaana, zɔi a vɔ́ɔɔɔ ma uoomai va, toɔa ɔ́zɔ eyesu kpɔ́kɔi zeeli.

40 Zɔi a ma zua uoomai ta mi, keni é ná-segeiti gba. Kɔ́zɔai ɔ́a ye de, eyesu kpɔ́kɔi. Zɔi a ma uoomai zeɔe, keni é ná-segeiti gba. Kɔ́zɔai ɔ́a ye de, eyesu kpɔ́kɔi.

41 «Wa sua goi naati kpein deve ga ti ɔ́zɔve, niiti ti bokposu zooi ma. Nu mina ta mi ɔ́egelein.

42 A mina sua goi naa tanɔ́pe mi ɔ́egelein, niiti ti bokposu zooi ma, anee niiti ti bokposu ɔ́ogi ma, anee niiti ti ziezú ɔ́ɔɔ naanigɔiti ga, ɔ́aa ɔ́ɔɔ mɔ́inmɔ́ingiti ga, mazɔlɔ wa ti leve ga ti ɔ́zɔve.

43 A mina ɔ́ɔɔ ɔ́zɔ ga naama zuaiti ti bokposu. A mina ɔ́ɔɔ ɔ́e ga ɔ́adetala nu ga ti maavele.

44 Mazɔlɔ ná ga ɔ́ɔɔ GALAGI, wa-ɔ́ALAGI. A ɔ́ɔɔ ɔ́ade, wa ɔ́ade, mazɔlɔ nɔ́un ɔ́adegɔ. A mina ɔ́ɔɔ ɔ́zɔ ga naama zua goiti, ti bokposu zooi ma.

45 Mazɔlɔ ná ga ɔ́ɔɔ GALAGI, nii é wo ɔ́ula Ezipete yooi va, ga gè ɔ́e ga wa-ɔ́ALAGI. A ɔ́ade, mazɔlɔ nɔ́un ɔ́adegɔ.»

46 Tɔ́gi ɔ́ana, é vile suaiti ta-vai va, ta wɔ́niiti, ta fuluaniiti kpein ti vulua, ti yenvuzú zieiti bu, ta fuluaniiti ti bokposu zooi ma,

47 naa ɔ́a a ke wo zɔ́ɔzu ɔ́wee ani ɔ́adegaiti ba, ta niiti ti ɔ́zɔai, suai nu a mi, ta suai nu la mia.

12

Anzanui a doin zɔɔna, naa nade fai

¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, ɛ ɔɔ ma:

² «Ɔɔ Izelayele nuiti ɔɔ, ɛ ɔɔ ti ma: Siɛgi zu anzanui a kogi zɛɔena la, ɛ doun zunu zɔɔɔ, toɔa ɔɔzɔ folo ɔɔfela laawu. Toɔa ɔɔzɔ ɛɔɔ nɔ-alu kaa ziɛgi ma yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ.

³ Foloi ɔɔsɔvasiɛi ma, dounɔi ɔɔa lati ɔɔɛɔɔɔɔɔ.

⁴ Toɔa yɛ de mɔnɔ ɔɔɔɔ nadesu folo ɔɔuusavagɔ maazu savagɔ (33) laawu, nɔ-namai vaa zu, ɛ mina vɔɔɔɔ ani nadeɔa ɔɔila kɔalaa ba, ɛ mina li seizu nadeɔai, ɛyɛsu nɔ-nade foloiti daazeeli.

⁵ «Ni a anzanu loun zɔɔɔna, kɔzɔai ɔɔa yɛ de dɔɔɔɔ felegɔ laawu, ɛɔɔ nɔ-alu kaa ziɛgi ma yeeɔɔɔɔɔɔɔɔ. Toɔa yɛ ɔɔɔɔ nadesu folo ɔɔuulɔzita maazu ɔɔzita (66) laawu.

⁶ «Siɛgi zu nɔ-nade foloiti daazeelizu la, zunu loin nɔ-faa zu, ɔɔaa anzanu loin nɔ-faa zu, toɔa va ga kona gila baala zivoi zalaɔa ɔɔula nui ɔɔ, GALA daagɔmi seɔɔe vɛɛi laavɛ, ga ɛ ke ga gala zalaɔai, ta poopɔ kɔkɔpa gila, ɔɔaa kɔumago ɔɔila, ɛ ke ga koto gba zalaɔai.

⁷ Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa ti ɔɔula Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔaazu, ɛ koto gba vai ɔɔe bɛ. Toɔa nade naama nama ɔɔula ba vai ma keai la. Tɔgi ɔɔana anzanui nɔ-faa zu, nii ɛ zunu loin zɔɔɔsu, ɔɔaa anzanu loin.

⁸ Ni ani la nu ya, a baala zivoi zɔɔɔ da, toɔa kɔumago felegɔ zɛɔɔe, ɔɔaa poopɔ kɔkɔpa felegɔ, gilagi ɔɔa ɔɔe ga gala zalaɔai, zɔi ɔɔe ga koto gba zalaɔai. Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa koto gba vai ɔɔe bɛ, toɔa nade.»

13

Tɔgiti ɛ lo kulama zeeɔɔi ba

¹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, ɛ ɔɔ ti ma:

² «Siɛgi zu nui ta ɔɔɔɔi maaɔkɔkolosu da, ɔɔaa ɔɔovɔɔɔɔɔi ɔɔe ma, ɔɔaa ɔɔeɔɔɔɔɔɔɔi, nii ɛ ɔɔɛzɔ ga kulama zeeɔɔi kɔɔɔi ma, ta lii la zalaɔa ɔɔula nui Aalɔn ɔɔ, ɔɔaa nɔ-doun zunui taɔila ɔɔ.

³ Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa seeɔɔi ɔɔe vɛɛe, nii kulaai kɔɔɔi ma. Ni ma leɔai ɔɔolevɛ su, ɛ yei, suɔɔɔa kɔɔɔi va, toɔa ga kulama zeeɔɔi ma zii ta. Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa ke vɛɛe vɛɛe, ɛ deɛ ga nui naa ɔɔzɔvɛ.

⁴ Ni ani ɔɔolekɔleɔi ɛ kɔɔɔi ma, ɛ la yeini, su va ɔɔɔɔa kɔɔɔi va, ma leɔai la ɔɔoleni, zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa naama nui le ɔɔe wu, ɛ daagɔlu ma, ɛ yɛ nɔ folo ɔɔfela laawu.

⁵ Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa ke vɛɛe vɛɛe foloi ɔɔfelasiɛi ma. Ni seeɔɔi la ɔɔe liini luɔɔma, ta ɛ la vazani kɔɔɔi ma, zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa te ɔɔe wu mɔnɔ nɔ zeizu vɛɛeɔɔi, ɛ daagɔlu ma folo ɔɔfela laawu.

⁶ Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa ke vɛɛe vɛɛe, nɔ zeizu vɛɛeɔɔi foloi ɔɔfelasiɛi ma. Ni tago zuzasaga, ɛ la vazani kɔɔɔi ma, zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa deɛ ga nui naa nadeɔe, ɔɔovɔɔɔɔɔi vɛ. Toɔa nɔ-seɔeiti gba, toɔa nade.

⁷ Keɛ ni ɔɔovɔɔɔɔi a vazana kɔɔɔi ma, ɛ ɔɔɔɔ lea vɔluma ga zalaɔa ɔɔula nui, naa deɛ ga nadeɔe, toɔa ɔɔɔɔ le ga zalaɔa ɔɔula nui nɔ zeizu vɛɛeɔɔi.

⁸ Naa ɔɔa ke vɛɛe vɛɛe. Ni ɔɔovɔɔɔɔi vazagɛ kɔɔɔi ma, zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa deɛ ga kɔzɔvɛ. Kulama zeeɔɔi ma zii ta vɛ.

⁹ «Siɛgi zu kulama zeeɔɔi ma zii ta ɔɔɛzɔ la nui ta va, ta lii la zalaɔa ɔɔula nui ɔɔ.

¹⁰ Naa ɔɔa ke vɛɛe vɛɛe. Ni kɔɔɔi maaɔkɔkɔleɔe, ɛ ɔɔole, ta maaɔkɔkolosu vɛ ma leɔai ɔɔole, ta ma zua leɔeɔi ɔkɔlo su,

¹¹ kulama zeebei ve é naama nui gɔlɔgi wu. Zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga kɔzɔve, é la teɛ peɛ wu, é va daaɔfulu ma, mazɔlɔ kɔzɔve.

¹² Ni kulama zeebei a gɔlana ma, é kɔlɔgi maazegɛ, é zo nɔungi ma, eyesu é zeeli kɔɔiti ma, veti zalaɔa gɔla nui gaazulosu naati ba,

¹³ naa ga kevele vetɛ. Ni a kaana ga kulama zeebei kɔlɔgi maave pe segea, toɔa deɛ ga nui nii seebei ba, ɲadegɛ, tɔzei maave gɔlea ɲegɛɛin, ɲadegɛ.

¹⁴ Kele voloi ta ma zua letɛgi gaa la tɔun ba, toɔa gɔzɔ.

¹⁵ Zalaɔa gɔla nui ga kevele vetɛ. Ni a ma zua letɛgi gaana, toɔa deɛ ga kɔzɔve. Ma zua letɛgi gɔzɔve, kulama zeebei ma zii ta ve.

¹⁶ Ni ma zua letɛgi a valibona, é gɔle, toɔa li zalaɔa gɔla nui vɔ be.

¹⁷ Naa ga kevele vetɛ. Ni kɔlɔgi maagɔlea, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga nui nii seebei ba, ɲadegɛ.

¹⁸ «Siɛgi zu divologi losu la nui ta va, divologi zɛge ba, é gɛde,

¹⁹ ve divologi gɛni ná, ani budo gɔle ga gɔlana ná, baa ani gɔlegi maaɔɔikpɔigai, naama nui ga bɔɔ le ga zalaɔa gɔla nui.

²⁰ Zalaɔa gɔla nui ga kevele vetɛ. Ni seebei yeive, suɔooza kɔlɔgi va, ta ma leɔai gɔle, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga kɔzɔve. Kulama zeebei ma zii ta ve, nii kulaai divologi zu.

²¹ Kele ni zalaɔa gɔla nui a kaana ga seebei zuzasage, é la yeini, su va gɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai va gɔle, toɔa nui naa le peɛi wu, é daaɔfulu ma folo lɔfela laawu.

²² Ni seebei a vazana kɔlɔgi ma, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga kɔzɔve. Kulama zeebei ma zii ta ve.

²³ Kele ni seebei a yɛna ada gɔlagi nɔ, é la vazani maave, toɔa ga divologi ma vilii. Zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga ɲadegɛ.

²⁴ «Siɛgi zu abui nui ta maagɔlazulu la, geɛgeɛ kolegi gɔla galazuve vɔgi zu, baa koleai maaɔɔikpɔi,

²⁵ zalaɔa gɔla nui ga kevele vetɛ. Ni ma leɔai a gɔlena geɛgeɛlegi zu, é yei suɔooza kɔlɔgi va, kulama zeebei ve, nii kulaai gala vilii zu. Zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga nui naa gɔzɔve. Kulama zeebei ma zii ta ve.

²⁶ Kele ni zalaɔa gɔla nui a kaana ga seebei zuzasage, é la yeini, su va gɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai va gɔle, toɔa nui naa le peɛi wu, é daaɔfulu ma folo lɔfela laawu.

²⁷ Zalaɔa gɔla nui ga kevele vetɛ foloi lɔfelasiɛi ma. Ni seebei vazaga kɔlɔgi ma, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga kɔzɔve. Kulama zeebei ma zii ta ve.

²⁸ Kele ni seebei a yɛna ada gɔlagi nɔ, é la vazani kɔlɔgi ma, suzasaga, gala vilii maaɔɔokologi nɔ ve, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga ɲadegɛ, mazɔlɔ gala vilii ve.

²⁹ «Siɛgi zu seebei gɛɛzu la zunui ta baa anzanui ta nɔungi zu, baa nekpeɛi va,

³⁰ zalaɔa gɔla nui ga seebei gɛvele vetɛ. Ni zeive, suɔooza kɔlɔgi va, ma leɔai ma ɔɔikpɔigi ga su, peɛveɛɛgai, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga nui naa gɔzɔve. Geɛgeɛlegi ve, kulama zeebei ma zii ta ve é nɔungi zu, baa é nekpeɛi va.

³¹ Ni zalaɔa gɔla nui a kaana ga seebei la yeini, su va gɔooza kɔlɔgi va, ma leɔa vago la ná, toɔa te peɛi wu, é daaɔfulu ma folo lɔfela laawu.

³² Zalaɔa gɔla nui ga seebei gɛvele vetɛ foloi lɔfelasiɛi ma. Ni ma leɔai ma ɔɔikpɔi ge la su ɲegɛɛin, seebei la vazani ma, é va yei, su va gɔooza kɔlɔgi va,

³³ zɔi seebei ma, naa ga nɔungi wo ta kpɛɛi, kele é la miná woga, ve seebei ná. Zalaɔa gɔla nui ga te peɛi wu mɔnɔ ná zeizu velesiɛi, é daaɔfulu ma folo lɔfela laawu.

³⁴ Zalaɔa gɔla nui ga seebei gɛvele vetɛ foloi lɔfelasiɛi ma. Ni seebei la vazani ma, é va yei, su va gɔooza kɔlɔgi va, zalaɔa gɔla nui ga deɛ ga ɲadegɛ. Toɔa ná-segeiti gba, toɔa ɲade.

³⁵ Kele ni seebei a vazana kɔlɔgi ma, deai voluma ga ɲadegɛ,

³⁶ zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Ni seebei vazage kologi ma, zalaḡa ḡula nui la mo welea ga ma leḡa boikpoi faa, kɔzove.

³⁷ Ni seebei la liini luḡoma gaazu, ma leḡa vagoti ti vonoga, seebei ḡedega, é nadeḡa. Zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga nadeḡe.

³⁸ «Siegi zu geḡeḡe kolegiti ti ḡulazu la zunui ta baa anzanui ta maave,

³⁹ zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Ni geḡeḡeḡe ḡaḡolekoleḡe, seebei ve, é la nɔuni, nui naa nadeḡe.

⁴⁰ «Siegi zu zunui ta ḡeezu ná la, undeḡa la unma, toḡa ga kpaana nui, nadeḡe.

⁴¹ Ni undeḡa la unma tosaamave, é va tovala velei, kpaana nui ve kakala velei, nadeḡe.

⁴² Kele ni seebei koleai maaḡoikpoi naa ḡa kpaanagi zu, kakala velei baa polu velei, kulama zeebei ḡana, kulaai kpaanagi zu.

⁴³ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Ni seebei bokoleḡe, é ḡole, maaḡoikpoi kpaanagi zu, polu velei baa kakala velei, kulaai ga kulama zeebei kologi ma,

⁴⁴ kulama zeebei ma zii ta ve, kɔzove. Zalaḡa ḡula nui ḡa dee ga kɔzove. Nɔungi zu ḡa seebei ná.

⁴⁵ «Seebe nui ḡa ná-seḡei vali ga, é too ḡaba, é nɔundeḡaiti ze yaḡaba, é daave maalɔḡu, é da kpeei loo, é da ḡe: «Kɔzove! Kɔzove!»

⁴⁶ Eyesi seebei be ba, toḡa ye kɔzoyai zu. Tozei kɔzove, to ḡila ka a zeii ye, seizuve ḡa ḡe ga ti-vuuzuve voluve.

Fuinfuingiti maaḡili zɔlaiti ma

⁴⁷ «Siegi zu fuinfuingi vogi a ḡena la seḡei zu, baala deḡa zeḡei zu, baa geze zeḡei zu,

⁴⁸ baa fele zeḡei zu, baa kolɔ zeḡei ta va, baa kolɔ zɔlai tanope ba,

⁴⁹ ni fuinfuingi vogi a ḡiinkpiinna baa é boikpoi seḡei zu, baa kolɔi zu, fuinfuingi ve, maanai é le ga zalaḡa ḡula nui.

⁵⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa kevele vete. Toḡa naama anii le pelei wu, é daaḡulu ma folo lofela laawu.

⁵¹ Toḡa kevele vete foloi lofelasiie ma. Ni fuinfuingi vogi a vazana seḡei zu, baa kolɔi ma, toḡa ga fuinfuingi, é sumiizu, anii naa ḡɔzove.

⁵² Toḡa seḡei ḡala, baa kolɔi, niigi fuinfuingi vogi ba, mazolɔ fuinfuingi ve, é sumiizu. Toḡa ḡala.

⁵³ «Kele ni zalaḡa ḡula nui a kaana ga fuinfuingi vogi la vazani seḡei zu, baa kolɔi,

⁵⁴ zalaḡa ḡula nui ḡa devei ve ga ti naa gba, nii fuinfuingi veai ba. Toḡa te pelei wu, é daaḡulu ma ná zeizu velesiie folo lofela laawu.

⁵⁵ Zalaḡa ḡula nui ḡa fuinfuingi naa vete, anii naa gbaai voluma. Ni fuinfuingi vogi la zeḡeni ḡevele ma, anee ni é la vazani, anii naa ḡɔzove. Toḡa ḡala, anee ni fuinfuingi ḡa gaazu vagoi baa gaazu noi ma.

⁵⁶ Ni a kaana ga fuinfuingi vogi ḡaazasaga, anii naa gbaai voluma, toḡa ná leve seḡei va, baa kolɔi.

⁵⁷ Ni fuinfuingi vogi a ḡulana mɔnɔ kelema seḡei ma, baa kolɔi, fuinfuingi ve, é sumiizu. Nii fuinfuingi veai ba, naa ḡa ḡala.

⁵⁸ Seḡei baa kolɔi nii gbaai, fuinfuingi vogi zeḡe ba, naa ḡa gba volu ná zeizu velesiie, toḡa nade.»

⁵⁹ Toḡi ḡana, é vile ani nɔpe ba, nii maave vuinfuinsu, é ḡeni ga baala deḡa zeḡei, baa geze zeḡei, baa fele zeḡei, baa kolɔ zeḡei, baa kolɔ zɔlai tanope, pelegi a ḡwee da ni nadeḡe, baa ni kɔzove.

14

Tɔgi ɛ lo kulama zeebei maɲade fai va

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize ɔɔ, ɛ ɔɔ ma:

² «Wɛɛ pelegi tɔgi a ɔɔ la, ɛ ɔɛ kulama zeebe nui va, nɔ-ɲade foloi vaa zu. Ta vaa la zalaɔa ɔɔla nui ɔɔ.

³ Toɔa ɔɔla ti-ɔɔɔɔɔɔ va, ɛ kulama zeebe nui ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ. Ni kulama zeebe nui ɔɔɔɔɔa,

⁴ zalaɔa ɔɔla nui ɔa devei ve ga ti wɔni felegɔ zeɔe, ti vulua, ti ɲadegai, ta sɛdele gulu ɔɔɔai, ta geze ɔɔi sɔsɔgi, ta ɔɔɔɔɔɔ tufa ɔɔɔai, nɔ-ɲade fai zu.

⁵ Toɔa devei ve ga ti wɔnii gila kɔdaaleve pɔɔ liɔii maazu, daavegai ga ziɔungi zu ɔɔi.

⁶ Toɔa wɔni vului zeɔe, ta sɛdele gulu ɔɔɔai, ta geze ɔɔi sɔsɔgi, ta ɔɔɔɔɔɔ tufa ɔɔɔai, ɛ ti lɔ wɔnii ɔɔdaaleveai ma ɲamai wu.

⁷ Toɔa faza daa ɔɔ lɔfela naa ma, nii kulama zeebei ɔɔa ma, maanɛai ga ɛ ɲade. Naa volu toɔa ɔɔɔ ga ɲadegɛ, ɛ yeebe wɔni vului va, ɛ li ɔɔɔɔi zu.

⁸ «Zɔi ɛ ɔɔɔɔ ɲadesu, naa ɔa nɔ-segeiti gba, ɛ ɔɔɔɔ maaleɔai kpein bo, a maagbana ziei wu, toɔa ɲade. Naa volu toɔa zɔɔ ɛ lɛ ti-ɔɔɔɔɔɔ, keɛ ɛ la zeida nɔ-sege ɔɔtai wu, eyɛsu folo lɔfela leve.

⁹ Folo lɔfelasiei, toɔa maaleɔai kpein bo mɔnɔ, nɔungi ta kpɛlei, ta gaazu ɔɔ poluɔeti. Toɔa nɔ-segeiti gba, ɛ busɛi maagba ga ziei, toɔa ɲade niina.

¹⁰ «Foloi lɔsavasiei, toɔa baala zivo zine felegɔiti sege, niiti nɛɔvuzu la ti va, ta kona gila baala saai, nii nɛɔvuzu la ba, ta bulu vukɔ ɔagɔi kilo taavuuɔ, nii gaayɔgai ga gulɔi, ta gulɔi litɛɛ ɔaagwɛsui, ɛ ɔɔ ga vebeanii.

¹¹ Zalaɔa ɔɔla nui nii ɛ ɲade fai ɔɔɔɔɔ, naa ɔa zunui ɔɔla keɛma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɲadesu, ta naama aniiti kpein Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, GALA daagɔmi sege veɛi laavɛ.

¹² Zalaɔa ɔɔla nui ɔa baala zivo zineiti gila sege, ɛ kula ga faazuɔɔɔɔ zalaɔai, ɛ ɔɔɔ gulɔi litɛɛ ɔaagwɛsui va. Toɔa ti lateɔe vai ma ɔɔɔi ɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu.

¹³ Toɔa baala zivoi ɔɔdaaleve, ɔɔ ta ɔa koto gba zalaɔa zuaiti kɔdaaleve nɔ, ta gala zalaɔaiti, ada ɲadegai ta, mazɔɔɔ faazuɔɔɔɔ zalaɔai ma zuai ɔa ga zalaɔa ɔɔla nui nɔnɔ, eɔɔɔɔɔ koto gba zalaɔai ma zuai la, ani ve gola ɲadegai.

¹⁴ Zalaɔa ɔɔla nui ɔa faazuɔɔɔɔ zalaɔa zuai ma ɲamai ta zeɔe, ɛ siɛ naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɲadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa ɔɔ zeezazu ɔɔɔɔzine kpotogi va.

¹⁵ Toɔa gulɔi ta zeɔe, ɛ pu ɔɔɔɔɔ yeei ɔa.

¹⁶ Toɔa yeebeɔai lɔ gulɔi wu, nii ɛ kɔvɛzu yeei ɔa, ɛ gulɔi vaza daa ɔɔ lɔfela ga yeebeɔai Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu.

¹⁷ Toɔa gulɔi ta zeɔe, nii ɛ kɔvɛzu yeei ɔa, ɛ siɛ naa yeezazu woi yɔkpɔgi ma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɲadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa ɔɔ zeezazu ɔɔɔɔzine kpotogi va, ɔɔ faazuɔɔɔɔ zalaɔa zuai ma ɲamai ziaai nɔ.

¹⁸ Zalaɔa ɔɔla nui ɔa gulɔi mɔtai zeɔe, zeɔai zea, ɛ siɛ naa nɔungi ma, nii ɛ ɔɔɔɔ ɲadesu, naa ɔa a ke ɛ koto gba vai ɔɔ tɔun be Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu.

¹⁹ Naa ɔɔluma, toɔa koto gba zalaɔai ɔɔla, ɛ koto gba vai ɔɔ naa ɔɔ, nii ɛ ɔɔɔɔ ɲadesu nɔ-kɔzɔba vai ma. Naa volu toɔa gala zalaɔa loganii ɔɔdaaleve.

²⁰ Toɔa gala zalaɔai ta vebeanii ɔɔla zalaɔa ɔɔlazuvɛ. Toɔa koto gba vai ɔɔ zunui naa ɔɔ, naa ɔa ɲade.

Nadedai ɛ lo bala nui va, nii kulama zeebei ba

²¹ «Ni toġa ga bala nui, ná-sələgiti ti la kula ġea su, toġa baala zivo zine ġila nə zeġe, nii a ġula ga faazuβete zalaġai, é dateġe vai ma voogi ġe, koto gba vai ġe la toun be. Toġa bulu vukə vagoi kilo savago zeġe, gaayogai ga guloi, ta guloi litelē ġaagwəsui, é ġe ga veβanii.

²² Toġa kpumago felegə zeġe balaa, ɓaa poopo kpokpa felegə, eġevelei ná-sələgiti ti la. Gilagi ġe ga koto gba zalaġai, zoi ġe ga gala zalaġai.

²³ Folo ləsavasiēi, toġa va ga naama aniiti kpein zalaġa ġula nui və, GALA daagomi seġe vlei laave, Ġooġo GALAGI ġaazu, ná-ɲade fai zu.

²⁴ Zalaġa ġula nui ġa faazuβete zalaġai ma vaala zivoi zeġe ta guloi. Toġa ti lateġe vai ma voogi ġe Ġooġo GALAGI ġaazu.

²⁵ Toġa faazuβete zalaġai ma vaala zivoi ġodaaleve. Zalaġa ġula nui ġa faazuβete zalaġa zuai ma ɲamai ta zeġe, é sie naa yeezazu woi yəkpəgi ma, nii é ɓoġo ɲadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ġoġozine kpotogi va.

²⁶ Toġa guloi ta vu ġovezu yeei ġa.

²⁷ Toġa yeeβeġai lə guloi ġa, nii é kovezu yeei ġa, é guloi vaza daa ġe ləfela ga yeeβeġai Ġooġo GALAGI ġaazu.

²⁸ Toġa guloi ta zeġe, nii é kovezu yeei ġa, é sie naa yeezazu woi yəkpəgi ma, nii é ɓoġo ɲadesu, ta zeezazu yeezine kpotogi ma, naa vee zeezazu ġoġozine kpotogi va, ve faazuβete zalaġa zuai ma ɲamai ziaai ná.

²⁹ Zalaġa ġula nui ġa guloi mətai zeġe, zegai zea, é sie naa nəungi ma, nii é ɓoġo ɲadesu, naa ġa a ke é koto gba vai ġe toun be Ġooġo GALAGI ġaazu.

³⁰ Naa volu toġa kpumagoiti gila kula ga zalaġai, ɓaa poopo kpokpagiti gila, nii é zooga é sələ,

³¹ gilagi ġa ġe ga koto gba zalaġai, zoi ġe ga gala zalaġai, é vee veβanii va. Zalaġa ġula nui ġa koto gba vai ġe Ġooġo GALAGI ġaazu, naama nui ve, nii é ɓoġo ɲadesu.»

³² Nadedai ma ləgi ġana, naama nui vaa zu, nii kulama zeeβei ba, tama sələgiti ti la kula ġea su.

Fuinfuin pelei ɲade fai

³³ Ġooġo GALAGI ɓəni Moize və ta Aalən, é ġe ti ma:

³⁴ «Siegi zu wo ləzu la Kanaan yooi zu, nii ġe feezu wo ya ga wənə, ni nə fuinfuingi vee na pelei ta va, zoi zu wo sələsu,

³⁵ zoi nənə ga pelei, naa ġa li, é daazeeli zalaġa ġula nui ma, é ġe ma: «Nə fuinfuingi vogi vətəsu nə-pelei va.»

³⁶ Aisa zalaġa ġula nui va le, é va ná ġevele vete, toġa devei ve ga ti pelei zuwo, naa ġa a ke, bu anii pe ge mina leve ga ti ġəzəve. Naa voluma zalaġa ġula nui ġa le pelei wu, é ná ġevele vete.

³⁷ «Toġa fuinfuingi vogi ġevele vete. Ni a kaana ga naa vogi ġa pelei va ga zeġezegiti subeingai, ɓaa ti maabəikpəigai, ti wəai pelei zu suġooza,

³⁸ toġa ġula pelei wu, é lo daave, é daagulu, é ke ga folo ləfela.

³⁹ Zalaġa ġula nui ġa ġale ma ná, foloi ləfelasiēi ma. Ni a kaana ga fuinfuingi vogi vazage pelei ma,

⁴⁰ toġa deve ga ti kətui naati kula ná, niiti ti vuinfuingai, ti ti vili ya ti-vuuzuve voluve, ada ġəzəai ta.

⁴¹ Toġa pelei ġoozuve kpein fəin, fufuligi kpein ti kpalesu, ta naa vili ya ti-vuuzuve voluve, ada ġəzəai ta.

⁴² Ta kətuiti maaleve ga ma niine ġiligaa, ti pəbi zeġe, ti pelei zie.

⁴³ «Ni fuinfuingi vogi a ġaagdalena ma, é ġula pelei ġoozuve ma, kətuiti kulaa voluma ná, maavəin, ta pelei zie volu,

⁴⁴ zalaɓa ɓula nui ɗa ɗale ma ná volu. Ni a kaana ga fuinfuingi vogi vazage pɛlɛ ɗoozuwe, fuinfuingi we, é sumiizu. Pɛlei ɗɔzɔwe.

⁴⁵ Ta pɛlei wolo, ti ma ɗɔtuiti seɗe, ta guluiti, ta siɛ wɔɔiti kpein, ti li ga tiye ti-vuuzuwe voluwe, ada ɗɔzɔai ta.

⁴⁶ Zɔi a le pɛlei wu, siɛgi kpein su daaɗulugai la, naa ɗa ɗɔzɔ eyɛsu kpɔkɔi.

⁴⁷ Zɔi a ɗɛ laani pɛlei naa wu, naa ɗa ná-seɗeiti gba. Zɔi a laamiina pɛlei naa wu, naa balaa ɗa ná-seɗeiti gba.

⁴⁸ «Ni zalaɓa ɓula nui nii é ɗalegai ma pɛlei wu, naa a kaana ga fuinfuingi vogi la vazani, pɛlei ziaa voluma, toɗa deɛ ga pɛlei naɗegɛ, mazɔɔ fuinfuingi bega.

⁴⁹ Pɛlei naɗe fai zu, toɗa wɔni felegɔ zɛɗe, ta seɗele gulu buɗai, ta geze bɔi sɔsɔgi ta ɗizɔɔpe tufa biɗɔgi.

⁵⁰ Toɗa wɔni gila kɔdaalewe pɔɔ liɗii maazu, daavegai ga zieungi zu ɗɛi.

⁵¹ Toɗa seɗele gulu buɗai zɛɗe, ta ɗizɔɔpe tufa biɗɔgi, ta geze bɔi sɔsɔgi, ta wɔni vului, é ti ɔ wɔni ɗɔdaaleweai ma namai wu, é faza daa ɗɛ lofela pɛlei wu.

⁵² Zekana a pɛlei naɗe da, ga wɔnii ma namai, é weɛ zieungi zu ɗɛi va, ta wɔni vului, naa weɛ seɗele gulu buɗai ta ɗizɔɔpe tufa biɗɔgi va, ta geze bɔi sɔsɔgi.

⁵³ Toɗa yeebe wɔni vului va, é li ti-vuuzuwe voluwe, dɔbɔi zu. Zekana a koto gba vai ɗɛ la pɛlei we. Pɛlei ɗa naɗe.»

⁵⁴ Tɔgi ɗana kulama zeebeɛi kpein faa zu, ta geɗeɗe faii,

⁵⁵ ta fuinfuingi é ɗulazu seɗeiti su, baa pɛleitii ma,

⁵⁶ ta ada bokolo ba vaiti, ta pɔvɔɗulɔiti, ta geɗeɗeɗegiti,

⁵⁷ é kalagi wo, siɛgi zu anii ɗɔzɔai la, ta siɛgi zu naɗegai la. Tɔgi ɗana kulama zeebeɛi vaa zu.

15

Zunui ná-ɗadɛtala vai

¹ Ɔɔɔɗɔ GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn wɔ, é ɗɛ ti ma:

² «À bɔɛ Izelayeɛle nuiti pɔ, wo ɗɛ ti ma: Zunu nɔpe kalɔna kolegi ba, kɔzɔwe naa maavele ma.

³ Ná-kalɔna kolegi maavele ɗa kɔzɔai la, é ɗɛni ɗulazu kpusei va, baa suzo pa de, kɔzɔwe.

⁴ Bete nɔpe a la su, naa ɗɔzɔwe, ta ani nɔpe a zei ma, naa ɗa ɗɔzɔ.

⁵ Zɔi a vɔɔɗu ná-betei va, keni naa ná-seɗeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi.

⁶ Zɔi a zeina ani ma, niigi é ɗɛa zeini ma, keni naa ná-seɗeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi.

⁷ Zɔi a vɔɔɗu kpusei va, keni naa ná-seɗeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi.

⁸ A laaɗɛi vuuna nu ma, nii naɗegai, keni naa ná-seɗeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi.

⁹ Seima ani nɔpe a zei ma togani ɗɔma, naa ɗa ɗɔzɔ.

¹⁰ Zɔi a vɔɔɗu ani nɔpe ba, nii é ɗɛa tɔun bu, naa ɗɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi. Zɔi a naama anii ta zɛɗena, keni é ná-seɗeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi.

¹¹ Nu-o-nu nii kalɔna kolegi ba, é la yeagbani, a vɔɔɗuna nu va, keni naama nui ná-seɗeiti gba, é maagba. Kɔzɔai ɗa ye de, eyɛsu kpɔkɔi.

¹² Pɔɔ liɗii kpein tɔun ka vɔɔɗuna ba, keni naa wolo, gulu aninakai kpein ka gba ziei wu.

¹³ «Siɛgi zu ná-kalɔna kolegi a bɛna la, toɗa folo lofela ɗaalu ná-naɗe fai zu, é ná-seɗeiti gba, é maagba ga zieungi zu ɗɛi. Naa volu toɗa naɗe.

¹⁴ Folo l̄savasīi ma, toḡa kpumago felego zeḡe, bāa poopopokpa felego, é li Ḡoḡo GALAGI ḡakala, GALA daaḡomi seḡe velei laave, é ti ve zalaḡa ḡula nui ya.

¹⁵ Naa ḡa gilagi ḡe ga koto gba zalaḡai, é zoi ḡe ga gala zalaḡai, é koto gba vai ḡe toun be Ḡoḡo GALAGI ḡaazu, ná-kalana kolegi vaa zu.

¹⁶ «Zunui nii maḡologolosu, keni é busei kpein gba. Kozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

¹⁷ Seḡei kpein, ta koloi kpein a vu ti ma, naati ta gba ziei wu. Ti ḡozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

¹⁸ «Ni zunui ta anzanui ta laana, ta maagba ti ḡilagilagi. Ti ḡozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

Anzanui ná-ḡadetala vai

¹⁹ «Anzanui nii ḡamai ḡulazu ba, t̄ozei ná-alugi ḡa é kaazu, toḡa ye ná-ḡadetalai zu folo l̄fela laawu. Nu-o-nu a v̄oḡu ba, naa ḡozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

²⁰ Bete n̄pe a la su ná-ḡadetala ziegi zu, naa ḡa ḡoz̄o. Ani n̄pe a zei ma, naa ḡa ḡoz̄o.

²¹ Nu-o-nu nii a v̄oḡu ná-betei va, keni naa ná-seḡeiti gba, é maagba. Kozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

²² Nu-o-nu nii a v̄oḡu anii ta va, nii é ḡea zeini ma, keni naa ná-seḡeiti gba, é maagba. Kozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

²³ Ni anii ḡa betei ḡa, bāa ve seidai ná, zoi a v̄oḡu ba, kozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

²⁴ Ni zunu a laana ga anzanui naa, ná-kozoi vea toun ba. Kozoi ḡa ye de, folo l̄fela laawu. Bete n̄pe a la su, naa ḡa ḡoz̄o.

²⁵ «Anzanui nii ḡamai a ye ḡulazu ba folo m̄oinm̄oin daawu, é ḡula ná-alu kaa yeeḡeḡala zoloogaiti polu, bāa ḡamai lebi ḡulazu ba, é leve p̄olmai va, kozoi ḡa ye de, ná-ḡama vu ziegi kpein su, eḡevelei n̄o ná-alu kaa yeeḡeḡalai la.

²⁶ Bete n̄pe a la su, naama ḡama ḡula ziegi laawu, naa ḡa ḡoz̄o eḡe ná-alu kaa vetei, ani n̄pe nii a zeina ma, naa ḡa ḡoz̄o, eḡe ná-alu kaa ziegi zu n̄o.

²⁷ Nu-o-nu a v̄oḡu ba, naa ḡa ḡoz̄o, keni é ná-seḡeiti gba, é maagba. Kozoi ḡa ye de, eyesu kpokoi.

²⁸ «Siegi zu é ḡadesu la ná-ḡama vui ma, toḡa foloi ḡaalu ga d̄fela. Naati poluma, toḡa ḡade.

²⁹ Foloi l̄savasīi ma, toḡa kpumago felego zeḡe, bāa poopopokpa felego, é li ga tiye zalaḡa ḡula nui v̄o, GALA daaḡomi seḡe velei laave.

³⁰ Zalaḡa ḡula nui ḡa gilagi ḡula ga koto gba zalaḡai, é zoi ḡe ga gala zalaḡai. Zalaḡa ḡula nui ḡa koto gba vai ḡe be Ḡoḡo GALAGI ḡaazu, ḡama vui ma vaa zu, nii é ḡea kozozu.

³¹ «Wa Izelayele nuiti maḡooza faiti kpein ba, ta ti ḡoz̄o, naa ḡa a ke ti mina za ta-ḡoz̄o vaiti su, ni ta n̄a-seḡe velei ḡadegai ḡoz̄ona, nii é ti zaama.»

³² T̄ogi ḡana naama zunui ve, nii kalana kolegi ba, bāa maḡologologoi, é ḡoz̄o,

³³ bāa anzanui, nii kozoi ga ná-alu kaa ḡamai, bāa zunui, bāa anzanui, nii ḡamai ḡulazu ba, bāa zunui, nii é laazu anzanui ḡoba, kozoi.

16

*T̄ogi é lo koto gba vai va
konagi zu*

1 Góogó GALAGI bóeni Moize vó, Aalón ná-doun zunu felegóiti saa voluma, niiti ti bóogó læeni ga Góogó GALAGI.

2 Góogó GALAGI gēni Moize ma: «Bóe è-lié Aalón vó, naa gá a ké, é mina dá lé yeenópe ada nadega wolai, sege zugóoza golai voluue, kesui lakulugi gákalaué, nii é minazege kesui la, naa gá a ké é mina za, mazóló ná gúlazu kélema tonabiingi zu kesui lakulugi maazuue.

3 «Pete velegi Aalón a zoo læezu la ada nadega wolai: Tojá nike zine bokpa gila sege ga koto gba zalađai, ta baala sine gila ga gala zalađai.

4 Tojá segefuzege nadegai loo góba, é ga gezei, é ma véle kpuđagi lé bóogó ma, é zaamađili ga geze zaamađiligi, é ma wóológi ló unba. Zalađa gúla zegeiti kana, niiti a bóogó maáđili ga tiye, é maagba voluma.

5 Tojá boli zine felegó gúla Izelayele vébei ya ga koto gba zalađai, ta baala sine gila ga gala zalađai.

6 «Aalón gá koto gba vai gē ga ná-nike zinei, tojá ná-kotoi gba ta ná-peleyegei.

7 Tojá boli zine felegóiti sege, é va ga tiye Góogó GALAGI gákala, GALA daagómi sege vélei laave.

8 Aalón gá kpakutoomai gē ga boli zine felegóiti, gilagi gē ga Góogó GALAGI nóni, gilagi gē ga nii kotoi yesu da, é lii la.

9 Aalón gá boli zinei maabuđa va, niigi kpakui loozu ma Góogó GALAGI vé, é naa gúla ga koto gba zalađai.

10 Boli zinei niigi kpakui loozu ma, ga kotoi ye da, é lii la, naa ma vului gá vile Góogó GALAGI gákala, naa gá a ké, é koto gba vai gē, ta yeebe ba, é li tevebai zu, kotoi ye da.

11 «Aalón gá koto gba vai gē ga ná-nike zinei. Tojá koto gba vai gē tó bóogó vé, ta ná-peleyegei. Tojá ná-koto gba nike zinei gódaaleve.

12 Tojá ani maku neene gala liđi ta zege, daavegai ga abulekaiti, segeai zalađa gúlazuve Góogó GALAGI gáazu, ta é zeepe felegó zege ani maku neene gi ma vukó zu. Tojá li ga naama aniiti sege zúgóoza golai voluue.

13 Tojá ani maku neene gi vu abui gá Góogó GALAGI gáazu, naa gá a ké ani maku neene gi ma luului kesui lakulugi maalóđu, nii é zeele woo gēsui maazu, naazu é la mó za pe.

14 Tojá nike zinei ma namai zege, é faza ga yeebeđai kesui lakulugi gákala vélei, folo gúlazu vélei, é namai vaza ga yeebeđai, ná zeizu gē lófela, kesui lakulugi gákala vélei.

15 Tojá koto gba woli zinei gódaaleve nuúséiti bē, é li ga ma namai sege zúgóoza golai volu vélei. Vélei nó é kéai la ga nike zinei ma namai, zekana nó a kéé la ga naa ma namai, tojá faza kesui lakulugi ma ta kakala vélei.

16 «Vele gána a koto gba vai gē la ada nadega wolai vé Izelayele nuiti ta-gózoba vaiti faa zu, ta ta-ló kolofologiti kpein maavele zu, ti kotoi gēai ga ti maavele. Tojá ké gána nó GALA daagómi sege vélei vé, mazóló tojá kózoba nuúséiti saama.

17 Nu nópe ge la ye ga GALA daagómi sege vélei wu, siegi zu é læezu la ga é koto gba vai gē ada nadega wolai, eyesu é gúla ná. Tojá koto gba vai gē tó bóogó vé, ta ná-peleyegei, ta Izelayele vébei kpein bē.

18 «A gēna gúlaa, tojá li zalađa gúlazuve, nii é Góogó GALAGI gákala, é koto gba vai gē, zalađa gúlazuve vé, é nike zinei ta boli zinei ma namai zege, é sie zalađa gúlazuve mineiti ma, maagoolii pe su.

19 Tojá namai vaza ga zeebeđai, ná zeizu gē lófela, zalađa gúlazuve ma. Tojá kole, é nade, Izelayele nuiti ta-gózoba vaiti faa zu.

20 «Siigi zu é besu da ga koto gba vai gɛ ada ɲadega wolai ʋɛ, ta GALA daagɔmi sege ʋɛɛi ʋɛ, ta zalaɣa ɣulazuʋɛ ʋɛ, toɣa boli zinei ma vului maaɓuɣa ʋa.

21 Aalɔn ɣa yee felegɔiti pɛɛ boli zinei ma vului unmaʋɛ, é la zɔ ga maazu ga Izelayele nuiti ta-vaa ɲɔiti kpein, ta ta-lɔ kologologiti kpein, niiti ti kotoi ɣɛa ga ti maavele. Toɣa ti la boli zinei unma, naa ʋolu, é kpe, é li tevebai zu, zunu ɣila ge ɔɔ ba, nii kevele ɔɛɛai.

22 Ta-vaa ɲɔiti ta ye boli zinei ʋa, ti kpe, é li tevebai zu, é li zoi naa zu, ʋɛ ná ɲakai.

23 «Aalɔn ɣa le GALA daagɔmi sege ʋɛɛi wu, é geze zɛgeiti kula, niiti é ɣɛa ti looni tɛɛzuʋɛ ada ɲadega wolai. Toɣa ti la ná.

24 Toɣa maagba ada ɲadegai ta, é ná-segeiti sege ʋolu. Naa ʋolu toɣa ɣula, é ná-gala zalaɣai ɣula, ta nuɓuseiti ta-ɣala zalaɣai, é koto gba vai gɛ ɔɔɣɔ ʋɛ, ta nuɓuseiti ɔɛ.

25 Toɣa koto gba zuai ma wulɔi ɣala zalaɣa ɣulazuʋɛ.

26 «Zoi a bolii ɔɛ, nii kotoi yɛgai da, naa ɣa ná-segeiti gba, é maagba, naa voluma toɣa le niina ti-ʋuuzuʋɛ.

27 Koto gba zalaɣai ma niki zinei ta koto gba woli zinei niiti ti ti-ma ɲamai zɛgeai, ti ʋaa la ada ɲadega wolai koto gba vai zu, ta li ga tiye ti-ʋuuzuʋɛ ʋoluʋɛ, ti ma ɣɔɔiti gala abui ɣa, ta ma zuai, ta ma ɔoiti.

28 Zoi a gala, naa ɣa ná-segeiti gba, é maagba. Naa ʋolu toɣa le niina ti-ʋuuzuʋɛ.

29 «Nii ɣa gɛ wo ʋɛ ga ɣɔɔɣɔ tɔgi, alugi lɔfelasiɛi ma volo puugɔi ma, wa zugi zo, wo la boti nɔpe kea, é ɣɛni ga zou loun, ɔaa wɛɛin nii é ga seikɔɣɔma nui wo zaama.

30 Mazɔɔ naama volo ná, ta koto gba vai gɛ wo ʋɛ, naa ɣa a ke wo ɲade. Wa ɲade wa-ɣotoiti kpein faa zu, ɣɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu.

31 Toɣa gɛ wo ʋɛ ga dooɣɔ folo wolai, wa zugi zo. Toɣa gɛ wo ʋɛ ga ɣɔɔɣɔ tɔgi.

32 «Koto gba vai ɣa gɛ zalaɣa ɣula nui ya, nii gulɔi ziaai ma, feai bè ga é vile keɛgɛ ʋotogi zu zalaɣa ɣula vai zu. Toɣa ɔɔɣɔ maagɔli ga zalaɣa ɣula zɛgeiti, ti ga gezei.

33 Toɣa koto gba vai gɛ ada ɲadega wolai ʋɛ, ta GALA daagɔmi sege ʋɛɛi ʋɛ, ta zalaɣa ɣulazuʋɛ ʋɛ. Toɣa koto gba vai gɛ ɔalaa zalaɣa ɣula nuiti ɔɛ, ta nuɓuseiti kpein ɔɛ.

34 Toɣa gɛ wo ʋɛ ga ɣɔɔɣɔ tɔgi, koto gba vai ɣa gɛ, naa gɛ ɣila kona-o-kona, Izelayele nuiti ta-ɣotoiti kpein faa zu.»

Naa ɣɛni, nii ɣɔɔɣɔ GALAGI ma levei veeni Moize ya.

IZELAYELE NUITI TA-NADEDAI

17

(17:1--27:34)

Zalaɣa ɣulazu ɣila kpegi

1 ɣɔɔɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize ʋɔ, é gɛ ma:

2 «ɔɔɛ Aalɔn ʋɔ, ta ná-doun zunuiti, ta Izelayele nuiti kpein, è gɛ ti ma: Wɛɛɛ, nii ɣa ɣɔɔɣɔ GALAGI deveai:

3 «Ni Izelayele nui ta a niki ɔaa baalagi, ɔaa bolii ɣɔɔaalevena ga zalaɣai ti-ʋuuzuʋɛ, ɔaa ti-ʋuuzuʋɛ ʋoluʋɛ,

4 é la liini la GALA daagɔmi sege ʋɛɛi laaʋɛ, é ʋa ke ga veɛanii ɣɔɔɣɔ GALAGI ʋɛ ná-sege ʋɛɛ ɲadegai ɣakalave, naama nui ɣa gɛ ga ɔɔba nu, tɔɔzei é ɲamai ʋaa. Kpe ka leve ná-nuɓuseiti ba, é ɣula ti zaama.

⁵ Naa ɔa a ke, Izelayele nuiti ti mina mo ta-zalaɔa aniiti kula dooiti su, kele ti da va ga tiye zalaɔa ɔula nui vo, ɔooɔo GALAGI ɔakala GALA daaɔomi seɔe velei laave, e ti ɔula ga zalaɔai ɔooɔo GALAGI ve, ga ziilei zalaɔaiti.

⁶ Zalaɔa ɔula nui ɔa ma namai vaza ɔooɔo GALAGI na-zalaɔa ɔulazuve ma, GALA daaɔomi seɔe velei laave, e ma wuloi ɔala, nii makugi a nee ɔooɔo GALAGI ve.

⁷ Ti la mo ta-zalaɔaiti kulaa zee ɔalagiti be, niiti ti-vaagfulabaiti ti ga boli zineiti, niiti ti ɔea boɔo ɔoozu ga tiye. Toɔa ɔe ga ɔooɔo togi ti ve, ta mavofodaiti kpein.

⁸ «Da ɔe ti ma mono: Ni Izelayele nui ta, ɔaa seikoɔoma nui ta, e ti zaama, a gala zalaɔai ɔulana, ɔaa zalaɔai taɔili,

⁹ e la liini la GALA daaɔomi seɔe velei laave, e va kula ga zalaɔai ɔooɔo GALAGI ve, naama nui be ka leve na-nubuseiti ba.

Toɔi e lo nama mii vai va

¹⁰ «Ni Izelayele nui ta, ɔaa seikoɔoma nui ta, e ti zaama, a namai ma zii tanope miina, na voluave naama nui va, nii e namai miizu, na naama nui beteve balaa na-nubuseiti ba, e ɔula ti zaama.

¹¹ Mazolo namai ɔa e ga kpeteanii kpein zenvui. Ge feeve wo ya, ga wo koto gba vai ɔe la zalaɔa ɔulazuve, wo-yenvuiti faa zu, mazolo tei e ga zenvui ma voogi, naa maavele ɔa namai a kotoi gba la.

¹² Naa ɔa e ba, ge boge Izelayele nuiti ma ga, nu nape ge mina namai mi wo zaama, anee seikoɔoma nui ve, e mina namai mi.

¹³ Ni Izelayele nui ta, ɔaa seikoɔoma nui ta, e ti zaama, a sua zona doo zi su, ɔaa wonii, nii nu a mi, toɔa ma namai vu zoi ma, e fufiligi vu gaazu.

¹⁴ Mazolo kpeteanii kpein, ni no toɔa vulua, zenvui ɔa ma namai zu. Naa ɔa e ba, ge boge Izelayele nuiti ma ga, wo la kpusei tanope ma namai mia, mazolo kpeteanii kpein zenvui ɔa na-namai zu, nu nape a ta miina, naa be ka leve Izelayele nubuseiti ba.

¹⁵ «Nu nape, e ɔeni zou loun zu, ɔaa seikoɔoma nuiti su, a sua miina saai boɔo ve, ɔaa balivaliai ga, toɔa na-segeiti gba, e maagba. Kooai ɔa ye de, eyesu kpoai. Naa volu, toɔa nade.

¹⁶ Ni e la na-segeiti gbani, e va maagba, na-faagaaza golai ma ɔasoi ɔa la unma.»

18

Daa koba vai ma maapeei tanigaani

¹ ɔooɔo GALAGI boeni Moize vo, e ɔe ma:

² «Boe Izelayele nuiti po, e ɔe ti ma: Na ga ɔooɔo GALAGI, wa-GALAGI.

³ A mina naa ɔe, nii e ɔeezu Ezipete yooi zu, ve wo ɔeni zeini na. A mina naa ɔe, nii e ɔeezu Kanaan yooi zu, ve ge liizu ga woye na. A mina vile ta-logiti polu.

⁴ A ɔolo na-deveiti be, wo make na-toɔgiti ma, wo vile ti volu. Na ga ɔooɔo GALAGI, wa-GALAGI.

⁵ A ɔolo na-toɔgiti be, ta na-deveiti, nui nii a ziina ga tiye, naa ɔa zenvui wo naa maavele ma. Na ga ɔooɔo GALAGI.

⁶ «Wo tanope ge mina la ga anzanu, ta nii ti logai boɔo va. Na ga ɔooɔo GALAGI.

⁷ «Mina la e-lee ɔoba. Toɔa ɔe ga e-ge unfe faa. Toɔa ɔe balaa ga e-lee unfe faa, mazolo e-lee ve.

⁸ «Mina la e-ge anzai taɔili koba. Toɔa ɔe ga e-ge unfe faa.

9 «Mina la è-vaazeelai goba, è-ḡεε ná-doun anzanui ve, baa è-lee ná-doun anzanui, anεε ni kulave su peleyegēi taḡili bu.

10 «Mina la ga è-loun zunui ná-doun anzanui, baa è-loun anzanui ná-doun anzanui, mazɔɔɔ da-unfe faa ve, da bɔḡɔi.

11 «Mina la ga è-ḡεε anzai taḡili ná-doun anzanui. Toḡa ga è-ḡεε ná-doun anzanui. Toḡa ga è-vaazeelai.

12 «Mina la ga è-ḡεε vaazeelai. Toḡa ga è-ḡεε ná-nu ḡiteḡitegi.

13 «Mina la ga è-lee diε baa deḡe anzanu, mazɔɔɔ è-lee ná-nu ḡiteḡitegi ve.

14 «Mina la ga è-ḡεε diε baa deḡe zunui anzai, mazɔɔɔ toḡa ga è-lee.

15 «Mina la ga è-loun anzai. Toḡa ḡε ga è-loin unfe faa.

16 «Mina la ga è-ḡεεloin anzai. Toḡa ḡε ga è-ḡεεloin unfe faa.

17 «Mina la ga anzanui, ta ná-doun anzanui. E la ná-doun zunui ná-doun anzanui zeḡea, baa ná-doun anzanui nɔnɔ ma loun anzanui, mazɔɔɔ ta ga ná-nu ḡiteḡitegiti, naa ḡa ga faa ɲɔu wola.

18 «Ni è-anzai ḡa de vulua, mina diε baa deḡe anzanui ta zeḡe ga è-anza. Da toloi lo ti yɔḡɔzu.

19 «Mina la ga anzanui ná-alu kaa ziegi zu, nii é tɔun kɔzɔzu.

20 «Mina la ga è-zeiɲɔḡɔi anzai, da bɔḡɔ ḡɔzɔ la.

21 «Mina è-loin tanɔpe kula ga zalaḡa, é va ḡala kɔḡḡo ganigi ve daa ga Mɔɔke, debi vaa ma, è la da-GALAGI loḡɔi ḡoloḡologa. Nà ga Ḣɔḡḡo GALAGI.

22 «Mina la ga zunui, eḡevelei nu a laa la ga anzanui. Naa ḡa ga kɔzɔba vaa.

23 «Mina la ga sua, è va bɔḡɔ ḡɔzɔ. Anzanu mina la sua goba. Baaḡulama vaa ve.

24 «À mina bɔḡɔ ḡɔzɔ ga naama zie velei tanɔpe, mazɔɔɔ ziiti gè ti beεzu wo luḡɔ, naati ti bɔḡɔ ḡɔzɔve ga naama zie veleititi kpein.

25 Zoi kpein ge ḡɔzɔa, gè ti maḡolo ta-vaḡaaza golaiti faa zu, zoi unpiliga ga ná-nuḡuseiti.

26 «Wɔun wa, wa ḡolo nà-tɔḡiti be, ta nà-deveiti, wo mina naama ḡɔzɔba vai tanɔpe ke, é ḡeni ga zou loun, baa seikɔḡoma nui, nii é wo zaama.

27 Mazɔɔɔ kɔzɔba vaiti kpein kana, zoi zu nuḡuseiti ti ḡeni keεzu, niiti ti ḡeni zeini zoi ḡa mɔungi wo luḡɔ, zoi ḡɔzɔa.

28 Naa a ḡεena, zoi la mɔ unpiliga ga woye, tɔzei wa-ḡɔzɔba vaiti ba, eḡevelei é unpilini la ga ziiti, ti ḡeni wɔun wo luḡɔ náve.

29 Mazɔɔɔ niiti kpein ti vaazu naa ḡeḡala ḡɔzɔba vaiti ta ḡεεzu, ti be ka leve ta-nuḡuseiti ba, ti ḡula ti zaama.

30 «Wa ḡolo nà-deveiti be, naa ḡa a ke, wo la mɔ naama vaa ɲɔu wolaiti tanɔpe kea, nii é ḡeni ḡεεzu wo luḡɔ, wo la bɔḡɔ ḡɔzɔa ga naa ta. Nà ga Ḣɔḡḡo GALAGI, wa-GALAGI.»

19

Ajade, mazɔɔɔ nàdege

1 Ḣɔḡḡo GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ḡe ma:

2 «Bɔε Izelayele vebei kpein pɔ, è ḡe ti ma: A jade, mazɔɔɔ nàdege, nà, Ḣɔḡḡo GALAGI, wa-GALAGI.

3 «Eεε gilagilagi ḡa unfe dee ta keεḡe ma, é nà-dooḡo foloiti maape. Nà ga Ḣɔḡḡo GALAGI, wa-GALAGI.

4 «À mina ḡaavote kɔḡḡo ganigiti ma. A mina galagaa beεε bɔḡɔ ve ga kɔlu ḡaawuungi. Nà ga Ḣɔḡḡo GALAGI, wa-GALAGI.

5 «Siεgi zu wa ziilei zalaḡai ḡulana la Ḣɔḡḡo GALAGI ve, wa ke, nii a ke é daazo.

⁶ Ma zuai ɗa mi foloi wo kulazu la ga zalaɗai, ɓaa poluma zobui. Nii é yɛsu ná eyɛsu foloi zavasiei, naa ɗa ɗala.

⁷ Foloi zavasiei, ni nu a ta miina, toɗa ɗe ga anii kɔzɔai, zalaɗai laa la mɔ zoga.

⁸ Zɔi a ta miina, ná-faaɗaaza golai ma ɗasɔi ɗa la unma, mazɔɔɔ toɗa naa ɗɔzɔzu, nii feai Ƴooɗo GALAGI ɓe, naama nui ɓe ka leve ná-nubuseiti ba.

⁹ «Siɛgi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamaɓe ye ná, wo mina ná leve, wo mina ɗale ma posuyɛɓei ma.

¹⁰ A mina ani ɗɔpɔgiti kula ɓalaa, niiti ti yeɗai wa-leezen ɓelei zu. A mina ma waaiti zɛɓe, niiti ti loozu. Wa naa ye ná bala nuiti ɓe, ta seikɔɗoma nuiti. Nà ga Ƴooɗo GALAGI, wa-ƳALAGI.

¹¹ «À mina unma wo. A mina zɛɛ wo, ɓaa wo ɓa woya ɓete, wo ɗilagilagi wo-zeiɗɔɗi laalɔɗoma.

¹² A mina zɛɛ ɗona wo dàaseigi zu, mazɔɔɔ wa wa-ƳALAGI ɓɔɗi ɗologolo. Nà ga Ƴooɗo GALAGI.

¹³ «À mina wo-zeiɗɔɗi maanɔɗo vaa ɗe, wo mina unma wo. A mina ɗata nu ná-sala wali ma, é ɓa yɛsu poluma zobui.

¹⁴ A mina goizubɔɔ nui ɗoto, wo mina ani nɔpe kpesa gaazugole nui luɗo, nii a ɗɔɗɔziɗa ba, keɓe wa ɗe ga GALA gaazuluaba nu. Nà ga Ƴooɗo GALAGI.

¹⁵ «À mina telebotala vaa nɔpe ke tukpɔɗaaleɓeiti su. A mina topolu ɗe bala nui ɓaa nu wolai ɓe. Keɓe wa wo-zeiɗɔɗi lukpɔɗaaleɓe ga sɔledai.

¹⁶ A mina ɓɔɗo ɗɔu vaa ɓee wa-nubuseiti ta ɓa. A mina zɛɛ zeele woo wo wo-zeiɗɔɗi laalɔɗoma, a ɗe ga saa zaɓu. Nà ga Ƴooɗo GALAGI.

¹⁷ «À mina wo-ɗeɛloin wɔnzegɗe wo-yiimaɓe. A dama, wa ɗena zeli loga wo-ɗeɛloin ma, wo mina koto la ɓɔɗo unma tɔun ná-faa zu.

¹⁸ A mina nɔnɔ ɓotokula vaa ɗe, wo mina faa ze yiima wa-nubuseiti ta laalɔɗoma. Wa wo-zeiɗɔɗi neɛ ɓe, eɗe wa ɓɔɗi. Nà ga Ƴooɗo GALAGI.

¹⁹ «Wa ɗolo ná-deveiti ɓe. A mina sua ma zii felegɔ ɓu ɓɔɗo ma, ti ɓa peɓolu wo. A mina ani zuwu zii felegɔ woli wa-ɓalagi ɓa. A mina seɗe loo ɗɔba feɓeai ga gezei ma zii felegɔ.

²⁰ «Siɛgi zu zunui ta a laana ga duɔ anzanui ta, nii maazogai zunu ɗili ɓe, é la unmɔɔni, é la ɓɔɗo yeema, ta faa zuɗologɗologi ɓete, keɓe ti la ti ɓaa, mazɔɔɔ anzanui naa la ɓɔɗo yeema.

²¹ Zunui ɗa ɓa ga baala sine ɗila, Ƴooɗo GALAGI ɓɔ, ga ná-faa zuɓete zalaɗai GALA daagomi seɗe ɓelei laaɓe.

²² Zalaɗa ɗula nui ɗa koto gba vai ɗe tɔun ɓe, Ƴooɗo GALAGI ɗakala, ná-kotoi vaa zu é keai, é ke ga baala sinei, é kulazu ga faazubete zalaɗai, kotoi naa é keai, suvaa ɗa ye ɓe.

²³ «Siɛgi zu wo liizu la zoi ná zu, wa ɓena ga gwaa wului ma zii pe siin, wa ti-ma waaiti pete kona savagɔ laawu ga ti ɗɔzɔɓe, à mina ta mi neɗelein.

²⁴ Konagi naanisiei ma, wa ti-ma waaiti kpein fe Ƴooɗo GALAGI ná-maamuse vaa zu.

²⁵ Konagi ɓɔlusiei ma, wa zoo wo ma waaiti ta mi. Ni wa naa ɗeena, wa-ɗulanumai ɗa li ga wɔɔɓa. Nà ga Ƴooɗo GALAGI, wa-ƳALAGI.

²⁶ «À mina sua nɔpe mi, nii ɗamai su. A mina ɓɔɗo ɓo zogɗo vaa zu, ta ungaizie vaa nɔpe.

²⁷ A mina wɔungiti buuwo, wo mina wo-ɓakalagiti bo.

²⁸ A mina wen dɔ wo-ɗɔɓɔgi ma ɗɔɓe ɓe, wo mina pɔɓɔpale ɓo ɓɔɗo ma. Nà ga Ƴooɗo GALAGI.

29 «À mina wo-loun anzanui g̃aazu unfe seje ga wo va d̃o kologologi zu, galagi tañope d̃ebi vaa ma, naa g̃a a ke zooli zu nubuseiti ti mina lo kologologi zu, ná zulaa a va ve ga k̃oz̃oba vai.

30 Wa ña-dooḡo foloiti mãne, wo unfe s̃eizu ḡadegai ma. Ña ga G̃ooḡo GALAGI.

31 «À mina li, wo va g̃ove laawooleve nuiti gaazaḡa, ḡaa niiti g̃oveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma. A mina ti g̃aizie, wo mina ḡoḡo ḡoḡo ga tiye. Ña ga G̃ooḡo GALAGI, wa-G̃ALAGI.

32 «Wa wuzeg̃e un kolegiti kpein be, wo kewola vol̃bi lebi. Wa lua wa-G̃ALAGI va. Ña ga G̃ooḡo GALAGI.

33 «Ni seik̃oḡoma nui ta a vaana wo zaama wa-yooi zu, à mina suziḡa.

34 Wa seik̃oḡoma nui zo ga pag̃o, eg̃e pelegi wo zou loin zosu da. Wa nee ve eg̃e wa ḡoḡo. Maz̃ob̃o wo ḡeni ga seik̃oḡoma nuiti Ezipete yooi zu. Ña ga G̃ooḡo GALAGI, wa-G̃ALAGI.

35 «À mina telebotala vaa ḡe, tukp̃oḡaaleveiti su, anee k̃oḡogiti su, ḡaa aniiti solig̃oiti su, ḡaa aniiti buḡegiti su.

36 Keni wa-ḡoḡo ganiiti ti zole, bui velei zoloo. Ña ga G̃ooḡo GALAGI, wa-G̃ALAGI, nii é wo ḡulani Ezipete yooi va.

37 Wa ña-deveiti kpein so, ta ña-t̃ogiti, wo ti make, wo zie ga tiye. Ña ga G̃ooḡo GALAGI.»

20

Kotoiti ma zalai

1 G̃ooḡo GALAGI ḡoḡeni Moize vo, é ḡe ma:

2 «Ge Izelayele nuiti ma: Nu-o-nu é ḡeni Izelayele nuiti saama, ḡaa seik̃oḡoma nu, nii a ná-doin ta ḡulana ga zalaḡa salei ve, daa ga M̃ol̃ke, ta naama nui vaa. Zooli zu nubuseiti ta so ga k̃otui, é za.

3 Ñoḡun ña voluave naama nui va, g̃e kpeteve ná-nubuseiti ba, t̃ozei ba é ná-doin ta levege salei M̃ol̃ke vo, é s̃eizu ḡadegai ḡoḡove, é d̃aasei ḡadegai ḡoḡoḡo.

4 Ni Izelayele nuiti ta gilina ba, ti g̃aazuvee ma naama nui letegi, nii é ná-doin ta levegai salei M̃ol̃ke vo, ni ti la paani,

5 ñoḡun, ña voluave ma nui va, ta ná-peleyeg̃ei, ña kpeteve ná-nubuseiti ba, é vee naati kpein ba, niiti ti k̃ooḡo gani k̃oo vai ḡeezu, eg̃evelei é keezu la salei M̃ol̃ke ve.

6 «Ni nui ta a liina, é g̃ove laawooleve nuiti gaazaḡa, ḡaa niiti g̃oveiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, nii é ga k̃ooḡo gani k̃oo vai ma zii, ña voluave naama nui va, g̃e kpeteve ná-nubuseiti ba.

7 A ḡoḡo ḡade, wa ḡade, maz̃ob̃o ña ga G̃ooḡo GALAGI, wa-G̃ALAGI.

8 A ña-deveiti make, wo zie ga tiye. Ña ga G̃ooḡo GALAGI, nii é wo ḡadesu.

9 «Zoi ñope é keeg̃e ḡaa dee ḡotozu, ta naama nui vaa, t̃ozei é keeg̃e ḡaa dee ḡotoa, ma ḡamai ḡa la to ḡoḡo unma.

10 «Siegi zu zunui ta a weenziie bona la ga sejñoḡo ta anza, wa weenziie nuiti feleg̃o pe paa.

11 «Ni zunui ta a laana ga keeg̃e anzai, é keeg̃e g̃aazu unfe sejea, wa naama zunui ta naama anzanuiti paa. Ti-ma ḡamai ḡa la ti unma.

12 Ni zunui ta a laana ga ná-doun anzai, wa ti feleg̃o pe paa. Ti unfetala vai ḡea, ti-ma ḡamai ḡa la ti unma.

13 «Ni zunui ta a laana ga zunui ta, ti k̃oz̃oba vai ḡea, wa ti vaa. Ti-ma ḡamai ḡa la ti unma.

¹⁴ «Ni zunui ta a anzanui ta dee zefena, é ti felego ze ga anza, naa ga ga faa jou wola. Ta ti savago gála, naa ga a ke faa jou wolai naa mina ye wo zaama.

¹⁵ «Ni zunui ta a laana ga suai, wa zunui naa vaa, wo suai balaa paa.

¹⁶ Ni anzanui ta a maabušana suai ta va, é la koba, wa anzanui vaa, wo suai vaa. Ta ti pe paa, ti-ma jamaí ga la ti unma.

¹⁷ «Ni zunui ta a ná-seelai zeina ga anza, keefé ná-doun anzanui, baa dee ná-doun anzanui, é naa unfega, ta é bogo unfega. Unfetala vaa wola gana, ti be ka leve ta-nubuseiti ba, naa ga ge ta-nuiti pe gaazu. Zunui naa é ná-seelai unfegai, ná-faagaaza golai ma gasoi ga la unma.

¹⁸ «Ni zunui ta a laana ga anzanui ta, é ná-alugi gaai, ti felego pe ti be ka leve ta-nubuseiti ba, mazobo ti ná-alugi ma jamaí ga.

¹⁹ «À mina la ga wo-lee die baa dege anzanui ta, baa wo-ge ná-seelai ta. Ni zunui ta a laana ga ná-nu gitegitegi ta, ta-vaagaaza golai ma gasoi ga la ti unma.

²⁰ «Zunui ta a laana ga keefé die baa dege zunui ta anza, é zunui naa gaazu unfe segea. Ti felego ta ta-gotoi ma gasoi zefe, ta za gana no, ti la doun zoboga.

²¹ «Ni zunui ta a keloin anzai zeina, kobaba vaa gana, é keefeloin unfega, ti la doun zoboga.

²² «Wa make ná-deveiti ma, ta ná-togiti, wo ti zo kpaan, naa ga a ke zoi ve ge vaazu liizu ga woye ná, ga wo ze ná, é la unpiliga ga woye.

²³ A mina zie ga zii naati ta-luvai, niiti ge vaazu ti beezu wo lugo, mazobo ti naama geewotiiti kpein keeve, naa velezege be.

²⁴ Ge boga wo ma: Wa ga wo ta-yooi zobosu, ná feezu wo ve ga wano, zoi ve, ve nani ta koin guloi vovavai ná. Ná ga Gogo GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo yeeagaawa, wa zoma ziiti.

²⁵ Wa zogzu ge kobaba zuaiti ta sua jadegaiti ba, ta kobaba waniiti ta wani jadegaiti ba, naa ga a ke wo mina bogo ge ga kobaba vea, ga suaiti, baa waniiti, baa ga naati kpein, niiti ti bokposu zoi ma. Ge ti yeeagaawa, ta suai zaiti, nii a ke wo kwe ga ti goze.

²⁶ «À jade ndun be, mazobo jadege, ndun ná, Gogo GALAGI, ge wo yeeagaawee wa zoma ziiti, naa ga a ke, wo ge ga naniiti.

²⁷ «Zunui baa anzanui nii é ga gove laawoleve nui, baa nii goveiti ti velele vele vaiti bosu ma, wa so ga kotui, é za. Ma jamaí ga la unma.»

21

Deveiti é lo zalağa gula nuiti ba

¹ Gogo GALAGI geni Moize ma: «Be zalağa gula nuiti po, Aalon ná-doun zunuiti, é ge ti ma: Zalağa gula nui la bogo goza ná-nubuseiti saama gove maavele ma.

² E gula ná-nu gitegitegiti polu, dee, baa keefé, baa ná-doun zunui, baa ná-doun anzanui, baa keefeloin,

³ baa ná-seelai, nii é la de zeini zunu ve. Toğa zoo é bogo gozo ná-seelai naa ve, tozei naa ga ná-peleyegei wu, é la de leni zunu gili ná-pele wu.

⁴ Toğa ga kundiji ná-nubuseiti saama, é la bogo goza, é va lago gologolo.

⁵ «Ni saa ga lona zalağa gula nuiti ma, ti la kpaana pea tungi zu, ti la bakalagiti boga, ti la polopalé la bogo ma.

⁶ Ta jade ta-GALAGI ve, ti mina ta-GALAGI lago gologolo, mazobo ta zalağaiti kulazu Gogo GALAGI ve, ná-daamianigi ve é galazu abui ga. Ti maaneve, ti jade.

⁷ Ti la kologolo anzanu zeida, baa nii tɔɔɔi ɔologologai. Ti la anzanu zeida, nii sinigi ɔeleai ba, mazɔɔ zalaɔa ɔula nui ɔadeɔe ná-GALAGI ve.

⁸ Wa peɔe ga ɔade nu, mazɔɔ toɔa é daamianigi ɔulazu ga zalaɔai wa-GALAGI ve. Toɔa ɔe ga ɔade nu wo ve, mazɔɔ nɔun ɔadeɔe, nɛi ɔe ga ɔooɔo GALAGI, nii é wo ɔadesu.

⁹ Ni zalaɔa ɔula nui ná-doun anzanui a ɔɔɔi ɔologolona ga é lo kologologi zu, toɔa keeɔe ɔɔɔi ɔologolosu, ta gala, é za.

¹⁰ «Zalaɔa ɔula nui nii kundigilai zea, keeɔelointi maazu, nii gulo ɔadegai ziaai ma, ta nii zalaɔa ɔula zegeiti toai kɔba, é la nɔundegaiti zeɔa yaɔaba, ta é la ná-segeiti balia ga.

¹¹ E la lia pooma ɔoba, é la ɔooɔo ɔooɔa, anee ni keeɔe a zaana, baa dee.

¹² E la ɔula seizu ɔadegai va, naa ɔa a ke é mina seizu ɔadegai ɔooɔa, mazɔɔ feve be ga ná-siema wulo ɔadegai maavele. Ná ga ɔooɔo GALAGI.

¹³ «Zalaɔa ɔula nui naa mina anzanu ze, nii é zunu vaa ɔwee.

¹⁴ E la poanza zeida, baa anzanui nii sinigi ɔeleai ba, baa kologolo anzanu, baa nii tɔɔɔi ɔologologai, kee anzanui a ɔe seizu, keni é ɔe ga ná-bolodai zu anzalopo beai, é la de zunu vaa ɔwee.

¹⁵ Zalaɔa ɔula nui naa la mavofodai ɔoo ɔologologa ná-bolodai zaama, mazɔɔ ná ga ɔooɔo GALAGI, nii é toun ɔadesu.»

¹⁶ ɔooɔo GALAGI ɔoeni Moize vo, é ɔe ma:

¹⁷ «Boe Aalɔn vo, é ɔe ma: E-mavofodai zu zunui tanɔe, nii neevuzu ba, naa mina maabuɔa ga é ná-GALAGI ná-daamianigi ɔula ga zalaɔai.

¹⁸ Zunui tanɔe, nii neevuzu a ɔe ba, naa la maabuɔaa ná va: gaazuɔole nu, baa meɔele nu, baa nii sokpai maavegai, baa baalobazuve ta zegeai kevele ma,

¹⁹ baa zunui ta, nii kooɔi ɔaleai, baa zeei,

²⁰ baa zunui ta, nii gooɔi polu, baa é ga kutui, baa gaazu wana nu, baa doɔɔi ma, baa kulama zeebe ba, baa nii poloɔezeeɔain woloai.

²¹ Zalaɔa ɔula nui Aalɔn mavofodai zu, zunui tanɔe nii neevuzu ba, naa mina maabuɔa ga é va zalaɔaiti kula, ti ɔalazu abui ɔa. Tei neevuzuve ba, é mina maabuɔa, é va ná-GALAGI ná-daamianigi ɔula ga zalaɔai.

²² Toɔa zoo é ná-GALAGI ná-daamianigi ta mi, aniiti ti wola ɔadegai, ta ani ɔadegaiti.

²³ Kee é la lia sege zuɔooza golai vo pelei, ta é la maabuɔaa zalaɔa ɔulazuve va, mazɔɔ neevuzuve ɔa ba. E la ná-ada ɔadegai ɔooɔa ta ma zoolaiti, mazɔɔ ná ga ɔooɔo GALAGI, nii é ti ɔadesu.»

²⁴ Moize naama woiti daazeelini Aalɔn ma ta ná-doun zunuiti, é ve Izelayele nuiti kpein ba.

22

Maapei é lo zalaɔa aniiti fai va

¹ ɔooɔo GALAGI ɔoeni Moize vo, é ɔe ma:

² «Aalɔn ta ná-doun zunuiti kala ga fai niiti ta ti maape, é lo vebeani ɔadegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti ɔulazu be, naa ɔa a ke ti mina daasei ɔadegai ɔologolo. Ná ga ɔooɔo GALAGI.

³ «Ge ti ma: Wo-mavofodaiti saama, zunu nɔe kooɔai a ye de, é maabuɔa vebeani ɔadegaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti ti veezu be, naama nui ɔa be, é zege gaazu. Ná ga ɔooɔo GALAGI.

⁴ Nu-o-nu Aalɔn mavofodai zu, kulama zeebe a ɔe ba, baa kalapa kolegi, naa la vebeani ɔadegaiti ta mia, eyesu é be ga ɔade. Zekana é la ga zoi a vooɔuna nui ta va, kooɔai ga poomai, baa é ɔooɔo maalogologoi.

⁵ Zoi a vooḡfuna kpokpo ganii ta va, é kəzoi maazəbə, ɓaa nu vului ta, nii kəzəba anii ma zii tanəpe a veena ba, é ḡzə ga naa,

⁶ zoi a vooḡfuna ta va, naa ḡa ye kəzəyai zu eyesu kpokoi, é la veɓani ɲadegaiti ta mia, keni é maagba.

⁷ Foloi a ɓena ga da, toḡa ɲade, naa volu toḡa zoo niina é veɓani ɲadegaiti ta mi, mazəbə ná-daamianigi ve.

⁸ E la sua voooma mia, ɓaa nii balivaliai ga, nii a ke é mina ɓəḡḡ ḡzə ga naa. Nà ga Ḣooḡḡ GALAGI.

⁹ «Zalaḡa ḡula nuiti ta nà-deveiti make, naa ḡa a ke ti mina koloḡolo, koto va la ti unma, ti mina va zaazu. Nà ga Ḣooḡḡ GALAGI, nii é ti ɲadesu.

¹⁰ «Izelayele nu nəpe ge mina veɓani ɲadegai ta mi, ni é la ga zalaḡa ḡula nu. Anee zalaḡa ḡula nui ma weein ta ná-botigē nui, ti la veɓani ɲadegai ta mia.

¹¹ Kele duoi nii zalaḡa ḡula nui geyaai, naa ḡa zoo é ta mi, ta nii ɓalaagi səbəgai ná-pelei wu, ta ná-daamianigi ta mi.

¹² Zalaḡa ḡula nui ná-doun anzanui, sinigi la ga zalaḡa ḡula nu, naa la naa ta mia, nii seḡeai veɓani ɲadegaiti ba.

¹³ Kele zalaḡa ḡula nui ná-doun anzanui, nii é ga poanzai, ɓaa nii sinigi ḡeləai ba, é la doun zəbəni, ta nii é vaazu ḡalesu ma, é ye keeḡe ná-pelei wu, eevelei é ḡeni ná la, ná-nu niinelai zu, naa ḡa zoo é keeḡe ná-daamianigiti ta mi. Nu nəpe ge la ta mia, ni é la ga zalaḡa ḡula nu.

¹⁴ «Ni nui ta a veɓani ɲadegai miina, ki ge la ba, toḡa veɓanii lieḡoi naa ve zalaḡa ḡula nui ya, é ta ve ba ga gaagwesu ləlugoi zeizu ḡilagi.

¹⁵ Zalaḡa ḡula nuiti ti mina Izelayele nuiti ta-veɓani ɲadegaiti kəzə, nii naati ti seḡezu ba Ḣooḡḡ GALAGI ve.

¹⁶ Ni naati ta ta-veɓani ɲadegaiti miina, ta ta-vaagaaza golai la ɓəḡḡ unma, ti ḡe ga səba nuiti, mazəbə nà ga Ḣooḡḡ GALAGI, nii é ti ɲadesu.»

Suai niiti ta zoo ḡulazu ga zalaḡai

¹⁷ Ḣooḡḡ GALAGI ɓəeni Moize və, é ḡe ma:

¹⁸ «Bəe Aalən ta ná-doun zunuiti pə, naa ve Izelayele nuiti kpein ba, è ḡe ti ma: Nu kpein é ga Izelayele nu, ɓaa ti ga seikəḡoma nu Izelayele yooi zu, niiti ta gala zalaḡai ḡula Ḣooḡḡ GALAGI ve, minazeḡe daazeeli vaa zu, ɓaa veɓanii vaa zu ti daai ḡisu,

¹⁹ nii a ke daazo, toḡa va ga togani zine ḡila, nii neevuzu la ba, é kula nikeiti saama, ɓaa baalagiti, ɓaa boliiti.

²⁰ A mina ani nəpe kula ga zalaḡai, nii neevuzu a ḡe ba, mazəbə daa la zoga wo ve.

²¹ Ni zunui ta a toganii ma wolai ɓaa ma goi ta ḡulana ga ziilei zalaḡai, é ḡeni ga minazeḡe daazeeli vai, ɓaa é ḡeni ga veɓanii nii é daai ḡisu, neevuzu mina ḡe zalaḡa anii va, naa ḡa a ke daazo. Neevuzu nəpe ge mina ḡe ba.

²² A mina sua nəpe kula ga zalaḡai Ḣooḡḡ GALAGI ve, nii gaazuḡoleai, ɓaa maaləḡefəgai, ɓaa koliiti ti ba, ɓaa kavai ḡulaai ma, ɓaa ḡeləḡeḡi ḡulaai ma. A mina naa ḡala zalaḡa ḡulazuve Ḣooḡḡ GALAGI ve.

²³ Nike zinei ɓaa baala zivoi nii baalobazuve ta ḡoozaai, ɓaa ta buḡa, wa zoo wo naa ḡula ga zalaḡai ɓaa veɓanii, nii wo daai ḡisu, kele naa ḡeḡala zuai ma zalaḡai la daazoga minazeḡe daazeeli vaa zu.

²⁴ A mina sua ḡula ga zalaḡai Ḣooḡḡ GALAGI ve, nii pəbḡezəḡain woloai, ɓaa kulaai su, ɓaa teveai ga. A mina naa ta ḡe ga zalaḡa wa-yooi zu.

²⁵ A mina suai naa ma zii tanəpe geya ween ma, wo va kula wa-Ḣooḡḡ GALAGI ve ga zalaḡai. Mazəbə ti maaləḡefəḡe, neevuzuve ḡa ba, daa la zoga wo ve.»

- 26 ƆooƆo GALAGI ɔɔeni Moize ʋɔ, é Ɔe ma:
- 27 «Siegi zu niki a zɔɔna da, ɔaa baalagi, ɔaa bolii, toƆa ye ma leei ʋa, é ke ga folo ɔfela. E zo folo ɔsavaſiei ma, eyesu zɔɔma voloiti, a Ɔulana ga zalaƆai, nii abui galazu ƆooƆo GALAGI ʋe, daa Ɔa zo.
- 28 A mina togani leei ta ma yiʋoi ʋaa ʋɔɔma folo Ɔila nɔ.
- 29 Wa Ɔena mama fee zalaƆai Ɔulaa ƆooƆo GALAGI ʋe, wa kula ʋele ɔete, nii a ke daazo.
- 30 Wa ti pe mi ma voloi nɔ ma, wo la ta ye ga ná, é ʋa yesu sobui ʋa zeeli. Nà ga ƆooƆo GALAGI.
- 31 «Wa nà-deveiti so, wo zie ga tiye. Nà ga ƆooƆo GALAGI.
- 32 «À mina dàasei ɔadegai Ɔologolo, nà-ɔadedai Ɔa maamusei zɔɔ Izelayele nuiti saama. Nɔun nà ƆooƆo GALAGI, nii é wo ɔadesu,
- 33 nèi Ɔè wo Ɔulaai Ezipete yooi ʋa, ga Ɔè Ɔe ga wa-GALAGI. Nà ga ƆooƆo GALAGI.»

23

Feti voloiti

- 1 ƆooƆo GALAGI ɔɔeni Moize ʋɔ, é Ɔe ma:
- 2 «Bɔe Izelayele nuiti ɔɔ, é Ɔe ti ma: Feti voloi Ɔa ga niiti, wo maaneai wo ti Ɔula, ti ga nà-feti voloiti. Naati ma ʋaa zu, wa nuɔuseiti toli, ti gaaleba ɔadegai wo.
- 3 «Ese ka ná-boti Ɔe folo ɔzita laawu, keke foloi ɔfelasiei Ɔa ga dooƆo foloi, gaaleba ɔadegai Ɔa wo ma. Wo la boti nɔpe kea naama voloi. DooƆo foloi Ɔa Ɔe de ƆooƆo GALAGI lebi vai ma, ʋe nɔpe wa zeí ná.
- 4 «Wele ƆooƆo GALAGI ná-feti volo Ɔiligi tanigaa ʋa, niiti wo maaneai wo nuɔuseiti toli ma, ti gaaleba ɔadegai wo naama Ɔuiti ma, ti logai.

Pakegi ta bului leve la su, naati ma vetii (Gaalu Sevei 28:16-25)

- 5 «Alu mɔungi ma volo puugɔ maazu naanisei (14) ma ɔɔkɔi, kpidií a ʋeena, naa Ɔa é ga ƆooƆo GALAGI ná-Pakegi.
- 6 Alugi naa ma volo puugɔ maazu ɔɔlusiei (15), naa Ɔa Ɔe ga bului nii leve la su, naa ma vetii, ƆooƆo GALAGI lebi vai ma. Folo ɔfela laawu, wa ye bului miizu, nii leve la su.
- 7 Folo mɔungi, wa gaaleba ɔadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eƆevelei wa ɔa ke la.
- 8 Folo ɔfela laawu, wa zalaƆai Ɔula, nii abui galazu, ƆooƆo GALAGI ʋe. Folo ɔfelasiei ma, wa nuɔuseiti toli, wo gaaleba ɔadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eƆevelei wa ɔa ke la.»

Zooi va ɔnɔ mɔungiti ma vetii

- 9 ƆooƆo GALAGI ɔɔeni Moize ʋɔ, é Ɔe ma:
- 10 «Bɔe Izelayele nuiti ɔɔ, é Ɔe ti ma: Siegi zu wo ʋaazu ɔɔzu la zooi zu, nii Ɔè feezu wo ya, wa moloí leveena, wa ʋa ga ma Ɔili Ɔila, zalaƆa Ɔula nui ʋɔ, wa-molo levea mɔungi zu.
- 11 DooƆo foloi ʋoluma zobui, zalaƆa Ɔula nui Ɔa molo Ɔilii lateƆe vai ma ʋoogi Ɔe, ƆooƆo GALAGI Ɔakala, naa Ɔa a ke daazo wo ʋe.
- 12 Voloi wo ʋaazu molo Ɔilii lateƆe vai ma ʋoogi Ɔeezu la, wa kona gila baala sinei zo, nii neevuzu la ba, wo kula ga gala zalaƆai ƆooƆo GALAGI ʋe.

¹³ Wa bulu vukɔ vɔgɔi kilo lɔzita vɛɛ ba, gaayɔgai ga gulɔi, eɣɛ vɛɛanii galaai abui ɣa, makugi nɛai Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ, ta puya zalaɣai litɛɛ ɣila ta tukpɛ (1,5) dɔɔi zu.

¹⁴ Aisa naama voloi va zeeli, wo vaazu ma ga vɛɛanii wa-ƆALAGI vɔ, à mina bulu mi, ɔaa ani ɣɔpɔ geega, ɔaa molo niinei. Naa ɣa ga ɣɔɔɔɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein bɛ, vɛ nɔpɛ wa zeí ná.

Pantekote voloi
(Gaalɔ Sɛvɛi 28:26-31)

¹⁵ «Wa dɔɔɔɔi ɣaalu ga dɔfɛla, é zo dooɔɔ foloi vɔluma voloi ma, yeei wo vaazu la ga molo ɣili, wo datɛɣɛ mà.

¹⁶ E zo dooɔɔ foloi ma voloi ma, wa folo vɔvɔɔɔɔɔɔ (50) ɣaalu, wo molo niinei ma vɛɛanii ɣili kɛvɛle ɔɛɛ Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

¹⁷ Wa va ga bulu felegɔ, wo zeɣɛ la wo-zeizuvɛ, wo ti latɛɣɛ, ti ɣilagilagi ɣa ɔɛɛ ga bulu vukɔ vɔgɔi kilo lɔzita, ti mɔ ga levɛi. Naati ta ga zɔɔi va lɔnɔ mɔungiti Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

¹⁸ Bului naati poluma, wa kona gila baala zivo lɔfɛla ɣula ga zalaɣai, nɛɛvuzu mina ɣɛ ti va, ta nikɛ zine ɔokpa gila ta baala sine felegɔ, ti ɣula ga gala zalaɣai, é vɛɛ ta-vɛɛanii va, ta ta-vuya zalaɣai. Zalaɣai vɛ, nii abui galazu, makugi nɛai Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

¹⁹ Wa boli zine ɣula ga koto gba zalaɣai, ta kona gila baala sine felegɔ, wo kula ga ziilei zalaɣai.

²⁰ Zalaɣa ɣula nui ɣa ti latɛɣɛ vai ma vɔogi ɣɛ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣakala, é vɛɛ zɔɔi va lɔnɔ mɔungiti ma bului va, é vɛɛ baala zivo felegɔiti ba. Ta zeɣɛ, ti vɛ Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ, ti ɣɛ ga zalaɣa ɣula nui nɔnɔi.

²¹ Naama voloi nɔ, wa nuɔuseiti toli, ti gaalɛba ɔadɛgai wo. Wo la boti nɔpɛ kɛa, eɣɛvɛlei wa da kɛ la. Naa ɣa ɣɛ ga ɣɔɔɔɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein bɛ, vɛ nɔpɛ wa zeí ná.

²² «Siɛgi zu wo moloi levezu la wa-yooi zu, wa kpala kpelamavɛ ye ná, wo mina ná leve, wo mina ɣale ma posuyevɛi ma. Wa naa ye ná bala nuiti bɛ, ta seikɔɣɔma nuiti. Nà ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.»

Puvu fɛɛ vetii
(Gaalɔ Sɛvɛi 29:1-6)

²³ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɛni Moize vɔ, é ɣɛ ma:

²⁴ «Bɔɛ Izelayɛle nuiti pɔ, è ɣɛ ti ma: Alugi lɔfelasiɛi ma volo mɔungiti ma, toɣa ɣɛ ga dooɔɔ folo wola wo vɛ, wo ɣitoo sù, wa puɔugiti fɛ, wo gaalɛba ɔadɛgai wo.

²⁵ Wo la boti nɔpɛ kɛa, eɣɛvɛlei wa da kɛ la. Wa zalaɣai ɣula, nii abui galazu, Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ.»

Koto gba voloi
(Gaalɔ Sɛvɛi 29:7-11)

²⁶ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɛni Moize vɔ, é ɣɛ ma:

²⁷ «Alugi lɔfelasiɛi ma volo puugɔi ma, naa ɣa ɣɛ ga koto gba voloi. Wa gaalɛba ɔadɛgai wo, wo zugi zo, wo zalaɣai ɣula, nii abui galazu, Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

²⁸ Wo la boti nɔpɛ kɛa naama voloi, mazɔɔ koto gba voloi vɛ, yeei koto gba vai maanɛai é ɣɛ la wo vɛ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, wa-ƆALAGI.

²⁹ Nu-o-nu nii é la zugi zoni naama voloi, naa ɔɛ ka leve ná-nuɔuseiti ba.

³⁰ Nu nɔpɛ a boti ɣɛɛna naama voloi, nà undaavili ná-nuɔuseiti saama.

³¹ Wo la boti nɔpɛ kɛa. Naa ɣa ɣɛ ga ɣɔɔɔɔ tɔgi wo-mavofodaiti kpein bɛ, vɛ nɔpɛ wo zeizú ná.

³² Tođa ǵe wo ve ga doođo folo wolai, wa zugi zo. E zo alugi ma voloi laavuusiēi ma bǎkǎi ma, é li poluma zobui ma bǎkǎi vǎ, keni wo loođo.»

Kota lo fetii

(Gaalu Sevei 29:12-39)

³³ Ğoođo GALAGI bǎeni Moize vǎ, é ǵe ma:

³⁴ «Bǎe Izelayele nuiti pǎ, è ǵe ti ma: Ma alugi lǎfelasiēi nǎ ma volo puugo maazu lǎlusiei (15) ma, naa ǵa ǵe ga kota vetii Ğoođo GALAGI ve, folo lǎfela laawu.

³⁵ Folo mǎungi, gaaleba ǎadegai ǵa wo. Wo la boti nǎpe kea, eǵevelei wa da ke la.

³⁶ Folo lǎfela laawu, folo-o-folo wa gala zalaǵai gila kula, Ğoođo GALAGI ve. Foloji lǎsavasiei, wa gaaleba ǎadegai wo, wo gala zalaǵaiti kula Ğoođo GALAGI ve. Tođa ǵe ga gaaleba ǎadegai GALA dǎbi vai ma. Wo la boti nǎpe kea, eǵevelei wa da ke la.

³⁷ «Feti voloiti kana, Ğoođo GALAGI lǎbi vai ma, niiti wo maanei wo nubusēiti toli ti ma, ti gaaleba ǎadegai wo. Ti zalaǵaiti kula, ti ǵalazu abui ǵa, ta vebēaniiti, ta zalaǵaiti, ta puya zalaǵaiti, é zoloo foloi ǵilagilagi ma leveiti ma.

³⁸ Wa Ğoođo GALAGI ná-doođo foloiti maape, wo ti la wa-vebēaniiti maazu, ta wa-minazefegiti, ta wa-vebēaniiti kpein wo ti laai ǵisu, niiti wo ti veezu Ğoođo GALAGI ve.

³⁹ «Alu dǎfelasiēi ma volo puugo maazu lǎlusiei (15) ma, siegi zu wo zooi zu ani waaiti kulazu la, wa fetii ǵula Ğoođo GALAGI lǎbi vai ma. Wa naa ǵe folo lǎfela laawu. Folo mǎungi ǵa ǵe ga doođogi, dǎsavasiei balaa ǵe ga doođogi.

⁴⁰ Folo mǎungi, wa gulu vǎǵoiti ma waai zeǵe, ta dǎo laagiti, ta gulu bekegiti, ti ǵaabiiliai, ta ziela ǵulu bekegiti. Wa ǵoozunē Ğoođo GALAGI ǵaazu, wa-ĜALAGI, wo naa ǵe folo lǎfela laawu.

⁴¹ Kona-o-kona wa fetii naa ǵula Ğoođo GALAGI lǎbi vai ma, folo lǎfela laawu. Tođa ga ǵoođo tǎgi wo-mavofodaiti kpein bē. Wa ǵe kulazu alu dǎfelasiēi ma.

⁴² Wa zeii kotaiti bu folo lǎfela laawu. Izelayele yooi zu, zou lointi kpein ta zeii kotaiti bu,

⁴³ naa ǵa a ke, wo-mavofodaiti ti kwēe ga gē Izelayele nuiti seini kotaiti bu, gē ti ǵulaai ma Ezipete yooi va. Nǎ ga Ğoođo GALAGI, wa-ĜALAGI.»

⁴⁴ Uele ǵana Moize kalagiti feeni la Izelayele nuiti zea, é vile Ğoođo GALAGI ná-feti voloiti ba.

24

Deyēiti

é lo seizu ǎadegai ná-fitinaiti ba

(Egezode 27:20-21)

¹ Ğoođo GALAGI bǎeni Moize vǎ, é ǵe ma:

² «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va è vǎ ga wolive wulo vǎǵoi, kpētēai fitinai vaa zu, naa ǵa a ke wo yeeyē fitinaiti ba, yeenǎpe ti mina za.

³ GALA daaǵomi seǵe vǎlei wu, seǵe zugoza golai ǵakalave, nii é zeele woo ǵesui ǵakalave, miná ǵa Aalǎn a sei ná, fitinaiti ti so, é zo kpǎkǎi ma, eyēsu geelaalao, Ğoođo GALAGI ǵaazu. Tođa ga ǵoođo tǎgi, wo-mavofodaiti kpein bē.

⁴ Tođa fitinaiti kevele bēte, fitina zeii anii ǵa, é ga zanu kitei, ti da zo yeenǎpe Ğoođo GALAGI ǵaazu.

Bului é ǵeni veezu GALA bē

⁵ «Da bulu vukō vagoi zege, è bulu puugō maazu felegō (12) βete, bului gīlagilagi gā ge ga kilo lōzita.

⁶ Da ti gēvele βete zanu kitei ma labalii gā, Gōogō GALAGI gāazu, ga seizu felegō.

⁷ Da ani maku nēene kitei ta vu seizu gīlagilagi ma. Naa volu da ani maku nēene kitei gāla Gōogō GALAGI gāazu, bului votogi zu, ege gīzesui.

⁸ Dooōfo foloi gīlagilagi, ta da bului naati kevele βete yeenape Gōogō GALAGI gāazu. Toḡa ga minazefegi é yesu ná ḡ, Izelayele nuiti ta-vaa zu.

⁹ Bului naati ta ge ga Aalōn ta ná-doun zunuiti tōnō, ta ti mi ada padegai ta, mazōlō toḡa ge ti ve ga vebēani padega wolai, naati saama, niiti ti galazu, Gōogō GALAGI gāazu. Toḡa ga ḡoogō tōgi.»

*Woo ḡōu wo nuiti
ta nu vaa nuiti so pelei*

¹⁰ Yeeta, Izelayele anzanu ḡila ta Ezipete zunu ḡila, ti-loun zunui vaani Izelayele nuiti saama. Kpōei leveni ti-vuuzuve, Izelayele anzanui naa ná-doun zunui ta Izelayele zunui ta ti yōḡōzu.

¹¹ Izelayele anzanui naa ná-doun zunui woo ḡōiti boni GALA daalōḡōma, é koto. Ti vaani la Moize vō. Dee laaseigi ḡeni ga Selōmite, Diḡeli ná-doun anzanui, Dan ná-bolodai zu.

¹² Ti makēni ga pagō, eyesu deve zōlō Gōogō GALAGI ya.

¹³ Gōogō GALAGI bōeni Moize vō, é ge ma:

¹⁴ «À woo ḡōu wo nui ḡula wo-vuuzuve va. Niiti kpein ti gooi menigai, naati ti yeeiti pee unma, naa voluma bebei kpein ge sō ga kōtui, é za.

¹⁵ Da bōe Izelayele nuiti pō ga, nu-o-nu a ná-GALAGI ḡotona, naama nui gā ná-kotoi ma ḡasōi zege.

¹⁶ Zōi nōpe a woo ḡōu wona Gōogō GALAGI laaseigi laalōḡōma, ta naama nui vaa, bebei kpein ka sō ga kōtui, é za, é ḡeni ga seikōḡōma nu baa zou loun, tōzei é woo ḡōi woga GALA daaseigi laalōḡōma.

¹⁷ «Zōi a nu vaana, ta naama nui vaa.

¹⁸ Zōi a sua vaana, toḡa potogi ve ga suai ta. Zenvui voto ka ge ga zenvui.

¹⁹ Ni nui ta a seinoḡōi maawanana, toḡa ge la, egevelei tō bōḡōi é kea la ga zōi.

²⁰ Nii a nu ḡaei ḡale, naama nui ḡaei gā ḡale, nu ḡaazuḡezegi voto ka ge ga nu ḡaazuḡezegi, nu niiga voto ka ge ga nu niiga. Ta naama maawanai ḡeḡalai ge ga naa, nii é kea ga zōi.

²¹ Zōi a sua vaana, toḡa potogi ve. Kele zōi a nu vaana, ta naama nui vaa.

²² «Tō gilagi nō gā seidai wo ma, seikōḡōma nu vee zou loun va, mazōlō nā ga Gōogō GALAGI, wa-GALAGI.»

²³ Moize bōeni Izelayele nuiti pō. Ti woo ḡōu wo nui ḡulani ti-vuuzuve va, ti sō ga kōtuiti, é za. Izelayele nuiti ti keeni ḡana, egevelei Gōogō GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

25

*Zooi ná-dooḡō konagi
(Tō Sevei Velesiēi 15:1-11)*

¹ Gōogō GALAGI bōeni Moize vō Sinayi gizei ma, é ge ma:

² «Bōe Izelayele nuiti pō, è ge ti ma: Siegi zu wo vaazu leezu la zooi naa zu, gē feezu wo ve, wa da zooi ye ná, é da looḡō yeegēḡalai tanigaa zu, naa gā ge Gōogō GALAGI ná-lebiyai vaa ma.

³ Kona dōzita laawu, wa wa-ani zuwui vaza wa-balagiti su. Kona dōzita laawu, wa wa-leezen beleiti subete ga pagō, wo gaawaai ḡula.

⁴ Kελε kona dafelasiei, doogogi ga ve zooli ya, doogogi ga ge Goofo GALAGI lebi vai ma. Wo la ani zuwu vazaga wa-balagiti ba. Wo la wa-leezen beleiti subeta.

⁵ Wo la molo gogobolu levea, wo mina leezen gula kpelei zu, nii su la beteni. Naa ga ge ga doogogi neglein zooli ve.

⁶ Zooli na-doogogi zaala zu, wa gonagi zoloo, woun wa, wa-wotige zunuiti, ta wa-wotige anzanuiti, ta nui nii wo salazu folo-o-folo, ta ween e zeini wo gogoma,

⁷ ta wa-loganiiti, ta suaiti ti wa-yooi zu, zooli va lonagi kpein ka ge ga daamianigi.

Bogoyeemai ta unmo konagi

⁸ «Wa doogo kona dafela gaalu, kona dafela zeizu lufela, naa ga e ga kona vuunaanigo maazu taavugoo (49).

⁹ Alu dafelasiei ma voloi vuusiei ma, wa puugui ve, googula, koto gba voloi, wa puugui ve wa-yooi kpein su.

¹⁰ Wa kona vuulobusiei (50) naa leve ga kona padegai, wo bogoyeemai laazeeli zooli zu ze wo nuiti kpein ma. Tofo ge wo ve ga bogoyeema gonagi, ese gilagilagi na-zooli ga gaafale ma po, ta ese ka fale ma na-peleyegei wu.

¹¹ Kona vuulobusiei (50) ga ge wo ve ga bogoyeema gonagi: wo la ani zuwu vazaga, wo mina molo gogobolu leve, wo mina leezen gula kpelei zu, nii su la beteni.

¹² Mazoloo bogoyeema gonagi ve. Wa deve ga padege. Anii niiti ti vonosu bogoo ve kpalagi zu, wa naati mi.

¹³ «Bogoyeema gonagi naa zu, ese gilagilagi na-zooli ga gaafale ma po.

¹⁴ Ni wa zou vadina, baa wo geya Izelayele nui ta ma, a mina tooma vaa ge.

¹⁵ Wa zou vadi zongoi baa geya zongoi gweteve, e tozei bogoyeema gona gaabelagi ma, konagi liegoi tevegai, ta molo levei liegoi a ge, aisa bogoyeema gonagi va zeeli.

¹⁶ Konagi ta a gena laa ta ma, wa songoi ta la ma, konagi ma ge la ge de moinni, wo ta gula songoi la. Mazoloo molo leve laa liegoi ga, e podizu wo ma.

¹⁷ Wo tanope ge mina loo seiofoi ma. Wa lua wa-GALAGI va, mazoloo na ga Goofo GALAGI, wa-GALAGI.

¹⁸ «A na-togiti so, ta na-deveiti, wo ti make, wo zie ga tiye, wa ze zooli zu ziileigi zu.

¹⁹ Zooli ga na-kulanumaiti fe, wa daami wo, wo yifo, wo ze ziileigi zu.

²⁰ Ni wa gena ma: «Leeni ga ga mi konagi lufelasiei, mazoloo gi la tii geeni, gi la vaazu ani zuwu ma lon kulazu?»

²¹ Na, na-tuyai loo wo ve, konagi lazitasiiei, nii a kona savago molo levei liegoi ve wo ya.

²² Wa tii ge konagi lsaveasiei ma, ta wa molo volomai mi, eyesu molo levea niinei zeeli, wa ge ma volomai miizu.

Poganiiti unmo fai

²³ «Zooli la vadia, e va yesu go, mazoloo zooli ga ga nono, wa po be ga weinti, ege nuiti ti vaai zeizu zooli zu yeedefala go laawu.

²⁴ Zooli zu na kpein, ve wo vaazu zeizu na, e ge ga wono, wa togi ze, e zobogi veezu ese pe be ga e na-zooli unmo.

²⁵ «Ni Izelayele nui ta a gena zeanakalai zu, e na-zooli ta vadi, nii maanai ga e lo unmo fai ga, e ga na-nu gitefitegi, naa ga va, e naa unmo, nii keloin padia.

²⁶ Ni nui ta ga na, nu la zea, maanai ga e lo unmo fai ga be, ni a ani zolona bogoo ve, nii a na-unmo fai ge la,

²⁷ toġa tōzei ga konagiti gaaluga, é zo pōdi voloi ma, é naa votogi ve, nii é laazu maazu geya nui ve, ná-zooi ġaaġale ma pō.

²⁸ Ni é la ani zōlōni, a potogi leve da, zooi ġa ye geya nui yeezu, eyesu bōġoyeema ġonagi zeeli. Toġa ġaaġale ma, é ġe zeezu, é ġe ga nōnō nāzu.

²⁹ «Ni nui ta a daa vlei vōdina taai ta zu, maalatigai ga sigġi, toġa zoo é unmoō kona gila daawu, é zo pōdi voloi ma. Ná-unmoō fai ġa lebisu ga kona gila nō.

³⁰ Kele pelei naa togai taai ta zu, maalatigai ga sigġi, ni naa la unmoōni kona gilagi ġeezu é pile da, toġa ġe ga geya nui nōnō niina eyesu ġō, ta nōnō mavofodai, ti la mō tevega, anee bōġoyeema ġonagi a zeelina.

³¹ Peleiti ti taaiti su, sigġi ge la ti ma, naati ta leve, eġvelei zooi ma lōgiti ti la. Pōdi nui ġa zoo é unmoō, ni naa laade pelei ġa leve ma nui vō bōġoyeema ġonagi.

³² «Nii é ga Leevi nuiti ta-vleiti ta-vai, niiti ti ta-laaiti su, Leevi nuiti ta zoo ti unmoō fai ġe eyesu ġō.

³³ Zoi a pelei ta ġeyana Leevi nu ma taai zu, toġa ġula pelei naa wu, pōdiai ma, bōġoyeema ġonagi ma. Mazōlō Leevi nuiti ta-vleiti ta-laaiti su, ta ga ta-voganii Izelayele nuiti saama.

³⁴ Kpalagiti ti ta-laaiti maāfoolii zu, naati maa la neeni, ti va vōdi, mazōlō tiya ġa ta-voganii ve eyesu ġō.

*Tōgi é lo bala nuiti
maaġyeyiti ba*

³⁵ «Ni Izelayele nui ta a ġena ga zeapaka nu wo ġoba, aniiti balagai zea, wa yeezei bu, eġvelei wo keezu la weinti baa seikōġoma nuiti be, naa ġa a ke é zenvui wo wo ġoba.

³⁶ A mina talama maaloli ma, baa kulanumai, wa lua wa-ĠALAGI va, wo-ġeloin zenvui wo wo ġoba.

³⁷ A mina kuye vee ga wa-walii, wo va ta la ma. Wo la wa-laamianigi vea zea ga lōdōgi, wo va ta la ma.

³⁸ Nà ga Ġōōġō GALAGI, wa-ĠALAGI, nii é wo ġula Ezipete yooi va, ga é Kanaan yooi ve wo ya, naa ġa a ke ġe ġe ga wa-ĠALAGI.

*Tōgi é lo
nubuseiti unmoō fai va*

(Egezdade 21:2-6;

Tō Sevei Velesiei 15:12-18)

³⁹ «Ni Izelayele nui ta a ġena ga zeapaka nu wo ġoba, é bōġō vōdi wo ma, à mina duōla wotii la unma.

⁴⁰ Toġa ġe wo vō be, eġe nui é botii ġeezu, wo da sala, é ġe eġe seikōġoma yeeġġala go nō zu. Toġa ye wa-wotii laawu eyesu bōġoyeema ġonagi zeeli.

⁴¹ Toġa zeġe nāzu wo vō be, tō-o, ná-dointi-yo, é ġale ma ná-bolodai zu, keeġe voganii zaama.

⁴² Mazōlō nà-botigē nuiti be, ġè ti ġulaai Ezipete yooi va, ti la vōdia, eġvelei duōiti ta vōdi la.

⁴³ E la zeida unda ga maaba, kele wa lua wa-ĠALAGI va.

⁴⁴ «Ziiti ti wo-maāfoolii zu, naati saama ġa wa duō zunui baa duō anzanui zeġena, ti ġe ga wōnō, tiya ġa wa duōiti geya ti zu.

⁴⁵ Niiti ti vaai zeizu wo zaama, yeeġġala go laawu, wa zoo wo naati geya, ta ti-mavofodaiti. Ta ġe ga wōnō.

⁴⁶ Wa ti ye ná, wa zeġena ná, ti ġe ga pogani wo-loun zunuiti be, ti ġe ga tōnō. Wa zoo wo ti make, ti ġe ga duōiti eyesu ġō. Kele wo-ġelointi tetemazu, ti ga Izelayele nuiti, wo tanōpe ge mina ze keeġeloin unga ga maaba.

⁴⁷ «Ni wεεn 6aa seik6g6ma nu, a g6ena ga kpete nui, Izelayele nui ta g6e ga zeapaka nu koba, ni a 66g6 66dina wεεn naa ma, 6aa seik6g6ma nui naa ma, 6aa wεεn n6-bolodai zu nui ta ma,

⁴⁸ unm66gi ma zobogi maanεεve ε g6e bε, anεε ni ε bega ga 66g6 66di. Kee6f6loin ta g6a zoo ε unm66.

⁴⁹ Kee6f6 die 6aa de6e zunui ta, 6aa naa n6-doun zunui ta, 6aa n6-nu g6ite6itegi ta, ε n6-bolodai zu, naa g6a zoo ε unm66. Baa ni s666 gani g6a n6, nii zeelaai ma, to6a 66g6 unm66.

⁵⁰ Ta geya nui ta konagi g6aalu, ε zo p6di voloi ma, ε zeeli 66g6yeema g6onagi ma. Unm66 salai g6a leve, ε zoloo nui n6-folo g6ila wotig6e zalai ma, naa g6a gaalusu, ε zoloo konagi lieg6i ma.

⁵¹ Ni konagi wola m6inve dε, n6-unm66 fai zu, to6a letemave ma walii g6ula, nii zunui naa geyaai la.

⁵² Ni kona m6inm6in ge la m6 y6ni, eyesu 66g6yeema g6onagi zeeli, to6a gaalugi g6e, ε letemave ma walii g6aag6ale ma, n6-unm66 fai zu, ε zoloo naama g6onagiti ma.

⁵³ To6a g6e malig6i 66 bε eg6e botig6e nu, ε d6a zalai zeg6e konagi laawu. Naa la zeida unda, ε 6a sopele j6u ga maaba.

⁵⁴ Ni ε la unm66ni ga naama 6elei tan6pe, to6a ye n6, eyesu 66g6yeema g6onagi zeeli, ε g6e 66g6 yeema, t6-o, dointi-yo.

⁵⁵ Maz666 Izelayele nuiti ta ga botig6e nuiti bε, t66zei g6e ti g6ulani Ezipete yooi 6a. N6 ga G66g6 GALAGI, wa-GALAGI.»

26

Tuyaiti

(T6 Sevei Velesiεi 7:12-24;

28:1-14)

¹ «A mina k66g6 ganigiti kpete 66g6 ve. A mina vololiba vile, 6aa sale g66 g6tu. A mina k6tui tan6pe sa6a, wo 6a d6a n6k6 bu wa-yooi zu, maz666 n6 ga G66g6 GALAGI, wa-GALAGI.

² «Wa n6-doo66 foloiti maanε, wo unfe s6izu j6adegai ma. N6 ga G66g6 GALAGI.

³ «Ni wa ziena ga n6-deveiti, wo g6olo n6-t6giti bε, ni wa ti zona,

⁴ n6 tonaiti fe wo ya ma yee6f6galai ma, zoi g6a n6-kulanumaiti fe, guluiti ta waa.

⁵ Wa ye g6 moloι lo6azu, eyesu d66 bεte yee6f6galai zeeli, wo ye g6 d66 bεte vai g6εεzu, eyesu ani zuwu vaza yee6f6galai zeeli. Wa daamianigi z666 ga m6inda, wo zeι ga pag6 ziileigi zu, wa-yooi zu.

⁶ N6 ziileigi l6 zoi zu, wa niimenii wo, faa n6pe ge la wo 666a. N6 sua vileiti kpein kula wa-yooi 6a, k66 la g6a wa-yooi zu.

⁷ Wa vile wo zili nuiti polu, wo zobo s666 ti ma ga wa-wog6a z6kp6i, ti loo.

⁸ Wo zaama, nu l66lug6 g6a pile s666 nu ungila (100) ma, ta nu ungila (100) ka nu waapuug6 (10 000) bε. Wa-wog6a z6kp6i g6a g6e wo zili nuiti toozu bu.

⁹ N6 yeeyε wo 6a, g6e wo g6e ga kpu6u nu, wo wola m6in. N6 n6-minazefegi make kpaan wo ve.

¹⁰ Wa molo 666mai mi, wo m6tai likpi v666, nii a kε wo ma niinei 6uuzu z666.

¹¹ N6 s6izuve bεte wo zaama, g6e la m6 g6lea wo 6a pε.

¹² N6 zιε wo zaama, g6e g6e ga wa-GALAGI, wo g6e ga n6-nu6useiti.

¹³ N6 ga G66g6 GALAGI, wa-GALAGI, nii ε wo g6ulani Ezipete yooi 6a, ε wo g6ula du6lai zu. G6e wa-unbawuluiti gale6aleni, wo zιε unbuzefei zu.

*Foovooiti**(Tō Sevei Velesiēi 28:15-68)*

14 «Kεε ni wo la woiloni gòo ma, wo va zιε ga devei niiti kpein,

15 ni wa nà-deveiti woinzegena, wo gεε nà-togiti ba, wo la zieni ga nà-deveiti kpein, wo nà-minazefegi gologolo,

16 à wεε velegi gè vaazu wo zosu da: Nà ziiβoloi lo wo zaama, kəsə kolegi ta kəlkpadimai da wo zo, ti da wo-gaazuveti maabidi, ta da gfula wo-zii la. Wa wa-ani zuwuiti faza fuun nə, mazəbə wo zili nuiti ta wa-molo leveaiti sefe.

17 Nà gale ma wo laaləgəma, wo-gəəngəiti ta zobo sələ wo ma. Niiti ti wo woinzegezu, naati ta zeī wo unda. Wa vεla, anεε ni nu la vileni wo volu, é va da wo βε.

18 «Ni naa pε poluma, wo la woiloni gòo ma, nà wo maagolo ná zeizu gε ləfela wa-gotoiti faa zu.

19 Nà wa-wasogi ma zεbei gologolosu, geezuvε gα baa wo ma ege kəlui, wa-yooi gε ege kəlu βəigi.

20 Wo-zuvikεi gα βε, é gfula wo ya fuun, wa-yooi la mə ná-kulanumaiti fea, zooi gα wuluiti ti la mə waa.

21 «Ni wa gεlena, wo la kεeni, wo va woilo gòo ma, nà wo loğa ná zeizu gε ləfela, egevelei wa-gotoiti ti la.

22 Nà dəbə zuaiti teve wo laaləgəma, ti wo-lointi paa, ti wa-loganiiti suwuğaaleve, ti wo maaləi, wa-veleiti ta vaazu gεεzu ga tevebaiti.

23 «Ni, anεε naa vε, wo la vaani bu, gè va wo maagolo, wa səkpena,

24 nà balaa, nà wo zakpe, gè wo loğa ná zeizu gε ləfela mənə, wa-gotoiti faa zu.

25 Nà kəəiti teve wo laaləgəma, təzei wo minazefegi gologologa. Wa gaaleena ba wa-laaiti su, gè dəfə zeebei lo wo zaama, wa lo wo zili nuiti zeezu.

26 Sięgi zu gè wo valasu la wo-gəngi ma, anzanu puugə gα bului mə fuulu gila su, ti vaa la wo və, gaa a gweena, wa daami wo, wo la yiğoa.

27 «Ni, anεε naa vε, wo la woiloni gòo ma, wa səkpena,

28 nà balaa, nà wo zakpe ga ziiğaawanai, gè wo loğa ná zeizu gε ləfela mənə, wa-gotoiti faa zu.

29 Wa wo-loun zunuiti ma zuaiti mi, wo wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi.

30 Nà wa-zalağa gfula adaveti kologolo, ta wa-ani maku neenęgiti ma zalağa gfulazuveti, gè wo-ma voomaiti pu wa-gəəgə ganigiti ma voomaiti ma, nà gεε wo va.

31 Nà wa-laaiti kε ga tevebai, gè wa-ada padegaiti faza, wa-zalağa maku neenęgiti ti la mə ziiłeida.

32 Nà βəgəi, nà zooi zuğologolo, wo zili nuiti ti vaai, ti zeī ná, naati koozu gα vili, ti laavə.

33 Nà wo vaza ziiti saama, gè vilε wo volu ga boğa zəkpəi. Wa-yooi zu gα gologolo, wa-laaiti ta gε ga tevebai.

34 «Naazu zooi gα doogə sələ, sięgi kpein é kεεzu gaalei zu, wa gεεzu wo zili nuiti ta-yooi zu. Zooi gα loogə názu.

35 Sięgi kpein é kεεzu gaalei zu, toğa doogəgi zəbə, nii é la gεa sələsu wa-loogə konagiti su, sięgi zu wo zeini la ná.

36 «Wo zaama, niiti ti gεεzu zeini ti zili nuiti ta-yooiti su, nà ti-yiiti daave ga dualuagi. Daai é niikpisu, naa lugi gα ti maalua. Ta vεla, egevelei nu a da vεla la sili nui ná-boğa zəkpəi va. Ta loo, anεε ni nu la vileni ti volu.

37 Ta bunεsu βəgə ma, egevelei nu a gε la boğa zəkpəi gakala, anεε ni nu la vileni ti volu. Wo la ungaləga wo zili nuiti kakala.

38 Wo undaa gα vili zii giligiti saama. Wo zili nuiti ta-yooi gα wo maabili.

³⁹ Niiti ta yε vulua wo zaama, naati ta ɔɔɔ undaavili ti zili nuiti ta-yooi zu, ta-vaagaaaza golaiti ta ti-mεmεwolani ta-vaagaaaza golaiti faa zu.

*Ɔɔɔ GALAGI ɔa
nā-minazefegi makε kpaan*

⁴⁰ «Ta la zɔ ga, ga ta-vaagaaaza golaiti, ta ti-mεmεwolani ta-vaagaaaza golaiti, é lo wooveledaiti ba, ti ti ɔεeni ga ze, ta sakpegi ti bogai ga ze,

⁴¹ naa ɔa é kεa gè ti zakpeni, gè li ga tiye ti zili nuiti ta-yooi zu. Ni ta ɔɔɔmaayeina, ta ti ta-vaagaaaza golai ma ɔuyei zala,

⁴² nà ɔize nā-minazefegi zu, gi yɔɔɔzu gá ti-mεmεwolani, Zakɔbe, Izaake, ta Abalaame, nà ɔize balaa zooi zu.

⁴³ Mazɔɔ ta ɔula zooi va, naa ɔa dooɔo sɔɔɔ nāzu, siegi zu é gaalei zu la, ti maaɔoozaai ba. Ta ta-vaagaaaza golai ma ɔuyei zala, tɔɔzei ti ɔeleni nā-deveiti ta nā-tɔgiti ba.

⁴⁴ Kele siegi zu ti ɔεεzu la, ti zili nuiti ta-yooi zu, gè la ɔlela ti va ɔegεlein, gè la ti-ma zuwu ɔaalevea, gè la nā-minazefegi ɔologologa ti letemazu, mazɔɔ nà ga Ɔɔɔ GALAGI, ta-ƆALAGI.

⁴⁵ Nà ɔizesu nā-minazefegi mɔungi zu ti-mεmεwolani tetemazu, niiti gè ti ɔulani la Ezipete yooi va, ziiti gaazu, ga gè ɔε ga ta-ƆALAGI. Nà ga Ɔɔɔ GALAGI.»

⁴⁶ Kalagiti kana, ta deveiti, ta tɔgiti, niiti Ɔɔɔ GALAGI ti zeini, ti yɔɔɔzu ta Izelayele nuiti, Sinayi gizei ma ga Moize maavele.

27

Minazefegi daazeeli zɔngɔi

¹ Ɔɔɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, é ɔε ma:

² «Bɔε Izelayele nuiti pɔ, è ɔε ti ma: Ni nui ta a minazefena ga é nui ta ɔε ga Ɔɔɔ GALAGI nɔnɔ, toɔa nā-minazefegi laazeeli ga sɔngɔi,

³ a lona zunui ta va, nii é kona vuuɔefegɔ (20) zɔɔɔga, eyesu é zeeli kona vuuɔzita (60) ma, sɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔaei vuuɔɔlugɔ (50), é zoloo seizu ɔadegai ma walii ma.

⁴ Ni anzanu ve, sɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae vuuɔavagɔ (30).

⁵ Zunu loungoi, é zo kona dɔɔlugɔ ma, é li kona vuuɔefegɔ (20) vɔ, sɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae vuuɔefegɔ (20), anzanu loungoi ma zɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae puugɔ.

⁶ E zo alu gila ma, é li kona dɔɔlugɔ vɔ, zunu loungoi ma zɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae lɔɔlugɔ, anzanu loungoi ma zɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae savagɔ.

⁷ E zo kona vuuɔzita (60) ma, é le zeemaazu, zunui ma zɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae puugɔ maazu lɔɔlugɔ (15), ta anzanui ma zɔngɔi ɔa ɔε ga wali ɔae puugɔ.

⁸ Ni zɔi é minazefegi ɔεai, naa ɔa ga zeɔnaka nu, é la zooga é va sɔngɔi zala, toɔa va ga zɔi nii é kalivaai, é dεε ga zalaɔa ɔula nui. Naa ɔa deve, é soloo nā-sɔɔɔgi ɔεvelei ma.

⁹ «Ni nu a minazefena ga é suai ta ve Ɔɔɔ GALAGI ve, nii a zoo ɔulazu ga zalaɔa, naa veeve Ɔɔɔ GALAGI ve.

¹⁰ Nu la maavaliboga, nu la ma vagoi votogi ɔεa ga ma ɔɔi, ɔaa ma ɔɔi votogi ɔε ga ma vagoi. Ni nu a suai votogi ɔεena ga taɔili, ti felegɔ ta ve Ɔɔɔ GALAGI ve.

¹¹ «Ni nu a minazefena ga é sua ɔɔzɔai ta ve Ɔɔɔ GALAGI ve, nii é la zooga ɔulazu ga zalaɔa, toɔa le ga zalaɔa ɔula nui,

¹² naa ɔa sɔngɔi leve, é zoloo pa pelei ɔaa ɔɔvɔ velei ma, nā-devei ɔa ta yeezei bu.

¹³ Ni fee nui ɔa pɔ é unmɔɔ, toɔa ta la ma ga dɔɔlugɔi zeizu ɔilagi.

14 «Ni nui ta wainve ga é ná-pelei ve Góogó GALAGI ve, é ke ga nǎnǎ, zalaǵa ǵula nui ǵa sǎngǎi leve, é zoloo ná-pagi baa ná-ǵǎi ma, ta yeezei naa wu, sǎngǎi nǎpe é devezu.

15 Ni zǎi nii é feai, toǵa pǎ é unmǎǎ, toǵa sǎngǎi ma ǵaaǵwesu lǎlugǎi ǵilazuve la sǎngǎi ma, naa ǵa ǵe ga nǎnǎ volu ga niine.

16 «Ni nui ta a ná-kpalagi veena Góogó GALAGI ve, sǎngǎi lieǵǎi ǵa ǵwεε, é zoloo ani zuwui lieǵǎi ma, nii a vaza ba, wali ǵae vuulǎlugǎ (50) moloi é ga wǎlezegi naama ǵilo unsavagǎ (300).

17 Ni a ná-kpalagi veena bǎǵǎyeema ǵonagi lǎzeigi, ta va sǎngǎi lieǵǎi wu.

18 Ni toǵa ná-kpalagi ve bǎǵǎyeema ǵonagi a levena, zalaǵa ǵula nui ǵa sǎngǎi ǵaalu, é zoloo konagi lieǵǎi ma, nii zegai ná, eyesu bǎǵǎyeema ǵonagi zǎi zeeli, ta ta ǵula sǎngǎi lieǵǎi la.

19 Ni kpala nui ǵa pǎ é ná-kpalagi unmǎǎ, toǵa sǎngǎi ma ǵaaǵwesu lǎlugǎi ǵilazuve veε ba, eǵevelei zalaǵa ǵula nui a ǵida la sǎngǎi lieǵǎi wu, toǵa kpalagi zεǵe volu.

20 Ni é la kpalagi unmǎǎni, é vǎdi zunui taǵili ma, zobo ge la mǎ ná, é va unmǎǎ,

21 bǎǵǎyeema ǵonagi a zeelina, kpalagi naa ǵa ǵe ga Góogó GALAGI nǎnǎ, é ǵe ga zalaǵa ǵula nui nǎnǎ, eǵe kpalagi nii feai Góogó GALAGI ve eyesu ǵǎ.

22 «Ni nui ta a kpalagi veena Góogó GALAGI ve, nii é geyaa, é la veeni ná-poganiiti ba,

23 zalaǵa ǵula nui ǵa ǵida sǎngǎi lieǵǎi wu, é zoloo konagi lieǵǎi ma, a ye ná, eyesu bǎǵǎyeema ǵonagi zǎi zeeli. Zou vee nui ǵa naama walii lieǵǎi zala, naama voloi nǎ yeei deveai la, mazǎlǎ kpalagi veeve Góogó GALAGI ve.

24 Kele bǎǵǎyeema ǵonagi ma, kpalagi ǵa ǵaaǵale ma naa ma, nii é ǵeyani ma, nii zoi bǎǵǎi ǵea zea ga poganii.

25 «Sǎngǎi kpein ka wo é zoloo seizu ǵadegai ma walii ma, nii ma ǵae ǵilagi wuǵegi ga galamu puugǎi.

26 «Nu nǎpe ge la zooga é va ná-togani ma yivo mǎungi ve Góogó GALAGI ve, mazǎlǎ ma mǎungi kpein ka niina ga Góogó GALAGI nǎnǎi, é ǵeni ga togani goiti baa ma wolaiti ti-ma yivoiti.

27 Ni toǵa ǵe ga sua ǵǎzǎi ta, é la ǵulaa ga zalaǵa, toǵa unmǎǎ, eǵevelei sǎngǎi la, é sǎngǎi ma ǵaaǵwesu lǎlugǎi ǵilazuve zεǵe, é peε ba. Ni é la unmǎǎni, toǵa vǎdi, eǵevelei sǎngǎi la.

28 «Naa voluma, nii kpein nu a kona Góogó GALAGI ma, kǎligaa zaama ti ga nǎnǎi, naa la zooga vǎdizu, baa é va unmǎǎ, é ǵeni ga nu vului, baa toganii, baa kpalagi é ga zeaǵǎligi. Nii kpein a ǵona Góogó GALAGI ma, naa ǵa ǵe ga nǎnǎ ta anii gola ǵadegai.

29 Anεε ni nubusei ve a kona, nu la zooga é va unmǎǎ, ta naama nui vaa.

30 «Zoi ná-puusieiti, é ǵeni ga zoi va lǎnǎgiti, baa guluiti gaawaaiti, ta ga Góogó GALAGI nǎnǎ, ani ve feai Góogó GALAGI ve.

31 Ni nui ta ǵa pǎ é ná-puusiei ma anii ta unmǎǎ, toǵa sǎngǎi ma ǵaaǵwesu lǎlugǎi ǵilazuve zεǵe, é peε ba.

32 Puusie vai, nii é vilεsu nikeiti ba, ta baalagiti, ta boliiti, toganii a levena puu, tukpǎi wu, puusiei ǵa ve Góogó GALAGI ve.

33 Togani nui la zooga é va ziimazeǵe ke, ma vǎǵǎi ta ma ǵǎi zu. Nu la ta maavaliboga ga taǵili. Ni nu a ta vǎtogi ǵεena ga taǵili, ti felegǎ ta ǵe ga ani ǵadegai, ti la zooga unmǎǎsu.»

34 Deveiti kana Góogó GALAGI ti veeni Moize ya, Izelayele nuiti ta vaa ma, Sinayi gizei ma.

Gaalu Sevei

Sevei nii laaseigi veuve ga gaalu sevei, tɔzei toɟa Izelayele nuiti gaalu fai wosu ná zeizu mɔin. Izelayele nuiti kpegai ma ga tɔgiti kpein sɔlɔɔ, GALA ge feeni ti ya Sinayi gizei ma, ti ɟeni ɟevele bɛtezu ga ti vile pelei zu, nii é liizu zooi zu, nii GALA ge ma minazɛɟeni Izelayele nuiti bɛ (1:1--10:10). Ta-ziei ɟa dɛ liizu ga tiye Kadese-Baalenea, nu lɔzuvɛ bɔɟɔi zooi ná zu.

Kele ti luani ga ti lɛɛ vai zooi ná zu, kɛni mu naazu ti kona vuunaanigɔ (40) ɟɛ tevbai zu, ti ɟale ma, ti li volu ga lɛkpɛma velei nu yeezazuvɛ, nii a kɛ ti Moaɓe yooi maazɔlɔɔ gaabelasu, ti kaku siɛ ɟoozagiti bo, kpolodɛi vɔ pelei folo ɟulazu velei (10:11--21:35).

Gaagwɛsu ɟaabelagiti ta faiti ma ziiti dɛɛzu, niiti ti bɔgi zeidai Moaɓe yooi va. Miná ɟa Izelayele a zoo é lɔ ga ná velei Kanaan yooi zu (22:1--36:13).

Sevei nii ɟa vilɛsu Egezɔde ta Leevi nuiti ta-zɛvɛi ti polu, é GALA ná-nuɓuseiti kevelei lɛ, ta-nuɓuselai zu, vɛ lada vai ta inɛine faiti ti ná, ta ipɔdɔɔi ta ipɔtevei, ta bɔlɔi ta unmaayei. Toɟa GALA ná-woodɛɟiladai lɛɛzu balaa, nii é la latiga, é va ɟɛ ga ma ɲɔu, ná-nuɓuseiti tetema, woodɛɟiladai nii é la ná-to kpaangi ta ná-telebodai zɛɟea ma.

Moize ɟa tosvɛ ná baai Maligii ta ná-nuɓuseiti zɔɟɔzu, GALA ná-faiti maaɓakpa fai, toɟa ga naama ɟeelai, ta nii nɛɛɛ ɟilibalai su, toɟa losu tɔun kakala balaa, é ɟɛ ga maalobo nui, nii é la bɔlɔa woovele nuɓuseiti ta-vaa zu.

IZELAYELE NUITI KƐAI MA SINAYI TEVBAI ZU

(1:1--10:10)

Izelayele nuiti gaalu faa mɔungi

¹ Gɔɔɟɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ Sinayi tevbai zu, GALA daagɔmi seɟe velei wu, alugi velesiei ma volo mɔungi ma, ti ɟulaai ma Ezipete yooi va, ma ɟonagi velesiei. E ɟeni ma:

² «À Izelayele nuɓuseiti kpein gaalu, eɟevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɟeiti, wo zunuiti kpein gaalu,

³ é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é lɛ zeemaazu, nii dɔin seelii kɔɔɟɔ vai ma Izelayele nuiti saama. Wa Aalɔn, wa ti ɟaalu ga kɔɔvebei ɟevelei.

⁴ «Zunu ɟilagila ka ɟɛ wo va, é ɟula bolodai ɟilagilagi zu, zunui nii a ɟɛ ga pɛleyeɟe ɟundigii.

⁵ Wɛlɛ zunuiti daaseigiti ba, niiti ta bɔ wo va:

Luβɛn vɔ bɛ, Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui,

⁶ Simiyɔn vɔ bɛ, Selumiyɛle, Sulisadayi ná-doun zunui,

⁷ Zuda vɔ bɛ, Naason, Aminadaɓe ná-doun zunui,

⁸ Isakaal vɔ bɛ, Netaneyɛle, Suaal ná-doun zunui,

⁹ Zaɓulɔn vɔ bɛ, Eliaɓe, Geelon ná-doun zunui,

¹⁰ Zozɛfe ná-doun zunuiti pɔ bɛ,

Efelayime vɔ bɛ, Elisama, Amiyude ná-doun zunui,

Manasee vɔ bɛ, Gameliyɛle, Peedaasuul ná-doun zunui,

¹¹ Benzamen vɔ bɛ, Aβidan, Gideyɔni ná-doun zunui,

¹² Dan vɔ bɛ, Ayiyɛzɛɛl, Amisadayi ná-doun zunui,

¹³ Aseɛl vɔ bɛ, Pagiyɛle, Wɔkelan ná-doun zunui,

¹⁴ Gade vɔ bɛ, Eliazafe, Deyuwɛle ná-doun zunui,

¹⁵ Nɛfetali vɔ bɛ, Ayila, Enan ná-doun zunui.»

¹⁶Naati ka ti ɣeni ga nuɓuseiti gaazuɓeti, ti ti lolini. Ti ɣeni ga ta-wolodamaiti ta-lotuɣaiti. Tiya ɣa ti ɣeni balaa ga Izelayele ɣɔɔɔgi ma ɣundiɣiiti.

¹⁷Moize ta Aalɔn ti zunui niiti kpɔni ɔɔɔ ɔa, niiti ziimazeɣegi ɣeni ga tiye ga ti-laaseigiti.

¹⁸Ti nuɓuseiti pɛ gaalɛeni ba, alugi velesiei ma volo mɔungi ma. Ti Izelayele nuiti kpein gaaluni, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti. Ti zunuiti daaseigiti seɓeni ga gilagila, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu,

¹⁹eɣɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Zekana Moize ta-ɣaalugi woni da Sinayi teɓebai zu.

²⁰Luɓɛn, Izelayele nɔ-doun zunu mɔungi, mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

²¹Luɓɛn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuunaani maazu ɔzita undɔɔlugɔ (46 500).

²²Simiyɔn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

²³Simiyɔn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulɔlu maazu taavuu unsavagɔ (59 300).

²⁴Gade mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

²⁵Gade nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuunaani maazu ɔɔlu undɔzita puulɔlu (45 650).

²⁶Zuda mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

²⁷Zuda nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulɔfela maazu naani undɔzita (74 600).

²⁸Isakaal mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

²⁹Isakaal nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulɔlu maazu naani unnaani (54 400).

³⁰Zaɓulɔn mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

³¹Zaɓulɔn nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuulɔlu maazu ɔfela unnaani (57 400).

³²Zozɛfe nɔ-doun zunui Efelayime mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

³³Efelayime nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuunaani undɔlu (40 500).

³⁴Manasee mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-ɔɛɛyɛɣeiti, ɛ zo kona ɔuufelegɔ (20) ma, ɛ ɛ zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li kɔɔmavɛ.

³⁵Manasee nɔ-bolodai zu nii gaaluni, naa ɣeni ga zunu waabuusava maazu fele unfelegɔ (32 200).

³⁶ Benzamen mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेयेgeiti, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave.

³⁷ Benzamen ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gfeni ga zunu waavuusava maazu loolu unnaanigo (35 400).

³⁸ Dan mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेयेgeiti, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave.

³⁹ Dan ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gfeni ga zunu waavuulozita maazu fele undofela (62 700).

⁴⁰ Aseel mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेयेgeiti, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave.

⁴¹ Aseel ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gfeni ga zunu waavuunaani maazu gila undoolugo (41 500).

⁴² Nefetali mavofodaiti tetemazu, ti zunuiti gaaluni ga gilagila, egevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-velयेयेgeiti, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave.

⁴³ Nefetali ná-bolodai zu nii gaaluni, naa gfeni ga zunu waavuuloolu maazu sava unnaanigo (53 400).

⁴⁴ Naati tiegoi ga Moizeni ta Aalon ti gaaluni. Zunu puugo maazu felegoiti (12) niiti ti gfeni ga Izelayele woloda gundigiti, naati ti boni ti va.

⁴⁵ Izelayele nuiti saama, niiti kpein ti ti gfaaluni, egevelei ta-velयेयेgeiti ti la, é zo kona vuufelego (20) ma, é le zeemaazu, niiti kpein ta la zoo ti li koomave,

⁴⁶ ti gfeni ga zunu waaundozita zunu waasavago undoolu puuloolu (603 550).

Leevi nuiti ta-vai

⁴⁷ Leevi nuiti ta-wolodai zu, ti-gfe velयेयेgeiti bu, ti gfaa la gfeni luni ti zaama.

⁴⁸ Goofo GALAGI boni Moize vo, é gfe ma:

⁴⁹ «Mina Leevi nuiti ta-wolodamaiti gaalu, mina ti gfaalu Izelayele nuiti saama jeelein.

⁵⁰ Seje vele padegai, nii zeele woo gesui bu, naa ma wotii ve Leevi nuiti zea, ta ma zoolaiti kpein, ta nii kpein é ga naama vai. Ta seje vele zefe, ta ná-soolaiti kpein, ti ná-botii gfe, ti vu seje vele padegai maagoolii zu.

⁵¹ Siegi zu seje vele padegai a gena zefea la losuve, é va li ada gili, Leevi nuiti ta kulakula ba, ti to volu ga niine, ve ta gfe zeizu ná. Zoi nope a maabugana ná va, nii é la ga Leevi ná-bolodai zu nui ta, ta naama nui vaa.

⁵² Izelayele nuiti ta vu ti-vuuzuve ti gilagilagi, ná-bolodai ná-poogi gobave.

⁵³ Kele Leevi nuiti ta vu seje vele padegai maagoolii zu, nii zeele woo gesui bu, naa ga a ke ná-ziiigaawanai mina vuka Izelayele vebai ma. Leevi nuiti ta gfe seje vele padegai makesu.»

⁵⁴ Izelayele nuiti ti gfoloni, ti deveiti kpein so, niiti Goofo GALAGI ti veeni Moize ya.

2

Izelayele nuiti puu vele

¹ Goofo GALAGI boni Moize ta Aalon vo, é gfe ti ma:

² «Izelayele nuiti ti gilagilagi ga vu ná-bolodai ná-poogi gobave, ta-velयेयेgeiti ta-voogi wu. Ta vu GALA daagomi seje vele letema, ta maagoolii zu.

³ «Zuda ná-bolodai ga vu folo gulazu vele, ná-poogi wu, ga ná-kooogiti kevelei. Ná-kundigii ga gfe ga Naason, Aminadabe ná-doun zunui.

⁴ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuuləfela maazu naani undəzita (74 600).

⁵ Isakaal ná-bolodai ǵa vu kobavə. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Netaneyele, Suaal ná-doun zunui.

⁶ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuuləlu maazu naani unnaanigo (54 400).

⁷ Zaḅulən ná-bolodai ǵa vu zəla velei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Eliaḅe, Geelon ná-doun zunui.

⁸ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuuləlu maazu ləfela unnaanigo (57 400).

⁹ Zuda ná-kəəbəgiti ti-liegəi ǵa ǵe ga zunu waaungila puuləsaḅa maazu ləzita unnaanigo (186 400). Naati ka ta lo siei ma velei la.

¹⁰ «Luḅen ná-bolodai ǵa vu nu yeezazu velei, ná-poogi wu, ga ná-kəəbəgiti kevelei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Elisuul, Sedeyuul ná-doun zunui.

¹¹ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuunaani maazu ləzita undəlugə (46 500).

¹² Simiyən ná-bolodai ǵa vu kobavə. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Selumiyele, Sulisadayi ná-doun zunui.

¹³ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuuləlu maazu taavuu unsavago (59 300).

¹⁴ Gade ná-bolodai ǵa vu zəla velei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Eliazafe, Leyuwəle ná-doun zunui.

¹⁵ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuunaani maazu ləlu undəzita puuləlugə (45 650).

¹⁶ Luḅen ná-kəəbəgiti ti-liegəi ǵa ǵe ga zunu waaungila puuləlu maazu ǵila unnaani puuləlugə (151 450). Naati ka ta ǵe velelaiti poluḅe sie wo fai zu.

¹⁷ «Naa voluma, Leevi nuiti ta vīle ti volu ga GALA daaǵomi seǵe velei, sie wo fai zu. Ta ǵe kəəbə felegə məungiti ta kəəbə felegə ǵaabelagiti zəǵəzu. Velei ti vuu velei la, pele ǵana ta lii la, eḅe ge ye losu, ti ǵilagilagi, ta ta-voogiti.

¹⁸ «Efelayime ná-bolodai ǵa vu folo liizu velei, ná-poogi wu, ga ná-kəəbəgiti kevelei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Elisama, Amiyude ná-doun zunui.

¹⁹ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuunaani undəlugə (40 500).

²⁰ Manasee ná-bolodai ǵa vu kobavə. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Gameliyele, Peedaasuul ná-doun zunui.

²¹ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuusaḅa maazu fele unfelegə (32 200).

²² Benzamən ná-bolodai ǵa vu zəla velei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Aḅidan, Gideyənī ná-doun zunui.

²³ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuusaḅa maazu ləlu unnaanigo (35 400).

²⁴ Efelayime ná-kəəbəgiti ti-liegəi ǵa ǵe ga zunu waaungila maazu ləsaḅa ungila (108 100). Naati ka ta ǵe liizu togi zavasiēi zu.

²⁵ Dan ná-bolodai ǵa vu nu ǵəḅezu velei, ná-poogi wu, ga ná-kəəbəgiti kevelei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Ayiyezēel, Amisadayi ná-doun zunui.

²⁶ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuuləzita maazu felegə undəfela (62 700).

²⁷ Aḅeel ná-bolodai ǵa vu kobavə. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Pagiyele, Wəkelan ná-doun zunui.

²⁸ Ná-kəəbəgi liegəi ǵa ǵe ga zunu waavuunaani maazu ǵila undəlugə (41 500).

²⁹ Nəfetali ná-bolodai ǵa vu zəla velei. Ná-kundiǵii ǵa ǵe ga Ayila, Enan ná-doun zunui.

³⁰ Ná-kəəbəgiti liegəi gə gɛ ga zunu waaʊuuləlu maazu sava unnaanigo (53 400).

³¹ Dan ná-kəəbəgiti ti-liegəi gə gɛ ga zunu waaungila puuləlugə maazu ləfela undəzita (157 600). Naati ka ta li ga gaabelagi ta ta-ʊoogiti.»

³² Izelayele nuʊuseiti ti ti gʊaluni ga pələyegəi, ta ta-gəəbəgiti kəvelei, ti-liegəi gəni ga zunu waaundəzita zunu waasavagə undəlu puuləlugə (603 550).

³³ Leevi nuiti gaa la gəni luni Izelayele nui zəiti saama, egəvelei Gəogə GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁴ Izelayele nuiti ti zieni ga deveiti pɛ, egəvelei Gəogə GALAGI ma levei veeni la Moize ya. Naa gə é kɛni, ti gəni ʊuzuzi ta-ʊoogi gəba. Ta gəna ziaa, ti lo ga ta-woloda velei, ta pələyegə velei.

3

Aalən ná-doun zunuiti ta-wotii

¹ Aalən ta Moize ti-mavofodai vɛtɛ, siɛgi zu Gəogə GALAGI bəeni la Moize ʊo Sinayi gizei ma.

² Aalən ná-doun zunuiti daaseigiti kaa: ma məungi laaseigi gəni ga Nadaʊe, naa volumai Aʊiyu ta Elezaal, ta Itamaal.

³ Ti gəni ga zalaɣa gʊla nuiti, gulo ɲadegai zieni ti ma, zobogi ve ti ya, ga ti zalaɣa gʊla wotii gɛ.

⁴ Kɛlɛ Nadaʊe ta Aʊiyu ti zaani Gəogə GALAGI gʊazu Sinayi tevebai zu, təzei ti vaani ga abu gʊligi. Ti la gəni dounɣa zəbəni. Elezaal ta Itamaal ti zalaɣa gʊla wotii gɛni, ti-gɛɛ Aalən da wɛlɛ ti ma.

Leevi nuiti kɛɛ vai zalaɣa gʊla nuiti ta-wotii zu

⁵ Gəogə GALAGI bəeni Moize ʊo, é gɛ ma:

⁶ «ʊa ga Leevi mavofodai, é ma nuʊuseiti pu zalaɣa gʊla nui Aalən yeema, ga ti da bə ba.

⁷ Ta gɛɛzu ná-botii zu, ta nuʊuseiti ta-wotii, GALA daagəmi sege velei gʊakala, ti ti-losuʊeti kpein kɛ, ti daazeeli, é lo sege vele ɲadegai va.

⁸ Ti gʊaʊa GALA daagəmi sege velei wu zəlaiti ma, ti ti make, ti gɛ Izelayele nuiti ta-wotii zu, ti ti-losuʊe kpein kɛ, ti daazeeli, é lo sege vele ɲadegai vai va.

⁹ Da Leevi nuiti fe Aalən ta ná-doun zunuiti zea. Ta veezu bɛ ɲegelein, ti gɛ ga Izelayele nuiti gaazuʊe.

¹⁰ Da Aalən ta ná-doun zunuiti sei, ti zalaɣa gʊla wotii gɛ. Zəi nɔpɛ a maabugana sege vele ɲadegai va, nii é la ga ta-veləyegəi wu nui ta, ta naama nui ʊaa.»

¹¹ Gəogə GALAGI bəeni Moize ʊo, é gɛ ma:

¹² «Wɛlɛ, gə yiimazegəa ga Leevi nuiti, Izelayele nuiti saama, doun zunu məungiti kpein potogi zu, Izelayele anzanuiti ti-loun məungiti. Ta ga nənəiti.

¹³ Doun zunu məungi kpein ka ga nənə, é zo naama voloi ma, yeei gə Ezipete yooi zu loun zunu məungiti paani la, gə Izelayele loun zunu məungiti makəni bəgə ʊe, é zo nuiti ti-lointi ma, é li suaiti ti-yiʊoiti pə. Ta ga nənə. Nə ga Gəogə GALAGI.»

Leevi nuiti gaalu fai

¹⁴ Gəogə GALAGI devei veeni Moize ya, Sinayi tevebai zu, é gɛ ma:

¹⁵ «Leevi mavofodaiti gaalu, egəvelei ta-veləyegəiti ti la, ta ta-wolodamaiti. Da zunuiti kpein gaalu, é zo alu gila ma, é lɛ zeemaazu.»

¹⁶ Moize ti gʊaluni Gəogə GALAGI ná-devei zu, egəvelei é ma levei zəbəni da.

¹⁷ Leevi ná-doun zunuiti daaseigiti ti gəni ga: Gɛleson, Kəgate ta Melali.

18 Gεεleson ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egevelei ta-wolodamaiti ti la: Libeni ta Simeyi.

19 Keqate ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egevelei ta-wolodamaiti ti la: Amelame, Yiseqaal, Geebelon, ta Uziyele.

20 Melali ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, egevelei ta-wolodamaiti ti la: Maali ta Musi. Leevi ná-bolodamaiti kana, egevelei ta-velयेgefeiti ti la.

21 Gεεleson mavofodaiti ti qeni ga Libeni ná-bolodamaiti ta Simeyi nonaiti.

22 Ti-liegai qeni ga zunu waadofela undoolugoo (7 500), e zo alu gila ma, e le zeemaazu.

23 Gεεleson ná-bolodamaiti ti-uuuzuve qeni ga seqe vele padegai volu vele, folo liizu vele.

24 Gεεleson ná-bolodamaiti ta-qundigii qeni ga Eliazafe, Layele ná-doun zunui.

25 Ti-losuve qeni ga ti qaaaba GALA daaqomi seqe vele vaalobazuve niiti ma: seqe vele padegai, ta ma vεεmasegei, ta seqe zuqooza golai, nii e GALA daaqomi seqe vele laave,

26 ta kooi ma zasai laave ma zeqe zuqooza golai, ta sasai ma zeqeiti, nii e seqe vele padegai ta zalaqa qulazuve maqoolii zu, e vεε ta-qaluiti ba. Tiya qa ti-qasoo qeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba.

27 Keqate mavofodaiti ti qeni ga Amelame ná-bolodamaiti, ta Yiseqaal nonaiti, naa vεε Geebelon ta Uziyele tonaiti ba.

28 Ti-liegai qeni ga zunu waadovava undovita (8 600), e zo alu gila ma, e le zeemaazu. Ti pe ka ti qeni seizu padegai ma wotii zu.

29 Keqate ná-bolodamaiti ti-uuuzuve qeni ga nu yeezazu vele seqe vele padegai qilazuve.

30 Keqate ná-bolodamaiti ta-velयेgefeiti ta-qundigii qeni ga Elisafan, Uziyele ná-doun zunui.

31 Ti-losuve qeni ga ti qaaaba GALA daaqomi seqe vele ma zoolai niiti ma: minazeqe kesui, ta tabalii, ta fitina zeii anii, ta zalaqa qulazuveti, ta seizu padegai ma zoolaiti kpein, niiti botii qeni qεεzu ga tiye, ta seqe zuqooza golai. Tiya qa ti-qasoo qeni ga botii, nii togai naama aniiti kpein ba.

32 Leevi nuiti ta-qundigii wolai qeni ga Elezaal, zalaqa qula nui Aalon ná-doun zunui. Toqa e qeni wεεzu Leevi nuiti ma, niiti ti qeni seizu padegai ma wotii zu.

33 Melali mavofodaiti ti qeni ga Maali ná-bolodamaiti ta Musi nonaiti.

34 Ti-liegai qeni ga zunu waadovita unfelegoo (6 200), e zo alu gila ma, e le zeemaazu.

35 Melali ná-bolodamaiti ta-velयेgefeiti ta-qundigii qeni ga Suliyele, Abiyayile ná-doun zunui. Ti-uuuzuve qeni ga seqe vele padegai qilazu vele nu qovεεzuve.

36 Ti-losuve qeni ga ti qaaaba GALA daaqomi seqe vele vaalobazuve niiti ma: seqe vele padegai ma bedegiti, ta ma wulu zokpaiti, ta ma lɔpkalaiti, ta talabuiti, ta ta-zoolaiti kpein niiti botii qeni qεεzu ga tiye,

37 ta tɔkpalaiti ti qeni ga kooi ma zasai, e qooli ma, e vεε ta-labuiti ba, ta ti zuzo koluiti, ta ta-qaluiti.

38 Moize-o, Aalon ta ná-doun zunuiti-yo, ti uuuni seqe vele padegai qakalave, folo qulazu vele, GALA daaqomi seqe vele laave. Ti qeni seizu padegai ma wotii qεεzu Izelayele nuiti daaseigi zu. Zoi nape a la maabugana ná va, ta naama nui vaa.

39 Leevi nuiti kpein, niiti Moizeni ta Aalon ti ti qaaluni, zunuiti, e zo alu gila ma, e le zeemaazu, egevelei Gooqoo GALAGI ná-devei qeni la, e lo pelयेgefeiti ba, ti qeni ga zunu waavuufele maazu felegoo (22 000).

Doun mɔungiti unmɔɔ fai

⁴⁰ Gɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Doun zunu mɔungiti kpein gaalu Izelayele nuiti saama, é zo alu gila ma, é le zeemaazu, è ti-laaseigiti seve.

⁴¹ Da Leevi nuiti fe bɛ, Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi zu. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI. Leevi nuiti ta-loganiiti ta ɣe ga nɔnɔ, Izelayele nuiti ta-logani zine mɔungiti potogi zu.»

⁴² Moize doun zunu mɔungiti kpein gaaluni Izelayele nuiti saama, eɣevelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

⁴³ Doun zunu mɔungi kpein gaaluni, é zo alu gila ma, é le zeemaazu. Ti-liegɔi ɣeni ga waaɔuufele maazu fele unfele puulɔfela maazu savagɔ (22 273).

⁴⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɣe ma:

⁴⁵ «Leevi nuiti fe bɛ, Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi zu, ta Leevi nuiti ta-loganiiti, Izelayele nuiti ta-loganiiti potogi zu. Leevi nuiti ta ɣe ga nɔnɔ. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI.

⁴⁶ Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti, zunu unfele puulɔfela maazu savagɔ (273) unmɔɔ fai zu, nii daai ma, ti yɔɣɔzu ma ta Leevi nuiti,

⁴⁷ naa ɣa ga ɔa wali ɣae lɔludɔlu kula ti ɣilagilagi unmɔɔ fai zu. Wali ɣaei naa zoloo seizu ɣadegai ma walii ma, nii buɣegi ga galamu puugɔ.

⁴⁸ Da walii naa ve Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, ga naati unmɔɔ ganii, niiti ti-liegɔi a leve Leevi nuiti tiegɔi va.»

⁴⁹ Moize unmɔɔgi ma walii zoni, é ɣula naati zea, niiti ti-liegɔi buɔeni Leevi nuiti maazu, ti unmɔɔgai,

⁵⁰ é walii zoni, é ɣula Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti zea, é ɣe ga wali ɣaei waagila unsava puulɔzita maazu lɔlugɔ (1 365), eɣevelei seizu ɣadegai ma walii la.

⁵¹ Moize unmɔɔgi ma walii veeni Aalɔn ta ná-doun zunuiti zea, é zoloo Gɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ma, eɣevelei Gɔɔɔɔ GALAGI Moize bɔɔɔi leveni la.

4*Keɣate ná-doun zunuiti ta-wotii*

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn vɔ, é ɣe ti ma:

² «Keɣate mavofodaiti gaalu, Leevi ná-doun zunuiti saama, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-veleyeɣeiti,

³ é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagɔmi seɣe velei ma wotii ta ɣee vai ma.

⁴ «Keɣate mavofodaiti ta-wotii vete, ta ɣe keezu GALA daagɔmi seɣe velei wu: ada ɣadega wolai ma ɣasɔi ɣa ɣe ti unma.

⁵ Siɛgi zu ta ɣe liizu la, ti zeɣe ti-vuuzuve, Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta seɣe zuɣooza golai ɣula, ti zeele woo ɣesui maavelevele la,

⁶ nuni ɣɔlɔi veɛ ma, ti seɣe biinii veɛ maazu, naa volu ti kesui zeɣe wulu zɔkpɔiti to ba.

⁷ «Ta seɣe biinii veɛ tabalii ma, nii bului laazu ga GALA be, ti digiiti sei maazu, ta tazaiti, puya zalaɣai vaa zu, ta kokoiti, ta ziawɔiti. Buluiti ti veai GALA be, naati ta ye ná tabalii ɣa.

⁸ Ta peemazeɣe bɔi sɔsɔgi veɛ ma aniiti ma, naa volu ti nuni ɣɔlɔi velevele ti ma, naa volu ti tabalii zeɣe wulu zɔkpɔiti to ba.

⁹ «Ta seɣe biinii zeɣe, ti felevele fitina zei anii ma, wozagala fai zu, ta ná-fitinaiti, ta ná-salava zo sɔlaiti, ta ná-salava zeɣe anɣakaiti, ta ná-gulo anɣakaiti, ná-botii ɣee vai ma.

¹⁰ Ta ti maavelevele, ta ná-sɔlaiti kpein, nuni ɣɔlɔi zu, ti ti la kasɔ zeɣe wului ma.

11 «Ta pɛɛmazeɣe biinii vɛɛ zalaɣa ɣulazuve ma, nii zanugi ziɛni maavu, ti maavelevele ga nuni ɣɔlɔi, naa volu ti seɣe wulu zɔkpɔiti to ba.

12 Ta anijakaiti kpein seɣe, niiti ti botii ɣɛɛzu ga tiye seizu ɲadegai zu, ti ti vu seɣe biinii zu, ti ti maavelevele ga nuni ɣɔlɔi, naa volu ti ti la kasɔ zeɣe wului ma.

13 «Ta zalaɣa ɣulazuve ma yuvui ɣula su, ti pɛɛmazeɣe bɔigi vɛɛ niina gaazu,

14 naa ɣa ti sɔɔlaiti kpein puuzu maazu, niiti ti ga ná-botigɛ aniiti: abu zeɣe aniiti, sua zɔɔ mitɛ wolaiti, pɛluiti, ta kokoiti. Naa vɔluma ta nuni ɣɔlɔi vɛɛ ti pɛ maazu, ti seɣe wulu zɔkpɔiti to ba.

15 «Siɛgi zu Aalɔn ta ná-doun zunuiti ti besu la ga seizu ɲadegai ta sɔɔlaiti maavelevele, ti lii ziɛgi zu, ti va zeɣe vuuzuvɛ, Keɣate ná-nuiti ta va niina, ti ti zeɣe. Keɣe ti mina yeevɔɔɣu ada ɲadegai ma anii ta va, ti va za. Keɣate mavofodaiti tosubɛ ɣana, GALA daaɣomi seɣe vɛɛi ná-fai zu.

16 «Zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui Eleazaal losuvɛ ɣa ga, é da wɛɛ fitinai ná-gulɔi ma ta ani maku nɛɛnɛgi, ta vɛɛanii é ɣulazu folo-o-folo, ta siɛma wulɔ ɲadegai. Togɣa seɣe vɛɛ ɲadegai ma wɛɛma vai kpein ke, ta bu anii kpein, ta seizu ɲadegai, é vɛɛ ma zɔɔlaiti kpein ba.»

17 ɢɔɔɣɔ GALAGI bɔɛni Moize ta Aalɔn vɔ, é ɣɛ ti ma:

18 «À mina va bu ga Keɣate nuiti ta-wolodai ma vɛɛyɛɣeiti ma zuwu ɣaaleve Leevi nuiti saama.

19 Wɛɛ pelegi maanɛai wo ke la ti vɛ, nii a ke ti zenvui wo, ti mina za: Siɛgi zu ti vaazu la ani ɲadegaiti pɔ bɛ, ɔɛi è ga Aalɔn, wa è-loun zunuiti, wa lɛ, wo ɛɛɛ tosubɛ lɛɛ la, nii maanɛai é ke.

20 Keɣate nuiti ti maa la nɛɛni, ti va lɛ ada ɲadegai eyɛsu pɛ, naa vɛɛ faa zu, anɛ yeeɣɛɣala go nɔ laawu, ti va za.»

Gɛɛlesome nuiti ta-wotii

21 ɢɔɔɣɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é ɣɛ ti ma:

22 «Gɛɛleson mavofodai ɣaalu, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛɛyɛɣeiti.

23 Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daaɣomi seɣe vɛɛi ma wotii ta ɣɛɛ vai ma.

24 Wɛɛ nii ɣa é ɣɛɛzu ga Gɛɛleson nuiti ta-vɛɛyɛɣeiti tosubɛ, nii ta ke, ta nii ta seɣe:

25 ta da seɣe vɛɛ ɲadegai ma landaiti seɣe, ta GALA daaɣomi seɣe vɛɛi, ta ma vɛɛmazeɣeiti, ta nuni ɣɔlɔi é vɛɛzu ti maazu, ta seɣe zuɣooza golai é GALA daaɣomi seɣe vɛɛi laave,

26 ta koi ma zasai, nii é seɣe vɛɛ ɲadegai ta zalaɣa ɣulazuve maaɣoolii zu, ta sasai laave ma zeɣe zuɣooza golai, é vɛɛ ta-ɣaluiti ba, ta naama zɔɔlaiti kpein. Ta botii kpein ke, nii togai naa va.

27 Gɛɛleson mavofodaiti ta ta-wotii kpein ke Aalɔn ta ná-doun zunuiti ta-levei wu, ti naama ɣasɔi zeɣe, nii maanɛai ti seɣe, ti ti-losuvɛ laazeeli.

28 Pele ɣana Gɛɛleson nuiti ta-vɛɛyɛɣeiti ta-wotii a ɣɛ la, é lo GALA daaɣomi seɣe vɛɛi vai va. Ta ke, ti daazeeli zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui Itamaal ná-devei wu.

Melali nuiti ta-wotii

29 «Da Melali mavofodaiti gaalu balaa, eɣɛvelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛɛyɛɣeiti.

30 Da zunuiti kpein gaalu, é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daaɣomi seɣe vɛɛi ma wotii ta ɣɛɛ vai ma.

31 «Wɛɛ, nii ɣa maanɛai ga ti da seɣe, GALA daaɣomi seɣe vɛɛi ma zɔɔlaiti su: seɣe vɛɛ ɲadegai ma bɛɔɔgiti, ta ma wulu zɔkpɔiti, ta ma lɔkpalaiti, ta ma labuiti,

³² ta tɔkpalaiti ti ɣeni ga kooi ma zasai, é ɣooli ma, é vɛɛ ta-labuiti ba, ta ti zuzo kɔluiti, ta ta-ɣaluiti, ta sɔlai nii kpein fizɔgai ti loda vai zu. Wa ɛɛ ná-sɔla lɛɛ la, nii a ɣɛ seɣezu.

³³ Pele ɣana Melali nuiti ta-vɛleyeɣeiti ta-wotii a ɣɛ la, ta ti-losuve, é lo GALA daagomi seɣe vɛlei vai va. Naa ɣa ta ɣɛ keɛzu Itamaal yeezu, nii é ga zalaɣa ɣula nui Aalɔn ná-doun zunui.»

*Leevi nuiti gaalu fai,
niiti ti ɣeni botii zu*

³⁴ Moize ta Aalɔn ta nuɓuseiti ta-ɣundigiiti ti Keɣate mavofodaiti gaaluni, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti,

³⁵ é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagomi seɣe vɛlei ma wotii ta ɣɛɛ vai ma.

³⁶ Nii gaaluni ta-wolodamaiti su, naa ɣeni ga zunu waafelegɔ undɔfela puulɔlugɔ (2 750).

³⁷ Keɣate ná-bolodamaiti kana, ti ti ɣaaluni, nii kpein é ɣeni botii ɣɛɛzu GALA daagomi seɣe vɛlei wu. Moize ta Aalɔn ti ti ɣaaluni, eɣevelei ɢooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³⁸ Geɛleson mavofodaiti ti ɣaaluni, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti,

³⁹ é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagomi seɣe vɛlei ma wotii ta ɣɛɛ vai ma,

⁴⁰ nii gaaluni, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti, naa ɣeni ga zunu waafelegɔ undɔzita puusavagɔ (2 630).

⁴¹ Geɛleson ná-bolodamaiti kana, ti ti ɣaaluni, nii kpein é ɣeni botii ɣɛɛzu GALA daagomi seɣe vɛlei wu. Moize ta Aalɔn ti ti ɣaaluni, eɣevelei ɢooɣɔ GALAGI ma levei veeni la ti ya.

⁴² Melali ná-bolodamaiti ti ɣaaluni, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti,

⁴³ é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagomi seɣe vɛlei ma wotii ta ɣɛɛ vai ma,

⁴⁴ nii gaaluni, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, naa ɣeni ga zunu waasavagɔ unfelegɔ (3 200).

⁴⁵ Melali ná-bolodamaiti kana, ti ti ɣaaluni. Moize ta Aalɔn ti ti ɣaaluni, eɣevelei ɢooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

⁴⁶ Leevi nuiti, Moize ta Aalɔn ta Izelayele nuiti ta-ɣundigiiti ti ti ɣaaluni, eɣevelei ta-wolodamaiti ti la, ta ta-vɛleyeɣeiti,

⁴⁷ é zo kona vuusavagɔ (30) ma, é li kona vuulɔlugɔ (50) vɔ, nii nɔpɛgi a zoloo GALA daagomi seɣe vɛlei ma wotii ta ɣɛɛ vai ma,

⁴⁸ ti-liegɔi ɣeni ga zunu waadɔsava undɔlugɔ puulɔsava (8 580).

⁴⁹ ɢooɣɔ GALAGI ɣa é devei veeni ga ti ti ɣaalu, Moize ɛɛ ná-boti lɛɛni la, nii maanɛai é ke, ta kasɔi nii maanɛai é seɣe, eɣevelei ɢooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

5

Tɔgi é lo nade fai va

¹ ɢooɣɔ GALAGI ɔɔeni Moize vɔ, é ɣɛ ma:

² «Devei ve Izelayele nuiti zea ga ti naati kpein kula ɔɔɔ zaama ti-vuuzuve, niiti ti ɣɔzɔai ga gee zeebei, ɔaa kalaja kolegi, ɔaa ti vɔɔɣuai poomai ta va.

³ E ɣeni ga zunu ɔaa anzanu, wa ti ɣula wo-vuuzuve va, ti mina wo-vuuzuve ɣɔzɔ, ve gè zeini ná wo zaama.»

⁴ Izelayele nuiti ti woozogi g̃eeni, ti naama nuiti kpein kulani ti-uuuzuve va, ti li ná voluve, egevelei G̃ooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Unmai ma vaazubetei

⁵ G̃ooḡo GALAGI b̃oeni Moize ṽo, é g̃e ma:

⁶ «B̃oe Izelayele nuiti p̃o, è g̃e ti ma: Ni zunu b̃aa anzanu a b̃aaḡona nui ta ma, toḡa g̃e ga ladalala nu G̃ooḡo GALAGI letema, keni é leve ga s̃oba nu.

⁷ Toḡa la z̃o ga ga kotoi é keai. Toḡa ma anii ḡaaḡale ma naa ṽo, nii é b̃aaḡogai ma, é kp̃o ba ga ma gaag̃wesu l̃olug̃ai zeizu ḡilagi.

⁸ Ni nui nii kpaag̃omai wogai la, naa za, tama ná-pogani zeḡe nu la ná, nii faazubetei a wo zeezaama, aniiti kpein ta ve G̃ooḡo GALAGI ve, naa ḡa ga zalaḡa ḡula nui ḡa ta ve zea, é b̃o baala siñei va, é ga koto gba zalaḡai s̃oba nui ve.

⁹ Veb̃eani ḡadegai kpein Izelayele nuiti ta kula, faañe gelei nii a zeḡe ba, é ve zalaḡa ḡula nui ya, naa ḡa g̃e ga naa ñoño.

¹⁰ Nii nui feezu G̃ooḡo GALAGI ve, naa ḡa ve zalaḡa ḡula nui ya, nii nui a fe zalaḡa ḡula nui ya, naa ñoño ḡana.»

Tolo vai é vile anzanui va

¹¹ G̃ooḡo GALAGI b̃oeni Moize ṽo, é g̃e ma:

¹² «B̃oe Izelayele nuiti p̃o, è g̃e ti ma: W̃ele nii maañei wo ke, ni anzanui ta a siñigi yaavana, é g̃e be ga ladalala nu.

¹³ Ni zunu ḡili ka laana la, siñigi la ḡoleni ma, t̃ozei é b̃oḡo ḡ̃oz̃ove d̃ooḡuzu, zeele la ná, a zeele woo wo daal̃oḡoma, tama é la zoni ná keezuve,

¹⁴ sĩegi zu tolo ḡigi ḡeezu la siñigi ve, é zoovi anzai ma, é ḡeni ga ḡite vaa b̃aa zee,

¹⁵ toḡa vaa la zalaḡa ḡula nui ṽo be, moloi nii é ga w̃olezegi, toḡa naama ḡezei kilo savag̃o zeḡe, é ke be ga zalaḡai, é mina gul̃o vu ma, é mina ani maku neene pu ma, maz̃ol̃o toḡa ga tolo zalaḡai, veb̃eanii nii é faag̃aaza golai ma vai loozu nu ḡisu.

¹⁶ «Zalaḡa ḡula nui ḡa maabuḡa ga anzanui seizu ḡadegai va, é lo G̃ooḡo GALAGI ḡakala.

¹⁷ Toḡa zie ḡadegai zaḡa p̃ol̃o liḡi zu, é seḡe ṽele ḡadegai ma vufiligi yeve, é pu su.

¹⁸ Toḡa anzanui ḡaal̃o G̃ooḡo GALAGI ḡaazu, é ñoungi vie, é veb̃eanii ve zea, nii é ná-faag̃aazagi ma ḡizesui wosu, naa ḡa é ga tolo zalaḡai, kee zalaḡa ḡula nui b̃oḡi ḡa foovoo de wanai zo ya.

¹⁹ Toḡa g̃e anzanui ma: «Da ḡonazu ga: Ni zunu ḡili ge la de laani ga de, è la de b̃oḡo ḡ̃oz̃oni, è va è-ziñigi yaava, kaipa è zeini be, naazu foovoo de wanai nii mina faa ḡou ñope ke ga de.

²⁰ Kee tama, è zaidai ma zini be, ni è è-ziñigi yaava, è b̃oḡo ḡ̃oz̃o, è la zunu ḡili koba,

²¹ da ḡonazu, è yeezei niima voovooiti bu: G̃ooḡo GALAGI è-balaiti f̃o, é è-ḡogi le da, eyesu da-nubuseiti ta ḡena foovoo loa, ti pok̃oḡo è ma.

²² Foovoo dei tei ge lo è ḡoozu, é è-ḡogi le da, é è-balaiti f̃o!» Anzanui ḡa goḡaavote, é g̃e ma: «Ungo, é g̃e ḡana!»

²³ «Zalaḡa ḡula nui ḡa foovoo vai niiti seve sevei zu, é gba zie wanai wu.

²⁴ Toḡa zie wanai naa lo anzanui la, nii é ga foovoo dei, é kp̃ole, é yei koozu.

²⁵ Aisa naa va g̃e, zalaḡa ḡula nui ḡa tolo zalaḡai zeḡe anzanui ya, é dat̃eḡe vai ma voogi g̃e G̃ooḡo GALAGI ḡaazu, naa volu é vaa la zalaḡa ḡulazuve.

²⁶ Zalaḡa ḡula nui ḡa zeepe gila seḡe ba, é make ga ḡizesui, é gala, zalaḡa ḡulazuve, naa voluma, é ziei ve anzanui ya, é kp̃ole.

²⁷ Ni gaama ve ga é bɔɔɔ ɔɔzɔve, é ɔɔ ga ladalala nui sinigi ve, foovoo ɔɔi ɔɔ yei koozuvɔ, é naa wona, kogi le da, kpalaiti ta vɔ, eyɔsu ná-nubuseiti ta ɔɔena foovoo loa, ti pokɔɔɔ ma.

²⁸ Kele ni anzanui la bɔɔɔ ɔɔzɔni, ni ɔɔadegɔ, faa ɔɔnu nɔɔpe ge la ɔɔea la, toɔa zoo é dounɔa zɔɔɔ volu.

²⁹ «Naa ɔɔa é ga toɔi é vile tolo vai va, siɔgi zu anzanui é zini be, é sinigi yaavazu la, é bɔɔɔ ɔɔzɔ,

³⁰ ɔɔaa ni tolo yii a lɔna zunui ta yiima, é zoovi anzai ma koloɔolo fai zu. Toɔa ɔɔula la ɔɔoɔɔ GALAGI ɔɔakala. Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa naa ɔɔe, nii kpein seveai toɔi zu.

³¹ Anzazinigi ɔɔa ɔɔe ga sɔbalala nu naazu, anzanui ná-faaɔaaza golai ma ɔɔasɔi ɔɔa la to bɔɔɔi unma.»

6

Nuiti ti bɔɔɔ ɔɔalivaazu

ɔɔoɔɔ GALAGI ma

¹ ɔɔoɔɔ GALAGI bɔɔeni Moize vɔ, é ɔɔe ma:

² «Bɔɔe Izelayele nuiti pɔ, é ɔɔe ti ma: Siɔgi zu zunui ta, ɔɔaa anzanui ta bɔɔɔ ɔɔalivaazu la ɔɔoɔɔ GALAGI ve, é bɔɔɔ ɔɔalivaa minazegɔgi wo,

³ keni é bɔɔɔ zo, é mina dɔɔ bɔle, ɔɔaa kpɔɔle ani nɔɔpe a nu ɔɔaazulati, é mina dɔɔ laɔa bɔle, anɔe kpɔɔle ani laɔai ta ma zii nɔɔpe nii a nu zo, é mina leezɔin ma ɔɔe ta bɔle, é mina leezɔin ta mi, ma undui ɔɔaa ma vɔɔi.

⁴ Eyɔsu kalivaa ziɔgi be, é mina leezɔin vaalobazuvɔ tanɔɔpe mi, é zo ma ɔɔaei ma, é li ma ɔɔɔɔ pɔ.

⁵ «Naama yeegɔɔalalai kpein daawu, niiti kalivaai ti zu ɔɔoɔɔ GALAGI ma, nɔɔngi mina wo, eyɔsu naama yeegɔɔalalaiti daazeeli, toɔa ɔɔade niina, é nɔɔundɔgai ta kpɔɔeiti ze ná.

⁶ «Yeegɔɔalalai kpein daawu, é deveai ga é bɔɔɔ ɔɔaliva ɔɔoɔɔ GALAGI ma, é mina maabɔa nu voooma va.

⁷ E mina bɔɔɔ ɔɔzɔ toɔi letemazu, keegɔe ve, ɔɔaa dee, ɔɔaa keegɔeloun zunu ve, ɔɔaa baazeela ve, ni naa ta a zaana, mazɔɔɔ ná-kalivaa vai GALA ma, naama vooɔi ɔɔa unmave.

⁸ Kalivaa ziɔgi kpein daawu, toɔa ga nu ɔɔadegai ɔɔoɔɔ GALAGI ve.

⁹ «Ni nui ta a zaana koba kpaun, nɔɔngi é kalivaai, naa ɔɔzɔa, toɔa nɔɔngi wo ta kpɔɔei, folo lɔfelasiɔi ma, ná-ɔɔade foloi.

¹⁰ Foloi lɔsavasiɔi, toɔa li ga kpumago felegɔ ɔɔaa poopɔ kpokpa felegɔ zalaɔa ɔɔula nui vɔ, GALA daagomi sege velei laave.

¹¹ Zalaɔa ɔɔula nui ɔɔa gila kula ga koto gba zalaɔai, é zoi ɔɔe ga gala zalaɔai, kotoi keai ga é yeevɔɔɔu poomai va, naa gbaai ɔɔana. Naama voloi nɔ zu, toɔa nɔɔngi ɔɔaliva mɔnɔ ga niine.

¹² Toɔa bɔɔɔ ɔɔaliva volu ga niine ɔɔoɔɔ GALAGI ma, ná-kalivaa yeegɔɔalalaiti faa zu é ɔɔea deveni. Toɔa kona gila baala sinei ɔɔula ga faazuɔete zalaɔai. Foloi ti levegai, é mina mɔ naati gaalu, tɔɔzei ná-kalivaa voloititi ti ɔɔzɔni.

¹³ «Toɔi veɔe é vile bɔɔɔ ɔɔalivaa vai va: foloi ná-kalivaa vai besu la, naama voloi ta vaa la GALA daagomi sege velei laave.

¹⁴ Toɔa ná-zalaɔai ɔɔula ɔɔoɔɔ GALAGI ve: kona gila baala sinei ɔɔila, nii neevuzu la ba, naa ɔɔa ɔɔe ga gala zalaɔai, ta kona gila baala saa ɔɔila, nii neevuzu la ba, naa ɔɔa ɔɔe ga koto gba zalaɔai, ta baala sinei wolai, nii neevuzu la ba, naa ɔɔa ɔɔe ga ziilei zalaɔai.

15 Bului leve la su, toɟa va balaa ga naama bɔlɔgi: bului kpɛɛai ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, ta bulu leveiti leve la su, gulɔi vuai ma, é bɔ ta-vebeaniiti ba, ta ta-vuya zalaɟai.

16 Zalaɟa ɟula nui ɟa va ga ti pe Ɔɔɔɟɔ GALAGI ɟakala, é ná-koto gba zalaɟai ɟula, ta ná-gala zalaɟai.

17 Toɟa baala sine wolai ɟula ga ziilei zalaɟai Ɔɔɔɟɔ GALAGI ve, ta bului leve la su, naama bɔlɔgi, é kpɔ ná-vebeanii va ta ná-puya zalaɟai.

18 Nui kalivaai, naa ɟa nɔungi wo, GALA daagɔmi seɟe velei laave. Toɟa nɔundeɟai zeɟe ta kpɛlei, é ti vili abui ɟa, nii é ziilei zalaɟai wu.

19 Zalaɟa ɟula nui ɟa baala sine wolai ma bakigi zeɟe, nii giliai, ta bulu ɟila leve la su, ta bulu leve ɟila leve la su, é fe nui naa ya, nii é bɔɟɔ ɟalivaai, naa a bena ga nɔungi wo.

20 Naa volu, zalaɟa ɟula nui ɟa ti lateɟe vai ma voogi ɟe Ɔɔɔɟɔ GALAGI ɟaazu. Daamianigi naati nadegɛ, ta ɟe ga zalaɟa ɟula nui nɔnɔ, é bɔ ma ɟekegi ta ma balai va, niiti ti ɟula ga dateɟe vai ma voogi. Naa ɟea volumna, nii é bɔɟɔ ɟalivaai, naa ɟa zoo é dɔɔi bɔle niina.

21 «Tɔgi ɟana é vile naama nui va, nii é bɔɟɔ ɟalivaazu, é minazeɟegi ɟeai, nii maanɛai é kula ga zalaɟai Ɔɔɔɟɔ GALAGI ve kalivaa vai zu, gaalu ge la naa va, nii a ɟe ga faanɛi ma zobogi be ga é ke. Toɟa ke eɟevelei a minazeɟe la, é bɔ naa va, nii tɔgi bogai, é vile nui ɟalivaa vai va.»

Tuyai loo velei

22 Ɔɔɔɟɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɟe ma:

23 «Bɔe Aalɔn ta ná-doun zunuiti pɔ, é ɟe ti ma: «Wɛle, vele ɟa wa ɟe tuya loozu la Izelayele nuiti be, wa ɟe ti ma:

24 Ɔɔɔɟɔ GALAGI tuya loo wo ve, é wo make!

25 Ɔɔɔɟɔ GALAGI yeezei wo wu ga pagɔ!

E zaalai la wo ma!

26 Ɔɔɔɟɔ GALAGI wɛle wo ma!

E ziileigi ve wo ve!»

27 Zekana ta woɟula la mà, Izelayele nuiti ta-vaa zu, nɔnɔ nà, nà tuya loo ti ve.»

7

Botii lɔzei vai seɟe vele nadegai wu

1 Yeei Moize beni da ga seɟe vele nadegai lo, é gulɔ nadegai zieni ma, é fe GALA be. E keeni ɟana nɔ ga ma zɔɔlaiti, naa veɛ zalaɟa ɟulazuve va, ta ma zɔɔlaiti.

2 Peleyeɟe ɟundiɟiiti, ti ga bolodaiti ta-ɟundiɟiiti ti maabuɟani. Teiti ti loni gaalugi untuɟɔ.

3 Ti vaani ga vebeaniiti Ɔɔɔɟɔ GALAGI ve: wotolo lɔzita ti maazuveai, ta nike puugɔ maazu felegɔ (12), kundiɟi felegɔ wotolo ɟila, nike ɟilagila. Ti vaani ga tiye seɟe vele nadegai laave.

4 Ɔɔɔɟɔ GALAGI bɔeni Moize vɔ, é ɟe ma:

5 «Ta-vebeaniiti so. Wotoloi niiti, ta nikei niiti, ta lɔ GALA daagɔmi seɟe velei ma wotii zu. Da kaliva Leevi nuiti ma, eɟevelei ti ɟilagilagi ta-wotii beɟema vai la.»

6 Moize yeezeini wotoloiti bu, ta nikeiti, é ti ɟaagwe Leevi nuiti ba.

7 E wotolo felegɔ zegeni, ta nike naanigɔ, é fe Geleson ná-nuiti zea, eɟevelei ta-wotii beɟema vai ɟeni la.

⁸ E wotolo naanigɔ ta nike ɔsava ve Melali ná-nuiti zea, tɔzei botii liegɔi va, ti gɛni keɛzu Itamaal yeezu, zalaɣa gɛla nui Aalɔn ná-doun zunui.

⁹ E la gɛni ta veeni Keɣate ná-nuiti zea, mazɔlɔɔ naati ka ani ɲadegaiti ma gɛsɔi gɛni ti unma, keni ti βena ti zege gɔma.

*Zalaɣa gɛlazuve laalao fai
ma veβaniiti*

¹⁰ Kundigɛiti ti vaani ga ta-veβaniiti, voloi ti zalaɣa gɛlazuve veeni la GALA be, ti daalao, ti gulo ɲadegai zie ma. Kundigɛiti ti vaani ga ta-veβaniiti zalaɣa gɛlazuve gɛkalave.

¹¹ Názu gɛ Gɔɔgɔ GALAGI gɛni la Moize ma: «Kundigɛiti ti va ga ta-veβaniiti, ti gɛlagilagi pe, nu gɛla, folo gɛla, zalaɣa gɛlazuve laalao fai zu.»

¹² Folo mɔungi, Naason, Aminadaβe ná-doun zunui vaani, é ná-veβanii le. Naa gɛ é gɛni ga Zuda mavofodai nɔnɔi.

¹³ E vaani ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo gɛla ta tukpe (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pe daavega gɛni de ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga guloi, é va gɛ ga veβanii,

¹⁴ ta zanu anɲaka gɛla, buɲegi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku neɛɛgi.

¹⁵ E vaani βalaa ga nike zine βokpa gila, ta baala sine wola gɛla, ta kona gila baala sine gɛla, gala zalaɣai vai zu,

¹⁶ ta boli zine gɛla, koto gba zalaɣai vai zu,

¹⁷ ta nike felegɔ, ta baala sine wola lɔlugɔ, ta boli zine lɔlugɔ, ta kona gila baala sine lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɣai. Aminadaβe ná-doun zunui Naason ná-veβanii gɛni ga naa.

¹⁸ Foloji velesiɛi, Netaneyele, Suaal ná-doun zunui, Isakaal mavofodaiti ta-gundigɛi vaani, é ná-veβanii le.

¹⁹ E gɛni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo gɛla ta tukpe (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pe daavega gɛni de ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga guloi, é va gɛ ga veβanii,

²⁰ ta zanu anɲaka gɛla, buɲegi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku neɛɛgi.

²¹ E vaani βalaa ga nike zine βokpa gila, ta baala sine wola gɛla, ta kona gila baala sine gɛla, gala zalaɣai vai zu,

²² ta boli zine gɛla, koto gba zalaɣai vai zu,

²³ ta nike felegɔ, ta baala sine wola lɔlugɔ, ta boli zine lɔlugɔ, ta kona gila baala sine lɔlugɔ, ti gɛ ga ziilei zalaɣai. Suaal ná-doun zunui Netaneyele ná-veβanii gɛni ga naa.

²⁴ Foloji zavasieɛi, Eliaβe, Geelon ná-doun zunui, Zaβulɔn mavofodaiti ta-gundigɛi vaani, é ná-veβanii le.

²⁵ E gɛni ga tazai, é ga walii, buɲegi ga kilo gɛla ta tukpe (1,5), ta koko gɛla, é ga walii, buɲegi ga galamu undɔsava (800), eɣevelei seizu ɲadegai ma gɔgɔgi gɛni gɛɛzu la, ti felegɔ pe daavega gɛni de ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga guloi, é va gɛ ga veβanii,

²⁶ ta zanu anɲaka gɛla, buɲegi ga galamu ungila puugɔ (110), daavegai ga ani maku neɛɛgi.

²⁷ E vaani βalaa ga nike zine βokpa gila, ta baala sine wola gɛla, ta kona gila baala sine gɛla, gala zalaɣai vai zu,

²⁸ ta boli zine gɛla, koto gba zalaɣai vai zu,

²⁹ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaƙai. Geelon na-doun zunui Eliaƙe na-veƙanii geni ga naa.

³⁰ Foloji naanisiei, Elisuul, Sedeyuul na-doun zunui, Luƙen mavofodaiti ta-ƙundiƙi vaani, e na-veƙanii le.

³¹ E geni ga tazai, e ga walii, buƙegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buƙegi ga galamu undosava (800), eƙevelei seizu naƙegai ma ƙoƙoƙi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga veƙanii,

³² ta zanu aninaka gila, buƙegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenegi.

³³ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaƙai vai zu,

³⁴ ta boli zine gila, koto gba zalaƙai vai zu,

³⁵ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaƙai. Sedeyuul na-doun zunui Elisuul na-veƙanii geni ga naa.

³⁶ Foloji loolusiei, Selumiyele, Sulisadayi na-doun zunui, Simiyon mavofodaiti ta-ƙundiƙi vaani, e na-veƙanii le.

³⁷ E geni ga tazai, e ga walii, buƙegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buƙegi ga galamu undosava (800), eƙevelei seizu naƙegai ma ƙoƙoƙi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga veƙanii,

³⁸ ta zanu aninaka gila, buƙegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenegi.

³⁹ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaƙai vai zu,

⁴⁰ ta boli zine gila, koto gba zalaƙai vai zu,

⁴¹ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaƙai. Sulisadayi na-doun zunui Selumiyele na-veƙanii geni ga naa.

⁴² Foloji lozitasiei, Eliazafe, Deyuwele na-doun zunui, Gade mavofodaiti ta-ƙundiƙi vaani, e na-veƙanii le.

⁴³ E geni ga tazai, e ga walii, buƙegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buƙegi ga galamu undosava (800), eƙevelei seizu naƙegai ma ƙoƙoƙi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga veƙanii,

⁴⁴ ta zanu aninaka gila, buƙegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neenegi.

⁴⁵ E vaani balaa ga nike zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaƙai vai zu,

⁴⁶ ta boli zine gila, koto gba zalaƙai vai zu,

⁴⁷ ta nike felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaƙai. Deyuwele na-doun zunui Eliazafe na-veƙanii geni ga naa.

⁴⁸ Foloji lofelasiei, Elisama, Amiyude na-doun zunui, Efelayime mavofodaiti ta-ƙundiƙi vaani, e na-veƙanii le.

⁴⁹ E geni ga tazai, e ga walii, buƙegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buƙegi ga galamu undosava (800), eƙevelei seizu naƙegai ma ƙoƙoƙi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga veƙanii,

⁵⁰ ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛɛɛgi.

⁵¹ E vaani balaa ga nika zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɗai vai zu,

⁵² ta boli zine gila, koto gba zalaɗai vai zu,

⁵³ ta nika felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Amiyude na-doun zunui Elisama na-vebeanii geni ga naa.

⁵⁴ Foloji losavasiɛi, Gameliyele, Peedaasuul na-doun zunui, Manasee mavofodaiti ta-gundigii vaani, e na-vebeanii le.

⁵⁵ E geni ga tazai, e ga walii, buɲegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), egevelei seizu padegai ma gogogi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga vebeanii,

⁵⁶ ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛɛɛgi.

⁵⁷ E vaani balaa ga nika zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɗai vai zu,

⁵⁸ ta boli zine gila, koto gba zalaɗai vai zu,

⁵⁹ ta nika felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Peedaasuul na-doun zunui Gameliyele na-vebeanii geni ga naa.

⁶⁰ Foloji laavuusiɛi, Aβidan, Gideyoni na-doun zunui, Benzamen mavofodaiti ta-gundigii vaani, e na-vebeanii le.

⁶¹ E geni ga tazai, e ga walii, buɲegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), egevelei seizu padegai ma gogogi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga vebeanii,

⁶² ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛɛɛgi.

⁶³ E vaani balaa ga nika zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɗai vai zu,

⁶⁴ ta boli zine gila, koto gba zalaɗai vai zu,

⁶⁵ ta nika felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Gideyoni na-doun zunui Aβidan na-vebeanii geni ga naa.

⁶⁶ Foloji vuusiɛi, Ayiyezeel, Amisadayi na-doun zunui, Dan mavofodaiti ta-gundigii vaani, e na-vebeanii le.

⁶⁷ E geni ga tazai, e ga walii, buɲegi ga kilo gila ta tukpe (1,5), ta koko gila, e ga walii, buɲegi ga galamu undosava (800), egevelei seizu padegai ma gogogi geni geezu la, ti felego pe daavega geni de ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi, e va ge ga vebeanii,

⁶⁸ ta zanu aninaka gila, buɲegi ga galamu ungila puugo (110), daavegai ga ani maku neɛɛɛgi.

⁶⁹ E vaani balaa ga nika zine bokpa gila, ta baala sine wola gila, ta kona gila baala sine gila, gala zalaɗai vai zu,

⁷⁰ ta boli zine gila, koto gba zalaɗai vai zu,

⁷¹ ta nika felego, ta baala sine wola loolugo, ta boli zine loolugo, ta kona gila baala sine loolugo, ti ge ga ziilei zalaɗai. Amisadayi na-doun zunui Ayiyezeel na-vebeanii geni ga naa.

⁷² Folo puugɔ maazu ɔilasiei (11), Pagiyele, Wɔkelan ná-doun zunui Aseel mavofodaiti ta-ɔundigɔii vaani, é ná-vebeanii le.

⁷³ E ɔeni ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undɔsava (800), eɔevelei seizu ɔadegai ma ɔɔɔgi ɔeni ɔeezu la, ti felegɔ pe daavega ɔeni de ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɔe ga vebeanii,

⁷⁴ ta zanu aninaka ɔila, buɔegi ga galamu unɔila puugɔ (110), daavegai ga ani maku neɛɛgi.

⁷⁵ E vaani balaa ga nike zine ɔokpa gila, ta baala sine wola ɔila, ta kona gila baala sine ɔila, gala zalaɔai vai zu,

⁷⁶ ta boli zine ɔila, koto gba zalaɔai vai zu,

⁷⁷ ta nike felegɔ, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɔe ga ziilei zalaɔai. Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-vebeanii ɔeni ga naa.

⁷⁸ Folo puugɔ maazu velesiei (12), Ayila, Enan ná-doun zunui, Nefetali mavofodaiti ta-ɔundigɔii vaani, é ná-vebeanii le.

⁷⁹ E ɔeni ga tazai, é ga walii, buɔegi ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), ta koko ɔila, é ga walii, buɔegi ga galamu undɔsava (800), eɔevelei seizu ɔadegai ma ɔɔɔgi ɔeni ɔeezu la, ti felegɔ pe daavega ɔeni de ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi, é va ɔe ga vebeanii,

⁸⁰ ta zanu aninaka ɔila, buɔegi ga galamu unɔila puugɔ (110), daavegai ga ani maku neɛɛgi.

⁸¹ E vaani balaa ga nike zine ɔokpa gila, ta baala sine wola ɔila, ta kona gila baala sine ɔila, gala zalaɔai vai zu,

⁸² ta boli zine ɔila, koto gba zalaɔai vai zu,

⁸³ ta nike felegɔ, ta baala sine wola laɔlugɔ, ta boli zine laɔlugɔ, ta kona gila baala sine laɔlugɔ, ti ɔe ga ziilei zalaɔai. Enan ná-doun zunui Ayila ná-vebeanii ɔeni ga naa.

⁸⁴ Voloi ti zalaɔa ɔulazuve lateɔeni la ɔɔɔɔ GALAGI ma, ti gulɔ ɔadegai zie ma, kundigɔiti ta-vebeaniiti ti ɔeni ga: wali laza puugɔ maazu fele (12), wali ɔoko puugɔ maazu fele (12), zanu aninaka puugɔ maazu fele (12).

⁸⁵ Wali lazai ɔilagilagi wuɔegi ɔeni ga kilo ɔila ta tukpe (1,5), wali ɔoko ɔilagilagi ɔeni ga galamu undɔsava (800), nii ti kulani, ti pe ge ɔeni ga kilo vuufe maazu lafela ta tukpe (27,5) walii zu, eɔevelei seizu ɔadegai ma ɔɔɔgi la.

⁸⁶ Zanu aninakai ɔilagilagi wuɔegi ɔeni ga galamu unɔila puugɔ (110), daavegai ga ani maku neɛɛgi, nii ti kulani, naa kpein ge ɔeni ga galamu waagila unsavagɔ (1 300) zanugi zu, eɔevelei seizu ɔadegai ma ɔɔɔgi la.

⁸⁷ Nii ti vaani la ga gala zalaɔai, naa ɔeni ga: nike zine puugɔ maazu fele (12), baala sine wola puugɔ maazu fele (12), kona gila baala sine puugɔ maazu fele (12), é veɛ vebeaniiti ba, ti ɔeni peɛzu ti va. Ti vaani balaa ga boli zine puugɔ maazu fele (12), koto gba zalaɔai vai zu.

⁸⁸ Ziilei zalaɔai ma vai zu, nii ti kulani, naa ɔeni ga: nike zine vuufe maazu naanigɔ (24), baala sine wola vuulɔzita (60), boli zine vuulɔzita (60), ta kona gila baala sine vuulɔzita (60). Vebeaniiti kenii ga naati, ti ɔulani zalaɔa ɔulazuve laalaosuve, ti begai ma ga fe GALA be, ti gulɔ ɔadegai zie ma.

⁸⁹ Siegi zu Moize ɔeni leɛzu la GALA daaɔomi seɔe velei wu, ga é va ɔɔe ɔɔɔɔ GALAGI va, é ɔeni wooi menisu, é da ɔɔe pa, é zeɔe kesui lakulugi maazuve seelubein felegɔiti zɔɔzuve, ti zeidai zeele woo ɔesui maazu. E ɔeni ɔɔezu pa.

8

Fitinaiti sei velei ti-zeizuweti

¹ Góogó GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é gɛ ma:

² «Bɔɛ Aalɔn vɔ, è gɛ ma: Siɛgi zu è fitina lɔfelaiti seizu la ti-zeizuweti, da ti ze ga pagɔ, nii a kɛ ti-ma zezei da gɔla fitina ze anii gɔkala, velela velei.»

³ Aalɔn kɛɛni gɔna. E fitinaiti seini, fitina ze anii gɔ velela velei, egevelei Góogó GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

⁴ Pɛtɛ velei fitina ze anii bɛtɛni la, é gɛni ga zanu dogai, é zo kɔgɔi ma, é lɛ ma wulu vuaiti pɔ. Ti fitina ze anii bɛtɛni, é zoloo naama gɔzavigi ma, nii Góogó GALAGI dɛɛni ga Moize.

Leevi nuiti fee vai GALA bɛ

⁵ Góogó GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é gɛ ma:

⁶ «Leevi nuiti sege Izelayele nuiti saama, è ti ɲade.

⁷ Wɛlɛ velegi da ti ɲade da. Da ziei vaza ti ma, nii é ga ɲade dɛi, ti kpekai zege, ti ti-busei maavɛ pɛ bo da, ti ta-zegeiti gba. Tɔgi letemazu ti ɲadegai gɔna.

⁸ Ta niki zine bokpa gila sege, é vɛɛ veɛanii va, nii soloogai ma, naa gɔ é ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi. Dɔun da niki zine bokpangi velesiei zege, é gɛ ga koto gba zalaɣai.

⁹ Da li ga Leevi nuiti GALA daagomi sege velei laavɛ, è Izelayele nuɓuseiti kpein toli.

¹⁰ Da Leevi nuiti maabuɣa Góogó GALAGI va, Izelayele nuiti ti yeei la ti ma.

¹¹ Aalɔn gɔ Leevi nuiti fe nɔun bɛ, Góogó GALAGI, Izelayele nuiti bɛ, ta lɔ niina nà-botii zu.

¹² Leevi nuiti ta yeei vɛɛ niki zine felegɔiti unmaavɛ. Da ti gɔla ga zalaɣai, gilagi gɛ ga koto gba zalaɣai, zɔi gɛ ga gala zalaɣai, naa gɔ a kɛ koto gba zalaɣai gɔla Leevi nuiti bɛ, egevelei tɔgi la.

¹³ Da Leevi nuiti to Aalɔn ta ná-doun zunuiti kakala, è ti ve Góogó GALAGI vɛ.

¹⁴ Pele gɔna, da Leevi nuiti sei la ye, Izelayele nuiti saama, ta gɛ ga nɔnɔiti.

¹⁵ E zo názu ma niina, ta lɔ botii zu, ti da kɛ GALA daagomi sege velei wu.

«Maanɛvɛ è Leevi nuiti ɲade, è ti ve bè gɔna.

¹⁶ Mazɔlɔ ti veevɛ bè ɲegɛlɛin Izelayele nuiti saama, ga Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi. Gè Leevi nuiti segeve ga nɔnɔiti.

¹⁷ Mazɔlɔ doun zunu mɔungi kpein ka ga nɔnɔ, Izelayele nuiti saama, nuiti ti-lointi, ta suaiti ti-ma yiɔiti. Voloi gè doun zunu mɔungiti paani la Ezipete yooi zu, naama yeei gɔ gè ti makɛni la bɔgɔ vɛ.

¹⁸ Gè Leevi nuiti segeve, ga Izelayele nuiti ti-loun zunu mɔungiti potogi.

¹⁹ Gè ti veevɛ Aalɔn ta ná-doun zunuiti bɛ Izelayele nuiti saama, ga ti Izelayele nuiti ta-wotii gɛ GALA daagomi sege velei wu, ta botii gɛ ti ya, koto gba vai zu. Naazu faa ɲɔu la gɛa ga Izelayele nuiti, mazɔlɔ ti la maabuɣazu seizu ɲadegai va.»

²⁰ Moize ta Aalɔn, ta Izelayele nu vɛbɛi kpein, ti naa gɛɛni Leevi nuiti ta-vaa zu, nii kpein Góogó GALAGI ma levei veeni Moize ya, é vile ti va.

²¹ Leevi nuiti ti bɔgɔ ɲadeni, ti ta-zegeiti gba. Aalɔn ti veeni Góogó GALAGI vɛ, é tɔgi ma ɲade fai laazeeli koto gba vai zu ti vɛ, nii a kɛ ti ɲade.

²² Naa voluma, Leevi nuiti ti lɔni botii zu, GALA daagomi sege velei wu, Aalɔn ta ná-doun zunuiti zeezu. Ti kɛɛni ta-vaa zu, egevelei nɔ Góogó GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Leevi nuiti ta-wotiɣe gɔnagi liegɔi

²³ Góogó GALAGI bɔɛni mɔnɔ Moize vɔ, é gɛ ma:

²⁴ «Leevi nuiti ti kona vuufelego maazu loolugoi (25) zolobgai, eyesu é le zeemaazu, ta lo botii zu, ti da ke GALA daagomi sege veleri wu.

²⁵ Zoi a kona vuuloolugoi (50) zolobna, naa ná-botii ga gwe niina, é la mo botii gea.

²⁶ Toja zoo é da bo keegfeleaiti ba GALA daagomi sege veleri wu, naati ta-wotiiti su, kele to bogoi la mo botii gea. Pele gana da Leevi nuiti ta-boti vaiti so da.»

9

Pake fetii gula vai tevebai zu

¹ Konagi velesiei ma alu mounji ma, ti gula voluma Ezipete yooi va, Goofo GALAGI boeni Moize vo, Sinayi gizei ma levebai zu. E geni ma:

² «Kenizelayele nuiti ti Pake fetii gula ma gu logai ma.

³ Wa ma vetii gula niima alugi ma volo puugo maazu naanisiiei (14) ma, kpokoi. Wa ma vetii gula, egvelei no deveiti ta togiti feai la, é lo ba.»

⁴ Moize boeni Izelayele nuiti po ga ti Pake fetii gula.

⁵ Ti ma vetii gulani Sinayi tevebai zu, alu mounji ma volo puugo maazu naanisiiei (14) ma, kpokoi, ti ke no kpein, egvelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Nuiti ti la padeni, é va zoloo tagi ma

⁶ Nui tanigaani ti geni na, ti la zooni ti va Pake fetii ta gula, tozei ti bogoi gozoni ga ti voofo vai poomai ta va. Ti liini ma volo na no Moize vo be ta Aalon,

⁷ ti ge ma: «Tagi maavele ma gi bogoi gozove, tozei gi voofo poomai va. Leeni vaa zu gi maa la neni, gi va va ga ga-vebanii, gi va fe Goofo GALAGI ve vama, ga Izelayele nui zaiti, ma gu logai ma?»

⁸ Moize geni ti ma: «A maaaboun ve, ge li, ge woilo Goofo GALAGI wooi ma, nii é bosu wa-vaa zu.»

⁹ Goofo GALAGI geni Moize ma:

¹⁰ «Bo Izelayele nuiti po, é ge ti ma: Ni nui ta a gena na wo zaama, niizu baa yeegefalaiti su ti vaazu, a bogoi gozona tagi letemazu, tozei voofo poomai ta va, baa é sie ma goozama, toja zoo no é Pake fetii gula Goofo GALAGI lebi vai ma.

¹¹ Alugi velesiei ma volo puugo maazu naanisiiei (14) ma, kpokoi ga ta Pake fetii gula la, ti baala zivoi mi, ta bului nii leve la su, ti pee tufa wanaiti ba.

¹² Ti mina tanope ze sobu va zeeli, ti mina ma gaei tanope gale. Ta zie egvelei deveiti ti la, é lo Pakegi va.

¹³ Kele zoi nape padegai tagi letemazu, é la sie ma, é Pake feti vai ge ga faalakobai, naa be ka leve na-nubuseiti ba, na-faagaazagi ma gasoi ga la unma, tozei é la na-vebanii veeni Goofo GALAGI ve ma gu ma.

¹⁴ Ni wein ta ga zeini wo zaama, é po é Goofo GALAGI na-Pake fetii gula, toja zie egvelei Pakegi ma logi la ta ma leveiti. Seikogoma nu ve zou nu va, niima lo gila kpe no ga a ze ti ma.»

Tonabiingi nii é geni ga poogi ga GALA ka ti zaama (Egezode 40:34-38)

¹⁵ Voloi sege vele padegai gaaloni da, nii zeele woo gesui geni bu, tonabiingi veeni ma. Kpokoi, eyesu sobui, é geni sege vele padegai ma eg abuzogi.

¹⁶ E geni gana no yeenope su: Foloji, tonabiingi geni vezu sege veleri ma, kpidii ma ziegi zu, é geni gulazu eg abuzogi.

¹⁷ Siégi zu tonabiingi ɣeni wuzegezu la, é zegɛ sege velei maazu, názu ɣa Izelayele nuiti ti bena lii la, ve a la lona ná, ti vu miná.

¹⁸ Ɔooɣɔ GALAGI ná-devei ɣa Izelayele nuiti ti bena zegɛ la ti-vuuzuve, a la ná-devei veena, ti vu mɔnɔ. Ni nɔ tonabiingi ɣa de veeni sege vele ɲadegai ma, ti la ɣeni zegɛzu ná.

¹⁹ Anɛɛ tonabiingi a la lebi pa sege vele ɲadegai maazu sugooza, Izelayele nuiti ti ɣeni ɣolozu Ɔooɣɔ GALAGI wooi ve, ti la ɣeni liizu.

²⁰ Tanisu tonabiingi ɣeni foloi tanigaani nɔ ɣeezu sege vele ɲadegai maazuve, sienɔpe su, ti ɣeni nɔ Ɔooɣɔ GALAGI ná-devei maaɔunsu, ti va vu ti-vuuzuve, ɓaa ti va wuzegɛ ti-vuuzuve.

²¹ Tanisu ɓalaa tonabiingi bena ye adave ta nɔ kpɔkɔi eyesu geelaalao, ɓaa é ke nɔ ga folo ɣila, kpidi ɣila, é bena wuzegɛ nɔ feya, Izelayele nuiti ti wuzegɛ ti-vuuzuve.

²² Ni a la yena sege vele ɲadegai ma, é ke ga folo felegɔ, ɓaa alu gila, ɓaa é wola lebi sugooza, Izelayele nuiti ti la ɣeni ti-vuuzuve valibosu, eyesu tonabiingi wuzegɛ.

²³ Ɔooɣɔ GALAGI bena devei ve pe, Izelayele nuiti ti va vu ti-vuuzuve, ɓaa ti va wuzegɛ ti-vuuzuve. Ti ɣeni ti-losuɓeti kpein keezu, ti ɣolo Ɔooɣɔ GALAGI ná-deveiti be, eɣevelei é devei veeni la Moize ya.

10

Puvu felegɔiti ti ɓeteni ga walii

¹ Ɔooɣɔ GALAGI ɓɔeni Moize vɔ, é ɣe ma:

² «Puvu felegɔ ɓete ga wali loɣai. Ta ɣe è ya, è ɗa bebei loli da, é ɣe ga poogi nuiti be sie wo fai zu, wa ɣena zegɛa wo-vuuzuve.

³ Ta puvu felegɔiti feena vɔɔma, bebei kpein ka maaɔ è vɔ be, GALA daagomi sege velei laave.

⁴ Ni ta puvu gilagi nɔ veena, Izelayele ɣundigɔiti, bolodama ɣundigɔiti nɔ ɣa, ta maaɔ è vɔ be.

⁵ Siégi zu wo feezu la ga goo ɣaabaingai, niiti ti vuuni folo ɣulazu velei, naati ta wuzegɛ, ti siei lozei.

⁶ Siégi zu wo feezu la ga goo ɣaabaingai, ná zeizu velesiei, niiti ti vuuni nu yeezazu velei, naati ta wuzegɛ, ti siei lozei. Puvu goo ɣaabaingai ɣa ɣe ga sie wo fai ma vooɣi.

⁷ Wa ɗa fe ɓalaa bebei loli fai ma, kele názu wo la puvugi vea ga goo ɣaa va ɓain.

⁸ «Zalaɣa ɣula nuiti ti ga Aalɔn mavofodaiti, naati gila nɔ ɣa ta ɗa puvugiti fe. Naa ɣa ɣe ga ɣooɣɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be.

⁹ «Siégi zu wa ɣena la wa-yooi zu, wa ɣena lia kɔɔmave wo zili nuiti daalɔɣɔma, ti laale wo wu, wa puvugi ve, wo goo ɣaabaingai, naazu ná ɣize wo zu, nɛi gè ga Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI. Ná wo unmɔɔ, gè wo ɣula wo zili nuiti zea.

¹⁰ Wa puvugi ve, wa-ɣoozunɛɛ voloiti, ta wa-volo wolaiti, ta alugi ma volo mɔungiti, siégi zu wo gala zalaɣaiti kulazu la, ta ziilei zalaɣaiti. Toɣa ɣe ga zaɓui, wa-ƆALAGI ɣize wo zu. Ná ga Ɔooɣɔ GALAGI, wa-ƆALAGI.»

SIÉ È ZO SINAYI GIZEI MA, È ZEELI MOABE ƆWÈPELEMAUÈ

(10:11--21:35)

*Izelayele nuiti sege vai
Sinayi gizei vɔ be*

¹¹ Konagi velesiei, ma alugi velesiei ma volo vuufelegɔi (20) ma, tonaɓiingi zegeni sege vele ɲadegai maazu, nii zeele woo gesui ɣeni bu.

¹² Izelayele nuiti ti zegeni Sinayi tevebai zu, ti li, egevelei devei veeni la, é vile ta-zie vai va. Tonaɓiingi loni Palan tevebai zu.

¹³ Ma moun ge ɣeni ga nii ti va zege ti-vuuzuve, egevelei Gooɔɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, nii ti sɔɔni Moize ya.

¹⁴ Nu bulugi nii gaalɛai ba Zuda ná-poogi wu, naa mounpa ka é vileni pelei ma. Zuda mavofodaiti ta-nu bulugiti ti ɣeni Aminadaɓe ná-doun zunui Naason ná-deveiti bu.

¹⁵ Isakaal mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Suaal ná-doun zunui Netaneyele ná-deveiti bu.

¹⁶ Zaɓulɔn mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Geelon ná-doun zunui Eliaɓe ná-deveiti bu.

¹⁷ Naa voluma, ti sege vele ɲadegai ɣulakulani ba, Geleson mavofodaiti ta Melali mavofodaiti ti sege, ti vile pelei ma.

¹⁸ Naa volu, nu bulugi nii gaalɛai ba Luɓen ná-poogi wu, naa vileni pelei ma. Luɓen mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Sedeyuul ná-doun zunui Elisuu ná-deveiti bu.

¹⁹ Simiyɔn mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Sulisadayi ná-doun zunui mavofodai Selumiyele ná-deveiti bu.

²⁰ Gade mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Deyuwele ná-doun zunui Eliazafe ná-deveiti bu.

²¹ Naa volu, Kegate mavofodaiti ti ada ɲadegai ma zɔɔlaiti segeni, ti vile pelei ma. Leevi nui zɔiti ti ɣeni sege vele ɲadegai veɛɛɛzu ba, ti to, aisa Kegate nuiti ti va va.

²² Naa volu, nu bulugi nii gaalɛai ba Efelayime ná-poogi wu, naa vileni pelei ma. Efelayime mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Amiyude ná-doun zunui Elisama ná-deveiti bu.

²³ Manasee mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Peedaasuul ná-doun zunui Gameliyele ná-deveiti bu.

²⁴ Benzamen mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Gideyɔni ná-doun zunui Aɓidan ná-deveiti bu.

²⁵ Naa volu, nu bulugi nii gaalɛai ba Dan ná-poogi wu, naa ɣeni ga voluzui, é vile pelei ma. Dan mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Amisadayi ná-doun zunui Ayiyezɛɛl ná-deveiti bu.

²⁶ Aseel mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Wɔkelan ná-doun zunui Pagiyele ná-deveiti bu.

²⁷ Nefetali mavofodaiti ta-nu bulugi ɣeni Enan ná-doun zunui Ayila ná-deveiti bu.

²⁸ Izelayele nuiti ta-nu bulugiti ta-zeikpasui ɣeni ga ná, siegi zu ta la ɣena siei woga da, ti va zege ti-vuuzuve.

Ti zege vai Sinayi

²⁹ Moize ɣeni nekoi, Madiyan nui Leyuwele ná-doun zunui Gɔɔɓaɓe ma: «Gá ga li zooi naa zu, nii Gooɔɔ GALAGI minazegeni la gi ve, ga toɔa fe gi ve. Ua, ade li, da ɣe gaane zu, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI minazegeni ga toɔa faa vago ɣe Izelayele ve.»

³⁰ Gɔɔɓaɓe ɣeni ma: «Gè la vilesu è volu. Ziimai ɣa ga gè ɣale ma nà-zooi zu, nà-nubuseiti pɔ be.»

³¹ Moize ɣilini ma, é ɣe ma: «Nà è maanɛɛɛzu, mina zege gi volu, mazɔɔɔ è tevebai nii zugweɛ gola, ta adaveti gá zoo gi vu ná, da ɣe gi ve ga totuɣɔi.

³² Ni da gi maazaana, da donɔ zɔɔɔ naama ani vagoiti kpein su, nii Gooɔɔ GALAGI vaazu ti veezu gi ve.»

³³ Izelayele nuiti ti liini, ti zeŋe Ɔooŋo GALAGI ná-gizei ma, ti folo savago ziei woni. Naama volo savagoti daawu, Ɔooŋo GALAGI ná-minazeŋe kesui ŋeni loni ti luŋo, é da ada ŋaizie ti ve, ve ta looŋo ná.

³⁴ Siŋgi zu ta la zefena la ti-uuuzuve, Ɔooŋo GALAGI ná-tonaŋiingi ŋeni zelesu ti maazu foloi.

³⁵ Minazeŋe kesui lii la ŋilagila, Moize ŋeni GALA falii ŋeezu, é da ŋe: «Wuzeŋe Ɔooŋo GALAGI, è zili nuiti ti vaza, niiti ti è wainzeŋezu, naati ti vela è va!»

³⁶ Siŋgi zu ta la zeina la, é ŋeni ŋeezu ma: «Da volu Ɔooŋo GALAGI, da-nubuse bulu moimŋingiti saama, ti ga Izelayele nuiti!»

11

Izelayele nuiti ta-unsuyeli lo fai

¹ Foloi ta, nubuseiti ti unsuyelii loni, ti daazeeli Ɔooŋo GALAGI ma. Siŋgi zu Ɔooŋo GALAGI naa menini da, é yiiŋaawanani. Ɔooŋo GALAGI ná-abui soni ti-uuuzuve, é naa ŋobave ŋala.

² Nubuseiti ti woŋfulani Moize ma, naa Ɔooŋo GALAGI maaneene, abui za.

³ Ti naama adave laasei peeni ga Tabeyela (nii poluve ga «ada ŋalai»), mazolo ná ŋa Ɔooŋo GALAGI ná-abui soni ná ti-uuuzuve.

Bebi suai maaloli fai

⁴ Nu ŋiligiti ti ŋeni ga weinti Izelayele nuiti saama, naati ti-yiimave laaveni ga gaazuŋulapo vaiti. Názu ŋa Izelayele nuiti ti toozeini la ga kpeei loa, ti da ŋe: «Ni gá la zoo gi da sua zolo, gi mi!»

⁵ Gá ŋitoozu kalei zu, gi ŋeni miizu Ezipete yooi zu, geya la ba, ta kilikamaiti, ta pasetekegiti, ta yava laa kpaazagiti, ta yava baazagiti, ta yava velevelegiti!

⁶ Niizu gá ga ŋana. Gi valage anii kpein ma, kenii no manegi, yeenope no manegi!»

⁷ Manegi ma ŋazaigi ŋeni eŋe kŋiandelegi ma ŋaei, gaazuve ŋe eŋe gulu mana maku neeneŋi, daaseigi ga bedeliwume.

⁸ Nubuseiti ti bena ŋula, ti vaza, ti da zeve, ti da golowolo ga daamiani siŋa ŋotui, baa ti siŋa kodai zu, ti gili diŋii zu, ti ke ga bulu velevelegi. Ná-nei ŋeai eŋe bulu velevelegi gulo ba.

⁹ E ŋeni uuuzu kpidii ti-uuuzuve, ta noŋai.

¹⁰ Peleyeŋei ŋilagilagi uuuni ná-seŋe ŋotai laave, é da kpeei loo. Moize nubuseiti gooi menini, ti da wolo. Ɔooŋo GALAGI wola yiiŋaawanani. Moize wola gaazuŋilini.

¹¹ E ŋeni Ɔooŋo GALAGI ma: «Lee vaa ŋou ŋa è keezu ga ze, nèi gè ga da-wotiŋe nui? Lee vaa zu gè la zaalai zoloni è ŋaazu? Da zoo ŋale è niima nubuseiti kpein ta-ŋaso la non unma?»

¹² Nà ŋa gè niima nubuseiti kpein sologa baa? Nà ŋa gè ti vilega etea baa, è ŋeezu mà: «Ti ve yii la, eŋevelei doun deei a da ná-niimiŋolegi zo la,» gè naa ŋe eyesu gi zeeli naama yooi zu, nii è ma minazeŋe boni ti-memewolani be, ga da feezu ti ya?»

¹³ Mini ŋa nà suai zolona, gè va gaagwe niima nubuseiti kpein ba, ti wolo zu koba, ti da ŋe ma: «Suai ve gi ya, gi mi!»

¹⁴ Gè la zooga, nà ŋila ko, gè va niima nubuseiti kpein ta-ŋaso zeŋe. Gola wuiwe mà!

¹⁵ Ni da po è zaalai la mà, zenvui zeŋe, aisa è va so ŋani, gè mina nà-maanoŋi ŋa!»

*Kundiŋi vuulfelaiti (70) pee vai
Moize va*

16 Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Zunu vuulɔfela (70) ḡaale ba bɛ̀, è ti ḡula Izelayele ḡundiḡiiti saama, zunui niiti è ti ḡwɛɛ ga ta ga sɔbelama nua, nuɓuseiti ta-ḡundiḡiiti. Ua ga tiye GALA daaḡomi seḡe velei laaue, wo lo ná uɔma, wa tiye.

17 Nà yeizu ná, ḡè bɔɛ è uɔ, nà ta zeḡe zenvui naa va, nii é è va, ḡè fe ti ya, naa ḡa a ke, wo niima nuɓuseiti ta-ḡasɔi zeḡe uɔma, da ḡila è mina mɔ seḡe.

18 Da ḡe nuɓuseiti ma: «A bɔḡo jade lina voloi vaa zu, wa vaazu suai miizu, tɔzei wo wɔlɔue Gooḡo GALAGI woizu ga: Ee, ni ḡá la zoo gi sua mi! Gi ḡea gaane zu Ezipete yooi zu! Naa ḡa é ba, Gooḡo GALAGI ḡa vaazu suai veezu wo ya, wo mi.

19 Wa vaazu miizu ḡo, é la nɔ ga folo ḡila faa, baa folo felegɔ, baa folo lɔlugɔ, baa folo puugɔ, baa folo vuufelegɔ (20).

20 Kele wa yesu miizu eyesu alu gila, eyesu é ḡula wo-zokpai zu, unpili wɔin da wo zo. Mazɔlɔ wo Gooḡo GALAGI veleviliga, nii é wo zaama, wo wɔlɔa gaazu, wo ḡe ma: Leeni vaa zu deḡemu gi zeḡeai Ezipete yooi zu?»

21 Moize gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Niima nuɓuseiti ḡè ti zaama, ḡá ga zunu waaundɔzita (600 000), è minazeḡe naati be ga ta suai mi alu gila daawu neḡelein!

22 Ta baalagiti paa ti ve, ta nikeiti, é va kula ḡe ti va? Anɛɛ ni nu ḡa kpolodei wu ḡaleiti kpein kpeezu ti ve, toḡa kula ḡe nei?»

23 Gooḡo GALAGI gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gooḡo GALAGI yee ḡa wola buḡa baa? Su la mɔ ḡoozani, da naa ḡa, ni ḡite ve, baa ze ve, ga ni nii ná bo, toḡa da vile su.»

GALA Zenvui yei vai kundigɔ vuulɔfelaiti (70) ma

24 Moize ḡulani, é Gooḡo GALAGI laawooi wo nuɓuseiti ma. Naa volu, é zunu vuulɔfelaiti (70) gaaleeni ba, ta-ḡundiḡiiti saama, é ti lo seḡe velei maḡoolii zu.

25 Gooḡo GALAGI yeini tonabiingi zu, é bɔɛ pɔ. Zenvui nii é ḡeni Moize va, é ta zeḡeni naa va, é fe kundigɔ vuulɔfelaiti (70) zea. Siḡi zu zenvui yeini la ti ma, ti tɔzeini ga bɔɛa eḡe GALA goo wo nua, kele ti la ḡeni lebini ga.

26 Zenvui yeini balaa zunu felegɔ ma ti-vuuzuve, gilagi laaseigi ḡeni ga Eledade, zɔi laaseigi ḡe ga Meedade. Zenvui yeini ti ma, mazɔlɔ ti-laaseigi zɛveni zunu vuulɔfelaiti (70) saama, kele ti la ḡeni zeḡeni ti-vuuzuve, ti va li seḡe velei uɔ be. Ti tɔzeini ga bɔɛa eḡe GALA goo wo nua.

27 Zunu lounḡoi ta bizeni, é li, é bo Moize ma, é ḡe ma: «Eledade ta Meedade ta GALA ná-kulakelema vaiti bosu ade-vuuzuve.»

28 Nun ná-doun zunui Zozuwe, nii é ḡeni ga Moize ná-kpɔba nui, é zo ná-doungo ziegi zu ma, naa ḡeni ma: «Màliḡii, Moize, pele leve ti luḡo, ti be naa ḡeezu!»

29 Moize ḡeni ma: «Da mà lolo ḡulazu? Gooḡo GALAGI ná-Zenvui yei Izelayele nuɓuseiti pe ma, ti ḡe ga GALA goo wo nuiti!»

30 Moize ta Izelayele ḡundiḡiiti ti ḡaleni ma ti-vuuzuve.

Kakalogiti

31 Gooḡo GALAGI fiilei leveni kpolodei ḡa, é va ga kakalogiti, ti vu ti-vuuzuve maḡoolii zu, é ḡaku ná ma ga folo ḡila sie lieḡo. Ti zooi maabidini, eyesu é le ga metele ḡila sɔligɔ.

32 Nuɓuseiti ti loni ḡḡo ma naama voloi, ta ma bidii kpein, ta mɔnɔ poluma voloi neḡelein, ti da kakalogiti so. Nu nɔpe ge la ḡeni seḡeni, é va yei kilo waasavagɔ (3 000) zeeḡḡowu. Ti ti zuvieni, ti da fo ti-vuuzuve maḡoolii kpein su.

³³ Suai naa yeni nɔ ti-laavɛ, ti la de numani, eyɛsu Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawana ti ma, ɛ maanɔɔɔi vɛɛ nuɔuseiti ba.

³⁴ Ti naama adavɛ laaseigi vɛɛni ga Kibelɔte-Gataava (nii poluvɛ ga «gaazuɔfulapɔ ɔabayeɔɛiti»), mazɔlɔ miná ɔa ti naati ma mɔinmɔin maɔɔfuluni ná, niiti daamii vai ma ɔaazuɔfulapɔi ti zoni.

³⁵ Nuɔuseiti ti sieni lɔɔzeini, ti zeɔɔ Kibelɔte-Gataava, ti va Gaseelɔte, ti vu miná.

12

Miliyame ta Aalɔn

ti vaa vai Moize ma

¹ Moize Kuse anzanui ta zeɔɔeni ga anza. Miliyame ta Aalɔn ti ɔɛni vaazu ma.

² Ti ɔɛni ma: «Moize ɔila nɔ lei Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔai pɔ! Kpɔvɛ gá balaagi gi vɔ!» Gɔɔɔɔ GALAGI ti-wooi menini.

³ Tama Moize ɔɛni ga ɔɔɔmaayei nu gola, ɛ leve nui pe ba eteai zu.

⁴ Gaamago nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI Moize lolini, naa vɛɛ Aalɔn va, ta Miliyame, ɛ ɔɛ ti ma: «À ɔomi, wo savago, GALA daaɔomi seɔɔ vɛlei vɔ be.» Ti liini ná.

⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI yeini tonaɔiingi zu, ɛ lo seɔɔ vɛlei laavɛ maazuɔvɛ. E Aalɔn ta Miliyamɛni tolini. Ti felegɔ ti vaani.

⁶ E ɔɛni ti ma: «À woilo, nii ɛ bɛ, gɛ bo wo ma! Siɛgi zu GALA goo wo nu a ɔɛna la wo zaama, ná, Gɔɔɔɔ GALAGI, ná da ɔɔɔɔ leɛ la kulakɛɛmai zu, gɛ ɔɔɔ pɔ segi zu.

⁷ Kɛɛ ɛ la ɔana ga ná-botiɔɛ nui Moize, nii ɛ ga lada nui ná-peɛwu vai kpein su.

⁸ Ná da ɔɔɔ pɔ ga wooi koleai, faa zuɔidi laade, gɛ ɔɔɔ leɛ la, ɛ ká. Lee vaa zu wo la luani, wo da va ná-botiɔɛ nui Moize ma?»

⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani ti laalɔɔɔma, ɛ li.

¹⁰ Tonaɔiingi zeɔɔeni nɔ feya seɔɔ vɛlei maazuɔvɛ, geei vɛɛ Miliyame ma mɛɛ, koleai eɔɔ kobe kolegi. Aalɔn wɛɛni ba, ɛ ka ga ɛ ɔɛa ga gee nu.

¹¹ Aalɔn ɔɛni Moize ma: «Soma málígíi, ɛ mina gá-ɔotoi ma ɔasɔi la gi unma, gi keai ɔimalalai zu!

¹² Ee, de-vaazeelai mina ɔɛ eɔɔ doin saai, ɛ va zɔlɔ, nii kpusei ta luulaa, aisa ɛ va zɔlɔ.»

¹³ Moize woɔɔulani Gɔɔɔɔ GALAGI ma, ɛ ɔɛ ma: «Ee, GALA, ná ɛ maanɛɛɛzu, kɛɛ!»

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: «Ni kɛɛɔɔ a la ɔɛni laadei vuuni gaazuɔvɛ, ɛ la bena ye ma unfegi zu, eyɛsu folo lɔfela? A kpe, ɛ ɔula wo-vuuzuɔvɛ va, ɛ ke su ga folo lɔfela, naa voluma, wa yeezei bu niina, ɛ va wo zaama.»

¹⁵ Miliyame ɔulani ti-vuuzuɔvɛ va, ɛ ke ga folo lɔfela. Nuɔuseiti ti yeni ti-vuuzuɔvɛ, eyɛsu ɛ va, ɛ lɔ ti zaama mɔnɔ.

¹⁶ Naa voluma, ti zeɔɔeni Gaseelɔte, ti li, ti vu Palan teɔɔbai zu.

13

Kanaan yooi zuvɛɛ fai

(Tɔ Sevei Velesiɛi 1:19-33)

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔni Moize vɔ, ɛ ɔɛ ma:

² «Zunuiti teɔvɛ, ti Kanaan yooi zuvɛɛ, gɛ feezu Izelayɛle nuiti be. Yeelo nu ɔila ba, bolodai ɔilagilagi zu, seɔɔai kundígíiti saama.»

³ Moize Gɔɔɔɔ GALAGI wooi zoni, ɛ zunuiti teɔvɛni, ti zeɔɔ Palan teɔɔbai zu. Izelayɛle nuiti ta-ɔundígíiti ti ɔɛni ga tiye.

⁴ Ti-laaseigiti ti ɔɛni ga:

Luβen ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Samua, Zakuul ná-doun zunui.

⁵ Simiyən ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Safate, Ɔli ná-doun zunui.

⁶ Zuda ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Kalébe, Yefunee ná-doun zunui.

⁷ Isakaal ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Yigale, Zozefe ná-doun zunui.

⁸ Efelayime ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Ɔsea, Nun ná-doun zunui.

⁹ Benzamən ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Paleti, Lafu ná-doun zunui.

¹⁰ Zaβulən ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Gadiyele, Sədi ná-doun zunui.

¹¹ Zozefe ná-bolodai ta Manasee, tənəi ɣeni ga: Gadi, Susi ná-doun zunui.

¹² Dan ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Amiyele, Gemali ná-doun zunui.

¹³ Aseel ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Setuul, Mikayele ná-doun zunui.

¹⁴ Nefetali ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Naaβi, Vəfesi ná-doun zunui.

¹⁵ Gade ná-bolodai nənəi ɣeni ga: Geyuwele, Maki ná-doun zunui.

¹⁶ Zunuiti daaseigiti kana, niiti Moize ti leveni ga ti Kanaan yooi zuvete. Moize Nun ná-doun zunui Ɔsea laasei pɛeni ga Zozuwe.

¹⁷ Moize ti levegai ma ga ti Kanaan yooi zuvete, é ɣeni ti ma: «À leve ga lekɛmave nu yeezazuve yooi zu vele, wo zeeli gize yooi vɔ pelei,

¹⁸ wo ɣida zooi ná-fai wu. Wo ka velei é la, ta nuiti ti zeini ná, wo ti vete ni ti zuloge, ɓaa ni zebe la ti ya, ni ti moinve, ɓaa ni ti la moinni.

¹⁹ Wo zooi vete, ve ti zeini ná, ni page, ɓaa ni nɔuve, ta-laa wolaiti ta ɣale, ni sigigi ɣa ti ma, ɓaa ni é la ti ma,

²⁰ ani βete you ve, ɓaa ani la βetea ga, gulua ta ga, ɓaa ti la ná? A yiilɔɔ! A zooi zu wulu waai tanigaa zege.»

E ɣeni ga leezen waa mɔungi ma yeeɣeɣalai.

²¹ Zunui naati ti liini, ti zooi zuvete, é tɔzei Sin tevebai zu eyesu Legɔbe, Leβo-Ɔamate ɣobave.

²² Ti leeni lekɛmave nu yeezazuve yooi zu, ti zeeli Geebelən. Ayiman ta Seesayi ta Talemayi nuiti ti zeini ná, Anake mavofodaiti. Geebelən laai loni, é ke ga kona dɔfela aisa Soan va lo, nii é Ezipete yooi zu.

²³ Ti zeelii ma Esekole nemei zu, ti leezen ansaɣɔgi ma βeke gila teveni ba, nii leezen ɣɔpɔgi ɣeni zeleni ba. Bui velei ma, ti dɔni gului ɣa, nu felegɔ da ɣɔma, ti sege. Ti gelenade wului ma waaiti seɣeni ɓalaa, ta kooleɣoolegiti.

²⁴ Ti naama adave laasei pɛeni ga Esekole nemei (nii poluve ga «anii ɣɔpɔgi ma nemei»), tɔzei leezen ɣɔpɔgi va, Izelayele nuiti ti teveni ná.

²⁵ Ti ɣaleni ma, ti zege zooi vetesuve, folo vuunaanigɔ (40) ɣa ti keeni.

Nene puugɔ maazu felegɔiti (12) *ta-voluvaawo gooi*

²⁶ Ti vaani, ti Moize ɣa, ta Aalən, ta Izelayele vebɛi kpein, Palan tevebai zu Kadese. Ti voluvaawo ti ma ga nii kpein ti kaani, ti zooi zu wulu waaiti deɛ ga tiye.

²⁷ Wɛle poluvaawo gooi va, ti boni Moize ma: «Gi zeelini zooi naa zu, ve è gi leveni ná. Gaama zu, zou ve, ve nənəi ta kɔin gulɔi vooɔaai ná, naa wulu waaiti pɛte.

²⁸ Kɛle-o, nuiti ti zeini ná, ti wola zubaave. Taaiti bɔɔlɔve, sigigi ti ma. Gi Anake mavofodaiti ɓalaa pɛtege ná.

²⁹ Amaleke nuiti ta zeini nu yeezazu velei. Ɔete nuiti, ta Yeebuse nuiti, ta Amɔɔl nuiti ta zeini gize yooi zu. Kanaan nuiti ta zeini Kpolode Wolai laave, ta Zuluden nemei zu.»

³⁰ Názu ɣa Kalébe ɣaabaani la ga é nubuseiti gaabe, niiti ti tɔzeini niina ga wuzegɛa Moize laalɔɣɔma. E ɣeni ti ma: «Ade li ná! Ada vɔni zooi ma, de sege. Mazɔɔ ma ɣaabaai ɣa ade ya.»

³¹ Kele zunuiti ti ɣeni ga ná-siepoluiti, naati ti ɣeni ɣeezu ma: «Ma zobo ge la ade ve, de va laale nuuma nuɓuseiti bu, mazɔɔ ti zubaave de va.»

³² Ti tɔzeini Izelayele nuiti gaazu ga zooi naa ná-fai zuvalaga, nii ti liini ti ka, ti ɣeni ma: «Zooi nii gi subizaai, gi suvete, toɣa ga zooi nii é naati paazu, niiti ti vaazu, ti ze ga. Nuiti kpein gi ti ɣaai ná, ta ga nu ɣoozagiti.»

³³ Gi kooza nuiti kaave ná balaa, Anake mavofodaiti, nu ɣoozagiti ma zuwuzui. Gi ɣea ti ɣoba, é ɣe gi ɣaazu, eɣe gá ɣe ga kotogiti nɔ, tiya balaa, ti ɣaazu, gi ɣeni eɣe kotogaa nɔ!»

14

Izelayele nuiti kpaka fai

¹ Izelayele nuɓuseiti kpein ti kpeei looni, ti nii wɔɔzu naama bidii.

² Ti unsuyelii lɔni Moize ta Aalɔn laalɔɣɔma. Nuɓuseiti kpein ti ɣeni ti ma: «Ni sugila gi zaani Ezipete yooi zu, ɓaa tevebai zu!»

³ Leeni vaa zu ɢooɣɔ GALAGI pɔ ga é va ga giye niima yooi zu, ti va gi vaa ga kɔɔi, gi-anzaiti, ta gi-lointi, ti va ɣe ga gi zili nuiti daamianigi? E la ɣea gi ve ga faa vago ɓaa, ga gi ɣale ma Ezipete yooi zu?»

⁴ Ti ɣilagilagiti ti ɣeni ɣeezu ɓooɣɔ ma: «Ade yeelo kundigɔ ɣila ba, de ɣale ma Ezipete yooi zu!»

⁵ Moize ta Aalɔn ti looni zooi ma, ti laavee Izelayele nuɓuseiti kpein gaazu, ti ɣaalɛai ba.

⁶ Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, nu felegɔi naati, ti ɣeni zɔiti ba, teiti ti liini zooi zuveteɔsu, ti felegɔ ti ta-zegɛiti balini ga,

⁷ ti ɣe Izelayele nuɓuseiti kpein ma: «Zooi nii gi subizaai, gi suvete, toɣa ga zou vago wola.»

⁸ Ni ɢooɣɔ GALAGI ɣa ade ve, toɣa ade lɔ zooi naa zu, é fe de ve, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi voovaai ná.

⁹ Toɣa nɔ ga, à mina wuzegɛ ɢooɣɔ GALAGI laalɔɣɔma. A mina lua zooi naa zu nuiti ba, mazɔɔ ta ɣeezu nɔ ga ade-ɣɔnɔ, niinigi é ɣea ti makesu, naa maagooza ti va, tama ɢooɣɔ GALAGI ɣa ade va. Degemu, à mina lua ti va pa!»

¹⁰ Nuɓuseiti kpein ti ɣeni ɣeezu, ti ti zɔɔ ga kɔtui, ti ti vaa, kele gaamanɔ ɢooɣɔ GALAGI ná-ɛbiyai ɣulani kelema Izelayele nuiti be GALA daagomi seɣe velei maazu.

¹¹ ɢooɣɔ GALAGI ɣeni Moize ma: «Niima nuɓuseiti ta yesu belevilisu eyesu siegi begele zu? Ta yesu ɣelezu ga ti mina la dà, eyesu siegi begele zu? Anee ge poo gola mɔinmɔin kea ti zaama.»

¹² Nà ɔɔɔ zeebei veezu ti va, ge ti-ma zuwu ɣaaleve, naa volu nà zii betezu, é ɣula é zu, nii sebei a wɔɔɔ, ta é mɔin Izelayele va!»

¹³ Moize ɢooɣɔ GALAGI woogaaɔoteni, é ɣe ma: «Ezipete nuiti ti kwee ga ɔa ɣa é niima nuɓuseiti kula ta-yooi va ga ɔa-zebai.»

¹⁴ Ti boge niima you zu nuiti kpein ma. Ti menige ga ɔa, ɢooɣɔ GALAGI, ɔa niima nuɓuseiti saama, ɔa ɓooɣɔ leezu kpezekele. Ti menige ga ɔa-lonabiingi ɣa zelɛni ti maazu, ɔa losu ti lugɔ foloi tonabiingi zu, ta kpidii abuzogi zu.

¹⁵ Ni ɔa niima nuɓusei kpein paana eɣe nu ɣila, zooiti ti è-ɣeevaiti ma woomeniga, è ti ɣeai, naati ta vaazu ɣeezu ma:

¹⁶ «ɢooɣɔ GALAGI la bena zobo sɔɔɔ, é va li ga nuɓusei teiti zooi naa zu, nii é ma ɣona woni ga é fe ti ya, naa ɣa é keai é ti vaa tevebai zu.»

¹⁷ Niizu Málígíi, nà è maanɛɛɛzu, ɔa-zobogi ɣula kelema ga zebai pe, eɣevelei è boni la gi ma ga:

¹⁸ «ɢooɣɔ GALAGI yii la ɔa ga ɣula fala, kpɛteve woogɛɣiladai zu, toɣa ɔa faagaaza golai zuvaaye ta tɔ koloɣologi. Kele é la ɔa ga sɔba nui levea ga

sɔbalala nu, toɣa doun keɛɣɛiti ta-vaagaaaza golai zala ti-lointi ma, eyesu yamani zavasiɛi ɓaa naanisiɛi.»

¹⁹ Nà è maanɛɛɛzu, niima nuɓuseiti suvaaye ga ta-vaagaaaza golai, da-woodɛɣiladai maavele ma, eɣɛvelei nɔ è niima nuɓuseiti suvaayesu da, è zo ti ɣula voloi ma Ezipete yooi va, é zeeli za ma.»

²⁰ Ɔooɣɔ GALAGI ɣɛni ma: «Gè ti maavaayega, eɣɛvelei è falia la.

²¹ Kele eɣɛvelei gè vulua la ga ɣite, nɛi gè ga Ɔooɣɔ GALAGI, nà-ɛbiyai eteai pɛ daavegai, gè ɣonaa ga:

²² Nui niiti ti nà-ɛbiyai ɣaani, ta poo golaiti gè ti ɣɛni Ezipete yooi zu, ta tevebai zu, ti sùɣɔɣɔ daa ɣea puu, ti la ɣoloni bè,

²³ ti taɣila kpalaa, ti la zooi naa ɣaa, nii gè ma minazeɣe boni, gè ɣona su ti-mɛmɛwolani bɛ. Teiti kpein ti bèɛviligai, taɣila kpalaa ge la ɛa ná.

²⁴ Kele nà-botigɛ nui Kalɛbe, ɣi kili ka é ɣɛni naa vɛ, keɛvɛ bè ga woodɛɣila nu eyesu ɣɔ. Naa ɣa é ba, nà ɛ ga naa, ma yooi zu, vɛ é liini ná, mavofodaiti ta naa zɔɔɔ.

²⁵ Tei Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti zeini nɛmɛi zu, lina sobu nɔ, wa nuiti gaagalesu ma tevebai zu, wo li ga Seeli Kpoloɗɛi vɔ pelei.»

²⁶ Ɔooɣɔ GALAGI ɣɛni Moize ta Aalɔn ma:

²⁷ «Nà niima nuɓuse ɲɔiti zesu ná, ti da unsuyelii lo dàalɔɣɔma, eyesu yeelɛ? Mazɔɔɔ gè Izelayele nuiti ta-unsuyeliiti mɛnigɛ, ti tosu dàalɔɣɔma.

²⁸ Ɔɛ ti ma: «Ɔooɣɔ GALAGI wooi ɣaa: Eɣɛvelei gè vulua la ga ɣite, nà wo zosu, eɣɛvelei wo wooiti bogai la gòizu.

²⁹ Wa za tevebai tei su, wo-ma vooɔmaiti ti la ná. Wɔiti dɔin ti wo ɣaaluni, é zo kona vuufelegɔ (20) ma, é ɛ zeemaazu, mazɔɔɔ wo unsuyelii logɛ dàalɔɣɔma,

³⁰ wo la mɔ ɔa zooi naa zu, nii gè ma minazeɣegi woni, gè ɣona ga wa ze ga, keni Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui.

³¹ Kele wo-lointi, wo ɣɛni ɣɛɛzu ma ta ɣɛ ga wo zili nuiti daamiani, nà liizu ga tiye ma yooi zu, ta zooi naa ɣwɛɛ, nii wo beɛviligai.

³² Kele wɔun, wa zaazu tevebai tei su.

³³ Wo-lointi ta ɣɛɛzu ga teveteve nuiti, kona vuunaanigɔ (40) laawu. Ta wa-woovaladai ma zalai zɔɔɔ ɣana, nii wo kea ga ze, eyesu wo pɛ wo za tevebai zu.

³⁴ Folo vuunaanigɔ (40) ɣa wo keɛni zooi zuvɛtesuvɛ, tama, wa wa-vaagaaaza golai ma zalai zɔɔɔ kona vuunaanigɔ (40) laawu, kona gila, folo ɣilagi votogi zu. Wa kwɛɛ naazu ga wa ɣɛlena bà, wa ɓala.

³⁵ Nà, Ɔooɣɔ GALAGI, nà ɣa kpɔɛai. Ungo, zekana gè vaazu niima nuɓuse ɲɔiti sosu da, ti ɣilii va, ti wuzɛɣe dàalɔɣɔma. Ta ɲɛɛɛzu tevebai tei su, ti za ná.»

³⁶ Zunuiti Moize ti leɓeni ga ti zooi zuvɛte, ti ɣalegai ma ma, ti nuiti unsuleveni, ti unsuyelii lo daalɔɣɔma, ga zooi zu vaiti suvala pelei.

³⁷ Ɔooɣɔ GALAGI zunui naati doɣani, ti za, tɔɔzei ti zooi ná-fai zuvalani.

³⁸ Zunuiti ti liini zooi zuvɛtesu, ti pɛ ti zaani, keni Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta Kalɛbe, Yefunee ná-doun zunui, naati nɔ ɣa ti yeɛni vulua.

Woozotala niinɛi

(Tɔ Sevei Velesiɛi 1:41-46)

³⁹ Siegi zu Moize Ɔooɣɔ GALAGI laawooi woni da Izelayele nuiti ma, nuɓuseiti gola ɣaaleini.

⁴⁰ Poluma zobui, ti wuzɛɣeni ga sobuzobui, ti ɛ gize yooi vɔ pelei, ti ɣɛ ma: «Gi koto ɣea, kele gá ga ɛ, vɛ Ɔooɣɔ GALAGI ɓɔɛai, é vile ná va.»

⁴¹ Moize ɣɛni ti ma: «Leeni vaa zu wo zeɣezu Ɔooɣɔ GALAGI wooi volu? Wo la zobo sɔɔɔga!

⁴² A mina ɛ, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI la wo zaama. Wo zili nuiti ti mina wo vaa fuun.

⁴³ Mazɔɔɔ wa Amaleke nuiti kaazu luɔɔ, ta Kanaan nuiti, wa ɔɔɔɔ vaa. Uelei wo voluavegai da Gɔɔɔɔ GALAGI va, ɛ la mɔ ɔɛa wo va.»

⁴⁴ Ti daani mɛɛ, keni ti ɛɛni gize yooi vɔ pelei, keɛ Gɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui la ɔɛni liini, ta Moize ɔalaa, ti va ɔɔla ti-vuuzuve va.

⁴⁵ Amaleke nuiti ta Kanaan nuiti ti ɔɛni vuuni gize yooi zu, naati ti yeini, ti Izelayele nuiti sakpe, ti ti ɔɔloɔlo, ti vile ti volu, eyesu ti li, ve ná laaseigi ga Gɔɔlema.

15

*Tɔgi ɛ lo vɛɛaniiti ba,
ta puya zalaɔfai*

¹ Gɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize vɔ, ɛ ɔɛ ma:

² «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔɛ ti ma: Siɛgi zu wo zeelizu la zooi naa zu, gɛ vaazu feezu wo ve ga wo zeí ná,

³ wa ɔɛna pɔ wo zalaɔfai kula Gɔɔɔ GALAGI ve, nii abui galazu, gala zalaɔfai, ɔaa minazeɔe daazeeli zalaɔfai, ɔaa vɛɛanii nui daai ɔɔsu, ɔaa zalaɔfai nii ɛ vilesu wa-GALA fai ma veti voloi ta va, wa ke ga niki, ɔaa baalagi, ɔaa bolii, nii ɛ ɔalazu, makugi nɛai Gɔɔɔ GALAGI ve.

⁴ Wa vɛɛaniiti kpɔ zalaɔfa zua ɔɔlagilagi pɛ ba. Wa ɔulu vukɔ vagoi kilo savago ɔɔ ba, gaayogai ga gulɔi lileɛ ɔɔla ta tukpe (1,5),

⁵ ta puya zalaɔfai ɔɛ ga ɔɔi lileɛ ɔɔla ta tukpe (1,5), ni zalaɔfa zuai ɔa ga baala zivoi.

⁶ Ni baala sine wolai ve, wa vɛɛanii ɔɛ ga ɔulu vukɔ vagoi kilo lozita, gaayogai ga gulɔi lileɛ felegɔ,

⁷ ta puya zalaɔfai ɔɛ ga ɔɔi lileɛ felegɔ. Naama zalaɔfai makugi ɔa nɛɛ Gɔɔɔ GALAGI ve.

⁸ Ni niki zinei ɔa wo kulazu ga zalaɔfai Gɔɔɔ GALAGI ve, ɛ ɔɛ ga gala zalaɔfai, ɔaa minazeɔe daazeeli zalaɔfai, ɔaa ɛ ɔɛ ga ziilei zalaɔfai,

⁹ wa ɔulu vukɔ vagoi kilo taavuuɔɔ ɔɔ ba ga vɛɛanii, gaayogai ga gulɔi lileɛ savago,

¹⁰ ta puya zalaɔfai ɔɛ ga ɔɔi lileɛ savago. Zalaɔfai ve, nii abui galazu, makugi nɛai Gɔɔɔ GALAGI ve.

¹¹ «Pele ɔana wo maanɛai wo niki zine zalaɔfai ɔɔla la, ɔaa baala sinei, ɔaa baala sine yivoi, ɔaa boli yivoi.

¹² Toganii moin va vele-o-vele, vɛɛanii ɔa vɛɛ ti ɔɔlagilagi va.

¹³ Izelayele nu ɔɔɔɔgi kpein maanɛve ɛ naama loɔi zo, a ɔɛna zalaɔfai ɔɔlaa, nii abui galazu, makugi nɛai Gɔɔɔ GALAGI ve.

¹⁴ Tɔ gilagi naa nɔ ɔa a zeí nubusei pɛ ma, ga faa ɔɔla nɔ anɛɛ wɛɛin ɛ ga seikɔɔma nui, ɔaa ná-pɛɛyɛɛi wo zaama wo-mavofodaiti kpein su, ni ta pɔ ti zalaɔfa ɔɔla, nii abui galazu, makugi nɛai Gɔɔɔ GALAGI ve.

¹⁵ Nubusei pɛ ka tɔgi naa zo, ga faa ɔɔla nɔ toɔa la ɛɛ gilagilagi pɛ ma, Izelayele nu vɛɛ seikɔɔma nu va. Naa ɔa ɔɛ ga ɔɔɔɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein bɛ, ta seikɔɔma nui, Gɔɔɔ GALAGI ɔaazu.

¹⁶ Tɔ gilagi, ta deve ɔɔlagi nɔ ɔa a ɔɛ ná wo pɛ bɛ, wa seikɔɔma nui.»

Bulu mɔungiti ma vɛɛanii

¹⁷ Gɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma:

¹⁸ «Bɔɛ Izelayele nuiti pɔ, ɛ ɔɛ ti ma: Siɛgi zu wo zeelizu la zooi zu, ve gɛ losu wo luɔɔ, wo li ná,

19 wo ma you zu bului miizu, wa gilazu zeje ba ga vebɛanii Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛ.

20 Siɛgi zu wo bului mɔsu da, wa ma mɔungi zeje ba, wo kula bɛ ga zalaɣai, eɣɛvelei wa da molo niinei nɔnɔi zeje ba la.

21 Vebɛanii ɣana, wa fe Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛ, ɛ ɣula wa-vuului nɔ-botii ɣɛa mɔungi zu, wo-mavofodaiti kpein su.

Tevezɛa ɣotoi ma zalaɣai

22 «Ni wa koto ɣɛɛna, wo la gaagɣilini ma, wo la tɔgi niiti kpein soni, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti veai Moize ya,

23 ɛ zo naama voloi ma Gɔɔɔɔ GALAGI deveiti feeni la, eyɛsu ɛ li wo-mavofodaiti pɔ velela velei,

24 ni faaɣaazagi a ɣɛɛna, ɛ la ɣɛɛni ga gaagɣilima, ɛ ɣɛ ga nuɔuseiti kwɛɛtala zu vaa, nuɔusei kpein ka nika zine ɔokpa gila kula ga zalaɣai, makugi nɛai Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛ, ɛ ɔo vebɛanii va, ta puya zalaɣai, eɣɛvelei deveai la tɔgi zu, ta boli zinei, nii a ɣɛ ga koto gba zalaɣai.

25 Zalaɣa ɣula nui ɣa kotoi gba Izelayɛle nuɔuseiti kpein bɛ, suvaa ɣa ye ti ɔɛ, tɔzei faaɣaazagi ɔɛ, ti keai, ti la gaagɣilini ma. Siɛgi zu ti vaazu la ga ta-zalaɣai, nii abui galazu, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛ, ta koto gba zalaɣai Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, tɔzei ta-vaagɣaazagi vaa va, ti keai, ti la gaagɣilini ma,

26 suvaa ɣa ye Izelayɛle nuɔuseiti kpein bɛ, ta seikɔɣɔma nuiti, mazɔɔ nuɔuseiti ti naama vaagɣaazagi ɣɛɛɔɛ, ti la gaagɣilini ma.

27 «Ni nu ɣila kpe nɔ ɔɛ, ɛ kotoi ɣɛai, ɛ la gaagɣilini ma, toɣa kona gila boli zaai ɣula ga koto gba zalaɣai.

28 Zalaɣa ɣula nui ɣa kotoi gba Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, nui naa ɔɛ, nii ɛ kotoi ɣɛai, ɛ la gaagɣilini ma. Siɛgi zu ɛ kotoi gbazu la bɛ, naa zuvaa ɣa ye bɛ.

29 Siɛgi zu nu a koto ɣɛɛna la, nii ɛ la gaagɣilini ma, tɔ gilagi nii nɔ ɣa a zeɛ nui pɛ ma, Izelayɛle nuiti ti ga zou lointi, ta seikɔɣɔma nuiti.

30 «Kɛɛ nu-o-nu, nii a gaagɣili ma, ɛ kotoi ɣɛ, Izelayɛle nui, ɛ ga zou loin, ɔaa seikɔɣɔma nui, ɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɣɔi ɣologɣologa, kpe ka leve nɔ-nuɔuseiti ba, ɛ ɣula ti zaama.

31 E GALA daawooi ɔɛɛviliga, ɛ nɔ-deveiti kologɣolo, keni kpe ge leve nɔ-nuiti ba. Nɔ-faaɣaaza golai ma ɣasɔi ɣa la unma.»

Dooɣo foloi zo fai

32 Tei Izelayɛle nuiti ti ɣɛni teɔɔɔɔ zu, ti zunui ta ɣaani, ɛ da kovii ɣale dooɣo foloi.

33 Teiti ti soni nɔ, ti vaani la Moize ɔɔ ta Aalɔn, ta nuɔuseiti kpein pɔ.

34 Ti makeni ma ga pagɔ, tɔzei faa nɔpɛ ge la ɣɛni de leveni, ɛ va ɔile naa va, nii a zoo ɛ ɣɛ la.

35 Gɔɔɔɔ GALAGI ɣɛni Moize ma: «Ta naama zunui vaa. Wa lii la wo-ɔuuzuve ɔlube, nuɔusei kpein ge sɔ ga kɔtui.»

36 Nɔzu ɣa nuɔuseiti ti ɣulani la la, ti-ɔuuzuve ɔlube, ti sɔ ga kɔtui, eyɛsu ɛ za, eɣɛvelei Gɔɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Geze yiizayiizagi ma levei

37 Gɔɔɔɔ GALAGI ɣɛni Moize ma:

38 «Bo Izelayɛle nuiti ma ga, tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti geze yiizayiizagi lo ta-veekɔma zegeiti goizube, ta geze ɣaali ɔiinii.

39 Siɛgi zu wo geze yiizayiizagiti kaazu la, wa ɣize Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-deveiti su, wo da ke, wo la ɔɔɔɔ ɣakaga, wo va ɔile wo yiima vaiti polu, ta wa-ɣaazuɣulapɔiti, niiti ti wo ɔɔzu woɔvaladai zu.

⁴⁰ Naazu wa ɔ́ize ná-deveiti kpein su, wo ɔ́olo ti ve. Wa ɔ́ade wa-GALAGI ve.

⁴¹ Nà ga Ɔ́ooɔ́ GALAGI, wa-GALAGI, nii é wo ɔ́ulaai Ezipete yooi va, ga é ɔ́e ga wa-GALAGI. Ungo, nà ga Ɔ́ooɔ́ GALAGI, wa-GALAGI.»

16

Kólee baka fai

¹ Kólee, Yiseɔ́aal ná-doun zunui, Keɔ́ate ná-pɛleyeɔ́ei wu, Leevi ná-bolodai zu zunui ta ɔ́eni de, é Luβen ná-bolodai zu zunu savagɔ́ veeni ɔ́ooɔ́ va, Datan ta Aβilame, Eliabe ná-doun zunuiti, ta Won, Peelɛte ná-doun zunui,

² ti wuzegeni Moize laalɔ́ɔ́ma, ti Izelayele nuiti nu unfelegɔ́ puulɔ́lugɔ́ (250) veeni ɔ́ooɔ́ va, niiti ti ɔ́eni ga nuβuseiti ta-ɔ́undigɔ́iti, ti ɔ́eni ga balaa nuiti tɛnɛ nuiti maabɔ́giti su, ti ga nuiti unfemai ti ve.

³ Ti ɔ́aalɛni ba Moize ta Aalɔ́nni daalɔ́ɔ́ma, ti ɔ́e ti ma: «É kula ɔ́ea! Nuβusei kpein ka ɔ́adegai, Ɔ́ooɔ́ GALAGI ɔ́a ade pɛ ba. Zobogi begele ɔ́a é wo ya, ga wo zei Ɔ́ooɔ́ GALAGI ná-bebei ɔ́a nii?»

⁴ Siɛgi zu Moize naama yelilomaiti menini da, é laaveeni zooi ma.

⁵ Naa volu é ɔ́oeni Kólee vɔ́, ta polu nuiti, é ɔ́e ma: «Lina sobu, Ɔ́ooɔ́ GALAGI ɔ́a naa ɛ, nii é ga nɔ́nɔ́i ta nii ɔ́adegai, a zoo maabuɔ́azu ba, nii é yiimazeɔ́ezu la.

⁶ Wɛɛ nii wo vaazu keɛzu, Kólee ta polu nuiti kpein ta ani maku neɛnɛ gala liɔ́iti seɔ́e,

⁷ ti ti laave ga abulekaiti, ti ani maku neɛnɛgi vu ga, Ɔ́ooɔ́ GALAGI ɔ́aazu. Nii Ɔ́ooɔ́ GALAGI a yiimazeɔ́e la, naa ɔ́a ɔ́adegai. E kula ɔ́ea, Leevi ma zuwuzuiti!»

⁸ Moize ɔ́eni Kólee ma mɔ́nɔ́: «À woilo ɔ́ooi ma ga pagɔ́, Leevi nuiti!

⁹ Naa ɔ́a wo ɔ́aazu ga faa go baa, ga Izelayele ná-GALAGI yiimazeɔ́e ga woye ye, Izelayele nuβuseiti saama, é zobo fe wo ve, wo maabuɔ́a ba, wo da botii ɔ́e Ɔ́ooɔ́ GALAGI ná-seɔ́e veɛ ɔ́adegai wu, wo lo nuβuseiti untuɔ́, wo botii ɔ́e tɔ́un be?

¹⁰ E ma zobogi veeve wo ve ga wo da maabuɔ́a ba, wa è-ɔ́eeleaiti, Leevi nuiti. Naa ɔ́a wo zalaɔ́a ɔ́ula nui losuve ɔ́aiziezu mɔ́nɔ́?

¹¹ Naa ɔ́a é kea ɔ́a-o, ɔ́a-nuiti-yo, wo gilia ba, wo wuzegɛ Ɔ́ooɔ́ GALAGI laalɔ́ɔ́ma! Mazɔ́ɔ́ Aalɔ́n ɔ́a ga be, wo va ɔ́e unsuyelii losu daalɔ́ɔ́ma?»

¹² Moize nu leveni ga ti Datan loli ta Aβilame, Eliabe ná-doun zunuiti. Keɛ ti ɔ́eni ma: «Gi la liizu!

¹³ E gi ɔ́ula zou vagɔ́i va, ve nɔ́nɔ́i ta kɔ́in gulɔ́i vooɔ́aai ná, é va ga giye tevebai zu ga gi za, faa go ɔ́ana baa? Da ɔ́eezu mɔ́nɔ́, è zeɛ gi unda baa?

¹⁴ E la vaani ga giye zou zu, ve nɔ́nɔ́i ta kɔ́in gulɔ́i vooɔ́aai ná! E la kpalagaa veeni gi ya, baa kpelea ga ɔ́nɔ́. Da niima nuiti kpein kaazu ga gaazuɔ́ole nuiti? Ba-o, gi la liizu pɛ!»

¹⁵ Moize wola yiigaawanani, é ɔ́e Ɔ́ooɔ́ GALAGI ma: «Mina yeezei ta-vebeanii wu! Gè la ta-ɔ́ali nɔ́pɛ kulani zea, folo ɔ́ila balaa, anɛɛ soovale gila pa, gè la de faa ɔ́ou ɔ́eeni ga taɔ́ila balaa!»

¹⁶ Moize ɔ́eni Kólee ma: «Da-o, è volu nuiti-yo, é ɔ́o Aalɔ́n va, à ɔ́ula keɛma lina Ɔ́ooɔ́ GALAGI ɔ́akala.

¹⁷ Wo ɔ́ilagilagi, ani maku neɛnɛ gala liɔ́ii zegɛ, è ani maku neɛnɛgi vu su, è va Ɔ́ooɔ́ GALAGI ɔ́akala. Wa va ga ani maku neɛnɛ gala liɔ́i unfelegɔ́ puulɔ́lugɔ́ (250), ɔ́a-o, Aalɔ́n-o, wo ɔ́ilagilagi ɔ́a nɔ́nɔ́i zo ya.»

¹⁸ Ti ɔ́ilagilagi, ti ta-ani maku neɛnɛ gala liɔ́ii zegɛni, ti abulekaiti pu su, ti ani maku neɛnɛgi vu ga. Ti pɛ ti loni GALA daaɔ́omi seɔ́e veɛi laave, Moize balaagi ta Aalɔ́n.

- 19 Kólee bébei gáaleeni ba ti laalóǵma GALA daagómi seǵe vélei laave.
Naazu, Góogó GALAGI ná-lebiyai gúlani kélema bébei kpein bé.
- 20 Góogó GALAGI ǵeni Moize ta Aalón ma:
- 21 «À gúla niima nuǵuseiti saama, ná ti undaavilisu ǵanigánigi nó!»
- 22 Kéle Moize ta Aalón ti laaveeni zooi ma, ti maanenei wo, ti ǵe ma: «Ee, GALA! GALAGI nii deve kpeteaniiti kpein zenvui ma, dá vaazu bébei kpein sosu ga nu ǵilagi ná-kotoi?»
- 23 Góogó GALAGI ǵeni Moize ma:
- 24 «Bóe nuǵuseiti pò, é devei ve ti ya ga ti maagóoza Kólee ta Datan ta Aǵilaméni ta-zéǵe ǵotaiti ba.»
- 25 Moize wuzegeni zooi ma. Izelayele ǵundigíiti ti viléni polu, ti li Datan ta Aǵilame vò bé.
- 26 E ǵeni nuǵuseiti ma: «À maagóoza kotoba nui tǵiti ta-zéǵe ǵotaiti ba. A mina vóǵu ti-yeaǵóligi tanópe ba, ni wo la wóinni, wo undaa va vili ta-ǵotoiti faa zu!»
- 27 Naazu, ti maagóozani Kólee ta Datan ta Aǵilaméni ta-zéǵe ǵotaiti ba.
Datan ta Aǵilame ti ǵulani, ti lo ta-zéǵe ǵotaiti daave, ta ti-anzaiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun lointi.
- 28 Moize ǵeni ma: «Nii ǵa wa kwéé da ga Góogó GALAGI ǵa é tèveǵa, ga gè kéewotii niiti ké, gè la faa nópe kéezu bóǵo vé ǵana nó.
- 29 Ni niima nuǵuseiti ta zaana ga nu zaa véle nó, eǵévelei deveai la nuǵusei ma ga é za, naazu Góogó GALAGI laade é va vali mà, é va tève.
- 30 Kéle ni Góogó GALAGI a fai ta ǵéena, nii kéǵala la de ǵéeni, ni zooi a laalaona, é ti bóle ta ti-yeaǵóligiti kpein, ti ma vului yei góvealaazu, wa kwéé naazu ga nui niiti ti neǵǵulave Góogó GALAGI zu.»
- 31 Moize béni nó ga woo ǵaabela, zooi valini ga Datan ta Aǵilaméni kóǵowu.
- 32 Zooi laalaoni, é ti bóle, ta ta-véleyeǵeiti, ta Kólee ná-nuiti, ta ti-ǵóligiti.
- 33 Naama nuiti ti yeini góvealaazu ga ti ma vului, ta tónóiti kpein. Zooi laaǵuluni ti ma volu. Pele ǵana ti ǵaalani da, nuǵuseiti saama.
- 34 Ta-bee wooi ménigai ma, Izelayele nuiti kpein ti ǵeni loni ná maagóolii zu, ti bizéni, ti dá kpeeí loo, ti ǵe ma: «Ade bizé, zooi mina ade bóle, ada balaa!»
- 35 Abui ǵulani Góogó GALAGI vò bé, é zunu unfelegó puulólugóiti (250) gala, niiti ani maku neéneǵi ǵeni ti ya.

17

Bé ǵa a zoo é maabuǵa GALA ba?

- 1 Góogó GALAGI bóeni Moize vò, é ǵe ma:
- 2 «Bóe Elezaal vò, zalaǵa ǵula nui Aalón ná-doun zunui, bo ma ga é ani maku neéne gala ligíiti kula abui zu, é abulekaiti pu ya ǵoozama, mazólóo digíi naati ti ǵadega.
- 3 Nui niiti, ti zaai ta-ǵotoi maavele ma, à ta-ani maku neéne gala ligíiti seǵe, wo ti loǵa, wo ti béte ga kólu bóí seǵegiti, nii a véé zalaǵa ǵulazuve ma. Digíi naati ti ǵadega, mazólóo ti vaave ga tiye pò. Ta ǵe ga poogi Izelayele nuiti bé.»
- 4 Zalaǵa ǵula nui Elezaal ani maku neéne gala ligíiti seǵeni, niiti ti ga kólu bóigi, zunuiti niiti ti vaani ga tiye, abui naati galani. Ti ti loǵani, ti ti ǵe ga ma zǵeǵegiti, ti péé zalaǵa ǵulazuve ma.
- 5 Naa ǵa é ga ǵizesui Izelayele nuiti bé, ga nu nópe nii é la ga Aalón mavofodai, maa la neéni, é va maabuǵa Góogó GALAGI va, é va ani maku neéne

kula ga zalaɗai gaazu, a va ɗe eɗe Kɔlee ta ná-nubuseiti, eɗeɗeɗe Ɔoɗɔ GALAGI devei veeni la Moize ya ga é bo ma.

Nubuseiti ti zeli lo fai

Moize ta Aalɔn ma

⁶ Poluma zobui Izelayele nubuseiti kpein ti ɗeni zeli losu Moize ta Aalɔn ma, ti ɗe ma: «Wo Ɔoɗɔ GALAGI ná-nubuseiti paave!»

⁷ Ti maabɔni ba Moize ta Aalɔn maadoolii zu. Ti ɗeai ma latusu GALA daagomi seɗe ɗeɗe ɗo pelei, peɗe, tonaɗiingi ɗeɗe ma, Ɔoɗɔ GALAGI ná-lebiyai ɗulani keɗema.

⁸ Moize ta Aalɔn ti liini, ti lo GALA daagomi seɗe ɗeɗe laave.

⁹ Ɔoɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma:

¹⁰ «À ɗula beɗe tei saama, ná ti-ma zuwu ɗaaleɗezu ɗani na.» Ti laaveɗe ni zooi ma.

¹¹ Naa volu Moize ɗeni Aalɔn ma: «Da-ani maku neɗeɗe gala liɗi zeɗe fala, abulekaiti seɗe zalaɗa ɗulazuɗe, è pu su, è ani maku neɗeɗe ɗu ga. Suvile, è lii la nubuseiti pɔ be, è koto gba vai ɗe, mazɔɔ Ɔoɗɔ GALAGI ná-ziiɗaawanai lokoleɗe, niizu maanɗɗi tɔzeida.»

¹² Aalɔn naa ɗeɗe, nii Moize boni ma. E ani maku neɗeɗe gala liɗi zeɗe, é ɓize, é li nubuseiti saama. Naazu maanɗɗi tɔzeini niina ga zeelia nubuseiti ma. E ani maku neɗeɗe gitalani, é koto gba vai ɗe nubuseiti be.

¹³ E loni nuiti saama, niiti ti zaa ɗeni de na, ta niiti ti ɗeni vulua, maanɗɗi beni.

¹⁴ Nui lieɗi é zaani naama maanɗɗi zu, é ɗeni ga nu waapuugo maazu naanigo undɔfela (14 700), é ɗula niiti polu, ti undaavilini Kɔlee ná-fai zu.

¹⁵ Aalɔn ɗaleni ma Moize ɗo be GALA daagomi seɗe ɗeɗe laave, siɗi zu maanɗɗi beni la.

Aalɔn ná-tukpɔi

¹⁶ Ɔoɗɔ GALAGI ɓeɗe Moize ɗo, é ɗe ma:

¹⁷ «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga bolodama ɗundiɗi ɗilagilagi tukpɔi ɗila fe è ya. Tukpɔ puugo maazu felegɔ (12) ɗa bolodama ɗundiɗi ta fe è ya. E ti ɗilagilagi laaseigi zeɗe eɗe na ma.

¹⁸ Da Aalɔn laaseigi zeɗe Leevi ná-bolodai ná-tukpɔi ma, mazɔɔ bolodama ɗundiɗi ɗilagilagi ná-tukpɔi ɗa ɗe ná.

¹⁹ Da ti la GALA daagomi seɗe ɗeɗe wu, zeele woo ɗesui ɗakalawe, ɗe ada ɗe ɗomisuna.

²⁰ Zunui nii gè yiimazeɗezu la, naa ná-tukpɔi ɗa ɗo ba, naa ɗa a ke gè Izelayele nuiti ta-unsuyeli ɗe, nii ti bosu ɗoizu yeenɔpe wo laalɗoma.»

²¹ Moize naama leveiti feeni Izelayele nuiti zea. Bolodama ɗundiɗi ɗilagilagi tukpɔ ɗilagila feeni zea, é ɗe ga tukpɔ puugo maazu felegɔ (12). Aalɔn ná-tukpɔi ɗeni tɔnɔiti saama.

²² Moize ti laani Ɔoɗɔ GALAGI ɗaazu, seɗe ɗeɗe wu, nii zeele woo ɗesui ɗeni bu.

²³ Poluma zobui, Moize leɗe seɗe ɗeɗe wu. E kaani ga Aalɔn ná-tukpɔi, nii é laani Leevi ná-bolodai laaseigi zu, é ɗo ba, fulɔɔiti gaavuye, gulu waai é ga amandegi, naa ma ɓiɗi ɗeni ba.

²⁴ Moize tukpɔi kpein seɗeɗe volu seɗe ɗeɗe wu, Ɔoɗɔ GALAGI ɗaazu, é li, é deɗe ga Izelayele nuiti. Ti naa ɗaani nii keai, eɗe ge ná-tukpɔ zeɗe.

²⁵ Ɔoɗɔ GALAGI ɗeni Moize ma: «Aalɔn ná-tukpɔi la volu zeele woo ɗesui ɗakalawe. Toɗa makesu ná eɗe poogi niiti be, ta ɗe ti baaka, naa ɗa a ke è ti betewe unsuyeli lo fai va gaazu, ti va za.»

²⁶ Moize keeni gana. E Gooḡo GALAGI wooi zoni, eḡevelei naa deveni la.

²⁷ Izelayele nuiti ti ḡeni Moize ma: «Wele, gi loa ya, gá zaazu neḡelēin!

²⁸ Nu-o-nu a maabuḡa Gooḡo GALAGI ná-seḡe vlei va, naa ḡa zaazu! Zekana gi pe gi ḡaabelazu la?»

18

Zalaḡa ḡula nuiti ta Leevi nuiti tosuve

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalḡn ma: «Da-o, è-loun zunuiti-yo, ta è-ḡee mavofodaiti, faaḡaaza golaiti kpein ti ḡeezu seizu ḡadegai laalḡḡoma, ma ḡasoi ḡa la wo unma. Da-o, è-loun zunuiti-yo, faaḡaaza golaiti kpein ti ḡeezu, wa-zalaḡa ḡula wotii ma ziegi zu, wa ḡa naama ḡasoi a la wo unma.

² E-ḡeeleaiti maabuḡa bḡḡo va, Leevi ná-bolodai, è-ḡee ná-bolodai, ti ḡili è va, ti bḡ è va, wa è-loun zunuiti wo ḡe botii zu seḡe vlei wu, nii zeele woo ḡesui bu.

³ Ta da-leveli zo, ti da seḡe vlei kpein make, kele ti la maabuḡaa seizu ḡadegai ma zḡolaiti ba, anee zalaḡa ḡulazuve balaa, wa va lia zaazu, tiya-o, wa-o.

⁴ Ta ḡe wo va, da-wotii zu, ta ḡe GALA daaḡomi seḡe vlei wu wotii kpein su, ti da botii pe ke, nii maaneai ga ti ke. Kele nu ḡili nḡpe ge la maabuḡaa wo va.

⁵ Wa ḡa seizu ḡadegai ma ḡasoi a ḡe wo unma, ta zalaḡa ḡulazuve, nà-ziiḡaawanai loko la levea naazu, é va yei Izelayele nuiti daalḡḡoma.

⁶ A wele, ḡe yiimazegeni ga wo-ḡeeleaiti, Leevi nuiti, Izelayele nui zḡiti saama, ta ga nḡnḡi, ḡe ti veeve wo ya ga ti GALA daaḡomi seḡe vlei ma wotii ḡe.

⁷ Dḡun da Aalḡn, wa è-mavofodaiti, wa wa-zalaḡa ḡula wotii ḡe, naa kpein su nii é vilēsu zalaḡa ḡulazuve va, ta nii é ada ḡadega wolai, seḡe zuḡooza golai voluve, wo-ḡasoi ḡana. ḡe wa-zalaḡa ḡula wotii veeve wo ve ga faaneēi. Zḡi nḡpe a maabuḡana ná va, ga wo ḡevele, ta naama nui vaa.»

Zalaḡa ḡula nuiti ti-laamiizuve

⁸ Gooḡo GALAGI ḡeni Aalḡn ma: «Woilo, nii dḡin Izelayele nuiti ti kulazu vebeani ḡadegaiti ba, nà bḡḡoi ḡe naa make fai ḡaliva è ma. ḡe fea è ve, wa è-mavofodaiti, wḡnḡi ḡa ná, naa ḡa ḡe ga ḡooḡo tḡgi.

⁹ Wele nii a ḡe ga wḡnḡi vebeani ḡadegaiti su, nii é ga nḡnḡi, naa a zegena ba, é ḡala: nii dḡin Izelayele nuiti ti keezu bḡ ga vebeaniiti moloi zu, ta koto gba zalaḡaiti, ta ná-faa zubete zalaḡaiti, ti vaazu ga tiye pḡ. Naama ani ḡadega wolaiti ta ḡe ga dḡnḡ, wa è-loun zunuiti.

¹⁰ Wa ti mi ada ḡadegai ta. Zunuiti nḡ ḡa ta mi. Ta ḡe ga ani ḡadega wolaiti wo ve.

¹¹ «É bude naa maazu, vebeanii niiti Izelayele nuiti ti feezu bḡ, da naa ḡilazuve zeḡe. ḡe naa kpein fea è ve, wa è-loun zunuiti, ta è-loun anzanuiti, naa ḡa ga ḡooḡo tḡgi. Nuiti kpein ta ḡe da-vlei wu, ti la tḡ koloḡoloni, ta zoo ti ta mi.

¹² Zoi va lḡnḡ mḡungiti ti feezu bḡ, ḡe naati balaa fea wo ve, naa ḡa é ga gulḡi, ta dḡo niinei, ta moloi,

¹³ zoi va lḡnḡ mḡungi kpein ti vaazu la Gooḡo GALAGI vḡ. Nuiti kpein ta ḡe da-vlei wu, ti la tḡ koloḡoloni, ta zoo ti ta mi.

¹⁴ «Nii kpein Izelayele nuiti ta konana mà ga nḡnḡi, naa ḡea balaa ga wḡnḡ.

¹⁵ Dḡun mḡungiti, ta togani mḡungiti, ta ti ve Gooḡo GALAGI ve, naati ta ḡe ga dḡnḡ. Keeni è dḡun zunḡ mḡungi unmḡ, è togani yivo zine mḡungi balaa unmḡ, nii é la zooga é va ḡula ga zalaḡa.

¹⁶ Zunu loin unṁṁṁ gani ɔa ɔula, a alu gila sɔlɔna, sɔngɔi ɔa ɔe ga wali ɔae lɔlɔgɔ, seizu ɔadegai ma valibogi zu, naama wali ɔaei ɔilagi ɔa ga galamu puugɔ.

¹⁷ Kele mina va bu, ti va nike yivo mɔungi unṁṁṁ, ɔaa baala zivo mɔungi, ɔaa boli yivo mɔungi, ta ga zalaɔa ani ɔadegaiti. Wa ti-ma ɔamai vaza zalaɔa ɔulazuve ma, wo ti-ma wulɔi ɔula ga zalaɔai, nii abui galazu, makugi neai ɔɔɔɔ GALAGI ve.

¹⁸ Ti-ma zuai ɔa ɔe ga dɔnɔ, eɔevelei zalaɔa zuaiti ta da ɔe la, ma ɔekegi ta ma balai e ga zeezazu velei, niiti ti ɔula ga datɔe vai ma voogi.

¹⁹ Ani ɔadegaiti kpein Izelayele nuiti ti segezu ba ɔɔɔɔ GALAGI ve ta-veɔaniiti su, ge naati fea wo ve, da-o, e-loun zunuiti-yo, e-loun anzanuiti-yo, naa ɔa ga ɔɔɔɔ tɔgi. Toɔa ga minazɔegi e la ɔologologa ta e la valiboga, wo yɔɔzu wa ɔɔɔɔ GALAGI ta e-mavofodaiti.»

²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Aalɔn ma: «E la zou zɔlɔga, ga e ɔɔge gele, Izelayele yooi zu, dɔnɔ nɔpe ge la ɔea na, ti zaama. Na ɔa ge ga dɔnɔi ta da-bɔe Izelayele nuiti saama.

Leevi nuiti ti-laamiizuve

²¹ «Puusiei nii kpein Izelayele nuiti ti kulazu, ge naa vea Leevi nuiti be ga tɔnɔ, botii vaa zu ti keezu, nii ti keezu GALA daaɔomi sege velei wu.

²² Izelayele nuiti ti la mɔ maabuɔaa GALA daaɔomi sege velei va, ti va koto zege, ti va za.

²³ Leevi nuiti nɔ ɔa ta ɔe GALA daaɔomi sege velei wu wotiiti keezu, ni faaɔaaza gola ɔa ɔena na, tiya ɔa ma ɔasɔi a la ti unma. Toɔa ɔe ga ɔɔɔɔ tɔgi, wo-mavofodaiti kpein be. Ti la zou zɔlɔga Izelayele nuiti saama,

²⁴ mazɔlɔ na puusiei kpein feezu Leevi nuiti be ga tɔnɔ, nii Izelayele nuiti ti kulazu ɔɔɔɔ GALAGI ve. Naa ɔa e kea, ge boni ti ma ga ti la zou zɔlɔga Izelayele nuiti saama.»

Leevi nuiti ta-vuusiei

²⁵ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma:

²⁶ «Bo Leevi nuiti ma ga: «Siegi zu Izelayele nuiti ti vaazu ga puusieiti wo va, ge feezu wo ya ga wɔnɔ, wa puusiei ɔula ba ga veɔanii ɔɔɔɔ GALAGI ve, naa ɔa e keezu ga puusiei ma vuusiei.

²⁷ Wɔnɔ ma ɔuladai naa ɔa levezu ga, eɔevelei naa la, nii e ɔulazu molo loɔazuve ta dɔ bɔezuve.

²⁸ Pele ɔana wa ta ɔula da la, wa balaagi, e ɔe ga veɔanii ɔɔɔɔ GALAGI ve, e ɔula puusiei kpein ba, wo sɔlɔsu Izelayele nuiti zea. Wa fe zalaɔa ɔula nui Aalɔn ya, e ɔe ga zalaɔai ɔɔɔɔ GALAGI ve.

²⁹ Faaneei kpein wo sɔlɔsu, wa veɔanii zege ba ɔɔɔɔ GALAGI ve, wa ma vagɔi zege ba, e ɔe ga ma vagɔi ɔadegai segeai ba ye.»

³⁰ «Da ɔe ti ma mɔnɔ: «Wa ma vagɔi ɔulana ba, mɔtai ɔa ɔe wo ve, Leevi nuiti, eɔevelei naa la, nii e ɔulazu molo loɔazuve ta dɔ bɔezuve.

³¹ Wa mi, ve nɔpe na neai wo ve, wa wa-veleyegeiti, mazɔlɔ wo-zalai ɔana, botii kpein faa zu nii wo keezu GALA daaɔomi sege velei wu.

³² Wo la faaɔaaza nɔpe kea ga naa, tɔzei wo ma vagɔi zegeve ba be. Naazu wo la Izelayele nuiti ta-veɔani ɔadegaiti kɔzɔa negelein, wo va za.»

19

Nade dei na-fai

¹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Moize ta Aalɔn va, e ɔe ti ma:

² «Πετε, devei nii ɔa é Ɔooɔ GALAGI ná-tɔgi zu: A bo Izelayele nuiti ma, ti va ga nike zaa boigi, nii neevuzu la ba, ɔaa maa va legefe, nii é la de wozawolini.

³ Wa fe zalaɔa ɔula nui Elezaal ya. Naa ɔalaagi ɔa lii la wo-vuuzuve voluve, ti kɔdaaleve gaazu.

⁴ Toɔa ma ɔamai ta zo, é yeeɔɔɔɔi lo bu, é faza ná zeizu ɔe lofela GALA daaɔomi seɔe velei letema velei.

⁵ Naa volu, ta nike zaai naa ɔala gaazu: ma ɔoɔi, naa veɔ ma zuai va, ta ma ɔamai, naa veɔ ma ɔooiti pe ba.

⁶ Naa volu, zalaɔa ɔula nui ɔa seɔele gulu buɔai zeɔe, ta ɔizoope tufa biɔgi, ta geze ɔoi soɔgi, é ti vili abuzogi zaamaɔe, ve nike zaa boigi ɔalazu ná.

⁷ Naa pe poluma, zalaɔa ɔula nui ɔa ná-seɔeiti gba, é ɔoo maagba, aisa é va ɔale ma wo-vuuzuve, anee naa ve, kooai ɔa ye de tɔgi letemazu eyesu kɔkoi zeeli.

⁸ Zoi ɔalaagi a nike zaai ɔala, naa ɔa ná-seɔeiti gba, é ɔoo maagba, kooai ɔa ye de eyesu kɔkoi zeeli.

⁹ Zunu ɔila nii ɔadegai tɔgi letemazu, naa ɔa nike zaai ma yuvui ɔaale ba, é lii la wo-vuuzuve volu velei, é pu ada ɔadegai ta, ve a make ná Izelayele nuɔuseiti be, ɔade dei ɔete vai zu, koto gba vai zu.

¹⁰ Zoi a nike zaai ma yuvui ɔaale ba, naa ɔalaa ɔa ná-seɔeiti gba, kooai ɔa ye de eyesu kɔkoi zeeli. Izelayele nuiti ta seikoooma nuiti, ta tɔgi nii zo eyesu ɔo.

¹¹ «Nu-o-nu a vooɔu nu voooma va, kooai ɔa ye de, tɔgi letemazu, folo lofela laawu.

¹² Ni a ɔoo ɔadena foloi zavasiɔi ta dofelasiɔi, ga niima dei, toɔa ɔade. Ni naa la ɔeeni, kooai ɔa ye de.

¹³ Nu-o-nu nii a vooɔu nu voooma va, é la ɔoo ɔade fai ɔeeni, toɔa Ɔooɔ GALAGI ná-seɔe velei ɔadegai ɔoozu. Naama nui ɔe ka leve Izelayele nuiti ba. Toozei ɔade dei la vazani ma, kooai ɔa ye de.

¹⁴ «Tɔgi veɔe, nii maanɔai ga wo so: Ni nu a zaana seɔe ɔotai wu, niiti kpein ti leezu ná, ta niiti kpein ti ɔeni ná, ti ɔooai ɔa ye de folo lofela laawu.

¹⁵ Anijakai kpein daalaogai, dakulu ge la veeni da, naa ɔa ɔoo.

¹⁶ Ni nu a vooɔuna nu voooma va doɔoi zu, nu paa, ɔaa é za ɔoo ve, ɔaa é vooɔu nu ɔaei ɔaa kabai va, kooai ɔa ye de folo lofela laawu.

¹⁷ «Nii a ke é ɔade, ta nike zaai ma yuvui zeɔe, nii kulaai ga zalaɔai, é ɔala, koto gba vai zu, ti pu anijakai zu, ti zieungi zu dei vu ma.

¹⁸ Zunui nii ɔadegai tɔgi letemazu, naa ɔa ɔizoope tufa biɔgi gila seɔe, é do ziei wu, é ta vaza seɔe ɔotai wu, ve nui ta zaai ná, ta anijakaiti ma, ta nuiti kpein ma ti ɔeni ná. Toɔa ke ɔana no naama nui ve, nii ɔooɔai nu ɔaeiti ba, ɔaa nu vooimai va, nii nui ta paai, ɔaa saai ɔoo ve, ɔaa nii ɔooɔai kabai va.

¹⁹ Nui nii ɔadegai tɔgi letemazu, naa ɔa a ziei vaza zoi ma nii kooai. Toɔa naa ɔe foloi zavasiɔi ta dofelasiɔi ma. Folo lofelasiɔi, zunui kooai, naa ɔa ná-seɔeiti gba, é ɔoo maagba. Kɔkoi, toɔa ɔade.

²⁰ «Kele ni zunui nii kooai, é la ɔoo ɔadeni, kpe ka leve Izelayele nuiti ba, mazoo toɔa Ɔooɔ GALAGI zeizu ɔadegai ɔoozu. Toozei ɔade dei la vazani ma, kooai ɔa ye de.

²¹ «Izelayele nuiti ta niima loɔi zo eyesu ɔo. Zoi a ɔade dei vazana, naa ɔa ná-seɔeiti gba. Zoi a vooɔuna naama dei va, naa ɔa ɔoo eyesu kɔkoi zeeli.

²² Zunui kooai, anii kpein a vooɔu ba, naati ta ɔoo, nu-o-nu a vooɔu nui va, nii kooai, to ɔooi ɔa ɔoo eyesu kɔkoi.»

20

Miliyame zaa vai ta Meeliḃa ɗei (Egezode 17:1-7)

¹ Konagi ma alu mɔungi, Izelayele nuḃuseiti ti zeelini Sin tevebai zu, ti vu Kadese. Miná ɗa Miliyame zaani ná, ti maagfulu ná.

² Zie la ɗeni ná. Nuḃuseiti ti ɗaalɛeni ba Moize ta Aalɔn laalɔɗɔma.

³ Ti kpɔɛi vɛeni Moize va, ti ɗe ma: «Ee, ni gá la ɗeni zaani, siegi zu gi-ɗeɛleaiti ti ɗeni zaazu la, Ɔoɔɗɔ GALAGI ɗaazu!»

⁴ Leeni vaa zu wo vaai ga Ɔoɔɗɔ GALAGI ná-nuḃuseiti niima levebai zu, gi za gá gá-loganiiti?

⁵ Leeni vaa zu wo zeɗeai ga giye Ezipete yooi zu, wo va ga giye niima adave nimizai zu? Nu la zooga é va ani nɔpe sin ve. Nu la kooleɗoole gulu ɗaazu ve, ɓaa kpelei, ɓaa gelenade gului. Zie vɔlo ɗa é la ná, nu va ɓɔɔle.»

⁶ Moize ta Aalɔn ti maagɔozani bebei va, ti li GALA daagɔmi seɗe vɛlei laave, náve ɗa ti looni ná, ti laavee zooni ma. Názu ɗa Ɔoɔɗɔ GALAGI ná-lebiyai ɗulani la ti ve keɛma.

⁷ Ɔoɔɗɔ GALAGI ɓɛeni Moize vɔ, é ɗe ma:

⁸ «Da-lukpɔi zeɗe, wa è-liɛ Aalɔn, wo nuḃuseiti gaale ba. Wa ɓɔe fasa ɗɔtui vɔ ti ɗaazu, é ziei ve. Da ziei ɗulazu fasa ɗɔtui naa va, è fe nuḃuseiti zea, ti ɓɔɔle ta ta-loganiiti.»

⁹ Moize liini, é ná-tukpɔi zeɗe Ɔoɔɗɔ GALAGI ɗaazu, eɗevelei naama levei veeni la zea.

¹⁰ Moize ta Aalɔn ti bebei lolini fasa ɗɔtui vɔ be, nii é ɛeni ga tiye. Moize ɗeni ti ma: «À woilo, wɔiti wo ga kololala nuiti! Wo laave da ɓaa, ga gá zoo gi ziei ɗula fasa ɗɔtui tei ba wo ve?»

¹¹ Moize yeewuzegeni, é fasa ɗɔtui loɗa la ɗe fele ga ná-tukpɔi. Ziei ɗulani ga ɓɔɔba. Nuḃuseiti ta toganiiti ti zooni ti ɓɔɔle.

¹² Kele Ɔoɔɗɔ GALAGI ɗeni Moize ta Aalɔn ma: «Tɔɔzei wo la laani dà, wo va ná-ɗadedai wɔɔɔ Izelayele nuiti gaazu, naa maavele ma, wa la mɔ de, wa lo niima vɛbei luɗɔ, wo va lii la naama yooi zu, nii gè feezu ti ve.»

¹³ Meeliḃa ɗeiti kana, Meeliḃa laaseigi ɗa é ga «sakpegi.» Ná ɗa Izelayele nuiti ti kpɔɛi vɛeni ná Ɔoɔɗɔ GALAGI va. Ná ɗa mɔnɔ é ná-lebiyai ɗulani ná keɛma ti ve.

Edome masagi ɗele vai Izelayele leve fai va ná-zooi zu

¹⁴ Moize keelaiti teveni, ti zeɗe Kadese, ti li Edome masagi vɔ be. Ti ɗeni ma: «È-ɗeɛloin Izelayele ɗe, è kpɔɔiti kpein kwɛɛ, nii gi sɔɔɔgai.

¹⁵ Kaite gi-mɛmɛwolani ti liini Ezipete yooi zu, gi zeini ná kona mɔinmɔin daawu. Kele Ezipete nuiti ti gi zopele ɗɔuni, eɗevelei ti gi-mɛmɛwolani sopele ɗɔuni la.

¹⁶ Gi ɓainni Ɔoɔɗɔ GALAGI woizu, é gi woomeni. E ná-geezuɗeelai levei, é gi ɗula Ezipete yooi va. Niizu gá Kadese, taai nii é vuuni ɗa-yooi ma ɗwepelemave.

¹⁷ Va bu, gi leve ɗa-yooi zu. Gi la ziezu kpalagaa zu, ɓaa kpelea, gi la wa-ɗɔɔyeɗe ɗe ɓɔlezu. Gá vilesu nɔ pele wolai nɔ ma, gi la zeɗezu ba, gi va li ga yeezazu vele, ɓaa ɗɔvezu vele, eyesu gi ɗa-yooi maazuɓude.»

¹⁸ Edome masagi googaaɔoteni, é ɗe ma: «Wo la levesu ná-zooi zu. Ni naa laade, ná kɔɔi vɛɛ wo va.»

¹⁹ Izelayele jeelaiti ti gɛni ma: «Gá ziezú nɔ ga pele wolai, ni gá ɗa-ɗei ta bɔlena, gá gá-loganiiti, gá sɔngɔi ve è ya. Gi la faa ɗili nɔpɛ maagaaazɔɗabosu è ma, kɛni nɔ è va bu, gi zie ɗɔɗɔa, gi leve ɗa-yooi zu.»

²⁰ Masagi ti woodɗaavoteni, é ɗɛ ti ma: «Wo la levesu ve!»

Edɔme nuiti ti Izelayele laagomini ga kɔɔɔgi, ti wola mɔin, ti wola yeeɗaabaai,

²¹ ti pele besa ti luɗɔ, ti va leve ta-yooi zu, naa ɗa é kɛni Izelayele nuiti ti liini la ga pele ɗili.

Aalɔn zaa vai

²² Izelayele nuɓuseiti kpein ti zegɛni Kadese, ti zeeli Gɔɔl gizei ma.

²³ Gɔɔɗɔ GALAGI bɔeni Moize ta Aalɔn ɔɔ, Gɔɔl gizei ma, Edɔme yooi ma ɗwɛpelemave, é ɗɛ ti ma:

²⁴ «Aalɔn ɗana va liizu memɛwolani pɔ, ti zaai. E la lɔɔzu zooi naa zu, nii gè vaazu feezu Izelayele nuiti zea, mazɔɔ wo woozotalai ɗɛeni ga nà-deveiti, Meeliɔa ɗei ná-faa zu.

²⁵ Aalɔn zegɛ ta ná-doun zunui Elezaal, è le ga tiye Gɔɔl gizei ma.

²⁶ Da Aalɔn ná-zalaɗa ɗula zegɛiti kula kɔba, è ti loo ná-doun zunui Elezaal ɗɔba. Naazu Aalɔn ɗa li niina memɛwolani pɔ, toɗa za miná.»

²⁷ Moize naa ɗɛeni, nii Gɔɔɗɔ GALAGI deveni la. Ti savagɔ, ti leeni Gɔɔl gizei ma, nuɓuseiti gaazu.

²⁸ Moize Aalɔn ná-segeiti kulani kɔba, è ti loo ná-doun zunui Elezaal ɗɔba. Aalɔn zaani ná, gize unmaɓe. Moize ta Elezaal ti yeini, ti zegɛ gize unmaɓe.

²⁹ Izelayele nuɓuseiti kpein ti suɗwɛeni ga Aalɔn zaa. Nuɓuseiti kpein ti ná-wɔɔi woni folo ɔuusavagɔ (30) laawu.

21

Izelayele nuiti ti zobo sɔɔɔ fai

Kanaan nuiti ma

¹ Masagi Alade, Kanaan nui, é ɗɛni zeini lekɓemave nu yeezazuɓe yooi zu, é menini ga Izelayele nuiti ta levesu ga Atalime velei. E laaleeni ti wu, é tanigaa zo ti zaama ga duɔi.

² Izelayele nuiti ti minazegɛni Gɔɔɗɔ GALAGI ɓe, ti ɗɛ ma: «Ni da niima nuɓuseiti dɔɔna gi yeezu, gá ta-laaiti kpein koloɗolo metu.»

³ Gɔɔɗɔ GALAGI Izelayele nuiti gooi zoni, é zobogi ve ti ɓe, ti pile sɔɔɔ Kanaan nuiti ma. Izelayele nuiti ti ti zuwuɗaaleɓeni, ti ta-laaiti koloɗolo. Ti naama adave laaseigi ɓeeni ga Gɔɔlema (nii poluɓe ga «é ɗoloɗologa»).

Kaali ɗaiti ta-vai

⁴ Izelayele nuiti ti zegɛni Gɔɔl gizei ma, ti li ga Seeli Kpoloɗei ɔɔ pelei, nii a ke ti Edɔme yooi maala. Kele nuɓuseiti ipɔ ge leveni pelei zu.

⁵ Ti tɔɔzeini ga bɔea GALA daalɔɗɔma ta Moize, ti da ɗɛ ma: «Lee vaa zu wo gi ɗulaai Ezipete yooi va, wo va ga giye, gi va za teɓebai zu? Mazɔɔ ɓulu la ná, zie la ná, niima maanɔɗɔ laamianigi wɔinzegea gi ma!»

⁶ Názu ɗa Gɔɔɗɔ GALAGI kaali ɗaiti teɓeni la nuɓuseiti daalɔɗɔma, ti da ti ji. Izelayele nuɓusei zaani ga gola.

⁷ Nuɓuseiti ti vaani, ti Moize ɗa, ti ɗɛ ma: «Gi kotoi ɗɛeni, siegi zu gi bɔea la Gɔɔɗɔ GALAGI laalɔɗɔma ta da bɔɗɔi. Niizu, soma è Gɔɔɗɔ GALAGI maanɛɛɛ, é kaali teiti kula gi ma!» Moize maanɛɛɛni woni nuɓuseiti ɓe.

⁸ Gɔɔɗɔ GALAGI gooɗaavoteni, é ɗɛ ma: «Kaali ɓete ga kɔlui, è seɓe gulu ɗoozagi va. Zoɔi nɔpɛ kaali a niina, é ɗaazuwuzegɛ, é weɓe kaali tɔna ba, naa la zaa.»

⁹ Moize kaalii βεtɛni ga kɔlu βɔigi, ɛ sɛlɛ gulu ɣoozagi va. E zo nɔzu ma, nu nɔpɛ kaalii a la niina, ɛ ɣaazuwuzɛɣɛ, ɛ wɛlɛ kaalii va, ɛ ga kɔlu βɔigi, naa la mɔ ɣɛni za.

Minazɛɣɛ zooi ma ɣwɛpelemavɛ

¹⁰ Naa voluma, Izelayɛle nuiti ti zɛɣɛni ti-βuuzuvɛ, ti li, ti βu Wɔβɔtɛ.

¹¹ Ti zɛɣɛni miná, ti li Iye-Aβalime, nii ɛ tevebai zu, gaavotegai Moabe yooi ma, folo ɣulazu velei.

¹² Naa voluma, ti liini, ti βu Zeelɛde nɛmɛi zu,

¹³ naa volu ti liini, ti βu zɛ wolai Aalenɔn volu velei, zɛi naa ɣa ɛ yeizu tevebai zu, ɛ da ɣula Amɔɔl nuiti ta-yooi zu, ɛ ga kwɛpelegi Moabe yooi ta Amɔɔl nuiti ta-yooi yɔɣɔzu.

¹⁴ Naa ɣa ɛ ba, bogɛ ɛ ɣole, ɣooɣɔ GALAGI ná-kɔɔ vaiti ma zɛvɛi zu ga: «Wagɛbe nii ɛ Sufa, ta ma βekegiti, ta Aalenɔn,

¹⁵ ɛ βɔ ma βekegiti ba, ti yeizu Aal taai vɔ pelei, tiya ɣa ti ga Moabe ɣwɛpelegiti.»

¹⁶ Ti zɛɣɛni miná, ti li Beel. Kɔlɔyɛɣɛi naa ná-fai ɣa ɛ kɛɛni ɣooɣɔ GALAGI ɣɛni Moize ma: «Nubuseiti gaalɛ ba, ná zɛi veezu ti ya.»

¹⁷ Izelayɛle nuiti ti niima wuyɛi looni, ti ɣɛ ma:

«Zɛi ɣula kɔlɔyɛɣɛi zu, ɛ lɛ!

A maamusei wo!

¹⁸ A kɔlɔyɛɣɛi vɛtɛ,

nii kundigɛiti ti βɔɔni,

nii nu wolaiti ti βɔɔni

ga ta-lukpɔi ta ta-βakɔiti.»

Ti zɛɣɛni tevebai zu, ti li Matana,

¹⁹ ti li Naɣaliyɛle, ta Bamɔtɛ.

²⁰ Ti liini nɛmɛi zu, nii ɛ Moabe yooi zu, gizei nii daaseigi ga Pizega, naa unnavɛ, vɛ ná zɛlɛgai tevebai maazu.

Izelayɛle pile sɔlɔɔ fai masagi

Sigɔn ma ta masagi Wɔge

(Tɔ Sevei Velesiɛ 2:26--3:11)

²¹ Izelayɛle nuiti ti keelaiti teveni Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigɔn ma, ti ɣɛ ma:

²² «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gi la zɛzu kpalagaa zu, βaa kpelea, gi la wa-ɣɔlɔyɛɣɛ dɛ βɔlezu. Gá vilɛsu nɔ pele wolai nɔ ma, eyɛsu gi da-yooi maazuβudɛ.»

²³ Anɛɛ naa vɛ, Sigɔn ɣɛlɛni, ɛ la βeni ti va, ti va zɛ ná-zooi zu. E ná-kɔɔɣɔ nuiti pɛ gaalɛni ba, ɛ li Izelayɛle nuiti daalɔɣɔma tevebai zu, ɛ kɔɔi vɛɛ ti va Yaɣase.

²⁴ Kɛlɛ Izelayɛle nuiti ti vɔnini ma, ti ná-zooi pɛ seɣɛ, ɛ zo zɛ wolai Aalenɔn ma, nu yeezazu velei, ɛ li zɛ wolai Yaβɔke vɔ pelei, nu ɣɔvɛzuvɛ, eyɛsu ɛ li Amɔn nuiti ta-ɣwɛpelemavɛ, folo ɣulazu velei, ná makega ɣɛni de kpekpe.

²⁵ Izelayɛle Amɔɔl nuiti ta-laaiti kpein soni, ɛ zɛi ti zu, ɣɛseβon taai la ma mɛɛ, ta maɣoolii zu geleiti pɛ.

²⁶ Mazɔlɔɔ ɣɛseβon ɣɛni ga taa wola, vɛ Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigɔn ɣɛni zeini ná, ɛ zo naama zɛɣi zu ma, ɛ kɔɔi vɛɛni la Moabe masagi va, ɛ zooi kpein seɣɛni, ɛ zeeli zɛ wolai Aalenɔn ma.

²⁷ Naa ɣa ɛ ba, faagwɛ nuiti ti boni la, ti ɣɛ ma:

«À va ɣɛseβon!

Sigɔn ná-taai lo volu,

ɛ lo volu!

²⁸ Mazɔlɔɔ abui ɔa vukazu, é da ɔula Gesebon, abuzogi vazaga, é da ɔula Sigon ná-taazuve, é Aal ɔala Moabe yooi zu, ta Aalenɔn ada ɔaaɔoozagiti maligiiiti.

²⁹ Maanɔɔɔi ɔa è ve, Moabe!
E loa ya, Kemose ná-nubusei!
E-loun zunuiti ti vela.
E-loun anzanuiti ti ɔea ga
Amɔɔl nuiti ta-masagi ná-duɔiti,
ungo, Sigon masagi.

³⁰ Gi gá-meeinti pilini Amɔɔl nuiti ma!
Niizu zooi pe ge ɔologologa,
é zo Gesebon, eyesu é zeeli Diɔon.
Eyesu é li Nɔfa, é li ɔite Meedeɔa,
gi ti kpein kologoloni!»

³¹ Zekana Izelayele nuiti ti zeini la Amɔɔl nuiti ta-yooi zu.

³² Moize zou zuvete nuiti teveni, ti li, ti Yazeei taai vete. Taaiti kpein ti ɔeni ba, Izelayele nuiti ti naati soni, ti Amɔɔl nuiti kpe ná.

Izelayele nuiti ti pile sɔlɔ fai

Basan masagi Wɔge ma

³³ Naa volu ti latini, ti li ga Basan vele. Basan masagi Wɔge ɔulani, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, ti ti laaɔomi, ti va kɔɔi ve ti va Edeleyi.

³⁴ ɔooɔɔ GALAGI ɔeni Moize ma: «Mina lua tɔun ba, mazɔlɔɔ gè dɔa è yeezu, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein, é ve ná-zooi va. Da so, eɔevelei è Amɔɔl nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii é ɔeni zeini Gesebon.»

³⁵ Izelayele nuiti ti Wɔge vaani ta ná-doun zunuiti, ta ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein. Nu ɔila kpalaa ge la ɔulani. Ti ná-zooi zoni.

IZELAYELE NUITI KEAI MA MOABE NEMEI ZU

22

(22:1--36:13)

Balaame ta Balake ta-vai

¹ Izelayele nuiti ti liini mɔnɔ, ti vu Moabe nemei zu zie wolai Zuluden folo ɔulazu vele, Zeeliko letemave.

² Sipɔɔl ná-doun zunui Balake naa kpein kaani, nii Izelayele keeni ga Amɔɔl nuiti.

³ Moabe nuiti ti wola luani nubuseiti mɔin vai va. Moabe nuiti sasubalini Izelayele nuiti tuɔɔ.

⁴ Ti bɔɔɔ ɔaani ta Madiyan nuiti ta-ɔundigiiiti, ti ɔe naati ma: «Niima vebe wolai ɔa vaazu, ti zooi ta maɔoolii kpein kologolo, eɔevelei niketi ta da tufaiti gaamii la dɔbɔiti su.» Naama ziegi zu Sipɔɔl ná-doun zunui Balake ɔeni masadai ɔeezu Moabe yooi unda.

⁵ E keelaiti teveni Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ma Petɔɔl, zie wolai Ufelate ɔobave, zooi naa ɔa é zɔlɔni su, é ɔe naa ma: «Wele nubuseiti kulave Ezipete! Ti vazaga adave pe, ti zeida ná-zooi letemave.

⁶ Niizu ná è maanenazu ga è va. Niima nubuseiti foovo bè, mazɔlɔɔ ti-zebeli wɔlɔve nɔnɔi va. Tanisu ná zoo naazu gè vala ti va, gè vɔni ti ma, gè ti be, ti ɔula zooi va. Mazɔlɔɔ gè kwee, zɔi da tuya loo be, tuyai ɔa naa ve, zɔi da foovo, naa voovoove.»

⁷ Moabe gɛwolaiti ta Madiyan gɛwolaiti ti liini ga lobeanii, ungaizie vai zu, ti va fe Balaame ya. Ti zeelini Balaame vɔ be, ti Balake laawooi wo ma.

⁸ Balaame ti wooɣaavoteni, é gɛ ma: «À ye ve za kpɔkɔi. Lina, nà nà-gooɣaavotegi ve wo ya, eɣevelei Gooɣo GALAGI a bɔe la pɔ.» Moabe ɣundiɣiiti ti niini pɔ be.

⁹ GALA ge vaani Balaame vɔ be, é gaazaɣa, é gɛ ma: «Nui begele ɣa ga niiti ti è vɔ be?»

¹⁰ Balaame gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Nuiti be Sipɔɔl ná-doun zunui Balake, Moabe masagi ti levegai, ga ti gɛ mà:

¹¹ «Nuɓuseiti ti ɣulaai Ezipete yooi va, niizu ti vea zooi zu mɛɛ. Va, è ti voovo bè, tanisu nà zoo naazu gè ti zakpe, gè ti be.»

¹² Kele GALA ge ɣeni Balaame ma: «Mina vile ti volu, wo va li. E la niima nuɓuseiti foovoa, mazɔɔ tuyai ɣa ti ma.»

¹³ Poluma zobui, Balaame liini, é gɛ kundigiiiti ma, niiti Balake ti leveni: «À ɣale ma wa-yooi zu, mazɔɔ Gooɣo GALAGI la yeezeini bu ga gè vile wo volu.»

¹⁴ Moabe zou zu ɣundiɣiiti ti wuzegeni, ti ɣale ma Balake vɔ be, ti ɣeni ma: «Balaame la kɛni, é va vile gi volu, gi va va.»

¹⁵ Balake kundigii ɣiligaa leveni, ti mɔin gola, é leve ma mɔungi va, ta unfemai veezu ti ve, é leve moun keleiti ba.

¹⁶ Ti vaani Balaame vɔ be, ti gɛ ma: «Sipɔɔl ná-doun zunui Balake ɣe: «Soma, è mina ɣele, è va è bɔ bà.

¹⁷ Nà è wola wɔɔɔ, nà naa pe ke, nii da maɣaazaɣabo mà. Kele keni è va, è nuɓusei teiti foovo bè.»

¹⁸ Balaame Balake ná-botiɣe nuiti gooɣaavoteni, é gɛ ti ma: «Anɛɛ ni Balake ɣa vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pelei laavegai, é fe zèa, gè la Gooɣo GALAGI, nà-GALAGI ná-devei tanɔpe koloɣologa, ma wola, baa ma go.

¹⁹ Kele tama, wa balaa, à ye ve za kpɔkɔi. Nà pɔ gè naa ɣwɛɛ, nii Gooɣo GALAGI ɣa pɔ é fai ta wo mà de.»

²⁰ Kpidii GALA ge vaani, é gɛ Balaame ma: «Ni niima zunuiti ti vaa è lolisu, à li wa tiye. Kele mina faa nɔpe ke, keni nii nà bona è ma.»

²¹ Balaame wuzegeni sobui, é ná-soovale saai maɣili, ti li ta Moabe ɣundiɣiiti.

Geezuɣeelai pele leve vai

Balaame luɣɔ

²² GALA ge yiiɣaawanani sie vai naa zu. Gooɣo GALAGI ná-geezuɣeelai loni pelei zu, é besa tuɣɔ. Balaame ɣeni ná-soovale saai ɣoma, ná-botiɣe nu felego vilɛgai polu.

²³ Soovale saai geezuɣeelai ɣaani, boɣa zɔkpɔi zea, kulaai maalaɣagi zu, é loni pele zaamaue. E zegeni pelei va, é li ga dɔbɔi zu vele. Balaame tɔzeini ga doɣaa, é vaa la pelei zu.

²⁴ Geezuɣeelai liini, é lo ɣoozama pele zokogi zu, leezen beleiti zɔɣɔzu, kɔtu zigiɣi zɔɔla vele, é zɔɔla vele.

²⁵ Soovale saai Gooɣo GALAGI ná-geezuɣeelai ɣaani, é ziga kɔtu zigiɣi va, é Balaame ɣɔɣi bata kɔtu zigiɣi va. Naa balaa tɔzeini ga doɣaa.

²⁶ Gooɣo GALAGI ná-geezuɣeelai leveni ti va mɔnɔ, é li, é lo pele boɣologi zu, ve nu la zooga é va leve ná, ga nu yeezazu vele, baa nu ɣvɛzu vele.

²⁷ Siegi zu soovale saai kaani la, é veeni zooi ma, Balaame wu. Balaame yiiɣaawanani, é tɔzei ga sulɔɣaa ga ná-tukpɔi.

²⁸ Gooɣo GALAGI soovale saai laave vieni, é bɔe Balaame vɔ, é gɛ ma: «Leeni ɣa gè keai ga de, è dɔɣa ná zeizu ɣea sava?»

²⁹ Balaame gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Mazɔ́ɔ è ɲeɛḡulave sù. Ee, ni bogɔ zɔkpɔ ḡeni zèa, gè ḡea è vaazu ḡani nɔ!»

³⁰ Soovale saai gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà laade gè va ḡe ga ḡa-zoovale saai, nii ḡa ḡa zeɪ kɔma yeenɔpe? Zekaa ɲei nà ḡa è zo ḡa pɔɔmazu ɔaa?» E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Ba!»

³¹ Gaamago nɔ, ḡooḡɔ GALAGI Balaame ḡaazuve zefeni ma, é ḡooḡɔ GALAGI ná-geezuḡeelai ḡa, é loni pele zaamave, ná-bogɔ zɔkpɔi zea, kulaai maalaḡagi zu. Balaame vileni ɲiibiḡa, é nɔkɔ, é unpilɛ zooi ma.

³² ḡooḡɔ GALAGI ná-geezuḡeelai ḡeni ma: «Leeni vaa zu è ḡa-zoovale saai loḡaai ná zeizu ḡe sava? Nà ḡa pàai, gè pele leve è luḡɔ, mazɔ́ɔ siɛi nii è tɔzeidai, undaavili pelei ve.

³³ Soovale saai kàave, é màala ná zeizu ḡe sava. Ni é la ḡeni màalaani, é ga gè è vaa, gè tɔun ze vulua.»

³⁴ Balaame ḡeni ḡooḡɔ GALAGI ná-geezuḡeelai ma: «Gè gaazave, mazɔ́ɔ gè la ḡea kwɛɛ ga ḡa loni tɔḡɔ pelei zu. Ni siɛi nii wanave è ma, gè ḡale ma.»

³⁵ ḡooḡɔ GALAGI ná-geezuḡeelai ḡeni ma: «À li wa zunui teiti, keɛ keni nɔ è ḡa woo ḡilagi nɔ wo, nii nà bo è ma.» Balaame ta kundigiti Balake ti leveni, ti vileni pelei zu, ti ḡa li.

³⁶ Siɛgi zu Balake menini ḡa ga Balaame vaa, é liini, é daaḡomi Moabe taa wolai zu, nii é zou ḡwɛmave ḡobave, ze wolai Aalenɔn ḡobave.

³⁷ Balake Balaame ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Gè la keela mɔungiti teveni ɔaa, ga è va? Leeni vaa zu è la vaani gaamago nɔ pɔ be? E ḡeni ḡisɛzu ga gè la zooga gè va è wɔɔɔ?»

³⁸ Balaame Balake woḡaavoteni, é ḡe ma: «Wɛɛ, gè vaa è vɔ be. ḡa kaazu niina ga nà zoo ɔɛzu è vɔ ɔḡɔ ve ḡana nɔ? Wooi nii GALA ka pu ḡa, naa nɔ ḡa nà bo è ma.»

³⁹ Balaame vileni Balake volu, ti li Kiliyate-Gutesɔte.

⁴⁰ Balake nikeiti ta baalagiti kulani ga zalaḡai, é Balaame nɔnɔi leve ma, ta kundigiti ti yeni polu, ti va.

Balaame tuya loo vai Izelayele nuiti be

⁴¹ Poluma zobui, Balake vaani, é Balaame laaḡomi, ti le Bamɔte-Baale, ve é ḡeni Izelayele nuḡusei ḡilazuve ḡaazu ná.

23

¹ Balaame ḡeni Balake ma: «Zalaḡa ḡulazu ɔfela lo bè ve, è nike zine ɔfela ta baala sine ɔfela ḡevele ɔete bè ve.»

² Balake naa ḡɛni, nii Balaame boni. Balake ta Balaame ti nike zine ḡila ta baala sine ḡila kulani ga zalaḡai, zalaḡa ḡulazuve ḡilagilagi.

³ Balaame ḡeni Balake ma: «Gaalɔ, è lo ḡa-ḡala zalaḡai ḡoba. Nà maagoozazu, tanisu ḡooḡɔ GALAGI ḡa vaazu é daaḡomi. Nà naama wooi laazeeli è ma, nii a kula keɛma bè.» E liini gizei ta ma, nii gulu la ma.

⁴ GALA ge ḡulani keɛma Balaame ve, naa ḡeni ma: «Gè zalaḡa ḡulazu ɔfela logɛ, gè nike zinei ta baala sinei ḡulave ga zalaḡai, zalaḡa ḡulazuve ḡilagilagi.»

⁵ ḡooḡɔ GALAGI wooi vuuni Balaame la, é ḡe ma: «ḡale ma Balake vɔ be, è ɔɔe pɔ ḡani.»

⁶ Balaame ḡaleni ma Balake vɔ be, nii é ḡeni ná-gala zalaḡai ḡoba, ta Moabe ḡundigiti.

⁷ Balaame faalaalii nii woni, é ḡe ma:
«Moabe masagi Balake zeḡeve ga ze
Siili yooi zu gizeiti su.

E gɛ mà: «Ua, è Zakɔbe mavofodai voovo bè!
Ua, è da-yiigaaawanai yei Izelayele laalɔɔma!»

⁸ Nà naa voovoozu gale, nii GALA ge la foovooni?

Nà yiigula gale nuɔuseiti ma, siegi zu Gooɔɔ GALAGI yii la gɔlani la?

⁹ Nà yesu fasa gizeiti unmaue, gè pɛɛɛ,
nà yena gizeiti unmaue, gè pɛɛɛ,
nuɔuse ve é zeizu ye,
zoɔzoɔzu ga ti va ta zii zoiti.

¹⁰ Be ga a zoo é Zakɔbe mavofodai ma vebei gaaalu,
baa é Izelayele nu bulugi gaaalu?

Gè za, egevelei sole nui zaa velei la.

Gaaabela velei gɛ ga nɔnɔi gɛvelei.»

¹¹ Balake gɛni Balaame ma: «Leeni ga è kea ga ze? Gè è zegeve ga è sili nuiti foovo, wele da ba, è da tuya loo ti ve!»

¹² E gɛni ma: «Nà gɛna boea, gè la naa woga baa, nii Gooɔɔ GALAGI pua dà?»

Balaame ná-tuyai velesiɛi

¹³ Balake gɛ ma: «Ua pò be, de li ada taɔili, ve da ti ga ná. Da ti gɔlazuve nɔ ga, è la ti pɛ kaa, miná ga da ti voovo ná nɔun be.»

¹⁴ E liini la Sofime kpalagave, Pizega gizei unmaue, é zalaɔa gɔlazu lofela lo, é nike zine gɔla ta baala sine gɔla kula ga zalaɔai, ti gɔlagilagi maazu.

¹⁵ Balaame gɛni ma: «Lo ve da-gala zalaɔai goba, gè li munu, gè Gooɔɔ GALAGI laaɔomi.»

¹⁶ Gooɔɔ GALAGI gɔlani keɛma Balaame ve, é wooi vu da, é gɛ ma: «Gale ma Balake vɔ be, è boe pɔ gani.»

¹⁷ Balaame gɔleni ma Balake vɔ be, naa gɛni loni ná-gala zalaɔai gobaue, ta Moabe gundiɔiti. Balake gɛni ma: «Leeni ga Gooɔɔ GALAGI bogai?»

¹⁸ Balaame faalaalii nii woni, é gɛ ma:

«Balake wuzegɛ, è woilo!

Sipɔɔl ná-doun zunui, woilo gɔoi ma!

¹⁹ GALA ge la ga nuɔusei, é va zɛɛi wo,
baa nu vulu, é va zegɛ kpɔe wooi va.

Nii é bogai, é la naa gɛa baa?

Toɔa woo wo, é la su vai gɛa?

²⁰ Wele, gè devei zoɔzoɔga ga gè tuya loo,
GALA ge tuya loa, gè la segezu ma.

²¹ E la telebotala vaa gaaani Zakɔbe va,
é la soletala vaa gaaani Izelayele nuɔuseiti ba.

Gooɔɔ GALAGI, é ga ná-GALAGI, naa ga tɔun polu,
toɔa masadai ma gɔozunɛɛi zoɔzoɔ ti vɔ be.

²² GALA ge ti gɔlani Ezipete yooi va,
suvikei gɔlave ga tegui zuvikei ti ve.

²³ Zoɔɔlai la ga faa nɔpe Zakɔbe mavofodai gaazu,
baa adɔbeɛ vai Izelayele laalɔɔma.

Yeeɔɔgala vagɔi ma, toɔa da wo Zakɔbe ta Izelayele ma,
nii kpein GALA ge keɛzu.

²⁴ Niima nuɔuseiti ta wuzegɛzu ege zalai,

toɔa gaaɔsu ege zalai,

é da ná-sua zogai mi,

é da ná-sua zogai ma namai bole,

naa volumna ga niina a da laa la.»

²⁵ Balake ɣɛni Balaame ma: «Ni è la ti voovooni, mina tuya loo ti ve, ga tago balaa.»

²⁶ Balaame gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Gè la boni è ma ɓaa ga nà naati kpein nɔ ɣɛ, nii Ɔooɣɔ GALAGI bosu?»

Balaame ná-tuyai zavasiei

²⁷ Balake ɣɛni Balaame ma: «Da degɛmu, nà liizu ga de adave taɣili, tanisu GALA ka pɛte názu ga da nuɓusei niiti foovo nɔn bɛ.

²⁸ Balake liini ga Balaame Peyɔɔl gizei unmaɓe, nii é zelɛni teɓebai maazu.

²⁹ Balaame ɣɛni Balake ma: «Zalaɣa ɣulazu lofela lo bè, è nike zine lofela ta baala sine lofela ɣɛvele ɓete bè ve.»

³⁰ Balake naa ɣɛeni, nii Balaame boni. E nike zine ɣila ta baala sine ɣila kulani ga zalaɣai, zalaɣa ɣulazuɓe ɣilagilagi.

24

¹ Balaame pɛteni ga neɓɓe Ɔooɣɔ GALAGI ve ga tuyai loo Izelayele ve, é la mo ɣɛni liini kulakɛɛma ɣili gaiziezu, eɣɛ pelegi é ɣɛni keɛzu la zɔma ziegiti su, keɛ é ɣaazu latini teɓebai letema velei.

² E ɣaazuwuzegɛni, é Izelayele ɣa uuuni, eɣɛvelei ná-bolodaiti ti la. Názu ɣa GALA Zenvui yeini la tɔun ma.

³ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ɣɛ ma:
«Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ɣaa,
zunui nii gaazuzegɛai ma, ná-keela wooi ɣaa,

⁴ nui nii é GALA gooiti menisu, naa ná-keela wooi ɣaa,
é Zɛɓei-Pɛ-Maliɣii ná-kulakɛɛmai ɣaazu,
siegi zu é loozu la sugili, gaazuzegɛ ma:

⁵ Ee Zakɔɓe, da-zeɣe ɣotaiti wola vage,
ta è-niizuveti balaa, Izelayele!

⁶ Ti da yei ga zuviega eɣɛ laasamagiti,
eɣɛ kpeleiti, ti zie ɣɔɓave,
eɣɛ alɔwe gului, Maliɣii siingai,
eɣɛ seɗele gului, ti zielave.

⁷ Ziei ɣa yeizu, é da ɣula seizuvɛ,
zie mɔinmɔingiti ta ná-ani zuwuiti fae.
Ná-masagi ɣa zobogi zɔɓɔ Agage ma,
ná-masadaɪ zɛɓei ɣa wɔɔɔ.

⁸ GALA ge kulave Ezipete yooi va,
teɣui zɛɓei ɣeɣalai ɣa é zea,
toɣa zobo sɔɓɔ ziiti ma, ti ga sili nuiti,
é ti-ma ɣaeiti golowolo,
é ti zɔ ga ná-mɛɛinti.

⁹ Toɣa ɓili, é vee eɣɛ zala zinei,
eɣɛvelei zala zaai la,
ɓe ɣa a kata ga é wuzegɛ?

Nui nii a tuya loo è ve, tuya ɣa naa ve,
nui nii a è voovo, foovooi ɣa naa zo.»

¹⁰ Balake yiɣaawanani Balaame ma, é yealoɣani, é ɣɛni Balaame ma: «Gè è lolige ga è va, è sili nuiti foovo, weɛ, ná zeizu ɣea sava, è da tuya loo ti ve.

¹¹ Tei é ɣea ɣana, liina da-yooi zu! Gè boni ga nà faanɛɛ mɔinmɔin ke è ve,
keɛ Ɔooɣɔ GALAGI è valage faanɛɛiti sɔɓɔ fai ma.»

*Balaame GALA ná-kulakɛɛmaiti bo fai
Izelayele ná-faa zu*

¹² Balaame Balake wooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gè b̄eni ḡani keelaiti p̄, è ti leveni mà:

¹³ «An̄e ni Balake ḡa vaazu ga walii ta zanugi, nii é ná-masa pelei laavegai, é fe zèa, gè la zooga faa n̄pe keezu ga ma v̄aḡ, b̄aa ma n̄u, Ḡoḡḡ GALAGI ná-devei laalḡḡma. Nà naa n̄ wo, nii Ḡoḡḡ GALAGI a bo mà.»

¹⁴ Niizu nà ga li nà-nubuseiti p̄. Ua, nà naa leezu ga de, nii Izelayele nubuseiti ti vaazu keezu ga da-nubuseiti, yeeḡeḡalaiti su ti vaazu.»

¹⁵ Balaame faalaalii nii laazeelini, é ḡe ma:
«Beȳal ná-doun zunui Balaame ná-keela wooi ḡaa,
zunui nii gaazugeḡai ma, ná-keela wooi ḡaa,

¹⁶ nui nii é GALA gooiti menisu, naa ná-keela wooi ḡaa,
nii é Anii-Pe-Unda ná-faaḡw̄egiti feai zea,
é Zeb̄ei-Pe-Maliḡii ná-kulak̄el̄mai ḡaazu,
siḡi zu é loozu la suḡili, gaazugeḡe ma:

¹⁷ Nà pet̄esu, kele niizu laade de,
nà sum̄osu, kele maa la de buḡani,
velela velel̄i, somideḡai ta ḡa ḡulazu Zak̄obe mavofodai zu,
masadai ma luk̄p̄i ḡa ḡe Izelayele zaama,
nii a ḡe Moabe nuiti goizu loḡazu,
toḡa Sete ná-doun zunuiti k̄pein doḡa t̄ungi zu.

¹⁸ Toḡa Ed̄ome yooi zo, é ḡe ga n̄n̄,
sili nuiti su, Seyiil yooi ḡa zo,
Izelayele ḡa ná-zeeḡaaḡai le.

¹⁹ Nui nii é ḡulazu Zak̄obe mavofodai zu, naa ḡa masadai ḡe,
toḡa naati undaavili, niiti ti velazu, ti ḡula taaiti ba.»

Balaame Izelayele zili nuiti kologolo fai wo fai

²⁰ Balaame Amaleke ḡaani. E faalaalii nii laazeelini, é ḡe ma:
«Amaleke ḡa é ga ziiti p̄e ti-ma m̄ungi.
Kele gaabelasu, toḡa ḡologolosu.»

²¹ E Ken nuiti kaani. E faalaalii nii laazeelini, é ḡe ma:
«È-zeizuve loge k̄pe,
è-laḡagi loge fasa ḡizei ma.

²² Kele Ken nuiti ta ḡe ga abui laamianigi.
Gaabelasu, Asuul nuiti ta li ga woye, ti wo ḡe ga kasoḡa nuiti.»

²³ Gaabelasu, é faalaalii nii laazeelini, é ḡe ma:
«Ee, maanḡḡi nii é vaazu! Be ḡa a ye vulua GALA ná-keewotii luḡḡ?

²⁴ Kele keingiti ti z̄ei ḡa, ti vaazu, ti zeḡe Kitime,
ta Asuul nuiti maanḡḡ, ti Eḡeel nuiti maanḡḡ.
T̄o balaa toḡa liizu undaaviligi zu.»

²⁵ Balaame liini, é ḡale ma ná-zooi zu. Balake balaagi liini ga v̄o pelei.

25

Izelayele nuiti ti b̄ḡḡ l̄a vai k̄ḡḡḡ gani k̄ḡḡ vaiti su

¹ Izelayele nuiti ti zeini Sitime. Nubuseiti ti t̄ozeini ga b̄ḡḡ l̄a kologologi zu, ta Moabe anzanu lointi.

² Naati ti ti lolini ga ti zalaḡai ḡula ta-ḡalagiti be. Nubuseiti ti vaani bu, ti zalaḡa laamii wo, ti n̄k̄o naati ta-ḡalagiti bu.

³ Ti v̄ḡp̄eni naati ta-ḡalagi Baale-Peȳal l̄ebi vai va. Naama vai Ḡoḡḡ GALAGI yiiḡaawanani ti laalḡḡma.

⁴ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ma: «Nuḡuseiti kpein gaale ba, è ta-ḡundiḡiiti sele guluiti ba, foloi ḡa, ḡaazu, naa ḡa a ke nà-ziiḡaawanai zeḡe Izelaye maala.»

⁵ Moize ḡeni Izelaye lukpḡḡaaleve nuiti ma: «Wo ḡilagilagi ná-nuiti paa, niiti ti vḡḡeai Baale-Peyḡḡol lebi vai va.»

⁶ Zunu ḡila ge ḡeni Izelaye nuiti saama, é vaani ga Madiyan anzanu ḡila keeḡelointi saama, Moize ta Izelaye vebai kpein gaazu, naazu naati ti ḡa wḡḡo, GALA daaḡomi seḡe vebai laave.

⁷ Zalaḡa ḡula nui Aalḡn ná-doun zunui Elezaal ná-doun zunui Finease naama vai ḡaai ma, é wuzegeni bebai zaama, é kpein zeḡe,

⁸ é vile Izelaye zunui volu ná-seḡe ḡotai wu, é ti felegḡ pe sḡ vḡḡa, kpein zunui volokula, é anzanui zo kobuve. Naazu nimiza vai beni Izelaye nuiti saama.

⁹ Nu waavufelegḡ maazu naanigḡ (24 000) ḡa é zaani nimizai naa zu.

¹⁰ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize vḡ, é ḡe ma:

¹¹ «Zalaḡa ḡula nui, Aalḡn ná-doun zunui Elezaal ná-doun zunui Finease ḡa é nà-ziiḡaawanai zeḡea Izelaye nuiti maala, nà-ziiḡoolai ḡa é ma ti zaama, naa ḡa é kea, nèi ḡe ga GALAGI, nà pḡ ga ti nà ḡila nḡ dèbi, nà-ziiḡaawanai zu, ḡe la mḡ Izelaye nuiti ma zuwu ḡaaleveni.

¹² Naa ḡa é ba, ḡa ḡe ma: «ḡe minazeḡeḡi ḡea tḡun be, nii a ḡe ga ziiḡeigi ma ungi.

¹³ Toḡa ḡe ga tḡun nḡnḡ, ta mavofodaiti. Zalaḡa ḡula wotii ḡa ḡe ga tḡnḡ, yeeḡeḡalai pe su, tḡzei é ná-ziiḡoolai ḡula ve keḡema ná-GALAGI ve, é koto gba vai ḡeeve Izelaye nuiti ta-vaa zu.»

¹⁴ Izelaye zunui ti paani ta Madiyan anzanui vḡḡa, daaseigi ḡeni ga Zimeli, Salu ná-doun zunui. E ḡeni ga Simiyḡn ná-peleyeḡe ḡundiḡii ta.

¹⁵ Madiyan anzanui nii ti paani, daaseigi ḡeni ga Kḡzebi, keeḡe laaseigi ḡeni ga Suul, nii é ḡeni ga bolodama mḡinmḡin ma ḡundiḡii, kulaai bolodai gila su Madiyan yooi zu.

¹⁶ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize vḡ, é ḡe ma:

¹⁷ «Vala Madiyan nuiti ba, è ti-ma zuwu ḡaaleve.

¹⁸ Mazḡḡḡ ti ḡeni ga wo zili nuiti, ti laavegai ga keḡeḡe nḡi, Peyḡḡol ná-fai zu, ta Kḡzebi, nii é ḡeni ga Madiyan ḡundiḡii ta ná-doun anzanui, nii é zaani, Peyḡḡol ná-nimiza voloi.»

Izelaye nuiti gaalu daa velesiḡi

¹⁹ Nimiza vai naa levega voluma,

26

¹ Gooḡo GALAGI ḡeni Moize ta zalaḡa ḡula nui Elezaal ma, nii é ga Aalḡn ná-doun zunui:

² «À Izelaye vebai kpein gaalu, é zo kona vuufelegḡ (20) ma, é le zeemaazu, eḡevelei ta-velyeḡeiti ti la, Izelaye nuiti kpein su, niiti ta zoo ti li kḡḡaave.»

³ Moize ta zalaḡa ḡula nui Elezaal, ti ḡeni ti vḡ Moabe nemai zu, Zuludḡn ḡobave, Zeeliko letemave, ti ḡe ma:

⁴ «Ada vaazu gaalugi wosu, é zo kona vuufelegḡ (20) ma, é le zeemaazu, eḡevelei Gooḡo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Izelaye nuḡuseiti pete, niiti ti ḡulani Ezipete yooi va:

⁵ Izelaye nii daa ga Zakḡbe, ná-doun zunui mḡungi é sḡḡḡni, daaseigi ḡeni ga Luḡen. Luḡen ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti, ti ḡeni ga: Geenḡe mavofodaiti, Palu mavofodaiti,

⁶ Geḡselon mavofodaiti, ta Kaalemi mavofodaiti.

⁷ Luḅen mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuunaani maazu savago undṵfela puusavago (43 730).

⁸ Palu ná-doun zunui ḡeni ga Eliabe.

⁹ Naa ḡa é ḡeni ga Nemuwēle keḡḡe, ta Datan, ta Aḅilame. Datan naa, ta Aḅilame ti ḡeni ga kundigṵiti bebei untuḡṵ, ti wuzegeni Moize ta Aalṵn laalḡṵma, ta Kṵlee ná-nu ḅulugiti, siegi zu ti wuzegeni la Ḣṵṵḡṵ GALAGI laalḡṵma.

¹⁰ Zṵṵi laavalini, é ti maalṵḡṵ, ta Kṵlee, siegi zu ná-nu ḅulugiti ti zaani la, ta siegi zu abui zunu unfelegṵ puulṵlugṵ (250) ḡalani la. Ti ḡeni nuḅuseiti be ga kizesu vai.

¹¹ Kele Kṵlee ná-doun zunuiti ti la ḡeni zaani.

¹² Simiyṵn ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Nemuwēle mavofodaiti, Yamin mavofodaiti, Yakin mavofodaiti,

¹³ Zeela mavofodaiti, ta Sayile mavofodaiti.

¹⁴ Simiyṵn mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuufele maazu fele unfelegṵ (22 200).

¹⁵ Gade ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Sefon mavofodaiti, Ḣagi mavofodaiti, Suni mavofodaiti,

¹⁶ Wṵzeni mavofodaiti, Eli mavofodaiti,

¹⁷ Alṵde mavofodaiti, ta Aleeli mavofodaiti.

¹⁸ Gade mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuunaanigṵ undṵlugṵ (40 500).

¹⁹ Zuda ná-doun zunuiti ti ḡeni ga Eel ta Wṵnan. Eel ta Wṵnan ti zaani Kanaan yooi zu.

²⁰ Zuda ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Seela mavofodaiti, Peelese mavofodaiti, ta Zeela mavofodaiti.

²¹ Peelese ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Ḣeselon mavofodaiti ta Ḣamule mavofodaiti.

²² Zuda mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuulṵfela maazu lṵzita undṵlugṵ (76 500).

²³ Isakaal ná-doun zunuiti, eḡevelei ta-wolodamaiti ti la, ti ḡeni ga: Tṵla mavofodaiti, Puva mavofodaiti,

²⁴ Yasuḅe mavofodaiti, ta Simelon mavofodaiti.

²⁵ Isakaal mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuulṵzita maazu naani unsavago (64 300).

²⁶ Zaḅulṵn ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Seelṵde mavofodaiti, Elon mavofodaiti, ta Yaaleyēle mavofodaiti.

²⁷ Zaḅulṵn mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuulṵzita undṵlugṵ (60 500).

²⁸ Zozeḡe ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Manasee ta Efelayime.

²⁹ Manasee ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Makiil mavofodaiti, Galaade mavofodaiti, nii é ḡeni ga Makiil ná-doun zunui.

³⁰ Galaade ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ḡeni ga: Yeezeel mavofodaiti, Ḣeelēke mavofodaiti,

³¹ Aseliyēle mavofodaiti, Sikeme mavofodaiti,

³² Semida mavofodaiti, ta Ḣeefēel mavofodaiti.

³³ Ḣeefēel ná-doun zunui Selḡefade la ḡeni doun zunua zṵlṵni, kele é doun anzanuiti sṵlṵni, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, Ḣṵgela, Mileka ta Tiilesa.

³⁴ Manasee mavofodaiti tiegṵi ḡeni ga zunu waabuulṵlugṵ maazu felegṵ undṵfela (52 700).

³⁵ Efelayime ná-doun zunuiti, eḡevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ḡeni ga: Suteela mavofodaiti, Beekēel mavofodaiti, ta Taḡan mavofodaiti.

³⁶ Suteela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ɣeni ga: Elan mavofodaiti.

³⁷ Efelayime mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waabuusavagɔ maazu felego undɔɔlugɔ (32 500). Zozefe ná-doun zunuiti kana, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la.

³⁸ Benzamɛn ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Beela mavofodaiti, Asebele mavofodaiti, Ayilame mavofodaiti,

³⁹ Sufame mavofodaiti, ta Gufame mavofodaiti.

⁴⁰ Beela ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ɣeni ga: Aalede mavofodaiti ta Naaman mavofodaiti.

⁴¹ Benzamɛn mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waabuunaani maazu lɔɔlugɔ undɔzita (45 600).

⁴² Dan ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Suɣame mavofodaiti.

⁴³ Suɣame mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waabuulɔzita maazu naanigo unnaanigo (64 400).

⁴⁴ Aseel ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Yimena mavofodaiti, Yisevi mavofodaiti, ta Belia mavofodaiti.

⁴⁵ Belia ná-doun zunuiti ti-mavofodaiti ti ɣeni ga: Geebeel mavofodaiti ta Malekiyele mavofodaiti.

⁴⁶ Anzanu loun ɣeni Aseel ya, daaseigi ɣeni ga Seela.

⁴⁷ Aseel mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waabuulɔɔlugɔ maazu savago unnaanigo (53 400).

⁴⁸ Nefetali ná-doun zunuiti, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Yaaseyele mavofodaiti, Guni mavofodaiti,

⁴⁹ Yeeseel mavofodaiti, ta Sileeme mavofodaiti.

⁵⁰ Nefetali mavofodaiti tiegɔi ɣeni ga zunu waabuunaanigo maazu lɔɔlugɔ unnaanigo (45 400).

⁵¹ Izelayele nuiti tiegɔi ɣeni ga zunu waaundɔzita maazu ɣila undɔfela puusavagɔ (601 730).

Zooi ɣaaɣwe vai

⁵² Gɔɔɔɔ GALAGI bɔɔni Moize va, é ɣe ma:

⁵³ «Zooi ɣaaɣwe bolodaiti ba, é zoloo nuiti tiegɔiti ma.

⁵⁴ Bolodaiti ti mɔindai, da zooi ve ti ya ga bɔɔɔba, niiti ti lɔidai, è zooi tago ve ti ya. Eɣe gilagilagi ná-zooi ɣa ve zea, é zoloo ti-liegɔi ma.

⁵⁵ Kele zooi ɣaa ɣa ɣwe ga kpakutoomai. Ta ti zɔɔɔ ga tɔnɔ, eɣevelei ti-ɣɛni ta-wolodaiti daaseigi la.

⁵⁶ Zooi ɣaa ɣa ɣwe ga kpakutoomai, naati zɔɔɔzu, niiti ti wola mɔindai, ta niiti ti wola la mɔinni.»

Leevi nuiti gaalu daa velesiɛi

⁵⁷ Leevi nuiti, ti ɣaaluni, eɣevelei ti-mavofodaiti ti la, ti ɣeni ga: Geeleson mavofodaiti, Kegate mavofodaiti, ta Melali mavofodaiti.

⁵⁸ Leevi mavofodaiti ti ɣeni ga: Libeni mavofodaiti, Geebelɔn mavofodaiti, Maali mavofodaiti, Musi mavofodaiti, ta Kɔlee mavofodaiti. Kegate Amelame zɔɔɔni.

⁵⁹ Amelame anzai laaseigi ɣeni ga Yɔkeebede, Leevi ná-doun anzanui, nii é zɔɔɔni Leevi ve Ezipete yooi zu. E dounɣa zɔɔɔni Amelame ve ga Aalɔn ta Moize, ta Miliyame, nii é ɣeni ga ti-vaazeelai.

⁶⁰ Niiti ti zɔɔɔni Aalɔn ve ti ɣeni ga Nadaɔe, Aɔiyu, naa ve Eleazaal va, ta Itamaal.

⁶¹ Nadaɔe ta Aɔiyu ti zaani, naa ɣeni siegi zu ti vaani la ga abu ɣiligi Gɔɔɔɔ GALAGI ɣakala.

⁶² Niiti ti ghaaluni, zunuiti kpein é zo alu gila ma, é le zeemaazu, zunuiti ta zunu lointi, ti gfeni ga zunu waafelego maazu savago (23 000). Ti la gfeni ti veeni Izelayele nuiti ba, ti va ti ghaal, mazoloo zou la gfeni veeni ti ya Izelayele nuiti saama.

Gaalugi unseizuve

⁶³ Naati ka Moize ta Elezaal ti ti ghaaluni Moabe nemaiti su, Zuluden gobave, Zeeliko letemave.

⁶⁴ Niiti kpein Moize ta zalaqa gula nui Aalon ti ti ghaaluni Sinayi tevbai zu, naa ta nape ge la mo gfeni niiti saama.

⁶⁵ Mazoloo Goofo GALAGI gfeni ti ma: «Ta zaazu tevbai zu.» Gila kpalaa ge la gfeni yeni vulua, é gula Yefunee ná-doun zunui Kalebe volu, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe.

27

Togi é lo anzanuiti ta-vogani zefe vaiti ba

¹ Anzanu loun lolugo gfeni ná, ti-laaseigi ga: Maala, Noa, Gogela, Mileka, ta Tiilesa. Ti-gfee laaseigi gfeni ga Selofegade, Geefeei ná-doun zunui. Keeffe wolani ti gfeni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee, ta Zozefe. Anzanu naati ka ti vaani,

² ti lo Moize gakala, ta Elezaal, ta kundigüiti, ta bebei kpein, GALA daagomi sefe velei laave, ti fe ma:

³ «Gi-gfee zaave tevbai zu, kee é la gfeni naati ta-bogi zu, niiti ti wuzegeni Goofo GALAGI laalofoma, Kalee ná-nu bulugiti, kee é zaani ga kpofo gotoi maavele, doun zunu la gfeni zea.

⁴ Leeni vaa zu gi-gfee laaseigi a gula ná-bolodai zaama, toozei doun zunu valagi maavele ma? Gi-vooda ve, gi-gfee keefelointi saama.»

⁵ Moize liini ga ti-mavai Goofo GALAGI gakala.

⁶ Goofo GALAGI gfeni Moize ma:

⁷ «Gaamai ga Selofegade ná-doun anzanuiti ti bosu. Da zoi ve ti ya, é fe ga tonoi, ti-gfee keefelointi saama. Tiya ga da ti-gfee nonoi leve ti vo.

⁸ Da boe Izelayele nuiti po, è fe ti ma: Siegi zu zunui ta zaazu la, é la doun zunu yeni, wa ná-poganii ve ná-doun anzanui ya.

⁹ Ni doun anzanu la zea, wa ná-poganii ve keefelointi zea.

¹⁰ Ni keefelounfa ti la be, wa ná-poganii ve keefe keefelointi zea.

¹¹ Ni keefelounfa ti la keefe ve, wa ná-poganii leve ná-nu gitefitegi ta vo bolodai zu, naa ga a ye zea. Toqa fe ga devei ta togi Izelayele nuiti be, egevelei Goofo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.»

Zozuwe fee vai ga Moize votogi (To Sevei Velesi 31:1-8)

¹² Goofo GALAGI gfeni Moize ma: «Le Abalime gizeii nii ma, è wele zoi va, ge feezu Izelayele nuiti be.

¹³ Da welezu ba, kee da balaagi da zaazu, è li è-memewolani po, ti zaai, egevelei è-geloin Aalon zaani la, é li memewolani po ti zaai.

¹⁴ Mazoloo wo feeve ga kololala nuiti na-devei laalofoma, Sin tevbai zu, siegi zu bebei zu nubuseiti ti maagaalii feeni la, ti kpaei ve ba. Wo la gfeni na-padedai maawuini nubuseiti gaazu, é lo ziei vai va, ti gfeni maalolisu.» (Naa gfeni ga Meeliba dei ná-fai é gfeni Kadese, Sin tevbai zu.)

¹⁵ Moize boeni Goofo GALAGI vo, é fe ma:

¹⁶ «Goofo GALAGI é ga kpusei kpein ta-zenvuiti ta-GALAGI, da bogoi yiimazege ga nu, è sei bebei unda, é fe ga kundigüi,

¹⁷ nui nii a gɛ losu ti untuɔɔ kooɔɔzuveti, é ɔa li ga tiye, é ɔa va ga tiye, nii a ke Gooɔɔ GALAGI ná-nubuseiti ti mina gɛ eɣevelei baalagiti ti la, ti make nu la ná.»

¹⁸ Gooɔɔ GALAGI gɛni Moize ma: «Nun ná-doun zunui Zozuwe zefɛ, zunu ve nii zenvui zeini su, ɔa yeela ma.

¹⁹ Da lii la, è sei zalaɔa gɔla nui Elezaal gɔkala, ta bebei kpein, è deveiti fe zea ti gaazu.

²⁰ Da ɔa-ɔundiɔilai ma zobogi ta ve zea, naa gɔa a ke Izelayele vebei golo be.

²¹ Toɔa ze zalaɔa gɔla nui Elezaal gɔkala, naa gɔa ɔa gaazaɔa toun be, ga anii nii daaseigi ga wuulimegi. Nii nɔpe a bona, vele gana Zozuwe ta Izelayele nubuseiti ta ta-ɔooɔɔ vaiti so ɔa.»

²² Moize keeni, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI ma levei veeni la zea. E Zozuwe zeini zalaɔa gɔla nui Elezaal gɔkala, ta bebei kpein.

²³ E yeeti daani ma, è deveiti fe zea, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI boni la ma.

28

Tɔgi é lo zalaɔaiti ba

(Egezode 29:38-46)

¹ Gooɔɔ GALAGI boeni Moize va, é gɛ ma:

² «Niima levei laazeeli Izelayele nuiti ma, è gɛ ti ma: Wa dama kpe, wo nono ma vebeanii ve, yeeɣeɣala vagɔi zu, é ga ná-zalaɔaiti, daamianigiti ti galazu abui gɔa, ti be ga ani maku neai.

³ Da gɛ ti ma: Folo-o-folo, wa kona gila baala sine felegɔ gɔla, nii neevuzu la ba, Gooɔɔ GALAGI ve ga gala zalaɔai, nii abui galazu.

⁴ Da baala zivo gɔlagi gɔla ga zalaɔai sobui, è zɔɔma vaala zivoi gɔla kpɔkɔi,

⁵ naa ve vebeanii va, nii é ga bulu vukɔ vagɔi kilo savagɔ, gaayɔgai ga wolive wulo vagɔi litɛle gɔla ta tukpe (1,5).

⁶ Gala zalaɔai gana, folo-o-folo, nii é gɛezu gɔlazu, eɣevelei deveai la Sinayi gizei ma. Zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve.

⁷ Wa puya zalaɔai bo baala zivo mɔungi va, ga doo baagi litɛle gɔla ta tukpe (1,5), ada nadegai zu gɔa wa puya zalaɔai naa gɔla ná, ga doo baagi Gooɔɔ GALAGI ve.

⁸ Baala zivoi velesiei gɔa gɔla ga zalaɔai kpɔkɔi, vebeanii ta puya zalaɔai, niiti ti boɔgai sobu gelei va, naa ma ziiti no bo ba. Zalaɔai ve, nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve.

Dooɔɔ foloi ma zalaɔaiti

⁹ «Dooɔɔ foloi, wa baala zivo felegɔ gɔla ga zalaɔai, niiti ti kona gila no gɛa, neevuzu nɔpe ge la ba, è vebeanii vu ma ga bulu vukɔ vagɔi kilo lozita, gaayɔgai ga gulɔi, puya zalaɔai vu ma.

¹⁰ Wa gala zalaɔai naa gɔla dooɔɔ foloi gɔlagilagi. Naa kpein ge bo gala zalaɔai va, é gɔlazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaɔai.

Alugi laaɔulazuve ma zalaɔai

¹¹ «Alugi laaɔulazuve, wa nike zine bokpa felegɔ gɔla ga gala zalaɔai Gooɔɔ GALAGI ve, ta baala sine gɔla, ta kona gila baala sine lofela, neevuzu mina gɛ ti va.

¹² Wa vebeanii ve gala zalaɔa zuaiti ba, toɔa gɛ ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei gɔlagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei ve,

¹³ ta kilo savagɔ baala zivoi gɔlagilagi ve. Gala zalaɔai ve, zalaɔai nii abui galazu, makugi neai Gooɔɔ GALAGI ve.

¹⁴ Puya zalaḡaiti ta ḡεεзу ga dɔɔi litelɛ savagɔ, ɛ vɛɛ nike zine ḡilagi va, litelɛ felegɔ vɛɛ baala sinei va, ta litelɛ ḡila ta tukpe (1,5) ge vɛɛ baala zivoi va. Gala zalaḡaiti kana, ta ḡe ḡulazu alugi laaḡulazuvɛ, alu-o-alu, konagi zu.

¹⁵ Wa boli zinei ḡula balaa ga koto gba zalaḡai Ḡooḡo GALAGI vɛ. Naa kpein ge bɔ gala zalaḡai va, ɛ ḡulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaḡai.

Pakegi ma zalaḡaiti
(Leevi Nuiti 23:5-14)

¹⁶ «Alu mɔungi ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ḡa ḡεεзу ga Ḡooḡo GALAGI ná-Pakegi.

¹⁷ «Alugi naa ma volo puugɔ maazu lɔlusiei (15) ḡa fetii lɔzeizu ma. Bului nii levɛ la su, naa ḡa wa ḡe miizu eyesu folo lɔfela.

¹⁸ Folo mɔungi, wa gaaleba ḡadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eḡevelei wa da ke la,

¹⁹ wa nike zine bɔkpa felegɔ ḡula ga gala zalaḡai Ḡooḡo GALAGI vɛ, ta baala sinei ḡila, ta kona gila baala sinei lɔfela, neevuzu mina ḡe ti va.

²⁰ Wa vebeanii vɛɛ gala zalaḡa zuaiti ba, toḡa ḡe ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei ḡilagilagi vɛ, ta kilo lɔzita baala sinei vɛ,

²¹ ta kilo savagɔ baala zivoi ḡilagilagi vɛ.

²² Wa boli zinei ḡila kula ga koto gba zalaḡai, naa ḡa a ke koto gba vai ḡe wo vɛ.

²³ Naati kpein ta laazu gala zalaḡai maazu, ɛ ḡulazu sobu-o-sobu.

²⁴ Folo-o-folo, folo lɔfela laawu, wa naama laamianigiti kula, nii abui galazu, makugi neai Ḡooḡo GALAGI vɛ. Wa ti ḡula ga zalaḡai, ɛ bɔ gala zalaḡai va, ɛ ḡulazu folo-o-folo, ta ná-puya zalaḡai.

²⁵ Foloji lɔfelasiei, wa gaaleba ḡadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eḡevelei wa da ke la.

Pantekote voloi ma zalaḡaiti
(Leevi Nuiti 23:15-22)

²⁶ «Zooi va lɔnɔ mɔungiti ma ḡoozunɛ voloi, wo vaazu vebeanii veezu la Ḡooḡo GALAGI vɛ, ga ani niineiti, dɔḡɔiti ma vetii, wa gaaleba ḡadegai wo, wo la boti nɔpe kea, eḡevelei wa da ke la.

²⁷ Wa nike zine bɔkpa felegɔ ḡula ga gala zalaḡai, ta baala sinei ḡila, ta kona gila baala sinei lɔfela, makugi neai Ḡooḡo GALAGI vɛ.

²⁸ Wa vebeanii vɛɛ gala zalaḡa zuaiti ba, toḡa ḡe ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei ḡilagilagi vɛ, ta kilo lɔzita baala sinei vɛ,

²⁹ ta kilo savagɔ baala zivoi ḡilagilagi vɛ.

³⁰ Wa boli zinei ḡula balaa, naa ḡa a ke koto gba vai ḡe wo vɛ.

³¹ Wa suai niiti kula, neevuzu mina ḡe ti va, ta ta-vuya zalaḡaiti. Naa kpein ge bɔ gala zalaḡai va, ɛ ḡulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii.

29

Puvu fɛɛ vetii ma zalaḡaiti
(Leevi Nuiti 23:23-25)

¹ «Alugi lɔfelasiei ma volo mɔungi, wa gaaleba ḡadegai wo. Wo la boti nɔpe kea, eḡevelei wa da ke la. Toḡa ḡe wo vɛ ga puvu fɛɛ yeei.

² Wa nike zine bɔkpa gila kula ga gala zalaḡai, ta baala sinei ḡila, ta kona gila baala sinei lɔfela, neevuzu mina ḡe ti va, makugi neai Ḡooḡo GALAGI vɛ.

³ Wa vebeanii vɛɛ gala zalaḡa zuaiti ba, toḡa ḡe ga bulu vukɔ vagɔi, gaayɔgai ga gulɔi: kilo taavuugɔ nike zinei vɛ, ta kilo lɔzita baala sinei vɛ,

⁴ ta kilo savagɔ baala zivoi ḡilagilagi vɛ.

⁵ Wa boli zine gila kula ga koto gba zalaḡai, naa gja a ke koto gba vai gje wo ve.

⁶ Naama zalaḡaiti ta bo gala zalaḡaiti ba, niiti ti gfulazu alu-o-alu ta folo-o-folo, ta ta-vebeaniiti, ta ta-vuya zalaḡaiti, eḡevelei deveai la togi zu ta-vaa zu. Zalaḡaiti be, niiti abui ti gfulazu, makugi neai Gooḡo GALAGI ve.

Koto gba voloi ma zalaḡaiti
(Leevi Nuiti 23:26-32)

⁷ «Alugi lofelasiei ma volo puugoi ma, wa gaaleba padegai wo. Wa zugi zo, wo la boti nape kea.

⁸ Wa nike zine bokpa gila kula ga gala zalaḡai, ta baala sine gila, ta kona gila baala sine lofelaiti, neevuzu mina gje ti va, makugi neai Gooḡo GALAGI ve.

⁹ Wa vebeanii ve gala zalaḡa zuaiti ba, toḡa gje ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugoi nike zinei ve, ta kilo lozita baala sinei ve,

¹⁰ ta kilo savagoi baala zivoi gilagilagi ve.

¹¹ Wa boli zinei gila balaa ga ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo koto gba zalaḡai va, nii e gfulazu koto gba voloi, ta gala zalaḡai, nii e gfulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta ta-vuya zalaḡaiti.

Kota lo fetii ma zalaḡaiti
(Leevi Nuiti 23:33-44)

¹² «Alugi lofelasiei ma volo puugoi maazu naanisei (14) ma, wa gaaleba padegai wo, wo la boti nape kea, eḡevelei wa da ke la. Wa fetii gila Gooḡo GALAGI lebi vai ma, wa naa gje folo lofela laawu.

¹³ Wa nike zine bokpa puugoi maazu savagoi (13) gila ga gala zalaḡai, ta boli zine felegoi, ta kona gila baala sine puugoi maazu naanigoi (14), neevuzu mina gje ti va, makugi neai Gooḡo GALAGI ve.

¹⁴ Wa vebeanii ve gala zalaḡa zuaiti ba, toḡa gje ga bulu vuko vagoi, gaayogai ga guloi: kilo taavuugoi nike zinei gilagilagi ve, ta kilo lozita baala sinei gilagilagi ve,

¹⁵ ta kilo savagoi baala zivoi gilagilagi ve.

¹⁶ Wa boli zinei gila balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e gfulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaḡai.

¹⁷ «Foloi velesiei ma, wa nike zine bokpa puugoi maazu felegoi (12) gila ga zalaḡai, ta baala sine felegoi, ta kona gila baala sine puugoi maazu naanigoi (14), neevuzu mina gje ti va.

¹⁸ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, kooḡogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eḡevelei deveai la togi zu.

¹⁹ Wa boli zinei gila balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e gfulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaḡai.

²⁰ «Foloi zavasiei ma, wa nike zine puugoi maazu gila (11) kula ga zalaḡai, ta baala sine felegoi, ta kona gila baala sine puugoi maazu naanigoi (14), neevuzu mina gje ti va.

²¹ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, kooḡogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eḡevelei deveai la togi zu.

²² Wa boli zinei gila balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge bo gala zalaḡai va, e gfulazu folo-o-folo, ta na-vebeanii, ta na-puya zalaḡai.

²³ «Foloi naanisei ma, wa nike zine puugoi gila ga zalaḡai, ta baala sine felegoi, ta kona gila baala sine puugoi maazu naanigoi (14), neevuzu mina gje ti va.

²⁴ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pee zalaḡa zuaiti ba, kooḡogi liegoi zoloo ti-liegoi ma, eḡevelei deveai la togi zu.

²⁵ Wa boli zinei g̃ula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaḡai va, é g̃ulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁶ «Foloi ɓɔlusiei ma, wa nike zine taavuugo g̃ula ga zalaḡai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina g̃e ti va.

²⁷ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, kaḡḡgi lieḡai zoloo ti-lieḡai ma, eḡevelei deveai la tɔgi zu.

²⁸ Wa boli zinei g̃ula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaḡai va, é g̃ulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

²⁹ «Foloi ɓɔzitasiei ma, wa nike zine ɓsava g̃ula ga zalaḡai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina g̃e ti va.

³⁰ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, kaḡḡgi lieḡai zoloo ti-lieḡai ma, eḡevelei deveai la tɔgi zu.

³¹ Wa boli zinei g̃ula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaḡai va, é g̃ulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³² «Foloi ɓɔfelasiei ma, wa nike zine ɓɔfela g̃ula ga zalaḡai, ta baala sine felegɔ, ta kona gila baala sine puugo maazu naanigo (14), neevuzu mina g̃e ti va.

³³ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, kaḡḡgi lieḡai zoloo ti-lieḡai ma, eḡevelei deveai la tɔgi zu.

³⁴ Wa boli zinei g̃ula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaḡai va, é g̃ulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³⁵ «Foloi ɓɔsavasiei ma, wa GALA debi g̃aalebai wo. Naama voloi, wo la boti naɓe kea, eḡevelei wa da ke la.

³⁶ Wa nike zine g̃ila kula ga gala zalaḡai, baala sine g̃ila, ta kona gila baala sine ɓɔfela, neevuzu mina g̃e ti va, makugi neai G̃ooḡɔ GALAGI ve.

³⁷ Wa vebeaniiti ta puya zalaḡaiti pɛɛ zalaḡa zuaiti ba, kaḡḡgi lieḡai zoloo ti-lieḡai ma, eḡevelei deveai la tɔgi zu.

³⁸ Wa boli zinei g̃ula balaa ga koto gba zalaḡai. Naa kpein ge ɓɔ gala zalaḡai va, é g̃ulazu folo-o-folo, ta ná-vebeanii, ta ná-puya zalaḡai.

³⁹ «Naa g̃a wa ke G̃ooḡɔ GALAGI ve, wa-veɓi voloiti su, é g̃ula wa-vebeaniiti polu, wo ti laai g̃isu, ta wa-minazeḡe daazeeli zalaḡaiti, ti ga wa-gala zalaḡaiti, ta wa-vebeaniiti, ta wa-vuya zalaḡaiti, ta wa-yiilei zalaḡaiti.»

30

¹ Moize devei naati kpein boni Izelayele nuiti ma, niiti G̃ooḡɔ GALAGI ti veeni zea.

Tɔgi é lo minazeḡegiti ba

² Moize ɓɔeni Izelayele nuiti ma wolodama g̃undiḡiiti pɔ, é g̃eni ti ma: «Devei veɓe, nii G̃ooḡɔ GALAGI feai:

³ Siɛgi zu zunui ta minazeḡezu la G̃ooḡɔ GALAGI ve, ɓaa é konai wo, é vile fai ta va, nii é pɔ ga é ke, é la mɔ daawooi zeḡea ma. Toḡa naa kpein ke, niiti ti g̃ulaai da, é bo.

⁴ «Ni anzalopoi ta, nii é keɛḡe ná-pelei wu de, a minazeḡe keena G̃ooḡɔ GALAGI ve, é ɓɔḡɔ g̃ili ga naa,

⁵ ni keɛḡe a ná-minazeḡe fai ta ná-kona vai zuḡweena, é ɓɔḡɔ g̃iliai la, ni keɛḡe a maḡena kpɔ, é la faa woni tɔun tetegi, ná-minazeḡegiti ta ná-konaiti kpein ta ye ma, niiti é ɓɔḡɔ g̃iliai ga tiye.

⁶ Kele ni keɛḡe la yeezeini bu, yeei nɔ é faa ḡweegai la su, minazeḡegiti ta konai kpein é ɓɔḡɔ g̃iliai la, naati ti la mɔ yeḡa ma. G̃ooḡɔ GALAGI g̃a suvaaye, mazɔɔ keɛḡe la yeezeini ti wu.

⁷ «Ni toḡa zini be, é minazefegaa ḡeai na, baá é bōḡō ḡiliai na, ga kpōei ta nii kulaai na da, é bo,

⁸ ta sinigi a faa ḡwεεna su, é maagē kpō toun tetegi voloi nō é faa ḡwεεgai la su, ná-minazefegiti ta ye ma, ta konaiti é bōḡō ḡiliai ga tiye, ta ye ma.

⁹ Kεε ni sinigi la yeezeini bu, voloi nō é sugwεesu da, é minazefegi ḡaava, nii é keai, ta kpōei kulaai daave, niiti é bōḡō ḡiliai ga tiye, Ḣōḡō GALAGI ḡa suvaaye.

¹⁰ «Poanzai, baá anzanui ti ḡelēai ba, minazefegi naa a bo, baá konai nōpe kulaai daave, nii é bōḡō ḡilizu la, ḡiliai ḡa ye de.

¹¹ «Anzanui nii é zini be, naa a minazefegaa ḡεεna, baá é bōḡō ḡili ga konai ta,

¹² sinigi a faa ḡwεεna su, é maagē kpō, é la yeeḡulani bu, é va ḡelē, ná-minazefegiti kpein ta ye ma, ta kona wooi nōpe é bōḡō ḡiliai la.

¹³ Kεε ni sinigi a ḡelēna, voloi nō é sugwεesu da, ná-minazefegi kpein ta kona wooi kpein é lo tō bōḡōi va, baá daawooi va, naati ti la yeḡa ma. Sinigi ti ḡaavaa, Ḣōḡō GALAGI ḡa suvaaye.

¹⁴ Sinigi ḡa zoo é ti ye ma, baá é minazefegi kpein koloḡolo, baá konai kpein nii a zoo ḡelēzu la anii ta va.

¹⁵ Ni sinigi la ḡelēni, a maagēna kpō eyesu poluma zobui zeeli, anzai ḡa ḡili minazefegi kpein su, ta kona wooiti kpein su, é ti woga. E vaa bu ga é ti make, tōzei é maagēga kpō, é la faa woni, foloi é meniga da.

¹⁶ Kεε ni toḡa ti zeḡe ma, foloi tanigaani tevēga voluma, kpega voluma ga sugwεε, toḡa anzai ná-faaḡaaza golai ma ḡasōi zeḡe.»

¹⁷ Tōḡiti kana, niiti Ḣōḡō GALAGI ti veeni Moize ya, é vile zunui ta anzai ti yōḡōzuve va, doun keeḡei ta ná-doun anzanui ti yōḡōzuve va, sieḡi zu é ga nu niinei, é keeḡe ná-pelei wu de.

31

Pile sōbō fai Madiyan nuiti ma

¹ Ḣōḡō GALAGI bōeni Moize vō, é ḡe ma:

² «Izelayele nuiti tōnōi vōtokula Madiyan nuiti ma, naa volu, da li niina è-memewolani pō, ti zaai.»

³ Moize bōeni nuḡuseiti pō, é ḡe ti ma: «À zunui tanigaani maagili ga kōḡō zōlaiti wo zaama, ti li Madiyan nuiti daalōḡōma, naa ḡa a ke, Ḣōḡō GALAGI ná-potokulai laazeeli Madiyan nuiti ma.

⁴ Bolodai ḡilagilagi zu, wa zunu waagila (1 000) kula ti zaama, wo ti leḡe kōmave.»

⁵ Ti ziimazefegi woni Izelayele nuḡuseiti saama, bolodai ḡilagilagi zu, zunu waagilagila (1 000), ti-lieḡōi ḡeni ga zunu waapuugō maazu felegō (12 000) ti maagiliai kōḡō vai ma.

⁶ Moize ti leḡeni kōmave, é Finease vee ti va, zalaḡa ḡula nui Elezaal ná-doun zunui, naa ḡa é ḡeni seizu padegai ma zōlaiti seḡezu, ta puḡugiti é va da poogiti de la.

⁷ Ti kōḡō zōlaiti seḡeni, ti li Madiyan nuiti daalōḡōma, eḡevelei Ḣōḡō GALAGI devei veeni la Moize ya. Ti zunuiti kpein paani,

⁸ é bō Madiyan nuiti ta-masa dōlugō va, ti ga: Evi, Leekeme, Suul, Ḣuul, ta Leeḡa. Ti Beyōl ná-doun zunui Balaame balaagi vaani ga boḡa zōkpōi.

⁹ Izelayele nuiti ti Madiyan anzanuiti ta ti-lointi soni ga duḡiti, ti li ga tiye. Ti ta-zuaiti soni, ta ta-logani bulugiti kpein, é vee ti-yeaḡōligi kpein ba.

¹⁰ Ti abui lōni ta-laaiti kpein ba, veti ti ḡeni zeini ná, ta ti-vuuzuveti kpein.

¹¹ Ti liini ga aniiti kpein ti ti zoni kōmave, nuiti ti vee toganiiti ba.

¹² Ti liini ga duɔiti, ta kɔɔzoganiiiti, ta kɔɔi zu aniiti Moize ʋɔ, ta zalaɣa ɣula nui Eleazaal, ta Izelayele ʋebɛi, naati ti ɣɛni ʋuuni Moabe nɛmɛi zu, Zuludɛn ɣobavɛ, Zeeliko letemavɛ.

Kɔɔɣɔ nuiti nade fai

¹³ Moize ta zalaɣa ɣula nui Eleazaal ta bebɛi ná-kundiɣiiti kpein ti wuzɛɣɛni, ti li, ti laaɣomisuɛ, ti-ʋuuzuɛ ʋolu ʋelei.

¹⁴ Moize yiiɣaawanani kɔɔɣulubaiti ma, nu waagilagila kundiɣiiti, ta nu ungilagila kundiɣiiti, niiti ti ʋaani, ti zeɣe kɔɔmavɛ.

¹⁵ Moize ti ɣaazaɣani, é ɣɛ ti ma: «Lee vaa zu wo niima anzanuiti kpein zeɣai ʋulua?»

¹⁶ A ɣize su ga, tiya ɣa ti Balaame ná-tɛnɛ gooi zoni, ti Izelayele nuiti do woɔvaladai zu, ɢooɣɔ GALAGI laalɔɣɔma, Peyɔɔl ná-fai zu, naa ɣa é ʋaani ga maanɔɣɔi ɢooɣɔ GALAGI ná-nubuseiti saama.

¹⁷ Niizu niina, à zunu loungoiti kpein paa, wo anzanui kpein paa, niiti ti zunu vaa ɣwɛɛɣai na.

¹⁸ Anzanu loungoiti, niiti ti la de zunu laakoba vaa ɣwɛɛ, naati nɔ ɣa wa ti ye ná, wo ti make ɔɔɣɔ ʋɛ.

¹⁹ «Wɔun wa, à li, wo ʋu ada ɣila ade-ʋuuzuɛ ʋoluɛ, wo ye ná folo lɔfela laawu, wɔiti wo nu ʋaai, ɔaa wo ʋɔɔɣu pooma ʋa, wa ɔɔɣɔ nade foloi zavasiei, ta foloi lɔfelasiei, wa-o, wa-luɔiti-yo.

²⁰ Wa seɣeiti kpein nade ɔalaagi, sɔɔla kpein kpɛɛɛi ga kɔɔbi, ɔaa boli leɣa zeɣei kpein, ta anijaka kpein é ga gului.»

²¹ Zalaɣa ɣula nui Eleazaal ɔɛni kɔɔɣɔ nuiti pɔ, ti zeɣɛni kɔɔmavɛ, é ɣɛ ti ma: «À wɛɛ faazeikpasui ʋa, é tɔgi zu, ɢooɣɔ GALAGI ma levei veai Moize ya:

²² zanugi, walii, kɔlu ɔɔigi, kɔlui, foɣagi, ta ɔɔɔgi,

²³ anii kpein nii a zoo lɔɔzu abui ɣa, é la ɣala, wa naa lɔ abui ɣa, é nade. Naa ʋolu, wa ti lɔ ɔalaa zie nadegai wu. Keɛ, sɔɔla kpein é la zooga lɔɔzu abui ɣa, wa naati do nɔ zie nadegai wu.

²⁴ Wa wa-zeɣeiti gba, foloi lɔfelasiei, wa nade niina, naa ʋoluma, wa zoo lɔɔzu ade-ʋuuzuɛ.»

Kɔɔzoganiiiti gaagwɛɛ vai

²⁵ ɢooɣɔ GALAGI ɣɛni Moize ma:

²⁶ «Zalaɣa ɣula nui Eleazaal zeɣe, é ʋɛɛ è ʋa, ta nubuseiti ta-ʋelɛyeɣeiti ma ɣundiɣiiti, wo kɔɔzoganiiiti gaalu, duɔiti ta toganiiti.

²⁷ Da kɔɔzoganii naati gaagwɛɛ su fele, ma ʋali saamai ve kɔɔɣɔ nuiti zea, ma ʋali saamai ve nubusei zɔiti kpein zea.

²⁸ Nii é ɣɛɛzu ga kɔɔɣɔ nuiti tɔnɔi, veɔɛanii ɣa zeɣe ba, é ɣɛ ga ɢooɣɔ GALAGI nɔnɔi, nu ɣila ka zeɣe nu undɔɔlugɔi (500) zaama, togani ɣila ka zeɣe togani undɔɔlugɔi (500) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama.

²⁹ Ma ʋali saamai nii feai ti ya, da seɣe naa ʋa, è fe zalaɣa ɣula nui Eleazaal ya, é ɣɛ ga veɔɛanii seɣeai ba ɢooɣɔ GALAGI ʋɛ.

³⁰ Ma ʋali saamai nii é ɣɛɛzu ga Izelayele nuiti tɔnɔi, da nu ɣila seɣe nu ʋuulɔɔlugɔi (50) zaama, è togani ɣila seɣe togani ʋuulɔɔlugɔi (50) zaama, ma wolaiti ta ma goiti ta soovalegiti saama, è ti ve Leevi nuiti zea, niiti ɢooɣɔ GALAGI ná-seɣe ʋelɛ nadegai make fai ɣalivaai ti ma.»

³¹ Moize ta zalaɣa ɣula nui Eleazaal ti keɛni, eɣɛvelei ɢooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³² Kɔɔzoganiiiti niiti kɔɔɣɔ nuiti ti ʋaani la, naa ɣɛni ga: baalagi ta bolii waaundɔzita waaʋuulɔfela maazu lɔɔlu (675 000),

³³ nike waaʋuulɔfela maazu felegɔ (72 000),

³⁴ soovale waavuulɔzita maazu ɣila (61 000),

³⁵ anzanu loungoi niiti ti la ɣeni de zunu laakoba vaa ɣwεε, naati ti ɣeni ga nu waavuusavagɔ maazu felegɔ (32 000).

³⁶ Ma vali saamai nii é ɣeni ga kɔɔɣɔ nuiti tɔnɔi, tieɣɔi ɣeni ga: baalagi ta bolii waaunsavagɔ waavuusavagɔ maazu lɔfela undɔɔlu (337 500),

³⁷ naa ɣa undɔzita puulɔfela maazu lɔɔlugɔi (675) zefeni ba, é ɣe ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi,

³⁸ nike waavuusavagɔ maazu lɔzitai (36 000), naa ɣa puulɔfela maazu felegɔi (72) zefeni ba, é ɣe ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi,

³⁹ soovale waavuusavagɔ undɔɔlugɔi (30 500), naa ɣa puulɔzita maazu ɣilagi (61) zefeni ba, é ɣe ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi,

⁴⁰ nuɔuse waapuugɔ maazu lɔzitai (16 000), naa ɣa nu vuusavagɔ maazu felegɔi (32) zefeni ba, é ɣe ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi.

⁴¹ Vebɛanii kpein é ɣeni ga Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi, Moize naa zefeni, é pu zalaɣa ɣula nui Elezaal yeezu, eɣevelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

⁴² Ma vali saamai é ɣeni ga Izelayele nuɔuseiti tɔnɔi, nii Moize puuni ye, kɔɔɣɔ nuiti tɔnɔi vɔluma,

⁴³ naa ɣeni ga: baalagi ta bolii waaunsavagɔ waavuusavagɔ maazu lɔfela undɔɔlu (337 500),

⁴⁴ nike waavuusavagɔ maazu lɔzita (36 000),

⁴⁵ soovale waavuusavagɔ undɔɔlu (30 500),

⁴⁶ nuɔuse waapuugɔ maazu lɔzita (16 000).

⁴⁷ Ma vali saamai é ɣeni ga Izelayele nuiti tɔnɔi, Moize nu ɣilagilagi zefeni nu vuulɔɔludɔɔlugi (50) kpein ba, é togani ɣilagilagi ɣula togani vuulɔɔludɔɔlugi (50) kpein saama, é ti ve Leevi nuiti zea, niiti ti Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-seɣe vele ɣadegai makesu, eɣevelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea.

*Faanεε wuufwεε fai
ma vebɛaniiti*

⁴⁸ Kɔɔɔgiti deve ɣundigɔiti, waagilagila kundigɔiti, ta nu ungilagila kundigɔiti, naati ti vaani naazu,

⁴⁹ ti ɣe Moize ma: «Gei gi ga da-wotigɔe nuiti, gi kɔɔɣɔ nuiti gaaluga, niiti ti ɣea gá-leveiti bu, ti ɣaavɔnigε, zunu ɣila kpalaa ge la ye ni ná vɔlu gi zaama.

⁵⁰ Gi ɣilagilagi gá vaazu ga zanu sɔɔlaiti Ɔɔɔɣɔ GALAGI vɔ, ti ɣe ga vebɛaniiti, nii gi ka, zanu balaiti, yɔɔɣɔiti, balaɣaegiti, goizu anigiti, ta kɔbu ansaiti, é ɣe ga koto gba anii tɔgi letemazu, gi-ɔuseiti faa zu, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu.»

⁵¹ Moize ta zalaɣa ɣula nui Elezaal ti yeezeini naama zɔɔlaiti bu, ti ti veeni ti ya, ti ɔeteai ga zanugi.

⁵² Zanugi kpein nu waagilagila kundigɔiti ta nu ungilagila kundigɔiti ti gaaluni Ɔɔɔɣɔ GALAGI ve, buɣegi ɣeni ga kilo ungila puulɔsava maazu naanigo (184).

⁵³ Kɔɔɣɔ nuiti εse ge ná-kɔɔzoganii zefeni ɔɔɣɔ ve.

⁵⁴ Moize ta zalaɣa ɣula nui Elezaal ti zanugi zefeni, nu waagilagila kundigɔiti ta nu ungilagila (kundigɔiti zea, ti lii la GALA daagomi seɣe velei wu, é ɣe ga ɣizesui Izelayele nuiti be, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu.

32

*Galaade yooi vee vai
Gade ta Luβen mavofodaiti zea
(Tɔ Sevei Velesi 3:12-22)*

1 Togani bulu golai ɣeni Luβen mavofodaiti ta Gade mavofodaiti zea. Ti kaani ga Yazεel yooi ta Galaade yooi ta ga ada vago toganiiti to fai zu.

2 Ti vaani, ti zeeli Moize ma, ta zalaɣa ɣula nui Elezaal, ta nuβuseiti ta-ɣundigiiti, ti ɣe ti ma:

3 «Taaiti ti ga, Atalote, Diβon, Yazεel, Nimela, ɢeseβon, Elealee, Seβame, Neeβo ta Beyon,

4 zooi nii ɢooɣo GALAGI feai Izelayele ve, toɣa ga zooi pagai togani lo fai ma. Tama, toganii wola moinve gi ya ɣei gi ga da-wotigɣe nuiti.»

5 Ti ɣeni ma: «Ni gi zaalai zolooɣe e ɣaazu, yeezei bu, e zooi nii ve gi ya, ɣei gi ga da-wotigɣe nuiti. Mina gi buɣe ga Zuludɛn volu velei.»

6 Moize bolodama felegoi niiti gooɣaavoteni, e ɣe ti ma: «Wa po wo ye ve, wo-ɣeelointi ta ɣeena lia koomave, naa ɣa ɣe ɣale?»

7 Lee vaa zu wo po Izelayele nuiti iɣoteve ti lee vai zu zooi zu, nii ɢooɣo GALAGI feezu ti ya?

8 Zekana kpein no wo-ɣeeni ti keeni la, siegi zu ge ti leveni la, ti zege Kadese-Baalenea, ti li, ti zooi vete.

9 Ti leeni, ti zeeli Esekole nemɛi zu, ti begai ma ga zooi vete, ti Izelayele nuiti iɣoteveni ga ti mina li zooi zu, nii ɢooɣo GALAGI feezu ti ya.

10 ɢooɣo GALAGI yiiɣaawanani naama voloi, e ɣona, e ɣe ma:

11 «Zunui niiti ti ɣulaai Ezipete yooi va, e zo kona vuufelego (20) ma, e le zeemaazu, naati ti la ɣaazulaa zooi ma, nii ge ma ɣona woga ga na feezu Abalaame ya, ta Izaake, ta Zakobe, mazoloo ti la vileni gooi volu, ti va ɣolo be,

12 e ɣula Kalebe volu, Yefunee na-doun zunui, nii e ga Keenize nui, ta Nun na-doun zunui Zozuwe, niiti ti vileni ɢooɣo GALAGI laawooi volu, ti ɣolo be.»

13 «ɢooɣo GALAGI yiiɣaawanani Izelayele nuiti ma, e ti leveteve tevebai zu kona vuunaanigo (40) laawu, eyesu naama yamanii kpein ge zege na, niiti ti ɢooɣo GALAGI wanama vai ɣeeni.

14 Wele, wa ɣa wo wo-ɣeeni tosuve zegea, eɣevelei wo la ga kotoba nuiti ti zolooɣai, wo ɢooɣo GALAGI na-ziiɣaawanai ɣaalezu ba Izelayele laalooɣoma.

15 Mazoloo ni wo la ɣe keeni, wo va ɣolo taun be, toɣa Izelayele ye no tevebai zu, wa ɣe ga zabui wo niima nuβusei kpein undaavili.»

16 Ti Moize wooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Ba-o, ga sasaiti no losu ve, ga-logani bulugiti faa zu, gi taaiti to ga-veleyeɣeiti be.

17 ɢoun gi letegi, ga boɣo maagili ga kooɣo zoolaiti gaazuvilei zu, gi lo Izelayele nuiti untuɣo, eyesu gi lo ga tiye naama adave, ve na veai ti ya. Ga-veleyeɣeiti gila no ɣa ta ɣe yesu taaiti su, sigigiti ti ti ma, nii a ke ti maalooɣu zooi zu nuβuseiti ba.

18 Gi la ɣalega ma ga-veleiti bu, eyesu Izelayele nuiti gilagilagiti ti ton ma yooiti soloo.

19 Kele gi la mo zou zolooɣa Zuludɛn volu velei, anee na maagooza va, toozei gi gon ma yooi zolooɣa Zuludɛn ɣakamave folo ɣulazu velei.»

20 Moize ɣeni ti ma: «Ni wa minazege gooi naa laazeelina, ni wa boɣo maagilina ga wo kooi ɣo ɢooɣo GALAGI ɣaazu,

21 ni wa-ɣooɣo nuiti kpein ta boɣo maagili, ti Zuludɛn buɣe, ɢooɣo GALAGI ɣaazu, eyesu e sili nuiti kpein kpe ɣaazu,

22 ni wa ɣale ma, siegi zu no zooi maagolozu la ɢooɣo GALAGI ɣaazu, faa la mo ɣea wo va, wa vie naazu ɢooɣo GALAGI ɣaazu, ta Izelayele letegi. Naazu, niima ada yooɣozuve ɣa ɣe ga wono ɢooɣo GALAGI ɣaazu.

23 Kele ni wo la ɣe keeni ɣana, wo koto ɣea ɢooɣo GALAGI laalooɣoma. A suɣwee ga wa-ɣotoi ɣa wo ɣooɣozumen!

²⁴ A taaiti to wa-veleyejeiti be, wo sasaiti to wa-logani bulugiti be. Nii é gfulaa wo-la, wo bo, à zie ga naa.»

²⁵ Gade mavofodaiti ta Luβen mavofodaiti ti gfeni Moize ma: «Da-wotigε nuiti gá ke, egevelei mǎligii devei wogai la.

²⁶ Gi-lointi, gi-anzaiti, gá-loganiiti, ta gá-logani bulugiti ta ye Galaade taaiti su.

²⁷ Gei gi ga da-wotigε zunuiti, gi pe gi maaǧiliai ga kooǧo zoolaiti, gá Zuludεn budε, gi kooi ǧo Gooǧo GALAGI ǧaazu, egevelei mǎligii bosu da.»

²⁸ Moize devei veeni ta-vaa zu zalaǧa ǧula nui Eleazaal ya, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é veε Izelayele wolodama veleyeje ǧundigfiiti ba.

²⁹ E gfeni ti ma: «Ni wa Gade mavofodaiti ta Luβen mavofodaiti, wa Zuludεn maazu budεna uooma, ti maaǧiliai ga kooǧo zoolaiti, ti kooi ǧo Gooǧo GALAGI ǧaazu, eyesu zoi maaǧolo wo ve, wa Galaade yooi ve ti ya ga tɔnɔ.

³⁰ Kele ni ti la Zuludεn budeni, ti gvele beɛai va ǧe de, ga wo kooi ǧo uooma, ta ze wo zaama Kanaan yooi zu.»

³¹ Gade mavofodaiti ta Luβen mavofodaiti ti gooǧaavoteni, ti ǧe ma: «Gá naa ǧe, nii Gooǧo GALAGI bogai gi ma, gei gi ga da-wotigε nuiti.

³² Gá budε, gi maaǧiliai ga kooǧo zoolaiti, Gooǧo GALAGI ǧaazu, Kanaan yooi zu, kele gá ǧonɔi ma yooi zoloo Zuludεn ǧakala velei.»

³³ Amool nuiti ta-masagi Sigon, ta Basan nuiti ta-masagi Woge, Moize naati ta-masada i ta ta-yooiti feeni Gade mavofodaiti zea, ta Luβen mavofodaiti, é veε Manasee ná-bolodai ǧilazuve va, nii é ga Zozefe ná-doun zunui, é veε ta-laaiti ba, ta ma yooiti ti gfeni ti va.

³⁴ Taai niiti Gade mavofodaiti ti ti loni, ti gfeni ga: Diβon, Atalote, Alowεel,

³⁵ Atebte-Sofan, Yazεel, Yogebeǧa,

³⁶ Bete-Nimela, ta Bete-Galan, taaiti sigigi ti ma. Ti sasaiti toni togani bulugiti faa zu.

³⁷ Taai niiti Luβen mavofodaiti ti ti loni, ti gfeni ga: Geseβon, Elealee, ta Kiliyatayime,

³⁸ Neeβo, ta Baale-Meyon, naati ti-laaseigi valiboni, ta Siβema. Ti daaseigiti peeni taaiti ba, niiti ti ti loni.

³⁹ Makiil mavofodaiti, nii é ga Manasee ná-doun zunui, naati ti liini Galaade laalǧoma, ti vɔni ma, ti zobo soloo Amool nuiti ma, ti gfeni zeini ná, ti ti zeǧe.

⁴⁰ Moize Galaade yooi veeni ti ya, ti zeini ná.

⁴¹ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa wuzegeni, é li, é balagaiti so, é ti-laasei peeni ga Yayiil ná-taaiti.

⁴² Nɔba laalεeni Kenate wu, é so, ta taaiti ti ǧilini ba, é to bɔǧi daaseigi veε ti va.

33

Izelayele nuiti tevesuwei

¹ Peleiti peɛε Izelayele nuiti ti leveni da, ti gfulaai ma Ezipete yooi va, ti zeidai kpasu, Moize ta Aalon ti loni ti luǧo.

² Moize ti-vuuzuveiti ta ti-ziezuveiti seveni, egevelei Gooǧo GALAGI ná-devei gfeni la.

³ Alu mɔungi ma volo puugo maazu loolugoi (15) ma, Pakegi voluma zobui, ti liini, ti zeǧe Lamesese. Izelayele nuiti ti ǧulani bɔǧo yeema zoi va, Ezipete nuiti kpein gaazu gfeni ti va.

⁴ Ezipete nuiti ti gfeni ti-loun zunu mɔungiti maaǧuluzu, niiti Gooǧo GALAGI ti vaani. Tukpɔi ǧana é daalεeni ta-ǧalagiti bu.

- 5 Izelayele nuiti ti zegeni Lamesese, ti li, ti vu Sukote.
- 6 Ti zegeni Sukote, ti li, ti vu Etame, nii é tevebai gaabelazuve.
- 7 Ti zegeni Etame, ti gaagale ma ga vogi Pi-Gagilote vele, Baale-Sefon folo gulazu vele, ti li, ti vu Mighedole letemave.
- 8 Ti zegeni Pi-Gagilote, ti leve Seeli Kpolodei zaamave, tevebai vo pelei. Ti folo savago zie woni Etame tevebai zu, ti li, ti vu Mala.
- 9 Ti zegeni Mala, ti zeeli Elime, ve zie un puugo maazu felego (12) geni ná, ta doo wulu vuulofela (70), miná ga ti vuuni ná.
- 10 Ti zegeni Elime, ti li, ti vu Seeli Kpolodei jobave.
- 11 Ti zegeni Seeli Kpolodei jobave, ti li, ti vu Sin tevebai zu.
- 12 Ti zegeni Sin tevebai zu, ti li, ti vu Dofeka.
- 13 Ti zegeni Dofeka, ti li, ti vu Aluse.
- 14 Ti zegeni Aluse, ti li, ti vu Lefidime, ve nuvuseiti ti la geni zie zoloni ná ga ti va doole.
- 15 Ti zegeni Lefidime, ti li, ti vu Sinayi tevebai zu.
- 16 Ti zegeni Sinayi tevebai zu, ti li, ti vu Kibelote-Gataava.
- 17 Ti zegeni Kibelote-Gataava, ti li, ti vu Gaseelote.
- 18 Ti zegeni Gaseelote, ti li, ti vu Litema.
- 19 Ti zegeni Litema, ti li, ti vu Limon-Peelase.
- 20 Ti zegeni Limon-Peelase, ti li, ti vu Libena.
- 21 Ti zegeni Libena, ti li, ti vu Lisa.
- 22 Ti zegeni Lisa, ti li, ti vu Kegeelata.
- 23 Ti zegeni Kegeelata, ti li, ti vu Safael gizei ma.
- 24 Ti zegeni Safael gizei ma, ti li, ti vu Galada.
- 25 Ti zegeni Galada, ti li, ti vu Makeelote.
- 26 Ti zegeni Makeelote, ti li, ti vu Tafate.
- 27 Ti zegeni Tafate, ti li, ti vu Tala.
- 28 Ti zegeni Tala, ti li, ti vu Miteka.
- 29 Ti zegeni Miteka, ti li, ti vu Gasemona.
- 30 Ti zegeni Gasemona, ti li, ti vu Moseelote.
- 31 Ti zegeni Moseelote, ti li, ti vu Binee-Yaakan.
- 32 Ti zegeni Binee-Yaakan, ti li, ti vu Gool-Gidegade.
- 33 Ti zegeni Gool-Gidegade, ti li, ti vu Yotebata.
- 34 Ti zegeni Yotebata, ti li, ti vu Abelona.
- 35 Ti zegeni Abelona, ti li, ti vu Esiyon-Geebeel.
- 36 Ti zegeni Esiyon-Geebeel, ti li, ti vu Sin tevebai zu, toga é ga Kadese.
- 37 Ti zegeni Kadese, ti li, ti vu Gool gizei ma, Edome yooi gwemave.
- 38 Egevelei Goofo GALAGI ná-devei woni da, zalaqa gula nui Aalon leeni Gool gizei ma, é za, Izelayele nuiti kulaai ma Ezipete yooi va ma gonagi vuunaanisi (40) ma, alugi lolusiei ma volo moungi ma.
- 39 Aalon ná-konagi geni ga kona ungila kona vuufele maazu savago (123), siegi zu é zaani la Gool gizei ma.
- 40 Názu ga Alade masagi, Kanaan yooi zu nui, nii é geni zeini zooi unda lekpehave nu yeezazuve, naa menini da ga Izelayele nuiti ta vaazu.
- 41 Ti zegeni Gool gizei ma, ti li, ti vu Salemona.
- 42 Ti zegeni Salemona, ti li, ti vu Punon.
- 43 Ti zegeni Punon, ti li, ti vu Wobote.
- 44 Ti zegeni Wobote, ti li, ti vu Iye-Abalime, Moabe kwepemave.
- 45 Ti zegeni Iye-Abalime, ti li, ti vu Dibon-Gade.
- 46 Ti zegeni Dibon-Gade, ti li, ti vu Alemon-Dibelatayime.

⁴⁷ Ti zefeni Alemon-Dibelatayime, ti li, ti vu A6alime gizeiti zɔɔzuvɛ, Nee6o gizei ɔakalavɛ.

⁴⁸ Ti zefeni A6alime gizeiti ma, ti li, ti vu Moabe nemɛi zu, Zuludɛn ɔobavɛ, Zeeliko letemavɛ.

⁴⁹ Ti vuuni Zuludɛn ɔobavɛ, ɛ zo Bete-Gayessimote, ɛ li A6ele-Sitime, Moabe nemɛiti su.

Kanaan yooi zo fai ma levei

⁵⁰ Ɔɔɔɔ GALAGI 6ɔeni Moize vɔ, Moabe nemɛiti su Zuludɛn ɔobavɛ, Zeeliko letemavɛ,

⁵¹ ɛ ɔe ma: «Bɔɛ Izelayɛle nuiti pɔ, ɛ ɔe ti ma: Siegi zu wo Zuludɛn buɛzu la, wo lɔ Kanaan yooi zu,

⁵² wa zooi zu nuiti kpein kpe lugɔ, wo ta-ɔɔɔɔ ganigiti kpein koloɔolo, ti ti betɛai ga kɔtui, wo ta-vololibaiti kpein koloɔolo, ti betɛai ga kolui gaawuungai, wo ta-zalaɔa ɔula adavɛti kpein koloɔolo.

⁵³ Wa zooi zefɛ ga wɔnɔ, wo zeɪ nɔ, mazɔlɔ gɛ zooi vea wo ya, ɛ ɔe ga wɔnɔ.

⁵⁴ Wa zooi ɔaɔɔvɛ va, wa ke ga kpakutoomai, eɔvelei wa-wolodamaiti ti la. Niiti ti mɔindai, wa ta-yooi wɔlɔ, wo fe ti ya, niiti ti la mɔinni, wa ta-yooi ve ti ya, keɛ gola mina wɔlɔ. Eɛ ka naa zɔlɔ, nii a ve zea ga kpakutoomai, wa ti zefɛ ga wɔnɔ, eɔvelei wo-ɔeɛni ta-wolodamaiti ti la.

⁵⁵ Keɛ ni wo la zooi zu nuiti kpeɛni lugɔ, ti zaama, niiti wa ti ye nɔ, ta ɔeɛzu ga ɔaingi, ti ɔa vu wo-ɔaazuvɛti, ta ani ɔaazobagiti ti ɔa wo-ɔo kakamavɛti kpota, ta ɔe ga wo zili nuiti zooi naa zu, vɛ wo vaazu zeizu nɔ.

⁵⁶ Nɔzu ɔa nɔ wo zo da, eɔvelei gɛ deveni la ga gɛ ti zo da.»

34

Kanaan yooi ma ɔwɛpelegiti

¹ Ɔɔɔɔ GALAGI 6ɔeni Moize vɔ, ɛ ɔe ma:

² «Devei nii ve Izelayɛle nuiti zea, ɛ ɔe ti ma: Siegi zu wo vaazu leɛzu la Kanaan yooi zu, wɛɛ zooi va, nii ɛ vaazu veezu wo ya ga wɔnɔ, Kanaan yooi, ɛ vɛɛ nɔ-kwɛpelegiti ba.

³ Lekpɛmavɛ nu yeezazuvɛ, wa-you ɔwɛgi lɔɔ ɔa zeɪ Sin tevɛbai zu, ɛ le ga Edɔme yooi zakpai. Folo ɔulazu vɛɛi, wo-ɔwɛgi sogai lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ, naa ɔa liizu, ɛ lo Kpoloɔɛ Wanai va,

⁴ wo-ɔwɛgi zu ɔa bilisu gize yɔɔzuvɛ Akela6ime, lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ, ɛ leve ga Sin vɛɛ, ɛ zeeli Kadɛse-Baalenea, lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ. E li ga Ɔasaal-Adaal vɛɛ, ɛ leve ga Asemon vɛɛ,

⁵ ɛ zo Asemon, ɛ lati, ɛ li, ɛ zeeli Ezipete ɔtudevɛi ma, ɛ vilɛ Kpoloɔɛ Wolai va.

⁶ «Wa-ɔwɛpelemavɛ ɛ folo liizu vɛɛi, naa ɔa ɔe ga Kpoloɔɛ Wolai.

⁷ «Wɛɛ nii ɛ ɔeɛzu ga wa-ɔwɛpelemavɛ lekɛmavɛ nu ɔvɛzuvɛ, ɛ zo Kpoloɔɛ Wolai ma, wa kwɛgi la, eyɛsu ɛ zeeli Ɔɔɔɔ gizeɪ ma.

⁸ Wa ɔwɛgi la, ɛ zo Ɔɔɔɔ gizeɪ ma, ɛ li Le6o-Ɔamate, ɛ vilɛ Sedade va,

⁹ ɛ zo minɔ, ɛ li ga Zifelon vɛɛ, ɛ li, ɛ vilɛ Ɔasaal-Enan va. Lekɛmavɛ nu ɔvɛzu vɛɛ ɔwɛpelegi ɔana.

¹⁰ «Wa ɔwɛpelemavɛ leve ba folo ɔulazu vɛɛi, ɛ zo Ɔasaal-Enan, ɛ li Sefame vɛɛ,

¹¹ ɛ zo minɔ, ɛ yei Libɛla, Ayɛn folo ɔulazu vɛɛi, kwɛpelemavɛ ɔa yeizu, ɛ vilɛ Kineelɛte bolovɛi va, folo ɔulazu vɛɛi,

¹² ɛ yei mɔnɔ ga zie wolai Zuludɛn, ɛ vilɛ Kpoloɔɛ Wanai va. Wa-yooi ɔwɛgiti kana.»

¹³ Moize Izelayele nuiti kalani ga niima vaiti, é gɛ ti ma: «Zooi gɛna nii wo vaazu gaagwɛɛzu ga kpakutoomai, Gɔogɔ GALAGI devea ga é ve boloda taavuugɔi ta ma lukpɛgi ya.

¹⁴ Mazɔlɔɔ Luβen nuiti ta-wolodamaiti, egevelei ta-veleyegeiti ti la, ti ta-yooiti segea, ta Gade nuiti ta-wolodamaiti balaa, egevelei ta-veleyegeiti ti la, Manasee ná-bolodai gɛlazuve balaagi ná-zooi zegea.

¹⁵ Boloda felegɔi naati ta boloda lukpɛgi, ti tɔnɔi zegea Zuludɛn volu velei, Zeeliko letemave, folo gɛlazu velei.»

Seikpasui é lo

zooi gaaɣwɛɛ vai va

¹⁶ Gɔogɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é gɛ ma:

¹⁷ «Wɛle zunuiti daaseigiti ba, ti vaazu zooi gaaɣwɛɛzu wo yɔgɔzu: zalaɣa gɛla nui Eleazaal, ta Nun ná-doun zunui é ga Zozuwe.

¹⁸ Wa bolodama gɛndiɣii gɛlagilagi zege ga ti zooi gaaɣwɛ.

¹⁹ Naama zunuiti daaseigiti ta ga:

Zuda ná-bolodai zu, Yefunee ná-doun zunui Kalɛbe,

²⁰ Simiyɔn nɔnɔi, Amiyude ná-doun zunui Samiyele,

²¹ Benzamen nɔnɔi, Kiselon ná-doun zunui Elidade,

²² Dan nɔnɔi, Yɔgeli ná-doun zunui Buki é ga kundiɣii,

²³ Zozefe mavofodaiti su,

Manasee nɔnɔi, kundiɣii Ganiyele, Efɔde ná-doun zunui,

²⁴ Efelayime nɔnɔi, kundiɣii Kemuwele, Sifetan ná-doun zunui,

²⁵ Zabalɔn nɔnɔi, kundiɣii Elisafan, Paalenake ná-doun zunui,

²⁶ Isakaal nɔnɔi, kundiɣii Paletiyele, Azan ná-doun zunui,

²⁷ Aseel nɔnɔi, kundiɣii Ayiyude, Selɔmi ná-doun zunui,

²⁸ Nɛfetali nɔnɔi, kundiɣii Pedagele, Amiyude ná-doun zunui.»

²⁹ Naati ka Gɔogɔ GALAGI devei veeni ti ya, ga ti Kanaan yooi gaaɣwɛ Izelayele nuiti zɔgɔzu.

35

Leevi nuiti ta-laaiti

¹ Gɔogɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, Moabe nɛmɛiti su, Zuludɛn gɔbave, Zeeliko letemave.

² E gɛni ma: «Devei ve Izelayele nuiti zea, ga ti va bu, ti taai tanigaa ve Leevi nuiti zea ta-yooi zu, nii ti sɔlɔɔgai ga tɔnɔ, veti ta zoo ti zeí náti. Wa náti maaɣooliiti fe Leevi nuiti zea.

³ Naama laaiti ta gɛ ga ti-zeizuve. Ti-maaɣooliiti su gɛ ga ta-logani losu veti, ti-yeaɣɔligiti ti gɛ ná, ta ta-logani bulugiti.

⁴ Taaiti maaɣooliiti su, niiti wo ti veezu Leevi nuiti zea, zooi gɛ gɛ ba, é gaku ma ga metele undɔɔlugɔ (500), é tɔzei sigigiti ma, é li polu velei maaɣoolii kpein su.

⁵ Wa kɔgɔ, wo kwɛgi la taa volu velei, ga metele waagila (1 000), é gaku ma kpoloo, taai gɛ gɛ zaamazuve. Ule gɛna zooi a gɛ la, ta-laaiti maaɣoolii zu.

⁶ Wa yeelo taa lɔzita va, wo fe Leevi nuiti be, ti gɛ ga maavela wosuve, nui niiti ti nu vaazu, ti la gaaɣilini ma, ta zoo ti vela, ti li ná, é veɛ taa vuunaanigɔ maazu felegɔ (42) gɛligaa va.

⁷ Taaiti wo vaazu ti veezu Leevi nuiti be, tiegɔi gɛ gɛ ga puunaanigɔ maazu lɔsava (48), é veɛ ti-maaɣoolii ma yooiti ba, ti gɛlagilagi pe.

⁸ Taaiti wo vaazu ti zegezu Izelayele nuiti ta-yooiti su, mɔinda gɛ gɛla naati zea, niiti gola ti ya, tago nɔ gɛ a gɛla naati zea, niiti é la mɔinni ti ya. Bolodai

g̃ilagilagi g̃a ná-taai ta ve Leevi nuiti bε, eḡvelei a zoloo da s̃l̃b̃gi ma, é vaazu bosu.»

Maavela laaiti
(T̃ Sevei Velesiε 4:41-43;
19:1-13;
Zozuwe 20:1-9)

⁹ G̃ooḡ̃ GALAGI b̃ɔeni Moize ṽɔ, é ḡε ma:

¹⁰ «B̃ɔε Izelayele nuiti p̃ɔ, è ḡε ti ma: Siεgi zu wo Zulud̃n b̃ud̃zu la, wo le Kanaan yooi zu,

¹¹ wa yeelo taai tanigaani ba, ta ḡε wo ṽε ga maavela laaiti, ni nu a nu vaana, é la gaag̃ilini ma, é vela, é li ná.

¹² Naama laaiti ta ḡε wo ṽε ga maavela laaiti, jamai ṽotokula nui va, naa g̃a a k̃ε nu ṽaa nui mina za, aisa é va ḡula k̃εlema nubuseiti gaazu, ná-tukp̃oi g̃aa va leve.

¹³ Wa yeelo taa l̃zita va, ti ḡε ga maavela laaiti,

¹⁴ wa taa savag̃o ve Zulud̃n ṽolu velei, wo taa savag̃o ve Kanaan yooi zu. Naati ta ḡεzu ga maavela laaiti.

¹⁵ Naama laa l̃zitaati ta ḡεzu ga maavela laaiti Izelayele nuiti b̃ε, ta w̃εinti, naa ṽεε seik̃ḡ̃ma nuiti ba, nu-o-nu nii a nu vaana, é la gaag̃ilini ma, miná g̃a a vela, é li ná.

¹⁶ «Ni zunui ta a seij̃ḡ̃oi loḡana ga k̃olu ani, naa za, toḡa ga nu ṽaa nu. Ta nu ṽaa nui naa ṽaa.

¹⁷ Ni a s̃ɔna ga k̃otu, naa za, toḡa ga nu ṽaa nu. Ta nu ṽaa nui naa ṽaa.

¹⁸ Ni a doḡana ga gulu, naa za, toḡa ga nu ṽaa nu. Ta nu ṽaa nui naa ṽaa.

¹⁹ Jamai ṽotokula nui g̃a nu ṽaa nui naa ṽaa, siεgi zu é maaz̃l̃ɔsu da.

²⁰ Ni zunui ta a z̃ɔna seij̃ḡ̃oi va ga w̃ainzeg̃emai, b̃aa é ani zeg̃e, é pili ma ga kisie j̃oi, saa ṽaa ḡula su,

²¹ b̃aa ni a doḡana ga yeei, sili ṽaa zu, saa ṽaa ḡula su, toḡa ga nu ṽaa nu, ta paa. Jamai ṽotokula nui naa g̃a nu ṽaa nui naa ṽaa, siεgi zu é yeezeelizu la ma.

²² «K̃εle ni zunui ta a z̃ɔna seij̃ḡ̃oi va, é la gaag̃ilini ma, é la daani ḡisu, b̃aa é anii ta vili ma, é la daani ḡisu,

²³ b̃aa é la naa g̃aazu, eỹesu é k̃otui loo ma, naa ṽolu ḡε ga saai, é la ga silij̃ḡ̃o, é la faa j̃ou b̃etezu daal̃ḡ̃ma,

²⁴ nubuseiti ta tukp̃ḡ̃aaleve, é zoloo t̃ḡi ma, nu ṽaa nui ta jamai ṽotokula nuiti z̃ḡ̃zu.

²⁵ Nubuseiti ta nu ṽaa nui ḡizo, ti kula jamai ṽotokula nui ya. Nubuseiti ta gaag̃ale ma maavela laai zu, ṽε pelaai, é li ná. Toḡa ye ná eỹesu zalaḡa ḡula ḡundig̃i wolai, nii gul̃o jadegai ziaai ma, naa za.

²⁶ «Ni nu ṽaa nui a b̃ud̃na maavela laai ma ḡw̃εgiti maazu, ṽε pelaai, é li ná,

²⁷ ni ta ḡomina ta jamai ṽotokula nui taa ṽoluve, naa paa, é la ḡεa ga s̃ɔba nu, nu ṽaa ṽaa zu.

²⁸ Maz̃l̃ɔ, nu ṽaa nui maañεṽε, é ye maavela laai zu, eỹesu zalaḡa ḡula ḡundig̃i wolai za. Zalaḡa ḡula ḡundig̃i wolai zaa ṽoluma, nu ṽaa nui g̃a zoo é ḡale ma ná-poganii unda.

²⁹ «Deveiti kana wo ma ṽaa zu, wo-mavofodaiti k̃pein su, ṽε ñɔpe wa zeí ná.

³⁰ Ni nui ta a nu loḡana, é za, ta nu ṽaa nui ṽaa, zeeleiti gooi ma. K̃εle zeele ḡila ge la kula ḡεa, peelalai va ve nui ya ga ti paa.

³¹ «À mina yeezei walii wu, nu ṽaa nui ỹenvui ṽaa zu, nii maañεai ga é za, maz̃l̃ɔ k̃eni ti naama nui ṽaa.

³² A mina yeezei walii wu, wo va pelei ve zea, é va ḡula maavela laai va, é va ḡale ma ná-zooi zu, aisa zalaḡa ḡula ḡundig̃i wolai va za.

³³ A mina zooi ɣɔzɔ, ve wo vaazu zeizu ná, mazɔlɔɔ ɲamai ɣa ɗa zooi ɣɔzɔ. Koto gba vaa la ɣea ɲamai ná-faa zu nii puai, keni naama nui ɲamai, nii é ɲamai vuai.

³⁴ Wo la zooi naa ɣɔzɔa, ve wo vaazu zeizu ná, ve ná balaagi gè vaazu zeizu ná, mazɔlɔɔ ná ga Ɔooɣɔ GALAGI, nii é zeini Izelayele nuiti saama.»

36

Tɔgi é lo

pɛɛyɛfɛiti ta-you vaiti ba

¹ Pɛɛyɛfɛ ɣundigɛiti ti ɣulaai Galaade ná-bolodai zu, Makiil ná-doun zunui, Manasee ná-doun zunui, Zozɛfe ná-doun zunuiti ta-wolodamaiti saama, ti vaani Moize vɔ be, ti bɔe pɔ, ta Izelayele nuiti ta-veɛyɛfɛ ɣundigɛiti,

² ti ɣe ti ma: «Ɔooɣɔ GALAGI devei veeni mɔligɛi ya, ga é zooi ɣaagwe Izelayele nuiti ba ga kpakutoomai. Naa vɔluma, mɔligɛi devei zɔlɔni Ɔooɣɔ GALAGI ya, ga é gi-ɣɛɛloin Selɛfɛɣade ná-poganii ve ná-doun anzanuiti zea.

³ Ni ta vuluna Izelayele nuiti ta-wolodamai taɣili ma, ta-voganii ɣa zeɣe gi-mɛmɛwolani ta-voganii va, é veɛ bolodai naa, ná-poganii va, nii ti ɣiliai ba, naa maavele ma, ta ɣa ɣulazu poganii la, nii gaagweai gi va ga kpakutoomai.

⁴ Bɔɣɔyeema ɣonagi a zeelina Izelayele nuiti be, ta-voganii ɣa veɛ bolodai naa nɔnɔi va, nii ti ɣilizu ba, toɣa zeɣe gá-wolodai nɔnɔ ma gelei va.»

⁵ Moize Ɔooɣɔ GALAGI ná-deveiti daazeelini Izelayele nuiti ma, é ɣe ti ma: «Zozɛfe mavofodaiti ta-wolodai ɣa gaamai wosu.

⁶ Pɛɛɛ nii Ɔooɣɔ GALAGI deveai Selɛfɛɣade ná-doun anzanuiti ma: Ta zeini naama nuiti be, niiti ta ɣe ti vɔ, ni nɔ ta zeini ti-ɣɛɛni ta-wolodai zu.

⁷ Izelayele yooi zu, poganii tanɔpe ge la ɣulaa bolodai ta zu, é va li bolodai zɔi zu, keɛ Izelayele nui ɣilagilagi ɣa ɣili keɛɣɛni ta-wolodai ma voganii va.

⁸ Anzanu loin ɣilagilagi kpein poganii a ɣe zea, Izelayele nuiti ta-wolodaiti su, keni naa zeini zini be, keɛɣɛ ná-bolodai zu, naa ɣa a ke Izelayele nuiti ɣilagilagiti ti ti-mɛmɛwolani ta-voganii zɔlɔ.

⁹ Poganii tanɔpe ge la ɣulaa bolodai ta va, é va li bolodai taɣili su, keɛ Izelayele nuiti ta-wolodaiti ta ɣili ti ɣilagilagi ta-voganii va.»

¹⁰ Selɛfɛɣade ná-doun anzanuiti ti keɛni, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

¹¹ Selɛfɛɣade ná-doun anzanuiti ti ga Maala, Tiilesa, Ɔɔgela, Mileka ta Noa, ti zeini ti-ɣɛɛ keɛɣɛlointi ti-loun zunuiti be,

¹² ti zeini Zozɛfe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti be, ta-voganiiti ti yeini ti-ɣɛɛni ta-wolodai zu.

¹³ Deveiti ta tɔgiti kana, niiti Ɔooɣɔ GALAGI feeni Izelayele nuiti zea, ga Moize maavele, Moabe nɛmɛi zu, Zuludɛn ɣobave, Zeeliko letemave.

Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi Sɛvɛi lɔɔzeizuve ma woo mɔungiti

Gaalu Sɛvɛi ɔaabelazuve ɔa dɛɛzu ga adeye, ga Izelayɛle nuiti ti zeelia zou ɔwɛmave, ti lɔɔ vai ve niina minazeɔɔe zɔɔi zu. Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi ɛ vɛlɛsu polu, Moize bɔɛ la ɔɛni su sava Izelayɛle nuiti pɔ (1:1--4:43; 4:44--28:68; 28:69--30:20). Moize ti looni ɔɛsu ga GALA nɔ-kɛɛwotiiti, nɔ-nɛɛbei zu, nii kwɛ ge la ba, ɛ kɛɛni nɔ-nubuseiti tetegi: ɛ minazeɔɔe bo ti ve, ɛ lo ti luɔɔ kona vuunaanigo (40) laawu tevebai zu, ɛ ti make ti zili nuiti ti la ziɛni ti wu, ɛ nɔ-deveiti ta nɔ-minazeɔɔegiti fe ti ya.

Anɛɛ naa ve, ɛ la nɔ ga faiti ti ɔɛai, baa tɔɔi ɛ veeni naa ɔwɛɛ fai nɔ volu. Kɛɛ Moize ɔa bɔɛzu eɔɛ tɛnɛbo nui, nii zebei ba, ɛ ti loli ga ti ɔɛze ti-Maliɔɔi nɔ-wooɔɛɔɔiladai zu, ti lo naa ma, ti GALA kitei nɔ-kpɔfaamai ɔaizɛ. «Woilo, Izelayɛle! ɔɔɔɔɔ GALAGI ada-ɔALAGI ɔa ɛ ga GALA gila kpegi. Da ɔɔɔɔɔ GALAGI da-ɔALAGI nɛɛ ve ga ɛ-yii pɛ, ta ɛ-yɛnvui pɛ, ta ɛ-zuvikɛi pɛ» (6:4-5, bogɛ Mat 22:37 zu). Niima wooi ɔa kɛai ga dɔɔɔɔɔ lɔɔzeizuve Izelayɛle nuiti bɛ, ɛ lo kidaaleve velei va, ta folo-o-folo ɔALAGI fali vai.

Sɛvɛi nii ma ɔaagwɛsu naanigo ma ɔaabelagiti, felegɔi ɔa koozuɔɔe bɔɛi wosu, ta kizɛsu vaa felegɔ: mɔunpa maamuse wuyei ɛ lolisu ga «Moize nɔ-guyei» (ɔaagwɛsu 32), ta tuyai Moize tooni Izelayɛle woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) bɛ (ɔaagwɛsu 33), naa volu, ve nɔ dɛɛzu velei ziimazeɔɔegi ɔɛni la ga Zozuwe, ɛ lo Moize vɔtɔɔi zu, ɛ va li ga Izelayɛle minazeɔɔe zɔɔi zu (ɔaagwɛsu 31), ta Moize nɔ-saa vai (ɔaagwɛsu 34).

Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi tɛi su vaa wolai ɔa ga, «Tɔ sɛvɛi,» nii ɛ ɔaani GALA sei velei wu Zeeluzalɛme, masagi Zɔziase nɔ-masadai ma zɛgi zu (2Ma 22), naa ɔa ɛ ɔɛni ga faiti falibo fai lɔɔzeigi GALA pelei ma, nii masa niɛni tɔɔzeini. Su wooi ɔa ɔalasu sɛve mɔinmɔin su minazeɔɔe pɔɔi zu (Masagiti, Zeeleemi), eyɛsu ɛ zeeli minazeɔɔe niɛni zu (Mat 4:4, 7, 10; Mak 12:32).

Niiti ti kalasu niizu, ta mɔun keleiti, Tɔ Sɛvɛi Vɛlɛsɛi ɔa dɛɛzu ga undaanɛi nii nubusei pɛ ge gaizɛzu, kɛni nu ɔɔɔ GALA bɛ pɛ, nii ɛ ga Kizo Nui ta Unmɔɔ Nui, ɛ va leɔa sɔɔɔ, fai pɛ su.

MOIZE NA-KPɔɔZUGULA MɔUNGI

(1:1--4:44)

¹ Sɛvɛi nii ɔa woiti bosu, niiti Moize ti laazeelini Izelayɛle nuiti kpein ma, Zuludɛn folo ɔɔɔɔɔ velei, tevebai zu, pɛtu nɛmɛi zu Sufe letemave. Nɛmɛi naa ɔa Palanni zɔɔɔɔɔ ta taa naanigo zɔiti: Tɔfele ta Laban, naa veɛ ɔaseelɔte ta Di-Zaɔaɔe va.

² (Folo puugɔ maazu ɔɔɔ (11) siɛ ɔa ɛ nɔ, ɛ zo ɔɔɔɔɔ gizei ma, ɛ va ga Seyiil ɔɔɔɔɔ ma velei, ɛ zeeli Kadɛse-Baalɛna.)

³ Kona vuunaanisiɛi (40) ma alu puugɔ maazu ɔɔɔɔɔ (11) ma volo mɔungiti ma, ti ɔɔɔɔɔ vɔɔɔɔɔ Ezipete yooi va, Moize bɔɛni Izelayɛle nuiti pɔ, eɔɔvelei ɔɔɔɔɔ GALAGI devei veeni la zea ta-vaa zu.

⁴ Naa ɔɛni, siɛgi zu ɛ beni da ga vɔni Amɔɔɔ nuiti ta-masagi Sigon ma, nii nɔ-taa wolai ɔɛni ga ɔɛsebon, ta Basan masagi Wɔge, nii ɛ ɔɛni zeini Asetalɔte ta Edeleyi.

⁵ Zuludɛn volu velei, Moaɔe yooi zu, minɔ ɔa Moize tɔɔzeini nɔ ga tɔɔi nii yɔɔɔɔɔ ga tiye, ɛ ɔɛ ti ma:

⁶ ɔɔɔɔɔ GALAGI da-ɔALAGI bɔɛni de vɔ ɔɔɔɔɔ gizei ma, ɛ ɔɛ ma: «Wo wola lɛbige zeini gizei nii vɔ bɛ.

⁷ A latina, wo li Amɔɔl nuiti ta-ɣize yooi zu, ta ná maagfooliiti su, ve Kanaan nuiti ti zeini ná, Zuluden ma vetu nemɛi zu, ta gizeiti ma, naa veɛ zielave ma nemɛi zu va, ta lekpeɛmave nu yeezazuve, ta Kpolode Wolai ɣobaveti, eyesu é zeeli Liban ɣizeiti ma, ta zie wolai Ufelate ma.

⁸ A pete, gè zoi tei fea wo ve. A li, wo zoi naa zege ga wɔnɔ, nii nɔun nà Ɔɔɔɣɔ GALAGI gè ma ɣona woni wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakobe va, ga gè fe ti ve, ta ti-mavofodaiti, ta zefena ná.»

Moize tukpɔɣaaleve nuiti sei vai
(Egezode 18:13-27)

⁹ Moize ɣeni ma mɔnɔ: naama ziegi zu, gè bɔeni wo vɔ ɣani, ga: «Gè la zooga, nà ɣila, gè va lo wo luɣɔ.

¹⁰ Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI, wo maamɔinda, za wo mɔinda ege geeɣɔlɔgi ma zomideɣaiti.

¹¹ Ɔɔɔɣɔ GALAGI, wo-memewolani ta-ƆALAGI, ta bɔ wo va ná zeizu ɣe ga waagila (1 000), é tuya loo wo ve, egevelei é minazefeni la!

¹² Nà ɣila, nà wa-ɣasɔi zege ɣale, gè wa-vaiti gaagula ba, ta wa-bɔe vaiti?

¹³ A yeelo zunui tanigaani ba, wa-wolodaiti su, ti ga ɣima nuiti, ti gelegelegai, ta luɣɔ vagɔi ti va, gè ti ze wo unda.»

¹⁴ Wo gòɔɣaavoteni, wo ɣe mà: «Nii è ɣisiaa su ga è ke, naa ɣa ga faa vagɔ.»

¹⁵ Gè wa-wolodama ɣundigiiti segeni, ɣima nuiti, luɣɔ vagɔi ti va. Gè tanigaa ze wo unda ga nu waagilagila kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu vuulɔɔludɔlu kundigiiti, ta nu vuupuu kundigiiti. Gè zɔiti ke ga faagaaɣulaba nuiti wa-wolodaiti su.

¹⁶ Gè devei veeni naama ziegi zu, wa-lukpɔɣaaleve nuiti zea, gè ɣe ti ma: «À woilo wo-ɣeeleaiti goo ma, wo ti lukpɔɣaaleve ti yɔɣɔzu vaiti su, ta ti-ɣeeleaiti, ta weɛinti, ga telebodai.

¹⁷ A mina zeelɔɔɣɔzu ɣe nuiti su, wa woilo mɔne nuiti goo ma, ta zobobe nuiti. A mina lua nu nɔpe ba, mazɔɔ GALA ka po ge ga tukpɔɣaaleve vai. Ni fai ta a baana wo ya gola, wa vaa la pɔ be, gè gaagula ba.»

¹⁸ Pele ɣana naama ziegi zu gè devei veeni la, ga nii kpein wa ke.

Kpakagi é ɣeɛni Kadese
(Gaalu Sevei 13:1-33;
14:20-45)

¹⁹ Ade zefeni Ɔɔɔlebe gizei vɔ be, de zie teveba wolai zu, nii maayikiai, de li ga Amɔɔl nuiti ta-ɣize yooi zu velei, egevelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI ade leveni la. Ade zeelini Kadese-Baalenea.

²⁰ Gè ɣeni wo ma: «Wo zeelia Amɔɔl nuiti ta-ɣize yooi zu, nii Ɔɔɔɣɔ GALAGI da-ƆALAGI fea de ve.

²¹ Pete, Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI zoi laa wo ɣakala. A le, wo sege ga wɔnɔ, egevelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI, wo-memewolani ta-ƆALAGI boni la wo ma. A mina lua. A mina bali.»

²² Wo pe wo maabuɣani bà, wo ɣe mà: «Ade zunui tanigaa leve, ti zoi zuvete, ti va, ti voluvaawo ade ma, pelei da zie la, taaiti ve da li ná, ti naati deɛ.»

²³ Wo ɣisu vai naa neeni bè. Naa ɣa é keeni, gè yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) va wo zaama, boloda ɣila, zunu ɣila.

²⁴ Ti liini, ti le ga gize yooi vɔ pelei, eyesu ti li Esekale nemɛi zu, ti náti sumɔni.

²⁵ Ti vaani ga ma yooi ma wulu waaiti ya, ti deɛ ga adeye, ti voluvaawo, ti ɣe ma: «Zou vagɔ ve, nii Ɔɔɔɣɔ GALAGI da-ƆALAGI feezu de ve.»

²⁶ Kele wo la keeni, wo va le. Wo bakani wa-ƆALAGI Ɔɔɔɣɔ GALAGI ná-devei laalɔɣma.

²⁷ Wo bɔɛni unsu wa-zɛɣɛ ɣɔtaiti bu, wo ɣɛ ma: «Tei ade wɔinzeɣɛa Ɔɔɔɣɔ GALAGI ma, naa ɣa ɛ de ɣɔlaai la Ezipete yooi va, ɛ va de la Amɔɔl nuiti zeezu, ti de undaavili.

²⁸ Mini ɣa ade liizu nɔ? Ade-ɣɛɛleaiti ti de iɲɔtevea, ti ɣɛ ma: «Nubusea ve ti wola mɔindai, ti wola ɣoozakoozagai ade va, taaiti be ti wola wɔɔɔbai, sigigi ti ma, ɛ ze geei va, gi Anake mavofodaiti kaave nɔ ɣite.» »

²⁹ Gɛ ɣɛni wo ma: «À mina bali. A mina lua ti va.

³⁰ Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI, nii ɛ loni wo luɣɔ, tɔ bɔɣɔi ɣa a kɔɔi ɣɔ wo ve, eɣɛvelei ɛ keeni la wo ve, wo ɣaazu, Ezipete yooi zu,

³¹ naa volu tevebai zu, wo kaani minɔ, Ɔɔɔɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI wo zɛɣɛni, eɣɛvelei zunui a da nɔ-doun zunui zɛɣɛ la, pelei kpein su, eyesu wo zeeli niima adave.»

³² Anɛɛ naa ve, wo la ɣɛni laani Ɔɔɔɣɔ GALAGI la, wa-ƆALAGI,

³³ nii ɛ ɣɛni losu wo luɣɔ pelei zu, ga ɛ wo-uuuzu ɣaizie, ɛ ɣɛni losu wo luɣɔ kpidii abuzogi zu, ɛ pelei le ga woye, nii wo ziezɔ la, foloi ɛ lo wo luɣɔ tonabiingi zu.

³⁴ Ɔɔɔɣɔ GALAGI wo ɣisu vai ɣwɛɛni, ɛ yiiɣaawana, ɛ minazeɣɛ ɣani:

³⁵ «Niima yamanii zu nubuse ɲɔiti taɣila kpala ge la zooi naa ɣaa, nii gɛ ma ɣona woga ga gɛ fe wo-mɛmɛwolani zea,

³⁶ keɲi Kalɛbe, Yefunee nɔ-doun zunui, tɔ ɣa a ka. Nɔ zooi naa ve zea, nii siaai su, ta nɔ-doun zunuiti, tɔzei sieve ga ziiɲai.»

³⁷ Ɔɔɔɣɔ GALAGI yiiɣaawanani mɔ bala wa-vaa zu, ɛ ɣɛ mɔ: «Da balaagi, ɛ la mɔ lea nɔ.

³⁸ Kele Nun nɔ-doun zunui Zozuwe, da-bɔba nui, naa ɣa le nɔ. Naa iɲɔɔ, mazɔɔ toɣa ɛ vaazu losu Izelayele nuiti tuɣɔ zooi zo fai zu.

³⁹ Wo-lointi, wo ɣɛni ɣɛɛzu ma ta ɣɛ ga wo zili nuiti daamiani, ta wo-loun zunuiti, niiti ti la faa vaɣɔi ta faa ɲɔi yɔɣɔzɔɣwɛɛ za, naati ka ti leɛzu nɔ, naati ka gɛ feezu ti ve, ti seɣɛ ga tɔɔ.

⁴⁰ Kele wɔun, à ɣale ma, wo li volu tevebai zu, Seeli Kpoloɣɛi vɔ pelei.»

⁴¹ Wo gɔɔɣaavoteni, wo ɣɛ mɔ: «Gi koto ɣea Ɔɔɔɣɔ GALAGI laalɔɣɔma. Gá leɛzu, gi kɔɔi ɣɔ, eɣɛvelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI gá-ƆALAGI devei vea la gi ya.» Wo ɣilagilagi wo wa-ɣɔɔɣɔ zɔɔlaiti seɣɛni, wo ka ga faa go, wo leɛ vai gize yooi zu.

⁴² Kele Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣɛni mɔ: «Gɛ ti ma: A mina le, ta à mina kɔɔ ɣɔ, mazɔɔ gɛ la wo zaama ɲɛɣɛlein, wo zili nuiti ta wo ɣologolo nɔ fuun.»

⁴³ Anɛɛ naa ve, gɛ bɔloni ga bɔɛa wo vɔ, wo la woiloni, wo bakani Ɔɔɔɣɔ GALAGI ya, wo leɛni ga goizuɔɔɔi gize yooi zu.

⁴⁴ Názu ɣa Amɔɔl nuiti ti zeini gize yooi zu, ti ɣulani, ti wo laaɣomi, ti vile wo volu eɣɛ kɔingiti, ti laale wo wu, ɛ zo Seyiil lugi zu, eyesu ɛ zeeli Ɔɔɔlema.

⁴⁵ Wo ɣalegai ma ma, wo wɔloni Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣakala, kele Ɔɔɔɣɔ GALAGI la ɣɛni woiloni wo-wooi ma, ɛ woizuɔɔɔni.

⁴⁶ Naa ɣa ɛ keeni wo yɛni Kadese, wo wola lebi nɔ.

2

Edɔme ta Moabe ta Amɔn yooiti maazuɔɔɔ vai

¹ Ade latini, de li ga tevebai zu vele, de Seeli Kpoloɣɛi ma velei zo, eɣɛvelei Ɔɔɔɣɔ GALAGI boni mɔ la. Ade folo mɔinmɔin keeni, de da lati Seyiil gize yooi ma.

² Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣɛni mɔ:

³ «Wo lebiga latisu gize yooi tei ma. A latina ga lekpeɲave nu ɣɔvezu velei.

⁴ Devei nii ve nuʔuseiti zea, ga wa ʋaazu levesu wo-ɢɛɛleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ta-ɢwɛpelemave, ti zeini Seyiil yooi zu. Ta lua wo ʋa, keɛ à dama ga ɓɔɢɔ.

⁵ A mina laale ti wu, mazɔɔ gè la wo-ɢɔɢɔ losu nɔpɛ feezu ta-yooi zu, tɔɔzei gè Seyiil ɢize yooi veeve Ezawu ʋe ga nɔnɔ.

⁶ Wa daamianigi zɔɔ ti ya, ga wo geya ga walii, wo mi, anɛɛ ziei wa ɢɛ kpɔlezu, wa sɔɔ ti ya ga wo geya ga walii.»

⁷ Mazɔɔ ɢɔɢɔ GALAGI wa-ɢALAGI tuya loove wo ʋe, wo-yeavaiti pɛ su, gwɛɛve wo ma wa-ziei zu, teveba wolai nii zu. Kona ʋuunaanigɔ (40) ɢa ɢɔɢɔ GALAGI wa-ɢALAGI ɢa wo ʋa, wo la ʋalani ani nɔpɛ ma.

⁸ Ade-ɢɛɛleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ti zeini Seyiil yooi zu, ade ti yɛni ɢoozama, de leve ti ʋa, de lago maɢoozani Zuludɛn ma ʋetu nɛmɛi zu velei ʋa, ta Elate, ta Esiyon-Geeɓɛɛl. Naa ʋolu, ade latini, de li ga Moaɓe tevebai zu velei.

⁹ ɢɔɢɔ GALAGI ɢɛni mà: «À mina laale Moaɓe nuiti bu, wo mina kɔɔ ʋeɛ ti ʋa, mazɔɔ gè la ada nɔpɛ feezu wo ya ná-zooi zu, Lɔte ná-doun zunuiti ka gè Aal yooi veai ti ya ga tɔnɔ.»

¹⁰ (Eme mavofodaiti ka ti ɢɛni zeini ná mɔungi, ma nuʔuseiti ti wɔɔloni, ti wola mɔin, ti ɢoozakooza eɢɛ Anake mavofodaiti.

¹¹ Tiya ɓalaagi ti ɢɛni ti ʋetesu eɢɛ Leefa mavofodaiti, velei nɔ Anake mavofodaiti ti la, keɛ Moaɓe nuiti ti ɢɛni ti lolisu ga Eme mavofodaiti.

¹² ɢɔɔl nuiti ka ti ɢɛni zeini Seyiil, Ezawu ná-doun zunuiti ti ti zoni, ti ti-ma zuwu ɢaaleve luɢɔ, ti ze ti-ʋotogi zu, eɢɛvelei Izelayɛle keɛni la zooi naa zu, nii é zea, nii ɢɔɢɔ GALAGI feeni zea.)

¹³ ɢɔɢɔ GALAGI ɢɛni ma mɔnɔ: «À wuzɛɣena niizu, wo Zeelɛde ɢɔtudɛi ɓudɛ.» Názu ɢa ade Zeelɛde ɢɔtudɛi ɓudɛni la.

¹⁴ Yeeɢɛɣalai ade keɛni, de ɗa zie, é zo Kadese-Baalenea, é li Zeelɛde ɢɔtudɛi maazuɓudɛ voloi ʋɔ, é ɢɛni ga kona ʋuusava maazu lɔsava (38), eyesu zunuiti ti zeelini kɔɔɢɔ vai ma, naati kpein ti ɣɛɛɛ de zaama, eɢɛvelei ɢɔɢɔ GALAGI ma ɣonai woni la ti ʋe.

¹⁵ ɢɔɢɔ GALAGI ɓɔɢɔi ɢɛni ti laalɔɢɔma, é ɗa ti ʋaa, eyesu ti ɣɛɛɛ de zaama.

¹⁶ Siɛgi zu kɔɔɢɔ nuiti kpein ti ɣɛɛɛni la nuʔuseiti saama ga ti za,

¹⁷ ɢɔɢɔ GALAGI ɢɛni mà:

¹⁸ «Wa Moaɓe ɢwɛpelemave maazuɓudɛzu za, wo leve ga Aal taai ɣoba velei,

¹⁹ wa ʋaazu maabuɣazu Amɔn nuiti ba. A mina laale ti wu, wo mina kɔɔ ʋeɛ ti ʋa, mazɔɔ gè la ada nɔpɛ feezu wo ya Amɔn nuiti ta-yooi zu, Lɔte ná-doun zunuiti ka gè naa veai ti ya ga tɔnɔ.»

²⁰ (Naama adave leveni ga Leefa mavofodaiti ta-yooi, Leefa mavofodaiti ka ti ɢɛni zeini ná mɔungi, Amɔn nuiti ti ɢɛni ti lolisu ga Zamezume nuiti,

²¹ ti ɢɛni ga nuʔuseiti ti wɔɔloni, ti wola mɔin, ti ɢoozakooza eɢɛ Anake mavofodaiti. ɢɔɢɔ GALAGI ti ɣologoloni Amɔn nuiti, naati ti ti zo, ti ze ti-ʋotogi zu.

²² Uele ɣana ɢɔɢɔ GALAGI keɛni la Edɔme nuiti bɛ, ti ga Ezawu mavofodaiti, niiti ti zeini Seyiil, siɛgi zu é ɢɔɔl nuiti kologoloni la, naati ti ta-yooi zoni, ti ze ná ti-ʋotogi zu, eyesu zaaɣaza.

²³ Avi nuiti ti zeini taa goiti su, eyesu é zeeli Gaza, Kafetɔɔl nuiti ti ʋaani, ti naati kologolo, ti ze ti-ʋotogi zu.)

²⁴ ɢɔɢɔ GALAGI ɢɛ ma: «À wuzɛɣe, wo pele zo, wo zie wolai Aalenɔn ɓudɛ. Wɛɛ, gè ɢɛseɓon masagi Siɣon Amɔɔl nui la wo yeezu, ta ná-zooi. A tɔɔzei ga kɔɔi ʋeɛ ba, wo ná-zooi zeɣe ga wɔnɔ.

²⁵ Za, nà tɔ̀zeizu ga wo-vaaluabai la nuɓuseiti kpein su, niiti ti zeini geeɗɔlɔgi wu, ta lua wo va. Siegi zu ti wo-maawooi menisu da, ta bali, ti ɗe nɔ unga wuulee wo luɗɔ.»

Ɔesebon masagi Sigon ná-zooi zo fai
(Gaalɔ Sɛvɛi 21:21-30)

²⁶ De yɛni Kedeemɔte tevebai zu, gè keelaiti teve Ɔesebon masagi Sigon ma, ga ziilei kpɔɛiti. Gè boni ma ga:

²⁷ «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gá levesu ga pele zakpai nɔ, gi la zeɗezu ba, gi va li ga yeezazu vele, ɓaa ɗɔ̀vezu vele.

²⁸ Daamiani kpein gá mi, da ti vɔ̀di gi ma, ziei nii kpein gá kpɔle, da ti vɔ̀di gi ma, gá levesu nɔ ná ɗɔ̀ɗɔa.

²⁹ Naa ɗa Ezawu ná-doun zunuiti ti keeni gi ve, niiti ti zeini Seyiil, zenɔ ɗana Moaɓe nuiti ti keeni la gi ve, niiti ti zeini Aal taazuve. Va bu gi leve, eyɛsu gi Zuludɛn maazubude, gi la zooi naa zu, nii Ɔooɗɔ GALAGI gá-GALAGI feezu gi ve.»

³⁰ Kele Ɔesebon masagi Sigon la ɗeni keeni, é va va bu, ade va leve pɔ be, mazɔlɔ Ɔooɗɔ GALAGI wa-GALAGI kigi ɓaani, é ɗaazumaavɔ, nii a ke é la wo yeezu, eɗevelei wo petɛsu la za.

³¹ Naa vɔluma, Ɔooɗɔ GALAGI ɗeni mà: «Wɛle, gè tɔ̀zeida ga gè Sigon ta ná-zooi la wo yeezu. A tɔ̀zei ga ná-zooi zeɗe ga wɔnɔ.»

³² Sigon ɗulani ga ná-kɔɔɓɔgi pe, ti laale ade wu, ti kɔɔi veɛ ade va Yaɗase.

³³ Ɔooɗɔ GALAGI ada-GALAGI dɔ̀ni de yeezu, de zobogi zɔlɔni ma, ta ná-doun zunuiti, ta ná-nuɓuseiti pe.

³⁴ Naama ziegi zu, ade ná-taaiti kpein soni da, de ti ɗologolo. Ade nuɓuseiti suwuɗaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, gila kpalaa ge la ɗulani.

³⁵ Toganiiti nɔ ɗa ade ti makeni ɓɔɗɔ ve, ta kɔ̀zɔganiiti, ade ti yeveni taaiti su, niiti ade ti zoni.

³⁶ E zo Alɔwɛɛl, zie wolai Aalenɔn ɗomave, ta taai naa nii é nɛmɛi zu, eyɛsu é zeeli Galaade, taa nɔpe ge la ɗeni ná, nii ade la vɔ̀nini ma, mazɔlɔ Ɔooɗɔ GALAGI da-GALAGI ti pe dɔ̀ni de yeezu.

³⁷ Kele wo la ɗeni maaɓɗani Amɔn nuiti ta-yooi va, anɛɛ zie wolai Yaɓɔke ɗomave, ta taaiti ti gize yooi zu, ta naama adaveti tanɔpe, niiti Ɔooɗɔ GALAGI ma levei veeni ade ya ga de ɓaa ti maazu.

3

Basan masagi Wɔge ná-zooi zo fai
(Gaalɔ Sɛvɛi 21:31-35)

¹ Ade latini, de li ga Basan vele. Basan masagi Wɔge ɗulani, ta ná-kɔɔɗɔ nuiti kpein, ti ade laaɗomi, ti va kɔɔi veɛ ade va Edeleyi.

² Ɔooɗɔ GALAGI ɗeni mà: «Mina lua tɔ̀un ba, mazɔlɔ gè dɔ̀a è yeezu, ta ná-kɔɔɗɔ nuiti kpein, é veɛ ná-zooi va. Da so, eɗevelei è Amɔl nuiti ta-masagi Sigon zoni da, nii é ɗeni zeini Ɔesebon.»

³ Ɔooɗɔ GALAGI da-GALAGI Basan masagi Wɔge laɔni ade yeezu, é ɓɔ ná-kɔɔɗɔ nuiti kpein ba. De ti pe paani. Nu ɗila kpalaa ge la ɗulani.

⁴ Názu ɗa de ná-taaiti pe soni da, taa vuulɔzita (60) ɗa é ɗeni Aaleɗɔbe yooi maaɗoolii zu, niiti Wɔge ɗeni masadai ɗeezu ti unda, Basan yooi zu. Taa ɗila kpalaa ge la ɗeni yɛni, nii de la ɗeni soni.

⁵ Naama laa wolaiti toga ɗeni de gola, sigi gaaɗoozagiti ti ti ma, ta kɔlu ɓogiti nu ti loozu. Taaiti ti ɗeni ná ɓalaa, ti mɔ̀indai, niiti sigi ge la ɗeni ti ma.

⁶ Ade taai naati pe kologoloni, egevelei de keeni la ga Gesebon masagi, Sigon, nonaiti. Ade nubuseiti pe suwugaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti.

⁷ Kεε ade toganiiti soni boḡḡ ve, ta koozoganiiti niiti ti ḡeni taai naati su.

⁸ Zekana, naama ziegi zu, ade adave náti kulani la Amool nuiti ta-masa felegoiti zea, zooi nii é Zuludən volu velei, é zo zie wolai Aalenən ma, eyesu é zeeli Geelemən gizei ma.

⁹ (Sidən nuiti ti Geelemən gizei laasei peve ga, Siliyən, Amool nuiti ti daasei pee ga Seniil.)

¹⁰ Ade zooi kpein soni, niiti ti ḡeni Basan masagi Woge ná-masadai zu: gize neme zu laaiti kpein, ta Galaade yooi kpein, naa ve Basan yooi va, eyesu é zeeli Saleka taai ta Edeleyi taai ma.

¹¹ (Basan masagi Woge ḡila kpe ka é yeni vulua, Leefa mavofodaiti saama. Ná-pooma ḡesui kpeteai ga kotui, naa ḡa de Laba, Amən nuiti ta-laa wolai zu. Sakpai ḡa ga metele naanigḡ, kogi ḡe ga metele felegḡ.)

*Zuludən folo ḡilazu vele yooi
ḡaagwe vai*

(Gaalu Sevei 32:1-42)

¹² Naama ziegi zu, ade beni ga zooi naati kpein so. Lubən ta Gade nuiti ta-wolodamaiti ka gè zooi naa veeni ti ya, nii é Aloweel letemave lekpe ma nu ḡovezuve, zie wolai Aalenən ma, ta Galaade ḡize yooi ḡilazuve, é bo ná-taaiti ba.

¹³ Manasee ná-bolodai ḡilazuve ḡa gè Galaade yooi motai veai zea, ta Basan yooi kpein, nii Woge ḡeni masadai ḡeezu unda. (Aalegḡbe maagoolii kpein, é bo Basan kpein ba, naa ḡa é ḡeni lolisu ga Leefa mavofodaiti ta-yooi.)

¹⁴ Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa ḡa é Aalegḡbe yooi kpein seḡeni, eyesu é zeeli Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-ḡwepelemave, é daaseigi veeni Basan laaiti ba, zaagaza ta lolisu ga Yayiil ná-taaiti.)

¹⁵ Gè Galaade yooi veeni Makiil ve.

¹⁶ Gè Galaade ḡilazuve veeni Lubən nuiti be, ta Gade nuiti, eyesu é zeeli zie wolai Aalenən ma, toḡa é ga kwepeligi, eyesu é zeeli zie wolai Yaḡoke ma, Amən nuiti ta-ḡwepelemave.

¹⁷ Folo liizu ḡwepelemave ḡeni ga Zuludən ma vetu nemei, é zo Kineelate va, é zeeli Kpolode Wanai ma. Folo ḡilazu ḡwepelemave ḡeni ga Pizega ḡizei ḡḡḡave.

¹⁸ Naama ziegi zu, gè niima levei veeni wo ya, ga: «Ḡoḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI niima yooi vea wo ve, nii a ke é ḡe ga wḡḡ. Wḡiti kpein wo ga zunuiti, wa ḡa boḡḡ maagili ga kooḡḡ zoolaiti, wo leve wo-ḡeeleaiti tuḡḡ, Izelayele nuiti.

¹⁹ Wo-anzaiti, wo-lointi, ta wa-loganiiti nḡ ḡa ta ye ná, naama laaiti su gè ti veai wo ya. (Wa-loganiiti moinve, gè naa zuḡwee.)

²⁰ Wa bo wo-ḡeeleaiti ba, eyesu Ḡoḡḡ GALAGI dooḡḡ fe ti ve, egevelei é keai la wo ve, tiya balaagi ti zooi zḡḡḡ ga tḡḡḡ, nii Ḡoḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI feezu tiya Zuludən volu velei. Názu ḡa wa ḡale ma la wa-yooiti su, niiti gè ti veai wo ya.

²¹ Naama ziegi zu, gè devei veeni Zozuwe ya, gè ḡe ma: «È-ḡaazuve naa kpein kaani, nii Ḡoḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI keeni ga masa felegoiti, pele ḡana Ḡoḡḡ GALAGI a ke la ga masadai kpein, ve è vaazu levesu ná.

²² A mina lua ti va, mazḡḡḡ Ḡoḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI boḡḡi ḡa é kḡi ḡḡzu wo ve.»

Moize la lea Kana minazeḡe zooi zu

²³ Naama ziegi zu, gè Góogó GALAGI maaneneni, gè gè ma:

²⁴ «Màligii, Góogó GALAGI, è tózeida ga è wólo velei ta è-zébei læa ga ze, nèi gè ga da-wotiǵe zunui, mazólo galagi bégele ǵa é geególogi zu, ǵaa zoi ma, nii a zoo é vokóǵo da-ǵeewotiiti ma, ta da-vaa wolaiti?»

²⁵ Nà è maanenenzu ga è va bu, gè Zuludén maazuǵude, gè zou vagóí naa ǵa, nii é zóla velei, naama ǵize you vagóí, ta Libán.»

²⁶ Kéle Góogó GALAGI yiǵaawanani mà wa-vaa zu, é la mǵo ǵeni pǵo ga é va ǵómeni. E ǵeni mà: «É kula ǵea! Mina mǵo bǵe pǵo ga naama vai ta.

²⁷ Le Pizega gizei ma, è ǵaazuzie, folo liizu velei, ta lekpe ma velei nu ǵóvezuve, ta nu yeezazuve, ta folo ǵulazu velei, è pete ga ǵaazuve, mazólo é la Zuludén nii maazuǵudea pe.

²⁸ Deveiti fe Zozuwe ya, è iǵódo, è sebeló, mazólo toǵa é losu niima nuǵuseiti tuǵó, é zoi nii ve tiya ga tǵno, nii è vaazu petesu.»

²⁹ Ade ǵeni nemei zu, Bete-Peyóol letemaue.

4

Nu ǵolo vai GALA ná-tǵiti be

¹ Niizu, Izelayele nuǵuseiti, à woilo tǵiti ta deveiti ma, gè wo ǵalasu da. A ti zo, wo make ti ma, naa ǵa a ké wo zenvui wo, wo zoi zólo ga wǵno, nii Góogó GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI feezu wo ue.

² A mina ta ue devei naa va, nii gè feezu wo ya, à mina tanǵpe seǵe ba. Wa ǵolo Góogó GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti be, velei gè feezu la wo ya.

³ Wo-ǵaazuve naa ǵaani, nii Góogó GALAGI kéeni, é lo Baale-Peyóol va. Góogó GALAGI wa-GALAGI naati kpein undaavilini wo zaama, niiti ti uǵǵepeni Baale-Peyóol lebi vai va.

⁴ Wǵiti wo ǵilini Góogó GALAGI wa-GALAGI va, wo pe wa vulua za.

⁵ Wo suǵwee ga gè wo ǵalage ga tǵiti, ta deveiti, eǵevelei Góogó GALAGI ná-GALAGI ma levei veeni la zèa, naa ǵa a ké wo so, wo make naama yooi zu, ue wo vaazu læzu ná, wo sólo ga wǵno.

⁶ A so, wo make, naa ǵa a wo ǵe ga ǵima nuiti, ta keleǵele nuiti, nuiti gaazu, ta naama vaiti meni, ti ǵe ma: «Zii wolai nii ǵa ga ǵima nu, ti ǵeleǵeleǵe.»

⁷ Zii bégele ǵa é ná, anee zou wolaiti saama, nii ná-galagiti maabuǵaai ba, eǵevelei Góogó GALAGI da-GALAGI maabuǵaai la de va, siegi zu de woǵulazu la ma?

⁸ Zii wolai bégele ǵa é ná, nii tǵiti ta deveiti ti zea, ti zǵegai, eǵevelei niima logi la, gè feezu wo ya za?

Kulakélemaiti ti veai Sinayi gizei ma

⁹ Kéle à dama ga bǵó, wo ǵaa wo-yenvui maazu, wo-zii ma voloi pe su, wa va yeema naama vaiti ma, niiti ti ǵeeni wo ǵaazu, wo ga ti-ma zeeleiti, ti mina ǵula wo ǵisu. A ti le ga wo-lointi, ta wo-lounlonti.

¹⁰ A mina yeema naama voloi ma, yeei wo loni da Góogó GALAGI wa-GALAGI ǵakala, Góolebe gizei ma, siegi zu Góogó GALAGI ǵeni mà la: «Niima nuǵuseiti gaale ba kǵkalave, gè dàawooi le ga tiye, naa ǵa a ké ti tǵzei ga lua bà, ti-zii ma voloi pe su eteai zu, ti ti-lointi kala da.»

¹¹ Wo maabuǵani gizei va, wo lo kǵǵave. Abui soni gizei va, eyesu é le geezuve. Kpidii ueeni, ta tonabiingi, ta ǵumugi.

¹² Góogó GALAGI bǵeni abui zaamaue wo uǵ. Wo kpǵe woiti menini, kéle wo la ǵeni gaazuve ǵaani, wooi nǵo ǵa é ǵeni ná.

¹³ E ná-minazefegi ɣulani keɛma wo ve, nii é wo leveni ga wo so, naa ɣa é ga tɔ puugɔiti. Naa volu é ti zeveni kɔtu ɣokolo felegɔiti ma.

¹⁴ Naama ziegi zu, Ɔooɣɔ GALAGI devei veeni zèa, ga gè wo ɣala ga deveiti ta tɔgiti, naa ɣa a ke, wo ti zo, wo ɗa zie ga tiye zooi naa zu, nii wo vaazu leezu su, wo seɣe, é ɣe wo ve ga wɔnɔ.

*Kooɣɔ ganigiti koo vai
maɣne vai*

¹⁵ Tɔozei wo la ɣeni nu nɔpe gaazu ɣaani, voloi Ɔooɣɔ GALAGI ɣeni ɔezu la wo vɔ, abui zaamave, Ɔolebe gizei ma, à dama ga ɔɔɔ,

¹⁶ wo mina ɔɔɔ yaava, wo va kooɣɔ ganigi ta bete ɔɔɔ ve, é va ɣe ga anii tanɔpe baagɔlaba, zunu ɣevele, ɔaa anzanui,

¹⁷ ɔaa suai ta ɣevele, nii é vulua etei zu, ɔaa wɔnii, nii é ɣovesu geezuve,

¹⁸ ɔaa suai ta ɣevele, nii é bokposu zooi ma, ɔaa kalei ta ɣevele, nii é ziei wu zooi wu.

¹⁹ A mina ungi wuzefɛ, wo va wele geezuve, wo va foloi vetɛ, ta alugi, ta somideɣaiti, ta niiti kpein ti volozu geezuve, wo va nɔkɔ ti wu, wo va ɗa ti lebi. Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI naama vai yege nubusei zɔiti zea, zooi ma geeɣɔlɔgi wu ná pe.

²⁰ Kele woun, Ɔooɣɔ GALAGI liini, é wo ɣaizie, é wo volo abu zulugi naa zu, nii é ɣeni ga Ezipete yooi, é wo ɣe ga ná-nubuseiti, wo ɣe ga nɔnɔiti, eɣevelei wo la za.

²¹ Ɔooɣɔ GALAGI yiiɣaawanani mà wa-vaa zu, é ɣona, é ɣe, gè la Zuluden maazuɔudea, gè va lɔ zou vagoi zu, nii Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ya ga wɔnɔ.

²² Nɔun ná, ná zaazu defɛmu niima yooi zu, gè la Zuluden maazuɔudea neɣelein, kele woun, wa kpudezu, wo zou vagoi naa zeɣe ga wɔnɔ.

²³ A dama, wo mina yeema minazefegi ma, nii Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI seɣeni wo ve, wo va kooɣɔ ganigi ta bete ɔɔɔ ve, é va ɣe ga anii tanɔpe baagɔlaba, nii a ɣe Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-deveiti daalɔɣma.

²⁴ Mazɔlɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣeeve eɣe abui, nii é anii pe galazu, GALAGI nii toloai.

²⁵ Siegi zu wo dointi sɔlɔsu da, ta dounlointi, wo lebi zeini zooi zu, wa ɣakana, wo kooɣɔ ganigi ta betɛ ga ani nɔpe baagɔlaba, wo wa-ƆALAGI Ɔooɣɔ GALAGI wanama vai ɣeeni, wo ziiɣaawana,

²⁶ gè geeɣɔlɔgi ta zooi zoga za ga zeeleiti wo laalɔɣma, kulafiliba zaa ɔaungi ɣa zeeli wo ma, wo nele zooi ɣa, wo vaazu sɔlɔsu ga wɔnɔ, wa Zuluden ɔudea, wo-zii zu la ɣoozaa ná, mazɔlɔ wa ɣologolo neɣelein.

²⁷ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa wo vaza nubuseiti saama, wo wola ɣaagaloii zii ɣiligiti saama, ve Ɔooɣɔ GALAGI a li ga woye ná.

²⁸ Miná, wa ɣe gala kiligiti debizu, nii nubusei yeei kpetɛai ga gului ɔaa kɔtui, é la zooga é va wozɔɣa, ɔaa é va faa meni, ɔaa é va daami wo, ɔaa é va ani maku meni.

²⁹ Miná ɣa balaagi wo vaazu Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaiziezu ná volu, wa ka, ni wa gaiziena ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.

³⁰ Niima vai kpein ka zeeli wo ma, wa-ɣidaaviligiti su. Naama ziegiti su ti vaazu, wa ɣale ma Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɔ, wo ɣolo gooi ve.

³¹ Mazɔlɔ Ɔooɣɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣa ga maawɔingaa ƆALAGI, é la ɣelea wo va, é la wo ɣologologa, é la yeema minazefegi ma, nii é ma ɣonai woni wo-memewolani be.

*Gɔɔɔɔ GALAGI ɣila kpe nɔ ɣa
é ga GALAGI*

³² A ɣigaizie lee su, fai niiti kpein ti ɣeai, aisa wo va zɔlɔ, kaipa GALA ge nuɔusei ɔeteni, é kula etea, é zo gee ɔela, é li zɔɔla vele, fai nii keɣala la de ɣeɛni ga laavɔɔ vai, ta ɣea ɔaa? Nu nii ɣeɣala vaa meniga ɔaa?

³³ Nuɔuse galagi ta laawoo meniga nei ɔaa, é da ɔɔe abui zaamave, é la zaani, eɣevelei keai la ga woye?

³⁴ Galagi ɔegele ɣa é lia ná-nuɔuseiti gaiziezu, zii ɣiligiti saama, ga voluɣulaiti, ta laavɔɔ vaiti, naa veɛ maaɔele vaiti ba, é kɔɔi ɣɔ ga yeei, é maalua vaiti ke, eɣevelei Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI keeni la wo ve, Ezipete yooi zu, wo-ɣaazuve naa ɣa?

³⁵ E naa kpein deeni ga woye, wo ɣe kwɛɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa é ga GALA, taɣili nɔpe ge la ná tɔun polu.

³⁶ Daawooi zɛɣeni geezuve, wo meni, é wo ɣala, é ná-abu wolai le ga woye zooi ma. Wo daawooiti menini, é ɣula abui zaamave.

³⁷ Tɔɔzei é wo-memɛwolani neeni ve, é yiimazeɣe ga ti-mavofodaiti, ta ye ná ti volu vele, naa ɣa é kea, tɔ ɔɔɔɔi wo ɣula Ezipete yooi va, ga ná-zɛbe wolai,

³⁸ é ziiti kpe wo luɣɔ, ti wola wɔɔɔɔi, ti zuɔa wo va, é wo lɔ ta-yooi zu, é fe wo ya ga wɔnɔ, eɣevelei wo petesu da za.

³⁹ A suɣweɛ degɛmu za, wo make ɣɔ wo-yiimave, ga Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa é ga GALA gila kpegi, geezuve ta zooi ma, taɣili nɔpe ge la ná tɔun polu.

⁴⁰ Wa ná-tɔgiti so, wo ti make, ta ná-deveiti, gè ti veezu wo ya za, naa ɣa a ke, wo undaane, wa wo-lointi ti yesu ná wa zaana, wo-zii zuɣooza zooi naa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ eyesu ɣɔ.

Maavela wo taa savagɔiti

⁴¹ Moize yeeloni taa savagɔ va Zuludɛn folo ɣulazu vele,

⁴² ti ɣe ga maavela laai naama nui ve, nii é la gaɣilini ma, é nu va, é la wɔnzɛɣeni pɔɔma, nu vaa nui ɣa vela, é li taai naa gila su, zenvui ɣa ye zea.

⁴³ Luɔɛn ná-bolodamaiti tɔnɔi ɣeni ga Beeseɛl, nii é ɣeni tevebai zu gize nɛmei ma, Gade nuiti tɔnɔi ɣeni ga Lamɔte, Galaade yooi zu, Manasee nuiti ɔalaa tɔnɔi ɣe ga Gɔlan, Basan yooi zu.

MOIZE NA-KPɔEZUGULAI VELESIEI

(4:45--11:32)

⁴⁴ Tɔgi vete Moize deeni ga Izelayele nuiti.

⁴⁵ Ti ɣeni ga deveiti, ta tɔgiti, ta kala gooiti é ti veeni Izelayele nuiti zea, ti ɣulaai ma Ezipete yooi va.

⁴⁶ Naa ɣeɛni Zuludɛn volu vele, nɛmei zu, ɔete-Peyɔɔl letemave, Amɔɔl nuiti ta-masagi Siɣon ná-zooi zu, nii é ɣeni zeini ɣeseɔon, nii Moize ta Izelayele nuiti ti kɔɔi veeni ba, ti vɔni ma, ti ɣulaai ma Ezipete yooi va.

⁴⁷ Ti ná-zooi zɛɣeni ga tɔnɔ, ta Basan masagi Wɔge ná-zooi. Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔi naati ti ɣeni Zuludɛn volu vele, folo ɣulazu vele.

⁴⁸ Izelayele zeini ná kpein, é zo Alɔweɛl, zie wolai Aalenɔn ɣomave, é zeeli Siyon gize ma, nii é ga ɣeelemɔn,

⁴⁹ é ɔɔ Zuludɛn ma vetu nɛmei kpein ba, Zuludɛn folo ɣulazu vele, é zeeli Kpoloɔe Wanai ma, Pizega ɣize ɣɔɣɔave.

5

*Tɔ Puugɔiti
(Egezɔde 20:1-17)*

1 Moize Izelayele nuiti pɛ tolini, ɛ ɣɛ ti ma: A woilo, Izelayele nuɓuseiti, deveiti ta tɔgiti kaa, gè feezu wo ya za. A ti ɣala, wo ti zo, wo ɗa ti ɣɛ.

2 Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI minazeɣe boni de ve, Ɔɔɔɔbe gizei ma.

3 E la ga de-mɛmɛwolani gila nɔ ɣa Ɔɔɔɔ GALAGI minazeɣeni ti ve, keɛ dea balaa, ɗɛi pɛ de ve za, de vulua.

4 Ɔɔɔɔ GALAGI ɓɛni wo ɔɔ, ɣaazuni ta ɣaazu, gizei ma, abui zaama.

5 Naama ziegi zu, gè loni wo yɔɣɔzu, wa Ɔɔɔɔ GALAGI, gè daawooi laazeeli wo ma. Mazɔɔ wo luani abui va, wo la ɣeni ɓɛni gizei ma. Pɛte nii ɛ boni, ɛ ɣeni:

6 «Nà ga Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI, nii ɛ è ɣulani Ezipete yooi va, duɔla veɛi wu.

7 «Gala kiligaa ti mina ɣɛ è ve nɔn polu.

8 «Mina ani maaniini saɣa ɓɔɣɔ ve ɣeɣɛɛin, ga anii tanɔpe baaɣulaba, niiti ti geeɣɔɔgi zu, ɓaa niiti ti zooi ma, ɓaa zɛiti bu zooi wu.

9 Mina nɔkɔ ti wu ɣeɣɛɛin, mina ti ɓɛni ɣeɣɛɛin, mazɔɔ nà, Ɔɔɔɔ GALAGI, da-ƆALAGI, nà ga GALAGI toloai, nii a ɗa ɣeɣɛɛiti ta-vaa ɣɔi votokula ti-lointi ma, eyɛsu ɛ zeeli yamanii zavasiei ta naanisiei ma, niiti ti maayoseɣezu ve.

10 Keɛ nà ɗa woɔɣɛɣiladai ɣɛ, eyɛsu ɛ zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati be, niiti ti nɛɛzu ve, ta ti nà-deveiti sosu.

11 «Mina Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI laaseigi wo fuun ɣeɣɛɛin, mazɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa naama nui leve ga sɔba nu, nii ɛ daaseigi wosu fuun.

12 «Dooɣɔ foloi leve ga maɣɛɛba voloi, eɣɛveɛi Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ma levei veai la è ya.

13 Da botii ɣɛ folo ɓɔɔɔ zu, è ɗa-wotii kpein ke.

14 Keɛ folo ɓɔɔɔɔ ɣa ga Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ná-dooɣɔ foloi. Mina boti nɔpe ke ma, ɗa-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzanuiti-yo, ɗa-wotiɣɛ zunuiti-yo, ɗa-wotiɣɛ anzanuiti-yo, ɗa-wotiɣɛ nikiiti-yo, ɗa-zoovalegiti-yo, anɛɛ ɗa-logania kpein, anɛɛ wɛɛinti niiti ti zeini è ɣɔɣɔma, naa ɣa a ke, ɗa-wotiɣɛ zunuiti ta ɗa-wotiɣɛ anzanuiti ti la looɣɔ ga è ɣeɛvele.

15 Da ɣize su ga è ɣeni ga duɔi Ezipete yooi zu, Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ɣa ɛ è ɣulani ná ga ná-zeeɣaabaai. Naa ɣa ɛ ba, Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI è levea ga è dooɣɔ foloi maɣɛɛ.

16 «È-ɣɛɛ ɓɛni ta è-lee, eɣɛveɛi Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI ma levei veeni la è ya, naa ɣa a ke è-zii ma voloiti suɣooza, è ɗa-eteai zie undaanɛi zu, naama yooi zu nii Ɔɔɔɔ GALAGI da-ƆALAGI feezu è ve.

17 «Mina nu vaa ɣeɣɛɛin.

18 «Mina wɛɛɛɛɛ bo ɣeɣɛɛin.

19 «Mina unma wo ɣeɣɛɛin.

20 «Mina zɛɛ zeele woo wo ɣeɣɛɛin è-zeiɣɔɣɔi laalɔɣɔma.

21 «Mina ɣaazugula ɣeɣɛɛin è-zeiɣɔɣɔi anzai va. Mina ɣaazugula è-zeiɣɔɣɔi ná-pɛɛi va, anɛɛ ná-kpalagi, ɓaa ná-botiɣɛ zunui, ɓaa ná-botiɣɛ anzanui, ɓaa ná-nikei, ɓaa ná-soovalegi, ɓaa ani nɔpe ɛ ga è-zeiɣɔɣɔi nɔnɔ.»

22 Wooiti kana, Ɔɔɔɔ GALAGI ti woni wa-nuɓuseiti ma, ɛ woɔɣula la gizei ma, abui zaama ve, tonabiingi zu, ta bumugi, ɛ la tanɔpe daani ma. E ti zɛveni kɔtu ɣokolo felegɔiti ma, ɛ ti ve zèa.

*Moize, GALA daa vaa wo nui
(Egeɔɔde 20:18-21)*

23 Wo wooi mɛnigai ma, nii ɛ ɣeni ɣulazu kpidi zu, tama abui gizei va, wo vaani pɔ be, wa wa-wolodama ɣundigɔiti kpein, ta wa-ɣewolaiti,

²⁴wo g̃eni: «Wεε, G̃ooḡo GALAGI gá-G̃ALAGI ná-ḡbiyai ḡa ga giye, ta ná-b̃oḡbi g̃evelei, gi gooi meniga abui zaama, za gi kwεεga ga GALA ka zoo é b̃e nui ṽo, naa zoo é ye ná, é ye vulua.

²⁵Keε niizu, lee vaa zu gá li b̃oḡo l̃oḡu saai zu? Maz̃oḡo abu wolai nii g̃a gi undaavili. Ni gá yena G̃ooḡo GALAGI gá-G̃ALAGI wooi menisu, gá za.

²⁶Nu g̃ila balaa ka ná nei eteai zu, nii é zenvu su G̃ALAGI wooi meniga ga gi g̃evele, é da b̃e abui zaama, é ye vulua, é la zaani?

²⁷Li da b̃oḡo, è woilo naa kpein ma, nii G̃ooḡo GALAGI gá-G̃ALAGI bosu, naa volu è ti wo gi ma, gá woilo ma, gi ke.»

²⁸G̃ooḡo GALAGI wo-wooti menini, wo g̃eai ma b̃e zu p̃ò, é g̃e mà: «Gè niima nubuseiti daawooiti meniga, ti bogai è ma, gè vaa bu.

²⁹Ni ño ta la kevele ṽag̃o naati makena, ti lua bà ti-yiimaṽe, ti ña-deveiti so yeeñpe, nii a ke tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti undaañe eyesu g̃o!

³⁰Li, è g̃e ti ma, ti g̃ale ma ta-zeg̃e g̃otaiti bu.

³¹Keε d̃oun, da yesu bà ṽe, ña deveiti, ta t̃ogiti, ta faliiti bosu è ma, nii da ti g̃ala da, ti so, ti da ke zooi naa zu, nii gè feezu ti ṽe ga t̃oño.»

³²Nii G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI ma levei vea wo ya, wa naa zo, wo da ke, à mina zeg̃e g̃ila kpalaa ba.

³³Wa zie ga pelei naa ño j̃eg̃eḡein, nii G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI wo leveai ma, naa g̃a a ke wo da-eteai zie undaañe zu, wo-zii zuḡooza, zooi naa zu, nii wo s̃oḡsu ga w̃oño.

6

*A wa-G̃ALAGI ñe ṽe,
wo ña-deveiti so*

¹A wεε deveiti ba, ta t̃ogiti, ta faliiti, nii G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI d̃eveni ga gè wo g̃ala da, nii a ke wo so, wo da ke, zooi naa zu wo l̃oḡu su, wo seḡe ga w̃oño,

²wo lua G̃ooḡo GALAGI va, wa-G̃ALAGI, wo g̃olo wo-zii ma voloi p̃e su ña-deveiti b̃e, ta ná-t̃ogiti, gè ti veai wo ya. Ta ga w̃oño, wa wo-lointi ta ti-mavofodaiti, naa g̃a a ke wo-zii zuḡooza.

³Naa g̃a é ba, Izelayele nubuseiti, à woilo ti ma, wo g̃aaba wo g̃olo ti ṽe, wo ti g̃e, nii a ke wo undaañe, wo wola m̃oin naama yooi zu, ṽe ñoñai ta k̃oin gul̃oi ṽooḡaai ná, eg̃evelei G̃ooḡo GALAGI, wo-m̃em̃ewolani ta-G̃ALAGI boni la wo ma.

⁴A woilo, Izelayele nubuseiti! G̃ooḡo GALAGI ada-G̃ALAGI g̃a é ga GALA gila kpegi.

⁵Da G̃ooḡo GALAGI da-G̃ALAGI ñe ṽe ga è-yii p̃e, è-yenvui p̃e, ta è-zuvik̃ei p̃e.

⁶Wooi niiti gè ti veezu è ya za, ta g̃e è-yiimaṽe.

⁷E-lointi kala ga tiye, è yep̃e la ti ma, da g̃ena zeini da-ṽelei wu, ta da g̃ena ziaa pelei zu, da g̃ena laa, ta da wuzeg̃ena.

⁸Ti g̃e ga poogi, ti ṽe è-yeei va, ti g̃e ga poogi è-lovalaṽe.

⁹Da seve da-ṽelei ma laamasagi ma, ta da-laa zig̃idaṽe ma.

*Izelayele maa la ñe ñeni,
é va yeema ná-GALAGI ma*

¹⁰Siḡi zu G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI l̃e zu la ga woye zooi naa zu, nii é ma g̃onai woni wo-m̃em̃ewolani b̃e, Abalaame, ta Izaake, naa ṽe Zak̃oḡe va, ga é fe wo ṽe, ta taa wolaiti ti ṽagai, niiti wo la ti loni,

¹¹p̃el̃eiti ti laavegai ga ani ṽag̃oiti, wa laade wo va naati pu ti wu, k̃oḡyeg̃eiti ti w̃ai, wa laade wo va ti w̃o, leez̃eñ beḡeiti, ta wolive wuluiti, wa laade wo va ti zin,

¹² Siégi zu wo laamiizu la, wo yiḡo, à dama ga bəḡḡ, wa va yeema Ḡooḡḡ GALAGI ma, nii é wo ḡulaai Ezipete yooi va, duḡla velei wu.

¹³ A lua Ḡooḡḡ GALAGI va, wa-ḠALAGI, tḡ ḡila kpe ka wa dēbi, wo ḡona daaseigi zu.

¹⁴ A mina vəəpəe gala kiligiti ta-vaa va, nuḡuseiti ti wo-maaḡoolii zu ta-ḡalagiti,

¹⁵ mazḡḡḡ Ḡooḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI ḡa wo zaama, ga GALAGI nii toloai. Toḡa yiiḡaawana wo laalḡḡma, é wo-ma zuwu ḡaaleve eteai zu.

¹⁶ A mina Ḡooḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI zuḡḡḡ, eḡevelei wo keeni la Masa.

¹⁷ Kele à ḡolo Ḡooḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI ná-deveiti ta ná-tḡgiti bε, ta faliiti è ti woni wo ma.

¹⁸ Wa naa ḡε, nii Ḡooḡḡ GALAGI devezu ga sḡlegε, ta pagε, naa ḡa a ke wo undaanε, wo zoo wo zou vḡḡi zḡḡḡ ga wḡḡḡ, nii Ḡooḡḡ GALAGI ma ḡona woni wo-mεmεwolani bε,

¹⁹ é wo zili nuiti kpein kpe wo luḡḡ, eḡevelei Ḡooḡḡ GALAGI boni la.

²⁰ Siégi zu, velela velei, wo-loun zunuiti ti wo ḡaazaḡasu da ga: «Lee vaa zu Ḡooḡḡ GALAGI da-ḠALAGI kala gooi niiti, ta deveiti, ta tḡgiti feai wo ya?»,

²¹ wa ti wooḡaavote ga: «Gi ḡeni ga duḡiti Falaḡḡn ya Ezipete yooi zu, Ḡooḡḡ GALAGI ḡa é gi ḡulani ná ga ná-zεbei.

²² E laavḡḡ vaiti keeni gi ḡaazu, ta poo golaiti, nii é ḡeni ga Ezipete yooi nimiza vai, é ḡeeni Falaḡḡn ta ná-pεleyeḡei kpein daalḡḡma.

²³ Kele ḡoun, é gi ḡulani ná va, é va ga giye vε, é zooi ve gi vε, nii é ma minazeḡegi woni, é ḡona gi-mεmεwolani bε.

²⁴ Ḡooḡḡ GALAGI devei veeni ade ya, ga de tḡgi tḡiti so, de ke, de lua Ḡooḡḡ GALAGI da-ḠALAGI va, naa ḡa a ke de undaanε eyεsu ḡḡ, é de-yenvui make, eḡevelei é keεzu la zaḡḡza.

²⁵ Adoun de letema, toḡa ga telebo faa, ni da Ḡooḡḡ GALAGI da-ḠALAGI ná-deveiti sona, de make, eḡevelei é boni la de ma.»

7

Kanaan nuiti ta ta-ḡḡḡḡ ganigiti

(Eḡezḡde 34:11-16)

¹ Siégi zu Ḡooḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI vaazu la ga woye, zooi naa zu wo seḡezu ga wḡḡḡ, é ziiti kpein kpe wo luḡḡ, Ḡete nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Amḡḡl nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeeḡuse nuiti, zii lḡfela ti mḡindai, ti-zεbei wḡḡḡ wḡḡḡi va,

² a ti lḡḡna wo yeezu, wa zobo sḡḡḡna ti ma, wa ti zuwuḡaaleve. A mina minazeḡe nḡpε ke ti vε, à mina ti maawḡinḡa.

³ A mina vulu bḡḡḡ ma wa nuḡusei naati. A mina wo-loun anzanu ve ti-loun zunu vε, wo mina ti-loun anzanu zeḡe wo-loun zunu vε.

⁴ Ni naa laade, ta wo-lointi seḡezu Ḡooḡḡ GALAGI va, ti ḡa gala kiligiti dēbi. Ḡooḡḡ GALAGI ḡa yiiḡaawana wo laalḡḡma, é wo-ma zuwu ḡaaleve gaamago nḡ.

⁵ Wele velei wa ti zo da: Wa ta-zalaḡa ḡulazuḡeti golo, wo ta-zale ḡḡ ḡḡtuiti kpezeḡele, wo ta-zale ḡḡ wuluiti teve ga, wo ta-ḡḡḡḡ ganigiti gala.

⁶ Mazḡḡḡ wa ga nuḡuseiti ti ḡadegai Ḡooḡḡ GALAGI wa-ḠALAGI vε. E yimazeḡeni ga woye ziiti kpein saama eteai zu, ga wo ḡε ga nuḡuseiti ti wola vizḡgai.

*Malifii ná-wooḡεḡiladai
ná-minazeḡe fai zu*

²⁴ Toɣa ta-masagiti dɔ wo yeezu, wa ti-laaseigi ɣaava geegɔlɔgi wu zooi ma, taɣila kpalaa ge la loga wo luɣɔ, eyesu wo ti pɛ koloɣolo.

²⁵ Ta-ɣalagiti ti ga vololibaiti, wa naati gala. A mina ɣaazuɣula wali va ɔaa zanugi, nii é zɛlɛni ti va. A mina ta zeɣe vɛ, a va ɣɛ wo vɛ ga balii, mazɔlɔ ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ti wɔinzeɣevɛ.

²⁶ A mina lɛ ga kɔzɔba ani wa-velɛiti bu, wo va ɣɔzɔ ga tɔun kevele. A naama anii ɣoloɣolo, wo ɣɛlɛ ba, wo deve ga kɔzɔba anii, mazɔlɔ tɔgi ɣa ma.

8

Izelayele maagolo vai tevebai zu

¹ Deveiti kpein gè ti veezu wo ya za, wa ti zo, wo zie ga tiye, naa ɣa a ke wo zenvui wo, wo maamɔin, wo zooi naa zeɣe ga wɔnɔ, nii ɔɔɔɔ GALAGI ma ɣona woni wo-mɛmɛwolani bɛ.

² A ɣize peleiti kpein su, niiti ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI wo ziɛni ga tiye kona uuunaanigɔ (40) laawu, tevebai zu, é baladai lɛ ga woye, é wo voluɣula. E naa ɣɛɛni, nii a ke é wo ɣoozu vaa ɣitei ɣwɛɛ, ni wa ɣolo ná-deveiti bɛ, ɔaa ni wa ɣɛlɛ.

³ Ungo, é vaani bu, wo baladai ɣwɛɛ, ta pului, é wo laamianigi ve ga manegi, nii wo la ɣɛni kwɛɛ, wo-mɛmɛwolani ɔalaa ti la ɣɛni kwɛɛ. Naa maavele ma, é ɣɛni pɔ é wo ɣala ga nui la zenvui woga ga daamianigi nɔ, keɛ kɛni ɔalaa ga woiti pɛ maavele ti ɣulazu ɔɔɔɔ GALAGI la.

⁴ Wa-zeɣe la ɣɛni zaɣani wo ɣɔba, wo-ɣɔɣɔ la veni wo wu, naama ɣona uuunaanigɔ (40) laawu.

⁵ A suɣwɛɛ wo-yiimaɔvɛ ga ɔɔɔɔ GALAGI ɣa wo maagolozu, eɣevɛlei zunui ná-doin maagolozu la.

⁶ A ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ná-deveiti so mu, wo zie ga ná-peleiti, wo lua ba.

Suɣɔɣɔgiti ta wo minazeɣe zooi zu

⁷ Mazɔlɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɣa wo lɔɔzu zou vaɣɔi zu, zooi nii ziei mɔindai su, zieungiti ta zou ɔɛiti ti laani nɛmɛiti su, ta ti ɣulazu gizeiti ba.

⁸ Zou vɛ, nii moloiti kpein ti ɔɛɛzu ga, ti-laa ga ɔelee ta wɔɔlezegi, ta leezen ɔelee, ta kooleɣoole gului, ta gelenade gului, ta wolive wului, ta kɔin gulɔi,

⁹ vɛ wo la kpala laamii woga ná, zou vɛ wo la valaga ani nɔpɛ ma ná, kɔlui ɣa ma vasaiti su, wa zoo wo kɔlu ɔɔigi ɣula ma ɣizeiti su.

¹⁰ Wa daami wo, wo yiɣo, wa ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI mama zou vaɣɔi vaa zu, nii é feai wo ya.

¹¹ A dama, wo mina yeema ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ma, wo va ɔe ná-deveiti sosu, ta ná-fali woiti, ta ná-tɔgiti, niiti gè ti veezu wo ya za.

¹² Siɛgi zu wo daami wosu la, wo yiɣo, siɛgi zu wo pɛlɛ vaɣɔiti tosu da, wo ɔa ni ti wu,

¹³ siɛgi zu wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ti mɔinzu la, walii ta zanugi mɔin wo ya, wo-yeaɣɔligi kpein ge mɔin,

¹⁴ à dama, wo yiilaa mina ve ga wasogi, wo va yeema ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ma, nii é wo ɣulani Ezipete yooi va, duɔla vɛlɛi wu.

¹⁵ E loni wo luɣɔ, wo zie teveba wolai zu, nii maayikiai, sulaavegai ga kaali nɔiti, ta akuɣɔtɔkaaliiti, ada vɔɔi, zie la ná, miná ɣa é ziei ɣulani ná fasai va.

¹⁶ Tevebai naa zu, é wo ɣɔnɔkulani ga manegi, nii wo-mɛmɛwolani ti la ɣɛni kwɛɛ. E naa pɛ kɛɛni, nii a ke é zeapakalai lɛ ga woye, é wo voluɣula, naa volumna é faanɛɛ ɣɛ wo vɛ.

¹⁷ A dama, wo mina gɛ ma wo-yiimave: «Nà bɔɔɔɔi nà-zobogi ta nà-zɛbei ɔa gɛ niima naavoloiti sɔɔɔɔgai da.»

¹⁸ Wa gɔze Gɔɔɔɔɔ GALAGI zu, wa-GALAGI, mazɔɔɔɔ toɔa é zobogi vea wo ve, wo naama naavoloiti sɔɔɔɔ, eɔvelei é dɛɛzu la za mɔnɔ, ga ná-minazefegi maavele, nii é ma ɔonai woni wo-mɛmɛwolani bɛ.

¹⁹ Ni gaama wa yeemana Gɔɔɔɔɔ GALAGI ma, wa-GALAGI, wo vile gala kiligiti polu, wo da ti lebi, wo da nɔkɔ ti wu, nà dɛɛzu ga woye za, ga wo undaa ɔa vili.

²⁰ Ungo, wo undaa ɔa vili, eɔvelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI ziiti undaavilisɔ da wo luɔɔ, ni wo la woiloni Gɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ma, wa-GALAGI.

9

Izelayele nuiti ta-ɔololalai

¹ A woilo, Izelayele nubuseiti! Wa ga va Zuluden maazuɔudɛzu za, wo li, wo ziiti kpɛ, ti wɔɔɔve wo va, ti-zɛbei wɔɔɔ wɔnɔi va, ta taa wolaiti su, siɔigi ti ma, é zɛi geei va,

² ta ga nubuseiti ti wɔɔɔbai, ti wola ɔoozakooza, Anake mavofodaiti, wo ti ɔwɛɛ, wo ti-maawoo menini ga: «Bɛ ɔa a zoo é Anake ná-doun zunuiti sakpe?»

³ A suɔwɛɛ volu za, ga Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔɔɔi ɔa losu wo luɔɔ eɔe abui nii é galai wosu. Toɔa niima nubuseiti koloɔolo, é ti unmaayei wo ve, wa zobo sɔɔɔɔ ti ma, wo ti undaavili gaamago nɔ, eɔvelei Gɔɔɔɔɔ GALAGI boni la wo ma.

⁴ Siɛgi zu Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti bɛɛzu la wo luɔɔ, à mina bo wo-yiimave: «Ada-zɔledai ve, é kɛɛzu Gɔɔɔɔɔ GALAGI zooi veezu la de ya, ga adɔnɔ.» Mazɔɔɔ zii niiti ta-vaa ɔɔi ɔa Gɔɔɔɔɔ GALAGI ti bɛɛzu la wo luɔɔ.

⁵ E la ga wo leleboge, baa wo zɔlege wo-yiimave, naa ɔa é kɛɛzu wo vaazu ta-yooi zɔɔɔsu da ga wɔnɔ, keɛ zii naati ta-vaa ɔɔi ɔa é kea, Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI, ti bɛɛzu la wo luɔɔ, é daawooi laazeeli, nii é ma ɔona woni wo-mɛmɛwolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa veɛ Zakɔbe va.

⁶ A suɔwɛɛ deɔɔmu ga, é la ga wo leleboge, naa ɔa é kɛɛzu, Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI niima you vaɔɔi veezu la wo ya, ga wɔnɔ, mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti zuvɔai.

Nubuseiti ta-vaaɔaazagi é lo niki yivoi va

⁷ A gɔze su, wo mina yeema, velegi wo ɔeni Gɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yiiɔaawana vaiti kɛɛzu la tevebai zu. E zo wo ɔula voloi ma Ezipete, eyɛsu wo zeeli adave tei, wo ɔeni wuzefɛzu Gɔɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma.

⁸ Wo Gɔɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Gɔɔɔbe gizei ma, é yiiɔaawanani, wɔin ɔeni ma ga é wo-ma zuwu ɔaaleve.

⁹ Siɛgi zu gɛ lɛni la gizei ma, ga gɛ minazefɛ kɔtu ɔokologiti sege, minazefegi nii Gɔɔɔɔɔ GALAGI kɛɛni wo yɔɔɔzu wa tiye, gɛ yɛni náve, eyɛsu folo vuunaanigɔ ta kpidi vuunaanigɔ (40), gɛ la daami woni, gɛ la bɔɔleni.

¹⁰ Gɔɔɔɔɔ GALAGI kɔtu ɔokolo felegɔiti feeni zɛa, GALA ge ti zɛveai ga yeeɔɔɔɔ, ti zoloo woiti kpɛin ma, é ti woni wo ma gizei ma, abui zaamave, gaaleba voloi.

¹¹ Folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40) laawu, Gɔɔɔɔɔ GALAGI minazefɛ kɔtu ɔokolo felegɔiti feeni zɛa.

¹² E ɔeni mà: «Wuzefɛ, è yei gaamanɔ, è zefɛ gizei ma, mazɔɔɔ da-nubuseiti, è logai ti luɔɔ, è ti ɔula Ezipete yooi va, ti koto wola ɔɛa. Ti zefɛa pelei va fala, nii gɛ deveni ga ti zie la. Ti kɔlu ɔaawuungai bɛɛa ga kɔɔɔɔ ganigi.»

¹³ Gɔɔɔɔɔ GALAGI ɔeni mà: «Gɛ niima nubuseiti peɛga, ti zuvɔve.

¹⁴ Be bà, gè ti-ma zuwu ɣaaleve, gè ti-laaseigi bale, é ɣula geeɣɔlɔgi wu. Zii niiti ta-zobogi wɔɔɔɔɔ, ti wola mɔɔɔɔɔ, ti leve niiti ba, nà è ɣe ga naati ti-ɣeɣe.»

¹⁵ Gè yeini, gè zeɣe gizei ma, minazeɣe kokolo felegɔiti ti zoni zèa, abui ɔa so gizei va.

¹⁶ Gè weleni, peɣe, wo kotoi ɣeeni ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI laalɔɔma. Wo nike yivoi beɣeni ga kolu ɣaawuungi. Wo zegeni gaamago nɔ naama velei va, nii ɔoɔɔɔ GALAGI ná-fai zeveni.

¹⁷ Gè kokolo felegɔiti soni ga yee felegɔi, gè ti vili zooi ma, ti wolowolo wo ɣaazu.

¹⁸ Naa voluma gè laani ɔoɔɔɔ GALAGI ɣɔɣɔwu, gè yeini ná, eɣevelei nɔ é ɣeni la mɔungɔ, folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40), gè la daami woni, gè la ɔɔɔɔɔ, tɔɔzei koto wolai va, wo ɔoɔɔɔ GALAGI wanama vai ɣeeni, wo ziiɣaawana.

¹⁹ Mazɔɔɔ gè luani ziiɣaawanai naa va, ziiɣulagi nii ɔoɔɔɔ GALAGI ɣeni su wo laalɔɔma, é ɣeni pɔ ga é wo-ma zuwu ɣaaleve. Keɣe názu mɔnɔ, ɔoɔɔɔ GALAGI ɣoɔɣaavoteni.

²⁰ ɔoɔɔɔ GALAGI wola yiiɣaawanani Aalɔn ma balaa, é ɣeni pɔ ga é undaavili. Gè maanɣeneni Aalɔn balaa ve naama ziegi zu.

²¹ Nii é ɣeni ga wa-ɣotoi ɣe ungi, nike yivoi naa wo kpeɣeni, gè galani, gè fukɔ, gè ke ga fufiligi, gè ma vukɔi vili kɔtudei ɣa, nii é yeizu gizei ma.

Nubuseiti ta-vaaɣaaza kiligiti

²² Wo ɔoɔɔɔ GALAGI yiiɣaawanani mɔnɔ Tabeyela, ta Masa, ta Kibelɔte-ɔataava.

²³ Siɣi zu ɔoɔɔɔ GALAGI wo leveni la ga wo zeɣe Kadese-Baalenea, é ɣe wo ma: «À ɣe, wo zooi zeɣe ga wɔnɔ, nii gè feezu wo ya,» wo woozotalai ɣeeni ga ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI, wo la ɣeni laani tɔun da, wo la ɣeni woiloni goo ma.

²⁴ Kaipa gè wo ɣweeni, wo la ɣoloni ɔoɔɔɔ GALAGI ve.

²⁵ Siɣi zu ɔoɔɔɔ GALAGI ɣeni ɣeezu la, é wo-ma zuwu ɣaaleve, gè laani ɔoɔɔɔ GALAGI ɣɔɣɔwu, gè yeini ná eyesu folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40).

²⁶ Gè falini, gè ɣe ma: «Màliɣii, ɔoɔɔɔ GALAGI, mina ɔa-nubuseiti ma zuwu ɣaaleve, ɔnɔiti è ti unmɔɔgai ga ɔa-zobogi, è kulaai Ezipete yooi va ga è-yeei ná-zebɛi.

²⁷ ɔize ɔa-wotigɣe nuiti su, Aɔalaame, ta Izaake, naa veɣe Zakɔbe va. Mina niima nubuseiti so ga ti-zɔ ɔɔi, ta ta-vaa ɔɔi, ta ta-ɣotoi maavele!

²⁸ Ni naa laade, zooi nii è gi ɣulaai su, naama nubuseiti ta ɣe ma: ɔoɔɔɔ GALAGI ti ɣulaave Ezipete yooi zu, é va ti vaa tevebai zu, tɔɔzei zobo ge la ɣeni be, é va li ga tiye zooi naa zu, nii é ma vaa woni ti ma.

²⁹ Tama, ta ga ɔa-nubuseiti, ɔnɔiti, niiti è ti ɣulaai ga ɔa-zobo golai, ta ɔa-yeeɣaabaai.»

10

GALA ge ná-nubuseiti maavaaye fai (Egeɣɔde 34:1-10)

¹ Naama ziegi zu, ɔoɔɔɔ GALAGI ɣeni mà: «Kɔtu ɣokolo felegɔ zaɣa ga ma mɔungiti kevele, è ɣe pɔ be, gizei ma, è kesui beɣe balaa ga gului.

² Nà wooiti sevezu naama ɣɔtu ɣokologiti ma, wooi niiti ti ɣeni ma mɔungiti ma, niiti è ti wolowoloni, ɔa ti la kesui zu.»

³ Gè kesui beɣeni ga akasia wului, gè kɔtu ɣokolo felegɔi zaɣani, eɣevelei ma mɔungiti ti ɣeni la, gè ɣeeni gizei ma, kokolo felegɔiti ti zoni zèa.

⁴ Góogó GALAGI sevei g̃eni kokolo niineiti ma ga ma m̃ungiti kevelei, tó puugóiti é ti veeni wo ya gizei ma abui zaamaue, voloi wo g̃aaleni ba la. E feeni zèa.

⁵ Gè g̃aleni ma, gè gizei yei, gè kokologiti daani kesui zu, nii gè kpeteni. Ti yege laani su, egevelei Góogó GALAGI ma levei veeni la zèa.

⁶ (Izelayele nuiti ti zegeni Beelote-Benee-Yaakan, ti li M̃seela. Miná g̃a Aalón zaani ná, ti maagfulu. Ná-doun zunui Elezaal zeini potogi zu ga zalaḡa g̃ula g̃undig̃i wolai.

⁷ Ti zegeni miná, ti li Gudegoda, ti zege miná, ti li Yotebata, zooi ve ziei wola m̃indai ná.

⁸ Naama ziegi zu g̃a Góogó GALAGI yiimazegeni la ga Leevi ná-bolodai, ga ti da Góogó GALAGI ná-minazeg̃e kesui zeg̃e, ti lo kakala, nii a ke ti ná-botii g̃e, ti tuya loo nuḡuseiti be daaseigi zu, naa g̃a ti keezu zaag̃aza.

⁹ Naa g̃a é ba, Leevi nuiti ti la t̃oñ z̃ol̃oni la zooi zu ti-g̃eleaiti saama: Góogó GALAGI g̃a é ga t̃oñi, egevelei Góogó GALAGI wa-G̃ALAGI boni la ti ma.)

¹⁰ Gè yei gizei ma, egevelei é g̃eni la ma m̃ungi, folo vuunaanig̃o (40) ta kpidi vuunaanig̃o (40). Góogó GALAGI g̃oḡaavoteni m̃oñ niizu, é zeg̃e wo undaavili fai volu.

¹¹ E g̃eni m̃a: «Wuzeg̃e, li, è lo niima nuḡuseiti tuḡo. Ti li zooi naa zu, ti sege ga t̃oñ, nii gè g̃onani ti-mem̃ewolani be ga nà fe ti ya.»

*T̃ogi é lo nebei
ta kolo ma vai va*

¹² Niizu Izelayele nuḡuseiti, leeni g̃a Góogó GALAGI wa-G̃ALAGI p̃o ga wo ke be? Toḡa ño ga wo lua ba, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo nee ve, wo debi ga wo-yii pe, ta wo-yenvui pe,

¹³ wo Góogó GALAGI ná-deveiti so, ta ná-t̃ogiti, gè ti veezu wo ya za, naa g̃a a ke wo undaane.

¹⁴ Wele, geeg̃ol̃o sebele golai maag̃oozaai, naa g̃a ga Góogó GALAGI wa-G̃ALAGI ñoñ, naa ve zooi ta gaa aniiti kpein ba.

¹⁵ Anee naa ve, wo-mem̃ewolani ño g̃a Góogó GALAGI g̃ilini ti va, wo ti nee ve, ti voluma, wa ve wo ga ti-mavofodaiti, wa g̃a é yiimazeg̃ea ga woye ziiti saama, egevelei wo kaazu la za.

¹⁶ A valibo mu wo-yiimave, wo mina g̃ogi ba ga Góogó GALAGI laalḡoma.

¹⁷ Mazol̃o Góogó GALAGI wa-G̃ALAGI g̃a é ga GALAGI nii é galagiti unga, malig̃iiti ti-Malig̃ii, GALAGI nii b̃ol̃bai, zeeḡaabaai, maayiki, é la zeelz̃og̃ozu g̃eezu, é la lobeani zoga,

¹⁸ é telebodai g̃eezu podoin ve, ta poanzai, seikḡoma nui neai be, é k̃oñgi ta segei veezu zea.

¹⁹ A seikḡoma nui nee ve, mazol̃o wo g̃eni ga seikḡoma nuiti Ezipete yooi zu.

²⁰ A lua Góogó GALAGI wa-G̃ALAGI va, wo da debi, wo g̃ili t̃o g̃ila kpe ño va, wa g̃ena g̃onaa, wo g̃ona daaseigi zu.

²¹ T̃o g̃a é ga wa-maamusei ma ungi, toḡa ga wa-G̃ALAGI, toḡa é keewoti wolaiti kea wo ve, ti maayikiai, wo-g̃aazuve ti g̃a.

²² Wo-mem̃ewolani ti yeini Ezipete yooi zu, ti liegi g̃eni ga nu vuulofela (70), niizu Góogó GALAGI wa-G̃ALAGI wo g̃ea ga maam̃oin nu, egevelei geeg̃ol̃gi gaave zomideg̃aiti ti la.

11

*A Góogó GALAGI nee ve,
wo g̃olo ná-deveiti be*

¹ Wa Góogó GALAGI wa-GALAGI nεε υε, wo ná-deveiti so yeenəpe, ta ná-təgiti, ta ná-kala gooitì, ta ná-fali wooitì.

² Wo la ga wo-lointi kevele, niiti ti la niima vaiti kwεε, ti la ti gaani, wəi wo ná za, wo naa g̃wεε, nii Góogó GALAGI wo g̃alani da, bəolə velei, ná-zeeɣaaɣaai, ta ná-zεbei,

³ laavəə voogiti, ta keεwotiiti é ti laazeelini Ezipete yooi zu, Falaɣon laaləɣoma, Ezipete masagi, ta ná-zooi kpein daaləɣoma,

⁴ nii é keeni ga Ezipete g̃əɣɣo nuiti, ta ta-zooiti, ta ta-wotoloiti, velei é Seeli Kpolodɛi gaag̃aleni ma la, é vu ti ma, siɛgi zu ti g̃eni wo zaɣalabosu la, é ti maaləɣuni, ti nεεle nεgelein.

⁵ Wo naa kpein kwεε, nii é keeni wo υε tevebai zu, eyesu wo va zeeli niima adave,

⁶ velei é Datan zoni da, ta Aɣilame, Eliabe ná-doun zunuiti, Luβen ná-bolodai zu, siɛgi zu zooi laalaoni da ti g̃əɣɣowu, é ti maag̃ulu ta ta-veleyeɣeiti, ta ta-zeeɣe ɣotaiti, ta niiti kpein ti g̃eni loni ti volu, Izelayele nuiti saama.

⁷ Mazələə wo keεwoti wolai naa kpein kaani, nii Góogó GALAGI keeni.

⁸ Naa ga é ba, à deveiti kpein so, gè feezu wo ya za, nii a ke wo zεbei zələə, wo li, wo zooi zo, υε wo liizu, wo ná zeeɣe ga wəno,

⁹ wo-zii zu ga ɣooza zooi naa zu, nii Góogó GALAGI ma ɣonai woni womεmεwolani bε, ta ti-mavofodaiti, zooi υε nənəi ta kəin guləi voovaai ná.

¹⁰ Mazələə zooi nii wo liizu, wo seɣe ga wəno, é la ga Ezipete yooi g̃evele, υε wo ɣulaai ná. Miná wa la ani zuwui vazana, keeni wo βena kə, eɣe guulu kpelei.

¹¹ Zooi nii wo levesu, wo li, wo seɣe ga wəno, toɣa ga zooi nii gizeiti ti su ta nεmεiti, é yeβezu ga tona ɛi é zeeɣezu geezuυε.

¹² Zou υe nii Góogó GALAGI wa-GALAGI daazəbosu, é ɣaaɣa ma, é zo konagi ma volo məungi ma, é li ma ɣaabelagi və.

¹³ Ni wa ɣolona deveiti bε, gè ti veezu wo ya za, wo Góogó GALAGI wa-GALAGI nεε υε, wo da lebi ga wo-yii pε, ta wo-yεnvui pε,

¹⁴ toɣa tonai vu wa-yooi zu, siɛgi zu maanəai é vu la, sama gelei ta foɣo gelei, wa wa-moloi ɣaaɣe ba, nii é ga βeleeɣi, ta wa-ləə niinei, ta wa-wuləi,

¹⁵ toɣa tufa vāɣəiti pu wa-ləbəi zu, wa-loganiiti daamii vai zu, wa daami wo, wo yiɣo.

¹⁶ Wa dama ga bəɣə, wo mina bəɣə ye ná, wo va ɣaka, wo va li ga gala kiligiti pə pelei, wo va ti lebi, wo va nəkə ti wu.

¹⁷ Góogó GALAGI ɣa yiɣaawana wo ma, é geeɣəlɣi laaɣulu, tona la vua, zooi la aniiti pənəga, wo undaa ɣa vili gaamanə zou vāɣəi naa zu, nii Góogó GALAGI fea wo υε.

¹⁸ Təgi niiti gè ti veezu, wa ti zeυε wo-yiimave, ti ɣe wo ɣisu, ti ɣili wo-yeēiti ba eɣe poogi, poogi ɣe wo-lovalave va.

¹⁹ A wo-lointi kala ga tiye, wo yepe la ti ma, wa ɣena zeini wa-velei wu, ta wa ɣena ziaa pelei zu, wa ɣena laa, ta wa wuzeeɣena.

²⁰ Wa ti zeυε wa-velei ma laamasagi ma, ta wa-laa zigidave ma.

²¹ Wo-ziiiti ta wo-loun zunuiti siiti su ga ɣooza, eɣe geeɣəlɣiti siiti, niiti ti zeeɣai zooi maazu, naama yooi zu, nii Góogó GALAGI ma ɣona woni womεmεwolani bε, ga é fe ti ya.

²² Mazələə ni wa ɣolona devei niiti pε bε, gè feezu wo ya ga wo make, wo Góogó GALAGI wa-GALAGI nεε υε, wo zie ga pelei kpein é wo ɣalaga da, wo ɣili tə ɣilagi va,

²³ toɣa zii niiti kpein kpe wo luɣə, wa ziiiti ta-yooi zeeɣe ga wəno, niiti ti məindai wo va, zεbei ti va ti leve wo va.

²⁴ Adave kpein wo ɔɔɔɔlosu ná ma, miná ɔa ɔe ga wɔnɔ, wa-ɔwepelemave ɔa zeeli Liban tevebai ma, ta zie wolai Ufelate, eyesu é zeeli folo liizu vele bolodei ma.

²⁵ Nu nape ge la zooga é va wo zakpe, eɔevelei é boni la wo ma, ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI ɔa dualuagi lɔ nuiti su wo luɔɔ, ti zasu da bali, zooi kpein su ve wo levesu ná.

Tuyai ta foovooi

²⁶ Gè tuyai ta foovooi zeida wo luɔɔ za, wo yiimazeɔe:

²⁷ wa tuyai zɔlɔ, ni wa ɔolona ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI ná-deveiti be, gè feezu wo ya za,

²⁸ wa foovooi zɔlɔ, ni wo la ɔoloni ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI ná-deveiti be, ni wa zɔɔena pelei va, gè ma levei veezu wo ya za, wo ɔili gala kiligiti ba, niiti wo la ti ɔwee.

²⁹ Siɔgi zu ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI liizu la ga woye zooi naa zu, ve wo ná zɔɔeɔe ga wɔnɔ, wa tuyai loo Galizime gizei ma, wo foovooi loo Eɔale gizei ma.

³⁰ Naama ɔize felegɔiti pe ta Zuluden volu velei, pelei nii é folo liizu velei naa voluve, Kanaan nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuluden ma vetu nemɔi zu, Gilegale letemave, Molee sene gului, naati kobave.

³¹ Mazɔlɔ wa ga va Zuluden buɔezu, wo li, wo zooi zo, nii ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI feezu wo ya. Wa seɔe ga wɔnɔ, wo zeí ná.

³² Wa dama, wo ɔolo deveiti be ta tɔgiti, gè ti veezu wo ya za.

TɔGITI TA DEVEITI

12

(12:1--26:19)

¹ Wele tɔgiti ta deveiti ba, niiti wa ti zo, wo da zie ga tiye wo-zii ma voloi pe su, zooi naa zu, ɔoɔɔɔ GALAGI, wo-memewolani ta-ɔGALAGI feezu wo ve, ga wo seɔe ga wɔnɔ.

GALA falizuve ɔe ɔila nɔ

² Wa naama adaveiti pe kpezɔeɔe, ve zii naati wo vaazu ti beɔzu, ti ɔeni ta-ɔalagiti debizu ná, gize ɔaagɔozagiti ma, ta gize goiti, ta gulu wolaiti bu.

³ Wa ta-zalaɔa ɔulazuveiti toka, wo ta-zale ɔɔ ɔɔtuiti kpezɔeɔe, wo ta-zale ɔɔ wuluiti gala, wo ta-ɔoɔɔɔ ganigiti galeɔale, ti ga ta-ɔalagiti, wo ti-laaseigi bale, é ɔula adave náti, é nee.

⁴ A mina ti ɔee woti naama zii ta ɔe ga ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI.

⁵ Kele ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI ɔa yiimazeɔezu ga adave ta, wo-mavofodaiti kpein saama, ve ná a ɔe ga seizuve, miná ɔa wa li ná, wo da nɔkɔ bu.

⁶ Miná ɔa wa gala zalaɔaiti kula ná, ta zalaɔaiti, ta puusieiti, ta ɔuladaiti, ta minazeɔe daazeeli zalaɔaiti, ta veɔaniiti wo daai ɔisu, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti.

⁷ Miná ɔa balaa wa daami wo ná, ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI ɔaazu, wa-o, wa-veleyeɔeiti-yo, wo ɔoozune naama ani vaɔi pe faa zu a ɔe wo ya, niiti ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI a tuya loo wo ve ti zu.

⁸ A mina faiti ke, eɔevelei ade keɔzu la za ve, ese ka naa ɔeezu nɔ, nii pagai gaazu.

⁹ Tɔɔzei wo la de zeelini dooɔo bosuve, ta zooi zu, nii ɔoɔɔɔ GALAGI wa-ɔGALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ.

10 Wa ga va Zuluden maazuɓudezu, wo zeɪ zooi zu, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ, toɓa doogogi ve wo ya, ɛ wo ɗula wo zili nuiti kpein zea, ti wo-maagoolii zu, wa zeɪ zooi naa zu ziileigi zu.

11 Adave ɗa ɗe miná, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI a yiimazeɗe ga ná, ve daaseigi a ye ná va. Miná ɗa wa naati kpein kula ná, niiti gè wo levezu ti ma, wa-ɗala zalaɗaiti, ta wa-zalaɗaiti, ta wa-uuusieiti, ta wa-ɗuladaiti, ta vebɛaniiti wo minazeɗezu ga tiye Gɔogɔ GALAGI ve.

12 Wa ɗoozune Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ɗaazu, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotiɗe zunuiti, ta wa-wotiɗe anzanuiti, naa vee Leevi nuiti ba, ti zeini wa-laaiti su, mazɔɔ naati ti la zou nɔpe sɔɔni wo zaama.

13 A dama ga ɓɔɓ, wo mina wa-ɗala zalaɗaiti kula adave tanɔpe nɔ, wa ná ɗa,

14 keɛ wa wa-ɗala zalaɗaiti kula naama adave, ve Gɔogɔ GALAGI a yeelo ná va, wa-wolodai ta zu, miná ɗa wa naa kpein ke ná, nii gè wo levezu ma.

15 Anɛɛ naa ve, siegi zu wɔin a wo zo da, wa zoo wo toganii ta vaa, wo ma zuai mi, ɛ zoloo tuyai ma, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI bosu wo ve, ve nɔpe wa zeɪ ná. Nui nii kɔɔai, ɓaa nii naɗegai, ta zoo ti ta mi, eɗe nɔ vɛlei nu dopa zuai ɓaa goe suai miizu la.

16 A mina nɔ namai mi, keɛ wa pu ya zooi ma eɗe ziei.

17 A mina wa-moloi ma uuusiei mi wo-zeizuve, ta wa-lɔɔ niinei, ta wa-wulɔi, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yiivoiti, anɛɛ minazeɗe ganii gila kpalaa, ɓaa wa-vebɛaniiti wo daai ɗisu, ta wa-ɗuladaiti.

18 Wa ɗe nɔ Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ɗaazu, naama adave, ve ɛ yeelosu ná va, miná ɗa wa ti mi ná, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotiɗe zunuiti, ta wa-wotiɗe anzanuiti, ta Leevi nuiti ti zeini wa-laaiti su, wa ɗoozune Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ɗaazu, wa-wotii ma lɔnɔgiti kpein su.

19 A mina yeema Leevi nuiti ma, eyesu pe wo-zii ma voloi pe su, wa-yooi zu.

20 Siegi zu Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI wa-yooi zuwɔɔɔzu la, eɗevɛlei ɛ minazeɗeni la wo ve, ni sua wɔin a wo zona, wa zoo wo naa kpein mi, nii a ne wo ve.

21 Ni adave Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɗe ná, ná maagoozave wo va, wa-loganiiti Gɔogɔ GALAGI feezu wo ve, wa zoo wo ta zeɗe ma wolaiti su, ɓaa ma goiti su, wo paa, eɗevɛlei gè devei veeni la wo ya, wa zoo wo mi, ve wo zeini ná, eɗevɛlei wo pɔ la.

22 Wa mi, eɗevɛlei nu a da dopa zuai ɓaa goe suai mi la, nui kɔɔai, ɓaa nii naɗegai, naa felegɔ pe ka zoo ɛ ta mi.

23 A dama nɔ, wo mina namai mi, mazɔɔ namai ɗa ɛ ga zenvui, à mina zenvui ɓɔ suai va, wo va mi.

24 A mina ta mi negelein, wa pu ya zooi ma eɗe ziei.

25 A mina mi, naa ɗa a ke wo undaane, wa wo-mavofodaiti, tɔzei wo naa ɗea, nii sɔlegai Gɔogɔ GALAGI ɗaazu.

26 Keɛ wa-loganiiti wo ti veezu GALA be, ta minazeɗe daazeeli zalaɗaiti, wa li ga naati naama adave, ve Gɔogɔ GALAGI yeelosu ná va.

27 Wa gala zalaɗaiti kula, suai vee ma namai va, Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ná-zalaɗa ɗulazuve. Wa-zalaɗai zɔiti ma namai ɗa vaza Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ná-zalaɗa ɗulazuve, wa zoo wo ma zuai ta mi.

28 A ɗize devei niiti kpein su, gè feezu wo ya, à ɗolo ti pe be. Naazu wo undaa ɗa ne, wa wo-mavofodaiti, tɔzei nii pagai, ɛ zɔle Gɔogɔ GALAGI ɗaazu, wa naa ɗeezu.

Nu mina vokɔɔɔ
Kanaan nuiti ma

²⁹ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ziiti ma zuwu ɔaalevezu la wo luɔɔ, niiti wo liizu ti vɔ be, wo ti zo, siɛgi zu wo ti beɛzu la, wo zeɪ ta-yooi zu,

³⁰ à dama ga bɔɔɔ, wo mina ɔɔ ga ta-valii, wo va vokɔɔɔ ti ma, ti undaaviliga voluma wo luɔɔ. A mina vɔɔpɛɛ ta-ɔalagiti ta vaa va, wo va gaazaɔa bo ga: «Nuɔusei niiti ti ɔeni ta-ɔalagiti deɔbizu ɔale? Gá pɔ gá balaagi gi ke ga ti ɔevele.»

³¹ Wo ɔevelei mina ɔe ɔana Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI letema. Mazɔɔɔ zii naati ti ɔeni fai ma zii pɛ keɛzu, niiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu ga kɔzɔba vaiti, ti wɔin la ma. Ti yɛni liizu la, ti ɔa ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti gala ga zalaɔai ta-ɔalagiti be.

13

¹ Wa ɔolo devei kpein be, nii gɛ feezu wo ya, wo make, à mina tanɔpɛ da ma, à mina tanɔpɛ seɔe ba.

Kɔɔɔ gani kɔɔ nuiti maaɔolo vai
Izelayɛle nuiti saama

² Tanisu GALA goo wo nui ta ɔa wuzɛɔe wo zaama, baa kulakɛɛma ɔaa nui, é poogi ta ve wo ya, é wo laavɔ, é maaɔɛɛ vai ta le ga woye.

³ Ni poogi baa maaɔɛɛ vai é bogai, naa laa a zeelina, é ɔe wo ma: «Ade li, de vile gala kiligiti polu, de ti lebi,» tama wo la galagi naati kwɛɛ,

⁴ à mina woilo GALA goo wo nui naa wooi ma, baa kulakɛɛma ɔaa nui naa wooi ma, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI seɔeɛ ga é wo voluɔula la, nii a ke é kwɛɛ ni neɛve wo ve, gaamai zu, ga wo-yii pɛ, ta wo-yenvui pɛ.

⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔila kpe nɔ ɔa wa vile polu, wo lua ba, wo ɔolo ná-deveiti be, wo woilo goo ma, wo deɔi, wo ɔili tɔun ba.

⁶ Maanɛɛve ga ti GALA goo wo nui naa vaa, baa kulakɛɛma ɔaa nui naa, mazɔɔɔ kpɔɛve ga nuiti ti kololalai ɔe Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔɔma, nii é wo ɔulani Ezipete yooi zu, é wo ɔula duɔla veɛi wu, mazɔɔɔ é ɔeni pɔ ga é wo zeɔe pelei va, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni ga wo zie la. Wa faa ɔoi laɔɔula ɔana bɔɔɔ zaama.

Wo wɔla mina wo ɔaka

⁷ Ni è-ɔeɛloin, è-lee ná-doun zunui, baa è-loun zunui, baa è-loun anzanui, baa è yiima anzai, baa è-wɔlai neai è ve, naa ta a suɔɔɔna dɔɔɔfuzu ga é è le ga, é ɔe è ma: «De li, de gala kiligiti deɔi,» tama ɔa-o, è-mɛmɛwolani-yo, wo la ɔeni galagi naati kwɛɛ,

⁸ galagiti ti wɛɛn nuɔuseiti saama, ti buɔama, baa ɔoozama, ti zeini, é zo zou bela ga, é li zou bela ga,

⁹ mina kisu vai zo, mina woilo goo ma, mina maawɔingɔa, mina maazasa, mina ná-kakagi laɔɔɔ.

¹⁰ E maanɛɛve ga è paa. Yeewuzɛɔe daalɔɔma mɔunpa, ga è paa, naa voluma, nuɔuseiti ti bɔ è va.

¹¹ Da sɔ ga kɔtui, é za, tɔzei wɔin ɔea ma ga é è zeɔe Gɔɔɔɔ GALAGI va, ɔa-GALAGI, nii é è ɔulani Ezipete yooi va, duɔla veɛi wu.

¹² Izelayɛle nuiti kpein ta meni, ti lua, nu nɔpɛ ge la mɔ naama ɔeewoti ɔoi ma zii ta ɔea wo zaama.

Kololala nuiti maaɔolo vai
Izelayɛle nuiti saama

¹³ Ni wa menina taai taɔila ná-faa zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feai wo ve ga wo zeɪ su,

¹⁴ nu ɲakaiti kulavɛ wa-nubuseiti bɔɔɔi nɔ zaama, ti ta-laazu nuiti kala ga: «Ade li, de gala kiligiti dɛbi,» tama wo la ɔɛni galagi naati kwɛɛ,

¹⁵ wa naa wuuzumɔ, wo ɔɔda bu, wo nuiti gaazaɔa ga pagɔ. Ni fai naa ɔa ga gaama, daazu ɔa vɛ nɛi, naama vaa ɲɔu wolai ɔɛvɛ nɛi wo zaama,

¹⁶ wa taa nuiti kpein paa ga boɔa zɔkpɔi, ta toganiiti. Wa kologolo ta su anii kpein.

¹⁷ Wa kɔɔzoganii kpein gaalɛ ba zaamazuvɛ, wo taai ɔala ɲɛɛlɛin, ɛ vɛɛ nɔ-kɔɔzoganii va ga zalaɔai ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ. Adavɛ nɔ ɔa ɔɛ ga vɛ nɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, taai la mɔ loga volu eyɛsu pɛ.

¹⁸ A mina anii naa tanɔpɛ seɔɛ, nii maanɛɛ vɛai ba, naa ɔa a kɛ, ɔɔɔɔɔ GALAGI nɔ-ziiɔaawanai ɔaayɛi, ɛ wo maawɔingɔ, ɛ wo maamɔin, eɔɛvɛlei ɛ ma ɔonai woni la wo-mɛmɛwolani bɛ,

¹⁹ wa woilona ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI woo ma, wo ɔɔlo nɔ-devɛiti bɛ, gɛ ti veezu wo ya za, wo naa ɔɛ, nii sɔlegai ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu.

14

*Fai niiti tɔgi zɛidai ti ma,
ɛ lo saa vai va*

¹ Wa ga ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nɔ-dointi. Saai a loona, à mina wɛn ɔaa pɔɔpɔlɛ lɔ bɔɔɔ ma, ɔaa wo va wɔungɛ buyɛ wo-lovala vɛlei ga saa wɔɔi ma vooɔi.

² Mazɔɔɔ wa ga nubuseiti ti ɲadegai ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI vɛ, ɔɔɔɔɔ GALAGI yiimazɛɔvɛ ga woyɛ, ɛ wo ɔɔula ziiiti kpein saama etɛai zu, ga wo ɔɛ ga nɔnɔ yɛ.

*Sua ɲadegaiti ta ɲadetala geleiti
(Leevi Nuiti 11:1-47)*

³ A mina kɔzɔba ani nɔpɛ mi.

⁴ A wɛɛ suai niiti ka wa zoo ti miizu: nikɛi, baalagi, ta bolii,

⁵ dopai ma zii pɛ, goegi ma zii pɛ, gize wolii, dɔɔɔ vaalagi, dɔɔɔ wolii,

⁶ suai nii kpein polokagi ɔaavalai, ɛ miizu, ɛ da tɛ volu.

⁷ Kɛɛ niiti wo la ti mia, anɛɛ ni ti-volokagi ɔaavalivɛ, ɔaa ti miizu, ti da tɛ volu, naati ta ga niiti: ɲɔmɛi, zaɔɛi, ta fasa wolii, anɛɛ ni ta miizu, ti da tɛ volu, kɛɛ ti-volokagi ɔaa la valini. Wa ti leve ga ti ɔɔzɔvɛ.

⁸ Boigi ɔalaa, polokagi ɔaavalivɛ, kɛɛ ɛ la miizu, ɛ va da tɛ volu, wa deve ga kɔzɔvɛ. A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vɔɔɔɔ ti-ma vooɔai ta va.

⁹ Ziɛ wu zuaiti kpein su, nii wa zoo wo mi, naa ɔa ga, niiti ma woekegi ti va, ta maɔɔalai ti ma.

¹⁰ Kɛɛ à mina naati mi, niiti ma woeke ge la ti va, ɔaa maɔɔala la ti ma, wa naati deve ga ti ɔɔzɔvɛ.

¹¹ Wa zoo wo wɔni ɲadegai kpein mi.

¹² Kɛɛ wɛɛ niiti wo la zooga wo va ti mi: ɔuɔai ma zii pɛ, koɔɛi ma zii pɛ,

¹³ seevɛi ma zii pɛ,

¹⁴ ta kalawɔnii ma zii pɛ,

¹⁵ sizigoɔi ma zii pɛ, buungi ma zii pɛ,

¹⁶ ma wolaiti ta ma goiti,

¹⁷ kpolodɛ laavɛ wɔnii ma zii tanigaa,

¹⁸ ziɛ wɔnii ma zii tanigaa, ta zɛgbɛlutugi, ta devɛi.

¹⁹ Fuluani goi kpein kovɛgi ba, wa naati deve ga ti ɔɔzɔvɛ, à mina naati mi.

²⁰ Kɛɛ wa zoo wo naati mi, niiti ti ɔvɛsu, ta ti ɲadegai.

21 A mina sua mi, nii saai bɔɔɔ vɛ. Wa zoo wo fe seikɔɔɔma nui ta ya, é wo vɔ bɛ, ga é mi, baa wo pɔdi wɛɛin ta ma. Mazɔlɔɔ wa ga nubuseiti ti jadedagi wa-GALAGI vɛ.

A mina boli yivoi ɔili ga dee ná-jiimi dɛi.

Puusie ɔula vai ma lɔgi

22 Kona-o-kona wa wa-balagi zu aniiti kpein ma vuusiei zeɔe ba.

23 Wa mi Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, naama adavɛ, vɛ daaseigi a zeí ná, é ɔeni ga wa-moloi ma vuusiei, ta dɔɔ niinei nɔnɔi, ta gulɔi nɔnɔi, é vɛɛ wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti ma yivo mɔungiti ba, naa ɔa a ke wo lua Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI va eyesu ɔɔ, wo-zii ma voloi pɛ su.

24 Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI tuya loozu la wo vɛ, é vuova gola, tanisu wo la zooga wo va lii la, vɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɔe ná, tɔzei ná maagooza vai va,

25 wa puusiei vɔdi, wo ma walii zeɔe, wo lii la naama adavɛ, vɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va.

26 Miná, wa zoo wo naa kpein geya, nii wɔin wo ma, toganii ma wolaiti ta ma goiti, ta dɔɔi, ta kpɔleɔle ganiiti ta nu ɔaazulati, nii nɔpɛ nɛai wo vɛ, wo daami wo ná, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazu, wo ɔoozune, wa-o, wa-veleyeɔeiti-yo.

27 A mina yeema Leevi nuiti ma, ta ɔe wo zaama, mazɔlɔɔ ti la ada nɔpɛ sɔlɔni zooi zu ga tɔnɔ ga wo ɔevele.

28 Kona zavasavagi ma, wa konagi zavasiei ma vuusiei zeɔe wa-balagi zu aniiti kpein ba, wo pu wa-laazu vɛ.

29 Leevi nuiti, ti la ada nɔpɛ sɔlɔni zooi zu ga tɔnɔ, naati ta va, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wa-laazu vɛ, ti daami wo, ti yiɔɔ. Naazu Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wa-wotii kpein ma, niiti wa ɔe ti ɔɛɛzu.

15

Kuyeiti suvaaye konagiti (Leevi Nuiti 25:1-7)

1 Konagi lɔfelasiɛiti kpein ma, wa kuyeiti suvaaye.

2 Wele kuyeiti suvaaye pelei va: Siɛgi zu kuyei zuvaaye konagi ma zezei wosu da, Gɔɔɔɔ GALAGI lɛbi vai ma, nu kpein é kuye vɛai seijɔɔɔi ma, é ga zou loin ga tɔn kevele, é mina ani nɔpɛ maaloli ma.

3 Wa zoo wo bɔi wɛɛinti da ga ti ta-ɔuyeiti sala, kele wa wo-zeijɔɔɔiti, zou lointi tɔnɔi ye ná, wo mina ani nɔpɛ maaloli ti ma.

4 Tama maa la nɛeni ga bala nu va ɔe wo zaama, mazɔlɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa pɔ ga é tuyai loo wo vɛ, é vuova, zooi naa zu, nii é feezu wo vɛ ga wɔnɔ,

5 ni nɔ wa woilo Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI wooi ma, deveiti gè ti veezu wo ya za, wo ti zo, wo da zie ga tiye.

6 Mazɔlɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa tuya loo wo vɛ, eɔevelei é minazefeni la. Naazu wa da wali ɔuyei vɛɛ zou ɔiligaa ma, wo la lɔɔ boga eyesu pɛ. Wa zeí zii mɔinmɔin unda, kele tanɔpɛ ge la zeida wo unda.

7 Ni wo-zeijɔɔɔi, zou loin ta a lɔna baladai zu, naama yooi zu nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ, à mina ɔaazumaavɔ bɛ, wo va be kuyei vɛɛzu ma.

8 Kele wa naa vɛɛ ma ga kuyei, nii a kula kpɛde ma vai zu jɛgelein.

⁹ A dama, kisie ɲɔi mina lo wo-yiimaɔve, wo va ɠe ma: «Konagi lofelasieɪ maabuɠa, kuyeiti suvaaye konagi,» naa maavele ma, wo ɠaazu ɲɔi lo wo-zeɪɲɔɠɔi zou loin va, e ga bala nui, wo la ani nɔpe fea zea. Mazɔloɔ toɠa baazaɠa ga wo-loɠɔ ɠooɠɔ GALAGI ma, wa ɠe ga sɔba nu.

¹⁰ A kuyei veɛ ma, wo fe zea ga koozunɛɛi. A mina ke ga bala vaa. Naa a ɠeena, ɠooɠɔ GALAGI ɠa tuya loo wa-woti ɠeai kpein ma, ta wa-woti ɠeezuɔeti kpein.

¹¹ Bala nuiti ta ɠe nɔ ɠɔ wo zaama zooi zu, naa ɠa e ba, ge wo levea ga wo ɠe ga faanɛɛ ɠee nu, wo yeavie gola wo-zeɪɲɔɠɔi zou lointi be, ta maanɔɠɔ nuiti, ta bala nuiti ti zooi zu.

Duɔiti kula vai duɔlai zu

(Egezode 21:1-11;

Leevi Nuiti 25:39-46)

¹² Ni wo-ɠeeloin Ebulu nui ta, zunu baa anzanu, a bɔɠɔ uɔdina wo ma, toɠa botii ɠe wo ve kona dozita laawu. Kele konagi lofelasieɪ ma, wa fie, e zeɠe wo uɔ be, e li.

¹³ Siegi zu wo fiesu la, ga e ɠe bɔɠɔ yeema, e zeɠe wo uɔ be, e li, a mina be ba, e va li ga yeɔɲaka.

¹⁴ Wa faanɛɛ ɠe be, e zoloo tuyai ma, nii ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI toa wo ve, wo seɠe wa-logani goiti ba, ta wa-moloi e ga beleegi, ta wa-looi.

¹⁵ A ɠize su ga wa bɔɠɔi wo ɠeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI ɠa e wo unmooni. Naa ɠa e keezu, ge niima levei veezu la wo ya za.

¹⁶ Ni wa-luoi a ɠena, e la po e zeɠe wo uɔ be, tozei e ɠilia wo va, wa wa-veleyeɠei, toɠa gaane zu wo uɔ be,

¹⁷ naazu wa kɔlu ɠaazobagi zeɠe, wo goii veɛ wa-bogi va, wo bo. Naazu toɠa ɠe ga wa-wotiɠe nui eyesu ɠɔ. Wa ke ɠana nɔ ga wa-wotiɠe anzanui.

¹⁸ Naa mina ɠe wo ve ga faaba, duɔ vie fai zu wo ve, e va li bɔɠɔ yeema, e zeɠe wo uɔ be, mazɔloɔ e botii ɠea wo ve kona dozita laawu, e botii ɠea wo ve, nii a ɠe ga sala zeɠe nui nonoi zeizu felego ɠevele. ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI tuya loo wo ve, naa kpein su, nii wo keezu.

¹⁹ Wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yiɔo moŋgiti, ti ga ma zineiti, a naati fe ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI ve. A mina boti ɠe ga wa-nikeiti ma yiɔo moŋgi. A mina wa-vaalagiti ma yiɔo moŋgiti maaleɠai leve.

²⁰ Wa-o, wa-veleyeɠeiti-yo, wa da mi konagi leve daa ɠilagila, ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI ɠaazu, naama adave, ve e yeelosu na va.

²¹ Ni neɔvuzu ɠa ba, ni toɠa lekpuzu, baa gaazuɠolea ve, baa neɔvuzu wola ɠili ge ɠe ba, a mina naa ɠula ga zalaɠa ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI ve.

²² Wa mi, ve wo zeini na, nui nii kozoai, baa nii ɲadegai, naati seizu felegoiti pe ta zoo ti ta mi, eɠevelei nɔ nu a da dopai baa goegi mi la.

²³ Kele a mina ma ɲamai mi eyesu pe. Wa pu ya zooi ma, eɠe ziei.

16

Pake fetii

(Egezode 12:1-20)

¹ A ɠaaba, molo ɠulasu alugi ma, wo Pake fetii ɠula ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI lebi vai ma, mazɔloɔ naama alugi ma bidii ta ɠa ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI wo ɠulani la Ezipete yooi va.

² Wa nikɛi ɠula ga Pake zalaɠai, baa baalagi, baa bolii, ɠooɠɔ GALAGI wa-ɠALAGI lebi vaa ma, naama adave, ve a yeelo na va, ga daaseigi ɠe na.

³ Bului lɛvɛi su, à mina naa ɔ Pake daamianigi va, wo va mi, keɛ folo ɔfɛla laawu, wa ye bului miizu, nii lɛvɛ la su. Ziizoolɛ bului naa ɔa wo ɔitoo su ga wo zɛfɛni Ezipete yooi zu ga gaazuvilɛi. Naa maavele ma, wo-zii ma voloi pɛ su, wo-ɔi ka ye wo zɛfɛ voloi zu Ezipete yooi zu.

⁴ Naama volo ɔfɛlai kpein daawu, maa la nɛɛni nu va lɛvɛi vo gila kpalaa ka wo-zeizuvɛ wa-yooi kpein su. Nii ɛ ga suai ɛ ɔulazu ga zalaɔai folo mɔungi ma ɔɔkɔi, nu mina tanɔpɛ makɛ, ɛ va yesu sobui va zeeli.

⁵ Wo la zooga wo va Pakegi ma zalaɔa zuai vaa taaiti pɛ nɔ zu, niiti ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ti veezu wo ya ga wo-zeizuvɛ.

⁶ Keni nɔ vɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu ná va, ga daaseigi ɔɛ ná, miná ɔa wa Pake zalaɔai ɔula ná. Wa zalaɔa zuai ɔɔdaaleve foloi daa ziegi zu, siɛgi zu wo wuzɛfɛni la Ezipete yooi zu.

⁷ Wa suai ɔili, wo mi naama adavɛ, vɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu ná va. Poluma zobui, wa zoo wo li wa-zɛfɛ ɔɔtaiti bu.

⁸ Folo ɔzita laawu, wa ye bului miizu, nii lɛvɛ la su. Folo ɔfɛlasɛi, wa maabɔ padegai wo ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI lɛbi vai ma. A mina boti nɔpɛ kɛ naama volo ná.

Pantekote voloi ma vetii

(Egezɔde 34:22;

Leevi Nuiti 23:15-21)

⁹ Wa dɔɔɔɔi ɔaalu ga ɔfɛla. Wa gaalu fai ɔɔzei, siɛgi zu moloi ɛ ga ɔɛleegi, wa naa leve vai ɔɔzeina la, wo wɔɔɔɔi ɔ su nɔ feya.

¹⁰ Naa volu, wa dɔɔɔɔiti ma vetii ɔula ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI lɛbi vaa ma. Wa vɛɛaniiti fe bɛ, wo daai ɔisu, ɛ zoloo tuyai ma, nii wa-ɔALAGI a too wo vɛ.

¹¹ Wa ɔɔɔɔzuvɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔaazu, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, wa Leevi nuiti ta ɔɛ zeini wa-laaiti su, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ta ɔɛ wo zaama, naama adavɛ, vɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ɔɛ ná.

¹² Wa ɔizɛ su ga wo ɔɛni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Wa ɔaaba, wo devei tɛiti so, wo zie ga tiye.

Kota lo fetii

(Leevi Nuiti 23:33-43)

¹³ Siɛgi zu wo ɔɛsu la ga moloi ɔɔa, nii ɛ ga ɔɛleegi, ta dɔɔ ɔɛtɛ vai, wa kota vetii ɔula, wa naa ɔɛ folo ɔfɛla laawu.

¹⁴ Wa ɔɛ koozuvɛi zu, wo ɔa fetii ɔula, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzanuiti, wa wa-wotigɛ zunuiti, wa wa-wotigɛ anzanuiti, ɛ vɛɛ Leevi nuiti ba, ta seikɔɔɔma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wo zaama.

¹⁵ Folo ɔfɛla ɔa wa kɛ fetii ɔa ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI lɛbi vaa ma, naama adavɛ, vɛ ɛ yeelosu ná va, tɔɔzei toɔa vaazu tuya loozu kpalagi zu anii kpein ma, ta botii kpein wa kɛ, naa ɔa a kɛ, wo ɔɛ koozuvɛi zu, nii kwɛ ge la ba.

¹⁶ Ná zeizu ɔa ɔɛ sava konagi zu, zunuiti kpein ti ɔula keɛma ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔaazu, naama adavɛ, vɛ a yeelo ná va: bului nii lɛvɛ la su naama vetii zu, ta dɔɔɔɔiti ma vetii zu, ta kota vetii zu. Nu nɔpɛ ge mina ɔula keɛma ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu ga yeapaka.

¹⁷ Keɛ ɛsɛ gilagilagi ɔa va ga gala kɔɔi, ɛ zoloo ná-sɔɔɔgi ma, eɔɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI tuya loa bɛ la.

Tukpɔɔaaleve nuiti sei vai

¹⁸ Taaiti kpein Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo vɛ, wa tukpɔɔɔaaleve nuiti sei naati, ta kundigɔiti wa-wolodaiti su, ti da nubuseiti tukpɔɔɔaaleve ga telebodai.

¹⁹ A mina tukpɔɔi maave, à mina zeelɔzɔɔɔzu gɛ, à mina lobɛani zo, wo va yaava, mazɔlɔ lobɛanii gɛ da gɔma nuiti gaazuɔɔle, é sɔbalala nuiti ta-vai maave.

²⁰ A gaaɔa, wo tukpɔɔaaleve ga soledai, naazu wa zoo wo wa-eteai zie, wo zoi zege ga wɔnɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vɛ.

Faiti tɔgi zeidai ti ma

²¹ A mina sale gɔɔ wului ta lo zalaɔa gɔlazuve gɔbaue, nii wo vaazu kpetezu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI vɛ.

²² A mina sale gɔɔ gɔtu gaaɔ naa gɔbaue, mazɔlɔ naama gɛɛwotii ma ziiti wɔinzegeve Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma.

17

¹ A mina sua gɔla ga zalaɔa Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI vɛ, nii nɛɛvuzuve tanɔpe ge ba, é gɛni ga niki, baa baalagi, baa bolii, mazɔlɔ toɔa gɛ ga kɔzɔba ani Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI vɛ.

² Tanisu taaiti Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo vɛ, zunui ta, baa anzanui ta gɛ ta zu, é da wa-GALAGI Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai gɛ, é ná-minazegɛgi gɔlɔgɔlo,

³ é li, é da gala kiligiti debi, é da nɔkɔ ti wu, é da nɔkɔ foloi wu, ta alugi, baa somidegaiti kpein, nii é devei laalɔɔma nii gè feeni.

⁴ Wa ma woo mɛnina feya, wo gwɛɛ faa gɛ su, à ná wola wuuɔe ga pagɔ. Ni gaama vɛ, fai naa gɔleve, faa nɔi naa gɛɛve Izelayele nuiti saama,

⁵ nu nɔi naa, é gɛni ga zunu baa anzanu, wa vaa la nu lɛɛzuvɛ taazuvɛ, wo sɔ ga kɔtuiti, é za.

⁶ Nii maanɛai é za, zeele felegɔ baa savagɔ ná-zeele wooi gɛ wa lo ma, wo paa, zeele gɔla ná-zeele woo la kula gɛa su.

⁷ Zeeleiti ta gɛ ga ma mɔungi ti kɔtuiti pili ma, paa vai zu, nubusei mɔtaiti ta bɔ ti va niina. Wa faa nɔi gɔla bɔɔɔ zaama gɛna.

Faabaagiti ka ti-ma lukpɔi gaa a leve GALA seizuvɛ

⁸ Ni fai ta a vaana, é vile nu vaa vaa va, baa kpɔe vaa, baa nu maawana vaa, baa faa ta, nii kpaai, wa li ga naa, vɛ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va.

⁹ Wa li, wo zalaɔa gɔla nuiti, Leevi nuiti pete, ta tukpɔɔaaleve nui é ná. Wa ti gaaɔa, ti tukpɔi gaaaleve wo vɛ.

¹⁰ Wa ke gɛna, egɛvelei ta tukpɔi gaaaleve la wo vɛ, vɛ Gɔɔɔɔ GALAGI yeelosu ná va. Wa gaaɔa, wo zie ga naa, nii ta wo gɛla da.

¹¹ Wa zie ga tɔ gooi, ta wo gɛla da, ta tukpɔi naa ti gaalevezu, wo mina zege ta-levei gɛla kpala ba.

¹² Ni nui ta a gɛlena ga ná-wasogi maavele, é la woiloni zalaɔa gɔla nui wooi ma, nii é Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-botii zu, baa tukpɔɔaaleve nui é ná, zunui naa gɛ za. Wa faa nɔi gɔla gɛna Izelayele nuiti saama.

¹³ Nubuseiti ta mɛnina, dualuagi gɛ ti kpein so, nu nɔpe ge la mɔ waso fai naa ma zii ta gɛa.

Masadai

¹⁴ Siēgi zu wo lēezu la naama yooi zu, nii G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI feezu wo ve, wo seḡe ga w̃ño, wo zeī su, tanisu wa vaazu ḡēezu ma: «Ade masa sei b̃oḡo unda, eḡevelei zii z̃oiti ti la, ti de-maaḡoolii zu.»

¹⁵ Wa masagi naa zeī b̃oḡo unda, nii G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI a yiimazeḡe la. Zou loin ta ḡa wa seḡe, wo sei b̃oḡo unda, wo la zooga wo va yeelo w̃eēn va ga wa-masagi.

¹⁶ Masagi naa mina sooi wola m̃oin b̃oḡo ya, é mina nubuseiti teve Ezipete yooi zu, ga ti li, ti soo m̃oinḡa ḡeya ná. Maz̃oḡo G̃ooḡo GALAGI ḡeni wo ma: «À mina m̃o ḡale ma, wo va zie ga pelei ná.»

¹⁷ Anzai mina m̃oin, kigi a va ṽote, a va zeḡe GALA ba. E mina walii wola ḡaale ba, b̃aa zanugi.

¹⁸ Siēgi zu a zeina la masa kp̃okp̃oḡi ḡa, toḡa tò sevei zeve b̃oḡo ve, sevei ta zu, toḡa bo zalaḡa ḡula nuiti ma, ti ga Leevi nuiti, ga ti fe zea.

¹⁹ Naama zevei mina ḡula zea, é da kala sii ma voloi p̃e su, naa ḡa a ke é G̃ooḡo GALAGI ná-GALAGI ḡaazuluaba vai maaḡoli, é tò gooitii kpein so, ta deveiti, é da zie ga tiye,

²⁰ naa ḡa a ke, é mina ṽili kib̃oḡo mai zu, é va waso zou nuiti ma, é va zeḡe devei gila kpalaa ba, nii a ke, sii zuḡooza ná-masadaī zu, ta mavofodaiti, Izelayeḡe nuiti saama.

18

Zalaḡa ḡula nui

Leevi nuiti daamiizuve

¹ Zalaḡa ḡula nui Leevi nuiti, ta Leevi mavofodai z̃oiti kpein, ti la zou ñoḡe s̃oḡoḡa ga t̃ño, eḡevelei Izelayeḡe nui z̃oiti ti la. Ta ti-ḡñoḡi z̃oḡoḡa gala zalaḡaiti su, ta ani ṽag̃oī kpein niiti ti veezu G̃ooḡo GALAGI ve.

² Zou la ḡea ti ya ga t̃ño, zou lointi saama. G̃ooḡo GALAGI ḡa é ga t̃ñoī, eḡevelei tò b̃oḡoī boni la wo ma.

³ Wele, ve ná a ḡe ga zalaḡa ḡula nuiti daamiizu, nubuseiti ta fe ti ya, niiti ta ñikei ḡula ga zalaḡai, b̃aa baalagi, ta ma bakigi ve zalaḡa ḡula nuiti zea, ta ma bal̃oiti, ta ma buḡeḡi.

⁴ Wa z̃ooi va l̃ño m̃oḡngiti kpein fe ti ya, ga moloi nii é ga beleegi, ta d̃o niiñeī, ta gul̃oī, ta baala deḡa m̃oḡngi wa teve wa-vaalagiti ma.

⁵ Maz̃oḡo wa-wolodamaiti saama, G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI yiimazeḡeve ga Leevi nuiti ta ti-mavofodaiti, é ti lo seizu ḡadegai ma wotii untuḡo daaseigi vaa zu eyesu ḡo.

⁶ Siēgi zu Leevi nui ta zeḡezu la Izelayeḡe laai ta zu, ve é ḡeni zeini ná, t̃oḡzei w̃oinve ga é li ve G̃ooḡo GALAGI yeelogai ná va,

⁷ é da botii ḡe, G̃ooḡo GALAGI, ná-GALAGI laaseigi zu, eḡevelei ño keeḡeḡeaiti, Leevi nui z̃oiti ti losu da G̃ooḡo GALAGI ḡakala.

⁸ Toḡa ñoḡo ma laamianigi z̃oḡo, é zoloo naati t̃ñoī lieḡoī ma, naa la b̃oni pogani va l̃ñoḡi va, é p̃oḡizu, nii é s̃oḡoḡo keeḡeḡeni zea.

Zee ḡala goo wo nuiti ta-vai

⁹ Siēgi zu wo lēezu la z̃ooi naa zu, nii G̃ooḡo GALAGI wa-G̃ALAGI feezu wo ve, à mina ṽok̃oḡo keewoti ḡoī naati ma, niiti z̃ooi naa zu nubuseiti ti ti ḡēezu.

¹⁰ Nu ñoḡe ge mina ḡe wo zaama, nii a ná-doun zunui b̃aa ná-doun anzanui ḡula ga zalaḡai, é va gala abui ḡa. Nu ñoḡe ge mina ungaizie vaa ḡe, b̃aa ad̃oḡe vaa, b̃aa zoḡo vaa, b̃aa m̃oḡta vaa,

¹¹ b̃aa foovoo vaa, b̃aa z̃envu ḡaazaḡa faa, b̃aa sale ṽili ma vaa, b̃aa ḡove ḡaazaḡa faa.

¹² Mazɔɔɔ niiti ti naama vaiti keɛzu, naati wɔnzegɛve Gɔɔɔɔ GALAGI ma, tɔɔzei zooi nii wo vaazu lɔɔzu su, nuiti ti zeini ná, naati ti bɔɔɔ veeni naama vaiti zea, naa ɔa é keɛzu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa ti beɛzu wo luɔɔ.

¹³ Wɔun wo letegi, à bɔɔɔ ve Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ve, peelalazu mina ɔe wo va.

¹⁴ Mazɔɔɔ zii naati wo vaazu ti beɛzu, ta da woilo adɔbeɛ nuiti gooi ma, ta ungaizie nuiti, keɛ wɔun wa, Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI la pɔ ga wo va naa ma zii tanɔpe ke.

GALA goo wo nu ɔiteiti

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔa GALA goo wo nui ta wuzegɛzu wo ve ga nɔun kevele, wo-ɔeɛleaiti saama. A woilo goo ma.

¹⁶ Naa zolooge naa ma, nii wo maɔɔaazaɔaboni Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ma, voloi wo ɔaalɛni ba la Gɔɔɔɔbe gizei ma, wo ɔeni ma: «Gi la mɔ pɔ ga gi va Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa-GALAGI wooi meni, gi la mɔ pɔ gi va niima abu wolai ɔa. Gi la pɔ gi va za.»

¹⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni mà naazu: «Gè vaa naa wu, nii ti bosu ɔani.

¹⁸ Nà GALA goo wo nui ta wuzegɛzu ti ve, ti-ɔeɛleaiti saama, ga è ɔevele. Nà dàawooi vu da, toɔa naa kpein bo ti ma, nii nà deve ma.

¹⁹ Ni nui ta a ɔelena, ga é mina woilo naa ma, nii é bosu dàaseigi zu, nà bɔɔɔi, nà su ɔolo ve zea.

²⁰ Keɛ ni gala goo wo nui ta a bɔɔna dàaseigi zu ga gaazumaanɛi, é wooi ta wo, nii gè la deveni ga é bo, ɔaa é bɔɔe gala kiligiti daaseigi zu, gala goo wo nui naa ɔa za.»

²¹ Tanisu, wa bɔɔɔ ɔaazaɔasu, ga: «Gá wooi naa ɔwɛɛ ɔale, nii é la zɛɔeni Gɔɔɔɔ GALAGI vɔ?»

²² Siɛgi zu gala goo wo nui bɔɔzu la Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, gooi la vileni su, naa la ɔɛni, nii é bogai, Gɔɔɔɔ GALAGI laade é va naama wooi wo. Gaazulɛi nɔ ɔa gala goo wo nui naa, a naa wo da. A mina va bu, é va wo laavɔ.

19

Maavela laaiti

(Gaalu Sevei 35:9-34;

Zozuwe 20:1-9)

¹ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI vaazu ziiti kpɛɛzu la, niiti é pɔ é ta-yooi ve wo ya, siɛgi zu wo ti beɛzu la, wo ze ta-laaiti su, ta ta-veleiti bu,

² wa taa savagɔ ye ná ye zooi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feeze wo ve ga wɔnɔ.

³ Wa peleiti to ti va, nii a ke nu vaa nui da lɔɔɔfuzu ɔaizie ná, wa zooi valisu ga savagɔ, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feeze wo ve ga wɔnɔ.

⁴ Wele vele nu vaa nui maanɛai la, é bɔɔɔ maavela la, taai naati gila su, zenvui va ɔizo: ni é seɔnɔɔɔi vaave, é la gaagilini ma, naa ná-wɔnzegɛma ɔi ge la ɔea kisu kaipa.

⁵ A ɔena nɔ ga tanisu ti li ta bɔɔlai dɔɔi zu, gulu levezuve, a yena gului vɔsu, zoovei ɔula ma ungi ɔa, é bɔɔlai zaɔa, é za. Zunui naa ɔa zoo é vela, é li taai naati gila su, zenvui ɔizo,

⁶ naa ɔa a ke, namai vɔtokula nui mina lia vilɛsu polu, ná-ziiɔaawana wolai zu, é va so, ni siɛ ɔooza ka a wo, é va zeeli taai naa ma, a va paa, tama zunui naa maa la nɛni, é va za. Wɔnzegɛma vaa la ɔea ti yɔɔɔzu kaipa ta seɔnɔɔɔi, é paai.

⁷ Naa ɔa é ba, gè devei vea wo ya, ga wo yeelo taa savagɔ va bɔɔɔ ve ye.

⁸ Ni Gōōgō GALAGI wa-GALAGI a wa-yooi zuwāōlōna, egevelei é minazegeni wo-mēmewolani bē, é zooi kpein fe wo ya, nii é minazegēa ga é fe wo ya,

⁹ ni nō wa devei niiti so, wo da zie ga tiye, nii gè feezu wo ya za, wo Gōōgō GALAGI wa-GALAGI nēē vē, wo zie sienōpe su ga ná-pelei, wa taa savagō la taa savagōi niiti ma bōgō vē,

¹⁰ naa gā a kē, nu la sōbalala nu vaa, ma jamai va vu zooi nii zu, nii Gōōgō GALAGI wa-GALAGI feezu wo vē ga wōnō, nu vaa jama gōtoi la gēa wo va naazu.

¹¹ Kēē ni wōinzegemai gā nui ta gīsu seijnōgōi laalōgōma, é da gaavēēē, é so, é doḡa, naa za, é vela, é li, é zei naama laai taḡila su,

¹² ná-taazu gēwolaiti ta nu leve kalama, a vaana, ti fe jamai puai, naa vutokula nui ya, naa gā a kē é za.

¹³ A mina maawōingā, wa Izelayēle jade gāna sōbalala nui jamai ma puai, wa gē gaanēēi zu.

Kwemave ma maqneē

ta zēē zeele vai

¹⁴ Siēgi zu wo zeizu la zooi naa zu, Gōōgō GALAGI wa-GALAGI feezu wo vē ga wōnō, à mina kwē ma gōtui zēge daazuvē, nii é wo-zeijnōgōi gēwēgi lēēzu, nii nu mōungiti ti daani, ti vaai ma.

¹⁵ Zeele gīlagi ná-zeele wooi la zoga nu gīlagi laalōgōma, é va lo ná-faagāazagi va, baa ná-faa jōi, baa kotoi tanōpe nu a kē. Fai pē gaa gā gūla ba nō, ga zeele felegō baa zeele savagō ná-zeele wooi maavele.

¹⁶ Ni zēē zeelei a zēēi vēēna nui ta ma, faa jōi ta ma vaa zu,

¹⁷ nu felegōiti ti zakpegai, naati ta va Gōōgō GALAGI gākala, zalaḡa gūla nuiti ta tukpōgāaleve nuiti kakala, niiti ti botii zu naama ziēgi zu.

¹⁸ Tukpōgāaleve nuiti ta naa wuuḡē ga pagō gola. Ni ta kaana ga zeelei zēēi woni, zēē zeele wooi nō gā é boni kēēgēloin laalōgōma,

¹⁹ naazu wa naa gē la, nii é wōinni ga é gē ga kēēgēloin. Uele gāna wa faa jōi gūla la bōgō zaama.

²⁰ Zōiti ta mēnina, ta lua, nu nōpe ge la mō naa gēgāla vaa jōi ta gēa wo zaama.

²¹ A mina maawōingā gē, devei gā gē ga: Zēnvui voto ka gē ga zēnvui, nu gāazugēzēgi voto ka gē ga nu gāazugēzēgi, nu jiiiga voto ka gē ga nu jiiiga, nu yēēi voto ka gē ga nu yēēi, nu gōgōi voto ka gē ga nu gōgōi.

20

Kōōgō vai ma lōgiti

¹ Siēgi zu wo liizu la kōōmave wo zili nuiti daalōgōma, wo sooiti ka, ta kōōgō wotoloiti, ta kōōgō nuiti, ti mōindai wo va, à mina lua ti va. Mazōlō Gōōgō GALAGI wa-GALAGI nii é wo gūlani Ezipete yooi va, naa gā wo va.

² Wa gēna gēvele bētea ga wo va kōōi lōzei, zalaḡa gūla nui gā maabuḡa wo va, é bōē kōōgō nuiti pō.

³ Toḡa gē ma: «À woilo ma, Izelayēle nuiti! Wo vaa za, ga wo kōōi gō wo zili nuiti daalōgōma. A mina ijōteve wo-yiimave. A mina lua, wo zasu mina bali, wo-gīgi mina zupu ti gāazu.

⁴ Mazōlō Gōōgō GALAGI wa-GALAGI gā losu wo luḡō, é kōōi gō wo vē wo zili nuiti daalōgōma, naa gā a kē é wo gīzo.»

⁵ Naa voluma, kundigīiti ta bōē kōōgō nuiti pō, ti gē ti ma: «Nui ta gā wo zaama nei baa, nii é pele logai, é la dē niinēni? E gāle ma ná-taazu, a va za kōōmave, nu gīli ge va niinē mōunpa.

⁶ Nui ta ɔa wo zaama nei, nii é leezen belei leveai, é la de ma waa mɔungi ɔulani? E ɔale ma ná-taazu, a va za kɔɔmave, nu ɔili ge va ná-leezen belei ma waa mɔungi ɔula.

⁷ Nui ta ɔa wo zaama nei, nii é anzanui ta maazogai, é la de fuluni? E ɔale ma ná-taazu, a va za kɔɔmave, taɔili ge va ná-anzanu maazogai zeí.»

⁸ Kundigiti ta bɔe kɔɔɔɔ nuiti pɔ mɔnɔ, ti ɔe ti ma: «Nui ta ɔa wo zaama nei, nii é luazu, ipɔteveai? E ɔale ma ná-taazu, a va keeɔeaiti ipɔteve ga bɔɔɔ ɔevele.»

⁹ Siegi zu kundigiti ti besu da ga bɔe kɔɔɔɔ nuiti pɔ, ta kundigiti sei niina nu bulugiti unda.

¹⁰ Siegi zu wo liizu la taai zosu, wo bo taazeigiti ma ga, ti bɔɔɔ ve wo ya, kɔɔɔ vaa mina ɔe ba.

¹¹ Ni ta vaana wo ɔisu vai wu, ti taai laalao wo ve, ta-nubuseiti kpein ta ɔe ga wa-wotige nuiti, ti ɔe ga wa-luɔiti.

¹² Ta ɔelena wo ɔisu vai va, ti kɔɔi laale wo wu, wa lati taai ma, wo sei kele su.

¹³ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa dɔ wo yeezu, wa zunuiti kpein paa ga boɔa zɔkpɔi.

¹⁴ Kele anzanuiti, ta doungoiti, ta toganiiti, ta kɔɔzoganiiiti wa ka taazuve, wa naati kpein sege bɔɔɔ ve. Kɔɔzoganiiiti wa ti ɔula wo zili nuiti zea, wa naa zege, ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa é naa veezu wo ve.

¹⁵ Zekana wa ke la ga naama laaiti kpein ti maagoozaai wo va, niiti ti la bɔni naama yooi va, nii wo zeini su.

¹⁶ Kele naama laaiti ma nubuseiti, niiti ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ta-yooi veai ga é ɔe wo ve ga wɔnɔ, nii kpein é yenvuzu ná, à mina tanɔpe ze vulua.

¹⁷ Wa niiti kpein suwugaaleve, niiti ti ga ɔete nuiti, ta Amɔl nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti, eɔevelei ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ma levei veeni la wo ya,

¹⁸ naa ɔa a ke, ti mina wo ɔala ga ta-ɔologolo keewotiiti ti keezu, ta-ɔalagiti dehi vai zu, wo va ta ɔe ti ɔevele, wo va kotoi ɔe ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI laalɔɔma.

¹⁹ Siegi zu wo taai zeizu la kele su, suɔooza, aisa wo va so, à mina zoove vee maagoolii zu wuluiti ba, ti waazu. Wa zoo wo ti-ma waaiti ta mi, kele à mina ti vɔ. Mazɔbɔ dɔbɔzu wului la ga nubusei, nii wa li kɔɔi loozu ma.

²⁰ Gului niiti ti la gwaa woga, nu va ma waai mi, naati nɔ ɔa wa zoo wo ti vɔ. Wa zoo wo ti zege, ti ɔe ga gului, wo kɔɔɔ zɔɔlaiti kpete ga tiye taai naa laalɔɔma, nii wo maalatigai, wo zeí ma, é kɔɔi ɔɔzu wo laalɔɔma, eyesu é loo bu.

21

Ni ta nu vaana, nu la paa nui ɔwee

¹ Zooi nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI feezu wo ya ga wɔnɔ, ni ta nui ta vaana ná, wo ma vooimai ɔa dɔbɔi zu, wo la nu vaa nui ɔweeni,

² wa-ɔundigiti ta wa-lukpɔgaaleve nuiti ta li naama adave, ti ná yɔɔɔzuve ɔɔɔ, é zo poomai vɔ be va, é zeeli maagoolii ma laaiti su,

³ ti ɔe kwee nii maabuɔaai. Naama laai ma ɔundigiti ta nike zaa yivoi zege, nii é la de botii ɔeeni, unbawulu la de vilini unba.

⁴ Ta lii la kɔtudei ta vɔ be, nii é la da ga vɔa eyesu ɔɔ, ve nu la de wozawolini ná, baa nu va ani vaza ná. Miná ɔa ta nike yivoi ma zaai bɔbɔɔave wolo ná, kɔtudei wu.

⁵ Názuve ɔa zalaɔa ɔula nuiti, Leevi nuiti ta maabuɔa la ná va, mazɔɔɔ tiya ɔa Ɔooɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI yiimazeɔeai ga tiye, ga ti ɔe ná-botii zu, ti da tuyai loo daaseigi zu. Tiya ɔa ti maaneai, ti kpɔe vaiti gaagula ba, ta doɔa vaiti, ta nu maawana vaiti.

⁶ Naa volu, kundigiiiti ti taai naa zu, nii deai ga maabuɔave poomai va, ta yagba nike zaa yivoi maazu, nii kpooɔave woloai kotudei wu.

⁷ Ti ɔe ma: «Gi-yeeiti ti la ɔeeni ga, nui nii ma nama vuu nua, gi gaazuve la faa nɔpe kaani, é va lo ba, gá ɔe su ga zeele.

⁸ Ee, Ɔooɔɔ GALAGI, da-nubuseiti maavaaye, Izelayele nuiti, è ti unmoogai. Mina sobalala nu vaa vai ma ɔasɔi la ti unma.» Pele ɔana namai puai ma ɔoto gba vai a ɔe la ti ve.

⁹ Wa sobalala nu vaa vai ma ɔasɔi zeeɔe boɔɔ unma ɔana, tɔzei wo naa ɔea, nii solegai Ɔooɔɔ GALAGI gaazu.

Duo anzanuiti ta-vai

¹⁰ Siegi zu wo liizu la, wo kooi loo wo zili nuiti ma, Ɔooɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ti lo wo yeezu, niiti wo ti ɔeezu ga duɔiti, tanisu ti zaama,

¹¹ wo zaama ta a duo anzanu vago ta ɔana, woin so, é po ga é zeibe ga anza.

¹² Toɔa lii la ná-pelei wu. Anzanui ɔa noongi buye, ta é zeezaingiti teve.

¹³ Toɔa ná-duo zeeɔe vu, nii é ɔeni koba. Toɔa ze sinigi ná-pelei wu, é wolo keeɔe ta dee ta-vaa zu, alu gila daawu. Naa a levena, toɔa vile polu niina, é ɔe ga sinigi, naa ɔe ga anza.

¹⁴ Su a ɔoozana, woin a zeeɔena zunui ma, toɔa be ba, é li ve ná neai be. Zunui la zooga é va pɔdi, ɔaa é va do duola zu, tɔzei é laa koba, ti bo faa ma.

Doun zunu moungiti tosuve

¹⁵ Ni anza felego a ɔena zunui ta ya, tanisu toɔa gilagi nee ve, é leve zoi va. Ni ti felego ta dointi soɔona be, tanisu doun zunu moungi ɔe ga anzanui naa noɔi, nii gola la ziimani.

¹⁶ A ɔena pogani gaagwea ná-doun zunuiti zoɔozu, é la zooga é va doun moun tosuve ve anzanui naa ná-doun zunui ya, nii gola neai be, é va kula naa ná-doun zunui ya, nii gola la ziimani, ni naa ɔa é ga doun moungi.

¹⁷ Keni anzanui naa gola la neeni be, é ná-doun zunui ɔwee ga doun zunu moungi, é pogani ma veeda felego ve zea, zeaɔoligi kpein su. Mazoɔo doun zunui naa ɔa é ga suvikei ma moungi, doun moun tosuve ɔa ga toun noɔ.

Doun zunui nii kpakagai

¹⁸ Ni zunui ta ɔa ná, doun zunui ta zea, kpakagai, gaazule, é la ɔoloni keeɔe ta dee ve, ni ta maagolona, kee é la ɔoloni,

¹⁹ keeɔe ta dee ta so, ti lii la taa ɔundiɔiiti po be, taa zigidave.

²⁰ Ta ɔe kundigiiiti ma: «Gi-loun zunui vete, kpakagai, gaazule, é la ɔoloni gi ve, é ɔea ga kologolo nu, ta doo bole nu.»

²¹ Ná-taazu zunuiti kpein ta so ga kotui, é za. Wa faa noi loogula ɔana boɔɔ zaama. Izelayele nuiti kpein ta ma wooi menina, ta lua.

Nu zeeɔeai ma vooimá ná-fai

²² Ni zunui ta a faa noi ta ɔeena, soloogai ga é za, wo sele gului va,

²³ ma vooimá maa la neeni é va kpidii ɔe zeleni gului va. Wa maagulu ma yeei no, mazoɔo nii selegai gului va, naa ɔa ga foovooi GALA gaazu. A mina zooi ɔozo, nii Ɔooɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo ve ga wano.

22

A lua wo-wɔɔlaiti kaligiti ba

1 Wa wo-ƒɛɛloin ná-nikei ɓaa ná-baalagi ƒaana, toai ya, à mina gaazu-maavɔɔ ƒɛ, keni wo lii la pɔ.

2 Ni wo la zeini ada ƒila wa wo-ƒɛɛloin naa, maagoozave wo va, ɓaa wo la kwɛɛni, à li ga toganii wa-ɓɛɛi wu, wo make ba wa-ɓɛɛi wu, eyesu é maagaaazaƒabo, názu wa fe zea.

3 Zekana wa ke la ga ná-soovalegi, ɓaa ná-seƒei, ɓaa ani nɔpe nɔ wo-ƒɛɛloin a toona ya, wo ka, à mina gaazumaavɔɔ vaa ƒɛ la.

4 Ni wa wo-ƒɛɛloin ná-soovalegi ƒaana, ɓaa ná-nikei, toai pelei zu, à mina ƒaazumaavɔ, wo va leve ba, wa ɓɔ ba, wo buzeƒe.

Tɔgiti é lo faa mɔinmɔin ba

5 Anzanu mina zunu zeƒe loo ƒɔba, zunu mina anzanu zeƒe loo ƒɔba, niiti kpein ti naama vai ƒɛɛzu, naati ta ga etea ƒologolo nuiti Gɔogɔ GALAGI ƒaazu.

6 Ni wa wɔni laƒa kaana pelei zu, é gului zu, ɓaa zooi ma, ma leei ɓɛɛni ma ƒainti ma, ɓaa ma yivoiti, à mina ma leei ta ma yivoiti kpɔsu, wo va ti zeƒe.

7 A ɓe ma leei va, é ƒove, é li. Wa zoo wo ma yivoiti seƒe. Wa ziena ƒana, wo undaa ƒa neɛ, wo-zii zuƒooza.

8 Ni wa peɛ niine lona, kɔmave ƒaanɛmɛai, keni wo sasai lo peɛ ƒɔmave, é ƒaku ma, nu a va ƒula ná, é va loo, a zaana, ma loƒɔ a va ɓɛɛ wo va.

9 A mina ani ƒiligaa zin wa-leezen ɓelei zu, ni naa laade, nii nɔpe a zɔɔɔna ná, leezɛinti, ta ani waai zɔiti, tɔgi ƒa ƒɛ ti ma.

10 A mina nike zinei ta soovale sinei ɓɔsu, wo va ti lo unbawulu ƒilagi wu, ti va wozai woli wo ɓɛ.

11 A mina seƒe loo ƒɔba, nii feɛai zupuai ga baala deƒai ta gezei.

12 Seƒei nii wo felevelesu ɓɔɔ ma, wa geze yiizayiizagi lo goizu naanigɔiti ba.

Vulu vai ma maɔne tanigaani

13 Ni zunui ta a anzanui ta zeina, ti ɓɔ faa ma, naa ɓoluma, naa wɔinzeƒe ma,

14 é zɛɛ vaiti kpetɛ anzanui laalɔɔma, é kisiɛ nɔi wo, é lo ba, é ƒɛ ma: «Gè la ƒɛni ma ɓea zɛɛni, gè fuluai ma, gè vile polu,»

15 naazu, anzanui keɛƒɛ ta dee ta ma ɓea ɓoogi zeƒe, ti lii la taa ƒundiƒiiti pɔ taa zigɔdave, ti-zeizuve.

16 Keɛƒɛ ƒa ƒɛ ti ma: «Gè dɔun anzanui veeni zunui tei be ga vului, keɛ é maɓɔa,

17 é tɔzeida ga maɓɔa, ga wɛɛnzie nu ɓɛ, é la ma ɓea zɛɛni. Keɛ poogi ɓɛɛ, nii é deɛzu ga dɔun anzanui ma ɓeai ƒɛni de.» Ta maazaa kpidii ma lasuzeƒei zuvie taa ƒundiƒiiti gaazu, nii namai vazagai su.

18 Taa ƒundiƒiiti ta zunui naa zo, ti faa la ma,

19 tɔzei é Izelayele anzanu ɓeai ta maɓɔa, keni ti alamanii loo ma, ga wali ƒaei ungila (100), é fe anzanu loungoi keɛƒɛ ya. Toƒa ye zea ga anzai eyesu saai, ma zobo nɔpe ge la mɔ ƒea ɓɛ, é va ƒɛɛ ba.

20 Keɛɛ tama, ni keɛɛ ga gaama, anzanu loungoi ná-kpea vai ma ɓoogi la ƒaani,

21 ta anzanu loungoi ƒula, ti to keɛƒɛ ná-pelelave, ná-taazuiti ta sɔ ga kɔtui, é za, tɔzei é etea ƒologolo faa ƒea Izelayele nuiti saama, é kologologi ƒɛ, keai ma keɛƒɛ ná-pelei wu. Pele ƒana wa faa nɔi loɔƒula la ɓɔɔ zaama, nii é wo ƒɔzɔzu.

Dakoba vaiti maɔne ti va

22 Ni ta zunui ta zona, é ɗa la ga anzanui é zini ɓɛ, ta ti felegɔ pe paa, zunui ta anzanui. Wa faa nɔi loɔƒula ƒana Izelayele nuiti saama.

²³ Ni anzalopoi ta maazoge zunui ta vɛ, ta ɔmina ta zunui taɣili taazuve, ɛ la koba,

²⁴ wa li ga ti felegɔ taa zigɔdave, wo ti zɔɔ ga kɔtui, ti za. Anzanu lounɔi ɔa za, tɔzei ɛ la kpee looni, anɛɛ ni taazuve vɛ, zunui ɔa za, tɔzei ɛ baafɔlɔa seɣɔɔɔi anzai ma. Wa faa ɣɔi lɔɔɣula ɔana bɔɔɔ zaama.

²⁵ Ni dɔbɔi zu ɔa zunui ɔomigai nɔ ga anzanu lounɔi, nii maazogai, ni a sona, ɛ la koba, zunui ɛ dakobai wogai, naa ɔila nɔ ɔa a za.

²⁶ A mina faa nɔpɛ kɛ ga anzalopoi, mazɔlɔɔ ɛ la faaɔaaza faa nɔpɛ kɛɛni, nii soloogai saai ma. E bɔɔɔ ɔaani faaɔaagi laawu nɔ, eɣɛvelei zunu a vala la seɣɔɔɔi va, ɛ paa.

²⁷ Anzalopoi maazogai, zunui ɔomigai da dɔbɔi zu, ɛ kpee loove, kɛɛ nu la vaani, ɛ va bɔ ba.

²⁸ Ni zunui ta anzalopoi ta ta ɔmina, nii nu la de maazoni, ɛ so zee va, ɛ laa la, ti ti zo nɔ,

²⁹ zunui daai la, naa ɔa wali ɔae vuulɔɔlugɔ (50) ve doun kɛɛɣɛi ya, toɣa seɣe, ɛ ɣɛ ga anza, tɔzei toɣa ɛ ma bea zeɣeai. Kɛɛ ɛ la pilega, sii ma voloi pɛ su.

23

¹ Nu nɔpɛ ge la kɛɛɣɛ anzai tanɔpɛ seida ga anza, ɛ mina baafɔlɔa kɛɛɣɛ ma ɔana.

Nui niiti maanɛai ga ti ɣula maabɔgi zaama

² Zunu nɔpɛ nii pɔlɔɣɛzɛɣain woloai, baa seɣɔɣai, naa la la ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

³ Wɛɛn loun la la ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu, anɛɛ ti-mavofodai vuusiei vɛ, ɛ la la ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

⁴ Amɔn nuiti ta Moabe nuiti ti la la ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu, anɛɛ ti-mavofodai vuusiei vɛ, ɛ la la ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

⁵ E ɣɛ ɔana eyesu ɔɔ, tɔzei wo ɣulazuve Ezipete yooi va, ti la ɣɛni vaani wo vɔ pelei zu ga bulu baa zie, kɛɛ ti Beyɔl nɔ-doun zunui Balaame lɛɛni ga wo laalɔɔma, nii ɛ ɣɛni Petɔl, Meezɔpɔtami yooi zu, ga ɛ wo voovo.

⁶ Kɛɛ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI la ɣɛni kɛɛni, ɛ va woilo Balaame wooi ma, ɛ foovooi latini wo vɛ ga tuyai, mazɔlɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI wo nɛɛve vɛ.

⁷ Wa-eteai pɛ su, ɔ mina yiizoolɛ ga ta-yiilei faa, baa ta-undaanɛ vaa.

⁸ A mina Edome nuiti wɔinzeɣe, mazɔlɔɔ wo-ɣɛɛlointi be, ɔ mina Ezipete nuiti wɔinzeɣe, mazɔlɔɔ wo ɣɛni ga seikɔɔma nuiti ta-yooi zu,

⁹ doun zunuiti ti ti zɔlɔsu ti-mavofodai zavasiɛi zu, naati ta zoo ti la ɔɔɔɔ GALAGI nɔ-maabɔgi zu.

Kɔɔɔɔ nuiti puuzuve nade fai

¹⁰ Siegi zu wo liizu la kɔmave wo zili nuiti daalɔɔma, wa wa-ɣɔlɔɔɔai vuuna, ɔ dama, wo mina faa nɔpɛ kɛ, a wo ɣɔzɔ.

¹¹ Ni zunui ta a ɣɛna nɔ, ɛ ɣɔzɔ tɔgi letemazu, maagɔlogɔlo kpiddi, toɣa ɣula wo-vuuzuve va, ɛ mina lɛ nɔ ga foloi.

¹² Kpɔkɔ voloi, toɣa maagba, foloi a daana, toɣa zoo niina ɛ la volu wo-vuuzuve.

¹³ Wa adave ta leve ba wo-vuuzuve voluve, eteave, minɔ ɔa wa ɣɛ liizu nɔ dɔbɔzu.

¹⁴ Kɔɔɔɔ nui ɣilagilagi ɔa sɔlai ta make nɔ-kasɔi zu, siegi zu maagɔlasu da, toɣa zeɣeai wɔ, naa volu a bɛna, ɛ nɔ-kpooi maagɔlu.

¹⁵ Mazɔlɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa ziezɔ wo-vuuzuve, ɛ da wo make, ɛ zobogi ve wo vɛ, wo pile sɔlɔ wo zili nuiti ma. Wo-vuuzuve kpein maanɛve,

é ɲade, GALA ge mina faa zolootala nɔpɛ ka wo zaama, nii a ɟɛ ga zaɓu, é voluave wo va.

Tɔgi é lo duɔiti ba

¹⁶ Duɔi a velana, é zɛɟe maligii vɔ bɛ, é va, é lɔɔɟu wo vɔ bɛ, à mina gaagfale ma volu maligii vɔ bɛ.

¹⁷ Toɟa yɛ wo zaama wa-yooi zu, vɛ ná a nɛ bɛ, wa-laai ta zu, vɛ a ɟɛ ná gaane zu. A mina suziɟa.

Walii nui sɔlɔsu koloɟologi zu

¹⁸ Koloɟolo anzanu nɔpɛ ɓaa koloɟolo zunu nɔpɛ ge mina ɟɛ Izelayɛle nuiti saama, galagi tanɔpɛ dɛbi vaa ma.

¹⁹ Anzanui ɓaa zunui a koloɟologi ɟɛɛna, ti sala, à mina va ga ma walii tanɔpɛ Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-pɛɛi wu, minazeɟe daazeeli vaa zu. Mazɔlɔɔ ti felegɔ pɛ ti maayo ge la Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɛ.

Kuyei maalamai ba

²⁰ A mina wo-ɟɛɛloin ɟata ga é maalamai la walii ma, ɓaa daamianigi ma, ɓaa ani nɔpɛ ma, nii nu a seɟe ga é ta la ma.

²¹ Wa zoo wo wɛɛn ɟata ga é maalamai la ma, kɛɛ à mina maalama ɟula wo-ɟɛɛloin ya, naa ɟa a kɛ Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI tuya loo wo vɛ, wo-yeavaiti kpein su, zooi naa zu, nii wo liizu wo seɟe ga wɔnɔ.

Minazeɟe faiti

²² Wa minazeɟe bona Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɛ, à mina suɟooza, wo daazeeli. Mazɔlɔɔ Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɟa ma ɟuyei ɓɛ wo ma, wa koto zɛɟe ga naa.

²³ Ni wa ɓɔɟɔ zona, wo la minazeɟe boni, wo la koto ɟɛɛni.

²⁴ Kɛɛ minazeɟe goo a ɟulana wo-laavɛ, wo bo, kɛni wo so, wo daazeeli Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɛ, eɟɛvɛɛɛi wo kulaa la yiima, wo boga wo-laavɛ.

Siɛ vɛɛi zu laamii

²⁵ Ni wa lɔɔna wo-zeiɲɔɟɔi ná-leezen ɓɛɛi zu, wa zoo wo ma waai ta mi, wo yiɟo, kɛɛ à mina ta vu wa-aninaka zu, wo va lii la.

²⁶ Ni wa lɔɔna wo-zeiɲɔɟɔi ná-kpalagi zu, moloi é ga ɓɛɛɛgi, wa zoo wo ma ɟɔpɔgi ta ɟaavolososo ga yɛɛi, kɛɛ à mina wɔlɔtɔ lɔ wo-zeiɲɔɟɔi ná-moloi zu, wo va ta leve.

24

Vulu zaa vai

¹ Ni tanisu zunui ta a anzanui ta zeina, ti yɛ liizu la, wɔinzeɟe ma, tɔzei é fai ta ɟa naa va, nii é la nɛɛni bɛ, toɟa vulu zaa zɛvɛi ɓɛɛɛ, é fe zea, é pile, é ɟula ná-pɛɛi wu,

² naa a zɛɟena pɔ bɛ, é li, é zeɛi volu zunu ɟili bɛ,

³ ni wɔin a zɛɟena naama zunui ma, é vulu zaa zɛvɛi ɓɛɛɛ, é fe zea, é kula ná-pɛɛi wu, ɓaa zunu ɟaabelagi ná, nii é ɟɛa seini, naa za,

⁴ zunu mɔungi é pileni, naa la mɔ zooga é va sei ga anza, kɔzɔa vɔluma, mazɔlɔɔ naa ɟa ga fai kɔzɔai Ɔooɟɔ GALAGI ɟaazu. A mina zooi zulaave ga kotoi, nii Ɔooɟɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo vɛ ga wɔnɔ.

Tɔgi zeikɔlɔgiti

⁵ Siɛgi zu zunui anzai zeizu la ga niine, suvaa ɟa yɛ ga kɔɔɟɔ vai, daaloba woti vaa la laa unma, toɟa yɛ ná-pɛɛyɛɟɛi yeema, eyɛsu kona gila, anzai é fuluai, é naa ɟoozunɛɛ vai ɟɛ.

⁶ A mina wo-zeijnɔɔɔi ná-molo ziga ɔodai ta etei ti felegɔ zefɛ vɔɔma ga kpɔunma. A mina vɔɔ ɔite etei ɔula zea, mazɔɔ wa naa ɔena, keɛve eɔe wa zenvui ɔula zea.

⁷ Ni wa zunui ta ɔaana, é nu vului ta unmaai wo-ɔeɔlɔinti Izelayele nuiti saama, é dɔ duɔlai zu, ɔaa é pɔdi, keni unma nui naa za. Wa faa ɔi ɔɔɔula ɔana ɔɔɔ zaama.

⁸ A dama ga gee zeeɔei, wo naa kpein so, wo zie la, nii zalaɔa ɔula nui Leevi nuiti ti wo ɔalasu da. Wa devei naati so, wo zie ga tiye, nii gè feeni ti ya.

⁹ A ɔize naa zu, nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI keeni ga Miliyame, wo ɔeai ma siei wosu, wo ɔulaai ma Ezipete yooi va.

¹⁰ Wa kuyei vɛena wo-zeijnɔɔɔi ma, à mina le ná-pɛlei wu, wo va ma ɔunma ani zefɛ,

¹¹ wa kuye zo nui maabɔun eteave, é va ga ná-kpɔunma anii wo vɔ eteave.

¹² Ni bala nui ve, é ná-seɔe wolai veai wo ya ga kpɔunmai, aisa wo va la, keni wo ná-kpɔunma anii ɔaaɔale ma, wo fe zea.

¹³ A mina ɔe tevesu pɔ pa, foloi a ɔena daa, naa ɔa a ke a ɔena laa, é pɛe ɔɔɔ ma, é tuya loo wo ve. ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa naama vai leve wo ve ga telebodai.

¹⁴ A mina tooma vaa ɔe ga zeapaka nui, ɔaa maanɔɔ nui, wo va ná-folo wotii ma zalai ɔologolo, é ɔeni ga Izelayele nu, ɔaa seikɔɔma nui nii é zeini wo zaama, wa-yooi zu.

¹⁵ Keni wo salai ve zea, folo-o-folo aisa foloi va da, mazɔɔ toɔa ga zeapaka nui, kpalave ga zalai zɔɔ fai. Ni naa laade, toɔa kpee loo ɔɔɔɔ GALAGI woizu wo laalɔɔma, ma ɔtoi ɔa la wo unma.

¹⁶ Nu la doun keeɔeiti paa ti-lɔinti ta-ɔoto ɔeai vaa zu, nu la dointi paa ti zɔɔ nuiti ta-ɔoto ɔeai vaa zu. Eɛe gilagilagi ɔa za tɔ ɔɔɔi ná-kotoi vaa zu, nii é keai.

¹⁷ A mina tukpɔɔaaleve ga zeelɔɔɔzu, wo va seikɔɔma nui lɔ, ɔaa podoin. A mina poanzai ná-seɔei zo ga kpɔunma.

¹⁸ A ɔize su ga wo ɔeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI wo unmɔni. Naa ɔa é kea, gè devei nii veezu ga wo zie la.

¹⁹ Siɛgi zu wo moloi levezu la wa-ɔalagave, wa yeemana molo ɔili ta ma kpalagi zu, à mina ɔale ma, wo va seɔe. A ze ná. Toɔa ye ná seikɔɔma nuiti ɔe, ta podointi, ta poanzaiti, naa ɔa a ke ɔɔɔɔ GALAGI tuya loo wo ve, fai kpein su wo keezu.

²⁰ Wa wolive wului ma waai loɔana ga, à mina zie vɔgi zu, niiti ti yeɔai ma bekegiti ga, naati ta ɔe ga seikɔɔma nuiti tɔnɔ, ta podointi, ta poanzaiti.

²¹ Zenɔ ɔana, siɛgi zu wo leezɛinti kulazu la, à mina ɔale ma vɔgi zu, wo va ma ɔpɔgi mɔtaiti kula, niiti ti yeɔai ma bekegiti ba, naa ɔa ɔe ga seikɔɔma nuiti tɔnɔ, ta podointi, ta poanzaiti.

²² A ɔize su ga wo ɔeni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Naa ɔa é ba, gè devei nii veezu wo ya, ga wo so, wo zie la.

25

¹ Kpɔe a ɔena zunu felegɔiti zɔɔzu, ta li tukpɔɔaalevezuve, zɔi peai, faa la ɔea naa va, sɔba nui veelala.

² Ni maanɛve ga é loɔa, tukpɔɔaaleve nui ɔa pɛe zooi ma, é doɔa pee nui ɔaazu ga kpakɔ ɔe tieɔi, nii soloogai ná-faa ɔologologi ma.

³ Kele é la loɔaa, é va buɔe kpakɔ ɔe vuunaanigɔi (40) maazu, ti va ye doɔazu, ti va poova ma gola, wo va wo-ɔeɔlɔin ɔaazu unfe seɔe.

⁴ A mina nikelɛ laave ɔili, a ɔena moloi ɔaaliaga.

*Poanza zeɪ vai,
nii ɛ la de doun zɔlɔni*

⁵ Gɛɛɛɛlointi ta zeina ada ɟila, gilagi za, ɛ la doun zunu yɛni, nii saai, naa anzai la ɟula kooi va, ɛ va zeɪ nu ɟili be, keɛ keɛɛɛloin ɟa vile polu, ɛ sei ga anza, ɛ keɛɛɛloin vai laazeeli.

⁶ Doun zunu mɔungi anzanui naa sɔlɔsu, toɟa leve ga keɛɛɛloin saai naa nɔ-doun zunui, naa ɟa a ke daaseigi naa mina loo ya Izelayele nuiti saama.

⁷ Ni wɔin la zunui naa ma ga ɛ va nimɔɟɔi zeɪ, anzanui ɟa li taa ɟundiɟiiti pɔ be taa zigɪdave, ɛ ɟe ti ma: «Nimɔɟɔi ɟeleve ga ɛ mina keɛɛɛloin laaseigi ye Izelayele nuiti saama, ɛ la pɔ ɛ va sɛi, nɛi gɛ ga nimɔɟɔi.»

⁸ Taa ɟundiɟiiti ta toli, ti bɔe pɔ. Ni a lona kpaan, ɛ ɟe: «Gɛ la pɔ gɛ va seɟe,»

⁹ nimɔɟɔi ɟa maabuɟa ba taa ɟundiɟiiti gaazu, ɛ naa nɔ-savalagi ɟula kɔɟɔ va, ɛ laadeɪ vu gaazu. Toɟa bo, ɛ woɟula la, ɛ ɟe: «Zunui nii ɛ la pɔ ga keɛɛɛloin nɔ-peɪi ɟaa va lɔ, naama nui ɟa ɟe ga nii ɟeveɪi.»

¹⁰ Daaseigi ɟa veɛ ba Izelayele nuiti saama ga: «Zunui nii kɔɟɔa zavalagi ɟulaai kɔɟɔa, naa nɔ-peɪi.»

Nɛpi lɔgi

¹¹ Siɛgi zu zunu felegɔiti ti nɛpii ɟɔɔzu la, ni gilagi anzai a maabuɟana ti va, ɛ ɟe ɛ sinigi ɟula zɔi ya, naa be doɟazu, anzanui naa a yeemaalena, ɛ zunui zo tuɟɔ,

¹² wa zeeɪ leve ba. A mina maawɔinɟa.

Zɛɛ ɟɔɟɔganii

¹³ Kilo ɟɔtui ma zii felegɔ mina ɟe wo ya wa-bɔlɔi zu, gilagi wui, zɔi wuɲɛgi veɟa.

¹⁴ Kɔɟɔganii ma zii felegɔ mina ɟe wo ya wa-veɪi wu, gilagi wola wɔlɔ, zɔi wola lɔi.

¹⁵ Kilo ɟɔtui ta kɔɟɔganii, niiti ta ɟe wo ya, keɪni ti zɔle, ti zoloo su kpein nɔ, naa ɟa a ke wo-zii zuɟooza naama yooi zu, nii Gɔoɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve.

¹⁶ Mazɔlɔɔ nu nɔpe ɛ ziezɔ ɟana, nu nɔpe ɛ yaava vai naa ɟeezu, naa maayo ge la Gɔoɟɔ GALAGI wa-GALAGI ve.

Amaleke nuiti ta-vai

¹⁷ A ɟize su veɪi Amaleke nuiti ti wo zoni da peɪi zu, wo ɟulazuve Ezipete yooi zu,

¹⁸ veɪi ti vilɛni la wo volu, ti voluzu nuiti so, fike la ɟɛni wo zu, wo bɔlɔi, tɔzeɪ ti la ɟɛni luazu GALA ba.

¹⁹ Siɛgi zu Gɔoɟɔ GALAGI wa-GALAGI dooɟɔ feezu la wo ve, ɛ wo ɟula wo zili nuiti zea, ti wo-maaɟoolii zu, zooi naa zu ɛ feezu wo ve ga wɔnɔ, à Amaleke nuiti ma zuwu ɟaaleve geɟɔlɔgi wu, ti-laaseigi bale, ta-ɟisiei nɛɛɛ. A mina yeema naa ma pa, wo ke.

26

*Minazeɟe zooi zu
wulu waa mɔungiti*

¹ Siɛgi zu wo zeelizu la naama yooi zu, nii Gɔoɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wɔnɔ, siɛgi zu wo seɟezu la, wo zeɪ nɔ,

² wo ɟilagilagi ɟa ta zeɟe zooi ma lɔnɔ mɔungi va, ɛ vaazu sɔlɔsu zooi naa zu, nii Gɔoɟɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya, toɟa ti vu kpɔlɔgi zu, ɛ li ve Gɔoɟɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu nɔ va ga daaseigi ɟe nɔ.

³ Toḡa li, é zalaḡa ḡula nui ḡa, nii é botii zu naama ziegi zu, é ḡe ma: «Nà dæezu za ga Ḣooḡo GALAGI da-ḢALAGI ga gè la zooi naa zu, nii Ḣooḡo GALAGI ḡonani ade-memewolani be ná-faa zu, ga é fe de ve.»

⁴ Zalaḡa ḡula nui ḡa kpòlògi ḡula zea, é sei Ḣooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuve ḡakalave.

⁵ Zunui ḡa bœ Ḣooḡo GALAGI ná-GALAGI ḡaazu, é ḡe: «Kèwola ḡeni ga Alame nui, siezie nu, é yeini Ezipete yooi zu ga nu bulu ko nò, é zei ná, ti ḡe ga zii wola ná, ti zebè, ti wola moin.

⁶ Kèlè Ezipete nuiti ti gi zopele ḡouni, ti gi wainzeḡe, ti gi lò duola baa golai zu.

⁷ Názu ḡa gi kpee looni la Ḣooḡo GALAGI woizu, gi-memewolani ta-ḢALAGI. E gi bala gooiti menini, é gá-maawoin ḡa, ta gá-bòlò, ta gá-voluḡulai,

⁸ é gi ḡulani Ezipete va ga ná-zeeḡaabaai, naa ḡeni ga kiteve vaa wola Ezipete nuiti be, ta poogiti, ta laavòò vaiti.

⁹ Naa volu, é loni gi luḡò, é va ga giye niima yooi zu, é zooi nii ve gi ve ga faanæ, ve nòni ta kòin ḡulò voovaai ná.

¹⁰ Naa ḡa é ba, ee, Ḣooḡo GALAGI, gè vaa è vò za ga zooi ná-tòno mounḡiti, zooi nii è fea bè.» Naa voluma, toḡa kpòlògi zei Ḣooḡo GALAGI ná-GALAGI ḡakala, é nòkò bu.

¹¹ Naa volu, wa ḡoozunæ, wa Leevi nuiti, ta seikòḡoma nuiti ti wo zaama, ani vagaiti kpein su, nii Ḣooḡo GALAGI wa-ḢALAGI fea wo ve, wa wa-veleyeḡeiti.

Kona savagò vuusieiti

¹² Siegi zu wo besu la ga wo zòlò ganiiti kpein ma vuusiei zeḡe ba, konagi zavasiei ma, puusie ḡonagi ma, wa feena Leevi nuiti zea, ta seikòḡoma nuiti ti wo zaama, ta podointi, ta poanzaiti, ti ani zòlò, ti mi, ti yiḡo, ve wo zeini ná,

¹³ naazu, wa nii wo Ḣooḡo GALAGI wa-ḢALAGI ḡaazu, wo ḡe ma: «Nii kpein é ga dònò nà-pelei wu, gè naa ḡula ná, gè fe Leevi nuiti zea, ta seikòḡoma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti, é zoloo deveiti kpein ma, è feeni zèa. Gè la da-leveiti taḡila kpala koloḡoloni, baa gè va yeema ta ma.

¹⁴ Gè la puusiei nii ta zefeni ba, gè va mi saa wòlò wo faa zu, gè la ta zefeni ba, siegi zu kòzòa ḡeni de la, gè la ta veeni ḡòve ya. Gè Ḣooḡo GALAGI ná-GALAGI wooi zogæ, gè zie ga da-leveiti kpein, è ti veeni zèa.

¹⁵ Ye geezuvæ, è ḡaazulo è-zeizu ḡadegai va, geeḡòlògi unḡave, tuya loo da-nubuseiti be, Izelayele nuiti, ta zooi nii è feai gi ve, eḡevelei è ma ḡonai woni la gi-memewolani be, zooi ve nòni ta kòin ḡulò voovaai ná.»

Minazeḡe goo ḡaabelagi

¹⁶ Za, Ḣooḡo GALAGI wa-ḢALAGI ḡa bœzu wo vò, ga wo ná-deveiti so, ta ná-tògiti. Wa ḡolo ti ve, wo ti zo ga yiimave pe, ta wo-yenvui pe.

¹⁷ Wo minazeḡea za Ḣooḡo GALAGI ve, ga toḡa ḡe ga wa-ḢALAGI, ta wa zie ga pelei naa, nii é dæa ga woye, wo ziima vaiti kè, wo ḡolo ná-deveiti ta ná-tògiti be, wo woilo gooi ma.

¹⁸ Ḣooḡo GALAGI letemazu, é minazeḡea wo ve za, ga wa ḡe be ga nubuseiti ti wola vizògai, niiti ti ḡolozu ná-deveiti be.

¹⁹ Ungo, Ḣooḡo GALAGI wa-ḢALAGI ḡa pò wo yeeleve ziiti pe ba, é ti betæai, wo lebiyai zòlò, wo-lòḡò ḡula, wo-losuve wòlò, wo ḡe ga nubuseiti ti ḡadegai be, eḡevelei é boni la.

MINAZEGE NIINE VAI

27

(27:1--28:68)

Tɔgi zɛvɛ vai

¹ Nubuseiti ta-ɣɛwolaiti ti vilɛni Moize volu, ɛ tɔgi veeni Izelayɛle nuiti zea, ɛ ɣɛ ti ma: Wa deveiti kpein so, nii gɛ feezu wo ya za.

² Foloji wa Zuludɛn budɛ la, wo lɔ zooi naa zu, nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo vɛ, wa kɔtu baazagi ma zifigi ɣaale ba, wo kobegi zie ma.

³ Wa zie wolai budɛna, wo tɔ gooi kpein sɛvɛ kɔtui naati ma. Wa lɔ ɣana naama yooi zu, nii Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feezu wo vɛ, vɛ nɔnɔi ta kɔin gulɔi vooɔaai nɔ, eɣɛvelei Ɔɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-ƆALAGI minazeɣeni la wo vɛ.

⁴ Wa Zuludɛn budɛna, wa kɔtu zifigi lo Eɓale gizei ma, eɣɛvelei gɛ ma levei veezu la wo ya za, wo kobegi zie ti ma.

⁵ Naama adavɛ nɔ ɣa wo zalaɣa ɣulazuvɛ losu nɔ Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI vɛ, ga kɔtuiti, nii kɔlu ani la de vɔɔɔuni ba.

⁶ A mina Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI nɔ-zalaɣa ɣulazuvɛ lo ga kɔtu zaɣaai. Wa gala zalaɣaiti kula bɛ naama zalaɣa ɣulazuvɛ.

⁷ Wa ziilei zalaɣaiti kula, wo naa mi nɔvɛ nɔ, wo ɣoozunɛ Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣaazu.

⁸ Wa niima lɔ gooitɛ kpein sɛvɛ kɔtu zifigi ma ga pagɔ, nu ɔa zoo ɛ kala ga pagɔ.

⁹ Naa voluma, zalaɣa ɣula nui Leevi nuiti ti vilɛni Moize volu, ɛ ɓɛni mɔnɔ Izelayɛle nuiti kpein pɔ, ɛ ɣɛ ti ma: Izelayɛle nubuseiti, a maagɛ kpɔ, wo woilo! Za, wo ɣɛa ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI nɔ-nubuseiti.

¹⁰ A ɣolo deɣɛmu Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI laawooi vɛ. A nɔ-deveiti so kpaan, ta nɔ-tɔgiti gɛ ti veezu wo ya za.

¹¹ Naama volo nɔ ɣa Moize niima levei veeni la nubuseiti zea, ɛ ɣɛ ti ma:

¹² Siɛgi zu wo Zuludɛn budɛzu la, Simiyɔn nɔ-bolodamaiti, ta Leevi nɔnɔiti, ta Zuda nɔnɔiti, ta Isakaal nɔnɔiti, ta Zozɛfe nɔnɔiti, ta Benzamɛn nɔnɔiti, ta lo Galizime gizei ma, ti tuyai loo nubuseiti bɛ.

¹³ Luɓɛn nɔ-bolodamaiti, ta Gade nɔnɔiti, ta Aseɛl nɔnɔiti, ta Zaɓulɔn nɔnɔiti, ta Dan nɔnɔiti, ta Nɛfetali nɔnɔiti, ta lo Eɓale gizei ma, ti foovooi loo.

Foovooiti

¹⁴ Leevi nuiti ta kpɔɛi zeɣɛ, ti bo Izelayɛle nuiti ma ga woo wola, ti ɣɛ ma:

¹⁵ «Foovoo nu ɣa ga nui naa, nii ɛ kɔɔɔɔ ganigi ta ɓɛɛzu, ɛ pɔnɛ, ɓaa ɛ vololibai ɓɛɛzu ga kɔlu ɣaawuungai, ga ɛ to ada maalɔɔɔuai ta zu, naa ɣɛɣala ani ɓɛɛaiti, maayo ge la Ɔɔɔɔɔ GALAGI vɛ.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

¹⁶ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi ɛ ɓaaɣulazu keɛɣɛ ta dee ma.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

¹⁷ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi ɛ ti ɣwɛpelemavɛ ma ɣɔtui zeɣɛzu daazu ta seijɔɔɔi, ɛ ta vili vɔ pelei zu.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

¹⁸ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi a gaazuɣole nui ɣaka.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

¹⁹ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi ɛ tukpɔɣaalevɛ vai maavesu seikɔɣoma nui laalɔɣoma, ɓaa podoin, ɓaa poanzai.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

²⁰ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi a la ga keɛɣɛ anzai ta, mazɔlɔ ɛ ɓaaɣula keɛɣɛ ma.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

²¹ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi a la ga suai ma zii nɔpɛ.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

²² «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi a la ga baazeelai, keɛɣɛ nɔ-doun anzanui, ɓaa dee nɔ-doun anzanui.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

²³ «Foovoo nu ɣa ga naa, zɔi a la ga mɔɛin.» Nubusei kpein ka ɣɛ ma: «Amina!»

²⁴ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi ɛ seɪnɔɔɔi vaazu dɔɔɔɔzuzɔ.» Nuɔusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²⁵ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi a lobɛani zo, ga ɛ sɔbalala nui vaa.» Nuɔusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

²⁶ «Foovoo nu ɔa ga naa, zɔi nɔpe ɛ la ɔe unfema veeni tɔ gooi niiti be, ɛ ti zo yɔɔɔe, ɛ la zieni ga tiye.» Nuɔusei kpein ka ɔe ma: «Amina!»

28

Tuya loo vaiti

(Leevi Nuiti 26:3-13;

Tɔ Sɛvɛi Vɛlesɛi 7:12-24)

¹ Ni wa ɔolona ga pagɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ve, wo nɔ-deveiti so, wo zie ga tiye, niiti gɛ ti veezu wo ya za, ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa wo ɔe ga ma mɔungɪ, wo wɔɔɔ ziiiti kpein ba eteai zu.

² Ni wa ɔolona ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ve, wele tuyaiti ba, ɛ vaazu ti loozu wo ve:

³ Toɔa tuya loo wo ve taazuve, ta balaɔai zu.

⁴ Toɔa tuya loo wo ve, ɛ doun mɔinmɔin fe wo ya, ɛ daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔa, ɛ wa-nikeiti gaawɔɔɔ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti.

⁵ Toɔa tuya loo wa-bɔɔɔgiti ta wa-ɔaɔa liɔiiti ma.

⁶ Toɔa tuya loo wo ve, wa ɔena lia, ta wa ɔena vaa.

⁷ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo zili nuiti suvaza, ta vaana laalezu wo wu. Ta zie ga pele ɔila nɔ, ta ɔena vaa wo laalɔɔma, kele ta vela wo va, ti li ga pele lɔfela.

⁸ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa tuya loo wo ve, ɛ molo ɔotaiti daave, wo bɔɔɔ zɔɔɔ wo yeavai pe su. Ungo, ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ɔa tuya loo wo ve zoi naa zu, nii ɛ feezu wo ve.

⁹ Ni wa ɔolona ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI nɔ-deveiti be, wo zie ga pelei naati, ɛ ti lea ga woye, toɔa wo ɔe ga nɔ-nuɔuseiti ti nadeɔai be, eɔe velei ɛ minazegeni la.

¹⁰ Eteai zu nuɔuseiti kpein ta ka ga ɔɔɔɔɔ GALAGI laaseigi ɔa wosu wo ve. Ta unfema ve wo ve.

¹¹ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa ani vaɔi kpein gaavɔni wo ve, zoi naa zu, nii ɛ minazegɛa, ɛ ɔona ma vaa zu wo-mɛmɛwolani be, ga ɛ fe wo ya: toɔa doun mɔinmɔin fe wo ya, wa-loganiiti ti buɔu, ti mɔin, ɛ daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔa.

¹² ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa nɔ-naavolo makesu vaɔi laalao wo ve, geezuve, ɛ tonai vu wa-yooi zu ma yeedegalai ma, ɛ tuya loo botii kpein ma, nii wo-yeei keezu. Wa kuyei ve zou mɔinmɔin ma, kele wa bɔɔɔi wo beɔe la ɔea ba ga wo kuye zeɔe.

¹³ ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa tosu mɔungɪ ve wo ya ziiiti kpein saama, wo la ɔea ga ma ɔaabela. Wa ye loni velelavɛ nɔ, wo la yeida bu, ni nɔ wa woilosu ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI nɔ-deveiti ma, gɛ ti veezu wo ya za, wo ɔolo ti ve, wo zie ga tiye,

¹⁴ wo mina zeɔe gila kpala ba, devei nii kpein gɛ feai wo ya za, wo mina ɔili gala kiligiti ba, wo va ti lebi.

Foovooi taɔiligaa

(Leevi Nuiti 26:14-46)

¹⁵ Kele ni wo la ɔe ɔoloni ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI ve, ni wo la ɔaabaani, wo va nɔ-deveiti ta nɔ-tɔgiti so, wo va zie ga tiye, niiti gɛ ti veezu wo ya za, wele foovooiti ba, ti vaazu zeelizu wo ma:

¹⁶ Toɔa wo ɔoto taazuve, ta balaɔai zu.

17 Toɣa wa-bɔɔɔgiti ta wa-ɔaɣa liɣiiti koto.

18 Toɣa wo ɣoto, ɛ la doun mɔinmɔin fea wo ya, ɛ va daamianigi ve wo ya ga bɔɔɔa, ɛ va wa-nikeiti gaawɔɔɔ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti.

19 Toɣa wo ɣoto, wa ɣena lia, ta wa ɣena vaa.

20 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa yeebe maanɔɔɔi va, ɛ va wo laalɔɔɔma, ta faazupui, ta wo ɣologɔlo fai, fai kpein su wa ɣe keɛzu, eyɛsu wo ɣologɔlo metu, su la ɣooza wo jeeɛ, tɔɔzei wo ɣeɛa ba, wo faa jɔiti ke.

21 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa ɔɔɔ zeebeɛi ɣili wo va, nii a wo-ma zuwu ɣaaleve zoi naa zu, nii wo vaazu sɔɔɔsu ga wɔnɔ.

22 Toɣa wo ɔɔɔ ga kɔɔ kolegi, kɔɔkpadimai, ta kpɔɔɔɔɔɔɔ ma zii pɛ. Toɣa fɔɔɔɔɔi vili wa-balagiti su, ta siinziin ganigiti ta-zeebeɛiti. Naama maanɔɔɔiti kpein ta vile wo volu, eyɛsu wo undaavili.

23 Geeɣɔɔɔɔ ɛ wo maazuve, naa ɣa ɔaa eɣe kɔlu ɔɔɔi, zoi wo ma, naa ɔaa eɣe kɔlui.

24 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa fufiligi ta jaɣaegi leve wa-yooi zu tonai vɔtogi zu, naati ka ta ɣe vuuzu wo ma, ti zeɣe geezuve, eyɛsu wo-ma zuwu ɣaaleve.

25 Toɣa va bu, wo ɔize wo zili nuiti ba, ni wa ziɛna ga pele ɣila nɔ, wo ɔa li ti laalɔɔɔma, pele lɔfela ɣa wa vela la ti va. Fai niiti ta ɣe zeelizu wo ma, naati ta eteai ma masadaiti kpein maalua.

26 Wo-ma vɔomaiti ta ɣe ga wɔniiti ta ɔɔɔ zuaiti daamianigi, nu nɔpe ge la vaa, ɛ va ti jiiiki wo maazu.

27 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa divologi lo wo va, eɣevelei ɛ ɣeni la ga Ezipete nuiti, ta puzɛɣulagi, ta ɔɔɔɔi, ta maabelegi niiti ti la zalea.

28 Toɣa titi seebeɛi vili wo ma, ta gaazuɣolei, ta ɣimalalalai,

29 wo ɔa yeeveɛ mɛmɛ foloi, eɣevelei gaazuɣolei nuiti ta ɔa ke la kpidii zu. Wo-ɣɛɛvai tanɔpe su la ɔeɛa. Yeenɔpe, keni nɔ nuiti ti ɔa loo wo ma, ti wo yeaɔale, nu nɔpe ge la ɔɔga wo va, ɛ va wo maalobo.

30 Ni zunui ta a anzalopo maazona, zunui taɣili ka naa ɔea. Nui ta a peɛ lona, taɣili ka a zeɛ naa wu. Nui ta a kpele levena, tɔ ɔɔɔi la ma waai ta mia.

31 Ta wa-nikeiti paa wo ɣaazu, keɛ wo la ma zuai tanɔpe mia. Ta wa-zoovalegiti unma wo ɣaazu, wo la sɔɔɔga volu jeeɛɛin. Wo zili nuiti ta wa-vaalagiti ta wa-woliiti kula wo ya, nu nɔpe ge la ɔɔga wo va.

32 Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta lɔ zii ɣiligiti zeezu, wa ɣe naa ɣaazu, ti wɔin ɔa wo zo, keɛ wo la zooga wo va faa nɔpe ke.

33 Zii wo la kwɛɛ, naa ɣa a wa-yooi ma lɔnɔgi mi, ta botii kpein wo keɛzu, naama lɔnɔgiti, nuiti ta ɣe nɔ loozu wo ma ɣɔ, ti ɔa wo ɣologɔlo.

34 Naama vaiti ta ɣena ɣea wo ɣaazu, wo ɔa ti ɣa, wo-ɣigi ɣa ɣula wo ya.

35 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa divologi lo wo-jiibiiti ba, ta wo-balaiti, toɣa lo wo-busei kpein ba, ɛ zo wo-ɣɔɣɔave, ɛ le wɔungi zu, nii ɛ la ɣeɣeɣa eyɛsu pɛ.

36 Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣa wo lɔ duɔlai zu, wa wa-masagi wa sei ɔɔɔ unda, wo li zii ta zaama, nii wa-o, wo-mɛmɛwolani-yo, wo la ɣeni kwɛɛ jeeɛɛin. Wa lɔ gala kiligiti ɔɔbi vai zu, niiti ti ga guluiti, ta kɔtuiti.

37 Nuɔuseiti kpein Ɔɔɔɔɔ GALAGI a li ga woye ti vɔ be, wa-vai ɣa ti laavɔ, wo ɣe ti ve ga faalaalii, ti ɔa jeeɣula wo zu.

38 Wa ani zuwu mɔinmɔin faza wa-balagi zu, keɛ tago nɔ ɣa wa sɔɔɔ, mazɔɔ kotogiti ta ti pɛ kologɔlo.

39 Wa leezen beleiti teve, wo boti ɣe ti zu, keɛ wo la ɔɔ zɔɔɔga ba, wo va kpɔle, wo la ma waa ɣila kpala sɔɔɔga, wo va kula, mazɔɔ belekpelegiti ta ti pɛ mi.

⁴⁰ Wolive wului ɔa ɔe wa-yooi ɔa nɔ pɛ, keɛ wo la gulɔ zɔlɔɔga ma waai va ga mɔinda, anɛɛ nii wa ɔe siɛzu bɔɔɔ ma, mazɔlɔɔ wa-wolive ma vuai ɔa a ɔe vuuzu ya.

⁴¹ Wa doun zunuiti ta doun anzanuiti sɔlɔɔ, keɛ ti la ɔea ga wɔnɔ, mazɔlɔɔ ta ti lɔ duɔlai zu.

⁴² Kotogiti ta wa-wuluiti kpein gaami, ta zoi ɔaa lufaiti.

⁴³ Seikɔɔma nuiti ta ɔe wo zaama, ti-losuve ɔa li ga wɔlɔa wɔnɔi va, wɔun wa ye nɔ yeizu bu ɔɔ.

⁴⁴ Tiya ɔa ta ɔe kuyei vɛɛzu wo ma, keɛ wɔun wo la ani nɔpɛ sɔlɔɔga, wo va kuye vɛɛ ti ma. Ta ɔe wo luɔɔ, wo ɔe ga ti volu vɛlei.

⁴⁵ Naama voovooi kpein ka la wo unma, ɛ vɛlɛ wo volu, ɛ wo zo, eyesu wo-ma zuwu ɔaaleve, tɔɔzei wo la ɔolozu ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI vɛ, wo va nɔ-deveiti so, ta nɔ-tɔgiti, niiti ɛ ti veeni wo ya.

⁴⁶ Ta ɔe wo vɛ wa wo-mavofodaiti ga poogiti ta maaɔɛɛ vaiti, wa ɔisɔlɔɔ ga ti maavele.

⁴⁷ Tɔɔzei wo la botii ɔɛeni ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI vɛ ga koozunɛɛi, wo-yiimave va zɔle, siɛgi zu anii pɛ ge ɔea vuuvani la wo ya,

⁴⁸ wo zili nuiti ɔɔɔɔ GALAGI ti levesu wo laalɔɔɔma, wa botii ɔe ti yeezu, pului zaama, ta kpɔle wɔin, wo ɔe sege vɛɛloɔi zu, wo vala anii kpein ma, unbawului nii ɛ ga kɔlu gelei, naa ɔa ta pili wo ɔɔba, eyesu wo-ma zuwu ɔaaleve.

⁴⁹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa va ga zii ta wo laalɔɔɔma, ɛ zege ɔoozama, zou bela ga, nii wo la daawooi mɛnisu, toɔa loo wo ma, ege koɔɛi a ɔe loozu nɔ-daamianigi ma.

⁵⁰ Toɔa ɔe ga zii nɔ, zunuiti ti su, ti ɔaazumaavɔai, ti la unfema vea keɛwola vɔlɔ vɛ, ti la doungo maawɔingaa.

⁵¹ Ta wa-loganiiti mi, ta wa-yooi va lɔnɔgiti, eyesu ti wo-ma zuwu ɔaaleve. Wa za ga pului, mazɔlɔɔ ti la molo yeɔa wo ya, ɔaa dɔɔi, ɔaa gulɔi, ɔaa nɛkɛiti, ɔaa baalagiti, ɔaa boliiti, eyesu ti wo pɛ wo undaavili.

⁵² Ta wa-laaiti sei keɛ su, eyesu siɔi gaagoozagiti wo ɔiɔi ti va, naati ti loo bu, wa-yooi zu nɔ pɛ, ta wa-laaiti kpein sei keɛ su zoi zu nɔ pɛ, nii ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI feezu wo vɛ.

⁵³ Siɛgi pɛ daawu wo zeidai la keɛ su, wo zili nuiti ta ye ɔɔizu wo la, eyesu voluɔulɔi naa zu, wo da wo-lointi mi, ungo, wa wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ma zuaiti mi, niiti ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI vaazu ti veezu wo vɛ.

⁵⁴ Zunui nii nɔ-fai wola ɔaanɛai wo zaama, naa ɔa weɛ keɛɔɔloin va ga nɔuda, ta nɛɛɛ anzai, ta doin niiti ta ye de zea,

⁵⁵ ga ɛ mina nɔ-dointi ma zuai ta ve ti tanɔpɛ zea, make fai zu be ga tɔ ɔɔɔi nɔ-daamianigi, mazɔlɔɔ ani nɔpɛ ge la mɔ zea, tɔɔzei voluɔulɔi va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein sei vai va keɛ su.

⁵⁶ Anzanui nii nɔ-fai wola ɔaanɛai wo zaama, ɛ la ɔɛni zoosu ɛ va ɔɔɔɔave vɛɛ zou nakai ma, naa ɔa ɔaazu nɔi lo nɛɛɛ zinigi va, ta nɔ-doun zunui, ta nɔ-doun anzanui,

⁵⁷ mazɔlɔɔ toɔa wɔin ga ɛ doun nɛgi ta doun laɔagi mi dɔɔɔfuzu, nii ɛ sɔlɔɔgai, wɔin galui leveai nɔ feya, tɔɔzei voluɔulɔi va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein maalati fai.

⁵⁸ Ni wo la tɔ gooi tɛiti kpein soni, ti sɛvɛi zu, wo va zie ga tiye, wo va naa lɛbi, nii lɛbiyai be, maayikiai, ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI,

⁵⁹ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa wo loɔa ga laavɔɔ vai, wa wo-mavofodaiti, ga dɔfɔ zeeɔɛiti taɔili wo ma, ta seeɔɛ nɔiti taɔili wo ma.

⁶⁰ Dɔfɔ zeeɔɛi kpein ɛ pɛɛni Ezipete nuiti ba, wo ɔɛni luazu ti va. Toɔa naa kpein pɛɛ wo va.

⁶¹ Naa voluma, toɔa va ga seebei ma zii pe ta dofoi niiti ti-laasei ge la woni to sevei nii zu, eyesu wo-ma zuwu gaaleve.

⁶² Wo mo'in va ga somidefai ti tiego, wo wola maa ga loi, toozei wo la g'loni Goofo GALAGI wa-GALAGI laawooi ve.

⁶³ Egevelei no e neeni la Goofo GALAGI ve ga e faaneei ge wo ve, wo wola mo'in, zeno gana a ne la be mono ga e wo undaavili, wo g'olog'olo, wo g'ula zooi naa va, nii wo vaazu loozu su, wo solo ga wono.

⁶⁴ Goofo GALAGI ga wo vaza eteai zu na pe, nu'buseti saama. Wa gala kiligiti debi, nii wa dofoi wo la geni kwee, baa wo-memewolani, galagiti ti ga gului, ta kotui.

⁶⁵ Zii naati saama, wo la gea gaane zu, wo la zeida ada, ve wa doogo solo na. Goofo GALAGI ga wo lo ziizooli zu, wo gaazu da zooli, ijotevei da boi wo la,

⁶⁶ gaa nape ge la gea wo lufo velei vaiti ba, wa ge dualuagi zu, kpidi ve folo va, kito ge la gea wo ve wa-eteai vaa zu.

⁶⁷ Sobui a zeelina, wo da ge: «Ee, ni k'okoi geni de!» K'okoi wo ge ma: «Ee, ni sobui geni de!» Toozei dualuagi maavele ma, nii wo soloosu wo-yiimave, ta naama vaiti maavele wa ge ti gaazu.

⁶⁸ Goofo GALAGI ga wo vile Ezipete velei ma, wo li keingiti su ga pelei naa, nii ge geni wo ma: «Wo la mo ka volu pe.» Miná, zinaa pe ta anzaa pe, wa dofo ve wo zili nuiti be, ga ti wo geya, wo ge ga du'iti. Kele, nu nape ge la wo geyaa.

MOIZE NA-KPOEZUGULA GAABELAGI

(28:69--30:20)

⁶⁹ Wele minazefi gooti ba Goofo GALAGI feeni Moize ya, naa geeni Izelayele na-faa ma Moabe yooi zu, e bo minazefi va, nii e boni ti ve Golebe gizei ma.

29

Faiti GALA ge ti geeni Izelayele nuiti be

¹ Moize Izelayele nuiti kpein tolini, e ge ti ma: Wo naa kpein kaani ga wa dofoi wo-gaazuve, nii Goofo GALAGI keeni Ezipete yooi zu, ga masagi Falag'on, ta na-botife nuiti kpein, ta na-zooi pe.

² Wo volugula vaa wolai gaani, nii e seini ti ma, wo geni ga zeelei poogiti ta maabele vaiti su, e ti geeni.

³ Kele zaafaza, Goofo GALAGI la kwee kigi veeni wo ve, baa wozaga gaazuve, baa faa meni goiyefei.

⁴ Toge wo lufo tevebai zu eyesu kona vuunaanigo (40), wa-zefi la zafani wo g'ba, wa-zavala ge la zafani wo g'ga.

⁵ Wo bedi la vileni bulu mii vaa va, baa doo bole vaa, anee gaazulati gani nape, naa ga a ke wo kwee ga na ga Goofo GALAGI, wa-GALAGI.

⁶ Ade zeelii ma adave tei, Gesebon masagi Sigon ta Basan masagi Woge, naati ti g'ulani, ti ade laagomi, ti kooi ve ade va, ade pile solo ni ti ma.

⁷ Ade ta-yooi zoni, de fe Lu'ben na-bolodaiti zea ga ton, ta Gade na-bolodaiti, naa ve Manasee na-bolodai gilazuve va.

⁸ A g'olo minazefi tei ma wo'iti be, wo zie ga tiye, naa ga a ke wo-geevaiti pe subete.

Minazefi ga ga sabelama vaa GALA gaazu

⁹ Wa za losu Goofo GALAGI wa-GALAGI gaazu, wo pe, bolodama gundig'iti, kewolaiti, ta kundig'iti, Izelayele zunuiti kpein,

¹⁰ wo-lointi, wo-anzaiti, ta seikɔɔɔma nuiti ti wo zaama wo-uuuzuve, ti gului levezu wo ve, ɔaa ti ziei zaɔazu wo ve.

¹¹ Wa za ve, ga wo lo minazefegi zu, nii Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI pɔ ɛ bo wo ve za, ga konaiti,

¹² naa ɔa a ke wo ɔe ga na-nubuseiti, tɔ ɔɔɔɔi ɔe ga wa-GALAGI, eɔevelei ɛ boni la wo ma, eɔevelei ɛ ma ɔonai woni la wo-memewolani be, Abalaame, ta Izaake, naa vee Zakabe va.

¹³ Wa ɔila nɔ laade, Gɔɔɔɔ GALAGI va ɔe niima minazefegi wosu wo ve, ga konaiti,

¹⁴ toɔa wosu wo ve, wɔiti wo loni za Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ɔaazu, ta zɔiti balaa ti ga de-mavofodaiti ti la de zɔlɔni.

Maɔee ɔa kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai va

¹⁵ Wo kwee velei ade ɔeni la Ezipete yooi zu, velei ade ziiti ta-yooiti maazuɔudeni la, ve wo ziɛni nɔ.

¹⁶ Wo kɔɔɔɔ gani ɔuɔuɔugiti kaani, ti ga gului, ta kɔtui, naa vee wali ɔaei va, ta zanugi.

¹⁷ Nu nɔpe ge mina ɔe wo zaama, zunu, ɔaa anzanu, ɔaa peleyeɔe, ɔaa bolodai ta, nii kigi a zeɔe za Gɔɔɔɔ GALAGI ada-GALAGI va, ɛ va li zii naati ta-ɔalagiti deɔizu. A lua, ga nu nɔpe ge mina ɔe wo zaama, eɔe gului nii ma zapei ga nu vaa ani, ɔaa ani wana.

¹⁸ Nu nɔpe ge mina ɔe wo zaama, niima ɔona woiti meniga volumna, ɛ va ɔɔɔ maamuse, ɛ va ɔe: «Fai pe ka zoloo nɔun be, anee ni nɔ vilesu kisu vaiti nɔ volu.» Ni zooi nii zeɔeai naa a maanɔɔi zɔlɔna, zɔi nii ɔai naa balaa ɔa ta zɔlɔ.

¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI la vaa bu, ɛ va maavaaye. Kee na-ziiɔaawanai ɔa zeeli ma zunui naa, na-ladalalai maavele ma, foovoo vaiti kpein ti zeveai niima zevei tei su, naati ta la unma, toɔa daaseigi ɔaava, ɛ kula eteai zu.

²⁰ Nii a ke maanɔɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa kpeteve Izelayele wolodamaiti kpein ba, eɔevelei minazefegi zu voovoo vaiti kpein seveai la, niima lo sevei zu.

Kɔɔɔɔ gani kɔɔ vai ma zalai

²¹ Wo-mavofodaiti ti vaazu, wo-loun zunuiti ti wuzefezu, wa zefena nɔ, ta weein ɛ vaazu, ɛ zeɔe zou ɔili su ɔoozama, ta zooi nii zu maanɔɔiiti kaana, ta seeɔeiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti veai ba,

²² zooi pe galaai ga timinigi, ta kpoloi, nu la zooga ɛ va ani nɔpe sin nɔ, ani nɔpe ge la vɔnɔ ga, tufa nɔpe ge la mɔ beɔea ga, ɛ ɔea ga faazupui ɔevele nii ɛ ɔeni Sɔɔme, ta Gɔmɔl, ta Adema, ta Sebɔyime, ve Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ ma vaiti supuni, na-ziiɔaawanai ta na-ziiɔulagi zu,

²³ ziiti kpein ta ɔe ma: «Leeni vaa zu Gɔɔɔɔ GALAGI niima yooi zogai ɔani? Leeni ɔa ɛ ga niima yiiɔaawana wolai?»

²⁴ Ta ti woogavote, ti ɔe ma: «Nii ɔeeve, tɔzei ti ɔeeve minazefegi va, nii ti-memewolani ta-GALAGI Gɔɔɔɔ GALAGI keeni ti yɔɔzu, ɛ ti ɔulaai ma Ezipete yooi zu.

²⁵ Tɔzei ti liive, ti gala kiligiti deɔi, ti nɔkɔ gala kiligiti bu, ti la ɔeni ti ɔwee kaipa, ɛ la veeni ti ya ga tɔnɔ.

²⁶ Naa ɔa ɛ kea, Gɔɔɔɔ GALAGI na-ziiɔaawanai va zooi nii laalɔɔma, ɛ va ga maanɔɔ vai kpein, nii seveai niima lo sevei zu.

²⁷ E ti loɔɔfulani ta-yooi zu ga na-ziiɔaawanai, ta na-ziiɔulagi, naa vee na-ziiɔmalevei va. E ti ɔe, ti li zou ɔili su, ve ti zeini nɔ de za.»

²⁸ Fai niiti ti lɔɔɖu'ai, Gɔɔɖɔ GALAGI da-GALAGI ɖa ɛ naati kwɛɛ. Kɛɛ niiti ti ɖulaai kɛɛma, naati ta ga aɔnɔ, da de-lointi eyɛsu ɖɔ, naa ɖa ɛ ga tɔgi nii zu woiti, nii maanɛai, de so, de zie la.

30

Galema volui GALA pɔ

¹ Wooi niiti gɛ ti wogai wo ma, tuyai ta foovooi, ta vaazu ɖɛɛzu. Ni wa ti zona volu ga niine wo-yiimave, nuɔuseiti saama, ve Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI vaazu wo ɔɛɛzu, wo vaza nati,

² ni wa ɖalena ma, wo va volu Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI vɔ, ni wa woilona gooi ma, wo ɖolo be ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe, wa wo-lointi, nii kpein nɔ gɛ feezu wo ya za,

³ naazu, Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI ɖa wo niine, ɛ wo maawɔingɔ, toɖa wo ɖaale ba, ɛ va ga woye, wo ɖula nuɔuseiti saama, ve wo ɖɛa vazani na.

⁴ Anɛɛ ni wa ɖɛ pela velei zu, zou bela ga, Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI ɖa li, ɛ wo ɖaizɛ nave, ɛ wo ɖaale ba,

⁵ ɛ va ga woye naama yooi zu, nii wo-mɛmɛwolani ti sɔlɔɔgai, wa seɖe ga wɔnɔ. Toɖa wo undaanɛ, ɛ wo mɔin, wo leve wo-mɛmɛwolani ba.

⁶ Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI ɖa wo valibo wo-yiimave, wa wo-mavofodaiti, naa ɖa a ke wo nɛɛ ve ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe, naazu, wa zenvui wo.

⁷ Foovoo vai niiti kpein gɛ ti zɛvɛai wo ve, naa ɖa zeeli wo zili nuiti ma, niiti ti wo maayoseɖezu, ti wo wɔinzeɖe.

⁸ Wɔun wa, wa ɖale ma, wo va tɔun pɔ volu, wo woilo gooi ma, wo na-deveiti kpein so, nii gɛ feezu wo ya za.

⁹ Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI ɖa undaanɛi ɖɛ wo ve, ɛ wo-ɖɛɛvaiti kpein suɔɛte, wo buɖu ga doun mɔinmɔin, wa-loganiiti gola ɖaawɔlɔ, daamianigi vooɔa wo ya. Mazɔlɔɔ Gɔɔɖɔ GALAGI ɖa wɔin ga wa-undaanɛi volu, eɖɛvelei ɛ wɔinni la ga wo-mɛmɛwolani ta-undaanɛi,

¹⁰ ni nɔ wa woilo gooi ma, wo ɖolo na-tɔgiti be, ta na-deveiti, niiti ti zɛvɛai tɔ sɛvɛi nii zu, siegi zu wo ɖalesu ma la, wo va pɔ, ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.

Tɔgi ɖa nu yiimave

¹¹ Deve gɛ feezu wo ya za, ɛ la baani, ɛ va buɔɛ wa-zɛbɛi maazu, baɔa maa va ɖooza wo va.

¹² E la geɖɔlɔgi zu, wa va ɖɛ ma: «Be ɖa a le geɖɔlɔgi zu gi ve, ɛ vaa la gi ve, ɛ va su vai wo gi ma, naa ɖa a ke, gi so, gi zie la?»

¹³ E la kpoloɔɔi volu velei, wa va ɖɛ ma: «Be ɖa a buɔɛ gi ve kpoloɔɔi volu velei, ɛ vaa la gi ve, ɛ su vai wo gi ma, naa ɖa a ke gi so, gi zie la?»

¹⁴ Wooi ɖa wo ɖoba nɔ, toɖa wo-laave, ta wo-yiimave, ga wo so, wo zie la.

Zenvui ta saai

¹⁵ A wele, za gɛ zenvui ta undaanɛi zeida wo luɖɔ, gɛ saai ta maanɔɖi balaa seida wo luɖɔ.

¹⁶ Deve gɛ feezu wo ya za, naa ɖa ɛ ga, wo Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI nɛɛ ve, wo zie ga pelei, nii ɛ dea ga woye, wo ɖolo na-deveiti be, ta na-tɔgiti, ta na-kala gooiti, naa ɖa a ke wo zenvui wo, wo mɔin, wo tuyai zɔlɔ Gɔɔɖɔ GALAGI ya, wa-GALAGI, naama yooi zu, ve wo liizu na, wo seɖe ga wɔnɔ.

¹⁷ Kɛɛ ni wo-ɖigi a zɛɖena tɔun ba, ni wo la keeni, wo va ɖolo be, wa ɔɔɖɔ yɛna na, wo da nɔkɔ gala kiligiti bu, wo da ti lebi,

¹⁸ na wo loozu ɖisu naa luɖɔ za ga wo undaa ɖa vili. Wo-zii zu la ɖooza naama yooi zu Zuluden volu velei, ve wo vaazu liizu na, wo seɖe ga wɔnɔ.

¹⁹ Gè geegɔlɔgi ta zooli zoga za ga zeelei wo laalɔɔma, ga wo yiimazege zenvui ta saai ti yɔɔzɔ, tuyai ta foovooi ti yɔɔzɔ. A yiimazege ga zenvui, naa ga a ke, wo zenvui wo, wa wo-mavofodaiti.

²⁰ A yiimazege ga wo Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo ɔolo toun be, wo ɔili ba ɔ, mazɔɔ toɔa é ga wo-yenvui, é wo-zii zuɔoozazu, wo va zeii zooli naa ga, nii é ma ɔona woni ga é fe wo-memewolani zea, Abalaame, ta Izaake, naa ve Zakabe va.

MOIZE NA-FALIMAI TA SAA VAI

31

(31:1--34:12)

¹ Moize bɔeni Izelayele nuiti kpein pɔ ɔani, é ɔe ti ma:

² «Niizu gè kona ungila puufelegɔ (120) zɔɔɔga, gè la mɔ zooga gè va lo wo luɔ. Gɔɔɔ GALAGI ɔeni mà, gè la Zuluden nii maazuɔudea.

³ Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔi ɔa lo wo luɔ. Zii naati ti zeini ná, toɔa naati kologolo wo luɔ, wo zoo wo ta-yooi zege ga wɔnɔ. Zozuwe ɔa é losu wo untuɔ, egevelei Gɔɔɔ GALAGI bogai la.

⁴ Gɔɔɔ GALAGI ɔa ti ɔologolo, egevelei é Amɔɔl masagiti kologoloni da, Sigon ta Wɔge ta ta-yooi.

⁵ Toɔa zobogi ve wo ve, wo vɔni zii naati ma, wa ti zo kpein nɔ, egevelei gè wo leveni la.

⁶ A yiilɔ, wo zebzege! A mina lua, ti mina wo zasubali, mazɔɔ Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI bɔɔi ɔa liizu wo volu, é la yeebega wo va, é la ɔlea wo va.»

Zozuwe vile fai Moize votogi zu

⁷ Naa volu, Moize Zozuwe lolini, é ɔe ma Izelayele nuiti kpein gaazu: «Yiilɔ, è zebzege, mazɔɔ da ɔa è leezu ga niima nubuseiti naama yooi zu, nii Gɔɔɔ GALAGI ma ɔona woni ti-memewolani be, é va fe ti ya. Da ɔa è vaazu liizu ga tiye, ti sege ga tɔnɔ.

⁸ Gɔɔɔ GALAGI bɔɔi ɔa lo è luɔ, toɔa ɔe è va, é la yeebega è va, é la ɔlea è va. Mina lua ani nɔpe ba, è zasu mina bali.»

Tò Sevei ɔala yeeɔɔɔalaiti

⁹ Moize niima lɔ gooitii kpein seveni, é kaliva zalaɔa ɔula nuiti ma, Leevi mavofodaiti, ti-losuve ɔeni ga ti da Gɔɔɔ GALAGI ná-minazege kesui zege, ta Izelayele ɔundigiti kpein.

¹⁰ E niima levei veeni ti ya, é ɔe ti ma: «Konagi lɔfelasiei ɔilagilagi kpein ma, kuye zuvaaye konagi laawu, kota vetii ma ziegi zu,

¹¹ siegi zu Izelayele nuiti kpein ti vaazu la, ti lo Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔakala, naama adave, ve é yeelosu ná va, wa tɔ gooi nii ɔala ná Izelayele nuiti kpein be.

¹² Wa nubuseiti kpein gaale ba, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, ta weeinti ti seikɔɔmai zu wo zaama, naa ɔa a ke ti pe ti tɔgi ɔala gooi meni, ti Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazuluabai maalé, ti niima lɔ gooitii kpein so, ti da zie la,

¹³ ti-lointi balaa, niiti ti la kwee, naati ta meni, ti Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ɔaazuluabai maalé, yeenape, wo-zii ma voloi pe su, naama yooi zu wo vaazu segezu ga wɔnɔ, wo Zuluden buɔa voluma.»

*Izelayele nuiti ta ɔe ga
woovalada nuiti*

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Moize ma: «Wele, è-zii ɔaabelazuve maabuɔa. Ua ga Zozuwe, wo lo GALA daaɔomi seɔe velei wu, miná ɔa gè nà-deveiti feezu zea ná.» Moize ta Aalɔn ti liini, ti lo GALA daaɔomi seɔe velei wu.

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛlani keɛma ti ve miná, tonaɔiingi zu, é lo GALA daaɔomi seɔe velei laave.

¹⁶ E bɔeni Moize vɔ, é ɔe ma: «Wele, nágo ve na, è li è-memewolani pɔ, ti zaai. E zaa voluma, niima nuɔuseiti ta vaazu koloɔologi ɔeezu ta gala kiligiti, naama yooi zu, ve ti vaazu liizu ná. Ta ɔele bà, ti minazegegi ɔoloɔolo, nii gè keeni ti ve.

¹⁷ Naa maavele ma, nà yiiɔaawana ti ma naama voloi zu. Nà ɔele ti va, gè voluave ti va. Naazu, nuɔuseiti ta ɔe ga zii taɔili daamiani, kpɔɔ mɔinmɔin ka zeeli ti ma, ta faabaagiti. Naama voloi, Izelayele nuiti ta ɔe bɔɔɔ ma: «Gaamazu, tɛi ada-GALAGI la mɔ de zaama, naa ɔa é keezu, niima maanɔɔiti ti zeelizu la de ma.»

¹⁸ Ungo, naama ziegi zu nà voluave ti va negelein, faa nɔi kpein faa zu, nii ta ke, ta ɔaavotena gala kiligiti ma.

¹⁹ «À guyei nii zevɛ niizu. Da ve Moize, Izelayele nuiti kala da, ti ɔa too, naa ɔa a ke, guyei naa ɔe bè ga zeelei ti laalɔɔma.

²⁰ Nà liizu ga tiye zooi naa zu, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi vooɔaai ná, gè minazegeni, gè ɔona ti-memewolani be, ta daami wo, ti yiɔo, ta zeí ná, anii pe ge vooɔa ti ya, názu ɔa ta ɔaavote da gala kiligiti ma, ti ɔa ti lebi, ta zii ɔoloɔolo, ti nà-minazegegi ɔoloɔolo.

²¹ Siɛgi zu maanɔɔɔ mɔinmɔingi zeelizu la ti ma, ta faabaagi, naazu guyei nii ɔa ɔe ga zeelei ti laalɔɔma. Mazɔɔɔ ti-mavofodaiti ti la yeemaa, ti va be too vai va. Gè ti-yiimave ɔevelei ɔwee niina, aisa gè va li ga tiye zooi naa zu, nii gè minazegeni, gè ma ɔona wo ti ve.»

²² Naama volo ná nɔ ɔa Moize guyei naa zevɛni la, nii é Izelayele nuiti kalani da.

²³ Naa voluma, Gɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti feeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é ɔe ma: «Yiilɔɔ, è zebɛzɛge, mazɔɔɔ ɔa ɔa è vaazu liizu ga Izelayele nuiti naama yooi zu, nii gè minazegeni ma vaa zu, gè ɔona. Nɔun nà, nà ɔeezu è va.»

²⁴ Siɛgi zu Moize beni da ga tɔ gooiti kpein seve, seve ɔila su, ta la yeni voluzu,

²⁵ é niima levei veeni Leevi nuiti zea, niiti ti ɔeni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazegɛ kesui zɛgezu, é ɔe ti ma:

²⁶ «À tɔ sevei nii zɛge, wo da Gɔɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI ná-minazegɛ kesui ɔobave. Toɔa yesu ná, é ɔe ga zeelei Izelayele nuɔuseiti daalɔɔma.

²⁷ Tɔɔzei ba ga, gè kwee wa ga kololala nuiti, wo bakage. Ni za, nà vulua wo zaama, wo da wuzegɛ Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma, wa vaazu keezu ɔale, sàa voluma!

²⁸ Niizu, à wa-wolodama ɔewolaiti gaale ba màaɔoolii zu, ta kundigiti kpein, gè guyei ma woiti bo ti ma, nà geɔɔɔlɔgi ta zooi zosu ga zeelei ti laalɔɔma.

²⁹ Gè kwee, gè ɔe, sàa voluma, keni nɔ wo bɔɔɔ ɔɔzɔ, wo zɛge pelei va, nii gè ná-fai zevɛai. Naazu kpɔɔi ɔa zeeli wo ma velela velei, tɔɔzei wa Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔe, wo zie veleiti ta vaazu ná-ziiɔaawanai maalolisu wo ma.»

³⁰ Naa voluma, Moize guye woiti kpein deeni ga Izelayele nu vɛbei, ti ti pe menini.

32

Moize ná-guyei

¹ Ee, geɔɔɔlɔgi, woilo, nà bɔezu.

Da vɛ, eɛ, zooi, dàawooiti mɛni!

² Nà-faagwɛgi vu eɣɛ tonai,
gòoi zìɛ eɣɛ nɔdai,
eɣɛ duɓui é tufa lɛtɛi ɣa,
eɣɛ sabalagi é tufai ɣa.

³ Mazɔɔ nà Ɔɔɔɣɔ GALAGI laaseigi wosu.
A ada-ƆALAGI maamuse!

⁴ Toɣa ga fasai, ná-kɛɛwotii laazeelivɛ,
ná-peleiti pɛ sɔlegɛ,
woɔɣɛɣila GALAGI vɛ, telebotala vaa la ziima,
toɣa telebogai, é zɔle.

⁵ Wɔun wa, tɔun tetemazu, wo yaavavɛ,
wo la mɔ ga ná-dointi,
tɔɔzei sɔgi ɣa wo va,
wa ga yaava nuiti, ta sɔletala nuiti.

⁶ Ɔimalala nuɓuseiti, ɣi ge la ti ma,
Ɔɔɔɣɔ GALAGI zopelei ɣana wo vɛ?
Wo-ɣɛɛ laade ɓaa, wo ɓɛtɛ nui?
Tɔ laade é va wo ɓɛtɛ, é va wo ze!

⁷ A ɣize wɔɔwɔɔ voloiti su,
wo ɣida yeeɣɛɣala ɣilagilagi ma ɣonagiti bu.
A wo zɔɔɔ nuiti gaazaɣa, ta dɛɛ ga woye.
A wa-nu vɔɔbiti gaazaɣa, ta wo ɣala da.

⁸ Siɛgi zu nii é Anii-Pɛ-Unda, é zooi veeni la nuɓuseiti ɓɛ,
é nuɓuseiti gaagwɛ, ti vaza zooi ɣa,
é zooiti kwɛgi la,
é zoloo GALA dointi tieɣi ma.

⁹ Ɔɔɔɣɔ GALAGI nɔnɔi ɣa é ga ná-nuɓuseiti,
Zakɔɔɛ ná-dointi ka ti ga nɔnɔ.

¹⁰ E Izelayɛle ɣaani tevebai zu, ná zupakai,
vɛ nu la zeini ná, kɛni suaiti kpain gooi nɔ.
E sɛsɛboni, é seɣɛ, é kula su,
é ɣaaba ma, eɣɛ gaazuleegi.

¹¹ Kɛɛvɛ eɣɛ koɣɛi nii paai ma yivoiti maalɔɣazu,
é ɣovesu ná-zivoiti maazu,
é ɣovegi zuvie, é ti zeɣɛ,
é ti zo ga ɣovedeɣaiti, é da li ga tiye.

¹² Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣila kpe nɔ ɣa é loni ti luɣɔ,
gala kili gila kpalaa ge la ɣɛni ɓɔni ba.

¹³ E lɛɛni ga tiye zooi ɣaagɔozazuɛ,
é ti ɣɔnɔkulani ga kpalaga aniiti.
E ti ɣɔnɔkulani ga kɔin gulɔi, é ɣulazu fasai va,
é wolive wuluiti pɔnɔni kɔtuɣɔtu zooi zu.

¹⁴ E ti ɣɔnɔkulani ga nɛkɛ zaaiti ta-nɔnɔi,
ta boli zaaiti ta-nɔnɔi,
é vɛɛ baala suai ma wulɔiti ba,
ta Basan yooi zu vaala golaiti, ta ma woli zinɛiti,
ta molo vɔpagi é ga ɓeleegi,

ta dɔɔ ɓɔi papagi.

15 Su la ɔ̄oozani, Yesulun, nii é ga Izelayɛle,
é ɓɔɔɔ maalɔɔai ma, é ɓakani.

E wɔɔlɔni, é ɓakpa, gaazuve da volo.

E ɔ̄ɛleni GALAGI va, nii é tɔun kpetɛai,
é ná-kizo fasai vɛɛvili.

16 Izelayɛle nuiti ti GALA diini toloi ma,

tɔɔzei ti gaavɛeni,

ti vile gala kiligiti polu,

ti ziiɔ̄aawanani ga ti zie vele ɲɔiti.

17 Ti ɔ̄ɛa zalaɔ̄aiti kulazu inɛgiti be,

niiti ti la vɔlɔ ga gala,

niiti ti la ti ɔ̄wɛɛ, ti ɔ̄ulaai ga niine,

niiti wo-mɛmɛwolani ti la ɔ̄ɛni ti lɛbizu.

18 Izelayɛle, è yeema è make vasai ma, nii è zɔlɔɔgai la,
è yeema GALA ma, nii é zɛnvui veai è ya.

19 Siɛgi zu ɔ̄ooɔɔ GALAGI naa ɔ̄aani la, é yiiɔ̄aawanani,
tɔɔzei ná-doun zunuiti ta ná-doun anzanuiti ti ɓaagɔni ma.

20 E boni, é ɔ̄ɛ ma: «Nà vɔluavesu ti va,

fai nii é vaazu ti zɔlɔɔsu, nà naa vɛɛ názu.

Mazɔlɔɔ nubuseiti be, ti yaavaai,

dointi be, ti la ga woɔɔɔɔɔɔ nu.

21 Ti kɛa ga tolo nu ga naa maavele, nii é la ga gala,

ti ziiɔ̄aawana ga kɔɔɔɔ ganigiti.

Nà ɓalaa, nà ti ɔ̄ɛɛzu ga tolo nuiti ga naa maavele, nii é la ga zii nɔpɛ.

Nà ti yiiɔ̄aawanazu ga zii ta, nii ɔ̄i ge la ma.

22 Mazɔlɔɔ nà-ziiɔ̄aawana abui soga,

toɔa galai wosu, eyɛsu é zeeli ɔ̄vɛalaazu ɓogi zu,

toɔa zooi ta gaa aniiti miizu,

é soga gizeiti kpogiti ba.

23 Nà maanɔɔɔi ɔ̄iizisu ti ma,

nà nà-mɛɛinti kpein pilisu ti ma.

24 Pului ɔ̄a ti ɔ̄ologolo,

kɔlɔkpadiimai vɛɛ ti va, ɔ̄ɔɔi ti vaa.

Gè suaiti teve ti ma, ti ɔ̄a ti vali ga ga ti-ɲiigai,

ta kaali ɲɔiti ma wanai.

25 Koi yɔɔɔɔvɛti, ɓoɔa zɔkpɔi ɔ̄a ɔ̄ɛ ti vɔlu miná,

é ɔ̄a ti vala ti-lointi ma,

pɛɛiti bu, dualuagi ɔ̄a zeeli ti pɛ ma,

zunu loungoiti, ta anzanu loungoiti,

ta ɲiimiɔ̄ɔlegiti, ta kɛwola vɔlɔiti, ti pɛ.

26 Wɔin ɔ̄ɛni mà ga gè ti pɛ ma zuwu ɔ̄aaleve,

nubuseiti ti mina mɔ ɔ̄isɛ ti zu eteai zu.

27 Kɛɛ gè luani ga ti zili nuiti ti mina ɲɛɔ̄gula nɔun su,

ti va ɔ̄isɛ ga ta-zobogi ɔ̄a é naa ɔ̄ɛa,

ɔ̄ooɔɔ GALAGI laade, é va naati kpein kɛ.

28 Izelayɛle ɔ̄a ga zii, nii balagai ɔ̄i pagɔi ma,

ti valage kelegɛlegi ma.

29 Ni ti ɣɛni ga ɣɪma nu,
ta la ɣɛ faiti zɔɣɔzuɣaazu,
ti ɣɪda vɛlela vɛle vaiti bu.

30 Kɔɔɣɔ nu ɣɪlagi ɣa zoo ɣale ɛ nu waagila (1 000) kpɛ?

Baa nu felegɔi nɔ nu waapuugɔi (10 000) bɛ?
Naa la bɛ naa ɣɛ, ni ti makɛ vasai la ɣɛni ti vɔdini,
ni ɔɔɣɔ GALAGI la ɣɛni yeezegɛni ti maazu.

31 Mazɔɔɔ ti zili nuiti ti kwɛɛ ga,
ta-ɣalagɪ ɛ ti makɛsu, naa la ga Izelayɛle nɔ-GALAGI ɣɛvɛle.

32 Ti ɣɛvɛvɛ eɣɛ kpelei, nii ma zuwui zɛɣɛai Sɔdɔme,
ta ga kpelei nii seɣɛai ɔmɔɔɔ.

Ma lɔbɔi gwaai wanaɔvɛ,
leezɛn bɛlei ma waai wanaɔvɛ.

33 Ta-lɔɔi ɣa ga kaali wanai,
toɣa ga pɛɛɣaali wana ɲɔi.

34 Kɛɛ pɛtɛ, nɔn nɔ, ɔɔɣɔ GALAGI,
nii gɛ kɛvɛle bɛtɛai dɔɔɣuzu,
gɛ makɛ ba ti laalɔɣɔma.

35 Nɔ ɣa gɛ ga potokula nui, gɛ ti zala, vɛlei soloogai la ti ma,
siɛgi zu ti-ɣɔɣɔi bunesu la.

Mazɔɔɔ ti ɣologɔlo foloi maaɔɔɣa gola,
nii deveai ti ma, naa wola maaɔɔɣa.»

36 Ungo, ɔɔɣɔ GALAGI ɣa nɔ-nuɔvɛsɛiti tukpɔɣaaleɔvɛ ga telebodai,
toɣa nɔ-botɪɣɛ nuiti maawɔɪnɣa,
siɛgi zu ɛ kwɛɛsu la ga ti-zɛbɛi bɛga,
nu la mɔ ti zaama a ɣɛ ga duɔ, baa bɔɣɔyeema nu.

37 Nɔzu, toɣa ɣɛ ma:

«Wa-yɛɛ ɣalagiti ta mini mu?
Mini ɣa fasai nɔ, nii wo ɣɛni ɣɪtosu ba?»

38 Galagiti ti ɣɛni wa-zalaɣa zua wulɔiti miizu,
ti da wa-vuya zalaɣai ma lɔɔi bɔle,
ti wuzɛɣɛ lɛɛ, ti bɔ wo va.

Ti ɣɛ wo vɛ ga wo makɛ anii.

39 A suɣwɛɛ deɣɛmu, ga nɔ ɣɪla kpe ka gɛ ga GALAGI,
taɣɪli ge la nɔ nɔn polu.

Nɔ ɣa nɔ da paai wo,
nɔ ɣɪla kpe nɔ ɣa nɔ da zɛnvui vɛ,
nɔ ɣa gɛ maawanai woni, nɔ ɣa gɛ kɛdɛsu,
nɔ sona, nu nɔpɛ ge la zooga ɛ va kula zɛa.

40 Mazɔɔɔ gɛ yeelɛa geezu,
gɛ dɛɛ, gɛ ɣɛ ma:

«Eɣvɛlei gɛ vulua la ga ɣɪte, eyɛsu ɣɔ,

41 gɛ nɔ-bɔɣa zɔkpɔi ɣaalia,
gɛ wuzɛɣɛa potokulai ma,
nɔ nɔn vɔtokulazu mɔayoseɣɛ nuiti ma,
gɛ naati kpɛin sala, niiti ti wɔɪnzɛɣɛai.

42 Sɪli nuiti ti-ɲamai ɣa nɔ-mɛɛinti so eɣɛ dɔɔi,
nɔ-bɔɣa zɔkpɔi ɣa yiɣo ga nuiti ma zuai,
ta nu maawanaiti ta duɔiti ti-ma ɲamai,

ta sili nuiti ta-ɣundiɣiiti tɔungiti.» »

⁴³ Zii ɣiligiti, à ɣoozunɛ ná-nubuseiti ma!
 Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ná-botidɛ nuiti ti zaa vai votokulazu,
 toɣa potokulai ɣɛɛzu sili nuiti ma,
 toɣa koto gba vai ɣɛɛzu zooi vɛ, ná-nubuseiti bɛ.

⁴⁴ Moize ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ti vaani, ti niima wuye woiti kpein kala nubuseiti bɛ, naati ti mɛnini.

Kɛni nuiti ti ɣolo

⁴⁵ Moize bɛgai ma ga niima woiti kpein bo Izelayɛle nuiti ma,

⁴⁶ é ɣɛni ti ma: «À ɣize niima woiti kpein su, nii gè kɛɛzu ga zeele wooi wo laalɔɣɔma za. Wa wo-lointi kala ga tiye, naa ɣa a kɛ, ti ɣolo tɔgi ná-deveiti kpein bu, ti zɛ la.

⁴⁷ Mazɔɔ é la ga wafuun goo wo vɛ, wa-eteai ɣa su, niima wooi maavele ma, wo-zii zu ɣa ɣooza naama yooi zu, nii wo vaazu sɔɔsu ga wɔnɔ, wa Zuludɛn budɛna.»

Moize zaa vai wo fai

⁴⁸ Naama volo ná nɔ, Ɔooɣɔ GALAGI bɔɛni Moize vɔ, é ɣɛ ma:

⁴⁹ «Lɛ Abalime ɣize jɛkpeiti ma, è lɛ Neebo gizei ma, nii é Moabe yooi zu, Zeeliko letemavɛ, è Kanaan yooi vɛtɛ, nii gè feezu Izelayɛle nuiti bɛ ga tɔnɔ.

⁵⁰ Da zaazu gizei naa ma, nii è vaazu lɛɛzu ma, è li è-mɛmɛwolani pɔ, ti zaai, eɣvɛlei è-liɛ Aalɔn zaani la Ɔɔl gizei ma, é li mɛmɛwolani pɔ ti zaai.

⁵¹ Tɔɔzei wo la ɣɛni ga lada nu bè Izelayɛle nuiti saama, Meeliɔa ɣɛiti pɔ bɛ, Kadɛse, Sin tevbai zu. Wo la ɣɛni vaani bu, nà-ɣadedai va ɣula kɛlɛma Izelayɛle nuiti gaazu.

⁵² Da yɛ ɣoozama, è zooi naa ɣa ga ɣaazu, nii gè feezu Izelayɛle nuiti bɛ, kɛlɛ è la lɛa ná.»

33

Moize tuya loo vai Izelayɛle nuiti bɛ

¹ Tuyai vɛtɛ, nii GALA nui Moize tooni Izelayɛle nuiti bɛ, aisa é va za.

² E ɣɛni ma:

Ɔooɣɔ GALAGI vaavɛ, é zeɣɛ Sinayi gizei ma,
 é wuzɛɣɛvɛ ti vɛ, eɣɛ foloi, é zeɣɛ Seyiil yooi zu,
 toɣa volozu, é zo Palan ɣizei ma zoligɔ,
 paavɛ, é ɣula ná-geezuɣɛla ɣadegai waawaagiti saama,
 tɔ sɛvɛi ɣɛni zea, abui ba.

³ Ungo, nubuseiti nɛvɛ è vɛ,
 da makɛsu naati ma, niiti ti ga dɔnɔiti,
 ta vuuni è ɣɔɣɔwu, ti da è-laawooi mɛni.

⁴ Ada-vaa ɣa é tɔgi veeni la Moize ya,
 Zakɔbe ná-nubuseiti ti sɔɔ ga tɔnɔ.

⁵ E ɣɛni ga masagi Yesulun unda,
 siɛgi zu nubuseiti ta-ɣundiɣiiti ti maaɔni da,
 ta Izelayɛle wolodamaiti.

⁶ Luɔɛn zii zuɣooza, é mina za,
 ná-nubuseiti ti la mɔinni, naati yɛ ná ɣɔ.

⁷ Wɛɛ nii ɔa ɛ boni, ɛ lo Zuda va:
Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, woilo Zuda wooi ma.
Lo tuɔɔ, ɛ lii la nɔ-nuɔuseiti pɔ.
Zeeiti ti maalobo,
ɔa ɔɔɔɔi ɔɛ ga nɔ-kpɔba nui sili nuiti daalɔɔma.

⁸ Leevi letegi, ɛ ɔɛni ma:
Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI! E wuulimegi ta tumimegi veeni ɔa-lada wotiɔɛ nuiti zea,
Leevi mavofodaiti,
niiti ɛ ti voluɔɔulaai Masa,
ɛ ti zakpe Meeliɔa ɔɛiti pɔ be.

⁹ Leevi, nii ɛ ɔɛɛzu keɛɔɔɛ ta dee ta-vaa ma:
«Gɛ la wɛɛzu ti va!»
Tɛigi ɛ la zeelɔɔɔɔzu ɔɛɛni nɔ-doun zunuiti ta keɛɔɔɔlointi zɔɔɔzu,
keai ga woɔɔɔɔɔɔɔɔ nu ɛ-laawooi ɔɔɔɔ nɔ ve, ta ɔa-minazeɔɔɔɔɔɔɔɔ.

¹⁰ Leevi nuiti ta ɔa Zakɔɔɔ nɔ-nuiti kala ga ɔa-levei,
ti Izelayɛle nuiti kala ga ɔa-lɔɔi,
ti ani maku neɛneɔɔgiti gala ɛ ve,
ti gala zalaɔɔai ɔɔɔɔ ɔa-zalaɔɔa ɔɔɔɔzuve.

¹¹ Ee, Gɔɔɔɔ GALAGI, ta ɔa ta-zɛɔɔɔɔɔɔ va,
ɛ tuya loo botii kpein ma, ti keɛzu ga yeei.
Ti zili nuiti ta-ɔaɔbaai ɔɔɔɔɔɔɔɔ,
niiti kpein ti ti wɔinzeɔɔɔɔɔɔ,
tanɔɔɔ ge mina ungi wuzeɔɔɔ mɔnɔ eyɛsu pɛ.

¹² Benzamɛn letegi, ɛ ɔɛni ma:
Gɔɔɔɔ GALAGI neɔɔɔ nui, toɔa zeini ziileigi zu tɔun koba,
GALA ka ɛ makeɔu yeenɔɔɔɔ,
toɔa zeini nɔ-gizeiti saama.

¹³ Zozɛfe letegi, ɛ ɔɛni ma:
Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loove nɔ-zooi ve,
ga nɔɔa vaɔɔi ɛ zeɔɔɔɔ geɛzuve,
ta zou wu ɔɛ wolaiti,

¹⁴ ta gulu waa vaɔɔɔiti, foloi ti ɔaizu,
ta gulu waai kpein neai, ti vɔnɔsu alu-o-alu,
¹⁵ ta vɛɔɔɔni vaɔɔɔiti, gize vɔɔɔzaɔɔɔɔɔɔiti ti feezu,
ta wɔɔwɔɔɔi zu ɔɔɔɔɔiti ta-lɔnɔ pagɔɔiti.

¹⁶ Tɔnɔɔi nii fizɔɔɔi gola, ɛ zooi laaveɔɔɔ.
GALA nii ɛ ɔɔɔɔni keɔɔma kpɔvɔ goi zu,
nii abui ɔɛni sosu ba, naa nɔ-faanɛɛi va,
ɛ ɔɛ ga masa ɔaɔɔɔɔi Zozɛfe unba, tɛigi ziimazeɔɔɔɔɔɔ wogai da,
ɛ ɔɛ ga keɛɔɔɔlointi ta-ɔɔɔɔɔɔɔɔ.

¹⁷ Unfemai ɔa Zozɛfe ve!
Suzeeliɔɔɔ ɛɔɔ nɛɔ zini.
Minɛ felegɔɔi ɔa ba, ɛɔɔ wɔɔwɔɔɔ legui,
naati ka a ɔa ziiti sigɔɔ la,
ɛ ti laavili, ɛ li ga tiye zou ɔela ga.
Minɛi gilagi ɔa ɛ ga Efelayime nuɔuse waawaagiti,
zɔi ɔa ɛ ga Manasee nɔ-nuɔuse mɔinmɔingiti.

¹⁸ Zabulɔn letegi, ɛ ɔɛni ma:

Zaɓulɔn, ɣoozune ɗa-ɔɗi loo vaiti su.
Isakaal, ɗun zeɪ kpe ɗa-zeɣe ɣotaiti bu.

¹⁹ Wa nuɓuseiti toli wa-ɣize ɣaaɣoozagi ma,
wa zalaɣaiti kula ga telebodai,
kpoloɗei ta zielave naɣaegi ta ɣe ga zaɓu,
wo naavolo maɪnmaɪn sɔɔ.

²⁰ Gade letegi, ɛ ɣeni ma:

Maamusei ɣa Ɔooɣɔ GALAGI ve, nii ɛ zou wolai veezu Gade ve.
Gade ɣa looɣosu eɣe zala zaai,
a ɗa na-sua zogai vali ga, ɛ so kaɣɔiti ma, ɛ li naunkalagi ɔɔ.

²¹ E yiimazeɣeni ga ma vaɣɔi,
ve na makegai be, kundigɪ laamiizuve ɣana.
Toɣa ɛ loni nuɓuseiti untuɣɔ,
ɛ telebodai zie, eɣevelei GALA ge pɔ la,
ɛ zoloo faa zolegaiti ma, ti wogai Izelayele na-faa zu.

²² Dan letegi, ɛ ɣeni ma:

Dan ɣa ga zala bokpagi,
nii ɛ vilisu, ɛ zeɣe Basan yooi zu.

²³ Neɣetali letegi, ɛ ɣeni ma:

Neɣetali yiɣoa ga faanɛɛi,
ɛ Ɔooɣɔ GALAGI na-tuyaiti pe sɔɔga.
Na-zooi ɛ seɣezu ga naɔɔ,
toɣa zo folo ɣulazu, ɛ li lekpeɔma nu yeezazuve.

²⁴ Aseel letegi, ɛ ɣeni ma:

Aseel ɣa ga tuya nu, Zakɔbe na-doun zunuiti saama.
Undaanɛ ɣe be ye, keeɣɣelointi saama,
kaɣɔi ɣa lo gulɔi wu.

²⁵ Na-taazuve, sɔɣɔgiti ta ɣe ga kolui ta kolu boigi,
na-keɣeyai ye zea, sii ma voloi pe su.

²⁶ Ee, Yesulun, GALA pokɔɣɔma la na!

Toɣa geɣɔɔlɔgi botasu, ɛ va ɛ bo ɛ va,
maayikiɔve, toɣa tonabiingiti su.

²⁷ Ɔooɣɔ GALAGI ɣa ga nu looɣuzuve,
toɣa ga ɗa-bɔba nui ɣooɣɔ zooi ma.
Toɣa ɛ zili nui be ɛ luɣɔ,
ɛ ɣe ɛ ma: «Suwuɣaaleve!»

²⁸ Naazu Izelayele zeini ziileigi zu,
Zakɔbe na-dointi ta-ɗeungi ɣa ɣulazu ga pagɔ ye,
zooi na zu, ve moloi, ɛ ga beleegi, naa ɔnaɔsu na, leezen belei na,
geezuve ɗa naɗai vaza na ma.

²⁹ Izelayele nuiti, wo undaanɛve! Beni ka ti wo ɣevele,
woi wo ga nuɓuseiti Ɔooɣɔ GALAGI ti ɣizogai?
Toɣa ga wa-ɣooɣɔ zepegi, nii ɛ vaazu ɛ bo wo va.
Toɣa balaa ga boɣa zɔkpɔi, nii wo pile sɔɔsu da.
Wo zili nuiti ta vaana wo ɔɔ ga boɣɔmaayeei,
wa ɣooɣɔlo ta-ada ɣaaɣoozagiti kpein ma.

34

Moize zaa vai

¹ Moize zegeni Moabe nemei zu, é le Neebo gizei ma, Pizega unmauve, Zeeliko letemave. Gooḡo GALAGI zooi kpein deeni la, é zo Galaade yooi zu, eyesu é zeeli Dan taai ma,

² Nefetali yooiti, ta Efelayime ta Manasee, ta Zuda yooi, é zeí folo liizu vele bolodéi va,

³ ta lekpemauve nu yeezazuve yooi, ta Zeeliko nemei, taai nii doo wuluiti ti su, é zeeli Sowaal.

⁴ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Zooi ḡana, gè minazegeni la, gè ḡona Abalaame ve, ta Izaake, ta Zakobe, gè ḡe ti ma: «Nà feezu wo-mavofodaiti be.» Gè deuve ga de, è ka ga ḡaazuve, kele è la la ná pe.»

⁵ Miná ḡa Gooḡo GALAGI ná-botigé nui Moize zaani ná, Moabe yooi zu, egvelei Gooḡo GALAGI ná-devei ḡeni la.

⁶ Gooḡo GALAGI maḡuluni miná, nemei zu, Moabe yooi zu, Bete-Peyool letemave. Nu nape ge la ná-kabayegéi ḡwéeni, eyesu niizu.

⁷ Moize kona ungila puufelego (120) zoloni, siégi zu é zaani la. Gaazu maa la ḡeni bidini, ta la ḡeni ḡulani ná-zebéi la.

⁸ Izelayele nuiti ti Moize ná-saa wobi woni folo vuusavago (30) laawu, Moabe nemei zu. Naa volu, goli ta gaanenei é woni Moize ná-fai zu, naati gaabelani.

⁹ Nun ná-doun zunui Zozuwe laaveni ga ḡima yenvui, mazobo Moize yeelaani ma. E zo názu ma, Izelayele nuiti ti ḡoloni be, ti zie é zoloo deveiti ma, niiti Gooḡo GALAGI ti veeni Moize ya.

¹⁰ Kaipa, GALA goo wo nu la ma wuzegeni Izelayele nuiti saama ga Moize ḡevele, nii Gooḡo GALAGI ḡeni kaazu ḡaazuni ta ḡaazu.

¹¹ Nu nape ge la vokogoga ma, poogiti ta maabele vaa wolaiti su, nii Gooḡo GALAGI teveni ga é ti ḡe, Ezipete masagi Falaḡon ḡaazu ta ná-botigé nu wolaiti, ta ná-nubuseiti kpein,

¹² ta zebesu ḡewotiiti ti maayikiai, niiti Moize ti ḡeeni Izelayele nuiti gaazu.

Zozuwe Ná-Sευει Σευει Ιωζεϊζυυε ma woo mɔungiti

Zozuwe ná-sευει γα Kanaan yooi zo fai λεζυ, ta Izelayele wolodamaiti sei velei zooi naa zu. Zozuwe, nii é γeni ga Moize υotogi, naa γa é loni ti λυγɔ.

Σευει nii zu vaiti ti γεeni, é zo kona waagila unnaanigɔ (1 400) ma, é li kona waagila unfelegɔ puunaanigɔ (1 240) ziεgi zu υɔ, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ. Naa kpein ge γεeni kona υuusavagɔ (30) γεγala laawu (14:10).

Izelayele nubuseiti kulaai ma Ezipete yooi zu, ti κεeni ga kona υuunaanigɔ (40), aisa ti va lɔ minazeγe zooi zu, nii é ga Kanaan yooi.

Kanaan yooi zo fai γευελε βετεni ga faa savagɔ:

1 Kanaan yooi zo fai, (gaagwεsu 1 é li 12 υɔ).

2 Zooi γaagwεε vai, (gaagwεsu 13 é li 21 υɔ).

3 Zozuwe ná-eteai γaabelagi, (gaagwεsu 22 é li 24 υɔ).

GALA ge zooi veeni ná-nubuseiti zea, é ná-minazeγegi laazeelini, nii é boni ti-mεmεwolani βε, é niine ga Moize maavele.

GALA ta Izelayele nuiti zɔγɔzυυε, é lo Kanaan yooi vai va, faa ve bɔɔlɔai, eγe ti γula vai Ezipete yooi zu. Ti γula vai Ezipete yooi va, GALA βɔγɔi γa é ti maaloboni, é kɔɔi γɔ ná-nubuseiti βε, ti li λυγɔma pile sɔlɔɔgai zu.

Zooi γaagwεε vai, nii sɔlɔɔgai, ta nii é la de zɔlɔɔni, é va ve εεε gilagilagi ya, naa γa GALA ná-nεεβei λεζυ, ga Izelayele nuiti πε ge βɔγɔ you zɔlɔɔ ga tɔnɔ. Naama γisiei γa de adaveiti daaseigiti kalasu la, gaagwεsui tanigaani su (gaagwεsu 13, 15 ta 16 zu).

Kanaan yooi zo fai, ta gaagwεε vai, γa GALA ná-woogεγiladai λεζυ, ná-minazeγegiti daazeeli vai zu, keε Zozuwe ná-sευει γa δεεζυ balaa ga keeni nubuseiti ti zεβεzeγe. Izelayele nuiti sei vai zii γiligiti saama, niiti ti la GALA kwεε, naa γeni ga faabaagi, é ti li kidaalevelalai ma. Naa γa é κεeni Zozuwe nuiti gaaleeni ba Sikeme, ti minazeγe volu ga niine, naa γa bogai ga kpɔε γaabelagi gaagwεsu 24 zu. Nubuseiti ti minazeγeni ga ti botii γe GALA βε. Izelayele nuiti, ta ta-yooi ná-faa υɔlɔmai, ma βεεzυγulai Ιωζεϊζυυε γana, sienɔπε su keeni Izelayele nuiti ti loo γisu ga ziimazeγegi ti boni, ti lɔ va faabaagi zu, keeni ti naa laazeeli.

Zozuwe zei vai nubuseiti unda

¹ Γɔɔγɔ GALAGI ná-botigε nui Moize zaa υoluma, Γɔɔγɔ GALAGI γeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ma, Moize ná-kpɔba nui:

² «Nà-botigε nui Moize zaa. Niizu, γευελε βετεna, da-o, niima nubuseiti-yo, wo Zuluden budε, wo lɔ zooi naa zu, nii gè feezu Izelayele nuiti zea.

³ Adave nɔπε wo-γɔγɔi a lona ná ma, gè miná vea wo υε, eγευεlei gè boni la Moize ma.

⁴ Wa-yooi γa zo tevebai ma, eyesu é zeeli Liban γizeiti ma, ta zie wolai Ufelate, Γete nuiti ta-yooi kpein ka γε su, é zei Kpoloδε Wolai va, folo liizu velei.

⁵ Nu nɔπε ge la loga è λυγɔ, è-zii ma voloi πε su. Nà γε è va, eγευεlei gè γeni la Moize va, gè la yeeβega è va πε, gè la γελεa è va πεγελεin.

⁶ Yiilɔ, è zεβεzeγe, mazɔlɔ è-zaalai zu γa niima nubuseiti ti zooi zɔlɔɔsu da ga tɔnɔ, nii gè ma minazeγe boni ti-mεmεwolani βε, ga nà feezu ti ya.

⁷ Keni nɔ è yiilɔ, è zεβεzege ga pagɔ, è golo tɔ gooi kpein bε, nii nà-botigε nui Moize seveni è ve, è zie la, è mina zege ba, è va li ga yeeza, baa gɔvei, naazu da zobo sɔlɔ fai kpein su, è keεzu.

⁸ E da tɔ sevei nii gɔla, è da yepe ga su woiti, è gisie ti zu folo vee kpidi va, naa ga a ke è golo su wooi pe bε, mazɔlɔ nazu ga è-geevaiti subetezu la, è zobo sɔlɔ fai kpein su, è keεzu.

⁹ Gè la boni è ma baa ga, yiilɔ, è zεβεzege? Mina lua ani nɔpe ba, è zasu mina bali, mazɔlɔ nà, Gɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI, nà gε è va, ve nɔpe è liizu ná.»

Zuluden budε vai ma gεvele bεci

¹⁰ Zozuwe niima leveiti feeni nubuseiti ta-gundigiiti zea, é gε ti ma:

¹¹ «À zie ade-vuuzuve ná pe, wo devei ve nubuseiti zea, ga ti daamianigi gεvele bεte bɔɔ ve, mazɔlɔ folo savagɔ voluma, wa Zuluden nii budεzu, wo li, wo zoi zege ga wɔnɔ, nii Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI feezu.»

¹² Zozuwe bɔeni Luben ná-bolodai vɔ, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai gilazuve, é gε ti ma:

¹³ «À gize devei zu, nii Gɔɔɔ GALAGI ná-botigε nui Moize feeni wo ya, é gε wo ma: «Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI zoi vea wo ya, é doogogi ve wo ya.»

¹⁴ Wo-anzaiti, ta wo-lointi, ta wa-loganiiti ta ye Zuluden voluve folo gulazu velei, zoi naa zu nii Moize feeni wo ya, keε zunuiti kpein, ti ga kɔɔɔ nuiti, wa budε, wo lo wo-gεeleaiti untuɔ kɔmave, wo yeeve ti ve,

¹⁵ eyesu Gɔɔɔ GALAGI wa-GALAGI doogɔ fe ti ve ga wo gεvele, ti zoi naa zɔlɔ, nii é feezu ti ve. Naa voluma, wa gale ma niina wɔnɔ ma yooi zu, wo ze ná pe, Zuluden folo gulazu velei, egεvelei Gɔɔɔ GALAGI ná-botigε nui Moize boni la.»

¹⁶ Ti Zozuwe woɔfaavoteni, ti gε ma: «Devei kpein è fea, gá naa kpein so, ve nɔpe è gi levesu ná, gá li miná.

¹⁷ Gá golo è ve, egεvelei gi gɔloni la Moize ve. Gɔɔɔ GALAGI, da-GALAGI gε è va, egεvelei é gɛni la Moize va.

¹⁸ Zoi nɔpe a bakana da-gundigilai laalɔɔma, é la gɔloni da-leveiti kpein bε, ta naama nui vaa. Yiilɔ nɔ, è zεβεzege!»

2

Zeeliko zuvete fai

¹ Nun ná-doun zunui Zozuwe nenε felegɔ leveni dɔɔɔfuzu, ti zege Akasia nemεi zu, é gε ti ma: «À li, wo zoi zuvete, ta Zeeliko bɔɔbɔ.» Ti liini, ti ji koloɔolo anzanui ta ná-pelei wu, nii daaseigi gɛni ga Laɔabe.

² Ti gɛni Zeeliko masagi ma: «Wεε, Izelayεle nuiti selevε ve kpiddi, ga ti zoi zuvete.»

³ Zeeliko masagi keelai leveni Laɔabe ma, é gε ma: «Zunuiti fe gi ya, ti njiai da-velei wu, mazɔlɔ zoi zuvete fai ga ti vaai ma.»

⁴ Keε anzanui zunu felegɔiti seɔeni, é ti lɔɔɔ, é gε ma: «Gaamazu, zunui naati ti vaani pɔ bε, keε gè la gɛni ti-zegezu gweε.

⁵ Sigɔ daave laaɔulu zige zu, fitilimave, ma zunuiti ti gulani, ti li, gè la kwεε, ve ti liai ná. A suvile, wo vile ti volu, wa ti gɔɔɔzumεnsu.»

⁶ Tɔun é ti leeni pele gɔmave doogɔ bosuve, é ti lɔɔɔ geze baku zigigi wu, nii é kevele bεteni bɔɔ ve ná-pele gɔmave.

⁷ Masagi ná-keelaiti ti vileni ti volu pelei naa zu, nii é liizu Zuluden maalevesu velei. Ti gulani nɔ taai va feya, ti sigigi laaɔulu ti volu velei.

*Laɖabe ta nɛnɛ felegɔiti
ta-woolaamai*

⁸ Laɖabe lɛɛni pɛlɛ ɖɔmavɛ dooɖo bosuvɛ, ɛ ma wɛɛinti ka, aisa ti va la.

⁹ E ɖɛni ti ma: «Gɛ kwɛɛni ga Gɔoɖo GALAGI niima yooi veevɛ wo vɛ, dualuagi gi zoga, vɛ yɔɖɔzuvɛ nuɓuseiti kpein sasu ɖa balizu wo luɖo.

¹⁰ Mazɔɔ gi menini ga Gɔoɖo GALAGI Seeli Kpoloɖɛi vɔɔni su wo luɖo, siɛgi zu wo ɖulani la Ezipete yooi va. Gi naa menini, vɛlei wo Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔiti soni da, Sigon ta Wɔge, ti ɖɛni masadai ɖɛɛzu Zuludɛn volu vɛlei, folo ɖulazu vɛlei, wo ti zuwuɖaaleve ta ta-nuɓuseiti, wo ta-yooi ɖologolo.

¹¹ Gi naama vaiti menigai ma, gi iɲɔ ge levea. Nu nɔpɛ zii la laa, ɛ va lo wo luɖo. Tɔɔzei Gɔoɖo GALAGI wa-GALAGI ɖa ɛ ga GALA, geɖɔlɔgi zu ta zooi ma.

¹² Niizu, à ɖonana bè, Gɔoɖo GALAGI laaseigi zu, ga faanɛɛi gɛ keai wo vɛ, wa buuɖwɛɛ, wa balaagi wo faanɛɛ ɖɛ nà-pɛlyeɖɛi vɛ. A poogi ta ve zèa, nii nà la da.

¹³ A minazeɖɛ bè ga wa kɛɛ yɛ vulua, ta dèe, ta kɛɛ ná-dointi, ta tɔnɔiti kpein, wo la vaa bu, gi va za.»

¹⁴ Zunui niiti ti ɖɛni ma: «Ni nɔ wo la gi maalɔni, gi ɖonaa gi-yenvui ma, gá ɖɛ ga wooɖɛɖila nu gá-minazeɖɛgi zu, gá ɖɛ ga faanɛɛ wuuɖwɛɛ nu ɛ vɛ, siɛgi zu Gɔoɖo GALAGI zooi veezu la gi vɛ.»

¹⁵ Laɖabe ná-pɛlei ɖɛni loni taai ma zifigi va, sigigi ɖoozuvɛ ɔɖɔɔi ɖa ɛ ɖɛni zeini ná. Naa ɖa ɛ keɛni, ɛ zooni ɛ zunu felegɔiti kula fenɛtɛlei laavɛ, ɛ ti yei ga galui.

¹⁶ E ɖɛni ti ma: «À li ga gize yooi zu vɛlei, ni naa laade, wo la ɖulaa wo bɛɛ nuiti zea. A ɔɔɖu ná folo savago laawu, eyɛsu ti ɖale ma. Naa volu, wa pele zo niina.»

¹⁷ Zunu felegɔi naati ti ɖɛni ma: «Wɛlɛ, vɛlei gá minazeɖɛgi a yɛ ma la, nii ɛ boga ga gi ke ɛ vɛ, faa la ɖɛa gi va:

¹⁸ Aisa gi va va zooi zu, galu ɔɔgi nii ɖili fenɛtɛlei laavɛ, nii gi ɖulaai daavɛ, gi vile, ɛ è-ɖɛɛ, ta è-lee, ta è-ɖɛɛleaiti, ta da-vɛlyeɖɛi kpein gaalɛ ba da-vɛlei wu.

¹⁹ Nu nɔpɛ a budɛna da-vɛlei ma bofalagi maazu, ɛ ɖula eteavɛ, naa ma ɲamai ɖa la tɔ ɔɔɔi unma, faa la ɖɛa gi va. Kele ni gá yeevɔɔɖuna naa taɖila kpala ba, niiti ti ɛ va pɛlei wu, naa ma ɲamai ɖa la gi unma.

²⁰ Ni da gi maalɔna, faa la gi va, ɛ lo konai va, gi bogai ɛ vɛ.»

²¹ E ɖɛni ti ma: «É ɖɛ, eɖɛvɛlei wa-minazeɖɛgi la!» E ɔeni ti va, ti li. E galu ɔɔgi ɖilini ná-fenɛtɛlei laavɛ.

²² Ti liini, ti zeeli gize yooi zu, ti yɛ ná, eyɛsu folo savago, eyɛsu ti ɖaizie nuiti ti ɖale ma. Ti ɖaizie nuiti ti ti ɖaizieni pele ɖobavɛ ná pɛ, ti la ti ɖaani.

²³ Zunu felegɔiti ti yeini volu, ti zeɖɛ gize yooi zu, ti Zuludɛn budɛ. Ti zeelini Zozuwe vɔ bɛ, Nun ná-doun zunui, ti voluvaawo ma ga nii kpein ɛ ziɛni.

²⁴ Ti ɖɛni Zozuwe ma: «Gaama vɛ, Gɔoɖo GALAGI zooi kpein feeve ade vɛ, mazɔɔ zooi zu nuɓuseiti kpein sasu ɖa balizu ade luɖo.»

3

Zuludɛn budɛ vai

¹ Zozuwe wuzɛɖɛni poluma zobui, ta Izelayɛle nuiti kpein ti zeɖɛ ti-vuuzuvɛ Akasia nɛmɛi zu, ti li, ti vu Zuludɛn zielavɛ, ti ɲi miná, aisa ti va budɛ.

² Folo savago voluma, nuɓuseiti ta-ɖundiɖiiti ti ti-vuuzuvɛ maɖɛakuni,

³ ti devei niiti fe ti ya: «Siɛgi zu wa zalaɖa ɖula nuiti kaana la, Leevi nuiti ti Gɔoɖo GALAGI wa-GALAGI ná-minazeɖɛ kesui zeɖɛai, wa zeɖɛ niina wo-vuuzuvɛ wo ná, wo vile ti volu.

⁴ Wa zɔɔɔzu ɔe bɔɔɔ va wa minazeɔe kesui, ga kilo ɔila. A mina maabuɔa ba. Wa pelei ɔwɛɛ naazu, nii wa zie la, mazɔɔɔ kaipa wo la de zieni ga ná velei.»

⁵ Zozuwe ɔeni nuɔuseiti ma: «À bɔɔɔ ɔade, mazɔɔɔ lina, ɔɔɔɔ GALAGI ɔa laavɔɔ vaa wolaiti keɛzu wo zaama.»

⁶ E ɔeni zalaɔa ɔula nuiti ma: «À minazeɔe kesui zeɔe, wo lo nuɔuseiti tuɔɔ siɛi zu.» Ti minazeɔe kesui zeɔeni, ti lo nuɔuseiti tuɔɔ.

⁷ ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma: «Za nɔ, ná tɔɔzeizu ga è wɔɔɔa Izelayeɛle nuiti gaazu, ti kwɛɛ ga ná ɔɛɛzu è va, eɔeɛvelei gè ɔeni la Moize va.

⁸ Devei nii ve zalaɔa ɔula nuiti zea, niiti ti minazeɔe kesui zeɔezu, ga ta zeelina Zuludɛn zie wolai laavɛ, ti-ɔɔɔɔi a lona ziei wu, ti lo miná.»

⁹ Zozuwe bɔɛni Izelayeɛle nuiti kpein pɔ, é ɔe ti ma: «À maabuɔa, wo woilo ɔɔɔɔ GALAGI wa-ɔALAGI laawooiti ma.

¹⁰ Pɛɛɛ velei wa kwɛɛ da ga zenvu su ɔALAGI, toɔa wo zaama, toɔa Kanaan nuiti kpe wo luɔɔ, ta ɔɛɛte nuiti, ta ɔeeve nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Amɔɔl nuiti, ta Yeeɔuse nuiti:

¹¹ Eteai pɛ Maligii ná-minazeɔe kesui ɔa Zuludɛn buɔɛzu wo ɔaazu.

¹² A yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) va niina, Izelayeɛle wolodaiti su, boloda ɔila, nu ɔila.

¹³ Siɛgi zu zalaɔa ɔula nuiti ti ɔɔɔɔ GALAGI, eteai pɛ Maligii ná-minazeɔe kesui zeɔezu, naati ti-ɔɔɔɔi vilɛsu la Zuludɛn wu, zie wolai ɔa levesu fele, ziei é zeɔezu maazu velei, naa ɔa lo, gaale ba eɔe siɔigi.»

¹⁴ Nuɔuseiti ti ta-zeɔe ɔotaiti pɛɛni su, Zuludɛn buɔɛ vai zu. Zalaɔa ɔula nuiti ti minazeɔe kesui zeɔeni, ti lo ti luɔɔ.

¹⁵ Molo leve ziei zu ɔeni de, Zuludɛn a da ve yeenɔpɛ, é buɔɛ ma ɔakegiti maazu. Siɛgi zu zalaɔa ɔula nuiti ti minazeɔe kesui zeɔezu la, ti-ɔɔɔɔi maayɛɛɛni la ziei wu,

¹⁶ ziei nii é ɔeni yeizu, é da zeɔe maazu velei, naa zuzoni, é la mɔ ɔeni yeizu, é loni gaagooza eɔe siɔigi, é li ɔoozama, é zo Adame taai ma, é li Saaletan vele. Kele tɔun, buu velei, ziei nii é yeizu Kpoloɔe Wanai vɔ pelei, Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi zu, naa ɔeni yeizu, eyɛsu é vɔ. Nuɔuseiti ti leveni Zeeliko letemavɛ.

¹⁷ Zalaɔa ɔula nuiti ti ɔeni ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui zeɔezu, ti loni Zuludɛn zie laazuve, ná vɔai. Ti yeni loni ná kpaan, eyɛsu nuiti kpein ti leve, ti-ɔɔɔɔi maavɔai.

4

Kizɛsu ɔɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12)

¹ Nuɔuseiti kpein kpegai ma ga Zuludɛn buɔɛ, ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zozuwe ma:

² «À yeelo zunu puugɔ maazu felegɔ (12) va, boloda ɔila, nu ɔila.

³ A bo ti ma, ti li, ti kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) zeɔe, Zuludɛn zie laazuve, ve zalaɔa ɔula nuiti ti ɔɛa loni ná, wo li ga tiye adavɛ wo niizu ná, za bidii.»

⁴ Zozuwe zunu puugɔ maazu felegɔiti (12) tolini, niiti é yeeloni ti va, Izelayeɛle nuiti saama, boloda ɔila, nu ɔila,

⁵ é ɔe ti ma: «À leve ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui ɔakalavɛ, wo li Zuludɛn zie laazuve, wo ɔilagilagi kɔtui ɔaizie, é da ɔɔma, wo seɔe ga Izelayeɛle wolodai lieɔi,

⁶ naa ɔa a ke, é ɔe ga poogi wo zaama. Siɛnɔpɛ su wo-loun zunuiti ta wo ɔaazaɔana la ga: «Niima ɔɔtuiti ta ga leeni wo ve?»),

⁷ wa gɛ ti ma: «Zuludɛn leveni su fele Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui luɔɔ, siegi zu é ɣeni zie wolai buɔɔzu la. Niima ɣɔtuiti ta ga ɣizesui Izelayele nuiti kpein be eyesu ɔɔ, é dɛɛ ga Zuludɛn leveni su fele.» »

⁸ Izelayele nuiti ti naa ɣɛɛni, nii Zozuwe boni ti ma. Ti kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) zɛɣeni Zuludɛn zie laazuwe, kɔtu ɣilagila Izelayele wolodai ɣilagilagi we, eɣevelei Gooɔɔ GALAGI dɛɛni la ga Zozuwe. Ti liini ga tiye ti-uuzuwe, ti ti la ná.

⁹ Zozuwe kɔtu puugɔ maazu felegɔ (12) ɣiligaa loni Zuludɛn zie laazuwe, we zalaɣa ɣula nuiti ti ɣeni loni ná, niiti minazeɣe kesui ɣeni ti ya. Kɔtui naati ta ná zaaɣaza.

¹⁰ Zalaɣa ɣula nuiti ti ɣeni minazeɣe kesui zɛɣezu, ti yɛni loni Zuludɛn zie laazuwe, eyesu devei nii kpein Gooɔɔ GALAGI boni Zozuwe ma, nuɔuseiti ti naati kpein ke. Zozuwe deveiti kpein keɛni, eɣevelei Moize feeni la zea. Nuɔuseiti ti ɣaazuvileni, ti leɔe.

¹¹ Siegi zu nuɔuseiti kpein ti leveni da zie volu velei, Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui ta zalaɣa ɣula nuiti ti leveni, ti lo nuɔuseiti untuɔɔ.

¹² Luɔɔen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɣilazuwe, naati ta-zunuiti ti ɣeni ziezu Izelayele nui zɔiti tuɔɔ, ti maaɣiliai ga kooɔɔ zoolaiti, eɣevelei Moize ma levei veeni la ti ya.

¹³ Kooɔɔ nu waabuunaanigɔ (40 000) ɣɛɣala, ti maaɣiliai ga kooɔɔ zoolaiti, naati ka ti liini kooɔɔ vai ma, Gooɔɔ GALAGI ɣaazu, Zeeliko nɛmei zu.

¹⁴ Naama voloi, Gooɔɔ GALAGI Zozuwe wɔɔɔni Izelayele nuiti gaazu, ti unfema veeni ná-kundigilai we, eɣevelei nɔ ti keɛni la Moize we, sii ma voloi pe su.

¹⁵ Gooɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma:

¹⁶ «Devei ve zalaɣa ɣula nuiti zea, ti zeele woo ɣesui zɛɣezu, ti le, ti ɣula Zuludɛn zie laazuwe.»

¹⁷ Zozuwe naama levei veeni zalaɣa ɣula nuiti zea, é ɣɛ ti ma: «À le, wo ɣula Zuludɛn zie laazuwe.»

¹⁸ Siegi zu zalaɣa ɣula nuiti, niiti ti Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui zɛɣezu, ti ɣulani la zie laazuwe, ti-ɣooɔɔ lo kakei ma, Zuludɛn dei laani su volu, é náti pe daave, é da yei, eɣevelei é ɣeni la pɔɔmazu.

¹⁹ Nuɔuseiti ti Zuludɛn buɔɔni, alu mɔungi ma volo puugɔi ma. Ti liini, ti vu Gilegale, Zeeliko ɣwepelemawe, folo ɣulazu velei.

²⁰ Kɔtu puugɔ maazu felegɔiti (12) ti ti zɛɣeni Zuludɛn zie laazuwe, Zozuwe naati toni Gilegale.

²¹ Naa volu é ɣeni Izelayele nuiti ma: «Ni yeei ta, wo-mavofodaiti ti ti-ɣɛɛni gaazaɣasu da ga kɔtui niiti ta ga leeni?»

²² Wa gaale ga tiye, velei Izelayele nuɔuseiti ti Zuludɛn buɔɔni la ga ɣooɔɔ vooi,

²³ mazooɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI Zuludɛn vooɔni su daazuwe, eyesu wo leve, eɣevelei é keɛni la ga Seeli Kpolodei gi luɔɔ, nii a ke gi buɔɔ.

²⁴ E naa ɣɛɛni, nii a ke eteai zu nuɔuseiti kpein ti kwɛɛ velei ná-zɛbei wɔɔɔbai la, naa ɣa a ke wa balaagi wo lua Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI va, wo da dɛbi.»

5

¹ Amooɔ nuiti ta-masagiti kpein ti zeini Zuludɛn folo liizu velei, ta Kanaan masagiti ti zeini Kpolode Wolai laawe, ti menini ga Gooɔɔ GALAGI Zuludɛn vooɔni su Izelayele nuiti tuɔɔ, eyesu ti leɔe. Ti iɔɔ ge leveni, nu nɔpe zii la ɣeni looni, é va lo Izelayele nuiti tuɔɔ.

*Buzege niinεgiti
tati fai pelevolu*

² Naama ziegi zu nɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Kɔtuiti kpɛtɛ ga boɣai, é tatipelevolu vai lɔɔzei volu Izelayele nu niinεi niiti ta-vaa zu.»

³ Zozuwe kɔtuiti kpɛtɛni ga boɣai, é Izelayele nuiti tatini pelevolu gizei ɣobave, Alalɔte (nii poluve ga «tatipelevolui»).

⁴ Pɛtɛ, lee vaa zu Zozuwe ti latini pelevolu: Zunui nii kpein ná-konagi zeelini kɔɔɔɔ vai ma, ti ɣulani Ezipete yooi zu, naati pɛ ti zaani pelei zu, tevebai zu, ti ɣulaai ma Ezipete yooi va.

⁵ Ti pɛ ti latini pelevolu. Kɛɛ zunu loin kpein é zɔlɔɔni pelei zu, tevebai bude ziegi zu, ti ɣulaai ma Ezipete yooi va, nu la ɣeni naa tanɔpɛ tatini pelevolu.

⁶ Izelayele nuiti ti yɛni ziezu tevebai zu, é ɣɛ ga kona vuunaanigɔ (40), eyesu zunuiti, ma ɣɛɣalamaiti, niiti ti zeelini kɔɔɔɔ vai ma, ti ɣulazuve Ezipete yooi va, naati ti za. Tɔɔzei ti la ɣeni Gɔɔɔɔ GALAGI wooi zoni. Gɔɔɔɔ GALAGI ɣonani ga é la ti yɛga ná, ti va zooi naa ɣa ga ɣaazu, nii é minazegeni, é ɣona ná-faa zu ti-memewolani bɛ, ga é fe ade ve, ve nɔnɔi ta kɔin gulɔi vuuvaai ná.

⁷ Ti-loun zunuiti ka é ti zeini ti-ɔotogi zu. Zozuwe ti latini pelevolu, tɔɔzei ti la ɣeni de latini pelevolu, ta-zie wo siegi zu tevebai zu.

⁸ Siegi zu ti zunuiti pɛ tatini da pelevolu, ti yɛni ada ɣilagi, ti-vuuzuve, eyesu ti ɣɛde.

⁹ Naa voluma, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Za, gè Ezipete unfegi zeɣea wo ɣaazu.»

Naa ɣa é ba, adave ná laaseigi veeni ga Gilegale.* Daaseigi naa ɣa é ba zaagaza.

*Pake fetii
ta manegi be fai*

¹⁰ Siegi zu Izelayele nuiti ti ɣeni vuuni la Gilegale, ti Pake fetii ɣulani alugi ma volo puugɔ maazu naanisiei (14) ma bɔkɔi, Zeeliko nemɛi zu.

¹¹ Poluma voloi nɔ, ti zooi va lɔnɔgi ta miini, bului nii leve la su, ta ani ɣae ɣeegai.

¹² Poluma voloi nɔ ɣa manegi beteveni la vuu vai va, tɔɔzei ti ɣeni zoosu ti ɣɔnɔ sɔlɔ ga zooi zu ziinziin ganigiti ma waaiti. Mane ge la mɔ ɣeni ná Izelayele nuiti bɛ, ti ɣeni niina Kanaan yooi zu ziinziin ganigiti miizu naama ɣonagi.

*Gɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ ɣundigii
vaa vai*

¹³ Foloi ta, Zozuwe ɣeni Zeeliko ɣobave, é ɣaazuwuzegeni, é zunui ta ɣa, é loni kakalave, ná-boɣa zɔkpɔi ɣulaai maalaɣagi zu, é zoni zea. Zozuwe maaɣufani ba, é gaazaɣa, é ɣɛ ma: «Da ga gá-nui ta, ɣaa gi zili nuiti ti ta?»

¹⁴ Zunui gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ba-o. Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ ɣundigii, unkula vele ɣa gè su.»

Zozuwe nɔkɔni, é unpile zooi ma, é ɣɛ ma: «Màliɣii, nà ga ɣa-wotiɣɛ nui, ɣa-leveli ɣa ga beɣeleni?»

¹⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔ ɣundigii gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Da-zavalagiti kula ɣɔɣɔa, mazɔlɔ adave è loni ná, naa naɣegɛ.» Zozuwe gooi zoni, é ke ɣana.

6

*Zeeliko zo fai
Izelayele nuiti bɛ*

* **5:9 Gilegale:** daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «seɣeai.»

¹ Zeeliko taai laaɗfuluni kpekpe, Izelayele nuiti maavele ma. Nu la ɗeni leezu, nu la ɗeni ɗulazu.

² Ƴooɗo GALAGI ɗeni Zozuwe ma: «Wεε, gè Zeeliko laa è yeezu, ta ná-masagi, ta ná-kooɗo nu ɗezeɗzeɗegiti kpein.

³ Folo lazita laawu, da-o, da-ɗooɗo nuiti-yo, folo-o-folo wa da lati taai ma, naa ɗe ɗila folo ɗila.

⁴ Zalaɗa ɗula nu lafela, niiti baala mine uuuugi ti ɗilagilagi ya, naati ta lo minazeɗe kesui luɗo. Folo lafelasiɛi, wa lati taai ma, ná ɗe lafela, zalaɗa ɗula nuiti ta puuugi ve niina.

⁵ Siɛgi zu nuɓuseiti ti baala sine uuuugi ve wooi menisu da suɗoozaai, εε pe ka kpeei loo uɔɔma, taai ma zigigiti ta wolo gaamago nɔ. Nuɓuseiti ta taai zo, εε ge lo ga letegi.»

⁶ Nun ná-doun zunui Zozuwe zalaɗa ɗula nuiti tolini, é ɗe ti ma: «À minazeɗe kesui zeɗe, zalaɗa ɗula nu lafela baala sine uuuu daɗela zeɗe, ti lo Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui luɗo.»

⁷ Naa uoluma é ɗeni nuɓuseiti ma: «À li, wo lati taai ma, kooɗo zunu ɗezeɗzeɗegiti kpein ti lo Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui luɗo.»

⁸ Nuɓuseiti ti keeni, eɗevelei Zozuwe devei veeni la. Zalaɗa ɗula nu lafelaiti, ti puu daɗelaiti seɗeni, kpetɛai ga baala sine minɛiti. Ti loni Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui luɗo, ti tɔzei ga puuugi vea. Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui vileni ti volu.

⁹ Kooɗo nui tanigaa ti ɗeni loni zalaɗa ɗula nuiti tuɗo, niiti ti ɗeni puuugi veezu, ta kooɗo nui zɔiti ti vileni kesui volu. Ti ɗeni ziezu puuugi wooi ma.

¹⁰ Zozuwe naama levei veeni nuɓuseiti zea, é ɗe ti ma: «À mina kpee loo pa, nu mina wo woomeni, woo ɗila kpala minna ɗula wo-laawe, eyesu foloi ná devei ve la wo ya, ga wo kpeei loo. Wa woɗula niina.»

¹¹ Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui latini taai ma, ná ɗe ɗila. Naa volu ti liini ti-uuzuuɛ, ti ni ná kpidii.

¹² Zozuwe wuzɛɗeni ga sobuzobui. Zalaɗa ɗula nuiti ti Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui zeɗeni.

¹³ Zalaɗa ɗula nu lafelaiti, ti puu daɗelaiti seɗeni, niiti ti beɛai ga baala sine minɛiti, naati ti vileni pelei zu mɔnɔ, Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui luɗo, ti da ti ve. Kooɗo nui tanigaa ti loni ti luɗo, kooɗo nui zɔiti ti vileni Ƴooɗo GALAGI ná-minazeɗe kesui volu. Ti ɗeni ziezu puuugi wooi nɔ ma.

¹⁴ Ti latini taai ma, ná ɗe ɗila, foloi velesieɛi. Naa volu ti ɗale ma ti-uuzuuɛ. Ti keeni ɗana nɔ folo lazitai kpein su.

¹⁵ Foloi lafelasiɛi ma, ti wuzɛɗeni ga gosui, ti lati taai ma, ná ɗe lafela ɗana nɔ. Naama volo ɗila kpegi nɔ ti latini taai ma ga daɗela.

¹⁶ Daɗelasiɛi ma, zalaɗa ɗula nuiti ti puuugi veeni, Zozuwe ɗeni nuɓuseiti ma: «À kpeei loo, mazɔɔ Ƴooɗo GALAGI taai vea wo ve!

¹⁷ Taai ɗa ɗulazu ga zalaɗai Ƴooɗo GALAGI ve, ta su aniiti kpein. Keni koloɗolo anzanui Laɗaɓe ɗila kpe nɔ ɗa a ye vulua, ta niiti kpein ta ɗe ba ná-pelei wu, mazɔɔ toɗa é zunuiti daɗguni, niiti ade ti leveni.

¹⁸ Kele à dama! A ɓooɗo zo, wo dama ga nii maɗɗeɛi ba Ƴooɗo GALAGI ve. A mina naa tanɔpe seɗe, nii maɗɗeɛi ba, wo va Izelayele uuzuuɛ lo nimizai zu, wo va maanɔɗi veɛ ba.

¹⁹ Walii kpein, ta zanugi, ta kɔlu ɓai saɗlaiti, ta kɔlu zaɗlaiti, naa kpein feeve Ƴooɗo GALAGI ve. Ta uuzuu Ƴooɗo GALAGI ná-naavolo makesuuɛ.»

²⁰ Ti puɔugi vɛɛni. Nuɔuseiti ti menigai ma, ti kpeei looni, ti woogfula la, sigfigi woloni gaamago nɔ. Nuɔuseiti ti vilini taazuve, εσε ge lo ga letegi, ti taai zo.

²¹ Ti taai zu nuɔuseiti pe suwuɔaaleveni, zunuiti ta anzanuiti, nu niineiti ta nu vɔloiti. Anεε nikeiti pe ka ti ti zuwuɔaaleveni, ta baalagiti, ta soovalegiti.

Laɔabe ta na-nuiti make fai

²² Zozuwe ɔeni zunu felegɔiti ma, niiti ti zooi zuvɛteni: «À li kologolo anzanui na-pelei wu, wo anzanui naa ɔula, ta nonɔiti kpein, eɔevelei wo minazegeni la be, wo ɔona.»

²³ Zunu felegɔiti ti liini zou zuvɛte fai ma, naati ti liini, ti Laɔabe ɔula, ta keeɔe, ta dee, ta keeɔeleaiti, ta nonɔiti kpein, ti na-nuiti pe kula. Ti ɔaa ti maazu, ti ti vu Izelayele nuiti puuzuve voluve.

²⁴ Ti taai ɔalani, ta nii kpein e ɔeni na. Keni walii, ta zanugi, ta kɔlu ɔoi soɔlaiti, ta kɔlu zɔɔlaiti, ti naati puuni ɔooɔ GALAGI na-naavolo makesuve.

²⁵ Zozuwe kologolo anzanui Laɔabe yenvui makeni, ta na-peleyegei, ta niiti kpein ti ɔeni ga nonɔ. E zeini Izelayele nuiti saama eyesu zaaɔaza. Mazɔlo e keelaiti dɔɔɔfuni ga pagɔ, niiti Zozuwe ti leveni Zeeliko vete fai ma.

²⁶ Naama ziegi zu, Zozuwe niima ɔonai woni, e ɔe ma:

«Naama zunui ɔa ga foovoo nu ɔooɔ GALAGI ɔaazu,

nii a wuzegɛ, e ɔe e Zeeliko taai lo volu.

Na-doun zunu mɔungi yenvui ɔa

a ye buulaagi ma yegɛi wɔɔ vai zu.

Na-doun zunu ɔaabelagi yenvui ɔa

a ye kpogiti too vai zu.»

²⁷ ɔooɔ GALAGI ɔeni Zozuwe va, tɔɔɔi ɔulani zooi pe su.

7

Akan na-kotoi

¹ Izelayele nuiti ti woovalada vaa wola ɔɛɛni, e lo aniiti ba, niiti ɔooɔ GALAGI maapei vɛɛni ti va, ga nu mina ta zegɛ. Zuda na-bolodai zu nui ta, nii daa ga Akan, Kaalemi na-doun zunui, nii e ga Zabedi na-doun zunui, Zabedi nonɔ ma ɔeeɔe ɔeni ga Zeela. Akan naa ɔa e ma anii tanigaa zegɛni ɔooɔ ve. ɔooɔ GALAGI wola yiiɔaawanani Izelayele nuiti ma.

² Zozuwe yeni Zeeliko, e zunuiti teve Ayi taazuve, Bete-Aven ɔobave, Beetele folo ɔulazu velei, e valini ti ma ga ti ma yooi zuvɛte. Nenegi naati ti liini, ti Ayi vete.

³ Ti ɔaleni ma Zozuwe vɔ be, ti ɔe ma: «Nuɔusei kpein ge mina li, zunu waafelegɔ (2 000) ɔaa waasavagɔ (3 000) nɔ li, ta voni Ayi ma. Mina nuɔusei kpein kpɔlo, de-zakpeɔɔɔiti ti la mɔinni.»

⁴ Naa ɔa e keeni ti kooɔɔ nu waasavagɔ (3 000) leveni, ti li, ti laale taai wu, kele Ayi laaveaiti ti ti ɔɛɛni.

⁵ Ayi nuiti ti zunu vuusavagɔ maazu lozita (36) ɔeɔala vaani ti va. Ti vileni zɔiti polu, ti zegɛ nu leezuve taazuve. Ti vonini ti ma taai ma ɔizee yeizuve, eyesu ti zeeli zanu kulazuve. Nuɔuseiti ti ipɔ ge leveni, ti vala ta-zobogi pe ma.

⁶ Zozuwe ta Izelayele ɔewolaiti ti ta-zegɛiti balini ga, ti fufiligi vu tɔungiti ma, ti la zooi ma ɔooɔ GALAGI na-minazegɛ kesui ɔakalave, ti yeni na, kpɔkɔi zeeli.

⁷ Zozuwe ɔeni ma: «Ee, Mɔliɔii, ɔooɔ GALAGI, lee vaa zu e Zuluden maazuɔudɛai ga niima nuɔuseiti, gi loo vai ve Amɔol nuiti zeezu ɔaa, ga ti gi undaavili? Ni gi yeni sugila Zuluden zie wolai volu velei!

⁸ Ǹ̀un nà, M̀̀ligii, leeni ɣa nà bo, niizu Izelayele nuiti ti velaa ti zili nuiti ba?

⁹ Kanaan nuiti ta zii z̀̀iti ti zeini zoi zu, ta sugwɛɛsu, ta gi maagoolizu, ti gi-laaseigi ɣaava, é ɣula zoi ɣa. Naazu leeni ɣa è kɛɛzu ga è-laasei golai?»

¹⁰ Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Wuzegɛ! Lee vaa zu è yesu laani zoi ma, è laabadɔai?»

¹¹ Izelayele kotoi ɣɛɛve. Ti minazegɛgi ɣologologɛ, nii gè boni ti ve. Ti maɛɛba aniiti seɣɛve, ti ga ǹ̀nɔiti, ti ti unma, ti zɛɛi wo, ti dɔ bɔɣɔ aniiti saama.

¹² Naa ɣa é ba, Izelayele nuiti ti la loga ti zili nuiti tugɔ, ti va zie ti wu. Ta ye velazu nɔ ɣɔ ti zili nuiti ba, mazɔɔ tiya bɔɣɔi ti ɣɛa ga maɛɛba anii. Gè la yesu ɣɔ ɣɛɛzu wo va, ni wo la naa ɣologoloni, nii é wo zaama ga maɛɛba anii.

¹³ Wuzegɛ, è nubusɛiti toli, è ti nade. Bo ti ma ga ti bɔɣɔ nade lina vaa ma, mazɔɔ wele nii ɣa Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI bosu: Maɛɛba anii ɣa wo zaama, Izelayele nuiti. Wo la zooga wo va zie wo zili nuiti bu, ni wo la naa ɣulani bɔɣɔ zaama.

¹⁴ Lina sobu, wa vaazu, wo lo g̀̀azu ga boloda velei. Naa volu bolodai nii Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI a yeelona ba, naati ta bɔɣɔ le ga koi velei. Pɛleyegɛi nii Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI a yeelona ba, naama zunuiti ta bɔɣɔ le niina ga gilagila.

¹⁵ Zɔi nɔpɛ a zona ga sɔba nui, ga toɣa é maɛɛba anii zɛɣɛi, toɣa ɣala ta ǹ̀nɔiti kpein, tɔzei é Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI ná-minazegɛgi ɣologologɛ, é baagula ma vaa ɣɛa Izelayele nuiti saama.»

Akan ná-kotoi ma zalai zɔɔɔ fai

¹⁶ Poluma zobui, Zozuwe wuzegɛni ga sobui, é Izelayele nuiti toli ga boloda velei. Zuda ná-bolodai ɣa é zoni.

¹⁷ E ti lolini ga koi velei. Zeela ná-koi ɣa é zoni. E Zeela ná-koi lolini. Zabedi ná-pɛleyegɛi ɣa é zoni.

¹⁸ E naama pɛleyegɛi lolini ga zunui ɣilagilagi. Akan ɣa é zoni, Kaalemi ná-doun zunui, nii é ga Zabedi ná-doun zunui, Zabedi ǹ̀nɔ ma ɣɛɛɣɛi ɣeni ga Zeela, Zuda ná-bolodai zu.

¹⁹ Zozuwe ɣeni Akan ma: «D̀̀un zunu, lebiyai ve Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI, unfemai ve be, naa le ga ze, nii è keai, mina dɔɔɣu bà.»

²⁰ Akan Zozuwe woɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Gaama ve, gè kotoi ɣɛɛve Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI laalɔɣɔma, Izelayele ná-GALAGI. Wele nii ɣa gè keai:

²¹ Gè seɣeungi ɣaani Babilɔne zɛɣɛi, pagai gola, é kɔzɔganiiti saama, ta wali ɣae unfelegɔ (200), ta zanu pagɔi nii bunɛgi ga galamu undɔɔlugɔ (500), g̀̀azuɣulani ti va, gè ti zɛɣɛ. Ti lɔɔɣuve niina zoi wu, nà-seɣɛ ɣotai wu, wali ɣaei ɣa bu.»

²² Zozuwe numaa leveni Akan ná-seɣɛ ɣotai wu. Ti bizɛni, ti li, ti aniiti dɔɔɣuai ɣa seɣɛ ɣotai wu, wali ɣaei laani bu.

²³ Ti ti pɛ kulani seɣɛ ɣotai wu, ti vaa la Zozuwe vɔ, ta Izelayele nuiti pɛ, ti ti vu Ɔ̀̀oɣɣo GALAGI ɣakala.

²⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti Zeela ná-dounloin Akan zoni, ta walii, ta seɣeungi, ta zanu kpui, ta ná-doun zunuiti, ta ná-doun anzanuiti, ta ná-nikeiti, ta ná-soovalegiti, ta ná-baalagiti, ta ná-seɣɛ ɣotai, é bɔ zeagɔligi kpein ba, ti li ga tiye Akɔɔl nɛmɛi zu.*

* **7:24 Akɔɔl:** daaseigi nii ti maaɣuɣaai va ta «maanɔɣɔi.»

²⁵ Zozuwe ɣeni Akan ma: «Lee vaa zu è maanɔɔɔi zeidai gi ma? Ɔɔɔɔɔ GALAGI maanɔɔɔi zeì è ma za!» Gaamanɔ Izelayele nuiti pɛ ti sɔɔni ga kɔtui, é za. Ti ná-nuiti pɛ sɔɔni ga kɔtui, ti za. Naa volu, ti ti pɛ gala ta zeaɔɔligiti.

²⁶ Naa voluma ti kɔtu zigigi loni maazu, nii é ná zaaɔɔza. Ɔɔɔɔɔ GALAGI yeeɣulani ná-ziiɣaawanai zu. Naa ɣa é kea naama adave laasei pɛai la ga Akɔɔl nɛmɛi zu, daaseigi naa ɣa é ba zaaɔɔza.

8

Ayi taai zo fai

¹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Mina lua, è zasu mina bali ɲɛɣɛɛɛin. Kɔɔɔɔɔ nuiti kpein seɣe, wo li, wo laale Ayi taai wu. Mazɔɔɔ gè Ayi masagi laa è yeezu, ta ná-nubuseiti kpein, ná-taai ta ná-zooi pɛ.»

² Da Ayi zo ta ná-masagi, eɣevelei è Zeeliko ta ná-masagi zoni da. Kele niizu, niiti ta ɣe ga wɔnɔ kɔɔzoganii zu, naa ɣa ɣe ga ti-yeaɔɔligiti, ta ta-loganiiti. Kɔɔɔɔɔ nui tanigaa laaɣu taa voluve.»

³ Zozuwe ná-kɔɔɔɔɔ nuiti kpein seɣeni, ti vile pelei ma, ti li, ti laale Ayi taai wu. Zozuwe yeeloni kɔɔɔɔɔ nu ɣeZeɣeZe waavuuɔavagɔ (30 000) va, é ti leve kpidii.

⁴ E niima levei veeni ti ya, é ɣe ma: «À li, wo laaɣu taai voluve. A mina maaɣooza gola taai va, wo ɣevele beɛe wo pɛ.»

⁵ Nɔun nà, gá nubuseiti ti bà, gá maabuɣazu taai va. Ayi nuiti ta ɣulana gi laaɣomisu, eɣevelei ti keeni la mɔungi, gá velazu ti va.

⁶ Ta ɣula, ti vile gi volu, eyesu gi ti yeeleve taai va, mazɔɔɔ ta ɣe ma: «Ta velazu gi va, eɣevelei é ɣeɛni la zai zu.»

⁷ Wa ɣula dɔɔɣu velei zu, wo taai zo. Ɔɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI dɔa wo yeezu.

⁸ Siɛgi zu wo vɔnisu da taai ma, wa abui lo ba. Wa ke, eɣevelei Ɔɔɔɔɔ GALAGI laawooi la. A zie ga devei, nii gè fea wo ya.»

⁹ Zozuwe ti leveni, ti li, ti laaɣu Beeteleni zɔɔɔzuve ta Ayi, Ayi folo liizu velei. Zozuwe yɛni nubuseiti saama naama bidii.

¹⁰ Zozuwe wuzɛɣeni sobuzobui, é ná-kɔɔɔɔɔ nuiti pɛɛe, naa volu é loni ti untuɣɔ, ta Izelayele ɣundigiiiti, ti li Ayi laalɔɔɔma.

¹¹ Kɔɔɔɔɔ nuiti kpein ti vilɛni polu, ti yɛni liizu ɣana, eyesu ti zeeli taai letemave. Ti vuuni Ayi lekɛmave nu ɣɔvezuɛ, nɛmɛi ɣeni ti yɔɔɔzu ta Ayi.

¹² Zozuwe zunu waadɔɔlugɔ (5 000) zɛɣeni, é ti laaɣu Beetele ta Ayi ti yɔɔɔzuɛ, taa voluve folo liizu velei.

¹³ Kɔɔɔɔɔ nuiti ti zeini ti-vuuzu ɔiingi, lekɛmave nu ɣɔvezuɛ. Niiti ti ɣeni ti makesu voluzu velei, naati ti ɣeni taa voluve folo liizu velei. Zozuwe ɲiini naama bidii nɛmɛi zaamave.

¹⁴ Siɛgi zu Ayi masagi sugwɛɛni da, é ná-zunuiti buzeɣeni gaamanɔ, ti suvile, ti ɣula taai va, ti li kɔɔɔɔzuɛ, ti lo Izelayele laalɔɔɔma, Zuluden ma vetu nɛmɛi letemave. Masagi ɣi ge la ɣeni ba ga ni nua laaɣuɛ taa voluve tɔun daalɔɔɔma.

¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti keeni eɣe ta vɔni ti ma, ti vela, ti li ga tevebai zu vele.

¹⁶ Ti taazu nubuseiti kpein tolini ga ti vile ti volu. Ti vilɛni Zozuwe volu, ti yeeleve taai va.

¹⁷ Nu nɔpɛ ge la ɣeni yɛni Ayi ta Beetele taazuveti, nii é la ɣeni ɣulani, é va li Izelayele nuiti kɛɛzuɛ. Ti taa laalaogai yɛni, ti vile Izelayele nuiti polu.

¹⁸ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zozuwe ma: «Da-ɔɛɛin maale Ayi letema velei, mazɔɔɔ nà dɔɔzu è yeezu.» Zozuwe kɛɛin maalenii taai letegi.

¹⁹ Zozuwe yeemaalegai ma nɔ feya, zunuiti ti laaɣuni, naati ti ɣulani, ti vili taai zu. Ti leeni, ti so, ti abui vili ba.

²⁰ Ayi nuḅuseiti ti weleni volu vele, ti duului ɔa, é ɔa ɔula taai va, é ɔa le geezube. Ti la ma ɔeni zobo nape sɔlɔni, ti va vela ga yeezazu vele baa ɔubezu vele. Pele leveni ti luɔɔ ná pe, mazɔlɔ Izelayele nuiti ti ɔeni velazu, ti ɔa li ga tevebai zu vele, naati ti ɔaleni ma ti beɛ nuiti daalɔɔma.

²¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti kaai ma ga zunuiti ti loɔɔuni, naati ti ɔulaa, ti taai zo, taai ɔala luului ɔeni leɛzu, ti ɔaavoteni Ayi nuiti ma, ti laale ti wu.

²² Kɔɔɔ nui zɔiti balaa, ti ɔulani taai va, ti li, ti veɛ zɔiti ba. Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kalini. Ti zobo sɔlɔni ti ma, nu ɔila kpalaa ge la ɔulani, ti la gila kpalaa zeni vulua.

²³ Kele ti Ayi masagi ma vului zoni, ti vaa la Zozuwe va.

²⁴ Izelayele nuiti ti Ayi nuiti kpein paani, niiti ti ɔeni balafaiti su, ta tevebai zu, veti ti vileni ti volu náti, ti ti pe paani ga ta-woɔa zɔkpɔiti, é zeeli ma ɔaabelagi ma. Naa volumna, Izelayele zunuiti kpein ti leɛni taazube, ti taazu nuḅuseiti mɔta zuwuɔaaleve.

²⁵ Uele ɔana, naama voloi, nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) undaavilini da, zunu, anzanu, nii kpein é ɔeni ga Ayi nuḅuse.

²⁶ Zozuwe ná-kpeɛin maalegai yeni de, eyesu Ayi nuḅuseiti kpein suwuɔaaleve.

²⁷ Anɛɛ naa ve, Izelayele nuiti ti toganiiti ta ani vagɔiti soni ga kɔɔzoganiiiti, niiti ti ɔeni taazube, eɔevelei ɔoɔɔ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya.

²⁸ Zozuwe Ayi ɔalani, é ná ɔologolo, ná ɔe ga tevebai eyesu ɔo, zekana ná la zaafaza.

²⁹ Ti Ayi masagi zeleni gului va, é yeni ná eyesu kpɔkɔi zeeli. Foloji ɔeai ma daazu, Zozuwe devei veeni ga ti ma voooma yei, ti kula gului ma. Ti pilini ya nu leɛzube taazube, ti kɔtu zigigi vuuni ma, naa ɔa ná zaafaza.

Tɔ sevei ɔala fai nuḅusei kpein gaazu

³⁰ Zozuwe zalaɔa ɔulazube loni Ebale gizei ma, ɔoɔɔ GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI.

³¹ E toni, eɔevelei ɔoɔɔ GALAGI ná-botiɔe nui Moize ma levei veeni la Izelayele nuiti zea, niiti ti zevɛai Moize ná-tɔgi zu: zalaɔa ɔulazube nii togai ga kɔtuiti, niiti kɔlu ani la vɔɔɔuni ti va. Ti gala zalaɔaiti ta ziilei zalaɔaiti kulani ná ɔoɔɔ GALAGI ve.

³² Tɔgi nii Moize seveni, Zozuwe naa zu woiti seveni kɔtuiti ma, Izelayele nuiti gaazu.

³³ Naama ziegi kpein su, Izelayele nuiti kpein, kewolaiti, ta kundigiiiti, ta tukpɔɔaaleve nuiti, ti ɔeni loni ɔoɔɔ GALAGI ná-minazege kesui maafoolii zu, Leevi nuiti ti ga zalaɔa ɔula nuiti naati gaazu, teiti ti segezu. Seikɔɔma nuiti ta Izelayele nu bɔɔɔgiti, ti ɔeni ná. Ti ɔilazube ɔeni loni Galizime gizei letemave, ti ɔilazube ɔeni Ebale gizei letemave, eɔevelei Moize, ɔoɔɔ GALAGI ná-botiɔe nui boni la kaite, ga ti ɔa tuyai loo la Izelayele nuḅuseiti be.

³⁴ Naa volumna, Zozuwe tɔ gooiti kpein kalani, tuya loo bɔeiti ta foovoo geleiti, eɔevelei nɔ é ɔeni la tɔgi ma zevɛi zu.

³⁵ Zozuwe ti pe kalani Izelayele nu vebɛiti kpein gaazu, nii kpein nɔ Moize feeni ga devei, é la tanape zeni voluzu, naa ɔeni anzaiti gaazu, ta doungoiti, ta seikɔɔma nuiti.

9

Gabaɔon nuiti ta-felefele nɔi

¹ Ma wooi zeelini masagiti kpein ma, niiti ti zeini zooiti su, niiti ti Zuludɛn folo liizu velei, gize yooiti su, ta Kpolodɛ Wolai laave ma nɛmɛi, eyɛsu ɛ zeeli Liban yooi ma gizeiti ma. Gɛte masagiti, ta Amɔɔl geleiti, ta Kanaan geleiti, ta Feeleeze geleiti, ta Geeve geleiti, ta Yeebuse geleiti,

² ti gaalɛeni ba, ti zoloo su ga ti laale Zozuwe ta Izelayɛle nuiti bu.

³ Gaɓaɓɔn nuiti ti naa kpein mɛnini, nii Zozuwe kɛɛni ga Zeeliko ta Ayi.

⁴ Ti kelegɛle ɲɔi bɛtɛni, ti li, ege ta ti leve sie ma, ti bɔɔ zaɓaiti pɛɛ ta-zoovalegiti kɔma, ti kɔɔ woole vɔɔzaɓagiti sege, baliai ga, ti daɓa.

⁵ Savala pɔɔmaiti ti gɛni ti gɔɔɓa, ti ti laɓagai, ti bɔɔɓ maagili ga sege vɔɔmaiti. Buluiti ti ti bɛtɛni, naati ti vɔɔni niina, ti vuinfuin.

⁶ Ti vaani Gilegale, ti Zozuwe vɛtɛ, ti bɔɛ ti vɔ ta Izelayɛle zunuiti, ti gɛ ma: «Gi zɛgeve gɔozama zooi ta zu, gi va, gi wo maanɛɛɛ ga ade minazɛge bo yɔɔɓzu.»

⁷ Izelayɛle zunuiti ti Geeve nui naati gooɓaavoteni, ti gɛ ti ma: «Be gɔ ɛ kwɛɛ, ni wo la ga gi-zeiɲɔɓiti ta? Niizu gi la zooga gi va minazɛge bo wo vɛ.»

⁸ Ti gɛni Zozuwe ma: «Gá pɔ gi gɛ ga da-wotigɛ nuiti.» Zozuwe gɛni ti ma: «Be gɔ ga woye, mini gɔ wo zɛgeai ná?»

⁹ Ti gooɓaavoteni, ti gɛ ma: «Da-wotigɛ nuiti gi zɛgeve zooi ta zu, gɔozama, gi va, tɔɔzei Gɔɔɓɔ GALAGI, da-GALAGI maawooi va. Gi maawooi mɛnigɛ, ta nii kpein ɛ kɛɛni Ezipete yooi zu,

¹⁰ velei ɛ Amɔɔl nuiti ta-masagiti soni da, niiti ti gɛni masadai gɛɛzu Zuludɛn volu velei, Gɛseɓon masagi Sigɔn, ta Basan masagi Wɔge, nii ɛ gɛni zeini Asetabte.

¹¹ Gá-gɛwolaiti, ta gá-you zu nuiti kpein ti gɛni gi ma: «À sie gɔnɔgiti sege ya, wo li, wo Izelayɛle nuiti ka, wo gɛ ti ma: «Gá pɔ gi gɛ ga wa-wotigɛ nuiti. Ade minazɛge bo yɔɔɓzu.»

¹² Gá-buluiti pɛtɛ, ti badia gɛni de, siegi zu gi ti zɛgɛni la ga sie gɔnɔgi, gi da gɔla gá-vɛɛiti bu, foloi gi siei lɔɔzeini la, ga gi va wo vɔ bɛ. Welɛ, niizu ti vɔa, ti da vuinfuin.

¹³ Niima lɔ wooleiti pɛtɛ, ti ma niine gɛɛve de, gi ti laave, ti valia ga. Gá-zɛgeiti pɛtɛ, ta gá-zavalagiti, ti pɛ ti vɔɔzaɓaga, tɔɔzei sie gɔozagi va.»

¹⁴ Izelayɛle nuiti ti ta-laamianigiti seɓeni, kelɛ ti la gɛni Gɔɔɓɔ GALAGI gaazaɓani.

¹⁵ Zozuwe ziilei fai ma minazɛgegi gɛɛni ti yɔɔɓzu, ɛ baa ti-yenvui maazu. Nuɓuseiti ta-gundiɓiiti ti minazɛgɛni, ti gɔna.

¹⁶ Folo savagɔ levegai ma, minazɛgegi woga vɔluma ti vɛ, pɛtɛ nii ɛ gɛɛni, Izelayɛle nuiti ti kwɛɛni ga ti-zeiɲɔɓiti be, ti gɛni zeini gɔba.

¹⁷ Izelayɛle nuiti ti zɛgɛni ti-zeizuvɛ, ti folo savagɔ zie wo, ti zeeli ta-laazuvɛti. Naama laaiti ta ga: Gaɓaɓɔn, Kefila, Beelɔte, ta Kiliyate-Yeyalime.

¹⁸ Izelayɛle nuiti ti la gɛni ti vaani, tɔɔzei konai va bebɛiti ta-gundiɓiiti ti boni, Gɔɔɓɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI laaseigi zu. Kelɛ nuɓuseiti ti unsuyelii loni kundigɓiiti daalɔɓma.

¹⁹ Kundigɓiiti kpein ti dɛɛni ga nuɓuseiti, ti gɛ ti ma: «Giya gɔ gi konai woni ti vɛ, Gɔɔɓɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI laaseigi zu, niizu ade la zooga ade va vɔɔɓu ti va.

²⁰ A welɛ, velei ade vaazu ti zosu da, da ti yɛsu vulua, de mina Gɔɔɓɔ GALAGI gaazu ɲɔu lo bɔɔɓ va, tɔɔzei konai va, gi boni ti vɛ.»

²¹ Kundigɓiiti ti gɛ ti ma: «Ta yɛsu vulua. Kelɛ kɛni ti da kovii gale, ti da ziei zaɓa nuɓuseiti kpein bɛ.» Naa gɔ ɛ gɛni ga kundigɓiiti ta-levɛi.

²² Zozuwe Gaɓaɓɔn nuiti tolini, ɛ gɛ ti ma: «Leeni vaa zu wo gi yaavani, wo kula ege wa gɛ gɛni zeini gɔozama, tama wo zeini gi gɔbave nɔ?»

²³ Niizu, wo voovooβε, wo la mɔ ɟula duɔlai zu, eyesu ɟɔ, wa kovii ɟale, wo da ziei zaɟa, nà-GALAGI ná-pelei wu.»

²⁴ Gabaɟɔn nuiti ti gooɟaavoteni, ti ɟe ma: «Gi keeni ɟana, tɔɔzei ti gi ɟobavaawoni, ga Gooɟɔ GALAGI, da-GALAGI devei veeni ná-botigɛ nui Moize ya, ga toɟa zooi kpein feezu wo ya, é ɟe wo gaa nui kpein undaavili, wa ɟena lia ga zeida ga. Wo vaazuve, gi wola luani, é lo gi-yenvui va. Naa ɟa é keeni, gi naa ɟeeni.

²⁵ Gá niina è yeezu, gi zo, eɟevelei soloogai la è ɟaazu, nii sɔlegai.»

²⁶ Pele ɟana Zozuwe baani la ti maazu, ga Izelayele nuiti ti mina ti vaa.

²⁷ E ti losuve ɟeeni ga ti da kovii ɟale, ti da ziei zaɟa nubuseiti be, ta Gooɟɔ GALAGI ná-zalaɟa ɟulazuve, naama adave, ve é vaazu yeelosu ná va. Naa ɟa ti yegai keezu eyesu zaɟaza.

10

Kɔɔi é ɟɔni Gabaɟɔn ta maaɟoolii zu

¹ Zeeluzalɛme masagi Adɔni-Seedɛke menini ga Zozuwe taai zoga, nii é ga Ayi, é kologolo metu, nii é keeni ga Zeeliko taai ta ná-masagi, naa ɟeɟalai ɟa é keeni ga Ayi ta ná-masagi. E menini balaa ga Gabaɟɔn nuiti ti yɔɟɔzubeteni ta Izelayele nuiti, ta zeini ti zaama.

² E wola luani, mazɔɔ Gabaɟɔn ɟeni ga taa biin gola, eɟevelei nɔ masa taaiti ti la, é wɔɔloni Ayi va, naa veɛ, zunuiti kpein ti ɟeni ga kɔɔɟɔ nu ɟezeɟezeɟiti.

³ Naa ɟa é keeni, Zeeluzalɛme masagi Adɔni-Seedɛke keelaiti teveni Geebelɔn masagi Gooɟame ma, ta Yaalemute masagi Pileyame, ta Lakise masagi Yafia, ta Egelon masagi Debiil, ga é wo ti ma ga:

⁴ «À va, wo yeeve be, ade Gabaɟɔn zakpe, tɔɔzei ná-nuiti ti ziilei minazefegi woga yɔɟɔzu ta Zozuwe, ta Izelayele nuiti.»

⁵ Naa ɟa é keeni, Amɔɔl nuiti ta-masa dɔɔlugɔiti, ti woolaani ma, Zeeluzalɛme gelei, ta Geebelɔn gelei, ta Yaalemute gelei, ta Lakise gelei, ta Egelon gelei, ti lo ta-zalaɔvusuiti untuɟɔ, ti li Gabaɟɔn laalɔɟoma. Ti Gabaɟɔn zeini keɛ su, ti laale taai wu.

⁶ Gabaɟɔn nuiti ti keelaiti teveni Zozuwe ma ti-vuuzuve Gilegale, ti ɟe ma: «Mina ɟele da-wotigɛ nuiti gi va. Va fala, è ɔɔ gi va, è gi ɟizo, mazɔɔ Amɔɔl nuiti ta-masagiti ti zeini gize yooi zu, ti yeezoga, ti va gi laalɔɟoma.»

⁷ Zozuwe ta kɔɔɟɔ nuiti kpein ti leeni, ti zeɟe Gilegale, ta ná-kɔɔɟɔ nu ɟezeɟezeɟiti.

⁸ Gooɟɔ GALAGI ɟeni Zozuwe ma: «Mina lua naama masagiti ba, mazɔɔ gè zobogi vea è ve, è vɔni ti ma, ti taɟila kpalaa ge la zooga é va è zakpe.»

⁹ Zozuwe niini piin ziezuzi, é zo Gilegale. E ɟulani ti viliba, é loo ti ma.

¹⁰ Gooɟɔ GALAGI ti zuvazani Izelayele nuiti tuɟɔ, kɔɔi ɟologoloni ti ya Gabaɟɔn ɟakalave. Izelayele nuiti ti pile sɔɔni ti ma, ti vile ti volu pelei zu, é læzu gize yɔɟɔzube Bete-Golon, eyesu ti zeeli Azeeka ta Makeeda.

¹¹ Siɛgi zu Amɔɔl nuiti ti ɟeni velazu la Izelayele nuiti ba, ti da yei ga pelei, é gize yɔɟɔzube Bete-Golon, Gooɟɔ GALAGI sakɔtu wolai yeini ti ma, é zeɟe geezube, é da vu ti ma, eyesu é zeeli Azeeka. Naa nui wola vaani, é leve Izelayele nuiti ta-nu vaai va ga boɟa zɔkpɔi.

¹² Naama volo ná, Zozuwe woɔɟulani Gooɟɔ GALAGI ma, yeei Gooɟɔ GALAGI feeni la Izelayele nuiti be ga ti pile sɔɔ Amɔɔl nuiti ma. Zozuwe woɔɟulani Izelayele nuiti kpein gaazu, é ɟe: «Foloi, lo kpe Gabaɟɔn maazuve!

Alugi, lo Ayalon nemei maazuve!»

¹³ Foloji loni, é la piikpini. Alugi balaa loni, eyesu nubuseiti ti potokulai gɛ ti zili nuiti ma. Naa zɛvɛvɛ «Telebo nui ná-sɛvɛi» zu. Foloji loni, é tɛai ma, é la daani eyesu folo gila kpalain.

¹⁴ Folo gila kpalaa ge la de gɛɛni ga naama voloi gɛvele, naa luɔɔ baa naa voluma, ga Gooɔɔ GALAGI va woilo nui woo ma gana, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI ga é gɛni kooi gɔɔzu Izelayele nuiti bɛ.

¹⁵ Zozuwe ta Izelayele nuiti kpein ti galeni ma ti-ɔuuzuvɛ Gilegale.

Zozuwe masagiti paa vai

¹⁶ Masa dɔɔlugɔi naati ti velani, ti lɔɔɔɔ Makeeda, pugi zu.

¹⁷ Nui tanigaani ti Zozuwe gɔbavaawoni, ti gɛ ma: «Masa dɔɔlugɔiti dɔɔɔɔvɛ Makeeda, pugi zu.»

¹⁸ Zozuwe gɛni ma: «À kɔtu wolaiti kilikili, wo da pugi laavɛ, wo zunuiti sei ná, ti naa make.»

¹⁹ Wɔun wa, à mina looɔɔ, à vilɛ wo zili nuiti polu, à pele leve ti luɔɔ, ti mina le ta-laazuvɛti, mazɔɔɔ Gooɔɔ GALAGI wa-GALAGI ti la wo yeezu.»

²⁰ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti beni ga yeezeeli ti ma, nágo ti va ti-ma zuwu gaaleve, keni pela geleiti nɔ, niiti ti liini ta-laaiti su, niiti sigigi ti ma.

²¹ Naa volu, nubuseiti kpein gaazɔlegai vaani ga pagɔ ti-ɔuuzuvɛ, Zozuwe ɔɔ bɛ, Makeeda. Naa voluma, ma yooi kpein su, nu nɔpɛ ge la mɔ gɛni bɔɛzu Izelayele nuiti daalɔɔma.

²² Zozuwe gɛni ti ma: «À pugi laalao, wo masa dɔɔlugɔiti kula su, wo va ga tiye pɔ.»

²³ Zekana ti kɛɛni la, ti masa dɔɔlugɔiti kulani pugi zu, ti li ga tiye pɔ, Zeeluzalɛme masagi, Gɛɛbelɔn masagi, ta Yaalemute masagi, naa vɛɛ Lakise masagi va, ta Egelon masagi.

²⁴ Siɛgi zu ti masagi naati kulani la, ti va ga tiye Zozuwe ɔɔ, Zozuwe Izelayele zunuiti kpein tolini, ta kɔɔɔɔ nu gundiɔiiti niiti ti bɔni ba kɔɔɔɔzuvɛ, é gɛ ti ma: «À maabuɔa bà, wo gɔɔɔlo masagi niiti kɔda.» Ti maabuɔani ba, ti gɔɔɔlo ti-gɔdavɛti.

²⁵ Zozuwe gɛni ti ma: «À mina lua, wo zasu mina bali. A yiilɔɔ, wo zɛbɛzɛge, mazɔɔɔ vele gana Gooɔɔ GALAGI wo zili nuiti sosu da, niiti wo vaazu ti zakpesu.»

²⁶ Naa voluma, Zozuwe ti vaani, é ti zɛɛ gulu lɔɔlugɔiti ba. Ti yɛni zɛɛni ná eyesu kpɔkɔi.

²⁷ Foloji daa ziɛgi zu, Zozuwe devei veeni, ga ti ti-ma vooaiti kula guluiti ba, ti ti vili ya pugi zu, vɛ masagiti ti lɔɔɔɔni ná. Naa voluma, ti daaɔɔɔlu ga kɔtu wolaiti. Naati ta ná zaaɔɔa.

Zooi lɛkpɛmavɛ nu yeezazuvɛ zɔfai

²⁸ Zozuwe Makeeda zoni naama voloi nɔ. E taa veaiti kpein suwuɔaaleveni ta ta-masagi, é la gɛni gila kpalaa zɛni vulua. E Makeeda masagi zoni, eɔvelei é Zeeliko masagi zoni da.

²⁹ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zɛɛni Makeeda, ti li Liɛna, ti laalɛ bu.

³⁰ Gooɔɔ GALAGI taai naa ta taa masagi lɔɔni Izelayele nuiti zeezu. Ti taa veaiti kpein suwuɔaaleveni, ti la gila kpalaa zɛni vulua. Zozuwe ma masagi zoni, eɔvelei é Zeeliko masagi zoni da.

³¹ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zɛɛni Liɛna, ti li Lakise. Ti seini kɛɛ su, ti laalɛ bu.

³² Góogó GALAGI Lakise lóoni ti yeezu, ti naa zoni foloi velesiei. Ti taa veaiti kpein suwuɔaaleve, niiti ti ɔeni ná, eɔevelei ti keeni la ga Libena.

³³ Geezeel masagi Góolame vaani Lakise maalobosu. Kele Zozuwe vónini ma, ta ná-nubuseiti, é la gila kpalaá zeni vulua.

³⁴ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zegeni Lakise, ti li Egelon. Ti seini kele su, ti laale bu.

³⁵ Ti soni ma volo ɔilagi nɔ. Ti taa veaiti kpein suwuɔaaleveni, niiti ti ɔeni ná. Zozuwe ná zugoɔɔloni ma yee nɔ, eɔevelei é keeni la ga Lakise.

³⁶ Zozuwe ta Izelayele nuiti ti zegeni Egelon, ti li Geebelon, ti laale bu.

³⁷ Ti taai zoni, ti masagi ta nubuseiti pe suwuɔaaleve, ta taa goiti ti ɔeni ba, naati su nubuseiti, eɔevelei ti keeni la ga Egelon. Zozuwe taai ɔoɔɔloni metu, é la ɔeni nu ɔila kpalaá zeni vulua.

³⁸ Naa voluma, Zozuwe ta Izelayele nuiti ti ɔaleni ma Debiil vele, ti laale bu.

³⁹ Ti taai zoni, ti taa masagi zo, ta taa goiti kpein ti ɔeni ba. Ti nubusei kpein suwuɔaaleveni, niiti ti ɔeni ná, ti la gila kpalaá zeni vulua. Zozuwe Debiil ta ná-masagi zoni, eɔevelei é Geebelon zoni da, ta ná-masagi, ta Libena ta ná-masagi.

⁴⁰ Zozuwe zooi pe soni, é pile sɔlɔni masagiti ma, ti ɔeni gize yooi zu, ta lekpemauve nu yeezazuve yooi zu, ta zielave ma neméi, ta niiti ti ɔeni gize ɔaagoozagiti ma. E nu vului kpein suwuɔaaleveni, é la nubusei ɔila kpalaá zeni ná, eɔevelei Góogó GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ma levei veeni la.

⁴¹ E naa yóɔɔzuve ma yooi pe soni, é zo Kadese-Baalenea, é zeeli Gaza, ta Gósen lugi zu, é zeeli Gabagón.

⁴² Kula laa ɔila kpegi nɔ zu, é zobo sɔlɔni masagiti kpein ma, é ta-yooiti pe so, mazóló Góogó GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ɔeni kooi ɔoozu ná-nubuseiti be.

⁴³ Naa voluma, Zozuwe ta Izelayele nuiti ti ɔaleni ma ti-vuuzuve Gilegale.

11

Koo wolai ɔoo vai Meelome dei ɔobave

¹ Siégi zu Gasool masagi Yabin menini da ga Zozuwe pile sɔlɔɔge, é keelaiti teveni Madon masagi Yóbaabe ma, ta Simelon masagi, ta Akesafe masagi,

² ta naati ma ti ɔeni zeini gize yooi zu lekpemauve nu ɔovezuve, ta Zuluden ma vetu neméi zu, zie wolai Zeenezaléte lekpemauve nu yeezazuve, ta zielave ma neméi zu, ta folo liizu velei, Dool yooi zu.

³ E ta leveni Kanaan nuiti ma, folo ɔulazu velei, ta folo liizu velei, ta Amool nuiti, ta Gete nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Yeebuse nuiti ti gize yooi zu, ta Geeve nuiti ti Geelemón gizei ɔoɔɔave, Misepa yooi zu.

⁴ Naama masagiti ta ta-ɔooɔɔo nuiti kpein ti ɔulani. Ti ɔeni ga bebei nii mɔindai, eɔe kpoloɔei ɔoba naɔaegi. Soo bulugi ta wotoloiti ti ɔeni ti ya, ti wola mɔinni gola.

⁵ Naama masagiti kpein ti yeezoni, ti li, ti-vuuzuve ɔete Meelome dei ɔobave, ga ti kooi ɔo Izelayele laalɔɔma.

⁶ Góogó GALAGI ɔeni Zozuwe ma: «Mina lua ti va, mazóló lina, niima yeeɔeɔalái ma, ná ti lóozu Izelayele nuiti zeezu, ti maawana, ti za. Da ta-zooiti kooɔoolu natai leve, é ta-wotoloiti gala.»

⁷ Zozuwe ta ná-kooɔɔo nuiti ti ɔulani ti viliba, ti laale ti wu Meelome dei ɔobave.

⁸ Góogó GALAGI ti lóoni Izelayele nuiti zeezu, ti vóni ti ma, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Sidón taa wolai vɔ be, eyesu ti zeeli Miselefote-Mayime, eyesu ti zeeli

Misepa nɛmɛi zu, folo ɣulazu velei. Ti pile sɔlɔni ti ma, eyɛsu ti la nu vulu ɣila kpalaa zeni ná.

⁹ Zozuwe ti zoni, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la zea. E ta-zooiti kaɣɔvulu nataiti teveni, é ta-wotoloiti gala.

Masagiti ta-laaiti so fai

¹⁰ Naama ziegi zu, Zozuwe ɣalesube ma ga vogi, é Ɔasɔl zoni, é ma masagi vaa ga boɣa zɔkpɔi. Tɔun, mɔungi Ɔasɔl ɣa é ɣeni ga masadai naati kpein ma laa wolai.

¹¹ Ti naa ɣologoloni, ti nuɓusei kpein suwuɣaaleve, nu vulu nɔpe ge la ɣeni yeni ná. Ti Ɔasɔl ɣalani.

¹² Zozuwe masagi naati ta-laa wolaiti kpein soni balaa, é ti ɣologolo, é ma masagiti ta ta-nuɓuseiti kpein suwuɣaaleve, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize ma levei veeni la.

¹³ Anɛɛ naa ve, Izelayele nuiti ti la ɣeni taa wolai taɣila kpalaa galani, niiti ti vuuni gizeiti ma, keni Ɔasɔl nɔ, nii Zozuwe galani.

¹⁴ Izelayele nuiti ti naavoloi kpein seɣeni bɔɣɔ ve, ta taazube ma loganiiti, kelɛ ti nuɓusei kpein ma zuwu ɣaaleveni, ti la nu vulu ɣila kpalaa zeni ná.

¹⁵ Devei nii kpein Ɔooɣɔ GALAGI feeni ná-botigɛ nui Moize ya, Moize feeni ɣana nɔ Zozuwe ya, naa ma ge ti pe keeni ɣana nɔ. E la ɣeni devei naa tanɔpe soni ga faavalagaazu vaa.

Zooi niiti Zozuwe ti zoni

¹⁶ Zozuwe zooi kpein soni: gize yooi, ta zooi nii é lekɛmave nu yeezazube, ta Ɔasen yooi kpein, ta zielave ma nɛmɛi kpein, ta Zuluden ma vetu nɛmɛi, ta gize yooi pe, ta lekɛmave nu ɣovezube ma nɛmɛi pe.

¹⁷ E masagiti soni, é ti vaa, é zo Ɔalake gizei, nii é Seyiil ɣobave, lekɛmave nu yeezazube, eyɛsu é zeeli Baale-Gade, Liban vetugi zu, Ɔelemɔn gizei ɣɔɣaave, lekɛmave nu ɣovezube.

¹⁸ Kɔɔi naa Zozuwe pɛeni naama masagiti ba, ti lebini ga ga gola.

¹⁹ Taa nɔpe ge la ɣeni ná, niiti ti zolooni ziilei faa ma ta Izelayele nuiti, keni Gaɣaɣɔn, ve Geeve nuiti ti ɣeni zeini ná. Izelayele nuiti ti kɔɔi ɣɔni, ti taai pe so.

²⁰ Ti-ɣigiti kpaai vai zɛɣeni Ɔooɣɔ GALAGI vɔ, ga ti kɔɔi ɣɔ Izelayele laalɔɣoma, nii a ke naa ti vaa, é mina ti maawɔingɔ, kelɛ keni é ti zuwuɣaaleve, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

²¹ Naama ziegi nɔ zu, Zozuwe liini, é Anake mavofodaiti sakpe, niiti ti ɣeni zeini Geebelɔn ɣizeiti ma, ta Debiil, ta Anaɓe, ta Zuda ɣize yooi zu, ta Izelayele ɣize yooi zu. E ti zuwuɣaaleveni, é ta-laa wolaiti koloɣolo.

²² Zii nii é ga Anake, naama nu nɔpe ge la ɣeni yeni Izelayele yooi zu neɣelein. Tanigaani ti ɣeni zeini nɔ Gaza laai zu, ta Gate, ta Asedɔde.

²³ Zozuwe zooiti pe seɣeni, eɣɛvelei Ɔooɣɔ GALAGI faiti kpein boni la Moize ma. Zozuwe feeni Izelayele nuiti be ga tɔnɔ, é gaagwe ti va, ga ti ze velei bolodaiti su. Ziileigi lɔni zooi zu, kɔɔɣɔ vai ɓe.

12

Masagiti niiti Moize vɔnini ti ma

¹ Masagiti pɛte, niiti Izelayele nuiti ti vɔnini ti ma, Zuluden folo ɣulazu velei, ti ze ta-yooiti su, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyɛsu é zeeli Ɔelemɔn gizei ma, folo ɣulazu velei, Zuluden ma vetu nɛmɛi zu.

² Ma mɔungi ɣeni ga Sigon, Amɔl nuiti ta-masagi, nii é ɣeni zeini Ɔesebon, ná-masadai zoni Alɔweɛl ma, nii é zie wolai Aalenɔn ma vetugi laave, é zeeli

Galaade yooi g̃ilazuuve, eyesu zie wolai Yaḅoke uḅ be, nii é g̃eni ga Amḅn nuiti ta-g̃wεpelemauve.

³ Zuludḅn ma uḅtu nḅmḅi g̃eni zea, folo g̃ulazu velei, ta zie wolai Zee-neezalete, lekpeḅmauve nu g̃ḅvezuuve, é zeí Kpoloḅe Wanai uḅ, Beḅte-Yesimḅte g̃ḅḅave, ta lekpeḅmauve nu yeezazuuve, zooi nii é Pizega g̃izeí g̃ḅḅave.

⁴ Basan nuiti ta-masagi Wḅge, nii é g̃eni ga Leefa mavofodai ma g̃aabelagi ta, é g̃eni masadai g̃εεzu Asetalḅte ta Edeleyi unda.

⁵ E g̃eni masadai g̃εεzu G̃εelemḅn gizeí ta Saleka ta Basan yooi pe unda, eyesu é zeí Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-g̃wεpelemauve uḅ, ta Galaade g̃ilazuuve unda, eyesu é zeí G̃eseḅon masagi Sigḅn ná-kwεpelemauve uḅ.

⁶ G̃ḅḅḅ GALAGI ná-botig̃e nui Moize ta Izelayeḅe nuiti ti vḅnini naama masa felegḅiti ma. Moize ta-yooi veeni ga tḅnḅ Luḅḅn ná-bolodai ya, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai g̃ilazuuve.

Masagiti niiti Zozuwe vḅnini ti ma

⁷ Masagiti peḅe, niiti Zozuwe ta Izelayeḅe nuiti ti vḅnini ti ma Zuludḅn folo liizu velei, é zo Baale-Gade, Liḅan uḅtugi zu, é zeeli Galake gizeí ma, nii buzegeai Seyiil vele. Zozuwe ti veeni Izelayeḅe wolodaiti zea ga tḅnḅ, é gaag̃wε ti uḅ.

⁸ Naama yooiti ti g̃eni gize yooi, ta zielauve ma nḅmḅi, ta Zuludḅn ma uḅtu nḅmḅi, ta gize wolaiti ma, ta Zudee teḅebai zu, ta lekpeḅmauve nu yeezazuuve yooi zu. Zooi naati ti g̃eni ga G̃ete nuiti ta-yooiti, ta Amḅḅl nuiti, naa uḅε Kanaan nuiti ta Feeleeze nuiti ba, ta Geeve nuiti, ta Yeeḅuse nuiti.

⁹ Masagiti ti pile sḅḅḅni ti ma, ti g̃eni ga niiti: Zeeliko masagi, Ayi masagi Beetele g̃ḅḅave,

¹⁰ Zeeluzalḅme masagi, Geeḅelḅn masagi,

¹¹ Yaalemute masagi, Lakise masagi,

¹² Egelon masagi, Geezeel masagi,

¹³ Deḅiil masagi, Geedeel masagi,

¹⁴ G̃ḅḅlema masagi, Alade masagi,

¹⁵ Liḅena masagi, Adulame masagi,

¹⁶ Makeeda masagi, Beetele masagi,

¹⁷ Tapua masagi, Geeḅeel masagi,

¹⁸ Afḅke masagi, Lasalon masagi,

¹⁹ Madon masagi, Gasḅḅl masagi,

²⁰ Simelon-Melon masagi, Akesafe masagi,

²¹ Taanake masagi, Megido masagi,

²² Keedeḅe masagi, Yḅkeneyame masagi é g̃eni Kaalemele,

²³ Dḅḅl masagi é g̃eni Dḅḅl yooi zu, G̃oyime masagi é g̃eni Gilegale g̃ḅḅave,

²⁴ Tiilesa masagi. Masagiti tiegḅi g̃eni ga nu uḅuḅavagḅ maazu g̃ila (31).

13

Zooi niiti ti la de zoni

¹ Zozuwe uḅḅzaḅani niina. G̃ḅḅḅ GALAGI g̃eni ma: «Wele, é uḅḅzaḅaga, tama zooi wḅḅḅve de ná, nii é la de zoni.

² Zooi uḅε, zegai ná: Filiseti nuiti ta-yooiti kpein, ta Gesuul nuiti ta-yooi kpein.

³ E zo Sigḅḅl ḅei ma, é yeizu Ezipete yooi zu vele, Ekelḅn kwεmauve lekpeḅmauve nu g̃ḅvezuuve, naama adauve pe ka levezu ga Kanaan nuiti ta-yooi. Miná g̃a Filiseti nuiti ta-masada lḅḅlugḅiti ma laa wolaiti ti ná, Gaza, Asedḅde, Asekalḅn, Gate, ta Ekelḅn, ta Avi nuiti ta-yooi lekpeḅmauve nu yeezazuuve.

⁴ Kanaan yooi pe ka de ná balaa, maanai é zo, é zo Meyala ma, nii é ga Sidon nuiti tónai, eyesu é zeeli Afeke, Amool nuiti ta-gwεpelemauve,

⁵ ta Geebale nuiti ta-yooi, ta Liban kpein, folo gɔlazu velei, é zo Baale-Gade, Geelemon gizei gɔgɔaυe, eyesu é zeeli Lebo-Gamate,

⁶ nuiti kpein ti zeini gize yooi zu, é zo Liban, é zeeli Miselefote-Mayime, Sidon nuiti kpein. Na ti beezu Izelayele nuiti tugɔ. Naa ga é ba, naati kpein fe Izelayele ya ga kpakutoomai, egevelei ge ma levei veeni la,

⁷ zooi tei gaagweena, é fe boloda taavuugɔiti zea, ta Manasee ná-bolodai gilazuυe.»

Zooi gaagwee vai

Zuluden folo gɔlazu velei

⁸ Manasee ná-bolodai gilazuυe zai ta Luben ná-bolodai, ta Gade nonai, naati ti ta-yooi zoloni. Gooɔ GALA ná-botige nui Moize feeni ti ya Zuluden folo gɔlazu velei,

⁹ é zo Alweel, zie wolai Aalenon laaυe, eyesu é zeeli taa wolai ma, é petugi zaamaυe, é bo gize nemai kpein ba, é zo Meedeba, eyesu é zeeli Dibon,

¹⁰ ta Amool nuiti ta-masagi Sigon, nii é geni masadai geezu Gesebon, naa ná-taa wolaiti kpein, é zeeli Amon nuiti ta-gwεpelemaυe.

¹¹ E bo Galaade yooi balaagi va, ta Gesuul nuiti ta-yooi, ta Maakate nuiti, ta Geelemon gizei, ta Basan kpein é zeeli Saleka,

¹² ta Woge ná-masadai kpein Basan yooi zu, nii é geni ga Leefa mavofodai ma gaabelagi, é masadai geni Asetalote ta Edeleyi. Moize zobogi zoloni niima masagiti ma, é ti be ta-yooi ga.

¹³ Kele Izelayele nuiti ti la geni Gesuul nuiti ta Maakate nuiti kpɛeni, naa ga é kea ti zeini Izelayele nuiti saama, zaagaza.

¹⁴ Leevi ná-bolodai gila kpe ka é la geni zou zoloni ga nono. Kele gala zalaɣaiti, ti ga Gooɔ GALAGI Izelayele ná-GALAGI nonai, naa ga é ga tonai, egevelei é woni la toun ma.

Luben ná-bolodai ná-zooi

¹⁵ Moize Luben ná-bolodai nonai veeni zea, egevelei ta-velɛyɛgeiti ti la.

¹⁶ Zooi ti soloni, é zoni Alweel, zie wolai Aalenon laaυe, ta taa wolai é petugi zaamaυe, gize nemai kpein ma Meedeba gobauυe,

¹⁷ é li Gesebon, ta ma laa wolai kpein ti gize nemai ma: Dibon, Bamote-Baale, Bete-Baale-Meyon,

¹⁸ Yaasa, Kedeemote, Meefaate,

¹⁹ Kiliyatayime, Sibema, Selete-Gasaɣaal petugi ma gizei ma,

²⁰ Bete-Peyool, Pizega gizei gɔgɔaυe, ta Bete-Gayesimote.

²¹ Gize nemai maυe laa wolai naati kpein poluma, ti Amool nuiti ta masagi Sigon ná-masadai ma yooi kpein soloni, nii é geni masadai geezu Gesebon. Moize zobogi zoloni Sigon ma, ta Madiyan gundigiiti, ti goloni Sigon υe, ti zeini zooi zu: Evi, Leekeme, Suul, Guul, ta Leeba.

²² Ungazie nui Balaame, Beyool ná-doun zunui geni naati saama, niiti Izelayele nuiti ti ti vaani ga boɣa zokpoi.

²³ Luben mavofodaiti ta-gwεpelemaυe geni ga Zuluden, ta zielauυe.

Luben mavofodaiti ta-wolodai nonai gana, egevelei ta-velɛyɛgeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Gade ná-bolodai ná-zooi

²⁴ Moize Gade ná-bolodai nonai veeni zea, egevelei ta-velɛyɛgeiti ti la.

²⁵ Nii ti soloni ga zooi ná geni ga: Yazael, ta Galaade laa wolaiti kpein, ta Amon nuiti ta-yooi gilazuυe, é zeeli Alweel, Laba letemaυe,

²⁶ é zo Gesebon, é zeeli Lamate-Misepee, ta Betonime, é zo Maġanayime, é zeeli Debiil ġwepelemave,

²⁷ ta nemei zu, Bete-Galame, Bete-Nimela, Sukote, ta Safon, Gesebon masagi Sigon ná-masadai ma yooi mətai. Naama yooi kpein é ġeni zie wolai Zuluden voluve. Zuluden ġeni zou ġwepelemave, nii é folo liizu velei, eyesu é zeeli zie wolai Zeenezalate ġaabelazuve, lekpeleve nu ġovezuve.

²⁸ Gade mavofodaiti ta-wolodai nənai ġana, eġvelei ta-veleyeġeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

*Manasee ná-bolodai ġilazuve ná-zooi,
nii é folo ġulazu velei*

²⁹ Naa voluma, Moize Manasee ná-bolodai ġilazuve nənai veeni zea, gaagwe ti va, velei ta-veleyeġeiti ti la.

³⁰ Zooi ti sələni, naa ġeni ga Basan, é zo Maġanayime, Basan masagi Woge ná-masadai ma yooi kpein, ta Yayiil ná-taa go vuuləzita (60), ti kpein ti vuuni ma yooi zu.

³¹ Naa voluma, ti Galaade yooi ġilazuve zələni, ta Asetalote ta Edeleyi, Basan masagi Woge ná-masadai ma laa wolaiti. Ti ti pe ġaagwe Makiil mavofodaiti ba, Manasee ná-doun zunui, velei ta-veleyeġeiti ti la.

³² Zooi ġana, nii Moize feeni Moabe yooi ma nemeiti su, Zuluden volu velei, Zeeliko letemave, folo ġulazu velei.

³³ Moize la ġeni zou veeni Leevi mavofodaiti zea. Gooġo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ġa é ga tənai, eġvelei é boni la ti ma.

14

*Kanaan yooi ġaagwe vai
Zuluden folo liizu velei*

¹ Wεε nii Izelayele nuiti ti sələni ga tənə, Kanaan yooi zu, nii zalaġa ġula nui Eleazaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta boloda veleyeġeiti ta-ġundigiti ti feeni ti ya.

² Zou ġaagwe vai ná, boloda taavuugai ta ma lukpegi va, naa ġeeni ga kpakutoomai, eġvelei Gooġo GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

³ Mazəbə Moize zooi veeni niina boloda felegiti ta ma lukpegi ya, Zuluden volu velei, folo ġulazu velei, é la ġeni ta veeni Leevi nuiti zea.

⁴ Zoze fe mavofodaiti ti ġeni ga boloda felegə, Manasee ta Efelayime, kele ti la ġeni zou veeni Leevi nuiti zea, keni nə ta-laaiti, ta ná maagooliiti, ta-loganiiti faa zu, ta ve ta ti-ġoligiti make ná.

⁵ Izelayele nuiti ti keeni, eġvelei Gooġo GALAGI ma levei veeni la Moize ya, ti zooi ġaagweeni.

*Geebelən laai ta ma yooi
vee vai Kaləbe ya*

⁶ Zuda ná-bolodamaiti ti maabuġani Zozuwe va Gilegale. Kaləbe, Yefunee ná-doun zunui, nii é ġeni ga Keenize nui, naa ġeni ma: «È naa ġwee, nii Gooġo GALAGI boni GALA nui Moize ma, nənun nə-faa zu, ta doun da-vaa zu, siegi zu ade ġeni la Kadese-Baalenea.

⁷ Gè kona vuunaanigə (40) zələni niina, siegi zu Gooġo GALAGI ná-botigə nui Moize tēveni la, gè zeġe Kadese-Baalenea, gè li zooi zuvete fai ma. Gè voluvaawoni ma, ga sələdai zlimave.

⁸ Kele zunuiti ti ġeni bə, naati ti nuɓuseiti iɳəteveni. Kele nənun nə, gè ziēni ga woodəġiladai Gooġo GALAGI, nə-GALAGI ná-pelei.

⁹ Naama volo ná, Moize niima gónai woni, é gɛ ma: «Gaamazu, zooli nii è ziaa su, naa gá gɛ ga dónai, wa è-mavofodai, eyesu gɔ, tɔzei è zieve woogɛgɛladai zu ga Gɔogɔ GALAGI, da-GALAGI ná-pelei.»

¹⁰ Niizu pɛtɛ, é gɛa ga kona vuunaanigɔ maazu lɔlugɔ (45), siegi zu Gɔogɔ GALAGI bɔeni la Moize vɔ, Izelayele gɛai ma siei wosu tevebai zu, é mà vului makɛga ga ná-minazefegi maavele. Za, gè kona vuulɔsava maazu lɔlugɔ (85) zɔlɔga.

¹¹ Sùlogɛ dɛ, eɣɛ naama voloi nɔ, yeei Moize tɛveni da siei ma, zɛbei gá dɛ bà kɔɔgɔ vaa zu, eɣɛvelei é gɛni bà la naama ziegi zu, nà zoo dɛ gè da li, gè da va.

¹² Niizu, gize yooi naa ve zèa, nii Gɔogɔ GALAGI ma minazefegi woni bè ma volo ná. Mazɔlɔ è mɛnini naama voloi nɔ ga Anake mavofodaiti ta ná, taa wolaiti ta ná, sigigi ti ma. Gɔogɔ GALAGI gɛ bà nɔ, nà ti bɛ, eɣɛvelei Gɔogɔ GALAGI boni la.»

¹³ Zozuwe tuya looni Kalɛbɛ vɛ, Yefunee ná-doun zunui, é Gɛɛbelɔn ve zea ga nɔnɔ.

¹⁴ Uele gána Kalɛbɛ, Yefunee ná-doun zunui, Keenize nui, Gɛɛbelɔn zɔlɔni da ga nɔnɔ eyesu zaagaza, tɔzei é zieni ga woogɛgɛladai, Gɔogɔ GALAGI ná-pelei zu, Izelayele ná-GALAGI.

¹⁵ Mɔungi, Gɛɛbelɔn laaseigi gɛni ga Kiliyate-Aaleba. Aaleba gɛni ga zunui nii unfemai gɛni bɛ gola, Anake mavofodaiti saama.

E zo názuve ma niina, kɔɔi beni zooli zu, ziileigi gɛni ná pɛ.

15

Zuda ná-bolodai ná-zooli

¹ Zooli nii kpakutoomai feeni Zuda ná-bolodai ma vɛleyɛgɛiti zea, é zeelini Edɔme gɔwɛpelemave Sin tevebai zu, lɛkpɛmave nu yeezazuve.

² Pele gána, ta-gɔwɛpelemave lɛkpɛmave nu yeezazuve, naa liini la Kpolodɛ Wanai gáabelazuve, é ze lɛkpɛmave nu yeezazuve yooi va,

³ é li, é too ma lɛkpɛmave nu yeezazuve, gize yɔgɔzuve Akelaɔime, é leve ga Sin vele, é lɛ lɛkpɛmave nu yeezazuve Kadɛse-Baalenea, é leve miná ga Gɛselon vele, é lɛ Adaal, é lati Kaalekaa vele,

⁴ é leve naa volu ga Asemon vele, é lo Ezipete gɔtudɛi va, kwɛpelegi loni Kpolodɛ Wolai va. Naa gá é ga wo-gɔwɛgi lɛkpɛmave nu yeezazuve.

⁵ Folo gɔlazu velei, kwɛpelemave gɛni ga Kpolodɛ Wanai, eyesu é ze ti loolave va ta Zuludɛn.

Lɛkpɛmave nu gɔvɛzuve, kwɛmave zoni kpolodɛi zuzeizuve, nii é ti loolave ta Zuludɛn.

⁶ E lɛɛni ga Bɛte-Gɔgela vele, é leve Bɛte-Alaɔa, lɛkpɛmave nu gɔvɛzuve, é lo kɔtui va, ti gɛɛzu ma Bɔgɔn, Luɔɛn ná-doun zunui tagɛla daasei kana,

⁷ kwɛpelemave liini Dɛbiil, é leve Akɔɔl nɛmɛi zu, é li lɛkpɛmave nu gɔvɛzu velei Gilegale, é gize yɔgɔzuve Adumime letemave, kɔtudɛi vɔ bɛ, lɛkpɛmave nu yeezazuve. Naa volu é leve En-Seemɛse zieungiti pɔ bɛ, é too ma En-Lɔgɛle.

⁸ Kwɛpelegi lɛɛni, é leve ga Bɛne-Ginɔme vɛtugi zu vele, Yeebuse nuiti tagɛzei gɔgɔave, nii é ga Zeeluzalɛme, lɛkpɛmave nu yeezazuve. Kwɛpelegi untɛɛni gize ma, nii é vuuni folo liizu velei, Ginɔme vɛtugi zu, Lefayime vɛtugi gáabelazuve, lɛkpɛmave nu gɔvɛzuve.

⁹ E zo gize unmauve, é yei, é zeeli Nɛfetoa dɛungiti ma, é li Efelon gize ma laaiti pɔ pelei, aisa é va li ga Baala vele, nii é ga Kiliyate-Yeyalime.

¹⁰ E zo Baala, kwɛpelemave, é lati folo liizu velei, Seyiil gizeiti pɔ pelei, é leve Dɔbɔ gizee gɔgɔave, lɛkpɛmave nu gɔvɛzuve, naa gá é ga Kezalon, é yei Bɛte-Seemɛse, é leve Timena.

¹¹ E zege miná, é zeeli Ekelon gize gɔgɔave, lekɔemave nu gɔvezuve, é va Sikelon, é leve Baala gizei vɔ be, é li Yabeneyele, é lo Kpolode Wolai va.

¹² Folo liizu velei ma gwemave geni ga Kpolode Wolai laave. Uele gana kwεpelemaveti ti geni la, é lo zoi va, é veeni Zuda mavofodaiti zea, egevelei ta-veleyegeiti ti la.

*Kalebe ná-zoi zo fai bɔgɔ ve
(Tukɔɔfaaleve Nuiti 1:10-15)*

¹³ Ti Yefunee ná-doun zunui Kalebe nɔnɔi veeni zea Zuda mavofodaiti saama, egevelei Gɔɔɔ GALAGI ma levei veeni la Zozuwe ya: Kiliyate-Aaleba, nii é ga Geebelon. Aaleba geni ga Anake memewolai.

¹⁴ Kalebe Anake mavofodaiti kɔɔeni: Seesayi nuiti, Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti.

¹⁵ E zegeni miná, é li é Debiil nuiti sakpe. Mɔungi Debiil laaseigi geni ga Kiliyate-Seeɔel.

¹⁶ Kalebe geni ma: «Nà doun anzanui Akesa ve naama nui ve ga anza, nii a Kiliyate-Seeɔel zakpe, é so.»

¹⁷ Kalebe keɔɔeloin Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyele ga é ná zoni. Kalebe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza.

¹⁸ Seeliai ma sinigi vɔ be, é deeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keɔɔe Kalebe ma. Naa volu, Akesa vilini, é zege ná-soovalegi gɔma. Kalebe gaazaɔani, é ge ma: «Leeni ga wɔin è ma?»

¹⁹ E googaaivoteni, é ge ma: «Faanɛ ge bè! Ziungaa ve bè, mazɔɔ zoi è sɛidai su, lekɔemave nu yeezazuve, naa vɔvɔ.» Kalebe ziungiti feeni be maazu velei, ta buu velei.

Zuda mavofodaiti ta-laaiti

²⁰ Zuda mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi gana, egevelei ta-veleyegeiti ti la.

²¹ Zuda mavofodaiti ta-laaiti ti geni lekɔemave nu yeezazuve, Edome gwεpelemave letegi, naati ti geni ga: Kabeseyele, Edɛel, Yaguul,

²² Kina, Dimona, Adada,

²³ Keedese, Gasɔɔl, Itan,

²⁴ Zife, Teelɛme, Bealɔte,

²⁵ Gasɔɔl-Gadata, Keliyɔte-Gɛselon, nii é ga Gasɔɔl,

²⁶ Amame, Sema, Mɔlada,

²⁷ Gasaal-Gada, Gɛsemon, Bete-Palɛte,

²⁸ Gasaal-Suale, Beel-Seeba, Biziyɔtiya,

²⁹ Baala, Iyime, Aɛme,

³⁰ Eletɔlade, Kezile, Gɔɔlema,

³¹ Sikelage, Mademana, Sansana,

³² Leɔayɔte, Silegime, Ayɛn, ta Limon. Taa wolai liegɔi geni ga taa vuufelego maazu taavuugo (29), ta ma laa goiti.

³³ Taai niiti ti geni zielave ma nemɛi zu, naati ti geni ga niiti: Esetawɔle, Sɔleya, Asena,

³⁴ Zanoa, En-Ganime, Tapua, Ename,

³⁵ Yaalemute, Adulame, Soko, Azeeka,

³⁶ Saalayime, Aditayime, Gedeela, ta Gedeelɔtayime. Taa wolai liegɔi geni ga puugo maazu naanigo (14), ta ma laa goiti.

³⁷ Senan, Gadasa, Migedale-Gade.

³⁸ Dileyan, Misepee, Yɔketeyele,

³⁹ Lakise, Bɔsekate, Egelon,

⁴⁰ Kabon, Laamase, Kitelise,

41 Gedeelote, Bete-Dagon, Naama, ta Makeeda. Taa wolai liegɔi ɣeni ga puugɔ maazu lɔzita (16), ta ma laa goiti.

42 Libena, Eteel, Asan

43 Yifeta, Asena, Nesiɔe,

44 Keyila, Akeziɔe, ta Maleesa. Taa wolai liegɔi ɣeni ga taavuugɔ, ta ma laa goiti.

45 Ekelɔn ta ma laa goiti, ta ma balaɣaiti,

46 taa wolai nii kpein é Asedode ɣobave, ta ma laa goiti, Ekelɔn ta Kpolodɛ Wolai ti yɔɣɔzuve.

47 Asedode ta ma laa goiti, ta ma balaɣaiti, ta Gaza ta ma laa goiti, ta ma balaɣaiti, eyesu é zeeli Ezipete ɣotudei ma, é li Kpolodɛ Wolai laave.

48 Gize yooi ma vele geleiti ti ɣeni ga: Samiil, Yatiil, Soko,

49 Dana, Kiliyate-Sana, nii é ga Deɔiil,

50 Anabe, Esetemo, Anime,

51 Gɔsen, Gɔlon, ta Gilo. Taa wolai liegɔi ɣeni ga puugɔ maazu ɣila (11), ta ma laa goiti.

52 Alaɔe, Luma, Eseyan,

53 Yanume, Bete-Tapua, Afeeka,

54 Gumeta, Kiliyate-Aaleɔa, nii é ga Geebelɔn, ta Siyɔɔl. Taa wolai liegɔi ɣeni ga taavuugɔ, ta ma laa goiti.

55 Maon, Kaalemɛle, Zife, Yuta,

56 Zizeleyɛle, Yɔkedeyame, Zanoa,

57 Kayɛn, Giɔea, ta Timena. Taa wolai liegɔi ɣeni ga puugɔ, ta ma laa goiti.

58 Galeɣule, Bete-Suul, Gedɔɔl,

59 Maalate, Bete-Anote, ta Eletekon. Taa wolai liegɔi ɣeni ga dɔzita, ta ma laa goiti.

60 Kiliyate-Baale nii é ga Kiliyate-Yeyalime, ta Laɔa. Taa wolai liegɔi ɣeni ga felegɔ, ta ma laa goiti.

61 Teɔebai zu geleiti ti ɣeni ga: Bete-Alaɔa, Midin, Sekaka,

62 Niɔesan, Iil-Meela, ta En-Geedi. Taa wolai liegɔi ɣeni ga dɔzita, ta ma laa goiti.

63 Zuda mavofodaiti ti la ɣeni zooni ti va Yeeɔuse nuiti kpe, niiti ti ɣeni zeini Zeeluzalɛme, naati ta de zeini ná zaaɣaza ta Zuda nuiti.

16

Zozefe mavofodai ná-zooi

¹ Zozefe mavofodai ná-zooi é sɔlɔni ga kpakutoomai, ma ɣwɛpelei tɔɔzeini Zuluden va, Zeeliko ɣobave, folo ɣulazu vele, ziɛungi letemave, nii é kpɔɔle deɔi veezu taa nuiti zea. E zɛɣeni miná, é le ga gize yooi zu vele, teɔebai zu, é li Beetɛle.

² E zɛɣeni Beetɛle, é li ga Luze vele, é leve Aaleke nuiti ta-ɣwɛpelemave Atalote vele.

³ Naa volu é yeini folo liizu vele, ga Yafelɛte nuiti pɔ pelei, eyesu Bete-Gɔlon ná ɣɔɣɔwu vele, é zeeli Geeɛel, é lo Kpolodɛ Wolai va.

⁴ Zooi ɣana, nii é ɣeni ga Zozefe mavofodaiti tɔnɔi, Manasee ta Efelayime.

Efelayime ná-bolodai ná-zooi

⁵ Zooi vete, nii é veeni Efelayime mavofodaiti zea, eɣevelei ta-vɛleyeɣeiti ti la: Folo ɣulazu vele, ta-ɣwɛpelemave zoni Atalote-Adaal, é zeeli Bete-Gɔlon ná maazu vele.

⁶ E loni Kpolodɛ Wolai va, folo liizu velei. Lekpɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, kwɛpelemavɛ liini ga Mikemetate vele, ɛ lati ga folo ɣulazu velei, ɛ Taanate-Silo maaleve, ɛ li ga Yanoa vele.

⁷ Miná ɣa ɛ yeini ná ga Atalɔte vele, ta Naalata, ɛ lo Zeeliko va, ɛ vile Zuludɛn va.

⁸ E zoni Tapua, ɛ li folo liizu velei, Kana kɔtudɛi vɔ be, ɛ lo Kpolodɛ Wolai va. Naa ɣa ɛ ɣɛni ga Efelayime mavofodai nɔnɔi, eɣɛvelei ta-velɛyeɣɛiti ti la,

⁹ ɛ ɔ taa wolaiti ba, ta ma laa goiti, niiti ti makɛni ti vɛ, Manasee mavofodai ná-zooi zu.

¹⁰ Efelayime nuiti ti la ɣɛni zooni ti va Kanaan nuiti kpɛ, niiti ti ɣɛni zeini Geezɛɛl. Naati ta zeini ti zaama, zaaɣaza, kɛɛ Efelayime nuiti ti boti ɔaagi kpein daani ti unma.

17

Manasee ná-bolodai ɣilazuvɛ ná-zooi, nii ɛ folo liizu velei

¹ Zooi ta veeni Manasee mavofodai ya, toɣa ɛ ɣɛni ga Zozɛfe ná-doun zunu mɔungɛ. Makiil ɣɛni ga Manasee ná-doun zunu mɔungɛ, ɛ ɣɛ ga Galaade kɛɛɣɛ, toɣa ɛ Galaade ta Basan yooiti sɔɔɔni, Zuludɛn folo ɣulazu velei, mazɔɔɔ ɛ ɣɛni ga kɔɔɔɔ nu wola.

² Manasee mavofodai zɔiti ti zooiti sɔɔɔni, Zuludɛn folo liizu velei, eɣɛvelei ta-velɛyeɣɛiti ti la. Aɔiyɛzɛɛl mavofodaiti ti ta zɔɔɔni, ta Geelɛke mavofodaiti, ta Aseliyele mavofodaiti, ta Sikɛme mavofodaiti, ta Geefɛɛl mavofodaiti, ta Semida mavofodaiti. Zozɛfe ná-doun zunui Manasee mavofodaiti kana, eɣɛvelei ta-velɛyeɣɛiti ti la.

³ Manasee wolodamai ta ɣɛni ná, daa ga Selɔfɛɣade, doun zunu la ɣɛni zea, kɛni nɔ anzanu lointi, ti-laaseigiti kaa: Maala, Noa, ɔɔgela, Mileka, ta Tiilesa. Selɔfɛɣade ɣɛni ga Geefɛɛl ná-doun zunui. Kɛɛɣɛ wolani ti ɣɛni ga Galaade, ta Makiil, ta Manasee.

⁴ Ná-doun anzanui naati ti vaani zalaɣa ɣula nui Elezaal vɔ be, ta Zozuwe, Nun ná-doun zunui, ta kundigiiti, ti ɣɛ ti ma: «ɔɔɔɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga ɛ zou ve gi ya, gi-ɣɛɛ kɛɛɣɛlointi saama.» Ti zou veeni ti ya, ti-ɣɛɛ kɛɛɣɛlointi saama, eɣɛvelei ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ɣɛni la.

⁵ Manasee ná-bolodai zou puugɔ zɔɔɔni, Galaade ta Basan yooiti ti la naama ɣaalugi zu, niiti ti Zuludɛn folo ɣulazu velei,

⁶ mazɔɔɔ Manasee ná-doun anzanuiti ti zou zɔɔɔni ná-doun zunuiti saama. Galaade yooi ma ge ɣɛ ga Manasee ná-doun zunui zɔiti tɔnɔ.

⁷ Manasee ná-kwɛpelemavɛ zoni Aɛɛl ma, ɛ li Mikemetate nii ɛ Sikɛme letemavɛ, ɛ zeɣɛ miná, ɛ yei Yamin vele, En-Tapua nuiti pɔ be.

⁸ Tapua yooi ɣɛni ga Manasee mavofodaiti tɔnɔ, kɛɛ Tapua taai, nii ɛ ɣɛni Manasee kwɛpelemavɛ, miná ɣɛni ga Efelayime mavofodaiti tɔnɔ.

⁹ Kwɛpelemavɛ loni Kana kɔtudɛi va nu yeezazuvɛ. Kɛɛ taa wolai niiti ti ɣɛni ga kɔtudɛi volu velei nu yeezazuvɛ, naati ti ɣɛni ga Efelayime nɔnɔ, anɛɛ ni ti ti ɣɛni Manasee yooi ma. Manasee ná-kwɛpelegi leveni kɔtudɛi ɣoba, lekɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ zeɛ Kpolodɛ Wolai va.

¹⁰ Naa ɣa ɛ kɛɛni, Efelayime ná-zooi liini ga lekɛma velei nu yeezazuvɛ, Manasee nɔnɔi ma ge li ga lekɛma velei nu ɣɔvɛzuvɛ. Kpolodɛ Wolai ɣɛni ga kwɛmavɛ, folo liizu velei. Lekɛmavɛ nu ɣɔvɛzuvɛ, ɛ zeini Aɛɛl va, folo ɣulazu velei, ɛ zeɛ Isakaal va.

¹¹ Manasee taa wola mɔinmɔin sɔɔɔni ɔalaa Aɛɛl ná-zooi zu ta Isakaal. Ta ga Bete-Seyan ta ma laa goiti, Yiɔɛleyame ta ma laa goiti, ɛ vɛɛ Dɔɔɔl ɔalaa ɔaagi va,

ta ná-kovi savagɔiti, niiti ti ga En-Dɔɔl, Taanake, ta Megido, ta ma nuɔuseiti pɛ, ta ma laa goiti pɛ.

¹² Anɛɛ naa ve, Manasee ná-nuiti ti la ɣeni zooni ti va taa wolai naati su nuiti so, Kanaan nuiti ti yeni zeini ma yooi zu.

¹³ Siɛgi zu Izelayɛle nuiti ti zɛbɛi zɔlɔni da, ti Kanaan nuiti dɔɔni boti baagiti kɛɛ vai zu, kɛɛ ti la ɣeni zooni ti va ti bɛ.

Ta bɔ fai Zozefe mavofodai ná-zooi va

¹⁴ Zozefe mavofodaiti ti vaani, ti baazaɣa Zozuwe ma, ti ɣɛ ma: «Leeni vaa zu è zooi tago nɔ veai gi ya, ga kpakutoomai? Tama Ɔɔɔɔ GALAGI tuya loa gi ve gola, niizu gi wola mɔinda gola.»

¹⁵ Zozuwe ti woɔɣaavoteni, é ɣɛ ti ma: «Ni wo wola mɔinda gola, ni Efelayime ɣize yooi la mɔ kula ɣɛa wo va, à li Feeleeze nuiti ta-lɔbɔiti su, ta Leefa mavofodaiti, wo ná ta maazaɣa bɔɔɔ ve.»

¹⁶ Zozefe mavofodaiti ti ɣeni ma: «Gaamai ve gize yooi la kulaa gi va, naa volu kɔlu wotoloiti ta Kanaan nuiti zea, ti zeini pɛtugi zu, niiti ti Bete-Seyan, ta niiti ti logai ba, ta niiti ti zeini Zizeleyɛle pɛtugi zu.»

¹⁷ Zozuwe ɣeni Efelayime nuiti ta Manasee nuiti ma, ti ga Zozefe mavofodaiti: «Wa ga nuɔuseiti ti wola mɔindai, wo-zɛbɛi wɔlɔa, wo la mɔ vɔniga zou go nɔ ma.

¹⁸ Kɛɛ wa gize yooi zeɣe, nii dɔbɔi ma. Wa maazaɣa, wo zeí ná pɛ. Wa Kanaan nuiti kpɛ, anɛɛ kɔlu wotoloiti ta ti ya, zɛbɛi ɣɛ ti va.»

18

Zooi ɣaaɣwɛɛ vai boloda lɔfelai zɔiti ba

¹ Izelayɛle nuiti ti zooi zogai ma, ti maagɔlo, ti ɣaalɛni ba Silo. Ti GALA daagɔmi seɣe velei loni ná.

² Boloda lɔfela ɣa é yeni Izelayɛle nuiti saama, niiti ti la ɣeni de tɔnɔi zɔlɔni.

³ Zozuwe ɣeni naazu Izelayɛle nuiti ma: «Yeegɛɣala lielegɔ ɣa de wo kɛɛzu faalakobai zu, wo va li, wo va zooi zeɣe ga wɔnɔ, nii Ɔɔɔɔ GALAGI, wo-mɛmɛwolani ta-GALAGI feai wo ve?»

⁴ Ayeelo zunu savagɔ va bolodai ɣilagilagi zu, ná ti levesu ada. Ta wuzegɛzu, ti zooi zubiɛ, ti ta-wolodamai nɔnɔi veɛ, ti ná-fai zɛve, ti vaa la pɔ bɛ.

⁵ Ta kɛɛzu su lɔfela, ti gaagɣwɛ bɔɔɔ va. Zuda ɣa yesu ná-kwɛpelemauve, lekɛmauve nu yeezazuve. Zozefe ná-peleyeɣei ɣa yesu ná-kwɛpelemauve, lekɛmauve nu ɣɔvezuve.

⁶ Wa zooi ɣaaɣwɛɛzu su lɔfela, wo va ve pɔ ga ma zɛvei. Ná kpakutoomai ɣɛɛzu wo ve, ve nɔ Ɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ɣaazu.

⁷ Kɛɛ Leevi mavofodai la zou nɔpɛ sɔlɔga ga nɔnɔ wo zaama, mazɔlɔ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula vai ɣa é ga tɔnɔi. Nii é ga Gade ná-bolodai, ta Luɔɛn ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai ɣilazuve, naati ti tɔnɔi zɔlɔɔge na, Zuludɛn volu velei, folo ɣulazu velei, nii Moize, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-botiɣɛ nui feeni ti ya.»

⁸ Zunuiti ti yeeloni ti va ga ti zooi ɣaaɣwɛ, naati ti pele zoni. Aisa ti va li, Zozuwe niima leveiti feeni ti ya, é ɣɛ ti ma: «À li, wo zie zooi zu, wo gaagɣwɛ sevei zu, naa volu wo ɣale ma pɔ bɛ. Silo ve nɔ ɣa, gɛ kpakutoomai ɣɛɛzu ná wo ve, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu.»

⁹ Zunui naati ti liini, ti zie zooi zu, ti gaagɣwɛ sevei zu, ti kɛ su lɔfela, eɣevelei taa wolaiti ti la. Ti ɣaleni ma Zozuwe vɔ bɛ, ti-vuuzuve Silo.

¹⁰ Zozuwe zooli ɔaagwɛɛni Izelayele nuiti ba ga kpakutoomai Silo, Gɔɔgɔ GALAGI ɔaazu, ɛ bolodai ɔilagilagi nɔnɔi ve zea.

Benzamen ná-bolodai ná-zooli

¹¹ Zooli ma mɔungi kpakui looni ma, naa ɔeni ga Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɔvelei ta-velɛyeɔeiti ti la. Ná-zooli ɔwɛgi ɔeni Zuda ná-bolodai ta Zozefe mavofodaiti ta-wolodaiti zɔɔzuvɛ.

¹² Lekpɛmavɛ nu ɔvɛzuvɛ, ti ɔwɛgi zoni Zuludɛn va, ɛ le Zeeliko ɔobavɛ, lekɛmavɛ nu ɔvɛzuvɛ, ɛ le gize yooi zu folo liizu velei, ɛ li, ɛ vile Bete-Aven levebai va.

¹³ Kwɛpelemavɛ leveni ga Luze vele, nii daa ga Beetɛle, lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ, naa volu ɛ yeini ga Atalɔte-Adaal vele gize maazuvɛ, nii ɛ Bete-Gɔlon ná ɔɔɔwu velei, lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ.

¹⁴ Folo ɔulazu velei, kwɛpelemavɛ liini, ɛ lati kpoloɔei vɔ pelei, ɛ zo gizei va, nii ɛ Bete-Gɔlon letemavɛ, lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ, ɛ li, ɛ lo Kiliyate-Baale va, nii ɛ ga Kiliyate-Yeyalime, Zuda mavofodaiti ta-laa wolai. Folo liizu vele ɔwɛpelegi ɔana.

¹⁵ Lekɛmavɛ nu yeezazu velei ma ɔwɛgi zoni Kiliyate-Yeyalime va, ɛ liini folo liizu velei Nefetoa ɔɛungiti pɔ be,

¹⁶ miná ɔa ɛ yeini ná gize ɔɔɔvɛ, nii ɛ zelɛni Bene-Ginɔme vɛtugi maazu, Lefayime vɛtugi zu, lekɛmavɛ nu ɔvɛzuvɛ. E yeini Ginɔme vɛtugi zu, Yeebuse nuiti ta-ɔize ɔobuvɛ, lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ, eyɛsu ɛ zeeli En-Lɔgele.

¹⁷ E latini lekɛpɛma velei nu ɔvɛzuvɛ, ɛ lo En-Seemɛse va, naa volu ɛ lo Gelilɔte va, gize yɔɔzuvɛ Adumime letemavɛ. E zo miná, ɛ yeini kɔtui naa vɔ be, nii daa ga Bɔɔan, Luɔɛn ná-doun zunui taɔila daasei kana.

¹⁸ E leveni gizei ɔobuvɛ lekɛmavɛ nu ɔvɛzuvɛ, nii selegai Zuludɛn ma vɛtu nɛmɛi maazu, ɛ yeini petu nɛmɛi zu.

¹⁹ E liini Bete-Gɔgela ɔoba, lekɛmavɛ nu ɔvɛzuvɛ, ɛ li, ɛ lo Kpoloɔe Wanai va ga nu ɔvɛzu velei tosvɛ Zuludɛn va. Lekɛmavɛ nu yeezazuvɛ vele ɔwɛpelegi ɔana.

²⁰ Folo ɔulazu velei, Zuludɛn ɔa ɛ ɔeni ga kwɛmavɛ.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɔvelei ta-velɛyeɔeiti ti la, ta ta-ɔwɛpelemavɛti ɛ lati ti ma.

²¹ Benzamen mavofodaiti ta-laa wolaiti ti ɔeni ga niiti, eɔvelei ta-velɛyeɔeiti ti la: Zeeliko, Bete-Gɔgela, Emɛke-Kesise,

²² Bete-Alaba, Semalayime, Beetɛle,

²³ Avime, Pala, Wɔfela,

²⁴ Kefaal-Amɔnayi, Wɔfeni, ta Geeba. Taa wolai lieɔi ɔeni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

²⁵ Gabagɔn, Lama, Beelɔte,

²⁶ Misepee, Kefila, Mɔsa,

²⁷ Leekɛme, Yiilepeyele, Taleyala,

²⁸ Seela, Elɛfe, Yeebuse, nii ɛ ga Zeeluzalɛme, Giɔeate, ta Kiliyate. Taa wolai lieɔi ɔeni ga puugɔ maazu naanigɔ (14), ta ma laa goiti.

Benzamen mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɔana, eɔvelei ta-velɛyeɔeiti ti la.

19

Simiyɔn ná-bolodai ná-zooli

¹ Zooli velesiɛi kpakui looni ma, naa ɔeni ga Simiyɔn ná-bolodai nɔnɔi, eɔvelei ta-velɛyeɔeiti ti la. Ta-yooi ɔeni Zuda nɔnɔi zaamavɛ.

² Ta-yooi zu laaiti ti ɔeni ga niiti: Beel-Seeba, Seeba, Mɔlada,

³ Gasaal-Suale, Bala, Aseme,
⁴ Eletolade, Betule, Gɔlema,
⁵ Sikelage, Bete-Maalekaɔte, Gasaal-Suza,
⁶ Bete-Lebayote, ta Saluɖen. Taa wolai liegɔi ɖeni ga puugɔ maazu savagɔ (13), ta ma laa goiti.

⁷ Ayen, Limon, Eteel, ta Asan. Taa wolai liegɔi ɖeni ga naanigɔ, ta ma laa goiti,

⁸ ta taa goiti kpein ti naama laa wolaiti maagoolii zu, eyesu ɛ zeeli Baalate-Beel, nii ɛ ga Lamate, lekpeɖave nu yeezazuve yooi zu.

Simiyɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɖana, eɖevelei ta-veleyegeiti ti la.

⁹ Simiyɔn mavofodai nɔ-zooi zegeni Zuda nuiti tɔnɔi va, mazɔɔ Zuda mavofodaiti ta-yooi ti sɔɔɔni, gola baagɔni ti ma. Naa ɖa ɛ keeni, Zuda nɔ-zooi Simiyɔn mavofodaiti maalatini.

Zaɖulɔn nɔ-bolodai nɔ-zooi

¹⁰ Zooi zavasiei kpakui looni ma, naa ɖeni ga Zaɖulɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɖevelei ta-veleyegeiti ti la. Ta-yooi ma ɖwepelemave zeelini Salide.

¹¹ E leeni folo liizu velei, Maleyala vele, ɛ zeii Daɖeesete va, naa volu katudɛi nii ɛ yeizu Yokeneyame ɖakalave.

¹² E zo Salide, ɛ latini folo ɖulazu velei, Kiselote-Taɔɔɔl ɖwepelemave, ɛ vile Dabelate va, ɛ le Yafia.

¹³ E zegeni miná, ɛ leve folo ɖulazu velei ga Gita-Geefɛel vele ta Ita-Kasin, ɛ lo Limon va, ɛ lati, ɛ zeeli Neya.

¹⁴ Lekpeɖave nu ɖuvezuve, kwɛpelemave latini, ɛ li Ganaton, ɛ lo Yifeta-Ele vetugi va.

¹⁵ E ɔo Katate va, ta Naɖalale, ta Simelon, ta Yideyala, ta Beteleyeme. Taa wolai liegɔi ɖeni ga puugɔ maazu felegɔ (12), ta ma laa goiti.

¹⁶ Zaɖulɔn mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɖana, eɖevelei ta-veleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Isakaal nɔ-bolodai nɔ-zooi

¹⁷ Zooi naanisei kpakui looni ma, naa ɖeni ga Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɖevelei ta-veleyegeiti ti la.

¹⁸ Ta-yooi zu laaiti ti ɖeni ga niiti: Yizeleyele, Kezulote, Suneme,

¹⁹ Gafalayime, Siyon, Anaɖalate,

²⁰ Labite, Kisiyon, Aɖese,

²¹ Leemete, En-Ganime, En-Gada, ta Bete-Pasese.

²² Ta-ɖwepelemave loni Taɔɔɔl va, Saɖasima, ta Bete-Seemese, ɛ lo Zuludɛn va. Taa wolai liegɔi ɖeni ga puugɔ maazu ɔzita (16), ta ma laa goiti.

²³ Isakaal mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɖana, eɖevelei ta-veleyegeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Aseel nɔ-bolodai nɔ-zooi

²⁴ Zooi ɔɔɔɔɔɔ kpakui looni ma, naa ɖeni ga Aseel mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɖevelei ta-veleyegeiti ti la.

²⁵ Ta-yooi zu laaiti ti ɖeni ga niiti: Gelekate, Gali, Beetɛn, Akesafe,

²⁶ Alameeleke, Ameade, Miseyale. Folo liizu velei ta-ɖwepelemave zeini Kaalemɛle va, ta Sigɔɔl-Libenate.

²⁷ Naa volu, folo ɖulazu velei, ɛ latini ga Bete-Dagon vele, ɛ lo Zaɖulɔn yooi va, ta Yifeta-Ele vetugi, ɛ li lekpeɖave nu ɖuvezu velei, ɛ zeeli Bete-Emɛke ta Neyiyele, ɛ loni Kaɖule va nu ɖuvezuve,

²⁸ Ebelon vele, ta Leɖɔbe, ta Gamon, ta Kana, eyesu ɛ zeeli Sidɔn wolai ma.

²⁹ Kwεpelemave lati mɔnɔ Lama vele, é lo Tiil taa wolai va sigigi ma, Gɔza vele, é li, é lo Kpolode Wolai va, ga Akeziɔbe yooi va pelei,

³⁰ é ɔɔ Uma va, ta Afeke, ta Legɔbe. Taa wolai liegɔi ɣeni ga puufelegɔ maazu felegɔ (22), ta ma laa goiti.

³¹ Aseel mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Nɛfetali ná-bolodai ná-zooi

³² Zooi lɔzitasiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣevelei ta-velɛyeɣeiti ti la.

³³ Ta-ɣwεpelemave zeelini Geelɛfe zɔli, é zo Saananime sene gului, ta Adami-Neekɛbe, ta Yaɓeneyɛle, é zeeli Lakume, é lo Zuludɛn va.

³⁴ E latini folo liizu vele, ga Azenɔte-Tabɔɔl vele, é zeɣe miná, é li, é lo Gukɔke va, é zeɣe Zaɓulɔn yooi va ga nu yeezazu vele, é lo Aseel yooi va folo liizu vele, ta Yɛɣuda, Zuludɛn ɣeni ga folo ɣulazu vele.

³⁵ Taa wolaiti sigigi ɣeni ti ma, naati ti ɣeni ga: Sidime, Seel, ɢamate, Lakate, Kineelɛte,

³⁶ Adama, Lama, ɢasɔɔl,

³⁷ Keedɛse, Edeleyi, En-ɢasɔɔl,

³⁸ Yileyon, Migedale-ɛle, ɢɔɔlɛme, Bete-Anate, ta Bete-Seemɛse. Taa wolai liegɔi ɣeni ga puugɔ maazu taavuuɣɔ (19), ta ma laa goiti.

³⁹ Nɛfetali mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Dan ná-bolodai ná-zooi

⁴⁰ Zooi lɔfelasiei kpakui looni ma, naa ɣeni ga Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi, eɣevelei ta-velɛyeɣeiti ti la.

⁴¹ Ta-yooi zu laaiti ti ɣeni ga niiti: Sɔleya, Esetawɔle, Iil-Seemɛse,

⁴² Saalaɓin, Ayalon, Yitela,

⁴³ Elon, Timenata, Ekelɔn,

⁴⁴ Eletekee, Gibe-ton, Baalate,

⁴⁵ Yɛɣude, Benee-Belake, Gate-Limon,

⁴⁶ Yaalekon ɔɛi, ta Lakon, é ɔɔ zooi va, é Zafa letemave.

⁴⁷ Dan mavofodaiti ti valani ta-yooi ma. Dan mavofodaiti ti lɛɛni naazu, ti kɔɔi vɛɛ Leesɛme va. Ti vɔnini taai naa ma, ti su nuɓusei pɛ pa ga boɣa zɔkpɔi, ti seɣe ga tɔnɔ, ti zeɣe ná. Ti ti-mɛmɛwolai Dan laaseigi vɛɛni Leesɛme va.

⁴⁸ Dan mavofodaiti ta-wolodai nɔnɔi ɣana, eɣevelei ta-velɛyeɣeiti ti la, taa wolaiti ta ma laa goiti.

Timenate-Seela laai vee vai Zozuwe ya

⁴⁹ Siɛgi zu Izelayɛle nuiti ti ɓeni la ga zooi ɣaagwɛ ɓɔɣɔ va, ti kwɛgiti da, ti zooi ta veeni Zozuwe vɛ, Nun ná-doun zunui, é ɣɛ ga nɔnɔi ti zaama.

⁵⁰ Eɣevelei ɢɔɔɣɔ GALAGI ná-devei ɣeni la, taa wolai é yiimazɛgeni la, naa ɣa ti feeni zea, Timenate-Seela, nii é ɣeni Efelayime ɣize yooi zu. E taai naa loni volu, é zeɣe ná.

⁵¹ Zooiti kana, niiti zalaɣa ɣula nui Elezaal, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta peleyeɣe ɣundiɣiiti ti Izelayɛle wolodaiti su, ti gaagwɛɛni ga kpakutoomai, ɢɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu, Silo, GALA daagɔmi seɣe vele laave. Pele ɣana ti zooi ɣaagwɛɛ vai ɣaabelani la.

20

Maavela wo taa lazitaiti
(Gaalu Sevei 35:9-34;
Tɔ Sevei Velesiε 4:41-43;
19:1-13)

- ¹ Gɔɔgɔ GALAGI bɔeni Zozuwe vɔ, é gɛ ma:
- ² «Bɔe Izelayele nuiti pɔ, è gɛ ti ma: «A taaiti kpɛte bɔgɔ ve ga maavela laaiti, nii gè ma vai woni wo ma ga Moize maavele.
- ³ Nu vaa nui nii a nu vaana, é la gaaɣilini ma, é ga tevezea vaa nɔ, toɣa zoo é vela, é li ná. Toɣa gɛ ga wo-velazuve, namai vɔtokula nui va.
- ⁴ Nu vaa nui ɣa vela, é li ma laai taɣila su, toɣa lo siɣidave, é ná-fai le ga taa ɣundiɣiiti. Naati ta yeezei bu, é ye ti vɔ be taazuve, ti ada ve zea, ve a ye ná.
- ⁵ Namai vɔtokula nui a vilena polu, ti la nu vaa nui vea zea. Mazɔɔ é la gaaɣilini ma, é va seiɣɔɣi va, é la ɣeni ga naa zili nu pɔlɔma zu.
- ⁶ Toɣa ye naama laazuve, eyesu é ɣula kelema nubuseiti gaazu, ti ná-tukpɔi ɣaaleve, baa eyesu zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai, nii é botii zu naama yeeɣɣalal, naa za. Naama ziegi zu ɣa nu vaa nui a ɣale ma la ná-pelei wu, ná-taazuve, ve é velani, é zeɣe ná.»
- ⁷ Ti yiimazegeni ga Keedese, taai nii é Galilee, Nefetali ɣize yooi zu, ta Sikeme, nii é Efelayime ɣize yooi zu, ta Kiliyate-Aaleba, nii é lolisu balaa ga Geebelɔn, é Zuda ɣize yooi zu.
- ⁸ Zuluden voluve, Zeeliko folo ɣulazu vele, ti yeeloni Beesel va, é zeleni tevbai maazu, Luben yooi zu, ta Lamote, nii é Galaade, Gade yooi zu, ta Golan, nii é Basan, Manasee yooi zu.
- ⁹ Taaiti kana, ti yeeloni ti va, ti gɛ ga maavela laaiti, Izelayele nuiti be, ta seikɔɣɔma nuiti ta gɛ ti zaama, nu-o-nu nii a nu vaana, é la gaaɣilini ma, naa ɣa zoo é vela, é li ná, namai vɔtokula nui la pa, aisa é va ɣula kelema nubuseiti gaazu, ná-tukpɔi ɣaa va leve.

21

Leevi nuiti ta-laa wolaiti

- ¹ Leevi nuiti ta-velɛyeɣe ɣundiɣiiti ti vaani zalaɣa ɣula nui Elezaal vɔ be, ta Nun ná-doun zunui Zozuwe, ta Izelayele wolodai zɔiti ta-velɛyeɣe ɣundiɣiiti,
- ² Silo, Kanaan yooi zu. Ti bɔeni ti vɔ, ti gɛ ma: «Gɔɔgɔ GALAGI devei veeni Moize ya, ga taaiti ti ve gi ya, ga gi ze ti zu, ta ti-maaɣooliiti, ve gá-loganiiti ta gɛ laamiizu ná.»
- ³ Izelayele nuiti ti taai tanigaa zegeni ta-yooiti su, ta ti-maaɣooliiti, ti fe Leevi nuiti zea, eɣevelei Gɔɔgɔ GALAGI ná-devei ɣeni la.
- ⁴ Kpakutoomai zolooni mounpa su Keɣate mavofodaiti ta-velɛyeɣeiti ma. Ti zaama, Leevi nuiti ti ɣeni ga zalaɣa ɣula nui Aalɔn mavofodaiti, naati ti taa puugɔ maazu savagɔ (13) zɔlɔni kpakutoomai zu, niiti ti Zuda, Simiyɔn, ta Benzamenni ta-wolodaiti ta-yooiti su.
- ⁵ Keɣate mavofodai zɔiti ti taa puugɔ zɔlɔni kpakutoomai zu, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu, ta Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai ɣilazuve ná-zooi zu.
- ⁶ Geeleson mavofodaiti ti taa puugɔ maazu savagɔ (13) zɔlɔni kpakutoomai zu, Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta Manasee ná-bolodai ɣilazuve ná-zooi zu, nii é zeini Basan yooi zu.

⁷ Melali mavofodaiti, eḡevelei ta-veleyeḡeiti ti la, ti taa puugɔ maazu felegɔ (12) zɔlɔɔni Luβen ná-bolodai ná-zooi zu, ta Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta Zaβulɔn ná-bolodai ná-zooi zu.

⁸ Izelaye nuiti ti naama laaiti ta ti-maaḡooliiti feeni Leevi nuiti zea ga kpakutoomai, eḡevelei Ḡooḡɔ GALAGI ma levei veeni la Moize ya.

Keḡate mavofodai ná-taa wolaiti

⁹ Zuda ná-bolodai ná-zooi zu, ta Simiyɔn ná-bolodai ná-zooi zu, taai niiti ti ti veeni naati zea, ti-laaseigiti kaa,

¹⁰ ti ḡeni ga Keḡate ná-peleyeḡeiti tɔnɔ, Aalɔn mavofodaiti saama, Leevi ná-bolodai zu. Mazɔlɔɔ tiya ḡa kpakutoomai ti zoni mɔunpa.

¹¹ Ti Kiliyate-Aaleba veeni ti ya, nii é ga Ḡeebelɔn, Zuda ḡize yooi zu, ta maaḡoolii. Aaleba ḡeni ga Anake keeḡe.

¹² Kele kpalagiti ta taa goiti ti ḡilini ma laai va, naati ti veeni Yefunee ná-doun zunui Kalebe ya ga nɔnɔ.

¹³ Taai niiti ti veeni zalaḡa ḡula nui Aalɔn mavofodaiti zea, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Ḡeebelɔn, taai naa ḡeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Libena,

¹⁴ Yatiil, Esetemoa,

¹⁵ Ḡolon, Debiil,

¹⁶ Ayen, Yuta, é vee Bete-Seemese va. Taa wola taavuugɔ ḡana, ti sɔlɔɔni Zudani ta Simiyɔn ta-wolodaiti ta-yooi zu.

¹⁷ Taai niiti ti ti zɔlɔɔni Benzamen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Gabagɔn, ta Geeba,

¹⁸ é vee Anatote va, ta Alemon, taa wola naanigo.

¹⁹ Taa wolai lieḡɔi zalaḡa ḡula nuiti Aalɔn mavofodaiti ti sɔlɔɔni, é ḡeni ga taa wola puugɔ maazu savagɔ (13), é vee ti-maaḡooliiti ba.

²⁰ Leevi nuiti ti ga Keḡate mavofodai zɔiti ta-veleyeḡeiti, naati ti taa wolaiti sɔlɔɔni ga kpakutoomai, Efelayime ná-bolodai ná-zooi zu.

²¹ Taai niiti ti ti zɔlɔɔni, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Sikeme, taai naa ḡeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, Efelayime ḡize yooi zu, naa vee Geezeel va,

²² ta Kibesayime, é vee Bete-Ḡolon va, taa wola naanigo.

²³ Taai niiti ti ti zɔlɔɔni Dan ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Eletekee, ta Giβeton,

²⁴ ta Ayalon, é vee Gate-Limon va, taa wola naanigo.

²⁵ Taai niiti ti ti zɔlɔɔni Manasee ná-bolodai ḡilazuve ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Taanake, é vee Gate-Limon va, taa wola felegɔ.

²⁶ Taa wolai lieḡɔi Keḡate mavofodai zɔiti ti sɔlɔɔni, é ḡeni ga taa wola puugɔ, é vee ti-maaḡooliiti ba.

Geelesome mavofodai ná-taa wolaiti

²⁷ Leevi veleyeḡeiti ti ga Geeleson mavofodaiti, taai niiti ti ti zɔlɔɔni Manasee ná-bolodai ḡilazuve ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Ḡolan, nii é Basan yooi zu, taai naa ḡeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, é vee Beesetela va, taa wola felegɔ.

²⁸ Taai niiti ti ti zɔlɔɔni Isakaal ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Kisiyon, ta Dabelate,

²⁹ ta Yaalemute, é vee En-Ganime va, taa wola naanigo.

³⁰ Taai niiti ti ti zɔlɔɔni Aseel ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaḡooliiti, naati ti ḡeni ga: Miseyale, Aβedon,

³¹ Ḡelekate, é vee Legɔbe va, taa wola naanigo.

³² Taai niiti ti ti zɔɔɔni Nefetali ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaɖooliiti, naati ti ɖeni ga: Keedese, nii é Galilee yooi zu, taai naa ɖeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Gamote-Dɔɔl, é vee Kaaletan va, taa wola savagɔ.

³³ Taa wolai lieɖi Geeleson mavofodaiti ti sɔɔɔni, é ɖeni ga taa wola puugɔ maazu savagɔ (13), é vee ti-maaɖooliiti ba.

Melali mavofodai ná-taa wolaiti

³⁴ Taai niiti ti ti veeni Leevi ná-pɛleyeɖei mɔtaiti zea, ti ga Melali mavofodaiti, Zabulun ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaɖooliiti, naati ti ɖeni ga: Yakeneyame, Kaaleta,

³⁵ ta Dimena, é vee Naɖalale va, taa wola naanigɔ.

³⁶ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Luβen ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaɖooliiti, naati ti ɖeni ga: Beeseel, Yaasa,

³⁷ ta Kedeemote, é vee Meefaate va, taa wola naanigɔ.

³⁸ Taai niiti ti ti zɔɔɔni Gade ná-bolodai ná-zooi zu, ta ti-maaɖooliiti, naati ti ɖeni ga: Lamote, nii é Galaade yooi zu, taai naa ɖeni ga nu vaa nuiti maavelazuve ta, ta Maɖanayime,

³⁹ ta Gesebon, é vee Yazeeel va, taa wola naanigɔ.

⁴⁰ Taa wolai lieɖi Melali mavofodaiti ti sɔɔɔni kpakutoomai zu, ti ga Leevi ná-pɛleyeɖei mɔtaiti, é ɖeni ga taa wola puugɔ maazu felegɔ (12).

⁴¹ Taa wolai lieɖi Leevi nuiti ti sɔɔɔni, Izelayele nui zɔiti saama, é ɖeni ga taa wola vuunaanigɔ maazu losava (48), é vee ti-maaɖooliiti ba.

⁴² Taa wolai naa ɖilagilagi pe, zooi ɖeni maaɖoolii zu, pele ɖana é ɖeni la, é lo taa wolai naati kpein ba.

GALA ge ná-minazefegi laazeeli vai

⁴³ Uele ɖana Gɔɔɖɔ GALAGI zooi kpein feeni la Izelayele nuiti be, nii é ma ɖonai woni ti-memewolani be. Ti seɖeni ga tɔnɔ, ti zei ná.

⁴⁴ GALA ge dooɖogi veeni ti ya ta-you ɖwemaveti pe, eɖevelei é ma ɖonai woni la ti-memewolani be. Ti zili nu nɔpe ge la vɔnini ti ma, é ɔni ti va, ti pile sɔɔ ti zili nuiti kpein ma, ta la loni ti luɖɔ.

⁴⁵ Faanɛi kpein Gɔɔɖɔ GALAGI ma minazefeni ga é ke Izelayele nubuseiti be, vele ɖana naa pe daazeelini la, tanɔpe supaka la ɖeni yeni.

22

Bolodai niiti ti zeini Zuludɛn folo ɖilazu velei

¹ Zozuwe Luβen zunuiti tolini ta Gade zunuiti, ta Manasee ná-bolodai ɖilazuve ma zunuiti,

² é ɖe ti ma: «Wo naa kpein keevu, nii Gɔɔɖɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize ma levei veeni wo ya, wo ɖolove ná-devei kpein be.

³ Wo la beteveni wo-ɖeeleaiti ba sienɔpe su, eyesu zaaɖaza, wo devei naa zoge, wo zie la, nii Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI feeni wo ya.

⁴ Niizu, Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI dooɖo fea wo-ɖeeleaiti be, eɖevelei é boni la ti ma. A pele zona, wo li wa-zefɛ ɖotaiti bu, wa-yooi zu, nii Gɔɔɖɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya ga wɔnɔ, Zuludɛn volu velei.

⁵ A dama, wo zie ga devei, wo tɔgi zo, nii Gɔɔɖɔ GALAGI ná-botigɛ nui Moize feeni wo ya. A Gɔɔɖɔ GALAGI wa-GALAGI nee ve, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo ná-deveiti so, wo zie la, wo ɖili tɔun ba, wo deɓi ga wo-yiimave pe, ta wo-yenvui pe.»

⁶ Zozuwe tuya looni ti ve, é ti vile, ti li ta-laaiti su.

⁷ Moize zou veeni Manasee ná-bolodai g̃ilazuve ya ga n̄n̄, Basan yooi zu. Z̄oma lukpegi n̄n̄ ma yooi z̄l̄oni Zulud̄en folo liizu velei, ti zeí ná ta tí-g̃eleaiti. Sīegi zu Zozuwe ti vil̄eni da, ga ti li ta-zege g̃otaiti bu, é tuya looni tí ve,

⁸ é g̃e ti ma: «À g̃ale ma, wo li wa-zege g̃otaiti bu ga naavolo wolaiti, ta togani bulu golaiti, ta wali m̄inm̄in gola, ta zanugi, ta k̄olu b̄igi, ta k̄lui, ta segeiti. Wa wo-g̃eleaiti, à k̄ozoganií g̃aag̃we va, nii wo kulaai wo zili nuiti zea.»

⁹ Luβ̄en ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, naa veē Manasee ná-bolodai g̃ilazuve va, naati ti z̄eg̃eni Izelaye le nuiti p̄ b̄e Silo, Kanaan yooi zu, ti g̃ale ma Galaade yooi zu, zoi nii ti s̄l̄oni ga t̄n̄ Moize ya, Ḡooḡo GALAGI ná-devei zu.

*Zalaḡa ḡulazuve,
é ḡeni Zulud̄en volu velei*

¹⁰ Sīegi zu ti zeelini la Zulud̄en laave, ti ḡeni de Kanaan yooi zu vele, Luβ̄en ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai g̃ilazuve, ti zalaḡa ḡulazuve loni z̄elave, gola maayikini.

¹¹ Izelaye le nui z̄oiti ti menini ga Luβ̄en ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai g̃ilazuve, ti zalaḡa ḡulazuve loge Zulud̄en laave, Kanaan yooi zu vele, Izelaye le nui z̄oiti koba velei.

¹² Izelaye le nui z̄oiti ti menigai ma, ti kpein ti ḡaal̄eni ba Silo, ti va li ga k̄oi ti laal̄ḡma.

¹³ Ti zunuiti teveni Luβ̄en ná-bolodai v̄ b̄e, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai g̃ilazuve, Galaade yooi zu. Nuiti ti ti leveni, ta ḡeni ga Finease, zalaḡa ḡula nui Elezaal ná-doun zunui,

¹⁴ kundig̃i puuḡo b̄oni ba, boloda ḡila kundig̃i ḡila. Ti p̄e ti ḡeni ga kundig̃i ta-veleyeḡeiti bu, Izelaye le wolodamaiti su.

¹⁵ Ti liini Luβ̄en ná-bolodai v̄ b̄e, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai g̃ilazuve, Galaade yooi zu, ti b̄eni ti v̄, ti g̃e ti ma:

¹⁶ «W̄e le nii ḡa Ḡooḡo GALAGI ná-nubuseiti ti boga: Lee vaa zu wo woovaladai ḡeezu, wo wuzeg̃e Izelaye le ná-GALAGI laal̄ḡma? Lee vaa zu wo z̄eg̃ezu Ḡooḡo GALAGI volu niizu? Maz̄l̄o wa zalaḡa ḡulazu lona b̄oḡo ve za, wo la wuzeg̃eni Ḡooḡo GALAGI laal̄ḡma b̄aa?»

¹⁷ Ade faaḡaaza gola ḡeēni Peȳol, de la de beni ga ḡade naa ma zaḡaza, an̄eē nii é kp̄l̄oi laani de ma. Naa la kulani b̄aa?»

¹⁸ Wa ga voluave za Ḡooḡo GALAGI va! Ni wa wuzeg̃ena za Ḡooḡo GALAGI laal̄ḡma, lina, zii ḡa ḡula Izelaye le nubusei kpein ma.

¹⁹ Zoi nii feai wo ya ga w̄n̄, ni naa ḡ̄z̄ve wo ḡaazu, à va naama yooi zu, nii é ga Ḡooḡo GALAGI n̄n̄i, ve é seizuve b̄eteai ná, wo zeí gi zaama. Kele à mina wuzeg̃e Ḡooḡo GALAGI laal̄ḡma, à mina wuzeg̃e gi laal̄ḡma, wo va b̄oḡo zalaḡa ḡulazu lo, é ḡula Ḡooḡo GALAGI da-ḠALAGI n̄n̄i volu.

²⁰ Sīegi zu Zeela ná-doun zunui Akan faaḡaaza golai ḡeēni la, é vil̄e aniiti ba, niiti Ḡooḡo GALAGI maḡeēi veēni ti va, é ti z̄eg̃eni, Izelaye le nubuseiti kpein ti Ḡooḡo GALAGI ná-ziiḡaawanai z̄l̄oni, wo naa zug̃wee ga paḡo. T̄o ḡila ta ḡeni de, undaa va vili ná-faa ḡoi vaa zu.»

²¹ Luβ̄en ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, ta Manasee ná-bolodai g̃ilazuve, naati ti Izelaye le wolodai z̄oiti ta-ḡundig̃iiti goḡaavoteni, ti g̃e ti ma:

²² «Ḡooḡo GALAGI, GALAGI ḡeḡala la ná, ungo GALAGI ḡeḡala la ná, Ḡooḡo GALAGI naa ḡwee! Izelaye le b̄alaa ka kw̄eē! Ni kpaka faa ḡa gi keai ma, b̄aa woovalada vaa, é mina gi ḡizo za voloi!

²³ Ni gi zalaḡa ḡulazuwe loge, nii a ke gi zeḡe Ḣooḡo GALAGI va, gi va da gala zalaḡaiti kula ná, ta veḡaniiti, ta ziilei zalaḡaiti, Ḣooḡo GALAGI boḡoi gi zakpe!

²⁴ Kele ba-o, naa laade! Gi nii ḡeeve, gi ḡoozuvilini, gi da ḡisie ga lina ḡa lina, wo-mavofodaiti ti mina ḡe gi-mavofodaiti ma: «Lee bofaama ḡa é wo yooḡzu, wa Ḣooḡo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI?»

²⁵ Luḡen ná-bolodai, ta Gade ná-bolodai, Ḣooḡo GALAGI boḡoi la Zuluden ḡeeni ga kwepelemave ade yooḡzu baa? Wono la Ḣooḡo GALAGI ná-faiti su!» Wo-mavofodaiti ta ḡe ga zaḡu, gi-mavofodaiti ti beteve Ḣooḡo GALAGI lebi vai va.

²⁶ Naa ḡa é keeni, gi ḡe boḡo ma: «Ade zalaḡa ḡulazuwe lo.» E la ga gi va ḡe gala zalaḡa ḡulazu ná, baa zalaḡa ḡiligaa,

²⁷ é ḡe no ga zeele vaa ade yooḡzu, ta ade-mavofodaiti zooḡzu, ada zegena ná, gi Ḣooḡo GALAGI lebi vai ḡe to boḡoi ḡaazu, ga gá-ḡala zalaḡaiti, ta gá-yiilei zalaḡaiti, ta gá-zalaḡa ḡiligiti. Nii gi po ga é mina ḡe, naa ḡa ga, yeeta, wo-mavofodai mina ḡe ḡonoi ma: «Wa-vaa la Ḣooḡo GALAGI ná-faa zu!»

²⁸ Gi ḡeni ma, ni yeeta ta naama boei wona gi ma, baa gi-mavofodaiti ma, gá ti woḡaavote, gi ḡe ti ma: «A Ḣooḡo GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuwe ma zii vete, nii gi-memewolani ti kpeteni, é la ga gala zalaḡaiti ti va da ḡula ná, baa zalaḡa ḡiligaa, kele é ḡe ga zeelei ade yooḡzu.»

²⁹ Naa maḡooza gi va, gi va wuzeghe Ḣooḡo GALAGI laalooḡoma, gi va voluave Ḣooḡo GALAGI va za, gi va zalaḡa ḡulazuwe lo, gi va da gala zalaḡaiti kula ná, ta veḡaniiti, ta zalaḡa ḡiligiti, gi va bude Ḣooḡo GALAGI, gá-GALAGI ná-zalaḡa ḡulazuwe maazu, nii é seizuwe ḡakalave.»

³⁰ Siegi zu zalaḡa ḡula nui Finease ta kundigiti, ta peleyeghe ḡundigiti, ti naama woouḡula gooti kpein menini da, nii Luḡen ná-nuiti ti boni ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti, ti yiileini.

³¹ Zalaḡa ḡula nui Elezaal ná-doun zunui Finease ḡeni Luḡen ná-nuiti ma, ta Gade ná-nuiti, ta Manasee ná-nuiti: «Gi kweega za ga Ḣooḡo GALAGI ḡa ade zaama, toozei wo la woovalada vaa ḡeeni Ḣooḡo GALAGI laalooḡoma. Wo la Izelayele nuiti dooni Ḣooḡo GALAGI yeezu, é va faa no ḡe ga tiye.»

³² Zalaḡa ḡula nui Elezaal ná-doun zunui Finease ta kundigiti, ti zegeni Luḡen ná-nuiti po be, ta Gade ná-nuiti, Galaade yooi zu. Ti vaani Kanaan yooi zu, Izelayele nuiti po be, ti voluvaawo.

³³ Poluvaawogi naa Izelayele nuiti ziileini, ti GALA mama, ti la mo ḡeni faa woni ga ti va li, ti va ko vee Luḡen ná-nuiti ba, ta Gade ná-nuiti, ti va zoi naa ḡologolo, nii ti zeini su.

³⁴ Luḡen ná-nuiti ta Gade ná-nuiti ti daaseigi veeni zalaḡa ḡulazuwe naa va, ga «zeelei,» mazobo ti ḡeni ma: «Toḡa ga zeelei ade yooḡzu ga Ḣooḡo GALAGI ḡila kpe ka é ga GALAGI.»

23

Zozuwe ná-falima woo ḡaabelagiti

¹ Kona moimoin ge leveni, Ḣooḡo GALAGI dooḡogi veai ma Izelayele nuiti zea, é ti ḡula ti zili nuiti zea, niiti ti ḡeni ti-maḡoolii zu. Zozuwe wola volozagani niina.

² Zozuwe Izelayele nuiti kpein tolini, ta-ḡewolaiti, ta-ḡundigiti, ta-lukpoḡaaleve nuiti, ta-ḡooḡo nu ḡundigiti. E ḡeni ti ma: «Ge wola volozagaga.

³ Woun, wo naa kpein kaa, nii Ḣooḡo GALAGI wa-GALAGI keeni ga zii ḡiligiti, wa-vaa zu. Mazobo Ḣooḡo GALAGI wa-GALAGI ḡa é koḡi ḡonoi wo ve.

⁴ Wɛɛ, gè zooni veeni wo ya ga kpakutoomai, eɣɛvelei wa-wolodaiti ti la, zii naati ti zo fai yɛgai ɔoluzu, ta ziiti kpein gè ti-ma zuwu ɣaaleveni, é zo Zuludɛn va, eyɛsu é zeeli Kpolodɛ Wolai ma, folo liizu velei.

⁵ Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ti laavili, ti maagooza wo va, é ti ɔɛ wo luɔɔ, wa ta-yooi zɛɣe ga wɔnɔ, eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI boni la wo ma.

⁶ «À ɣaaɔa ga zɛbei pɛ, wo naa kpein so, wo zie la, nii sɛveai, Moize ná-tɔ sɛvei zu, wo mina zɛɣe ba ga yeezai, ɔaa ga ɣɔvei.

⁷ A mina zupu, wa zii niiti ti yɛgai wo zaama. A mina ta-ɣalagiti daasei bo. A mina ta wo wa-ɣona wo faiti su. A mina ti ɛbi. A mina nɔkɔ ti wu.

⁸ Kɛɛ à ɣili Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI va, eɣɛvelei wo kɛɛzu la zaagaza.

⁹ «Naazu Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa nubuse mɔinmɔingiti kpɛ wo luɔɔ, niiti ti zɛbei wola wɔɔɔai, eyɛsu za zeeli, nu nɔpɛ ge la de loni wo luɔɔ, é va zoo wo la.

¹⁰ Wo zaama, nu ɣilagi ɣeni nu waagilagi (1 000) ɔɛɛzu, mazɔɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ɣeni kɔɔi ɣɔɔzu wo ve, eɣɛvelei é boni la.

¹¹ A dama ga ɔɔɔɔ gola, à Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI nɛɛ ve.

¹² «Mazɔɔɔ ni wa ɔoluavena tɔun ba, wo ɣili ziiti ba, ti de wo zaama, wo vulu ɔɔɔɔ ma wa tiye, ni wa zupuna wa tiye,

¹³ à sugwɛɛ ga Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI la yɛga zii niiti kpɛɛzu wo luɔɔ, kɛɛ ta ɣɛ wo ve ga tumɔi, ta balii, ta kpakɔi é wo loɣazu, ta ɣaingi é wo-ɣaazuve, eyɛsu wo undaavili zou ɔagɔi zu, nii Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI feeni wo ve.

¹⁴ «Nɔun nà, nà ga va zaazu. Niizu à sugwɛɛ ga pagɔ wo-yiimave ta wa-ɣisiɛi zu, ga Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazɛɣe kpɔɛ ɔagɔiti ma wooi gila kpalaa supaka la yɛni. Ti pɛ daazeelive wo ve, gila kpalaa supaka la yɛni.

¹⁵ Eɣɛvelei Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI ná-minazɛɣe kpɔɛ ɔagɔiti boni la wo ma, ti laazeeli wo ve, toɣa maanɔɔɔ vaiti daazeeli wo laalɔɔma, eyɛsu é wo-ma zuwu ɣaaleve, wo ɣula zou ɔagɔi ɣa, nii é feai wo ve.

¹⁶ Ni wa minazɛɣegi ɣologolona, nii Ɔɔɔɔ GALAGI wa-ƆALAGI boni wo ve, wo li, wo da gala kiligiti deɔbi, wo da nɔkɔ ti wu, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa yiigaaawana wo ma, toɣa wo ɣula zou ɔagɔi naa va, nii é feai wo ve, wo undaavili.»

24

Gaaleba ɣaabelagi ti boni Sikeme

¹ Zozuwe Izelayɛle wolodamaiti kpein gaalɛni ba Sikeme. E Izelayɛle ɣɛwolaiti tolini, ta kundigɔiti, ta tukpɔɣaaleve nuiti, ta kɔɔɔ nu ɣundigɔiti. Ti loni GALA gaazu.

² Zozuwe ɣeni nubuseiti kpein ma: «Ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI wooi ɣaa: «Sugooza gola, wo-mɛmɛwolani, Teela ɔɔɔɔ, Aɔalaame ta Naɔɔɔlni ti-ɣɛɛ, naati ti zeini zie wolai Ufelate ɔolu vele yooi zu, ti ɣeni gala kiligiti deɔbizu.

³ Gè wo-mɛmɛwola Aɔalaame zɛɣeni zie wolai Ufelate ɔolu vele yooi zu. Gè ziɛni la Kanaan yooi zu ná pɛ. Gè mavofodai mɔinni gola, gè Izaake ve zea ga doun zunui.

⁴ Gè Zakɔbe ta Ezawu veeni Izaake ya. Gè Seyiil ɣize yooi veeni Ezawu ve ga nɔnɔ. Zakɔbe ta ná-doun zunuiti ti liini Ezipete yooi zu.

⁵ «Sugoozaai ma, gè Moizeni ta Aalɔn leveni, gè maanɔɔɔ vaa mɔinmɔin daa Ezipete yooi ma, naa ɔoluma gè wo ɣula ná.

⁶ Gè wo-mɛmɛwolani kulani Ezipete yooi va, wo zeeli kpolodɛi ma. Ezipete nuiti ti vilɛni wo-mɛmɛwolani polu ga wotoloiti, ta soo ɔize zalavusuiti, ti zeeli Seeli Kpolodɛi ɔɔ be.

⁷ Wo-memewolani ti kpeei looni gòizu. Gè kpíidii lóoni wo yóǵózu wa Ezipete nuiti, gè kpoloǵei ǵaagǵale ma, gè pu ti ma, é ti maalóǵu. Wo naa kpein suǵwée ga pagó, nii gè kéeni ga Ezipete nuiti. Wo yéni zeini tevebai zu, eyésu suǵooza.

⁸ « Gè liini ga woye Amóol nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuludén volu velei, folo ǵulazu velei. Ti kóoi véeni wo va, kéle gè zobogi veeni wo vé, wo pile sóló ti ma. Wo ta-yooi zéǵeni ga wónó, gè ti ǵologoloni wo luǵó.

⁹ Sipóol ná-doun zunui Balake, Moabe masagi wuzéǵeni, é Izelayele zakpe. E Beyóol ná-doun zunui Balaame lolini, ga é wo voovo.

¹⁰ Kéle gè la ǵeni kéeni, gè va woilo Balaame wooi ma, tuyai ǵa é tooni wo vé. Gè wo ǵulani Balake yeezu.

¹¹ « Wo Zuludén maazubudéni, wo va Zeeliko. Naama laa wolai zu nuiti ti wo zakpeni, gè zobogi ve wo vé, wo pile sóló ti ma. Pele nó ǵana wo sólóni la Amóol nuiti ma, ta Feeleeze nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Ǵéte nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Ǵeeve nuiti, ta Yeebuse nuiti.

¹² Gè kaogiti teveni wo luǵó, ti Amóol nuiti ta-masa felegó teiti kpéeni wo luǵó, ti ti maǵooza wo va, wa-woǵa zókpóí ǵaa wa-méin laade, wo va ti béé la.

¹³ Gè zoi veeni wo vé, nii wo la tii ǵéeni ma, ta taa wolaiti wo la ti loni, wo zeizu ti zu, ta leezen béleiti, ta wolive wuluiti, niiti wo la ti ziinni, kéle wo ma waaiti miizu.» »

*Izelayele nuiti ti yimazeǵe vai
ga Ǵooǵó GALAGI lébi vai*

¹⁴ Zozuwe ǵeni ti ma: «Niizu, à lua Ǵooǵó GALAGI va, wo débi ga sóledai ta woǵéǵiladai. A gala kiligiti kula ǵooǵó zaama, niiti wo-memewolani ti ǵeni ti lébizu zie wolai Ufelate volu velei ta Ezipete yooi zu. A Ǵooǵó GALAGI lébi.

¹⁵ Ni é la néeni wo vé ga wo Ǵooǵó GALAGI lébi, à yimazeǵe za ga galagi naa, nii wa débi, ǵaa naati niiti wo-memewolani ti ti lébini zie wolai Ufelate volu vele yooi zu, ǵaa Amóol nuiti ta-ǵalagiti, niiti wo zeini ta-yooi zu. Ná-o, ná-peleyeǵei-yo, gá Ǵooǵó GALAGI lébi.»

¹⁶ Nuǵuseiti ti goǵaavoteni, ti ǵe ma: «Naama ǵísiei maǵooza gi va, gi va ǵele Ǵooǵó GALAGI va, gi va gala kiligiti débi!

¹⁷ Mazóló Ǵooǵó GALAGI, gá-GALAGI ǵa é gi ǵulani Ezipete yooi va, gá gi-memewolani, zoi nii gi ǵeni su ga duóiti. E poo golaiti kéeni gi ǵaazu, é gi makeni pelei zu, vé kpein gi zieni ná, ta nuǵuseiti kpein saama, niiti gi ta-yooi maazubudéni.

¹⁸ Ǵooǵó GALAGI ǵa é nuǵuseiti kpein kpéeni gi luǵó, ma un ge da ma méé ga Amóol nuiti ti ǵeni zeini zoi tei su. Gá ǵalaagi, gá Ǵooǵó GALAGI lébi, mazóló toǵa ga gá-GALAGI.»

¹⁹ Zozuwe ǵeni nuǵuseiti ma: «Wo la zooga wo va Ǵooǵó GALAGI lébi, mazóló GALAGI vé ǵadegai, GALAGI vé toloai, é la wa-ló kologologiti su-vaayéga, ta wa-ǵotoiti.

²⁰ Wa ǵélena ba, wo dá gala kiligiti débi, toǵa ǵale ma wo laalóǵma, é faa ǵoi ǵe ga woye. E faanéi ǵea voluma wo vé, toǵa wo-ma zuwu ǵaaleve.»

²¹ Nuǵuseiti ti Zozuwe woǵaavoteni, ti ǵe ma: «Ba-o! Ǵooǵó GALAGI ǵa gá débi.»

²² Zozuwe ǵeni ti ma: «Wo ǵea ga zeeleiti, wa ǵooǵó wo laalóǵma, ga wa ǵa wo yimazeǵea ga Ǵooǵó GALAGI, ga wo débi.» Ti goǵaavoteni, ti ǵe ma: «Gá ga ma zeeleiti.»

²³ Zozuwe ǵeni ti ma: «Ni naa vé, à beteve gala kiligiti ba, ti wo zaama, wo lati Ǵooǵó GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, ga wo-yiimave pé.»

²⁴ Nuḅuseiti ti goog̃aavoteni, ti g̃e ma: «Gá G̃oog̃o GALAGI l̃ebi, gá-G̃ALAGI, gi g̃olo ná-deveiti b̃e.»

Minazeg̃egi unso fai

²⁵ Naama volo ná Sikeme, Zozuwe minazeg̃egi unsoni nuḅuseiti b̃e, é taḡi ve ti ya, ta deveiti.

²⁶ Zozuwe niima vaiti kpein s̃eṽeni GALA ná-T̃o S̃eṽei zu. E k̃otu wolai zeg̃eni, é gaal̃o sene gului wu, nii é g̃eni G̃oog̃o GALAGI zeizu ḡadegai.

²⁷ Zozuwe g̃eni nuḅuseiti ma: «W̃el̃e, k̃otui nii g̃a g̃ẽzu ga zeelei ade laal̃og̃oma, maz̃oḷoḷo wooi kpein G̃oog̃o GALAGI bogai ade ma, é naati p̃e menig̃e. Ungo, toḡa g̃e ga zeelei wo laal̃og̃oma, ga wo mina g̃el̃e wa-G̃ALAGI va.»

²⁸ Ti ḡegai ma, Zozuwe yeeb̃eni nuḅuseiti ba, ẽs̃e ge li, é zeí ná-poganii unda.

Zozuwe zaa vai

²⁹ Naama vaiti poluma, Nun ná-doun zunui Zozuwe, G̃oog̃o GALAGI ná-botig̃e nui zaani, ná-konagi g̃eni ga kona ungila kona puug̃o (110).

³⁰ Ti maaḡuluni zoi naa zu, nii é s̃al̃oḷoḷo ga ñoḷo, Timenate-Seela, Efelayime ḡize yooi zu, Gaase gizei l̃ekp̃em̃aṽe nu ḡ̃ṽezuṽe.

³¹ Izelaỹele nuiti ti g̃eni G̃oog̃o GALAGI l̃ebizu, Zozuwe zii ma voloi p̃e su, saa voluma ḡalaa, k̃ewolai naati sii ma voloi p̃e su, niiti ti yeni vulua Zozuwe ná-sĩegi kpein su, ti naama vaa wolaiti kpein kaai, niiti G̃oog̃o GALAGI ti g̃eni Izelaỹele ṽe.

³² Zoz̃efe ma g̃aeiti Izelaỹele nuiti ti vaani ga tiye, ti z̃eg̃e ga tiye Ezipete yooi zu, ti naati maaḡuluni Sikeme taazuṽe, zou goi naa zu, nii Zak̃oḷe geyani ga wali g̃ae ungila (100), G̃am̃oḷ m̃avofodaiti ma, nii é g̃eni ga Sikeme k̃ẽeg̃e. Ná g̃eni ga Zoz̃efe m̃avofodaiti t̃oḷo ma yooi ta.

³³ Aal̃o ná-doun zunui Elezaal ḡalaaḡi zaani. Ti maaḡuluni gizei ma, nii é veeni ná-doun zunui Finease ya, Efelayime ḡize yooi zu.

Tukpɔɔfaaleve Nuiti Ta-Zευει Σευει Ιωζειζυυε

Faiti ti zευει Tukpɔɔfaaleve nuiti ta-zευει zu, naati toge naama vaiti ba, niiti ti ɔeni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, Zozuwe ɔei ma loni ti untuɔɔ, eyesu naama ɔonagiti ti be niiti ti ɔeni Samiyele nά-siegi zu, aisa masadai lɔɔ va ze.

Niima vaiti ti ɔeni kona waagila unsavagɔ puulɔsava (1 380) ta kona waagila puulɔlugɔ (1 050) yɔɔɔzuυe, ɔaa kona waagila unfele puufelegɔ (1 220) ta kona waagila puulɔlugɔi (1 050) yɔɔɔzuυe, aisa Yesu Kilista va zɔlɔɔ.

Naama laaseigi, ga tukpɔɔfaaleve nuiti, naa ɔa ga nuiti ti zobogi zɔlɔɔni GALA ɔɔɔi yeezu, ε la ga faawo bo faa ɔila nɔ, keke ti loni nuɔuseiti untuɔɔ faiti pe su, ti ɔe ga ta-ɔundigiiti. Ti bolodamai tanigaani kula ɔalaa faaɔaagiti su.

Tukpɔɔfaaleve nuiti ta-zευει ɔaagwεευe su ga faa wola savagɔ:

1) Ma mɔungi ɔa naama vaiti dεεzu, niiti ti ɔeni Izelayele nuiti keai ma zeizu ga niine Kanaan yooi zu, eyesu Zozuwe za (1:1 ε li 2:10).

2) Fai velesiei ɔa dεεzu, velegi GALA ga da nά-nuɔuseiti unmɔɔ da, ε yeelo nuiti ba, ε ti leve ti unmɔɔ fai naa ɔe (2:11 ε li 16:31).

3) Fai zavasiεi ɔa dεεzu ga faazupui ɔeni ɔεεzu Izelayele wolodama nuiti saama, aisa masadai va zei kpasu (ɔaagwεεsu 17 ε li 21).

Faiti kpein ti ɔeni ga Izelayele nuiti, tukpɔɔfaaleve nuiti ta-zευει zu, naati ti ɔeni tɔzei ti yɔɔɔzuυe ɔevelei va ta GALA. Siegi zu ta la woɔaladai ɔεεna la ga GALA, nuɔuseiti ti bena ti maanɔɔɔ, niiti ti zeini ti zaama, ta ti-maaɔoolii zu geleiti ɔalaa. Keke ta la ɔalena ma GALA ma, ti woɔgula ma ga ε ɔɔ ti va, GALA ge ɔeni ti unmɔɔsu. Yeenɔpe nɔ, teɔai ɔeni ti volu ga ti nɔkɔ gala kiligiti bu, niiti ti ɔeni Kanaan yooi zu, ɔaa ti vile GALA polu ta ɔɔɔi ta-ɔulagaanεεzui vaa ma (ɔaagwεεsu 17 ε li 18), ɔaa ti yeema GALA nά-deveiti ma (ɔaagwεεsu 19 ε li 21). Ta la ɔena naa ɔea, undaavili pelei ɔa ti bena so, ni GALA ge la vaani, ε va ɔɔ ti va.

Fai zavasiεi ɔa naa lεεzu, velei Izelayele nuiti ta la ɔe la, ni ta ɔɔɔ yeema nɔ, ti volu la zeini GALA ba. Toɔa dεεzu deɔemu ga, GALA nά-nuɔuseiti, gaazaɔagi ɔa ga, keeni ε ɔwεε, ga zobogi ɔeɔele ɔa ti wɔinni ti ta-eteai zie su? Soloo faa ɔa ga nά nei, ga εεε ge nά-eteai zie, eɔevelei soloogai la nɔ gaazu?

*Lεkpeμave nu yeezazu vele wolodaiti
ta-yooi zo fai*

¹ Zozuwe zaai ma, Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazaɔani, ti ɔe ma: «Gi zaama, be ɔa a li mɔunpa, ε kɔɔi veε Kanaan nuiti ba?»

² ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Zuda mɔunpa ka a li, gε zooi lɔa zeezu.»

³ Zuda nuiti ti ɔeni ti-ɔεεloin Simiyɔn nά-nuiti ma: «Ade le wo ɔɔ gi va zooi naa vaa zu, nii feai gi ya, ade Kanaan nuiti sakpe, gά ɔalaa gά vile wo volu, ade li naama yooi zu, nii feai wo ya.»

Simiyɔn nά-nuiti ti vileni ti volu ti li.

⁴ Zuda nuiti ti lεeni, ɔɔɔɔ GALAGI Kanaan nuiti dɔɔni ti yeezu, ta Feeleeze nuiti. Ti zunu waapuugɔ (10 000) vaani naati ba Beeεke.

⁵ Ti masagi Adɔni-Beeεke ɔaani Beeεke, ti sakpeni, ti zobogi zɔlɔɔni Kanaan nuiti ma, ta Feeleeze nuiti.

⁶ Adɔni-Beeεke ɔizeni, keke ti vileni polu, ti so, ti zeezinεkpotogiti ta kɔɔzinεkpotogiti teveni ba.

⁷ Adɔni-Beezeke ɣeni ma: «Masa puulɔfela (70), niiti ti ti-yeezinɛkpotogiti, ta ti-ɔɔɔzinɛkpotogiti teveni ba, naati ti ɣeni daamianigi mɔtai yevezu, nii é ɣeni loozu, é da ɣula ná-tabalii ɣa. GALA ge naa ɣea ga ze, nii gè keeni.» Ti liini la Zeeluzalɛme, miná ɣa é zaani ná.

⁸ Zuda nuiti ti laalɛni Zeeluzalɛme wu, ti soni. Ti ma laai zu nuɓuseiti pe paa, ti abui lo taai va.

⁹ Naa voluma, ti liini ti kɔɔi veɛ Kanaan nuiti ba, niiti ti ɣeni zeini gize yooi zu, ta lekɛmave nu yeezazuve yooi zu, ta zielave ma nemɛi zu.

¹⁰ Zuda nuiti ti kɔɔi veɛni Kanaan nuiti ba, niiti ti ɣeni zeini Geeɓelɔn, nii daaseigi ɣeni mɔungi ga Kiliyate-Aaleɓa. Ti zobo sɔɓɔni Seesayi nuiti ma, ta Ayiman nuiti, ta Talemayi nuiti.

¹¹ Ti zɛɣeni miná, ti li ti Deɓiil nuiti sakpe. Mɔungi, Deɓiil laaseigi ɣeni ga Kiliyate-Seefɛɛl.

¹² Kalɛbe ɣeni ma: «Nà dɔun anzanui Akesa ve naama nui ve ga anza, nii a Kiliyate-Seefɛɛl zakpe, é so.»

¹³ Kalɛbe deɣei Kenaze ná-doun zunui Wɔteniyɛle ɣa é ná zoni. Kalɛbe ná-doun anzanui Akesa veeni be ga anza.

¹⁴ Seeliai ma sinigi ɔɔ be, é deeni ga naa, ga naa kpalagi ta vali keɛɣɛ Kalɛbe ma. Naa volu, Akesa vilini, é zɛɣe ná-soovalegi ɣoma. Kalɛbe gaazaɣani, é ɣe ma: «Leeni ɣa wɔin è ma?»

¹⁵ E gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Faanɛɛ ɣe bè! Ziɛungaa ve bè, mazɔɔ zooi é sèidai su, lekɛmave nu yeezazuve, naa vɔɔve.» Kalɛbe ziɛungiti feeni be maazu velei, ta buu velei.

¹⁶ Ken nuiti, Moize nɛkoi mavofodaiti, ti zɛɣeni Zeeliko, Dɔza Taa Wolai, ta Zuda nuiti, ti li ti ze nuɓuseiti saama, tevebai zu Zuda yooi zu, ve ná Alade lekɛmave nu yeezazuve.

¹⁷ Zuda nuiti ti ɓɔni ti-ɣɛɛloin Simiyɔn ná-nuiti ba, ti li ti Kanaan nuiti sakpe, niiti ti ɣeni zeini Sefate. Ti nuɓuseiti kpein suwuɣaaleveni, ti taai ɣologolo neɣɛɛɛn. Ti taai naa laasei peeni ga Gɔɔlema (nii poluve ga «é ɣologologa»).

¹⁸ Zuda nuiti ti Gaza zoni ɓalaa, ta Asekalɔn, ta Ekelɔn, ta naama laa wolaiti maɣoolii ma yooiti.

¹⁹ Gɔɔɣɔ GALAGI ɓɔɣɔi ɣeni ti va, naa ɣa é keeni Zuda nuiti ti zoo, ti gize yooi zo. Kele ti la ɣeni zooni, ti va peɗugi zu nuiti kpe, mazɔɔ naati, kɔɔɣɔ wotoloiti ti ɣeni naati zea, nii é ga kɔlu geleiti.

²⁰ Kalɛbe Geeɓelɔn zɔɓɔni, eɣevelei Moize ma levei veeni la. E Anake mavofoda savagɔiti kpeeni ná.

²¹ Benzamɛn mavofodai la ɣeni Yeeɓuse nuiti kpeeni, niiti ti ɣeni zeini Zeeluzalɛme, naati ta de zeini Zeeluzalɛme zaɣaza, ta Benzamɛn mavofodai.

Lekɛmave nu ɣovezu vele wolodaiti ta-yooi zo fai

²² Zozeɣe mavofodai ɓalaa liini, é laale Beetɛle wu, Gɔɔɣɔ GALAGI ɣeni ti va.

²³ Ti nuiti teveni ga ti Beetɛle taai veɛ, nii mɔungi daaseigi ɣeni ga Luze.

²⁴ Keelaiti ti zunu ɣila kaani, é da ɣula taazuve, ti ɣeni ma: «Pele le ga giye, ve gá lɔ ná taazuve, gá faanɛɛ ɣe è ve.»

²⁵ Pelei ta leɛ la taazuve, é naa leeni ga tiye. Ti taa nuiti kpein paani, kele ti zunui naa ta ná-peleyeɣei yeɗi ná, naati ti li.

²⁶ Zunui naa liini Gɛte nuiti ta-yooi zu, é taai loni ná, é daasei peeni ga Luze, daaseigi naa ɣa é ba zaɣaza.

²⁷ Manasee nuiti ti la ɣeni Bete-Seyan nuiti kpɛɛni, ta Taanake nuiti, ta Dɔɔl nuiti, ta Yiɓeleyame nuiti, ta Megido nuiti, ta ti-vaalobaiti kpein. Kanaan nui naati ti yɛni zeini ma yooi zu.

²⁸ Siɛgi zu Izelayɛle nuiti sebei wɔɔloni la, ti ɣeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke, keɛ ti la ɣeni ti bɛɛni.

²⁹ Efelayime nuiti ti la ɣeni Kanaan nuiti kpɛɛni, niiti ti ɣeni zeini Geezɛɛl, naati ti yɛni zeini Efelayime nuiti saama.

³⁰ Zabulon nuiti ti la ɣeni zooni ti va Kitelon nuiti kpɛ, ta Naɔalɔle nuiti. Kanaan nui naati ti yɛni zeini Zabulon nuiti saama, keɛ naati ti ɣeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke.

³¹ Aseɛl nuiti ti la ɣeni Ako nuiti kpɛɛni, ta Sidon nuiti, ta Aalaɓe nuiti, ta Akeziɓe nuiti, ta Gɛleɓa nuiti, ta Afike nuiti, ta Legɔɓe nuiti.

³² Aseɛl mavofodaiti ti zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ɣeni zeini zooi naa zu, mazɔɔɔ ti la ɣeni ti bɛɛni.

³³ Nɛfetali nuiti ti la ɣeni Bete-Seemɛse nuiti kpɛɛni, ta Bete-Anate, ti yɛni zeini Kanaan nui naati saama, niiti ti ɣeni zeini zooi naa zu. Keɛ ti ɣeni boti baagi veezu taa wola felegɔi naati su nuiti zea, ti da ke.

³⁴ Amɔɔl nuiti, ti Dan nɔ-nuiti kpɛɛni, ti le gize yooi zu, ti la ɣeni vaani bu ga ti yei nɛmɛi zu.

³⁵ Amɔɔl nuiti ti yɛni zeini Gaal-Geelɛse, ta Ayalon, ta Saaleɓime, keɛ Zozɛfe mavofodai zɛbei ɣeni liizu ga wɔɔɔa ti laalɔɔma, ti ɣeni boti baagi veezu ti ya, ti da ke.

³⁶ Amɔɔl nuiti ta-ɣwɛpelemave liini gize yɔɔɔzuve Akelaɓime, ɛ zo Seela, ɛ li nɔ volu velei.

2

Izelayɛle nuiti ti la ɣeni ɣeni ga woɔɣɛɣila nu

¹ Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-keelai zɛɣeni Gilegale, ɛ va Bɔkime, ɛ bɔɛni Izelayɛle nuiti pɔ, ɛ ɣɛ ti ma: «Gɛ wo ɣulani Ezipete yooi va, gɛ vaani ga woye zooi naa zu, nii gɛ minazɛɣeni nɔ-faa zu, gɛ ma ɣonai wo, wo-mɛmɛwolani bɛ. Gɛ ɣeni ma: «Eyɛsu ɣɔ, gɛ la nɔ-minazɛɣegi ɣologologa wo letema.

² Wɔun wa, wo la minazɛɣe boga niima yooi ma nuɓuseiti bɛ, wa ta-zalaɣa ɣulazuɓeti toka.» Keɛ wo la woiloni gɔoi ma. Lee vaa zu wo naa ɣɛɛni?

³ Nɔzu ɣa gɛ ɣeni la ma, gɛ la ti bɛɛzu wo luɣɔ, ta yɛsu wo ɣoba, ta-ɣalagiti ti ɣɛ ga baliiti wo luɣɔ.»

⁴ Siɛgi zu Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-keelai niima woiti boni la Izelayɛle nuiti ma, nuɓuseiti ti tɔzeini ga wɔɔa.

⁵ Ti naama adave laasei pɛɛni ga Bɔkime (nii poluve ga «gɔɔɔ nuiti»). Ti zalaɣaiti kulani nɔ Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

Zozuwe zaa vai

⁶ Zozuwe yeeɓeni nuɓuseiti ba, Izelayɛle nuiti ti liini ti zooi zɛɣe, ti ɣilagilagi zeini nɔ-poganii unda.

⁷ Nuɓuseiti ti ɣeni Gɔɔɔɔ GALAGI leɓizu, Zozuwe zii ma voloi pɛ su, ta keɔwolai naati kpein ta-ziegi zu, niiti ti ɣeni ma ta Zozuwɛni, ti keɛwoti wolaiti kpein kaani, niiti Gɔɔɔɔ GALAGI ti ɣɛɛni, Izelayɛle nɔ-faa zu.

⁸ Nun nɔ-doun zunui Zozuwe, Gɔɔɔɔ GALAGI nɔ-botigɛ nui zaani, siɛgi zu nɔ-konagi ɣeni la ga ungila puugɔ (110).

⁹ Ti maagɔluni nɔ-zooi ma, nii ɛ sɔɔɔni ga nɔnɔ Timenate-Geelɛse, Efelayime ɣize yooi zu, Gaase gizei lekpeɔmave nu ɣɔvɛzuve.

¹⁰ Ma ɔɛɔɔalamaiti kpein ɔalaa ti zɛɔɔni ná, ti za, ti li ti-mɛmɛwolani pɔ, ti zaai. ɔɛɔɔalama ɔili ge wuzɛɔɔni naati poluma, nii é la ɔɔni ɔɔɔɔ GALAGI ɔwɛɛ, anɛɛ kɛɛwotii nii é kɛɛni Izelayele ná-faa ma.

Nubuseiti ti ɔɛɛ vai
ɔɔɔɔ GALAGI va

¹¹ Názu ɔa Izelayele nuiti ti ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛɛni la, ti Baale ɔalagiti dɛbini.

¹² Ti ɔɛɛni ɔɔɔɔ GALAGI va, ti-mɛmɛwolani ta-ɔɔɔɔ, nii é ti ɔɔlani Ezipete yooi va, ti vile gala kiligiti polu, nubuseiti ta-ɔalagiti saama, niiti ti ti-maaɔoolii zu. Ti ɔɔni nɔkɔsu ti wu, ti ɔa ɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawana.

¹³ Uele ɔana ti ɔɛɛni ɔɔɔɔ GALAGI va, ti ɔa Baaleni dɛbi ta Asetaateiti.

¹⁴ ɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Izelayele nuiti ma. E ɔeni ti va, toosu nuiti ti loo ti ma, é la ti maaloboni. E ti lɔni ti zili nuiti zeezu, niiti ti ɔɔni ti-maaɔoolii zu, ti la zobo sɔlɔni, ti va lo ti zili nuiti daalɔɔma.

¹⁵ Siɛnɔpɛ su ta la liina la kɔmaɔɛ, ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni suɔolɔɔolosu ti ya, eɔɛvelei é boni la ti ma, é ma ɔonai wo. Uele ɔana ti lɔni la iɔteve wolai zu.

¹⁶ ɔɔɔɔ GALAGI tukpɔɔfaaleve nuiti buzeɔɔni, niiti ti ti ɔizoni, ti ti ɔula ti zili nuiti zea, niiti ti ɔɔni loozu ti ma.

¹⁷ Kɛɛ ti la ɔɔni woilosu ta-lukpɔɔfaaleve nuiti gooi ma. Ti ɔɔni nɔ ɔɔɔ ɔɔzɔzu ga gala kiligiti, ti ɔa nɔkɔ ti wu. Ti ɔɔni zeɔɔzu gaamanɔ naama velei va, nii ti-mɛmɛwolani ti zieni la, niiti ti ɔloni ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei vɛ, ti la ɔɔni vokɔɔni naati ma, ti zie velei ɔɔni yɛ.

¹⁸ Siɛnɔpɛ su ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔni tukpɔɔfaaleve nui levesu da, é ɔɔni ɔɛɛzu naa va, é ti unmɔɔ, é ti ɔula ti zili nuiti zeezu, tukpɔɔfaaleve nui naa ná-yeeɔɔɔalai kpein su. Mazɔlɔ ɔɔɔɔ GALAGI a la ná-nubuseiti kaana, ti ɔa kpeei loo unbawului wu, ti zili nuiti zea, ti ɔa ti maanɔɔ, ti maawɔin ɔɔni sosu.

¹⁹ Kɛɛ siɛgi zu tukpɔɔfaaleve nui a la zaana la, nubuseiti ti bɛna tɔzei ga ɔɔɔ ɔɔzɔa mɔnɔ, é leve ti-mɛmɛwolani tɔnɔi va, ti vile gala kiligiti polu, ti ɔa ti lɛbi, ti ɔa nɔkɔ ti wu, ti la ɔɔni yeebesu ti-zɔ ɔniti ba, ta ta-ɔikpaiti.

GALA ge Izelayele lɔ vai
voluɔɔulai zu

²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI yiiɔaawanani Izelayele ma, é ɔɛ ma: «Tɔzei niima nubuseiti ti nà-minazeɔɔgi ɔolɔɔloga, nii gè boni ti-mɛmɛwolani bɛ, tɔzei ti la ɔloni ɔɔoi vɛ,

²¹ nɔun nà, gè la mɔ zii niiti gila kpalaa kpɛa, tɛiti ti yɛgai ná, eyesu Zozuwe za,

²² naa ɔa a kɛ gè ti ɔɛ ga Izelayele voluɔɔula anii, gè kwɛɛ, ni ta zie ga nà-pelei, eɔɛvelei ti-mɛmɛwolani ti zieni la, ti ɔolo bɛ.»

²³ ɔɔɔɔ GALAGI zii naati zeni ná, ti ze ziiɛigi zu, é la ɔaazuvilɛni ga ti bɛa, tɛiti é la ɔɔni ti lɔni Zozuwe yeezu.

3

¹ Ziiti pɛtɛ, niiti ɔɔɔɔ GALAGI ti yɛni zooi zu, ga ti ɔɛ ga voluɔɔula anii Izelayele vɛ, tiya ɔa ti la ɔɔni Kanaan yooi zo fai ma ɔɔoi ta ɔɔni.

² Naa ɔɛ ungi ɔɔni ga ɔɔɔɔalama niinɛi, é wuzɛɔɔzu Izelayele nuiti saama, niiti ti la kɔɔɔ vaa ɔwɛɛ, naati ti kɔɔɔ vai maaleɛ.

³ ɔɔɔɔ GALAGI Filiseti nuiti ta-masada lɔlugɔi ma nubuseiti zeni zooi zu, ta Kanaan nuiti kpein, ta Sidɔn nuiti, ta Geeve nuiti ti ɔɔni zeini Liban ɔizeiti ma, é zo Baale-ɔɛɛlemɔn gizei ma, eyesu é zeeli Lebo-ɔamate.

⁴ Zooi naati ti ɔeni ná, Izelayele voluɔula vai ma, ni ta ɔolo deveiti be, niiti ɔooɔo GALAGI ti veeni ti-memewolani zea ga Moize maavele.

⁵ Izelayele nuiti ti zeini Kanaan nuiti saama, ta ɔete nuiti, ta Amool nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve nuiti, ta Yeebuse nuiti.

⁶ Ti zooi naati su nuiti ti-loun anzanuiti seini ga ti-anzaiti, ti ti-loun anzanuiti fe naati ti-loun zunuiti be ga ti-anzaiti, ti da ta-ɔalagiti debi.

*Wateniyele,
tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda*

⁷ Izelayele nuiti ti ɔooɔo GALAGI wanama vai ɔeeni. Ti yeemani ɔooɔo GALA ma, ta-GALAGI, ti li ti da noko Baaleni bu, ta Aseelani.

⁸ ɔooɔo GALAGI yiiɔaawanani Izelayele ma, e ti uodini Meezopotami masagi Kusan-Liseyatayime ma. Ti duolai ɔeeni Kusan-Liseyatayime yeezu ga kona dɔsava.

⁹ Ti kpeei looni ɔooɔo GALAGI woizu, naa unmoɔ nu wuzegeni Izelayele nuiti be, naa ti ɔizoni, Wateniyele ɔeni ga naa, nii e ɔeni ga Kenaze na-doun zunui, Kalabe deɔei.

¹⁰ ɔooɔo GALAGI na-Zenvui ɔeni toun ba. E ɔeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda. E liini ga kooi Kusan-Liseyatayime laalɔoma, Meezopotami masagi, ɔooɔo GALAGI zobogi veeni be, e pile soloo naa ma.

¹¹ Ziileigi ɔeni zooi zu na pe, kona uuunaanigo (40) laawu. Kenaze na-doun zunui Wateniyele zaani.

*Eɔude,
tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda*

¹² Izelayele nuiti ti ɔooɔo GALAGI wanama vai ɔeeni monoo. Naa maavele ma, ɔooɔo GALAGI Moabe masagi Egelon iɔadooni, e wuzede Izelayele laalɔoma.

¹³ Egelon Amon nuiti kpɔni boɔo va, ta Amaleke nuiti, ti li ti laale Izelayele wu, ti zobogi zolooni ma, ti kpe ti kula Zeeliko va, Dɔza Taa Wolai, ti so.

¹⁴ Izelayele nuiti ti looni duolai zu, Moabe masagi Egelon yeezu, kona puugo maazu losava (18) laawu.

¹⁵ Izelayele nuiti ti kpeei looni ɔooɔo GALAGI woizu, naa unmoɔ nu leveni ti ma ga Eɔude, Benzamen nui, Geela na-doun zunui, nii e ɔeni ga kooe nui. Izelayele nuiti ti valini ma ga e li ga maazoloo ganii Egelon oo, Moabe masagi.

¹⁶ Eɔude boɔa zokpoi beteni boɔo ve, ga gaavelegi, e ɔe ga zeelo felego ta tukpe (2,5), e gilini na-saamaɔiligi va na-seɔei wu, ga zeezazu vele kpalai ma.

¹⁷ E liini e maazoloo ganii ve Egelon ya, Moabe masagi. Tama Egelon ɔeni ga zunui, nii gola wooloni.

¹⁸ Siigi zu e beni da ga maazoloo ganii ve zea, e yeebeni zunuiti ba, ti li, teiti ti vaani ga anii naati.

¹⁹ Seeliai ma kooɔo ganigiti po be, ti ga kotui, Gilegale ɔobave, e ɔaleni ma volu, e ɔe masagi ma: «Ee, masagi, keela woo ɔa zea, e ve, e ga dooɔofuzu vaa.»

Masagi devei veeni ga ti be ba, niiti kpein ti ɔeni ná, naati pe ti ɔulani pelei wu.

²⁰ Nazu ɔa Eɔude maabuɔani la masagi va, e ɔeni zeini sangasoi wu maazuve, nii e makeni boɔo ve dooɔo bosuve maazuve, filei ɔa. Eɔude ɔeni ma: «GALA na-keela wooi ɔa e zea, ga e wo e ma.» Masagi wuzegeni na-kpɔkpɔgi zu.

²¹ Eɔude ɔovei maalenii yeezazu vele, e boɔa zokpoi meenni, e pu ba kogi zu.

²² Ma ungi balaa looni, ma meengi laa volumna, mawuloi ziini ma meengi ma, e naa laaɔulu. Mazoloo boɔa zokpoi folokulani ga polu vele, e la ɔeni meenni, e va kula.

²³ Eɔude ɔulani ga pelee volu vele, e daaɔulu, e soɔoɔgi loo.

²⁴ Siɛgi zu é ɔɟulani la, masagi ná-botidɛ nuiti ti liini ti naa vete, ti kaani ga sangasoi ma vɛlɛlaveti daaɟuluni, sɔɔɔgi loo. Ti ɟeni ma: «Tanisu, toɟa ɟe latini pɛlei volu.»

²⁵ Ti ɔɔloni ga maabɔunga, keɛ tei é la ɟeni sangasoi ma vɛlɛlaveti daalaoni maazuve, ti kpakui zɛɟeni, ti daalao, pɛte ti-maliɟii ɟeni laani zooi ma, saai.

²⁶ Tei ti wola ɛbini maabɔungi ɟa, Eɟude velani. Kɔɔɔ ganigiti ti ga kɔtui, é naati pɔ be maazuɔudɛni, é vela é li Seyila.

²⁷ Seeliai ma miná feya, é puuugi vɛeni Efelayime ɟize yooi zu. Izelayɛle nuiti ti yeini, ti zɛɟe ɟize yooi zu, é loni ti untuɔɔ.

²⁸ E ɟeni ti ma: «À vile pɔlu, mazɔɔɔ, ɔɔɔɔ GALAGI Moabe nuiti dɔa wo yeezu, wo zili nuiti.» Ti vilɛni polu, ti Zuludɛn maalevesuɔeti so Moabe yooi letemave, ti la nu nɔpe zɛni ná, é va zie wolai maazuɔude.

²⁹ Naama voloi, ti zunu waapuugɔ (10 000) vaani Moabe nuiti ba, ti pɛ ti ga zunuiti ti zuloga, kɔɔɔ nu ɟɛzɛɟɛzɛgiti, gila kpalaa ge la ɟulani.

³⁰ Naama voloi, Moabe unmaayeini Izelayɛle yeewu. Ziileigi ɔɔni zooi zu, eyɛsu kona vuulɔsava (80) laawu.

Samegaal, tukpɔɔaaleve nui Izelayɛle unda

³¹ Tɔun poluma, Anate ná-doun zunui Samegaal ɟa é wuzɛɟeni. E zunu undɔzita (600) vaani Filiseti nuiti ba, ga nike maabɛɛ lukpɔi kɔlu ɟaazɔɔagi ga. Tɔ balaa é Izelayɛle nuɔuseiti unmɔɔni.

4

Deebola, tukpɔɔaaleve nui Izelayɛle unda

¹ Eɟude zaa voluma, Izelayɛle nuiti ti tɔɔzeini ga ɔɔɔɔ GALAGI wanama vai ɟɛa.

² ɔɔɔɔ GALAGI ti ɔɔni Kanaan masagi Yaɔin yeezu, nii é ɟeni masadai ɟɛɛzu ɔasɔɔl taa wolai unda. Ná-kɔɔɔ ɟundidɟii ɟeni ga Sisela, é ɟeni zeini ɔalɔsete-ɔɔyime.

³ Kɔlu wotolo untaavuugɔ (900) ɟa é ɟeni Yaɔin ya, é Izelayɛle nuiti gola zopele nɔuni, kona vuufelegɔ (20) laawu. Naati ti kpeei looni ɔɔɔɔ GALAGI woizu ga é ɔɔ ti va.

⁴ Naama ziegi zu, Lapidɔte anzai Deebola, GALA goo wo anzanui, é ɟeni ga tukpɔɔaaleve nui Izelayɛle yooi zu.

⁵ E ɟeni zeizu dɔɔ wului wu, ti daasei pɛeni ga Deebola ná-dɔɔ wului, Lama ta Beetele ti yɔɔɔzuve, Efelayime ɟize yooi zu. Izelayɛle nuiti ti ɟeni liizu pɔ be faawo bo fai ma.

⁶ Foloi ta, é keela leveni Balake ma, Aɔinoame ná-doun zunui, Keedɛse nui, Nɛfetali yooi zu, é ɟɛ ma: «Wɛɛ, ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI devei, nii veeve è ya: «Li è zunu waapuugɔ (10 000) laasei seve, Nɛfetali ná-bolodai zu, ta Zaɔulɔn ná-bolodai, è lo ti luɔɔ, wo li Taɔɔɔl gizei ma.»

⁷ Nà vaazu ga Yaɔin ná-kɔɔɔ ɟundidɟii Sisela è vɔ, zie wolai Kison vɔ be, ta ná-wotoloiti, ta ná-salavusuiti, nà ti ɔɔzu è yeezu.» »

⁸ Balake Deebola woɔɔaavoteni, é ɟɛ ma: «Ni dɔ vile pɔlu, nà li, keɛ ni è la vilɛni pɔlu, gè la lia.»

⁹ E ɔɔɔaavoteni, é ɟɛ ma: «Nà vilɛsu è volu, de li, keɛ è la ɛbiya zɔɔɔga pelei naa zu, è ɔɔɔ ɔɔzu su, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɟa Sisela ɔɔzu anzanu yeezu.» Deebola vilɛni Balake volu, ti li Keedɛse.

¹⁰ Balake Nefetali ná-bolodai lolini Keedese, ta Zaɓulɔn ná-bolodai. Zunu waapuugɔ (10 000) vileni polu, Deeɓola veeni ti va, ti li.

¹¹ Ma ziegɩ nɔ zu, Geeɓeel, Ken nui, beteveni Ken nui zɔiti ba, Gɔɓaɓe mavofodaiti, Moize nekoi, é liini é ná-sege ɔotai lo Keedese, Saananime sene gului ɔobave.

¹² E woni Sisela ma, ga Abinoame ná-doun zunui Balake lea Taɓɔɔl gizei ma.

¹³ Sisela ná-salaɓusuiti gaaleeni ba, ta kɔlu wotolo untaavuugɔ (900). Ná-kɔɔɔɔ nuiti kpein ti liini Galɔsete-Goyime, zie wolai Kison vɔ be.

¹⁴ Deeɓola ɣeni Balake ma: «De liina! Za ɣa Gɔoɔɔ GALAGI Sisela loozu la è yeezu, è pile sɔlɔ ma. Gɔoɔɔ GALAGI ɓɔɔɔi ɣa losu è luɔɔ.» Balake loni zunu waapuugɔ (10 000) untuɔɔ, ti Taɓɔɔl gizei yei.

¹⁵ Gɔoɔɔ GALAGI Sisela beeni ta ná-wotoloiti, ta ná-salaɓusuiti, é ti pe kpeeni ga boɣa zɔkpɔi Balake luɔɔ. Sisela ɣulani ná-wotoloi zu, é vile ɣɔɣɔa, é vela.

¹⁶ Balake vileni wotoloiti polu, ta salaɓusuiti, eyesu ti zeeli Galɔsete-Goyime, ti Sisela ná-salaɓusuiti kpein paani. Nu ɣila kpalaa ge la ɣeni ɣulani.

¹⁷ Sisela ɓizeni ɣɔɣɔa, é li Ken nui Eɓeel anzai Yayele ná-sege ɔotai wu, mazɔlɔ ziileigi ma minazegegi ɣeni Gasɔɔl masagi Yaɓin ta Geeɓeel ná-peleyegei ti zɔɔɔzu.

¹⁸ Yayele ɣulani, é Sisela laaɣomi, é ɣe ma: «Le ve, màligii, le pɔ be. Mina lua!» E leeni ná-sege ɔotai wu, naa peemazegegi veeni ma.

¹⁹ E ɣeni ma: «Soma è zie ve zèa, gè ɓɔɔle, kpɔɔle wɔin ɣa mà.» E kɔlɔ woolei laalaoni nɔnɔi su, é fe zea, é ɓɔɔle, naa volu, é segei ve ma.

²⁰ Sisela ɣeni ma: «Li è lo sege ɔotai laave, ni nu a vaana, é è ɣaazaɣa ga: «Nu ɣa ve?», da ɣe ma: «Ba-o!» »

²¹ Sisela wola ɓɔlɔa ɣeni de, é piini poun. Geeɓeel anzai Yayele, sege ɔotai ma wulu ɣaazobagi ta zegeni, é pee malitoyi va, é maabuɣa ba vaavaa, é kpado nɔungi va, é folokula é zooli zo, é zaani.

²² Balake yeni Sisela beezu, é va ná, Yayele ɣulani é daaɣomi, é ɣe ma: «Va gè zunui le ga de, nii è gaiziezu.» E leeni naa vɔ be, é Sisela ɣa laani zooli ma, saai, sege ɔotai ma wulu ɣaazobagi nɔungi volokulaai.

²³ Zekana, naama volo ná, GALA ge zobogi veeni la Izelayele nuiti be, ti pile sɔlɔ Kanaan masagi Yaɓin ma.

²⁴ Izelayele nuiti ta-zobogi liini ga wɔɔlɔa, Kanaan masagi Yaɓin laalɔɔma, eyesu ti-ma zuwu ɣaaleve.

5

Deeɓola ná-guyei

¹ Naama voloi Deeɓola ta Abinoame ná-doun zunui Balake ti guyei looni, ti ɣe ma:

² Izelayele, ese nɔungi viege, kevele bete ga é kɔɔi ɔɔ,
nubuseiti ti ɓɔɔɔ veeve ga ti kɔɔi ɔɔ:

Gɔoɔɔ GALAGI mama!

³ Masagiti, à woilo mà! Kundigiiiti, à woilo!

Nà guyei loozu, ungo, nɔun, nà guyei loozu Gɔoɔɔ GALAGI ve,
gè guyei loo Gɔoɔɔ GALAGI lebi vai ma, Izelayele ná-GALAGI!

⁴ Ee, Gɔoɔɔ GALAGI, siegi zu è Seyiil ɣizei yeini la,
è vaai ma, è zege Edome yooi zu,
zooli balini, tonabiingi yeebeni tonai va, é vu.

⁵ Gizeiti ti buseni è luɔɔ,

Sinayi gizei ná-Ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI.

⁶ Anate ná-doun zunui Samegaal ná-siegi zu, Yayele ná-siegi zu, peleiti kpein ti laaɔfuluni, sie wo nuiti ti ɔeni ziezu ga kaku peleiti.

⁷ Eɛe pe ge ɔeleni Izelayele laa wolaiti ba, ti ɔeleni ti va,

eyesu nà, Deebola, gè wuzege, gè wuzege, ege doun deei Izelayele ve.

⁸ Izelayele nuiti ti yiimazeɔeni ga gala kiligiti, gaamago nɔ, kɔɔi vaani ta-velaveti.

Kɔɔɔɔ nui waavuunaanigo (40 000) ɔa é Izelayele, keɛe kɔɔɔɔ zere gila kpala ge la ná, anee meen gila kpala.

⁹ Zii ɔa zoolɛzu Izelayele ɔundiɔiti ta-vaa zu, ti bɔɔɔ veai nuɔuseiti saama, ga ti kɔɔi ɔɔ.

A mamagi ve Ɔɔɔɔ GALAGI ve!

¹⁰ Wɔiti wo leɛzu soovale saa ɔolegiti kɔma, wɔiti wo zeini sege wolaiti su, wɔiti wo ziezu peleiti su, à ɔigaizie!

¹¹ Niiti ti zieungiti kobave, ti da ziei ɔaagwe, ta Ɔɔɔɔ GALAGI ná-faanɛiti maamusɛzu, ná-faanɛiti Izelayele ɔundiɔiti tetema,

siegi zu Ɔɔɔɔ GALAGI ná-nuɔuseiti ti yeini la, taa wolai ma ziiɔaveti.

¹² Wuzege Deebola, wuzege!

Ɔaalɔ, guye gila too!

Aɔinoame ná-doun zunui Balake, wuzege!

Li ga da-luɔiti.

¹³ Nui mɔtai zegai zobobe nuiti su,

GALA ge feeni naati be, ga ti zeini nuɔuseiti unda,

Ɔɔɔɔ GALAGI feeni be, ga ndun gè ɔe kɔɔ ɔundiɔiti saama!

¹⁴ Niiti ti pile sɔɔɔgai Amaleke ma, naati kulave Efelayime.

Benzamen vileni ti volu, toɔa ta-ɔɔɔɔ nuiti saama.

Makiil ná-peleyeɔei kundiɔiti kulani.

Zaɔulɔn ná-bolodai ma ge gaalu bo nuiti fe, ti sevei ɔe ga seve ɔe nui ná-tukpɔi.

¹⁵ Isakaal ná-kundiɔiti ti ɔeni Deebola va,

Isakaal ɔa Balake va,

ti yeini nemɛi zu.

Luɔen ná-nuiti saama, bɔɔɔɔɔaai woni,

kpɔɔɔɔɔfulai woni, goolaama la ɔulani su.

¹⁶ Lee vaa zu è yeini loni togani make su felegɔi yɔɔɔzu, è da woilo togani make nuiti kpain gooi ma?

Luɔen ná-nuiti saama, bɔɔɔɔɔaai woni,

kpɔɔɔɔɔfulai woni, goolaama la ɔulani su.

¹⁷ Galaade yeini Zuludɛn volu velei.

Dan la zegeni ná-batoiti koba.

Aɛɛɛ yeini zeini kpoloɔɔi laave,

é zeini kpe, ziilegi zu, ná-bato losuve.

¹⁸ Zaɔulɔn ɔa ga nuɔusei, nii teɔɔɔi saai zu,

Nɛfetali balaagi, zenɔ ɔana é la, kɔɔɔɔɔzuve.

19 Masagiti, ti ziliai ga giye, Kanaan masagiti,
ti kɔɔi vɛɛni gi va Taanake, Megido ɔɛiti pɔ be,
kɛɛ ti la liini ga ani nɔpɛ, wali ɔaa kɔɔzogani.

20 Geeɔɔlɔgi zu, somideɔɔaiti ti kɔɔi ɔɔɔni,
ti vilɛni ti zie veleiti ba, ti Sisela zakpe.

21 Zie wolai Kison ti yeveneni, ɛ yei ga tiye,
wɔɔwɔɔ ɔɛ wolai, zie wolai Kison.
De zie ga zɛbei!

22 Sooiti ti leveni ga kpizeɛi,
ti-volokagiti tugi ɔa ɔula, ti-lugi ɔa ɔula zooi ma.

23 ɔɔɔɔɔ GALAGI nɔ-geezuɔɔɛelai ɔɛni ma:
«À Meelɔze voovo! A foovo, wo nɔ-taai zu nuiti foovo!
Mazɔɔɔ ti la vaani, ti va ɔɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI va,
ti va ɔɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI va, kɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔiiti saama!»

24 Yayɛle ɔa ga tuya nu anzanuiti saama,
Ken nui Geeɔɔɛɛl anzai!
Tuyai ɔa be, anzanuiti saama,
niiti ti zeini seɔe ɔɔɔaiti bu!

25 Sisela zie valini ma,
ɛ nɔnɔi veeni naa ya.
E nike niimi ɔɛi ma wulɔi veeni zea lebiya ɔɔɔle jakai zu.

26 E gulu ɔaazɔɔɔɔɔ zoni ga yeei gilagi,
ɛ botiɔe nuiti ta-malitoi zeɔe ga yeezai.
E Sisela loɔani ga malitoi, ɛ naa nɔungi valini su!
E tooni, ɛ nɔungi ɔota.

27 E zeini Yayɛle ɔɔɔɔɔwu,
ɛ looni, ɛ la.
E zeini kɔɔɔɔwu, ɛ looni.
Uɛ ɛ zeini nɔ, minɔ ɔa ɛ looni nɔ, ɛ zumaale, ɛ za.

28 Maazuve, fenɛɛɛle laave,
minɔ ɔa Sisela dee wɛɛni nɔ, daavɔ, ɛ ɔɛ:
«Lee vaa zu nɔ-wotoloi lebisu, ɛ la vaazu?
Lee vaa zu nɔ-wotoloiiti ti liizu vaa?»

29 E ɔɛni naa wosu nɔ ɔɔ,
nii nɔ-botiɔe ɔɔima anzanuiti ti boni:

30 «Salavusuiti ti kɔɔzoganiiti ka ga ɔɔɔɔɔ,
ti ɔa ti ɔaagɔwe ɔɔɔɔ va:
Anzalopo ɔila, ɔaa anzalopo felegɔ,
naa ve kɔɔɔɔ nui ɔilagilagi ya.
Sisela ɔa seɔe zupu vagoi zɔɔɔsu,
seɔeiti ti vɔdaai, ti zuvuai,
seɔe zuvuua felegoɔi ɔa loo zobo sɔɔɔ nui ɔɔba.»

31 Ee, ɔɔɔɔɔ GALAGI, ɛ zili nuiti undaavili ɔana!
Kɛɛ niiti ti ɛ nɛai ve,
naati ti volo ga foloi ɔɛvele, a ɔɛna toa gola!

Ziileigi ɔɔni zooi zu kona vuunaanigɔ (40) laawu.

6

Madiyan nuiti ti Izelayele bɔlɔ vai

¹ Izelayele nuiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI wanama vai gɛeni mɔnɔ. Naa ti lɔni Madiyan nuiti zeezu, kona dɔfela laawu.

² Madiyan nuiti ti Izelayele wola bɔlɔni. Madiyan nuiti ta-vaa ɔa é keeni, Izelayele nuiti ti lɔɔɔɔɔɔɔɔ kpeteni la gizeiti ba, ta pugiti, ta fasaiti.

³ Siɛgi zu Izelayele nuiti ta la tii gɛena la, Madiyan nuiti ti ɔeni lɛɛzu ta Amaleke nuiti, sieziɛ nuiti ti ga folo ɔulazu vele nuiti, ti li ti laalɔɔɔma.

⁴ Ti vuuzuve bɛteni zooi zu, ti ɔa zooi zu ɔulanumai kpein koloɔolo, Gaza maɔɔoolii zu. Ti la ɔeni daamiani nɔpe zɛsu Izelayele nuiti zea, anɛɛ baalagiti, ɔaa nikɛiti, anɛɛ soovalegiti.

⁵ Ti ɔeni vaazu ga ta-loganiiti, ta ta-zɛɔe ɔotaiti, eɔe koto kpulugiti, nu la ɔeni zooga, é va ti ɔaalu, tiya-o, ta-nɔmɛiti-yo, ti ɔeni vaazu zooi zu, zooi ɔologolo fai ma.

⁶ Izelayele wola valani, tɔɔzei Madiyan nuiti ba, Izelayele nuiti ti kpeei looni Gɔɔɔɔ GALAGI woizu.

⁷ Siɛgi zu ti kpeei looni la Gɔɔɔɔ GALAGI woizu, Madiyan ná-faa zu,

⁸ é GALA goo wo nui leveni ti ma, naa ɔeni ti ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɔaa: «Gè lɛeni ga woye, gè wo ɔula Ezipete yooi va, gè wo ɔulani duɔlai ma velei wu.

⁹ Gè wo ɔizoni, gè wo ɔula Ezipete nuiti zea, ta niiti kpein ti ɔeni wo maanɔɔɔzu, gè ti bɛ wo luɔɔ, gè ta-yooi ve wo ya.

¹⁰ Gè ɔeni wo ma: Nà ga Gɔɔɔɔ GALAGI, wa-GALAGI, à mina nɔkɔ Amɔɔl nuiti ta-ɔalagiti bu, niiti wo zeini ta-yooi zu. Kɛɛ wo la woiloni ɔoɔi ma.» »

GALA ge vali vai Zeedeyɔn ma ga é Izelayele unmɔɔ

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeelai vaani Wɔfela taazuve. E zeini sene gului wu, nii é ɔeni loni Zoase ná-zooi zu, Aɔiyezeel ná-peleyeɔei wu nui. Ná-doun zunui Zeedeyɔn ɔeni moloi loɔazu, dɔɔ ɔoɔgi bɛtezuve, é ɔa dɔɔɔu Madiyan nuiti ba.

¹² Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeelai ɔulani keɛma bɛ, é ɔeni ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa é va, kɔɔɔɔ nu wolai!»

¹³ Zeedeyɔn goɔɔaavoteni, é ɔe ma: «Ee, mɔliɔii, ni Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa gi va, lee vaa zu niima maanɔɔɔ vaiti kpein ti zeizu gi ma? Poo golai naati ta mini, niiti gi-mɛmɛwolani ti-ma vaiti boni gi ma, siɛgi zu ti ɔeni la gi ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa é gi ɔulani Ezipete yooi zu?» Niizu é ɔeɛa gi va, é gi lɔ Madiyan nuiti zeezu.»

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaavoteni ma, é ɔe ma: «Li ga naama zɛbɛi, nii é è va, ɔa Izelayele nuiti unmɔɔ, è ti ɔula Madiyan nuiti zeezu. Nà laade ɔaa, gè va ɔe è levesu?»

¹⁵ Kɛɛ Zeedeyɔn ɔeni ma: «Ee, mɔliɔii, leeni ɔa nà Izelayele nuiti kizo ɔa? Nà-peleyeɔei ɔa gaalɔidai Manasee ná-bolodai zu, nà ɔa gè ga dounɔi kɛɛ ná-doun zunuiti saama.»

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Kɛɛ nà ɔe è va, ɔa zobo sɔlɔɔ Madiyan nuiti ma, eɔe zunu ɔila nɔ.»

¹⁷ Zeedeyɔn ɔeni ma: «Ni è zaalai laa mà, poo fe zèa, nii nà kwɛɛ da, ga Mɔliɔii, ɔa ɔa è ɔɔɛzu pɔ.

¹⁸ Nà è maanɛɛnɛzu, mina maɔɔooza ve va, eyɛsu gè va ga nà-veɛanii, gè ɔa è ɔɔɔɔwu.»

Naa ɔeni ma: «Nà yeɛsu ve, eyɛsu è ɔale ma, è va ve.»

¹⁹ Zeedeyɔn liini é boli ɔokpɔgi ɔete, é ɔɔ bulu vukɔi kilo ɔuusavagɔ (30) va, é naa ɔeteni ga bului, nii leve la su. E suai ɔuuni kpɔlɔgi zu, é sua ɔei ɔu pɔlɔ liɔii zu, é li ga tiye pɔ sene gului wu, é sei kakala.

²⁰ GALA ná-geezuɔeelai ɔeni ma: «Suai zefɛ ta bului nii leve la su, ti la kɔtu wolai tei maazu, è sua ɔei ɔu ti ma.» Zeedeyɔn gooi zoni.

²¹ Tukpɔi é ɔeni Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeelai ya, é naa zokpai loni suai va, ta bului nii leve la su. Abui soni kɔtu wolai va, é suai ɔala, ta bului nii leve la su. Naa ɔolu, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeelai ɔeɔeni gaazu.

²² Zeedeyɔn kwɛeni ga Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeelai ve. E kpeei looni, é ɔe: «Màanɔɔa, Màliɔii, Ɔɔɔɔ GALAGI! Mazɔlɔ gè Ɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔeelai ɔaa, ga gàazuve.»

²³ Kele Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni ma: «Yiilei, mina lua, è la zaazu.»

²⁴ Zeedeyɔn zalaɔa ɔulazuve loni náve Ɔɔɔɔ GALAGI ve, é daasei pɛeni ga: «Ziilei GALAGI.» Toɔa de ná, zaaɔa Wɔfela taazuve, Aɔiyezɛel ná-peleyeɔei zaama.

Zeedeyɔn Baale ná-zalaɔa ɔulazuve ɔologolo fai

²⁵ Ma ɔɔkɔi nɔ, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Zeedeyɔn ma: «È-ɔe ná-nike zinei zo, kona ɔɔfela gelei. Baale ná-zalaɔa ɔulazuve ɔologolo, nii é ga è-ɔe nɔnɔi, sale ɔɔ wului é loni koba, naa ɔalaa ɔologolo.»

²⁶ Naama ɔizei maazuve ɔa è zalaɔa ɔulazuve ɔetezu ná, ga pagɔ, Ɔɔɔɔ GALAGI, ɔa-GALAGI ve. Da nike zinei velesiei zo, è kula ga gala zalaɔai, sale ɔɔ wului nii è kologolosu, naa ɔa ɔa seɔe, è ke ga kovii.»

²⁷ Zeedeyɔn zunu puugɔ zefeni ná-botigɛ nuiti saama, é naa ɔeɔeni nii kpein Ɔɔɔɔ GALAGI boni ma. Kele é la ɔeni zooni, é va naa ɔe ga foloi, keni kpidi, tɔzei é ɔeni luazu keɔɔ ná-peleyeɔei va, ta taaveaiti.

²⁸ Siɛgi zu taaveaiti ti wuzefeni la ga sobuzobui, ti pɛteni ga Baale ná-zalaɔa ɔulazuve ɔologoloni, sale ɔɔ wului ɔologoloni, nike zinei ɔilagi ɔulani ga gala zalaɔai zalaɔa ɔulazuve, naa ɔetea niinei.

²⁹ Ti ɔeni ɔɔɔ ɔaazaɔasu, ti ɔa ɔe: «Be ɔa é naa ɔeai?»

Siɛgi zu ti ɔeni gaazaɔagi wosu da, ti ɔeni ti ma: «Zeedeyɔn ve, Zoase ná-doun zunui, naa ɔa é naa ɔeɔeni.»

³⁰ Gaamanɔ, taaveaiti ti ɔeni Zoase ma: «È-loun zunui ɔula, keni é za, mazɔlɔ é Baale ná-zalaɔa ɔulazuve ɔologologa, ta sale ɔɔ wului é ɔeni ná ɔɔave.»

³¹ Zoase maaɔoolii zu nuɔuseiti gooɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Wa ɔa wa Baale maalɔgi wo be ɔaa? Wa ɔa wa ɔɔ ba, wo kizo? Nu-o-nu a Baale maalobona, ta naama nui vaa, aisa lina sobu. Ni Baale ɔa ga gala, é ɔɔɔ maalɔgi wo ɔɔɔ ve, tɔzei ti ná-zalaɔa ɔulazuve bezegelega.»

³² E zo naama voloi ma, ti Zeedeyɔn laasei pɛeni ga Yelubaale (nii poluve ga «baale ɔɔɔ maalobo»), tɔzei ti ɔe ma: «Baale ɔɔɔ maalobo tɔun daalɔɔma, tɔzei é ná-zalaɔa ɔulazuve ɔologoloni.»

Zeedeyɔn poogi ɔaizie vai

³³ Madiyan nuiti ta Amaleke nuiti, siezie nuiti ti ga folo ɔulazu vele nuɔuseiti, ti ɔaalɛni ba, ti Zuludɛn buɔe, ti li ti ɔu Zizeleyele nemɛi zu.

³⁴ Ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Zeedeyɔn ma, é lɔ su. E puuɔgi veɔeni, é Aɔiyezɛel ná-peleyeɔei lolini, ti vile polu.

³⁵ E keelaiti teveni Manasee ná-zooi zu, ti naati tolini ti vile polu. E keelaiti teveni Aseel ná pe, ta Zabulɔn, ta Nɛfetali, naati ti lɛeni ti ti laaɔomi.

³⁶ Zeedeyɔn ɣeni GALA ma: «Ni ɗa pɔ, è Izelayele ɣizo ga ze, eɣvelei è bogai la,

³⁷ wɛɛ, nii ɗa gè falizu è ma, nà baala kɔɔi vɛɛzu zooi ma, molo loɣazuɔɔ. Ni nɔɗai a vuuna baala kɔɔi nɔ ma, zooi nii é maɗoolii zu, ná pɛ maavɔai ye de, nà kwɛɛ gè ɣe ɗa pɔ è Izelayele ɣizo ga ze, eɣvelei è bogai la.»

³⁸ Uele nɔ ɣana é ɣɛɛni la. Poluma zobui, é wuzɛɣeni ga sobuzobui, é li é baala kɔɔi luɓa, ma nɔɗai kokoi laaveni.

³⁹ Zeedeyɔn ɣeni GALA ma: «Mina yiɣaawana mà, gaazaɣa gila kpe nɔ ɗa gè bosu ga ɗe, poo gaabelagi é vile baala kɔɔi va, tɔ ɣila kpe nɔ vɔai ye de, keɛ nɔɗai zooi maavɛ kpein zeɓe maɗoolii zu.»

⁴⁰ GALA ge naa nɔ ɣɛɛni mɔnɔ kpidii naa. Baala kɔɔi ɣila kpe nɔ ɗa fɔai yeni de, nɔɗai vuuni zooi ma ná pɛ.

7

Zeedeyɔn

ta kɔɔɔ nu unsavagɔiti (300)

¹ Poluma zobui, Yelubaaale, nii é ga Zeedeyɔn, ta ná-kɔɔɔ nuiti ti vilɛni pelei zu, ti liini ti vu Galɔde zieuŋgi ɣobavɛ. Madiyan nuiti ti vuuni ti ɣvɛzu velei, é zo Mɔlee ɣizeɪ va, eyɛsu ma nɛmɛi zu.

² ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Zeedeyɔn ma: «Nubusei é è volu, naati gola mɔinɔɔ, gè va va bu, ti va pile sɔɔɔ Madiyan nuiti ma. Naa a ɣɛɛna, Izelayele nuiti ta waso nɔnɔn ma, ti ɣisɛ ga ti ɔɔɔ zebei ɗa ti ɔɔɔ unmɔɔgai da.

³ Niima ɣaazaɣagi wo ɗa-ɔɔɔ nuiti saama, é ɣe ma: «Be ɗa é wo zaama, é luazu sasu ɗa ɓali? E maɗooza Galaade gizeɪ va, é li ná-taazu.» » Ná-kɔɔɔ nui zunu waavuuɛfele maazu felegɔ (22 000) ɗa é ɣalɛni ma, é yeni ná ga zunu waapuugɔ (10 000).

⁴ Keɛ ɔɔɔ GALAGI ɣeni Zeedeyɔn ma: «Kɔɔɔ nuiti gola mɔinɔɔ ɗe. Yei ga tiye kɔtudei vɔ be, miná ɗa suwɛɛngi wosu ná. Nii ná ɣe è ma: «Nii ɗa vile è volu,» naa ɗa vile è volu. Keɛ nii kpein ná ɣe è ma: «Nii mina vile è volu, wo va li,» naa mina vile è volu, wo va li.»

⁵ Zeedeyɔn yeini ga ná-zunuiti kɔtudei laavɛ. ɔɔɔ GALAGI ɣeni ma: «Nui nii kpein a laavɛ ziei ɗa, é ɗa kpɔle ga gilei ɣevele, naati seɣe zɔiti ba, ti vilɛsu niibiɣa, ti ɗa ɓɔle, è ti vu ye.»

⁶ Nui niiti ti ɣeni ziei ɓɔlezu, ti seɣe ga yeei, ti to la, naati ti ɣeni ga zunu unsavagɔ (300). Zɔiti kpein ti vilɛni niibiɣa, ti laavɛ ziei ɗa, ti ɗa kpɔle.

⁷ ɔɔɔ GALAGI ɣeni Zeedeyɔn ma: «Zunu unsavagɔ (300) niiti ti ziei ɓɔle ga yeei, naati ka gè wo unmɔɔsu ga ti maavele, gè Madiyan nuiti ɗɔ wo yeezu. Nubusei mɔtaiti ti ɣale ma ta-velɛiti bu.»

⁸ Naa volu, Zeedeyɔn Izelayele zunuiti kpein gaɣalɛni ma, ɛɛ ge li ná-seɣe ɣɔtai wu, é zunu unsavagɔ (300) nɔ make, naati ma ti ta-laamianigiti seɣeni, ta ta-vuugiti. Tama Madiyan nuiti ti ɣeni vuuni ti yeeɣɔɣwuvɛ nɔ nɛmɛi zu.

Zeedeyɔn zili nuiti ta-ɣɔɔɔ nui

ta segi wo fai

⁹ Naama ɓidi ná, ɔɔɔ GALAGI ɣeni Zeedeyɔn ma: «Li, è laale Madiyan nuiti bu ta-ɣɔɔɔɔ zu, mazɔɔ gè ti laa è yeezu.

¹⁰ Ni ɗa luazu ga è yei ná, à yei ta-ɣɔɔɔɔ zu, wa ɗa-wotigɛ nui Pula.

¹¹ Woilo, è naa meni nii ti bosu, naa ɗa è zeɓeɓe, ɗa yei naa volu è laale ta-ɣɔɔɔɔ wu.» Zeedeyɔnni ti yeini ta ná-botigɛ nui Pula, naati ta-ɣɔɔɔɔ ma mɔnɔngi vɔ be.

¹² Madiyan nuiti, ta Amaleke nuiti, ta folo ɔulazu vele nuiti, ti vazaga ɔeni de nemɛi zu, ti mɔin gola, eɔe kotogiti, nu la bena zoo ɛ va ta-ɲɔmɛiti gaalu, ti mɔinni eɔe kpolodɛi ɔobave naɔaegi.

¹³ Zeedeyɔn zeelɛi ma nɔ, wɛɛ zunui ta ɔeni segi zuɔulazu bɔɔlai ta ma. E ɔeni ma: «Sɛsuve, wɛɛ wɔɔlezegi ma bului gila ge ɔilikilini, ɛ li ɛ loo Madiyan nuiti ta-ɔɔlaɔɔai zu, seelɛi ma seɔe ɔotai vɔ be, ɛ loɔani maazuve ta buuve va, ɛ toka zooi ma.»

¹⁴ Bɔɔlai gooɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Ani ɔili nɔpe ta ga nɔ, kenɛ Zoase nɔ-doun zunui Zeedeyɔn nɔ-boɔa zɔkpɔi, Izelayeɛ zunui, nii GALA ge zobogi veai be, ga ɛ pile sɔɔɔ Madiyan ma, ta nɔ-kɔɔɔɔ nuiti.»

¹⁵ Siɛgi zu Zeedeyɔn segi zu wooi mɛnini da, ta poluwo gooi, ɛ nɔkɔni, ɛ ɔale ma Izelayeɛ nuiti ta-ɔɔlaɔɔai zu, ɛ ɔe ti ma: «À wuzeɔe, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI zobogi vea wo ve, wo pile sɔɔɔ Madiyan nuiti ta-ɔɔɔɔɔ nuiti ma.»

¹⁶ Zeedeyɔn zunu unsavagɔiti (300) gaagwɛɛni su sava, ɛ puuɔgi veeni kɔɔɔɔ nui ɔilagilagi pe zea, ta pɔɔɔ liɔi zunakai, nii ti ɔeni sɔmɔgi ɔaazosu, ti dɔ su.

¹⁷ E ɔeni ti ma: «Wa ɔe nɔun petesu, wo da naa nɔ ɔe, nii gɛ keɛzu. Nɔ zeelina nɔ feya ta-ɔɔlaɔɔai ɔobave, nii gɛ keɛzu, wo naa ɔe.»

¹⁸ Siɛgi zu gɛ puuɔgi veɛzu la, niiti kpein ti bɔ, wa puuɔgi ve wa balaagi ta-ɔɔlaɔɔai maagoolii zu, wo ɔe ma: «ɔɔɔɔ GALAGI ve, Zeedeyɔn ve!»

ɔɔɔɔ GALAGI zobogi vee vai Izelayeɛ ya

¹⁹ Zeedeyɔn ta zunu unɔilagiti (100) ti zeelini Madiyan nuiti ta-ɔɔlaɔɔai zu, aisa kua zaamai. Naati ti kɔɔlaɔa maabɛɛ nuiti maavaliboni nɔ feya. Gaamago nɔ, Zeedeyɔn ta nɔ-nuiti ti puuɔgi veɛni, ti pɔɔɔ liɔiiti golo, niiti ti ɔeni zoni ti ya.

²⁰ Ti-zeizu savagɔiti pe ti puuɔgi veɛni, ti ta-vɔɔɔ liɔiiti golo. Ti sɔmɔgi zoni ga ti-ɔɔveɛi, puuɔgi ɔe ti-yeezai ɔa, ti da fe, ti da kpeei loo, ti ɔe ma: «À sogi wo ga wa-woɔa zɔkpɔi ɔɔɔɔ GALAGI ve, ta Zeedeyɔn ve!»

²¹ Ti ɔilagilagi pe ge yeɛni loni losuve, kɔɔlaɔai maagoolii zu, zunuiti kpein ti velani ti ɔula kɔɔlaɔai va ga kpizeɛi, ti da kpeei loo.

²² Zunu unsavagɔi (300) ɔeai ma puuɔgi veɛzu, ɔɔɔɔ GALAGI vaani bu, ga teiti ti ɔeni kɔɔlaɔai zu, ti veɛ bɔɔɔ ma ga boɔa zɔkpɔiti. Kɔɔlaɔai zu nui mɔtɔiti ti biɛni, eyɛsu ti li Bete-Sita, ti li ga Seleela vele, ti zeeli Aɔele-Meɔɔla taa wolai vɔ be, Taɔate ɔobave.

Izelayeɛ ɔɔɔɔ nui zɔiti ti vaa vai kpɔbai ma

²³ Izelayeɛ zunuiti ti ɔaalɛni ba, Nɛfetali geleiti, ta Aɛɛl ta Manasee geleiti, ti vilɛni Madiyan nuiti polu.

²⁴ Zeedeyɔn keelaiti teveni Efelayime ɔize yooi zu nɔ pe, ti ɔe ma: «À yei wo Madiyan nuiti daagomi, wo zie levesuveɛti so ti luɔɔ, eyɛsu Bete-Bala, ta Zuludɛn levesuveɛti.» Ti Efelayime zunuiti kpein tolini, ti yeini ti zie levesuveɛti so, eyɛsu Bete-Bala, ta Zuludɛn levesuveɛti.

²⁵ Ti Madiyan nuiti ta-ɔundiqi felegɔ zoni, Wɔɔɔɔɔ ta Zeebe, ti Wɔɔɔɔɔ vaani fasai ma, daasei peai ga Wɔɔɔɔɔ vasai, ti Zeebe vaani dɔɔ bɔi kpɛɛzuve, nii daasei peai ga Zeebe nɔ-dɔɔ bɔi kpɛɛzuve. Ti vilɛni Madiyan nuiti polu, ti liini ga Wɔɔɔɔɔ nɔungi, ta Zeebe nɔungi, ti fe Zeedeyɔn ya, Zuludɛn volu velei, folo ɔulazu velei.

8

Efelayime nuiti ta-yiɔaawana vai

¹ Efelayime zunuiti ti ɣeni Zeedeyɔn ma: «Leeni vaa ɣa è keai ga giye? Lee vaa zu è la gi lolini, è liizuve Madiyan nuiti sakpesu?» Ti laaleeni bu, ti bɔe gola.

² Zeedeyɔn ti woɔɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Lee vaa wola ɣa gè keai, nii nu a pokɔɣɔna wɔnɔ ɣeai ma? Efelayime nuiti, wo-losuve wo naa ɣeai, posuyeyei naa la wɔlɔni, é va leve Abiyeeɛel ná-pelɛyeyei nɔnɔ ma lɔɔ bɔi kpɛɛai va?»

³ Naa pe poluma, wa ɣa GALA ge Madiyan ɣundiɣiiti Wɔlebe ta Zeebe lɔni wo yeezu. Lee vokɔɣɔma vaa ɣa gè keeni ga woye naazu?» Zeedeyɔn ná-gooɣaavotegi ti yiileini, ti zeɣe ziiɣaawanai volu.

Zobo sɔlɔ fai

Madiyan masagiti ma

⁴ Zeedeyɔn zeelias ma Zuluden ma, ta zunu unsavagɔiti (300), ti maazuɔɔɔni, ti wola bɔlɔai, keɛe ti ɣeni nɔ ti zili nuiti kpɛɛzu.

⁵ Zeedeyɔnni seelias ma Sukɔte taa wolai zu, é ɣeni taaveaiti ma: «Nà wo maanɛɛɛzu, à bulua ve zunuiti zea, niiti ti màazaasu, mazɔlɔɔ ti bɔlɔa, tama nà de Zeeba ta Salemuna beɛzu, niiti ti ga Madiyan masagiti.»

⁶ Sukɔte ɣundiɣiiti ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Leeni vaa zu gá daamianigi ve da-ɣɔɣɔɣɔ nuiti zea? E yeeziɛ Zeeba ta Salemunani bu, ɔaa ti lɔ è yeezu?»

⁷ Zeedeyɔn ɣeni ti ma: «Ni é ɣea ɣana, siegi zu ɔooɣɔ GALAGI Zeeba ta Salemuna lɔɔzu la zèezu, nà wo zuvala ga tevebai zu ɣaingiti ta ɣaingi ma zii pe.»

⁸ Zeedeyɔn zɛɣeni ná, é li Penuwele, é fali ɣilagi naa nɔ woni ma laaveaiti ma. Penuwele nuiti ti gooɣaavote gilagi naa nɔ woni da, nii Sukɔte nuiti ti boni la.

⁹ E ɣeni Penuwele nuiti ma: «Siegi zu kɔɔi a bena la, nà ɣalena ma ziileigi zu, nà wa-laaveaiti ta-vele ɣaaɣooza golai loka.»

¹⁰ Zeeba ta Salemuna ti ɣeni Kaalekɔɔl ta ta-ɣɔɣɔɣɔ nuiti, ti-liegɔi ɣeni ga zunu waapuugɔ maazu lɔlu (15 000). Naa nɔ ɣa é yeni ti ya, folo ɣulazu vele nuiti ta-ɣɔɣɔɣɔ nuiti su zunu waaungila waaɔuufelegɔ (120 000) kpɛin ge zaani, niiti ti ɣeni kɔɔi ɣɔɔzu ga boɣa zɔkpɔi.

¹¹ Zeedeyɔn læni ga teveteeve nuiti ta-velei, Nɔba folo ɣulazu velei ta Yɔgebeɣa, é liini é kɔɔlaɣai zakpe, nii é laani bɔɣɔ la, maaɣili la ɣeni ma.

¹² Madiyan masa felegɔiti, Zeeba ta Salemuna, ti velani. Zeedeyɔn vileni ti volu, ti ti zo, dualuagi lɔni ta-ɣɔɣɔɣɔ nuiti su, ti vaza.

Sukɔte ta Penuwele nuiti suloɣa vai

¹³ Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zeɣezuve kɔɔmave, é læni ga pelei, é gize yɔɣɔɔzuve Geelɛse.

¹⁴ E zunu loungoi ta zoni, Sukɔte nuiti saama, é gaazaɣa, naa Sukɔte ɣundiɣiiti ta keɔwolaiti daaseigi zɛveni, é fe zea, ti ɣeni ga zunu vuulɔfela maazu lɔfela (77).

¹⁵ Naa volu, é vaani Sukɔte nuiti pɔ be, é ɣe ti ma: «À wɛɛ Zeeba ta Salemuna va, niiti wo pɔomuni ta-vaa zu, wo da ɣe mà: «Zeeba ta Salemuna ti lɔa è yeezu ɔaa, gi va daamiani fe da-nuiti zea, niiti ti bɔlɔai?» »

¹⁶ E Sukɔte taa ɣɛwolaiti soni, é tevebai zu ɣaingiti kula, ta ɣaingi ma zii pe, é ti zuvala da.

¹⁷ E Penuwele taaveaiti ta-vele ɣaaɣooza golai lokani balaa, é zunuiti paa.

¹⁸ Zeedeyɔn ɣeni Zeeba ta Salemuna ma: «Zunuiti ti ɣeni ɣale, niiti wo ti vaani Tabɔɔl?»

Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Ti ɣeni ga è ɣevele, ti ɣevelei ɣeni eɣe masa dounɣa.»

¹⁹ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Kɛɛleaiti kana, gi dee ma. Nà ɔonazu Ɔɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ni wo ti yeni vulua, wo la ti vaani, gè la bena wo vaa pɛ!»

²⁰ E ɔeni ná-doun zunu mɔungi Yeetɛɛl ma: «Wuzɛɛɛ, è ti vaa!» Kɛɛ zunu lounɔi la ɔeni ná-boɔa zɔkpɔi ɔulani su, tɔɔzei é ɔeni luazu, mazɔɔɔ zunu lounɔi nɔ ɔeni de de.

²¹ Zeeba ta Salemuna ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Wuzɛɛɛ, è gi vaa da boɔɔi! Mazɔɔɔ velei zunui la, zekana ná-zɛbɛi la!» Zeedeyɔn wuzɛɛɛni, é Zeeba ta Salemuna vaa. Naa volu, é ta-ɔɔmɛiti kɔbu yɔɔɔɔɔ vagoiti seɔeni.

Zeedeyɔn ɔɛɛ vai masadai va

²² Izelayɛɛ zunuiti ti ɔeni Zeedeyɔn ma: «Zei ga masagi gi unda, da zɛɛɛna ná-è-loun zunui, naa volu è-lounloin, mazɔɔɔ è gi ɔizoga gi ɔula Madiyan nuiti zea.»

²³ Zeedeyɔn ɔeni ti ma: «Gè la zeizu wo unda ga masa, anɛɛ dɔun zunui ve, baa dɔunloin. Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa é zeizu wo unda ga masagi.»

²⁴ Zeedeyɔn ɔeni ti ma mɔnɔ: «Nà faa ɔila bosu wo ma ga wo kɛ: Wo ɔilagi zanu goizu anigi gila fe bè, aniiti su ti zogai kɔɔi zu.» Zanu goizu anigiti ti ɔeni Madiyan nuiti zea, tɔɔzei vele ɔana tevebai zu nuiti ti ɔeni la.

²⁵ Ti ɔeni ma: «Gá ti ve ga koozunɛ.» Ti seɛ wolai zuvieni, ɛɛ ge da goizu anigi vili su, é ɔula naa zu, nii é sogai kɔɔi zu.

²⁶ Zanu goizu anigi Zeedeyɔn sɔɔɔni, ti pɛ buɔɔɛgi ɔeni ga kilo vuufelegɔ (20). E kɔbu yɔɔɔɔɔ sɔɔɔni balaa, ta seɛ boi pagɔiti, niiti Madiyan masagiti ti bena too ɔaba, ta yɔɔɔɔɔ vagoiti, ti ɔeni ta-ɔɔmɛiti kɔbu.

²⁷ Zeedeyɔn zalaɔa ɔula zɛɛɛi bɛɛni la, nii é ga kakazu gelei, é daani ná-taazuɛ, Wɔfela. Miná ɔa Izelayɛɛ nuiti ti boɔɔ ɔɔɔni ná, tɔɔzei ti ɔeni nɔkɔsu bu. E ɔeni ga balii Zeedeyɔn ve ta ná-pɛɛɛɛɛɛ.

Zeedeyɔn zaa vai

²⁸ Madiyan ɔoloni Izelayɛɛ ve, ti la mɔ ungi wuzɛɛɛni pɛ. Zooi zeini ziileigi zu, kona vuunaanigɔ (40) laawu Zeedeyɔn zii ma voloi pɛ su.

²⁹ Zoase ná-doun zunui Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, ɔaleni ma, é zeí ná-pɛɛi wu.

³⁰ Zeedeyɔn doun zunu vuulɔfela (70) zɔɔɔni, kpɔɔɔ gelei, mazɔɔɔ anzai wola mɔinni.

³¹ Anzai Sikeme, nii é la ɔeni vuluni ga zɔiti kɛvele, naa doun zunu ɔila sɔɔɔni bɛ balaa, é naa laasei pɛɛni ga Abimeelɛke.

³² Zoase ná-doun zunui, Zeedeyɔn zaani, kɛɛ é pɔɔzaɔagagi woni undaɛɛi zu. Ti maɔfuluni kɛɛɔɔ Zoase ná-kabayɛɛi zu, Wɔfela taazuɛ, nii é ɔeni ga Abiyɛɛɛl ná-pɛɛɛɛɛɛ nɔnɔi.

³³ Siɛgi zu Zeedeyɔn zaani la, Izelayɛɛ nuiti ti tɔɔzeini ga koloɔologi ɔea ta Baaleni, ti Baale-Belite ɔeni ga ta-ɔalagi.

³⁴ Izelayɛɛ nuiti ti la ɔeni ɔizeni Ɔɔɔɔɔ GALAGI zu, ta-ƆALAGI, nii é ti vieni, é ti ɔula ti zili nuiti kpɛin zeezu, niiti ti ɔeni ti-maɔoolii zu.

³⁵ Ti la ɔeni faanɛɛi wuuɔwɛɛni, ga tago nɔpɛ, é va lo Zeedeyɔn ná-pɛɛɛɛɛɛi va, nii é ga Yelubaale, faa vagoi nii kpɛin é kɛɛni Izelayɛɛ letema.

9

Abimeelɛke zeí vai ga masagi Sikeme

¹ Yelubaale, nii é ga Zeedeyɔn, naa ná-doun zunui gila, nii é ga Abimeelɛke, naa ɔa é liini kɛkɛni pɔ bɛ Sikeme, é boɛ dee ná-pɛɛɛɛɛɛi wu nubuseiti pɔ, é ɔe ti ma:

² «À Sikeme nu wolaiti gaazaɔa, wo ɔe ti ma: «Leeni ɔa fizɔgai wo ma, Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfelaiti (70) ti zeɪ wo unda, ɔaa nu ɔila nɔ zeɪ wo unda?» A ɔize su ga wo ta ɔa ga ze, ada ga nama ɔilagi.»

³ Kekeɪni ti liini ti naama woiti daazeeli Sikeme nu wolaiti kpein ma. Naati kpein ti ɔitoni Abimeeleke va, mazɔɔ ti ɔeni ma: «Gi ta ve.»

⁴ Ti wali ɔae vuulɔfela (70) veeni zea, ti seɔe Baale-Belite lebi velei wu. Abimeeleke nu pakaiti ta teveteve nuiti seɔeni ga naama walii, ti vile polu.

⁵ Naa voluma, é liini keeɔe ná-taazuve Wɔfela, é keeɔe Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfelaiti (70) paa, é ti pe paani kɔtu ɔilagi maazu. Keni Yɔtame ɔila kpe, Yelubaale ná-doun zunui, nii gola lɔini ti zu, naa la ɔeni zaani, tɔzei é lɔɔɔuni.

⁶ Sikeme nu wolaiti kpein ta Bete-Milo nuɔuseiti kpein ti ɔaaleni ba, ti Abimeeleke zeɪ ga masagi, ti naa ɔeni sene gului wu Sikeme, zalaɔa ɔɔtu ɔaɔɔoozagi ɔɔbave.

Yɔtame ná-faalaalii

⁷ Naa kpein ge woni Yɔtame ma. E liini é lo Galizime gizeɪ unmauve, é ɔeni ti vɔ, é woɔɔula la, é ɔe ma:

A woilo ɔɔo ma, Sikeme nu wolaiti,
ni wa pɔ ga GALA ge wo woomeni!

⁸ Gulu wolaiti ti liini,
ga ti gulɔi zie masagi ma, é zeɪ ti unda.
Ti ɔeni wolive wului ma:

«Zeɪ gi unda ga masagi.»

⁹ Kele wolive wului ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma:
«Gè be mà waaɪ ma wulɔi vee vai va ɔaa,
nii ta da GALA ta nuɔuseiti deɔi la,
gè li gè ɔɔɔɔ ɔɔɔ ga gè zeɪ guluiti unda?»

¹⁰ Guluiti ti ɔeni naazu kooleɔoole gului ma:
«Ua, è zeɪ gi unda ga masagi!»

¹¹ Kele kooleɔoole gului ɔeni ti ma:
«Gè ɔele mà neɪi va, ta mà waa vagoi,
gè li gè ɔɔɔɔ ɔɔɔ ga gè zeɪ guluiti unda?»

¹² Guluiti ti ɔeni leezen ansaɔɔgi ma:
«Ua, dɔun è zeɪ gi unda ga masagi.»

¹³ Kele leezen ansaɔɔgi ɔeni ti ma:
«Gè ɔele nà-dɔɔi va,
nii é GALA ta nuiti koozuneezu,
gè li gè ɔɔɔɔ ɔɔɔ ga gè zeɪ guluiti unda?»

¹⁴ Názu ɔa guluiti kpein ti ɔeni la ɔain ba wului ma:
«Ua, è zeɪ gi unda ga masagi.»

¹⁵ ɔain ba wului ti woɔɔaavoteni, é ɔe ti ma:
«Ni wo-yiimai ɔana, wo gulɔi zie mà,
wo kè ga masagi wo unda,
à va wo lɔɔɔu mà niinigi wu.
Ni wa ɔelena, abui ɔa ɔula mà ɔaingiti su,
é Liban seɔele guluiti gala.»

¹⁶ Yɔtame ɔeni ma mɔnɔ: «Niizu deɔemumu, kisie vagoi ɔa wo bogai nei, ta sɔledai, Abimeeleke zeɪ vai zu ga masagi? Faa vago ɔana nei wo keai Yelubaale

ná-pɛleyeɣei letema? Wo unfemai veeve be nei, é zoloo ná-keewoti vagɔiti ma, niiti é ti ɣɛeni?

¹⁷ Mazɔɔ kɛɛ kɔɔi ɣɔɔni wo ve, é ɣikulani zenvui zu kɔɔmave, é wo ɣulani Madiyan nuiti zea.

¹⁸ Wɔun, wo wuzegɛa kɛɛ ná-pɛleyeɣei laalɔɣoma za, wo ná-doun zunuiti paani, zunu vuulɔfela (70), kɔtu ɣilagi maazu. Wo ná-botigɛ anzanui ná-doun zunui Abimeeleke lo Sikeme ga masagi, tɔzei toɣa ga wo-ɣɛeloin.

¹⁹ Ni kisie vagɔi ɣana wo bogai za, ta sɔledai, Yelubaale letema, ta ná-pɛleyeɣei, Abimeeleke wo yiima vai ɣe wo ve, wa balaa wo ziima vai ɣe!

²⁰ Ni naa laade, abu ɣila ka ɣula Abimeeleke zu, nii a Sikeme nu wolaiti gala, ta Milo vɛleyeɣei, abu ɣila ka ɣula Sikeme nu wolaiti su, ta Bete-Milo nuiti, nii a Abimeeleke ɣala!»

²¹ Yɔtame velani é li é lɔɔɣu Beel, miná ɣa é yeni ná, é maagooza keɛɣeloin Abimeeleke va.

Nuiti ti wuzegɛ vai Abimeeleke laalɔɣoma Sikeme

²² Abimeeleke ɣeni ga kundigii Izelayele unda kona savagɔ laawu.

²³ Naa voluma, GALA ge googaaɣaalala yenvui lɔɔni Abimeeleke ta Sikeme nu wolaiti zɔɣɔzu, naati ti wuzegɛni daalɔɣoma,

²⁴ tɔzei faa ɲɔi va é keeni ga Yelubaale ná-doun zunu vuulɔfelaiti (70), naa ɣa a ke ti ma ɲamai la Abimeeleke unma, tɔzei ti-ɣɛeloin ve, toɣa é ti vaani, Sikeme nu wolaiti ti ɔɔ ba.

²⁵ Nii a ke ti zoo Abimeeleke la, Sikeme nuiti, ti nuiti seini gizeiti unmauve, ti ti lɔɔɣu taa wolai ɣobave, naama zunuiti ti ɣeni loozu nuiti ma, niiti ti ɣeni levesu ti ɣobave. Ma wooi woni Abimeeleke ma.

²⁶ Yeeta, Eɛede ná-doun zunui Gaale, ta keɛɣelointi ti ɣeni levesu Sikeme. Sikeme nu wolaiti kpein ti laani da.

²⁷ Ti liini ta-leezen beleiti su, ti ma waaiti kula, ti ti betɛ, ti koozune vetii ɣula, ti li ta-ɣalagi ná-pɛlei wu, ti daamii wo, ti ɔɔle, ti Abimeeleke ɣoto.

²⁸ Eɛede ná-doun zunui Gaale ɣeni ɣɛɛzu ma: «Be ɣa é ga Abimeeleke, be ɣa é ga Sikeme, gi va botii ɣe Abimeeleke ve? Yelubaale ná-doun zunui laade baa, Zɛbule laade é va ɣe ga ná-keelai? A botii ɣe Gamɔɔl zunuiti be, nii é ga Sikeme keɛɣe. Gɔun, leeni vaa zu gá botii ɣe Abimeeleke ve?»

²⁹ Ni nui ta a niima nuɓuseiti ta-ɣundigilai veena zèa! Nà la Abimeeleke maagooza. Nà la ɣe Abimeeleke ma: «Li é ta ɔɔ da-zalaɔusuiti ba, è va è kɔɔi ɣɔ!» »

³⁰ Zɛbule taa masa golai, naa mɛnini nii Gaale boni, Eɛede ná-doun zunui, gola yiiɣaawanani.

³¹ E keelaiti tevɛni dɔɔɣuzu Abimeeleke ma, é ɣe ma: «Wɛɛ, Eɛede ná-doun zunui Gaale, ta keɛɣelointi ti vaave Sikeme, ti taai wuzegɛa è laalɔɣoma.

³² Keni niina è baɣa ga kuai, wa nuɓuseiti ti è va, à lɔɔɣu ti va balagai zu.

³³ Sobui, foloi a ɣulana, da wuzegɛ è yei ti ma taa wolai zu. Siegi zu Gaale ta polu nuɓuseiti ta wuzegɛna la è laalɔɣoma, da naa ɣe la, nii da-zɛbei a zoo da.»

³⁴ Abimeeleke ta nuɓuseiti ti ɣeni polu, ti wuzegɛni ga kuai, ti li ti lɔɔɣu Sikeme ɣobave, ti ɔɔɣɔ zeini su ga naanigo.

³⁵ Eɛede ná-doun zunui, Gaale ɣulani, é lo taa zigidave. Abimeeleke ta nuɓuseiti kpein ti ɣeni polu dɔɔɣu velei zu, ti ɣulani keɛma.

³⁶ Gaale ti ɣaani, é ɣe Zɛbule ma: «Wɛɛ nuɓuseiti ba, ti gizee yeizu.»

Zɛbule googaaɔoteni, é ɣe ma: «Gizeiti ma niinigi ɣa è kaazu ga numaa ve.»

³⁷ Gaale ɣeni ma mɔnɔ: «Nuɓuseiti be ti yeizu zou zaamave, bebei ɣa vaazu ga ungaizie sene gului ma velei.»

³⁸ Zebule googfaavoteni, é gɛ ma: «Da-bɔɛzuɔɔgula vagɔiti ta mini, dei é ɣeni gɛɛzu ma: «Be ɣa é ga Abimeeleke, gi va botii gɛ be?» Nubuseiti ta ga naa, é ɣeni ti vellevesu? Liina niina è kɔɔi vee ba!»

³⁹ Gaale loni Sikeme nu wolaiti tuɔɔ, é kɔɔi vee Abimeeleke va.

⁴⁰ Abimeeleke vileni polu, é vela naa va. Nu moɔnmoɔn maawanani ti za, tanigaa ti looni, aisa ti va zeeli taa zigɔɔdavɛ.

⁴¹ Abimeeleke gɣweni Aluma. Zebule Gaale beeni ta keeɣeleaiti, ti la zooni ti va ye Sikeme.

Abimeeleke Sikeme gologolo fai

⁴² Poluma zobui, Sikeme nubuseiti ti gɣlani balaɣai zu. Naa woni Abimeeleke ma,

⁴³ é ná-kɔɔɔɔɔ nuiti seɣeni, é ti gaaɣwe su ga seizu savago, é looɔɔ balaɣai zu, ti pelei boun. E kaai ma ga nubuseiti ta gɣlazu taa wolai zu, é wuzegeni ti laalɔɔɔma, é ti zakpe.

⁴⁴ Abimeeleke ta nu zeizu liegɔi é polu, ti vazani, ti loni taa zigɔɔdavɛ, nu bulu felegɔiti ti vuuni naati kpein ma, niiti ti ɣeni balaɣai zu, ti ti zakpe.

⁴⁵ E laaleeni taai wu, é luva loni ba folo gɣla negelin. Yovele é va legɣa taai zo, é zu nubuseiti pe paa ti ɣeni ná. E taai lokani, é kpoloi vaza ná.

⁴⁶ Siégi zu Migedale-Sikeme nu wolaiti ti naa menini da, ti velani ti li ti looɔɔ zeɣei zu, ta-galagɔi Belite ná-pelei wu.

⁴⁷ E woni Abimeeleke ma ga Migedale-Sikeme nu wolaiti pe ti gaaɣeni ba.

⁴⁸ Abimeeleke leeni Salemon gizei ma, ta nubuseiti ti ɣeni polu. E zoovei zegeni, é gulu bekegi levega, é kula ba, é da goma. Naa volu, é ɣeni polu nubuseiti ma: «Wo naa gaa, nii gè keai, à suvile wo ke, eɣevelei gè keai la.»

⁴⁹ Nubuseiti kpein ese ge gulu beke gilagila teveni, ti vile Abimeeleke volu. Ti liini ti gulu bekegiti pu zeɣei laave, ti abui lo ba, ti naa gɣala, ta nii kpein é ɣeni ná. Zekana ti Migedale-Sikeme taaveaiti kpein undaavilini la, nu waagila (1 000) keɣala ɣeni de, zunuiti ta anzanuiti.

Abimeeleke zaa vai

⁵⁰ Naa voluma, Abimeeleke liini Teebeese. E laaleeni taai wu, é so.

⁵¹ Pele gaaɔooza golai ɣeni taa zaavaave, ve zunuiti ta anzanuiti ti ɣeni looɔɔfuzu ná, ta taa nu wolaiti. Ti daaɣfuluni bɔɔɔ ma, ti le kɔmave.

⁵² Abimeeleke vaani pele gaaɔoozagi vɔ be, ve ná ɣeni ga ti-looɔɔfuzuve, é laaleeni bu, é maabuɣa pellave va, ga é abui lo ba.

⁵³ Názu ɣa anzanui ta molo zigɣa gɔtui looni la Abimeeleke nɔungi zu, é nɔunkalagɔi wolowolo.

⁵⁴ Gaamago nɔ, é zunu loungoi lolini, nii é ɣeni ná-kɔɔɔɔ zɔɔlai zeɣezu, é gɛ ma: «Da-woɣa zɔkpɔi gɣula su, è pàa, naa ɣa a ke ti mina dá ga gɛ ma: «Anzanu ɣa é paani.» » Zunu loungoi bɔɔni, é za.

⁵⁵ Izelayele zunuiti ti kaai ma ga Abimeeleke za, ese ge liini ná-taazu.

⁵⁶ Uele gana GALA ge Abimeeleke ná-faa ɣɔi zalani la tɔ bɔɔɔi ma, nii é keeni ga keeɣe, tɔɔzei keeɣeloun vuulɔfelaiti (70) paa vai va.

⁵⁷ GALA ge Sikeme nuiti ta-vaa ɣɔi votokulani tiya bɔɔɔi ma. Uele gana Yelubaale ná-doun zunui Yɔtame ná-foovooi laazeelini la.

10

Tɔla ta Yayii, tukpɔgaaaleve nuiti Izelayele unda

¹ Abimeeleke zaa voluma, Pua ná-doun zunui Tɔla, nii é ɣeni ga Dodo ná-dounloin, Isakaal ná-bolodai zu nui ta, naa ɣa é wuzegeni ga é Izelayele unmoɔ. E ɣeni zeini Samiil, Efelayime gɣize yooi zu.

² E ɔɛni Izelayele ga tukpɔɔaaleve nui kona vuufelego maazu savago (23) laawu. Naa voluma e zaani, ti maagfuluni Samiil.

³ Yayiil Galaade nui ɔa e zeini potogi zu, ga tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda, kona vuufelego maazu felego (22) laawu.

⁴ Na-doun zunui ɔɛni ga puusavago (30), ti ɔɛni zeizu soovale vuusavagoti (30) koma, taa vuusavago (30) ɔa e ɔɛni ti ya, ti ti-laaseigi veeni ga Yayiil na-taaiti, zaafaza naa no ɔa e ti va, ta vuuni Galaade yooi zu.

⁵ Yayiil zaani, ti maagfuluni Kamon.

Amɔn nuiti ti Izelayele nuiti kpɔɔ vai

⁶ Izelayele nuiti ti Gooɔɔ GALAGI wanama vai ɔɛeni mɔno. Ti Baaleni debini, ta Asetaateiti, ta Siili nuiti ta-ɔalagiti, ta Sidon nuiti ta-ɔalagiti, ta Moabe nuiti ta-ɔalagiti, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti. Ti ɔɛleni Gooɔɔ GALAGI va, ti la mo ɔɛni debizu.

⁷ Gooɔɔ GALAGI yijaawanani Izelayele ma, e ti vɔdi Filiseti nuiti ma, ta Amɔn nuiti.

⁸ E zo naama ɔonagi ma, eyesu kona puugo maazu losava (18) laawu, ti Izelayele nuiti maanogoni, ti ti nimiza. Teiti ti ɔɛni Zuluden folo gulazu velei, Amɔl nuiti ta-yooi zu Galaade.

⁹ Amɔn nuiti ti Zuluden budeni, ti kooi vev Zuda va, ta Benzamen, ta Efelayime velayegei. Izelayele nuiti ti ɔɛni kidaavili golai zu.

¹⁰ Izelayele nuiti ti bainni Gooɔɔ GALAGI woizu, ti ɔɛ ma: «Gi kotoi ɔea e laalogoma, mazobɔ gi ɔlea e va, ga-GALAGI, gi da Baaleni debi.»

¹¹ Gooɔɔ GALAGI ɔɛni Izelayele nuiti ma: «E zo Ezipete nuiti ma, e li Amɔl nuiti po, ta Amɔn nuiti, ta Filiseti nuiti,

¹² ta Sidon nuiti, ta Amaleke nuiti, ta Maon nuiti, naati kpein ti wo nimizani, keke siegi zu wo kpee looni la goizu, ge la ɔɛni wo ɔizoni, ge va wo gula ti ya baa?

¹³ Keke wa ya, wo ɔɛleni ba, wo da gala kiligiti debi. Naa ɔa e ba, ge la mo wo ɔizosu mɔno.

¹⁴ A li wo kpeei loo gala kiligiti goizu, niiti wo yiimazegeai ga tiye, ti wo ɔizo wa-maanogɔ ziegi zu!»

¹⁵ Izelayele nuiti ti ɔɛni Gooɔɔ GALAGI ma: «Gi kotoi ɔea, gi zo, egevelei e po la. Keke yiilɔ, e gi ɔizo za!»

¹⁶ Ti gala kiligiti kulani bogɔ zaama, ti Gooɔɔ GALAGI lebi. Gooɔɔ GALAGI la ɔɛni vaani bu, ga Izelayele ye kpɔɔi zu.

¹⁷ Amɔn nuiti ti ɔaaleni ba, ti ta-ɔalagai vu Galaade, Izelayele nuiti ti ɔaaleni ba balaa, ti ta-ɔalagai vu Misepa.

¹⁸ Nuɔuseiti ta Galaade ɔundigiti ti bogɔ ɔaazafani ga: «Zunui be ɔa a laale Amɔn nuiti bu? Toɔa ɔe ga Galaade nuiti kpein ta-ɔundigii.»

11

Zefetee, tukpɔɔaaleve nui Izelayele unda

¹ Galaade nui Zefetee ɔɛni ga kooɔɔ nu wola. E ɔɛni ga kologolo anzanui na-doun zunui, ti yogɔzu ta zunui daa ɔɛni ga Galaade.

² Zunui naa bogɔ anzai balaa ge zunu lointi soloni. Naati ti wɔloni, ti Zefetee beeni pelayegei wu, ti ɔɛ ma: «E la pogani zoloboga gi-geve na-pelai wu, mazobɔ da ga anzanu ɔili na-doun zunu.»

³ Zefetee velani, e maagooza keefeleaiti ba. E liini e ze Tobe yooi zu. Nu pakaiti ma bulugi vileni polu, ti da siepolui wo.

⁴ Yeefegalai tanigaa voluma, Amɔn nuiti ti kooi veeni Izelayele va.

⁵ Tɛi Amɔn nuiti ti kɔɔi vɛɛni Izelayɛle va, Galaade gɛwolaiti ti liini, ti Zɛfetee loli Tɔbe yooi zu.

⁶ Ti gɛni Zɛfetee ma: «Va è gɛ ga gá-gɔɔɔfulubai, ade Amɔn nuiti sakpe.»

⁷ Zɛfetee Galaade gɛwolaiti googaaɔoteni, é gɛ ti ma: «Wo la gɛni wɔinzeɣeni ɓaa, wo va kpɛ, wo kùla kɛɛ ná-pɛɛyeɣei va? Lee vaa zu wo vaazu pɔ̀ niina, tɛi wo kidaaviligi zu ɓaa?»

⁸ Galaade gɛwolaiti ti gɛni Zɛfetee ma: «Naa mu ka é keai gi vaai è vɔ̀ bɛ volu niizu, è lo gi luɔ̀, è Amɔn nuiti sakpe, è gɛ ga gá-gundigii, è ɓɔ̀ Galaade nuiti kpein ba.»

⁹ Zɛfetee Galaade gɛwolaiti googaaɔoteni, é gɛ ti ma: «Wa liina ga ze volu, gè Amɔn nuiti sakpe, ni Gɔɔɔɔ GALAGI a ti lɔ̀na zèezu, nà gá ga gɛ ga wa-gundigii.»

¹⁰ Galaade gɛwolaiti ti gɛni Zɛfetee ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI gá ga zeelei, nii gi bosu gá zie ga è-wooi.»

¹¹ Zɛfetee vilɛni Galaade gɛwolaiti polu, ti li. Nuɓuseiti ti yeeloni ba, ti ke ga kundigii, ta kɔɔɔfulubai ɓɔ̀ɔ unda. Zɛfetee naa kpein suɣulani, nii ti zolooni ma ta kewolaiti, Gɔɔɔɔ GALAGI gáazu Misepa.

Zɛfetee ná-keela wooi leve fai

Amɔn nuiti ma

¹² Zɛfetee keelaiti teveni Amɔn masagi ma, é gɛ ma: «Leeni gá é è gɛsu dàalɔ̀ɔma, è vaazu è dà kɔɔi vɛɛ ná-zooi va?»

¹³ Amɔn nuiti ta-masagi keelaiti googaaɔoteni, é gɛ ti ma: «Togá ga Izelayɛle gɔlazu vɛ Ezipete yooi va, ti ná-zooi zeɣeni, é zo zie wolai Aalenɔn va, é li zie wolai Yaɓɔke vɔ̀ bɛ, é zeeli Zuludɛn ma nɛmɛi ma. A mináti fe zèa, ziileigi zu.»

¹⁴ Zɛfetee keelaiti teveni volu ga niine Amɔn nuiti ta-masagi ma,

¹⁵ ti liini ti gɛ ma: «Zɛfetee bogɛ ga: Izelayɛle la Moabe you zeɣeni, ɓaa Amɔn nuiti ta-you.

¹⁶ Tɔ̀zei Izelayɛle lɛɛni é zeɣe Ezipete, é zieni ga teɓebai zu velei, eyɛsu é zeeli Seeli Kpoloɔɛi ma, é zeeli Kadɛse.

¹⁷ Názu gá Izelayɛle nuiti ti keelaiti teveni la Edɔme masagi ma, ti gɛ ma: «Soma gi leve ga dá-yooi zu vele.» Kele Edɔme masagi la gɛni keeni, é va woilo. Ti ta leveni ɓalaa Moabe masagi ma, naa ɓalaa gɛleni. Izelayɛle nuiti ti yeni Kadɛse.

¹⁸ «Ti zieni teɓebai zu, ti latini Edɔme yooi ma, ta Moabe yooi, ti va ga Moabe yooi folo gɔlazu velei, ti vuuni zie wolai Aalenɔn volu vɛ, ti la lɛɛni Moabe yooi zu, mazɔ̀ɔ Aalenɔn gá é ga Moabe you gɔwɛgi.

¹⁹ «Izelayɛle nuiti ti keelaiti teveni Amɔl nuiti ta-masagi Sigɔn ma, Gɛseɓon masagi, ti gɛ ma: «Soma, gi zie dá-yooi zu, gi leve, gi li vɛ gi liizu ná.»

²⁰ Kele Sigɔn la gɛni wola laani Izelayɛle la, é va va bu ga naa va leve ná-zooi zu. E ná-nuɓuseiti kpein gaalɛni ba, ti ti ɓɔun Yaɣase, ti kɔɔi vɛɛ ti va.

²¹ «Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI, Sigɔn ta ná-nuɓuseiti dɔɔni Izelayɛle yeezu, é pile sɔ̀ɔ ti ma. Izelayɛle zooi kpein soni, vɛ Amɔl nuiti ti gɛni ná.

²² Ti Amɔl nuiti ta-yooi kpein soni, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyɛsu é zeeli zie wolai Yaɓɔke ma, é zo teɓebai ma, é zeeli Zuludɛn ma.

²³ «Niizu niina, ni Gɔɔɔɔ GALAGI, Izelayɛle ná-GALAGI, Amɔl nuiti kpea ná-nuɓuseiti Izelayɛle luɔ̀, dá pɔ̀ è ti ɓɛ ná ɓaa?»

²⁴ Nii nɔ̀pɛ dá-galagi Kemɔse feezu è ya ga è so, è la naa zoga ɓaa? Nii kpein Gɔɔɔɔ GALAGI, gá-GALAGI seizu gi luɔ̀ ga gi seɣe, gi la naa zeɣea ɓaa?

²⁵ E vizɔ̀ge mu Balake va ɓaa, Sipɔ̀l ná-doun zunui, Moabe masagi? E Izelayɛle zakpeni nei ɓaa, ɓaa é kɔɔ vɛɛni ba?

²⁶ E ɔɛa ga kona unsavagɔ (300) Izelayele zeini Ɔeseɓon, ta Alɔwɛɛl, ta taaiti ti ɔɛliai ti va, ta taa wolaiti kpein ti zie wolai Aalenɔn laave. Leeni vaa zu wo la ɔɛni ti ɔɛlani ti ya naama ziegi zu?

²⁷ Nɔn nà, gè la kotoba vaa nɔpe keeni è laalɔɔma, da ɔa è faa nɔi ɔɛɛzu ga ze, è kɔɔi veɛ vai nɔn ba. Ɔɔɔɔ GALAGI, tukpɔɔgaaleve ƆALAGI, ɔɛ za ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayele nuiti ta Amɔn nuiti zɔɔɔzu!»

²⁸ Amɔn nuiti ta-masagi la ɔɛni woiloni naama woiti ma, niiti Zefetee ɔɛni ti wosu ma.

*Zefetee ná-minazefegi
ta ná-pile sɔɔɔ fai*

²⁹ Naazu ve, Ɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Zefetee ma, é Galaade ta Manasee yooiti maazuɔudeni, é leve Misepa Galaade yooi zu, seɛgai ma miná, é liini luɔɔ, é laale Amɔn nuiti bu.

³⁰ Zefetee minazefeni Ɔɔɔɔ GALAGI ve, é ɔɛ: «Ni gaamazu da zobo feena bè, gè pile sɔɔɔ Amɔn nuiti ma,

³¹ nà nu mɔungi naa ve è ve, gè kula ga gala zalaɔai, nii a ɔɛla nà-pelei wu, é va daaɔomisu, nà zobo sɔɔɔna Amɔn nuiti ma kɔɔi zu, gè ɔale ma.»

³² Zefetee leveni é li Amɔn nuiti daalɔɔma, é kɔɔi veɛ ti va, Ɔɔɔɔ GALAGI ti lɔɔni zeezu.

³³ E ti wola zuɔologoloni taa wola vuufelegɔ (20) zu, é zo Alɔwɛɛl, Minite vele, eyesu é zeeli Aɔele-Kelamime. Amɔn nuiti ti ɔɛloni Izelayele nuiti be.

Zefetee ná-doun anzanui ná-fai

³⁴ Zefetee ɔɛleni ma volu ná-pelei wu Misepa. Wele, ná-doun anzanui ɔa é ɔɛlani, é daaɔomi ga tamadegiti ta kua wo faiti. Ná-doun ɔila kpegi ɔɛni de, zunu loun la ɔɛni zea, ɔaa anzanu loun.

³⁵ E kaani nɔ feya, é ná-seɛteiti balini ga, é ɔɛ ma: «Ee, dɔn anzanu! E kpɔɔba, da mɔanɔɔɔ nuiti saama! Gè minazefegɛ bogɛ Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, gè la zefɛa ná-minazefegi volu.»

³⁶ E ɔɛni ma: «Kèè, ni è minazefegɛ boga, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, nii kulaa è laave, è bo, naa ɔɛ ga ze, niizu Ɔɔɔɔ GALAGI ɔnɔ ɔotokula è zili nuiti ma, Amɔn nuiti.»

³⁷ E ɔɛni keɛɔɛ ma: «Faa ɔila ka gè falizu è ma, è ke bè, alu felegɔ ve bè, gè li ga bɔɔlaiti gizei ma, gi ná-kpea wɔɔi wo.»

³⁸ Zefetee goɔɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Li!» E valini ma ga alu felegɔ. E liini gizei ma, ta bɔɔlaiti, ti ná-kpea wɔɔi wo.

³⁹ Alu felegɔi voluma, é ɔɛleni ma keɛɔɛ ɔɔ be, naama ge ná-minazefegi laazeelini la. E la ɔɛni de zunu vaa ɔwɛɛ.

Naama yeei ɔa ma luɔi zeini la Izelayele zaama ga,

⁴⁰ kona-o-kona, Izelayele anzalopoititi ti da li, ti wɔɔ ga folo naanigɔ Zefetee ná-doun anzanui ná-faa zu, nii é ga Galaade nui.

12

Zii ɔɔi Efelayime ta Galaade yɔɔɔzu

¹ Efelayime wolodai ma zunuiti ti ɔaalɛni ba, ti Zuluden ɔude, ti li Safon, ti ɔɛni Zefetee ma: «Leeni vaa zu è levɛgai, è li, è kɔɔi veɛ Amɔn nuiti ba, è la gi lolini, gi va vile è volu? Gá pɔ gi da-velei ɔala, gi è ɔɔ ba, è ɔala.»

² Zefetee ti woɔɔaavoteni, é ɔɛ ti ma: «Kpɔɛ wola ɔa é ɔɛa loni gi va gá ná-nubuseiti, é lo gi yɔɔɔzuve va gá Amɔn nuiti. Siegi zu gè wo lolini la, ga wo va wo ɔɔ bà, wo la vaani wo va ɔɔ bà, wo va kula ti ya.

³ Siɛgi zu gè kaani la ga gè la zooga ɔ̄itosu wo va, gè ɔ̄ikulani zènvui zu, gè liini nà ɔ̄ila, gè Amɔn nuiti sakpe. Ḡooɔɔ GALAGI ti lɔɔni zèezu. Lee vaa zu za wo vaazu dàalɔɔma, ga wo kɔɔ vɛɛ bà?»

⁴ Efelayime nuiti ti ɔ̄eni ɔ̄ɛɛzu: «Wa ya, Galaade nuiti, wa ga Efelayime nuiti ti velaai, ti li Manasee.» Naa ɔ̄a é kɛɛni, Zɛfetee Galaade zunuiti kpein gaale ba, é kɔɔi vɛɛ Efelayime nui naati ba, ti pile sɔlɔɔ ti ma.

⁵ Galaade nuiti ti Zuludɛn maalevesuve ti soni Efelayime letemave. Pela nuiti ti ɔ̄eni zeɔ̄ɛzu Efelayime, naa ta a la ɔ̄ena: «Nà pɔ gè leve,» Galaade nuiti ti ɔ̄eni gaazaɔ̄asu, ti ɔ̄e ma: «Da ga Efelayime nuiti ta?» A la ɔ̄ena ti ma: «Ba-o,»

⁶ ti ɔ̄eni ɔ̄ɛɛzu ma: «Da ɔ̄e «Siɔ̄lete.» » E ɔ̄eni ɔ̄ɛɛzu «Ziɔ̄lete,» mazɔlɔɔ ti la ɔ̄eni zoosu ti va bo ga pagɔ. Naa ɔ̄a é ɔ̄eni kɛɛzu, Galaade zunuiti ti ɔ̄eni ti zosu, ti da ti ɔ̄daaleve Zuludɛn maalevesuve. Efelayime zunuiti ti undaavilini naama vai zu, é ɔ̄eni ga nu waavuunaani maazu fele (42 000).

⁷ Zɛfetee ɔ̄eni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu kona dɔzita laawu. Naa vɔluma Galaade nui Zɛfetee zaani, ti maaɔ̄uluni Galaade laa wolai ta zu.

Ibesan ta Elon ta Abedon, tukpɔɔgaaleve nuiti

⁸ Tɔun poluma, Beteleyeme nui Ibesan ɔ̄eni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu.

⁹ E doun zunu vuusavagɔ (30) zɔlɔɔni, ta doun anzanu vuusavagɔ (30), é ti veeni Izelaye wolodama ɔ̄iligiti bɛ ga anzai, é anzanuiti fuluni ná-doun zunuiti bɛ, ti ɔ̄ula Izelaye wolodama ɔ̄iligiti su. E ɔ̄eni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu, kona dɔfela laawu.

¹⁰ Naa vɔlu, Ibesan zaani, ti maaɔ̄ulu Beteleyeme.

¹¹ Tɔun poluma, Zaɔ̄ulɔn nui Elon ɔ̄eni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu kona puugɔ laawu.

¹² Saai ma, ti maaɔ̄uluni Ayalon, Zaɔ̄ulɔn yooi zu.

¹³ Tɔun poluma, Abedon, Pilaton nui ɔ̄ilele ná-doun zunui ɔ̄eni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu.

¹⁴ E doun zunu vuunaanigɔ (40) zɔlɔɔni, ná-dounloin ɔ̄eni ga puusavagɔ (30), ti ga zunuiti, ti pɛ ti ɔ̄eni zeizu soovale vuulɔfela (70) ɔ̄oma. E ɔ̄eni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelaye yooi zu kona dɔsava laawu.

¹⁵ Naa vɔlu, Pilaton nui ɔ̄ilele ná-doun zunui Abedon zaani, ti maaɔ̄ulu Pilaton, Efelayime yooi zu, Amaleke nuiti ta-ɔ̄ize yooi zu.

13

Samesɔn zɔlɔɔ fai

¹ Izelaye nuiti ti Ḡooɔɔ GALAGI wanama vai ɔ̄ɛɛni mɔnɔ. Ḡooɔɔ GALAGI ti lɔɔni Filiseti nuiti zeezu kona vuunaanigɔ (40) laawu.

² Zunui ta ɔ̄eni Sɔleya, Dan ná-bolodai zu, daa ɔ̄eni ga Manoa. Anzai ɔ̄eni ga doun zɔlɔɔtala nui, é la ɔ̄eni zooni é va doun zɔlɔɔ.

³ Fɔloi ta, Ḡooɔɔ GALAGI ná-geezugeelai ɔ̄ulani keɛma anza nui naa vɛ, é ɔ̄e ma: «Wɛɛ, da ga doun zɔlɔɔtala anzai, è la dɛ doun zɔlɔɔni, da kogi zeɔ̄ɛzu, keɛ è doun zunu zɔlɔɔ.

⁴ Niizu, dama ga bɔɔɔ, mina dɔɔ bɔle, baa ani nɔpɛ a nu ɔ̄aazulati, ta è mina ani mi, nii kɔzɔai.

⁵ Mazɔlɔɔ da vaazu kogi zeɔ̄ɛzu, è doun zunu zɔlɔɔ. Doungoi naa ɔ̄a yɛsu dee ɔ̄oozu, é ɔ̄aliva GALA ma, eyɛsu pɛ, maa la nɛɛni, é va nɔungi wo, baa kpɛɛi. Toɔa a tɔɔzei ga Izelaye ɔ̄ula Filiseti nuiti zeezu.»

⁶ Anzanui liini ná-koizu, é ɔɛ sinigi ma: «GALA nui ta vaave pò be, é ɔɛa ɔɟulani ga GALA ná-geezuɔɟeelai ta, gaamazu maayikiye. Gè la gaazaɔani ga ve seɟeai ná, ta é la laasei deeni ga ze.

⁷ Kεε keεve mà: «Wεε, da vaazu kogi zeɟezu, è doun zunu zɔlɔ. Niizu mina dɔɔ bɔle, ɔaa gaazulati gani, ta mina ani mi, nii kɔzɔai, tɔzei doungoi naa yeɟe dee ɔoozu, é ɔɟaliva GALA ma, eyesu saa voloi zeeli.»

⁸ Manoa ɔooɔɔ GALAGI valini, é ɔɛ ma: «Ee, Màliɔii, GALA nui è teveni, é vaana mɔnɔ gi vɔ be, é gi ɔɟala ga nii maaneai gi ke doungoi ná-fai zu, nii é zɔlɔsu!»

⁹ GALA ge Manoa wooi menini, GALA ná-geezuɔɟeelai vaani mɔnɔ anzanui vɔ be, siɛgi zu é ɔɟeni zeini la kpalagave, sinigi Manoa la ɔɟeni ba ná.

¹⁰ E suvileni é bize, é li, é bo sinigi ma, é ɔɛ ma: «Wεε, zunui nii é vaani pò be zɔizu, é ɔɟula keɛma bè mɔnɔ.»

¹¹ Manoa wuzefeni, é vile anzai volu, ti li zunui vɔ be, é ɔɛ naa ma: «Da ɔɟa nei è ɔɔeai anzanui nii vɔ?»

Naa gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Nà ve.»

¹² Manoa ɔɟeni ma: «Niizu è-laawooi a vilena su, tɔgi beɟele ɔɟa gá so doungoi ná-faa zu, leeni ɔɟa gá ke?»

¹³ ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «È-anzai maaneεve é ɔooɔɔ zo naa pe su, nii gè boni ma.

¹⁴ E mina leezen ansaɔɔgi ma waai mi, é mina dɔɔ bɔle, ɔaa gaazulati gani, é mina ani nɔpe mi, nii kɔzɔai, é zie ga devei naa, eɟevelei gè boni ma la.»

¹⁵ Manoa ɔɟeni ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai ma, naazu: «Va bu gi è zuzo, gi boli yiivo ɔɟila kpeɛ è ve.»

¹⁶ ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Aneε ni da sùzosu, gè la da-laamianigi ta mia, keε ni da pɔ è gala zalaɔai ɔɟula ɔooɔɔ GALAGI ve, naa ɔɟe!» Manoa la ɔɟeni kweε ga ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai ve.

¹⁷ E geezuɔɟeelai ɔaaazaɔani, é ɔɛ ma: «È-laaseigi? Naa ɔɟa a ke, nii è bogai, naa laa a zeelina, gi zoo gi è wɔlɔ.»

¹⁸ ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Lee vaa zu è gàazaɔasu dàaseigi ma? Daasei be maayikiai.»

¹⁹ Manoa boli yiivoi zefeni, é kpɔ vebeanii va, é gala zalaɔa ɔɟula kɔtu wolai ma ɔooɔɔ GALAGI ve. Laavɔ vaa ɔɟeni, siɛgi zu Manoa ta anzai ti ɔɟeni welezu la,

²⁰ abuzogi ɔɟeni leεzu geezu velei, é da zeɟe zalaɔa ɔɟulazuve, ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai leeni zalaɔa ɔɟulazuve ma abuzogi zu. Manoa ta anzai ti naa ɔɟaai ma, ti looni zooi ma, ti laave.

²¹ ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai la mɔ ɔɟeni ɔɟulani keɛma Manoani be ta anzai. Manoa kweeni naazu ga ɔooɔɔ GALAGI ná-geezuɔɟeelai ɔɟeni de.

²² Manoa ɔɟeni anzai ma: «Da zaazu ti, mazɔlɔ de GALA kaa.»

²³ Anzai gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Ni ɔooɔɔ GALAGI ɔɟeni pɔ ga é de vaa, é la bena da-vebeanii ta gala zalaɔai zo, é la bena naama vaiti kpein deε ga deye, é la bena naama vaiti kpein bo de ma.»

²⁴ Anzanui doun zunu zɔlɔni, é daasei peε ga Samesɔn. Doungoi wɔlɔni, ɔooɔɔ GALAGI tuya looni be.

²⁵ ɔooɔɔ GALAGI ná-Zenvui tɔzeini ga botii ɔɟe la Maɔanee-Dan, Sɔleya ta Esetawɔle ti yɔɔzuve.

14

Samesɔn Filiseti anzanui vulu vai

¹ Foloji ta, Samesɔn yeini Timena, é Filiseti nuiti ta-anzalopoi ta ɔaani.

² E ɔalegai ma ma, é boni keeɔɔe ta dee ma, é ɔe ti ma: «Gè anzanui ta ɔaave Timena, Filiseti anzalopoiti saama, à li wo naa vulu bè ga anza.»

³ Keeɔɔe ta dee ti ɔeni ma: «Anzanu la è-ɔeeleaiti ti-loun anzanuiti saama ɔaa, ta da-nubuseiti kpein, è liizu anzanu zegezu Filiseti nuiti pɔ be, naama latipelevolulala nuiti?»

Samesɔn ɔeni keeɔɔe ma: «À naa zege bè, mazɔɔ naa zolooge mà.»

⁴ Keeɔɔe ta dee ti la ɔeni kwee ga ɔooɔo GALAGI ɔa é loni naama vaiti untuɔo, mazɔɔ naa ɔeni kpɔe ɔeleɔele gaiziezu é lo Filiseti nuiti ba. Naama ziegi zu Filiseti nuiti ka ti ɔeni zeini Izelayele nuiti unda.

⁵ Samesɔn yeini Timena ta keeɔɔeni ta dee, ti zeelini leezen belei vɔ be, gaamago nɔ zala ɔokpagi ɔulani, é da ziko, é daagomi.

⁶ ɔooɔo GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma, zea nakai, é zalai zoni, é bali ga, eɔevelei nu a da boli yivoi vali ga la. Kee é la ɔeni naa woni keeɔɔe ta dee ma.

⁷ E yeini é ɔee anzanui vɔ, naa ná-fai wola neeni be.

⁸ Foloji tanigaani tevegai ma, é ɔaleni ma ga é li é vului ɔe, é zegeni pelei va, é li é zalai ma vooimai vete. E kɔingiti kaani, ti zalai ma vooimai zu, ta kɔin gulɔi.

⁹ E ta zegeni ya, é da zie, é da kɔmɔ pelei zu. Siegi zu é zeelini la keeɔɔe ta dee vɔ be, é ta veeni ti ya, naati ti ta miini. Kee é la ɔeni boni ti ma ga é kɔin gulɔi ɔulani zala vooimai zu.

Samesɔn faalaalii wo fai

Filiseti nuiti ma

¹⁰ Samesɔn keeɔɔe yeini anzanui vɔ be. Samesɔn vulu vai ma laagolii woni, mazɔɔ zekana nu niineiti ti ɔeni keezu la.

¹¹ Ti kaai ma, ti yeeloni nu vuusavago (30) va ga ná-siepoluiti, ti ɔe ba.

¹² Samesɔn ɔeni ti ma: «Nà faalaalii ta wosu wo ma. Ni wa poluwona mà, aisa fetii ma volo ɔfelai va be, nà seɔewuzege vuusavago (30) ve wo ya, ta seɔe wola vuusavago (30).

¹³ Kee ni wo la zooni wo va poluwo mà, wa ɔa wa seɔewuzege vuusavago (30) ve zèa, ta seɔe wola vuusavago (30).»

Ti ɔeni ma: «Da-vaalaalii wo, gi meni.»

¹⁴ E ɔeni ti ma:

«Nii é mii wosu, nu laamianigi ɔulave naa zu,
Nii subaai, nee gelei ɔulani naa zu.»

Foloji savago laawu, nu niineiti ti la ɔeni zooni ti va faalaalii voluwo.

¹⁵ Foloji naanisiei, ti ɔeni Samesɔn anzai ma: «È-zinigi neeneso, é faalaalii voluve wo è ma, è va è bo gi ma, ni naa laade, gá è ɔalazu, da-o, da-veleyegeiyo. Wo gi lolige ga wo loo gi zu ɔaa?»

¹⁶ Samesɔn anzai tɔzeini ga wɔɔa daalɔɔoma, é da ɔe: «È la neeni ve! Wòin la è ma! E faalaalii woga nà-zou zu nuiti ma, è la poluve leeni ga ze!»

Kee é ɔeni ma: «Gè la poluwoni kèe ma, anee dèe balaa, da ɔa ga poluwo è ma?»

¹⁷ E ɔeni wɔɔzu goizu fetii ma volo ɔfelaiti kpein daawu, foloi ɔfelasiei é faalaalii voluve woni ma, mazɔɔ anzanui ɔini da. Naa liini gaamanɔ é bo ná-nubuseiti ma.

¹⁸ Foloji ɔfelasiei, aisa foloi va da, taazuve nu niineiti ti ɔeni Samesɔn ma: «Leeni ɔa nemigai kɔin gulɔi va, be ɔa subaai zalai va?»

E ti woɔaavoteni, é ɔe ti ma: «Ni wo la ɔeni wozai wolini ga nà-nike zaai, wo la bena goɔaavote ɔɔɔ.»

¹⁹ Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini ma, é yeini Asekalɔn. E zunu vuusavagɔ (30) vaani, é ta-zɔɔlaiti seɣeni, é seɣe wolaiti feeni naati zea, niiti ti faalaalii voluɔɔe woni. Naa volu, gola yiiɣaawanai ɣa é ɣaleni ma la keeɣe ná-pelei wu.

²⁰ Ti Samesɔn anzai veeni zunu lounɔi naa ya, nii é ɣeni ga bɔɔlai vulu vai zu.

15

Samesɔn potokulai wo fai

Filiseti nuiti ma

¹ Yeeɣeɣalalɔ tanigaa leɔɔgai ma, moloji é ga beleegi, naa leɔɔ ziegi zu, Samesɔn liini laaliizu anzai ma ga boli yivoi, é da ɣe: «Nà leezu ànzai ná-pelei wu.» Keele anzai keeɣe la ɣeni keeni, é va le ná.

² Naa ɣeni ma: «Gè ɣea laani da ga wɔin la è ma, gè fea è-wɔɔlai ya ga anza. Deɣe anzanui la vani, é va leɔɔ tɔun ba baa? Naa zeɣe tɔun potogi zu.»

³ Samesɔn ɣeni ti ma: «Niizu gè la mɔ ɣea ga sɔba nu Filiseti nuiti ta-vaa zu, ni nà faa ɲɔu ɣeena ga tiye.»

⁴ Samesɔn liini, é kove unsavagɔ (300) zo, é felefelegiti wɔɔngiti gili bɔɔɔ va, é sɔmɔgi ɣili ti-wɔɔn felegɔiti saama.

⁵ E abui loni sɔmɔgiti ba, é yeebe koveiti ba, ti vilɛ Filiseti nuiti ta-moloiti su, nii é ga beleegi, ma ɣiliiti ta ma mɔɔiti ti ɣala, ta wolive beleiti.

⁶ Filiseti nuiti ti ɣeni ma: «Be ɣa é niima vai ɣeai?»

Ti ɣeni ti ma: «Samesɔn ve, Timena nui nekoi, tɔɔzei naa anzai zeɣeɔɔe, é fe bɔɔlai ya ga anza.» Filiseti nuiti ti liini, ti anzanui naa ɣala, ta keeɣe.

⁷ Samesɔn ɣeni ti ma: «Zekana wo keezu la baa? Gè la mɔ looɣoga eyesu gè nɔnɔ vɔtokula wo ma.»

⁸ E laaleeni ti wu, é ti zuloɣani gola. Naa volu, é li é zeɣe Etame pugɔ zu.

Samesɔn vee vai

Filiseti nuiti zea

⁹ Filiseti nuiti ti liini ti vu Zuda yooi zu, ti vaza Leyi vele.

¹⁰ Zuda nuiti ti gaazaɣagi woni, ti ɣe ma: «Lee vaa zu wo keai gi laalɔɣɔma?»

Ti ɣeni ti ma: «Gi vaavɛ ga gi Samesɔn ɣili, gi naa vɔtokula, nii é keai ga giye.»

¹¹ Naa ɣa é keeni, Zuda yooi zu zunu waasavagɔ (3 000) liini Etame pugɔ zu, ti ɣe Samesɔn ma: «È la suɣwɛɛ baa ga Filiseti nuiti ta zeini ade unda? Leeni ɣa è keai ga giye?»

E ti woɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Gè ti zogɛ, eɣeɔɔvelei ti sɔɣai la.»

¹² Ti ɣeni ma: «Gi vaavɛ gi è ɣili, naa volu gi è ve Filiseti nuiti zea.»

Samesɔn ɣeni ti ma: «À ɣona bè, ga wo la paa wa bɔɔɔi.»

¹³ Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Ba-o, gá pɔ nɔ ga gi è ɣili, gi è leɔɔ ti vɔ, keele gi la è vaazu.» Ti gilini ga galu niine felegɔ, ti kula pugɔ zu.

¹⁴ Siɛgi zu ti zeelini la Leyi, Filiseti nuiti ti kpeeɔ looni ga koozunɛɛi, ti daaɣomi. Ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Samesɔn ma gaamanɔ. Galuiti ti ɣeni zee va, naati ti ɣeni eɣe gezei, nii abui galaai, gili ɣaluiti pe ti vuuni ya, ti ɣula zee va.

¹⁵ E soovalegi nekpe ɣae niinei ɣaani, é yeemaaleni, é seɣe, é zunu waagila (1 000) paani ga naa.

¹⁶ Samesɔn ɣeni ma:

«Gè poomaiti gaale ba
ga soovale nekpe ɣae gilagi,
ungo gè zunu waagila (1 000) paa,
ga soovale nekpe ɣae gilagi.»

¹⁷ Siɛgi zu é ɓeni la ga ɓɔɛ, é soovale nekpɛ ɔaegi vilini ya. Ti naama adave laasei pɛɛni ga Lamate-Leyi.

¹⁸ Kpɔɔle wɔin wola ɓɔini da, é woogulani Gɔogɔ GALAGI ma, é ɔɛ: «Da ɔa é kizo faa wolai nii ɔɛai ga zɛɛi, nɛi gɛ ga ɔa-wotiɔɛ nui, niizu na ga za ga kpɔɔle wɔin, na ga loo tatipɛɛvolulala nuiti zeezaama?»

¹⁹ Gaamanɔ, GALA ge kɔtui ma yeɔɛi laalaoni, nii é Leyi, ziei ɔulani ná, Samesɔn ɓɔɔleni, ziilei tɔɔn, ziila é zɛɛi zɔɔɔ volu. Naa ɔa é keɛni ti zieuŋi naa laasei pɛɛni ga En-Gakɔlee, naa ná-zieuŋi, toɔa de ná zaaɔaza Leyi.

²⁰ Samesɔn ɔɛni ga tukpɔgaaleve nui Izelaye yooi zu, Filiseti nuiti ta-zieuŋi zu kona vuufelegɔ (20) laawu.

16

Samesɔn ná-fai Gaza taazuve

¹ Samesɔn liini Gaza taazuve, é koloɔolo anzanui ta ɔaani ná, é leɛni naa ná-pɛɛi wu.

² Ti ɔɛni Gaza nuiti ma: «Samesɔn zeelive taazuve.» Ti nu ɔulazuve kpɛin makeni kpidi, ti da maaɓɔun taa zigɔdave. Anɛɛ naa ve, ti ɔaaleini kpidi neɔɛɛin, ti deve ga ti paa sobui.

³ Samesɔn yeɛni laani dɔin eyesu kua zaamai. Kua zaamai, é wuzɛɔɛni, é taai ma zigɔgi ma ɓo seveiti soni ta daamasa felegɔiti, é kpo sɔɔɔgi va, é ti pɛ pu ɔma, é li ga tiye gize unmauve Geeɓelɔn letemauve.

Dalila Samesɔn yaava vai

⁴ Tago zuɔoozaai ma, Samesɔn anzanui ta neɛni ve, nii daa ɔɛni ga Dalila, é ɔɛni zeini Sɔɔke nɛmei zu.

⁵ Filiseti nuiti ta-ɔundigɔiti ti liini naa vɔ be, ti ɔɛ ma: «Neɛneso deɛ, é kwɛɛ ve ná-zɛɛe wolai zeɔɛzu ná, ta velei ga zobo sɔɔɔ da ma, gá gilizu, gi vɔni ma, gi ɔilagilagi ɔa wali ɔaɛi waagila unɔila (1 100) fe è ya.»

⁶ Dalila ɔɛni Samesɔn ma: «Nà è maanɛɛɛzu, ve ɔa-zɛɛe wolai zeɔɛzu ná, soma è ná le ga ze, ta leeni ɔa nu a è ɔili la, nu vɔni è ma.»

⁷ Samesɔn googaaɔoteni, é ɔɛ ma: «Ni nu a ɔilina ga kile galu niine lofela, niiti ti la de vɔni, zɛɛi ɔa ɔula zɛa, na ɔɛ nɔ eɔɛ nui mɔtaiti kevele.»

⁸ Filiseti nuiti ta-ɔundigɔiti ti vaani ga kile galu niine lofelaiti Dalila vɔ, niiti ti la ɔɛni de vɔni. E ɔilini ga naati.

⁹ Kele ti nuiti dɔɔɔuni koba pɛɛi wu. Anzanui ɔɛni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» E kile galu naati sulevelevɛni eɔɛ nɔ geze vuɔe ga ɔala abu ɔa. Ná-zɛɛi zeɔɛzuve la ɔɛni ɔwɛɛni.

¹⁰ Dalila ɔɛni Samesɔn ma: «Wele, è gaaɓologazu, zɛɛiti ka è ti woga mà. Niizu na è maanɛɛɛzu, soma è naa le ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

¹¹ E ɔɛni ma: «Ni ta ɔilina ga galu vɔɔni niineiti, ti la de botii ɔɛni ga tiye, zɛɛi ɔa ɔula zɛa, na ɔɛ nɔ eɔɛ nui mɔtaiti kevele.»

¹² Dalila galu vɔɔni niineiti seɔɛni, é ɔili ga tiye. Naa vɔluma, é ɔɛ ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!» Nuiti ma ti ɔɛni loni koba pɛɛwuve. Kele galuiti ti ɔɛni zeei va, é ti leveniga eɔɛ geze ɔaali ɔila nɔ.

¹³ Dalila ɔɛni Samesɔn ma: «Zaaɔaza da gaaɓologazu, zɛɛiti nɔ ɔa è ti wosu mà. Deɛ ga ze, nii nu ɔa è ɔili la.»

Samesɔn ɔɛni ma: «Ni ɔa nɔun kpaɔa lofelaiti felɛna geze vele bakogi zu, è ti ze da ga pagɔ ga gului, na vala na-zɛɛi ma, na ɔɛ eɔɛvelei nuɓusei mɔtaiti ti la.»

¹⁴ Keai ma niizu, Dalila nɔun kpaɔa lofelaiti felɛni geze vele bakogi zu, è ti ze da ga pagɔ ga gului. E ɔɛni ma: «Filiseti nuiti ta ga è zo, Samesɔn!»

E wuunni, é ɔula ná-niimenii zu, é kpako guluiti tɔɔɔfulani.

¹⁵ Dalila ɔeni ma: «Da zoo ɔale é ɔe mà: «Gè è nεεve ve.» E la laani dà! Wele, ná zeizu ɔea sava, è da gàaboloɔa, è la keeni, è va da-zεbe wolai zegezuvε le ga ze.»

¹⁶ Tεi folo-o-folo é ɔeni kpɔɔzɔ, é da zeli lo ma ga daawooiti, saa wɔin soni.

¹⁷ E ɔoozu vai pe boni ma, é ɔe ma: «Kpeka la de vɔɔɔfuni nɔnungi va, tɔɔzei gè yeni dèe ɔoozu, gè ɔaliva GALA ma. Ni nɔnungi a wona, nà vala nà-zεbei ma, nà ɔe eɔεvelei nubusei mɔtaiti ti la.»

¹⁸ Dalila kaai ma ga é ɔoozu vai pe boga ma, é wooleveni, ti Filiseti nuiti ta-ɔundigiti toli, é ɔe ti ma: «À vaana niizu, mazɔɔ é ɔoozu vai pe boga mà.» Filiseti nuiti ta-ɔundigiti ti liini pɔ be, ga waliiti ya.

¹⁹ E Samesɔn laani ɔɔɔɔi ma, naa ni, naa volu é zunui ta lolini, naa nɔundeɔa vεlea lɔfelaiti teve ga. Pele ɔana é tɔɔzeini la ga vɔniga ma, tɔɔzei ná-zεbei ɔulani zea.

²⁰ E ɔeni ma: «Filiseti nuiti ta ta è zo, Samesɔn!»

E wuunni, é ɔula ná-niimenii zu, é ɔe bɔɔɔ ma: «Nà ɔulazu, eɔεvelei gè keai la mɔungiti su, gè bɔɔɔ vie!» E la ɔeni kwεε ga ɔɔɔɔ GALAGI zeɔea polu.

²¹ Filiseti nuiti ti soni, ti gaazuɔεze felegɔiti kulani su. Ti yeini la Gaza, ti gili ga kɔlu bɔi yɔɔɔɔi, ti pili kasoi ɔa, é da molo ziga ɔɔtɔi lati.

Samesɔn ná-potokulai ta saa vai

²² Anεε naa ve, nɔnungi buyega voluma, nɔundeɔai tɔɔzeini ga lea nɔnungi ma.

²³ Tama, Filiseti nuiti ta-ɔundigiti ti ɔaaleni ba, ga ti zalaɔa wola ɔula ta-ɔalagi Dagon ve, ti ɔoozune. Ti ɔeni ɔεεzu: «Gá-ɔalagi gi zili nui Samesɔn laa gi yeezu.»

²⁴ Siεgi zu nubuseiti ti kaani la, ti ɔoozunεeni, ti ta-ɔalagi maamuse, ti ɔe ma:

«Gá-ɔalagi gi zili nui laa gi yeezu,
toɔa é ɔeni gá-yooi ɔologolosu,
é da gá-nu mɔinmɔingiti paa.»

²⁵ Tεi ti wola ɔoozunεeni, ti ɔeni ma: «À Samesɔn loli, é va é ɔaogi wo gi ve!» Ti Samesɔn lolini, é ɔula kasoi ɔa, é da ɔaogi wo ti ɔaazu. Ti toni pelei ma beɔεgiti zɔɔɔzuvε.

²⁶ Samesɔn ɔeni zunu loungo ma, nii é ɔeni sosu zee va: «Lo tɔɔɔ, è zèe vεε kpεɔgiti ba, niiti pelei zeini ti ɔa, gè yeeve ti ve.»

²⁷ Pele wolai naa laaveni ga nubusei, zunuiti ta anzanuiti, Filiseti nuiti ta-ɔundigiti kpein ti ɔeni ná. Seizeibosuvε pele ɔɔmavε, miná pe ka naa laaveni, nu waasavagɔ (3 000) ɔa é ɔeni ná, zunuiti ta anzanuiti, ti ɔeni welezu Samesɔn va, é da ɔaogi wo.

²⁸ Samesɔn woɔɔulani ɔɔɔɔ GALAGI ma, é ɔe ma: «Màliɔii, ɔɔɔɔ GALAGI! Nà è maanεnεzu, ɔize sù, ee, GALA, zεbei ve bè, niizu, naa ɔe ɔila kpe nɔ, gè gàazuɔεze felegɔi vaa vɔtokula Filiseti nuiti ma!»

²⁹ Samesɔn yeeveni zaamazɔ beɔε felegɔiti be, pelei ɔeni zeini ga, é vɔɔɔu ti va, zɔi ɔeni zeezazuvε, zɔi ɔe kɔvεzuvε.

³⁰ Naa volu é ɔeni ma: «Gi za vɔɔma gá Filiseti nuiti!» E ti laavilini ga zεbei pe, pelei woloni Filiseti nuiti ta-ɔundigiti ma, ta bebei, nii é ɔeni ná. Nii é paani saazuvε, naa mɔinni é leve keai ma vulua gele va.

³¹ Keεɔeleaiti ta ná-nuiti kpein, ti yeini, ti ma vooimai zeɔe, ti lii la, ga ti maɔɔulu Sɔleya ta Esetawɔle ti yɔɔɔzuvε, keεɔe Manoa ná-kabayεgei zu. E ɔeni ga tukpɔɔgaaleve nui Izelayεle yooi zu kona vuufelegɔ (20) laawu.

17

Mika ná-zalaɔa ɔulazuwe

¹ Zunui ta ɔeni zeini Efelayime ɔize yooi zu, daaseigi ɔeni ga Mika.

² E ɔeni dee ma: «È-ɔi ka su ga ti wali ɔaei waagila ungila (1 100) unmani è ya, è unma nui voovooni gàazu. Nà ɔa gè walii naa ɔulani è ya, toɔa pò be.»

Dee ɔeni ma: «Gooɔɔ GALAGI tuya loo doun zunui ve!»

³ E wali ɔaei waagila ungilagi (1 100) veeni dee ya, naa ɔeni ma: «Nà niima wali ɔaei veezu Gooɔɔ GALAGI ve ga nà boɔɔi zeei, é ɔe doun zunui ve, ga vololibai ta kooɔɔ ganigi é ga kolui gaawuungai. Zekana gè feezu la è ya volu.»

⁴ E wali ɔaei veeni dee ya. Dee wali ɔaei unfelegɔi (200) zeeɔeni, é fe kolu ɔaawuun nui ya. Naa vololibai ta kooɔɔ ganigi beɔeni ga kolu ɔaawuungai. Ti ti vuuni Mika ná-pelei wu.

⁵ Mika naa, ada zolooni ná-pelei wu, ve é ɔeni nokosu ná ti wu. E zalaɔa ɔula zeeɔi ta pele wu zalei taɔiligaa beɔeni, é ná-doun zunui ta zeɔi ga ná-zalaɔa ɔula nui.

Mika ná-zalaɔa ɔula nui

⁶ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Eɛe ge ɔeni naa nɔ ɔeezu, nii pagai gaazu.

⁷ Zunu loungoi ta ɔeni Beteleyeme laai zu, Zuda yooi zu, Zuda ná-bolodai zu. E ɔeni ga Leevi nui ta, é ɔeni seikooɔmai zu.

⁸ Zunui naa zeeɔeni Beteleyeme taazuve, Zuda yooi zu, é li zeizu adave ta, ve a zeɔi ná. E yeɔi ziezu pelei zu, é zeeli Efelayime ɔize yooi zu, eyesu é zeeli Mika ná-pelei wu.

⁹ Mika ɔeni ma: «Da zeeɔe mini?»

E googaavoteni, é ɔe ma: «Nà ga Leevi nui, Beteleyeme, Zuda yooi zu, nà liizu gè zeɔi ve nà zoo zeizu ná.»

¹⁰ Mika ɔeni ma: «Ye pò be, è ɔe ga kèe, ta zalaɔa ɔula nui bè, nà wali ɔae puugo ve è ya kona gilagi laawu, é bo segeiti ba, ta daamianigi.»

Leevi nui ná-botii loozeini.

¹¹ E vaani bu ɔana, é ye zunui naa vo be, naa balaa yeezeini bu, é deve ga ná-doun zunui ta.

¹² Mika Leevi nui zeini zalaɔa ɔula wotii unda, zunu loungoi naa ɔeni ga ná-zalaɔa ɔula nui. E naa laazuveeni ná-pelei wu.

¹³ Mika ɔeni ma: «Niizu, gè kweega ga Gooɔɔ GALAGI ɔa faane ɔe bè, toozei Leevi nui nii ɔa bà ga zalaɔa ɔula nui.»

18

Zou ɔaizie vai Dan mavofodaiti be

¹ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Dan mavofodaiti ti ɔeni zou ɔaiziezu, ve ta zeɔi ná. Mazoloo eyesu naama ziegi zu zeeli, ti la ɔeni de zou zolooni Izelayele velayeeɔi zoiti saama.

² Dan mavofodaiti ti zunu ɔezeɔeze doolugo ɔulani boɔɔ zaama, ti zeeɔe Soleya ta Esetawole, ti li ti zooi vete, ti ziezie su. Ti ɔeni ti ma: «À li, wo zooi zuvete.»

Ti zeelini Efelayime ɔize yooi zu, eyesu ti li Mika ná-pelei wu, ti ni ná.

³ Ti maabuɔaai ma Mika ná-pelei va, ti Leevi zunu loungoi wooi vaaɔulabai ɔweeni, ti ɔale ma, ti ɔe ma: «Be ɔa paai ga de ve? Leeni ɔa è keezu ve? Leeni vaa zu è yesu ve?»

⁴ Nii kpein Mika keeni be, é naati boni ti ma, é ɔe ti ma: «Toɔa da sàla, gè ɔea ga ná-zalaɔa ɔula nui.»

⁵ Názú ɣa ti ɣeni ma la: «Gá è maanɛɛnɛzu, GALA gaazaɣa dɛɛ, gi kwɛɛ ni siei gi tɔzeida, toɣa zoloo.»

⁶ Zalaɣa ɣula nui ti wooɣaavoteni, é ɣe ti ma: «À li ziileigi zu, Ɔooɣɔ GALAGI ɣa wo va, siei zu wo tɔzeizu.»

⁷ Zunu lɔlugɔi naati ti liini, ti zeeli Layise. Ti nuɓuseiti kaani ti zeini ná, ti laai ɔɔɣɔ la, ga Sidɔn nuiti kevele, ti yiileidai kitogi zu. Nu nɔpe ge la ɣeni ti ɔɔɔzu ti-maɣoolii zu, ɔaa é va ze ti unda. Ti maagfoozani Sidɔn nuiti ba, kpɔfaama la ɣeni ti yɔɣɔzu ta nu nɔpe.

⁸ Zunu lɔlugɔi naati ti ɣaleni ma, ti li ti-ɣeleaiti pɔ be Sɔleya ta Esetawɔle, naati ti ɣeni ti ma: «Lee vaa ɣa siei ma?»

⁹ Ti ɣeni ti ma: «À wuzeɣe! Ade le ti laalɔɣɔma, mazɔɔ gi zooi ɣaave, gola vage. Toɣa ɣale! Wa zeini nɔ, wo la faa wosu! A mina ɣe ga dɔɔve nui. A pele zo, wo li wo zooi naa zo!

¹⁰ Wa zeelina náve, wa nuɓuseiti ka ná, ti laai ɔɔɣɔ la. Zou ve gola wɔɔɔbai, GALA ge fea wo ya, ada ve nu la valaga ani nɔpe ma ná, anii nii kpein nɔ é eteai zu.»

¹¹ Zunu undɔzita (600), Dan mavofodaiti su, naati ka ti ta-ɣɔɔɣɔ zɔɔlaiti seɣeni, ti zeɣe Sɔleya ta Esetawɔle.

¹² Ti leeni, ti kɔɔlaɣai vu Kiliyate-Yeyalime voluɔe, Zuda yooi zu. Naa ɣa é ba, naama adave laasei peai ga Maɣanee-Dan, zaagaza (nii poluɔe ga «Dan ná-kɔɔlaɣai»).

¹³ Ti zeɣeni miná, ti li Efelayime ɣize yooi zu, eyesu ti zeeli Mika ná-pelei wu.

¹⁴ Zunu lɔlugɔi niiti ti liini Layise yooi zuɔetesu, naati ti ɣeni ti-wɔɔlaiti ma: «Wo suɣwɛɛ nei ɔaa, ga zalaɣa ɣula zeɣei ɣa pelei nii ta wu, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, ta kɔɔɣɔ ganigi taɣili, nii é ga kɔlu ɣaawuungai? A naa leve, nii wa ke.»

¹⁵ Ti ɣaleni ma miná, ti le Leevi zunu lɔlugɔi ná-pelei wu, Mika ná-pelei wu, ti tuɔɔgi wo.

¹⁶ Názú niina, Dan mavofodaiti, nu undɔzitai (600) niiti kɔɔɣɔ zɔɔlai ɣeni ti ya, ti ɣevele ɔetɛai kɔɔɣɔ vai ma, naati ti ɣeni loni peɔleɔve.

¹⁷ Zunu lɔlugɔi niiti ti liini zooi zuɔetesu, naati ti leeni, ti vololibai zeɣe, ta zalaɣa ɣula zeɣei, ta pele wu zaleiti, ta kɔɔɣɔ ganigi, nii é ɣeni ga kɔlu ɣaawuungai. Zalaɣa ɣula nui ɣeni loni peɔleɔve ta nu undɔzitaiti (600) niiti kɔɔɣɔ zɔɔlai ɣeni ti ya.

¹⁸ Zalaɣa ɣula nui zɔiti kaai ma, ti le Mika ná-pelei wu, ti vololibai zeɣe, ta zalaɣa ɣula zeɣei, ta pele wu zaleiti, ta kɔɔɣɔ ganigi é ga kɔlu ɣaawuungai, é ɣeni ti ma: «Leeni ɣa wo keɛzu miná?»

¹⁹ Ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Maagɛ kpɔ! Yeevɛɛ la, è vile gi volu, ɣe ga ɣeɣɣei gi ve, ta zalaɣa ɣula nui. Fizɔge è ma nei ɔaa, è ɣe ga zalaɣa ɣula nui zunu ɣilagi nɔ ve, ɔaa è ɣe ga zalaɣa ɣula nui bolodai ve, ta peɔeyɛɣei ve, Izelayɛle yooi zu?»

²⁰ Zalaɣa ɣula nui wola ɣoozunɛ naama vai zu. E zalaɣa ɣula zeɣei zeɣeni, ta pele wu zaleiti, ta vololibai, é vile nuɓuseiti saama.

²¹ Ti pele zoni, ti da li, ti doungoiti toni luɣɔ, ta toganiiti, ta kasɔiti.

²² Ti maagfoozai ma Mika ná-pelei va, Mika zeijɔɣɔiti ti ɔɔɣɔ lolini, ti vile Dan ná-nuiti polu.

²³ Ti ɣeni kpeei loozu Dan ná-nuiti polu, naati ti ɣaleni ma, ti ɣe Mika ma: «Leeni ɣa keai, è toligi wosu ɣana?»

²⁴ E ti wooɣaavoteni, é ɣe ti ma: «Nà-galagiti gè ti ɔeteni, wo ti zeɣea, é vɛɛ zalaɣa ɣula nui va, wo lia ga tiye, lee ɣili ka niina zeɣai zèa, wa gaazaɣa mà vaa zu?»

²⁵ Dan ná-nuiti ti gooɔfaavoteni, ti ɔɛ ma: «Mina gi woizuɔɔlo! Tanisu gi zaama, nui tanigaa yiiɔaawana, ti loo è ma. Toɔɔa ɔɛ ga è undaavili faa, wa da-veleyeɔɛi.»

²⁶ Dan ná-nuiti ti pele zoni, ti ɔa li. Mika kaai ma ga ta-zobogi wɔɔloɔve nɔnɔi va, é ɔaleni ma, é li ná-pelei wu.

Dan mavofodaiti ti zeɪ vai Layise

²⁷ Nii kpein Mika kɔɛteni, zekana Dan ná-nuiti ti naati seɔeni la, ti li ga tiye, é veɛ zalaɔa ɔɔla nui va, é ɔeni zea. Naa voluma, ti laaleɛni Layise wu, ti nuɔuseiti paa, niiti ti ɔaaleini, ti laai ɔɔɔ la, ti zeini ziileigi zu, naa volu ti abui loni taai va.

²⁸ Nu nɔɔe ge la ɔeni vaani, é va ɔɔ ti va, mazɔloɔ ti maagoozani Sidon yooi va, kpɔfaama la ɔeni ti yɔɔɔzu ta nu nɔɔe, ná ɔeni nemei zu, nii é Bete-Leɔɔɔe.

Dan ná-nuiti ti taai loni volu, ti zeɪ ná.

²⁹ Ti taai laasei pɛeni ga Dan, ti-memewola Dan laaseigi, Izelaye ná-doun zunui, keɛ mɔungi daaseigi ɔeni ga Layise.

³⁰ Dan ná-nuiti ti vololibai naa ɔaaloni ná, ti Zonatan zeɪ ga zalaɔa ɔɔla nui, Dan mavofodaiti be, nii é ɔeni ga Gelesome ná-doun zunui, Moize ná-dounloin. Naa mavofodaiti ka ti ɔeni naama wotii ma, eyesu ti li ga tiye duɔlai zu.

³¹ Vololibai nii Mika kɔɛteni, ti naa makeni, GALA pelei nii é ɔeni Silo, naa ná-yeeɔɔɔalalal kpein daawu.

19

Gibeɪ laaveaiti ta-vaa ɔɔi

¹ Naama ziegi zu, masa ge la ɔeni Izelaye unda. Leevi nui ta ɔeni ná, é ɔeni zeini Efelayime ɔize yooi ɔaabelazuve, é anza ta zegeni Beteleyeme Zuda yooi zu, nii é la vuluni ga zɔiti kevele.

² Keɛ anzanui naa ɔɔɔ loɔni kologologi zu, é zegeni pɔ be, é ɔale ma keeɔe vɔ be Beteleyeme, é keeni ná ga alu naanigo.

³ Sinigi wuzegeni, é li pɔ be, é va ɔɔe pɔ, é ziila, é lii la. Ná-botigɛ zunu loungoi ɔeni ba, ta soovale felegɔ. Anzanu loungoi naa leeni keeɔe ná-pelei wu, siegi zu keeɔe zunui ɔaani la, é yeezeini bu ga koozunɛ.

⁴ Nekoi, anzanu loungoi keeɔe, naa yeevilini su, é ye naa vɔ be, é ke ná ga folo savagɔ. Ti ɔa daamii wo, ti ɔa ɔɔle, ti ɔa ɔi ná.

⁵ Foloji naanisiei, ti wuzegeni ga sobuzobui, Leevi nui ɔevele ɔɛteni ga é li. Keɛ anzanu loungoi keeɔe ɔeni nekoi ma: «Ani go mi, è zebe zɔloɔ, wa li niina.»

⁶ Ti zeini, ti daamii wo, ti ɔɔle vɔɔma ti felegɔ. Naa volu anzanu loungoi keeɔe ɔeni anza zinigi ma: «Deve, è ɔi ve, è yiilei.»

⁷ Anza zinigi wuzegeni ga é li, keɛ nekoi ɔilini ma, é kpidi ɔila keeni ná mɔnɔ.

⁸ Foloji loɔlusiei, é wuzegeni ga sobuzobui ga é li. Anzanui keeɔe ɔeni ma: «Nà è maanɛnɛzu, ani go mi, wo naa maabɔun, foloi gaayei.» Ti felegɔ pɛ ti daamii woni.

⁹ Anza zinigi wuzegeni, ga ti li ta anza nii é la ɔeni fuluni ga zɔiti kevele, ta ná-botigɛ zunu loungoi, keɛ anza keeɔe ɔeni ma: «Weɛ foloi gaayeiɔa, woza lia, à ɔi ve, foloi lia. A ɔi ve, è yiiɔaalei, lina wa wuzegɛ ga sobuzobui, wo vile pelei zu, è li ɔa-laazu.»

¹⁰ Anza zinigi la ɔeni pɔ ga é va ɔi ná, é wuzegeni, é li. E zeelini Yeebuse ɔakalave, nii é ga Zeeluzalame, ta soovale felegɔiti ti maagilii, ta anza nii é la ɔeni vuluni ga zɔiti kevele.

¹¹ Siegi zu ti zeelini la Yeebuse, foloi wola liini niina. Botigɛ zunu loungoi ɔeni maligii ma: «Ade li, de lati Yeebuse nuiti ta-laai tei ma, ade ɔi ná.»

¹² Maligii gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Ba-o, ade la laazu zii ɔɔiligiti ta-laazu, ve Izelayele nu la ná, ada niizu Gíbea.»

¹³ E ɔɛni mɔnɔ ná-botigɛ zunu loungoi ma: «Ade li, de maabuɔa nuuma adaveti ta va, Gíbea baá Lama, de ni ná.»

¹⁴ Ti yɛni ziezú eyɛsu foloi da, siegi zu ti maabuɔani la Gíbea va, nii é Benzamen yooi zu.

¹⁵ Ti latini eyɛsu ti zeeli miná, ti ni Gíbea. Leevi nui læeni, é lo taa zaamaue. Nu nɔpe ge la ɔɛni suzoni, é va daazuvɛɛ ná-pelei wu, ga é ni ná.

¹⁶ Gaabelasu, kɛwola vɔlɔi ta vaani kpɔkɔi, é zɛɛge boti ɔɛɛzuvɛ kpalagave, zunui naa ɔɛni ga Efelayime ɔɔize yooi zu nui ta, é ɔɛni zeini Gíbea, kɛɛ náve nuiti ti ɔɛni ga Benzamen nuiti.

¹⁷ E ɔɛazuwuzegeni, é wɛɛin ɔa taa zaamaue. Kɛwolai ɔɛni ma: «Da liizu mini? Da zɛɛgezu mini?»

¹⁸ E gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Gá zɛɛgezu Beteleyeme Zuda yooi zu, gá liizu Efelayime ɔɔize yooi ɔaabelazuvɛ, miná ɔa gè zɔlɔni ná. Pàave, gè zɛɛge Beteleyeme Zuda yooi zu, ná liizu ɔɔoɔɔ GALAGI ná-pelei wu, kɛɛ nu nɔpe ge la ná, nii é yeezeizu bù.

¹⁹ Tama, tufai ɔa gi ya soovalegiti kɔnɔ fai zu, ta bului balaa, ta dɔɔi, gi ve ga ànzai ta ná-botigɛ nui, gi bɛdɛ la ani nɔpe ba.»

²⁰ Kɛwolai ɔɛni ma naazu: «Ziileigi ɔɛ è ve! Gè minazɛɛgea ga è-maavai pe, è la nia taa zaamaue.»

²¹ E ti læeni ná-pelei wu, é tufai ve soovalegiti zea. Sieveaiti ti ɔɔɔɔiti maagbani, naa volu ti daamii wo, ti bɔɔle.

²² Siegi zu ti ɔɛni ɔɔozunɛɛzu la, taazuvɛ zunuiti, nu jakaiti, ti vaani ti ɔaku pelei ma, ti da daa zifa, ti da ɔɛ kɛwola vɔlɔi ma, pelei kɛɛ nui: «Zunui ɔula, nii teai è vɔ bɛ, gi bɛdɛ ɔula la!»

²³ Pelei kɛɛ nui ɔulani, é li ti vɔ bɛ, é ɔɛ ti ma: «Ba-o, kɛɛleaiti, à mina faa ɔu ɔɛ, ná wo maanɛɛɛzu, tɔɔzei zunui nii ɔa ga mà wɛɛn, à mina tɔɔɔ ɔɔoɔɔolo faa ɔɛ.

²⁴ Wɛɛ dɔun anzanui va, kpeaai, ta zunui anzai, ná ɔulazu ga naati. A loo naati ma, wo naa ɔɛ nii wo wɔinni wo kɛ. Kɛɛ à mina tɔɔɔ ɔɔoɔɔolo faa wolai naa ɔɛ ga zunui nii.»

²⁵ Zunui naati ti la ɔɛni woiloni goo ma. Názu ɔa Leevi nui anzai zoni la, é kula eteave. Ti vuuni ma, ti vuuva ma, é zo kpidii ma eyɛsu sobui, naa volu sobuzobui ti yeebe ba.

²⁶ Sobui, anzanui naa vaani, é loo zunui naa ná-pelelave, ve sinigi ɔɛni ná, eyɛsu woza ɔala.

²⁷ Sobui sinigi wuzegeni, é pelei laalao, é ɔula, é va li ná-siei ma. Kɛɛ anzanui naa, é ga anzai nii é la ɔɛni fuluni ga zɔiti kɛvele, é naa ɔaani laani nu læzuvɛ pelei wu, zeeiti peai kpofalagi ma.

²⁸ E ɔɛni ma: «Wuzɛge, de li!» Kɛɛ gooɔaavote ge la ɔɛni veeni. Sinigi segeni, é peɛ soovalegi gila kɔma, é vilɛ pelei zu, é da li ná-taazu.

²⁹ Seeliai ma ná-pelei wu, é boɔai zegeni, é anzai leveleve, é kɛ ga ma bulukpulu puugo maazu felegɔ (12), é teveni Izelayele yooi zu ná pe.

³⁰ Niiti kpein ti naa ɔaani, ti ɔɛni ma: «Nii ɔɛɔala vaa nɔpe ge la de ɔɛɛni, nu la de ta ɔaani, kaipa Izelayele nuiti ti læeni, ti ɔula Ezipete yooi va, eyɛsu zaagaza. A ɔɔisɛ su, wo bɔɔɔ ɔa, wo deve wo!»

20

*Izelayele nuiti ti devei wo fai
Benzamen nuiti daalɔɔma*

¹ Izelayele nuiti kpein ti vaani, é zo Dan é li Beel-Seeba, eyesu Galaade yooi zu, bebei gaaleeni ba Gɔɔɔɔ GALAGI ɔakala ege nu gila nɔ Misepa.

² Nuɔuseiti ta-gundiɔiti kpein, ti ga Izelayele wolodamaiti, ti gɛni GALA ná-nuɔuseiti ta-maaɔɔgi zu, zunu waaunnaanigo (400 000) gɛni ná, niiti ti gɛni ziezɔ gɔɔɔa, boɔa zɔkpɔi gɛni ti ya.

³ Benzamen nuiti ti menini ga Izelayele nuiti ti leeni Misepa. Izelayele nuiti ti gɛni ma: «Delei faa ɔi nii vaai la, à naa wo leɛ gi ma.»

⁴ Leevi nui nii ti anzai vaani, naa gɛni ti ma: «Ànzai nii é la gɛni vuluni ga zɔiti kevele, gá naa ɔa gi vaani Gibeá Benzamen yooi zu, ga gi ɔi ná.

⁵ Taaveaiti ti laaleeni nɔn bu. Kpidii, ti pelei maalatini, ve gè gɛni ná, ti gɛ ti paa. Ti vileni ànzai volu, ti ye laazu la eyesu ti paa.

⁶ Gè ma voomai zegeni, gè teveleve, gè sei su puu maazu fele (12), gè teve Izelayele yooi zu ná pe. Tɔzei ɔamaba vai é ga tɔɔɔ ɔologɔlogi niima zii gɛa Izelayele yooi zu.

⁷ Wele, Izelayele nuiti wo kpein ka, wo gaaleai ba, à unpilena, wo faa gila deve!»

⁸ Nuɔusei kpein ge wuzegeni sɔ gilagi zu, ti gɛ ma: «Nu gila kpalaa ge la galesu ma ná-sege ɔotai wu, nu gila kpalaa ge la liizu ná-pelei wu.

⁹ Wele nii ade keezu niina ga Gibeá nuiti, ada kpakutoomai gɛezu, ade kwɛe nii da ke ga tiye.

¹⁰ Izelayele wolodai kpein su, ada nu puugo zegezu nu ungilagi (100) zu, ta nu ungila (100) nu waagilagi (1 000) zu, ta nu waagila (1 000) nu waapuugɔi (10 000) zu, ta liizu ti daamiani gaizie nuɔuseiti be, naa ɔa a ke ta galena ma, ade Gibeá zo, nii é Benzamen yooi zu, egevelei ta-ɔamaba vaa ɔi la, ti keai Izelayele yooi zu.»

¹¹ Zekana Izelayele zunuiti kpein ti gaaleeni ba la taai laalɔɔma, ege zunu gila kpe nɔ.

¹² Izelayele wolodaiti ti zunuiti teveni Benzamen ná-peleyegei ma, ti gɛ ma: «Namaba vai, nii ɔɔudai, naa gɛeve gale wo zaama?

¹³ Gaamago nɔ, su mina ɔooza, à nu ɔakaiti fe gi ya, niiti ti Gibeá, gi ti undaavili, gi faa ɔi gila Izelayele zaama gana!»

Benzamen nuiti ti la gɛni keeni, ti va woilo ti-gɛeleaiti goo ma, Izelayele nuiti.

¹⁴ Benzamen nuiti ti zegeni ta-laa wolaiti su, ti gaale ba Gibeá, ti va li ga kɔɔi Izelayele laalɔɔma.

¹⁵ Benzamen nuiti gaaluni ma volo ná, ti gɛni ga, zunu waauufole maazu lɔzita (26 000), niiti boɔa zɔkpɔi gɛni ti ya, Gibeá taaveaiti ti la naama gaalugi zu, tɔzei naati tiegi gɛni ga nu undɔfela (700), ti ga kɔɔɔ nu gɛzegezegegi.

¹⁶ Naama ɔɔɔɔ nuiti saama, kɔve nui gɛni ti zaama ga nu undɔfela (700), naati kpein ti gɛni zoosu ti kɔtui vili ga felevelegi, ti la voola nu undeɔa gila kpegi va.

¹⁷ Ti Izelayele nuiti gaaluni balaa, ti gɛni ga nu waaunnaanigo (400 000), niiti boɔa zɔkpɔi ti ya, ti ga kɔɔɔ nuiti, Benzamen nuiti ti la naama gaalugi zu.

Kɔɔi ɔɔ vai

Benzamen nuiti daalɔɔma

¹⁸ Izelayele nuiti ti wuzegeni, ti le Beetele, ti GALA gaazaɔa, ti gɛ ma: «Gi zaama be ɔa a le de mounpa, é Benzamen nuiti sakpe?»

Gɔɔɔɔ GALAGI gɛni ma: «Zuda nuiti ka ta le ti tɔzei.»

¹⁹ Geelaalaoni nɔ feya, Izelayele nuiti ti wuzege ti ta-ɔɔlaɔai vu Gibeá ɔobave.

²⁰ Ti ɔulani, ti li ga ti kɔɔi ve Benzamen nuiti ba, ti ɔɔɔ zeini su, ti lo Gibeá laawu.

21 Benzamen nuiti ti ɔulani Giɓea, ti Izelayele nui vaani kooɔɔzuve naama volo ná ga nu waavuufefe maazu fele (22 000).

22 Nubuseiti, Izelayele nuiti, ti ɓoɔɔ ipɔɔɔni, ti ɔevele ɓeteni kooɔɔ vai ma mɔnɔ ga niine naama adave nɔ, ve ti ɔeni vuuni ná folo mɔungi.

23 Izelayele nuiti ti leeni, ti wɔɓ Gooɔɔ GALAGI ɔaazu, eyesu kpɔkɔi zeeli. Ti Gooɔɔ GALAGI ɔaazaɔani, ti ɔe ma: «Gi maanɛɛve nei gi koo laale Benzamen nuiti bu, gi-ɔeleaiti?»

Gooɔɔ GALAGI ɔeni ti ma: «À li ti laalɔɔma.»

24 Poluma zobui, Izelayele nuiti ti laaleeni Benzamen nuiti bu volu, ná zeizu velesiei.

25 Ná zeizu velesiei naa, Benzamen nuiti ti ɔulani Giɓea, ti ti laaɔomi, ti nu waapuugo maazu losava (18 000) vaani Izelayele ɔooɔɔ nuiti ba, kooɔɔzuve, ti zoogai boɔa zɔkpɔi vilisu.

26 Izelayele nuiti kpein, ti ma vɛɓeti ti leeni Beetele. Ti yeni zeini ná, Gooɔɔ GALAGI ɔakala, ti da wɔɓ, ti zugi zo eyesu kpɔkɔi, ti gala zalaɔaiti kula, ta ziilei zalaɔaiti Gooɔɔ GALAGI ɔakala.

27 Ti Gooɔɔ GALAGI ɔaazaɔani mɔnɔ. Naama ziegi zu, miná ɔa Gooɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui ɔeni ná.

28 Elezaal ná-doun zunui, Finease, nii é ga Aalɔn ná-dounloin, naa ɔa é ɔeni botii zu naama ɔonagi. Ti ɔe ma: «Gi maanɛɛve gi li mɔnɔ, gi gi-ɔeleaiti sakpe, Benzamen mavofodaiti, ɓaa gi looɔɔ?»

Gooɔɔ GALAGI ɔeni ti ma: «À li, mazɔɔ lina, nà zobo feezu wo ve, wo pile sɔɔɔ ti ma.»

29 Izelayele nuiti, ti zunuiti seini dooɔɔzu Giɓea maaɔoolii zu.

30 Naa volu, ti liini, ti laale Benzamen nuiti bu ná foloi zavasiei. Ti ɓoɔɔ zeini su kooɔɔ vai ma Giɓea luɔɔ, eɔevelei ma moun felegɔi ɔeni la.

31 Benzamen nuiti ti ɔulani kooɔɔ vai ma, ti ɓeni ɓoɔɔ va, ti yeeɓeteve taai va. Ti taa zeini ga nuiti paa nubuseiti saama, eɔevelei nɔ ti keeni la mɔungiti su, pelei naati su, nii gilagi leezu ga Beetele vele, gilagi da li ga Giɓea vele ɓalaɔai zu. Izelayele zunui ti paani, é ɔeni ga nu vuusavago (30).

32 Benzamen nuiti ti ɔeni ɔeezu ma: «Ade voniga ti ma ga mɔungi nɔ ɔevelei.»

Kele Izelayele nuiti ti ɔeni ɔeezu: «Ade vela ti va, de ti ɓeteve taai va, de li ga tiye pelei zu.»

33 Izelayele zunui kpein ge zɔɔeni losuɔeti, ti ɓoɔɔ ɔevele ɓete Baale-Tamaal. Izelayele ná-nuiti ti looɔɔni, naati ti zɔɔeni Maalee-Geeɓa, ve ti ɔeni ná.

34 Kooɔɔ nu ɔezɔɔze waapuugo (10 000), niiti zeelobai woni ga tiye Izelayele zaama, naati ti zeelini Giɓea ɔakalave. Kooi wola ɓoini, kele Benzamen nuiti ti la ɔeni kwee ga maanɔɔi ɔa vaazu ti vɔ.

35 Gooɔɔ GALAGI Benzamen nuiti sakpeni Izelayele ve, naama voloi, Izelayele zunu waavuufelegɔ maazu looɔɔ ungiila (25 100) paani, ti pe ti zoogai kooi ɔoozu ga boɔa zɔkpɔi.

36 Benzamen nuiti ti kweeni ga Izelayele nuiti ti pile sɔɔɔga ti ma. Izelayele zunuiti ti keeni, eɔe ta ɔe velazu Benzamen nuiti ba, kele ti-ɔigi ɔeni ta-ɔooɔɔ nuiti ba, niiti ti looɔɔni Giɓea ɔobave.

37 Názu ɔa nui naati ti looɔɔni, ti ɔulani la, ti loo Giɓea zu, ti vaza taazuve, ti nuiti undaavili.

38 Ti zolooni ma ta Izelayele ɔooɔɔ nui zɔiti, ga ti abui lo, ma luului wuzeɔe taazuve, é da le geezuve.

39 Izelayele zunuiti ti ɔaavoteni volu ti ma, ga kooɔɔi. Benzamen nuiti ti nu vuusavago (30) ɔeɔala vaani niina ti va, naa maavele ma, ti ɔeni ɔeezu ma: «Ti voluazoga, ti da vela ade va, eɔevelei é ɔeni la kooɔɔ volo mɔungi zu.»

⁴⁰ Gaamanɔ, duulu wolai tɔɔzeini ga wuzegɛa taazuve. Benzamen nuiti ti latini, ti ka ga abuzogi ɔa ta-laai va, ma abuzogi da le geezuve.

⁴¹ Nɔzu ɔa Izelayele zunuiti ti ɔaleni ma la Benzamen nuiti daalɔɔma, naati ti wola zuluani. Mazɔɔɔ ti undaaviligi ɔaani, nii ɛ ɔeni ti luɔɔ.

⁴² Ti voluaveni Izelayele zunuiti ba, ti da li ga tevebai zu vele. Kele kɔɔi la ɔeni buɔeni ti maazu, niiti ti zegeni taazu velei, naati ti ɔeni ti vaazu, tɔɔzei ti ɔeni ti yɔɔzu.

⁴³ Izelayele nuiti ti Benzamen nuiti maalatini, ti vileni ti volu, ti da ti vaa, ve kpein ti ɔeni ɔeezu ti looɔo na, eyesu Gibealetemave, folo ɔulazu velei.

⁴⁴ Ti Benzamen zunu waapuugɔ maazu lɔsava (18 000) vaani, ti pe ti ga kɔɔɔ nu ɔeeɔeeɔegiti.

⁴⁵ Niiti ti yeni vulua, naati ti biɔeni, ti li tevebai zu, Limon fasai vɔ pelei, ti nu waadɔɔlugɔ (5 000) vaani naati saama pelei zu, ti vile ti volu, eyesu ti zeeli Gidome, ti nu waafelegɔ (2 000) vaa ti va miná.

⁴⁶ Benzamen nui lieɔi ɛ zaani, ɛ ɔeni ga zunu waavuufele maazu lɔlu (25 000), ti pe ti ga kɔɔɔ nu ɔeeɔeeɔegiti.

⁴⁷ Zunu undɔzita (600), niiti ti voluaveni, ti vela ti li tevebai zu, Limon fasai vɔ pelei, naati ti yeni miná eyesu alu naanigɔ.

⁴⁸ Naa voluma, Izelayele nuiti ti ɔaavoteni Benzamen nuiti daalɔɔma, ti da zunuiti paa ga boɔa zɔkpɔi taaiti su, ta toganiiti, ta niiti kpein nɔ ti ɔeni ti ɔaazu luɔɔ. Ti abui loni taaiti kpein ba, ma yooi zu, niiti ti ti ɔaani.

21

Benzamen mavofodai vuu vai su volu

¹ Zunuiti ti ɔonani Misepa ga ti la mɔ ti-loun anzanu vea Benzamen nu ve ga vulu.

² Nuɔuseiti ti vaani Beetele, ti yeni zeini ná GALA kakala eyesu kpɔkɔi. Ti yeni zɔngɔzu, ti da wɔlɔ gola,

³ ti da ɔe ma: «Leeni vaa zu, ɔooɔo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, niima vaa nɔu zii ɔeai Izelayele? Leeni vaa zu Izelayele valagai za ná-bolodai gila ma?»

⁴ Poluma zobui, nuɔuseiti kpein ti wuzegeni ga sobuzobui, ti zalaɔa ɔulazuve loni náve. Ti gala zalaɔaiti kulani ta ziilei zalaɔaiti.

⁵ Naa volu, Izelayele nuiti ti ɔeni bɔɔo ma: «Izelayele wolodai kpein su, ma begele ɔa ɛ laade zaama, gaalebai zu, ɔooɔo GALAGI ɔaazu?» Mazɔɔɔ ti konai woni naama nui laalɔɔma, nii ɛ la vaani ɔooɔo GALAGI ɔakala Misepa, ɛ woni ga ta naama nui vaa.

⁶ Izelayele nuiti ti-ɔeeloin Benzamen ná-fai ma maawɔin ti zoni, ti da ɔe ma: «Za, bolodai gila kpetevea Izelayele va.

⁷ Leeni ɔa ada ke ti ve, nii a ke niiti ti yegai vulua, naati ti anza zɔɔɔ? Tɔɔzei de ɔonani ɔooɔo GALAGI ve, ga de la de-loun anzanuiti ta vea ti ya ga anza.»

⁸ Ti ɔeni ma: «Nui ta ɔa ná nei baa, Izelayele ná-bolodaiti saama, nii ɛ la leeni Misepa, ɔooɔo GALAGI ɔakala?» Ti kaani ga Yabeese nii ɛ Galaade, naa ná-nu gila kpalaa ge la ɔeni vaani kɔɔlaɔai zu, ta maaɔoɔi zu.

⁹ Ti nuɔuseiti gaalugai ma, Yabeese nii ɛ Galaade, ti la ɔeni naa ná-nu gila kpalaa kaani.

¹⁰ Nuɔuseiti ti kɔɔɔ nu waapuugɔ maazu felegɔ (12 000) leveni, ti devei ve ti ya, ti ɔe ti ma: «À li Galaade yooi zu, wo Yabeese laaveaiti pe paa, anzanuiti pe ta doungoiti.

¹¹ Wele velei wa ke la, à zunuiti kpein suwuɔaaleve, ta anzanui kpein niiti ti zunu vaa ɔwee.»

¹² Kooɔɔɔ nui naati ti anzalopo bea unnaanigɔ (400) ɔaani Yaɔeese taaveaiti saama, Galaade yooi zu, niiti zunu la ɔeni de vooɔɔni ti va. Ti liini ga tiye, Silo kooɔɔɔ zu, Kanaan yooi zu.

¹³ Nuɔuseiti kpein ti keelaiti teveni Benzamen nuiti ma, niiti ti looɔɔni Limon fasai ma, nii a ke ti yooɔɔzuɔete, ziileigi ɔe ti zaama.

¹⁴ Benzamen nuiti ti ɔaleni ma. Ti anzanuiti feeni ti ya, niiti ti la ɔeni ti vaani Yaɔeese, Galaade yooi zu, keɔe e la ɔeni kula ɔeeni ti va.

¹⁵ Benzamen nuiti maawoin nuɔuseiti soni, toozei ɔooɔɔ GALAGI zeɔe naka wooni Izelayele wolodamaiti saama.

¹⁶ Bebei ma ɔundiɔiiti ti ɔeni ma: «Ada ke ɔale, de va anzanu zoloo zɔiti be, ti yegai vulua, toozei Benzamen anzanuiti kpein undaaviligɔ?»

¹⁷ Ti ɔeni ma mɔno: «Niiti ti yegai vulua Benzamen nuiti saama, naati ti ta-voganiiti make, naa ɔa a ke bolodai ta ɔaa mina vala ba Izelayele zu.

¹⁸ Keɔe ade la zooga de va de-loun anzanui ta ve ti ve ga anza.» Mazoloo Izelayele nuiti ti konai woni, ti ɔe ma: «Naama nui ɔotove, nii a anza ve Benzamen nui ta ya!»

¹⁹ Ti ɔeni ma: «Weɔe kona-o-kona ɔooɔɔ GALAGI na-fetii ɔa da ɔula Silo, nii e Beetele lekpeɔave nu ɔovezuve, e lo pelei naa va folo ɔulazu velei, nii e zeɔezu Beetele e da li Sikeme, ta Leɔona lekpeɔave nu yeezazuve.»

²⁰ Naa volu, ti niima levei veeni Benzamen nuiti zea, ti ɔe ti ma: «A li wo looɔɔ na, leezen beleiti su.

²¹ Siɔgi zu wo Silo anzalopoiti kaazu la, ti da kuai wo, ti da lati, wa ɔula leezen belei zu, wo ɔilagilagi ɔa anzalopo ɔila so boɔɔ ve ga anza, wo li ga tiye Benzamen yooi zu.

²² Ni ti-ɔeeni, ɔaa ti-ɔeeleaiti, ta vaana ti ɔaazaɔa gi vo be, ga ɔe ti ma: «A gi maawoinɔa, mazoloo gi la anzanu zolooni ti ve kooi zu. Wa laade wo va fe ti ya, ni wa ɔeni de, wa la ɔe ga sɔba nu.» »

²³ Zekana Benzamen zunuiti ti keeni la, ti anzanuiti seɔeni ga ti-lieɔi, e ɔula anzalopoiti saama, niiti ti ɔeni kuai wosu Silo, naa volu ti li ga tiye. Ti ta-laaiti to volu, ti ze na, ta-voganiiti saama ti ɔilagilagi pe.

²⁴ Naama ziɔgi no zu, Izelayele nui zɔiti ti liini ta-wolodaiti su, ta-veɔeyegaiti bu, ti ɔilagilagi ti ze ta-voganii unda.

²⁵ Naama ziɔgi zu, masa ge la ɔeni Izelayele unda. Eɔe ge ɔeni naa no ɔeezu, nii pagai gaazu.

Lute Ná-Sευει Lute ná-sευει Iózei velei

Be ga é ga σευει nii gε nui: Nu la kwεε.

Seυει nii zu óε ma ungi: GALA ná-zaalai ta ná-gaazumaawóingai ga naati kónó fe, niiti ti gίgi losu ba.

Seυει nii gε ziεgi: Kona waagila kona ungila (1 100) siεgi zu, Yesu Kilista zóóó siεgi yeelugó.

Lute ná-fai ziε velei ga de gίgi loozu tukpógaaleve nuiti ta-ziεgi zu, ti gεai ma Izelayεle nubuseiti untugó.

Seυει nii gε ungi ta ga ga, é dεε εgεvelei anzanu gίli ge vaani la, é zeι GALA ná-nubuseiti saama. Naa maavele ma, σευει nii gaa: Lute ná-woogεgίladai maabakpasu, nii nu ga vokóó ma, é lo sinigi ná-pεleyεgei va, é υεε Izelayεle ná-GALAGI va. Tođa naa gεvelei lεεzu, εgεvelei GALA ge Moabe nui Lute móein veeni la, ná-woogεgίladai vaa zu. Lute ta deemóoin Naomi ti maanóóni móungi ti gεni ga maawóin nuiti, keke ti gίlani naa zu, ti gε ziileigi zu ta undaanεεi. Seυει nii zu vai zugula ve ga pagó, tođa lóóó vago wosu, é lo woogεgίladai va ga nubuseiti zóóózu nebeι maavele, ta é vile GALA ná-kitogi va é nui zu.

Boaze gεvele βεtεni ga é Lute unmoó, tóózei ba: Elimeeleke nii é gεni ga ná-nu óóóógi, zobo ge la gεni bε, é va unmoó. Boaze ga ga Kilista ma υoogi, nii paai naa laazeelizu, nii tógi la zooni é va ke: E nuiti unmoóni.

Lute ná-doun zunui zóóó fai ga ga σευει nii zu vai ma biingi: Doin naa ga é gεni ga masagi Davide keεgε wolai, tođa ga keεgε wolaiti ti ta.

Lute Moabe anzanui ga Yesu Kilista óóóoi mavofodai zaama. (Matiyo 1:5)

Elimeeleke ná-pεleyεgei ná-maanóó vai

¹ Tukpógaaleve nuiti ta-ziεgi zu, pului looni Izelayεle nuiti ta-yooi zu. Beteleyεme laai é Zuda yooi zu, naama zunui ta liini ta anzai ta ná-doun zunu felegóiti, ga ti lago zeι Moabe yooi zu.

² Zunui naa laaseigi gεni ga Elimeeleke, anzai laaseigi gεni ga Naomi, ta ná-doun zunu felegóiti daaseigiti ti gεni ga Maalon ta Kiliyon. Ti gεni ga Efelata nuiti, Beteleyεme laai zu Zuda yooi zu. Ti zeeliai ma Moabe yooi zu, ti zeizuve βεtεni ná.

³ Naomi zinigi Elimeeleke zaani, anzanui gίla ko yeni niina ná, ta ná-doun zunu felegóiti.

⁴ Ti Moabe anzanuiti seini. Gilagi laaseigi gεni ga Wóólepa, felesieι laaseigi gε ga Lute. Ti zeini ná kona puugó laawu.

⁵ Maalon ta Kiliyon ti zaani balaa ti felegó pε. Naomi yeni ná, balagai ná-doun felegóiti ma ta sinigi.

Lute ta Naomi ti lii vai Beteleyεme

⁶ E yeni Moabe yooi zu, é meni ga Góóóó GALAGI undaanεε laa ná-nubuseiti bε, é daamianigi vea ti ya. E wuzεgεni, tó-o, ná-doun anzaiti-yo, ga ti zege Moabe yooi zu.

⁷ Ti zεgεni ti-zeizuve, ta ná-doun anza felegóiti, ti vile pelei ma, ga ti gίale ma Zuda yooi zu.

⁸ Naomi ɣɛni naazu ná-doun anza felegɔiti ma: «À ɣale ma, εεε ge li dee ná-pɛlei wu. Ƣooɣɔ GALAGI faabɔɣɔ ɣɛ wo υε, υelei wo kea la wo-zinigiti βε, niiti ti zaai, ta wo kea la ná balaa βε.

⁹ Ƣooɣɔ GALAGI wo ɣilagilagi zeivele βεεε zini pɛlei wu, wa ɣɛ bu!» E ti nεεnɛni. Ti tɔɔzeini ga wɔla.

¹⁰ Ti ɣɛni ma: «Ba-o, ada liizu υɔɔma da-nubuseiti pɔ βε.»

¹¹ Naomi ɣɛni ti ma: «À ɣale ma, dɔun anzanuiti! Lee vaa zu wa υile pɔlu? Doun zunua ta kɔozu mɔnɔ baa, ta ɣɛ ga wo-zinigiti?

¹² A ɣale ma, dɔun anzanuiti. A li! Mazɔlɔɔ ɣɔla υɔlɔυε na, ɣɛ va ze zini βε. Anεε balaa ná ɣεεzu ma: «Kito ka βε, ga za βidii, ɣɛ ve zini βε ga ɣɛ zunu lounɣa zɔlɔɔ.»

¹³ wa naati maaboun ga ti wɔlɔ, wa ɣɛεε wo ze vai va zini βε naazu baa? Ba-o, dɔun anzanuiti! Mazɔlɔɔ ná-kpɔlɔi wɔlɔυε wɔnɔi va, ta mɔnɔ Ƣooɣɔ GALAGI yeewuzeɣευε dɔalɔɣɔma.»

¹⁴ Ti wɔlɔni mɔnɔ. Wɔɔlepa deemɔɔn nεεnɛni, ti bali ma, keεε Lute ɣilini ba.

¹⁵ Naomi ɣɛni Lute ma: «Pεεε, è-zeebɔi ɣalega ma ná-nubuseiti pɔ ta ná-galagiti. Ƣale ma, è υile è-zeebɔi volu.»

¹⁶ Keεε Lute ɣɛni ma: «Mina βɔi dà ga ɣɛ zεɣε è volu, ga ɣɛ ɣɛεε è va! Uε da li ná, ná li miná, υε da ze ná, ná ze miná. Da-nubuseiti ta ɣɛ ga ná-nubuseiti, da-ƢALAGI ɣa ɣɛ ga ná-GALAGI.

¹⁷ Uε da za ná, ná za miná, màaɣulu ná. Ƣooɣɔ GALAGI sɔ ná-ziiɣaawanai pε su, ni ani ɣili ka kpεtevena è va, é ɣula saai volu!»

¹⁸ Naomi kaai ma ga wɔinυε ga ti li υɔɔma, é zeni kana niina.

¹⁹ Ti felegɔ ti zieni υɔɔma, eyεsu ti zeeli Beteleyεme. Siεgi zu ti lεeni la Beteleyεme, taai kpein ge buseni ti maavele ma, anzanuiti ti ɣɛni ɣεεzu ma: «Naomi ɣa nei baa?»

²⁰ E ɣɛni ti ma-o: «À mina mɔ tɔli ga Naomi,* keni Mala.† Mazɔlɔɔ Zεβei-Pε-Maliɣii eteai baa mà.

²¹ Diizuυε, zεei laavega ɣɛni de, Ƣooɣɔ GALAGI vaa ga ze zεanakai. Lee vaa zu wa tɔli ga Naomi? Tɔɔzei Ƣooɣɔ GALAGI voluavega bà, Zεβei-Pε-Maliɣii màanɔɣɔa.»

²² Zekana Naomi ta ná-doun anzai Lute, Moabe nui, ti vaani la, ti zεɣε Moabe yooi zu. Ti zeelini Beteleyεme, moloi nii daa ga wɔɔlezegi, naa leve vai lɔɔzeidai nɔ kpein.

2

Lute molo ɣɔpɔgi yευε vai Boaze ná-kpalagave

¹ Naomi zinigi ná-nui ta ɣɛni ná. E ɣɛni ga zobobε nu kpεteai, Elimeeleke ná-pɛleyeɣei wu, daaseigi ɣɛni ga Boaze.

² Moabe nui Lute ɣɛni Naomi ma: «Nà è maanεεnεzu ga è va bu, ɣɛ li molo ɣɔpɔ gaiziezuυε kpalagave, naama nui wosuυε, nii a màawɔinɣa.» E ɣɛni ma: «Li, dɔun anzanu.»

³ E liini molo ɣɔpɔ gaiziezuυε kpalagi ta zu, molo leve nuiti pogi zu. E zolooni nɔ kpein ga kpalagi naa ɣɛni ga Boaze nɔnɔi, nii é ɣɛni ga Elimeeleke ná-pɛleyeɣei wu nui.

⁴ Ná tago keai ma, Boaze vaani, é zεɣε Beteleyεme, é ɣɛ molo leve nuiti ma: «Ƣooɣɔ GALAGI ɣɛ wo va!» Ti gooɣaavoteni, ti ɣɛ ma: «Ƣooɣɔ GALAGI tuya loo è υε!»

* **1:20 Naomi:** daaseigi nii poluυε ga «koozunεε anzanui.» † **1:20 Mala:** daaseigi nii poluυε ga «ziiβɔlɔ anzanui.»

⁵ Boaze ɣɛni ná-botigɛ zunui ma, nii é ɣɛni wɛɛzu molo leve nuiti ma: «Anzanu loungoi nii ɣa ga be ná-doun?»

⁶ Botigɛ zunui é ɣɛni wɛɛzu molo leve nuiti ma, naa gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Moabe anzanu loungoi ta ve, nii ti vaai ta Naomi, ti zeɣe Moabe yooi zu.

⁷ E boge mà ga gè va bu, é da molo ɣɔpɔgiti gaizie, molo ɣiliiti zɔɣzu, molo leve nuiti polu velei, é da ti ɣaale ba. Paa yee ma za sobui, toɣa loni nɔ eyesu niizu, é lago looɣoge nɔ kotai wu.»

⁸ Boaze ɣɛni Lute ma: «Woilo, doun anzanu, mina li molo ɣɔpɔ gaiziezu kpala kili su, mina maagooza ve va, ye nà-botigɛ anzanuiti ba.

⁹ Wɛɛ ve moloji levezu ná kpalagi zu, è li ti volu. Gè nà-botigɛ zunuiti tenegɛ ga ti mina vɔɣu è va. Siegi zu kpɔle wɔin è zosu da, da li zie liɣiiti pɔ be, è bɔle ga nii botigɛ zunuiti ta saɣa.»

¹⁰ E vileni niibiɣa zooi ma, é nɔkɔ, é ɣɛ ma: «Gè zaalai zɔɔge ɣale è ɣaazu, ga è ɣɛzu mà bebe, nèi gè ga wɛɛn anzanui?»

¹¹ Boaze gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ti naa kpein boge mà, nii è kea è-leemɔn ve, è-zinigi zaa voluma, velei è zeɣeai la è-ɣɛ ta è-leeni ba, ta zooi è zɔɔgai su, ga è va nuɔuseiti pɔ, niiti è la ɣea ti ɣwɛɛ pɔlmazu.

¹² ɔɔɔɔ GALAGI naa ɣɛ è ve, nii è kea. ɔɔɔɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, nii è vaa, è looɣu kovegi wu, naa è ɣɔnɔkula ga gola.»

¹³ Lute ɣɛni ma: «Ee, Màliɣii, gè zaalai zɔɔga è ɣaazu! Mazɔɔ è gàanɛɛɛa, ta è bɔea pɔ, è zila, nèi, gè ga da-wotigɛ anzanui. Anɛɛ naa ve, nɔn, gè la ga da-wotigɛ anzanuiti gila kpala kevele.»

¹⁴ Daamii ziegi zu, Boaze ɣɛni ma: «Maabuɣa, è daamii wo, da-bulu buɣai lo guulu dabai wu.» E zeini molo leve nuiti kobave. Boaze ani ɣae ɣeegai veeni zea. E miini, é yiɣo, é mɔtai make.

¹⁵ Naa volu é wuzɛɣeni posuyɛvei ma. Boaze niima levei veeni ná-botigɛ zunuiti zea, é ɣɛ ti ma: «À yeezei bu ga é posuyɛvei ɣɛ balaa molo ɣiliiti zɔɣzu. A mina kpɔlɔ.

¹⁶ Anɛɛ wa ma ɣɔpɔgi tanigaa ɣula ma ɣiliiti ba, ga wo ze ná, é zeve, wo mina zelilo ma.»

¹⁷ E posuyɛvei ɣɛni kpalagave eyesu kpɔkɔi. E naa loɣani, nii é zeveni. E kilo vuusavagɔ (30) bɔlɔ ɣila daaveni ga molo ɣaamagi nii daa ga wɔlezegi.

¹⁸ Nii é zeveni, é naa zeɣeni, é lii la taa zu, é deeni ga deemɔn. E ná-daamianigi mɔtai balaa ɣulani, é ti ve zea.

¹⁹ Deemɔn ɣɛni ma: «Mini ɣa è posuyɛvei ɣeai ná za? Mini ɣa è botii ɣeai ná za? Tuya ɣa naa ve, zoi é è zesebogai!» E naa kpein sugulani deemɔn ma, nii kpein é zieni su. Naa volu, é ɣɛni ma: «Zunui nii gè botii ɣeai pɔ be, daa ɣa ga Boaze.»

²⁰ Naomi ɣɛni ná-doun anzai ma: «ɔɔɔɔ GALAGI tuya loo naama nui ve, teigi é maawɔingai ɣɛzu naati be, ti vulua, ta naati be, niiti ti zaai!» Naomi ɣɛni ma mɔnɔ: «Zunui naa ɣa ga da-nu ɣiteɣite, toɣa ga naati ti ta, niiti ti-losuve ga ti de unmɔ.»

²¹ Moabe nui Lute ta laani ma, é ɣɛ ma: «Keve mà balaa: «Ye nà-botigɛ nuiti ba, eyesu ti be ga nà-moloji leve.» »

²² Naomi ɣɛni ná-doun anzai Lute ma: «Naa vage, doun anzanu, ga è ɣɛ ná-botigɛ anzanuiti ba, naa ɣa a ke nu mina è bɔlɔ kpalagi taɣili su.»

²³ Naazu, é yeni Boaze ná-botigɛ anzanuiti ba, é da posuyɛvei ɣɛ, eyesu moloji nii daa ga wɔlezegi ta moloji nii daa ga beleegi, naati ti leve vaiti kpein ti be. Naa pe su é ɣɛni deemɔn vɔ be.

3

Lute nd-maanɛɛnɛi

¹ Yeeta Lute deemɔɔn Naomi ɣɛni ma: «Dɔn anzanu, nà pɔ gè è zeivele bɛtɛ, naa ɣa a ke è ɣɛ undaanɛɛi zu.

² E kwɛɛni ga Boaze nii è ɣɛa ná-botigɛ anzanuiti ba, naa ɣa ga da-nui ta. Tama za kpɔkɔi, toɣa liizu moloi ɣaavɛɛzu, ná-molo loɣazuve.

³ Maagba, è gulɔ maku nɛɛnɛgi zie bɔɣɔ ma, è da-zegɛ vagoiti too, è yei molo loɣazuve. Mina bɔɣɔ lɛɛ la, eyɛsu é be ga daamii wo, é bɔɔle.

⁴ Siɛgi zu é liizu la, é la, ná vɛtɛ, vɛ é laazu ná. Naa volu maaɔɔɣa ba, è segei tago wuzegɛ kɔɣɔiti ma, é la. Tɔ bɔɣɔgo, toɣa naa wo è ma, nii maanɛai ga è ke.»

⁵ Lute gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Nà naa kpein ke, nii è boga mà.»

⁶ E yeini molo loɣazuve, é naa kpein kɛɛni, nii deemɔɔn deveni ma.

⁷ Boaze laamiini, é bɔɔle, koozunɛɛni ziimaɔve. E liini, é la molo ɣiliiti poluɔve. Lute vaani naazu vaavaa, è segei zegɛ kɔɣɔiti ma, é la.

⁸ Kua zaamai, zunui naa wuunni kami, é lati, é ka ga anzanui ta ɣa laani kɔɣɔiti bu.

⁹ E ɣɛ ma: «Be ɣa ga de?» Naa gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Nà ve, Lute ve, da-wotigɛ anzanui. Baa màazu, mazɔɔɔ velei è la ga gi bɔɣɔ nu, unɔmɔɔ fai ma losuɔve veeɔve è ya nɔn tetema.»

¹⁰ E ɣɛni ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loo è ve, dɔn anzanu! Faa ɣaabelagi nii ɣa da-woogɛɣiladai lɛɛzu mɔnɔ, é leve ma mɔungi va, mazɔɔɔ è la nu niinɛiti gaizieni, bala nua, baa kpetɛ nua.

¹¹ Niizu, dɔn anzanu, mina lua jɛɣɛlein. Nà naa kpein ke è ve, nii è bosu, mazɔɔɔ nuɔuse pɛ ge suɣwɛɛ ga da ga anzanu zɔbelama.

¹² Gaamai ve ga unɔmɔɔ fai ma losuɔve ɣa zèa, keɛ taɣili ka ná, nii é nɔn tuɣɔ.

¹³ Ni ve. Lina, ni toɣa pɔ é unɔmɔɔ fai ma losuɔve ɣɛ è ve, é ke. Keɛ ni é la nɛɛni be ga é ke è ve, gè ɣona Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, nɔn, nà ke è ve. Ye laani eyɛsu sobu.»

¹⁴ E yeini laani kɔɣɔiti bu eyɛsu sobui. E wuzegɛni ga kpidiɔidigi, nu la de zooga è va nu maaɔɔɣaga ɣa. Mazɔɔɔ Boaze ɣɛni ma: «Maa la nɛɛni ga nu va suɣwɛɛ ga anzanu lɛɛve molo loɣazuve.»

¹⁵ E ɣɛni ma: «Da-zegɛ wolai zuvie, è so.» E soni. Naa su lɔzita ɣɔɣɔni moloi zu, è pu su, é daale bu. Naa volu é lɛɛni taa zu.

¹⁶ Lute vaani deemɔɔn vɔ be. Naomi ɣɛni ma: «Da ve baa, dɔn anzanu?» Lute naa kpein suɣulani, nii zunui naa kɛɛni be.

¹⁷ E ɣɛni ma: «É su lɔzita veeɔve bè moloi zu, é ɣɛ mà: «E la lia ga yeapaka è-leemɔɔn vɔ be.» »

¹⁸ Naomi ɣɛni ma: «Ye ve, è yiilei, dɔn anzanu, eyɛsu è kwɛɛ velei niima vai vaazu besu da, mazɔɔɔ zunui nii la dooɣɔ nɔpɛ boga jɛɣɛlein, kɛni a niima vai ɣaabelana za.»

4

Lute vulu vai Boaze ve

¹ Boaze liini taa ziqɔɔɔɔ, é zeɛ ná. Pɛtɛ, zɔi unɔmɔɔ fai ma losuɔve ɣɛni zeɛ, nii Boaze ná-fai woni, naa vaani, é da leve. Boaze ɣɛni ma: «Uaa lɛɛ ve, zeɛ lɛɛ ve.» Naa vaani, é zeɛ.

² Boaze nu puugɔ zegɛni taa ɣɛwolaiti saama, é ɣɛni ti ma: «À zeɛ lɛɛ ve.» Ti zeini.

³ Naa ʋolu é ɣeni naama nui ma, nii unmmɔɔ fai ma losuʋe ɣeni zea: «È sugfwɛɛni ga Naomi ʋa, é zefɛ Moabe yooi zu. Toɣa pɔ é zou buɣai ʋɔdi, nii é ga ade-ɣɛloin Elimeeleke nɔnɔi.

⁴ Gè ɣisiɛʋe ga gè naa wo è ma, ga è geya taa ʋeaiti gaazu, ta nà-nubuseiti ta-ɣɛwolaiti gaazu. Ni da pɔ è unmmɔɔ, unmmɔɔ. Ni è la unmmɔɔsu, dɛɛ ga ze, gè ɣɛ kwɛɛ, mazɔlɔɔ da ɣa mɔunpa ma losuʋe è ya. Nà ɣa é zèa dɔun è ʋoluma.» E gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Nà pɔ gè zooi unmmɔɔ.»

⁵ Boaze ɣeni ma: «Foloi è zooi ɣeyazu la Naomi ma, da Moabe nui Lute balaagi zei naama ziegɛ zu, nii é ga poanzai, nii a kɛ vofoda ɣɛ sinigi ʋa, nii saai, niiti ta ná-poganii zefɛ.»

⁶ Zoi unmmɔɔ fai ma losuʋe ɣeni zea, naa gooɣaavote, é ɣɛ ma: «Ni naa ʋe, gè ɣɛlea unmmɔɔ tosuʋe ʋa, gè mina ʋa nà-poganii ɣologolosu. Unmmɔɔ fai ma losuʋe zefɛ ga dɔnɔ, mazɔlɔɔ gè la zooga gè ʋa unmmɔɔ.»

⁷ Izelayele nuiti saama mɔungi, faa nɔpɛ a la ɣena ɣilia ba, é lo unmmɔɔ faa ʋa, ɔaa anii maavalibo faa ʋa, gilagi bena ná-savalagi ɣula ɣɔɣɔi ɣa, é fe zoi ya, naa bena ɣɛ ga poogi Izelayele nuiti bɛ ga naama vai ɔɛɛa.

⁸ Zoi unmmɔɔ fai ma losuʋe ɣeni zea, naa ɣeni Boaze ma: «Zooi ɣeya ɔɔɣɔ ʋe,» é ná-savalagi ɣulani ɣɔɣɔa.

⁹ Boaze ɣeni naazu kɛwolaiti ta nubuseiti kpein ma: «Wo ɣɛa ga zeeleiti za, ga nii kpein é ɣɛa ga Elimeeleke nɔnɔ ta Kiliyon, naa ʋɛɛ Maalon ʋa, gè naati pɛ geyaa Naomi ma.

¹⁰ Gè Moabe nui Lute zeidá balaa, é ɣɛ ga ànza, nii é ɣeni ga Maalon anzai, ga nii saai naa laaseigi mina ɣɛɛɛ ná-poganii zaama, naa ɣa a kɛ nii saai naa laaseigi yɛ ɣɔ kɛɛɣɛleaiti saama, sɔlɔɔ taa zigɣidavɛ. Wo ɣɛa ga ma zeeleiti za.»

¹¹ Nubusei niiti kpein ti ɣeni taa zigɣidavɛ ta kɛwolaiti, ti ɣeni ma: «Gá ga naama zeeleiti! Anzanui é lɛɛzu da-ʋɛɛi wu, ɣɔɔɣɔ GALAGI kɛ ga Zakɔbe anzaiti Lasele ta Leani kɛvele, niiti ti felegɔiti ti Izelayele ʋɛɛyɛɣei logai! Da ɔɔɣɔi balaa, tuyai ɣɛ è ma Efelata, ta è lɔɣɔ zɔlɔɔ Beteleyɛme!

¹² Vofodai nii ɣɔɔɣɔ GALAGI feezu è ya ga anzanu loungoi nii maavele, é da-ʋɛɛyɛɣei ɣɛ ga Peelese ná-pɛɛyɛɣei ɣɛvele, nii Tamaal sɔlɔɔni Zuda ʋe!»

¹³ Boaze Lute zefɛni, é kɛ ga anza, é daani ʋolu. ɣɔɔɣɔ GALAGI vaani bu Lute kogi zefɛ, é doun zunu zɔlɔɔ.

¹⁴ Anzanuiti ti ɣeni Naomi ma: «Mamagi ɣa ɣɔɔɣɔ GALAGI ʋe, nii é la vaani bu, è ʋa ʋala za pɛɛyɛɣei make nui ma, GALA ge kɛ daaseigi wɔlɔɔ Izelayele nuiti saama faan!

¹⁵ Doin nii ɣa è-yɛnvui niine, é è make da ʋɔlɔzafana, mazɔlɔɔ è-loun anzai nii è nɛai bɛ, ta fizɔgai è ʋe zunu loun lɔfela ʋa, naa ɣa é sɔlɔɔgai.»

¹⁶ Naomi doin zefɛni, é pɛɛ yii la. Tɔ ɣa é kulani su.

¹⁷ Anzanuiti ti ɣeni ga seijɔɣɔiti, naati ti ɣɛ ma: «Doun zunu zɔlɔɔga Naomi ʋe!» Ti daasei pɛɛni ga Wɔbɛde. Toɣa é ɣeni ga Izayi kɛɛɣɛ, é ɣɛ ga Davide kɛɛɣɛwola.

Davide mɛmɛwolaiti

¹⁸ Peelese mavofodaiti ta ga: Peelese ɣɛselon zɔlɔɔni,

¹⁹ ɣɛselon Lame zɔlɔɔ, Lame Aminadaɔbe zɔlɔɔ,

²⁰ Aminadaɔbe Naason zɔlɔɔ, Naason Salema zɔlɔɔ,

²¹ Salema Boaze zɔlɔɔ, Boaze Wɔbɛde zɔlɔɔ,

²² Wɔbɛde Izayi zɔlɔɔ, ta Izayi Davide zɔlɔɔ.

Samiyɛle Ná-Sɛvɛ Mɔungi SAMIYɛLE NA-FAI

(1:1--7:17)

Ane lii vai GALA sei vɛlɛi wu Silo

¹ Efelayime zunui ta ɣeni Lama, Sɔfe ɣovii ma, Efelayime ɣize yooi zu. Daaseigi ɣeni ga Elekana. E ɣeni ga Yelɔɣame ná-doun zunui, kɛwola ɣeni ga Tɔɣu ná-doun zunui Eliyu. Tɔɣu naa, kɛɛɣɛ ɣeni ga Sufe.

² Anza felegɔ ɣa Elekana seini. Ma mɔungi laa ɣeni ga Ane, felesiei laa ɣɛ ga Penina, dointi ti ɣeni Penina vɛ, kɛlɛ ta la ɣeni Ane vɛ.

³ Kona-o-kona Elekana bɛna zɛɣɛ ná-taazuvɛ, é li Silo, é nɔkɔ ɢɔɔɣɔ GALAGI wu, Fai-Pɛ-Maliɣii. Eli ná-doun zunu felegɔiti, ɢɔfeni ta Finease, naati ti ɣeni ga ɢɔɔɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula nuiti Silo taazuvɛ.

⁴ Zalaɣai ɣula laa ɣilagila, Elekana vɛ, é bɛna ma zuai ta ɣaaɣwɛ Penina ta ná-dointi ba.

⁵ Kɛlɛ Ane nɔnɔi bɛna wɔɔɔ ga seizu felegɔ, tɔɔzei Ane wola nɛɛni Elekana vɛ, anɛ ni GALA ge la ɣeni doun veeni naa vɛ.

⁶ Sinianzai Penina la ɣeni looɣosu ga gaazu unfe seɣeai, mazɔɔɔ ɢɔɔɣɔ GALAGI la ɣeni doun veeni bɛ.

⁷ Kona-o-kona, naa nɔ ɣa ti ɣeni daawu. Penina ɗa Ane yiiɔɔɔ, tɛɛ laa ɣilagila ɢɔɔɣɔ GALAGI ze vɛlɛi wu.

Ti yɛni naazu konagi ta, Ane tɔɔzei ga é ɗa wɔɔ, é ɗa ɣɛlɛ daami wo fai va.

⁸ Sinigi Elekana gaazaɣani, é ɣɛ ma: «Ane, lee vaa zu è wɔɔzu, è ɗa ɣɛlɛ daamianigi va? Toɣa ɣale, è ɔɔɣɔ maawɔinzu? Nà ɣila gè la vizɔni doun puugo va è vɛ baa?»

Ane ná-GALA maanɛɛnɛi

⁹ Ti daamii wogai ma, ti ɔɔɔle Silo, Ane wuzɛɣeni, é li zalaɣa ɣulazu vɛlɛi, zalaɣa ɣula nui Eli ɣeni zeini ná-kpɔkpɔgi ɣa, ɢɔɔɣɔ GALAGI ze vɛlɛi laavɛ.

¹⁰ Tɔɔzei ziiɔɔɔba ɣeni de koozu gola, é ɢɔɔɣɔ GALAGI maanɛɛnɛni, é ɗa wɔɔ gola.

¹¹ E minazɛɣɛgi woni, é ɣɛ: «Ee, ɢɔɔɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii! Ni ɗa ná-kpɔɔi vɛtɛna, è gaazumaawɔingɔ, ni è la yeemani mà, ni ɗa doun zunu veena bè, nà fe è vɛ, ɢɔɔɣɔ GALAGI, sii ma voloi pɛ su, kpeka la vɔɔɣua nɔundɛɣai ta kpɛlɛi va eyɛsu pɛ.»

¹² Tɛi Ane lɛbini ɢɔɔɣɔ GALAGI valizu, Eli ɣeni dakɔɔgiti jiiɣpi pelei zumɔsu.

¹³ E ɣeni naa lakɔɔgiti kaazu, ti ɗa jiiɣpi, kɛlɛ nu la ɣeni woo nɔpɛ mɛnisu, mazɔɔɔ Ane ɣeni GALA falizu yiimavɛ. Eli ɣisiɛni ga ɗɔɔi ɣa é Ane zogai.

¹⁴ Eli ɣeni Ane ma: «Da ɣulazu niima ɣɛvɛlɛi zu yeelɛ? Li, è ɗa-lɔɔi ɣula ɣaaazu ada ɣili pele.»

¹⁵ Ane gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ba-o, màliɣii, ɗɔɔ lei é va ɣɛ bà, gè la ɗɔɔ ɔɔleni, ɔaa gaazulati gani nɔpɛ. Kɛlɛ zii ɣa é ɔɔɔzu koozu. Nà vɛ ga gè ná-ziiɔɔɔi lɛ ga ɢɔɔɣɔ GALAGI.

¹⁶ Mina pɛtɛ ga anzanu jakai, ziiɔɔɔ latevɛgai ɣa é kɛa gè lɛbiga ná-GALA falii zu.»

¹⁷ Eli gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ni naa vɛ, li, ziiɛigi ɣɛ è vɛ, Izelayɛle ná-GALAGI è wooɣaavote, nii è falia ma, é naa vɛ è ya!»

¹⁸ Ane Eli woogaaɔoteni, é ɔɛ ma: «Da-nubɔɔɔɔlai zoo é yɛ bà.» Naa woga voluma Ane vɛ, é liini, é daamii wo, gaazuvɛ zɛi ga pagɔ.

¹⁹ Poluma zobui, kpidiɔidigi, Elekana ta ná-pɛɛyɛɛɛɛ pɛ ti liini, ti nɔkɔ Gɔɔɔɔ GALAGI wu, naa voluma, ti ɔɔɔɔ ma, ti li ta-laazu Lama.

Elekana bɛɛɛni anzai Ane ma, Gɔɔɔɔ GALAGI ge naa maawɔingfaani.

²⁰ Ane kogi zɛɛɛni naama ɔɔɔɔ nɔ laawu, é zunu loun zɔɔɔ, é ɔɛ ma: «Doin nii laa ɔa ga Samiyele, mazɔɔɔ gɛ falivɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ma.»

Ane ná-doin ɔfalivaa vai GALA ma

²¹ Naa voluma, Elekana ta ná-pɛɛyɛɛɛɛ pɛ ti ɔɛni liizu mɔnɔ Silo, ga ti naama zalaɔai ɔɔɔɔ, nii ta ɔa kula kona-o-kona, Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ, ta é ná-minazɛɛɛɛ laazeeli, nii é kɛɛni.

²² Kɛɛ Ane la ɔɛni vɛɛni ti vɔlu naama zɛi zu, é ɔɛni sinigi ma: «Nà naa maaɔɔunsu, eyɛsu doin laaɔɔɔɔ ɔɔɔɔni va, naazu nà lii la niina Silo, gɛ fe Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ, nii a kɛ doin tɛi ge yɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ya, sii ma voloi pɛ su.»

²³ Sinigi Elekana ɔɛni ma: «Kɛ ɛɔɔɔɔɔɔ ɛ devea la, naa maaɔɔun eyɛsu ɛ doin laaɔɔɔɔ ɔɔɔɔni va. Gɔɔɔɔ GALAGI ge kɛ, nii é minazɛɛɛɛ la, naa laazeeli.» Ane yɛni ná, é ɔa ɔɔɔɔni ve dounɔɔi ya, eyɛsu naa laaɔɔɔɔ ɔɔɔɔni va.

²⁴ Doin laaɔɔɔɔɔɔ ma ɔɔɔɔni va, dee Ane seɛɛni, é lii la Silo, anɛɛ ni dounɔɔi laɔɔɔ ɔɛni de ɔɛ. E kona savagɔ nɛɛ zɛɛni zɛɛni, é vɛɛ bulu vukɔi kilo vuuɔsavagɔ (30) va, ta kɔɔ woole ɔɔɔɔ daavegai ga ɔɔɔi.

²⁵ Ti nɛɛi vaani, ti kula ga zalaɔai, naa voluma, ti liini ga dounɔɔi Eli vɔ.

²⁶ Ane ɔɛni ma: «Eɛ, mɔliɔii, ɛ-ɔi ka naa zu nɛi ba, ga anzanui ta vaani, é ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI vali ɛ ɔɔɔɔɔɔ? GALA ka kàazu, ɛɔɔɔɔɔɔ ɛ vulua la ga ɔiɛ, gaamazɔ nà ɔɛni de.

²⁷ Wɛɛ, doin nii ɔa gɛ ɔɛni falizu GALA ma. Tama Gɔɔɔɔ GALAGI fea zɛa.

²⁸ Nà balaagi, nà pɔ ga gɛ kaliva Gɔɔɔɔ GALAGI ma, toɔa ga nɔnɔ sii ma voloi pɛ su.» Ti nɔkɔni ná Gɔɔɔɔ GALAGI wu.

2

Ane ná-mama guyei

¹ Ane GALA falini ɔani:

«Zii laaveɛ ga koozunɛɛi, Gɔɔɔɔ GALAGI zaalai zu.

Gɛ unbuzɛɛɛi zɔɔɔga Gɔɔɔɔ GALAGI zaalai zu,

nà zoo niina gɛ bɔɛ, gɛ sili nuiti googaaɔote,

kɔɔzunɛɛvɛ, tɔɔzɛi GALA ge bɔga bà.

² Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔɔɔɔɔ la ná, tɔ ɔiɔ kpe ka ɔadegai.

E ɔɔɔɔ tɔun polu, gala kili ge la ná,

gala kili ge la ná, é va ɔɛ ga fasai, ga ɔnɔ ma GALAGI ɔɔɔɔɔɔ.

³ A wa-waso kpɔɛiti kpelana mu pele zu,

ta poomu gooiti ti ɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ wo-laavɛti.

Mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa ga GALAGI, nii é fai pɛ kwɛɛ,

toɔa é nubuseiti ta-ɔɔɔwotiiti buɔɔɔi ɔɔɔɔɔ.

⁴ Kɔɔɔɔɔɔ wolaɔi ta-ɔiɔɔɔi ti ɔɔɔɔɔɔ,

kɛɛ zɛɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ti zɛɔɔi zɔɔɔga.

⁵ Zɔiti ti yiɔa ɔɔɔ de, naati ta laamiani gaizɛɛzu.

Kɛɛ niiti mu pului ɔɔɔ ti ma, ti la mɔ bɛɛni ga ti boti ɔɛ pɛ, ti va ɔnɔ sɔɔɔ.

Doun zɔɔɔɔɔɔɔɔ anzanui doun laɔɔɔ zɔɔɔga, zɔi ma doin ɔɔɔ mɔinni zɛa, naa maaloga.

⁶ Góogó GALAGI ɔa a ɔa paai wo, é lati, é zenvui ve,
tɔ ɔa a ɔa nui yenvui yei gɔvɛalaazu,
tɔ nɔ ɔa balaa a ɔa nui yenvui ɔula gɔvɛalaazu.

⁷ Góogó GALAGI ɔila kpe ka a ɔa baladai ve,
é kɔɛɛi balaa fe.

To ɔa a ɔa nui maayei,
kele toɔa ɔa nui unbuzegɛ balaa.

⁸ Toɔa ɔa bala nui wuzegɛ, é kula fufiligi zu,
é zɛɔɔaka nui wuzegɛ, é kula kpoɔɔagi zu,
é seizu ve ti ya, seizumaanɛɛgiti saama,
é unfema losuve ve ti ya.

Zooi ma bɛɔɔgiti, ta ga Góogó GALAGI nɔnɔ,
tiya ɔa é eteai zeini ti ma.

⁹ Góogó GALAGI ɔa ɔa ɔaa ná-woogɛɔɔila nuiti maazu, ti-ziezuve pɛ.
Kele faa nɔu ɔɛ nuiti undaa ɔa vili kpidii zu,
mazɔɔɔ nu nɔpɛ ge la vɔniga faa ma, ga tɔ ɔɔɔɔi zɛbɛi.

¹⁰ Zɔiti ti wuzegɛzu Góogó GALAGI laalɔɔma,
ti kpein ti zu ɔa ɔolɔɔlo.

Góogó GALAGI ɔa yɛsu geɔɔɔɔɔɔ zu, é bain ga tiye, eɔɛ geɛbade lugi.

Toɔa eteai lukpɔɔaaleve, é zeeli zou bela ga naa pɛ.

Toɔa zobogi ve ná-masagi ya,
nii é gulɔi ziaai ma, é ta vɛɛ sebei va.»

¹¹ Naa pɛ poluma, Elekana ɔaleni ma, ná-taazu Lama, kele zunu loungoi
Samiyele yɛni Silo, é ɔa botii ɔɛ Góogó GALAGI vɛ, zalaɔa ɔula nui Eli ɔɔbave.

Eli ná-dointi ta-vai

¹² Eli ná-doun zunuiti ti ɔɛni ga nu nɔakaiti, ti la ɔɛni unfesu Góogó GALAGI
ma.

¹³ Wɛɛ, ti zie velei ɔɛni ga nii, nii ti ɔɛni keɛzu ga bebɛi: nu nɔpɛ é vaazu ga
zalaɔai kula vai ma, zalaɔa ɔula nui ná-botigɛ nui ɔɛni liizu, naama nui vɔ bɛ,
siɛgi zu zalaɔa zuai ɔɛɛzu la abui ɔa, é ɔa ɔili, a ɔɛna lia sua zɔɔ mite wolai ɔa
zea, nii niigai ga ga savagɔ.

¹⁴ E bɛna mite wolai lɔ aninakai zu, nii é ga digii, ɔaa pɔɔ ligii, ni naa laade
kokoi, nii nɔpɛ mitɛi naa a lɔna ba, naa ɔa é ga zalaɔa ɔula nui nɔnɔi. Naa ɔa
ti ɔɛni keɛzu ga Izelayele nuiti kpein, niiti ti ɔɛni vaazu Silo zalaɔa ɔula vai ma.

¹⁵ Yeeta bɛna ɔɛle ɔite, ti va ɔɛ ti zalaɔa zuai ma wulɔiti gala, zalaɔa ɔula nui
ná-botigɛ nui bɛna va, naama nui vɔ bɛ, é ɔɛ ma: «Zalaɔa ɔula nui ná-mɔ suai
ve, mazɔɔɔ é la vaazu giliai ta zosu, ma undui nɔ ɔa é pɔ.»

¹⁶ Ni zunui nii ti ná-zalaɔai ɔulazu, naa a ɔɛna ma: «Zɛna dɛ, gi bɛ ga ma
wulɔi gala, ɔa va niina, nii nɔpɛ è pɔ, è naa zɛɔɔɔɔɔɔ,» zalaɔa ɔula nui ná-botigɛ
nui bɛna ɔɛ ma: «Ba, kɛni è fe niizu, è la na kɛni, nà ta zɛɔɔɔɔɔɔ ga zɛɔɔaabaai.»

¹⁷ Niima zunu loungoiti sɔgi wola nɔuni, Góogó GALAGI ɔaazu, tɔɔzei
vebɛanii niiti nuiti ti ɔɛni feezu Góogó GALAGI vɛ, zunu loungoi niiti ti ɔɛni
naa ɔɛɛzu ga fuun gani.

¹⁸ Kele doungoi Samiyele ɔɛni ná-botii ɔɛɛzu Góogó GALAGI vɛ, kɔba zɛɔɔɔ
ɔɛni ga zalaɔa ɔula zɛɔɔi.

Samiyele ta sɔɔɔ nuiti

¹⁹ Kona kula laa ɔilagila, Samiyele dee bɛna seɔɔ maavɔnigi bɛɛɛ bɛ, ta la
ɔɛna lia ta sinigi Silo, zalaɔa ɔula vai ma, é ɔɛni liizu ga naama zɛɔɔi ná-doin
vɔ.

²⁰ Eli tuya looni Elekana ta anzai ve, é gfe ti ma: «Gooḡo GALAGI va bu ga é doun ḡiligaa zoloo è-anzai nii va, niiti ta gfe ga Samiyele votogi, nii é fea Gooḡo GALAGI ve.» Naa voluma, ti ḡaleni ma ta-laazu.

²¹ Gooḡo GALAGI Ane maawoinḡaani, polu gfe ga Ane zunu loun savagoo, ta anzanu loun felegoo ḡiligaa zolooni volu. Naama ziegi zu Samiyele ḡeni ba, é da woolo, Gooḡo GALAGI ḡaazu.

Eli ta ná-dointi

²² Eli volozagani niina ga gola. E ná-doun zunuiti sie velei ma woo menini, é vile Izelayele nuiti ba, é menini ga ná-doun zunuiti ta volo laazu ga anzanuiti, niiti ti ḡaalεεzu ba GALA daagomi sege velei laave.

²³ Eli ḡeni ná-doun zunuiti ma: «Leeni ḡa gè menisu, é vile wo va? Eεe pe ka wo-lagoo noi wosu, toozei wo zie velei la vani. Leeni vaa zu wo naa ḡεεzu?»

²⁴ Doun zunuiti, à yeeḡula naazu, nii gè menisu é vile wo va, naa la vani. Wa Gooḡo GALAGI ná-nubuseiti diizu to kologologiti ma.

²⁵ Ni nui ta a koto ḡεena boola nubusei ta laalagoma, GALA ka é ga tukpogaaave nui naazu, keε zoi é kotoi ḡεεzu, Gooḡo GALAGI bogoi laalagoma, be ḡa a naama nui maavaawo?» Eli nii kpein boni, keε ná-doun zunuiti ti la ḡeni keeni, ti va ti-ḡεε wooi zo, toozei Gooḡo GALAGI deveni niina ga ti za.

²⁶ Samiyele ma zunu lounḡoi ḡeni woolozu, é da GALA ta nubuseiti ziilaa.

Nimizai é zeini Eli ná-pelεyεḡei ma

²⁷ Yeeta GALA goo wo nui ta vaani, é gfe Eli ma: «Woilo niima nii GALA ge bosu è ma: «E sugwεε kala, ga è-mεmεwolani keai ma Ezipete yooi zu, Falaḡon ná-pelεi wu ga duḡiti, gè bogoo leeni ga tiye, tiya-o, ta-veleyeḡeiti-yo.

²⁸ Izelayele veleyeḡei kpein saama, è-mεmεwola Aalon ḡa gè yiimazeḡeni la, ga é gfe ga ná-zalaḡa ḡula nui. E da lo ná-zalaḡa ḡulazuve, é da ná-zalaḡaiti daazeeli mà, é da ani maku neenεgiti gala bè, ta é da gaaazaḡa. Gè ti-laamiizu veeni, to-o, mavofodai-o, zalaḡa zuaiti ba, niiti Izelayele nuiti ti vaazu la.

²⁹ Toḡa ḡale mu, wo bele ḡulazu ná-zalaḡaiti ta ná-vebeaniiti ba, nii gè ma levei veai, ga é da gfe ná-pelεi wu? Lee vaa zu è è-loun zunuiti fizosu bà? Wo da bogoo ḡonokula ga zalaḡa zuai vasuḡeti, niiti ná-nubuseiti, Izelayele nuiti, ti vaazu la pò?

³⁰ «Naa ḡa é ba, tei é ḡea ḡana, nèi gè ga Izelayele ná-GALAGI, ḡooi ḡa é ga nii: Gè minazeḡeni è ve, da-o, da-veleyeḡei-yo, ta è-mεmεwolani tonoo ma veleyeḡei balaa, ga wa ḡa wo ga ná-botigε nuiti yeenope eyesu ḡo. Keε, ndun ná, Gooḡo GALAGI, ná bosu è ma ga minazeḡegi naa li poun. Mazooloo ná da ḡaazu unfegi ve naati be, niiti ti dèbizu, keε niiti ti bèlεlalazu, unfegi ḡa da yei ga tiye.

³¹ Su la ḡooza, ná vaazu da-veleyeḡei, ta è-mεmεwola nonoo ma veleyeḡei zuvikei ḡulazu ti ya, naa ḡa a ke, nu volozagaa nape ge mina mo gfe da-veleyeḡei wu.

³² Da wεε, è è zili nui ḡa, é da ḡaaba seì velei ma. Fai pe ka gfe ga pagoo Izelayele veleyeḡe ve, naama ziegi zu nu la mo kewola volo nape kaa, da-velei wu.

³³ Naa pe ge ḡεε va, ná vaazu è-mavofodai gila makesu, ná-zalaḡa ḡulazuve ḡobave, nii a ke é da nimiza bogoo ma, ga toloi ta kitevei. Názu ma, da-veleyeḡei wu nui motaiti kpein ta za, ti-ma niinelai zu.

³⁴ «Nii é vaazu ḡεεzu ga è-loun felegoiti, ḡofeni, ta Finease, naa ḡa é ḡεεzu ga poogi è ve, ga nii gè bosu gaamai ve, toozei, ti felegoo pe ta zaazu folo ḡila kpe.

³⁵ Naa voluma, ná yiimazeḡe ga zalaḡa ḡula nu bogoo ve, gè sei, nii a gfe ga lada nu, toḡa zie ga ná-kisieiti, ta zlimai vaiti. Ná mavofodai beε ba, nii a ye ná ḡo, é gfe ga zalaḡa ḡula nui, masagi ḡoba, nii gè yiimazeḡezu la, gè guloi zie ma.

³⁶ Zoi a ye vulua è-mavofodai zu, naa gá va zalaḡa ḡula nui naa vò be, é vile niibiḡa kakala, nii a ke é va wali ḡilagi zòlò, baa bulu buḡa ḡila ko. Toḡa zalaḡa ḡula nui naa maanene, é ḡe ma: Soma, è boti ve zèa, zalaḡa ḡulazuve, nii a ke gè bulu buḡa go zòlò ga kònḡi.» »

3

Samiyele loli fai GALA be

¹ Zunu loungoi Samiyele ḡeni Ḣooḡo GALAGI ná-botii ḡeezu, Eli ḡobave. Naama ziegi zu, Ḣooḡo GALAGI la ḡeni bœeni nuiti pò, valafala, ti la mò ḡeni ná-kulakelema vaiti sòlòsu valafala.

² E ḡeni ga kpidii ta, zalaḡa ḡula nui Eli ḡeni laani daazuve, naama ziegi zu Eli ḡaazuveṭi maabidini niina. E la mò ḡeni wozagaaazu fòon.

³ Samiyele balaa ḡeni GALA sei velei wu, é ḡeni laani minazeḡe kesui ḡobave, naazu GALA ná-fitinai da zo de.

⁴ Naama ziegi zu, Ḣooḡo GALAGI Samiyele lolini, Samiyele ḡe ma: «Nà ḡaa!»

⁵ Samiyele bizeni, é li Eli vò be, é ḡe ma: «Nà ḡaa, mazòlò è tòligé.»

Eli gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Gè la toli boni, ḡale ma, è li, è la.» Samiyele liini, é la volu.

⁶ Ḣooḡo GALAGI Samiyele lolini volu. Samiyele wuzegeni, é li Eli vò be, é ḡe ma: «Nà ḡaa, mazòlò è tòligé.»

Eli gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Dòun zunu! Gè la toli boni, li, è la.»

⁷ Samiyele ma ge la ḡeni de Ḣooḡo GALAGI ḡwεε, tòzei kaipa naa la ḡeni de bœeni tò bœḡi vò.

⁸ Ḣooḡo GALAGI Samiyele lolini volu, ná zeizu zavasiei. Samiyele ḡaleni ma Eli vò be, é ḡe ma: «Nà ḡaa, mazòlò è tòligé.»

Eli gaagaaani niina ga Ḣooḡo GALAGI ḡa é doungoi lolisu.

⁹ Eli ḡeni Samiyele ma naazu: «Liina, è la, ni da toli kili menina, da ḡe ma: «Bœena, Ḣooḡo GALAGI, da-wotigé nui woilogé.» » Samiyele liini, é la daazuve.

¹⁰ Ḣooḡo GALAGI vaani, é lo kobave, é toli ga ma mœungiti kevele, é ḡe ma: «Samiyele! Samiyele!»

Samiyele gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Bœena, mazòlò nèi gè ga da-wotigé nui gòilogé.»

¹¹ Ḣooḡo GALAGI ḡeni Samiyele ma: «Nà vaazu faa laazu Izelayele nuḡuseiti ma, nu-o-nu a ma wooi menina, daa ḡa vò.

¹² Naama voloi, maanḡḡi nii kpein gè deveai Eli ta ná-peleyeḡei ve, nà ti pe daazeeli, gè la gila kpalaa zega voluzu.

¹³ Gè deuve la ga, nà ná-peleyeḡei veelalazu eyesu ḡò, mazòlò é ḡea suḡwεε ga ná-dointi ta bèlèlalazu, keke é la keeni, é va naati maḡolo.

¹⁴ Naa ḡa é ba, gè ḡona Eli ná-peleyeḡei ve, gè ḡe ma: «Zalaḡai baa vebeaniiti ti la zooga ti va Eli ná-peleyeḡei ná-kotoi gba eyesu pe.» »

¹⁵ Samiyele yeni laani eyesu gealaalao. Naa volumna, é wuzegeni, é GALA sei velei ma velelaveti daalao. Keke nii GALA ge boni ma, é ḡeni luazu ga é va naa wo Eli ma.

¹⁶ Keke Eli tolini, é ḡe ma: «Samiyele, dòun zunui!»

Doungoi gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà ḡaa.»

¹⁷ Eli ḡe ma: «Lee ḡa Ḣooḡo GALAGI bogai è ma? Mina tanḡpe dœḡu bà. GALA ka è zo ná-ziiḡaawanai pe su, ni da gila kpalaa dœḡfuna bà!»

¹⁸ Samiyele daani ma kpe, é ti pe daazeeli ma, é la ḡeni tanḡpe dœḡuni Eli va. Eli ḡeni ma: «Tò ḡa é ga Ḣooḡo GALAGI, é naa ḡe, nii pagai gaazu.»

¹⁹ Samiyele ḡeni wòlòzu, Ḣooḡo GALAGI ḡeni ba yeenḡpe, wooi ḡilagilagi kpein é ḡeni bosu, Ḣooḡo GALAGI laaseigi zu, ti pe daa ḡeni zeelizu.

²⁰ Naa gá é kɛɛni, Izelayele kpein, é lɔ̀zei Dan, é zeeli Beel-Seeba, ti pɛ ti kwɛɛni, ga Samiyele gá ga Gɔ̀ogɔ̀ GALAGI ná-keelai.

²¹ Gɔ̀ogɔ̀ GALAGI la gɛni beni gɔ̀la vai va keɛma Silo, mazɔ̀lɔ̀ miná gá é gɛni bɔ̀gɔ̀ lɛɛzu ná ga Samiyele, é da daawooi lɛɛ la.

4

¹ Samiyele gɛni naama wooi laazeelizu Izelayele pɛ ma, nii é gɛni sɔ̀lɔ̀su Gɔ̀ogɔ̀ GALAGI ya.

Minazege kesui zege vai

Filiseti nuiti be

Izelayele nuiti ti gɔ̀lani ga ti Filiseti nuiti daagɔ̀mi ga kɔ̀i, Izelayele ná-kɔ̀vɛbei vuuni Eɛn-Ezɛɛl. Filiseti nuiti ti tɔ̀nɔ̀i vu Afɛke taazuve.

² Filiseti nuiti ti lopele bɛtɛni kɔ̀gɔ̀ vai ma, ti kɔ̀i lɔ̀zeini ta Izelayele nuiti. Kɔ̀i bɔ̀ini ga gola, Filiseti nuiti ti zeelini Izelayele nuiti ma, ti nu waanaanigo (4 000) gɛgɔ̀la vaani ti zaama, kɔ̀gɔ̀zuve.

³ Zɔ̀iti ti velani, naati ti gɔ̀legai ma ma kɔ̀laɔ̀gai zu, Izelayele lotugɔ̀iti ti gɛni bɔ̀gɔ̀ gáazaɔ̀asu ga: «Lee vaa zu Gɔ̀ogɔ̀ GALAGI ade yɛgana Filiseti nuiti ti da vɔ̀ni ade ma?» Ti gɛni bɔ̀gɔ̀ ma: «Ade li Silo, ade va ga GALA ná-minazege kesui. Naa a gɛna ade zaama, toɔ̀ga ade gɔ̀izo ade zili nuiti zeei ma.»

⁴ Ti numaa leveni Silo, Gɔ̀ogɔ̀ GALAGI ná-minazege kesui gɔ̀lama, Fai-Pɛ-Maliɔ̀ii, nii é zeini seelubɛinti unda. Zalaɔ̀ga gɔ̀la nui Eli ná-doun zunu felegɔ̀iti Gɔ̀feni ta Finease ti yɛni minazege kesui volu, ti va.

⁵ Ti zeelii ma ga minazege kesui kɔ̀laɔ̀gai zu, Izelayele gɔ̀vɛbei woogɔ̀lani ga koozunɛi, eyɛsu zooi bali ti wu, ve ti gɛni ná.

⁶ Filiseti nuiti ti zɔ̀ngɔ̀ wooi naa mɛnigai ma, ti gɛni bɔ̀gɔ̀ gáazaɔ̀asu, ti da gɛ ma: «Kpee wolai nii voluve gá ga leeni, Ebulu nuiti ta-gɔ̀laɔ̀gai zu?» Ti mɛnini ga Gɔ̀ogɔ̀ GALAGI ná-minazege kesui gá ti vaai la Izelayele ná-kɔ̀laɔ̀gai zu.

⁷ Ti wola luani, ti da gɛ bɔ̀gɔ̀ ma: «Ade maanɔ̀gɔ̀, tɔ̀zei GALA ge va Ebulu nuiti ta-gɔ̀laɔ̀gai zu, é la gɛa gɔ̀ana pɔ̀lɔ̀ma.

⁸ Ade maanɔ̀gɔ̀-o! Bɛ gá a ade gɔ̀la zɛbɛsu gɔ̀lagi niiti zea? Galagi tɛiti ka ti maanɔ̀gɔ̀i ma zii mɔ̀inmɔ̀in seini Ezipete nuiti ma, tɛvɛbai zu.

⁹ A zasulo! Filiseti nuiti, wo gɛ ga zunu bɔ̀gɔ̀bɔ̀gɔ̀! Wo mina va lɔ̀zu duɔ̀lai zu, Ebulu nuiti zea, eɛvelei ti gɛa la wo ya duɔ̀lai zu, naa gá é ba, à zunuyai gɛna, wo kɔ̀i gɔ̀.»

¹⁰ Filiseti nuiti ti kɔ̀i lɔ̀zeini, ti vɔ̀nini Izelayele ma, ɛɛ pɛ ge da bize ga lɔ̀gua ná-sege gɔ̀tai wu. Ti vɔ̀nini Izelayele ma ga gola, nu waavuu savago (30 000) gá é zaani Izelayele va.

¹¹ Filiseti nuiti ti GALA ná-minazege kesui zɛgɛni, Eli ná-doun zunu felegɔ̀iti ma, Gɔ̀feni ta Finease, naati ti za kɔ̀i zu.

Eli ta ná-doun anzai ti zaa vai

¹² Naama volo gɔ̀lagi nɔ̀, zunu gɔ̀la ge bizeni, é gɔ̀la kɔ̀laɔ̀gai zu, é gɛni ga Benzamɛn mavofodai zu nui ta, é vaani Silo, ná-segeiti balivaliai ga, fufiligi nɔ̀ungi pɛ unma, ziiɔ̀lɔ̀i maavele ma.

¹³ Tɛai ma taazuve, Eli gɛni zeini ná-kpɔ̀kpɔ̀gi gá, pele gɔ̀bave, é da maabɔ̀ungi wo, tɔ̀zei zii gɛni zoolɛzu ga GALA ná-minazege kesui ma vai. Zunui tɛi paai ma, é nuuma wooi wo taazuve, nuɔ̀useiti pɛ ti kpeei gɔ̀lani bu.

¹⁴ Eli naama beei mɛnigai ma, é gaazaɔ̀agi woni, ga: «Lee ma bee gá é loozu?» Zunui tɛi ge vaani, ga é naama vai laazeeli Eli ma.

¹⁵ Naama ziɛgi zu, Eli zii ma voloi gɛni ga kona vuutaavuu maazu lɔ̀sava (98), gaazuɔ̀leni niina.

16 Zunui g̃eni Eli ma: «Pèlavɛ, gè zɛgɛ kɔɔgɔzuvɛ za nɔ.»

Eli g̃eni ma: «Leeni g̃a keai, dɔn zunu?»

17 Keelai goɔg̃aavoteni, é g̃ɛ ma: «Izelayɛle biza Filiseti nuiti ba, gi loovɛ bu ga gola. E-loun zunu felegɔiti saavɛ vɔlɔ kɔɔi zu, G̃ɔfeni ta Finease. GALA ná-minazɛgɛ kesui balaagi zɛgɛvɛ Filiseti nuiti bɛ.»

18 Siɛgi zu keelai bɔɛni la, é vilɛ minazɛgɛ kesui va, Eli g̃ulani ná-kpɔkpɔgi g̃a, é budevɛ bɔgɔ maazu, é loo kpogi g̃obavɛ, kpɔbɔi woloni, é za. Mazɔlɔɔ, Eli vɔlɔzagani niina, é wuini bɔgɔ ma balaa. Eli Izelayɛle lukpɔg̃aaleveni kona vuunaanigɔ (40) laawu.

19 Ná-doin, Finease anzai g̃ogi g̃aawɔni niina. E mɛnigai ma, ga ti GALA ná-minazɛgɛ kesui zɛgɛvɛ, naa vɔluma, kɛɛmɔɔin ta sinigi ti zaa, anzanui nii zeini g̃ɔg̃ɔvɔlu, é doin zɔlɔɔ, tɔɔzei koozu wanai soni gaamanɔ.

20 Tɛi é g̃ɛnina zaazu, anzanui niiti ti g̃ɛni koba, naati ti g̃ɛni ma: «Mina lua, mazɔlɔɔ è zunu loun zɔlɔɔga.» Kɛɛ é la vɔlɔ g̃ɛni woiloni naa ma, é va ta zɛgɛ ba ti vɛ.

21 E doin laasei pɛɛni ga I-Kabɔde (nii poluvɛ ga «lɛbiya la mɔ ná»). Mazɔlɔɔ é g̃ɛni ma: «GALA ná-lɛbiyai zɛgɛa Izelayɛle va.» Keai ma naa wosu, é g̃isieni, é vilɛ GALA ná-minazɛgɛ kesui va, nii Filiseti nuiti ti segɛni, ta kɛɛmɔɔin ta sinigi ti zaa vai.

22 E woog̃ulani, é g̃ɛ ma: «Ungo, lɛbiyai g̃ula Izelayɛle va, mazɔlɔɔ Izelayɛle zili nuiti ti lia ga GALA ná-minazɛgɛ kesui.»

5

Minazɛgɛ kesui vai Filiseti nuiti pɔ bɛ

1 Filiseti nuiti ti GALA ná-minazɛgɛ kesui zɛgɛni Eɔɛn-Ezɛɛl, ti lii la Asɛdɔde taazuvɛ.

2 Ti tɛɛni ta-g̃alagi Dagon ná-pɛɛi wu, ti da maaniini saɔgai naa g̃obavɛ.

3 Asɛdɔde nuiti ti wuzɛgɛni sobuzobui, ti ka ga Dagon g̃a laani daavɛai zɔoi ma, G̃ɔgɔ GALAGI ná-minazɛgɛ kesui g̃akalavɛ. Ti buzɛgɛni, ti to tosvɛ.

4 Poluma zobui mɔnɔ, ti wuzɛgɛni kpidiɔidigi, ti ka ga Dagon g̃a laani daavɛai mɔnɔ zɔoi ma, G̃ɔgɔ GALAGI ná-minazɛgɛ kesui g̃akalavɛ, nɔungi ta zee felegɔiti tevɛai ba, ti vazagai kpofalagi maazu, kpusei nɔ g̃a é yɛni ná niina.

5 Naa g̃a é kea, Dagon ná-zalaɔa g̃ula nuiti, ta niiti kpein ti lɛɛzu Dagon ná-pɛɛi wu Asɛdɔde, ti la da ga zɛ kpofalagi ma, zaag̃aza.

6 G̃ɔgɔ GALAGI ná-zɛbɛi lɛɛni ga Asɛdɔde nuiti, é dualuagi lɔni ti zu, é puzɛg̃ulagi vɛɛni ti va, Asɛdɔde ta ná-zɔoi pɛ su.

7 Asɛdɔde nuiti ti naama vai g̃aai ma, é da g̃ɛ ga tiye, ti g̃ɛni ma: «Izelayɛle ná-GALAGI ná-minazɛgɛ kesui la lɛbiga ada-laazuvɛ, mazɔlɔɔ zɛɛi ná-zɛbɛi g̃a ade laalɔg̃oma, ada-o, ada-g̃alagi Dagon-o.»

8 Ti Filiseti g̃undig̃iiti tolini Asɛdɔde taazuvɛ, ti ti g̃aazaɔa, ti g̃ɛ ma: «Lee g̃a ada kɛ ga Izelayɛle ná-GALAGI ná-minazɛgɛ kesui nii?»

Naati ti ti woog̃aavoteni, ti g̃ɛni ti ma: «Kɛni Izelayɛle ná-GALAGI ná-minazɛgɛ kesui levɛ Gate.» Ti liini ga GALA ná-minazɛgɛ kesui miná.

9 Kɛɛ ti lia vɔluma la, G̃ɔgɔ GALAGI wuzɛgɛni Gate taai laalɔg̃oma. Dualua golai lɔni ti pɛ su, puzɛg̃ulagi ti zoni, é lɔzei doungoiti ma, é li kpakologiti pɔ.

10 Gaamago nɔ, ti GALA ná-minazɛgɛ kesui g̃ulani naa va, ti lii la Ekelɔn. Kɛɛ ti zeelɛi ma la Ekelɔn, Ekelɔn nuiti ti kpee wolai looni, ti g̃ɛ ma: «Ti va ga Izelayɛle ná-GALAGI ná-minazɛgɛ kesui ada-laazuvɛ, nii a kɛ ade za, adeya-o, ada-nubusɛiti-o!»

¹¹ Tiya balaa, ti Filiseti gundigiti tolini, ti ge ti ma: «À Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui gaaɗale ma ná-zooi zu, ni naa laade, gi kpein gá vaazu zaazu, giya-o, gá-nubuseiti-o!» Mazaloo nuiti ti geni zaazu ga duoi taazuve ná pe. Mazaloo GALA ge ná-zebai leeni ga tiye gola.

¹² Nui niiti saai a la voola ti va, puzegulagi ga é bena naati so, naa maavele ma, taai zu nubuseiti kpain gooi leeni geeɗolgi zu.

6

GALA ná-minazege kesui gaaɗale ma vai Izelayele yooi zu

¹ Gooɗo GALAGI ná-minazege kesui keeni ga alu dafela Filiseti nuiti ta-yooi zu.

² Filiseti nuiti, ti ta-zalaɗa gɗula nuiti ta velela vele vaa wo nuiti gaaleeni ba, ti ge ti ma: «Leeni ga gá ke ga Gooɗo GALAGI ná-minazege kesui? A pele le ga giye, nii gá leve da, gi daazeeli ná-zooi zu.»

³ Naati ti ti woɗaavoteni, ti ge ma: «Ni wa Izelayele ná-GALAGI ná-minazege kesui levesu ná-zooi zu, à mina ma jakai no leve. Keni wo faazuβete zalaɗaa gɗula be. Wa naa geena, wa gɗede, wa kwee leeni vaa zu é wuzegezu wo laalɗoma sienope.»

⁴ Filiseti nuiti ti ti gaaɗafani volu ga: «Faazuβete zalaɗai ma zii βegele ga gá kula?»

Zalaɗa gɗula nuiti ta velela vele vaa wo nuiti ti ti woɗaavoteni, ga: «À zanu soola loolugɗo βete, é ge ga puzegulagi vaaɗulabai, ta zanu soola loolugɗo, nii é geezu ga inegiti baaɗulabai, naa ga é zoloosu Filiseti gundigi loolugɗiti tiegɗi ma, mazaloo kpako gɗilagi no ga seelii wo ma, wa-o, wa-gundigiti-yo.

⁵ A wa-vuzegulagiti ta inegiti baaɗulabaiti kpete, niiti ti faa zugoɗoɗoɗo geezu zooi zu, wo zeba wo lebiyai ve Izelayele ná-GALAGI ve, tanisu toɗa ná-ziiɗaawanai ye ná, é bosu wo laalɗoma, wa-o, wa-galagiti-yo, ta wa-yooi.

⁶ A mina gikpa ga Falaɗon ta Ezipete nuiti kevele. Wo gize su, ga GALAGI nii ga é naati kpɗoni ga kevele moɗinmoɗin, eyesu naati ti be Izelayele va, é gɗula duɗlai zu.

⁷ «À wotolo niinei βetena, wo nike zaa felegɗo zefe, niiti ti-ma yiwoiti ti niimii bolezu, nike zaai niiti unbawului laade laani ti unma kaipa. Wo ti gili wotoloi va, kele wo li ga ti-ma yiwoiti togani make pelei wu.

⁸ A Gooɗo GALAGI ná-minazege kesui zefe, wo da wotoloi zu, wo zeba wo kesui taɗili sege, wo zanu soolaiti pu su, niiti wo ti gɗulaai ga wa-vaa zuβete zalaɗai, Gooɗo GALAGI ve, à naama gesui la minazege kesui goba, wotoloi zu, wo be wotoloi va, é da li.

⁹ Wa losu, wo da wele niketi ba. Ni ta liina ga Izelayele yooi zu vele, kwepelama velei, ve vele Bete-Seemese ná, wa kwee naazu, ga Izelayele ná-GALAGI ga é maanɗoi niiti seida ade ma. Kele, ni ti la liini ga naa vele, ada ge ma naazu: «Tɔ laade zee va ge ade va, kele niima vai vaave no boɗo ve.» »

¹⁰ Filiseti nuiti ti zieni ga naama lenε gooi. Ti koima nike felegɗo zefeni, ti ti gili wotoloi va, ti nike yiwoiti te togani make pelei wu.

¹¹ Ti Gooɗo GALAGI ná-minazege kesui laani wotoloi zu, ta kesui nii zanu soolaiti ti su, puzegulagi ta inegiti baaɗulabai.

¹² Nike zaaiti ti liini ga Bete-Seemese vele, ti lete no tein, ti da li ga bainga, ti la geni zefeni pelei va, ti va li ga yeezazu vele, baa gɗovezu vele. Filiseti gundigiti ti yeni ti volu, eyesu ti zeeli Bete-Seemese gwepelama ve.

¹³ Bete-Seemese nuiti ti geni neme wolai zu, molo levezuve. Ti minazege kesui gaai ma, ti wola goozuneni.

14 Wotoloi zeelini Bete-Seemese nui, Zozuwe ná-kpalagi zu, wotoloi loni kɔtu wolai ɔbavɛ. Nuiti ti wotoloi ma wuluiti tevelevɛni, ti balivali, ti zɛba ti nika felegɔiti ke ga gala zalaɔfai Ɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

15 Leevi nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui ɔulani wotoloi zu, ta kesui nii zanu sɔɔlaiti ti ɔeni su, ti ti la kɔtu wolai maazu. Naama volo ɔilagi nɔ, Bete-Seemese nuiti ti gala zalaɔfai kulani Ɔɔɔɔ GALAGI vɛ, ta zalaɔfai taɔiliga.

16 Siɛgi zu Filiseti ɔundigɔiti ti miná ɔaai ma la, ti ɔaleni ma naama voloi nɔ Ekelɔn.

17 Filiseti nuiti ti faazuɔete zalaɔfai ɔulani Ɔɔɔɔ GALAGI vɛ. Zanu sɔɔla lɔɔlugɔ ɔeni de, nii é ɔeni ga ta-vuzɛɔulagi vaafulabai, é zoloo ta-laa wola lɔɔlugɔi niiti tieɔi ma: Asedɔde, Gaza, Asekalɔn, Gate, ta Ekelɔn.

18 Inɛgiti baafulabaiti balaa ti ɔeni ná, naa balaa zolooni taai naati ma, niiti Filiseti ɔundigɔi lɔɔlugɔiti ti zeini ti unda, é lɔzei taa wolaiti ma, niiti sigɔgi ti ma, é li taa goiti pɔ, niiti sigɔ ge la ti ma. Kɔtu wolai nii Leevi nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui laani ma, Bete-Seemese nui Zozuwe ná-kpalagi zu, naa ɔa de ná, zaafaza, ga niima vaiti ma zeelei.

19 Ɔɔɔɔ GALAGI yeevɛɛni Bete-Seemese nuiti ma, nu vuulɔfela (70) ɔa é zaani ti zaama, mazɔɔɔ ti wɛleni minazeɔe kesui zu. Bɛbei kpein ge naama zaa wɔɔi woni, tɔzei Ɔɔɔɔ GALAGI vɔɔɔfuni ti va gola.

20 Bete-Seemese nuiti ti ɔeni ma: «Bɛ ɔa a zoo é lo Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, GALA ɔadegai nii? Bɛ vɔɔda ɔa ada zoo ade ná-minazeɔe kesui leve ná, nii a ke é zeɔe ade vɔ bɛ?»

21 Ti keelaiti teveni Kiliyate-Yeyalime nuiti ma, ti ɔe ti ma: «Filiseti nuiti ti Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui ɔaafalega ma, à va, wo seɔe, wo lii la wa-laazu vɛ.»

7

1 Kiliyate-Yeyalime nuiti ti vaani, ti Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui zeɔe, ti lii la, ti tɛ Aɔinadaɔe ná-pɛlei wu, gizei ma. Ti yiimazeɔeni ga ná-doun zunui Eleazaal, ga é da make Ɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɔe kesui va.

Izelayele nuiti paa vai volu

Ɔɔɔɔ GALAGI vɔ

2 E lɔzei minazeɔe kesui va voloi ma Kiliyate-Yeyalime, suɔoozani gola, kona vuufelegɔ (20) leveni niina. Naazu Izelayele nuiti kpein ti ɔeni balakpalasu, mazɔɔɔ wɔin ɔeni ti ma, ga ti va volu Ɔɔɔɔ GALAGI vɔ.

3 Samiyele ɔeni Izelayele vɛleyeɔeɔi pɛ ma: «Ni wa ɔalesu ma Ɔɔɔɔ GALAGI ma ga wo-yii pɛ, à gala kiligiti kula ɔɔɔɔ zaama, ta saleiti ti-laa ga Asetaatee, wo ɔili Ɔɔɔɔ GALAGI va ga wo-yii pɛ, wo tɔ ɔila kpe deɔi, naazu toɔa wo ɔizo, é wo ɔula Filiseti nuiti zea.»

4 Izelayele nuiti ti Baaleni ta Asetaateiti kpein kulani ɔɔɔɔ zaama, ti la mɔ ɔeni ani ɔili nɔpɛ deɔini, keni Ɔɔɔɔ GALAGI ɔila kpe nɔ.

5 Samiyele ɔeni ti ma: «À Izelayele nuiti kpein gaale ba Misepa, gè Ɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛɛ wa-vaa zu.»

6 Ti ɔaalɛni ba Misepa, ti da ziei zaɔa, ti da pu ya zoi ma, Ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Ti zugi zoni naama voloi, ti laani zɔ ga ga ta-ɔotoiti, ti ɔe ma: «Gi kotoi ɔea Ɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔma.» Misepa ɔa Samiyele ɔeni ná ga Izelayele ná-tukpɔɔaaleve nui.

Izelayele vɔni fai Filiseti nuiti ma

⁷ Sięgi zu Filiseti nuiti ti mēnini da ga Izelayele ǵaalεευε ba Misepa, ta-ǵundigī lǵlugǵiti ti deveni ga ti va ti kǵoi υεε Izelayele va. Izelayele nuiti ti ma wooi mēnigai ma, ti luani ga gola Filiseti nuiti ba.

⁸ Ti ǵeni Samiyele ma: «Mina maagε kρǵ, ε da woogula ade υε Ǵooǵǵ GALAGI ma, ada-ǴALAGI, nii a κε ε ade ǵizo Filiseti nuiti ma.»

⁹ Samiyele baala zivoi zegeni, nii ε ǵeni δε niimii bǵlezu, ε kula ga gala zalaǵai Ǵooǵǵ GALAGI υε. Naa υoluma, ε Ǵooǵǵ GALAGI maanεnēni Izelayele υε, Ǵooǵǵ GALAGI googaaυoteni.

¹⁰ Sięgi zu Samiyele ǵeni gala zalaǵai ǵulazu la, Filiseti nuiti ti maaδuǵani Izelayele va, ga ti kǵoi υεε ba. Kele naama volo nǵ, Ǵooǵǵ GALAGI geebadε lu golai vilini ti zaama, ε ti bε, ti voluazo. Izelayele nuiti ti vǵnini ti ma.

¹¹ Izelayele nuiti ti ǵulani Misepa va, ti vilε Filiseti nuiti polu, ti da ti bε, ti da ti vaa, ti yeni Filiseti nuiti polu, eyεsu ti zeeli Bete-Kaal taa ǵǵǵwuυε.

¹² Samiyele woogulani, ε ǵe ma: «Ǵooǵǵ GALAGI bǵge ade va, eyεsu ade zeeli υε.» E kǵtu wola ǵila seǵeni, naazu ε kpadǵ Misepani zǵǵzυυε, ta Seen, ε daaseigi υεε ga Eβen-Ezεel (nii polυυε ga «kρǵba ǵǵtui»).

¹³ Filiseti nuiti gaazu unfegi zegeni naazu pa, ti la mǵ ǵeni budeni ta-ǵwεpelemavε maazu, ti va vili Izelayele yooi zu υele. Mazǵlǵǵ Ǵooǵǵ GALAGI yeewuzegeni ti laalǵǵma Samiyele zii ma voloi pε daawu.

¹⁴ Izelayele laa wolaiti kpein, niiti ti ǵeni Filiseti nuiti zea, naati kpein, ti ǵaagaleni ma volu, ti zeeli Izelayele ya, ε zo Ekelǵn, ε li Gate, ε υεε naa maagǵoolii ma yooi pε ba, ti ǵulani ti ya. Ziileigi ǵeni Izelayele nuiti zǵǵzu ta Amǵǵl nuiti.

¹⁵ Samiyele ǵeni ga tukpǵǵaaleυe nui, sii ma voloi pε daawu, Izelayele yooi zu.

¹⁶ Kona-o-kona, Samiyele bēna leve zoi zu, ε tǵzei Beetεle, ε li Gilegale, ε zeeli Misepa, ε da Izelayele nuiti tukpǵǵaaleυe, naama laaiti su.

¹⁷ Naa pε poluma, ε bēna ǵale ma Lama, υε nǵ-pelei ǵeni nǵ, minǵ ǵa ε bēna Izelayele nuiti tukpǵǵaaleυe nǵ. Nǵ nǵ ǵa ε zalaǵa ǵulazuυε bεteni nǵ Ǵooǵǵ GALAGI υε.

MASA FAI LǵǵZEI ULEI

8

(8:1--12:25)

Masa gaizε vai Izelayele υε

¹ Samiyele υǵlǵzǵǵagai ma, ε nǵ-doun zunuiti seini υotogi zu, tukpǵǵaaleυe vai ma, Izelayele yooi zu.

² Nǵ-doun zunu mǵungi laaseigi ǵeni ga Zowεle, felesiei laaseigi ǵe ga Aβiya. Ti zeini Beel-Seeβa, ga ti da tukpǵǵaaleυe minǵ.

³ Kele ti la ǵeni vileni ti-ǵεε Samiyele zie υelei υolu. Tεi walii nǵ-nεεbei ǵeni ti-yiimavε ga gola, ti ǵeni lobεaniiti sosu, ti da tukpǵǵaaleυe ga telebotalai.

⁴ Naa ǵa ε keeni, Izelayele ǵundigīiti kpein ti maaδǵni Lama, Samiyele υǵ bε.

⁵ Ti ǵeni Samiyele ma: «Da ǵaa, ε υǵlǵzǵǵagai, tama ε-lointi ti la ziezu ga pagǵ, ga ε ǵεvele. Naa ǵa ε ba, masa seinǵ gi unda, nii a ǵe gi levezu, εǵεvelei ε ǵεεzu la zǵma yooiti su.»

⁶ Naama wooi wanani Samiyele ma, ga ti ǵεε vai ma: «Masa sei gi unda, nii a ǵe gi levezu.» Samiyele Ǵooǵǵ GALAGI valini.

⁷ Ǵooǵǵ GALAGI Samiyele woogaaυoteni, ε ǵe ma: «Woilo Izelayele nuiti gooi ma, nii ti maaǵaazaǵaboga, yeezei naa wu. Mazǵlǵǵ da laade ti va ǵe ǵεlezu ε va, nǵ ǵa ti ǵεlezu bǵ, ga gε mina mǵ ǵe ga masagi ti unda.

⁸ Nii ti kɛɛzu ga ɔe, naa nɔ ɔa ti kɛɛzu ga ze kaite, é lɔzei voloi gè ti ɔulani la Ezipete yooi va, duɔlai zu, ta da ɔele bà, ti da gala kiligiti dɛbi.

⁹ Naa ɔa é ba, nii ti boga naa ɔe ti ve, kɛle ti lenɛ ga gola, è naati dɛɛ ga tiye, nii kpein a ɔe ga masagi zɔgiti.»

¹⁰ Samiyele liini, é Ɔɔɔɔ GALAGI wooi pɛ daazeeli bebei ma, niiti ti ɔeni ɔɛɛzu ma, é masa sei ti unda.

¹¹ Samiyele ɔeni ti ma: «À woilo fai niiti ma, niiti ti ɔɛɛzu ga masagi zɔgi: mɔunpa, toɔa wo-loun zunuiti seɔe, é ti ɔe ga ná-salavusuiti. Ti ɔe ga ná-kɔɔɔ wotolo bize nuiti, ɔaa ná-sooiti kpize nuiti, ɔaa niiti ti zize zu tɔ ɔɔɔi ná-wotoloi ɔakalavɛ.

¹² Toɔa yiimazeɔe ga tanigaa, é ti ɔe ga nu waagilagilagiti ta-ɔundiɔiti, é tanigaa ɔe ga nu vuulɔɔludɔɔlugiti ta-ɔundiɔiti salavusuiti saama. Toɔa tanigaa ɔe ga ná-wozawoli nuiti, zɔiti ti ɔe ga ná-molo leve nuiti. Toɔa taɔiligaa zeɔe, é ti ɔe ga ɔain bo nuiti, ti da kɔɔɔ zɔɔlaiti gain, ta ma wotoloi va zɔɔlaiti.

¹³ Toɔa wo-loun anzanuiti seɔe, é tanigaa ɔe ga gulɔ maku nɛɛɛ kpɛte nuiti, ɔaa daaɔoli wo nuiti, ɔaa bulu ɔete nuiti.

¹⁴ Toɔa wa-balagiti seɔe, ta wa-leezen beleiti, ta wa-wolive bele vapagiti, é ti ve ná-botigɛ nu wolaiti zea.

¹⁵ Toɔa puusieɪ ɔula wa-ani zuwuiti ba, ta wa-leezen beleiti, é ti ve ná-nu wolaiti zea, ta ná-botigɛ nu wolaiti.

¹⁶ Toɔa wa-wotigɛ nuiti, zunuiti ta anzanuiti seɔe, naa ɔɔ wa-nu niineiti ba, niiti ti ga zɛbesu geleiti, ta wa-zoovalegiti, ti da botii ɔe be.

¹⁷ Toɔa wa-loganiiti ma vuusieiti seɔe, wa ɔɔɔi, wa ɔe ga ná-duɔiti.

¹⁸ Naama voloi, wa kpeei loo ga wa-masagi laalɔɔi, nii wo yiimazeɔeai la, kɛle Ɔɔɔɔ GALAGI la woiloga wo-woo ma.»

¹⁹ Izelayele nuiti ti la ɔeni kɛɛni, ti va Samiyele wooi zo, ti ɔeni ma: «Gá vaa ɔana! Gi ɔe masagi ɔe nɔ gi unda,

²⁰ naa ɔa a ke, gá balaa gi ɔe ga zɔɔma yooiti kevele, gá-masagi da gi lukpɔɔaaleve, é da lo gá-ɔɔvebeiti tuɔɔ, gi da kɔɔi ɔɔ vuɔma.»

²¹ Samiyele ɔegai ma ga Izelayele nuiti ta-ɔɔei naati meni, é ti pɛ daazeelini Ɔɔɔɔ GALAGI ma.

²² Ɔɔɔɔ GALAGI ɔeni Samiyele ma: «Yeezei naa wu, nii ti maaɔaazaɔaboga è ma, masagi zeɪ ti unda.»

Naa vuuma, Samiyele ɔeni Izelayele nuiti ma: «Ese pɛ ge liina ná-taazu.»

9

Sayile soovale saaiti gaizie vai

¹ Zunui ta ɔeni Benzamen mavofodai zu, nii daa ɔeni ga Kise, Aɔiyele ná-doun zunui ɔeni de, Aɔiyele kɛɛɔe ɔeni ga Selɔɔl, Selɔɔl kɛɛɔe ɔe ga Bekolate, Bekolate kɛɛɔe ɔe ga Afia, Afia balaa ɔeni ga Benzamen mavofodai zu nui ta ná-doun zunu. Kise ɔeni ga zɛbesu nu.

² Zunu loun ɔila ge ɔeni Kise nii ya, nii daaseigi ɔeni ga Sayile, zunu lounge vapa ge ɔeni de. Izelayele nuiti saama, tanɔpɛ ge la ɔeni zeelini su pagi zu, é ɔoozani é leve ti pɛ ba.

³ Yeeta, Kise ná-soovale saaiti ti looni ya, é da ɔe ná-doin Sayile ma: «Botigɛ nui gila seɔe, wo li, wo soovale saaiti gaizie.»

⁴ Sayile ta ná-botigɛ nui ti Efelayime ɔize yooi zuɔizeni, ti leve miná va, ti li ga Salisa yooi zu vele, ti la soovale saaiti kaani. Ti liini mɔnɔ ga Saalime yooi zu vele, ta Benzamen yooi zu vele, kɛle ti la ti ɔaani pɛ.

⁵ Ti zeeliani ma Sufe yooi zu, Sayile ɔeni ná-botigɛ nui ma: «De ɔale ma taazu, ni naa laade, kɛe ɔa vaazu yeemazu soovale saaiti fai ma, é yiizoolɛ ga deye.»

⁶ Ná-botiḡe nui ḡeni ma: «GALA goo wo nui ta ḡa taai nii zu é de luḡo, tḡḡi wola ḡulave, nii nḡpe é bosu, naa ḡa da vilesu. De li, de gaazaḡa, bafo toḡa de lii vele le da-ziei niizu.»

⁷ Sayile ḡeni ná-botiḡe nui ma: «Ungo, kee leeni ḡa de liizu la zunui tḡna pḡ? Daamianigi bega da-bḡḡiti su, vebani ḡili ge la de ya, nii da fe GALA goo wo nui ya. Leeni ḡa é de ya?»

⁸ Ná-botiḡe nui ḡeni ma: «Wali ḡila ka de zèa, nà naa ve GALA goo wo nui ya, é pelei le ga deye, nii da zie la.»

⁹ (Mḡungi, Izelayele nuiti pḡ be, ta la ḡena lia GALA gaazaḡasu, ti bena ḡe bḡḡo ma: «À va, ade li wozaḡaa nui vḡ be.» Mazḡḡo nii daaseigi ga «GALA goo wo nui» za, naa laa ḡeni ga «wozaḡaa nui.»)

¹⁰ Sayile ḡeni ná-botiḡe nui ma: «Gaama ḡa è ya, de liina.» Ti liini ga taai naa zu vele, ve GALA goo wo nui ḡeni ná.

¹¹ Ti ḡeai ma taa ḡizei leezu, ti ḡomini ga anzalopoiti, ti da ḡizei yei zie zaḡazuve, ti naati gaazaḡani, ti ḡe ma: «Wozaḡaa nui ḡa nei taazuve?»

¹² Anzalopoiti ti ti woḡaaavoteni, ti ḡe ma: «Ungo, paa ḡa feya wo luḡo, paave za ḡá-laazuve, tḡzei taai kpein ka za zalaḡa ḡulazu, zalaḡa ḡula adave ma. A li fala.

¹³ Wa vaazu kaazu, wa leena nḡ feya taazuve, é va ḡe é li zalaḡa ḡula adave daamii vai ma. A liina fala, wa ka, tḡzei nuḡuseiti ti la daami woga tḡun polu, mazḡḡo toḡa tuyai loo zalaḡai ma pe, niiti ti loligai, naati ti va daami wo.»

Sayile lii vai Samiyele vḡ be Lama

¹⁴ Ti liini taazuve, nu leezuve taai zu, Samiyele da ḡula ga ti vḡ pelei, é va li zalaḡa ḡula adave.

¹⁵ Tama Sayile va ḡe é va, folo ḡila ge yeni naa luḡo, ḡḡḡo GALAGI niima vai le ga Samiyele.

¹⁶ E ḡe ma: «Lina, niima yeeḡeḡalai nḡ zu, nà zunui ta levesu è ma, é ḡula Benzamen yooi zu. Da ḡulḡi zie ma, è ke ga masagi nà-nuḡuseiti unda, Izelayele nuiti. Toḡa ti unḡḡo, é ti ḡula Filiseti nuiti zea. Mazḡḡo gè nà-nuiti ta-bḡḡi ḡaa, gè ti bain gooi meniga.»

¹⁷ Samiyele Sayile ḡaai ma, ḡḡḡo GALAGI ḡeni ma: «Zunui nii ḡa gè ḡeni ná-fai wosu è ma, nii ḡa é masadai ḡeezu nà-nuḡuseiti unda.»

¹⁸ Sayile maabuḡani Samiyele va, nu leezuve taazuve, é ḡe ma: «Wozaḡaa nui ná-pelei le ga ze.»

¹⁹ Samiyele goḡaaavoteni, é ḡe ma: «Nà ḡa gè ga wozaḡaa nui, lo tḡḡo, de li zalaḡa ḡula adave. Ada laamiizu vḡḡa za, lina sobu, nà bena ga da-ḡidaavili faiti kpein sufula è ma, nà be niina è va, è da li.

²⁰ Nii é ga soovale saaiti, ti loai ya ma volo zavasie ḡa, mina mḡ yiizoolé ga naati, mazḡḡo ti naati kaave na. Kee é bude naa maazu, ani vagoi niiti kpein ti Izelayele yooi zu, naati ta ga be nḡnḡ? Da laade baa? Da-o, è-ḡee ná-peleyeḡei-yo?»

²¹ Sayile goḡaaavoteni, é ḡe ma: «Lee vaa zu è naa wosu mà? Nei gè ga Benzamen mavofodai zu nui ta nḡ, nii gaalḡidai Izelayele wolodai kpein su. Kee ná-pelei lei é va loi Benzamen wolodamai kpein saama baa?»

²² Samiyele leeni ga Sayile, ta ná-botiḡe nui, daamii wo pelei wu, é seizu vago ve ti ya velelave, naama nu vuusavagḡiti (30) saama, niiti ti lolini daamii wo fai ma.

²³ Samiyele ḡeni daaḡoli wo nui ma: «Da ga suai gè ḡea feeni è ya, ga è make ba ye.»

²⁴ Daaḡoli wo nui sua balai zefeni, é vεε baalobai pε ba, é vaa la, é da Sayile ḡakala. Samiyele ḡeni Sayile ma naazu: «Nii ḡa gè ḡεa makeni è vε, siegi zu gè nuiti toligai ma la daamii vai ma, toḡa ná, miina.» Zekana é ḡεeni la Sayile ta Samiyele ti daamii woni vɔɔma naama voloi.

²⁵ Naa vɔluma, ti zefeni zalaḡa ḡula adavε, ti yei ga taazu vele. Samiyele ta Sayile ti liini, ti zeii dooḡo bosuvε, pelei maazuvε, ti da yεpε.

Samiyele gulɔi zii vai Sayile ma

²⁶ Poluma zobui, Sayileni ta ná-botiḡe nui ti wuzefei ma, Samiyele Sayile lolini dooḡo bosuvε pelei maazuvε, é ḡe ma: «De liina, gè è vɔ ga pele.» Sayileni ti vileni pelei ma ta Samiyele, ti da li.

²⁷ Ti zeelii ma taai ḡwεmavε, Samiyele ḡeni Sayile ma: «Bo da-wotiḡe nui ma, é leve velelavε.» Naa liini ga velela velei. Samiyele ḡeni Sayile ma: «Lo dεε, nii ḡooḡo GALAGI bogai, gè naa le ga de.»

10

¹ Samiyele ná-gulɔ woolei laalaoni, nii é ḡeni zea. E gulɔi vɔuni Sayile nɔungi ma. E nεeneni ga daavε komagai, é ḡe ma: «Ḗooḡo GALAGI gulɔi ziaa è ma, è va ḡe ga ná-nubuseiti ta-lotugɔi.

² Za, da balina ma, da liizu, è ḡula zunu felegɔ ma Lasεle ná-kabai ḡobavε, Selesa Benzamen yooi zu, ta vaazu ḡεεzu è ma: «Soovale saai niiti è ḡεa liini ti ḡaiziezuz, ti ti ḡaa. E-ḡεε la mɔ yiizoolεzu ga naati, wa-yiizoolεi ḡa è ma niina, è da bɔḡo ḡaazaḡa ga: Toḡa ke ḡale, é va ná-doun zunui ḡa?»

³ «Da zefena miná, da lago liizu poun, è zeeli gulu wolai ma, é Taḡɔɔl. Wa ḡomisu miná, wa zunu savagɔ, ti da li Beetεle GALA dεbi vai ma, boli yivo savagɔi ḡa ma mɔungi ya, bulu savagɔi zoni felesiei ya, kɔlɔ woole ḡila ge zoni savasiei ya, daavegai ga dɔɔi.

⁴ Ta vaazu laaliizu è ma, ti bulu felegɔ ve è vε, yeezei bu.

⁵ «Naa vɔluma da zeelizu Giḡea-Elɔyime, vε Filiseti nuiti ta-ḡundiḡii gila ge zeini ná. Da ḡena lea taazuvε, wa ḡomisu wa GALA goo wo nuiti ma bulugi, ti da zeḡe zalaḡa ḡula adavε, ḡeingεin gani ḡein nuiti ti ti luḡɔ, ti da kɔnigi ḡεin, ta papai, ta tamadegiti, ti da koolei vε. GALA goo wo nui naati, ti da GALA ná-kulakεma vaiti bo.

⁶ Ḗooḡo GALAGI ná-Zenvui ḡa yeizu è ma, da balaagi, è da GALA ná-kulakεma vaiti bo ga ti ḡevele, da valibosu, è ḡe ga nu niinε.

⁷ Niima vaiti kpein daa ḡa zeelina, da kwεε naazu ga GALA ka è va. Naazu nii maanεai ga è ke, naa ḡe.

⁸ «Naa pε poluma da tosu da tɔḡɔ, è li Gilegale, na vaazu, gè è ḡa ná, gala zalaḡaiti kula vai ma, ta ziilei zalaḡaiti. Da maaḡounsu ná folo lofela laawu, eyesu gè va, gè naa le ga de, nii maanεai ga è ke.»

⁹ Sayile vɔluaveni nɔ feya Samiyele va, é da li, GALA ge zii maavaliboni, nii kpein Samiyele boni ma, ti pε daazeelini naama voloi nɔ.

¹⁰ Seelii ma Giḡea, GALA goo wo nu bulugi daaḡomini, GALA Zenvui yeini ma, tɔ balaa é vili ti zaama, é da GALA ná-kulakεma vaiti bo.

¹¹ Zɔiti kpein ti ḡeni kwεε kaite, ti kaai ma, é da GALA ná-kulakεma vaiti bo, GALA goo wo nuiti saama, ti ḡeni bɔḡo ḡaazaḡasu, ga: «Leeni ḡa keai ga Kise ná-doun zunui? Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

¹² Naama nui ta ḡeni ma: «Bε ḡa mu é ga ta-ḡalamɔin?» Miná ḡa faalaalii naa zɔlɔni ná, ga: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama baa?»

¹³ Sayile begai ma ga GALA ná-kulakεma vaiti bo, é liini zalaḡa ḡula adavε.

¹⁴ Sayile keεḡe keεḡeloin ḡeni ma: «Mini ḡa wo ḡεa liini ná, wa da-wotiḡe nui?»

E ɣeni keɛɣɛ keɛɣɛloin ma: «Gi ɣea liini soovale saaiti gaiziezu, keɛ gi la ti ɣaani, naa ɣa é kea, gi lia, gi Samiyele ɣaazaɣa.»

¹⁵ Keɛɣɛ keɛɣɛloin ɣeni ma: «Leeni ɣa mu Samiyele boga wo ma?»

¹⁶ Sayile gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Keɛve na gi ma, soovale saaiti kaave na.» Keɛ Sayile la ɣeni keɛni, é va naa wo keɛɣɛ keɛɣɛloin ma, nii Samiyele boni, é vile masa fai va.

Sayile zeɪ vai ga masagi Izelayele unda

¹⁷ Samiyele Izelayele nuɓuseiti pe tolini ɔooɣo GALAGI ɣaazu Misepa,

¹⁸ é ɣe ti ma: «ɔooɣo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI wooi ɣaa: «Nà ɣa gè Izelayele ɣulani Ezipete yooi zu, gè lee la. Gè wo unmo, gè wo ɣula Ezipete nuiti zea, ta zooma masa zooiti, niiti ti ɣeni wo woinzeɣezu.»

¹⁹ Wa ɣa za, wo ɣelezu wa-GALAGI va, tama ka é wo ɣizoni wa-yiibolbi yeeɣeɣalai, ta wa-maanɔɣo voloiti su. Wo ɣe nɔun ma: «Masa sei gi unda.» Naa ɣa é ba, à ɣaalɛ ba ɔooɣo GALAGI ɣakala ga bolodama velei, ta peleyeɣe velei.»

²⁰ Samiyele Izelayele nuiti teveni ga bolodama velei, Benzamen ná-bolodamaiti ka zeelobai woni ga tiye.

²¹ Samiyele Benzamen ná-bolodamaiti teveni ga peleyeɣe velei, ziimazeɣegi zolooni Mateli ná-peleyeɣei ma, naati saama, Kise ná-doun zunui Sayile ɣa ziimazeɣegi zolooni ma. Ti gaizieni, keɛ ti la kaani.

²² Ti ɔooɣo GALAGI ɣaazaɣani volu, ti ɣe ma: «Zunui taɣili kana ba, nii paai ve?»

ɔooɣo GALAGI ti wooɣaavoteni, é ɣe ti ma: «À wele, dooɣuve kasɔiti poluve.»

²³ Ti ɓizeni, ti li, ti vaa la, é lo bebei zaama, gaagoozani ti pe ba.

²⁴ Samiyele ɣeni bebei pe ma: «À wele, zunui tei ka ɔooɣo GALAGI yi-imazeɣeni la, keɣala nɔpe ge la wo zaama.»

Ti pe ti wooɣulani, ti da ɣe ma: «Masagi lebi ɣeke faan!»

²⁵ Naa voluma, Samiyele daani ma kpe é naa le ga tiye, niiti maanɛai ti ɣe ga masagi laamiizuve ta tosuve, é lati, é seve, é da ɔooɣo GALAGI lebizuve. Kpegai ma, é nuɓuseiti pe gaagaleni ma, ese ge li ná-taazu.

²⁶ Sayile balaa ge ɣaleni ma ná-taazu, Giɓea, soɓelama nui tanigaa ti vileni polu, niiti GALA ge puuni ti yiima, ga ti ɣili toun ba.

²⁷ Anee naa ve, nu nakai tanigaa ti ɣeni ná, ti da ɣe ma: «Lee ma ɓɔba ɣa nii a zoo keezu ade ve?» Ti ɣeni belelalazu, ti la ɣeni veɓeani nɔpe feeni be. Keɛ Sayile la ɣeni faa woni.

11

Sayile vɔni fai Amɔn nuiti ma

¹ Amɔn nuiti ta-masagi Naɣase vaani ga ná-kooɓebei, é Yaɓeese taai zeɪ keɛ su, nii é Galaade yooi zu. Yaɓeese nuiti ti ɣeni Naɣase ma: «Ade minazeɣe bo yɔɣɔzu, gá ɣolo è ve.»

² Keɛ Naɣase ti wooɣaavoteni, ga: «Ni wa pɔ ade minazeɣe bo yɔɣɔzu, keɛni wo va bu, gè wo yeezazu vele ɣaazuɣezegiti kula su, wo ɣilagilagi pe, gè unfegi vu Izelayele nuiti pe gaazu ga naa.»

³ Yaɓeese ɣewolaiti ti ɣeni Naɣase ma: «Dooɣo ɣila ku ve gi ve, gi keelaiti teve Izelayele yooi zu ná pe. Ni nu nɔpe ge la zoloni, nii a kpɔba ve gi ve, gá ɓɔɣo ve è ya naazu.»

⁴ Keelaiti ti zeelini Giɓea, Sayile ná-taazuve, ti naama vai pe bo taazuve nui pe ma. Bebei pe ge wɔloni.

⁵ Naa zoolooni nɔ Sayile ɗa zeɗe kpalagawe ga ná-nikeiti. E gaazaɗagi woni, é ɗe ma: «Lee ɗa keai ga nubuseiti ti wolɔzu?» Ti Yabeese nuiti daawooi laazeelini ma.

⁶ Naama wooiti menigai ma Sayile ve, GALA Zenvui yeini ma, ziiɗaawanani ga gola.

⁷ Sayile nike felegɔ zoni, é ti vaa, é subulukpulu, é fe keelaiti zea, é ti leve Izelayele yooi zu ná pe, é vali ti ma ga: «Nu nɔpe é la keeni, é va li kooɗɔzuve Sayile ta Samiyele volu, zekana ma nui ná-nikeiti ta bulukpulu da.» GALA maanɛigi yeini Izelayele nuiti pe ma, ti lua gola, ti ɗulani, ti ɗa li ná, eɗe nu ɗila nɔ.

⁸ Sayile ti ɗaaluni Beezeke. Izelayele wolodamai zɔiti ti ɗeni ga nu waaunsavagɔ (300 000), Zuda wolodamaiti ti ɗe ga nu waauusavagɔ (30 000).

⁹ Ti ɗeni Yabeese ɗeelaiti ma: «À li, wo ɗe Yabeese nuiti ma, Galaade yooi zu: «Lina, wa unmooɗi zɔlɔ, siɛgi zu foloi gaalsu da.» » Keelaiti ti liini, ti naama wooi wo Yabeese nuiti ma, é ɗeni ga koozunee wola ti ve.

¹⁰ Ti ɗeni Amɔn nuiti ma: «Lina gá bɔɗɔ ve wo ya, nii nɔpe wo pɔ, wo naa ɗe ga giye.»

¹¹ Poluma voloi, Sayile ná-kooɗebei ɗaagwɛeni su ga savagɔ. Ti lɔni Amɔn nuiti ta-ɗɔlaɗai zu ga gosui, ti yeni naati paazu, eyesu folo gaalɔgai. Zɔiti ti la ɗeni zaani, naati ti vazani ga gilagila, ti tanɔpe ti la ɗeni volu fele.

¹² Izelayele nuiti ti ɗeni Samiyele ma: «Beni ka ti ɗeni ɗeezu ma: «Sayile la masadai ɗea gi unda?» A ti ve gi ya, gi ti vaa.»

¹³ Kele Sayile ɗeni ti ma: «À mina nu nɔpe paa za ɗeɗala foloi, mazɔlɔ ɓooɗɔ GALAGI fɔnifaamai vea ade ve za, Izelayele nuiti.»

¹⁴ Samiyele ɗeni Izelayele nuiti ma: «À va, ade li Gilegale, ade laa la Sayile ná-masadai maazu, ade maaɓakpa.»

¹⁵ Bebei pe ge ɗaalɛni ba Gilegale. Ti bo ɓooɗɔ GALAGI ɗaazu, ti maaɓakpa, ga Sayile ɗa ga masagi. Ti ziilei zalaɗaiti kulani ɓooɗɔ GALAGI ve. Sayile ta Izelayele nuiti pe ti wola ɗoozunɛni.

12

Samiyele ná-falima bɔɛiti

¹ Samiyele ɗeni Izelayele nuiti ma: «Wo kaa, gè woiloga wo-woo ma, nii wo ɗea pɔ, gè naa pe kea wo ve, gè masagi zeida wo unda.

² Za voluma, masagi nii ɗa a ɗa lo wo luɗɔ niina. Nɔun gè lo ga wo luɗɔ, é lɔzei mà loungo yee ma, é zeeli za ma. Gè ɔlɔzaɗa ga, nɔundɛɗaiti ti ɗolea, dɔinti balaa kana ti wo zaama.

³ Nà losu za wo ɗaazu, gè wo ɗaazaɗa, à gɔoɗaavote, ɓooɗɔ GALAGI ɗaazu, ta masagi nii é gulɔi ziaai ma. Wo zaama, be ɗa gè ná-nike, baa ná-soovale kula zea? Be ɗa gè mɔneɛa, baa gè suziɗaa, wafuun? Be ɗa é lobɛani vea zèa, nii a ke gè ɗaazu vee ma, ná-faaɗaazagiti ma? A bo dɛɛ mà, ni nà ɗe ani nɔpe kulani nu ya telebotala maazu, nà ti pe gaagale ma.»

⁴ Ti gooɗaavoteni ga: «È la gi mɔneni, è va gi zuziɗa fuun, è la balaa lobɛani nɔpe kulani nu ya.»

⁵ Samiyele ɗeni ti ma volu: «ɓooɗɔ GALAGI, ta wa-masagi, ta ga zeelei, ga wo la sɔ kaani bà, nii wa pèelala su.»

Ti ɗeni ma: «Ungo, zekana é la.»

⁶ Samiyele ɗeni nubuseiti ma, mɔnɔ: «ɓooɗɔ GALAGI ɗa é yiimazegeni ga Moize ta Aalɔnni ga ti wo-mɛmɛwolani kula Ezipete yooi zu.

⁷ Naa ɗa é ba, à ɗaalɛna ba ɓooɗɔ GALAGI ɗakala, gè wo ɗitoo naama vaa wolaiti su, niiti é ti ɗea wo ɗizo faa zu, wa-o, wo-mɛmɛwolani-yo.

⁸ «Zakóbe ta ná-nubuseiti, ti liai ma Ezipete yooi zu, kpólai yeni zeizu ti ma, ti Góogó GALAGI lolini, ga é bɔ ti va, naa ɔa é keeni Góogó GALAGI Moize ta Aalónni teveni, ti ti ɔula Ezipete yooi va, ti va ga tiye, ti zeí zoi nii zu, ve ade ná za.

⁹ Kéle wo-memewolani ti ɔeleni Góogó GALAGI va, ta-GALAGI. Naa ɔa é keeni, Góogó GALAGI yeebeni ti va la, ti lo Gasool ɔoɔfulubai Sisela yeezu, ta Filiseti nuiti, ta Moabe masagi, niiti ti kooi veeni ti va.

¹⁰ Ti woogulani mánɔ Góogó GALAGI ma, ti la zo ga ga ta-ɔotoiti, ti ɔe ma: «Góogó GALAGI, gá ga sɔba nu, mazólɔ gi ɔelea è va, gi da kooɔ ganigiti debi, Baaleni, ta Asetateiti. Kéle gi unmao niizu, è gi ɔula gi zili nuiti zea, naa a ɔeena, gá è lebi.»

¹¹ Naa voluma, Góogó GALAGI Zeedeyon leveni, é Bedan leve, ta Zefetee, é gaabela ga ze, ná Samiyele, ga é wo ɔizo wo zili nuiti ma, niiti ti ɔeni wo-maagoolii zu, naa ɔa é kea, wo zeini ziileigi zu zoi zu.

¹² «Wo Amón nuiti ta-masagi Naɔase ɔaai ma, é da va kooi veezu wo va, wo ɔeni má: «Masa sei gi unda.» Wo naa ɔe, eɔe Góogó GALAGI lei, é va ɔe ga wa-masagi.

¹³ Wa-masagi ɔaa mu, eɔevelei wo yiimazeɔea la da, ta wo maagaaazaɔaboga da má. Góogó GALAGI ɔa é seida wo unda.

¹⁴ E lozei za ma, ni wa Góogó GALAGI lebi, wo botii ɔe be, wo ɔolo be, ni wo la wuzegeni ná-togiti daalɔɔma, ni wa-o, wa-masagi-yo, wa vilena Góogó GALAGI volu, fai pe ka ɔe ga pagɔ.

¹⁵ Kéle ni wo la woiloni gooi ma, wa wuzegena ná-deveiti daalɔɔma, Góogó GALAGI ɔa yeewuzegé wo laalɔɔma ga gola, eɔevelei é keeni la ga wo-memewolani.

¹⁶ «À ye losuветi, wo laavoo vaa wolai ɔa, nii Góogó GALAGI vaazu keezu wo ɔaazu.

¹⁷ Fogoi lei ade va ɔe su baa? Ná Góogó GALAGI valizu, é yeebe geebaɔei va, ta tonai, ti va, wo kwee ga naati ga faa ɔou wola ɔa wo kea Góogó GALAGI ɔaazu, ga wo masa gaizie boɔ ve.»

¹⁸ Samiyele Góogó GALAGI valini, naama voloi Góogó GALAGI tonai ouuni, é geebaɔeiti too. Izelayele nuiti pe ti luani Góogó GALAGI va, ta Samiyele.

¹⁹ Ti pe ti ɔeni Samiyele ma: «Da-GALAGI maanene gi ve, nii é ga Góogó GALAGI, nii a ke gi mina za, mazólɔ gá-ɔotoi zoiti pe poluma, gi ta laa ma, ga gi masa gaizie boɔ ve.»

²⁰ Samiyele ɔeni ti ma: «À mina lua. Wa ɔa wo niima vaa ɔoi ɔea, kéle à mina voluave Góogó GALAGI va, kéle à debi ga wo-yii pe.

²¹ Wa voluavena ba, naa volu ɔa ga wo vile kooɔ ganigiti polu, niiti zobo ge la ti ve, ti va bo nu va, baa ti va nu ɔizo, mazólɔ ta ga fuun ganiiti.

²² Neuve Góogó GALAGI ve, ga é wo ɔe ga ná-nubuseiti, naa ɔa é ba, é la ɔelea wo va, mazólɔ toɔa po ga lebiyai ve daasei golai ve.

²³ Niima é ga nɔun tetegi, GALA ge kizo naama ɔoto wolai ɔee vai ma, toun daalɔɔma, ga gè va be maanenei wosu wo ve. Ná yesu wo ɔalasu ga pelei pagai, ta solegai.

²⁴ Wa ma, à lua Góogó GALAGI va, wo debi gaamai zu, ga wo-yii pe. Mazólɔ à ɔize faa wolaiti su, é ti ɔeai wo ɔaazu.

²⁵ Kéle ni wa faa ɔoi ɔeena, wo undaa ɔa vili, wa-o, wa-masagi-yo.»

SAYILE NA-MASADAI

13

(13:1--31:13)

Izelayele baka fai Filiseti nuiti daalɔɔma

¹ Sayile ná-konagi ɔɔni ga puusavagɔ (30), siɛgi zu é zeini la ga masagi. Kona uuunaanigɔ maazu felegɔ (42) ɔa é keeni masadai zu, Izelayele unda.

² Sayile yeeloni salavusu waasavagɔ (3 000) va, Izelayele nuiti saama, nu waafelegɔi (2 000) yɛni koba Mikemase ta Beetele ɔize yooi zu, mɔta waagilagi (1 000) vileni ná-doun zunui Zonatan volu, ti li, ti zeí Gíbea, Benzamen yooi zu. Sayile nubusei mɔtaiti gaafaleni ma, ɛɛ ge li ná-pɛlei wu.

³ Yeeta, Zonatan Filiseti nuiti ta-ɔɔlaɔɔgai zoni, nii é ɔɔni Geeɔa. Naama wooi zeelini Filiseti nuiti ma. Sayile ɔɔni ti puuugi ve Izelayele yooi zu ná pɛ, mazɔɔ é ɔɔni bosu, é ɔa ɔɛ ma: «Keeni Ebulu nuiti pɛ ti sugwɛɛ.»

⁴ Izelayele nuiti pɛ ti menini ga Sayile Filiseti nuiti ta-ɔɔlaɔɔgai zogɛ, naa maavele ma, Izelayele wɔinzeɔɛa Filiseti nuiti ma. Izelayele ɔɔvɛbei pɛ ge ɔaalɛni ba Sayile ɔɔba, Gilegale.

⁵ Filiseti nuiti balaa, ti ta-ɔɔvɛbei ɔaalɛni ba, ga ti kɔɔi vɛɛ Izelayele va. Kɔɔɔɔ wotolo waasavagɔ (3 000) ɔa é ɔɔni ti ya, soo bize zalavusu waadɔzita (6 000), salavusuiti ti mɔin, é ɔɛ kpolodei laave naɔaegi. Ti tɔnɔ ma ɔɔlaɔɔgai vuuni Mikemase, folo ɔulazu vɛlei Bete-Aven letemave.

⁶ Izelayele nuiti ti kaai ma ga faabaagi ɔa ti daawu, mazɔɔ ti zili nuiti ti ti ɔatani, ti ɔɔni lɔɔfuzu pugiti su, pɛtugiti su, zeɔɛiti su, kɔtu yeɔɛiti su, ta zieyeɔɛiti su niiti ti zuvɔai.

⁷ Ebulu nuiti saama, tanigaa ti Zuluden maalevesuve buɔɔni, ga ti li, ti lɔɔɔu Gade ta Galaade yooi zu.

Naazu Sayile ɔɔni de Gilegale, ná-kɔɔvɛbei koba, ti ɔa bali ga dualuagi.

⁸ Folo lɔfela laawu, ti ɔɔni Samiyele bɔunsu, mazɔɔ é boni ga toɔa vaazu. Kele é la ɔɔni de vaani Gilegale, kɔɔɔɔ nuiti ti tɔɔzeini ga ti ɔa vaza, ti ɔa zeɔɛ Sayile ɔɔba.

Sayile ná-faaɔaazagi

⁹ Sayile ɔɔni ti ma: «À va ga zalaɔa loganiiti pɔ, gala zalaɔaiti, ta ziilei zalaɔaiti.» Tɔ bɔɔɔi é gala zalaɔai ɔulani.

¹⁰ Kpesuve ga kula, Samiyele ɔa zeeli ná. Sayile liini, é daaɔomi, é tuuɔ.

¹¹ Samiyele ɔɔni ma: «Lee ɔa è keai?»

Sayile gooɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Siɛgi zu gè kaa la, ga ná-kɔɔɔɔ nuiti ta ta zeɔɛ kɔba, ɔa ma, è la vaani fala toligi ma, nii bogai, Filiseti nuiti ma gaalɛai na ba Mikemase,

¹² gè ɔɔni ma: «Filiseti nuiti ta vaazu ti loo gi ma Gilegale, aisa gi va ɔɔɔɔ GALAGI maanɛɛnɛ!» Naa ɔa é kea, gè ɔɛelala vaa ɔɛa, gè gala zalaɔai ɔula.»

¹³ Samiyele ɔɔni Sayile ma: «È ɔimalala vaa ɔɛɛve, è la ɔoloni devei naa ve, nii ɔɔɔɔ GALAGI, ɔa-GALAGI feai è ya. Ni è ná-devei zoni, é ɔɛa vaazu bu ɔa-veleyeɔɛi ye masadai zu eyɛsu ɔɔ, Izelayele unda.

¹⁴ Kele tei è la ɔoloni ɔɔɔɔ GALAGI ná-deveiti be, ɔa-masadai la yeɔa ná ɔɔ. ɔɔɔɔ GALAGI devea ga é ziima nui ɔaizie, é naa zeí ná-nubuseiti unda, Izelayele nuiti.»

Kɔɔɔɔ nuiti ti ɔɛvele ɔɛɛ vai

¹⁵ Naa volumna, Samiyele zeɔɛni koba Gilegale, é li Gíbea, Benzamen yooi zu. Sayile ná-kɔɔɔɔ nuiti gaaluni, niiti ti ɔɔni koba, ti ɔɛ ga nu undɔzita (600).

¹⁶ Sayile ta ná-doun zunui Zonatan, ta ta-ǵɔǵɔ nuiti, niiti ti ǵeni ti va Geeba, Benzamen yooi zu, ti lopele beteni kɔǵɔ vai ma, naazu Filiseti nuiti balaa, ti lopele betea Mikemase.

¹⁷ Faa zuǵologolo kɔɔbebei ǵulani Filiseti nuiti ta-ǵɔlaǵai zu, ti ǵaagwe su ga savago, ma mɔungiti ti Wɔfela velei zoni, Suale yooi zu vele.

¹⁸ Felesieiti ti li ga Bete-Golon vele, savasieiti ti li ga kwepelema velei nii é liizu ga petugi zu vele, nii daa ga Sebɔyime vetugi, tevebai vɔ pelei.

¹⁹ Naama ziegi zu, ǵain bo nu nɔpe ge la ǵeni Izelayele yooi zu ná tanɔpe, mazɔɔ Filiseti nuiti ti ǵeni ma: «Ade pele besa Ebulu nuiti tuǵɔ, ga ti mina boǵa zɔkpɔ baa kpɛen bete bɔǵɔ ve.»

²⁰ Keni, Izelayele nuiti pe ti bena li Filiseti nuiti pɔ be, ga ti ta-wozawoli nikeiti ta-ǵaliiti gaali, ta zooveiti, naa vee zeǵe wɔɔ ǵɔluiti ba, ta kɔtu wolo ǵɔluiti.

²¹ Siegi zu wozawoli nikeiti ta-ǵaliiti, ta kɔtu wolo ǵɔluiti, ta gaazava kɔluiti, ta zooveiti, ti-ǵaa a la zaana, baa togani make nuiti ta-ǵɔlu ǵaazobagi zokpai zɔle fai zu, keni ti li Filiseti nuiti pɔ be.

²² Kɔǵɔ voloi zeeliai ma, boǵa zɔkpɔ nɔpe ge la nu nɔpe zea, anee kpɛein, keni Sayile ta Zonatanni nɔ ǵa ta ǵeni ti ya.

²³ Filiseti ǵɔɔbebei gila ge vaani, é gize yɔǵɔzu velei zo Mikemase ǵobave.

14

Zonatan kɔɔi vee vai Filiseti nuiti ta-ǵɔlaǵai gila ba

¹ Yeeta, Sayile ná-doun zunui Zonatan ǵeni ná-kɔǵɔ zɔɔla zeǵe nui ma: «Da, de li Filiseti ǵɔɔbebei nii vɔ be, nii é kwepelegi volu velei.» Kele Zonatan la ǵeni faa woni keeǵe ma.

² Sayile ǵeni zeini Gibeaa taa ǵwemave, gului ta wu, nii daa ga gelenade gului, nii é Migelon. Kɔǵɔ nu undɔzita (600) ǵeǵala ǵa é ǵeni zea.

³ Zalaǵa ǵula nui, nii é ǵeni loni naa ǵoba, zalaǵa ǵula zeǵei kɔba, daa ǵeni ga Ayiya, Ayituɔbe ná-doun zunui. Ayituɔbe keeǵeloin ǵeni ga I-Kabode. Ti-ǵee laaseigi ǵeni ga Finease, Eli nii é ǵeni ga zalaǵa ǵula nui Silo, naa ná-doun zunui. Nu nɔpe ge la ǵeni suǵwee ga Zonatan lia ada.

⁴ Pelei nii Zonatan soni, nii a ke é zeeli Filiseti ǵɔɔbɔgi ma, ma velei ǵeni laani fasa ǵaazoba felegɔi yɔǵɔzuve, niiti ti-laa ga Bɔsese, ta Senee.

⁵ Ma mɔungi ǵeni loni lekɛmave nu ǵovezuve Mikemase letemave, felesiei ǵeni loni lekɛmave nu yeezazuve Geeba letemave.

⁶ Zonatan ǵeni zunu loungoi ma: «Da, de vala tatipelevolulala nui teiti ta-ǵɔlaǵai va, tanisu Ǵɔǵɔ GALAGI ǵa vaazu bɔsu de va. Mazɔɔ zobogi ǵa be, é kizogi wo, ga nu bulu ko nɔ, eǵevelei a kee la ga nu bulu golai.»

⁷ Zunu loungoi ǵeni ma: «Nii é è ǵisu, de naa ǵe. De li, kèvele beteve ga gè vile è volu, ve nɔpe è pɔ ga de li ná.»

⁸ Zonatan ǵeni ma: «Da ziezu vaavaa, de zeeli nui niiti ma, eyesu de ǵula ti viliba.»

⁹ Ni ta de ǵaana, ti ǵe de ma: «A lo miná, à mina zeǵe ná, eyesu gi zeeli wo ma,» da ye de-losuve, de la lia ti vɔ be.

¹⁰ Kele ni ta ǵeena de ma: «A le ve,» da liizu, naa ǵa é deezu ga Ǵɔǵɔ GALAGI ǵa vaazu bu, de vɔni ti ma.»

¹¹ Siegi zu ti bɔǵɔ leeni la, ga Filiseti nui naati, niiti ti ǵeni kɔlaǵai naa zu, naati ti bainni, ti ǵe ma: «À wele Ebulu nuiti ba! Ti ǵula zeǵeiti su, veti ti ǵea lɔǵuni náti.»

12 Ti ɣeni Zonatan ta zunu loungoi ma, nii ɛ kɔɔɣɔ zɔɔlaiti seɣezu: «À le ve, gi bɔɣɔ le ga woye.»

Zonatan ɣeni ná-botiɣe nui ma: «Dile pòlu, de le gize unmauve. Mazɔɔ Gɔɔɣɔ GALAGI zobogi vea Izelayele ya, ga ɛ vɔni ti ma.»

13 Zonatan veeni ya, ɛ da zɛ. Filiseti nuiti ti ɣeni loozu Zonatan ɣɔɣɔwu, zunu loungoi ná-kɔɔɣɔ zɔɔlaiti ti ɣeni zea, naa da ti vaa ga polu velei.

14 Nu vuufelegɔ (20) ɣa Zonatan ta ná-kɔɔɣɔ zɔɔla zeɣe nui, ti paani ada lɔlɔi koi miná.

15 Filiseti ɣɔɔlaɣai zu ɣeni nɔ wuulee, bebeiti kpein ti ɣeni ná maagoolii zu laaiti su, ti pe ti luani. Dualuagi taa make kɔɔbɔgi zoni, ta nepi ɣɔɔ gelei nii ɛ ɣeni Filiseti nuiti zea. Naa pe poluma, zoi tɔzeini ga ɛ da bali, naa ti mɔta ɣe unga wuulee.

16 Taa maaɔe nuiti, niiti Sayile ti vileni Gibeaa taai ma, nii ɛ Benzamen yooi zu, naati ti Filiseti nu bulugi ɣaani, ti da vaza, ti da li pele ungi pe su.

17 Sayile ɣeni ná-kɔɔɣɔ nuiti ma, niiti ti ɣeni koba: «À gaalugi wo deɛ, wo ka niiti ti ɣulaai ade zaama, ti li.» Ti gaalugi woni, ti ka ga Zonatan ta ná-kɔɔɣɔ zɔɔla zeɣe nui, ti la ti zaama.

18 Sayile ɣeni Ayiia ma: «Maabuɣa ga Gɔɔɣɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui.» Mazɔɔ naama voloi minazeɣe kesui ɣeni Izelayele nuiti zea.

19 Siɛgi zu Sayile ɣeni bɔɛzu la zalaɣa ɣula nui vɔ, zɔngɔi wola ɣeni wɔɔɔzu Filiseti nuiti saama. Sayile ɣeni zalaɣa ɣula nui ma: «Yeeɣula niina naa zu.»

20 Sayile ná-kɔɔɣɔ nuiti gaalɛeni ba, ti li kɔɔɣɔzuve. Ti ti zili nuiti kaani, ti da bɔɣɔ vaa ga boɣa zɔkpɔiti, ɛ ɣeni ga faazupu wolai.

21 Eɔulu nuiti ti ɣeni Filiseti nuiti zea de, duɔlai zu, ti yeni ti volu, ti li kɔɔlaɣai zu, naati ti latini ga Izelayele nuiti pɔ pele, ti veɛ naati ba, niiti ti ɣeni Sayile ta Zonatan volu.

22 Izelayele nuiti balaa, niiti ti lɔɔɣuni Efelayime ɣize yooi zu, naati ti menini ga Filiseti nuiti ti velani, ti ɣulani, ti da Filiseti nuiti kpe, ti da ti vaa.

23 Naama voloi Gɔɔɣɔ GALAGI unmaɔgi veeni Izelayele ve, ti yeni kɔɔi ɣa eyesu ti leve Bete-Aven va.

24 Ma voloi Izelayele nuiti ti wola ɔɔɔni, mazɔɔ Sayile ti vileni foovooi laawu, ɛ ɣe ma: «Ni gè la de wanaɣulani sili nuiti ba, zoi nɔpe a daami wona, kpɔkɔ va ɣe ɛ zeeli, ma nui voovoove.» Naa maavele ma, nu nɔpe ge la ɣeni daamiani nɔpe miini.

25 Ti pe ti zeeli ɔɔɔi ta zu, ve gului ta ɣeni ná, kɔin gulɔi ma yeɣei zu, ɛ da vu ya zoi ma.

26 Ti zeeliai ma gului naa ma, ti pe ti kaani, kɔin gulɔi da yei la. Kele tanɔpe ge la ɣeni yeevileni ga, ɛ va te la, mazɔɔ ti ɣeni luazu foovooi va, nii Sayile tooni.

27 Kele Zonatan la ɣeni keeɣe wooi menini, siɛgi zu naa ɣeni foovooi loozu la bebei laalɔɣma. Kpakui ɛ ɣeni zoni zea, ɛ naa lɔni kɔin gulɔi ɣa, ɛ ɔ la, gaamago gaazuzeni ga pagɔ.

28 Kɔɔɣɔ nui gila ge ɣeni ma: «È-ɣee foovooi loove ga: Zoi a daami wona za, naama nui voovoove. Toɣa ɛ kea, ese pe suvikei ɣulaai.»

29 Zonatan ɣeni ma: «Kèe ɣa ɛ kpɔɔi zeida bebei ma. A welena, velei gè zebai zɔɔɔga la, kɔin gulɔi nii ta ɣomɔgai ma bè.

30 Ni kɔɔɣɔ nuiti pe ti daami woni za, ga aniiti ti zogai kɔi zu, ade ɣea Filiseti nuiti paazu, ɛ leve nii va keai.»

31 Naama voloi Izelayele vɔnini Filiseti nuiti ma, ti ye ti volu ti zeɣe Mikemase, ti zeeli Ayalon. Ti zuvikei pe ge ɣulani niina ti ya.

³² Ti looni ani naati su ti zogai kɔɔi zu. Ti baalagiti ta nikeiti ta nike yivoiti soni, ti ti vaa náve nɔ, ti da suai vee ma namai va, ti da mi.

³³ Nui ta vaani, é gɛ Sayile ma: «Nubuseiti ta ga kotoi gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, ta suai veezu ma namai va, ti da mi.»

Sayile bainni ga tiye, é gɛ ti ma: «Wa ga woovalada nuiti! A kɔtu wolai ta gɛlikili fala, wo vaa la ve.»

³⁴ Naa volumna, à leve ga boga ese pe ma, ga ti gaale ba pò be, ese ga gena vaa, é va ga ná-nikei, baa ná-baalagi, ve ga maanɛai ga ti ta-loganiiti kɔdaaleve ná, ta da mi niina, naa ga a ke, ti mina kotoi naa ma zii gɛ Gɔɔɔɔ GALAGI laalɔɔɔma, ga ti da suai vee ma namai va, ti da mi.» Naama bɔkɔi, ese pe ge vaani ga ná-togani, ti kɔdaaleve miná.

³⁵ Sayile zalaɔa gɛlazuve beteni miná Gɔɔɔɔ GALAGI ve. Naa ga é geni ga ma mɔungi, nii é kpeteni Gɔɔɔɔ GALAGI lebi vaa ma.

³⁶ Sayile gɛ ma: «Ade li za bidii, ade loo Filiseti nuiti su, eyesu geelaalao, ade ti-gɔligiti sege ga zeeɔaabaai, ade mina be nu gɛla kpala ba, zenvui va ye su.»

Nuiti ti geni ma: «Nii nɛai è ve, naa gɛ.»

Kele zalaɔa gɛla nui gɛ ma: «Ade Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔa de.»

³⁷ Sayile Gɔɔɔɔ GALAGI gaazaɔani, é gɛ ma: «Nà zoo nei gè yei Filiseti nuiti polu? Nà liina, da ke nei baa, è ti lo gi yeezu, gi vɔni ti ma?» Kele GALA ge la geni gooɔaavoteni naama voloi.

³⁸ Sayile Izelayele gɛndigɛiti pe gaaleeni ba, é gɛ ti ma: «À faiti buuverte ga pagɔ, wo gɛ kwɛɛ kotoi nii keai za.»

³⁹ Gè gɔnaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, Izelayele ná-unmɔɔ GALAGI, ga: Zɔi é niima vaa nɔi gɛai, keni é za, anɛɛ balaa dɔun zunui Zonatan ve.» Kele bebei zaama, nu nɔpe ge la geni gooɔaavoteni.

⁴⁰ Sayile da gɛ ti ma: «Wo pe à lo ga vepema gɛla pele, nà-o, dɔun zunui Zonatan-o, gi lo ga vepema gɛla pelei, gi felegɔ.»

Nuiti ti geni ma: «Nii nɔpe è pɔ, naa gɛ.»

⁴¹ Sayile geni Gɔɔɔɔ GALAGI ma: «Izelayele ná-GALAGI! Gaamai gɛla kelema.» GALA ná-gooɔaavotegi é feeni, naa Sayile ta Zonatan zoni, faa zege nubuseiti ba niina.

⁴² Sayile devei veeni, ga kpakutoomai gɛ ti yɔɔɔzu ta ná-doun zunui Zonatan. Naa gɛai ma, Zonatan ga é zoni.

⁴³ Sayile geni Zonatan ma: «Nii è keai, bo deɛ mà.»

Zonatan geni ma: «Gè kɔin gulɔi tago gɔɔɔge ga tukpɔi bogi, nii é gɛa zèa. Nà gaa, kèvele betevɛ ga gè za.»

⁴⁴ Sayile gɛ ma: «È gaamai woga, keni è za, Zonatan. GALA ge sò ná-ziiɔaawanai pe su, ni è la zaani.»

⁴⁵ Kɔɔɔɔ nuiti ti geni Sayile ma: «È gɛ ma lee? Zonatan za! Naa li poun! Nii é gɛa ga zabui, é zobogi ve Izelayele ve sili nuiti ma. Gi gɔnaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga gi la vaa bu pe, ga nɔundeɔai gila kpala ge va loo zooi ma, mazɔɔɔ, nii é keai za, é naa gɛevɛ GALA ná-kpɔbai zu.» Naa ga é keeni kɔɔɔɔ nuiti ti Zonatan gɛzoni da saai ma.

⁴⁶ Sayile la mɔ geni vileni Filiseti nuiti polu, naati ti galeni ma ta-yooi zu.

Sayile ná-fɔnifaamaiti sili nuiti ma

⁴⁷ Sayile masadai zɔɔɔgai ma Izelayele unda, é kɔɔi veeni sili nuiti pe ba, ti geni maɔɔoolii zu, Moabe nuiti, Amɔn nuiti, Edɔme nuiti, Sɔba yooi zu masadaiti, ta Filiseti nuiti. Naama gɔɔi pe su, é geni vɔnisu sili nuiti ma.

⁴⁸ E ná-zebesulai leeni, siegi zu é vɔnini da Amaleke nuiti ma, é Izelayele gɛla naati zea, niiti kpein ti geni zeagɔligiti segezu ga zeeɔaabaai.

⁴⁹ Sayile zunu lounfa zolooni, ti-laaseigiti ti feni ga: Zonatan, Yisevi, ta Malekisua. E doun anzanu felego zolooni balaa, ma mounji laa feni ga Meelabe, felesiei laa ge ga Mikale.

⁵⁰ Sayile anzai laa feni ga, Ayinoame, Ayimaase ná-doun anzanui feni de. Sayile ná-koojuluɔa wolai laa feni ga, Abeneel, Neel ná-doun zunui, Neel naa feni ga, Sayile keege degei.

⁵¹ Toozei, Kise nii é ga Sayile keege, naati ta Neel ga ti feni gee ma, ti-gee laa feni ga, Abiyele.

⁵² Siegi kpein Sayile keeni masadai zu, kooi feni no ti yoozu ta Filiseti nuiti ga zeeɔaaba. Naa ga é keeni, Sayile a la zunui ta gaana, é ga zebesu nu, baa é ga ziiloo nu, é feni naa zegezu, é do ná-kooɔgi zaama.

15

GALA kee vai Sayile va

¹ Yeeta, Samiyele feni Sayile ma: «Nà ga Gooɔo GALAGI tiveni, ga ge guloi zie é ma, é ge ga Izelayele ná-masagi, niiti ti ga ná-nuiti. Woilo naa ma, nii é po ge bo é ma.

² Gooɔo GALAGI Fai-Pe-Maliɔii wooi ga: «Kí ka su ga Izelayele zegezube Ezipete yooi zu, Amaleke nuiti ti pele besani tuɔo.

³ Naa ga é ba, li, é vala ti va, é ti-yeaɔligiti pe kona GALA ma. Nii kpein é ga fuluani, naati pe suwuɔaaleve, é mina gaazumaawoingaa nope ke, toozei zunuiti ma, é li anzanuiti po, ta doungoiti, naa ve niimiɔlegiti pe ba, nikeiti balaa, ta baalagiti, noimeiti, ta soovalegiti.»

⁴ Sayile ná-kooɔbeɔi gaaleeni ba, é ti gaalu Telayime taazube. Izelayele wolodai zoiti ta-ɔooɔo nuiti ti feni ga nu waaunfelego (200 000), Zuda wolodai zu geleiti ti feni ga, nu waapuugo (10 000).

⁵ Sayile loni ti luɔo, eyesu ti zeeli Amaleke nuiti ta-laai gobave, é zeba é nuiti pile, ti looɔu, ti pelei boon, ti luɔo nemei zu.

⁶ Sayile feni Ken nuiti ma: «À mina ye Amaleke nuiti saama, à maɔfoozu ti va. Ge la po ga nii ge seizu ti ma, wa va wono zoloo su, mazoloo, wo feni ga woogefila nu Izelayele nuiti be, ti zegezube Ezipete yooi zu.» Ken nuiti ti gulari Amaleke nuiti saama.

⁷ Sayile Amaleke nuiti paa vai loozeini Gavila, é ye ti volu, ti zeeli Suul, taai nii é Ezipete gobave, folo gularu velei.

⁸ Sayile Amaleke nuiti ta-masagi Agage zoni ga ma vului, é nuɔusei motaiti suwuɔaaleve ga boɔa zokpoi.

⁹ Kee Sayile ta ná-kooɔo nuiti ti Agage yeni vulua, ta togani vagoiti, niiti ti zoni kooi zu, baalagiti, nikeiti, boliiti, togani niiti ti wola wuloi, ta baala zivoiti, ti la feni keeni, ti va naati suwuɔaaleve. Kee zoiti ti la feni vani, tosu la ti va, naati ka ti ti zuwuɔaaleve.

¹⁰ Gooɔo GALAGI boeni Samiyele oo, é ge ma:

¹¹ «Gè nimizaa boɔo ma, ziimazege vai zu ga Sayile, ga ge ke ga masagi, mazoloo é voluavega ba, ná-devei nii ge fea zea, é la zieni ga naa.» Samiyele yiiɔoloni koozu, kpidi jeelein, é feni Gooɔo GALAGI maaneezu.

¹² Poluma zobui, Samiyele wuzefeni ga sobuzobui, é li é Sayile ga. E yeni pelei zu, é meni ga Sayile leni Kaalemele gizei ma, ga é gizesu ani vile ná, naa voluma, é galeni ma, é yei ga Gilegale vele.

¹³ Samiyele zeelii ma Sayile ma, naa daaɔomini, é ge ma: «Gooɔo GALAGI tuyu loo é ve! Devei nii Gooɔo GALAGI fei zèa, ge kea.»

¹⁴ Samiyele feni ma: «Mini ga baalagiti kpain gooi zegezu ná, nii ge menisu, ta nikeiti kpain gooi, é loozu goizu?»

15 Sayile gfeni ma: «Kooḡḡḡ nuiti ka ti yiimazeḡḡḡ ga baalagiti ta nikiḡḡḡ ma vāpagiti, ti zēḡḡ ga tiye Amaleke nuiti pō be, ga ti va ḡḡ ga zalaḡḡai, ḡa-ḡALAGI, ḡooḡḡḡ GALAGI ve. Gi mōtaiti suwuḡḡaaleve ḡḡḡḡḡin.»

16 Samiyele gfeni Sayile ma: «ḡwe mina! Naa kula ḡḡa su. Be gē naa wo è ma, nii ḡooḡḡḡ GALAGI dēeni ga ze kpidii tevegai.»

Sayile gfeni ma: «Awa, bōena.»

17 Samiyele gfeni ma: «Siēgi zu è la ḡeni bōḡḡḡ ḡaazu la ga sōbelama nu, nāzu ḡa è ḡḡa la ga masagi Izelayele wolodamaiti unda, ḡooḡḡḡ GALAGI ḡa é gulbi zic è ma, è ḡḡ ga masagi Izelayele unda.

18 Tama ḡooḡḡḡ GALAGI è zic velei lea, é devei ve è ya, ga è li, è Amaleke nuiti suwuḡḡaaleve, kotoba nui naati, è kōai veē ti va, eyesu è ti zuḡologolo.

19 Lee vaa zu è la ḡoloni ḡooḡḡḡ GALAGI ná-devei ve? Lee vaa zu è ḡooḡḡḡ GALAGI wanama vai ḡḡḡzu, è ḡa aniiti seḡḡ, niiti ti zogai kōai zu?»

20 Sayile gfeni Samiyele ma: «Nà ma, kōlove ḡooḡḡḡ GALAGI ná-devei ve, nii é fea zēa, nii é tevegai kēevai ma, gē naa ḡḡḡḡ, gē ḡale ma ga Agage, Amaleke nuiti ta-masagi, gē nui mōtaiti suwuḡḡaaleve ḡooḡḡḡ GALAGI ve.

21 Kele kōḡḡḡḡ nuiti ka ti baalagiti ta nikiḡḡḡ ma vāpagiti seḡḡḡ, anii naati su ti zogai kōai zu, niiti maaneā ḡeni de ga maḡḡḡḡ veē ti va ḡooḡḡḡ GALAGI ve, ti naati seḡḡḡḡ ga ti va ḡḡ ga zalaḡḡai Gilegale ḡooḡḡḡ GALAGI ve, nii é ga ḡa-ḡALAGI.»

Woozogi vizḡḡḡ zalaḡḡai va

22 Samiyele ḡooḡḡaavoteni, é ḡeni ma:

«ḡooḡḡḡ GALAGI wōinve nei ga zalaḡḡaiti ta gala zalaḡḡaiti, eḡvelei wōindai la ga nu ḡolo daawooi ve?

Wele, woozogi vizḡḡḡ zalaḡḡaiti ba, koloī vizḡḡḡ é leve baala sineiti ma wulbi va.

23 Mazōbō zai é kololalai ḡḡḡzu, naa ḡōuve eḡvelei ungaizie wo fai la.

Bōḡḡmaayeilalai ḡōuve, ta ga ḡvelei nō ta ani ḡōo vai.

Tei è ḡooḡḡḡ GALAGI laawooi viliga ya, tō balaa é è viliga ya, é masadai ḡula è ya.»

24 Sayile kpōei zēḡeni, é ḡḡ Samiyele ma: «Gē kotoi ḡḡa, mazōbō gē ḡooḡḡḡ GALAGI ná-devei ḡologologa, ta dōnō ma lenē ḡooiti, è ti veai zēa. Gē sumōga dualuagi ma, ga gē mina kōḡḡḡḡ nuiti ziiḡaawana, gē woiloga naa ma, nii ti maḡḡaazaḡaboga mā.

25 Nii gē è maanēnēzu la, naa ḡa ga, è soma è nā-kotoi nii zuvaaye, è va, de li, gē nōkō ḡooḡḡḡ GALAGI wu.»

26 Samiyele ḡooḡḡaavoteni, é ḡḡ ma: «Ba-o, de la liizu vōōma, mazōbō è ḡooḡḡḡ GALAGI ná-deveiti daavilige, naa ḡa é kea, tō balaa é è laaviliga, é masadai ḡula è ya Izelayele unda.»

27 Tei Samiyele gfeni voluavesu, ga é ḡale ma, Sayile soni ná-seḡḡḡ lakōḡḡḡ va, é vali ga, ma buḡḡai ye zea.

28 Samiyele gfeni ma: «Dele ḡana ḡooḡḡḡ GALAGI Izelayele masadai valizu ga la, é kula è ya za, é fe taḡḡḡi zea, nii fizḡḡḡai è va.

29 Suḡweē ga Maligii nii é ga Izelayele ná-lebiyai, é la zē woga, é la nimiza bōḡḡḡ ma ga nubusei ḡvele.»

30 Sayile gfeni ma volu: «Gē kotoi ḡḡḡḡ, kele anē naa ve, soma è unfema ve zēa nā-nubuseiti ta-ḡundiḡḡḡḡi gaazu, ta Izelayele nuiti pē gaazu. Soma è vile pōlu, de li, gē nōkō ḡa-ḡALAGI wu, nii é ga ḡooḡḡḡ GALAGI.»

31 Samiyele vilēni Sayile volu, ti li, Sayile nōkō ḡooḡḡḡ GALAGI wu.

³² Samiyele ɣeni ti ma: «À va ga Amaleke masagi Agage pò.» Agage ɣeni vaazu koozunɛai, é da ɣisiɛ ga saai ɣa na a buɗe maazu.

³³ Kele Samiyele ɣeni Agage ma: «Da-woɣa zɔkpɔi ɣa é anzanui ma mɔinmɔin balani ti-lointi ma, naa maavele ma, da balaa è-lee ɣa vala è ma za.» Samiyele Agage vaani Gilegale, Gooɣɔ GALAGI ɣaazu.

³⁴ Naa voluma, Samiyele ɣaleni ma Lama, Sayile balaa ge ɣaleni ma ná-taazu Giɓea.

³⁵ Samiyele la mɔ ɣeni ɣaleni ma volu, é va li Sayile ɣa vaa ma, eyesu saa voloi zeeli. Kele Sayile ma yiizoolɛi ɣeni ma, mazɔɔ Gooɣɔ GALAGI ɣelɛni niina Sayile va, é ɣe Sayile mina mɔ ɣe ga masagi.

16

GALA ge yiimazeɣe vai ga Davide ga masa niinei

¹ Gooɣɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «Da yesu wɔɔzu, eyesu yeɛɛ, Sayile ná-faa zu? Nɔun gè ɣelɛa ba, nii a ke gè Izelayele masadai ɣula zea. Da-wulo minɛi laave, è li Beteleyeme taazuɔɛ. Nà è levesu Izayi ná-pelei wu, mazɔɔ gè yiimazeɣeɔɛ ga ná-doun zunui gila, ga é ɣe ga masagi.»

² Samiyele ɣeni ma: «Naa ɣa zoo é ɣe ɣale? Sayile a menina, toɣa pàa.» Gooɣɔ GALAGI ɣeni ma: «Nike bokpa gila seɣe, è lii la, da ɣeezu ma: «Pàave zalaɣa ɣulazu Gooɣɔ GALAGI ɔɛ.»

³ Da Izayi loli zalaɣa ɣulazuɔɛ. Nii gè pɔ ga è ke, nà naa le ga de niina. Nui nii gè deɛzu ga de, naa ɣa è gulɔi ziezu ma bè.»

⁴ Samiyele ɣoloni Gooɣɔ GALAGI wooi ɔɛ, é liini Beteleyeme. Taa ɣewolaiti ti Samiyele ɣaai ma, ti yiizooleni, ti gaazaɣa, ti ɣe ma: «È vaa ungi ɣa ga faa vago baa?»

⁵ Samiyele ɣeni ti ma: «Ungo, pàave zalaɣa ɣulazu Gooɣɔ GALAGI ɔɛ. A bɔɣɔ padena zalaɣa ɣula vai ma, wa va niina pò pelei.» Samiyele Izayi ta ná-dointi tolini ga ti bɔɣɔ nade, ti va zalaɣa ɣulazuɔɛ.

⁶ Naati paai ma, Samiyele Eliaɓe ɣaani, é da ɣe bɔɣɔ ma: «Tanisu nii ɣa Gooɣɔ GALAGI yiimazeɣeai la.»

⁷ Kele Gooɣɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «È ɣaazu mina ɣula kpusei ta kooza velei va, mazɔɔ gè la yiimazeɣeni la. Gè la faiti petesu ga eɣevelei nuiti ti kaazu la. Nuɓusei belagi ɣa nɔ ga nii é kaazu ga ɣaazuɔɛ, kele nɔun, nà da wele nui yiimave.»

⁸ Naa voluma, Izayi Aɓinadaɓe lolini, é deɛ ga Samiyele, kele Samiyele ɣeni ma: «Gooɣɔ GALAGI la yiimazeɣeni ga nii balaa.»

⁹ Naa voluma, é vaani ga Sama. Samiyele ɣeni ma volu: «Gooɣɔ GALAGI la yiimazeɣeni ga nii balaa.»

¹⁰ Izayi ná-doun lɔfela leeni ga Samiyele ɣana nɔ, kele Samiyele ɣeni ma: «Gooɣɔ GALAGI la yiimazeɣeni ga nii tanɔɔɛ.»

¹¹ Samiyele Izayi ɣaazaɣani, é ɣe ma: «È-loun zunuiti tie ka ná baa?» Izayi ɣeni ma: «Ti-ma lounɔi ɣa dɔɔi zu, é da baalagiti make.» Samiyele ɣeni ma: «Nu leve, ti toli, é va, tɔzei ade la zalaɣa laamii lɔzeizu polu, keni a vaana.»

¹² Izayi nu leveni, ti Davide loli, é va. Davide ɣeni ga zunu lounɔi, é ɣeni ga kpɔi nu, gaazuɣezɛiti seidai su ga pagɔ, dɔɔai balaa ga pagɔ. Gooɣɔ GALAGI ɣeni Samiyele ma: «Tɔ ɣaa, wuzeɣe, è gulɔi zie ma.»

¹³ Samiyele gulɔ minɛi zɛɣeni, é gulɔi zie Davide nɔungi ma, keɛɣelointi gaazu. Gooɣɔ GALAGI ná-Zenvui yeini Davide ma naama voloi, é yeni ba ɣɔ. Samiyele begai ma, é ɣaleni ma Lama.

GALA Zenvui zefɛ vai Sayile va

¹⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-Zenvui zefeni Sayile va, zenvu ɲɔi ta levega ɣeni de Gɔɔɔɔ GALAGI ve, naa da nɔungi zefɛ ma.

¹⁵ Sayile ná-botifɛ nuiti ti ɣeni ma: «Gi sugwɛɛ ga GALA ge zenvu ɲɔi ta levega, nii é dɔungi zefɛzu ma.

¹⁶ Naa ɣa é ba, ni da devei veena nɔ gi ya, gá nu ɣaiziezu, nii soogai kɔnigi ɣeinsu, naa ɣa a ke, siegi zu zenvu ɲɔi a dɔungi zefɛna ma, geingɛin gani ɣein nui ɣa kɔnigi ɣein, naazu dɔungi zu ɣa la ga pagɔ.»

¹⁷ Sayile ɣeni ti ma: «Zèe ɣa bu, à geingɛin gani ɣein nu ɣaiziena bè, wo vaa la pɔ.»

¹⁸ Ná-botifɛ nui gila ge kpɔɛi zefeni, é ɣɛ ma: «Gè zunu loungoi ta ɣaave Beteleyeme taazuve, Izayi ná-dointi saama, sooge kɔnigi ɣeinsu. Toɣa ga kɔɔɔɔ nu wola, é buɛ naa maazu, sooge bɔɛzu ga pagɔ, page gola, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣa ba.»

¹⁹ Sayile keelaiti teveni Izayi ma ga ti ɣɛ ma: «Masagi ɣɛ è Davide leve ma, è-loin nii é baalagiti makesu.»

²⁰ Izayi bului tanigaa zefeni, ta kɔɔ woole ɣila, nii dɔɔi su, ta boli yivo ɣila, é ma ɣasɔi la soovalegi volu, ná-doin Davide li ga tiye Sayile va.

²¹ Davide zeelini nɔ feya Sayile va be, é lɔ naa ná-botii zu. Davide ná-fai ne vele ma Sayile ve, é seɣeni, é ke ga ná-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti seɣe nui.

²² Sayile keela leveni Izayi ma, é ɣɛ ma: «È-loin Davide ná-fai wola neɛve bè, be é ye kɔba, é da boti ɣɛ bè.»

²³ E lɔzei naama voloi ma, zenvu ɲɔi GALA ge ɣeni tevesu, naa a la Sayile nɔungi zefɛna ma, Davide bɛna kɔnigi zefɛ, é da ɣein. Sayile nɔungi zu ɣeni laazu ga pagɔ, é lago vizɔ, zenvu ɲɔi maagooza ba.

17*Goliath malimasakɛɛi leve fai
Izelayele nuiti ma*

¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣɔɔɔɔgiti gaalɛeni ba, ti va kɔɔi loo. Ti bɔɔɔ ɣaalɛeni ba Soko, Zuda yooi zu. Ti ta-ɣɔɔɔɔɣai vuuni Efese-Damime, Soko ta Azeeka ti yɔɔɔzuve.

² Sayile ta Izelayele ɣɔɔɔɔgiti balaa ti bɔɔɔ ɣaalɛeni ba. Ti ta-ɣɔɔɔɔɣai vu Ela vetugi zu, ti lopele beteni kɔɔɔɔ vai ma, Filiseti nuiti daalɔɔɔma.

³ Naa ɣɛai ma, Filiseti nuiti ti ɣeni gize ɣila ma, Izelayele nuiti balaa ti ɣɛ gizei taɣili ma, zɔɔla velei, pɛtugi ɣɛ ti yɔɔɔzu.

⁴ Filiseti nuiti ta-ɣɔɔɔɔfuluɔɔai ɣila ge ɣulani ti zaama. Gate taazuve nu ɣeni de, daaseigi ɣeni ga Goliath, sɔligi ɣeni ga, metɛɛ savagɔ.

⁵ Maagilia ɣeni de ga kɔlu bɔi bɔɔɔɔgi, kɔlu zefɛi nii é ga kaka make gelei, naa balaa ɣeni ga kɔlu bɔigi, buɲegi ɣeni ga kilo vuulɔzita (60).

⁶ Kpekazuɛti makega ɣeni de ga kɔlu bɔi kokologiti, kpɛɛn goi é ɣeni zelɛni kpaki poluve, naa balaa ɣeni ga kɔlu bɔigi.

⁷ Ná-kpɛɛn wolai ma wului baagɔni, eɣe seɣe vele nui ná-gba gului, nii a da seɣe vu ma, kpɛɛin ma mɛɛngi wuɲegi ɣeni ga kilo lofela. Ná-kɔɔɔɔ zɛɛɛ seɣe nui ɣeni loni tuɣɔ.

⁸ Filiseti nui loni Izelayele ɣɔɔɔɔ nuiti daawu, é ɣɛ ti ma: «Lee vaa zu wo lopele betɛzu kɔɔɔɔ vai ma? Nɔun nà ga Filiseti nui, wa ma, wa ga Sayile ná-duɔiti. A nu ɣila kula, é va gi kɔɔi ɣɔ gá tɔ.

⁹ Ni a vɔnina mà, é pàa, gá ɣɛ ga wa-luɔiti, keɛ ni nà ɣa ga vɔni ma, gè paa, wa ɣɛ ga gá-luɔiti.

¹⁰ Za, gè malimasakɛɛi levea ga Izelayele ɣɔɔɔɔgi! A nu ɣila kula, gi kɔ gá tɔ.»

11 Siɛgi zu Sayile ta ná-kɔɔbɔgi ti Filiseti nui naa wooi mɛnini da, ti zasuɓalini, ti wola lua.

Davide lii vai Izelayele ɣɔɔlaɣai zu

12 Davide ɣɛni ga Efelata vɛleyɛɣei wu nu, Izayi ná-doun zunui gila, nii é ɣɛni zeini Beteleyeme, Zuda yooi zu, doun zunu ɓsava ɣa é ɣɛni zea. Sayile ná-siɛgi zu, Izayi vɔɔzaɣani niina ga gola.

13 Izayi ná-doun zunu mɔun savagɔiti ti vileni Sayile volu kɔɔɣɔzuɓɛ. Ma mɔungi laa ɣɛni ga Eliabe, felesiei laa ɣɛni ga Abinadabe, savasiei laa ɣɛni ga Sama.

14 Davide ɣa é ɣɛni ga dounɣoi ti pɛ su. Diɛ savagɔiti ti vileni Sayile volu kɔɔɣɔzuɓɛ.

15 Davide ɣɛni liizu kɔɔlaɣai zu, é da ɣale ma Beteleyeme, kɛɛɣɛ ná-baalagiti make fai zu.

16 Sobu ɣilagila, kpɔkɔ ɣilagila, Filiseti nui ɣɛni losu Izelayele laawu. E kɛɛni ga folo vuunaanigɔ (40).

17 Názu ɣa Izayi ɣɛni la ná-doun zunui Davide ma: «Kilo vuusavagɔ (30) zeɣe, ani ɣae ɣeegai zu, è lii la, ta ɓulu puugɔi, è ti ve è-lieni zea, kɔɔlaɣai zu.

18 Folomaze puugɔi niiti ɓalaa seɣe, è li, è fe ta-ɣɔɔ ɣundiɣii ya, nii é nu waagila (1 000) unda. Li, è ka, ni è-lieni kɛɔɣɛ, da ɣena vaa, ti sabaliva ve è ya, è vaa la pɔ.

19 Da ti ɣaazu Sayile vɔ bɛ, ta Izelayele ɣɔɔbɔgi pɛ, Ela vɛtugi zu. Ta kɔɔi ɣa, ta Filiseti nuiti.»

20 Poluma zobui, Davide wuzɛɣeni ga sobuzobui, é kɛɛɣɛ ná-baalagiti kaliva nu ɣili ma, ga naa da ti make. Kasɔi nii maanɛni ga é lii la, é naa zeɣeni, eɣɛvelei kɛɛɣɛ boni ma la. Davide zeelini nɔ kpein, siɛgi zu kɔɔvɛbei ɣɛni lopele ɓɛɛzu la kɔɔɣɔ vai ma, ta ti da kɔɔ ɓeei loo.

21 Izelayele nuiti ti lopele ɓɛɛni, Filiseti nuiti ti lopele ɓɛɛɛ, kɔɔɣɔ vai ma.

22 Davide ná-kasɔiti kalivaani kasɔ make nui ma, é li ga kɔɔɣɔzu vɛlei, é dieni tuɔɔ.

23 Davide ɣɛai ma ɓɔɛzu dieni pɔ, é kaani ga, zunu ɣila ka ɣulazu Filiseti nuiti saama, daa ga Gɔliate, Gate nu ɣɛni de, é da ma ɓɔɛ ɣilagi nɔ wo. Davide gooi mɛnini.

24 Izelayele ɣɔɔɣɔ nuiti kpein ti kaai ma, ti wola luani, ti vɛla.

25 Ti da ɣɛ ɓɔɣɔ ma: «Wa zunui nii ɣaazu? Toɣa na va mɔnɔ, ga é Izelayele vuomu, zɔi nɔpɛ a zoo é zunui nii vaa, masagi ɣa naavolo mɔinmɔin fe ma nui ya, é ná-doun anzanui ve bɛ ga vului, naa volu é ma nui kɛɛɣɛ ná-pɛleyɛɣei ɣula mului zu, Izelayele yooi zu.»

26 Davide zunuiti gaazaɣani, niiti ti ɣɛni koba, é ɣɛ ti ma: «Leeni ɣa ta fe naama nui ya, nii a zoo é Filiseti nui nii vaa, é unfe kasɔi zeɣe Izelayele unma? Filiseti nui nii ɣa ga leeni, tatipɛɛvolulala nui tɛi, a zɛnvu su GALAGI ná-kɔɔbɔgi vuomu?»

27 Ti Davide woɣaavoteni, ga minazeɣe gooi nii bogai naama nui vaa ma, nii a zoo é paa.

28 Diɛ Eliabe goomenini, ti da yɛpɛ ta zunuiti. E yiiɣaawanani, é ɣɛ Davide ma: «Lee ɣa è vaai kɛɛzu vɛ? Bɛ ɣa è baala kpulu koi yɛgai zea, teɛɛbai zu? Gè da-wasogɔ ɣwɛɛ, ta kibɔɔɓɔmai, nii è è-yiimaɓɛ. E vaavɛ ga è kɔɔɣɔzuɓɛ ɣa.»

29 Davide diɛ ɣaazaɣani, é ɣɛ ma: «Leeni ɣa gè kɛa ga faa nɔi? Gaazaɣa nɔ ɣa gè boga.»

30 Davide voluaveni diɛ va, é gaazaɣagi wo ga kɔɔɣɔ nui taɣili, é ma ɣaazaɣa gilagi nɔ woni, ga nu mɔinmɔin, ti da gooɣaavote gilagi nɔ ve zea.

*Davide ɓɔɣɔ ɣula vai
ga ti kɔ ta Gɔliate*

³¹ Davide bɔɛ wooi zeelini ɛɛ pɛ ma, Sayile bɔɔɔi balaa mɛnini, ɛ Davide lolini.

³² Davide ɔɛni Sayile ma: «Màligii, nu nɔpɛ ge mina bɔɔɔ iɔtɛve Filiseti nui tɛi ná-faa zu, nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nà liizu, gi kɔ gá tɔ.»

³³ Sayile ɔɛni Davide ma: «Ba! E la zooga liizu laalɛɛzu Filiseti nui nii wu, mazɔlɔɔ da ga zunu loungo nɔ, tama toɔa ga kɔɔɔɔ nu kaite ma loungo zie su.»

³⁴ Davide ɔɛni Sayile ma: «Siɛgi zu nɛi gè ga da-wotigɛ nui, nà la ɔɛna kɛɛ ná-baala kpulugiti makesu la, zalai baa filɛ zuai ta a la vaana ga ɛ togani gila kula baala kpulugi zaama,

³⁵ gè bɛna vile polu, gè toganii naa ɔɔula daavɛ. Ni zalai baa filɛ zuai a la ɔalena ma, ɛ laalɛ bù, gè bɛna so kɔma legai va, gè yɛ doɔɔazu, gè paa.

³⁶ Uele ɔana gè zalai ta filɛ zuai ma mɔinmɔin paani la. Zekana nɔ gè kɛɛzu la ga Filiseti nui nii, tatipɛlɛvolulala nui tɛi, mazɔlɔɔ ɛ zɛnvu su GALAGI ná-kɔɔɔɔgi voomuga.

³⁷ Ɔɔɔɔɔ GALAGI nii ɛ kùla zalai ta filɛ zuai zaingiti zea, naa ɔa zoo ɛ kùla Filiseti nui tɛi zea.»

Sayile ɔɛni Davide ma: «Liina, Ɔɔɔɔɔ GALAGI yɛ ɛ va.»

³⁸ Naa woga vɔluma, Sayile Davide maaɔilini ga tɔ bɔɔɔi ná-kɔɔɔɔ zɔlaiti, ɛ kɔlu bɔi bɔɔlɔgi lɔ unba, ɛ kaka makɛ kɔlu zegɛi loo kɔba.

³⁹ Kɔɔɔɔ maaɔili zɔlɔi naati poluma, Davide Sayile ná-bɔɔa zɔkpɔi ɔilini zaama, ɛ ɔɛ ɛ zie la, kelɛ ɛ la ɔɛni zooni ɛ va zie. Tɔɔzei, ɛ la ɔɛni naa ma polɔma. E ɔɛni Sayile ma, naazu: «Gè la zooga gè va zie ga niiti pɛ, gè la ma polɔma.» Davide ti kpein kula bɔɔɔ ma.

⁴⁰ E ná-tukpɔi zegɛni, ɛ yei kɔtudɛi ɔɔbavɛ, ɛ yiimazegɛ ga kɔtu lɔɔlugɔ návɛ, niiti ti maaloungai, ɛ ti lɔ ná-bɔlɔi zu, ɛ ná-fɛlɛvɛlegi zegɛ, ɛ li Filiseti nui laalɔɔma.

Davide vɔni fai Ɔɔliate ma

⁴¹ Filiseti nui ta ná-kɔɔɔɔ zɛpɛ seɔe nui balaa, nii ɛ ɔɛni tugɔ, ti ɔɛni maaɔuɔazu Davide va, vaavaa.

⁴² Filiseti nui wɛlɛni ga pagɔ, ɛ Davide ɔaai ma, ɛ legɛni su, mazɔlɔɔ zunu loungo ɔaazui ɔɛni ba, ɛ ga kpɔi nu, pagai, dɔtɔai.

⁴³ Filiseti nui bɔinni ga Davide, ɛ ɔɛ ma: «Da kàazu ga gilɛ baa, ɛ vaazu dàalɔɔma ga kpakuiti?» Kpegai ma ga Davide voovo, ná-galagiti kpein daaseigi zu,

⁴⁴ ɛ ɔɛni Davide ma: «Ua vɛ, gè è-ma zuai ve wɔniiti zea, ta dɔbɔ zuaiti, ga ti-ɔɔnɔgi.»

⁴⁵ Davide gooɔaavoteni, ɛ ɔɛ ma: «Dɔun da vaazu dàalɔɔma ga bɔɔa zɔkpɔi, ta kpɛɛin, naa vɛɛ kpɛɛn goi va, kelɛ nɔun nà vaazu ɛ laalɔɔma Ɔɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, Fai-Pɛ-Maligii, Izelayɛle ɔɔɔɔɔgi ná-GALAGI, nii ɛ poomugai.

⁴⁶ Za, Ɔɔɔɔɔ GALAGI zaalai zu, nà vɔnisu ɛ ma, gè ɛ vaa, gè dɔungi leve ɛ va. Fɔlɔi va ɔɛ ɛ li za, nà Filiseti ɔɔvɛbɛiti ma voomaiti kɛɛzu ga wɔniiti, ta dɔbɔ zuaiti kɔnɔgi. Naazu etea pɛ ka kwɛɛ ga GALA ka Izelayɛle vɛ.

⁴⁷ Bɛbɛi nii pɛ ka kwɛɛ ga Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa da nu ɔizo, bɔɔa zɔkpɔ vaa la ba, baa kpɛɛin. Mazɔlɔɔ, Ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔa po ge ga kɔi, toɔa wo lɔɔzu za gi yeezu.»

⁴⁸ Gaamago nɔ, Filiseti nui tɔɔzeini ga ɔɛvɛle bɛtɛa, ɛ va maaɔuɔa Davide va. Davide suvilɛni ga bɔzaa kɔɔɔɔzuɛ, ɛ da li Filiseti nui laaɔomi su.

⁴⁹ Davide yeelɔni ná-bɔlɔi zu, ɛ kɔtu ɔila seɔe, ɛ pili ga ná-fɛlɛvɛlegi. Kɔtui li nɔ, ɛ vile Filiseti nui lovalavɛ, ɛ lɔ nɔungi zu, Filiseti nui ɔula unga, ɛ laavɛ zɔoi ma.

⁵⁰ Davide vɔni pelei gana Filiseti nui ma, boɔa zɔkpɔ la gɛni zea, keni náfɛlɛvɛlegi nɔ, ta kotu gila kpe naa nɔ gɔa é Filiseti nui zɔɔni la, é paa.

⁵¹ Davide bizeni, é zeeli Filiseti nui ma, é naa ná-boɔa zɔkpɔi gɔla ma laɔagi zu, é nɔungi leve ba. Filiseti nuiti ti kaai ma ga, ta-gɔɔɔɔfulubai zaa, ti velani.

⁵² Izelayele ta Zuda gɔɔɔɔ nuiti ti vileni Filiseti nuiti polu, ti da kɔɔ beei loo, ti yeni Filiseti nuiti kpɛɛzu, eyɛsu ti zeeli pɛtugi gɔbaɔɛ, ta Ekelɔn taa zigɔdaɔɛ. Filiseti nui niiti ti ti vaani, naati ma vɔɔmai vazani Saalayime velei ma, eyɛsu é zeeli Gate ta Ekelɔn.

⁵³ Izelayele nuiti ti zɛgɛni Filiseti nuiti polu, ti gale ma naati ta-gɔɔlaɔɔai zu, ti da naati zɛaɔɔligiti sege.

⁵⁴ Davide Filiseti nui nɔungi zɛgɛni, é lii la Zeeluzalɛme. Kɛɛ é naa ná-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti puuni ná-sege gɔtai wu.

⁵⁵ Siɛgi zu Sayile Davide gɔani la, é da li Filiseti nui laalɔɔɔma, é ná-kɔɔɔɔfulubai Abenɛɛl gɔazaɔani, é gɛ ma: «Zunu loungoi nii gɔa ga bɛ ná-doun zunu?» Abenɛɛl gɛni ma: «Ee, masagi, GALA ka kàazu, egevelei é vulua la ga gɔte, gaamazɔ gè la naama vai gɔwɛɛ.»

⁵⁶ Masagi gɛni ma: «Gaazaɔa bo, è gɛ zunu loungoi nii kɛɛge gɔwɛɛ.»

⁵⁷ Davide galegai ma ma, kpegai ma ga Filiseti nui vaa, Abenɛɛl loni tuɔɔ, ti li Sayile vɔ bɛ. Filiseti nui nɔungi gɛni dɛ zoni Davide ya.

⁵⁸ Sayile Davide gɔazaɔani, é gɛ ma: «Doungo, bɛ doun zunu gɔa ga dɛ?» Davide gooɔaavoteni, é gɛ ma: «Nà ga da-wotige nui Izayi ná-doun zunui, Beteleyeme nui.»

18

Zonatan ná-nɛɛbɛi é vile Davide va

¹ Davide begai ma ga bɔɛ Sayile vɔ, Zonatan gɔlini Davide va ziimaɔɛ. E Davide nɛɛni vɛ, ege tɔ bɔɔɔi.

² Naama voloi, Sayile la gɛni beni Davide va, é va li kɛɛge vɔ bɛ, é Davide makeni gɔba.

³ Zonatan ta Davide ti minazege boni yɔɔɔzu, tɔzei Zonatan Davide nɛɛni vɛ, ege tɔ bɔɔɔi.

⁴ E ná-sege wolai gɔlani gɔba, é fe Davide vɛ, naa vɛɛ ná-kɔɔɔɔ zɛgeiti ba, é ná-boɔa zɔkpɔi ta ná-kilɛgiti feeni Davide vɛ, ta ná-saamaɔɔligi.

⁵ Vɛ nɔpɛ Sayile a la Davide leve ná kɔɔmaɔɛ, Davide gɛni vɔnisu naa ma, naa gɔa é kɛɛni, Sayile pileni da ná-kɔɔɔɔ nuiti unda. Davide ná-fai wola nɛɛni bɛbɛi vɛ, ta Sayile ná-botige nu wolaiti.

Sayile toloi gɔla vai ga Davide

⁶ Davide begai ma ga Filiseti nui vaa, ti galegai ma ma, ti zɛge kɔɔɔɔzɔvɛ, anzanuiti ti gɔlani Izelayele laaiti pɛ su, ti masagi Sayile laaɔomi, ti da kuai wo, ti da guyei loo, ga koozɔnɛ woo wolai, ti da tamadegiti ta geingein ganigi taɔɔligaani gɛin.

⁷ Ti pɛ ti gɛni guyei loozu vɔɔma ga koozɔnɛɛi, ti da gɛ ma:
«Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma,
Davide ma ge vɔni nu waavɔpuugiti ma!»

⁸ Sayile naama vai zɛgɛni ga faa nɔɔ, é yiiɔaawana ga gola, é da gɔisɛ ga:
«Ta waa seizu vɔpuugiti feezu Davide ya, ti da waa seizu gɔlagilagiti fe zɛa.
Masadai nɔ gɔa é la dɛ zea.»

⁹ E lɔzei naama voloi ma, Sayile gɛni wɛɛzu Davide va niina ga toloi.

¹⁰ Poluma voloi, GALA ge zenvu nɔi gila teveni, é lo Sayile zu, é tɔzei ga é da kulakelɛma vaiti bo ná-pɛlei wu. Davide ɣeni ná-kɔnigi ɣeinsu, eɣɛvelei é ɣeni kɛɛzu la zɔɔma voloiti su. Sayile ná-kpɛɛin ɣeni zoni zea.

¹¹ Sayile ná-kpɛɛin vilini, é da ɣe bɔɔɔ ma: «Nà sɔɔzu, gè kpadɔ pɛlei va.» Kɛɛ ná zeizu ɣeni fele, Davide da zeɣe tuɔɔ.

¹² Sayile luani Davide va, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni Davide volu, kɛɛ é zeɣea tɔun polu.

¹³ Naa ɣa é kɛɛni, Sayile Davide maagɔozani la bɔɔɔ va, é sei salavusu waagila (1 000) unda. Davide ta ná-salavusuiti, ti bɛna li kɔɔɔɔzuɛti.

¹⁴ Uɛ nɔpɛ Davide a la li ná, é ɣeni zobogi zɔɔɔsu fai pɛ su, mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɣeni polu.

¹⁵ Sayile naama vɔnifaama wolaiti kaai ma, ta vɛɛni ná-duai va.

¹⁶ Kɛɛ Davide ná-fai wola nɛɛni Izelayele vɛ, ta Zuda nuɔuseiti pɛ bɛ, mazɔɔɔ toɣa é ɣeni losu ti luɔɔ ta-ɔɔɔɔ vaiti su.

Davide Mikale vulu vai

¹⁷ Yeeta, Sayile ɣeni Davide ma: «Wɔin ɣa mà ga gè dɔun anzanu mɔungi Meelaɔe ve è vɛ ga vului, ni da ɣena bè ga kɔɔɔɔluluɔa wola, è da lo ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔiti tuɔɔ.» Naa wosuvɛ bɛ, é ɣeni ɣisizɛzu ga: «Nà bɔɔɔi gè la paazu, Filiseti nuiti ka ti paazu.»

¹⁸ Davide gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ga leeni, ɔaa tosvɛ ɔeɣele ɣa é kèɛ vɛlei va, Izelayele yooi zu, gè ɣe ga masagi nɛkoi?»

¹⁹ Kɛɛ siɛgi zeeliai ma, ga Sayile ná-doun anzanui Meelaɔe ve Davide ya ga anzai, kɛɛɣe tatini, é fe Meɣɔla nui Adeliyɛle ya ga vului.

²⁰ Sayile ná-doun anzanui velesiei, nii daa ɣeni ga Mikale, naa Davide nɛɛni vɛ. Sayile mɛnigai ma, koozunɛni ga gola.

²¹ Mazɔɔɔ é ɣeni ɣɛɛzu bɔɔɔ ma: «Nà feezu bɛ ga vului, nii a kɛ, é ɣe bɛ ga balii, Filiseti nuiti ti paa.» Sayile ɣeni Davide ma volu: «Da zoo è ɣe ga nɛkoi niina.»

²² Sayile ɣeni ná-botigɛ nu wolaiti ma, ti ɔɔɛ Davide vɔ ga pagɔ, ti ɣe ma: «Davai nɛa masagi ta ná-nuɔuseiti bɛ. Va bu za ga è ɣe ga masagi nɛkoi.»

²³ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti liini, ti naama wooiti daazeeli Davide ma. Kɛɛ Davide ti wooɣaavoteni ga: «Toɣa wo ɣaazu ga faa go ɔaa, ga nɔun gè ɣe ga masagi nɛkoi? Nà ga bala nu nɔ, ta tosu wola la bà.»

²⁴ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti liini, ti Davide ná-gooɣaavotegi laazeeli Sayile ma.

²⁵ Sayile ɣeni ti ma: «À ɣe Davide ma: «Masagi la vulu zɔngɔ ɣaizizɛzu ná-doun anzanui vaa zu. Nii nɔ wɔin ma, naa ɣa é ga, zunu ani laayɔɔɔ unɣila (100), Filiseti nuiti saama, naa ɣa é ɣɛɛzu ga ná-wanaɣulai sili nuiti ba.» » Sayile naa woni, nii a kɛ, é Davide undaavili Filiseti nuiti zea.

²⁶ Sayile ná-botigɛ nu wolaiti ti vaani, ti naa wo Davide ma. Naama wooi Davide ɛnɛɛni, nii a kɛ, é ɣe ga masagi nɛkoi. Kui nii masagi toni, naa va ɣe é zeeli,

²⁷ Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti liini ti Filiseti nu unfelegɔ (200) va, ti naati tazunu aniiti daayɔɔɔgiti teve. Davide vaani ga ti pɛ gaavɔnigai, é fe masagi ya, nii a kɛ, é ɣe ga naa nɛkoi. Sayile ná-doun anzanui Mikale veeni Davide vɛ ga anza.

²⁸ Sayile gaagaa ma ga ɔɔɔɔ GALAGI ɣa Davide va, ta Davide nɛɛvɛ tɔ bɔɔɔi ná-doun anzanui Mikale vɛ,

²⁹ Sayile ná-dualuagi wɔɔɔni, é lo Davide va, é ɣeni naa wɔinzeɣezu niina nɔ yeenɔpɛ.

³⁰ Naama zięgi zu, Filiseti ęundięiti ti ęeni liizu ga kooi, Izelayele nuiti daalofoma. Kele ti lii laa ęilagila ga kooi, Davide bena zobo soluma gola, e leve Sayile na-kooęulubaiti pe ba. Naa ęa e keeni, toęoi ęulani gola.

19

Zonatan Davide maalobo fai

¹ Sayile boeni na-doun zunui Zonatan uo, ta na-botię nu wolaiti, ga ti Davide va. Kele Sayile na-doun zunui Zonatan Davide neeni ve ga gola.

² E Davide ęoba vaa woni, e ęe ma: «Kele Sayile ęa po ga e e va. Naa ęa e ba, wele boęo ma, lina sobu, mina ęula kelema, loęu.

³ Ga kee, ga vaazu ęulazu, gi zięzię kpalagi naazu, ve e loęuui na. Na boezu kee uo ga da-vai, ge kisu vai ęwee, e vile e va, ge va, ge bo e ma.»

⁴ Zonatan ęeni Davide maamuse boeiti bosu keeęe Sayile ęoba, e ęe ma: «Masagi mina boęo ęe ga saba nu na-botię nui Davide na-faa zu, mazulu e la faa ęaazani e ma. Kele na-botii pe keeve ga undaane e ve.

⁵ E ęikulani zenvui zu, e li, e Filiseti nui va, naa ęeni ga unmo faa wola, nii ęooęo GALAGI keeni Izelayele pe be. Da boęoi e mina ęaani, e ęoozune naama vai zu. Lee vaa zu mu da li boęo lozu kotoi naama zii zu, ga e sobalala nui ma pamai uo, lee vaa zu da Davide va no fuun?»

⁶ Sayile woiloni Zonatan na-kpoeiti ma, e ęe ma: «Ge ęonaa ęooęo GALAGI ma, nii e vulua, ga Davide la zaa.»

⁷ Zonatan Davide lolini, e naama boeiti pe bo ma, e lo Davide luęo, e lii la Sayile uo be. Davide na-botii lozeini Sayile uo be ga moungi ęevele.

Davide ęizo fai anzai Mikale ve

⁸ Tei kooi lozeini volu, Davide liini, e kooi ve Filiseti nuiti ba, e voni ti ma ga gola, naati ti vela ba.

⁹ Zenvu poi nii ęooęo GALAGI teveni, naa loeni Sayile zu, e ęeni zeini na-pelei wu, na-kpein zoni zea. Davide ęeni zeini, e da konigi ęein.

¹⁰ Sayile ęeni po ga e Davide zo, e kpadu pelei va ga na-kpein. Kele Davide lekpeni kpein luęo, kpein badu pelei va. Davide bizeni, e vela. Ma bidii no,

¹¹ Sayile keelaiti teveni Davide na-pelelave, ga ti na make, ti va paa sobui. Kele Davide anzai Mikale boni ma, e ęe ma: «Ni e la velani za bidii, lina, e zaa.»

¹² E kulani fenetelei laave, e ze. Davide velani, e li. Pele ęana e ęulani la.

¹³ Naa voluma, Mikale pele wu zalei zęeni, e da betei zu. E boli ęoloi zęe, e do unba, e seęei ve ma.

¹⁴ Sięgi zu Sayile keelaiti teveni da, ga ti Davide zo, e ęeni ti ma: «E la ęedeni.»

¹⁵ Sayile ti ęaęaleni ma, ga ti Davide vete. E ęeni ti ma: «A ze na-betei zu, wo vaa la po, nii a ke ge paa.»

¹⁶ Keelaiti ti ęaleni ma volu, wele, pele wu zalei ęa e ęeni laani betei zu, boli ęoloi laani unbu.

¹⁷ Sayile ęeni Mikale ma: «Lee vaa zu e yaavaai ęani, e be sili nui va, e vela?» Mikale goęaavoteni, e ęe ma: «To ęa keai ma: <Zena, ge li. Ni naa laade, na e vaazu.> »

Davide vela vai Samiyele uo be

¹⁸ Davide vela vele ęana, e li Samiyele uo be Lama. Nii pe Sayile keeni, e naati pe boni Samiyele ma. Naa voluma, ti felego ti liini, ti ze Nayote.

¹⁹ Nuiti ti liini ti ęe Sayile ma: «Wele, Davide ęa Nayote, Lama ęobave.»

²⁰ Sayile nuiti teveni ga ti Davide zo. Kele ti liai ma, ti GALA goo wo nu bulugi ęaani, ti da kulakelama vaiti bo, Samiyele loni ti luęo, GALA Zenvui yeini ti ma, tiya balaa, ti da kulakelama vaiti bo.

²¹ Sayile menigai ma, é taḡiligaa leveni mənə, naati balaa, ti da kulakelēma vaiti bo. Sayile taḡiligaa leveni ná zeizu zavasiei, naati balaa, ti da kulakelēma vaiti bo.

²² Sayile bəḡbi liini Lama. Seeliai ma zieyegē wolai ma, nii é Seeku taazuve, é gaazaḡagi woni, é ḡe ma: «Mini ḡa Samiyele ta Davide ti ná?» Ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ta Nayəte, Lama ḡobave.»

²³ Diizuve miná, GALA Zenvui yeini ma, tə balaa pelei zu, é ḡeni kulakelēma vaiti bosu, é da li, eyesu é zeeli Nayəte, Lama ḡobave.

²⁴ Seeliai ma, é seḡei ḡulani ḡba tə balaa, é da kulakelēma vaiti bo, tə balaa Samiyele ḡaazu. E looni suḡili, maḡakai yeni laani zooi ma, naama voloi, ta ma bidii. Naa ḡa é kea, ti ḡeni ma: «Sayile balaa kana GALA goo wo nuiti saama ḡaa?»

20

Davide ta Zonatan ta-woolaamai

¹ Davide velani, é zeḡe Nayəte, Lama ḡobave. E liini, é Zonatan ḡaazaḡa, é ḡe ma: «Leeni ḡa ḡe kea? Ná-faazaazagi ḡa ga leeni, kotoi beḡele ḡa ḡe kea è-ḡee laalḡoma, é ḡeezu é paa?»

² Zonatan gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Naa li poun! E la zaa. Kèe la de faa nəpe keeni, ni é la boni mà. Lee vaa zu mu kèe nii ləḡfuzu bà? Faa nəpe ge la naazu.»

³ Davide ḡeni ma: «Nà ḡonazu è ve ga è-ḡee kwēeni ga bəḡlai ḡa ga de, toḡa ḡe ḡisieni nə ga: «Kenii Zonatan mina faa ḡwēe niima vai zu, ni naa laade, zii ḡa bəḡ.» Kele ḡe ḡonaa ḡooḡo GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma, deii è vulua, nà bosu è ma ga kəḡo lo daa ḡila nə ḡa é gi yəḡozu ḡa saai.»

⁴ Zonatan ḡeni Davide ma: «Nii nəpe è pə, bo mà, nà ke è ve.»

⁵ Davide ḡeni ma: «Lina ḡa é ga alu niinei ma vetii, maanēve ḡe daami wo masagi ná-tabalii ḡa. Kele va bu, ḡe li, ḡe ləḡu dəḡoi zu, eyesu foloi zavasiei kpəko.»

⁶ Ni è-ḡee a kaana ga ḡe la ná, da ḡe ma: «Davide mənēnēve ga ḡe be ba, é li fala ná-taazu Beteleyeme. Mazəḡə ná-peleyeḡei pe ka zalaḡai ḡulazu, nii ta da kula kona-o-kona.»

⁷ Ni a ḡena ma: «Naa vage,» naazu ziileigi ḡa bè da-wotiḡe nui. Kele, ni a yiḡaawanana, kwēe ga é devea ga é paa.

⁸ Da woḡeḡiladai le ga ze naazu, nēi ḡe ga da-wotiḡe nui, mazəḡə de minazeḡea bəḡo ve ga nēbei, ḡooḡo GALAGI laaseigi zu. Ni nà ḡe ga səba nu faa nəpe su, paa da bəḡoi, kele mina li ga ze è-ḡee və.»

⁹ Zonatan ḡeni ma: «Naama ḡigi maḡooza bà poun! Ni nà kwēena ga kèe ḡa pə é faa nəu ḡe ga de, nà bo è ma.»

¹⁰ Davide ḡeni Zonatan ma: «Ni è-ḡee ḡa è woḡaavotena ga nəuda, be ḡa è tevesu ga é bo mà?»

¹¹ Zonatan ḡeni Davide ma: «Va, de li dəḡoi zu.» Ti felegə ti liini dəḡoi zu.

¹² Zonatan ḡeni ma: «ḡe minazeḡea ḡooḡo GALAGI laaseigi zu, Izelayele ná-GALAGI, ga lina, ḡaa lina a levena, niima yeḡeḡalai nə ma, nà kèe ḡoozu ḡaazaḡasu, ḡe ná-kisieiiti kwēe. Ni ná-kisieiiti page, é vile è va, naazu nà bo è ma.»

¹³ Kele, ni kèe ḡa pə é faa nəu ḡe ga de, ḡe la keeni, ḡe va bo è ma, ḡooḡo GALAGI sə ná-ziiḡaawanai pe su. Nà be è va, è li ziileigi zu. ḡooḡo GALAGI ḡe è va, eḡevelei é ḡeni la kèe va.

¹⁴ Ni nà de vulua, zie bè ga ḡooḡo GALAGI ná-woḡeḡiladai, nii a ke ḡe mina za.

¹⁵ Da-woḡeḡiladai mina zeḡe māvofodaiti ba, anē balaa, ḡooḡo GALAGI ḡa è zili nuiti pe kulazu etei zu.»

¹⁶ Zonatan minazefegi ɣɛɛni ti yɔɣɔzu ta Davide ná-pɛleyegɛi. Kpegai ma, é ɣɛ ma: «Ni ɗa minazefegi nii ɣologolona, Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa è loɣa ga è zili nuiti ta-ɓakɔi.»

¹⁷ Naa voluma Zonatan ɣɛni Davide ma, é ɣona ga toɣa nɛɛ vɛ eyesu ɣɔ. Mazɔɔɔ Zonatan Davide nɛɛni vɛ eɣɛ tɔ ɓɔɣɔi.

¹⁸ Zonatan ɣɛni ma: «Lina, ta kwɛɛsu ga è la vaani alu niinei ma vetii zu, tɔɔzei è-zeizuve jakai ɣa ɣɛɛzu lee.

¹⁹ Lina a levena, li vɛ è loɣuni ná, siɛgi zu niima vaiti pɛ tɔɔzeini la, ɗa loɣu Ezele ɣɔtui ɣɔbavɛ.

²⁰ Nà kilɛgi vilisu sava kɔtui vɔ pelei, gè ɗa tete anii ta ma.

²¹ Naa voluma, nà nà-botigɛ zunu loungoi levesu, ga é ti zɛɣɛ. Ni nà ɣɛna ma: «Wɛɛ, kilɛ kaeiti ta è volu velei, ɣale ma, è ti zɛɣɛ,» naazu, ɗa zoo vaazu, mazɔɔɔ fai pɛ pagɛ è luɣɔ. Gè ɣonaa Ɔɔɔɣɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga faa nɔpɛ ge la ná, nii ɗa lua ba.

²² Kɛɛ ni nà ɣɛna zunu loungoi ma: «Li poun, kilɛ kaeiti maagoozavɛ è va,» naazu, li, mazɔɔɔ Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa è pɔ ga è li.

²³ Wooi ɣana de giliai ba, ɓɔɣɔ yɔɣɔzu, ɗa-o, nà-o, Ɔɔɔɣɔ GALAGI va bu, de ye woogɛɣiladai zu, eyesu ɣɔ.»

Sayile deve vai ga é Davide va

²⁴ Davide liini, é loɣu ɗɔɓɔi zu. Alu niinei ma vetii ɣula yeei, kpɔkɔi, masagi liini, é zɛi taɓalii ɣakala daami wosuɛ.

²⁵ Masagi zeini seizuɛ, vɛ a ɗa ɣɛ ná pɔɓma, é voluzɛi pɛɛi va, Zonatan zeɛ è ɣaavote ma, Abenɛɛl zeɛ Sayile ɣɔba, kɛɛ Davide zeizuɛ jakai ɣɛni de.

²⁶ Sayile la ɣɛni faa nɔpɛ boni naama voloi, é ɣɛni ɣisizɛzu ga naa ɣa ɣɛ kɔzɔba vai ta ɣɛɛni kazemazu.

²⁷ Kɛɛ, fetii ma voloi velesɛi, Sayile Davide zeizuɛ jakai ɣaai ma mɔnɔ, é Zonatan ɣaazafani, é ɣɛ ma: «Toɣa ɣale gè la Davide ɣaazu daami wosuɛ, wogi, ta za?»

²⁸ Zonatan goɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Davide gɔla mɔanɛɛnɛvɛ ga gè ɓɛ ba, é li Beteleyɛme.

²⁹ Kɛɛvɛ mɔ: «Nà è maanɛɛnɛzu, yeeɓɛ bà, gè li. Mazɔɔɔ, gá zalaɣa ɣulazu pɛleyegɛi wu, gá-laazu, ɗiɛ tɔligɛ ma vai ma. Naa ɣa é ba, va bu bè, gè li gè ɣaazula nà-nuiti ma.» Naa ɣa é kɛa, Davide la feti laamii woni è vɔ bɛ.»

³⁰ Sayile wola yiiɣaawanani Zonatan ma, é ɣɛ ma: «Da ga tuva vele ɲu anzanui ta kololala anzanui ná-doun zunui. Gè sugwɛɛ ga è Izayi ná-doun zunui ɣɛa ga è-wɔɔlai, ɗa-unfe kana, è-lee ná-unfe ge ɣɛ lee.

³¹ Kɛɛ, woilo nii ma, gè bosu è ma: ni nu laali nuu ɣa vulua, è la ɣɛa ziilei su pɛ, è la masadai zɔɔɔga eyesu pɛ. Naa ɣa é ba, nu leve naa luɣɔ, ti so, ti vaa la pɔ, kɛni é za.»

³² Zonatan kɛɛɣɛ Sayile woɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Lee vaa zu é zaazu? Lee ɣa é kɛa?»

³³ Sayile ná-kpɛɛin vilini ga é Zonatan zɔ. Zonatan gaɣaani naazu ga kɛɛɣɛ devevɛ ga é Davide vaa.

³⁴ E wuzɛɣeni ga ziiɣaawanai, é la daami woni naama voloi. Tɔɔzei zii ɣɛni zoolɛzu ga Davide ná-faa, kɛɛɣɛ ɣɛni poomusu ga gola.

Davideni ti vali vai ta Zonatan

³⁵ Poluma zobui, Zonatan liini ɗɔɓɔi zu, vɛ ti zolooni ná ma, ta Davide. Botigɛ zunu loungo ɣila ge ɣɛni polu.

³⁶ E ɣɛni naa ma: «Bizɛ, è li, kilɛ kaeiti gè ti vilisu, è ti yeɛvɛ.» Botigɛ zunu loungoi bizɛni, Zonatan kilɛ kae ɣila pilini, é kpudɛ naa maazu.

³⁷ Zunu loungoi maaɓuɗaai ma, kile kaei ɓadɔzuɓe va, Zonatan ɗeni ma: «Kile kaei maaɓoozauɓe ɛ va.

³⁸ Li ga suvile, mina ye miná!» Zonatan ná-botigɛ zunu loungoi mɛɛinti gaalɛeni ba, ɛ li ga tiye maligii ɓɔ.

³⁹ Zunu loungoi la ɗeni faa nɔpe gaagfaani, keni Zonatanni ta Davide ɗa ti ɗeni gaagfaazu yɔɗɔzu.

⁴⁰ Zonatan ná-kilegi, ta ná-mɛɛinti feeni ná-botigɛ zunu loungoi ya, ɛ ɗe ma: «Li ga tiye taazu.»

⁴¹ Zunu loungoi liai ma, Davide ɗulani dɔɔɗuzuuɓe kɔtu zigigi voluuɓe, ɛ nɔko ná zeizu ɗe sava, Zonatan ɗakala, ɛ unpilɛ zooi ma. Ti felegɔ ti ɓɔɗɔ nɛɛnɛni, ti lebi wɔɓzu, Davide ɓɔɓɔ ge wola wɔɓni.

⁴² Naa voluma, Zonatan ɗeni Davide ma: «Li ziileigi zu. Gize ɓɔɔla vai ma minazɛɗegi zu, de felegɔ de boga yɔɗɔzu, Gooɗɔ GALAGI laaseigi zu, de ɗe ma: «Gooɗɔ GALAGI va bu, de ye woodɛɗgiladai zu, eyesu ɗɔ, da-o, nà-o, ta demavofodaiti!» »

21

¹ Davide wuzɛɗeni, ɛ li, Zonatan ɓalaa ge ɗale ma, ɛ le taazu.

Davide vela vai Ayimeeleke ɓɔ be

² Davide liini Nɔbe, zalaɗa ɗula nui Ayimeeleke ɓɔ be. Naa kaai ma, ɛ daaɗomini ga kpalii, ɛ gaazaɗa, ɛ ɗe ma: «Lee vaa zu ɗa ɗila ɛ vaazu, nu nɔpe ge la ɛ volu?»

³ Davide gooɗaavoteni, ɛ ɗe ma: «Masagi tɛvegɛ keela ma, ɛ ɗe: «Nu nɔpe ge mina faa ɗwɛɛ niima vai zu, nii gè ɛ levesu ma, ta devei nii gè feezu ɛ ya.» Naa ɗa ɛ kea, gè ada lea ga nà-nubusiti ga gi ɗomi ná.

⁴ Daamiani kpegele ɗa ɛ ɛ ya ɗani? Bulu lɔɔlugɔ ve zèa, ɓaa nii nɔpe ɗa sɔɓɔ.»

⁵ Zalaɗa ɗula nui gooɗaavoteni, ɛ ɗe ma: «Bulu ɗili ge la zèa, keni nii makegai Gooɗɔ GALAGI ɓe. Da zoo ti zeɗezu, ɛ li ga tiye ɗa-nuiti be, ni ti la anzanu vaa ɗeeni niizuuɓe.»

⁶ Davide gooɗaavoteni, ɛ ɗe ma: «Sienɔpe su gi nii ɗeɗala vai ta ma la, tɔ ka gi ma, ɛ vile anzanu vai va. Ni gá ɗena lia kɔɔɗzuɓe ta nɔ, nà-siepoluiti pe ta-ɗɔɗɔ zɔɔlaiti pe ɗadegɛ, toɗa buɗɛ naa maazu, niima ziei zu.»

⁷ Zalaɗa ɗula nui bulu ɗadegai naati feeni Davide ya, mazɔɓɔ taɗili ge la ɗeni ná. Bului naati fea ɗeni de Gooɗɔ GALAGI ɓe, naa voluma ti ti ɗulani zalaɗa ɗula laɓalii ɗa, ti maavalibo fai zu ga ma niinei.

⁸ Naama voloi, Sayile ná-botigɛ nui ta ɗeni Gooɗɔ GALAGI ná-zalaɗa ɗulazuɓe, ga ɛ fai ta ɗaagula ba, ti yɔɗɔzu ta GALA. E ɗeni ga Edome nu, daa ga Dɔwɛge, tɔ ɗa ɛ ɗeni ga Sayile ná-baala make nuiti ta-ɗundigii.

⁹ Davide zalaɗa ɗula nui Ayimeeleke ɗaazaɗani volu, ɛ ɗe ma: «Kpeɛin la ɛ ya, ɓaa boɗa zɔkpɔ? Masagi ná-keela ziegi nii ɗeeɓe ga gaazuvile vaa, tɔ ɗa ɛ kea gè la ná maazɔɓni, gè va nà-boɗa zɔkpɔi zeɗe, ɓaa kooɗɔ zɔɔlai taɗili.»

¹⁰ Zalaɗa ɗula nui gooɗaavoteni, ɛ ɗe ma: «Filiseti nui Goliata ná-boɗa zɔkpɔi ɗa ɛ ɓe, nii ɛ paani Ela petugi zu. Maavelevelegɛ seɗei ta zu, toɗa laani zalaɗa ɗula zeɗei voluuɓe. Ni ɗa pɔ ga ɛ seɗe, seɗe, tɔzei taɗili ge la gi ya ɓe, keni tɔ nɔ.» Davide ɗeni ma: «Fe zèa, tɔzei keɗala la ná.»

Davide lii vai Filiseti nuiti pɔ be Gate

¹¹ Davide wuzɛɗeni, ɛ vela Sayile va, naama voloi nɔ. E liini Akise ɓɔ be, Gate masagi.

¹² Akise ná-botigɛ nu wolaiti ti ɣeni ma: «Davide la ga nii ɓaa, zooi ma masagi? Nii ɓei ti ɣeni guyei loozu be, ti ɗa kuai wo, ti ɗa ɣe ma:

«Sayile vɔnini nu waagilagilagiti ma,
Davide ma ge vɔni nu waavuupuugiti ma?» »

¹³ Davide naama woiti seɣeni ga sɔbelama vaa, ɛ wola lua Gate masagi Akise va.

¹⁴ Davide ɓɔɣɔ ɣeeni ga ɓoloɣa nui Filiseti nuiti gaazu, ɛ ɗa zeevozɛbaiti ke kpogiti ma, ɛ ɗa ɓe daadɛ nagi va, naa ɗa yei kpɛlei ɣa.

¹⁵ Akise ɣeni ná-botigɛ nu wolaiti ma: «Wa kaazu wa ɓɔɣɔi ga zunui tei nɔungi zɛɣea ma! Lee vaa zu wo vaazu la pɔ?»

¹⁶ ɓoloɣa nu vala ka ɛ mà ɓaa, wo vaazu ga niima gelei ga ɛ ɗa ɓoloɣa vaiti ke gàazu? Wa ɣisiezɛ zu ga nii ɣa leezu nà-pelei wu ɓaa?»

22

Davide ɣee vai ga kɔɔ lotuɣɔi

¹ Davide zɛɣeni miná, ɛ li, ɛ ɓɔɣɔ Adulame vugi zu. Keeɣɛlointi ta ná-peleyeɣei wu nuiti pe ti menigai ma, ti liini pɔ be.

² Naa voluma, maanɔɣɔ nuiti pe, ta niiti kuyei ɣeni ti ma, ta niiti ti ɣoozu la ɣeni neeni, naati pe ti ɣaalɛni ba Davide ɣoba, ɛ ɣe ga ta-ɣundigii. Ti ɣeni ga nu unnaanigɔ (400) ɣeɣala.

³ Davide zɛɣeni miná, ɛ li Misepee, Moabe yooi zu. E ɣeni Moabe masagi ma: «Nà ɛ maanɛnezu, ga keeni ta dɛe ti va, ti zeɪ ve, eyesu gè ɗa sò pelei ɣa, ɣooɣɔ GALAGI ve.»

⁴ Davide liini ga keeɣɛ ta dee, Moabe masagi ná-koizuve. Ti yeɪ miná siɛgi naa pe su Davide keeni dɔɔɣui zu.

⁵ Yeeta, GALA goo wo nui Gade ɣeni Davide ma: «Gula dɔɔɣui nii zu, ɣale ma, ɛ li Zuda yooi zu.» Naazu Davide liini, ɛ ɓo Geelete ɓɔɔi zu.

Sayile Ayimeeleke vaa vai ta ná-peleyeɣei wu nuiti

⁶ Sayile ɣeni Gibea, ɛ zeini gizei ma, tamalise wului ma niinigi wu, ná-kpeɛin zoni zea, ná-botigɛ nuiti kakugai ma. E menini ga ti Davide ta ná-nuiti kaave.

⁷ E ɣeni ná-botigɛ nuiti ma: «Benzamen nuiti, à woilo ɣooi ma! Wa ɣisiezɛ ga Izayi ná-doun zunui nuu ɣa kpalagiti fe wo pe zea, ta leezen ɓeleiti? Wa ɣisiezɛ zu ga toɣa wo zeɪ nu ungilagilagiti unda, ta nu waagilagilagiti unda ɓaa?»

⁸ Lee vaa zu mu, wo pe wo yaavai ɓɔzu mà? Mazɔɓɔ wo tanɔpe ge la boni mà ga dɔun zunui ti, ta Izayi ná-doun zunui, Davide, ti minazɛɣeni yɔɣɔzu. Wo tanɔpe ge la yiizooleni ga ɛ va dɛɛ ga ze, ga dɔun zunui ɣa nà-botigɛ nui laavilisu mà, nii a ke ɛ bali le tɔɣɔ, eɣevelei ade kaazu la za.»

⁹ Edome nui Dɔwege, nii ɛ ɣeni Sayile ná-botigɛ nu wolaiti saama, naa Sayile woodaavoteni, ɛ ɣe ma: «Gè Izayi ná-doun zunui ɣaave, ɛ va Nɔbe, Ayituɓe ná-doun zunui Ayimeeleke vɔ be.

¹⁰ Ayimeeleke ɣooɣɔ GALAGI ɣaazaɣage Davide ve, ɛ daamianigiti fe zea, ɛ Filiseti nui Galiate ná-boɣa zɔkpɔi ve zea.»

¹¹ Masagi nuiti teveni, ga ti va ga Ayituɓe ná-doun zunui Ayimeeleke, nii ɛ ɣeni ga zalaɣa ɣula nui, ta ná-peleyeɣei wu nuiti pe, ti ga zalaɣa ɣula nuiti Nɔbe. Ti pe ti vaani, ti ɓɔɣɔ le ga masagi.

¹² Sayile ɣeni ma: «Woilo ga pagɔ, Ayituɓe ná-doun zunui!» Naa goodaavoteni, ɛ ɣe ma: «Gòì logɛ, màligii.»

¹³ Sayile gɛ ma: «Lee vaa zu wa Izayi ná-doun zunui wo woyai lɔɔzu mà? Lee vaa zu è bului ta boɣa zɔkpɔi veai zea, è Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣa be, nii a ke, é wuzegɛ dàalɔɣɔma, é bali le tũɣɔ, egɛvelei é keɛzu la za?»

¹⁴ Ayimeeleke masagi woɔɣaavoteni, é gɛ ma: «Da-wotigɛ nuiti saama, be ɣa é ga woɔɣɛɣila nu, ga Davide gɛvele? E ga è-nekoi, é ga è make nui, naa pe poluma tɔ lei unfema wolai va gɛ zea da-velei wu baa?»

¹⁵ Ma mɔun ge la ga nuu balaa, gè va gɛ GALA gaazaɣasu be. Kele naa li poun! Gè la ɣisieni kaipa ga gè woya lɔ è ma. Tɔ ɣa é ba, mina niima ɣasɔi la unma, baa ná-peleyegɛi wu nuɔuseiti unma, mazɔlɔ gè la faa nɔpe kwɛɛ niima vai zu.»

¹⁶ Masagi ɣeni ma: «Ayimeeleke, da zaazu, wa da-veleyegɛi wu nuiti pe.»

¹⁷ Naa vɔluma masagi ɣeni make nuiti ma, ti ɣeni kobave: «À li, wo Gɔɔɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula nuiti paa, mazɔlɔ tiya balaa ti bɔge Davide va, ti ɣea kwɛɛni ga toɣa velazu, ti la boni mà.» Kele, masagi ná-botigɛ nuiti ti la ɣeni keɛni, ti va yeevɔɔɣu Gɔɔɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula nuiti ba.

¹⁸ Masagi gɛ vele ɣana Dɔwege ma: «Li, è zalaɣa ɣula nuiti paa.» Edome nui Dɔwege ɣa é latini, é zalaɣa ɣula nuiti paa. Naama voloi, zunu vɔulɔsava maazu lɔlugɔ (85) ɣa é paani, niiti zalaɣa ɣula zegɛi ɣeni ti ɣɔba.

¹⁹ E Nɔbe nuiti paani mɔnɔ ga boɣa zɔkpɔi, zalaɣa ɣula nuiti ta-laazuve. E tɔzeini zunuiti ma, é li anzanuiti, ta doungoiti pɔ, naa veɛ niimiɔlegiti ba, ta balaa nikeiti, ta soovalegiti, ta baalagiti, é ti pe paani.

²⁰ Keni Aɔiataal, nii é ɣeni ga Ayimeeleke ná-doun zunui, é ga Ayituɔbe ná-doun loin, naa ɣila kpe nɔ ɣa é zooni é vela, é li Davide vɔ be.

²¹ Aɔiataal boni Davide ma ga Sayile Gɔɔɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣula nuiti paave.

²² Davide ɣeni Aɔiataal ma: «Gè gaɣaani ga Edome nui Dɔwege ɣa li nɔ ti, é niima vaiti daazeeli Sayile ma, tɔzei é ɣeni Nɔbe naama voloi. Da-veleyegɛi wu nuiti saa vai ma ungi ɣa é ga ze.

²³ Naa ɣa é ba, ye kɔba, mina lua, mazɔlɔ zɔi é zɛnvui ɣaiziezu, toɣa da balaa è-yenvui ɣaiziezu. Kele ni da kɔba, nà è make ga pagɔ.»

23

Davide Keyila taai unɔmɔ vai

¹ Ti vaani, ti gɛ Davide ma: «Filiseti nuiti ti kɔɔi laalea Keyila taai wu, ti da moloi unma molo loɣazuve.»

² Davide Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣani, é gɛ ma: «Nà zoo nei gè li, gè kɔɔi veɛ Filiseti nui niiti ba?» Gɔɔɣɔ GALAGI goɔɣaavoteni, é gɛ ma: «Ungo, li, da vɔnisu ti ma, è Keyila taai ɣula ti ya.»

³ Kele Davide ná-nuiti ti ɣeni ma: «Zuda yooi zu mu ka gi ná dualuagi zu, ga liina laaleɛzu Filiseti nuiti bu Keyila, ta la vea dualuagi va baa?»

⁴ Davide Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣani volu, Gɔɔɣɔ GALAGI goɔɣaavote, é gɛ ma: «Wuzegɛ, è li Keyila, mazɔlɔ nà Filiseti nuiti dɔɔzu è yeezu.»

⁵ Davide ta ná-kɔɔɣɔ nuiti ti da li Keyila, ti kɔɔi veɛ Filiseti nuiti ba, ti naati ta-logani bulugi zo, ti vɔni naati ma ga gola. Uele ɣana Davide Keyila nuiti unɔmɔni da.

⁶ Siɛgi zu Ayimeeleke ná-doun zunui, Aɔiataal ɣeni velazu la Davide vɔ be Keyila, é liini ga zalaɣa ɣula zegɛi ya, ti ɣeni Gɔɔɣɔ GALAGI ɣaazaɣasu da.

⁷ Ti liini, ti gɛ Sayile ma: «Davide ɣa Keyila.» Sayile gɛ ma: «GALA ge dɔa zèezu, mazɔlɔ é bɔɣɔ lɔa bali ɣa, ga dii vai é le taai naa zu, kpogi da, ta pilisuiti.»

⁸ Sayile ná-nuiti pe gaalɛni ba, ga ti li, ti Davide ta ná-kɔɔɣɔ nuiti sei kele su, Keyila taazuve.

⁹ Davide suƵwεeni ga Sayile maabotevea, é Ƶeni zalaƵa Ƶula nui AƵiataal ma: «Ƭa ga zalaƵa Ƶula zefei.»

¹⁰ Davide Ƶeni ma: «ƴooƵo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, gè meniga ga Sayile Ƶa Ƶevele beƵezu ga é va, é Keyila taai Ƶologolo nòun maavele ma.

¹¹ Keyila ƵundiƵiiti ta vaazu fèezu zea Ƶaa? Tòun ka vaazu ga Ƶite, efɛvelei gè menigai da, nèi gè ga Ƶa-wotiƵe nui? ƴooƵo GALAGI, Izelayele ná-GALAGI, zoo è naa le ga ze.» ƴooƵo GALAGI goofaavoteni, é Ƶe ma: «Ungo, toƵa vaazu.»

¹² Davide Ƶeni ma volu: «Sayile Ƶa vaana, Keyila ƵundiƵiiti ta vaazu gi levesu pò Ƶaa, nà-o, nà-nuiti-yo?» ƴooƵo GALAGI Ƶe ma: «Ta wo levesu pò.»

¹³ Davide ta ná-kooƵo nuiti ti Ƶulani Keyila taai va. Ti Ƶeni ga nu undozita (600) ƵeƵala, ti li ve ta zoo ti li ná. Sayile menigai ma ga Davide Ƶulaa taai va, é ná-kooƵo Ƶaafaleni ma.

Zonatan ná-daalimai

¹⁴ Davide zeelini Zife tevebai zu, é zei gize Ƶakamaue ná zeleƵai. Sayile Ƶeni gaizizu folo-o-folo, kele GALA ge la Ƶeni feeni zea.

¹⁵ Davide suƵwεeni ga Sayile vilega polu, ga é paa. E yeni ƴoolesa, Zife tevebai zu.

¹⁶ Názu Ƶa Sayile ná-doun zunui Zonatan wuzefeni la, é vile pelei ma, ga é li ƴoolesa, é Davide iƵoƵo GALA ná-fai zu.

¹⁷ E Ƶe ma: «Mina lua, mazolo kèe Sayile, yee la zeelia è ma pe. Da masadai Ƶeezu Izelayele unda, nòun gè Ƶe ga da-zeikobai. Kèe ƵoƵoi suƵwεe ga zekana é Ƶeezu la.»

¹⁸ Ti felego ti minazefegi Ƶeeni yoƵozu, ƴooƵo GALAGI Ƶaazu. Davide yeni ƴoolesa, Zonatan Ƶale ma ná-taazu.

Sayile voola vai Davide va

¹⁹ Zife nui tanigaa ti liini Gibeaa, Sayile vo be, ti Ƶe ma: «Davide looƵuve gi zaama, dooƵuve ƴoolesa, ada zeleƵiti ƴakila Ƶizei ma, tevebai zu lekpeɛmave nu yeezazuve.»

²⁰ Ee, masagi, ni da po ga è Davide zo, va no, gá fe è ya.»

²¹ Sayile ti woofaavoteni, é Ƶe ti ma: «ƴooƵo GALAGI tuya loo wo ve, woi màawoin wo zogai.»

²² Nà wo maanenezu, à li de, wo tevesuɛti kwεε, be Ƶa é kaa? Mazolo gè menige ga kelegelege gola.

²³ A faiti buuɛte, wo dooƵuzuɛti kwεε, naa vooluma wo va, wo ma Ƶaamai wo mà. Nà ye wo volu, naazu ade li. Ni toƵa zooi zu, nà gaizie Zuda yooi ma zokogi pe su.»

²⁴ Zife nuiti ti toni da Sayile luƵo, ti da li Zife. Naazu Davide ta ná-kooƵo nuiti, ti Ƶeni Maon tevebai zu, Zuluden ma ɛtu nemei zu, nii é tevebai zu lekpeɛmave nu yeezazuve.

²⁵ Sayile ta ná-kooƵo nuiti ti liini gaizizu. Davide menigai ma, é yeini, é zei fasa Ƶizeiti saama, Maon tevebai zu. Sayile menigai ma, é vileni Davide volu tevebai zu.

²⁶ Sayile ta ná-kooƵo nuiti ti Ƶeni zizu gize Ƶakamaue gilazu velei, Davide ta nòniiti ti da zie zoola velei. Davide Ƶeni velazu ga suvile Sayile va. Sayile ta ná-kooƵo nuiti ti Ƶenina zeelizu Davide ta ná-kooƵo nuiti ma, ti va ti maafaku, ti ti zo,

²⁷ eyesu keela zeeli Sayile ma, é Ƶe ma: «Ƭa fala! Filiseti nuiti ti kooi vea zooi va.»

²⁸ Sayile Ƶaleni ma ga volu velei, é zeƵe Davide volu, é li, é Filiseti nuiti daaƵomi, ga kooi. Naa Ƶa é keeni ti miná laasei peeni ga ZeefaaƵwe Vasai.

24

 Davide ɣɛɛ vai Sayile vaa vai va

¹ Davide zegeni miná, é li, é zɛi En-Geedi, adaɖeti náti maazɔɔsu baai.

² Sayile ɣalegai ma ma, é zɛɣe Filiseti nuiti polu, é menini ga Davide ɣa En-Geedi yooi ma levebai zu.

³ E yeeloni nu waasavagɔ (3 000) va, niiti ti ga salaɔusu ɣɛzɛɣɛzɛgiti Izelayɛle yooi ná pɛ su. Tɔ-o, naati-yo, ti li Davide ta ná-kɔɔɣɔ nuiti gaiziesu, eyesu ti zeeli Dɔɔɔ Woliiti Ta-Vasaiti ma.

⁴ E zeelini baala sasai ma, nii é ɣeni pele ɣobavɛ, pugi ta ɣeni miná. Sayile lɔɔni pugi naa zu, ga é lɔ dɔɔɔ zu. Davide ta ná-nuiti ti ɣeni pugi naa bɔmavɛ.

⁵ Davide ná-kɔɔɣɔ nuiti ti ɣeni ma: «Pɛɛ yeeɣɛɣalai ɣa nii ɔɔɔɣɔ GALAGI ma minazeɣe boni, ga é è zili nui lɔ è yeezu, nii a ke nii neai è vɛ, è naa ɣɛ la.» Davide wuzɛɣeni, é li, é Sayile ná-seɣei laavɛ ta leve ba, Sayile la looni ga naa.

⁶ Davide naa ɣɛai ma, zii doɣani, tɔzei é Sayile ná-seɣe wolai ta leveni ba.

⁷ E ɣɛ ná-kɔɔɣɔ nuiti ma: «ɔɔɔɣɔ GALAGI màke, ga gè mina nii ɣɛɣala vai ta ɣɛ eyesu pɛ, gè va yeeloo màliɣii ma, nii ɔɔɔɣɔ GALAGI gulɔi ziaai ma, mazɔɔɔ ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa é gulɔi ziaa ma.»

⁸ Davide ná-kɔɔɣɔ nuiti suzoni ga naama wooi, é la keeni, naati ti va vala Sayile va. Sayile wuzɛɣeni, é ɣula pugi zu, é da li.

⁹ Naa voluma, Davide wuzɛɣeni, é ɣula pugi zu, é vilɛ Sayile volu, é da toli, é ɣɛ ma: «Ee, masagi! Màliɣii!» Sayile welɛni volu, Davide vilɛni niibiga, é unpilɛ zooi ma, é nɔkɔ.

¹⁰ Davide ɣeni Sayile ma: «Lee vaa zu è woilosu naati goo ma, niiti ti ɣɛɛzu è ma: «Davide ɣa pɔ é faa ɲɔu ɣɛ ga de?»

¹¹ Da bɔɣɔi è naa ɣaa za ga è-ɣaazuɣɛzɛiti, ga ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣɛa za è lɔɔni zèezu, pugi zu. Ti ɣɛa ɣeni mà, gè è vaa, keɛ gè è yɛɣɛ ná, gè ɣɛ ma: «Gè la yeeloozu màliɣii ma, mazɔɔɔ toɣa ɔɔɔɣɔ GALAGI yiimazeɣeai la, nii é gulɔi ziaai ma.»

¹² Ee, kɛɛ, welɛna ɗa-zɛɣe wolai lakɔɔɔgi va, é zèa. Ni gè ɗa-zɛɣe wolai lakɔɔɔgi ta levea ba, keɛ gè la è vaani, gaaga ga naa ga sili vaa la kisu, baa buzeɣe daalɔɔɔma vaa, gè la balaa koto ɣɛɛni è laalɔɔɔma. Dɔun ka è gàiziesu ga è pàa.

¹³ ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa é ɣɛɛzu ga tukpɔɣaaleve nui de yɔɣɔzu, ɗa-o, nà-o. ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa nɔnɔi ɔotokula è ma, keɛ nɔnɔn gè la yeevɔɔɣufuzu è va.

¹⁴ Eɣɛvelei faalaalii ɔɔɔɔmai bosu la ga: «Sɔɲɔu nuiti nɔ ɣa sɔɲɔi ɣa ɗa ɣula ti zu.» Keɛ, nɔnɔn, zèei la ɣɛa è laalɔɔɔma.

¹⁵ Bɛ ɣa mu Izelayɛle masagi liizu daalɔɔɔma ga kɔɔi? Bɛ ɣa è vilɛsu polu? Gile ɔoɔmai, koe fɔfɔ goi nɔ.

¹⁶ ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣa telebodai ɣɛ, tɔ ɣa é ɣɛɛzu ga tukpɔɣaaleve nui de yɔɣɔzu, ɗa-o, nà-o, toɣa màalobo, toɣa tukpɔi lo bè, é kùla è ya.»

¹⁷ Davide begai ma ga naama bɔɛiti bo Sayile ma, Sayile gaazaɣani, é ɣɛ ma: «Dɔun zunu Davide, ɗa bɔɣɔbɔɣɔ ka gè è woomɛnisu nei baa?» Sayile tɔzeini ga é ɗa wɔɔɔ gola.

¹⁸ Naa voluma, é ɣeni Davide ma: «È lelebogɛ, é leve nɔnɔn ba, mazɔɔɔ è nuɔɔɔɔɔlai ɣɛa bè, nɔnɔn gè faa ɲɔi ɣɛ ga de.

¹⁹ E nuɔɔɔɔɔlai ɣula keɛma za, nii è keɛzu bè, tɔzei ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣɛa fèeni è ya, keɛ è la pàani.

²⁰ Ni nui ta a ɣulana sili nui viliba, toɣa ɗa ze ná, é li bɔɣɔ yeema baa? Nii è kea bè za, ɔɔɔɣɔ GALAGI bɔɣɔi naama ɣulanumai ve è ya.

²¹ Gè kwεεga niina ga, da gεεzu ga masagi, Izelayele masadai ga ze i ga pagɔ è yeezu.

²² Gonana bè, Gooḡo GALAGI laaseigi zu, ga è la màvofodai gaalevea, naa voluma, è la kèε vèlèi laaseigi balega.»

²³ Davide ḡonani Sayile vε. Sayile ḡaleni ma ná-taazu, Davide balaa ta ná-kooḡo nuiti ti ḡale ma ti-koḡfuzuve.

25

¹ Naama ziegi zu Samiyele zaani. Izelayele nuiti pε ti ḡaalεeni ba, ti ná-saa wɔlɔi wo, ti maḡfuluni ná-taazuve Lama.

Nabale faanεε wuuḡwεεtalai ḡεε vai ga Davide

Naa voluma, Davide vileni pelei ma, é li ga Palan tevbai zu vele.

² Zunui ta ḡeni Maon, é ga kpεε nu wola, koligiti ti ḡeni Kaalemεle taa goi zu. Baalagi ḡeni zea ga waasavagɔ (3 000), bolii ḡε zea ga waagila (1 000). Niima ziegi zu é ḡeni Kaalemεle, é da ná-baalagiti maaleḡai leve.

³ Zunui nii ḡeni ga Kalεbe mavofodai zu nui ta, daa ḡeni ga Nabale, anzai laa ḡε ga Abigayile. E ḡeni ga ḡima anzanu, pagai balaa, keε sinigi ná-fai baani, suḡɔu.

⁴ Davide menini tevbai zu ga Nabale ḡa ná-baalagiti maaleḡai levezu.

⁵ E yeeloni zunu lounḡo puugɔ va, ná-nuiti saama, é ḡε ti ma: «À li Kaalemεle, wo Nabale luɔɔ bè.

⁶ Wo ḡε ma: «E-zii zuḡooza! Ziileigi ḡε è vε, da-o, da-vεleyeḡei-yo, ta nii pε é ga dɔḡɔ.

⁷ Gè menigε ga da da-vaalagiti maaleḡai levezu. Tama da-vaala make nuiti ti ḡεa gi va, gi la faa ḡɔu ḡεeni ga tiye, ti la valani ani nɔpε ma, yeeḡεḡalalai naa pε su, nii ti kea Kaalemεle.

⁸ Ti ḡaazaḡa ma, ta zoo ti bo è ma. Naa ḡa é ba, yeezei ná-zunu lounḡoiti bu ga pagɔ, tɔzei gi vaa gi zoloo feti voloi ma. Naa maavele ma, nii nɔpε é é ya, naa ve gi ya, ḡei gi ga da-wotiḡε nuiti, ḡá è-loun zunui Davide.»

⁹ Davide ná-zunu lounḡoiti seeliai ma, ti naama woiti pε daazeelini Nabale ma, Davide laaseigi zu. Naa voluma ti maḡḡε kpɔ.

¹⁰ Nabale ti woḡaavoteni, é ḡε ti ma: «Be ḡa é ga Davide? Be ḡa é ga Izayi ná-doun zunui? Niizu botiḡε nu mɔinmɔin ka velazu, ti zeḡe ta-luɔ keεḡeiti pɔ be.

¹¹ Nɔun gè ná-bului, ta ná-ziei zeḡe, ta ná-suai, nii gè kevele beḡeai ná-baala maaleḡa leve nuiti be, gè fe naama nuiti zea, niiti gè la ti-zeḡezu ḡwεε?»

¹² Davide ná-zunu lounḡoiti ti voluazoni, ti ḡale ma, ti Nabale ná-kpɔeiti pε daazeeli Davide ma.

¹³ Davide ḡeni naazu ná-kooḡo nuiti ma: «Wo ḡilagilagi pε ge ná-boḡa zɔkpɔi ḡili zaama.» Davide ta ná-nuiti pε ti ta-woḡa zɔkpɔi ḡilini zaama. Nu unnaanigɔ (400) ḡa é vileni polu, nu unfelegɔ (200) ye kasɔiti koba.

Abigayile bo fai Davide va ga ná-ḡimalai

¹⁴ Nabale ná-botiḡε nu ḡila ge liini, é naama vaiti pε daazeeli Nabale anzai Abigayile ma, é ḡε ma: «Davide keelaiti tevege, ti zeḡe tevbai zu, ga ti ḡá-ḡalamɔin luɔɔ, keε é la yeezeini ti wu ga pagɔ.

¹⁵ Nui naati ma, ti ḡeni ga nu vagɔ gi vε, ti la faa ḡɔu nɔpε keeni ga giye, ani nɔpε ge la ḡulani gi ya, yeeḡεḡalalai naa pε su, nii gi keeni ti ḡoba.

¹⁶ Kpidii vεε folo va, ti ḡεa gi ma ga sigḡi, yeeḡεḡalalai naa pε su, nii gi keeni ti ḡoba, gi da baalagiti kɔnɔkula.

17 Naa ɔa é ba, ɔsisié naazu ga pagɔ, nii da ke, mazɔɔ ni è la faa ɔéni, maanɔɔi ɔa é vaazu gá-ɔalamɔin vɔ, ta ná-peleyeɔei. Tɔ ma, toɔa ga nu ɔaka, nu la zooga faa nɔpe bosu ma.»

18 Aɔigayile suviléni, é bulu unfelegɔ (200) zefe, kɔɔ woole felegɔ dɔɔi zu, baala dɔɔlugɔ niiti ti ɔevele ɔetea ɔéni de niina, kɔɔɔ ganii zu lɔɔlugɔ ani ɔae ɔeegai zu, leezen vɔɔi zeeɔe ungiila (100), ta koolegɔole fɔɔi ma buun ba unfelegɔ (200), é ti pe daani soovalegiti kɔma.

19 E ɔe ná-botigé nuiti ma: «À lo tùɔɔ, nà wo vɔlu.» Sinigi Nabale la ɔéni faa nɔpe kwéé naama vaiti su.

20 E ɔéni zeini ná-soovalegi ɔɔma, é da yei, gizei ɔéni gaazu lugɔ. Naazu ma Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti da va ga pɔ peleí, gaamago é ɔɔɔɔ ɔaani naati kakala.

21 Naazu Davide begai ga ɔe ɔɔɔɔ ma: «Gè nii ɔɔligiti makeɔe nɔ fuun teɔebai zu, ga ta mina loo ya, é nà-faa vɔɔi zuloa ga faa ɔɔi.

22 GALA ge sò ná-ziigaaawanai pe su, ni é zo za ma, é li lina vɔ, nà zunu ɔila kpalaa ze ná vulua Nabale ná-peleí wu.»

23 Aɔigayile Davide ɔaai ma, é ɔulani ná-soovalegi ɔɔma ga suvile, é ɔaazuyeí zɔoi ma, é nàkɔ Davide ɔɔɔɔwu.

24 Naa vɔluma é looni kɔɔɔwu, é ɔe ma: «Màliɔii, va bu ga niima vaa ɔɔi pe ge ɔe ga ùnma ɔasɔ! Va bu, nèi gè ga da-wotigé anzanui, gè ɔɔe è vɔ, woilo ɔɔo ma.

25 Màliɔii, mina wele nu ɔakai Nabale va, mazɔɔ daaseigi sogé ɔeɔeɔeɔe: daa ɔa ga Nabale, poluve ga nu ɔakai, tama vele ɔana é ziezula. Nèi gè ga da-wotigé anzanui, gè la zunu loungoiti kaani, niiti è ti leveni.

26 Kele gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɔei è vulua, ga ɔɔɔɔ GALAGI ɔa é pele besaga è lugɔ ga è mina lɔ nu vaa vaa zu, ɔaa è va potokulai ɔe ɔɔɔɔ ve. Màliɔii è zili nuiti pe ti ɔe ga Nabale ɔevele.

27 Yeezei vebéanii nii wu, gè vaa la, è gaagwe zunu loungoiti ba, niiti ti è vɔlu, màliɔii.

28 Soma è nà-faa ɔɔi zuvaaye bè, nèi gè ga da-wotigé anzanui. Dàave da ga ɔɔɔɔ GALAGI ɔa masadai veezu è ya, da-o, da-veleyeɔei-yo, mazɔɔ màliɔii da losu ɔeɔeɔe ɔɔɔɔ GALAGI ná-kɔɔɔɔ vaiti su. Ni nu a weleña è zie velei va, è-zii ma voloiti su, nu la è ɔa ga sɔba nu.

29 Ni nui ta a viléna è vɔlu ga é è vaa, ɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI ɔa màliɔii è-yenvui make ɔoba, nii a ke è ye fulu nuiti saama. Kele toɔa è zili nui yenvui vili ya poun, ege felevele ka ani vili ya.

30 Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI besu la ga faa vɔɔi naati pe ke è ve, niiti é minazeɔeai ga tiye è ve, é è ɔe ga Izelayele ná-totugɔi,

31 màliɔii è-yii la ɔɔɔa è ɔoozu, ɔaa è va nimiza ɔɔɔ ma ga è va ɔe nu vaani nɔ fuun, ɔaa è va potokulai ɔe ɔɔɔ ve. Siegi zu ɔɔɔɔ GALAGI besu la ga faa vɔɔi ɔe è ve, màliɔii, ɔize sù, nèi gè ga da-wotigé anzanui.»

32 Davide ɔéni Aɔigayile ma: «Mamagi ɔa ɔɔɔɔ GALAGI ve, Izelayele ná-GALAGI, nii é è levega za dàagomisu.

33 Tuya ɔa è ma da-ɔimala vɔɔi ma vaa zu, tuya ɔa è ma balaa è pele besa fai zu tùɔɔ ga gè mina nu vaa, gè mina potokulai ɔe ɔɔɔ ve.

34 Gaamazu gè ɔonaa ɔɔɔɔ GALAGI ma, Izelayele ná-GALAGI, nii é vulua, ga é pele besage tùɔɔ ga gè mina faa ɔɔu ɔe ga de. Ni naa laade, ni è la ɔéni dàagomini fala, é zo niizu ma, é li lina sobui vɔ, zunu ɔila kpalaa ge la mɔ ɔéni yega vulua Nabale ná-peleí wu.»

35 Davide yeezeini vebéanii wu, nii Aɔigayile vaani la pɔ, é ɔe naa ma: «Gale ma, è li da-veleí wu, ziileigi ɔe è ve. Gè è woomeniga, gè yeezei bu, egevelei è bogai la mà.»

Davide Aʒigayile zege vai ga anza

³⁶ Aʒigayile zeelai ma, ɛ kaani ga Naʒale ɔa fetii ɔulazu ege masa. Gola ɔoozunɛɛni, dɔɔi sogai, ɛ la ɔeni faa nɔpe boni naa ma, eyɛsu sobui.

³⁷ Kele sobui, Naʒale na-dɔɔi ɔulaai ma gaazu, anzai naama vaiti pe boni ma, niiti ti levegai. Naʒale yii doɔani, suvidi.

³⁸ Folo puugo levegai ma, ɔooɔo GALAGI doɔani, ɛ za.

³⁹ Davide menigai ma ga Naʒale zaa, ɛ ɔeni ma: «Mamagi ɔa ɔooɔo GALAGI ve, nii ɛ maaloboga, siegi zu Naʒale ɔeni poomusu la. Mamagi ɔa be, ɛ pele besaga tuɔo, ga ge mina faa nɔu ge. To ɔa ɛ Naʒale na-faa nɔu ɔasɔi la to boɔo unma.»

Naa voluma, Davide keela leveni Aʒigayile ma ga naa ge ga anzai.

⁴⁰ Ti zeelini Aʒigayile vo be Kaalemɛle, ti ge ma: «Davide gi levege ɛ vo be, mazɔɔ toɔa po ga ɛ ge ga anza.»

⁴¹ E wuzegeni gaamanɔ, ɛ nɔko zooli ma, ɛ ge ma: «Kevele betɛve, ga ge ge ga duɔi, ge da maligii na-botige nuiti koɔoiti maagba.»

⁴² Naa voluma ɛ wuzegeni, ɛ ze soovalegi ɔoma, ɛ vile pelei ma ta Davide na-keelai, na-botige anzanu loolugo ɔa ɛ maazaani. Uele ɔana ɛ ɔeni la ga Davide anzai.

⁴³ Tei Davide Zizeleyɛle nui Ayinoame zegeni, ti felego ti ɔeni ga Davide anzaiti.

⁴⁴ Mikale nii ɛ ɔeni ga Davide anza moongi, naa keege Sayile feeni Paleti ve ga vului, Layise na-doun zunui, nii ɛ ɔeni ga Galime nui.

26 *Davide gele vai volu* *Sayile vaa vai va*

¹ Zife nuiti ti liini Giʒea, ti ge Sayile ma: «Davide looɔuve ɔakila ɔizei ma, tevebai ɔobave.»

² Sayile liini Zife tevebai zu, ga ɛ Davide ɔaizie. Nu waasavago (3 000) ɔa ɛ ɔeni polu, niiti ti ga salavusu gegɛgezegiti Izelayɛle yooi na pe su.

³ E na-koɔlaɔai vuuni ɔakila ɔizei ma, tevebai ɔobave pele laave. Naama ziegi zu Davide ɔeni niizu tevebai zu. E menigai ma ga Sayile vilege polu, ɛ da ɔaizie tevebai zu,

⁴ ɛ nenegiti teveni dooɔufuzu, ɛ kwɛɛni naazu ga Sayile vaa ga ɔite.

⁵ Davide wuzegeni, ɛ vile pelei ma, ɛ zeelini ve Sayile na-koɔoɔo vuuni na, ɛ wele ga pagɔ, ɛ Sayilɛni daazuve ɔa, ta na-koɔoɔoɔo ɔabɛɛl, Neel na-doun zunui. Sayile ɔeni laani koɔlaɔai zaamave, na-salavusuiti ti laani maagoolii zu.

⁶ Davide ɔete nui Ayimeelɛke lolini, ta Aʒisayi, Seluya na-doun zunui, Zoabe keegɛloin, ɛ ti ɔaazaɔani, ɛ ge ti ma: «Wo zaama, ga be ɔa gi liizu Sayile vo be, koɔlaɔai zu?» Aʒisayi ge ma: «Nɔun, kevele betɛve ga de li.»

⁷ Davide ta Aʒisayi ti looni koovebei zaama ga kpidii, ti Sayile ɔaani laani zaamazuve, koɔlaɔai zu, na-kpein badɔai unbuave zooli ma. Aʒɛɛl ta salavusuiti ti laani maagoolii zu.

⁸ Aʒisayi ge Davide ma: «GALA ge ɛ zili nui lo za ɛ yeezu. Va bu ge so ga kpein, na ge ɔila no, felesie vaa la ba.»

⁹ Kele Davide ɔeni Aʒisayi ma: «Mina paa! Mazɔɔo be ɔa a yeeloo naama nui ma, nii GALA ge yimazegɛai la, ɛ gulɔi ziaai ma, ma nui ge ga sobalala nu?»

¹⁰ Ge ɔonaa ɔooɔo GALAGI ma, nii ɛ vulua, ga ɔooɔo GALAGI boɔo ɔa ɛ nii yenvui zegɛzu ga saai, ɔaa ɛ undaavili koɔi zu.

¹¹ ɔooɔo GALAGI kizo naa ma, ge va yeevooɔo naama nui va, nii ɛ gulɔi ziaai ma. Kpein no zɛge, nii ɛ unbuave, ta zie woolei, de li.»

¹² Davide kpɛɛin ta zie woolei zegeni, niiti ti ɣeni Sayile unbuave, ti da li. Nu nɔpe ge la ti ɣaani, nu la looni ga ná, tanɔpe ge la balaa wuunni, ti pe ti ɣeni niizu, mazɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI niimɛni wolai leveni ga tiye.

¹³ Davide pɛtugi maaleveni, é lo gize unmauve ɣoozama, ti yɔɔzu ɣooza ta Sayile ná-kɔlaɣai.

¹⁴ E tɔzeini ga woɔɣula Nɛel ná-doun zunui Aɓenɛel ma ta ná-kɔuvebei, é ɣe ma: «Aɓenɛel, é la ɣooɣaavotesu?» Aɓenɛel ɣeni ma: «Be ɣa ga de, dei é ɓainsu masagi woizu?»

¹⁵ Davide kpɔɛi zegeni volu, é ɣe Aɓenɛel ma: «Da ga zunu ɣiteɣite, é ɣeɣala nɔpe ge la Izelayele, lee vaa zu mu é la masagi makɛni, è-maliɣii? Mazɔɔ nubuseiti saama nui ta vaave, ga é è-maliɣii da-masagi vaa.

¹⁶ Nii é keai, é la vani. Gè ɣonaa Ɔooɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga wo maanɛuve ga wo za, mazɔɔ wo la masagi makɛni, wo-maliɣii, nii Ɔooɔɔ GALAGI gulɔi ziaai ma. Welena! Mini ɣa masagi ná-kpɛɛin ta ná-zie woolei ti ná, niiti ti ɣea unbuave?»

¹⁷ Sayile Davide wooi ɣwɛɛni, é ɣe ma: «Dòun zunu Davide, è-wooi ɣa gè menisu ɓaa?» Davide ɣooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ungo, masagi maliɣii, ɣooi ɣa è menisu.»

¹⁸ E ɣeni ma: «Lee vaa zu maliɣii vilesu pòlu, nèi gè ga ná-botigɛ nui? Lee ɣa gè kea? Faa ɲɔi ɓeɣele ɣa é ga sògi?»

¹⁹ Niizu, maliɣii, soma é woilo ɣooi ma, nèi gè ga ná-botigɛ nui: Ni Ɔooɔɔ GALAGI ɣa é è laavilisu mà, naazu é soma é yeezei zalaɣa ɣila bu, naa ziilei, keɛ ni nuiti ka ti è laavilisu mà, Ɔooɔɔ GALAGI ɣa ma nuiti foovo, mazɔɔ ta kpɛɛzu ga ti kùla zooi va za, nii Ɔooɔɔ GALAGI feai ná-nubuseiti zea ga tɔnɔ, keɛuve eɣe ta ɣe ɣɛɛzu mà: «Li, é gala kiligiti deɓi.»

²⁰ Keɛ, ee! Mà ɲamai mina vu kae Ɔooɔɔ GALAGI ɣaazu ɣɔpoluma, mazɔɔ Izelayele masagi liiɓe ga kooi koe fɔfɔ go nɔ laalɔɣoma, eɣe ta ɣe kakalo kpɛɛzu gizeiti ma.»

²¹ Sayile ɓainni, é ɣe ma: «Gè kotoi ɣea. Ɔale ma è va, dòun zunu Davide, mazɔɔ gè la mɔ faa ɲɔu nɔpe kea ga de, tɔzei zènvui vizɔga za è ɣaazu. Ɔimalala vaa ɣa gè keai, gè faaɣaaza golai ɣea.»

²² Davide ɣooɣaavoteni, é ɣe ma: «Masagi, da-ɓeɛin ɣa é ve, da-wotigɛ nui gila ge va é seɣe.

²³ Ɔooɔɔ GALAGI ɣa ɛɛe pe ná-telebodai, ta ná-wooɣeɣiladai zulɔnɔgi ve zea, mazɔɔ Ɔooɔɔ GALAGI ɣea è veeni zèa za, keɛ gè la vaani bu, gè va yeevɔɔɣu naa va, nii ná-gulɔi ziaai ma.

²⁴ Eɣevelei è-yɛnvui vizɔga la ɣaazu za, nà balaa zènvui vizɔ ɣana kae Ɔooɔɔ GALAGI ɣaazu, é kùla kidaaviligi pe su.»

²⁵ Sayile ɣeni Davide ma: «Ɔooɔɔ GALAGI tuya loo è ve, dòun zunu Davide. Da vaazu faa wola mɔinmɔin keɛzu, nii nɔpe da tɔzei, ti pe su ɣa nɛɛ.» Naa voluma Davide liini ga vɔ pelei, Sayile balaa ge li ná-taazu.

27

Davide ɓooɣu vai volu Filiseti nuiti pɔ be

¹ Davide ɣisiɛni, é ɣe ɓooɣu ma: «Yeeta Sayile ɣa vaazu vɔnisu mà, é pàa. Nii pagai ga gè ke, naa ɣa ga gè vela, gè li, gè ɓooɣu Filiseti nuiti ta-yooi zu, nii a ke Sayile looɣo ɣaiziezu Izelayele yooi zu, naazu kùla ɣana zea.»

² Davide wuzegeni, ta nu undɔzitai (600) niiti ti ɣeni ba, ti li Maoke ná-doun zunui Akise vɔ be, Gate masagi.

³ Davide ta ná-kòòfò nuiti ti liini, ti ze Gate masagi Akise g̃oba, εεε πε ta ná-pələyegei, Davide balaa, anza felegaiti ti g̃eni zea, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Kaaleməle nui Afigayile poanzai, nii Nabale zeni.

⁴ Ti liini, ti naa laazeeli Sayile ma, ga Davide vela, é li Gate. Sayile loofoni Davide g̃aizie vai va.

⁵ Davide g̃eni Akise ma: «Ni da ke è faabòfò g̃e bè, seizu ve zèa dòbòzu laai ta zu, ve nà li, gè ze ná. Mazòlò é la ga faa vago ga nèi gè ga da-wotig̃e nui, gè ze è g̃oba, masa taai zu.»

⁶ Naama voloi nò Akise Sikelage laai veeni zea. Tò g̃a é kea Sikelage g̃eni la ga Zuda masagiti tònò eyesu za.

⁷ Davide keeni Filiseti yooi zu ga kona gila, alu naanigò.

⁸ Davide ta ná-kòòfò nuiti ti g̃eni liizu, ti da kòoi vee Gesuul nuiti ba, ta Giilleze nuiti, ta Amaleke nuiti, nuɓusei niiti ti g̃eni zoi naazu kaite Suul letegi, é zeeli Ezipete yooi g̃wεpelemave.

⁹ Davide g̃eni naama yooi zūfologolosu, é la g̃eni zunu baa anzanu yesu vulua. E g̃eni vaazu ga baalagiti, boliiti, nikèiti, soovalegiti, jəmèiti, ta segeiti, a la galena ma, é g̃eni liizu Akise vò bε.

¹⁰ Akise bena Davide g̃aazaɗa, é g̃e ma: «Beni ka za wo kòoi vɛai ti va?» Davide g̃eni goog̃aavotesu, é g̃e ma: «Zuda yooi lekpeɓave nu yeezazuve,» baa «Yelaameyele yooi lekpeɓave nu yeezazuve,» baa «Ken yooi lekpeɓave nu yeezazuve.»

¹¹ Davide la g̃eni nu nɔpe zesu vulua, é g̃eni ga zunu, baa anzanu, é va lii la Gate vò, mazòlò é g̃eni g̃eezu bòfò ma: «Ti mina poluvaawo bo ga sògi g̃a nii baa nii.» Naa nò g̃a Davide g̃eni keezu, yeeg̃eɗalai pe daawu, nii é keeni Filiseti nuiti ta-yooi zu.

¹² Akise laani Davide la ga gola, é da g̃e bòfò ma: «Davide bòfò woinzegea ná-nuiti ma, Izelayele nuiti, toɗa yesu bù g̃ò, é da botii g̃e bè.»

28

¹ Naama ziegi zu Filiseti nuiti ti ta-g̃òvɛbei g̃aalɛeni ba, ga ti kòoi vee Izelayele va. Akise g̃eni Davide ma: «Ken è kwεε ga da-o, da-nuiti-yo, wa g̃eezu gi vò pelei kòoi nii zu.»

² Davide g̃eni Akise ma: «Naa vage, da vaazu kaazu, nèi gè ga da-wotig̃e nui, nii gè vaazu keezu.» Akise g̃eni Davide ma volu: «Gè è zegea ga màke nui, eyesu g̃ò.»

Sayile lii vai

g̃òvε laawooleve anzanui ta vò bε

³ Ná laa yòg̃òzu, Samiyele zaani, Izelayele pe ge ná-saa wòlɔi wo, ti maag̃ulu ná-taazuve Lama. Sayile g̃òvε laawooleve nuiti pe kulani Izelayele yooi va, ta niiti g̃òvɛiti ti velela vele vaiti bosu ti ma.

⁴ Filiseti nuiti ti g̃aalɛeni ba, ti ta-g̃òlɔɗai vu Suneme. Sayile Izelayele pe gaalɛeni ba, ti ta-g̃òlɔɗai vu Gilebɔa.

⁵ Sayile Filiseti nuiti ta-g̃òlɔɗai g̃aai ma, dualuagi soni, sasubalini gola.

⁶ Sayile G̃òg̃ò GALAGI g̃aazaɗani, keε G̃òg̃ò GALAGI la keeni, é va goog̃aavote, ga segiti, baa gaazaɗa sòlaiti, baa GALA goo wo nuiti maavele.

⁷ Sayile g̃eni ná-botig̃e nuiti ma: «À anzanui ta g̃aizie bè, nii a zoo é g̃òvɛiti daawooleve, gè li pò bε, gè gaazaɗa.» Ná-botig̃e nu wolaiti ti g̃eni ma: «Anzanui ta g̃a En-Dòl, nii a da g̃òvɛiti gaazaɗa.»

⁸ Sayile bòfò maavaliboni, é sege g̃iligaa loo g̃òba, é zunu felegò vile volu, ti li En-Dòl, ti zeelini anzanui vò bε ga kp̃idii, Sayile g̃e ma: «Nà pò ga è velela vele vaiti bo bè, ga è g̃òvɛi ta laawooleve bè, nii gè g̃eezu, è toli.»

⁹ Anzanui ɣeni ma: «È suɣwɛɛ sɔ ga Sayile ɔvɛ laawooleve nuiti kulavɛ zooi va, ta niiti ɔvɛiti ti velela vele vaiti bosu ti ma, da ɣɛɛzu è balii le tũɔɔ ɔaa? Sàa vai ɣa è pɔ ɔaa?»

¹⁰ Sayile ɣonani Ɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, é ɣe ma: «Gè ɣonaa Ɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga faa ɲɔu nɔpe ge la ɣula niima vai zu, é va zeeli è ma.»

¹¹ Anzanui ɣeni ma: «Be ɣa è ɣɛɛzu gè toli è ve?» Sayile ɣe ma: «Samiyele loli bɛ.»

¹² Siɛgi zu anzanui Samiyele ɣaani la, é wola ɔainni, é ɣe Sayile ma: «Lee vaa zu è yaavazu? Da ɣa è ga Sayile.»

¹³ Masagi ɣeni ma: «Mina lua, keɛ ɔegele ɣa è kaazu?» Anzanui ɣe ma: «Galagi ta ma zii ɣa gè kaazu, é da ɣula zooi wu.»

¹⁴ Sayile ɣe ma: «Kɛvelei ɣa ɣale?» Anzanui gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Kɛwola vɔɔi ve de, é leɛzu, maavelevelegai ga seɣei.» Sayile kwɛɛni ga Samiyele ve, é unpilɛni zooi ma, é nɔkɔ.

¹⁵ Samiyele ɣeni Sayile ma: «Lee vaa zu è ná-dooɣɔgi zuɣologologai? Lee vaa zu è tɔlisu?» Sayile gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Nà ziiɔɔɔ wolai zu, Filiseti nuiti ti kɔɔi laalea bù, Ɔɔɔɔ GALAGI ma ge zeɣea bà, é la ɔɔɔɔavoteni ga GALA goo wo nuiti ɔaa segiti maavele. Gè è lolige ga nii ná ke, è naa le ga ze.»

¹⁶ Samiyele ɣe ma: «Lee vaa zu mu è tɔlisu, ni Ɔɔɔɔ GALAGI ɣɛɛa è va, é ɣea ga è zili nui?»

¹⁷ Ɔɔɔɔ GALAGI naa laazeelia, nii é ɣeni gè bo è ma. E masadai ɣulaa è ya, é fe è ɣoba nui ta ya, Davide ya.

¹⁸ Tei è la keɛni, è va ɣolo Ɔɔɔɔ GALAGI ná-devei ve, velei é ɣeni ɣɛɛzu, é yeevɛɛ la Amaleke nuiti ma, ná-ziiɣaawanai zu, è la naa ɣɛɛni. Naa ɣa é kea, Ɔɔɔɔ GALAGI è zosu la ɣani za.

¹⁹ Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa vɔɔ wo lɔɔzu Filiseti nuiti zeezu, da-o, Izelayele nuiti-yo. Da-o, è-lointi-yo, wa vaazu pɔ pelei lina, Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa Izelayele ɣɔvɛɛɛɛ pɛ dɔ Filiseti nuiti zeezu.»

²⁰ Gaamago Sayile yɛni loni, é loo zooi ma, mazɔɔɔ é wola luani Samiyele laawooi va. Naa volu, tei é la ɣeni daami woni foloi, ta kpidii, zeɛɛ la mɔ ɣeni zea.

²¹ Anzanui vaani Sayile ɣoba, é ka ga naa wola luavɛ, é ɣeni Sayile ma: «Pɛɛ, nɛi gè ga da-wotiɣe anzanui, gè woiloga è-woo ma, gè ɣikula zenvui zu, gè naa ɣe, nii è boga mà.»

²² Da balaa woilona, da-wotiɣe anzanui wooi ma: ɔe gè bulu ɔuɣa ɣila kevele ɔɛɛ è ve, è mi, nii a ke è zeɛɛ zɔɔɔ, è wuzɛɣe, è vilɛ pelei ma, è da li.»

²³ Sayile ɣɛɛni, é ɣe ma: «Gè la daami wosu.» Keɛ ná-botiɣe nuiti, ta anzanui, ti ɔɔni da, Sayile ma ge woilo ti-woo ma. E wuzɛɣeni zooi ma, é zeɛ betei zu.

²⁴ Anzanui nike ɔokpɔgi vaani, nii é ɣeni zea, é da make, é bulu vukɔi zeɣe, é gaayɔ, é kɛɛɛ ga buluiti, nii leve la su.

²⁵ Anzanui daamianigi naati feeni Sayile ta ná-botiɣe nuiti zea. Ti ɔɛgai ma ga daamii wo, ti wuzɛɣeni, ti li ma ɔidi naa nɔ.

29

Filiseti nuiti ti Davide ɣaaɣale vai ma

¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣɔvɛɛɛɛ pɛ gaalɛni ba Afɛke, Izelayele ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔ vu zie ungi ɣobavɛ, nii é Zizeleyele.

² Filiseti ɣundigiti ti maabuɣani ga ta-nu ungilagiti, ta ta-nu waagilagiti. Davide ta ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nuiti ti vilɛni masagi Akise volu, ti ɣeni voluzu velei.

³ Filiseti gundiḡiiti ti ḡeni ma: «Beni ka ga Ebulu nui niiti?» Akise ti woogaaivoteni, é ḡe ti ma: «Davide ve, Izelayele masagi Sayile ná-botigé nui, é folo m̄ainm̄ain, ta kona m̄ainm̄ain kea k̄oba, gè la de s̄o kaani, nii nu a peelala su, é l̄ozei paa yee ma, é zeeli za ma.»

⁴ Kεε Filiseti gundiḡiiti ti yiiḡaawanani Akise ma, ti ḡe ma: «Zunui nii ḡaaḡale ma, ve è seidai ná. E mina yei gi volu k̄oḡḡozuve, é mina va ḡeezu ga gi zili nui k̄oḡḡo zieggi zu. Nii la vaazu maligii enekesu, keni é gá-nubusei ta leve naa v̄.»

⁵ Davide nii n̄o laade ti ḡeni guyei loozu be, ti da kuai wo, ti da ḡe ma: «Sayile v̄nini nu waagilagilagiti ma, Davide ma ge v̄ni nu waavuupuugiti ma?»

⁶ Akise Davide lolini, é ḡe ma: «Gè ḡonaa ḡoḡḡo GALAGI ma, nii é vulua, ga da ga s̄ole nu, neuve bè ga gè da è ḡa k̄oba, ade da l̄o, ade da ḡula, ada k̄oḡḡobei, maz̄oḡo kaipa é vaani k̄oba, gè la de è-z̄o kaani, è ye ga su za zeelia. Kεε, è maayo ge la Filiseti gundiḡiiti be.

⁷ Naa ḡa é ba, ḡale ma, è li, ziileigi ḡe è ve, nii a ke Filiseti gundiḡiiti wanama vaa mina ḡe.»

⁸ Davide ḡeni Akise ma: «Lee ḡa gè kea mu, leeni ḡa è kaai bà, nèi gè ga da-wotigé nui, é l̄ozei paa yee ma è ḡoba, é zeeli za ma, nii a ke gè mina li, gè va k̄oḡḡo m̄aligii zili nuiti daalḡḡoma?»

⁹ Akise Davide woogaaivoteni, é ḡe ma: «Gè kw̄eni ga è neuve bè, egé GALA ná-geezugeela, kεε Filiseti gundiḡiiti ka ti ḡeai m̄a: «E la vilesu gi volu k̄oḡḡozuve.»

¹⁰ Naa ḡa é ba, à wuzegé lina sobuzobu, da-o, da-ḡalam̄ain ná-botigé nuitiyo, niiti ti vilégai è volu, à wuzegé sobui, woza zu a ḡeena kala, wo da li.»

¹¹ Poluma voloi sobuzobui, Davide ta ná-k̄oḡḡo nuiti ti wuzegeni fala, ti ḡale ma Filiseti nuiti ta-yooi zu. Filiseti nuiti ti liini Zizeleyele.

30

Amaleke nuiti ti loo vai Sikelage zu

¹ Amaleke nuiti ti k̄oḡḡo veeni Sikelage va, ta Zuda yooi va, lekpeḡave nu yeezazuve. Siegi zu Davide ta ná-k̄oḡḡo nuiti ti zeelini la foloi zavasiei Sikelage, ti kaani ga ti taai ḡologologé, ti galaai ga abui.

² Ti anzanuiti soni, ta niiti pe ti ḡeni taazuve, doungo veε k̄pakolo ba. Ti la ḡeni nu n̄ope paani, kεε ti ti zoni, ti pele zo, ti da li.

³ Davide ta ná-k̄oḡḡo nuiti ti zeeliani ma taazuve, ti taai ḡaani galaai. Ti-anzanuiti, ta ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti, ti zogai ga k̄oḡḡo luḡiti, ti li ga tiye.

⁴ Davide ta nubuseiti ti ḡeni polu, ti t̄ozeini ga bainga, ti da w̄oḡo, eyesu zeb̄ei pe ge ḡula ti ya.

⁵ Ti Davide anza feleḡiti pe soni ga duai, Ayinoame Zizeleyele nui, ta Aḡigayile poanzai, nii Kaalemele nui Naḡale zeni.

⁶ Davide yii wola b̄ol̄ni, maz̄oḡo nubuseiti ti ḡeni ḡeezu, ti s̄o ga k̄otui, é za, t̄ozei ti ḡilagilagi pe ti yii ḡeni zoolezu ga ti-loun zunuiti, ta ti-loun anzanuiti ta-vai. Kεε Davide b̄oḡḡo ḡalivaani ḡoḡḡo GALAGI ma, ná-GALAGI, é zeb̄e niine z̄oḡḡo volu.

⁷ Davide ḡeni zalaḡa ḡula nui Ayimeeleke ná-doun zunui Aḡiataal ma: «Da ga zalaḡa ḡula zeḡei, nii ḡoḡḡo GALAGI ḡaazaḡasu da.» Aḡiataal vaani la, é fe zea.

⁸ Davide Gooḡo GALAGI ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Nà zoo nei ḡè vile niima nuiti polu? Nà vilena ti volu, nà ti ḡoḡozumen nei?» Gooḡo GALAGI gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Vile ti volu, da ti ḡoḡozumensu, nii pe ti liai la, è ti pe unmo.»

⁹ Davide ta ná-nu undozitaiti (600) ti vileni pelei ma. Ti zeelii ma Bezool kotudai ma, tanigaa ti yeni miná.

¹⁰ Davide vileni nɔ pelei ma, nui naati polu, ta nu unnaanigo (400), nu unfelego (200) zoiti ti boloni, ti la zooni ti va Bezool kotudai bude, naati ti yeni miná.

¹¹ Ti Ezipete zunui ta ḡaani doḡoi zu, ti so, ti lii la Davide vo. Ti bului veeni zea, é mi, ti ziei ve zea, é boole,

¹² ti kooleḡoolegi ma waa voḡi ta veeni zea, ta zeeje felego leezen voḡi zu. Kpegai ma ga daamii wo, é zebe zoloni, mazoloo é keeni ga folo savago, ta kpidi savago, é la daami wosu, é la boolezu.

¹³ Davide gaazaḡani, é ḡe ma: «Be ná-nu ḡa ga de? Mini ḡa è zedezu ná?» E gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Nà ga Ezipete zunu loungo, Amaleke zunui ta ná-duo ḡa ga ze, folo savago ḡa ná-duo keeḡei toai ya, mazoloo ḡe la ḡedeni.

¹⁴ Kooi ḡa gi liai gi too, Kelte yooi zu lekpeḡave nu yeezazuve, Zuda yooi, ta Kalebe yooi lekpeḡave nu yeezazuve, gi abui loge balaa Sikelage va.»

¹⁵ Davide gaazaḡani, é ḡe ma: «Da ke è lo tuḡo, de zeeli koḡoḡi naa ma?» Ezipete zunu loungoi ḡeni Davide ma: «Ḡona bè GALA daaseigi zu, ga è la paa, ta è la fea ná-duo keeḡei ya, naa a ḡeena, nà lo è luḡo, de zeeli ti ma.»

Davide zie vai Amaleke nuiti bu

¹⁶ E loni Davide luḡo, ti zeeli Amaleke nui naati ma, ti vazagai naama you yoozuvu, ti da daamii ta kpolei wo, ti da fetii ḡula, koozuneei maavele ma, é bozei naama ani moimoiingi vaa va, nii ti soni kooi zu, Filiseti yooi, ta Zuda yooi zu.

¹⁷ Davide kooi veeni ti va gosui, é ye ti vaazu, eyesu poluma voloi kpokoi. Tanope ge la ḡulani zea, keni zunu loungo unnaanigoiti (400), niiti ti zeini jomeiti koma, ti vela.

¹⁸ Davide naati pe unmooni, niiti Amaleke nuiti ti ti zedeni, é anza felegoiti balaa unmooni.

¹⁹ Ti la ḡeni valani nu ḡila kpalaa ma, doungoa zu, kpakologaa zu, zunu loungo, baa anzanu loungo, nii pe é zoni kooi zu, ti la valani gilazu balaa ma. Nii pe ti kulani ti ya, Davide ḡaleni ma ga ti pe.

²⁰ Davide togani velevelegiti, ta ma baazagiti soni, nui niiti ti ḡeni loni togani bulugi naati tuḡo, ti ḡeni ḡeezu ma: «À ka, nii ḡa Davide sogai kooi zu.»

Koozoganii ḡaafwe vai

²¹ Davide zeelini nu unfelegoiti (200) ma, niiti ti boloni, ti la ḡeni zooni ti va vile polu, ti yeni Bezool kotudai vo be. Naati ti vaani Davide laaḡomisu, ta nui niiti ti ḡeni polu. Davide maaḡufani ti va, é ti luvo.

²² Nui niiti ti ḡeni Davide volu, nu joiti ta nu jakai tanigaa ti ḡeni ti zaama, ti da ḡe ma: «Tei ti la ade maazaani koḡozuvu, nii pe ade sogai kooi zu, tonɔ la ba, keni ti-anzaiti, ta ti-lointi nɔ ḡa ta ve ti ya, ti da li.»

²³ Kele Davide ḡeni ti ma: «Keelointi, à mina naa ḡe, ga nii Gooḡo GALAGI feai ade ya, mazoloo é ade makega, é naati do ade yeezu, niiti ti laaleai ade wu.

²⁴ Be ḡa é woilosu wo-woo ma niima vai zu? Zoḡi diai koḡozuvu, ta nii zegai kasaiti koba, tonɔi ḡa ḡeezu ga ḡevele, ti gaafwe yoozuvu vooma.»

²⁵ Uele ḡana è ḡeeni la, é bozei naama voloi ma, é li ga naa luḡo velei, ti naa ḡeeni ga togi, ta devei Izelayele yooi zu, zaafaza togi naa ḡa ná.

²⁶ Davide liai ma Sikelage, aniiti ti zogai kooi zu, é naati gaagwεeni, é ta leve boolaiti ma, Zuda gundiŋiiti, é gε ti ma: «Wo-zabai gaa, kulaai anii naati su, ti zogai kooi zu, nii kooi Gooŋo GALAGI zili nuiti daalooŋma.»

²⁷ Uele gana é keeni la Beetele geleiti be, é ta leve Lamote gundiŋiiti ma ti lekpehave nu yeezavue yooi zu, é ta leve Yatiil gundiŋiiti ma.

²⁸ E ta leve Aloweele gundiŋiiti ma, ta Sifemote gundiŋiiti, é ta leve Esetemoa gundiŋiiti ma.

²⁹ E ta leve Lakale gundiŋiiti ma, é ta leve Yelaameyele laa wolaiti su gundiŋiiti ma, ta Ken laa wolaiti su gundiŋiiti ma.

³⁰ E ta leve Goolema gundiŋiiti ma, ta Bool-Asan gundiŋiiti, é ta leve Atake gundiŋiiti ma.

³¹ E ta leve Geebelon gundiŋiiti ma, ta ve kpein Davide ta ná-kooŋo nuiti ti leveni ná.

31

Sayile zaa vai

(1 Dolo Sevei 10:1-12)

¹ Filiseti nuiti ti kooi veeni Izelayele nuiti ba. Izelayele nuiti ti velani ti va, ti-ma moimmoim ge zaani ti zaama, Gileboa gizei ma.

² Filiseti nuiti ti gaaivoteni ga gitegite Sayile ma, ta ná-doun zunuiti. Ti ná-doun zunuiti paani: Zonatan, Abinadaabe, naa veε Malekisua va.

³ Kooi gaaivoteni Sayile no ma niina. Kile pili nuiti ti kaani, é wola lua.

⁴ Sayile gjeni ná-kooŋo zoola zege nui ma: «Da-woŋa zokpoi gula ma laŋagi zu, é paa, nii a ke tatipelebolulala nui niiti ti mina va paazu, ti va baagula ma.» Kele naa la gjeni keeni, toozei é gjeni balizu ga dualuagi. Sayile boŋoi da ná-boŋa zokpoi zege, é lo ga.

⁵ Ná-kooŋo zoola zege nui kaai ma ga é zaa, to balaa é looni nono ma woŋa zokpoi ga, ti pe ti za.

⁶ Uele gana Sayile ta ná-doun zunu savagoti ti zaani la folo gila kpegi, ta ná-kooŋo zoola zege nui, é veε ná-kooŋo nuiti ba.

⁷ Izelayele nui niiti ti gjeni petugi volu vele, ta zoiti ti gjeni Zuluden volu vele zooma gakei ma, ti kaai ma ga Izelayele goovebei vela, ta Sayile veε ná-dointi ba, ti za, tiya balaa ti gulani ta-laaiti su, ti vela. Filiseti nuiti ti vaani, ti ze naama laaiti su.

⁸ Poluma voloi Filiseti nuiti ti vaani koo loŋoi zu, nii a ke ti poomaiti kaligiti sege. Ti Sayile ta ná-doun zunu savagoti ma voomaiti kaani Gileboa gizei ma.

⁹ Ti Sayile noongi leveni ba, ti ná-kooŋo zoolaiti sege. Naa volu ti ta-vonifaamai ma wooi laazeeli Filiseti yooi ná pe su, daazeeli nubuseiti ma ta ta-gooŋo ganigiti ta-veleiti bu.

¹⁰ Ti Sayile ná-kooŋo zoolaiti daani Asetaateiti ta-velei wu, ti ma voomai zele Bete-San zigigi va.

¹¹ Siigi zu Galaade yooi zu Yabeese laaveaiti, ti naa menini da, nii Filiseti nuiti ti keai ga Sayile,

¹² kooŋo nu gεzegεgεgiti ti va, naati ti vileni pelei ma, ti ni piin ziezu, ti va, ti Sayile ma voomai gula Bete-San zigigi va, ti ná-doun zunu savagoti ma voomaiti sege balaa, ti li ga tiye Yabeese, ti ti gala miná.

¹³ Ti ti-ma gaeiti sefeni, ti naati maagulu, tamalise wului wu, nii é Yabeese. Naa voluma, ti zugi zoni folo lofela laawu.

Samiyele

Ná-Sευει Velesiει

DAVIDE NA-MASADAI

Sayile ta Zonatan ti zaa vai wo fai Davide ma

¹ Sayile ghenina zaani, siegi zu Davide galeni ma la, é va, é zei Sikelage, kpegai ma ga voni Amaleke nuiti ma. E folo felego gheni Sikelage.

² Foloji zavasiei, zunui ta fulani Sayile ná-koolafai zu, é va, koba zegeiti balivaliai ga, fufiligi vuuni nzungi ma. Seeliai ma Davide goba, é looni zooi ma, é noko Davide gogowu.

³ Davide gaazaɗani, é ge ma: «Mini ga è zegezu ná?» E googaaɗoteni, é ge ma: «Pélave, ge zege Izelayele ná-koolafai zu.»

⁴ Davide gheni ma: «Lee ga keai? Nà è maanenazu, bo dee mà.» Naa gheni ma: «Izelayele gowebei bizaa kooi va, ti zunu manman paa ti zaama. Sayile bogoi ta Zonatan ti zaa.»

⁵ Davide zunu loungoi naa gaazaɗani, nii é gheni poluvaawogi wosu, é ge ma: «È kwεεge fale ga Sayile ta ná-doun zunui Zonatan ti zaa?»

⁶ Zunu loungoi googaaɗoteni, é ge ma: «Solooge no kpein ga ge gea Gileboa gizei ma, ge Sayile ga, é da zele ga ná-kpein ma ungi, koojo wotoloiti ta soo bize zalavusuiti ti da maabuɗa ba.

⁷ E weleni volu, é ka, é toli, ge ge ma: «Yoo, masagi.»

⁸ E gaazaɗani, é ge mà: «Be ga ga de?» Ge ge ma: «Nà ga Amaleke nu.»

⁹ E gheni mà: «Maabuɗa bà, è paa. Mazolo gaazulatigi soga, anee ni zenvui ga de su.»

¹⁰ Ge maabuɗani ba, ge paa, mazolo ge kaani ga é la mo yenvua ná-tooi volu ma. Naa volumna ge masa boologi gula unma, ge balai gula zeei va. Tiya gaa, paaɗe ga tiye maligii vo.»

¹¹ Davide goba zegeiti soni, é ti valivali ga. Koba nuiti pe ti ta-zegeiti balivalini ga ga kevele.

¹² Ti saa wobi woni, ti bogoi maawoin, ti zugi zo eyesu kpoko, Sayile ta Zonatan ta-vaa zu, naa veε Gooɗo GALAGI ná-kowebei va, ta Izelayele nuiti pe ta-vaa zu, niiti ti zaani kooi zu.

¹³ Davide zunu loungoi gaazaɗani volu, nii é poluvaawogi woni ma, é ge ma: «Mini nu ga ga de?» Naa googaaɗoteni, é ge ma: «Kee ga ga Amaleke zunui ta, nii paai seikogomai ma zooi nii zu.»

¹⁴ Davide gheni ma volu: «Lee vaa zu è la luani, è yeemaalega, è naama nui vaa, nii Gooɗo GALAGI yiimazegeai la, é gulbi ziaai ma?»

¹⁵ Davide ná-koojo nui gila tolini, é ge ma: «Va, è paa.» Koojo nui Amaleke nui naa vaani.

¹⁶ Davide gheni ma: «È zaa vai ma ungi ga ga da bogoi, mazolo da bogoi ga è bogoi maalba, siegi zu è gea la ma: «Nà ga ge naama nui vaa, nii Gooɗo GALAGI yiimazegeai la, é gulbi ziaai ma.» »

Saa wolo wuyei Davide tooni Sayile ta Zonatan ma

¹⁷ Davide saa wolo wuyei nii beteni, é too Sayile ta Zonatan ma.

¹⁸ E devei veeni ga ti Zuda mavofodaiti pe kala ga ma guyei. Guyei ve daa ga «Kilegi.» Seveve «Telebo nui ná-sevei» zu.

¹⁹ Izelayele, da-goojo nu wolaiti ti zaa, da-gizeiti ma!

Toḡa ḡale kooḡfuluḡa wolaiti toai?

²⁰ A mina ma wooi laazeeli Gate,
ma wooi mina wo Asekalon koi yooḡzuḡeti,
nii a ke Filiseti anzanu lounḡoiti ti mina ḡoozune,
nii a ke tatipeleḡolulala nuiti ti-loun anzanuiti ti mina guyei loo,
ti va da kuai wo.

²¹ Ee, Gileḡoa gizeiti, duḡu mina mo vu wo ma, ta tona,
tii noḡe ge mina mo ḡe wo-ḡakamaḡeti, e va da beḡe.
Mazḡḡo na ḡa baagḡulaai na kooḡḡo nuiti ta-ḡooḡḡo zepḡgiti ma,
Sayile na-kooḡḡo zepḡgi, nii gulḡi la mo ziaa ma eyesu pe.

²² Zonatan na-kileḡi la ḡea ḡulazu volu, aisa e va sili nuiti paa,
e la ḡea zepḡzeḡu kooḡḡoiti sebei luḡḡo,
Sayile na-bogḡa zokḡoi la ḡea ḡaagḡalesu ma,
keni a la losuḡe ḡeḡna.

²³ Sayile ta Zonatan ti ḡea neeni nuiti be, ti-zii ma voloi pe su,
ti la balaa ḡaagḡweeni saai zu.
Ti zuvileni, e leve koḡḡeiti ba,
ti ḡaaḡa, e leve zalaiti ba.

²⁴ Izelayele anzanu lounḡoiti, a woḡo Sayile na-faa zu,
nii e ḡea seḡe diingiti toozu wo ḡḡba, ti vagai,
e ḡea zanu soḡlaiti gilizu wa-zepḡḡeiti ba.

²⁵ Toḡa ḡale kooḡfuluḡa wolaiti toai kooi zaama?
Naa ḡeeḡve ḡale, Zonatan zaai gize unmaḡe?

²⁶ Zii ḡa boḡzu koozu da-vaa zu, Zonatan,
keḡloin, boḡla vagai nii gola ḡea neeni be.
Da-woḡla vai wola ḡea vani non be,
e va e leve anzanui na-nebei va.

²⁷ Toḡa ḡale kooḡfuluḡa wolaiti toai?
Toḡa ḡale kooḡḡo nu wolai niiti undaaviligai?

2

Davide ze i vai ga Zuda masagi Geebelon

¹ Naama vaiti poluma, Davide ḡooḡḡo GALAGI ḡaazaḡani, ga ni toḡa zoo liizu,
e ze i Zuda laa wolai gila su. ḡooḡḡo GALAGI ḡooḡaavoteni, e ḡe ma: «Ungo,
da zoo liizu.» Davide ḡe ma: «Taai ma beḡele zu?» ḡooḡḡo GALAGI ḡe ma:
«Geebelon.»

² Davide liini zeizu miná ta anza felegḡiti, Zizeleyele nui Ayinoame, ta
Aḡigayile, poanzai nii Kaalemḡe nui Nabale zeni.

³ E liini balaa ga na-kooḡḡo nuiti pe, ta ta-veleyeḡeiti, ti li, ti ze i Geebelon
maaḡoolii zu laaiti su.

⁴ Zuda nuiti ti vaani miná, ti gulḡi zie Davide ma ga e ḡe ga Zuda masagi.
Davide menini ga Yaḡeese nui niiti ti Galaade, ti Sayile maaḡuluḡe.

⁵ Davide keelaiti teveni ti ma, e ḡe ti ma: «ḡooḡḡo GALAGI tuya loo wo ve,
tozei woḡḡeḡiladai naa va, nii wo kea wo-maliḡii Sayile ve, ga wo maaḡulua.

⁶ ḡooḡḡo GALAGI boḡḡi balaa zoo e nuḡoḡḡolai ta woḡḡeḡiladai ḡe wo ve. Na wa-
nuḡoḡḡolai ḡeḡala ḡe wo ve.

⁷ A zebzeḡe, wo ḡe ga gaḡaa nu wolaiti. Wo-maliḡii Sayile zaa, keḡe a
suḡwee ga Zuda nuiti ti gulḡi zive ma, ga ge ḡe ga ta-masagi.»

Isebaale ze i vai ga Izelayele masagi

⁸ Naama ziegi zu, Sayile ná-kooḡfuluḡbai, Nεel ná-doun zunui Aḡenεel liini ga Sayile ná-doun zunui Isebaale Maḡanayime taazuve.

⁹ E liini, é dεε ga naa ḡa é ga masagi Galaade, Asuul, Zizeleyεle, Efelayime, ta Benzamen yooiti unda, subuḡa zu Izelayεle yooi kpein.

¹⁰ Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-konagi ḡeni ga puunaanigō (40), siεgi zu é zeini la ga Izelayεle masagi. Kona felegō ḡa é keeni masadai zu. Kele Zuda wolodamaiti ti ḡilini Davide va.

¹¹ Davide masadai ḡeeni Zuda wolodai unda kona dōfela, alu dōzita laawu Geeḡelōn.

Tetele kōoi Zuda ta Izelayεle yōḡōzu

¹² Nεel ná-doun zunui Aḡenεel ta Sayile ná-doun zunui Isebaale ná-kooḡḡ nuiti ti zεḡeni Maḡanayime, ti ḡa li ga Gaḡaḡōn vele.

¹³ Seluya ná-doun zunui Zoabe ta Davide ná-kooḡḡ nuiti ḡalaa ti vileni pelei ma, ti zeizu felegō pe ti ḡomi kpoigi ḡobave nii é Gaḡaḡōn, ti lopele ḡete, zōiti ti lo zie voluve, zōiti ḡalaa ti lo zie voluve.

¹⁴ Aḡenεel ḡeni Zoabe ma: «Nà pō ga ḡa-zunu loungoi tanigaa ta nōnōi tanigaa ti kō ga gilagila.» Zoabe ḡeni ma: «Zèe ḡa bu.»

¹⁵ Kooḡḡ nu puugō maazu felegō (12) ḡulani Benzamen ma wolodamaiti saama, ta Sayile ná-doun zunui Isebaale letegi, salavusu puugō maazu felegō (12) ḡula Davide ná-kooḡḡ nuiti saama.

¹⁶ Kooḡḡ nui ḡilagilagi zili nu zoni nōungi va, é boḡa zōkpōi lo ko kakamaυe, eyesu ti pe ti loo υōōma. Ti Gaḡaḡōn ḡobave miná laasei peeni ga Boḡa Zōkpō Balagi.

¹⁷ Kōoi wuzεḡeni ti yōḡōzu, é ḡoi. Davide ná-nuiti ti zieni Aḡenεel ta Izelayεle nuiti bu naama voloi.

¹⁸ Seluya ná-doun zunu savagō ḡeni salavusuiti saama: Zoabe, Aḡisayi, ta Azayεle. Azayεle veḡani ḡōḡḡ ma, é ḡize, eḡe dopai é dōḡoi zu.

¹⁹ E vileni Aḡenεel volu, é ḡa kpe. E vileni naa volu, é la zεḡeni polu, é va li ga yeezazu vele ḡaa ḡōυezu vele.

²⁰ Aḡenεel ungi latini, é gaazaḡagi wo, é ḡe ma: «Azayεle, ḡa ḡa è pōlu?» Azayεle ḡe ma: «Ungo, nà ve.»

²¹ Aḡenεel ḡeni ma: «Li ga yeezai, ḡaa ḡōυei, è vile salavusu zunu loungoi nii gila polu, è ná-kooḡḡ zōōlaiti kula zea.» Kele Azayεle la ḡeni keeni, é va zεḡe polu.

²² Aḡenεel ḡeni ma volu: «Zεḡe pōlu, lee vaa zu è dīizu è vaa vai ma? Nà zoo ḡale ḡè wεle è-liε Zoabe ḡaazu?»

²³ Kele Azayεle la ḡeni keeni, é va zεḡe polu. Aḡenεel ná-kpeein ma ungi lo Azayεle ḡogi zu, é ḡula ga polu velei. É looni gaama, é za ná nō. Nu nōpe a la zeelina ve Azayεle zaai ná, keni a la lo.

²⁴ Zoabe ta Aḡisayi ti vileni nō Aḡenεel volu, foloi daazuυe kpein ti ḡa zeeli Ama ḡizei ma, Giya letemaυe, Gaḡaḡōn tevebai zu velei.

²⁵ Benzamen nuiti ti ḡaalεeni ba, ti ḡun ḡōḡḡ ma Aḡenεel ḡobave, ti gize unmaυe zo.

²⁶ Aḡenεel ḡa woḡula Zoabe ma, é ḡe ma: «Ade la looḡoga kōoi ḡōōzu ḡōḡḡ laaloḡōma ga boḡa zōkpōi? E la gaḡaazu ga niima vaiti gaabelagi ḡa ga faa ḡōu? Lee ḡa è maabōunsu, è va bo ḡa-nuiti ma ga ti zεḡe ti-ḡεelointi polu?»

²⁷ Zoabe gooḡaavoteni, é ḡe ma: «ḡè ḡonaa ḡōoḡḡ GALAGI ma, nii é vulua, ni è la ḡeni ḡōeni ḡana, nà-nuiti ti ḡεa yeυu wo ḡεεzu eyesu lina sobu.»

²⁸ Zoabe puυugi veeni, kōōυebai pe ge loni, ti looḡo kōoi va ta Izelayεle nuiti kpeε vai va.

²⁹ Aβenεel ta ná-kooǵo nuiti ti zieni naama bidii negelein, Zuluden ma vetu nemei zu, ti zeeli Zuluden ma, ti kpude, ti Bitelon maaleve, ti zeeli Maǵanayime.

³⁰ Zoabe zefei ma Aβenεel volu, é ná-kooβebeti pe gaaleeni ba. E ǵula Azayele volu, nu puugɔ maazu taavuugɔ (19) ǵiligaa ǵa ti la ǵeni bɔeni toligi ma, Davide ná-nuiti saama.

³¹ Kele Davide ná-nuiti ti nu unsavagɔ nu vuulɔzita (360) vaani Benzamen nuiti ta Aβenεel ná-nuiti saama.

³² Ti liini ga Azayele ma voomai, ti maǵfulu keegɛ ná-kabai zu Beteleyeme. Zoabe ta ná-kooǵo nuiti ti niini piin ziesu, ti zeeli Geebelɔn geelaalaosuve.

3

¹ Kooi leβini Sayile ná-peleyefei ta Davide ná-peleyefei yɔǵɔzu, kele Davide ná-peleyefei zebɛi ǵeni liizu ga wɔɔla, Sayile ná-peleyefei zebɛi da li ga velevɛga.

Davide ná-doun zunuiti ti zɔɔni Geebelɔn

² Davide doun zunua zɔɔni Geebelɔn. Ma mɔungi laa ǵeni ga Amenɔn, Zizeleyele nui Ayinoame ná-doun zunui.

³ Felesiei laa ǵe ga Kilyabe, Aβigayile ná-doun zunui, Kaalemɛle nui Nabale ná-poanzai. Savasiei laa ǵeni ga Aβesalɔme, Maaka ná-doun zunui, Gesuul masagi Talemayi ná-doun anzanui.

⁴ Naanisei laa ǵe ga Adɔniya, Ǵagite ná-doun zunui. Dɔɔlusiei laa ǵeni ga Sefatiya, Aβitale ná-doun zunui,

⁵ ta dɔzitasiei laa ǵe ga Yiteleyame, Davide anzai Egela ná-doun zunui. Davide ná-doun zunuiti kana, ti zɔɔni be Geebelɔn.

Aβenεel ǵili vai Davide va

⁶ Kooi ǵeai ma Sayile ná-peleyefei ta Davide ná-peleyefei yɔǵɔzu, Aβenεel losuve maabakpani Sayile ná-peleyefei wu.

⁷ Anzai ǵeni Sayile ya, nii é la vuluni ga zɔiti kevele, daa ga Lisepa, Aya ná-doun anzanui. Isebaale da zeli lo Aβenεel ma, é ǵe ma: «Lee vaa zu è laai kɛɛ anzai ǵoba?»

⁸ Naama woiti ti wola wanani Aβenεel ma, é ǵe Isebaale ma: «Da kàazu ga gile, nii é botii ǵeezu Zuda ve baa? Kaite nà woogɛǵiladai ǵeezu è-ǵee Sayile ná-peleyefei ve, naa ve keegɛlointi ba, ta bɔɔlaiti. Gè la vaani bu, è va loo Davide yeezu. Da ǵa è faaǵaaza daazu unma za, anzanui nii maavele ma.

⁹ GALA ge sò ná-ziiǵaawanaiti pe su, ni gè la losuve kpein keeni, naa laazeeli vai zu, nii Ǵooǵo GALAGI minazegɛa la Davide ve, é konai wo maazu,

¹⁰ é ǵe toǵa Izelayele ta Zuda masadai ǵulazu Sayile ná-peleyefei ya, é fe Davide ya, é lɔzei Dan, é li Beel-Seeba.»

¹¹ Isebaale la ǵeni zooni é va goodaavote ga woo ǵila kpalaa, mazɔɔ é ǵeni wola luazu ba.

¹² Aβenεel keelaiti teveni Davide ma, é ǵe ma: «Be ǵili ka nɔnɔ ga zooni nii? De minazegɛ ke yɔǵɔzu, nà zoo gè bɔ è va, gè Izelayele pe tati è ma.»

¹³ Davide ǵeni ma: «Zèe ǵa bu, da minazegɛ bɔǵo yɔǵɔzu, kele faa ǵila kpe maazu: da ǵena vaa, keni è va dɛɛ ga Sayile ná-doun anzanui Mikale.»

¹⁴ Naama ziegɛ zu, Davide keelaiti teveni Sayile ná-doun zunui Isebaale ma, é ǵe ma: «Anzai Mikale ve zèa, nii gè fuluai ga Filiseti nuiti ta-zunu ani laayɔbo ungilagi (100).»

¹⁵ Isebaale Mikale zefeni sinigi Paletiyele vɔ be, Layise ná-doun zunui.

¹⁶ Paletiyele vileni polu, é da wɔlɔ, é yeni polu, ti zeeli Baɣulime. Ti zeeliai ma niina, Aɓenɛɛl ɣeni ma: «Galena ma, è li.» E ɣaleni ma.

¹⁷ Aɓenɛɛl ɔɔeni Izelayele ɣewolaiti pɔ, é ɣe ti ma: «Kaite wɔin ɣea wo ma ga Davide ɣe ga wa-masagi.

¹⁸ Yeeɣɛɣalai zeelia, wo naama ɣɛɛwotiiti ke. Mazɔlɔɔ Ɔɔɔɣɔ GALAGI minazeɣɛɛ, é ɣe ma: «Nà-botigɛ nui Davide ɣa gè nà-nuiti Izelayele nuiti unmɔɔsu ga maavele, gè ti ɣula Filiseti nuiti zea, ta ti zili nuiti pe zea.» »

¹⁹ Aɓenɛɛl ɔɔeni ɣana nɔ Benzamen mavofodai vɔ. Naa vɔluma é liini Geeɓelɔn, é naama vaiti daazeeli Davide ma, nii ti zolooni ma ta Izelayele nui mɔtaiti, naa vɛɛ Benzamen mavofodai zu nuiti ba.

²⁰ E zeelini Davide vɔ be Geeɓelɔn, ta zunu vuufelegɔiti (20), niiti ti maazaani. Davide daami wola ɣevele ɓeteni ti pe be.

²¹ Aɓenɛɛl ɣeni Davide ma: «Nà liizu, gè Izelayele nuiti pe gaale ba da-zobogi wu, málifii masagi, minazeɣɛɣi ɣa ɣe wo yɔɣɔzu, da masadai ɣe, velei nɔpe è pɔ la.» Naa vɔluma Davide yeebeni Aɓenɛɛl va, é li ziileigi zu.

Zoabe Aɓenɛɛl vaa vai

²² Su la ɣoozani, Zoabe ta Davide ná-nuiti ti da unkula, ti zɛɣe kɔɔmave ta. Ti vaani ga ani mɔinmɔin, niiti ti ti zoni kɔɔi zu. Aɓenɛɛl la mɔ ɣeni Davide vɔ be Geeɓelɔn, mazɔlɔɔ Davide ɓeni ba, é li ziileigi zu.

²³ Siɛgi zu Zoabe ta ná-siepoluiti ti zeelini la, ti ɣeni ma: «Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl ɣea vaani masagi vɔ be, naama ge be ba, é li ziilei su.»

²⁴ Zoabe liini masagi vɔ be, é ɣe ma: «Lee ɣa è keai? Aɓenɛɛl vaaɛ è vɔ be, ɔun è ze ná, é li ɔɔɣɔ yeema.

²⁵ E Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl ɣwɛɛ sɔ! Ni paave è vɔ be, naa ɣa nɔ ga é è yaava, é è lii veleititi ta è vaa veleititi kwɛɛ, naa vɔluma é naa pe kwɛɛ, nii è keɛzu.»

²⁶ Zoabe ɣulani masagi vɔ be, é keelaiti teve Aɓenɛɛl vɔlu. Ti Aɓenɛɛl ɣaɣaleni ma, é zɛɣe zɛyeɣei vɔ be zɔligɔ, nii é Sila. Davide ɣwɛɛ faa la ɣeni naa zu.

²⁷ Aɓenɛɛl ɣalegai ma ma Geeɓelɔn, Zoabe liini la dɔɔɣuzu, taai ma zigidave ɣoozu velei, eɣe a ɣɛɛ dɔɔɣuzu vaa wosu naa ma. Ti zeeliai ma miná, Zoabe boɣai looni Aɓenɛɛl ɣogi zu, é paa, nii a ke é deɣei Azayele vaa vai vɔtokula.

²⁸ Davide naama wooi menigai ma, nii keai, é ɣeni ma: «Nà-o, nà-masadai-yo gi-zɔ ge la Nɛɛl ná-doun zunui Aɓenɛɛl zaa vai zu Ɔɔɔɣɔ GALAGI ɣaazu eyɛsu ɣɔ.

²⁹ Ma ɣasɔi pe ka laazu Zoabe ta ná-peleyeɣei unma! Mavofodai zu mina vala pe ga: kalana kole nu, ɓaa gee nu, ɓaa nui a ɣe zelesu ga tukpɔi, é da zie, ɓaa nii a za ga boɣa zɔkpɔi, ɓaa nui daamianigi a ɓe valasu zea.»

³⁰ Zoabe ta deɣei Aɓisayi ti Aɓenɛɛl vaani, mazɔlɔɔ é ti-leɣei Azayele vaani Gabagɔn ɣɔi zu.

³¹ Davide ɣeni Zoabe ta kɔɔɣɔ nuiti pe ma, ti ɣeni polu: «À wo ɣɔba zɛɣeiti bali ga, wo ɔɔɣɔ maagili ga saa wɔlɔ wo seɣei, wo Aɓenɛɛl ná-saa wɔlɔi wo.» Davide ɣeni zɛɛzu pooma ɣesui vɔlu velei.

³² Ti Aɓenɛɛl maagɔluni Geeɓelɔn, Davide kpeei ɣulani bu. Eyɛsu nuɓuseiti pe ti ɣeni koba, ti da wɔlɔ.

³³ Masagi saa wɔlɔ wuyei nii looni Aɓenɛɛl ma, é ɣe ma:

«Lee vaa zu è zaai, Aɓenɛɛl, ga nu pakaiti saa velei?

³⁴ E-yeeiti su la ɣea ɣilini,
yɔlɔɣɔ la ɣea è-ɣɔɣɔiti su,
kele è-ma vooɔmai loove,

egfe nui nii toosu nuiti ti valaai ba.»

Nubuseiti pe ti tōozeini ga wōlōa volu.

³⁵ Naa voluma ese pe ge bōini Davide la ga é daami wo, siegi zu foloi gfeni ná la de, kele é konai nii woni, é gfe ma: «GALA ge sò ná-ziiḡaawanai pe su, ni ná bulu buḡa ḡila kpalaa miina, baa gè daamiani nōpe mi, foloi va gfe é da.»

³⁶ Nubuseiti pe ti faa ḡweeni, é lo naa va, ti va bu, egfevelei ti gfeni vaazu la masagi gfe vai pe bu.

³⁷ Kōobeḡeiti pe ta Izelayele pe ge kwēeni naama voloi ga masagi zō ge la Neel ná-doun zunui Aḡenēel ná-saa vai zu.

³⁸ Masagi gfeni ná-botigfe nuiti ma: «Wo suḡwee nei baa, ga masa ḡila ta é ga nu wola ḡila, naa ḡa toai za Izelayele?»

³⁹ Masa ḡulōi zievē mā, kele zēbe wola la de zēa. Seluya ná-doun zunui niiti ma, ta ga zēbesu nu wolaiti. ḡōḡḡ GALAGI bōḡḡi faa ḡou gfe nui zala, é zoloo ná-faa ḡoi ma.»

4

Isebaale zaa vai

¹ Siegi zu Sayile ná-doun zunui Isebaale mēnini la ga Aḡenēel zaa ḡeeḡelōn, zēḡe ḡulani zea, ta dualuagi Izelayele nuiti pe soni.

² Zunu felegō gfeni Isebaale ná-devei wu, ti ga kōōbō kundigfiiti, ḡilagi laa gfeni ga Baana, zoi laa ga Leekaḡe, ti-gfe gfeni ga Benzamen nui Limon, Beelōte taazuve nu gfeni de. (Beelōte gfeni ga Benzamen nuiti po.

³ Beelōte nuiti ti velani, ti li, ti zei Gitayime, ti-mavofodaiti ta de miná zaaḡaza.)

⁴ Zunu loun ḡila ge gfeni Sayile ná-doun zunui Zonatan ve, kōḡḡ felegōi pe maalēḡefēḡai. Zizeleyele ḡōi ma ziegi zu, kona dōolugō ḡa é gfeni zea. Sayile ta Zonatan ti zaa wooi vaai ma, down zo anzanui seḡeni, é vela la, é ye gaazuvilei zu, é too, naa ḡōḡḡ felegōiti ti ḡula bu. Daa gfeni ga Mefiḡaale.

⁵ Beelōte nui Limon ná-doun zunu felegōiti Leekaḡe ta Baana ti lēeni Isebaale ná-pelei wu folo gaalḡai, naa gfeni laani folo ḡiimēnii zu.

⁶ Ti lēeni pele ḡoozuve egfe ta gfe molo zēgezu, ti boḡai vu kogi zu. Naa volu Leekaḡe ta keēḡelōin Baana ti velani, ti li.

⁷ Ti lēeni pele ḡoozuve, siegi zu é gfeni laani la, é da looḡḡ ná-betei zu daa velei wu, ti paa. Ti nōungi leveni ba, ti bize la, ti ḡi piin ziezū Zuludēn ma vetu nemēi zu.

⁸ Ti liini ga Isebaale nōungi masagi Davide vō ḡeeḡelōn, ti gfe ma: «Sayile ná-doun zunui Isebaale nōungi ḡa, è zili nui Sayile nii é ḡea è ḡaiziezū ga é è vaa. ḡōḡḡ GALAGI māliḡii masagi nōnōi vōtokulaa Sayile ta mavofodaiti ma za.»

⁹ Davide Beelōte nui Limon ná-doun zunu felegōiti ḡōḡaavoteni, Leekaḡe ta Baana, é gfe ti ma: «Gè ḡonaa ḡōḡḡ GALAGI ma, nii é vulua, nii é ùnmōḡai, é kùla kidaaviligiti pe su,

¹⁰ zoi é vaani pō Sikelage, é Sayile zaa vai wo mā, é gfeni kaazu ga woo niine vago ḡa é daazeelizu mā, gè gfeni ti so, ti paa, naa ḡa é gfeni ga ná-woo niine vagoi zulōnḡi, nii gè feeni zea.

¹¹ Siegi zu mu faa ḡou gfe nuiti wo sōbalala nui vaazu la ná-pelei wu, daazuve, gè la ma ḡamai maḡaazaḡaboga wo ma baa, nii é wo-yeeiti ma? Nà wo ḡulazu zōoi va!»

¹² Gaamago Davide devei veeni ná-nuiti zea, ti ti vaa, naa voluma ti ti-yeeiti ta ti-ḡōḡḡiti teve ti va, ti ti zele ḡeeḡelōn kpoigi ḡobave. Ti Isebaale nōungi zēḡeni, ti maḡḡulu Aḡenēel ná-kabai zu ḡeeḡelōn.

5

*Izelayele masagi Davide**(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 11:1-3)*

¹ Izelayele wolodamai zɔiti pɛ ti vaani Davide vɔ bɛ Geebelɔn, ti gɛ ma: «Ada ga zii gɪla, ta nama gɪla.

² Kaite Sayile ná-masadai ma zɛgi zu gi unda, da gɪ è gɛni losu Izelayele ná-kɔɔiti tuɔɔ. Gɔɔɔɔ GALAGI minazegeni è vɛ, é gɛ ma: «Da gɪ è gɛɛzu ga ná-nubusei Izelayele maabɛɛ nui, è gɛ ga ná-totuɔɔi.» »

³ Izelayele gɛwolaiti pɛ ti vaani masagi Davide vɔ bɛ Geebelɔn. Miná gɪ ti minazegɛ kɛɛni ná yɔɔɔzu Gɔɔɔɔ GALAGI gɪaazu. Ti gulɔi ziɛni ma, kɛɛ vai zu ga Izelayele pɛ ma masagi.

⁴ Davide ná-konagi gɛni ga puusavagɔ (30), siɛgi zu é zeini la ga masagi. Kona vuunaanigɔ (40) gɪ é kɛɛni masadai zu.

⁵ E kona dɔfela ta alu dɔzita gɛɛni Geebelɔn, Zuda wolodamaiti unda, é kɛ ga kona vuusavagɔ maazu savagɔ (33) masadai zu Zeeluzalɛme, Zuda ta Izelayele wolodamaiti pɛ unda.

*Zeeluzalɛme zo fai**(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 11:4-9;**14:1-2)*

⁶ Masagi ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti liini Zeeluzalɛme laalɔɔɔma, nii a kɛ ti kɔɔi vɛɛ Yeebuse nuiti ba, niiti ti gɛni zeini naama yooi zu. Naati ti gɛni Davide ma: «È la lɛa taai nii zu pɛ! Mazɔlɔɔ anɛɛ gaazuɔɔole nuiti ta dɛkpu nuiti ta è laavili.» Naa vɔlu gɛni ga Davide la lɛa taazu vɛ pɛ.

⁷ Kɛɛ Davide Siyɔn zoni, taai nii makegai ga sigɪ gaagɔozagiti, ti ná laasei pɛɛ ga «Davide ná-taa wolai.»

⁸ Naama voloi, Davide gɛni ná-kɔɔɔɔ nuiti ma: «Zɔi é pɔ é zɛ Yeebuse nuiti bu, é leve nɔ ga zɛ yɛi vɛlei, é zɔoi wu, toɔa zeeli ti ma, dɛkpu nui ta gaazuɔɔole nui niiti wɔinzegeɛvɛ mɔ.» Miná gɪ faalaalii naa zegɛni ná ga: «Gaazuɔɔole nui ta dɛkpu nui ti la lɛa pɛlei wu.»

⁹ Davide zeini taazu vɛ, é ná laasei pɛɛ ga «Davide ná-taa wolai.» E ta bɔni taai zɛbɛi va ga pɛleitɪ ta sigɪgiti, niiti é ti loni maagɔolii zu.

¹⁰ Davide zɛbɛi gɛni liizu ga wɔlɔa, tama Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maligɪi gɛni ba.

*Tiil masagi Gilame ná-keelaiti**(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 14:1-2)*

¹¹ Tiil masagi Gilame keelaiti tevɛni Davide ma, é sɛdele guluiti tevɛ ma, ta pɛlɛ maalɛɛ nuiti, naa vɛɛ kɔtu zaɔa nuiti ba. Ti masa pɛlei loni Davide vɛ.

¹² Davide kwɛɛni naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI tɔun toɔa ga Izelayele masagi, ta é gɛni ná-masadai gɪaawɔlɔɔzu, ná-nubuseiti maavele ma, Izelayele nuiti.

*Davide ná-doun zunuiti**ti zɔlɔɔni Zeeluzalɛme**(1 Dɔlɔ Sɛvɛi 3:5-9;**14:3-7)*

¹³ Davide zegɛai ma Geebelɔn, é li zeizu Zeeluzalɛme, é anza gɪligaa vuluni, ta é tanigaa zɛi, niiti ti la vuluni ga zɔiti kɛvɛle. E doun zunuiti ta doun anzanuiti sɔlɔɔni naati ba.

¹⁴ Davide ná-doun zunuiti daaseigiti kaa, niiti ti zɔlɔɔni Zeeluzalɛme: Samua, Sɔbabe, Natan, Salɔmɔn,

¹⁵ Yiɔbaal, Elisua, Neefɛge, Yafia,

¹⁶ Elisama, Eliada, ta Elifeelɛte.

*Davide ná-fɔnifaamaiti Filiseti nuiti ma
(1 Dɔlɔ Seveɪ 14:8-16)*

¹⁷ Siɛgi zu Filiseti nuiti ti mɛnini la ga ti Davide zeida ga Izelayele masagi, ti gulɔi zɛ ma, ti lɛɛni gaizɛ vai ma. Davide ma wooi mɛnini, ɛ yei kɔɔlaɣai zu.

¹⁸ Filiseti nuiti ti vaani ga kɔɔi, ti vu Lefayime vɛtugi zu.

¹⁹ Davide Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazaɣani, ɛ ɣɛ ma: «Nà zoo nei gè li Filiseti nuiti daalɔɔma? Da ti lɔ nei zèezu ba?» Gɔɔɔɔ GALAGI gooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Li, tɔɔzei zeɣe ma nɔpɛ ge la ba, nà Filiseti nuiti dɔɔzu ɛ yeezu.»

²⁰ Davide zeelini Baale-Pelasime, ɛ vɔni ti ma miná. Davide ɣɛni ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI zeɣe wɔɔvɛ sɪli nuiti ta-ɣɔɔɔɔgi va tùɣɔ, eɣɛvelei zɛi a da kaɣai ɣolo la.» Naa ɣa ɛ keɛni, ti ná laasei pɛɛni ga Baale-Pelasime (nii poluɔɛ ga «Maligii nii ɛ zeɣe wɔɔzu»).

²¹ Filiseti nuiti ti ta-ɣɔɔɔɔ ganigiti tooni ya miná, Davide ta ná-kɔɔɔɔ nuiti ti naati seɣe.

²² Filiseti nuiti ti ɣaleni ma volu ga kɔɔi, ti vu Lefayime vɛtugi zu.

²³ Davide Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazaɣani volu. Naa gooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «Mina ti laaɣomi. Gula ga ti volu velei, da zeelizu ti ma guluiti tetemave.

²⁴ Siɛgi zu ɛ nu ɣɔɔɔɔ lugi mɛnisu da guluiti saama, zuvile, ɛ va, mazɔlɔɔ názu ɣa gè losu da ɛ luɣɔ, nii a ke gè vɔni Filiseti nuiti ma.»

²⁵ Davide naa ɣɛɛni, nii Gɔɔɔɔ GALAGI boni ma. E vɔnini Filiseti nuiti ma, ɛ da ti bɛ, ɛ zo Geeba, ɛ zeeli Geeɛɛl.

6

*Davide lii vai
ga minazeɣe kesui Zeeluzalɛme
(1 Dɔlɔ Seveɪ 13:1-14)*

¹ Davide Izelayele ɣɔɔɔɔ nu vapagiti gaalɛni ba volu, ti ɣɛ ga nu waavuusavagɔ (30 000).

² Naa voluma, ɛ vileni pelei ma ta naama ɣɔɔvɛbeiti pɛ, ti da li Baalee-Zuda ga ti va ga GALA ná-minazeɣe kesui, nii Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi maalolisu ma, Fai-Pɛ-Maligii, ɛ zeini seelubeinti unda.

³ Ti minazeɣe kesui ɣulani Aɣinadaɔɔ ná-pelei wu gize unmave, ti da wotolo niinei zu. Aɣinadaɔɔ ná-doun zunuiti Uza ta Ayiyo ɣa ti ɣɛni loni wotoloi luɣɔ.

⁴ Ti minazeɣe kesui zeɣeni Aɣinadaɔɔ ná-pelei wu gize unmave, ti da lii la. Ayiyo ɣɛni zɛzu wotoloi luɣɔ.

⁵ Davide ta Izelayele nuiti pɛ ti ɣɛni ɣoozunɛɛzu Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, ti da ɣeingɛin ganigi ma ziiti pɛ ɣɛin, niiti ti bɛɛɛai ga sipele gului, naa vɛɛ kɔnigiti ba, ta papaiti, tamadegiti, sekeiti, ta kɔɛgiti.

⁶ Ti zeelii ma Nakon ná-molo loɣazuɔɔ, nikeiti ti buneni, ti ɣɛni ɣɛɛzu, ti GALA ná-minazeɣe kesui loo. Uza yeemaaleni, ɛ so.

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI yiiɣaawanani Uza ma, ɛ doɣa návɛ nɔ, tɔɔzei ná-faaɣaazagi va. Uza zaani miná, GALA ná-minazeɣe kesui ɣobave.

⁸ Davide yiiɣaawanani, mazɔlɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI nii ɣɛɣala loɣai woni ga Uza. Ná laasei ge vɛɛni ga Peelese-Uza (nii poluɔɔ ga «ɛ ɣulave Uza ma»), naama laaseigi ɣa de ɛ ba zaɣaza.

⁹ Naama voloi Davide wola luani Gɔɔɔɔ GALAGI va, ɛ da bɔɔɔ ɣaazaɣa ga: «Nà zoo ɣale gè lɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui pɔ bɛ?»

¹⁰ Davide la ɣɛni vaani bu, ɛ va li ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɣe kesui pɔ bɛ, Davide ná-taa wolai zu. Ti liini la Gate nui Wɔbɛde-Edɔme ná-pelei wu.

11 Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɛɛ kesui yɛni ná alu savagɔ laawu. Gɔɔɔɔ GALAGI tuya looni Gate nui Wɔɔɔɔ-Edɔme vɛ ta ná-pɛɛyɛɛɛ pɛ.

Minazeɛɛ kesui zeeli vai Zeeluzalɛme
(1 Dɔɔɔ Sɛvɛi 15:25--16:3)

12 E woni Davide ma ga Gɔɔɔɔ GALAGI tuya loovɛ Wɔɔɔɔ-Edɔme ná-pɛɛyɛɛɛ vɛ ta nɔnɔiti pɛ, GALA ná-minazeɛɛ kesui maavele ma. Názuve Davide liini, é GALA ná-minazeɛɛ kesui zeɛɛ Wɔɔɔɔ-Edɔme ná-pɛɛɛi wu, é lii la Davide ná-taa wolai zu, koozunɛɛ wolai zaama.

13 Minazeɛɛ kesui zeɛɛ nuiti ti kɔɔɔ lo dɔzita ɔɛai ma, Davide nike zine wola ɔɛla ta nike ɔokpa gila kulani ga zalaɔai.

14 Davide ɔɛni kuai wosu ga zɛɛɛ pɛ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, maaɔɛlii nɔ ga geze zeɛɛ, kulaai ga zalaɔa ɔɛla nuiti ta-zeɛɛɛ.

15 Vɛle ɔana Davide ta Izelayɛle nuiti pɛ ti liini la ga Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɛɛ kesui Zeeluzalɛme, ga koozunɛ wooyi ta puvu fɛɛ wooyi.

16 Tɛi Gɔɔɔɔ GALAGI ná-minazeɛɛ kesui ɔɛni lɛɛzu Davide ná-taa wolai zu, Sayile ná-doun anzanui Mikale loni, é ɔa wɛɛ fenɛɛɛ laavɛ. E masagi Davide ɔani, é ɔa vili, é ɔa kuai wo Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. E Davide vɛɛvɛɛni yiimavɛ.

17 Ti vaani ga GALA ná-minazeɛɛ kesui, ti da seɛɛ ɔotai wu, nii Davide toni bɛ. Davide gala zalaɔaiti ta ziilei zalaɔaiti kulani Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ.

18 Davide ɔɛgai ma ga zalaɔai naati kula, é tuya looni nuɔuseiti bɛ, Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii laaseigi zu.

19 E zɛba é daamianigi ɔaawɛ Izelayɛle nuiti pɛ ba, zunuiti ta anzanuiti, ɛɛ gilagilagi ɔulu gilagila ɔɔɔni, ta sua mɔgai, é vɛɛ leezen vɔɔi ma ɔuun gilagila ba. Naa voluma, ɛɛ pɛ ge ɔaleni ma ná-pɛɛɛi wu.

20 Davide ɔaleni ma ná-pɛɛɛi wu ga é tuya loo ná-pɛɛɛ wu nuiti bɛ. Sayile ná-doun anzanui Mikale daaɔomini, é ɔɛ ma: «Ee! Gaamazɛ Izelayɛle masagi lɛbiya ɔɔɔɛ za, é ɔɔba nakai ɔulavɛ ná-botigɛ nuiti ta-wotigɛ anzanuiti gaazu, ɛɛ zunu nakai ta nɔ!»

21 Davide Mikale woɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa gɛ ná-koozunɛɛi ɔulaai gaazu, nii é yiimazeɛɛɛ ga ze, é è-ɔɛɛ yɛ ná, ta ná-pɛɛyɛɛɛ pɛ, é kɛ ga ná-nuɔuseiti Izelayɛle nuiti ta-lotugɔi. Ná koozunɛɛi ɔula de volu, deɛi vai ma.

22 Ná de ɔɔɔ vɛɛvɛɛsu volu, é leve nii va keai, gɛ ɔɔɔmaayei. Kɛɛ naa pɛ ge ɔɛɛ va, lɛbiyai ɔa ve bɛ, botigɛ anzanui naati zɛa, niiti é vaazu ti ma.»

23 Sayile ná-doun anzanui Mikale la ɔɛni doun ɔɔɔni, eyɛsu é za.

7

GALA ná-minazeɛɛɛɛ
Davide mavofodaiti bɛ
(1 Dɔɔɔ Sɛvɛi 17:1-15)

1 Tɛi masagi Davide zeini ná-pɛɛɛi wu, ta Gɔɔɔɔ GALAGI dooɔɔ feeni zɛa, é kula sili nuiti pɛ zɛa, niiti ti ɔɛni maaɔoolii zu,

2 é ɔɛni GALA goo wo nui Natan ma: «Wɛɛ! Ná niizu masa pɛɛɛi wu, nii togai ga sɛdele gului, GALA ná-minazeɛɛ kesui ma ge ɔa ni seɛɛ vɛɛ wu.»

3 Natan masagi woɔaavoteni, é ɔɛ ma: «Li, nii nɔpɛ é è yiima, è ke, mazɔɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa è va.»

4 Kɛɛ naama bidii, Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɛni Natan vɔ ɔani:

5 «Li, è ɔɛ ná-botigɛ nui Davide ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI wooyi ɔaa: Da ɔa è ɔɛɛzu è pɛɛ lo bɛ, vɛ ná zɛi ná?»

6 E lɔzei Izelayɛle nuiti kula yɛe ma bɛ Ezipete yooi zu, é zeeli za ma, sɛizu la ga pɛɛ wu, gɛ ɔɛni ti va seɛɛ vɛɛi wu, GALA daaɔomi seɛɛ vɛɛi wu.

⁷ Yeedgefalalai nii pe gè keeni Izelayele nuiti polu, gè gjeni totufõiti seizu, kele ti zaama be ga gè gjeni ma: Lee vaa zu wo la pele losu bè ga sedgele gului?»

⁸ «Pete, nii ga è liizu niina, è bo nà-botigje nui Davide ma: «Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii wooi gaa: Nà ga gè è zegeni baala makesuve tufa leteti su, gè è gje ga nà-nubuseiti Izelayele nuiti ta-lotufõi.

⁹ Nii pe è yeevua bu, zège è va naati pe su, gè è zili nuiti pe suwugaaleve. Nà lebiya laasei feezu è ya, ga etea nu wolaiti toni gjevele.

¹⁰ Nà seizu veezu nà-nubusei Izelayele nuiti zea, ve ta zeì ná, ti la luaa ani nape ba, telebotala nuiti ti la mo tõeida ga ti va da ti bol ga ma mungi zu gjevele,

¹¹ egevelei tukpõgaaleve nuiti ta-ziegi gjeni la, niiti gè ti zeini nà-nubusei Izelayele nuiti unda. Nà doogogi veezu è ya, gè è unmo è zili nuiti ma. Naa voluma, ndun nà, Goofo GALAGI, nà deezu ga de ga da-veleyegei ga geezu ga masa peleyegei.

¹² « «Siigi zu è lii voloi zeelizu la è-memewolani pò, nà è-mavofodai ta bofofofo sei ga è-votogi masadai zu, gè ná-masadai zeì.

¹³ To ga è vaazu pele losu bè, nà baa ná-masa kpõkpõgi maazu eyesu gõ.

¹⁴ Nà bofoi nà gje be ga gjegei, toun ge gje bè ga doun zunu. Ni a faa jou gjeena, nà maafolo, egevelei doun keegei a da ná-doin maafolo la.

¹⁵ Kele gè la nà-nubõfalai maafoozaa ba pe, egevelei gè maafoozani la Sayile va, nii gè dikpini, gè è vile ga potogi.

¹⁶ Da-veleyegei ta da-masadai ta zeì ga pagõ gaazu eyesu gõ, da-masa kpõkpõgi la niikpiga eyesu gõ.»

¹⁷ Natan liini, è niima boeti pe ta ma gfulakelemaiti pe daazeeli ga pagõ Davide ma.

*Davide ná-maanenci
(1 Dolo Seveì 7:16-27)*

¹⁸ Naa gjeai ma, Davide liini, è zeì Goofo GALAGI gaazu, è GALA fali gani: «Maliqii, Goofo GALAGI, nà ga leeni, nà-peleyegei balaa ka ga leeni, è liizu daazeelizu, ve gè ná?

¹⁹ E la mo naa gaani ga faa wola, Maliqii, Goofo GALAGI, è minazegea volu bè, nèi gè ga da-wotigje nui, ga velela vele vaiti ti maafoozaai, è vile nà-masa peleyegei va. Maliqii, Goofo GALAGI, velei gana da da nubusei zo da nei?

²⁰ Lee gili ka nà bo è ma, è veè nii va? Maliqii, Goofo GALAGI, da bofoi è kwèè, nèi gè ga da-wotigje nui.

²¹ Da-minazegegi ta da-leveiti maavele ga è kea, è niima vaa wolaiti kea, è lati, è ti gfula bè kelema, nèi gè ga da-wotigje nui.

²² «Ee, Maliqii, Goofo GALAGI, è wõlõve! Nu nape ge la ga è gjevele, gaamazu gala kili nape ge la ná, è gfula è volu, egevelei nõ gi menigai la ga gi-woiyegeti.

²³ Eteai zu, zii begele ga è ga da-nuiti Izelayele nuiti kevele, nii è liai, è ti unmo, ti gje ga da-nubuseiti, ta è bofo wõlõ? E la zii gilingi tanigaa beeni baa ta ta-galagiti da-nubuseiti tufo, niiti è ti unmoogai, è ti gfula Ezipete yooi va.

²⁴ E da-nubusei Izelayele nuiti seida ga ti gje ga da-nubuseiti eyesu gõ. Da ma, Goofo GALAGI, è gjea ga ta-GALAGI.

²⁵ «Niizu niina, Maliqii, Goofo GALAGI, soma kae, è baa da-minazegegi maazu, nii kea bè, nèi gè ga da-wotigje nui, ta nà-masa peleyegei ve. Ke, egevelei è boga la.

²⁶ Naazu da lebiyai zõõ eyesu gõ, ta nuiti ti gje ma: «Goofo GALAGI, Fai-Pe-Maliqii ga è ga Izelayele ná-GALAGI!» Nèi gè ga da-wotigje nui Davide, nà-masa peleyegei mina niikpi pe è gaazu.

²⁷ Mazɔɔɔ, ee, Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii, Izelayele ná-GALAGI, ɔa ɔɔɔɔi ɔa è dea ga ze, nɛi gè ga ɔa-wotiɔe nui, ga ɔa masa peleyeɔe losu bè, naa ɔa é kea gè gaaba zɔɔɔga, gè niima maanɛɛɛ wooi laazeeli è ma.

²⁸ «Niizu niina, Maliɔii, Gɔɔɔɔ GALAGI, ɔa ɔa è ga GALA, è-laawooiti ta ga gaamai, ɔa ma ka è minazeɔe bè ga undaanɛi nii, nɛi gè ga ɔa-wotiɔe nui.

²⁹ Soma mu niina, è tuya loo nà-masa peleyeɔe ma, nii a ke é ye ná ɔɔ è ɔaazu. Mazɔɔɔ, Maliɔii, Gɔɔɔɔ GALAGI, ɔa ɔa è minazeɔe, ɔa-luyai maavele nɔ ɔa a ke, nɛi gè ga ɔa-wotiɔe nui, nà-masa peleyeɔe tuya zɔɔɔ.»

8

*Davide zobo zɔɔɔ fai
 zɔɔma ziiiti ma, ti maaɔoolii zu
 (1 Dɔɔ Sevei 18:1-13)*

¹ Naa vɔluma Davide vɔnini Filiseti nuiti ma, é ti ɔaazu unfe seɔe, é ta ɔaabaai ɔula ti ya.

² E vɔnini ɔalaa Moabe nuiti ma. Niiti é ti zoni, é ti laani zɔoi ma, é ti ɔaagwe su ga seizu savagɔ ga galui. Nu zeizu savagɔi zaama, é seizu felegɔiti paani, é seizu ɔilagi ye vulua. Moabe nuiti ti ɔloni Davide ve, ti ɔa mului zala ma.

³ Naa vɔluma Davide vɔnini Sɔba masagi Gadadeezeel ma, Legɔbe ná-doun zunui, siegi zu é ɔeni liizu la ga ná-masada zeida vɔlu zie wolai Ufelate maave.

⁴ Davide soo bize zalavusu waagila undɔfela (1 700) zoni, ta sie kɔɔɔa zalavusu waavuufelegɔ (20 000). E wotolo bize zoo ungila (100) makeni. E mɔtaiti kɔɔɔvɔlu nataiti teveni.

⁵ Siili yooi zu nuiti ti ɔeni Damase, naati ti vaani ɔosu Sɔba masagi Gadadeezeel va. Davide nu waavuufelegɔ maazu felegɔ (22 000) vaani ti va.

⁶ Naa vɔluma, Davide kundigɔiti seini Damase yooi zu Siili nuiti saama. Siili nuiti ti ɔloni Davide ve, ti ɔa mului zala ma. Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni fɔnifaamai veezu Davide ve, ve kpein é ɔeni liizu ná ga kɔɔi.

⁷ Davide zanu kɔɔɔɔ zepɛgiti seɔeni, niiti ti ɔeni Gadadeezeel ná-salavusuiti zea, é li ga tiye Zeeluzalɛme.

⁸ Davide kɔlu ɔoi mɔinmɔin seɔeni masagi Gadadeezeel ná-taa wolaiti su, Beeta ta Beelɔtayi.

⁹ Siegi zu Gamate masagi Tɔyi menini da ga Davide vɔnigɛ Gadadeezeel ná-kɔvebeiti pe ma,

¹⁰ é ná-doun zunui Yɔlame leveni Davide ma ga é tuɔɔ, ta é mama fala vai zu Gadadeezeel va, é vɔni ma, tɔzei Tɔyi ta Gadadeezeel ti ɔeni kɔɔi ɔa nɔ ɔɔ. Yɔlame liizuve, é liini ga sɔɔlai ma zii pe, niiti ti ɔeni ga walii, zanugi, ta kɔlu ɔɔigi.

¹¹ Masagi Davide ti veeni Gɔɔɔɔ GALAGI ve, eɔevelei é keeni la niina ga walii ta zanugi, nii é kulani zɔɔma zii ɔiligiti zea, niiti é vɔnini ti ma:

¹² Edɔme nuiti, Moabe nuiti, Amɔn nuiti, Filiseti nuiti, ta Amaleke nuiti, ta nii kpein é soni kɔɔi zu, é kula Sɔba masagi Gadadeezeel ya, Legɔbe ná-doun zunui.

¹³ Davide lɔɔi mɔta ɔulani, siegi zu é ɔaleni la ma, fɔnigai ma Edɔme nu waapuugɔ maazu lɔsavai (18 000) ma, Kpolo Uɛtugi zu.

¹⁴ Naa vɔluma, é kundigɔiti seini Edɔme yooi ná pe su. Edɔme nuiti pe ti ɔloni Davide ve. Gɔɔɔɔ GALAGI ɔeni fɔnifaamai veezu Davide ve, ve kpein é ɔeni liizu ná ga kɔɔi.

*Davide ná-botifɛ nu wolaiti daaseigiti
 (1 Dɔɔ Sevei 18:14-17)*

¹⁵ Davide masadai ƒɛɛni Izelayele pe unda, é ƒɛni tukpɔi ƒaalevezu ga soledai ná-nubuseiti pe be.

¹⁶ Seluya ná-doun zunui Zoabe ƒa é ƒɛni ná-kòobebei unda, Ayilude ná-doun zunui Zozafate ƒɛ ga seve make nui,

¹⁷ Ayituɔe ná-doun zunui Sadoke, ta Aɔiataal ná-doun zunui Ayimeeleke ti ƒɛ ga zalaƒa ƒula nuiti, Selaya ƒɛ ga seve ƒɛ nui.

¹⁸ Yefɔyada ná-doun zunui Benayafu ƒa é ƒɛni Kelete nuiti ta Peelate nuiti unda, niiti ti ƒɛni ga masa make nuiti. Davide ná-doun zunuiti ti ƒɛni ga zalaƒa ƒula nuiti.

9

Davide yeezei vai

Zonatan ná-doun zunui Mefiɔaale wu

¹ Davide gaazaƒagi woni, é ƒɛ ma: «Sayile ná-pele wu nui ta yege nei vulua? Nà pɔ gè woɔƒɛƒilada ƒɛ be, Zonatan maaɔele ma.»

² Sayile ná-peleyeƒe wu botiƒɛ nui gila ge ƒɛni ná, daa ga Siɔa. Ti vaani la masagi ɔɔ be. Davide gaazaƒani, é ƒɛ ma: «Da ƒa è ga Siɔa?» E gooƒaavoteni, é ƒɛ ma: «Nà ƒa gè ga Siɔa, da-wotiƒɛ nui.»

³ Masagi da gaazaƒa, é ƒɛ ma: «Nu vulu nɔpe ge la yeni Sayile ná-peleyeƒe wu, nii nà zie be ga GALA ná-woɔƒɛƒiladai?» Siɔa gooƒaavoteni, é ƒɛ ma: «Zonatan ná-doun zunui gila ka de ná, nii kɔƒɔ felegɔi pe maaleƒɛƒegai.»

⁴ Masagi ƒɛni ma: «Mini ƒa é ná?» Siɔa gooƒaavoteni, é ƒɛ ma: «Toƒa Lodeɔaal, Makiil ná-pelei wu, Amiyele ná-doun zunui.»

⁵ Masagi Davide nu leveni, ti li, ti sege Lodeɔaal, Amiyele ná-doun zunui Makiil ná-pelei wu.

⁶ Siɛgi zu Sayile ná-dounloin, é ga Zonatan ná-doun zunui Mefiɔaale zeelini la Davide ƒakala, é nɔkɔni masagi wu. Davide tolini, é ƒɛ ma: «Mefiɔaale!» Naa ƒɛ ma: «Wele nà va, da-wotiƒɛ nui.»

⁷ Davide ƒɛni ma: «Mina lua. Nà woɔƒɛƒilada ƒɛɛzu è ɔe, è-ƒɛɛ Zonatan maaɔele ma. Nà è-ƒɛwola Sayile ná-zooi pe feezu ɔolu è ya, da ɔɔƒɔi da ƒɛ laamiizu nà-tabalii ƒa folo-o-folo.»

⁸ Mefiɔaale nɔkɔni, é ƒɛ ma: «Masagi, lee vaa zu è yiizoolɛzu ga ze, nèi gè la vizɔni gile ɔoomai va?»

⁹ Masagi Siɔa lolini, Sayile ná-botiƒɛ nui, é ƒɛ ma: «Nii kpein é ƒɛa ga Sayile ta ná-peleyeƒe nɔnɔ, gè ti pe fea è-maliƒii ná-dounloin ya.

¹⁰ Da ɔe-o, è-loun zunuiti be-o, da-wotiƒɛ nuiti be-o, wa ƒɛɛzu tii ƒɛɛzu be. Nii wa sɔɔna, wo vaa la, naa ƒa é ƒɛɛzu ga è-maliƒii ná-peleyeƒe ƒɔnɔgi. Mefiɔaale ɔɔƒɔi ƒa ƒɛɛzu laamiizu nà-tabalii ƒa folo-o-folo.» Siɔa ma, zunu loun puugɔ maazu loolugɔ (15) ƒa é ƒɛni zea, ta botiƒɛ nu ɔuufelegɔ (20).

¹¹ Siɔa ƒɛni masagi ma: «Nii kpein maliƒii masagi bogai mà, nèi gè ga da-wotiƒɛ nui, nà ti pe keɛzu.» Mefiɔaale ma ge ƒɛni daami wosu masagi ná-tabalii ƒa, eƒɛ masagi ná-doin ta.

¹² Zunu loun ƒila ge ƒɛni Mefiɔaale ya, nii daa ƒɛni ga Mika. Siɔa ná-pele wu nuiti pe ti ƒɛni botii ƒɛɛzu Mefiɔaale ɔe.

¹³ Mefiɔaale yeni Zeeluzalɛme, é da laami masagi ná-tabalii ƒa. Kɔƒɔ felegɔiti pe maaleƒɛƒeni.

10

Amɔn masagi Davide ná-keelaiti unfe fai (1 Dɔlɔ Sevei 19:1-5)

¹ Naa voluma Amōn masagi zaani, ná-doun zunui Ġanun zei potogi zu ga masagi.

² Davide ġeni ma: «Nà woogēgilada ġeezu Ġanun ve, eġvelei keeġe Naġase woogēgiladai ġeni la bē.» Davide ná-botiġe nui tanigaa leveni ga ti βena fe be keeġe zaa vai zu. Siegi zu Davide ná-botiġe nuiti ti zeelini la Amōn yooi zu,

³ Amōn lotuġōiti ti ġeni ta-masagi Ġanun ma: «Da kaazu ga è-ġee ná-lebiya ġa é keezu Davide gaanēene nua levesu la è ma βaa? Taai ġwēe fai ta peē fai laade βaa, nii a ke ti va koloġolo yeeta?»

⁴ Ġanun Davide ná-keelaiti soni, ti ti-βeleiti gilazuve ti bo, ti ti ġōba zeġeiti tevega, é zo bu, é le ti-zaamave letemave, ti be ti va, ti da li.

⁵ Davide menini nii keai. E keela leveni ti luġō, mazōlō naati ti wola unfeni. E ġe ti ma: «À ye Zeeliko eyesu wo-βeleiti ti le volu, wa va niina.»

*Davide vōni fai Amōn ta Siili nuiti ma
(1 Dōlō Sevei 19:6-19)*

⁶ Amōn nuiti ti kaani ga ti βōġō wainzeġea Davide ma. Ti salaṽusuiti gaizieni zou ġiligaa zu: salaṽusu waavuufelegō (20 000) Siili nuiti saama ti Bete-Legōbe, ta Sōba, salaṽusu waagila (1 000) Maaka masagi vō be, ta salaṽusu waapuugō maazu felegō (12 000) Tōbe vō pelei.

⁷ Davide menigai ma, é Zoabe leveni ti laalōġōma, ta Izelayele ġōṽvebeiti pe.

⁸ Amōn nuiti ti ġulani, ti lo kōōġō vai ma, ta-laa wolai laave. Siili zalaṽusuiti, niiti ti zeġeni Sōba ta Legōbe ta Tōbe, é vee Maaka zalaṽusuiti ba, naati pe ti ġeni loni ye kōō lōbōi zu.

⁹ Zoabe kaai ma ga kōōġōzuve ġa fele vōoma, velelave ta voluzu velei, é yeeloni kōōġō nu ġezēġezēgiti ba, é ti vile Siili nuiti daawu kōōġō vai ma.

¹⁰ E kōōvebei mōtai ma lotuġōlai ġalivaani keeġeloin Aβisayi ma, naati ti lo Amōn nuiti daawu kōōġō vai ma.

¹¹ Zoabe ġeni keeġeloin Aβisayi ma: «Ni Siili nuiti zeevi ka mōinna mà, da va, è βō bā. Ni Amōn nuiti zeevi ka mōinna è ma, nà va, gè βō è va.

¹² Zebzeġe, ade kōōi ġō, de da-nuβuseiti maalobo, ta da-ĠALAGI ná-taaiti. Ġōōġō GALAGI naa ġe, nii pagai gaazu!»

¹³ Zoabe ta ná-kōōvebei ti lopele βeteni kōōġō vai ma, Siili nuiti daalōġōma, naati ti velani ba.

¹⁴ Amōn nuiti ti kaai ma ga Siili nuiti ti vela, tiya balaa ti velani Aβisayi va, ti li ta-laazu. Zoabe zeġeni Amōn nuiti polu, é ġale ma Zeeluzalēme.

¹⁵ Siili nuiti ti kaai ma ga Izelayele nuiti ti vōniga ti ma, ti ta-ġōṽvebei pe gaalēeni ba.

¹⁶ Masagi Ġadadeezēel keela leveni, ga ti Siili nui zōiti gaale ba, niiti ti zie wolai Ufelate volu velei. Ġadadeezēel ná-kōōġuluβai Sōbake loni ti luġō, ti zeeli Ġeelame.

¹⁷ Davide faa ġwēegai ma su, é Izelayele ġōōġō nuiti pe gaalēeni ba, ti Zuludēn bude, ti li Ġeelame. Siili nuiti ti ġevele βeteni ga ti vala Davide va, ti kōōi lōozeini.

¹⁸ Kele ti velani Izelayele nuiti ba. Davide kōōġō wotolo undōfela (700) zu zalaṽusuiti paani, ta soo bize zalaṽusu waavuunaanigō (40 000). Zeezeelini balaa ta-ġōōġuluβai Sōbake ma, naa za náve.

¹⁹ Tei masagi niiti kpein ti βōni Ġadadeezēel va, ti kaani ga Izelayele ziaa ti wu, ti ziileigi ġaizieni yōġōzu ta Izelayele, ti ġolo Izelayele ve. Naa voluma Siili nuiti ti ġeni luazu ga ti va li βōsu Amōn nuiti ba.

11

Davide ta Bate-Seeba ta-vai

¹ Poluma ɣonagi, yeeɣɛɣalalai nii masagiti ta ɗa lii la kooɣɔzuwe, Davide Zoabe ta ná-kooɣɔ nu wolaiti teveni, ti lo Izelayele ɣooɣɔ nuiti kpein tuɣɔ. Ti Amɔn yooi zuɣolofoloni, ti ta-laa wolai Laɓa zeɪ keɛ su. Keɛ Davide yeni Zeeluzalɛme.

² Yeeta kpɔkɔ voloi, Davide wuzegeni folo niimenii zu, é ɗa ziezie dooɣo bosuwe, ná beɛɛai ná-masa pelei ɣomawe. E yeni miná, é anzanui ta ɣa, é ɗa maagba, gola vagai.

³ Davide nu leveni ga ti anzanui naa volu ɣaazaɣa bo. Ti ɣe ma: «Eliame ná-doun anzanui Bate-Seeɓa ve, ɴete nui Ilii anzai.»

⁴ Davide numaa leveni, ti li, ti toli. E vaani Davide vɔ be, naa la koba. To ma kpega ɣeni de nɔ feya ga ɲade fai ɣe ná-alugi ɣa voluma. E ɣaleni ma ná-pelei wu.

⁵ Naa voluma, é kaani ga kogi ɣa ma, é keela leve Davide ma, é ɣe ma: «Kogi ɣa mà.»

⁶ Davide keela leveni Zoabe ma ga naa ɴete nui Ilii leve ma. Zoabe devei veeni naa ya, ga é li masagi vɔ be.

⁷ Ilii zeelini Davide ma, naa Zoabe ta kooɓebei maagaaɣaɣabo ma, ta kooi ɣevelei.

⁸ Naa voluma Davide ɣeni ma: «Li ɗa-ɣoizu, è looɣo.» Kulaai ma masagi vɔ be, naa veɓeanii leveni ma.

⁹ Keɛ Ilii la ɣeni keeni, é va li ná-pelei wu. E laani masagi ná-pelelawe, ta maliɣii make nuiti.

¹⁰ Ti boni Davide ma ga Ilii la liini ná-pelei wu. Davide tolini, é ɣe ma: «Siei ɣa è zeɣezu ma, lee vaa zu è la liini ɗa-ɣoizuwe?»

¹¹ Ilii gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Minazeɣe kesui, ta Izelayele kpein, é veɛ Zuda va, ta niizu kotaiti bu, kooɣfuluɓai Zoabe ta ná-salaɓusuiti ta koo lɔɔi va. Nà zoo ɣale, gè naati ze miná, gè li ná-pelei wu, gè laami, gè ɔoole, ta gè la ànzai ɣoba? GALA ka kàazu, eɣevelei è vulua la ga ɣite, gaamazu gè la naama vaa zii ɣea eyesu pe.»

¹² Davide ɣeni ma: «Ye ve mɔnɔ za, lina, gè be è va, è li.» Ilii yeni Zeeluzalɛme naama voloi, ta poluma zobui.

¹³ Davide tolini ga ti daami wo vooɓa pɔ be, é ɗooi veeni zea, naa ye kpolezu eyesu ɗooi so. Keɛ kpɔkɔi, Ilii liini mɔnɔ, ti la ta maliɣii make nuiti. E la keeni, é va li ná-pelei wu.

¹⁴ Poluma zobui Davide seve ɣeɛni Zoabe ma, é fe Ilii ya ga é lii la.

¹⁵ Sevei naa zu wooi ɣeni ga nii: «Ilii vile velelawe, ve kooi ɔoidai ná, wo ɣula volu, wo maagooza ba, nii a ke ti yeezeeli ma, é za.»

¹⁶ Zoabe ɣeai ma taai zeizu keɛ su, é Ilii vileni, ve ná zogai kpe ti zili nuiti ta-zalaɓusu wolaiti be.

¹⁷ Niiti ti ɣeni taai naa zu, naati ti ɣulani, ti kooi vala Zoabe va. Ti salaɓusui tanigaa ta ɣuluɓai tanigaa vaani Davide ná-kooɓebei va. ɴete nui Ilii ɣeni naati saama, ti zaai.

¹⁸ Zoabe wooleveni Davide ma, é kooi ɣevelei pe suɣula ma.

¹⁹ Zoabe ɣeni keelai ma, nii é ɣeni liizu ga woolevegi: «Da bena ga kooɣɔzuve vai pe bo masagi ma,

²⁰ ni a yiigaawanana, é è ɣaazaɣa ga: «Lee vaa zu wo wola maabuɣaai taai va ɣana kooɣɔ ziegi zu? Wo la suɣwee ga nu ɣa zoo yesu sigigi unɣawe, é kilɛgi vili?»

²¹ Wo-ɣi ka su nei ɓaa anzanu ɣa é Yelubeesete ná-doun zunui Abimeeleke vaani Teeɓese? E la ɣeni yeni sigigi unɣawe, é kɔtu wolai vili ma, é paa? Lee vaa zu wo wola maabuɣaai sigigi va? Da ɣe ma niina: «Da-wotigɛ nui ɴete nui Ilii ɓalaa saave kooi zu.» »

²² Keelai liini ga é woolevegi wo Davide ma, nii a ke nii pe Zoabe boni ma, é li, é bo Davide ma.

²³ E ɣeni Davide ma: «Taai maabe nuiti ti ɣea de zieni gi wu, ti ɣulani gi laalɔɣma, ti va dɔbɔi zu, keɛ gi ti laaviligɛ, eyɛsu taa zigɔdave.

²⁴ Názu ɣa kile pili nuiti ti yeɣa la sigigi unɣave, ti kilɛgiti pili, masagi da-zalavusui tanigaa zaave, da-wotigɛ nui ɔete nui Ilii ɣa naati saama, niiti ti zaai.»

²⁵ Davide ɣeni keelai ma: «Nii ɣa da bo Zoabe ma: «Mina niima vai zeɣe ga faaba. Kɔi zunaka la da ga ɣula. ɔaaba, è taai zo, è kologolo.» Li, è Zoabe ipɔdo ga naama wooi.»

²⁶ Siɛgi zu Ilii anzai menini da ga sinigi zaa, é naa ná-saa wɔɔi woni.

²⁷ Saa wɔɔi ma voloiti tevegai ma, Davide nu leveni daaɣomisu, é naa lɛeni ná-pelei wu, é ɣe ga anzai, é doun zunu zɔɔni be. Keɛ nii Davide keeni, naa wanani ɔoɣɔ GALAGI ma.

12

GALA goo wo nui Natan zelilo fai Davide ma

¹ ɔoɣɔ GALAGI Natan leveni Davide ma. E liini pɔ be, é ɣe ma: «Zunu felego ɣeni taai ta zu, zɔi ga kpetɛ nu, bɔɔlai ga bala nu.

² Nikiɛti ta baalagiti ti moinni kpetɛ nui ya.

³ Baala saa yivo ɣila kpe nɔ ɣa é ɣeni bala nui ya, nii é geyani, é da to, naa ɣeni baagɔzu pɔ be ná-dointi koba. E ɣeni zunui ná-daamianigi miizu, é da bɔɔle ná-ziawɔi zu, é da la zeeloko zu, é ɣeni zea eɣe ná-doun anzanu.

⁴ Yeeta wɛen ɣulani kpetɛ nui ma, keɛ tɔun ge la ɣeni pɔ ga é va ná-toganii ta zeɣe, baalagiti baa nikiɛti saama, é va gili ma wɛɛin ve ga kɔnɔgi. E liini, é bala nui ná-baala saa yivoi zo, é kpetɛ ga ma wɛɛin ɣɔnɔgi.»

⁵ Davide wola yijaawanani naama zunui ma, é ɣe Natan ma: «Gè ɣonaa ɔoɣɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga nui nii é naama vai ɣea, maanɛve ga é za.

⁶ Baala zivoi é seɣeai, toɣa naama veɛda naanigɔi ve, mazɔɔ é la gaazu-maawɔingaa ɣɛeni.»

⁷ Natan ɣeni Davide ma naazu: «Da ɣa è ga zunui naa! ɔoɣɔ GALAGI Izelayɛle ná-GALAGI wooi ɣaa: «Nà ɣa gè gulɔi ziaa è ma ga è ɣe ga Izelayɛle masagi, gè è ɣula Sayile ya.

⁸ Gè è-maliɣii Sayile ná-pelei lɔ è yeezu, gè anzaiti pu è yeezu, gè è zeɣe ga Izelayɛle ta Zuda unda ga masagi. Ni naa pe ge ɣea ga faa go, kɛvele beɛa ɣea de ga gè veɛani ɣiligaa la ma.

⁹ Lee vaa zu mu è daawooi velevelesu, è da wànama vai ɣe? E ɔete nui Ilii vaave ga boɣa zɔkpɔi, è anzai zeɣe, è ke ga dɔnɔ, tɔ bɔɣɔi ma è paa ga Amɔn nuiti ta-woɣa zɔkpɔi.

¹⁰ Naa ɣa é ba, toomai la mɔ zeɣea da-velei va pe, mazɔɔ è pèlevelega, è ɔete nui Ilii anzai zeɣe ga dɔnɔ.»

¹¹ ɔoɣɔ GALAGI wooi ɣaa: «Nà vaazu ga maanɔɣɔi è vɔ, è ɣula da-veleyeɣei nɔ wu, nà è bɔɣɔ anzaiti seɣezu è ɣaazu, gè ti ve nu ɣili zea, é la ga tiye eɛe pe gaazu.

¹² Dɔun è dɔnɔi ɣɛɛve dɔɔɣuzu, nɔun nà nii ɣɛɛzu Izelayɛle pe gaazu, folo wolai.» »

¹³ Davide ɣeni Natan ma: «Gè kotoi ɣea ɔoɣɔ GALAGI laalɔɣma.» Natan ɣeni Davide ma: «ɔoɣɔ GALAGI da-ɣotoi maavaayɛga, è la mɔ zaazu.

¹⁴ Keɛ tɛi niima vai maavele ma, è yeeɣɛɣalai vea ɔoɣɔ GALAGI zili nuiti zea ga ti wooi wo ma, doin sɔɔɣai è ve, toɣa za.»

Davide ná-faaɣaazagi ma zalai

¹⁵ Natan ɣaleni ma ná-koizu. Ɔooɣɔ GALAGI seeɔe wolai vilini doungoi ma, nii Ilii anzai sɔlɔni Davide ve.

¹⁶ Davide GALA maanɛɛɛni doungoi ve. E zugi zoni, é ɲi piin laani zooni ma.

¹⁷ Ná-pelei wu wotiɣe nu wolaiti ti looɣoni ba ga é wuzegɛ, keɛ é ɣɛleni, é la keɛni, ti va laami vɔɔma.

¹⁸ Folo lɔfela vɔluma, doungoi zaani. Davide ná-botiɣe nuiti ti la ɣeni zoosu ti va bo ma, mazɔlɔ ti ɣeni ɣɛɛzu bɔɣɔ ma: «Doungoi ɣɛai ma vulua, é la woiloni ade-woo ma. Ada zoo ɣale, ade ɣe ma, doungoi zaa? Toɣa faa ɲu ɣe ga bɔɣɔ.»

¹⁹ Davide kaani ga ná-botiɣe nuiti ta bɔɛzu laa wu. E gaɣaani ga doungoi zaa. E ti ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Doungoi zaa baa?» Ti ɣe ma: «É zaa.»

²⁰ Naazu Davide wuzegeni zooni ma, é maagba, é gulo maku neɛɛni zie bɔɣɔ ma, é ná-segei maavalibo, é li Ɔooɣɔ GALAGI ná-pelei wu, é nɔkɔ ná. Naa vɔluma é liini ná-koizu, é ɣe ti daamianigi ve zea, é laami.

²¹ Ná-botiɣe nuiti ti gaazaɣani, ti ɣe ma: «Nii è keai, naa vɔluve ɣa ga leeni? Siɛgi zu doungoi ɣea la vulua, è zugi zoge, è da wɔlɔ. Tei é zaa, è wuzegɛ, è da laami.»

²² E ti woɣaavoteni, é ɣe ma: «Siɛgi zu doungoi ɣea la de vulua, gè ɣea zugi zosu, gè da wɔlɔ, mazɔlɔ gè ɣea ɣɛɛzu ma: «Be ɣa é kwɛɛ ni Ɔooɣɔ GALAGI la màawɔingɔ, é va doungoi yenvui ye su?»

²³ Ni é zaa, lee vaa zu nà li zu sosu? Naama zobo ka bè, gè zenvui vu su? Nɔun nà liizu pɔ pelei, keɛ tɔun ge la mɔ vaazu ga pɔ pelei.»

 Salɔmɔn zɔlɔ fai

²⁴ Davide maabuɣani anzai Bate-Seeba va, é gaanɛɛɛ, é laani koba, naa doun zunu ɣili sɔlɔ be vɔlu, é daasei pɛɛ ga Salɔmɔn. Ɔooɣɔ GALAGI doungoi naa neɛni ve,

²⁵ é naa leɛni ga Davide ga GALA goo wo nui Natan maavele. Naama neɛbei maavele ma, doungoi laaseigi veɛni ga, Yedidia (nii poluve ga «Ɔooɣɔ GALAGI neɛɲɔɣɔi»).

 *Davide Amɔn nuiti ta-laa wolai
 Laba zo fai* *(1 Dɔlɔ Sevei 20:1-3)*

²⁶ Naama ziegi zu kooɣulubai Zoabe laaleɛni Amɔn nuiti ta-laa wolai Laba wu, é masa koizuve zoni.

²⁷ Názu ɣa é keelaiti teveni la Davide ma, é ɣe ma: «Gè laalea Laba wu, gè buu vele ɣoizuve zoga vɔlɔ, ve zie makesuve ná.

²⁸ Kooɛbei mɔtai ɣaalɛna ba mu, è va, è taai ze keɛ su da bɔɣɔi, è so. Gè la pɔ ga gè so, ma lebiyai pe ge va va pɔ.»

²⁹ Davide kooɛbei mɔtai pe gaaleɛni ba, é li, é laale Laba wu, é naa zo.

³⁰ Davide masa bɔlɔgi zegeni, nii é ɣeni ta-masagi unma. Bɔlɔgi naa ɣeni ga zanu tetelegi, buɲegi ɣeni ga kilo vuusavagɔ (30), kɔtu zɔngɔ baagi ɣila ge ba. Ti dɔni Davide unma. E ɣulani taai naa zu ga ani mɔinmɔin, niiti é ti zoni kooi zu.

³¹ Nuɔusei niiti ti ɣeni zeini ná, é naa tanigaa ɣeɛni ga sii zie nuiti, kɔtu ɣolo nuiti, gulu vɔ nuiti, é tanigaa ɣe ga biliki loɣa nuiti. Uele ɣana é keɛni la ga nuɔuseiti pe, niiti ti ɣeni Amɔn laaiti su. Naa vɔluma, Davide ta kooɛbeiti pe ti ɣaleni ma Zeeluzalɛme.

13 *Amenɔn ta Tamaal ta-vai*

¹ Naa ɔoluma, pɛtɛ nii ɛ ɔɛɛni, zeela ɔila ge ɔɛni Davide nɔ-doun zunui Aɓesalɔme ya, pagai ga gola, daa ga Tamaal. Davide nɔ-doun zunui Amenɔn wɔinni la.

² Amenɔn zeeɓeni ga ziiɓɔlɔi, ɛ ɔile nɔ-seelai Tamaal ɔa, nii wɔin ɔɛni ma. E ɔɛni Amenɔn ɔaazu ga fai maayikiai, ga ɛ ɔa maabuɔa naa ɔa, mazɔlɔ naa la ɔɛni de zunu vaa ɔwɛɛ.

³ Amenɔn ɓɔlɔi ta ɔɛni nɔ, gola ɔelegelegai, daa ga Yɔnadaɓe, Davide keɛɔɛloin Simea nɔ-doun zunui ɔɛni de.

⁴ E ɔɛni Amenɔn ma: «Lee vaa zu ɔɛi ɛ ga masa doin, ɛ ɓɔɔɔ maawɔinzu ɔani sobu-o-sobu? E la pɔ ɛ ɔa bo mɔ?» Amenɔn ɔoɔaavoteni, ɛ ɔɛ ma: «Tamaal ɔa wɔin mɔ, kɛloin Aɓesalɔme nɔ-seelai.»

⁵ Yɔnadaɓe ɔɛ ma: «La betei zu, ɛ ɓɔɔɔ ɔɛ ga seeɓe nui. Siegi zu ɛ-ɔɛɛ a ɔaana la, ɔa ɔɛ ma: «Va bu, nɔ-seelai Tamaal ɔa, ɛ daamii ve zɛa, ɛ kpɛtɛ ɔaazu, tɔ ɓɔɔɔi ɛ fe zɛa, gɛ mi.» »

⁶ Amenɔn laani, ɛ ɓɔɔɔ ɔɛ ga seeɓe nui. Masagi liini welezu ma, Amenɔn ɔɛ masagi ma: «Nɔ ɛ maanɛɛɛzu, soma nɔ-seelai Tamaal ɔa, ɛ deɔɛ ɓuun felegɔ ɓɛtɛ ɔaazu, tɔ ɓɔɔɔi ɛ ti ve zɛa, gɛ ti mi.»

⁷ Davide keela leveni Tamaal ma nɔ-pelei wu, ɛ ɔɛ ma: «Li ɛ-liɛ Amenɔn nɔ-pelei wu, ɛ kɔnɔ gili.»

⁸ Tamaal liini die Amenɔn ɔɔ ɓɛ, ɛ ka laani, ɛ bulu vukɔi yeɓeni, ɛ gaayɔ, ɛ deɔɛ ɓuun felegɔi ɓɛtɛ die ɔaazu, ɛ gili.

⁹ E ma lifii zeɔɛ, ɛ daaloka gaazu. Kele Amenɔn ɔɛleni daami ɔa. E ɔɛ ma: «À nuiti kula nɔ-pelei wu!» Eɛɛ pɛ ge ɔɔlani nɔ-pelei wu.

¹⁰ Amenɔn ɔɛni niina Tamaal ma: «ɔaana ga deɔɛ ɓuungiti dɔa velei wu, minɔ ɔa ɛ ti veezu nɔ zɛa ɔa ɓɔɔɔi, gɛ ti mi.» Tamaal liini ga deɔɛ ɓuungiti, ɛ ti ɓɛtɛni die Amenɔn ɔɛ, naa laa velei wu.

¹¹ Siegi zu ɛ ɔɛni feezu la zɛa, Amenɔn soni, ɛ ɔɛ ma: «ɔa, de la, zeela!»

¹² Tamaal ɔɛ ma: «Ba, dɛɛ, mina ɔu mɔ! Naa la ɔa ga ɔɛ Izelayɛle. Mina unfetala vai naa ɔɛ!»

¹³ Naa ɔɛa ɔoluma, mini ɔa nɔ li nɔ ga nɔ-unfegi? Da ɓalaa, ɔa ɓɔɔɔ ɔɔla naazu ga unfetala nu Izelayɛle. Lee vaa zu ɛ la lia, ɛ bo masagi ma? E la ɔɛɛa fɛɛ vai ɔa ɛ ɔɛ.»

¹⁴ Kele Amenɔn la ɔɛni keɛni, ɛ ɔa woilo goo ma, ɛ soni ga maabaai, ɛ ɔu ma, ɛ laa la.

¹⁵ Naa ɔɛai ma, maayo ge zɛɔɛni Amenɔn ɔɛ, ɛ naa wɔinzeɔɛni ga gola, ɛ leve naa nɔ-nɛɓei ɔa, nii ɛ ɔɛni ziima. E ɔɛni naa ma: «Wuzɛɔɛna ɔɛ, ɛ li!»

¹⁶ Tamaal ɔɛni ma: «Ba! Mina kpɛ ɔana, naa ɔa ɔɛ ga faa ɔu wola, ɛ leve nii ɔa, ɛ keai ga ze niina.» Kele ɛ la keɛni mɔnɔ, ɛ ɔa woilo goo ma.

¹⁷ E nɔ-botigɛ zunu lounɔi lolini, ɛ ɔɛ ma: «Anzanu lounɔi nii ɔɔla mɔ pelei wu, ɛ pelei vilisu ga polu velei.»

¹⁸ Botigɛ zunu lounɔi kulani eteavɛ, ɛ pelei vilisu ga polu velei.

Seɔɛ ɔapagi ta ɔɛni Tamaal ɔɔba, pɔnɛai, naama zɛɔɛi ma zii ɔa masagi nɔ-doun anzanuiti ti ɓena too ɔɔba, niiti ti la de zunu vaa ɔwɛɛ.

¹⁹ Tamaal zuvui ɔuuni nɔungɔ ma, ɛ nɔ-seɔɛ ɔnɛgi ɔali ga, nii ɛ ɔɛni kɔba, ɛ yeela unma, ɛ ɔa li ga wɔlɔa.

²⁰ Keɛɔɛloin Aɓesalɔme ɔɛni ma: «È-ɔɛɛloin Amenɔn ɔuuvɛ ɛ ma ɓaa? Nii gɛ bosu ɛ ma niina, zeela, maagɛ kpɔ, ɔa-zeelai ɔɛ. Mina naama vai zɛɔɛ yii ɔɔ.» Tamaal yeɛni niina die Aɓesalɔme nɔ-pelei wu, eɔɛ anzanui nii sinigi ɔɛɛai ba.

²¹ Masagi Davide naama vaiti mɛnini, ɛ wola yiiɔaawana.

²² Aɓesalɔme la ɔɛni faa nɔpɛ boni Amenɔn ma. E naa wɔinzeɔɛni, mazɔlɔ naa ɔuuni nɔ-seelai Tamaal ma.

*Abesalome potokulai gɛɛ vai
ná-seelai ve*

²³ Kona felegɔ voluma, baala maaleɣa leve nuiti ti ɣeni Abesalome ya Baale-
Gasool, Efelayime ɣobave. E masagi ná-doun zunuiti pe tolini ná.

²⁴ E liini masagi vɔ be, é ɣe ma: «È kwɛɛni ga nɛi gè ga da-wotigɛ nui ná nà-
baalagiti maaleɣai levezu. Masagi soma tɔ-o, ná-botigɛ nuiti-yo, wo va pɔ be,
nɛi gè ga da-wotigɛ nui.»

²⁵ Kɛɛ masagi ɣeni ma: «Ba-o, dɔun zunu, gi pe gi la vaazu, naa ɣa ɣe ga kasɔ
wola è unma.» Abesalome bɔini da, kɛɛ masagi ɣɛɛni toligi va, é tuya looni nɔ
be.

²⁶ Abesalome ɣeni ma: «Ni è la mɔ kɛɛni è va va, va bu kɛɛloin Amenɔn li, é gi
maaza.» Masagi ɣeni ma: «Lee vaa zu é liizu, wo maazaasu?»

²⁷ Abesalome ná-kpɔidai maavele ma, masagi beni Amenɔn va, ti li ta masagi
ná-doun zunuiti pe.

²⁸ Abesalome devei veeni ná-botigɛ nuiti zea, é ɣe ti ma: «Wa Amenɔn ɣaana
feya koozunɛai ga dɔɔi, ta ná ɣena wo ma: «A Amenɔn loɣa,» názu wa paa
niina. A mina lua, ná ɣa gè devei veai wo ya. A zɛbezeɣe, wo ɣaaba.»

²⁹ Abesalome ná-botigɛ nuiti ti ná-devei zoni, ti Amenɔn va. Gaamago
masagi ná-doun zunui zɔiti ti wuzegɛni daami wosuve, ɛɛɛ ge le ná-soovale
fuului ɣɔma, é vela.

³⁰ Ti yeni pelei ma, Davide mɛni ga Abesalome masagi ná-doun zunuiti pe
paave, gila kpalaa ge la ɣulani.

³¹ Masagi wuzegɛni, é ná-segeiti balivali ga, é la zoi ma. Ná-botigɛ nu
wolaiti pe ti ɣeni loni koba, ta-zegɛiti balivaliai ga.

³² Davide kɛɛɣɛloin Simea ná-doun zunui Yɔnadaɛ kpɛi zegɛni, é ɣe ma:
«Màliɣii masagi mina ɣisiɛ ga masagi ná-doun zunuiti pe ka ti zaai, Amenɔn
ɣila ka saai. Kaite yeei é vuuni la ná-seelai Tamaal ma, Abesalome ɣeni ɣɛɛzu,
toɣa paazu.»

³³ Màliɣii masagi mina niima vai zeɣe mu yii vɔ, é va da ɣisiɛ ga ná-doun
zunuiti pe ka ti zaai. Amenɔn ɣila nɔ ɣa saai.»

³⁴ Abesalome bɔɣɔi velave.

Siɛgi zu ada maabe nui wɛɛni la ɣoozama, é nu mɔinmɔin golai ɣaani, ti da
va ga polu velei, gize ɣakamave.

³⁵ Yɔnadaɛ ɣeni masagi ma: «Wɛɛna masagi ná-doun zunuiti ba, ti vaazu,
eɣvelei nɔ gè ɣea bosu la è ma, nɛi gè ga da-wotigɛ nui.»

³⁶ Kpesuve ga bɔɛ, masagi ná-doun zunuiti ti unkulani. Ti pe ti wɔɔni ga
gola, masagi balaa ta ná-botigɛ nuiti ti wɔɔni gola.

³⁷ Abesalome velani, é li Gesuul masagi Talemayi vɔ be, Amiyude ná-doun
zunui. Davide ɣeni ná-doun zunui zaa wɔɔni wosu folo-o-folo.

³⁸ Abesalome yeni pela velei zu Gesuul, é ke ga kona savagɔ.

³⁹ Masagi Davide looɣoni Abesalome bɛɛ vai va, mazɔɔɔ gaanɛɛnɛa ɣeni de
niina Amenɔn zaa vai zu.

14

Abesalome ɣale ma vai Zeeluzalɛme

¹ Seluya ná-doun zunui Zoabe kaani ga masagi yiimaalɛida Abesalome
letegi.

² E keela leveni Tekoa, ti va ga anzanui ta, nii gola zoogai faa bɛɛɛzu, é ɣe ma:
«Bɔɣɔ ɣe eɣe da ɣe saa wɔɔ wosu, è saa wɔɔ zɛɣei loo ɣɔba, mina gulɔ maku
nɛɛnɛ siɛ bɔɣɔ ma, ɣaazuve ɣe eɣe anzanui nii é ná-nui ta zaa wɔɔ wosu kaite.»

³ Da li niina masagi ʋɔ bɛ, nii gè bosu è ma, è naa wo ma.» Zoabe naa leeni la, nii maanɛɛni é bo masagi ma.

⁴ Tekoa anzanui liini masagi ʋɔ bɛ, é nɔkɔ bu, é gɛ ma: «Ee, masagi, kɔzo.»

⁵ Masagi gɛni ma: «Leeni gɛ à pɔ?» E gɛni ma: «Masagi! Nà ga poanzai, sɛnigi zaa.

⁶ Doun zunu felegɔ gɛ é gɛa zèa, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui. Ti felegɔ ti kɔɔni dɔbɔi zu, nu la ná, é ʋa ti gɛaɔfwɛ, zɔi da bɔɔlai loɔɔa, é paa.

⁷ Pɛleyegɛi pɛ buzegɛ vele gɛana dàalɔɔma, ti gɛ mà: «Zɔi é bɔɔlai ʋaai, fe, gi paa, tɔɔzei é keɛgɛloin ʋaavɛ. Uele gɛana gá pogani zegɛ nui undaavili da gaama.» Ta naa gɛɛna, ta nà-kito gaabelagi gɔlogɔlosu naazu. Sinigi laaseigi ta mavofodai gɛ nɛɛɛ zooi gɛ.»

⁸ Masagi gɛni anzanui ma: «Li da-laazu, nà deveiti feezu da-vaa zu.»

⁹ Tekoa anzanui gɛni ma: «Màliɔii masagi, niima ʋaagɛazagi yɛ ga giye, gá nà-pɛleyegɛi, masagi gɛ ga sɔbalala nu, ta mavofodaiti, niima vai zu.»

¹⁰ Masagi gɛni ma: «Ni nu nɔpɛ ka zeli lona è ma niima vai zu, ʋaa la pò, toɔɔa è yɛ ná.»

¹¹ Anzanui kpɔɛi zegɛni ʋolu, é gɛ ma: «Masagi soma, é minazegɛ bè Gɔɔɔɔ GALAGI laaseigi zu, ga potokula nui mina ta ʋɛɛ nà-maanɔɔɔi ʋa, ga é ʋa zɔi ʋaa, nii zegai zèa.» Masagi gɔɔɔaavoteni, é gɛ ma: «Gè gɔnaa Gɔɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ga è-loin unma undɛɔɔai gila kpalaa ge la loa zooi ma.»

¹² Anzanui gɛni ma: «Da ʋa bu nɛi, màliɔii masagi, gè faa gili bo dɛ è ma, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui?» Masagi gɛ ma: «Bɔɛna.»

¹³ Anzanui kpɔɛi zegɛni ʋolu, é gɛ ma: «Lee ʋaa zu mu è gɛisɛi gɛana, é lo GALA ná-nubusɛiti ba? Mazɔɔɔ wooi niiti maavele ma, è ti wogai feya, masagi, è bɔɔɔ gɛfwɛɛgɛ ga sɔba nu, mazɔɔɔ è la Abesalɔme gɛaɔɔaleni ma, nii è kpɛai.

¹⁴ Yeeta ade pɛ ada zaazu, egɛ zɛi puai ya zooi ma, nu la zooga zɛʋɛzu. GALA ge la da ga zɛnvu gɛla nu ya, keɛɛ toɔɔa da pelei gɛaizɛ ga nii kpɛai, é mina yɛ pela vele zu.

¹⁵ Da kaana, pàai gè bɔɛ è ʋɔ, toɔɔa ga nubusɛiti kevelei gɛ, é màaluai, gè gɛ bɔɔɔ ma: «Nà liizu, gè bɔɛ masagi ʋɔ, tanisu toɔɔa zɛ ga nà-tɛnɛ gooi, nèi gè ga ná-botigɛ anzanui.

¹⁶ Tanisu toɔɔa ke é baa màazu, nèi gè ga ná-botigɛ anzanui, zunui naa laalɔɔma, nii é gɛa pɔ é gi laazegɛ etea, gá doun zunui, ga é gi gɛla nubusɛiti saama, niiti GALA ge yimazegɛai ga tiye ga ti gɛ ga nɔnɔ.»

¹⁷ Kɛɛʋɛ bɔɔɔ ma: «Màliɔii masagi laawooi gɛ gɛ ga ziilei kpɔɛ bè.» Mazɔɔɔ màliɔii masagi gɛɛʋɛ egɛ GALA ná-geezugɛelai ga é faa ʋagɔi ta faa nɔi yɔɔɔzuguɛla. Gɔɔɔɔ GALAGI da-GALAGI yɛ è ʋa.»

¹⁸ Masagi gɛni anzanui ma: «Nà balaa, nii gè è gɛaazagɛsu ma, mina tanɔpɛ dɔɔɔɔu bà.» Anzanui gɛ ma: «Màliɔii masagi, bɔɛna.»

¹⁹ Masagi kpɔɛi zegɛni ʋolu, é gɛ ma: «Zoabe lei é ʋa gɛ ʋolu niima vai pɛ su?» Anzanui gɛ ma: «Ee, màliɔii masagi, GALA ka kàazu, egɛvelei è vulua la ga gɛte, nii kpein màliɔii masagi boga, nu la zooga zegɛzu ba, è ʋa li ga yeeza baa gɔʋɛzu vele. Ti pɛ ka ga gaamai, da-wotigɛ nui Zoabe gɛ é tèvega, ga gè bɔɛ è ʋɔ. Nii kpein maanɛai ga gè bo, nèi gè ga da-wotigɛ anzanui, tɔ gɛ é ti pɛ pua dà.

²⁰ Ni da-wotigɛ nui Zoabe naa gɛa, toɔɔa pɔ é niima vai gɛla ga kevelei tagili. Keɛ gɛgi gɛ màliɔii ya, egɛ GALA ná-geezugɛelai. Nii kpein é gɛɛzu zooi zu, é ti pɛ kwɛɛ.»

²¹ Masagi liini, é gɛ Zoabe ma: «Nii è boga, gè ʋaa bu. Liina, è ʋa ga zunu loungoi Abesalɔme ʋɛ.»

²² Zoabe nɔkɔni masagi wu, é gɛ ma: «GALA ge tuya loo è vɛ, masagi! Gè kwɛɛga ga è yiillaave mà, tɔɔzei è naa gɛa, nii gè bogai è ma, nɛi gè ga da-wotigɛ nui.»

²³ Zoabe wuzegɛni, é li Gesuul, é Aɓesalɔme zɛgɛ ná, é vaa la Zeeluzalɛme.

²⁴ Masagi gɛni ma: «Aɓesalɔme mina zeeli pɔ̀ bɛ, é li ná-pɛlei wu.» Aɓesalɔme liini ná-pɛlei wu, é la gɛaazulaani masagi ma.

Davideni ta Aɓesalɔme ti yɔgɔzɔbɛtɛ vai

²⁵ Izelayɛle yooi zu, Aɓesalɔme gɛgɛla la gɛni ná pagi zu, é zo kɔgɔave, é lɛ unmaɛ, ná pɛ paga gɛni de.

²⁶ Konagi ɓesu gɪlagila, é gɛni nɔungi wosu, mazɔlɔ nɔun deɣai gɛni wuizu ma. Ti bɛna nɔun deɣai gɔgɔ, é gɛ ga, kilo felegɔ ta tukpɛ (2,5), eɣɛvelei masagi ná-kɔgɔgiti ti la.

²⁷ Aɓesalɔme zunu loun savagɔ zɔlɔni, ta anzanu loun gɪla, nii é gɛni ga anzanu vapa gola, daa gɛni ga Tamaal.

²⁸ Aɓesalɔme kɛɛni ga kona felegɔ Zeeluzalɛme, é la liini masagi gɛkala.

²⁹ Yeeta é Zoabe lolini ga é naa leve masagi vɔ̀ bɛ, kɛɛ Zoabe la gɛni kɛɛni, é va li pɔ̀ bɛ toligi ma. Aɓesalɔme tolini ná velesiei zu, kɛɛ Zoabe la gɛni kɛɛni.

³⁰ Názu gɛ Aɓesalɔme gɛni la ná-botigɛ nuiti ma: «À wɛɛ! Zoabe ná-kpalagi gɛ nɔ̀nɔi gɔba. A li, wo abui vili ba.» Aɓesalɔme ná-botigɛ nuiti ti abui vilini Zoabe ná-kpalagi va.

³¹ Zoabe wuzegɛni, é li Aɓesalɔme vɔ̀ bɛ, é gaazaɣa, é gɛ ma: «Lee vaa zu da-wotigɛ nuiti ti abui logai ná-kpalagi va?»

³² Aɓesalɔme googaaɔoteni, é gɛ ma: «Gè è loligɛ, è la kɛɛni, è va va. Gè gɛa gɛɛzu, gè è leve, è masagi gɛaazaɣa, è gɛ ma: «Lee vaa zu sɛgɛai Gesuul, gè va? Maanɛni nɔ̀ gè yɛ ná.» Nà pɔ̀ niina ga gè gɛ masagi gɛkala niizu, ni nà ga sɔ̀ba nu, é pàa!»

³³ Zoabe liini masagi vɔ̀ bɛ, é naa ná-doin laawooiti pɛ daazeeli ma. Masagi Aɓesalɔme lolini. Diai ma, é nɔ̀kɔ masagi wu. Masagi Aɓesalɔme nɛɛnɛni ga daave komagai.

15

Aɓesalɔme wuzegɛ vai Davide laalɔgɔma

¹ Naa vɔluma Aɓesalɔme kɔgɔ wotolo gɪla ta sooiti gaizieni ɓɔgɔ vɛ, ta nu vɔvɔlɔlugɔ (50), niiti ti gɛni ɓizɛzu ná-wotoloi gɛkala.

² E gɛni wuzegɛzu ga sobuzobui, é lo pele gɔbave. Nu nɔ̀pɛ a la gɛna lia masagi vɔ̀ bɛ tukpɔ̀gaaave vai ma, Aɓesalɔme gɛni gaazaɣasu, é gɛ ma: «Da ga taa ɓegele zu nu?» Naa a la gɛna ma: «Nà ga Izelayɛle wolodai zu nui ta.»

³ Naazu Aɓesalɔme gɛni gɛɛzu ma: «È lii ungi vage, kɛɛ nu nɔ̀pɛ ge la masagi vɔ̀ bɛ, a woilo è-woo ma.»

⁴ E bɛna gɛ ma vɔlu: «Ee, ni nà gɛ gè gɛni tukpɔ̀gaaavezu zooi nii zu, niiti kpɛin kpɛɛ ɓaa goomaɣaali ti yɔgɔzu, ta la gɛ vaazu pɔ̀, nà ma, nà la gɛ ta-lukpɔ̀i gaaavezu ga telebodai.»

⁵ Ni nui ta a la maaɓɔgana ga é nɔ̀kɔ bɛ, é gɛni yeemaalesu ma, é so, é buzegɛ, é nɛɛɛ.

⁶ Zekana Aɓesalɔme gɛni kɛɛzu la ga nui pɛ nɔ̀ a gɛ liizu masagi vɔ̀ bɛ tukpɔ̀i gaaave vaa ma, naa gɛ é yɛni kɛɛzu, é nɛɛ Izelayɛle nuiti bɛ.

⁷ Kona naanigɔ vɔluma, Aɓesalɔme gɛni masagi ma: «Va bu, gè li Gɛɛɓɛlɔn, gè minazegɛgi laazeeli, nii gè kɛa Gɔgɔ GALAGI vɛ.

⁸ Mazɔɔ nɛi gɛ ga da-wotigɛ nui, gɛ minazege keeni, siɛgi zu gɛ ɣeni la Gesuul, Siili yooi zu. Gɛ ɣeni ma: «Ni Gɔɔɔ GALAGI a gaaɣalena ma Zeeluzalɛme, nà zalaɣa ɣula bɛ.» »

⁹ Masagi ɣeni ma: «Li, ziileigi ɣɛ è vɛ.» Aɔesalɔme liini Geeɔelɔn.

¹⁰ Keai ma miná, é keelaiti teveni Izelayɛle wolodaiti pɛ ma, é ɣɛ ti ma: «Siɛgi zu wa puu fɛɛ wooi menina la, wa ɣɛ ma: «Aɔesalɔme ɣɛa ga masagi Geeɔelɔn.» »

¹¹ Nu unfelegɔi (200) niiti Aɔesalɔme ti lolini, ti zege Zeeluzalɛme, ti vile polu ladalai zu, ti la ɣeni faa nɔpɛ kwɛɛ ná-kisieɪ zu.

¹² Keai ma zalaɣai ɣulazu, é nu leveni Gilo taazu vɛ ga ti Gilo nui Ayitɔfele loli, é ɣeni ga Davide ná-tɛnɛ bo nui. Woyai zɛbei wola wɔɔlɔni, ta nuɔusei ɣeni liizu ga mɔinda Aɔesalɔme volu.

Davide vela vai

¹³ Nui ta vaani, é ɣɛ Davide ma: «Izelayɛle nuiti ti ɣaavotega Aɔesalɔme ma.»

¹⁴ Davide ɣeni ná-botigɛ nuiti ma, niiti kpein ti ɣeni koba Zeeluzalɛme: «À wuzegɛ, ade vela, mazɔɔ ade ɣula gelegele kili ge la ná Aɔesalɔme ya. A suvile, wo li, ni naa laade, toɣa zuvilezu ga é zeeli ade ma, é faa ɣɔu ɣɛ ga adeye, ta é lɛ taazu vɛ ga boɣa zɔkpɔi, é da nuiti paa.»

¹⁵ Masagi ná-botigɛ nuiti ti ɣeni ma: «Masagi, nii nɔpɛ è devezu, gá è yeema.»

¹⁶ Masagi ta ná-pɛleyegɛi pɛ ti vilɛni ɣɔɣɔa, ti vela, kelɛ é anza puugɔ yɛni ná, niiti ti la vuluni ga zɔiti kevele, ga ti da wɛlɛ kooi ma.

¹⁷ Masagi ɣulazu vɛ taai va ta nuɔuseiti pɛ, ti lago loni pɛlɛ ɣaabelagi ɣobavɛ.

¹⁸ Ná-botigɛ nuiti kpein ti ɣeni levesu koba, ta tɔ ɔɔɔi make nuiti niiti ti ɣeni ga Kelete nuiti ta Peelete nuiti, naa vɛɛ Gate nu undɔzitaiti (600) ba, niiti ti zegeni Gate, ti vile masagi volu, ti da lo tuɣɔ.

¹⁹ Masagi ɣeni Gate nui Itayi ma: «Lee vaa zu da balaa è vilɛsu gi volu? Gale ma, è li, è ye masa niinei ɣoba, mazɔɔ da ga wɛɛn vɛ, ti è ɣulaai da-yooi va.

²⁰ E vaavɛ pɔ bɛ su la de ɣoozani, nà è vilɛsu ɣale mɔnɔ ɣɔɣɔma za gi volu? Gɛ la de vɔɔ kwɛɛ mini ɣa gɛ liizu ná. Gale ma, è li wa è-ɣɛlɔinti. Gɔɔɔ GALAGI zoo é nuɔɔɣɔlai ta woɔɣɛɣiladai ɣɛ è vɛ.»

²¹ Itayi masagi woɔɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Gɛ ɣonaa Gɔɔɔ GALAGI ma, nii é vulua, ta da balaa ma ɔɛi è vulua, ga vɛ nɔpɛ málígíi masagi è liizu ná, nà è volu, saai zu baa zenvui zu.»

²² Davide goɔɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Naa vagɛ. Levena mu velelavɛ.» Gate nui Itayi leveni velelavɛ ta ná-nuɔuseiti pɛ, é vɛɛ ta-veleyegɛi ba.

²³ Bebei levesuvɛ, nuɔuseiti pɛ ti ɣeni wɔɔzu. Masagi Seedelɔn vɛtugi budeni, ta polu nuiti pɛ. Ti tevbai zu velei zoni.

Davide woɔɣɛɣila botigɛ nuiti

zɛ fai Zeeluzalɛme

²⁴ Zalaɣa ɣula nuiti Sadɔke ta Aɔiataal balaa ti ɣeni ná, ta Leevi nui niiti ti ɣeni GALA ná-minazege kesui zɛgezu. Naati ti minazege kesui laani zooi ma, eyɛsu nuɔusei pɛ ge ɔɛ ga ɣula taai va.

²⁵ Masagi ɣeni Sadɔke ma: «Gale ma ga GALA ná-minazege kesui taazu. Ni Gɔɔɔ GALAGI ɣa pɔ é faaɔɔɔ ɣɛ bɛ, toɣa va ga ze volu, é va bu gɛ ná-minazege kesui ɣa, ta seizuvɛ.

²⁶ Kelɛ ni a ɣɛna mà: «Ziima nu la mɔ ga de,» naazu é sɔ velei é pɔ la.» »

²⁷ Masagi ɣeni zalaɣa ɣula nui Sadɔke ma volu: «Da wozaɣaazu? Gale ma, é li taazu ziileigi zu, wo-loun felegɔiti ti wo maaza, è-loin Ayimaase, ta Aɔiataal ná-doin Zonatan.

²⁸ Nòun nà maabòungi wosu gògòzu tevebai zu, zie maalevesuve gòbauε, eyεsu gè wo-laageela zòlò.»

²⁹ Sadòke ta Aβiataal ti gʻaleni ma ga GALA ná-minazege kesui Zeeluzalεme, ti ye ná.

³⁰ Davide gʻeni Wolive gʻizei lεεzu, é da wòlò, é segei veai nòungi ma, é gʻeni ziezuzo ga kògòa jakai. Zoiti pe ti gʻeni polu, ti segeiti peeni tòungiti ma balaa, ti da le ga wòlò.

³¹ Ti vaani, ti gʻe Davide ma: «Ayitòfele gʻa woya gili nuiti saama, niiti ti Aβesalòme volu.» Davide gʻeni ma: «Ee, Gòogò GALAGI, Ayitòfele ná-tεε gooiti sujaka gʻula.»

³² Davide zeelias ma gize unmauve, ve nu nòkòsu ná GALA bu, Aaleke nui Gʻusayi gʻulani ga polu velei, kòba zεgei valiai ga, fufiligi nòungi ma.

³³ Davide gʻeni ma: «Ni da vilena pòlu, da gʻεεzu ga kàsò.

³⁴ Kεε ni da gʻalena ma taazu, è gʻe Aβesalòme ma: «Ee, masagi, nà ga da-wotige nui, gè botii gʻea è-gʻεε ve eyεsu za zeeli, niizu niina da gʻa gè botii gʻεεzu è ve,» naazu da zoo è pele besa bè Ayitòfele ná-tεε gooiti tuğò.

³⁵ Zalağa gʻula nuiti Sadòke ta Aβiataal ta gʻεεzu è va. Nii nòpe da menina masagi ná-pelei wu, da li, è bo ti ma.

³⁶ Ti-loun felegaiti ta ná, Sadòke ná-doun zunui Ayimaase ta Aβiataal ná-doun zunui Zonatan. Woi nòpe wo menisu, naati ka wa vali ti ma, ti va, ti bo mà.»

³⁷ Davide bòlai Gʻusayi gʻaleni ma naazu taazu, siegi zu Aβesalòme gʻeni lεεzu la Zeeluzalεme.

16

Davide ta Mefibaale ná-botige nui Sibà

¹ Davide lago leveni nò gize unmauve va, é Mefibaale ná-botige nui Sibà gʻa, é vaazu daagomisuzo ga soovale felegò ti maagʻiliai ta ti gʻasògʻiliai ga bulu unfelegò (200), ta leezen vòò buun ungila (100), naa veε gulu waa ungila (100) kili ba, ta kòlò woole gʻila dòoi zu.

² Masagi gaazağani, é gʻe ma: «Lee gʻa è pò è ke ga nii pe?» Sibà googaavoteni, é gʻe ma: «Soovalegiti ta ga masagi ná-peleyegei nòno, ti da ze ti gʻoma, bului ta gulu waaiti ti gʻe ga gʻonagi buzege niinegiti be, dòoi gʻe ga kpòle dei naati be, ta bòlò tevebai zu.»

³ Masagi gʻeni ma volu: «Mini gʻa mu da-galamòin ná-doun zunui ná?» Sibà masagi woogaavoteni, é gʻe ma: «Zege Zeeluzalεme, mazòlò é gʻea gʻεεzu bògò ma: «Izelayele veleyegei gʻa kèε ná-masadai ve zèa niina.» »

⁴ Masagi gʻeni Sibà ma naazu: «Ni zekana é la, nii pe é ga Mefibaale nòno, gè ti pe fea è ya.» Sibà gʻeni ma: «Nà nòkòsu è gʻògòwu. Da-vaabògò zoo é ye bà, màliqii.»

Simeyi Davide voovoo vai

⁵ Masagi Davide zeelias ma Bagulime, zunui ta gʻulani taa goi naa zu, é ga Sayile ná-peleyegei wu nui ta. Zunui naa laaseigi gʻeni ga Simeyi, é ga Geela ná-doun zunui. È gʻeni vaazu ga Davide voovoo,

⁶ é da kòtuiti pili Davide ta ná-botige nuiti ma, anεε ni nubusεiti ta salavusuiti ti gʻakuni naa ma, kòvezu velei ta zeezazu velei.

⁷ Simeyi gʻeni woogʻulazu, é da Davide voovo, é da gʻe ma: «Leve, leve, nu vaa nui, nu jakai!

⁸ Gòogò GALAGI Sayile ná-peleyegei ma jamai laa è unma, Sayile nii è masadai gʻεεzu potogi zu. Gòogò GALAGI masadai gʻula è ya, é fe è-loin

Abesalome ya. Wele da va za, e maawaindai, egevelei soloogai la e ma, mazaloo da ga nu vaa nui.»

⁹ Nazu ga Seluya na-doun zunui Abisayi geni la masagi ma: «Lee vaa zu nu ga gile voo mai nii ye na, e da maligii masagi voovo? Va bu ge li, ge nzungi leve ba.»

¹⁰ Masagi googaavoteni, e ge ma: «Wonoi ga naa zu ga leeni, Seluya na-doun zunuiti? Mazaloo ni Goofo GALAGI ga keai ma e fovo, be ga a zelilo ma?»

¹¹ Naa voluma Davide geni Abisayi ta na-botige nuiti pe ma: «Ni doun zunui nii ge sologai na bogoi, naa ga geezu e pa, Benzaamen nui nii la kea, e va leve naa va baa? A ze na dain, e foovooi loo, mazaloo Goofo GALAGI ga e boga ma.

¹² Tanisu Goofo GALAGI ga na-maanogoi vetesu, e za voovooi lati ga tuyai.»

¹³ Davide ta na-nuiti ti geni liizu no, Simeyi balaa geni zizu Davide gobave gize jakamave, e da foovooi loo, ta e da kotui ta fufiligiti pili.

¹⁴ Gaabelagi, masagi ta polu nuiti ti zeelini, ti wola bolai. Miná ga ti loogoni na.

Abesalome zeeli vai Zeeluzalame

¹⁵ Abesalome ta Izelayele nubuseiti pe ti leeni Zeeluzalame, Ayitofele geni ba.

¹⁶ Siegi zu Davide bolai Aaleke nui Gusayi zeelini la Abesalome gobave, e geni ma: «Masagi lebi geke, e lebi geke faan!»

¹⁷ Abesalome geni Gusayi ma: «Da-woofegiladai pe kana, e vile e-wolai va? Toja gale, e la vileni polu?»

¹⁸ Gusayi googaavoteni, e ge ma: «Ba, nui nii Goofo GALAGI ta nubusei niiti, naa ve koofo nuiti pe ba, ti yimazegai la, naa ga ge vilesu polu, ge ye koba.

¹⁹ Toun vol, nui ma zii pe tei na da botii ge be. Bolai na-doun zunui la ga de baa? Velei no ge gea la ga e-gee na-botige nui, zen gana ge botii geezu la e ve.»

²⁰ Abesalome geni Ayitofele ma: «A da tenegi wo voo ma. Ada ke gale?»

²¹ Ayitofele googaavoteni, e ge ma: «Li, e la ga e-gee anzaiti, niiti ti la vuluni ga zaiti kevele, e ti yegai masa pelei wu, ga ti da make. Izelayele pe ka kwee naazu ga e legaa e-gee zu, naazu niiti pe ti e volu, ta zebe zaloo.»

²² Ti sege gotai loni Abesalome ve, doogo bosuve na betai pelei maazu, miná ga e laani na ga keege anzaiti, niiti ti la vuluni ga zaiti kevele, Izelayele nuiti pe gaazu.

²³ Naama ziegi zu kune geni Ayitofele na-tenee gooit pe ba, ege nu ga GALA bogoi gaaza, zekana na-tenee gooit pe ti geni la Davide ve ta Abesalome balaa be.

17

Gusayi Ayitofele na-tenee gooi maagaali vai

¹ Ayitofele geni Abesalome ma: «Be ge yeelo nu waapuugo maazu felego (12 000) va, ge vile Davide volu za bidii no.

² Na zeelizu ma siegi zu kpobai la, zebe la mo zea. Na faa zupui vilisu po be. Niiti kpein ti polu, naati ti bize, ge masagi gila no vaa.

³ Naa voluma ge gale ma ga nubuseiti pe. Mazaloo ni zunui naa a zaana, nii e gaizizu, nubuseiti pe ta gale ma e vo. Ti ze ziligiti zu.»

⁴ Naama wooi zolooni Abesalome ta Izelayele nu wolaiti pe ma.

⁵ Abesalome geni ma: «Aaleke nui Gusayi loli dee, ade to balaa goomeni.»

⁶ Gusayi keai ma Abesalome vo be, Abesalome gaazaani, e ge ma: «Wele nii ga Ayitofele boga, gi naa ge, nii e bogai, baa figi tagili ka e ve?»

⁷ Gusayi Abesalome woogaavoteni, e ge ma: «Niima gelei zu, Ayitofele na-tenee gooi la vani.»

⁸ Gusayi ɣeni ma: «È è-ɣee ɣwɛɛ sɔ ta ná-nuiti! Ta ga zɛbesu zalavusuiti, ti vileve eɣe zuluɓui, nii ma yivoi ɣulaai zea dɔɔɔi zu. E-ɣee ɣa ga kɔɔɣɔ nui, é la vaazu kpidii ɣeezu nubuseiti saama.

⁹ De ɔɔɛzu ɣani, toɣa ɣe laɔɣua kɔtu yeɣei ta zu, ɓaa ade taɣili. Ni tɔ ɣa zeina ga da-ɣɔɔɣɔ nui tanigaa ti zaana ti ya, ma wooi ga mɛni é wo ga: «Aɓesalɔme ná-nuiti ti loa bu.»

¹⁰ Naazu, anee zɛbesu zalavusui, niiti zala yii ti ɣoozu, naati pe ta ɣe inɔtevei zu. Mazɔɔ Izelayele pe ge kwɛɛ ga è-ɣee ɣa ga kɔɔɣuluɓa wolai, ta kɔɔɣɔ nu wolaiti ta ba.

¹¹ Nà pɔ ga Izelayele nuiti pe ti ɣaale ba è ɣoba, é laɔzei Dan, é zeeli Beel-Seeɓa, da-ɣɔɔɣɔ ɣa mɔin eɣe kpolodei laave ma naɣaegi. Da ɓɔɣɔi è lo ti luɣɔ kɔɔɣɔzuve.

¹² Ada zeelizu Davide ma ade ta, ve dɔɔɣuai ná, ade loo ma, eɣevelei nɔɔai a da veɛ la zooi ma. Tɔ-o, ná-siepoluiti-yo, tanɔpe ge la ɣula ade ya.

¹³ Ni a laɔɣuna taai ta zu, Izelayele nuiti pe ta va ga galuiti, ade taai naa mɛɛn pɛtugi zu, é kobave, eyesu kɔtu ɣila kpalaa ge mina mɔ ɣe ná.»

¹⁴ Aɓesalɔme ta Izelayele nuiti pe ti ɣeni ma: «Aaleke nui ɣusayi ná-tenegi vizɔge, é leve Ayitɔfele nɔnɔi va.» Mazɔɔ ɣooɣɔ GALAGI deveni ga é Ayitɔfele ná-tenɛ pagɔi loo bu, nii a ke é va ga maanɔɣɔi Aɓesalɔme ma.

Davide Zuluden ɓude vai

¹⁵ ɣusayi liini zalaɣa ɣula nuiti Sadɔke ta Aɓiataal vɔ be, é Ayitɔfele ná-tenɛ gooi laazeeli ti ma, ta nii tɔ ɓɔɣɔi é bogai Aɓesalɔme ta Izelayele nu wolaiti pe ma.

¹⁶ E ɣeni ti ma volu: «À nu leve fala Davide ma, é bo ma ga, é mina ɣi za tevebai zu zie maalevesuve ɣobave, keɛ é Zuluden ɓude, é li poun, nii a ke ti mina za ta ná-siepoluiti.»

¹⁷ Zonatan ta Ayimaase ti ɣeni En-Lɔgele, botiɣe anzanui gila ge ɣeni liizu, é da keela wooi wo ti ma, nii maanɛni ga ti li, ti bo Davide ma. Mazɔɔ ti maa la ɣeni nɛni ga ti le taazuve, naa ɣa a ke nu mina ti ɣa.

¹⁸ Keɛ zunu loungo ɣila ge ti ɣaani, é li, é bo Aɓesalɔme ma. Keela felegɔiti ti liini ga gaazuvile, ti liini, ti le Baɣulime zunui ta ná-peɛ wu. Zieyeɣe ɣeni ná-koizuve, ti laɔɣuni zɛɣei naa zu.

¹⁹ Peɛ deei seɣe wolai zɛɣeni, é peɛ zɛɣei la, é ani ɣae zigai vuuni ma, nu nɔpe ge la ɓena gaɔɣa ga ani ɣa ná.

²⁰ Aɓesalɔme ná-keelaiti ti vaani anzanui naa vɔ be, ti ɣe ma: «Mini ɣa Ayimaase ta Zonatan ti ná?» Anzanui ti woɣaavoteni, é ɣe ma: «Ti ziei ɓudea.» Ti naati gaizieni, keɛ ti la ɣeni Ayimaase ta Zonatan ɣaani. Ti ɣaleni ma Zeeluzalɛme.

²¹ Ti liai ma, Ayimaase ta Zonatan ti ɣulani zieyeɣei zu, ti li, ti keela wooi wo Davide ma. Ti Ayitɔfele ná-tenɛ gooi laazeelini Davide ma, nii é boni daalɔɣɔma. Naa vɔluma ti ɣeni ma: «À wuzɛɣe, wo ziei ɓude ga suvile.»

²² Davide ta nui niiti kpein ti ɣeni polu, ti Zuluden ɓudeni. Geelaalaosuve kaani ga ti pe ti levega.

²³ Ayitɔfele kaai ma ga ná-tenɛ gooi la zoni, é leɛni ná-soovalegi ɣɔma, é li ná-taazu. Kpegai ma ga vali ná-peɛ wu nuiti ma, é ɓɔɣɔ zelɛni, é za, ti maɔɣulu keeɣe ná-kabai zu.

Davide zeeli vai Maɣanayime

²⁴ Davide zeelini Maɣanayime. Aɓesalɔme ta Izelayele ɣooɣɔ nuiti pe ti Zuluden ɓudeni.

²⁵ Aɓesalɔme Amasa ɣɛni ga ná-kɔɔɣuluɓai, Zoabe vɔtogi zu. Amasa tɔna ge ɣeni ga Izelayele zunui ta ná-doun zunu, nii daa ɣeni ga Yitela. Amasa dee

laa ɣeni ga Aɓigayile, Naɣase ná-doun anzanui, nii é ɣeni ga Zoabe dee Seluya baazeelai.

²⁶ Izelayele nuiti ta Aɓesalome ti ta-ɣɔɔlaɣai vuuni Galaade yooi zu.

²⁷ Davide zeelai ma Maɣanayime, zunui tanigaa ti daaɣomini: Naɣase ná-doun zunui Sɔɓi, é ga Laɓa nui, Amɔn nuiti ta-laa wolai, ta Lodebaal nui Amiyele ná-doun zunui Makiil, naa veɛ Baalezilayi va, Lɔgelime nui Galaade yooi zu.

²⁸ Zunui niiti ti vaani ga daama aniiti, ta anijakaiti, ta diɣiiti, ti va ga moloi nii é ga beleegi ta wɔɔlezegi, ti va ga bulu vukɔi, ta ani ɣae ɣeegaiti, ti va ga tɔɣɔ baazagiti ta ma velevɛlegi.

²⁹ Ti vaani mɔnɔ ga kɔin gulɔi, ta nika niimi dei ma wulɔi, naa veɛ folomazegi va, ta baalagiti. Ti naati pe feeni Davide ta ná-nubuseiti zea, nii a ke ti laami, mazɔɔɔ ti ɣeni ɣeezu bɔɣɔ ma: «Numai niiti ti bɔɔa ga siɛi ti boga tevebai zu, pului ta kpɔɔle wɔin ɣana ti ma.»

18

Aɓesalome ná-kɔɔveɛi loo vai bu

¹ Davide kɔɔɣɔ nuiti gaaluni, niiti ti ɣeni polu. E nu waagilagila kundigiti ti nu ungilagila kundigiti seini ti unda.

² Davide kɔɔveɛi ɣaagwɛɛni su sava, é ma mɔungi ve Zoabe ya, é felesiei ve Zoabe keɣɣeloin Aɓisayi ya, Seluya ná-doun zunui, é savasiei ve Gate nui Itayi ya. E zɛba é ɣe tɔ bɔɣɔi toɣa vilesu ti volu kɔɔɣɔzuɛ.

³ Kele kɔɔɣɔ nuiti ti ɣeni ma: «Kpele-o, è la vilesu gi volu! Mazɔɔɔ ni gá velana, é la ɣea ga faa biin gi zili nuiti gaazu, anɛɛ balaa gi ɣilazuɛ pe ka zaazu, ti la naa ɣea ga faa biin. Kele da ɣila, è ɣeeɛve eɣe nu waapuugɔ (10 000) gi zaama. E ɣula naa volu balaa, fizɔge ga è ye taazuɛ, è da kpɔɔbai leve gi ma.»

⁴ Masagi ɣeni ti ma: «Nà naa ɣeezu, nii pagai wo ɣaazu.» Masagi loni taa ziqɣidave ɣobave, siegi zu kɔɔveɛi ɣeni ɣulazu la, nu ungilagilagiti ta nu waagilagilagiti.

⁵ Masagi devei veeni nu savagɔi niiti zea, Zoabe, Aɓisayi, ta Itayi, é ɣe ti ma: «Nà wo maanɛɛɛzu, à mina faa ɲɔu ɣe ga zunu loungoi Aɓesalome.» Beɛi pe ge masagi woomɛnini, é da devei naa ve kɔɔveɛi ma ɣundiɣiiti zea, é vile Aɓesalome va.

⁶ Kɔɔveɛi lɔɔni dɔɔɔi va ga ti Izelayele nuiti daaɣomi ga kɔɔi. Ti kɔɔi lɔɔni ga, Efelayime lɔɔi zu.

⁷ Davide ná-kɔɔbɔgi vɔnini Izelayele gelei ma ga gola, nu waavuufelegɔ (20 000) ɣa ti paani Izelayele va.

⁸ Kɔɔɣɔ nuiti ti vazani ma zou ɣeɣegi naa zu. Naama voloi nui liegi é zaani dɔɔɔi zu, naa mɔinni, é leve niiti ba, boɣa zɔkpɔi ti vaani.

Zoabe Aɓesalome vaa vai

⁹ Aɓesalome wɛɛni, é bɔɣɔ ɣa Davide ná-nuiti kakala. E bizeni ná-soovale fuului ɣɔma, naa li, é lɔ sene gulu wola ta ma bɔɔɔi zu. Aɓesalome nɔungi batani gulu bekegiti zɔɣɔzuɛ, é yeni zelɛni geeɣɔɔɔgi ta zooi yɔɣɔzuɛ, ná-soovale fuului ɣula bu, é da li.

¹⁰ Kɔɔɣɔ nui ɣila ge kaani, é li, é bo Zoabe ma. E ɣe ma: «Gè Aɓesalome ɣaave zelɛni sene gului va.»

¹¹ Zoabe ɣeni ma: «È kaave! Leeni vaa zu è la paani náve nɔ? Nà la wali ɣae puugɔ ve è ya ta saamaɣili gila.»

¹² Kele kɔɔɣɔ nui gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Ba-o, anɛɛ ni wali ɣae waagila (1 000) ka da la kɔɣɔ, è fe zèa, gè la kea, gè va yeelo masagi ná-doun zunui ma,

mazɔlɔɔ gi goomenini, ɛ fali nii wo wo ma, da-o, Aɓisayi-yo, ta Itayi, ɛ ɔe wo ma: «A dama ga nu nɔpe ge mina faa nɔu ɔe ga zunu loungoi Aɓesalɔme.»

¹³ Tɔ vɔlɔ ni gɛ ɔfikulani zɛnvui zu, gɛ paa nɔ, gɛ ke eɔe faa la ɔula su, masagi a la mɛni nɔ, mazɔlɔɔ faa la da ga lɔɔɔu ba, da bɔɔɔi balaa ɛ la bɛna mɔavaawo.»

¹⁴ Zoabe ɔeni ma: «Gɛ la nɔ-yeeɔeɔgalai ɔologolosu ɛ ma!» E kpaku ɔaazɔba savagɔ zɛgeni, ɛ li, Aɓesalɔme yɛnvui su dɛ zɛleni gului va, ɛ ti baɔɔ naa yii va.

¹⁵ Zunu loungo puugɔi niiti ti ɔeni Zoabe nɔ-kɔɔɔɔ zɔɔlaiti seɔezu, naati ti ɔakuni Aɓesalɔme ma, ti mɔta va.

¹⁶ Zoabe puuugi vɛeni ga ti looɔo kɔɔi va. Nɔ-kɔɔvɛbei ɔaleni ma, ti zeɔe Izelayɛle nuiti polu.

¹⁷ Ti Aɓesalɔme zɛgeni, ti pili zeɔe boma ɔooza golai ta zu, ti kɔtu zigɔi golai lo maazu. Nɔzu Izelayɛle nuiti ɛɛɛ ga li vɔ da.

¹⁸ Aɓesalɔme ɔeai ma vulua, ɛ kɔtu ɔila kpadɔni Masagi Nɔ-Pɛtugi zu ga ɔizesui, mazɔlɔɔ ɛ ɔeni ɔɛɛzu bɔɔɔ ma: «Zunu loun la bɛ, nii tɔɔɔi ɔa ye ba eyesu ɔɔ.» E tɔ bɔɔɔi daaseigi vɛeni ɔizesu ɔɔtui naa va, zaɔɔaza daa ɔa ga «Aɓesalɔme nɔ-ɔizesu ɔɔtui.»

Davide Aɓesalɔme zaa vai mɛni fai

¹⁹ Sadɔke nɔ-doun zunui Ayimaase ɔeni Zoabe ma: «Va bu, gɛ li, gɛ niima woo niine vagɔi laazeeli masagi ma, ga ɔooɔɔ GALAGI nɔ-gaamai vea zea, ɛ unmɔɔga, ɛ kula sili nuiti zea.»

²⁰ Zoabe ɔeni ma: «È la zooga ɔɛɛzu ga woo niine vagɔi laazeeli nu za, da zoo ɔɛɛzu la yee ɔili, keɛ za ɛ la zooga liizu niima wooi wosu, mazɔlɔɔ masagi nɔ-doun zunui zaave.»

²¹ Zoabe ɔeni Etiyɔpi zunui gila ma: «Nii ɛ kaai, li, ɛ naa wo masagi ma.» Zunui naa nɔkɔni Zoabe ɔɔɔɔwu, ɛ wuzɛɔe, ɛ li ga kpizɛi.

²² Sadɔke nɔ-doun zunui Ayimaase kpɔɛi zɛgeni volu, ɛ ɔe Zoabe ma: «Nii a ɔulana su, naa ɔula su! Keɛ be bɔ, gɛ bize Etiyɔpi zunui volu.» Zoabe gooɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Lee bize ɔa ɛ pɔ ɛ bo, bɔɛ? Da-undaanɛ nɔpe ge la nii ɔeɔala woo laazeeli vai zu.»

²³ Ayimaase ɔeni ma volu: «Nii a ɔulana su, naa ɔula su! Keɛ nɔ pɔ gɛ bize.» Zoabe da ɔe ma niina: «Bizen mu.» Ayimaase bizeni, ɛ li ga Zuludɛn ma nɛmɛi zu vele, ɛ leve Etiyɔpi zunui va.

²⁴ Davide ɔeni zeini taai ma zigɔidave ɔoozu velei. Taai maaɔe nui lɛeni sigɔi ɔa, ɛ weɛ zeemaalegi zu, ɛ zunu ɔila ka, ɛ da va ga kpizɛi.

²⁵ Taai maaɔe nui wooɔulani, ɛ daazeeli masagi ma. Masagi ɔeni ma: «Ni tɔ ɔila be, toɔa vaazu ga woo niina vagɔ.» Zunui naa ɔeni maaɔuɔazu ga kpizɛi.

²⁶ Taai maaɔe nui wɛleni mɔnɔ, ɛ zunu ɔili ka, ɛ da va ga biza, ɛ wooɔulani sigɔida make nui ma, ɛ ɔe ma: «Weɛ zunu ɔili ba, ɛ vaazu ga biza tɔ ɔila.» Masagi ɔeni ma: «Tɔ balaa toɔa vaazu ga woo niine vagɔ.»

²⁷ Taai maaɔe nui ɔeni ma: «Nɔ kaazu ga ma mɔungi bize vele ɔɛvɛ eɔe Sadɔke nɔ-doun zunui Ayimaase.» Masagi ɔe ma: «Nu vagɔ ve, toɔa vaazu ga woo niine vagɔa.»

²⁸ Ayimaase maaɔuɔani masagi va, ɛ ɔe ma: «Fai pe ka ziezɔu ga pagɔ!» E nɔkɔni masagi wu, ɛ ɔe ma: «Mamagi ɔa ɔooɔɔ GALAGI ve, da-GALAGI, nii ɛ va bu, ɛ vɔni naati ma, niiti ti ɔea wuzɛgeni mɔliɔii masagi laalɔɔma.»

²⁹ Masagi gaazaɔani, ɛ ɔe ma: «Zunu loungoi Aɓesalɔme ɔeɔeɔe faa la ba?» Ayimaase gooɔaavoteni, ɛ ɔe ma: «Siegi zu Zoabe ɔea tɛvesu la ɛ vɔ be ga botigɛ nui taɔili vɔɔma, gɛ ɔea nuiti kaazu, ti da wola ɔe unga wuulee, keɛ gɛ la kwɛɛ lee ma vaa wuulee be.»

³⁰ Masagi ɔeni ma: «Zie su, ɛ lo ve.» Ayimaase zieni su, ɛ da maaɔungi wo.

³¹ Etiyopi zunui unkulani názuve, é gɛ ma: «Woo niine vago ɔa gè vaazu daazeelizu màligii masagi ma, mazɔɔ Gooɔɔ GALAGI ɔa-ɔaamai vea è ya, é è unmooga, é è ɔula è zili nuiti zea.»

³² Masagi gaazaɔani, é gɛ ma: «Zunu loungoi Aɔesalome ɔeɔeɔe faa la ba?» Etiyopi zunui gooɔaavoteni, é gɛ ma: «Nii seelii zunu loungoi naa ma, é zeeli faan màligii masagi zili nuiti ma, ta niiti ti wuzegezu daalɔɔma.»

19

Davide ná-doun zunui zaa wɔɔi

¹ Masagi ɔɔɔni ziimave naazu, é leezu ga wɔɔa peɔe ɔaagoozagi wu sigiɔave, é ɔa gɛ ma: «Ee, doun zunui, Aɔesalome, doun zunui! Ee, doun zunui, Aɔesalome! Ni nɔun gè zaani nɔ è-ɔotogi zu! Ee, Aɔesalome, doun zunui, doun zunui!»

² Ti liini, ti gɛ Zoabe ma: «Masagi ɔa wɔɔzu, é ɔa ɔɔɔ maawɔin Aɔesalome ná-faa zu.»

³ Naama voloi ma vɔnifaamai ma ɔoozuneei latini ga saa wɔɔi nuɔusei pe be, mazɔɔ ti menini ga masagi ɔaazufilive ná-doun zunui zaa vai zu.

⁴ Ma volo ɔilagi nɔ, kɔɔɔ nuiti pe ti leeni taazuve ga ɔɔɔui, eɔe kɔɔɔ nuiti ti velaai kɔɔi va, ti ɔa unfe.

⁵ Masagi segei veeni ɔaazu, é ɔa gɛ nɔ ma: «Ee, doun zunui Aɔesalome! Ee, Aɔesalome doun zunui, doun zunui!»

⁶ Zoabe leeni pɔ be peɔi wu, é gɛ ma: «È unfegi yeiɔa za ga ɔa-ɔɔɔɔ nuiti, niiti ti wo-yenvuiti kizoga, ɔa-o, è-loun zunuiti ta è-loun anzanuiti-yo, naa ve è-anzaiti pe ba.

⁷ Niiti ti è wɔinzegezu, naati ka è ti neezu ve, è naati wɔinzege, niiti ti è neezu ve. E ɔe za ga ɔa-ɔɔvebei ma ɔundiɔiiti ta ɔa-ɔɔɔɔ nuiti, naati zenvui la ga ani nɔpe è ɔaazu. Gè kwega niina ga ni Aɔesalome ye ni vulua, gi pe gi za, naa a la nee è ve.

⁸ Wuzege niina, è ɔula mu, è ɔe ɔa-ɔɔɔɔ nuiti pɔ ga iɔɔɔ woiti. Mazɔɔ gè ɔonaa Gooɔɔ GALAGI ma ga ni è la ɔulani, nu nɔpe ge la yeɔa è va za ɔidii. Naa ɔa ɔɔu è ma, é leve maanɔɔi pe ba, niiti ti zeelii è ma, é zo ɔa-loungo zie su ma, é zeeli za ma.»

⁹ Masagi ɔulani naazu, é ze sigiɔave. Ti daazeelini kɔɔɔ nuiti pe ma ga masagi ɔanu, é zeini sigiɔave. Ti pe ti ɔaaleni ba koba.

Davide ɔale ma vai Zeeluzalme

Aɔesalome ná-kɔɔɔ nuiti ti velani, eɔe ge li ná-peɔe wu.

¹⁰ Izelaye veɔeɔeɔe pe bu nuiti ti ɔeni ɔeezu ɔɔɔ ma: «Masagi ɔa é ade unmooga ade zili nuiti ma, ma un ge ɔa ma ga, tɔ ɔa é ade unmooga Filiseti nuiti ma. Keɔe niizu Aɔesalome maavele ma, é velaa, é ɔula zooi va.

¹¹ Aɔesalome nii ade gulɔi ziaa ma, ga é gɛ ga ada-masagi, naa zaa kɔɔi zu. Leeni ɔa mu wo maɔɔunsu, Davide loli fai zu, é va ze volu ga masagi?»

¹² Nii é ɔeni wosu Izelaye yooi zu ná pe, Davide menini, é wooleve ga ti bo zalaɔa ɔula nuiti ma, Sadɔke ta Aɔiataal, ti gɛ ti ma: «À li, wo gɛ Zuda wolodai ma ɔundiɔiiti ma: «Lee vaa zu wo ɔeezu ga gaabelaa wo vaa vai zu ga masagi seizuve?»

¹³ Wa ga masagi keeɔelointi, wo gɛ ga zii ɔila, ta ɔama ɔila. Leeni vaa zu mu wa gɛ ga nu ɔaabelaa wo vaa vai zu ga masagi?»

¹⁴ A gɛ Amasa ma: «Da ga zii ɔila, ta ɔama ɔila. GALA ge sɔ ná-ziiɔaawanai pe su, ni gè la è ɔeeni ga kɔɔfuluɔai Zoabe ɔotogi zu.» »

¹⁵ Naa maavele ma, Davide Zuda nuiti pe kigi ɔaavoteni ɔɔɔ ma eɔe nu ɔila nɔ. Ti ɔeni masagi ma naazu: «Gale ma, è va, wa ɔa-wotiɔe nuiti.»

Davide Simeyi maavaayɛ fai

¹⁶ Masagi ɖaleni ma volu, é zeeli Zuludɛn laavɛ. Zuda nuiti pɛ ti liini ga kpizɛi Gilegale, ga ti masagi laaɖomi, é ziei leve.

¹⁷ Geela ná-doun zunui Simeyi, Benzamɛn nui nii é ɖɛni ga Baɖulime nui, naa vilɛni Zuda nuiti polu, ti li masagi laaɖomisu.

¹⁸ Ta Benzamɛn nu waagila (1 000) ka ti liini. Sayile ná-peleyeɖɛi wu botiɖɛ nui Siɓa liini ɓalaa, ta ná-doun zunu puugɔ maazu laɔlugaiti (15), naa vɛɛ ná-botiɖɛ nu vuufelegɔ (20) va. Ti pɛ ti yeini ga gaazuvilei Zuludɛn laavɛ masagi laaɖomisu.

¹⁹ Naama zie su, bebei ɗa ziei leve ga masagi ná-peleyeɖɛi, ta é naa ɖɛ, nii nɛai masagi vɛ. Masagi Zuludɛn levegai ma, Geela ná-doun zunui Simeyi looni masagi ɖɔɖɔwu,

²⁰ é ɖɛ ma: «Màliɖii masagi mina sò ga nà-faaɖaazagi, é mina ɖize su ga foloi é ɖɛni ɖulazu la Zeeluzalɛme va, gè faa nɔu ɖɛɛni la, é va naa make yii ma.

²¹ Mazɔɔ nɛi gè ga ɗa-wotiɖɛ nui, gè suɖwɛɛ ga gè koto ɖɛɛvɛ, nà ɖa gè ga nu mɔungi Zozɛfe mavofodaiti saama, gè va, gè màliɖii masagi laaɖomi.»

²² Seluya ná-doun zunui Aɓisayi ɖɛni ma naazu: «Simeyi maa la nɛɛni, é va za ɓaa? Teigi é masagi voovoai, nii ɔoɔɔ GALAGI gulɔi ziaai ma?»

²³ Davide gooɖaavoteni, é ɖɛ ma: «Lee ɖa é ade yɔɔɔzu, Seluya ná-doun zunuiti, wa-o, nà-o? Wo liizu ɓɔɔɔ ɖɛɛzu ga sili nuiti kevele. Za ɖa nɛi ga ku, nii nu ɖa Izelaye nui ta vaa ma? Ladalai la zèa za ɓaa ga nà masadai ɖɛɛzu ɗɛ Izelaye unda?»

²⁴ Masagi latini Simeyi ma, é ɖonani bɛ, é ɖɛ ma: «È la zaa.»

 Mefiɓaale woozuɖula fai Davide vɛ

²⁵ Sayile ná-doun loin Mefiɓaale ɓalaa ge liini masagi laaɖomisu. E laɔzei naa ɖula voloi ma Zeeluzalɛme va, é zeeli naa ɖale ma voloi ma, Mefiɓaale la ɖɛni ɖaaɓaani kɔɖaiti ma, é la ɓɛɛi woni, é la ná-seɖeiti gbani ɓalaa.

²⁶ Seeliai ma masagi vɔ bɛ, naa gaazaɖani, é ɖɛ ma: «Mefiɓaale, leeni vaa zu è la vilɛni pòlu?»

²⁷ E masagi wooɖaavoteni, é ɖɛ ma: «Ee, màliɖii masagi, nà-botiɖɛ nui ɖa é yaavaai, ni naa laade, gè ɖɛni ma: «Nà nà-soovalegi ɖɛvele ɓɛɛzu, gè zeɛ kɔma, gè vile masagi volu, mazɔɔ nà ga maaleɖɛɛ nu.»

²⁸ Kele nà-botiɖɛ nui vaa è vɔ bɛ, é zɛɛi vɛɛ mà. Kele màliɖii masagi, ɗa ga eɖɛ GALA ná-geezuɖeelai. Nii nɔpɛ soloogai è ɖaazu, naa ɖɛ.

²⁹ Kɛwola Sayile ná-peleyeɖɛi wu nui tanɔpɛ ge la ɖɛa ani ɖili maaɓɔunsu è ya kenɛi saai, kele anɛɛ naa vɛ, è yeezei vɛ nɔun bu, gè ɖɛ naati saama, niiti ti daami wosu ɗa-labalii ɖa. Zobogi ɓɛgele ɖa é bè ga gè kpɔba ɖili fali màliɖii masagi ma?»

³⁰ Masagi gooɖaavoteni, é ɖɛ ma: «Da-ɓɔɛzuɖula mɔinmɔingi ye ná kana, gè devevɛ ga wo Sayile ná-zooiti gaagwɛ va, wa Siɓa.»

³¹ Mefiɓaale ɖɛni masagi ma: «Siɓa ti pɛ seɖe vɔɔ vɛ. Tei nɔ màliɖii masagi ɖalesu ma ga vago, naa ɖa gè ɖɛa pɔ.»

 Davide Baalezilayi mɛɛin vee vai

³² Galaade nui Baalezilayi ɓalaa zɛɖɛni Lɔgɛlime, é va masagi vuuzu ga pele Zuludɛn zieleavɛ, ta é vali naa ma zieleavɛ.

³³ Kona vuulɔsava (80) ɖɛwola vɔɔ ɖɛni de. Tɔ ɖa é ɖɛni masagi ɓɛɗɛma vai pɛ gaagɖulazu ba, naa ɖɛai ma Maɖanayime, tɔɔzei é ɖɛni ga kpetɛ nu wola.

³⁴ Masagi ɖɛni Baalezilayi ma: «Vile pòlu, de ziei ɓuɗɛ, de li Zeeluzalɛme, nà è ɓɛɗɛma vai pɛ gaagɖula ba pò bɛ.»

³⁵ Kελε Baalezilayi gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Sii ma ɟonagi yeɟa voluzu ga dielegɔ, gè vilesu è volu, de li Zeeluzalεme?»

³⁶ Kona vuulsava (80) ɟa é zèa, gè la mɔ zoosu gè va ani vagoi ta ani nɔi yɔɟɔzuɟula. Nèi gè ga da-wotigε nui, gè la vɔlɔ zoosu gè va naati ta-nεei yɔɟɔzuɟula, niiti gè ti miizu, ta niiti gè ti bɔlezu. Gè la zoosu balaa gè va guye loo zunuiti ta guye loo anzanuiti goo vaaɟulaba ɟa. Lee vaa zu nà li ɟεεzu ga m̀aliɟii masagi unma ɟaso?»

³⁷ Nà Zuludεn budεzu nɔ, de lago li. Gè la ɟite kwεε lee vaa zu masagi da li m̀ein veezu ɟani.

³⁸ Va bu, nèi gè ga da-wotigε nui, gè ɟale ma nà-pelei wu, gè za nà-taazu, k̀εε ta dèe ta-ɟabaiti koba. Wεε da-wotigε nui Kimeɟame va, toɟa ye-su è volu, nii nɔpe è pɔ è ke bè ga ma vago, naa ɟe bε.»

³⁹ Masagi ɟeni ma: «Zèe ɟa bu, bε Kimeɟame vile p̀olu, nii nɔpe è pɔ, nà ke bε. Nii nɔpe wɔin è ma, nà ke è vε.»

⁴⁰ Eεε pe ge Zuludεn budεai ma, masagi balaa kpudεai ma, é Baalezilayi nεeneni ga daave komagai, é tuya loo bε. Naa voluma Baalezilayi ɟaleni ma ná-taazu.

⁴¹ Masagi liini ga Gilegale vele, Kimeɟame ɟeni polu. Zuda ɟɔvεbei pe, ta Izelayele ɟɔvεbe ɟilazuve pe ge ɟeni ná, siegi zu masagi ɟeni Zuludεn budεzu la.

Maɟaalii lɔ vai

Zuda ta Izelayele yɔɟɔzu

⁴² Kελε Izelayele nuiti ti maabuɟani masagi va, ti ɟe ma: «Lee vaa zu gi-ɟeelointi Zuda nuiti ti vaai, ti è zeɟe dɔɟɟuzu, ti Zuludεn budε ga de, da-o, da-vεleyeɟei-yo, ta nuɔusei niiti pe ti ɟea è volu?»

⁴³ Zuda nuiti ti ti woɟaavoteni, ti ɟe ma: «Gá-o, masagi-yo, gi bɔge é leve wo va. Toɟa ɟale wo yiɟaawanazu naazu? Gi zeε ka bogai masagi va baa? Baa vεεani bεgele ɟa é fea gi ya?»

⁴⁴ Izelayele nuiti ti ɟeni ma: «Masagi ɟa ga gɔnɔ ná zeizu ɟe puu, é leve wo va, gi leve ɟa Davide bɔɟɔi ma, é leve wo va. Toɟa ɟale mu, wo gi vεlεlalazu ɟani? Gei gi ɟea ga nu m̀oungi, gi ɟe ma: «Ade va ga ada-masagi.» » Kελε Zuda nuiti ta-woɟaavotegi yeeɟaabaani, é leve Izelayele nuiti tɔnɔi va.

20

Seeba baka fai Davide laalɔɟma

¹ Nu ɲakai ta ɟeni náve, daa ga Seeba, é ɟeni ga Benzamen nui, Bikeli ná-doun zunui. E puuugi vεeni, é woɟula, é ɟe ma: «Faa la ade yɔɟɔzu ada Davide, ade la bɔni faa nɔpe ma ada Izayi ná-doun zunui. Adei de ga Izelayele nuiti, εεε pe ge li ná-pele wu!»

² Izelayele nui zɔiti pe ti zeɟeni Davide va, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeba volu. Kεni Zuda nuiti nɔ ɟa ti yeni ta-masagi va, ti yeni polu, ti zeɟe Zuludεn zielave, eyesu ti zeeli Zeeluzalεme.

³ Davide zeelii ma masa pelei wu, é anza puugɔiti gaizieni, niiti ti la vuluni ga zɔiti kεvele, niiti é ti yeni ga ti da wεε koi ma. E ti vuuni pele ɟila bu, vε ná makεgai ga pagɔ. E ɟeni ti bεdεma vaiti pe gaagɟulazu ba, kεε é la mɔ ɟeni laani ti ɟoba pe. Naati ti yeni pele laaɟulugaí wu eyesu ti zaa voloi zeeli, ti ta-eteai zie eɟe poanzaiti.

Zoabe Amasa vaa vai

⁴ Masagi ɟeni Amasa ma: «Gè folo savago vea è ya, è Zuda ɟɔvεbei pe toli bè, wo va vε.»

⁵ Amasa masagi ná-devei laazeelini, kεε kui leveni, nii masagi toni.

⁶ Davide ɣeni Aʒisayi ma: «Bikeli ná-doun zunui Seeʒa ɲaɗa, é leve Aʒesalɔme va niina. Liina mu, é lo masa make kɔɔvebei luɣɔ, wo vile polu, é mina laɔɣuzu zɔlɔ taa wolai ta zu, nii sigigi ma, ve ade yee la zeelia ma ná.»

⁷ Aʒisayi liini ga Zoabe ná-kɔɔvebei, ta Kelete nuiti, naa veɛ Peelɛte geleiti ba, ta kɔɔɣuluʒa ɣiteiti. Ti zɛɣeni Zeeluzalɛme, ti li Bikeli ná-doun zunui Seeʒa zosuɓɛ.

⁸ Ti zeeliani ma kɔtu wolai ma, nii é Gaʒaɣɔn, ti Amasa ɣaani, é ɗa va ga ti ɔɔ pelei. Zoabe saamaɣiligi ta ɣilini ná-seɣei maazu, boɣa zɔkpɔi ɣeni ma laɣagi zu, ɣiliani saamaɣiligi va. Siɛgi zu Zoabe ɣeni maaɓuɣazu la Amasa va, boɣai looni.

⁹ Zoabe ɣeni Amasa ma: «È ɣɛɗɛɛ, kèeloun?» E Amasa ɓɛɛi zoni ga zeezai, é neɛne ga daave komagai.

¹⁰ Amasa la ɣeni boɣa zɔkpɔi ɣaani ga pagɔ, nii é ɣeni Zoabe ɣɔɓɛi ɣa. Naa zɛba é boɣai la kogi zu, é koozu zɔlaiti pu zooi ma. Amasa zaani gaamanɔ, Zoabe la ma ɣeni boɣai ɔuuni ba, ná va ɣɛ fele. Naa volumna Zoabe ta keɛɣeloin Aʒisayi ti pele zoni, ti vile Bikeli ná-doun zunui Seeʒa ɣaizie vai ma.

¹¹ Zoabe ná-kɔɔɣɔ nui ɣila ge ɣeni loni Amasa ma ɔoomai ɣɔɓave, é ɗa ɣɛ ma: «Zɔiti kpein ti Zoabe ta Davide ɔɔ, naati ti vile Zoabe ɔolu.»

¹² Amasa maaɣɔkɔni ma ɲamai zu pele ɣɛzei zu. Kɔɔɣɔ nui naa kaai ma ga kɔɔvebei pe ka vaazu, ti ɗa lo, é Amasa ma ɔoomai zɛɣeni pelei zu, é da kpalagi ta zu, é seɣei veɛ ma.

¹³ Poomai zɛɣeai ma pelei zu, kɔɔɣɔ nuiti pe ti leveni, ti vile Zoabe ɔolu, Bikeli ná-doun zunui Seeʒa ɣaizie vai ma.

Seeʒa ná-fai ɣaabelasuɓɛ

¹⁴ Ti Izelayele yooi ná pe subizeni, ti li ga Aʒele-Bete-Maaka vele. Beel nuiti pe ti ɣaalɛni ba, ti vile Zoabe ɔolu.

¹⁵ Zoabe ta ná-kɔɔvebei ti zeelini Aʒele-Bete-Maaka taai ma, ti sei keɛ su. Ti sigigi loni taai laalɔɣma, é zeeli taai ma zidigi ɣɛɣala. Nuɓusei niiti ti ɣeni Zoabe ɔolu, naati ti tɔzeini ga sigigi wuɣula, nii a ke é va ɣolo.

¹⁶ Anzanui ta ɣeni ná, é ga ɣima nu, naa yɛni taazuɓɛ, é bain, é ɣɛ ma: «À woilo ɗɛɛ! A bo Zoabe ma, é soma é maaɓuɣa ve, ná pɔ gè ɓɔɛ pɔ.»

¹⁷ Zoabe maaɓuɣani, anzanui ɣɛ ma: «Da ɣa è ga Zoabe?» E ɣɛ ma: «Eyei, ná ve.» Anzanui ɣɛ ma: «Woilo ɣo ma, nɛi gè ga ɗa-wotigɛ nui.» Zoabe ɣɛ ma: «Gòilogɛ.»

¹⁸ Anzanui ɣɛ ma: «Mɔungi ti ɣeni ɣɛɛzu ma: «A li, wo gaazaɣa bo Aʒele, naama vai ɣa ɣaaɣula ba.»

¹⁹ Gá naama nuiti saama, niiti ti yiileidai, ta ti ga woɔɣɛɣila nuiti Izelayele. Da ma, ɗun, ɗa pɔ è taai naa ɣologolo, nii é Izelayele ga taa biin gola! Lee vaa zu è pɔ è ɣoɣo GALAGI nɔnɔi ɣologolo?»

²⁰ Zoabe ɣeni ma: «Naa li poun! Gè la vaani taa ɣologolo faa ma, ɓaa gè ani nɔpe suɣologolo.»

²¹ Naama vaa laade. Keɛ Efelayime ɣize yooi zu zunui ta ɣa ná, daa ga Seeʒa, Bikeli ná-doun zunui ve. Naa ɣa é wuzɛɣeai masagi Davide laalɔɣma. A tɔ ɣila nɔ ve zèa, gè maaɣooza taai va.» Anzanui ɣɛ Zoabe ma: «Naa zolooga! Gá nɔungi vili niina è ma sigigi ɔolu velei.»

²² Anzanui liini, é ɓɔɛ seɲɔɣɔiti pɔ ga ɣimalai. Ti Bikeli ná-doun zunui Seeʒa nɔungi leveni ba, ti pili Zoabe ma. Zoabe puuugi veɛni, ɛɛ pe ge vaza, ti zɛɣe sigigi ma, ti ɣale ma ta-velɛiti bu. Zoabe ɣaleni ma masagi ɔɔ be Zeeluzalɛme.

Davide ná-botigɛ nu wolaiti daaseigiti

²³ Zoabe ɣeni Izelayele ɣɔɔvebeiti pe unda. Yɛɣɔyada ná-doun zunui Benaya ɣa é ɣeni Kelete nuiti ta Peelɛte nuiti unda.

²⁴ Adɔlame ɔa ɛ ɔeni pɔlɔtɔ wotiiti unda. Ayilude nά-doun zunui Zɔzafate ɔeni ga seve make nui.

²⁵ Seva ɔeni ga seve ɔe nui, Sadɔke ta Aɔiataal ti ɔe ga zalaɔa ɔula nuiti.

²⁶ Yayiil nui Iila ɔeni balaa ga zalaɔa ɔula nui Davide ve.

21

Kona savagɔ vului loo vai

¹ Davide nά-siɛgi zu, pului looni, ɛ ke ga kona savagɔ. Davide ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazafani, naa gooɔaavote, ɛ ɔe ma: «Sayile maavele ve, ta nά-pɛleyeɔei, ɛ ga nama vuu vɛleyeɔei, mazɔlɔ ɛ Gabagɔn nuiti paani.

² Masagi Gabagɔn nuiti tolini. Ti la ɔeni ga Izelayele nu, keɛ Amɔɔl nuiti mɔtaiti ge ɔeni de. Izelayele nuiti ti minazeɔeni ti ve ga ti la naati pa, keɛ anɛɛ naa ve, Sayile nά-gaabaai ɛ ɔeni zea Izelayele nuiti ta Zuda nuiti be, ɛ ɔeni ɔɛɛzu, ɛ ti zuwuɔaaleve.

³ Davide ɔeni Gabagɔn nuiti ma: «Lee ɔa nά ke wo ve? Lee ɔa nά kula ga zalaɔai niima ɔoto gba vai zu, nii a ke wo tuya loo ɔɔɔɔ GALAGI nά-nuɔuseiti be?»

⁴ Gabagɔn nuiti ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Kpɔɛi ɛ gi yɔɔɔzu gά Sayile ta nά-pɛleyeɔei, su la beɛa ga walii ba zanuɔi, gά lei balaa gά Izelayele nui tanɔpe paa.» Masagi ɔeni ti ma: «Lee ɔa mu wo pɔ ge ke wo ve?»

⁵ Ti gooɔaavoteni, ti ɔe ma: «Tei zunui nii ɔea ɔɛɛzu, ɛ gi undaavili, ta ɛ gi zuwuɔaaleve Izelayele yooi nά pe su,

⁶ gi beɛi ɔa mavofodai zu zunu lafela va, gi ti zɛɛ gului va ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu, Sayile nii ɔɔɔɔ GALAGI yiimazeɔeni la, naa nά-taazuve Giɛea.» Masagi ɔeni ma: «Nά ti laazu wo yeezu.»

⁷ Masagi Zonatan nά-doun zunui Mefiɔaale yeni nά, tɔɔzei minazeɔegi va, ti keɛni yɔɔɔzu ta Sayile nά-doun zunui Zonatan, ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu.

⁸ Keɛ masagi Aya nά-doun anzanui Lisepa nά-doun zunu felegɔiti soni, niiti ɛ ti zɔlɔni Sayile ve, Aalemɔni ta Mefiɔaale, ta Sayile nά-doun anzanui Meelaɛ nά-doun zunu laɔlugɔiti, ɛ ti zɔlɔni Megɔla nui Baalezilayi nά-doun zunui Adeliyele ve.

⁹ E ti ve Gabagɔn nuiti zea, ti ti zɛɛ gize unmauve ɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu. Ti nu lafela pe ti zaani vuɔma. Ti zaani nɔ ɛ zoloo moloi nii daa ga wɔlezegi, naa leve volo mɔungi ma.

¹⁰ Aya nά-doun anzanui Lisepa saa wɔlɔ wo seɔei zɛɔeni, ɛ peɛ wu fasai ma, molo leve volo mɔungi, eyɛsu tonai vu ti ma, ɛ ɔeni wɔniiti kpɛɛzu poomaiti ma foloi, ɛ ɔa dɔɔ zuaiti kpɛ kpidii.

¹¹ Ti liini, ti naa wo Davide ma, nii Aya nά-doun anzanui Lisepa keɛni, Sayile anzai nii ɛ la ɔeni vuluni ga zɔiti kevele.

¹² Davide liini naazu, ɛ Sayile ma ɔaeiti ta nά-doun zunui Zonatan ma ɔaeiti maavali Yaɛese nuiti ma, Galaade yooi zu. Mazɔlɔ naati ka ti ti-ma vuomaiti seɔeni Beɛ-San taa zaamave, ve Filiseti nuiti ti ti zɛɛni nά, siɛgi zu ti vɔnini la Sayile ma Gileɔa.

¹³ Ti zɛɔeni minά ga Sayile ma ɔaeiti ta nά-doun zunui Zonatan ma ɔaeiti, ti va ga tiye, ti kpɔ zɔiti ba, ti zɛɛni.

¹⁴ Ti liini, ti Sayile ma ɔaeiti ta Zonatan ma ɔaeiti maagulu Sayile keɛɔe Kise nά-kabai zu, Seela, Benzamen yooi zu. Ti masagi nά-deveiti pe daazeelini. Naa vɔluma GALA ge zooi maawɔingani.

*Kooi niiti ti gboni
Filiseti nuiti daalofoma
(1 Dolo Sevei 20:4-8)*

¹⁵ Kooi tazeini mono Filiseti nuiti ta Izelayele yofozu. Davide ta na-koofo nuiti ti liini, ti vala Filiseti nuiti ba. Davide bolba geni de niina.

¹⁶ Lafa mavofodai zu nui nii daa geni ga Yisebi-Benode geni geezu, e Davide vaa. Boga zokpo niinei geni keelave, kpein e geni zea, ma mengi geni ga kolu boigi, bujegi ga kilo savago gefala.

¹⁷ Kele Seluya na-doun zunui Abisayi vaani, e bo Davide va, e Filiseti nui va. Davide na-koofo nuiti ti geni ma naazu: «È la mo vilega gi volu koofozuve, naa ga a ke Izelayele na-lanboi mina za.»

¹⁸ Kooi tagili su mono, Filiseti nuiti daalofoma Gobe, Gusa nui Sibekayi Safe vaani, naa balaa geni ga Lafa mavofodai ta.

¹⁹ Naa volu kooi tagili su mono Filiseti nuiti daalofoma Gobe, Beteleyeme nui Yaalee-Wolegime na-doun zunui Elejanan Gate nui Goliath vaani, nii na-kpein ma wului wolonni, ege sege vele nui na-gba gului.

²⁰ Kooi tagili su mono Gate, zunui ta geni na, koozai, zeebefaiti ta koofofaiti ti ga dzitadzita, ti pe kpoaga ge ga puufele maazu naani (24). E geni ga Lafa mavofodai ta to balaa.

²¹ E malimasakei leveni ga Izelayele nuiti, Davide keefeloin Simea na-doun zunui Zonatan paani.

²² Lafa mavofoda naanigoi niiti ti zoloni Gate, ti pe ti zaani Davide ta na-koofo nuiti zeezu.

22

*Davide na-guyei
(Guyeiti 18)*

¹ Davide niima wuyei looni Goofo GALAGI ve, siegi zu naa unmoni da, e kula sili nuiti kpein zeezu, ma un ge la ma mee ga Sayile.

² E geni ma:

«Goofo GALAGI ga ga na-fasai, na-sigigi, unmo nui,

³ GALAGI nii e ga na-fasai, ve ge loofuzu na, na-koofo zepigi, zobogi nii e kizosu, na-sigi gaafoozagi, doofuzuve, kizo nui, nii e kizosu tosu nuiti ma.

⁴ Mamagi ga Goofo GALAGI ve!

Siegi zu ge tolini da, ge vieni, ge gula sili nuiti kpein zea.

⁵ Mazobo saai ma de lakpatakpagiti ti maaboleni, e da maalua, egevelei kutudei la, e faa zudologologi geezu.

⁶ Govealaazu galuiti ti veleveleni ma, saai na-tumoti ti ge tugo, ti da maalua.

⁷ Na-kidaaviligi zu, ge woogulani Goofo GALAGI ma, ge woogulani na-GALAGI ma, e yeni na-masa pelei wu, e gomoni, na-kpee wooi looni goizu.

⁸ Naazu, zoi balini, e niikpi, geefolgi ma wuulaagiti ti balini, ti niikpini na-zigaawanai maavele ma.

⁹ Duului ga gulazu sokpayefeti su,

abui nii é galai wosu, naa ɗa ɗula daave,
ga tigfilekai é ɗa ɗala.

¹⁰ E geegɗɔlɔgi zieni su, é yei,
tonabiin gaagɗiligai kɔɗɔi wu.

¹¹ E lɛɛni seeluɓɛin ɗɔma, é ɗa ɗove,
é ɗula keɛma fiilei ɗovegiti kɔma.

¹² E ɓɔɗɔ maaveleveleni ga kpidii, é ɓɔɗɔ su,
fiile wolai ma ɓidii zu, tonabiin gaagɗiligai zu.

¹³ Wozakalagi, nii é ɗeni tuɗɔ,
abulekaiti ti ɗeni zosu ba.

¹⁴ Ƴooɗɔ GALAGI ɗa zikɔzu geegɗɔlɔgi zu,
GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa wooi ɗa ɗulazu.

¹⁵ E mɛɛinti pilini ga é sili nuiti suvaza,
é mainmainti pilini, nii a ke ti ɓoluazo.

¹⁶ Kpolodei ɓomave ɗulani keɛma,
eteai ma wuulaagiti maa ɗe kala,
ga Ƴooɗɔ GALAGI ná-kpaazaɗai maavele,
ta sokpayeɗeiti su viilei!

¹⁷ E yeemaaleni, é ye geezuve, é nɔn so,
é mɛɛn, é kùla zie wolaiti ga.

¹⁸ E kùlani sili nu wolai ya,
niiti ti wɔnzegɗezu, tama ti zuɓaai nɔn ba.

¹⁹ Ti wuzegeni dàalɔɗɔma nà-kidaavili foloi,
keɛ Ƴooɗɔ GALAGI ɗa é loni pòlu.

²⁰ E kùlani faabaagi zu,
é kùlani, mazɔɔ nɛɛve be.

²¹ Ƴooɗɔ GALAGI vaani bu, é sò eɗevelei nà-telebodai la,
é keɛni bè, eɗevelei zèeiti ɲade pelei la,

²² mazɔɔ gè Ƴooɗɔ GALAGI ná-peleiti sogɛ,
gè la maagoozani nà-GALAGI va, ga faa ɲɔu ɗɛɛ vaa maavele.

²³ Gàazu ɗa ná-tɔgiti ba yeenɔpɛ,
gè la zegɗezu ná-deveiti ba.

²⁴ Gè ɗeni ga ziimai ɗe nui,
gè ɓɔɗɔ zoni ga gè mina faaɗaaza gola ɗe.

²⁵ Ƴooɗɔ GALAGI sàlani nà-telebo fai maavele ma,
eɗevelei nɔn ɲadegai la tɔun gaazu.

²⁶ Zɔi é è ve ga woogɛɗila nui, ɗa ɗe naa ve ga woogɛɗila nui,
zɔi peelalazu la ba, peelalazu la è va naa letema.

²⁷ Zɔi ɲadegai, ɗa ɗa-ɲadedai lɛɛzu ga naa,
niiti ti ga yaava nuiti, ɗa ɗa-ɗimalai lɛɛzu ga naati.

²⁸ Da maanɔɗɔ nuiti kizosu,
ɗa weɛzu gaazuleɛ nuiti ba, è ti maayei.

²⁹ Da ɗa è ga nà-wozakalagi, ee, Ƴooɗɔ GALAGI!
Ƴooɗɔ GALAGI ɗa nà-kpidii zu ɗe kala.

³⁰ Ni ɗa bà, nà vili salavusu bulugi zaama,
ni nà-GALAGI ɗa bà, nà vili gè ɓude sigigi maazu.

³¹ GALA ná-peleiti daazeelive,

ƆooƆo GALAGI laawooi Ɔoleve.
GALA ka ga kooƆo zepɛgi naati kpein be, niiti ti looƆuzo toun polu.

³² Mazooo be Ɔa é ga GALA, ni ƆooƆo GALAGI laade?

Be Ɔa é ga fasai, ni gá-GALAGI laade?

³³ GALA ka é ga nà-siƆi gaaoozagi, nii zeeƆaabaai,
é nà-pelei beɛ ga pagoo.

³⁴ ToƆa kooƆoiti keezu, eƆe dopai ƆooƆoiti,
é tò ada Ɔaaoozagiti.

³⁵ ToƆa é maaleezu ga kooƆo vai,
kilegi é ga kolu boigi kpili fai baai, zèeiti ta meein vilisu ga naa.

³⁶ Unmooi è bosu ga ze, naa Ɔa é ga nà-kooƆo zepɛgi,
Ɔa-boobaiti ta sèbeloozu.

³⁷ E-zaalai zu, nà zizu valafala,
kooƆoiti ti la liizu ga.

³⁸ Nà vilesu sili nuiti polu, gè ti zoolooƆo,
gè la Ɔalega ma, ni gè la ti-ma zuwu Ɔaaleveni.

³⁹ Gè ti-ma zuwu Ɔaaleveni, gè ti vali ga,
ti la mo wuzeeƆa,
ti loo kooƆo wu.

⁴⁰ Da saamaƆilizu ga zebɛi kooƆo vai ma,
Ɔa sili nuiti toozu bu bè.

⁴¹ Da sili nuiti kpeezu tũƆo,
nà woinzeƆe nuiti kooloo.

⁴² Ti kpoba nu Ɔaizaa, ti la sooni,
ni ta ƆooƆo GALAGI lolina, naa la ti woogaavotesu!

⁴³ Nà ti Ɔeezu ga zoi ma vufiligi,
gè ti wolowolo, gè zie ti zu, eƆe pele zu valavalai.

⁴⁴ E kula nà-nubuseiti ta-baka fai laawu,
è makega ga zii Ɔiligiti ta-ƆundiƆi.
Nubuseiti gè la ti Ɔwee, naati ta botii Ɔeezu bè.

⁴⁵ Weeinti ta vaazu, ti Ɔa tɛ su.
Nà ti levena no feya, ti Ɔolo bè gaamanoo.

⁴⁶ Weeinti ta ipotevei zu,
ti zasu Ɔa baali, ta Ɔena Ɔulaa ta-zifigi zu.

⁴⁷ ƆooƆo GALAGI Ɔa vulua! Mamagi Ɔa be, toƆa é ga nà-fasai!
Ese pe ge nà-GALAGI maamuse, nà-kizo fasai.

⁴⁸ GALAGI é zobo feezu bè, gè nònno votokula,
é ziiti kolozu bè,

⁴⁹ Ɔa kulazu sili nuiti zea.
Da seizu woinzeƆe nuiti unda,
è kula nu noiti zea!

⁵⁰ Naa Ɔa é ba, nà è maamuse zii Ɔiligiti saama, ee, ƆooƆo GALAGI!
Nà guyei loo è-laaseigi lebi vaa ma.

⁵¹ ƆooƆo GALAGI unmo faa wolai Ɔea ná-masagi ve.
ToƆa woogefiladai Ɔeezu naa ve, nii gulo padegai ziaai ma,
nii é ga Davide, ta mavofodai, eyesu Ɔo!»

23

Davide ná-woo Ɔaabelagiti

1 Davide ná-woo gaaɓelagiti kaa:

Davide ɓɔɛ wooi, Izayi ná-doun zunui,
tosu ba nu wolai ɓɔɛ wooi,
nii Zakɔɓe ná-GALAGI yiimazegeɓai la, é gulɔi ziaai ma,
Izelayele yiima wuye loo nui.

2 Ƴooɓɓ GALAGI ná-Zɛnvui ɓɔɛa ga màauele,
é daawooi uua dà.

3 Izelayele ná-GALAGI ɓɔɛa,
Izelayele ná-fasai ɓeni mà:
«Zoi é masadai ɓeezu nuiti unda ga telebogi,
ta é keezu GALA gaazuluabai zu,
4 kulabe ga foloi, é ɓulazu sobui,
é volozu geezube, ɓe tonabiin ge la ná,
ma zezei ta tonai ti ɗa tufai ɓonɔ zooi ma.»

5 Nà-peleyeɓei la ɓana ɓaa GALA gaazu?
Tɔzei é ɓooɓɓ minazege keɓɓe ɓè,
é gaaɓula ba, é make ga pagɔ.
Toɓa vaazu ga nà-kizogi,
é ziima vaiti daazeeli.

6 Kele nu jakaiti kpein keɓɓe ege ɓaingiti ti vilisu ya,
tɔzei nu la ti zegea ga yeɓaka.

7 Zoi é pɔ é ti zege,
keni é kɔlui ɓaa kpeɛin ma wului zege,
ti ɓala abui zu náɓe nɔ.»

*Davide ná-kooɓfuluɓa wolaiti daaseigiti
(1 Dɔɓɓ Sevei 11:10-47)*

8 Wele Davide ná-kooɓfuluɓa wolaiti daaseigiti ba: Ma mɔungi ɓeni ga Yɔseɓe-Baseeɓete, Taakemɔn mavofodai, é ɓeni ga kooɓfuluɓa savagɔiti ta-lotugɔi. Daa ɓeni ɓalaa ga Esenee nui Adino. To ɓa é nu undɔsava (800) vaani ɓɔɔma kooɓɓ laa ɓila su.

9 Tɔun polumai ɓeni ga Dodo ná-doun zunui Elezaal, Aɓoa nui ta ná-doun loin. E ɓeni kooɓfuluɓa savagɔiti saama, niiti ti yeni Davide va, siɛgi zu ti malimasakeɛi leveni la ga Filiseti nuiti, naati gaaleai ma ba kooɓɓ vai ma, naazu Izelayele ɓɔɔɓeɓei ɗa ɓula volu, ti ɗa laɓɓu.

10 Kele Elezaal loni kpaan, é yeni Filiseti nuiti paazu, zeei ɓata boɓa zɔkpɔi va ga kpɔɔi. Naama voloi Ƴooɓɓ GALAGI fɔnifaama wola veeni Izelayele ya, kooɓeɓei maabugani Elezaal va nɔ ga ti poomaiti kɔligiti sege.

11 Tɔun polumai ɓeni ga Sama, Galaal nui Agee ná-doun zunui. Filiseti nuiti ti gaaleeni ba Leyi. Tɔɓɓ ɓelei ta ɓeni náɓe, Izelayele nuiti ti ɓeni ɓelazu Filiseti nuiti ba.

12 Kele Sama loni kpalagi zaama, é ná zo volu, é ɗa Filiseti nuiti paa. Ƴooɓɓ GALAGI fɔnifaama wola veeni Izelayele ya.

13 Yeeta molo levei lazeizube, kooɓfuluɓa ɓuusavagɔiti (30) saama, nu savago yeini Davide ɓoba Adulame ɓugi zu, siɛgi zu Filiseti ɓɔɔɓɔgi gila ge ɓeni gaaleezu la ba Lefayime ɓetugi zu.

14 Davide ɓeni názu ná-dooɓɓu wosube, siɛgi zu Filiseti ɓɔɔɓɔgi gila ge zeini la Beteleyeme.

¹⁵ Ani wɔin ta Davide zoni nɔ sa, ɛ ɣɛ ma: «Be ɣa a va bɛ ga Beteleyɛme taa loave ma dayeɣɛi zu ɔɛi ta pɔ, gɛ kpɔle?»

¹⁶ Kɔɔɣuluɔa savagɔiti ti lɔɔni Filiseti ɣɔɔlaɣai zu, ti ziei zaɣa zɛyeɣɛi zu, ɛ Beteleyɛme taa loave. Ti vaani la, ti fe Davide ya, keɛ ɛ la ɣɛni keɛni, ɛ va kpɔle. E feeni ɢɔɔɣɔ GALAGI ve, ɛ pu ya zooi ma.

¹⁷ E ɣɛni ma: «ɢɔɔɣɔ GALAGI kizo nii ɣɛɣala vai ɣɛɛ vai ma! Kulave eɣɛ nà ɣɛ naama nuiti ma ɲamai bɔlezu, niiti ti ɣikulaai ti-yenvuiti su, ti li.» E ɣɛleni kpɔle vai va.

Lɔɣɔ ɣula faa wolai ɣana kɔɔɣuluɔa wola savagɔi naati ti keɛni.

¹⁸ Zoabe keɛɣɛloin Aɓisayi, Seluya ná-doun zunui ɣa ɛ ɣɛni ga nu savagɔiti ta-ɣundigɔi. Tɔ ɣa ɛ nu unsavagɔ (300) vaani ga ná-kpɛɛin. E lɔɣɔ zɔlɔɔni naazu nu savagɔiti saama.

¹⁹ Tɔɣɔ ɣulani ti savagɔ zaama, ɛ ɣɛ ga ta-ɣundigɔi, keɛ ɛ la ɣɛni zeelini nu savagɔ mɔungiti su.

²⁰ Benayaɣu, Yegɔyada ná-doun zunui, ɛ ɣɛni ga kɔɔɣuluɔa wolai ta ná-dounloun, nii ɛ ɣɛni ga Kabeseyɛle nu, ɛ lɔɣɔɣula faa wolaiti keɛni. Benayaɣu naa ɣa ɛ Moabe ɣɔɔɣuluɔa wola felegɔ vaani. Tɔ ɣa balaa, kɔɔle vukɔi yɛni vuuzu foloi ta, ɛ yeini zɛyeɣɛi ɓomave, ɛ zalai va.

²¹ Tɔ ɣa mɔnɔ ɛ Ezipete nui ta vaani, nii gola maayikini, kpɛɛin zoni zea. Tukpɔ nɔ ɣa ɛ ɣɛni zoni Benayaɣu ya, ɛ vili Ezipete nui naa ma, ɛ naa ná-kpɛɛin ɣula zea, ɛ paa la.

²² Lɔɣɔ ɣula faa wolaiti kana Benayaɣu keɛni, Yegɔyada ná-doun zunui, ɛ lɔɣɔ wola zɔlɔɔni kɔɔɣuluɔa wola savagɔ ɣiligi niiti saama.

²³ E lɛbiya wola zɔlɔɔni nu vuusavagɔiti (30) pɛ ba, keɛ ɛ la ɣɛni zeelini nu savagɔ mɔungiti su. Davide seini tɔ bɔɣɔi make zalaɔusuiti unda.

²⁴ Niiti balaa ti ɣɛni nu vuusavagɔiti (30) saama: Zoabe keɛɣɛloin Azayɛle, Beteleyɛme nui Dodo ná-doun zunui Eɛɣanan,

²⁵ Sama ta Elika, ɢalɔde nu felegɔiti,

²⁶ Peelɛte nui ɢeeɛse, Tekoa nui Ikeese ná-doun zunui Iila,

²⁷ Anatɔte nui Aɓiyezɛɛl, ɢusa nui Meɓunayi,

²⁸ Aɣɔa nui Salemon, Netɔfa nui Maɣalayi,

²⁹ Netɔfa nui Baana ná-doun zunui ɢeeɛbe, Liɓayi ná-doun zunui Itayi, ɢiɓea nui Benzamen yooi zu,

³⁰ Pilaton nui Benayaɣu, Naɣalee-Gaase nui ɢidayi,

³¹ Alaɓa nui Aɓi-Aɛɓon, Baaleɣume nui Azemavɛte,

³² Saaleɓon nui Eliaba, Benee-Yasen, Zonatan,

³³ ɢalaal nui Sama, Alaal nui Salaal ná-doun zunui Ayiame,

³⁴ Aɣasebayi ná-doun zunui Elifeelɛte, Maaka zunui ta dounloun ɣɛni de, ɢilo nui Ayitɔfele ná-doun zunui Eliame,

³⁵ Kaalemɛle nui ɢeselayi, Alaɓe nui Paalayi,

³⁶ Sɔɓa nui Natan ná-doun zunui Yigeyale, Gade nui Bani,

³⁷ Amɔn nui Seelɛke, Beɛlɔte nui Naalayi, nii ɛ ɣɛni Seluya ná-doun zunui Zoabe ná-kɔɔɣɔ zɔlaiti seɣezu,

³⁸ Iila ta ɢalɛbe, Yeetɛɛl nu felegɔiti,

³⁹ ta ɢɛte nui Ilii.

Ti pɛ kpɔga ɣɛni ga nu vuusava maazu lɔfela (37).

24

*Davide Izelayɛle nuiti daaseigiti seve vai
(1 Dɔɓ Sevei 21:1-26)*

¹ Yeeta Gooḡo GALAGI yiiḡaawanani mənə Izelayele nuiti ma, é Davide li ti laalḡḡoma ga, é Izelayele ta Zuda nuiti daaseigiti seve.

² Masagi ḡeni naazu ná-kəḡḡfulubai Zoabe ma, nii é ḡeni koba: «Leve Izelayele yooi ná pe su, é zo Dan, é li Beel-Seeḡa, nuḡuseiti daaseigi zewe, nii a ke gè ti-liegḡi ḡwee.»

³ Zoabe ḡeni ma: «Da-GALAGI é ga Gooḡo GALAGI, naa ke é nuḡusei moin su ga seizu ungila (100), ta mǎliḡii masagi ka ga ḡaazu! Kele leeni ve mǎliḡii masagi pḡ ga é naa ḡeḡala vai ḡe?»

⁴ Kele masagi la zegeni wooi volu, nii é boni Zoabe ta kəḡḡbebi ma ḡundigiiti ma. Ti vileni pelei ma ga ti li, ti Izelayele nuiti daaseigiti seve.

⁵ Ti Zuluden budeni, ti vu Aləweel, taa wolai yeezazuve nii é Gade nemai zaama, Yazeeḡ ḡobave.

⁶ Ti zegeni miná, ti li Galaade ḡovi ma ta Taatime-Godesi yooi. Ti zesu, ti li ga Dan-Yaan vele eyesu ti zeeli Sidən.

⁷ Ti zeelini Tiil taa wolai zu sigigi ma, naa volu ti liini Geeve ta Kanaan laa wolaiti pe su. Gaabelagi zu, ti zeeli Beel-Seeḡa, Zuda yooi zu lekpeḡave nu yeezazuve.

⁸ Uele ḡana ti zooi ná pe subizeni la, alu taavuugḡ folo vuufelegḡ (20) laawu, ti ḡaleni ma Zeeluzaləme.

⁹ Zoabe daasei sevei ma voluvaawogi woni masagi ma: Izelayele ḡeni ga zunu waaundəsava (800 000), niiti ta zoo liizu kəḡ ma, Zuda geleiti ti ḡeni ga zunu waaundəḡlugḡ (500 000).

¹⁰ Gaamago Davide gaḡaani ga toḡa ga səba nu, mazḡḡ é nuḡuseiti daaseigiti seveni. E ḡeni Gooḡo GALAGI ma: «Gè faaḡaaza gola ḡea ga nii ḡee vai! Naa ḡa é ba, Gooḡo GALAGI, sùvaaye ga nà-faa ḡoi kae, nèi gè ga da-wotigè nui, mazḡḡ gè kwəeni ga gè nii ḡeeve eḡe ḡimalala nu.»

¹¹ Davide wuzegəai ma poluma zobui, Gooḡo GALAGI ḡəeni GALA goo wo nui Gade vḡ, nii é ḡeni Davide ḡoba, é ḡe ma:

¹² «Li, è ḡe Davide ma: «Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: Nà faa savagḡi niiti gila seizu è ma, yimazeḡe ga gila, gè sei è ma.» »

¹³ Gade liini Davide vḡ be, é keela wooi wo ma, é ḡe ma: «Leeni ḡa è pḡ ga gè sei è ma: Kona dḡfela pului ḡe da-yooi zu? Baa alu savagḡ é da bize è zili nuiti ba, ti wuzegəzu è laalḡḡoma? Ni naa laade, dḡfoi va da-yooi zu folo savagḡ laawu? Gisiə su ga pagḡ, è yimazeḡe, è naa wo mà, nii nà li, gè bo tève nui ma.»

¹⁴ Davide Gade wooḡaavoteni, é ḡe ma: «Ziiḡḡḡ wolai ḡa gè su! Ade loo Gooḡo GALAGI yeezu, mazḡḡ ná-gaazumaawḡingai zuwḡḡḡve, kele gè mina loo nuiti zeezu!»

¹⁵ Gooḡo GALAGI dḡfo zeeḡei leveni Izelayele yooi zu, ma yee zobui nḡ eyesu é zeeli kui ma tevei ba. E tḡzei Dan, é zeeli Beel-Seeḡa, é zunu waavuulḡfela (70 000) vaa.

¹⁶ Tei geezuḡelai ḡeni yeemaalesu Zeeluzaləme ma ga é koloḡolo, Gooḡo GALAGI nimizani ḡḡḡ ma ga naama vaa ḡoi. E ḡeni geezuḡelai ma, nii é ḡeni faa zuḡologologi ḡeezu nuḡuseiti saama: «Yeei leena ba, naa kula ḡea su.» Geezuḡelai ḡeni niina Yeebuse nui Alavena ná-molo loḡazuve ḡobave.

¹⁷ Davide geezuḡelai ḡaai ma, é da nuḡuseiti paa, é ḡeni Gooḡo GALAGI ma: «Nà ḡa gè kotoi ḡeai, nà ḡa gè faaḡaazagi ḡeai. Kele nuḡusei niiti, leeni ḡa ti kea? Dḡḡa mu, nà ḡila, nà-o, nà-peleyegəi-yo.»

¹⁸ Naama voloi nḡ, Gade liini Davide vḡ be, é ḡe ma: «Wuzegə, è li Yeebuse nui Alavena ná-molo loḡazuve, è zalaḡa ḡulazuve beḡe ná Gooḡo GALAGI ve.»

¹⁹ Davide liini ná, eḡevelei Gooḡo GALAGI valini la Gade ma ga é bo ma.

²⁰ Alavena g̃aazuwuzeg̃eni, é masagi g̃a ta ná-botig̃e nuiti, ti dá va. E liini naazu, é n̄k̄o masagi g̃og̃owu.

²¹ E gaazaḡa, é g̃e ma: «Toḡa ḡale, m̄liḡii masagi, è vaazu p̄ò, n̄èi gè ga dá-wotig̃e nui?» Davide g̃e ma: «Gè vaa, gè molo loḡazuve ve ḡeya è ma, gè zalaḡa ḡulazuve b̄ete ná Ḣooḡo GALAGI ve, nii a ke d̄of̄oi nii maḡooza nuḡuss̄iti ba.»

²² Alavena ḡeni Davide ma: «Molo loḡazuve zeḡe. Zalaḡai nii è p̄ò è kula, è naa ḡula. Nik̄eiti ka gala zalaḡai vai zu, wotoloi ma wuluiti ta nik̄eiti gili wuluiti ta ḡe ga kovii.

²³ Ee, masagi, gè ti p̄e fea è ya. Ḣooḡo GALAGI é ga dá-GALAGI, naa yeezei kae è wu ga paḡo.»

²⁴ Kele masagi ḡeni Alavena ma: «Ba-o, n̄à geyazu è ma ga s̄onḡoi ḡiteḡitegi. Gè la gala zalaḡa ḡulazu n̄à-GALAGI Ḣooḡo GALAGI ve, nii gè la b̄ol̄oni ma.» Davide molo loḡazuve ḡeyani ta nik̄eiti ga wali ḡae uuul̄ol̄uḡo (50).

²⁵ E zalaḡa ḡulazuve b̄eteni miná Ḣooḡo GALAGI ve, é gala zalaḡaiti ta ziilei zalaḡaiti kula. Názu ḡa Ḣooḡo GALAGI zooli maaw̄inḡaani la, d̄of̄oi maḡooza Izelayele va.

Tene Faalaaliiti Sevei lozeigi

Tene Faalaaliiti ma zevi ga ga gima zevi ta. Gima zevi naa ta ga é ga Zobe nonoi, ta Tenebo Nui nonoi. Boolozu geni ga Salomon nonoi (1:10; 10:1; 25:1), gima nu zebele golai Izelayele nui. Goofo GALAGI gimalai veeni zea ye (1Ma 5:9-13). Kele gima nui tagiligaa ti geni na, Izelayele dugui zu. Naati ti losu geni sevei nii gee vai va (22:17; 24:23), Aguul ta Lemuwele boobo (30:1; 31:1).

Kidafaawui ma ungi ta gima nuiti ta-galagiti ti geni ga «gimalai,» naa ga ga gaamai, nii koleai ga wooi ma mainmain: Faagaaqai, kelegelegi, kisié vagoi, faagwengi, nu zie vele vagoi (1:1-5). Gimalai nii ga ga zenvui zu gimalai, kalagi nu a zie la.

Niima zevi zu, gimalai nii ga leezu «tene faalaaliiti» su. Naa zeive su tago ga kevele felego, ti ziezu vama, ti da bofo laavokofa, ti da bofo laazeeli, baa ti da ge bofo laalofoma. Zekana faalaalii ma mainmain ge la, é zo gaagwesu 10 é li 31 zu. Kele tanisu, ma lotodai tanigaa zufoozave (é zo gaagwesu 1 é li 9; 31:10-31).

Tozeizuve no ga sevei nii woo biingi veai naa, nii é ná-kala gooi pe unda: Solooge ga nu lua Goofo GALAGI va (1:7; 3:7; 8:13; 9:10; 22:4; 31:30; naa gefalaiti). Naama gimalai ga losu eteai zu faiti kpein ba: Nubuseiti ta-bafaamai, faazeikpasui, tonba vaiti, vulu vai, botigé vai, ta naa gefalaiti.

Baalobazu mungi zu (é zo gaagwesu 1 é li 9 zu), sevei ge nui ga ná-kalagi veezu, ege doun keegei é ná-doun zunui galasu (1:10; 2:1; 4:1; ta naa gefalaiti), mazobo vele gana Goofo GALAGI naati kalasu da, niiti é ti neai ve (3:12). Gimalai, pokofogai nubusei ma (1:20; 8:1; 9:1), nii é zenvui ma geela wooi laazeelizu (3:16, 18, 22), é ge Titigi laalofoma (9:13), nii é nuiti teezu ga, é ti li kotoi gee vai ma, naama voogi bofoi ga é ga kologolo anzanui (2:15; gaagwesu 5). Mazobo nui bofo gimala la zea, keni é fali (2:3, 4). GALA ka a da fe (2:6), ná-Zenvui vo (1:23).

Sevei vaalobazuve velesiei (é zo gaagwesu 10 é li 31) gaa ga belazu ga anzanu vagoi ná-fai, nii sulogai, Gimalai ma gitoosui (31:10-31).

Sevei lozeigi ta seve ungi

¹ Salomon é geni ga Davide ná-doun zunui, ta Izelayele masagi, naa ná-tene faalaaliiti:*

² Ti ge ungi ga ga ti nu gála ga gimalai, ti nu gevele bete, é kpæiti gaaga, niiti ti woni ga kelegelegi.

³ Ti nui gála ga sie veleí ná-eteai zu, kelegelegi vo, é lelebo, é zole, é zoloo su.

⁴ Ti gi pagoi ve naati zea, niiti ti la de faa mainmain kwæni, ti faagwengi ta kidafaawui ve zunu loungeiti zea.

⁵ Gima nui woilo, toga ta bo ná-soofaalai va, zoi kelegelegai, naa ga zie vele vagoi zobo.

⁶ Ta zoo ti tene faalaalii ma loofuzu vai tanigaani kwæe, ta gima nuiti daawooiti ma loofuzu vaiti poluueti.

⁷ Goofo GALAGI gaazuluabai ga é ga faagwengi lozeizuve,†

* **1:1** Faalaali laaseigi, ta Salomon laaseigi ma vaa zu, wele sevei lozeizuve. † **1:7** Wele veti: 9:10; 15:33; 31:30; Zobe 28:28; Guy 111:10.

faaḡaaḡaalala nui ḡa ḡa ḡimalai velevele ta kalagi.

Dama ga zunu lounḡo nḡiti

⁸ Dòun zunu, woilo, è dama ga faaḡwēgi, è sòlòsu è-ḡē ya, mina è-lee ná-tēnē gooiti da ḡoba.

⁹ Mazòlò ta ḡē ga masa bòlò pagḡi è unba, ta ḡē ga kòbu ani vḡḡi è ḡòbu.

¹⁰ Dòun zunu, ni faa nḡu ḡē nuiti ta pò, ti è ḡaazule, mina yeezei bu.

¹¹ Ta ḡēna ma: «Oile gi volu!

Ade li de nuiti tevesuve maaḡoun, de ta vaa, de laale nui ta wu lein nò,‡ anēē ni é la faa ḡaazani.

¹² De ti-ma vului bòle, eḡevelei ḡòvealaazu a ḡa ke la, ti nēēle nēḡelein ga naati kevele, niiti ti yeizu kabai zu.

¹³ Ade ti-ḡòli pagḡiti seḡe, de da-veleiti buulaave da.

¹⁴ Da ḡòno zòlòsu gi vò, ada bòsu wali bòlò ḡilagi ma ade pē!»

¹⁵ Dòun zunu, mina vile ti volu, è va zie ga ta-velei, maaḡooza ta-velei va.

¹⁶ Mazòlò ti-ḡòḡiti suvileve faa nḡu ḡēē vai zu, ti zuvileve namai vuu zu.

¹⁷ Mazòlò toḡa ga fuun faa, wòni da tumḡi ḡa, é da zeitugò.

¹⁸ Kele tiya bòḡi ḡa ti yaavai zeizu bòḡi luḡò, tiya bòḡi ti-yenvui ḡa ti balii laazu tuḡò.

¹⁹ Zekana naati gaabelazuve la, niiti ti ta-betēi wosu ga kakama vaiti su, tònò nḡi ḡa ḡa sòlò nui undaavili.

ḡimalai ḡa toligi wosu ta tēnēgi

²⁰ ḡimalai ḡa kpeei loozu taazuve peleiti su, toḡa woḡfulazu maaḡò bosuḡeti.

²¹ E toligi wo maaḡò bosuve, é ná-keela wooi wo taa loave, é ḡē:§

²² «ḡimalala nuiti, wa ḡimalala vaiti nēēzu ve, eyēsu yeelē? Nēēḡulasu nuiti, wo-yiimai ḡa ḡēēzu ga nēēḡulasui, eyēsu yeelē? Faaḡaaḡaalala nuiti, wa yēsu faaḡwēgi wòinzeḡezu, eyēsu yeelē?

²³ A woilo ná-tēnē gooiti ma!

Wēle ná ná-keleḡeḡeḡe ve wo ya, ná dàawooiti dēē ga woye.

²⁴ Tòzei ḡè wo lolini, wo ḡēle, tòzei ḡè yeleteni, nu nòpe ḡe la ma wēle woni,

²⁵ wo ná-tēnē gooiti kpein pilini ya, wo la vaani ná-zelilomaiti bu,

²⁶ naa ḡa é ba, ná balaagi, ná wo nēē, siēgi zu maanòḡi vaazu wo vò, ná nēēḡula wo zu, siēgi zu kidaaviligi zeelizu la wo ma,

²⁷ siēgi zu kidaaviligi vaazu la wo vò, eḡe fiile wolai, siēgi zu maanòḡi zeelizu la wo ma, eḡe tòngòlò fiilei,

‡ **1:11 lein nò:** Boge Eḡulu wooi zu ga: *fuun nò*, *ḡaa fai un ḡe la ba*. § **1:21** Faawo bo nuiti ti ḡena zeitaa loave (31:23; Lut 4:11; Zòḡ 29:7).

siegi zu koozuviligi ta kidaaviligi vaazu la wo va.

²⁸ Naazu, ta woofula mà, gè la ti woofaavotega, ta gàizie, ti la kàa.*

²⁹ Toḡa ḡe ḡana, tɔɔzei ti faaḡweḡi wɔinzeḡeɔe, ti la yiimazeḡeni ga Ḡooḡo GALAGI ḡaazuluabai,

³⁰ tɔɔzei ti la vaani nà-tene gooiti bu, ti laaḡeeluni ga nà-zelilomaiti,

³¹ ti zie velei ma lɔnɔḡi ḡa a ḡe ga ti-ḡɔnɔḡi, ti bɔḡo lenɔe gooiti ta ḡe ga ti-laamianigi, eyesu mɔtai ye.

³² Mazɔlɔɔ ḡimalala nui ná-kakagi ḡa ḡa paa, faaḡaḡaalala nui ná-ziizoolalalai ga bɔḡo, naa ḡa a ḡa too ya.

³³ Kele zɔi a woilo ḡooi ma, naa ḡa ze gaaneɔi zu, é ná-eteai zie ziileigi zu, é la luaa maanɔḡoɔi va.»

2

Ḡimalai ḡa ga ani biingi dɔɔḡuui

¹ Dòun zunu, ni ḡa dàawooiti sona, ni ḡa nà-deveiti makeɔa è-yiimaɔe,

² ni ḡa woilona ḡimalai ma, è è-yii ve kelegelegi ya,

³ ungo, ni ḡa woofulana faaḡaḡai ma, ni ḡa kelegelegi ḡaiziena,

⁴ ni ḡa ḡaiziena ga walii ḡevele,

ni ḡa daana ma kpe, è ḡaizie ga naavolo ḡevele,*

⁵ názu ḡa è Ḡooḡo GALAGI ḡaazuluabai ḡweesu da, ḡa zoo è ḠALA kwɔe.

⁶ Mazɔlɔɔ Ḡooḡo GALAGI ḡa a ḡa ḡimalai ve, daawooi ḡa a ḡa faaḡweḡi ta kelegelegi ve.

⁷ Toḡa undaanɔe vai makeɔu sɔle nuiti be.

Eḡe kɔoḡo zepɔḡi, toḡa naati make, niiti ti ziezɔ telebodai zu.

⁸ Niiti ti ta-eteai ziezɔ ga sɔledai, toḡa bɔ naati ba.

Niiti ti be ga woofɔḡila nuiti, toḡa baa naati ta-velei maazu.

⁹ Da zoo è faiti zɔḡozuḡa, telebodai, ta sɔle fai, ta faagaamai, è pele vaḡoiti kpein kwɔe.

¹⁰ Mazɔlɔɔ ḡimalai ḡa va é ze è-yiimaɔe, faaḡweḡi ḡa ḡe ga è yiima vaiti.

¹¹ Kidafaawui ḡa è make, kelegelegi ḡa baa è maazu,

¹² ga ti è unmɔɔ, ti è ḡula pele nɔiti su, ta nu nɔiti ta-yaava bɔɔiti,

¹³ niiti ti ḡeɔzu gaama velei va, ti ḡa zie ga pelei subidiai.

¹⁴ Ti-yiimai ga faa nɔu ḡee vai, ti ḡoozunɔeɔzu ga ti lɔ woya vai zu.

¹⁵ Ti zie veleiti maavegai, ta-veleiti suzeiɔe.

¹⁶ Naazu, ḡa ḡizo weenziɔe anzanui ná-teḡai ma, é ga koloḡolo anzanui woo neenɔḡiti ti da,†

¹⁷ nii keleai sinigi va, é ḡeni zea ma niine yei,

* **1:28** Wele vɔti: Zel 11:11; Mis 3:4. * **2:4** Wele vɔti: 3:14-16; 8:11; 16:16; Zɔ6 28:12-19; TbN 7:11; 9:16-18. † **2:16** Wele vɔti: 5:3, 20; 7:5.

é yeema ná-vulu minazeḡḡegi ma, nii é boni ná-GALAGI laaseigi zu.‡

18 Mazólóó maalaavena saai vó pelei, ve ná ga seizuve,

sie velei ḡa liizu la ḡovealaazu. §

19 Niiti kpein ti liizu pó be, taḡila kpalaa ge la ḡalega ma volu, é va va, taḡila kpalaa ge la zenvu velei ḡaa.

20 Yiimazeḡḡe ga nu vagoiti sie velei, zie ga telebo nuiti sie velei.

21 Mazólóó sóle nuiti ta zei zoi* zu, gaama nuiti ta ye zeini ná.

22 Kele nu joiti tó ḡa ḡula ná, woovele nuiti ta ḡula ná va.

3

Nu ḡito GALA ba

1 Dòun zunu, mina yeema nà-kala gooiti ma, make nà-deveiti ma è-yiimave.

2 Mazólóó ta ta vili da-voloi lieḡoiti su, ta è-zii ma ḡonagiti, ti undaaneei ve è ve.

3 Mina vala woḡḡegiladai ma, ta gaamai, ti ḡili ḡóbu, è ti zève è-yiimave.

4 Naazu, da zaalai zólóó GALA ta nuḡuseiti zea, è loḡo vagoi zólóó, è leve ga ḡima nui.

5 Ḣaliva Ḣooḡo GALAGI ma ga è-yiimave pe, mina voluzei è boḡo ḡeleḡelegi va.

6 Ziimai ḡaizie è-ḡeevaiti kpein su, toḡa è zie vele vagoiti dee ga de.

7 Mina boḡo zeḡe ga ḡima nu, lua Ḣooḡo GALAGI va, è maagooza faa jo va.*

8 Toḡa ḡe ga kedeyai è-busei ve, ta è-ḡaeiti niine vai.

9 Ḣooḡo GALAGI lebi, ga è zólóó gani vagoiti, ta è zólóó gani ma mōungiti kpein.

10 Naazu, da-molo ḡotaiti daa ḡa ve gola, da-lóo liḡiiti daa ḡa ve ga dóo niineiti.

11 Dòun zunu, mina ḡele Ḣooḡo GALAGI ná-maḡoloi va, mina ná-zelilomai velevele.†

12 Mazólóó nii Ḣooḡo GALAGI neai ve, naa ḡa a da zeli lo ma, eḡevelei doun keeḡei a da ke la ná-doun zunui ve, nii neai be.

Ḣimalai ta undaaneei

13 Undaanee nu ḡa ga naama zunui, nii é ḡigi zólóogai, zunui nii é ga kidafaawu nui!

14 Mazólóó kulanumai é sólóosu, naa vizoge walii nōnōi va, ná-tōnōgi vizoge zanu kitei va.

‡ 2:17 Wele ve: Mal 2:14-16. § 2:18 Tati pelei taḡili balaa ka ga nii: ná-pelei maalaavena ga saai vó pelei. * 2:21 zoi: Naa ḡa ga minazeḡḡe zoi. Wele veti: Zen 17:8; Guy 37:29. * 3:7 Boge mōnō Wól 12:16 zu. † 3:11 Niima wooyi boge mōnō Ebu 12:5-6 zu. Wele balaa veti: Zó6 5:17, 1Kó 11:32.

15 Fizogε é leve kɔtu zɔngɔ baagi pε ba,
 è yiima anii tanɔpε ge la vizɔga ga tɔun kevele.‡
 16 Sii zufoozai ga gɔmalai yeezai ga,
 kɔvei ga, naavoloi ta lɛbiyai ga é miná.
 17 Peleiti é nu vilɛsu ti va, naati page,
 ná-peleiti kpein ta gomisu undaanεεi vɔ bε.
 18 Toɔa ga zenvu wului§ naati bε, niiti ti sosu kpe,
 niiti ti makesu ma, naati undaanεεvε.*

19 Gɔogɔ GALAGI ná-gɔmalai ga é zoi βeteni la,
 ná-kelegelegi ga é geeɔɔɔgi βeteni la.
 20 Ná-gɔmalai vɔ, zou wu dɛiti kulavε, ti la zoi ma,
 tonabiingiti ti da tonai vu.

21 Dɔun zunu, gɔli kelegelegi va, ta kidafaawui,
 mina zege ti volu eyɛsu gɔ.
 22 Mazɔɔ ta gε ga zenvu vagɔi è ya,
 da gε naazu ga zaalamai.
 23 Naazu, è-gɔ su ga gɔala, è da li ga lii vele,
 è-gɔgɔi la zigaa.
 24 Ni da laana, maagɔli la gεa è ma,
 da-niimenii gaaɔaanε.
 25 È la luaa kulafiliba vaaɔa ba,
 baa faa zuɔologologi nii a zeɔ nu nɔiti ma.
 26 Mazɔɔ Gɔogɔ GALAGI ga gε ga da-gɔitogi,
 toɔa balii kpein sege è luɔɔ.

27 Siɛnɔpε su zobogi è vε la,
 mina gɛle, è va βe βɔsu naati ba, niiti ti balaai.
 28 Mina gε è-zeiɔɔɔi ma:
 «Li è va volu, lina, nà fe!»
 Tama anii è ya, nii da fe zea.

29 Mina faa nɔu βete gɔsu, è-zeiɔɔɔi laalɔɔma,
 nii tɔun ka zeini kpe è goba.
 30 Mina nu nɔpε sakpe wafuun,
 ni é la faa nɔu nɔpε keeni ga dε.

31 Mina gaaazuɔula toosu nuiti ba,
 è mina vɔkɔɔ ti zie veleɔ ma.
 32 Mazɔɔ yaava nuiti maayosegeve Gɔogɔ GALAGI vε,
 kele toɔa da gɔozu vai le ga naati niiti ti zɔlegai.

33 Gɔogɔ GALAGI ga da nu nɔi ná-peleyegei voovo,
 naazu ma, toɔa da tuya loo telebo nuiti seizuvε vε.
 34 Toɔa da nεεɔula nεεɔulasu nuiti su,
 kele toɔa da gaaazu vagɔi lo βɔɔmaayei nuiti ba.†
 35 Lɛbiyai ga a gε ga gɔima nuiti tɔnɔi,
 kele faaɔaaɔaalala nuiti tɔnɔi ga gε ga unfegi.

‡ 3:15 Wele vε: 2:4. § 3:18 zenvu wului: Wele vεti: 11:30; Zen 2:9. * 3:18 undaanεεvε: Boge ná tanigaa ga sii zufoozai. Wele vεti: 4:10, 13; 9:11; 13:14; Tbn 7:12. † 3:34 Boge mɔnɔ, ga geleke woo zεvε vɔlɔmai, vεti: Zak 4:6; 1Pi 5:5.

4

Doun keefei na-tene gooiti

- 1 Dòun zunuiti, à woilo gεεgε lenε gooiti ma,
à woilo ga pagɔ, wo kelegelegi gƳwεε.
- 2 Nà kala pagɔ veezu wo ya,
à mina nà-kala gooiti pili ya.
- 3 Gè gɛni kèε ya, ga doun zunu gɪlagi,
dèe nɛni vε gola, egε doun zunu gɪla kpegi.
- 4 Kèε gɛni kàlasu, é da gε mà:
«Dàawooiti so ga è-yii pε,
nà-deveiti so, da zenvui wo.
- 5 Gimalai gɔaizie, ta kelegelegi,
mina yeema dàawooiti ma, mina zege ti va.
- 6 Mina gɛle gɪmalai va, toɔa bɔ è va,
nεε vε, toɔa baa è maazu.
- 7 Wεle gɪmalai lɔzeigi va: Gimalai gɔaizie,
kelegelegi gɔaizie ga è zɔlɔ ganii kpein.*
- 8 Bɔlɔ, toɔa è wuzege,
ni da gɪlina ba, toɔa gε ga lɛbiya è vε.
- 9 Toɔa bɔlɔ pagɔi lɔ è unba,
é è maagɪli ga masa bɔlɔ maayikiai.»
- 10 Woilo doun zunu, dàawooiti gaaga,
naazu, da è-zii zuɔooza.†
- 11 Gè è gɪlage ga gɪmalai ma velei,
gè lo è luɔɔ telebo peleiti su.
- 12 Ni da gɛna ziaa gɪna, è-gɔɔ zu la gɪtaga,
ni da gɛna bɪzaa, è-gɔɔi la zɪgaa.‡
- 13 Gɪli kpaan è maagɔlo vai va, nii è sɔlɔgai, mina too ya,
yε gɪlini ba, mazɔlɔ naa gɔ è-yenvui su.
- 14 Mina zie ga nu nɔiti ta-velei,
mina vile naati kevelei vɔlu, niiti ti faa nɔi gɛεzu.
- 15 Maagɔoza ta-velei va, mina zie la,
zege ba, è zie yε.
- 16 Mazɔlɔ faa nɔu gε nui naati, ti la nɪa, ni ti la faa nɔi gɛeni,
ta vala niimɛnii ma, ni ti la nui ta looni.
- 17 Mazɔlɔ ti-gɔnɔgi gɔ ga faa nɔi,
ta-bɔle lɔi gɔ ga supɔulai.
- 18 Telebo nuiti ta-velei gɛεvε egε, geelaalaosu wozakalagi,
nii ma wozakalagi gɔa yεsu wɔlɔzu, eyεsu foloi tε.
- 19 Faa nɔu gε nuiti ta-velei gɛεvε egε kpidii,
ti la ti gɔɔziɔa ani gƳwεε.
- 20 Dòun zunu, woilo dàawooiti ma,
woilo ga pagɔ kpɔε wooiti ma.
- 21 Mina yeema ti ma,
kele make ti ma è-yiimavε.
- 22 Mazɔlɔ niiti ti yeezeizu ti wu, ta va ga zenvui naati pɔ,

* 4:7 Wεle Yesu ná-faalaalii va, é bogai Mat 13:45-46 zu. † 4:10 Wεle vε: 3:18. ‡ 4:12 Wεle vɛti: 3:23; 4:19; 10:9; Guy 18:37; Eza 40:30-31.

ti kedeyai ve ti-busei ya.

²³ Make è-yii ma, é leve anii pe ba,
mazɔɔ toɔa zenvui wo fai ma ungi su.

²⁴ Mina be è-laave va, é va da zεiti bo,
mina è-lakɔlogiti ze ná, ti va da yaava bεiti bo.

²⁵ Gaazulo ɔakala velei va,
wele ɔakalave ga pagɔ.

²⁶ Pelei zubete, ve è ziezú ná,
pelei è laai da, zie ga naa.

²⁷ E mina zeɔe ba, é va li ga yeezazu velei, ɔaa ɔvvezu velei,
ɔɔɔɔgula faa ɔu ɔe vai zu.

5

Wεenziɛgi ɔa da nui vaa

¹ Dòun zunu, woilo ga pagɔ nà-ɔĩmala wooi ma,
woilo nà-keleɔele gooiti ma,

² naa ɔa a ke, è zoo kidafaawui la,
faaɔweɔgi ɔa ɔe è-laawooiti su.

³ Mazɔɔ wεenziɛ anzanui laawooiti neve eɔe kɔin gulɔi,
ti vage eɔe siema wulɔi.*

⁴ Kele ná-fai ɔaabelazuve ɔaa ɔa da wana ga nu, eɔe siinziin ganigi, nii wanaai,†
gaalive eɔe boɔa zɔkpɔi, nii gaave fele.

⁵ Siε velei ɔa da li ga nui saai vɔ pelei,
kɔɔiti ta da zeeli ɔvεalaazu.

⁶ E la da ga yiizoolε ga, é zie ga zenvu velei,
é la suɔwe ga toɔa ziezú ga kaka peleiti.

⁷ Niizu deɔemu, dòun zunu, woilo ɔoi ma,
mina ɔele daawooiti ba,

⁸ Maaɔooza naama anzanui ma zii va,
mina maabɔɔa ná-pelelave va,

⁹ naa ɔa a ke, è mina è ɔaazu unfegi ɔ zunu ɔili zeezu,
da-eteai mina ɔ zunu ɔu‡ yeezu.

¹⁰ Ni naa laade, è-moolεzuvε ɔa ɔe ga wεinti daamiizu,
da-wotii zulɔnɔgi ɔa ɔe ga pele ɔili bu ani,

¹¹ naa ɔa a ke, è mina li ɔalasu, da-eteai ɔaabelazuve,
siɛgi zu è-busei kpein suyɔkɔgai na la,

¹² è mina ɔe ma:

«Leeni vaa zu gè maaɔoloi wɔinzeɔeni?

Leeni vaa zu tenεgi la ɔeni zoni zĩ ma?

¹³ Leeni vaa zu gè la ɔeni woiloni nà-kalamɔinti gooiti ma?

Gè la woiloni naati gooi ma, niiti ti kálani?

¹⁴ Ná tago nɔ, gè va ɔe maanɔɔi zu,

nubuseiti ta-maabɔgi zaama. §»

E-anzai ne ve

¹⁵ E-anzai ɔeve eɔe zeɔe dei.

* **5:3** Wele veti: 2:16; 7:6-27; 22:14. † **5:4 siinziin ganigi nii wanaai:** Aɔisente, tufa wanawanagi, é ɔeni ga faa wanai (TSV 29:17; Zel 9:14; Amɔ 6:12) ɔaa kotoi ná-ani vili koozui vooɔi (Gɔl 3:15; Kul 8:10-11). ‡ **5:9** Anza zinigi (6:34-35) ɔa zoo é ɔe ma, keni tɔgi zeí è ma (Lev 20:10; TSV 22:22). Wele ɔalaa veti: Ezk 16:35-40; Zan 8:5. § **5:14** Nii voluve ɔa ga zɔngɔ zelebai ta unfegi kelemaɔe kpaun (6:33), eyesu é ná-faaɔaaza golai zulɔnɔgi zɔɔɔ (Lev 20:10).

Bɔɔle ga zεge dei naa!*

16 Mina e yiima vai ye nά, e va da yei taazuve peleiti su, εge ziei, e va da vaza maabɔ bosu wolaiti.

17 E yiima vaiti ti ge ga da gila kpe nɔ dɔnɔ!

Ti mina ge ga wo bɔma wa anzanu giligiti.

18 Goozune yeenɔpe su, wo eteai zie vɔ, wa anzanui naa, nii e yimazegeni la, e-ma nu niinelai zu.

19 E-anzai nά-fai gaanεεve, nά-fai vage εge dopai.

Kpusei da-goozunεei laazeeli yeenɔpe.

Goozune sienɔpe su nά-neεbei zu.

20 Dɔun zunu, leeni vaa zu e gaazufulazu nu gili anza va?

Leeni vaa zu da ziilei gaizie naama anzanui ya, nii e la ga dɔnɔ?

21 Gɔɔgɔ GALAGI ga nui kpein sie velel zu.

Toɔa εε keεwotii vεεsu.

22 Faa nɔu ge nui ga da zo, tɔ bɔgɔi nά-faagaaza golai nɔ zu,

toɔa da zo, ga tɔ bɔgɔi nά-kotoi va galuiti nɔ.

23 Undaa ga vili, tɔzei e la zooni bɔgɔ zosu,

nά-boloɔai ga a da paa.

6

Zeelaga vai

1 Dɔun zunu, ni e bɔgɔ geεve ga zeelagai e-wɔlai ta maaguye vai zu,

ni e minazegeni e-zeijnɔgɔi ve,*

2 ni e bɔgɔ gilia ga e-laawooiti,

ni e bɔgɔ gea ga kasoga nu ga e-laawooiti maavele,

3 naa ma, nii da ke dɔun zunu, bɔgɔ vie,

tɔzei e loa e-zeijnɔgɔi yeezaama,

li e bɔgɔmaayei be, e bɔi da ga maanεεnei.

4 Mina va bu, niimēnii va lo e-gaazu,

baa e-gaazuɔɔlogiti ti va pee ma mee.

5 Bɔgɔ vie ga dopai gevele, e gulazu dosoiti zea,

εgevelei wɔnii a da ke la, e gula wɔni zo nui nά-tumɔi zu.

Naka nui nά-fai

6 Dei e ga naka nui, li lee pupuiti pɔ be, e ti vete,

ti zie veleiti sumɔ, e gigi zɔlɔ.

7 Ta-wεlema nu la nά,

ta-galamɔn la nά, ta-gundigi la nά,

8 ta da ti-gɔnɔgi βete, fogɔ undaaɔulazuve,

ti ti-laamianigi gaale ba molo leve ziegi zu.

9 Naka nui, da yesu laani, eyesu yeelε?

Siegi βegele ga e wuzegezu la, e gula da-niimēnii zu?

10 E lago ni, e lago gaazuveε ma,

e yeeiti da bɔgɔ ma, e lago zaamale,†

11 kele naama ziegi zu, baladai ga gula e viliba εge siezie nui,

nimizai zeeli e ma εge kɔɔgɔ nui.

* **5:15** Naa ga ga: «anzanui nii e yimazegeni la, e-ma nu niinelai zu» (5:18). * **6:1** Zeelaga vai wola geni Izelayele nuiti saama, nii a ke ti baa ta-naavoloiti maazu, ni kuye zεge nui la kuyei gulani, zeelagai ga e bena kula, e bena kpounmai leve ga koligi ta, baa nά-nui ta (Zen 43:9; 44:32; Eza 38:14; Guy 119:122). Naa geɔgala vai ga Tene Faalaalii Zεvei pɔ, e tɔgi zei ma (11:15; 17:18; 20:16; 22:26; 27:13). † **6:10** Wele ve: 24:33-34.

Yaava nui ná-fai

- 12 Nu nakai ga ga telebotala nui,
tofa a da li ga zee boeiti boga,
13 é da gaazuve loo ma, é da gogoti gaaloga,
é da poogiti ke ga yeebegaitei,
14 yaava gisiei no ga é ziimave,
faa noi no ga a da gisie su yeenope,
é da kpoeleve vai ge.
15 Naa ga é ba, kologolo fai ga ge ga kulafilibai,
naa ga ba gila no, é gologolo, ma zale la ná.‡

Nii Gogfo GALAGI wainzegezu

- 16 Faa lozita ga ná, nii belegulaai Gogfo GALAGI ve,
tofa vob ga dofela, niiti ti ga maapei:
17 gaazulee gaazui, zee wo negi,
nui so ge la ba, nuiti ti naa ma namai vuuzu ga ti-yeeiti,
18 nu yii nii é gisiezu telebotala vaiti su,
nu gogoti ti zuvilaai bizezu faa nou geezue,
19 zee zeelei, é zee zeele wooi wosu,
ta zoi é kpoe levezu geegelointi zogzu.

Wenzeniegi zakpe pelei

- 20 Doun zunu, gize e-gee ná-deveiti su,
mina e-lee ná-tene gooti too ya!
21 Make ti ma yeenope e-yiimave,
ti zele gibu.
22 Ta lo é lugfo da-ziei zu,
ti é make e-laazue,
ti yeye é vo, da wuunna.
23 Mazoboo devei ga ga lanboi,
kalagi ge ga wozakalagi,
zelilogi ta maagoloi, ta ga pelei é lo zenvui va.
24 Ta é make wenzenie anzanui zie velei ma,
ta e-zeinogfo anzai ná-kpoe nenege ma. §
25 Mina gaazufo ná-pagi va e-yiimave,
mina bofo ye ná, é va é zege ga gaazufoogiti.
26 Mazoboo kologolo anzanui maavele ma, da vala da-bulu bugai no ma,
kele anzanui é zini be, da ge é vala e-yenvui pe ma.
27 Nu ga zoo nei é abui lo ná-zuvai zu,
é la ná-segeiti kpein gala baa?
28 Nu ga zoo nei é zie abulekai ga,
é la kogoti gala baa?
29 Zeno gana é la, ga naama nui nii é vilesu seinogfo anzai volu,
a voofoona ba, salalalai la yega.
30 Nu la unma nui veleviliga, nii é unmai wosu ga é kogi zulaave,
tozei ani la zea, nii a mi.
31 Anee naa ve, ni ta sona, maaneve é potogi ve ga seizu lofela,
ani vagoi kpein é ná-pelei wu, tofa naa pe fe.*
32 Kele zoi é wenzeniegi geezu anzanui vo, naa valage faagaafoi ma,

‡ 6:15 Wele veti: 1:26; 24:22; Zob 34:20. § 6:24 Wele 5:3 zu, ta sugulazue. * 6:31 Nii voluve ga ga kenii ma nu potogi ve. Togi ná-devei geni ga ma nu potogi ve ga ma vee da felego, baa naanigo, baa ni gola zu ga baagona, ma nu ma vee da lolugoi ve (Egz 22:1-16).

da naa gɛena, da baɔɔ ɔlogɔlosu, da baɔɔi.

³³ Toɔa kpɔbi zɔlɔ ta baagfulamai,
nà-unfegi la bega eyesu ɔ.

³⁴ Mazɔlɔ toloi ɔa da anzazinigi yiiɔula,
é la maawɔingɔ ɔea, yeei é potokulai ɔeezu la.

³⁵ E la unmoɔ gani nɔpe soga,
é la vaa bu ɔeglein, anee ni da lobeani moimoin tevesu.

7

Wɛenzo anzanui ɔa da zunu loungoi ɔaka

¹ Dòun zunu, mina yeema dàawooiti ma,
nà-deveiti make.

² Ni da pɔ è zenvui wo, nà-deveiti so,
è make nà-kala gooiti ma, eɔe è-ɔaazuleegi.

³ Ti lo yeebɛɔaiti ba, eɔe balaɔaegiti,
ti zee yimave.

⁴ Gimalai leve ga è-vaazeelai,*
è kelegelegi leve ga è-wɔlai,

⁵ ga ti è ɔizo wɛenziɛ anzanui ma,
ta è-zeiɔɔɔi anzai ná-tega bɔe neenɛgiti ma.

⁶ Foloji ta, gè ɔeni loni nà-fenetelei laave,†
gè da wele eteave.

⁷ Gè buzeɔe niɛgiti kaani, ti la de faa pe poluɔwee,
ti zaama, zunu loungoi ta ɔeni ná, balagai ɔigi ma.

⁸ E ɔeni ziezɔ taazuve pelei zu, adave tɔna ve naama anzanui ta ɔeni loni ná,
é liini ga naa ná-pelei ɔo pelei.

⁹ E ɔeni ga fitili peezuve, foloi liini niina,
kpidii tɔozeini niina ga vea.

¹⁰ Kele wele, anzanui daaɔomini,
maaɔiliai eɔe koloɔolo anzanu, yaava ɔigi be.

¹¹ E da zɔngɔ, su la zoga,
kɔɔiti ti la yega loni kpe ada ɔila.

¹² Taa zaamave veleiti su, ta ada wolaiti,
adave pe ka é ná-balii laazu ná.

¹³ E zunu loungoi zo, é neene,
é ɔaazulo gaazuve va, é ɔe ma:

¹⁴ «Ziilei zalaɔaiti ka gè ɔea ti ɔulazu,
za nɔ ɔa gè nà-minazegegi laazeeliai la.‡

¹⁵ Wele nii ɔa é kea gè ɔula, gè va è laaɔomisu,
gè ɔea pɔ gè è ɔa, gè è ɔaa.

¹⁶ Gè nà-betei ɔaabetea, ga dasuzegfei suvuai,
ta geze zegfei é ga Ezipete gelei.§

¹⁷ Gè dàazuve makugi nea ga,
miilegi, ta alɔwegi ta kanlegi.

* **7:4 baazeelai:** Neɛbe wooi ɔa ga nii, to ɔa é naa leezu nii é lolisu ga «nèɛbe anzanui,» Guye Uagoi zu (GyU 4:9-10, 12; 5:1). † **7:6 Fenetelei laave:** Fɔɔvɔ zɔoiti su feneteleiti daalaoga ɔeni de, kolu ansa velevelegiti ti vileni ti la, é da ta ɔula foloi ma zezeiti da. Nui a ɔena pelei wu, toɔa nu vete, kele nu la yega etea vele, é va ma nu vete. ‡ **7:14** Nui nii ti ná-zalaɔai ɔulazu, naa ɔena zalaɔa zuai ɔilazuve mi ta ná-peleyegfei (Lev 7:12-15), folo mɔungi ta felesiei (Lev 7:15-16). Zunu loungoi nii lolige naama laamii wosu. § **7:16** Ezipete gzezi wola ɔeni ɔaiziezɔ, sɔngoi wola baani (Eza 19:9; Ezk 27:7). E ɔeni ga kpetei ma ɔoogi (31:22).

18 Ua de lo ziimaḡei zu, eyesu sobui zeeli,
de lo boḡoyiimai ma nebei zu.

19 Mazoloo sinigi la ve, pelei wu,
diive sie ḡooza ma.

20 E wali moinmoin seḡeve ya,
keni alugi a zeina gize la, é va va.»

21 E vonini ma ga ná-keleḡelegi,
é mēenni ga ná-woo neḡegiti.

22 Gaamago no, é vileni anzanui naa volu,
eḡe niki ti liizu la paazuve,
eḡe bologo nui, ti gilizu ga, ti maḡolo,

23 eyesu mēin so zii va,
eḡe wōnii é ḡaazuvilezu ga é vili tumoi zu,
é la inēnesu ga zenvui, é faabaagi laawu.

24 Doun zunuiti, niizu niina, à woilo ḡoi ma!
A dama ga daawooiti!

25 Wo-yii mina valibo, é va vile anzanui niima zii volu!
A mina ḡaka, wo va vile ná-pelei va!

26 Mazoloo ná-nu maawanaiti moinve, niiti ti zaai,
ta niiti é ti undaaviligai, ti ḡeni ga zebesu nu wolaiti.

27 Ná-pelei ḡa é ga ḡovealaazu vele,
nii é yeizu saai zeizuve.

8

ḡimalai ḡa woḡulazu

1 A woilo, ḡimalai ḡa toligi wosu,
keleḡelegi ḡa woḡulazu.*

2 Toḡa loni ada ḡaḡoozagiti maazuve pele ḡobaave,
pele zaḡalaveti.

3 Taa loave, siḡi daaveti,
nu leezuve taazuve, toḡa woḡulazu:

4 «Nuiti, wa ḡa ḡe woḡulazu wo ma,
nubuseiti, wa ḡa ḡe boezu wo vo.

5 Wōiti wo la de faa moinmoin kwēeni, à kidafaawui maḡoli,
faaḡaḡaalala nuiti, à ḡe ga keleḡele nuiti.

6 A woilo de, mazoloo faa biin ka ḡe bosu wo ma,
telebo kpōiti ka ti ḡulazu dàave.

7 Mazoloo gaama boēiti ka ḡe ti wosu,
māḡeēi ḡa ga zee boēiti.

8 Dāawooiti kpein soḡeḡe,
tanōpe su la zeini, baa é va ḡe ga zee boe, baa yaava boe.

9 Ti pe gaḡalage naama nui ve, nii keleḡelegai,
ti ḡole naama nui ve, nii kalagai.

10 Nà-kalagi ḡe bosu ga woye, à naa wōin ḡe, é leve walii va,
faaḡwēgi vizōḡe zanugi va, anee zanu kitei.

11 Mazoloo ḡimalai vizōḡe kōbu yōlōḡo vāḡōiti ba,
ani vāḡō nōpe ge la zooga vōkōḡosu toun ma.†

* 8:1 Wele ve: 1:20. † 8:11 Wele ve: 2:4.

12 Ǹun nà, nà ga ǵimalai, s̀eizuve ǵa ga kidafaawui,
s̀ooge faaǵwegi ta kidafaawui z̀l̀osu.

13 G̀oog̀ GALAGI ǵaazuluabai ǵa é ga, è zili ga faa ǹi.

Niiti gè ti ẁinzeǵezu, ta ga,
gaazuleei, wasogi, faa ǹu vele, ta zee wo daave.

14 Tene goo vag̀iti, ta kidafaawui ta ga ǹǹ,
nà ǵa gè ga keleǵelegi, zobogi ǵa ga ǹǹ.

15 Masagiti ta masadai ǵeezu ǹun sabui zu,
kundiǵiiti ti t̀giti sei, niiti ti z̀legai.

16 Sabui zu ǵa kundiǵiiti ti kundiǵilai ǵeezu la,
ta seizumaaneeḡiti ti pe ta ga tukp̀ǵaaleve nuiti ti z̀legai.

17 Ǹun nà, naati kpein neeve b̀e, niiti ti ǹezu ve,
niiti ti g̀aizezu, naati ta p̀ete.

18 Naavoloi ta lebiyai ta ga ǹun ǹǹ,
ta undaaneei ta ani vag̀iti ti yesu ná ǵ̀.

19 Nà-t̀ǹgi viz̀ge, é leve zanugi va, anee zanu kitei,
kulanumai gè feezu naa baag̀ove walii va.

20 Nà ziezu telebo pelei zu,
p̀lege sole peleiti ba,

21 gè va ani vag̀i ve naati be, niiti ti ǹai ve,
gè ta-veleiti buulaave ga naavoloi.

22 Gè ǵeni G̀oog̀ GALAGI ya,‡ kaite ná-botiiti t̀zeizuve,
aisa ná-boti m̀ungiti taǹpe ge va ǵe.

23 Gè zeini kaite ẁl̀ẁl̀,
aisa eteai va b̀ete.

24 Siegi zu gè z̀l̀ni da, kpolodei la ǵeni de ná,
baa zieungiti, zieiti ti va da ǵula ti zu.

25 Gè z̀l̀ni pe, aisa gizeiti ti va b̀ete,
aisa gize b̀fegiti ti va ǵula,

26 GALA ge la ǵeni de zoi b̀eteni, ta zou ỳǵzuveti,
anee eteai ma vufili m̀ungi.

27 Gè ǵeni ná niina, siegi zu é geeǵl̀gi zeini su la,
é kwegi la, é tati zie wolai ma.

28 Siegi zu é tonabiingiti seini su la geezue,
é zeb̀i ve zieungiti be, ti da ǵula ga keeǵaabaai.

29 Siegi zu é kpolodei ǵwegi laani la, zieiti ti mina b̀ude maazu,
siegi zu é eteai ma wuulaagi ǵazavini da,

30 gè ǵeni koba, eǵe ná-botiǵe ǵundiǵi,
gè ǵeni ziilaazu folo-o-folo,

gè ǵeni kuai wosu gaazu yeeǹpe,

31 gè da kuai wo ná-etea b̀eteai zu,
gè da nà-zillaai z̀l̀ nuḡuseiti saama.

32 Niizu d̀un zunuiti, à woilo g̀oi ma,
wa ǵe ga undaanee nuiti, ni wa ziena ga nà-peleiti!

33 A woilo nà-kala gooit ma,

wa ǵe ga ǵima nuiti.

A mina da ǵoba pe!

‡ 8:22 Tati peleiti taǵili balaa ka ga niiti: G̀oog̀ GALAGI yimazeǵeni ga ze, G̀oog̀ GALAGI g̀yani, G̀oog̀ GALAGI s̀l̀ni, naa G̀oog̀ GALAGI kp̀teni.

34 Undaanεε nu ɔa ga naati, niiti ti woilosu gòo ma,
niiti ti losu nà-pelelavε folo-o-folo,
ti ɔaabaazu nà-pelelavε ma!
35 Mazòlòò zòì a kà, naa zenvui zòlòoga,
é Gòogò GALAGI ná-kpòbai zòlòoga.
36 Kele zòì nòpe é la ɔloni bè, naa ɔa bògò bòlòzu,
niiti kpein ti wòinzegezu, saai neεve naati be.»

9

Gimalai ɔa toligi wosu

1 Gimalai ná-pelei loni,
é ma bεde dɔfelaiti saɔani.
2 E toganiiti paani, é dɔòì ɔevele bεte,*
é tabalii ɔaabeteni.
3 E ná-botigε anzanuiti teveni toli bosuve,
ti leeni adaveti, da ɔe ná, è zεle taai maazu, ti da ɔe:
4 «Wòiti wo la de faa moinmoin kwεε, à vaa leε ve.»
E boni naati ma, niiti ti la ɔelegeleni, é ɔe:
5 «À va, à nà-bului ta mi,
à dɔòì bòle, nii gè supuai.
6 A ɔele nuiti ta-ziepolui va, niiti ti la de faa moinmoin kwεε, wa zenvui wo.
A zie ga kelegele pelei!

7 Zòì a zeli lo waso nui ma, naa ɔa da belelalai zòlòò,
zòì a nu nòì maagòlo, naa ɔa da poomugi zòlòò.
8 Mina neɔɔɔɔɔɔɔɔ nui zògi wo ma, mazòlòò toɔa è woinzege,
kele ɔima nui zògi wo ma, toɔa è neε ve.
9 Ungo, ɔima nui lene, ta ɔa bò ná-gimalai va.
Telebo nui ɔala, ta ɔa bò ná-faaɔwεgi va.

10 Gimalai lòozeigi† ɔa é ga Gòogò GALAGI ɔaazuluabai,
é GALA Nadegai ɔwεε, é ga kidafaawui.‡
11 Mazòlòò nòun nà, ɔimalai, sàbu zu,
è-zii ma voloiti su ɔa ɔooza,
è-zii ma ɔonagiti suɔooza.§
12 Ni da ga ɔima nu, da suɔulanumai zòlòò,
ni da ga waso nu, da ɔila kpe ka da sulònogi zòlòò.»

Titigi ɔa toligi wosu

13 Titigi ɔa ga eɔe anzanui é zongòzu,
é la faa ɔaagaaazu, é la faa ɔwεε.
14 Toɔa zeini ná-pelelavε,
seizuve ɔa ga adaveti ti zεlegai taai maazu.
15 E da teve nuiti toli,
niiti ti liizu ga pele zakpai,
16 «Zòì é la de faa moinmoin kwεε, naa ɔale ma, é va ve!»
Zòì balagai ɔigi ma, é ɔe naa ma:
17 «Ziei unmaai neε ve,
daamianigi é miizu dòɔɔɔɔɔɔɔɔ, naa neε ve!»

* 9:2 Folo ɔulazu vele yooiti su, ti bεna dɔòì zupu ga ani maku neεnegiti, nii a ke ti ta veε ná-neεi va (Eza 5:22). † 9:10 Wele 1:7 zu, ta suɔulazuve. ‡ 9:10 **E GALA** Nadegai ɔwεε: Tanigaa ta bosu ga: nu nadegaiti ta-vaaɔwεgi. § 9:11 Wele ve: 3:18.

18 Ti la sugwεε ga ta ta li laazu gɔvεiti ma,
niiti anzanui naa ti lolisu, naati ta niina gɔvεalaazu.

Tene gooi ma ziiti

10

1 Salɔmɔn ná-tene faalaaliiti.

Gima loun zunui ɔa da ɔe ga keeɔe ná-koozunεei,
faaɔaɔaalala loun zunui ɔe ga dee ná-ziizoolēi.

2 Naavoloi sɔlɔ pelei ɲɔudai, é la faa vaa eyesu pe,
kele nii é ná-eteai ziezū telebogi zu, naa ɔa da ɔizo saai ma.

3 Gɔɔɔ GALAGI la telebo nui yegana, é va bɔlɔ ga pului,
kele toɔa ɔele nu ɲai yiima vaiti ba.

4 Zoi é la yeevεa faa va, naa ɔa da ɔe ga bala nu,
kele zeemalevebogi ɔa da nu bεte.

5 Nii é ani ɔaalεzu ba, foɔo undaaɔulazuve, naa ɔa ga doun zunui, nii
keleɔelegai,

kele zoi é ɲiizu molo leve ziegi zu, doun zunui ɔa ga naa, nii baa ɔa ɔula ma.

6 Tuyaiti ta vuuni telebo nui unmauve,
kele nu ɲai laawooiti ta da tooma vai maalɔɔɔ.

7 Telebo nui ná-kizesui ɔa da ɔe ga tuyai taɔiligaani be,
kele zeemai ɔa da wo nu ɲaiti daaseigi ma.

8 Zoi ɔigi ma ziimave, naa ɔa da deveiti so,
kele nui é kpɔezugula ɲakaiti bosu, naa ɔa da bɔɔ loo ya.

9 Zoi é ziezū sɔledai zu, naa ɔa ziezū ziileigi zu,
kele zoi é ziezū ga pele zuzeigiti, naa volu ɔa ɔula.

10 Nii é gaamai lɔɔɔzuzū bɔɔlaiti ba,* naa ɔa ti bɔlɔzu,
kele zoi é zeli losu ti ma gaamai zu, naa ɔa vaaazu ga ziileigi.†

11 Telebo nui laawooiti ta ga zenvu deungi,‡
kele nu ɲai laawooiti ta da tooma vai maalɔɔɔ.

12 Wɔinzeɔemai ɔa da sakpegi ɔaazo,
kele neɔbei ɔa da faaɔazagi pe suvaaye.§

13 Keleɔele nui laawooi ɔa da ɔe ga ɔima bɔei,
kele faaɔaɔaalala nui voluve nɔnɔi ɔa ga kpakɔi.

14 Gima nuiti ta da faaɔwegi ɔaale ba,
kele siegi zu faaɔaɔaalala nui bɔezu la, maanɔɔi maa la mɔ ɔoozani ba.

15 Kpεte nui yeagɔligi ɔa be ga taa wolai siɔigi ma,
kele bala nui ná-maawɔin ɔa da kologolo.

16 Telebo nui ná-tɔnɔgi ɔa da lo tuɔɔ, é zenvui wo,
kele nu ɲai zɔlɔɔgi ɔa da ɔe ga faa ɲou ɔe anii.

17 Zoi é woilosu tene gooi ma, naa zenvu velei zeɔea,
kele zoi é ɔelezu zelilomai va, naa bɔɔ loa ya.

18 Wooveledai ɔana, da wɔinzeɔemai lɔɔɔuna,
zoi é levesu ga tɔɔ ɔologologi ɔea, naa ɔa ga ɔimalala nui.

19 Zoi é kpɔei zuɔulazu gola, é la bega tɔ kologologi ɔεεzu,
kele zoi a laave zo, naa ɔa ga zunui, nii ɔi pagɔi ma.

20 Telebo nui laawooiti ta ga walii ɲadegai,

* **10:10 nii é gaamai lɔɔɔzuzū bɔɔlaiti ba:** Ebulu wooi zu, naa ɔa ga: zoi é gaazu gilagi veezu ma.

† **10:10 kele zoi é zeli...ziileigi:** Uele ɔana é la geleke woo zεve vɔlɔmai zu. Puuzu losavai ɔaabelasuve ɔa Ebulu woo zεvei bogai ve volu. ‡ **10:11** Wele ve: 3:18. § **10:12** Boge mɔnɔ vεti: Zak 5:20; 1Pi 4:8.

kele tosu la faa n̄ou ge n̄uiti ta-ḡisiei va.

²¹ Telebo nui laawooiti ta da b̄o nubuse m̄ainm̄ain ba, kele ḡimalala n̄uiti ta da za, t̄ozei ti valage faa ḡaaḡai ma.

²² Ḡoo ḡo GALAGI laa luyai ḡa a da kulagaanezui ve, é la koozuuili faa n̄ope pilega polu.*

²³ Faa n̄oi ḡee vai ḡa ga ḡa ḡo faa ḡimalala nui ya, egevelei ḡimalai ḡee vai la ga ḡa ḡo faa ḡima nui ya.

²⁴ Nii nu n̄oi luazu ba, naa ḡa a da s̄ol̄o, kele nii telebo n̄uiti ta w̄ain ge, naa ḡa da ve ti ya.

²⁵ Siégi zu t̄anḡo b̄o fiilei levesu da, nu n̄oi ḡa da n̄eele! Kele telebo nui ḡa loni ani ma, nii é ná eyesu ḡo.

²⁶ Egevelei ani b̄odai a da ke la ga nu niigai, duului balaa ga vuuna nu ḡaazuve a da ke la, zekana n̄aka nui la, naati b̄e niiti ti tevesu.

²⁷ Ḡoo ḡo GALAGI ḡaazuluabai ḡa da nui ná-eteai zu ḡooza, kele faa n̄ou ge nui ná-konagiti su ḡa da bu ḡa.†

²⁸ Telebo nui ná-maa b̄o ungi volu ḡa ge ga koozun̄eei, kele faa n̄ou ge n̄uiti ta-ḡitogi ḡa ḡo ḡo ḡo.

²⁹ Ḡoo ḡo GALAGI ná-pelei ḡa ga siḡigi wooḡeḡila n̄uiti maaḡoolii zu, kele to ḡa ga naati koloḡo sabu, niiti ti faa n̄oi ḡeezu.

³⁰ Telebo nui la niikpiga eyesu pe, kele faa n̄ou ge n̄uiti ti la yega zooi zu.

³¹ Telebo nui laave ḡa da ḡimalai wo, kele yaava n̄uiti n̄egi ḡa leve ga.

³² Telebo nui lak̄oloḡiti ti nub̄oḡolai ḡw̄ee, kele faa n̄ou ge n̄uiti daave yaavave.

11

¹ Ḡoo ḡo GALAGI maan̄eei ḡa ga zee ḡo ḡo bo ganiiti, kele kiloiti ti laazeelii, naati n̄eeve b̄e.*

² Wasogi volu anii ḡa é ga w̄ainzeḡemai, kele ḡimalai ḡa loni b̄o ḡo maayei n̄uiti kobave.

³ Ladalai ḡa loni s̄ole n̄uiti tu ḡo, kele yaava n̄uiti ta-woyai ḡa da lati, é ti ḡo ḡo ḡo.

⁴ Naavoloi la levea ga ani n̄ope, tukp̄o ḡa aleve voloi, keni telebodai ḡee vai n̄o ḡa a nu ḡizo saai ma.

⁵ Telebo nui ná-ladalai ḡa da ná-eteai z̄ole, kele faa n̄ou ge nui b̄o ḡo vaa n̄oi ḡa a da too.

⁶ Telebo nui ná-s̄olegi ḡa da kizo faabaagiti ma, kele woovele n̄uiti koozu ḡisiei ḡa da ge ga balii, ti ḡo la.

⁷ Siégi zu nu n̄oi zaazu la, ná-kitogi pe ge ḡo ḡo ḡo ḡo, ná-kitogi é ḡeni ga naavoloi, naa loa ya.

⁸ Telebo nui ḡa ḡula kidaaviligi zu, faa n̄ou ge nui vile potogi zu.

⁹ Nui é ḡelezu GALA ba, naa ḡa da z̄oiti koloḡo ga daawooiti, kele telebo n̄uiti ḡimalai v̄o, ta ḡizo.

¹⁰ Siégi zu telebo n̄uiti undaan̄eezu la, taai kpein koozu ḡa da ne, siégi zu faa n̄ou ge n̄uiti undaavilisu da, n̄uiti ta da wooḡula ga koozun̄eei.

* **10:22** Tati pelei ta ḡili balaa ka ga nii: *Nubusei ná-kp̄ol̄oi la zooga tan̄ope kp̄osu ba.* † **10:27** Wele veti: 11:31; 13:21; 14:26-27; 19:23. * **11:1** Wele veti: 16:11; 20:10, 23; Lev 19:36; Am̄o 8:5; Mis 6:9-12.

- 11 Sɔle nuiti daa luyai ɔa da va ga bɔɔɔzɔlɔɔgi ta-laazuve.
Kele faa ɲɔu ɔe nuiti daa bɔei ɔa da koloɔolo.
- 12 Zɔi ɛ seɲɔɔɔi velevilisu, naa la ga faaɔaɔaa nu,
kele nui nii ɛ faa ɔaɔaazuu, naa ɔa da maagɛ kpɔ.
- 13 Fama wo nui ɔa da dɔɔɔuzuu vaiti kula kelema,
kele sɔbelama nui ɔa da ti make ɔoɔzu.
- 14 Siɛgi zu totuɔɔ vago la zooi ve la, nubuseiti ta da loo bu,
kele kizogi ɔa da zɔlɔ tene bo nu mɔinmɔingiti zea.
- 15 Zɔi ɛ yeelaazu ween maaguyei ɔa, toɔa baa ma,
kele zɔi ɛ ɔeɛzu zeelaga† vai va, naa ɔa ɔe ziileigi zu.
- 16 Anzanu vagoi ɔa da lebiyai zɔlɔ,
suɔa zunuiti ti naavoloi zɔlɔ.
- 17 Zunui ɛ nuɔɔɔɔlai ɔeɛzu, naa ɔa keɛzu bɔɔɔ nɔ ve,
kele suɲɔu zunui ɔa bɔɔɔ maanɔɔzu.
- 18 Faa ɲɔu ɔe nui ɔa da yaava lɔnɔgi ɔaizie,
kele zɔi ɛ telebodai ɔeɛzu, naa ɔa da zala ɔitei zɔlɔ.
- 19 Zekana, telebodai ɔaabelazuve ɔa ga zenvui,
kele zɔi ɛ vilesu faa ɲɔi volu, naa ɔa saai laagomisuu.
- 20 ɔɔɔɔ GALAGI la wɔinni ga naati, niiti ti-yiimave laavegai ga yaavai,
kele toɔa losu naati polu, niiti ti ziezu ga sɔledai.
- 21 Gaamazu, faa ɲɔu ɔe nuiti salalalai la yega,
kele telebo nuiti ti-mavofodaiti ta ɔizo.
- 22 Anzanui nii pagai, kele balagai ɔigi ma,
keɛve eɔe zanu balaɔaegi piligai boigi zokpai va.‡
- 23 Telebo nuiti wɔinma vaa ɔila kpegi nɔ ɔa faa vagoi.
Nii nɔ faa ɲɔu ɔe nuiti ta zoo ti ɔito ba, naa ɔa nɔ ga GALA nɔ-ziiɔaawanai.
- 24 Tanigaa ta da faanɛi ɔe gola, tama ti da wola beɛɛ.
Tanigaa ma ti da ɔikpa naavoloi ma gola, tama ti da vala.
- 25 Faanɛ ɔe nui ɔa da sɔlɔɔgi wo gola,
zɔi a nu ɔɔ ga kpɔɔledɛi, tɔ balaa ka kpɔɔledɛi zɔlɔ.
- 26 Nuɔuseiti ta da molo make nui voovo, zɔi ɛ ɔeɛzu, ɛ va pɔdi ga daabaai,
kele ta da tuya loo naa ve, nii ɛ liizu la ga ɛ pɔdi.
- 27 Zɔi ɛ faa vagoi ɔe vai ɔaiziezu, naa ɔa da undaanɛi zɔlɔ,
kele zɔi ɛ faa ɲɔi ɔaiziezu, faa ɲɔi ɔa da zeeli naa ma.
- 28 Zɔi a voluzei nɔ-naavoloi va, naa ɔa loo bu,
kele telebo nuiti gaa ɔa wɔlɔ eɔe gulu wola, nii gaalaagi mɔindai.
- 29 Zɔi a ɔoɔaavazagi lɔna nɔ-peleyeɔei wu, toɔa sulɔnɔgi zɔlɔ ga fiile wolai,
faaɔaɔaalala nui ɔa ɔe ga ɔima nui nɔ-duɔi.§
- 30 Telebo nui nɔ-keɛwotiiti ta ga zenvu wului,*
ɔima nui ɔa da nui taɔiligaa vile pele va.
- 31 Ni telebo nui ɔa zalai zɔlɔsu gaamanɔ eteai zu,
koleve balaa ga, faa ɲɔu ɔe nui ta kotoba nui, ta ti-zalai zɔlɔ!†

12

- 1 Zɔi nɛai be ga maagɔlo, faaɔweigi wɔin ɔa naa ma,
kele zɔi zelilomai ɔaawanazu la, naa la ɔeɔeɔeni.
- 2 Nu vagoi ɔa da ɔoɔɔ GALAGI nɔ-undaanɛi zɔlɔ,

† **11:15 Zeelaga:** Wele 6:1 zu, ta suɔulazuve. ‡ **11:22** Folo ɔulazu vele yooi zu anzanuiti ti bena zanu balaɔaegi vili ɔana ti-zokpaiti ba (Zen 24:47; Ezk 16:12). § **11:29** Tɔzei kuyeiti ba, ɛ ti zeɔeai nɔ, ɛ la ɔidaani bu. Wele veti: 14:9; 22:7. * **11:30 zenvu wului:** Wele veti: 3:18; Zen 2:9. † **11:31** Wele ve: 10:27. Niima woiti boge mɔnɔ, ɔeɔeke woo zeeve vɔlɔmai zu, 1Pi 4:18 zu.

kele Gooḡo GALAGI ḡa da naama nui veelala, nii é kisié nḡiti bosu.

³ Supḡu vai la da ga nui losu βetea,
kele zoi sḡlegai naa loo la ḡulaa.

⁴ Ziiloo anzanui ḡa da sinigi nḡungi wuzegḡe,
kele anzanui é unfetala vai ḡeezu, toḡa sinigi va ga kae wana zeeβei.

⁵ Telebo nuiti ta-ḡisiḡiti ta faa zḡle faiti nḡ va,
kele faa nḡu ḡe nuiti sié velei ḡa nḡ ga yaavai.

⁶ Faa nḡu ḡe nuiti daawooiti ta ga baliiti ti nui vaazu,
kele telebo nuiti daawooiti ta da ti ḡizo.

⁷ Faa nḡu ḡe nuiti ta lokana, ti la mḡ ḡea ná!
Kele telebo nuiti ta-velei ḡa ye loni kpaan.

⁸ Nui ḡa da maamusei zḡloo, é zoloo ná-kisié vagoiti ma,
kele zoi kigi la zḡleni, naa wḡin ḡa zegḡe.

⁹ Fizogḡe nu ḡe ga nui zobo ge la βe, botiḡe nu ḡila nḡ ḡe è ya,
è va ḡe ga nui toḡoi ḡulaai, kele é valasu kḡnḡgi ma.

¹⁰ Telebo nui ḡa da ḡaaba ná-toganiiti ma,
kele faa nḡu ḡe nuiti koozu vai ḡa ga gaazumaavḡi nḡ.

¹¹ Zoi é ná-tii ḡeezu, naa ḡa daamianigi zḡloo ga bḡḡḡa,
kele zoi é vilasu gaavalaba vaiti polu, naa valagḡe ḡigi ma.

¹² Nu nḡi ḡaazu ḡa da ḡula faa nḡu ḡe nuiti daamiizuve va,
kele telebo nuiti ma zapei ḡa a da gwaa wo.

¹³ Faa nḡu ḡe nui ḡa da ḡḡ ga to bḡḡoi ná-zeeiti ma valii,
kele sḡle nui ḡa da ḡula faabaagiti kpein su.

¹⁴ Nui laawooi vḡ, toḡa zoo é undaanḡe wola ḡaale ba,
egḡevelei nu a da ná-botii ma zalai zḡloo da.

¹⁵ ḡimalala nui ná-pelei zḡlegḡe to bḡḡoi ḡaazu,
kele ḡima nui ḡa da woilo zḡiti tene gooi ma.

¹⁶ ḡimalala nui ḡa da ná-ziiḡaawanai ḡula kelema gaamago nḡ,
kele ḡima nui ḡa da ná-daazugḡli vaiti buuḡḡe.

¹⁷ Nui é gaamai ḡulazu kelema, naa ḡa telebo fai leezu,
kele zee zeelei ḡa da yaavai ḡe.

¹⁸ Kpḡezugḡula nakaiti ta da maawanai wo egḡe boḡa zḡkpḡi,
kele ḡima nuiti daawooi ḡa da va ga kedḡyai.

¹⁹ Gaama nui ḡa ye ná ḡḡ,
kele zoi é zeei wosu, naa la lebiga.

²⁰ Niiti ti faa nḡiti kpḡeḡzu, naati ziimaveḡi daaveḡe ga yaava vaiti,
niiti ti nuiti tenḡsu ga faa vagoi, naati ta da koozunḡei zḡloo naa zu.

²¹ Maanḡḡo nḡpe ge la zeelia telebo nui ma,
kele kpḡḡi ḡa da ḡe faa nḡu ḡe nuiti unma.

²² Gooḡo GALAGI la wḡinni ga zee wo nuiti,
kele toḡa gaama wo nuiti polu.

²³ ḡima nui la da ga ná-faaḡweḡi zulea,
kele ḡimalala nui ḡa da zeze ga ná-faaḡaḡaalalai.

²⁴ Niiti ti botii ḡeezu gola, naati ta da lo faa wolaiti untuḡḡo,
kele naka nuiti ta da lo duḡlai zu.

²⁵ Ziizoolḡi a ḡena nui yiimaveḡe, toḡa da vḡ,
kele inḡḡḡo bḡei ḡa da nui ḡoozunḡe.

²⁶ Telebo nui ḡa da ḡe ga velela vago bḡḡlaiti βe,
kele faa nḡu ḡe nuiti sié velei ḡa da ti ḡaka.

²⁷ Sua βe nui nii dḡḡveai, naa la sua zḡḡḡga, é va gee.

Faa vagoi, nii pagai ti pe ba nuβusei ná-faa zu, naa ḡa ga é ḡe ga botiḡe nu.

28 Ue telebodai gɛɛzu ná, miná ɔa zenvui ná,*
naama velei ɔa nu ɔizosu saai ma.

13

1 Gima loun zunui ɔa da ɔize maagoloi zu, keɛɛɛ bogai la,
kele waso doun zunui la da ga woiloga zeliloma ɔila kpalaa ma.
2 Da zoo è ani vagɔiti sɔlɔɔ ga nu laawooiti maavele,
kele faa ɲɔu ɔe nuiti ta-etea ziei ɔa ga toomai.
3 Zoi a dama ga daawooiti, naa ɔa zenvui makesu,
zoi é kpɔɛi wola zuɔfulazu, é la ɔidaazu bu, naa ɔa da bɔɔɔ loo ya.
4 E la faa vaa dɔɔve nui ma, gaazu va ɔula ani va,
kele botigɛ nu wolai ɔa da naa zɔlɔɔ, nii wɔin ma.
5 Telebo nui ɔa da zɛɛ bɔɛiti wɔinzeɛɛ,
kele nu ɲɔi ɔa da unfe fai ɔe, ta tɔɔɔ ɔologolo fai.
6 Zoi é sie velei zɔlegai, telebodai ɔa da naa make,
kele faa ɲɔi kotoba nuiti ti keɛzu, naa ɔa a da ti undaavili.
7 Tanigaa ta keɛzu eɛe ta bɛte, tama ani nɔpe ge la ti ya,
tanigaa ti bɔɔɔ ɔe eɛe bala nu, kele anii ti ya ga gola.
8 Tanisu naavolo nui ɔa da ani zala, é va zenvui unmɔɔ,
kele bala nu la woiloga zeliloma ma.
9 Telebo nui ɔa volozu, eɛe wozakalagi gola volozu,
kele faa ɲɔu ɔe nui ɔeɛve eɛe lanboi, nii é zaazu.
10 Sakpegi kpein ka ɔulazu wasogi zu,
ɔimalai ɔa naati zea, niiti ti woilosu tenɛgiti ma.
11 Naavoloi nii sɔlɔɔgai ga wuugi, gaa ɔa da vaa ba,
kele nii sɔlɔɔgai vaa, vaa, naa ɔaa ɔa da wɔɔɔ.
12 Nui ná-kitogi a ɔologolona, toɔa da ziiɔɔɔ,
kele nui yiima vai a ɔeɛna, naa ɔeɛve eɛe zenvu wului.*
13 Zoi a wooi velevilina, naa ɔa subologɔmɔ,
kele zoi a devei zona, naa ɔa ma zalai zɔlɔɔ.
14 Gima nui ná-kalagi ɔa ga zenvu deungi,†
toɔa da kaka faiti kpude nu maazu, niiti ta ɔe ga nu zaa vaa.
15 Kevele vagɔi ɔa da zaalai la nu ma,
kele gaabelazu la yaava nuiti ta-velei va.‡
16 Gima nu la faa ɔea, ni é la ɔigaizieni su,
kele ɔimalala nuiti ta da ta-ɔimalala vaiti sule.
17 Keelai ɲɔudai, naa ɔa da lo maanɔɔɔ zu,
kele gooleve nui sɔlegai, naa ɔa da faiti subete.
18 Baladai ta unfegi ɔa naama nui luɔɔ, nii é ɔelezu maagoloi va,
kele zoi a va tene gooiti bu, naa ɔa lebiyai zɔlɔɔ.
19 Toɔa ga faa vagɔ nui wɔinma vai laazeeli,
kele ɔimalala nuiti ti la wɔinni ga ti yeeɔula faa ɲɔi zu.
20 Nui é ziezɔu ɔima nuiti polu, toɔa da ɔe ga ɔima nu,
kele zoi é zeizeisu ɔimalala nuiti koba, naa ɔa faabaagi zɔlɔɔ.
21 Maanɔɔɔ ɔa kotoba nuiti polu,
undaanɛi ɔa da telebo nui zala.§
22 Zunu vagɔi ɔa da poganii ye ná mavofodaiti be,
kele kotoba nui ná-sɔlɔɔgiti makeɛ ga telebo nuiti tɔnɔ.

* 12:28 Wele veti: 3:18; 10:11. * 13:12 zenvu wului: Wele veti: 3:18; Zen 2:9. † 13:14 zenvu deungi: Wele ve: 3:18. ‡ 13:15 Kele gaabelazu la yaava nuiti ta-velei va: Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: Kele yaava nuiti ta-velei zie la baave. § 13:21 Wele ve: 10:27.

23 Bala nui ná-woza wogai zu ɔa a da ɔnɔgi zɔlɔ ná, ga bɔlɔa, keɛ telebotalai ɔa da ɔnɔgi ɔolɔɔlo.

24 Zɔi é ɔɛɛzu ná-doun zunui loɔa vai va, naa la nɛɛni bɛ, zɔi é nɛɛzu vɛ, naa la inɛinɛga maagolo vai va.

25 Telebo nui ɔa da daami wo, ziila, keɛ faa nɔu ɔɛ nuiti koozu nakai ɔa da ye de.

14

1 ɔima anzanui ná-peleyeɔɛi loni, keɛ ɔimalala gelei nɔnɔi woloni tɔ bɔɔɔi.

2 Zɔi é ziezu telebodai zu, naa ɔa da zie ɔoɔɔ GALAGI ɔaazuluabai zu, keɛ zɔi é ziezu ga yaava veleiti, naa ɔa da pelevɛɛ.

3 ɔimalala nui ɔa da maagoloi zɔlɔ ga daawooiti maavele, ɔima nuiti ti-lakɔlogiti ta da ti make.

4 Uɛ woza woli niki la ná, daamianigi ɔa daamii nakai zu, keɛ niki zinei zuvikei ɔa a da tɔnɔ golai ve.

5 Zeelei sɔlegai, é la zɛɛ woga pɛ, keɛ zɛɛ zeelei ɔa da zɛɛ bɔɛiti bo.

6 Anɛɛ ni nɛɛɔɔɔɔɔ nui ɔa ɔimalalai ɔaizie, é la sɔlɔɔga, keɛ kidafaawu nui ɔa da faaɔwɛgi zɔlɔ yɔɔɔɔ nɔ.

7 Maagooza faaɔaɔaɔalala nui va, mazɔlɔ é la ɔi gila kpalaa fea é vɛ.

8 Kidafaawu nui ɔa da sie velei vete, tɔzei toɔa ga ɔima nui,* faaɔaɔaɔalala nuiti ta da loo ya ta-ɔimalalai vɔ.

9 ɔimalala nuiti ta da nɛɛɔɔɔɔ zɔɔzɔvete vai zu, keɛ undaanɛi ɔa da ɔɛ sɔle nuiti saama.†

10 ɛɛ nɔ ɔa é ná-ziizooli ɔwɛɛ, ta ná-koozunɛi, nu ɔili ge la zooga é va nɔnɔ zɔlɔ naa zu.

11 Faa nɔu ɔɛ nuiti ta-velei ɔa wolo, keɛ sɔle nuiti ta-zɛɔe ɔotai ɔaa ɔa wɔlɔ.‡

12 Nu mɔinmɔin ka ɔisiezɔ ga pelei ti ma page, keɛ tɔun, ta pelei ma, nii gaabelasu, é liizu ga tiye, é ti lɔ saai zu.

13 Nɛi ɔa zoo é ziizooli ɔaazumaalɔɔɔ, koozunɛi ɔa zoo é ɔaabela ga ziizooli.

14 Kɔzɔba nui ɔa da ná-keɛwotiiti ma ɔulanumai zɔlɔ, keɛ nu vagɔi ɔa ɔoozunɛ nɔnɔ ma zie veleiti ma ɔulanumai zu.§

15 Nui nii é la de faa mɔinmɔin kwɛɛ, toɔa da la naati kpein da, niiti ti wosu ma, keɛ kidafaawu nui ɔa da zie ga keɔɔɔɔ.

16 ɔima nui ɔa da lua faa nɔi va, é voluave, keɛ ɔimalala nui ɔa da yiiɔaawana, é ke, tɔzei daave bɔɔɔ la.

17 Ziigula nui ɔa da ɔimalala vaiti ke, nui kigaizie nɔi ziimave, toɔa da wɔinzeɔɔmai maaloli bɔɔɔ ma.

18 Nuiti ti la de faa mɔinmɔin kwɛɛ, naati ta-voganii ɔa é ga ɔimalalai, keɛ kidafaawu nuiti ta-masa bɔlɔgi ɔa é ga faaɔwɛgi.

19 Nu nɔiti ta da unmaayei nu vagɔiti bɛ, faa nɔu ɔɛ nuiti balaa ta da ke ɔana nɔ telebo nuiti ta-velelavɛ.

* 14:8 Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: *Kidafaawu nui ná-ɔimalalai ɔa da bɔ ba, é sie velei vete.* † 14:9 Tati pelei taɔili balaa ka ga niiti: *keɛ ɔi pagɔi ɔa sɔle nuiti bɛ, ɔaakele sɔle nuiti ta pɔ ti undaanɛi zɔlɔ.* ‡ 14:11 Wele vɛ: 3:33. § 14:14 Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: *keɛ nu vagɔi ɔɛvelei vizɔɔɔ nɔnɔi va, ɔaakele nu vagɔi ɔɛvelei ɔaagoozave nɔnɔi va.*

- 20 Bala nui la neeni nu nape be, anee seinjogiti,
kele kpete nui wɔɔlaiti mɔinve gola.
- 21 Zoi é seinjogoi wɔinzegezu, naa ga koto gɛezu,
kele undaane nu ga ga naa, nii é maanogɔ nuiti maawɔingaaazu.
- 22 Niiti ti gɛisizu faa jɔi zu, naati ta kaka pelei ma,
kele niiti ti gɛisizu faa vagɔi zu, naati ta keezu nuɔɔɔɔlai ta gaamai zu.
- 23 Botii kpein ka kulanumai ba,
kele pului ga kpɛezugula wafuungi volu.
- 24 Gima nuiti ta-masa bɔɔlogi ga é ga ta-naavoloi,
gɛimalala nuiti ta-vaagaaɔaalalai ga é ga ta-litigi.
- 25 Gaama wo zeelei ga da zenvuiti kizo,
kele zee wo zeelei ga ga yaava nu.
- 26 Zoi é luazu Gɔogɔ GALAGI va, naa ga kito gola zɔɔɔ,
ná-doun zunuiti ti dɔɔɔfuzu zɔɔɔ pɔ be.*
- 27 Gɔogɔ GALAGI gaazuluabai ga é ga zenvu deungi,
toɔa nu gizo saai ná-baliiti ma.
- 28 Nuɔusei ná-mɔin ga é ga masagi ná-ɔɔbiyai,
kele nuɔuseiti maavele vai ga da kundigii gologolo.
- 29 Zoi zii la gula fala, naa ga ná-gɛimala wolai leezu,
kele ziiɔula nui ga da ná-gɛimalalai zule.
- 30 Ziileigi ga é ga kpusei ná-sii zuɔɔɔzagi,
kele toloi ga é ga seebei ma gaeiti su.
- 31 Nu a bala nui maanogɔna, è Kpete Nui velevelega,
kele nu a maanogɔ nuiti maawɔingaaana, è ti Betɛ nui ɔɔbiya.
- 32 Faa jɔu gɛ nui ná-yaavai ga da toka,
kele kitogi ga da gɛ telebo nui ya, eyesu saai.
- 33 Gɛimalai ga da ze kelegele nui yiimave,
naa gɔweege balaa gɛimalala nuiti saama.
- 34 Telebodai gɛe vai ga da zoi wɔɔɔ,
kele kotoi ga ga nuɔuseiti kpein unfe faa.
- 35 Masagi ná-unfemai ga da gɛ botigɛ nui naati be, niiti ti botii gɛezu be ga
gɛimalai,
kele zoi é unfe fai gɛezu, ná-ziiɔaawanai ga da zeeli naa ma.

15

- 1 Gooɔaavote pagɔi ga da ziiɔfulagi gaayei,
kele nu maawana ɔɔei ga da kpɛei zuwɔɔɔ.
- 2 Zoi é kalagi wosu ga gɛimalai, toɔa da kala wɔin gɛ nu ma,
kele gɛimalala nui ga da gɛimalala vaiti nɔ wo.
- 3 Gɔogɔ GALAGI gaazuve ga adave pe,
é da nu jɔiti ta nu vagɔiti sumɔ.
- 4 Nu laawoo vagɔiti keeve egɛ zenvu wulu wolai,
kele faa jɔu gɛ negi ga da ziiɔologologi gɛ.
- 5 Gɛimalala nui ga da keegɛ ná-tene gooiti pelevele,
kele zoi é yeezeizu zelilomai wu, naa ga ɔɔɔ leezu ga gɛima nu.
- 6 Naavolo mɔinmɔin ka é telebo nui ná-pelei wu,
kele nii kpein nu jɔi sɔɔɔsu, toɔa da gɛ ga ziiɔolei ma ungi.
- 7 Gima nuiti daawooi ga da faagɔwɛgi vaza,
kele faagaaɔaalala nuiti ziimave la gana.

* 14:26 Wele ve: 10:27.

- 8 Gooḡo GALAGI maanḡei ḡa ga faa ḡou ḡe nuiti ta-zalaḡaiti, keḡe soḡe nuiti ta-GALA maanḡeḡe wooiti neḡve be.
- 9 Gooḡo GALAGI maanḡei ḡa ga faa ḡou ḡe nui zie velei, keḡe naama nui neḡve be, nii é vilḡesu telebodai volu.
- 10 Zoi é zeḡezu faa vaḡoi volu, faa wola ḡa la ma ga maḡolo, zoi é zeliḡomai woinzeḡezu, naa undaa ḡa vili.
- 11 Gooḡo GALAGI ḡovealaazu ta undaavili zeḡezaḡai, zu vaiti kpein kwḡe, nubuseiti zii ḡwḡe fai ḡa ga leeni toun be!
- 12 Waso nui neḡve vaa la ga nu zeli lo ma, é la da ga li ḡima nuiti pḡ be.
- 13 Koozunḡei ḡa da nu ḡaazuve volo, keḡe ziiḡolḡi ḡa da nu ḡaalei.
- 14 Keḡeḡe nui ḡa da ḡaaba faa maḡoli vai ma yeenḡe, keḡe ḡimalala nui ḡonḡi ḡa da ḡe ga ḡimalala vaiti nḡ.
- 15 Maanḡo nui zii ma voloi kpein ḡouve, keḡe zoi undaanḡai, naa ḡa da ḡe feti ḡula vai laawu nḡ ḡo.
- 16 Fizeḡe nu da ani go nḡ zolḡo, é ḡe ga Gooḡo GALAGI ḡaazuluaba nu, é va li naavolo wola zolḡosu, nii ziiḡolḡi polu.
- 17 Fizeḡe nu tufa wuulugi ma laamii wo, kpeḡai neḡbe zu, é va li nike wulḡi miizu, ni woinzeḡemai ḡa ná.
- 18 Ziiḡula nui ḡa da kpeḡeiti suwḡolḡo, keḡe zoi ziiḡaa la wana fala, naa ḡa da sakpegiti gaayei.
- 19 Naka nui ná-pelei ḡeḡve eḡe ḡain sasai, keḡe soḡe nuiti ta-velei ḡaa ḡa soḡi.
- 20 ḡima loun zunui ḡa da keḡeḡe ḡoozunḡe, keḡe faaḡaaḡaalala zunui ḡa da dee veḡevili.
- 21 ḡimalalai ḡa ga koozunḡei naama nui ve, nii balagai faaḡaaḡai ma, keḡe zunui keḡeḡeḡai, toḡa da zie soḡedai zu.
- 22 Faa moḡnmoḡn ka da ḡazavi, ti la zolooga tḡzei gaazaḡatalai va, keḡe ti zu ḡa da beḡe, ni tenebo nua ta ná.
- 23 Koozunḡe vaa ve zunui ve, sieḡi zu é boḡo wooḡaavotegi veezu la, ziiḡei faa ve, ni kpeḡi a wona ga bo yeeḡeḡala!
- 24 Keḡeḡe nui ḡa da zie ga pelei, nii é lezu geezuve zenvui vḡ be, naa ḡa kizosu ḡovealaazu ma, nii é buu velei.
- 25 Gooḡo GALAGI ḡa da waso nuiti ta-velei ḡologolo, keḡe toḡa da ba poanzai ḡoligiti maazu.
- 26 Gooḡo GALAGI maanḡei ḡa ga kisiḡe ḡoiti, keḡe kpeḡe vaḡoiti ka a da va ti wu.
- 27 Zoi é woinni veḡe-o-veḡe, é beḡe, toḡa da ná-peḡeḡeḡei lo kpeḡo zu, keḡe zoi é lobḡanii woinzeḡezu, naa zii zu ḡa ḡooza.
- 28 Telebo nui ḡa da ḡigaizie, aisa é va gooḡaavotegi ve, keḡe faa ḡou ḡe nuiti ta da faa ḡoi vaza ga laave.
- 29 Gooḡo GALAGI maḡoozave faa ḡou ḡe nuiti ba, keḡe toḡa da woilo telebo nuiti ta-maanḡeḡe wooiti ma.
- 30 Nubḡolḡai ma ḡaazuve ḡa da koozunḡei ve, nui a woo niḡe vaḡoi menina, toḡa da iḡoḡo, é zeeli ma ḡaeiti ma.
- 31 Zoi é woilosu tene gooiti ma, ta bo ba etea ziei zu, naa zeizu ḡa ḡima nuiti saama.
- 32 Zoi é ḡeḡe zu ga zeli minna lo ma, naa ḡa boḡo veḡeveḡesu, keḡe zoi é woilosu tene gooiti ma, naa ḡa ḡi vaḡoiti soḡo.

33 Gooḡo GALAGI ḡaazuluabai ḡa ḡa nu ḡala ga ḡimalai,*
aisa nu va lebiya zoloo, keni è bōḡomaayei pe.†

16

1 Nuiti ta ḡa ta-vaiti seikpasu,

kele Gooḡo GALAGI ḡa woo ḡaabelagi zea.

2 Eḡe pe ka ḡa ḡisie ga nii kpein é keezu page,

kele Gooḡo GALAGI ḡa é de-ḡeevaiti ma ungi ma lukpoi ḡaalevezu.

3 Da-vaiti pe ze Gooḡo GALAGI yeezu,

ḡa-vaa zeikpasuiti su ḡa bete.

4 Ani kpein kpete ungi ḡa ná, Gooḡo GALAGI ve,

ane faa ḡou ḡe nuiti, ta ná maanōḡo voloi ve.

5 Waso nuiti maayo ge la Gooḡo GALAGI ve,

koleve ga ti zalalalai la yega.

6 Faagaaza golai ḡa ḡa gba ga nuḡoḡolai ta gaamai,

Gooḡo GALAGI ḡaazuluabai vo, nu ḡa ḡa maagooza faa ḡoi va.

7 Nui zie velei a neena Gooḡo GALAGI ve,

toḡa ḡa ti yōḡozubete ta sili nuiti.

8 Fizōḡe ani goi nu solooḡu, é zoloo telebodai zu,

è va soloo golai wo, yaavai zu.

9 Nui ḡa ḡa faa zeikpasui ḡe,

kele Gooḡo GALAGI ḡa lo kōḡobolu pe.

10 Masagi a ḡena bōea, daawooi ḡa ga GALA gooi,

a ḡena tukpoi ḡaalevea, daave mina wooveleda ḡe.

11 Gooḡo GALAGI woinve ga kiloiti ti laazeelai,

toḡa devezu, velei kōḡo ganiiti maaneai ti ḡe la.*

12 Faa ḡou ḡee vai maayoseḡeve masagiti be,

mazoloo telebodai ḡeai ḡa a ḡa ná-zobogi maawui.

13 Masagi woinve ga naati, niiti ti-laawooiti sologai,

naati neeve be, niiti ti bōezu ga gaamai.

14 Siegi zu masagi yiiḡaawanazu la, ná-ziiḡulagi ḡeeve eḡe saa ḡeelai,

kele ḡima nui ḡa zoo é gaabe.

15 Siegi zu masagi ḡaazulo pelei vasu da, naa ḡa é ga zenvui,

ná-nuḡoḡolai ḡeeve eḡe foḡo ḡulazu lonabiingi.†

16 ḡimalai zoloo fai vizōḡe zanu kitei ḡaale ba vai va,

keleḡelegi maaḡogai leveḡe walii va!‡

17 Solo nuiti ta-velei ḡa é ga, è voluave faa ḡoi va,

zoi é ḡaabaazu sie velei ma, naa ḡa zenvui ḡizosu.

18 Wasogi ḡa a ḡa va ga nu ḡoloḡolo fai,

kiboolomai ḡa a ḡa va ga tooi.

19 Fizōḡe nu bōḡomaayei, wa bōḡomaayei nuiti,

wo va li bōsu kōzoganii ma, wa waso nuiti.

20 Zoi é ḡidaazu kala gooit bu,§ naa ḡa undaaneei zoloo,

undane nu ḡa ga naama nui, nii é ḡitosu Gooḡo GALAGI va.

21 Zoi é ga ḡima nui ziimave, naa ḡa ta ḡa ḡe ma, keleḡele nui,

kpoe neeneḡi ḡa a ḡa pile soloo.

* 15:33 Wele 1:7 zu, ta suḡulazuve. † 15:33 Wele ve: 18:12. * 16:11 Wele 11:1 zu, ta suḡulazuve.

† 16:15 Foḡo ḡaabelasu lonai ḡa é deezu ga tufaiti pōno siegi zeelia. Toḡa ga kpetei ta koozuneei ma voogi (TSV 11:14).

‡ 16:16 Wele ve: 2:4. § 16:20 Tati pelei taḡili balaa ka ga niiti: zoi é ga kidafaawu nui,

¶aa zoi é woiḡosu GALA daawooi ma.

- 22 Gimalai ɔa da zenvui ve naati zea, niiti ti ziezulu la,
gimalala nuiti salai ɔa ga gimalalai.
- 23 Ni gimalai ɔa nui yiimave, toɔa da boe ga kidafaawui,
na-yepei e bosu, naa ɔa da faa vaa meni nuiti ma.
- 24 Kpoe vagoiti keeve ege koin guloi,
nii neai zenvui ve, pagai ga kede ganii kpusei vaa zu.
- 25 Ta ɔa na, sie velel zolegai gaazu,
kele gaabelazuve ɔa ga saa velel.
- 26 Pului ɔa da ge ga botige nui na-kpobai,
daave ɔa da di botige vai ma.
- 27 Nu nakai ɔa da faa noi gevele bete,
daawooiti keeve ege abulekai, e galai wosu.
- 28 Yaava nui ɔa da kpoeiti teve,
zofozuzie nui ɔa da boola nuiti bali ma.
- 29 Sunou nui ɔa da seinofoi yaava,
e naa vile pelei va, nii nou dai.
- 30 Zoi e gaazuveezu ma ga e gisie yaava gee vaiti su,
e lakologiti pu bu, naa bega ga faa noi ge.
- 31 Undega golegiti ta ga lebiya woloigi,
ta da zoloo soledai zu.
- 32 Zoi zii la gula fala, naa vizoge kooofuluubai va,
nui e bofo zosu, naa vizoge zoi va, e taa wolai zosu.
- 33 Ta da kpakutoomai ge ga, ti velela vele vaiti kwee,
kele Goofo GALAGI ɔa a da deve gaabelagi wo.

17

- 1 Fizoge bulu buɔa voo goi ge nu ya, e da mi ziileigi zu,
nu va ge pelei naa wu, daamiani pagoi kpein ge na, kele sakpegi la bega na.
- 2 Botige nui e ga gima nui, naa ɔa da zei doun zunui unda, nii e baagulama vai
geezu.
- Toɔa nono zoloo poganii zu geegeleaiti saama.
- 3 Wali gaei ta zanugi, ti gaa ɔa da wun ga abui, ma nofoi va gula ba,
vele gana Goofo GALAGI nuiti zii volugulazu la.
- 4 Zoi e faa noi geezu, toɔa da woilo faa nou ge nuiti goo ma,
zee nui ɔa da woilo, woo nou wo negiti goo ma.
- 5 Da neegulana bala nui zu, Kpete Nui ɔa e unfesu,
zoi e goozuneezu seinofoi na-maanoo vai zu, salalalai la yega.
- 6 Nu volbity ta-lebiya woloigi ɔa e ga ti-lounlonti,
lonti ma zaalai ɔa e ga ti zoloo nuiti.
- 7 Nu woozufezei la zolooni faagaagaalala nui ma,
zekana no, zeei la zolooni la kundigii ma.
- 8 Tanigaa ta da gisie ga, lobeanii ɔa ge ti ve ga undaaneei,
naa ɔa ta bofo zoloo su, ta-vai pe su.
- 9 Zoi e po e nee nuiti be, naa ɔa da to kologologiti suvaaye, niiti ti geai la,
tozei da gena sugulaa kenein, naa ɔa da e-wolaiti maagooza e va.
- 10 Zeliloma gilagi ɔa da faa vaa kelegele nui ma,
e leve kpako ne ungila (100) ba, ta faagaagaalala nui lofa la.
- 11 Nu noi ɔa da buzege daaloooma vai no gaizie,
keelai e la maawoingfa gea, naa ɔa da leve daaloooma.
- 12 Nu gomi ga file zua leei, nii na-zivoiti kulaai zea,

naa vizoge, è va gomi ga faagaaɗaalala nui é ná-titidai zu.*

13 Ni nu a faa vagɔi zalana ga faa nɔi,
maanɔɗɔi la zefea maala pe.

14 Sakpegi lozei, naa ɗa é ga è ziei lugɗolosuve laavie,
zeɗe ná, aisa kpɔei va leve.

15 Nii é losu faa nɔu ɗe nui volu, ta zɔi é telebo nui veelalazu,
ti felego pe ti maayoseɗeɗe Gooɗo GALAGI ve.

16 Walii a ɗena ɗimalala nui ya, leeni ɗa a ke la?

Toɗa zoo é ɗimalai ɗeya la ɓaa?

Kele ɗi pagɔ la zea.

17 Boɗa nui ɗa da neɓei ɗe yeenɔpe.

Geɗɗeloin ɗa da kpɔbai ɗe, faabaagi a vaana.†

18 Keni nui balagai ɗigi ma, naa ɗa a da minazeɗe,
é boɗo ɗe ga zeelagai, nu ɗiligi ná-kuyei zala vai zu.‡

19 Nui kpɔɓa vai neai be, to kologologi neɓe be.

Zɔi kibɔɓɔmai su, naa woinve ga é boɗo ɗologolo.

20 Nui yaavai ziimave, é la undaane zolɔga,

zɔi é ga ne felegi, naa ɗa lo nimizai zu.

21 Zɔi é faagaaɗaalala loun zunui zolɔsu, ziizoolɛi ɗa da ɗe ma.

ɗimalala loun zunui, keɗɗe ɗoozu la ga ne.

22 Ziilaai ɗa ga keɗeya zaɓu wola,

kele kitevei ɗa da nui zunɛgi be.

23 Yaava nui ɗa da lobeanii zo, ti dooɗu segei wu,

nii a ke é tukpɔi maave.

24 ɗimalai maaɓuɗave kelegele nui va,

kele ɗimalala nui ɗaazuve ɗa liizu faiti pɔ, niiti é la zooga é va ti zolɔ.

25 Faagaaɗaalala loun zunui keɗɗe ɗa da ɗe ziiɓɓɔi zu,

é ɗe ga ziiɗologologi naa ve, nii é sɔɓɔga.

26 E la zolooni, nu va fuun gani ɗula sɔɓalala nui ya,

toɗa ga telebotala vaa, è va unfema nui loɗa.

27 Nui nii é ziaa faa moinmoin su, naa ɗa da dama, é mina ɓɔe ga gola,

kelegele nui ɗa da yeeɗɗalalai zeɗe, é da ɗisise.

28 ɗimalala nui ɓalaa a da leve ga ɗima nu, ni toɗa zoo maaɗesu kpɔ.

Zɔi é laaɗulusu, naa ɗa é ga zunui nii kelegelegai.

18

1 Nui nii kpalai ga ɗakalave nɔ, toɗa da maaɗooza zɔiti ba,
toɗa da yiiɗaawana, ɗima vai kpein daalɔɗma.

2 ɗimalala nui yiima vaa la ga faagaaɗaa vai,

keni ná-kisiseiti sule vai.

3 Sisegi zu nu nɔi vaazu la, woinzeɗemai ɗa da vile polu, ti va.

Unfegi ɗa da vile ɓaaɗulamai volu.

4 Nui ɓɔe wooiti ti da, ta ga ziei buuzeidai gola,

ɗimalai ma deungi ɗa ga katudei, é zulusu.

5 Maa la neeni, nu va lo faa nɔu ɗe nui volu,

è va telebo nui veelala ná-gaamai zu.

6 ɗimalala nui ná-kpɔeiti ta da sakpegi loo,

daawooi ɗa da doɗai maaloli ma.

* 17:12 Wele veti: 2Sa 17:8; Wɔz 13:8. † 17:17 Tati pelei taɗili ɓalaa ka ga nii: loin ta ɗa da zolɔ faabaagi ma voloi vaa zu. ‡ 17:18 Wele 6:1 zu, ta suɗulazuve.

- 7 Gimalala nui a gɛna bɔɛa, toɔa da bɔɔɔ ɔolooɔoloo fai gɛ,
kpɔɔ wooyi ta da gɛ ga baliiti, ɛ ɔɔ ga tiye.
- 8 Zɔɔzuziɛ nui nɔ-kpɛiti kɛɛɛ eɔɛ ani nɛmigiiti,
ta da yei ti zeeli nu ɔoozuɛ.
- 9 Zɔi ɛ nɔ-botigɛ vai maagɔnɔɔsu,
ta ga ani gila, ta zɔi ɛ koloɔolosu.
- 10 Gɔɔɔ GALAGI ɔa ga ga sigi golai,
telebo nui ɔa da bizɛ, ɛ li nɔ, ɛ gɛ ziileigi zu.
- 11 Kpɛɛ nui nɔ-naavoloi ɔa ɛ ga nɔ-taa wolai,
toɔa da gigaizie ga toɔa ga sigigi, nii a zoo tɔun makesu.
- 12 Siɛgi zu wasogi nui yiimave laavesu da, koloɔolo geei zeelia.
Aisa ɛ va unfemai zɔɔɔ, keni ɛ zoo bɔɔmaayeizu.*
- 13 Zɔi ɛ goɔaavotegi veezu, aisa ɛ va woilo kpɛi ma, ɛ wosu,
toɔa nɔ-gimalalai gɔla kɛɛma, ɛ zɔngɔ zɛɛ bɔɔɔ va.
- 14 Kisiɛ vagɔi ɔa zobo fe nui vɛ, ɛ zɛ seebɛi wu,
kɛɛ kisiɛ vagɔi a valibona ga ipɔtevei, bɛ ɔa a pu su volu?
- 15 Keleɔele nui wɔinve ga ɛ faagwɛgi zɔɔɔ,
gima nui ɔa da gaaɔa ga ɛ woilo kpɛiti ma, ta nu gɔla.
- 16 Faanɛi ɔa da peleiti daalao,
ɛ nu laazeeli nu wolaiti ma.†
- 17 Nu mɔungi ɛ baazaɔazu, toɔa da gɛ eɔɛ toɔa gaamai zea,
eyɛsu tukpɔɔɔɔi va ɛ gooyi sakpe.
- 18 Kpakutoomai ɔa da sakpegi bɛ,
toɔa da balaa nu wolaiti seɔɛ unga.
- 19 Nu zeeli vai baave gɛɛgɛloin ma, nii maawanaai, ɛ leve taa wolai va, nii sigigi
ma.
Kpɛi gɛɛɛ eɔɛ sigigi laave ma zɔɔɔgiti.
- 20 ɛɛ ka da daawooyi ma lɔnɔgiti kɔɔɔ, ɛ yiɔo ga tiye,
toɔa yiɔo ga niiti, dakɔɔgiti ti ti veai.
- 21 Saai ta zɛnvui ta zoo zɔɔɔsu nui nɛgi zaɔui zu.
Zɔi kpɛzuguɔlai nɛai bɛ, keni ɛ va subolo gɔmɔ fai wu.
- 22 Nui a anzai zɔɔɔna, ɛ undaanɛi zɔɔɔga,
faanɛɛ ɔa naa, ɛ sɔɔɔgai Gɔɔɔ GALAGI ya.
- 23 Bala nui ɔa da bɔɛ ga maanɛɛɛ wooi,
kpɛɛ nui goɔaavotegi wo ga zeeɔaabaai.
- 24 Nui nii bɔɔlai mɔindai, ta polu kpɔɔ vai ma,
kɛɛ nu wɔɔla gitei ɔa da gili ɛ va, ɛ leve ɛ-gɛɛloin va.

19

- 1 Fizɔge nu gɛ ga bala nu, ɛ eteai zɛ ladalai zu,
ɛ va gɛ ga faaɔaɔaalala nui, nii zɛai.
- 2 E la vizɔni nu nɔpɛ ma, ɛ va vala faagwɛgi ma,
zɔi ɛ gɔɔzuvilezu, toɔa da faaɔaazagi gɛ.
- 3 Nui nɔ-gimalalai ɔa da nɔ-pelei gaaɔala ba,
ɛ da yiigaawana Gɔɔɔ GALAGI ma niina.
- 4 Naavoloi ɔa da nui wɔɔlai mɔin gɔla,
kɛɛ bala nui bɔɔlai ɔa da gɛɛ ba.
- 5 Zɛɛ zeelei zalalalai la yeɔa,
doɔai la voolaa naa va, nii ɛ zɛɛi vazasu.
- 6 Nu mɔinmɔin ka da sɔbelama nui maamuse gaazu,

* 18:12 Wɛɛ vɛ: 15:33. † 18:16 Wɛɛ vɛ: 17:8.

εσε ka pɔ é gε ga naa bɔlai, nii é faanεεi gεεzu.

⁷ Bala nui la nεeni keεgεlointi be,
baa mu ná-siepoluiti, naati ta da maagfooza ba.
Siegi zu é wɔinni la ga é bɔe ti vɔ, ti la mɔ koba.

⁸ E kigaiziei maagɔli, da naa gεεzu da bɔgɔi da-undaanεεi vaa ma,
da gɪlina gɪmalai va, da undaanεεi zɔlɔɔ.

⁹ Zεε zeelei zalalalai la yege,
zɔi é zεei vazasu, naa gɔa bɔgɔ loozu ya.

¹⁰ E la vizɔni gɪmalala nui ma, é va eteai zie gaane zu,
sɔnaga duɔi va gε ga kundigɪiti deve nu.

¹¹ Nui ná-gɪmalai gɔa a da vɔni da ná-ziiɔulagi ma,
toɔa be ga lɛbiya, é ná-faawanamaiti suvaaye.

¹² Masagi ná-ziiɔulagi maayikive ege zalai zikɔ wooi,
kele ná-faanεεi gεεve ege nɔdagi, nii é tufai gɔa.

¹³ Faagaaɔaalala loun zunui gɔa ga keεge ná-nimizai.
Kpɔeleve anzanui gεεve ege zie goi, nii é vilesu peinpein maa la levezu.

¹⁴ Nu gɔa zoo è pelei ta anii kpein sɔlɔɔ ga pogani è-gεeni zea,
kele Gɔogɔ GALAGI gɪla kpe nɔ gɔa a zoo, é gɪma anzanui ve nu ya.

¹⁵ Dɔɔvɛi gɔa da nui wui bɔgɔ ma,
zɔi nakaai, pului gɔa so.

¹⁶ Nii é devei zosu, naa gɔa baazu zenvui maazu,
zɔi é la gaaɔaazu sie velei ma, naa gɔa za.

¹⁷ Zɔi a bala nui maawɔingɔ, lɔdɔ kana é feezu Gɔogɔ GALAGI ya,
naa gɔa naa ve zea, nii maanεai ga é sɔlɔɔ.

¹⁸ E-loun zunui maagɔlo gelegele, siegi zu kitogi ná la de,*
kele mina wɔin ga paa vaa.

¹⁹ Nui ziiɔulazu, keni ti ani gɪla zea.

Ni ti la ani gɪlani zea, ti zobo fea be ga é tɔɔzei volu.†

²⁰ Woilo tene gooiti ma, va zelilomai wu,
gaabelasu, da gε ga gɪma nu.

²¹ Nui gɔa da faa mɔinmɔin kevele βete ná-kisieɪ zu,
kele Gɔogɔ GALAGI ná-devei gɔa daa a da zeeli.

²² Nii nubuseɪ pɔ nui ná-fai zu, naa gɔa é ga woogεgɪladai,
kele tama, bala nui vizɔge woovalada nui va.

²³ Gɔogɔ GALAGI gaaazuluabai gɔa da bɔ nu va, è zenvui wo,‡
anii pe ge gε è ya, è kpidiiti sie, maanɔgɔ la zeelia è ma.

²⁴ Naka nui gɔa da yeelɔ baɔa gɔkoi zu,
kele dɔɔ vai daave, naa baa.

²⁵ Siegi zu ti waso nui loɔazu la, zɔi é la de faa mɔinmɔin kwεeni, naa gɔa da gɪ
sɔlɔɔ,

zelii lo kelegele nui ma, toɔa faagwεgi zɔlɔɔ.

²⁶ Zɔi é keεge zopele nɔuzu, é dee βe,
naa gɔa ga doun zunui é unfe fai gεεzu, ta baagɔluma vai.

²⁷ Dɔun zunu, da βena woilosu kala gooi ma,
da voluave faagwε kpɔeiti ba.

²⁸ Zeele nɔi gɔa da tukpɔgaaleve vai gaauala ba,
faa nɔu gε nuiti daave gɔa da telebotalai mi.

²⁹ Tukpɔi gεvele βeteve ga é loo nεεɔulasu nuiti ma,

* **19:18 siegi zu kitogi ná la de:** Tati pelei taɔili balaa ka ga nii: *mazɔlɔɔ kito ka de ná.* † **19:19 ti zobo fea be ga é tɔɔzei volu:** Tati pelei taɔili balaa ka ga niiti: *ta tɔɔzei volu, ɔaa ta ta bɔ baa vai va.* ‡ **19:23**
Wεle ve: 10:27.

doḡa bakɔi ḡa ga faaḡaaḡaalala nuiti polu zaamaυe nɔnɔ.

20

¹ Dɔɔi ḡa ga ɲeeḡulasu anii, kpɔɔle anii é nu ḡaazulatisu, toḡa ga zɔɔlema anii, nu-o-nu é bɔḡɔ loozu ya su, naa la zooga é va ḡe ga ḡima nu.

² Masagi a yiiḡaawanana, maa ḡa da yiki eḡe zalai zikɔ wooi, ḡei da masagi ná-ziiḡaawanai ḡaazuleena, è-yenvui ḡa faabaagi laawu.

³ Nu maagooza sakpegi va, naa ḡa ga lebiya vaa. Keni ḡimalala nui ḡa a da woizubɔɔ, é lo su.

⁴ Dɔɔυe nui la ḡe keeni, é va wozai woli ma yeeḡeḡalal, ani la ḡea ná, nii a teve molo levei zu.

⁵ Kisiɛiti ti nuḡusei yiimaυe, ta ga ziei buuzeidai, kelegele nui ḡa soogai ta zaḡazu.

⁶ Nu mɔinmɔin ka da ná-wooḡeḡiladai zule, keke mini ḡa sɔbelama nui a ḡa ná?

⁷ Telebo nui ḡa ziezū ná-sɔledai zu, undaanee vaa wola ḡa naa, ná-dointi be, a zefena naa.

⁸ Siegi zu masagi zeizu la tukpɔḡaaleυezuυe, toḡa da faa ɲɔi yɔḡɔzuḡa, ga wele laa ḡilagi nɔ.

⁹ Be ḡa a zoo é ḡe ma: «Ziimaυe ḡoleavena, ḡe ɲadega koto la mɔ bà?»

¹⁰ Nu kiloi ta kɔḡɔ ganii ma zii felegɔiti seḡe, é va nuiti yaava, naa ḡa ga ḡooḡɔ GALAGI maɲeei ba vaa.*

¹¹ Zunu loungei ḡa da bɔḡɔ ḡevele le ga ná-keewotiiti, nu ka ni sɔgi ḡa va, é zole.

¹² Nu woiyedei é faa menisu, nu ḡaazuυe é wozagaaazu, ḡooḡɔ GALAGI ḡa é ti ḡilagilagi pe kpete.

¹³ Mina ɲiimenii wola nee υe, è mina gaaḡela baladai zu. Wuzefe ga sobuzobui, da daamiani sɔɔɔ, è bɔɔ ba.

¹⁴ Ani ḡeya nui ḡa da ḡe ma: «É la vani! E la vani!» Kele a zefena ná, é bɔḡɔ maamuse ga anii naa zɔɔɔ fai.

¹⁵ Zanugi ma vaa la baani, kɔbu ani vagoi mɔinυe, keke anii nii fizogai ti pe ba, naa ḡa é ga, nu laawooi é faaḡwɛgi veezu.

¹⁶ Ni nui ta a bɔḡɔ ḡena ga zeelaga è υɔ be, é vile nui ta ná-kuye vaa va, nii è la kwɛɛ,

na-seḡei zefe ga kpɔunmai, nui naa ná-faa zu, nii è la kwɛɛ.

¹⁷ Daamianigi unmaai, mɔunpa toḡa da nee, keke naa volu, toḡa da ḡe ga kɔtui, é nui laave laave.

¹⁸ Faiti ti ḡazavisu, ti laa ḡa da zeeli ga tene pagɔiti maavele. Da ḡena lia kɔmave, gaalugi wo, è faiti kpete.

¹⁹ Zɔi é fama bɔɔi vazasu, naa ḡa dɔɔḡuzu vaiti kulazu. A mina bɔ faa ma, wa nuiti ti kpɔezugula ɲakaiti bosu.

²⁰ Zɔi a keeḡe voovo ta dee,† zii ḡa loo, eḡe lanboi é zaazu kpidi bɔii zu.

²¹ Poganii sɔɔogai ga gaazuvilei mɔunpagi zu, tuya la ḡea ma naa volu.

²² Mina ḡe ma: «Nà nɔnɔ υotokula!»

ḡito ḡooḡɔ GALAGI va, toḡa è ḡizo.

²³ ḡooḡɔ GALAGI maɲee ḡa ga kɔḡɔ ganii daa la zeelini,

* **20:10** Wele 11:1 zu, ta sugulazuυe. † **20:20** Faa ɲou wola ḡa ga nii to ge zeini ma kpaan, zoi a la koloḡolo, ti bena naa va (Egz 21:17; Lev 20:9; TSV 27:16).

é la vaa zee giloï wu.‡

24 Gooḡo GALAGI ḡa é losu nui luḡo ná-eteai zu.

Nubusei ḡa zoo ḡale é pelei ḡwεε, nii é ziezū la?

25 Polu la vāni nui ma, è va ani ve Gooḡo GALAGI ve ga gaazuvilei,

ḡaa è minazeḡe pe, è va leḡa ḡiḡaizie su.§

26 Gima masagi ḡa ḡa faa ḡou ḡe nuiti so,

é faa la ti ma, maawōingḡa la su.

27 Nui ná-faaḡaaḡaa ḡiḡi ḡa ga lanboi, nii Gooḡo GALAGI feai,

toḡa é nui yiimave vaiti pe feḡeḡeḡeḡeḡesu.

28 Nubōḡolai ta woḡeḡeḡiladai ḡa a ḡa masagi make,

ná-nubōḡolai ḡa é ná-masa kpōkpōḡi zei vele ḡetezu la.

29 Zebēi ḡa é ga buzeḡe niineḡiti ta-vadai,

kewola vōlōiti ta-unfemai ḡa é ga undeḡa ḡoleḡi.

30 Maawana valai ḡa ga faa ḡoi ḡede salei,

zekana é la, doḡai ḡa ḡa zeeli kisieiti ma, niiti ti loḡḡuai.

21

1 Masagi yii ḡa Gooḡo GALAGI yeezu, eḡe ziei é yeizu,

é ḡa lii la, ve nōpe ná neai be.*

2 Eεε ka ḡa ḡisie, ga nii kpein é keezu page,

kele Gooḡo GALAGI ḡa é de ḡee vaiti ma ungi ma lukpōi ḡaalevezu.

3 Nui a telebo fai ta sōle fai ḡεena,

naa ḡa fizōḡai Gooḡo GALAGI ḡaazu, é leve zalaḡaiti ba.

4 Gaazulei ta waso zenvui,

faa ḡou ḡe nuiti ta-eteai kpein ka ga kotoi.

5 Zoi é ḡaaḡaazu, é faazeikpasuiti ke, naa zōloḡi zu ḡa wōlo,

kele zoi é faiti keezu ga gaazubadii, naa ḡa li é lo pului zu.

6 Niiti ti ta-ḡetei zōloḡsu zeei zu,

ta ga faaḡaaḡaalala nuiti ti biεezu, ti lo saai zu.

7 Faa ḡou ḡe nuiti ta-zuḡōi ḡa ḡa li ga tiye,

mazōlo ti la vaani bu, ti va ladalai ḡe.

8 Namaba nuiti ta ḡa vile pele ḡōḡḡugi volu,

kele lada nuiti sie vele zoleḡe.

9 Fizōḡe nu zei fiile zosuve sokogi zu pele ḡōmave,

wo va li ḡosu zeizu ma, wa kpōleve anzanui.

10 Faa ḡou ḡe nui yiimai ḡa ga faa ḡou ḡee vai,

aneε bōlai ḡōḡōi, é la loga maazu.

11 Maaḡolo ḡakōi a zeelina waso nui ma, zoi é la de faa mōinmōin kwεε, naa

ḡalaa ḡa ḡa ḡi sōlo,

ḡa ḡima nui ḡalana, toḡa ḡa faaḡweḡi zōlo.

12 Telebo nui† ḡa ḡa ḡida naa kpein bu, nii é ḡeezu faa ḡou ḡe nuiti ta-velei wu,

sieḡi zu ti lozu la maanōḡōi zu.

13 Nui nii é la woilosu maawōin nui ná-kpee wooi ma,

tō ḡōḡōi ḡa kpee loo, é la ḡooḡaavote sōloḡa.

14 Faaneεi é ḡeezu dōḡḡuzu, naa ḡa ḡa ziiḡaawanai ḡaayei.

Lobeānii é levesu dōḡḡuzu, naa ḡa ḡa ziiḡula ḡolai ḡaayei.‡

15 Toḡa ga koozune vaa telebo nui ve, sōle fai a ḡena ḡea,

‡ 20:23 Wele 11:1 zu, ta sugulazuve. § 20:25 Wele ve: TbN 5:3-5. * 21:1 Pete velei é keeni la ga Nebukadenezaal (Dan 4:28-29, 32) ta Siluse (Eza 45:1-3; Esd 6:22). Wele veti: 16:1, 9; 19:21; 20:24.

† 21:12 **telebo nui:** Tati pelei taḡili ḡalaa ka ga nii: **telebo GALAGI.** ‡ 21:14 Wele veti: 17:8, 23.

kele naa ga ga nimiza vai faa n̄ou ge nui ve.

16 Nui nii é zegezu gi paḡoi ma velel va,
ná-dooḡo bosuve ga geezu ga ḡoveiti ta-maab̄ogi zu.

17 Z̄oi b̄oḡoyiimai neai be, toga kpalai ḡwee,
z̄oi é b̄oḡo veai d̄oi ya, ta etea gaazuḡulap̄oi, é la betea eyesu pe.

18 Faa n̄ou ge nui ga é ga telebo nui unmoḡo gani,
yaava nui ge ga soḡe nuiti t̄on̄oi.

19 Fiz̄oge nu zei z̄oi ta zu naa v̄oi,
é mina zei kp̄eleve anzanui ḡoba, ziiḡaawanaai.

20 Gima nui zeizuve, nu ga da ani naavolo v̄aḡoiti ka ná, ta gul̄o makegaiti,
faaḡaḡaalala nui ga da naati suvaza, niiti ti zea.

21 Z̄oi é gaabaazu, é ge ga telebo nu, ta wooḡeḡilada nu, sii zu ga ḡooza,
toḡa zo ga telebodai ta unfemai.

22 Gima nui ga laaleena taa wolai wu, nii salavusu gezegezegiti ti maab̄eezu,
é siḡigi loka, nii taai ḡitogai ba.

23 Z̄oi é baazu daave maazu ta negi,
naa ga b̄oḡo ḡizo kidaavili faa m̄oinm̄oin ma.

24 Neeḡulasu nui ga ga waso nui, ta gaazulee nui,
nii waso datevegai diizu faiti kee vai ma.

25 Naka nui ga da za, t̄ozei ziima vaiti daa la zeelizu,
maz̄oḡo é la p̄o é va yeevee fai n̄ope ba.

26 Yeen̄ope, toḡa gaazuḡulap̄oi laawu,
kele telebo nui ga da ti pe kwee, é la ta makega b̄oḡo ve.

27 Faa n̄ou ge nuiti ta-zalaḡai ga ga ziimazie gani,
sonaga ta vaana kulazu ga kisiie n̄oi.

28 Zee zeelei undaa ga vili,
kele z̄oi é gaamai wosu, nii é menini, zobo ka naa ve sien̄ope su é b̄oe.

29 Faa n̄ou ge nui ga da b̄oḡo ḡula ga lada nu,
kele soḡe nui ga da gaaba sie velel ma.

30 Nubusei ná-ḡimalai, ta ná-kelegelegi ta ná-kisiei,
naati tan̄ope ge la zooga, é va li ḡooḡo GALAGI yiimai laal̄oḡoma.

31 Ta da sooiti maaḡili k̄ooḡo voloi laal̄oḡoma,
kele pile soḡo fai ga ḡooḡo GALAGI yeezu.

22

1 T̄oḡoḡulagi viz̄oge naavolo wolaiti ba,
é unfe z̄oiti ma, naa viz̄oge, é leve walii va ta zanugi.

2 Kp̄ete nui ta bala nui ti b̄oge faa ḡila ma:
ḡooḡo GALAGI ga é ti feleḡo pe kp̄etea.

3 Gima nui ga da maan̄oḡoi ga é vaazu, é lekpe tuḡo,
kele nui é la de faa m̄oinm̄oin kwee, naa ga da zie ná ḡobave, é ma b̄oḡoi z̄oḡo.

4 B̄oḡomaayei ta ḡooḡo GALAGI gaazuluabai ma ḡulanumai ga ga,
kulagaanezui, ta unfemai, ta sii zuḡoozai.

5 Yaava velel, gaingiti ka ti su, ta baliiti, maaneai nu maḡooza ba,
ni è-yenvui w̄oin ga è ma.

6 D̄oungoi ḡala ga pelei maaneai é zie la,*
anee siegi zu é v̄oḡozaḡasu da, é la zeḡea ba.

7 Kp̄ete nui ga da zei, bala nui unda.
Kuye zeḡe nui ga ga duoi, kuye vee nui ya.

* 22:6 Tati pelei taḡili balaa ka ga niiti: *doungoi maaḡolo ga sie velel*, naa *doungoi maaḡolo ná-eteai* l̄ozei ziegi zu.

- 8 Zoi a telebotalai vaza, toɗa teve ga maanɔɗɔi,
 ná-zobogi ɗa ɗolofolo, nii é toomai ɗeezu la.
- 9 Nui é nuɓɔɗɔlai ɗeezu seɲɔɗɔiti be, toɗa tuyai zɔlɔɔ,
 tɔɔzei ta ɓosu ná-daamianigi ma ta bala nui.
- 10 Neɗɗulasu nui be, kpɔei ɗa be,
 goomaɗaaliiti ta poomugiti ta be.
- 11 Ni nu wɔinve é ɗe ga masagi neɗɗɔɗɔi,
 keni kisiɛ vagoiti ti neɗ be, ta neɗne kpɔeiti.
- 12 Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɗa weɗzu faaɗweɗgi ma,
 keɗe toɗa ɗa yaava nui ná-kisiɛiti supu.
- 13 Naka nui ɗe: «Zalai ɗa loni eteave,
 é mina lia bálizu ga pelei zu taa zaamave!»
- 14 Weɗɗiɗe anzanuiti daave ɗa ga zeɗeɗaɗai suɗoozaai,
 nui Ɔɔɔɗɔ GALAGI yiɗgaawanazu ma, naa ɗa loo su.†
- 15 Ɔimalalai ɗiliwe doungei yii va,
 maɗɗolo ɓakɔi ɗa maɗɗooza ba.
- 16 Zoi é bala nui laazuɗɔlizu, é va tɔnɔ sɔlɔɔ ba,
 ta zoi é vebaniiti feezu kpɛte nui ve, naati gaabelazuve ɗa ɗe ga baladai.

Gima nuiti daawooiti

- 17 Dama, è woilo ga pagɔ ɗima nuiti gooi ma,
 yiilaalao faaɗweɗgi luɗɔ, gè feezu è ya.
- 18 Mazɔlɔɔ fizɔge è ti make ɗisu,
 è ɗevele beɗe yeenɔpe, è ɗa ti zuɗula.
- 19 Wɔinve ga è ɗito Ɔɔɔɗɔ GALAGI va,
 naa ɗa é ba, za, na è ɗalasu, ɗa ɓalaagi.
- 20 Gè la tene gooiti ta kidafaawu vaiti seɗeni è ma,
 ná zeizu va ɗe ga puusavagɔ (30),‡ baa?
- 21 Naati ta kala kitei ve è ya, soloogai kitogi ma.
 Ni nui ta a è levena, gaamai ɗaiziɛzu,
 ɗa zoo è faa gaamaiti bo ma, kisugala.
- 22 Mina lo bala nui ná-zobotalai ma, è va maavo,
 mina maawɔin nui maanɔɗɔ tukpɔɗaalevezuve.
- 23 Tɔɔzei Ɔɔɔɗɔ GALAGI ɗa ti maalobo,
 toɗa naama nuiti zenvui ɗula ti ya, niiti ti zɔiti zeɗɗɔligiti kulazu ti ya.
- 24 Mina ziiɗaawanawana nu zeizei,
 mina ziiɗula nu ɗe ga ziepoluɗɔɗɔ,
 25 è va li ɓɔɗɔ maɗɗolozu ga sie velei,
 è va bali la ɓɔɗɔ luɗɔ ɗa-eteai zu.
- 26 Mina ɗe naati saama, niiti ta ɗe ga zeelagaiti,
 ziingao faa zu, ta kuye zeɗe vaa zu.§
- 27 Mazɔlɔɔ ni ani la è ya, è va sala,
 ta è ɓɔɗɔ vetei ɗula è ya, è laazu ga.
- 28 Mina kwepelema vɔlɔɗaɗagi zeɗe daazu,
 nii è-memewolani ti daani.

† 22:14 Wele veti: 2:16; 5:3, 5; 6:24; 7:5. ‡ 22:20 puusavagɔ: Nii wola la ɗoleni Eɓulu wooi zu. Tati pelei taɗili ɓalaa ka ga niiti: mɔunpa, ¶aa niiti ti wola vagai. § 22:26 Wele 6:1 zu, ta suɗulazuve.

29 Ni da zunui ta g'aana g'igi ma ná-botii zu,
toɗa zoo é botii g'e masagiti be,
é mina ye naati saama, niiti ti la ga sɔbelama nu.

23

1 Ni da g'ena zeini daami wosuɓe tabali g'a,
wa unfema nui ta, dama ga ná-fai.*

2 Ta g'ula da-vului la,
ni è g'ulukpuge.

3 Mina daamiani pagɔiti nɔ vete,
tanisu ta feezu è ya kisie nɔi maazu.

4 Mina bɔɗɔ bɔɔ ga è bete vai,
g'eɓe vɔɔ ma g'isiei va.†

5 E g'ezu nɔ, è g'aazulo naavoloi va, tɔun é bega ga jeeɓe,
mazɔɔ toɗa kovogiti tosu bɔɗɔ va, é g'ove, é li g'oozama, ege kog'ei é geezuɓe.

6 A mina bɔ daamiani ma, wa nui é ga ziiɓodɔɗɔ nui,
è g'aazu mina g'ula daamiani pagɔiti ba.

7 Mazɔɔ nui ve kpegai na ga deve, é g'e ma: «Laami, è bɔɔle.»
Keɓe gaamai zu, é la è vɔ ziimave.

8 Da unpili ga ma buɗai è miai,
woo neɓeɓeɓe giti è ti wogai, ti la mɔ faa vaa.

9 Mina bɔe faag'aag'aalala nui vɔ,
toɗa è bɔe woo vagoiti baag'ula.

10 Mina kwepelema vɔɔzaɗagi maavalibo,
è va wɔin ga è podointi ta-yooi zege.‡

11 Tɔzei ti maalobo nu wola g'a ná,
GALA bɔɗɔi g'a ti maalobo è laalɔɗma.

12 Yiilɔ maag'oloi wu, è sɔɔsu,
è woilo faag'w'egi ma galagi ma, é wosu ga de.

13 Mina ineine ga è-loin maag'olo vai,
aneɓe ni da doɗazu ga kpako je tiegɔ, é la zaa.

14 Naa g'a zoo é kaka faiti kpude maazu,
niiti ta la g'e ga undaavili faa.

15 Dòun zunu, ni da g'ilina g'imalai va ga è-yii pe,
nà koozunee wola zɔɔ naa zu.

16 Siegi zu è bɔezu la ga gaamai,
toɗa bè ga koozunee wola.

17 Mina g'aazuɗula faa nɔu g'e nuiti ba,
keɓe yeenape g'olo G'ooɗɔ GALAGI ve.

18 Mazɔɔ da velela velei zɔɔ,
da-g'itogi la g'olog'ologa.

* **23:1 dama ga ná-fai:** Tati pelei taɗili balaa ka ga nii: *dama ga nii è è-gakalave.* † **23:4** Tati pelei taɗili balaa ka ga nii: ☐☐ *ga kelegele nu è kwepelezu.* ‡ **23:10** Wele veti: 15:25; 22:28; TSV 19:14.

19 Woilo gòo ma ga pagò, dònun zunu, è gɛ ga gɛma nu,
è yivile soke pelei va.

20 Mina vile dɔɔ bɔle nuiti polu,
baa naati niiti ti bɔgɔ veezu daamii nɛɛnɛgiti zea.

21 Mazɔlɔɔ dɔɔ bɔle nuiti, ta gɛlukpu nuiti, ta da gaabɛla nimizai zu,
niimɛni wo nuiti balaa, nà tago vena, ti bɔgɔ maagɛli ga sege zagaiti.

22 Woilo è-gɛɛ wooi ma, nii é è zɔlɔɔga,
mina è-lee vɛlɛvɛlɛ, siɛgi zu é vɔlɔzagɛsu da.

23 Gaamai gɛaizie, ta gɛmalai, ta kalagi, ta faawuuzumɔgi,
mina ti zugologolo.

24 Telebo nui kɛɛgɛ gɛ da gɛ koozunɛɛi zu gɔ,
undaanɛɛ nu gɛ ga naa, nii é gɛma loun zunui zɔlɔɔsu.

25 E-gɛɛ ta è-lee ti gɔozunɛ è ma,
naama undaanɛɛi gɛ ga anzanui naa nɔnɔ, nii é è zɔlɔɔga eteai zu.

26 Dònun zunu, la nònun da,
è sɛ vɛlei wuuzumɔ.

27 Mazɔlɔɔ kologolo anzanui gɛ ga zɛgɛzagɛi sugoozaai,
wɛɛnzie anzanui gɛ ga kɔlɔyɛgɛi sulɔidai. §

28 Toɔa da pele bɔungi wo, egɛ toosu nu,
toɔa da zunu mɔinmɔin kɛ ga woovalada nu.

29 Bɛ gɛ é kpeei loozu ga: «Ee, dèe, mɔanɔgɔa»?
Bɛ gɛ kpɔɛ wafuungiti ti losu ba, maa da wana un ge la ba?
Bɛ gɛ gaazugɛzɛiti kpɔidai su?

30 Naati, niiti ti lɛbisu dɔɔ bɔlezuvɛ,
tei ti dɔɔ zupuiti kpɔlezu.*

31 Mina wɛlɛ dɔɔi va pelei va,
é nɛsu, é da volo vɛlɛi zu, é da yei vaa.

32 Toɔa da gaabɛla ga, é nui ni egɛ kaalii,
é nu wo egɛ kpokpo ganii ma wanai ba.

33 E-gɛaazuvɛ gɛ faa gɛligiti ka,
è-gɛgi ta è-laawooiti ta zupu. †

34 Toɔa gɛ è gɛsu, egɛ da gɛ laani kpolodɛi zaamavɛ,
egɛ bato zu nui, é zelɛni ga ma wului, fiile wolai da niikpi.

35 E da gɛ ma: «Ta dɔgazu, gaa la wanazu ga ze,
ti poolɛni ga kpakɔi, gè la gaaɔaani!
Nà wuunsu yeelɛ? Kɛni gè ani zɔlɔɔ, nii nà kpɔle mɔnɔ!»

24

1 Mina gɛaazugɛla faa nɔu gɛ nuiti ba,
mina wɔin ga ta-ziepolui.

2 Mazɔlɔɔ ta-gɛisɛi gɛ nɔ ga ti sugologolo,
ti da bɔɛ, é vile faa nɔi va, ti vaazu kɛɛzu.

3 Pelɛi gɛ da lo ga gɛmalai,
kelegɛlegi gɛ a da sapezie.

4 Faagwɛgi gɛ a da buuvɛti daave ga
ani vagɛiti ti vizɔgai.

§ 23:27 Wɛlɛ vɛ: 5:5. * 23:30 Wɛlɛ 9:2 zu, ta sugulazuvɛ. † 23:33 Wɛlɛ vɛ: 6:10-11.

⁵ Zunui ɣigi ma, toɣa ga zunui suzeeliai,
zɔi faaɣwɛgi zea, ta ɣa da bo sebei va.

⁶ Mazɔɔ faazeikpasu vagɔi ɣa da zoo è kɔɔi ɣɔ la,
tɛnɛ bo nuiti ta-mɔin ɣa kizogi a da zɔɔɔ su.

⁷ ɢimalala nui la zooga é va ɣima vaiti gaaga.
Naa ɣa é ba, kɛni é da maagɛ kpɔ, ta ɣɛna taa vaiti devea.

⁸ Zɔi ná-kisiei ga é faa ɲɔi ɣɛ,
naa laa ɣa ɣɛ ga tɔɣɔ ɣologolo kalamɔin.

⁹ ɢimalala nui ná-kidafaawui ɣa ga kotoi,
ɲɛɣɣulasu nui maayoseɣɛvɛ nuɔuseiti bɛ.

¹⁰ Da ɲɔtevena kpɔɔi ma ziegi zu,
è-zɛbei maa ɣa vɛlevɛ!

¹¹ Naati unɔɔ, niiti ti liizu ga tiye ga ti ti lo saai zu,
naati kizo, niiti ti liizu ga tiye kazemazu, ga ti ti vaa.

¹² Mina ɣɛ ma: «Ee, gè la ɣɛa suɣwɛɛ!»
GALA nii é fai pɛ kwɛɛ, nii é ɣɛɛzu è-yiimavɛ,
naa la zɔɣɔzuɣwɛɛ ba?
Ungo, zɔi é è-yɛnvui makesu, naa kwɛɛ,
toɣa ɛɛ gilagilagi zala, eɣɛvelei ná-kɛɛwotiiti ti la.

¹³ Dòun zunu, kɔin gulɔi ɣɔmɔ, mazɔɔ kɔin gulɔi vage,
ma ɲɛmigi ɣa nɛɛ è-laavɛ.

¹⁴ ɢitoo su, ga ɣimalai vage da-eteai ma vaa ma.
Ni da zoona è zie la, da zoo è ɣoozunɛ vɛlela vɛlei,
da-ɣitogi la ɣologologa.

¹⁵ Mina woya lo telebo nui ná-pɛlei ma, ga faa ɲɔu,
mina seizuvɛ ɣologolo.

¹⁶ Mazɔɔ anɛ ni telebo nui loo la ɣa ɣɛɛzu lofela, toɣa wuzegɛ,
kɛɛ faa ɲɔu ɣɛ nuiti su ɣa da bezegɛle ga maanɔɣɔi.

¹⁷ Mina ɣoozunɛ ni è zili nui a loona,
ni a loona kpɔɔi zu, mina kua wo ga koozunɛɛi.

¹⁸ ɢooɣɔ GALAGI ɣa naa ɣa ga wanama vaa,
é la mɔ yiiɣaawana ma.

¹⁹ Mina yiiɣaawana naati ta-vaa zu, niiti ti faa ɲɔi ɣɛɛzu,
mina ɣaazuɣula faa ɲɔu ɣɛ nuiti ba.

²⁰ Mazɔɔ kulanuma la naati tuɣɔ, niiti ti faa ɲɔi ɣɛɛzu,
ti-yɛnvui ɣa za eɣɛ lanboi.

²¹ Dòun zunu, unfe ɢooɣɔ GALAGI ma ta masagi.
Mina vɔɔkpɔ naati ba, niiti ti pɔ ga ti fai pɛ falibo.*

²² Mazɔɔ ti ɣologolo fai ɣa ɣula ti viliba,
bɛ ɣa é kpɔɔi ɣwɛɛ, nii ɢooɣɔ GALAGI ta masagi, vaazu seizu ti ma?

ɢima nuiti ta-lɛnɛgi taɣiligaa

* **24:21 niiti ti pɔ ga ti fai pɛ falibo:** Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: niiti ti ga loɣɔ ba nuiti.

23 Wεε nii ɔa ɔima nuiti ti boga mɔnɔ.

Topolui ɔa ga faa ɔoi tukpɔi ɔaalevezuεε.

24 Ni tukpɔɔaaleve nui a ɔena faa ɔou ɔε nui ma:

«Sɔ ge la è va,»

nubuseiti ta foovo, ziiti ti yiiɔaawana ma.

25 Keε tama zɔiti ti faa ɔou ɔε nui veelalazu, naati ta ɔε gaane zu, tuya ɔa loo ti ve, é ɔε ga ta-undaneεε.

26 Gooɔaavotegi é veezu ga gaamai, naa ɔa ga boɔlalai ma voogi.

27 Aisa è va ɔa-velei lo, keni è etea vele wotiiti ke de, è ɔa-balagi ɔεvele βεε, é zoloo molo levei ma.

28 Mina zeele woo wo fuun è-zeiɔɔɔi laalɔɔma, mina nu yaava ga è-laawooi.

29 Mina ɔε ma: «Nà sosu, eɔεvelei é sɔni da, nà seizu zunu tei zea, eɔεvelei é keni la ga ze.»

30 Gè leveni ɔaka nui ta ná-kpala kpelamaυε, ɔimalala nui ná-leezen belei laave.

31 Wεε, kpolo ɔaingiti ta gui ɔiti ti ɔeni vɔnɔsu ná pe, sigiɔi é ɔeni ma ga sasai, naa woloni.

32 Gè naa ɔaai ma, gè tɔzeini ga ɔigaizie, nii gè peteni, ɔigi gè solɔni naa ma, é ɔeni ga:

33 è lago ɔi nɔ, è lago ɔaazuυεε ma fɔin nɔ, è zaamale, è yeeiti da βɔɔ ma.

34 Naama ziegi zu, baladai ɔa na va è vɔ, eɔε nui é ɔulazu è viliba, maanɔɔi ɔula è viliba eɔε toosu nui.

Salɔmɔn ná-tene faalaalii taɔiligaani

25

1 Wεε Salɔmɔn ná-tene faalaalii tanigaani ba mɔnɔ, niiti Zuda masagi Ezeekiasε ná-nuiti ti ti ɔaaleni ba.*

2 Ada GALA deɔbuzu tɔzei dɔɔɔfuzu vaiti ba, é ti ɔεεzu, ada masagiti deɔbuzu siegi zu ti ta-wotiiti kulazu la keɔma.

3 Ade la kwεε, geei wuzεgeυε é ɔwe mini, ɔaa mini ɔa zoi ɔomave ɔwegai ná. Ade la zooga, de va masagiti ta-ɔisieiiti kwεε balaa.

4 Ni nu a wali ɔaei ma nɔɔiti kulana ba, ɔain bo nui ɔa kpetε ga anɔnaka.

5 Ni nu a faa ɔou ɔε nuiti kpeena masagi maaɔoolii zu, toɔa ná-zobogi wɔɔɔ, a ɔena telebodai ɔεa.

6 Mina βɔɔ wɔɔɔ masagi ɔaazu, mina ze i nu wolaiti seizuυε.†

7 Mazɔɔɔ fizɔge ti ɔε ma: «Va è ze i unfema zeizuυε,» ti va li è unfesu nu wolaiti gaazu.

8 Nii ɔa ka, naa mina ɔε ga zaɔu, è va suvilε ga nu loliga tukpɔɔaalevezu. Ni nui naa βɔε velei a è unfena, leeni ɔa ɔa ke?

* 25:1 Wεε seυei loozeizuυε. † 25:6 Wεε υε: Luk 14:8-10.

- 9 Ni kpɔɛ a ɣena wo yɔɔzɔ wa è-zeiɔɔɔi, a gaagɔla ba wa to, keɛ mina taɣili ná-dɔɔɔzɔ vaa ɣula keɛzɔ.
- 10 Tɔɔzei a menina, toɣa è vooɔmu, è-lɔɔɔi ɣa ɣologolo eyɛsu ɣɔ.‡
- 11 Kpɔɛi maabɛɛai ga pagɔ, naa wola vage, eɣɛ zanu sɔɔlai, maagɔliai ga wali ɣaei.
- 12 Zɔi é woilosu ɣima nui ná-tene gooi ma ga pagɔ, toɣa be ga zanu balaɣaegi ɣeɛvele, ta zanu kitei ma ɣɔbu anigi.
- 13 Molo leve voloi ma liegi zu, zie lei ɣa da ɣe ga nu yiilei ganii. Zekana, gooɣɣila keelai a zɛɣena ná-siei ma, toɣa da maligii yiilei.
- 14 Nui é wasosu ga faanɛɛ ɣeɛ vai, tama é la keɛzɔ, kulavɛ ga tonai, nii é maaluai, keɛ é la vaazu.
- 15 Maabɔungɔ ɣa nu a da vɔni da kundigii ma, woo nɛɛnɛgi balaa ɣa da nu ɣaei wolo.
- 16 Da kɔin gulɔi ɣaana, kɔmɔ nɔ ga è-ma lieɔi, mazɔɔɔ ni da gola ɣɔmɔna, da unpili da.
- 17 Mina da ga laali è-zeiɔɔɔi ma valafala, ni naa laade, toɣa bɔɔ ga da-vai, è wɔinzeɣe ma.
- 18 Nui a zɛɛ zeele wooi wona, seiɔɔɔi laalɔɔɔma, gaawanavɛ gulu bakɔ wolai ná-dɔɔɔi va, ta boɣa zɔkpɔi, ta mɛɛn ɣaazɔɔbagi.
- 19 E ɣito yaava nui va, kidaavili foloi, keɛvɛ eɣɛ da ɣe daami wosu ga è-ɔiigai, é niikpɛisu, baa è zizi è-ɣɔɔɔi ma, é balizu.
- 20 E guyei loo nui vɛ, nii ziizoolɛzɔ, keɛvɛ eɣɛ da ɣe ná-seɣei ɣulazu kɔba kɔɔɛ voloi, baa è zie bodai vu seɣe ɣaei ma.
- 21 Ni pului ɣa è zili nui ma, daamianigi ve zea, é mi, ni kpɔɔle wɔin ɣa ma, ziei ve zea, é bɔɔle. §
- 22 Mazɔɔɔ abulekaiti kana è puuzɔ unnavɛ, ɣɔɔɔɔ GALAGI ɣa è ɣɔnɔ fe.
- 23 Lɛkpɛnavɛ nu ɣɔvɛzɔ vɛle viilei ɣa da va ga tonai, kpɔɛzɔɣula mɔinmɔingɔ ɣa da va ga zɔiti ta-yiiɣaawanai.
- 24 Fizɔɣe nu zeɛ fiile zosuvɛ sokogi zu peɛ ɣɔmavɛ, wo va li bɔsu zeizu ma, wa kpɔɛvɛ anzanui.
- 25 Keela woo vagei é vaazu, é zeɣe ɣoozama, naa ɣeɛvɛ eɣɛ zie lei, nii da fe nui ya, kpɔɔle wɔin ma gola.
- 26 Telebo nui é bɔɔɔ yɛsu ná, faa ɔɔu ɣe nui ɣaazumaayiki ma, naa ɣeɛvɛ eɣɛ zieungɔ kpɔɔɔi, baa zeide goi kɔzɔi.
- 27 E la vani ga nu kɔin gulɔi ɣɔmɔ ga gola, baa è va lebiyai ɣaizie bɔɔɔ vɛ ga gola.*
- 28 Taa wolai maagɔkɔ zobo ge la ná, zekana zunui la, nii é la zooga vɔnisu ná-ziiɣaawanai ma.

26

- 1 Lebiyai wola la zolooni ɣimalala nui ma, eɣɛvɛlei kɔɔɛ vukɔi, naa la zolooni da foɣoi ma, ta tonai nii é vaazu molo leve ziegi zu.*
- 2 Foovooi nii un ge la ba, é la faa vaa, keɛvɛ eɣɛ soologi é ɣovesu, baa seɛvɛvɛgoi é ɣovesu, ti la zeizu.

‡ 25:10 Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: *è la mɔ zooga è va pele leve maawɔin wooiti tuɣɔ.* § 25:21 Boge mɔnɔ Wɔl 12:20 zu. * 25:27 Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: *keɛ nu faa biingiti kala, naa ɣa fizɔɣai.*
* 26:1 E zo ɣainbogi ma, é li Latagi vɔ, tona maanɛa la da ga vu Izelaye yooi zu.

- 3 Kpakɔi βeteβe sooi laaloɔɔma, kalafei ɔe ga soovalegi nɔnɔ,
 kpakɔi ɔe ga ɔimalala nui zaamaβe nɔnɔ.
- 4 Mina ɔimalala nui wooɔaavote ga ná-ɔimalalai ɔevele,
 è va ɔe ga toun kevele da boɔɔi.
- 5 ɔimalala nui wooɔaavote, é zoloo ná-ɔimalalai ma,
 a va ɔisiɛ ga toɔa ga ɔima nu.
- 6 Zoi é keela woo ɔalivaazu ɔimalala nui ma,
 naa ɔa ɔɔɔiti tevezu ga, ta toɔa gaazuvile vaa mɔinmɔin sei luɔɔ.
- 7 Uelei meɔele nui ɔɔɔiti ti zu la yɔɔɔe,
 vele ɔana zeβe la la faalaalii ya, nii ɔimalala nui bosu.
- 8 ɔimalala nui maamuse vai ɔeeβe eɔe
 nu a va li kɔtui ɔilizu feleβelegi va.
- 9 ɔaingi é zoni doozo nui ya,
 vele ɔana faalaalii la ɔimalala nui laave.
- 10 Uelei kpeɛin vili nui la, é nuβusei kpein maawanazu,
 pele ɔana naama nui la, nii é ɔimalala nui zeɔezu botiɔe vai ma, βaa teβeteβe
 nuiti.
- 11 Eɔevelei gilei a da ɔale da ma, ná-unpiligi ma,†
 zekana é la ga ɔimalala nui, é ɔalesu ma ná-ɔimalalai ma.
- 12 Da nu ɔaana daai da ga gola ɔeleɔeleɔe,
 ɔimalala nui ná-fai ɔa vizɔ ná-fai va.
- 13 Naka nui ɔa da ɔe ma: «Zalai ɔa pelei zu,
 sua nɔi ɔa zizezu taazuβe pelei zu!»
- 14 Eɔevelei kpogi a da lati da ná-sanieleiti ga,
 zekana naka nui a da lati da ná-betei zu.
- 15 Naka nui ɔa da yeelo daami anɔnakai zu,
 kele toɔa da ka ga kpɔlo vaa wola βe, é va do laave.
- 16 Naka nui laave boɔɔ la ga ɔigi ɔa ma,
 é leve zunu lofela va, niiti ta zoo ti gooɔaavote fe ga keleɔelegi.
- 17 E boɔɔ vili kpɔei ɔa, nii é la loni è va,
 keβe eɔe gilei a ye levesu, è so goii va.
- 18 Eɔe titi nui é abuleβegiti pilisu,
 ta meɛinti é da nuiti paa boɔɔ maɔɔoolii zu,
- 19 pele ɔana zunui naa la, nii é seɔnɔɔi yaavazu,
 naa voluma, é ɔe ma: «Soleya vaa nɔ βe.»
- 20 Kovi valagi ɔa da abui za,
 siegi zu ne fele ge la ná la, kpɔei ɔaa ɔa da yei.
- 21 Tiɔii ɔa da abulekai ve, kovii abui ɔaazo,
 kpɔeβe zunui ɔa da kpɔei ɔaazule.
- 22 Famai ɔeeβe eɔe daamiani neɛnegi,
 toɔa da yei, eyesu é zeeli nui yiimave.
- 23 Wali ɔaei peai penɛi maazu,
 vele ɔana kpɔe neɛnegiti ti la, ti nui yiimave ma vaa nɔiti maalɔɔɔfuzu.
- 24 Nui wɔinzeɔemai daavegai, toɔa da maalɔɔɔ ga laawooiti,
 é da yaavaiti kpete ɔoozu.
- 25 Ni a ɔena kpɔe vaɔɔiti boga, mina la da,
 mazɔɔ ná-kisiɛiti sulaaveɔe ga faa nɔi.
- 26 Keleɔeleɔe gola ná-wɔinzeɔemai boɔɔ vai zu,
 kele nuβusei pe ge bega ga ná-sunɔi ɔweɛ.
- 27 Zoi a zeɔei wɔ, to boɔɔ ɔa loo su,

† 26:11 Boge mɔnɔ 2Pi 2:22 zu.

zɔi a kɔtɔi ɣilikilina, toɣa loo tɔ bɔɣɔi nɔ ma vɔlu.
 28 E nui ta maawana ga zεευεεmai, naa ɣa ga è zili la.
 Wooveledai ma bɔei wo fai ɣa da va ga faa zuɣologologi.

27

- 1 Mina ɣɔmazei ga nii a ɣε lina,
 mazɔlɔɔ è la naa ɣwεε, nii é ɣεεzu za.*
- 2 E-laave mina è maamuse, nu ɣiligiti ze ná, ti ke.
 Nu ɣiligi naa ɣε, da bɔɣɔi è-laave mina ke.
- 3 Kɔtɔi wuiυε, naɣaegi wuɣegi wui,
 keεε ziiɣaawanai ɣimalala nui buzeɣezu, naa wuiυε ti felegɔ pε ba.
- 4 Ziiɣaawanai ɣɔυε, ziiɣulagi ɣeeɣaaɔa,
 keεε bε ɣa a lo toloi luɣɔ?
- 5 Fizɔɣε è zeli lo nui ma kelei zu,
 è va maagε kpɔ bɔla vai ma.
- 6 Nu wɔlai ná-zelilomai, ɣa ná-woɣεɣiladai lεεzu,
 nu zili nui è neεne vai, naa ɣa ga yaava vaa nɔ.
- 7 Zifɔ nui ɣa da ɣεε kɔin gulɔi va,
 pulu nui ɣa da ani wanai ɣa ga ɣemige.
- 8 Siezie nui maa ɣa ɣoozana seizυε va,
 keευε eɣε wɔnii maagoozaai ná-dagagi va.
- 9 Gulɔi ta gulɔ maku neεnεgi, ta da nu yiiɣaanε,
 bɔla vai ná-gaanεei ɣa da koozunεei ve nu ya, é leve da bɔɣɔ εnekegi va.
- 10 Mina beteυe è-wɔlaiti ba, ta è-ɣεε bɔlaiti.
 Ni da ɣena faaɔaagi zu, mina bize, è va li è-ɣεεloin υɔ bε,
 mazɔlɔɔ sie mɔinmɔin su, è-zeiɣɔɣɔi maaɔuɣaai è va, naa vizɔɣε é leve è-ɣεεloin
 va, maagoozaai è va.
- 11 Zie ga ɣimalai dɔun zunu, ziimave laa ɣa ve ga koozunεei,
 nà zoo gè naati goɣaavote, niiti ti vaazu mà.
- 12 ɢima nui a faaɔaagi ɣaana, é da va, toɣa da lɔɣu.
 Nui nii é la de faa mɔinmɔin kwεε, naa ɣa da li nɔ ga yiima velei, eyεsu é suboloi
 ɣɔmɔ.
- 13 Ni nui ta a bɔɣɔ ɣena ga zeelaga è υɔ bε, é vile nui ta ná-kuye vaa va, nii è la
 kwεε,
 ná-seɣei zeɣe ga kpɔunmai, nui naa ná-faa zu, nii è la kwεε.
- 14 Ni nui ta a tuya loona seiɣɔɣɔi υε, é woɣula la sobuzobui,
 toɣa leve bε ga foovooi.
- 15 Kpɔεleυe anzanui ɣεευε eɣε ziei, é vilesu peinpein,
 maa la levezu tonai va voloi.
- 16 Da wɔinna ga è gaabε, keευε eɣε da ɣε fiilei zosu ga yeei,
 ɣaa è gulɔi υυ yeave ga è make.
- 17 Kɔlui ɣa da kɔlui ɣaali,
 nui ɣigi ɣaazu ɣa da zeɣe ma, seiɣɔɣɔi ná-siepolui υɔ.
- 18 Zɔi é welezu kooleɣoole gului ma, toɣa ma waai ta mi,
 zɔi é maligii makesu, toɣa lebiya zɔlɔɔ.
- 19 Ulei nu bɔɣɔ ɣaazuυε ɣaazu la ziei wu,
 vele ɣana nu ɣigi a da è-vaagfulabai lεε la.
- 20 Gɔvealaazu ta undaavili zeɣezagai ti zulaa la vega,
 zekana é la, nuɔusei yiimai laa la zeelia pε.
- 21 Zanugi ta wali ɣaeiti, ta da υete abui ɣa,

* 27:1 Wele υε: Zak 4:13-16.

kele nui lukpɔi ɔaa ɔa levezu, é zoloo daaseigi ma.

²² Anɛɛ ni da ɔimalala nui zifazu kodai zu ga etei, eɔevelei nu a da kpazii zifala,
è la zooga è va ná-titigi ɔula ba.

²³ Da-loganiiti gilagilagi ɔevelei ɔwɛɛ ga pagɔ,
ɔaaba gola da-logani bulugiti ma.

²⁴ Mazɔɔɔ kpɛɛi la zeeyɛga ma eyɛsu ɔɔ,
masa bɔɔɔɔgi la yɛga nu unba yeenɔpɛ.

²⁵ Siɛgi zu è tufa vɔɔi levezu la,[†] tufa undui ɔa da wuzɛɔe,
gizeiti ma lufaiti gaa ɔa lɛ ba,

²⁶ da-vaalagiti maaleɔaiti ta ɔe ga è maagili zɔɔlaiti,
boliiti ta ɔe ga da-balagi ɔeya aniiti,

²⁷ boliiti ta-niimi dei maanɛɛvɛ, é kula ɔe ga è-laamianigi,
wa da-velɛyɛɔe, ta da-wotigɛ anzanuiti maavaiti.

28

¹ Faa ɔɔu ɔe nui ɔa da bize, anɛɛ ni nu la kpɛɛzu,
kitogi ɔa telebo nuiti zea, eɔe zala bokpagi.

² Siɛgi zu kpakagi la zɔɔi zu, kundigila ɔaizie nuiti ta da mɔin.
Kele kundigii a zeina, kelegelegai é ɔala, faiti ta da zie ga pagɔ.

³ Zunui é ga bala nui, é maawɔin nuiti maanɔɔɔzu,
toɔa ga faa zuɔologolo tonai, é pului loozu.

⁴ Niiti ti ɔelezu GALA ná-tɔgi va, naati ta da faa ɔɔu ɔe nuiti maamuse,
kele niiti ti ɔolozu tɔgi vɛ, naati ta da laale ti wu.

⁵ Niiti ti bɔɔɔ veezu faa ɔɔi ya, naati ti la sɔle fai tanɔpɛ gaagɔazu,
kele niiti ti bɔɔɔ ɔilizu ɔɔɔɔɔ GALAGI va, naati ta da faiti pɛ gaagɔ.

⁶ Fizɔge nu ɔe ga bala nui, è da zie sɔledai zu,
è va li ɔɛɛzu ga kpɛɛ nui, nii sie velei ga wooveledai.

⁷ Zɔi é ɔolozu GALA ná-tɔgi vɛ, doun zunu ɔana kelegelegai,
kele zɔi é vilɛsu tuva vele ɔɔu nuiti polu, naa ɔa da va ga unfegi keɛɔe vɔ.

⁸ Zɔi é ná-sɔɔɔgi maamɔinzu ga talama walii, nii datevegai,^{*}
naa ɔa sɔɔɔgi ɔaalɛɛzu ba naa vɛ, nii a maawɔin nuiti maawɔingɔ.

⁹ Ni nu a voluavena, ga é mina woilo GALA ná-tɔ gooi ma,
ná-GALA falii wɔin ɔa zeɔe GALA ma.

¹⁰ Zɔi é telebo nuiti kakasu, é ti vilɛ pele ɔɔi ma,
toɔa loo zeɔe zu, nii é bɔai.

Kele niiti ti ziezɔu ga sɔledai, undaanɛɛi ɔa naati tuɔɔ.

¹¹ Kpɛɛ nui ɔelegelegɛ bɔɔɔ nɔ ɔaazu,
kele bala nui kelegelegai, naa ɔa zoo é poluɔula.

¹² Siɛgi zu telebo nuiti ti kundigilai zɔɔɔsu da, lɛbiya ɔa da ɔe lee ɛɛ pɛ bɛ.
Kele siɛgi zu nu ɔɔiti ti wuzɛɔezu la, ɛɛ ka da lɔɔɔ.

¹³ Zɔi é ná-tɔ kolɔɔlogiti dɔɔɔfuzu, naa la ɔula bɔɔɔ numa,
kele GALA ka da naa zuvaayɛ, zɔi é laazu zɔ ga é ɔele ti va.

¹⁴ Undaanɛɛ nu ɔa ga naama nui, nii yeenɔpɛ é luazu faa ɔɔi ɔe vai va,
kele zɔi é ɔikpaazu, é da faa ɔɔi ɔe, naa ɔa lɔ maanɔɔɔi zu.

¹⁵ Velei zalai la, é zikɔzu, ta file zuai pului ma,
vele ɔana faa ɔɔu ɔe nui la, nii é masadai ɔeɛzu nuɔuseiti unda, ti valagai.

¹⁶ Kundigii a valana ɔigi ma, toɔa da telebotalai wola ɔe,

[†] 27:25 E zo Gainbogi ma, é li A6ui vɔ. ^{*} 28:8 GALA ge tɔgi zeini naama vai ma. Wɛle ɛti: Eɔz 22:45; Lev 25:35-37; TSV 23:20-21; Ezk 22:12.

kele zai é gɛlezu kakama ani mii vai va, toɟa da lebi kundigilai zu.

17 Nui nii nu vaa vai ziimaɓe, toɟa da biɛ ga lia ná-kabayegɛi ɓo pelei, nu nɔpe ge mina pele besa tuɟo.

18 Nu-o-nu nii siɛ velei zolegai, naa ɟa kizogi zoloo, kele sɔletala nui, é pele zuɓili felegɔi ziezɔ, toɟa loo gila su.

19 Zai a tii gɛɛzu ná-zooi ma, naa ɟa laamianigi zoloo, kele zai é vilesu fuun faiti polu, naa ɟonɔgi ɟa gɛ ga daanɔɟowogi.

20 Nui é ga lada nui, zee laa ɟa ve ga tuyai, kele zai é wɔinni é bɛte ga gaazuvilei, maanɔɟi la voola ba.

21 E la vizoni ga nu zeelozɔɟɔzui gɛ nubuseiti zɔɟɔzu, anɛ naa ve, nui ɟa zoosu é faa ɲɔi gɛ bulu buɟai zoloo fai zu.

22 Zunui é ga gaazuɟulapɔ nui, toɟa da kpɛtei ɟaizie ga gaazuvilei, toɟa da yeema ga baladai ɟa vaazu pɔ.

23 Zai é zeli losu seɲɔɟi ma, gaabelasu naa ɟa da ná-faanɛi wuugwɛɛ, é leve zai va é maamusei wosu ga nɛgi.

24 Nu-o-nu é kaazu ga faa ɲɔu laade, ga é keɛgɛ ta dee maavo, é la vizoni toosu nu va.

25 Zunui nii sɔlɔɟi la ziileida, toɟa da kpɛi wuzegɛ, kele zai é bɔɟo ɟalivaazu Gooɟo GALAGI ma, toɟa gɛ anii pe su nɔ yaɟaba.

26 Dei è laazu da-ɟigaizieiti nɔ la, da ga ɟimalala nu, kele zai é ziezɔ ga ɟimalai, faabaagiti ta voola ba.

27 Zai é faanɛi gɛɛzu bala nuiti bɛ, é la yega kpala zu, kele zai é ɟaazuvɛɛzu ma, seɲɔɟi ná-kpɔlɔi luɟo, toɟa foovoo mɔinmɔin sɔlɔ.

28 Siegi zu faa ɲɔu gɛ nuiti ti zeizu la kundigilai zu, ɛɛ pe ka da looɟu, kele siegi zu ti loozu bu la, telebo nui ma mɔinmɔin ka da ɟula keɛma.

29

1 Zunui nii maanɛi ga zeli lo ma, é da ɟɔgi baa ga, toɟa ɟologolo ga kulafilibai, sosu la ɟaa.

2 Telebo nuiti ta mɔinna, nubuseiti koozu ɟa da nɛ, kele nu ɲɔiti ta zeina kundigilai zu, nubuseiti ta da kpalagi wo.

3 Zai é pɔ ga é zie ga ɟimalai, naa ɟa da keɛgɛ ɟoozune, kele zai é vilesu kologolo anzanuiti polu, naa ɟa da ná-naavoloiti kologolo.

4 Masagi ɟa da ná-zooi bɛte, siegi zu é ziezɔ la ga telebodai, kele a lobɛanii maalolina, toɟa naa ɟologolo.

5 Nui é bɔlɔiti tɛɛzu su, toɟa balii laazu kɔɟi wu.

6 Faa ɲɔu gɛ nuiti ta da gɛ ga kasoɟa nui, tiya bɔɟi ta-lɔ kologologiti faa zu, sɔle nuiti ta da pile sɔlɔ, ti ɟoozune.

7 Telebo nui naa ɟwɛɛ, nii maanɛi é gɛ bala nuiti bɛ, kele naama ɟi ge la faa ɲɔu gɛ nui ma.

8 Nɛɛɟulasu nuiti ta da kpɔɛ abui vili taa wolai zu, kele ɟima nuiti ta da ziiɟaawanai ɟaayei.

9 Ni ɟima nui ta ɟimalala nui ta ɟɛna tukpɔi ma, ɟimalala nui yiiɟaawanava, baa é ɲɛi wo, é la bɔlɔa.*

10 Nama ɔuu nuiti ta da telebo nui wɔinzege, kele sɔle nuiti ta da baa zenvui maazu.

11 ɟimalala nui ɟa da ná-ziiɟaawana vaiti kpein kula keɛma, kele ɟima nui ɟa da bɔɟo zo, é la nɔnɔiti kula keɛma.

12 Siegi zu kundigii woilosu da zɛɛ bɔɛiti ma,

* 29:9 Tati pelei taɟili balaa ka ga niiti: toɟa la nɔ yiiɟaawana, baa é ɲɛɛ, tama nu la bega pe.

niiti ti botii gɛɛzu zeewu, naati pe ta da ge ga woovalada nuiti.

¹³ Bala nui ta maanogɔ nui, ti boge faa gila ma:

Gooɔɔ GALAGI gaazuve veeve ti felego pe be, ga ti da wele la.

¹⁴ Masagi nii e zobobelala nuiti ta-lukpoi gaalevezu ga gaamai, na-masadai ga da ye zea go.

¹⁵ Kpakai ta zelilomai, ta da gimalai ve,

kele zunu loungoi pilegai bogɔ yeema, toga da dee unfe.

¹⁶ Siegi zu nu noiti ti mainzu la, to kologologi zu ga da wolo, kele telebo nuiti ta ge ga ta-loobui ma zeelei.

¹⁷ Ni da e-loun zunui maagolona, e la e yiizoolo vaa gea, kele toga e yiilei ga gola.

¹⁸ Siegi zu GALA ge la kulakeloma wosu da, nubuseiti ta da eteai zie faazupui zu.

Undaanee nu ga ga naama nui, nii naazu, e golozu GALA na-togi ve.

¹⁹ Nu la da ga botige nui maagolo ga kpaezudulai, mazolo anee ni toga naa gaagaazu, nii e wosu ma, e la goloa negeloin.

²⁰ Da nu gaana, e da boge, e la digaiizu, nu ga gito gimalala nui va, e leve tun ba.

²¹ Ni nu a botige nui laanena na-nu niinelai zu, toga gaabela ga kololalai.†

²² Ziigula nui ga da kpaei leve, zoi ziigulazu valafala, naa ga da to kologogiti ke.

²³ Wasogi ga da nui maayei, kele bogomaayei ga da nui wolo.

²⁴ Zoi e yeezeizu unma nui wu, naa ga da bogɔ nimiza, tozei e foovooi gwee, e naama nui laalogoma, nii e gelezu ga e mina va, e va zeele wooi wo.‡

²⁵ Da gena lua nuiti ba, toga ga balii, kele zoi e galivaazu Gooɔɔ GALAGI ma, naa yiileive.

²⁶ Ma mainmain ka na, ti da kpobai gaizie ta-gundiŋi ya,§ kele ese maalobo fai ga Gooɔɔ GALAGI ya.

²⁷ Telebotala nuiti wain ga da zege telebo nuiti ma, sole nuiti maayosegeve faa noi ge nuiti be.

Aguul na-kpaeiti

30

¹ Yakee na-doun zunui Aguul na-kpaeiti.* Zunui nii na-deve woiti ti Itiyele na-faa ma. Itiyele na-faa ma, ta Ukale.

² Gaama ve, na ga gimalala nui, ge leve nubuseiti kpein ba, nubuse gelegelegi la zea.

³ Ge la gimalai galani, ge la GALA Nadegai na-faagwegi gwee.†

⁴ Be ga e leni geegologi zu, GALA po be, e zege na, e yei?

† 29:21 Tati pelei tagili balaa ka ga nii: *toga gaabela ga e bogɔ vete ga pele wu loun zunui gila.* ‡ 29:24 Maanenei e wosu foovooi ba kelemave kpaun, ga ti soba nui gula keloma. Wele veti: Lev 5:1; TgN 17:2.

§ 29:26 *ti da kpobai gaizie ta-gundiŋi ya:* Tati pelei tagili balaa ka ga nii: *ti po ga totugoi ti-wooi meni* [aa totugoi yeezei ti wu. * 30:1 Tanisu Aguul [ni ga gima nui ta, egevelei Etan ta Geeman ti geni

la (1Ma 5:11). *Yakee na-doun zunui Aguul na-kpaeiti:* Tati pelei tagili balaa ka ga nii: *Masa nui Yakee na-doun zunui Aguul na-kpaeiti.* Ni naa ve tama, Aguul geni mu ga Isemayele mavofodai gila. Wele ve: Zen 25:13-14. † 30:3 Tati pelei tagili balaa ka ga niiti: *kele ge nuiti ta-vaaŋwegi gwee,* [aa tama ge la nu *nadegaiti ta-vaaŋwegi gwee.*

Be ga é fiilei zoga, é ye zea?
 Be ga é ziciti pua ná-segei la?
 Be ga é zoi gwegiti kpein daa?
 Daasei ka be, ná-doun zunui laasei ka be?
 Bo dee, ni è kwee!

5 GALA daawooi gilagilagi pe ka ga gaamai.
 Toja ga koofo zepengi naati be, niiti ti loofuzu bu.
 6 Mina tanope da daawooiti ma,
 ni naa laade, toja è loja, è vete ga zee nu.

7 Goofo GALAGI, na faa felego valizu è ma,
 naati ke be, aisa na-eteai va be:
 8 make, ge mina kpae naka wo, baa zeeiti,
 mina ke ga bala nu, baa kpete nu wola.
 Naa ve zèa no, nii fizogai ma, ge eteai zie.
 9 Mazobo anii pe ga vovana zèa, na va lia gleezu è va,
 ge va ge ma: «Be ga é ga Goofo GALAGI?»
 Baa mu, maanogoi a bina da, ge bofo ge ga unma nu,
 ge baafula na-GALAGI ma gana.

10 Mina va botige nu ma, maligi gaazu.
 E mina è voovo, da-vaagazagi ma gasoi ga la è unma.

11 Nui tanigaa ta ná, ta da ti-geeto foto,
 ti la tuya loa ti-lee ve.
 12 Nui tanigaa ta ná, ti bofo gaazu ga ti nadege,
 tama, ti la gbani, ti va gula ta-gzoba vaiti su.
 13 Nui tanigaa ta ná, ti gaazuleai,
 ti da wele nui pe ba fawuu.
 14 Nui tanigaa ta ná, ti-niigaiti ti ga bofa zokpaiti,
 ti-balo gaeiti ti ga bofaiti, ti da maanogoi nuiti mi,
 ti va peele, ti gula eteai zu,
 ti va bala nuiti suwugaaleve, ti gula nubuseiti saama.

15 Mooli ná-doun anzanuiti ti fele, ti-laasei ka ga: Fe! Fe!
 Ani savago ga ná, ti-yii la leida eyesu pe,
 eyesu pe ti la gea ma: «É kula gea.»
 16 Govealaazu, doun zolotala anzanui,
 zoi, nii zie la ga kpole wainzege ma,
 kele ti-naansiei ga ná balaa, abui, nii é la gea ma: «É kula gea.»

17 Nui gaazuzeiti é neegulazu la keege zu, é da woozotalai ge ga dee,
 katudei ma galawaniiti ta ti gula su, koge yivoiti ti ti mi.‡

18 Faa savago ga ge la de gaagaani,
 kpudeai maazu:
 19 kofei gove pelei geezuvu,
 kaalii bokpo pelei fasai ma,
 batoi ná-pelei kpolodei zaamave.
 Kele naansiei balaa ga ná:

‡ 30:17 Nii voluve ga ga faanee wuufwetaala loun zunui ma vooimai la kaba zoloba, toja ye ná file waniiti be.

zunui zie velei é lo anzalopoi va.

²⁰ Wεε velei wεεnzo anzanui a da ke la:
a yiima vaiti keena ziilei, é laamave bale,
é ge: «Gè la faa nɔu nɔpe keeni.»

²¹ Faa savago ga ná,
niiti ta da eteai niikpi, é la ziaa bu:

²² duɔi a zeina ga masagi,
ɣimalala nui a zobo sɔlɔna, é da ɣɔnɔgi zɔlɔ,
²³ anzanui keɛbai wogai da, naa a zeina zini be.

Kele naanisiei balaa ga ná:
duɔ anzanui é zeizu duɔ dee votogi zu.

²⁴ Sua naanigo ga ná eteai zu, ti wola loɔdai gola,
ane naa ve, ti wola ɣige dageleve:

²⁵ pupuiti, zεbe nɔpe ge la ti va,
kele ta da ti-ɣɔnɔgi gevele βete foɣoi,

²⁶ fasa woliiti, § zεbe la ti va,
kele ta da ti-vuuzuve βete fasaiti su,

²⁷ kotogiti, masa ge la ti unda,
ta da βɔɣɔ ze su, ti ma bulugi da gula,

²⁸ kooloiti, niiti nu a da ti zo nɔ ga yeei,
ta da lo masagiti ta-masa peɛiti bu.

²⁹ Fuluani savago ga ná,
ti zie velei, ta ti maanee velei ga peɛ gani:

³⁰ zalai, nii ziilɔai é leve suaiti pe ba,
é la gula volu nu nɔpe be,

³¹ tee zinei,* nii a da gaalo kɔɣɔvolu valagiti ga, baa mu boli zinei.
Kele naanisiei balaa ga ná:

masagi é loni ná-kɔvɛbei untuɣɔ, ti da li.

³² Ni è ɣeni ga ɣimalala nui, è da waso,
baa ni è ɣeni kigaizie nɔiti bosu,†
za voluma, βɔɣɔ zo.

³³ Mazɔlɔ nɔnɔi loɣai ga nu a da gulɔi zɔlɔ da,
sokpa loɣai ga namai a da gula su,
ziiɣaawanai ɣaazuleai ga kpɔei a da gula su.

Tene gi é veeni masagi ya

31

¹ Masagi Lemuwele* laawooiti. Kalagiti dee ti woni da.

² Lee ga ná bo è ma, dɔun zunu?

Lee ga ná bo è ma, kɔozu loin?

Lee ga ná bo è ma, dɔun zunu, gè minazegeni ga gè sɔlɔ?

§ **30:26 fasa woliiti:** Naati ta ga tufa mi zua goiti, ta da mɔin volu gizeiti ma. Wele balaa veti: Lev 11:5; Guy 104:18. * **30:31 tee zinei:** Tati pelei taɣili balaa ka ga niiti: sooi, zabei. † **30:32** Tati pelei taɣili

balaa ka ga nii: ni è tɔzeida ga kigaiziei woga. * **31:1 Lemuwele:** Nu la masagi nii ɣwee. **Masagi Lemuwele laawooiti, kalagi niiti dee...:** Tati pelei taɣili balaa ka ga nii: Masa masagi Lemuwele laawooiti, niiti dee... Ni naa ve tama, Lemuwele ɣeni mu ga Isemayele mavofodai gila. Wele 30:1 zu, ta sufulazuve.

3 Mina è-zuvikèi ve anzanuiti zea,†
ta da-veleiti, naati zea, niiti ta da masagiti kaka.

4 E la zolooni masagiti ma, Lemuwele,
é la zolooni masagiti ma, ga ti va dɔɔi bɔle,
baa naati, niiti ti kundifilai gɛɛzu, ti va gaazulati gani bɔle.‡

5 Mazɔɔ a ti zona, ti mina yeema tɔgi laawooiti ma,
ta ti mina maawɔin nuiti ta-gaamai maavalibo.

6 Nu gaazulati kpɔle anii ve naa ya, nii undaa vaazu vilisu,
ta dɔɔi ve maawɔin nui ya.

7 E kpɔle, é yeema ná-baladai ma,
é mina gɛtoó ná-maanɔgɔi zu.

8 Laalao è bɔɛ, è naati maalobo, niiti ti la zooga ti va bɔɛ,
è naati kpein maalogi wo, niiti kelɛbai wogai ga tiye.

9 Laalao è bɔɛ, è tukpɔi gaaleve ga telebodai,
è maanɔgɔi nui maalobo ta bala nui.

Anzanu zɔbelamai ná-fai

10 Undaanɛɛ nu ga ga naa, nii a anzanu zɔbelamai zɔɔɔ,
tosuve wɔɔɔve kɔbu ani vagɔiti sɔngɔi va.

11 Sinigi laave da,
ani vagɔ nɔpɛ ge la valaga ná-pelei wu.

12 E la da ga kazemazu vaa nɔpɛ kɛ ga sinigi,
keni faa vagɔi nɔ, sii ma voloiti pɛ su.

13 Toɔa da baala deɔai gaizie ta gezei,
é da boti gɛ ga zeeiti ga koozunɛɛi.

14 Eɔe yaagɔ batoi,
toɔa da zeɔe ga gɔnɔgi goozama.

15 Toɔa da wuzeɔe ga kpidiɔidigi,
é daamianigi ve ná-peleyeɔei ya,
é ná-deveiti fe ná-botigɛ anzanuiti zea.

16 E gɛisie kpalagi ta zu, é geya,
é leezen belei leve ba, ga ná-botii zulɔnɔgi.

17 Toɔa da botii gɛ ga suvikèi pɛ,
zea la valaga gɔ.

18 Toɔa pɛtesu ga zeavaiti su ga bɛɛɛzu,
toɔa da gaazuɔa, é da botii gɛ kpidii, abu zezei ga.

19 Toɔa da kenagi zo ga yeei, é da gezei bali,
é kena kpakui zo ga yeebeɔfai.

20 Zeei maalege maanɔgɔ nuiti ta-bɔba vai ma,
toɔa ga faanɛɛ gɛ nu bala nuiti bɛ.

21 E la lua kɔɔle va, é vile ná-pelei va,
tɔɔzei seɔe vagɔiti ta ti pɛ zea.

22 Toɔa da dasuzeɔeiti kpɛɛ tɔ bɔgɔi,
geze bɔi seɔeiti ta § zea.

23 Sinigi ga ga seizumaanɛɛgi ɛɛ pɛ ge kwɛɛ, ti da unfe ma,
tiya ga ta da ze i taa vaawo bosuɛti.

† 31:3 Nii ga bɔɛzu, é vile anza velei wu anzanu mɔinmɔingiti ba masa pelei wu, niiti ta la zoo ti masagi zeɔe sie vele va. Wele ɛti: 5:9-11; 1Ma 11:1; Nef 13:26. ‡ 31:4 Wele ɛti: 16:10, 12; Guy 72:1-4; TbN 10:16-17. § 31:22 geze bɔi seɔeiti ta: Seɔe zɔngɔ baaɔaagiti keni ga tiye, ti gɛni ga zobodai ma uoogi. Wele ɛti: 7:16; Zen 41:42.

24 Toɔa da segeiti fele, é da ti vɔdi,
é da saamaɔiligiti fe yaagoiti zea.

25 Zɛbei ta unfemai, ta be ga maagili zɔɔlai,
toɔa da nee laa gakama, a gena gisiaa velela vele vaiti su.

26 Toɔa da boe ga gimalai,
sooge kalagi wosu ga woogegiladai.

27 Toɔa da wele fai kpein ma, é zizu ná-peleyegei wu,
é la loogoga botii va.

28 Ná-dointi ta da wuzegɛ, ti va ti da maamuse.
Maamuse vai ga da ge ga guyei sinigi la.

29 E ge ma: «Anzanui moine, ti-losuɛti boɔɔai,
kele doun da, è buduɛ ti pe maazu.»

30 Zaalai ga ga yaava ani, padai ga da leve,
kele anzanui é luazu Gooɔ GALAGI va, naa ga maanai ga é maamusei zɔɔɔ.

31 A kpɔɔzuɛ ma lonogi ve zea!

Wo maamuse vaiti bo, taazuɛ negelɛin é vile keɛwotiiti pe ba!

Misee Ná-Sευει Sευει Ιωζεigi

GALA goo wo nui Miseeni ka ti g̃eni ma ta GALA goo wo nui Ezayi, é n̄n̄o ma wotii g̃eni gaamai zu, é zo kona und̄ofela puunaanig̃oi (740) ma, é zeeli kona und̄ofelai (700) ma, aisa Yesu Kilista va z̄l̄o eteai zu. Ulei n̄o Ezayi k̄eni la, é b̄eni Zuda masadai zu nūbuseiti p̄o, sīgi zu naati ti g̃eni la kp̄ei maazu ta Asiili yooi zu zal̄abusuiti.

Misee b̄eni goom̄eni nuiti p̄e p̄o, ga ta-yooi, m̄oun ge la ma ga ta-laa wolai Zeeluzal̄eme, tōga vaazu zosu, ēf̄evelei é g̃eni la ga Samali, Izelayele ná-masadai ma laa wolai, é looni bu, é zo kona und̄ofela puufeleg̃o maazu feleg̃oi (722) ma, é zeeli kona und̄ofela puufeleg̃o maazu g̃ilagi (721) ma, aisa Yesu va z̄l̄o eteai zu. E ti looni g̃izu ga, faabaagi é vaazu, faa j̄oiti ti ti g̃eni, naa zūbolo g̃ana ti vaazu k̄m̄osu, m̄oun ge la ma m̄ee ga telebotala vaiti ti ti g̃ezu ga b̄ōg̃o.

GALA goo wo nui g̃a p̄o ga, GALA ge faiti daazale, naa g̃ea ga ti vil̄ega laawu ta nu wolaiti, ta nūbuseiti ta-g̃undig̃i wolaiti, ta zobobe nu wolaiti, ta totug̃oiti, ta tukp̄ōgaaleve nuiti, ta zalāga g̃ula nuiti. E sakpegi wuzeg̃eni balaa GALA goo wo nuiti daal̄ōg̃oma, niiti ti g̃eni nūbuseiti kakasu ga minazege kp̄eiti, ti da g̃e ma, zobo ge la m̄o ná, faa n̄p̄e ge va valibo niima vaiti su.

Misee ná-tene gooit̄i maavele ma, tōga p̄o ga z̄oiti ti woilosu gooi ma, ti g̃igaiz̄ie ti ziimazege pag̃o wo, ti g̃olo n̄o GALA ziimai ve, ti unfemai wo, ti z̄oiti n̄ee ve (6:8). Naama len̄e gooit̄i ka GALA ná-kizo fai ma wooi wo fai vil̄eni polu, GALA ge vaazu k̄ezu ga niine, velela velei ná-nūbuseiti be.

Misee ná-s̄ev̄ei g̃ōg̃olog̃e keela woo feleg̃o ma, ti vil̄esu b̄ōg̃o volu, ti da g̃omi: GALA ka bosu ga tōga vaazu ná-nūbuseiti tukp̄ōgaalevezu, é ti maag̃olo (gaag̃wes̄u 1 é zeeli gaag̃wes̄u 3 ma, gaag̃wes̄u 6:1 é zeeli gaag̃wes̄u 7:7 ma), kel̄e é minazege ni be balaa, ga tōga kizo (gaag̃wes̄u 4 é zeeli 5 ma, gaag̃wes̄u 7:8 é li gaag̃wes̄u 20), é ti vu su volu, é ti l̄o kundig̃i wu, nii a g̃ula Davide mavofodai zu (gaag̃wes̄u 5:1-4a).

¹ Wooiti ka ga niiti G̃ōg̃o GALAGI ti laazeelini M̄olees̄ete nui Misee ma, Zuda masa savag̃oiti ta-yeēf̄ēg̃alaiti, Ȳotame, ta Afaze ta Ezeekias̄e. Kulakel̄emai naati ti vil̄eni taa wolaiti ba, ti ga, Samali ta Zeeluzal̄eme.

GALA ná-tukp̄ōgaaleveai Izelayele laal̄ōg̃oma

² Nūbuseiti p̄e à woilo!

Zooi ta w̄oiti wo zooi g̃a, à g̃ida bu!

Malīg̃ii G̃ōg̃o GALAGI g̃a yesu seizu j̄adegai,
é zeele wooi wo wo laal̄ōg̃oma!

³ Wel̄e Malīg̃ii g̃ana g̃ula seizuve,
é yei, é da g̃ōg̃oz̄ie zalāga g̃ula adav̄eti su.

⁴ Gizeiti ti da b̄use k̄ōg̃owu,
petugiti sulaa da lao,
ēg̃e kedoi g̃aa g̃a g̃e wuunsu abui g̃a,
ēg̃e z̄ie a g̃e gizei yeizu.

⁵ Naa p̄e ka ga Zak̄obe mavofodaiti ta-l̄o kolog̃ologi,
Izelayele vel̄eyeg̃ei ná-kotoi maavele ma.
Be g̃a é Zak̄obe liizu t̄o kolog̃ologi ma?

Ná-taa wolai Samali laade ɓaa?
 Bε ɗa é Zuda liizu ani ɗoo vaiti ma?
 Zeeluzalɛme laade ɓaa?

⁶ Maligii ɗeni ma: «Naa ma, ná Samali ɗeezu ga kɔtu zidigi dɔɔi zu,
 ti da leezen belei la ma,
 ná ná-kɔtuiti kilikili, ti la nemei zu,
 gè kpale ná, ma wuulaagiti ti maaɗala.
⁷ Ná-kooɗo gani kpeteaiti su ɗa ɗaleɗale,
 ná-tɔnɔ nɔiti pɛ ti ɗala.
 Ná-vololiba zaɗaaiti, gè naati suɓulukpulu,
 tɔɔzei naati ti ɓeteni ga ná-kologologi ma ɗulanumai,
 ta vaazu ɗeezu ga kologologi taɗiligaa ma ɗulanumai.»

GALA goo wo nui ná-gɔbi

⁸ Naa ɗa é keezu gè ɗaaleizu, gè da wɔɔ,
 gè da zie ga ɗɗɔa pakai, kɔba pakai,
 gè da kpeei loo eɗe kovei,
 gè da kpalagi wo eɗe saa wɔnigi.

⁹ Mazɔɔ maanɔɗi seeliai Samali ma, é la ɗulaa su pɛ.
 E zeelia Zuda yooi ma ta Zeeluzalɛme taa zididave,
 vɛ ná-nubuseiti ti zeini ná.

¹⁰ A mina daazeeli Gate taazuve, à mina wɔɔ!
 Bete-Leafela nuiti à ɗilikili fufiligi zu!

¹¹ Safiil nuiti, à leve ga ɗɔba pakai ta wa-unfegi!
 Saanan nuiti ti la zoosu ti va ɗula taa va.
 Gɔbi ɗa wosu Bete-ɗayesele taazuve,
 kpɔba zobo ge la mɔ ná.

¹² Malɔte taaveaiti sasu ɗa ɓalizu ta-ɗulanumaiti ma vaa zu.
 Mazɔɔ nimiza vai ɗooɗo GALAGI tevegai
 é zeelia Zeeluzalɛme taa zididave ma.

¹³ Lakise laaveaiti, à wa-ɗooɗo wotoloiti ta sooiti kevele ɓete.
 Wo vookɔɗni Izelayele ná-woovaladai ma,
 wo Zeeluzalɛme ɔ tɔ kologogoliti su.

¹⁴ Naa ma, Zuda nubuseiti à bali ma wa Mɔleesete-Gate nuiti.
 Akeziɓe taa wolai la ɗea ga
 kula faa zu ani Izelayele nubuseiti ta-masagiti bɛ.

¹⁵ Maligii ɗa wo loozu nu niine yeezu Maleesa nuiti.
 Izelayele ɗundiɗiiti ti-ɔɗo ɗulaai,
 ta velazuve ɗaizie Adulame ougi zu.

¹⁶ A wɔungiti bo, wo ti buye ma, Zeeluzalɛme taaveaiti,
 kpaanagi ɗe wo unma, eɗe duai nɔungi,
 à wo yiima lointi ta-wɔɔi wo,
 mazɔɔ ta liizu ga tiye duɔlai zu, ti maaɗooza wo va.

2

Tooma nuiti

¹ Maanɔɗo ɗa naati tuɗo, niiti ti telebotala vai ɗevele ɓetezu,
 ti da ɗisie faa nɔi zu, ta ɗena laani kpidi!
 Geelaa a laona, ti vile kee vai volu,
 siegi zu ma zobogi ti vɛ la.

² Ti da ɗaazugula kpalagiti ba, ti da ti zeɗe,
 ta peɓiti, ti da ti zeɗe.
 Ti da loo nuiti ma, ti da ta-vele wu zɔɔlaiti seɗe,

ti da ta-yooiti kula ti ya.

³ Naa ɗa é ba, Ɔooɗo GALAGI wooi ɗaa:
«Nà maanaɗɗi ɗeevele ɗetezu niima nu ziiti daalɗɗoma,
wo la zooga wo va ɗɗi ɗula bu,
wa ɗena ziaa, keeni wo wɗungi vile,
mazɗɗo yeedɗɗalai é vaazu toɗa ga nimiza ziegi.»

⁴ Naama volo ná, ta wo laalo guyei zu,
ti da maawɗin wuyei loo wo ma ga:
«Giya ɗa gi ɗologologai metu!
Gá-nubuseiti ti balaga ta-yooiti ma!
Zɗiti ta gi ɗeezu gá-balagaveti,
ti da ti ɗaafwe ɗooɗo va!
Leeni vaa zu ti loozu gi ma?»

⁵ Tama, wo tanɗe ge la mo nɗo zɗɗooga zooi zu,
nii Ɔooɗo GALAGI ná-nubuseiti ti gaafweezu.

Zɗiti ti GALA goo wo nui wooi zakpesu

⁶ Ta zee ɗeei wosu, ti da ɗe ma:

«À mina zee ɗeei wo fuun.
Nu mina zee ɗeei wo ga naama zii, ga:
Baaɗulama vai la zeeɗa ma!

⁷ Anee naa ve, leeni ɗa é wosu Zakɗe ná-nubuseiti saama?
Ɔooɗo GALAGI yiiɗaawana fala ɗaa?
Ná-faa ɗeevele ɗa nei ɗaa?»

GALA ge ɗe ma: «Dàawooiti ti la zolooni ga pago,
naama nui ve, nii é telebodai ɗeezu ɗaa?

⁸ Kele wogi mɗo, wo ná-nubuseiti keeni ga wo zili nuiti.
Wa seɗe wolai ɗulazu seɗewuzeeɗeiti maazu,
naati kɗa ti levesu wo ɗoba ziileigi zu, ti da zeeɗe kɗomave.

⁹ Wa ná-nubuseiti ti-anzaiti kpee zu ti zaama,
wo ti ɗula ti yiima veleiti bu,
lebiya uoganii gè feai ti ya,
wa naa ɗulazu ti ya, ti la sɗɗooga pe.

¹⁰ A wuzeeɗe! A liina!

Mazɗɗo niima yooi la ga dooɗo bosu,
tɗɗei ná-kɗɗi maavele ma, toɗa vaazu ɗologolosu ga gola.

¹¹ Nui ta a vaana, é da kpize jakai wo,
é da zee ɗeeiti bo, ga:

«Nà bosu wo ma,
wa vaazu dɗi zɗɗosu ta gaazulati ganiiti.»
Zee ɗe wo nui naa ɗa soloogai niima nubuseiti ma!»

GALA ka Izelayele nu vului mɗaiti gaale ba

¹² «Nà vaazu wo pe wo ɗaaleezu ba, Zakɗe mavofodaiti,
nà vaazu wo ɗaaleezu ba, Izelayele nu vului mɗaiti,
nà wo ɗaale ba, eeɗe baalagiti ti sasa ɗilagi zu,
eeɗe baala kpulugiti ti laamiizu ada ɗila.
Nu ɗa ɗe bebe wolai zɗoogo wooi menisu.»

¹³ Zɗi é pelei ɗulazu, naa ɗa lo ti luɗo.
Ta pelei ɗula, ti ɗaaba,
ti leve sigidave, ti ɗula ga naa velei.
Ta-masagi ɗa lo ti luɗo,

Ḑooḑo GALAGI ḑa a ḑe ti untuḑo.

3

Izelayele ḑundiḑiiti ta-lo pele ḑoi

¹ Gè ḑe ma:

«À woilo, Zakobe mavofodai ma ḑundiḑiiti,
woi wo zeini Izelayele nuḑuseiti unda!
Wo-losuve la ga wo va zie ga soledai ḑaa?

² Wa ḑelezu faa vagoi va,
faa ḑoi ḑa neai wo ve,
wa nuiti kologi ḑulazu ti ma,
wo ti ma zuai ḑula ti-ḑaeiti ma.»

³ Ti-laamianigi ḑa nono ga na-nuḑuseiti ma zuai.
Ta ti-ḑologi ḑulazu ti ma,
ti ti-ḑaeiti galeḑale.
Ti ti zuḑulukpulu,
eḑe suai, nu gilizu kolu liḑii zu.

⁴ Naa ḑa é ba, ta woḑḑulana Ḑooḑo GALAGI ma ga é ḑo ti va,
Maliḑii la ti woḑḑaavotega pe,
kele toḑa voluave ti va,
tozei faa ḑoi va, ti keeni.

GALA goo wo nuiti ti Izelayele yaavazu

⁵ Ḑooḑo GALAGI wooi ḑaa, é ga nii,
GALA goo wo nuiti ta-vaa zu,
niiti ti ná-nuḑuseiti kakasu, é ḑe ma:
«Ni ta ani loona ti-la,
ta ḑa ḑe ma naazu fai pe ge zolooga,
kele ta ḑa kooi ve naati ba,
zoiti ti la ani looni ti-la.

⁶ Wa ḑe niina kpidii zu,
wo la mo kulakelama ḑaa!
Uelela vele vaiti bo fai ḑega!
Kpidii ḑa ve niina wo ma, eḑe foloi a daana,
foloi zu ḑa ḑidi wo ve.»

⁷ Zoiti ti faiti bosu ma yeeluoḑo, ḑaa ḑa ḑula ti ma,
adobe nuiti ta unfe!
Ti pe ta ḑaazuloḑoḑu,
mazolo GALA ge la ti woḑḑaavotega pe.

⁸ Kele non, daavege ga gaabaai ta Ḑooḑo GALAGI ná-Zenvui,
ta soledai, ta zebai,
ga gè Zakobe mavofodai ná-to kologologiti de la,
ta gè Izelayele ná-kotoi le la.

Zeeluzalame goloḑolo fai

⁹ A woilo deḑemu nii ma,
Zakobe mavofodai ma ḑundiḑiiti,
woi wo zeini Izelayele nuḑuseiti unda!
Wa soḑe fai woinzeḑezu,
wo telebodai maave.

¹⁰ Wa Siyon losu ga nu vaai,
wo Zeeluzalame lo ga suḑoi.

¹¹ Ta-ḑundiḑiiti ta tukpoi ḑaalevezu lobeanii maazu.

Kenii ti ta-zalaḡa ḡula nuiti sala pe, ti va nuiti kala ga tɔ gooi.
 Kenii ti ta-GALA goo wo nuiti sala pe ga walii, ti va velela vele vaa wo.
 Ti da voluzei Ḡooḡo GALAGI va, ti da ḡe ma:
 «Ḡooḡo GALAGI la gi zaama baai?
 Da ma, maanooḡo nɔpe ge la zeelia gi ma.»
 12 Naa ḡa é ba, wo maavele ma,
 Siyɔn ḡa woli, eḡe kpalagi,
 Zeeluzalɛme ḡa ḡe ga kɔtu zigigi,
 dɔbɔi ḡa GALA pelei ma ḡizei maabɔɔle.

4

GALA ka masadai ḡe Siyɔn

1 Yeeḡeḡala ḡaabelagiti ta zeelina,
 Ḡooḡo GALAGI ná-Pelei ma ḡizei ḡaa ḡa ḡooza, é lo gizeiti pe maazu,
 toḡa lo gize goiti pe maazu,
 nuḡuse vebei ḡa ḡe liizu pɔ be.
 2 Zii ḡiligiti ta ḡe liizu ná, ti da ḡe ma:
 «À va ade le Ḡooḡo GALAGI ná-gize ma,
 Zakɔbe ná-GALAGI ná-Pelei wu,
 naa ḡa a ke, é ná-peleiti deɛ ga adeye,
 ade va zie ga ná-peleiti.»
 Mazɔɔ Siyɔn ḡa tɔgi a zeḡe ná,
 ta Ḡooḡo GALAGI laawooi ḡa zɔɔ Zeeluzalɛme nɔ.
 3 Toḡa zaamazu logi wo nuḡuse mɔinmɔin zɔḡo zu,
 toḡa ḡe ga zii wolaiti ta-lukpɔḡaaleve nui, anɛɛ zɔiti ti maagoozaai.
 Ta ta-ḡooḡo woḡa zɔkpɔiti ke ga kaliiti,
 ti ta-ḡeɛinti ke ga molo leve woḡaiti.
 Zii la mɔ valaa zii va,
 nu la mɔ kooḡo vaa ma ḡala boga.
 4 Eɛe ka ná-leezen bele la ziileigi zu, ta ná-kooleḡoole gulu belei,
 nu nɔpe ge la bɔɔla maalua mɔnɔ,
 mazɔɔ Ḡooḡo GALAGI, Fai-Pɛ-Maliḡii, ḡa é boga.
 5 Zɔɔma nuḡuseiti ta ziezɔ ta-ḡalagiti daaseigi zu,
 kele giya ma, ḡa ye ziezɔ Ḡooḡo GALAGI ada-GALAGI laaseigi zu, eyɛsu ḡo.

GALA ka ná-baala kpulugi ḡaale ba

6 Ḡooḡo GALAGI wooi ḡaa:
 «Naama volo ná, ná ná-baalagiti gaale ba,
 zɔiti ti maaleḡeḡegai, ta zɔiti ti zuvazagai,
 niiti gè ti zopele nɔuni.
 7 Zɔiti ti maaleḡeḡegai, ná naa mɔtaiti make,
 zɔiti ti maagoozani, gè naati ke ga zii wola.
 Ḡooḡo GALAGI ḡa masadai ḡe ti unda, Siyɔn gize ma,
 é zo názuve ma, eyɛsu ḡo.
 8 Da ve, Zeeluzalɛme ḡizei, è welezu nuḡuseiti ma,
 eḡe baala make nui é wele baala kpulugi ma,
 da ga va da-masadai zɔɔsu volu, nii é ḡeni è ya mɔungi.
 Zeeluzalɛme ḡa ḡe volu ga masadai ma laa wolai.»

Zeeluzalɛme ná-voluḡulai ta unmɔ fai

9 Lee bee ḡa wo toozu niizu, niizu Zeeluzalɛme nuḡuseiti?
 Masa ge la mɔ wo ve baai?

Wo lenɛ nui zaa ɓaa,
tabai wo zosu ɗani, eɗe anzanu a ɗe doun zɔlɔsu?

¹⁰ Siyɔn laaveaiti, à ɓɔɗɔ zɔbɩli ga tabai,
wo kpalagi wo, eɗe anzanui é doin zɔlɔsu!

Mazɔlɔ wa ɗulazu taai va,
wo zeɩ dɔbɔ wolai zu,
wa liizu, eyɛsu wo zeeli Baɓilɔne.
Kele miná ɗa wa unmoɔgi zɔlɔ ná,
Gɔɔɗɔ GALAGI ɗa wo ɗeya volu,
é wo ɗula wo zili nuiti zea.

¹¹ Kele niizuɛ, zii moɩnmɔɩn ge ɗaalea ba wo laalɔɗma,
ti ɗa ɗe ma:

«Baagɗula faan wa-laai ma!
Ade Siyɔn taai tei kologolosuɛ ɗa!»

¹² Kele ti la Gɔɔɗɔ GALAGI ná-devei ɗwɛɛ,
ti la kisu vaiti gaagaaazu,
ti la kwɛɛ ga é ti ɗaaleɛɛɛ ba,
eɗe molo ɗiliiti, é ti vu ti-loɗazuɛ.

¹³ Siyɔn nuiti, à wuzegɛ, wo moloɩ loɗa!
Nà mineɩ losu wo va, é ga kɔlui,
gè wo-volokagi ɗe eɗe kɔlu ɓɔigi,
wa nuɓuse moɩnmɔɩn deɛɛɛ ɗɔɗɔwu,
wa ti-yeaɗɔligi kpein ke ga Gɔɔɗɔ GALAGI nɔnɔ,
ta-naavoloi kpein ka ɗe ga Gɔɔɗɔ GALAGI nɔnɔ, eteai pe Maligii.

¹⁴ Kele niizu, à wa-ɗɔɔɗɔ nuiti gaale ba, Siyɔn nuiti!
Ta ga ade zeɩ kele su,
ti Izelayele ná-kundiɗii loɗa gaazuɛ ga tukpɔi.

5

Masagi ɗa zɔlɔ Beteleyeme

¹ Da ɛɛ, Beteleyeme Efelata,
ɗei é ga taa goi Zuda laa wolaiti saama,
è ɔɔ be ɗa nu ɗulazu ná bɛ,
zɔɩ a zeɩ Izelayele nuɓuseɩti unda,
nii ná-fai loozeizuɛ ɗulaai wɔlɔwɔlɔɩ ma ziegi zu,
yeeɗeɗalaiti ti leɛgai kaite.

² Naa ɗa é ba, Gɔɔɗɔ GALAGI ɗa de a ɗaazuzegɛ ná-nuɓuseɩti ba,
eyɛsu naama yeeɩ zeeli, yeeɩ anzanui naa,
nii maaneai é doin zɔlɔ, naa sɔlɔ.
Keɗeɗeleai moɩtaɩti ti yesu duɔlai zu,
naati ti va volu, ti vu Izelayele nui zɔɩti ma.

³ Tɔun ka zeɩ ga pagɔ,
é lo ná-baala kpulugiti tuɗɔ ga Gɔɔɗɔ GALAGI ná-zobogi,
ga Gɔɔɗɔ GALAGI maɗiagi, nii é ga ná-GALAGI.
Ná-nuɓuseɩti ta zɛnvui wo ziileigi zu,
mazɔlɔ ɛɛ pe ka ɓɔlɔ adave pe,
eyɛsu zou bela ga ná pe.

⁴ Naa ɗa ɗe ga ziileigi!

Siɛgi zu Asiili nuiti ta vaa la, ti lo gá-yooi zu,
ti lo gá-vele vagɔiti bu,

gá totuḡḡiti ta kundiḡi m̄ainm̄ain teve ti laaloḡḡoma.

⁵ Ta-ḡḡḡḡ zḡalaiti sabui zu,
ta-zobogi ḡa ḡe Asiili yooi ma, Nimelḡde yooi.
Tḡ bḡḡḡi toḡa gi ḡula Asiili nuiti zeezu,
siḡgi zu ta gá-you ḡwεpelemaυε maazuḡudεna la, ti lḡ gá-yooi zu.

Izelayεle nubuseiti ti zii ḡiligiti su

⁶ Izelayεle nubusei m̄ḡaiti ta ye nubuse m̄ainm̄ain saama,
ta ḡe eḡe nḡḡa pagḡi ḡḡḡḡ GALAGI tevesu,
ḡa eḡe sabalagi é vuuzu tufai ḡa,
zee la laani nu nḡpe ma,
ki ge la loni nubuse va.

⁷ Izelayεle nubusei m̄ḡaiti ta ye ziiti saama,
nubuse m̄ainm̄ain saama,
ti zu ḡa ḡaa, eḡe zalai é dḡḡḡ zuaiti saama,
ḡaa eḡe zala ḡokpagi é toganiiti saama.
Siḡgi zu é levesu da, é ḡa ḡḡḡḡo ti ma, é ḡa ti vali ga,
nu nḡpe ge la kulaa zea.

⁸ A yeeυεε wo-ḡεḡḡḡḡḡiti ma,
ta m̄ḡḡ wo zili nuiti pe ti ḡoloḡolo!

GALA ka ná-nubuseiti ḡade

⁹ ḡḡḡḡ GALAGI wooi ḡaa:

«Naama volo ná,
nà wa-ḡḡḡḡ zḡoiti pe kula zḡoi va,
ḡe wa-ḡḡḡḡ wotoloiti pe koloḡolo.

¹⁰ Nà wa-yooi ma laa wolaiti pe koloḡolo,
ḡe ada ḡiingiti suvaza, υeti wo υoluzeidai naati ba.

¹¹ Nà zoḡḡo vaiti pe kula wo zaama,
ungaiziε nu nḡpe ge la mḡ ḡεa wo yeema.

¹² Nà kḡḡḡ ḡanigiti kula wo zaama,
gulu zaḡḡaaiti ta kḡtu zidḡigiti,
wo la mḡ nḡkḡga ani nḡpe bu, nii wo kḡεεai ga yeei.

¹³ Nà wa-zale ḡḡḡ wuluiti tḡḡḡula,
ḡe wa-laaiti koloḡolo.

¹⁴ Nà potokulai ḡe zii ḡiligiti ma, ti la ḡoloni bε,
ga ziiḡaawanai ta ziiḡulagi.»

6

Tukḡḡi é Maliḡii ta ná-nubuseiti zḡḡḡzu

¹ A woilo deḡεmu naa ma, nii ḡḡḡḡ GALAGI bosu:
Wuzεḡe, é lukḡḡ gizeiti kakala,
gize goiti ti è-wooi meni!

² A woilo, wa υe, gizeiti, ḡḡḡḡ GALAGI ná-tukḡḡḡaaleveai ma,
wa ḡalaa zḡoi wu ḡεdeḡgiti ti la niikḡiga pe!
Mazḡḡḡ tukḡḡi ḡa ḡḡḡḡ GALAGI ta ná-nubuseiti zḡḡḡzu,
kḡḡḡi ḡa ti yḡḡḡzu ta Izelayεle nuiti.

³ Maliḡii ḡe ma: «Nà-nubuseiti, leeni ḡa ḡe kḡai ga woye?
Leeni ḡa ḡe wo ḡḡḡni la?
A ḡḡoi ḡaavote deε!

⁴ Tḡḡzei ḡe wo ḡulani Ezipete yooi va, wo va υe!
ḡe wo unmḡḡni, ḡe wo ḡula duḡlai zu!

Gè Moize ta Aalɔn ta Miliyameni toni wo lugɔ!

⁵ Nà-nubuseiti, à gize su ga,
Moabe masagi Balake faa nɔi leveni wo laalɔɔma,
wo gize naa zu, nii Beyɔɔl ná-doun zunui Balaame goɔfaavoteni da.
Gè yeni wo va, é zo Sitime é li Gilegale,
wo kèewotiiti kaani, niiti ti zɔlegai,
nèi gè ga Gɔɔɔ GALAGI.»

Nii Gɔɔɔ GALAGI pɔ ga nubusei da ke

⁶ Leeni ga nà li gè lo da, Gɔɔɔ GALAGI gjaazu,
siɛgi zu gè liizu nɔkɔsu da tɔun bu, GALAGI é Anii-Pɛ-Unda?
Gala zalaɔaiti ka nà li ga tiye pɔ baa,
ti ga kona gila nika yivoiti?

⁷ Gɔɔɔ GALAGI ga yeezei nei, baala sine bulugiti bu?
Baa gulɔi ma boigi la ege zie wolaiti?
Baa gè dɔun mɔungi ve nà-tɔ koloɔɔlogiti faa zu,
nii a ke é nà-kotoiti suvaaye?

⁸ Ee, da ve nui, ti è galage ga tuva vele vagoi,
ta nii Gɔɔɔ GALAGI wɔinni ga è ke,
toɔa ga è zie ga sɔledai,
woɔɔɔɔladai nee è ve, è da zie la,
è zie ga pagɔ unmaayei zu, ga da-GALAGI yiima vele.

GALA ka yaavai ta toomai zala

⁹ Gɔɔɔ GALAGI ga bɔezu taa wolai vɔ,
gɔmalai ga ga nu unfe daaseigi ma:
«À woilo zeli ma, é losu wo ma, wo maagolo vai zu,
wo woilo naa wooi ma, zɔi é devei wosu!

¹⁰ Nà zoo nei gè va bu ga faa nɔu ge nuiti
ti ta-veleiti buulaave ga naavoloi sɔlɔɔgai yaavai zu?
Ta zee gɔɔ bo ganiiti, ti la kula gɛeni su, naati wɔin la mà?

¹¹ Gè la zeliloga naati ma baa,
zɔiti ti zee gɔɔ ganiiti segezu ta-bɔlɔi zu,
ti da nuiti yaava la?

¹² Taai tei su naavolo nuiti ta ga tooma nuiti,
taaveai teiti ta da zeei wo, yaava nɛgi ga é ti-la.

¹³ Naa ga é ba, nà wo zopele nɔuzu eyesu wo zeebe,
gè wo goloɔolo wa-gotoiti faa zu.

¹⁴ Wa daami wo, wo la yigɔa,
pului la zefea wo ma.
Zɔi wa make, naa la makega.
Zɔi wa baa maazu,
nà naa goloɔolo ga kɔi.

¹⁵ Wa faza, kele wo la tevea.
Wa wolive wulɔi bete, wo la wo-maavaa gea ga ta,
wa dɔɔ boigi bete, kele wo la ma lɔi ta pa kpɔlea.

¹⁶ Wa ziezu ga pele nɔi masagi Wɔmeli deeni,
ta Akaɔe ná-pɛleyegei zie vele ga wo ziezu la.
Naa ga é ba, nà vaazu ga wa-laai goloɔolo sabui.
Nà wo ge ga nɛɛɔfulasu anii,
nà-nubuseiti ta-unfegi ma gasɔi ga la wo unma.»

7

GALA keelai wəlb vai nubusɛiti ta-yaava vai zu

¹ Ee! Màanɔɔa! Gè ɔɛa ga naama nui,
 é vaazu gulu waa ɔɔlazuvɛ, ti bega voluma ga ti ɔɔla ga,
 eɔɛ zɔi é gulu waa ɔɔpɔgiti gaizieu kula nuiti polu velei.
 Kele leezen ɔɔla kpalaa ge la ná, nu a mi,
 kooleɔfoole gwaa ma neene ɔɔla kpalaa,
 nii ɔɔla wəindai ma.

² Woodeɔɔla nuiti ti bega zooi ɔɔa,
 sɔle nu nɔpe ge la mɔ ná.
 Nu vaa ɔɔisiei nɔ ɔɔa é ti pe ziimave,
 ti da ɔɔɔɔ ɔɔaaveene, ti ɔɔlagilagiti pe.

³ Ti ɔɔeleɔeleɔ faa ɔɔi ɔɔezu, ti yee la ɔɔlaa su.
 Kundigiti ta tukpɔɔaaleve nuiti ta lobeanii ɔɔlazuvɛ nuiti zea ga maabaai,
 nu wolaiti ti da ti yiima vai wo ti ma,
 ti pe ta zoloosu faa ɔɔla ma.

⁴ Zoi pagai ti zaama, naa ɔɔevɛ eɔɛ ɔɔaingiti ti ɔɔalɛai ba,
 ti zaama, zoi sɔlegai ti pe ba, naa ɔɔu é leve ɔɔaingi ma lɔɔɔɔɔɔɔɔ va.

Wɛɛ, wo zala voloi ɔɔana va,
 nii wo make nuiti ti boni, GALA goo wo nuiti.

Niizu, wa niina kitevei zu.

⁵ Mina la è-wəɔla la,
 mina voluzei è-neɔɔɔɔ va.
 Dama, è mina laalao è ɔɔɔɔ anza ɔɔazu.

⁶ Mazɔɔɔ doun zunui ɔɔa keeɔɔ wəinzeɔɔ,
 doun anzanui wuzeɔɔ dee laalɔɔma,
 leemɔɔin ná-doun anza ɔɔ wuzeɔɔ daalɔɔma,
 ɛɛ sili nui ɔɔa ɔɔ ga tɔ ɔɔɔɔ ná-peleɔɔɔɔ wu nuiti.

Nu la GALA ná-maawəinɔai la

⁷ Nɔun ná, ná wɛɛzu ga ɔɔɔɔ GALAGI vɔ pelei,
 ná ɔɔtosu ná-kizo GALAGI va,
 ná-GALAGI ɔɔa ɔɔɔɔavote.

⁸ Sili nui, mina ɔɔozune ná-faa zu!
 Mazɔɔɔ ni ná loona, ná wuzeɔɔ volu.
 Ni ná zeini kpidii zu,
 ɔɔɔɔ GALAGI ɔɔa bè ga wozakalagi.

⁹ Ná va ɔɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawanai wu,
 tɔɔzei gè kotoi ɔɔeni daalɔɔma.
 Kele yeeta toɔa maaalogi wo,
 é ɔɔla ga ze, é tɔ wozakalagi ɔɔa,
 ná ná-telebodai ma ɔɔewotii ɔɔa.

¹⁰ Toɔa ɔɔ sili nuiti gaazu, unfegi lɔ ti ɔɔazu,
 teiti ti ɔɔeni ɔɔezu mɔ:
 «Mini ɔɔa deɔɔemu da-GALAGI, ɔɔɔɔ GALAGI ná?»
 Ta ti leevɛ ɔɔɔɔwu, eɔɔ taazuve valavalai, ná ti vete!

¹¹ Wɛɛ, naama voloi ɔɔana va,
 yeei wa-laa wolai ma zidigiti ti losu da.
 Wɛɛ, naama volo ná,
 ta ɔɔa ɔɔ wa-yooi va, kwɛmaveti.

12 Naama volo ná, nuiti ta va è vò be,
 ti zege Asiili yooi zu, ti zege Ezipete yooi zu,
 ti zege zie wolai ma,
 ti zege kpolodei ma ná pe,
 ti zege gizeiti ma.

13 Zoi mōta zu gā wo, gaa nuiti maavele ma,
 naa gā ge ga ta-geewoti nōiti ma zalai.

14 Lo da-nubuseiti untugō ga da-lukpōi,
 baala kpulugiti be ti ga dōnōi,
 ti ya gila be ti zeini dōbōi zu, Kaalemele gizei ma!
 Ti zoo ti laami Basan lufa letēiti su, ta Galaade gizei ma,
 egēvelei é gēni la, mōungi ma voloiti su!

15 Ege foloi è gi gūlani la Ezipete yooi va,
 laavōo vaiti ke gi ve.

16 Zii giligiti ta ti vete, ti wola unfe,
 anee zobogi pe ka ti ya.

Ta yeevee la, ti laavōo vai ma,
 ti-woizuveti ta bōbō.

17 Ta fufiligi gōmō ege kaalii,
 ege kpokpo aniiti ti zoi gā.
 Ta gūla ga duai ti-lōgufuzuveti,
 ti va ga sasubalii Gōogō GALAGI vō, gā-GALAGI,
 ta lua da-zobogi va.

18 GALA, be gā é ga è gēvele,
 a zoo é faagāaza golai be, é tō kologologi zuvaaye,
 da-nubusei mōtāiti be, ti ga da-nuiti?

Dei è la da ga ye ziiḡaawanai zu eyesu gō,
 mazōlō è-yiimai gā ga è woogēgiladai ge.

19 Da gi maawōingāazu mōnō,
 è la gā-vaagāaza golaiti petega,
 da gā-gotoiti kpein pili ya kpolodei ma valii zu.

20 Ungo, da da-woogēgiladai gūla kelema Zakōbe mavofodaiti be.

E è-zaalai gūla kelema Abalaame mavofodaiti be,
 egēvelei è ma minazegēgi woni da kaite wōlōwōlōi gi-memewolani be.

Nag'uume Ná-Σευει Wooi Ioozeigi

Nag'uume ná-Σευει gá Ninive wolo vai wosu ma yeelugó, Asiili nuiti ta-masadai ma laa wolai, nii Izelayele g'eni duolai ti ya. É zευveni Tεβεσε zo siegi laawu Asiili nuiti be kona undozita puulozita maazu savago (663) ma, aisa Yesu va zoloo eteai zu, ta Ninive wolo ziegi laawu Babilone nuiti be kona undozita puugoo maazu felegoo (612) ma, aisa Yesu va zoloo eteai zu.

Faa wola zeizu savago gá è niima zευei zu: Faa moungi gá faiti pe dεεzu é ti zu g'e kala, ta é GALA ná-zobogi le, é masadai g'εεzu la kpetaniiti kpein unda, ta é eteai lukpoojaalevezu la (1:2-8). Fai velesiei gá zobogi naa g'ula velei leεzu kelema naama ziegi zu g'undigilai zie velei zu, Nag'uume ná-foloi zu, Ninive taa wolai naa g'ologolo fai zu, nii é g'ulani naa zu, naa g'eni ga Zuda nuiti fie fai (1:9-2:3). Fai savasiei gá Ninive zug'ologolo pelei leεzu, ta zobogi nu a pokoofo ma (2:4-3:19).

GALA ná-keelai ná-keela wooi la g'eni no ga, é Ninive g'ologolo fai no laazeeli. Kele Nag'uume gá náve g'ologolo fai leεzu ga, keεve ga GALA ná-tukpoojaaleveai. Taa wolai, wasogi ta nu vaai ta kologologi su, Ninive gá ga nubusei ná-zobogi, kpeteai faiti maazu, nii GALA ge la vaani bu. Nag'uume ná-Σευει gá leεzu ga adeye, é vile niizu vaiti ba, ga naama zobogi ma zii pe deveve ga gaavala ba.

Tukpoo vai Ninive laai laaloofo ma

¹ Keela wooi gá ga nii, é wosu Ninive * ma. Nag'uume Elekose nui ná-kulakelema zευei.

² Goofo GALAGI gá ga GALAGI nii toloai ta potokula nui. Tofo nanoi votokulazu, ná-ziiigaawanai maayikive gola, tofo da nanoi votokula sakpenoofoiti ma, tofo da ná-ziiigaawanai zei yiima sili nuiti daaloofo ma.

³ Goofo GALAGI yii la da ga g'ula fala, ná-zobogi zuwoolove, kele é la da ga faa nou g'e nui zalalalai ye ga. Fiile wolai gá da lokoleve, siegi zu é levesu da. Tonaingiti ka ti ga koofo vufiligiti.

⁴ Tofo da zeli lo kpolodei ma, é fo su, tofo da zie wolaiti pe fo su. Basan ta Kaalemele lufaiti ti boikpoi, Liban lufa vuaiti ti voolo. †

⁵ Siegi zu é wuzeezezu la, gizeiti ta da bali, gize goiti ti da niikpi, eteai zasu gá da bali gaazu, eteai é bo gaa anii pe ba.

⁶ Be gá a zoo é lo tufo ná-ziiigaawanai zu? Be gá a ye loni tufo, zii a g'ulana? Ná-ziiigulagi gá da g'e ege abui teogai, anee kotu wolaiti ta da vuka tufo.

⁷ Goofo GALAGI vage,

* **1:1** Ninive g'eni ga Asiili yooi ma masa taa wolai. † **1:4** Basan, ta gulu beleiti ti Kaalemele gizeiti ma, é veε Liban gizeiti ba, mináti ka aniiti ti bena wola bete ná, naama yooi yoofozuve.

toɓa ga nu laaɓfuzu kidaavili foloi.

Toɓa da ɓaa naati maazu, zaiti ti laaɓfuzu pɔ be.

⁸ Toɓa Ninive ɗologolo metu ga zievegi é vuuzu ya, é sili nuiti daavili kpidii zu.

Nii ɗa wosu Zuda ma

⁹ Leeni ɗa wo ɗisizu su Ɔooɗo GALAGI laalɗoma?

Toɓa é faa zuɗologologi ɗeai metu, kidaaviligi vaala la ɗea fele!

¹⁰ Ti ɗeeve ege kpɔvɔi zu ɗaingiti ti velevelegai ɓoɗo ma, ti dɔɔi ɓolezu eyesu é ti zo.

Ta ɗala metu ege tufa vɔɔi.

Nii ɗa wosu Ninive ma

¹¹ E vɔ be ɗa nu zeɗeai ná,

nii é ɗeni ɗisizu faa ɗai zu Ɔooɗo GALAGI laalɗoma, é da nu naka ɗisiei wo.

Nii ɗa wosu Zuda ma

¹² Ɔooɗo GALAGI wooi ɗaa:

«Anee ni wo zili nuiti mɔinve, ti zuɓa, ta ɗeele, gila kpalaa ge la yega ná.

Anee ni gè wo unfeni, gè la mɔ naa taɗili kea pe.

¹³ Nà wo viesu niina, gè wo ɗula wo zili nuiti ta-luɔlai zu, gè wa-yɔɓɗiti galeɗale, ti vie wo ma.»

Nii ɗa wosu Ninive masagi ma

¹⁴ Wele nii ɗa Ɔooɗo GALAGI deveai è laalɗoma:

«È la è-mavofoda zɔɓɓa, è-laaseigi va ve ti va, nà da-ɗooɗo ganigiti ti ga gului ɓa kɔlu ɗaawuungaiti kula ɗa-ɗalagi ná-pelei wu,

gè ti ɗologolo.

Nà ɗa-ɗabayegai ɓete,

mazɔɓɔ nɔun gaazu, wo la mɔ ga ani nɔpe.»

2

Nii ɗa wosu Zuda ma

¹ A wele keelai va, é gizeiti ma,

é da va ga woo niine vagɔi,

é ziilei fai laazeelizu. *

Zuda nuiti, à GALA fai ma vetiiti kevele ɓete, wo wa-minazefegiti daazeeli GALA be!

Mazɔɓɔ nu nakai la mɔ ziaa wo zaama pe, é ɗologologa metu.

Ninive wolo vai ma ɗulakelmai

² E ɗologolo nui ɗana va è laalɗoma.

Da-ada ɓiingiti make!

Gaaba, è wele peleiti ma,

zaamaɗili, è gaaaba ga zebai pe!

³ Mazɔɓɔ Ɔooɗo GALAGI ɗa Zakɔbe mavofodaiti ta-lebiyai veezu ti ya volu,

* **2:1** Wele ve: Eza 52:7.

é Izelayele ná-bòòlòlai ve zea volu.
Toosu nuiti ti ti g̃aavalani ba,
ti ta-leezen belei g̃ologolo.

⁴ Ani b̃oigi g̃a siaai k̃oog̃o nuiti ta-g̃oog̃o zep̃egiti ma,
ta-zalavusuiti maag̃iliṽe ga sege b̃oigiti.
Sĩegi zu ti g̃evele b̃eteai la k̃oog̃o vai ma,
k̃oog̃o wotoloiti kp̃oive eg̃e abui,
kp̃eeinti ti da bali.

⁵ K̃oog̃o wotoloiti ti da biz̃e taazuṽe ga ziĩgaawanai,
ti da biz̃e adaṽeti,
da ti g̃a ño ga s̃om̃ogiti ti g̃aazogai,
ti da biz̃e mini-o-mini eg̃e mainmain.

⁶ Ninive masagi g̃a ná-k̃oog̃fulubaiti tolistu,
kel̃e ta ziez̃u, ti zu da bali.

Ti zo nuiti ta biz̃ezu ga lia sig̃igi ṽo b̃e,
b̃oog̃o maalobosuṽe b̃eteve miná.

⁷ Zie wolai lug̃ozosuṽe laave vieni,
masa p̃el̃ei woloni!

⁸ Ti anzanu masagi maañakai vil̃ega, ti lia la,
ná-botig̃e anzanuiti ta kpalagi wosu eg̃e poopogiti,
ta-yiib̃ol̃oi zu, ta g̃ekegiti sulog̃azu.

⁹ Ninive g̃eni ga zie make dig̃i wolai,
kel̃e ziei p̃e ge ṽua ya, é g̃ula su.

«À lo, wa ve! A lo, wa ve!» Kp̃eei g̃ana é loozu,
kel̃e pela nui tañope ge la g̃aleni ma.

¹⁰ A ná-waliiti z̃eṽe, à ná-zanugiti z̃eṽe!

Taai ná-naavoloi la bega p̃e,
ani ṽag̃oi letele ka é vuuni ná.

¹¹ Tooma vai, ñama ṽuu vai, ta nu ṽaa vai!

Nuiti ij̃oteṽeṽe ti-yiimaṽe,

ti-ñiibiiti su da bali,

ti lot̃ozulevea, ti-g̃aazuṽeti maavala.

F̃animai woga ga zalai

¹² Leeni g̃a keai ga zalai ná-zeg̃ei?

Ũe zala yivoiti ti g̃eni g̃oñogi z̃ol̃os̃u ná,
nu ñope ge la g̃eni ti b̃ol̃ozu ná,
zala zinei a la liina ti-g̃oño gaiz̃iez̃uṽe.

¹³ Zala zinei g̃eni suai zosu ma yivoiti b̃e,

é da tanigaa g̃odaaleve zala zaaiti b̃e,

é ná-zeg̃ei laave su ga daamianigi,

é sulaave ga suaiti, é ti valivaliai ga.

¹⁴ G̃oog̃o GALAGI Fai-P̃e-Malig̃ii wooi g̃aa:

«W̃el̃e, ná g̃a g̃e è laal̃og̃oma,

nà da-g̃oog̃o wotoloiti k̃eezu ga zuṽui,

da-zala yivoiti kp̃ein ta za k̃om̃aṽe.

Toomai è k̃eezu eteai zu, ná g̃a g̃e naa besu,

nu la m̃o da-g̃eelaiti goom̃eniga.»

3

Maanɔɔɔi ɔa nama vuu laai ve

¹ Maanɔɔɔ ɔa nama vuu laai ve,
nii é masadai ɔɛɛzu yaavai maazu,
é ná-kpetei wosu ga toomai,
yeenɔpe toɔa toomai ɔɛɛzu!

² Kpakɔi lugi ɔa é menisu ná,
wotoloiti kɔɔɔ lugi ta sooiti tugi,
kɔɔɔ wotoloiti tugi ná.

³ Soo bize nuiti ti da kɔɔi loo,
boɔa zɔkpɔiti ti da niikpi,
mɛɛinti ti da mainmain zaɔa.
Nu maawanai laawɔɔɔa,
nu voomai ɔe adave pe nɔ,
nu la zooga gaalusu,
nu da zie poomaiti ma nɔ ɔɔ!

⁴ Naa pe ge ɔɛɛni tɔɔzei kologolo anzanui ná-kologologi va,
ná-pagi lɔɔɔ ɔfulaai, gola zoogai sale vai la.
E ɔɛni nubuseiti ta zii ɔiligiti maamiizu,
ga ná-kologogiti ta ná-sale vaiti maavele.

⁵ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa:
«Wele, ná ɔa gè è laalɔɔɔma,
ná da-lookɔbai ɔfulazu è ɔɔba, gè pɛɛ è ɔaazu,
gè è-maanakai le ga zii ɔiligiti,
zɔɔma masa zooiti ti baagula è ma.

⁶ Ná kava luulai vilisu è ma,
gè unfegi yei ga de,
gè è ɔe ga pete ganii.

⁷ Nu nɔpe a è ɔaana, toɔa vela è va,
é ɔe ma: «Ninive ɔologologa.
Be ɔa a maawɔingɔa?»
Mini ɔa ná gaanɛɛɛ nua zɔɔɔ ná è ve?»

⁸ E vizɔ ka bogai Tebese * va baa,
taa wolai é ɔɛni vuuni zie wolai Nile ma bekegiti zɔɔɔzuve,
ziei ɔakuni ma, zie wolai da make,
naa ɔe ma ga sigigi?

⁹ Etiyɔpi ta Ezipete, naati ka zeelaani ti ma,
ta-zobogi volu la ɔɛni ɔfulaa.
Pute nuiti ta Liɔi nuiti, ta naati ka ti yeezoni.

¹⁰ Anɛɛ naa ve, tɔ balaagi liini duɔlai zu,
ungo, ti soni ga duɔi, ti lii la,
ná-doungoiti balaa, ti ti vaani taazuve ná pe.
Nuiti ti zeizumaanɛɛni, ti naati seɔɛni ga kpakutoomai,
ná-kundiɔi wolaiti kpein, ti yɔɔɔɔi loni ti va.

¹¹ Da balaagi, da-laɔai ɔa è zo eɔe dɔɔi, da lɔɔɔ.
Da balaagi, da lɔɔɔzu ɔaizie,
è va ɔula è zili nuiti zea.

* **3:8** Tebese ɔɛni ga Ezipete masa taa wolai, nii Asili masagi Asuuleɔanipale kologoloni.

Ninive ná-zobotalai é va bɔɔɔ ɔɔɔ

12 E-voluzeizuɔɔɔti pɛ ti ɔɔɔ ga kooleɔɔɔle gului, nii ma waai ga yɔɔɔyɔɔɔɔ.

Nu a ma wului niikpina nɔ feya,
ti ɔɔ ya naama nui laaɔɔ, zɔi é wɔinni é mi.

13 Da-zalavusuiti pɛɛ,
anzanuiti nɔ ɔɔana ti é ya,
ɔɔa-yooi laaɔɔti daalaoga gola é zili nuiti tuɔɔɔ,
abui ta-zɔɔɔɔgiti gala.

14 Ziei zaɔɔa bɔɔɔ ɔɔɔ, tɔɔzei ɔɔa ga va zeizu keɛ su,
ta bɔ é maalobo fai va.
Pene ɔɔɔɔɔti kpɛɛ, é biliki loɔɔazuɔɔɔti to!

15 Keɛ ɔɔa zaazu, é ɔɔa abui zu,
ba é za kɔɔi zu.
Da ɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔ daaiti, niiti koto zivoiti ti ti miai.

Ninive zuwoga

Da-nubuseiti ti buunni va ɔɔɔ koto zivoiti,
ti buunni va ɔɔɔ koto kpulugiti.

16 Da-yaagɔiti ti mɔinni, ti leve geezuɔɔ zomideɔɔaiti ba.
Eɔɔ koto zivoiti ti anii pɛ miizu, ti ɔɔɔɔɔ.

17 E maazuɔɔɔɔɔ nuiti ta ɔɔɔ ɔɔɔ kotoɔgiti,
ɔɔa-wotiɔɔɔ nuiti ti ɔɔɔ ɔɔɔ koto kpulugiti,
ti ɔɔɔɔɔ gulu ɔɔɔɔɔɔɔ koiti ga, kɔɔɔ ziegi zu.
Foloi a ɔɔɔana, ti zeɔɔ ná, nu la mɔ ti ɔɔa.
Nu la mɔ kwɛɛ, ɔɔ ti liai ná.

18 Asiili masagi, ɔɔa-ɔɔɔɔɔɔɔti ti nia,
ti la wuunga eyɛsu ɔɔɔ.

Da-ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔti ti la mɔ niikpisu nɛɔɔɔɔɔɔɔ!
Da-nubuseiti ti vazaga gizeiti ma,
nu nɔpɛ ge la ti ɔɔaɔɔɔɔɔ ba.

19 Da-nimizai zo keleɔɔɔ kili ge la ná!
Palai loa é va, nii é la valoa pɛ!
Fai nii seidai é ma, zɔiti pɛ ti menisu,
ta yealogazu nɔ é ma.
Be ɔɔa é-zɔ nɔi ta la zeelini ma, é ɔɔɔni kɛɛzu yeenɔpɛ?

A6akuke Ná-Sευει Wooi I6azeizuυε

A6akuke ná-sευει ɔa GALA goo wo nui ɔaazulo pelei lεεzu ga adeye, faabaagi ma yeeɔeɔɔalalɔ zu, nui υe é nu ɔiligitɔ ta-b66ai z666su, é ɔa zeliɔ lo faa ɔai ma, é wooɔula GALA ma, ta é ɔoozunε, siεgi zu é ná-gooɔaavotegi z666su da. Niima zευει ɔεeni kona und66zitai (600), aisa Yesu Kilista va z666 eteai zu, naama ziεgi zu ɔa Babil66ne nuiti ti zeini la folo ɔulazu υelei ɔoba yooiti unda, názu ɔa Izelayele nu6useiti ti ɔeni 6666 ɔaazaɔasu da, ziizoolεi zu, ga, ta-eteai ɔa υaazu ɔεεzu ɔale, ta ti y666zuυe ɔa υaazu ɔεεzu ɔale ta GALA.

GALA ge daawoo wo nui wooɔaavoteni, é keela woo ve zea, n666 ma ziεgi zu nuiti ta-vaa ma, ta yeeɔeɔɔalalɔ zu nu6useiti pε ta vaa ma, è ɔε ga wooɔeɔɔila nu GALA bε, naa ɔa a zobogi ve è υe è eteai ziε (2:4) è maa66ungi wo ga ladalai, eyεsu GALA ge losuυe ɔε (Gaaɔwεsu 3).

Woza a baana, siε m66inm66in su, nu ɔa ɔa A6akuke ná-sευει maaloli, nii a kε è naama ɔitogi z666. P66le ná-tεnεgi é boni ga GALA ná-nu6use m66ungiti, nui ná-wooɔeɔɔiladai é υilε GALA ba, naa ɔa é kidaaleυei lεεzu Yesu Kilista ná-GALA ma (W66l 1:17, Gal 3:11, E66u 10:38 υεtε balaagi).

¹ Keela wooi ɔa ga nii, GALA ge dεeni ga GALA goo wo nui A6akuke.

GALA goo wo nui GALA toli fai ga é 66 ba

² Nà yεsu é lolisu eyεsu siεgi 6εgele zeeli,
G66oɔ66 GALAGI, ga è kp66bai ɔε?
E la woilosu ɔ66oi ma.

Nà kpεei loozu ga: «É 66ida!»
E la unm666gi wosu?

³ Leeni vaa zu è telebotala vaiti pε dεεzu ga ze?
Leeni vaa zu è υaazu bu, è ɔε ga maan6666 vai υεtε nu?
Toomai ta nu6use maan6666 vai n66 ɔa gè kaazu m66a66oolii zu,
sakpegi ta kp66ε vaiti n66 ɔa ti ɔεεzu adave pε.

⁴ Naa maavele ma, nu la m66 ziεzu ga t66gi,
s66le faa la m66 ziεzu.
Maz6666 faa ɔ66u ɔε nuiti ti la υaazu bu, telebo nuiti ti va boti ɔε,
tukp66iti ti ɔaaleυezu, ta levezu yaavai maazu.

GALA ná-gooɔaavotegi

⁵ Malifii ɔε ma: «À ɔaazulo dεε zii ɔiligitɔ ba,
wo laa ɔa v66 ga duai.
Maz6666 wa yεsu vulua, wo naa ɔa, nii é υaazu ɔεεzu,
fai naa é ɔεεzu, nu a la bona wo ma, wo la 66ena la da.

⁶ Nà υaazu ga Babil66ne nuiti,
suɔ66u nu6useiti, ti ziliai,
ti 66iεzu eteai zu
ga boa yooiti kula ti ya.

⁷ Ti maayikiυε, ti maalua,
tiya 6666 ɔa ti ti yiima vai levezu ga ta-zobogi.

⁸ Ta-zooiti kpizευε, é leve k66ii va,
ta-ɔiigi ɔaawanave, é leve zulu66uiti t66n66i va, ti nu 66εεzu kpidiɔ.
Ta-zoo 66iεε nuiti ti ɔ6666a loɔa, ti zeɔe ɔoozama, ti va,
ti ɔove eɔε koɔei, é loozu ná-daamianigi ma.

9 Nuɓusei naati pe ta vaazu tooma vai nɔ ma,
 ti ɗaazulogai nɔ ti-ɗakalave va,
 ti da duɔiti gaale ba eɗe naɗaegi,
 10 ti da neɗɗula masagiti su,
 ti da kundigiiiti nee.
 Ada biin ge la ti ɗaazu ga faa,
 ta pɔɓi zigitona sigigi va, ti le ga ti naati so,
 11 ti leve eɗe fiile wolai, ti li ná taɗili,
 ti ɗe ga sɔba nui, ta-zebɛi ɗa ti keezu ga ta-ɗalagi.»

GALA goo wo nui woɗɗula vai GALA ma volu

12 Kele kaite wɔɔwɔɔ, da ɗa è ga Ɔoɗɔ GALAGI,
 da ga nà-GALAGI, ɗadegai, gi la zaa!
 Ɔoɗɔ GALAGI, nà-fasai é màkesu,
 è yiimazeɗea ga gi zili nui niiti, è zobogi ve ti ya,
 è ɗe ti tukpɔi la gi unma.
 13 E-ɗaazuɔeti ɗadegɛ gola,
 è va va bu ga è faa ɗɔi ɗa,
 è la zooga zeizu kpe, è da wele nimiza vai va.
 Leeni vaa zu è welezu nɔ, è la faa nɔpe bosu,
 naa zu, nii yaava nuiti ti bosu?
 Leeni vaa zu è maɗɗesu kpɔ,
 siɛgi zu nu ɗɔiti ti zɔiti koloɗolosu da,
 tama naati sɔlegai ti va?
 14 Da nuɓuseiti sosu, eɗe kpoloɗɛi wu ɗaleiti,
 eɗe ani vulu goiti ti-ma un ge la ná.
 15 Mazɔɔɔ Babilone nuiti ta nuiti sosu,
 eɗe kalei kalagi sosu,
 ti va ga tiye ta-lumɔi zu,
 ti ti vu ɓɔɗɔ ma ta-zeemai zu.
 Naazu ta ɗoozuneezu, ti naɗai ɗula.
 16 Ti da zalaɗai ɗula ta-lumɔiti be,
 ti ani maku neɗɗegiti gala ta-zeemaiti be,
 mazɔɔɔ naati sabui zu, ta zoo ti laami,
 daamianigi mɔin ti ya, gola nee.
 17 Ti ye nɔ ta-lumɔiti suwosu,
 ti da zii ɗiligiti paa, maawɔingɗa la su?

2

Telebo nui ɗa zie ná-kidaalevei zu

1 Nɔun nà yesu nà-ada makesuɔe,
 gè loni sigigi ɗa,
 ga gè kwɛɛ nii GALA ge bosu mà,
 ta velei nà nà-kpee woiti gaavote da.
 2 Ɔoɗɔ GALAGI ɗooɗaavoteni, ga niima woiti:
 «Nii gè deezu ga de, naa zɔve,
 yeeɔɔɔ ba kokologiti ma,
 naa ɗa a ke nuiti ti da kala ga pagɔ.
 3 Yeeɗɗalalai la de zeelini
 ga kulakɛɛmai tɛi daa va zeeli,
 kele toɗa na maabuɗa keeyeei va,
 é la valiboga pe.

Sulebi pa, maaḅoun,
mazḅḅ daa ḡa zeeli nḅ ti,
é la zeḡea ma pe.

⁴ Nui daavegai ga wasogi, é la zḅlega ziimave,
kele telebo nui ḡa zie ga ná-kidaalevei maavele.

⁵ Gaamazu, dḅḅi yaavave,
gaazulee nui la ḡa ga zeida kpe,
toḡa ḡa ḡḅdayegei zuwḅḅḅ eḡe ḡḅvealaazu.
Zii la leida eḡe saai.
E ḡa li nḅ ga zooiti sogā,
é ḡa nuḅuseiti pe gaale ba ḅḅḡ ma.»

Nimizai ḡa gaazumaavḅḅ nuiti tuḡḅ

⁶ Nuḅuseiti ti zogai,
ti pe ta vaazu neeḡulasu ḅḅei wosu ti laalḅḡma, ta faalaalii,
ti ḡa ḡe ma: «Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
zḅ é aniiti gaalezu ba, tama nḅḅḅ laade!
E ḡa ta ḅḅ maḡḡye ḡasḅiti ba!
Da yesu naa ḡa, eyesu yeel?»

⁷ Zḅiti wo kuyei veeni ti ma, ti la wuzegēa gaamanḅ?
Niiti ta ḡe ḅadḅzu wo ma, ti la wuzegēa ḅaa?
Tiya ḅalaa, ta loo wo ma!

⁸ Tḅḅzei wo looni zii mḅinmḅin ma,
nuḅusei mḅḅaiti pe ta loo wo ma,
tḅḅzei nuḅusei ḡamai va wo puuzu,
faa zuḡologologi zu wo keezu ga zooiti,
ta taa wolaiti, ta ta-laaveaiti!

Nimizai ḡa woḅalada nuiti tuḡḅ

⁹ Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
zḅ é kakama anii ḡaalezu ba ná-peleyegei ve,
nii a ke é ze eḅe pe unda,
ga maanḅḅ mina zeeli ma.

¹⁰ Da-veleyegei ná-unfe fai ḡa na è deveai,
é nuḅusei ma mḅinmḅin kologoloni,
é valaga ḡa-eteai ma.

¹¹ Mazḅḅḅ sigḡi zu ḡḅḅḅiti ta kpeei loo,
pelei unsuve wuluiti ti daazo.

Nimizai ḡa tooma nuiti tuḡḅ

¹² Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
é ḡamai vuuzu, é taai lo ḡa,
é taai vuuzu ga faaḡaaza golai.

¹³ Siḡi zu nuḅuseiti ti botii ḡeezu la,
naama aniiti faa zu ti ḡalazu abui ḡa,
ziiti ti ḡa ḅḅḅḅ ḅḅḅḅ wafuun,
naa la ga ḡḅḅḅ GALAGI ná-devei ḅaa,
nii é ga Fai-Pe-Maliḡii?

¹⁴ Mazḅḅḅ etea nuḅusei pe ka ḡḅḅḅ GALAGI ná-lebiyai ḡwee ga pagḅ,
eḡevelei ziei kpolodei ḅomave zulaavegai da.

Nimizai ḡa naama nui luḡḅ, zḅ é dḅḅi losu seḡḅḅḅi la

¹⁵ Nimizai ḡa naama nui luḡḅ,
zḅ é dḅḅi losu seḡḅḅḅi la,

keai ege anivebei, é so,
 é bɔɔɔ maanakai gɔla, ti da ka!
 16 Lebiyai da sɔlɔ, naa ga valibo ga è maaɔoo,
 da bɔɔɔ balaagi, dɔɔi bɔle, è gabei gɔla!
 Da-voloi ga zeelizu,
 è bɔle ga Gɔɔɔ GALAGI ná-ziiɔaawana daawɔi.
 Da-lebiyai ga valibo ga è unfegai.
 17 Faa zuɔɔɔɔɔɔɔɔɔ è geeni Liban,
 naa voto ka gɔla è ma.
 Suaiti undaavili fai ga la è unma, ga é è leevɛ.
 Mazɔlɔ è nubuseiti namai vuuni,
 è tooma vaiti keeni zooi laalɔɔma,
 ta ná-taa wolai, ta su nubuseiti.

Nimizai ga kɔɔɔ gani kɔɔ nuiti tuɔ

18 Leeni ga kɔɔɔ ganigi paazu, nii neeliɔi nui kpɛɛzu?
 Baa kɔlu gaawuungai kpɛɛai ga salei,
 é losu nuiti tuɔ zee vaiti su?
 Mazɔlɔ zɔi é kpɛɛzu, naa ga bɔɔɔ gɔlivaazu ná-kpɛɛanii ma,
 kɔɔɔ ganigi é la bɔɛzu.
 19 Nimizai ga naama nui luɔ,
 é geɛzu gulu buɔai ma:
 «Gaazuzegɛ ma!»
 E geɛzu kotui ma, é la bɔɛzu: «Wuzegɛ!»
 Ta zoo nei ti nu gɔla baa?
 Pɛɛɛ dɛɛ, zanugi ta wali gaei zelɛni ba,
 keɛɛ zɛnvu viile gɔla kpalaa ge la su.
 20 Gɔɔɔ GALAGI bɔɔɔi ga zeini ná-pele nadegai wu.
 Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ, tɔun gaazu!

3

GALA guyei

1 GALA goo wo nui A6akuke ná-GALA falii, é ga maawɔin wuyei.

2 Gɔɔɔ GALAGI, gɛ naa menini, nii è keeni,
 gɛ luani da-geɛwotii va, ee, Gɔɔɔ GALAGI.
 Da-geɛwotiiti ti vile su gi gaazu!
 Ti gɔla keɛma konagiti daawu!
 Keɛɛ da-yiiɔaawanai zu, gɔze da-maawɔingai zu.
 3 GALA paave é zegɛ Teeman,
 GALA Nadegai vaave é zegɛ Palan gizeiti ma.

Lo!

Ná-maayikii ga veeni geegɔlɔgi ma,
 ná-lebiyai eteai laavege.
 4 Keɛve ege wozakalagɛ ma voloi,
 ma zezeiti ti da volo, é gɔla zeave,
 ná-zobogi ma lɔɔɔɔɔɔɔɔɔ vai gana!
 5 Dɔɔ zeebei ga kakala velei, é da li,
 kɔlɔ kpadima zeebe ga kɔɔɔ vogiti su.
 6 Siegi zu a lona da, zooi ga niikpi,
 siegi zu é weɛzu la, zii gɔligiti sasu ga bali,
 gize wɔlɔwɔlɔgiti ti buse,

kaite gize nemeiti ti vuka,
 veti ti gēni mōungi ga peleiti, é dā zie la.
 7 Gè Kusan nuiti ta-zede gotaiti kaa, ti gaaalagai ba,
 Madiyan yooi ma veleiti subezegelega.
 8 Ee, Gōogō GALAGI, è yigāawanave zie wolaiti ma baa?
 E yigfulave ti laalōgōma, è yigāawana kpolodei ma baa?
 E losu kōogō wotoloiti su,
 ma zooiti ti liizu ga de pile solōsuve?
 9 E dā-gōogō gilegi betea,
 dā-mēinti ta ga minazefegiti, è ti woni.

Lo!

Da zooi valizu su ga zie wolaiti.
 10 Gizeiti ta è gāana, ta dā bali,
 sabalagi dā zooi yebe,
 kpolode wolai dā zikō,
 é dā ma lakpatakpagi le geezuve.
 11 Foloji ta alugi ti ye loni losuve,
 dā-mēinti ti zizu ta-wozakalagi gākala,
 ta dā-bēin é volozu ma wozakalagi gākala.
 12 Da eteai zubizuzu ga ziiḡulagi,
 è ziiti deve ga ziiḡaawanai.
 13 Da vaazu dā-nubuseiti ta-bōba vai ma,
 è bō dā-masagi va è seidai.
 Da faa nōu gē nui ná-pelei ungi levezu ga,
 è koloḡolo, è pē su mē.

Lo!

14 Da gi zili nuiti ta-gundigiti tōungiti kpotasu ga ti bōgō mēinti.
 Ti gēni egē fiile wolai,
 ti yeizu gi ma ga ti gi zuvaza,
 ti dā koozunēē beei loo,
 ti gēvele beteai ga zōi maanōḡai,
 ti koloḡolo dōḡufuzu.
 15 E pele laa dā-zooiti be kpolodei wu,
 zie wolai wu é zulusu.

16 Gè naama wooi mēnini,
 gē gē unga wuulee.
 Dākōḡiti ti dā bali,
 mā gaeiti su dā gē yōḡe,
 gē ye ná, gē dā bali.
 Kele maanēve ga gē zei kpe,
 gē kidaavili foloi maaḡoun,
 foloi é vaazu gi zili nuiti daalōḡoma.
 17 Kooleḡoole gului la mō waa pē,
 leezen bele la mō gwaa woga pē,
 wolive wului waa vai gā dā nuiti kaka,
 nu tii gē ve, é la ani nōpe solōga ná.
 Baalagiti ta boliiti gaa gā vala ba ta-zasaiti su,
 nike zasa la mō gēa ná.
 18 Kele nōun nā, nā ḡoozunēezu Gōogō GALAGI maavele ma,
 zīmaave laave ga koozunēei, nā-GALAGI maavele ma, é kizosu.
 19 Maliḡii Gōogō GALAGI gā é ga nā-zobogi,

toḡa kòḡòiti feḡasu bu, ga dopai nònòiti kèvele,
é zìe ga ze gize wolaiti ma.

Guye loo ḡundiḡii nònòì ve. E loozu ga kònigiti.

Sofoni Ná-Sευει Wooi Iḡzeizuυε

GALA goo wo nui Sofoni, ná-tene gooi woni kona undḡzita (600) aisa Yesu Kilista va zḡḡ eteai zu, aisa Abakuke va ná-tene gi wo. Siεgi zu é ḡeni tenεgi wosu da, masagi Zḡziase la ḡeni de GALA fi ma valibo fai zeini kpasu (2Ma 23:1-28) ta Zuda masadai ḡeni faazupui laawu ma yeεḡḡalai. GALA keelai ḡa naati gooḡaavotesu, zḡiti ti ḡisiezū ga GALA maavaa ḡa nei nuḡuseiti ba, ta faiti ta nei ḡεεzu zeema? Toḡa GALA tosuυε lεεzu faa mḡinmḡin su: GALA ka va é Zuda nuiti ta Zeeluzalεme nuiti tukpḡḡaaleυε (1:1–2:3), toḡa Zuda maagḡoolii ma nuḡuseiti koloḡolo (2:4-15), naa voluma, toḡa Zeeluzalεme niine volu, kpega voluma ga faa ḡḡi ma zapei pε tḡḡḡula, é nuḡuseiti zeī naa, ti ga unmaayei nuiti, ti valagai, nii a ke, ti nuḡusei pε siε velei maavalibo (3:1-20).

Sofoni ḡa bosu é kole, ga GALA ná-nuḡuseiti ti la zooga ti yḡḡzūυε va ḡole ta GALA, ni naama nuḡuseiti ti la ḡulani ná mεtu, niiti ti ti ya bḡḡi nḡ ta-lḡnḡgi ḡaiziezū, é leve GALAGI nḡnḡi va. Kele toḡa zeele wooi wosu ga, GALA ka ḡaabaazu ye naati ma, niiti ti zoi zu ga bḡḡmaayei nuḡuseiti (2:3; 3:12).

¹ Wooi niiti ka ḡḡḡ GALAGI ti woni Sofoni ma, Zuda masagi Zḡziase, Amon ná-doun zunui, ná-yeεḡḡalai zu. Sofoni ḡeni ga Kusi ná-doun zunui, naa keεḡḡ ḡε ga Gedalia, naa keεḡḡ ḡε ga Amalia, naa keεḡḡ ḡε ga Ezeekiasε.

Eteai pε tukpḡḡaaleυε vai

² ḡḡḡ GALAGI wooi ḡaa:

«Nà vaazu anii kpein suwuḡaaleυezu, niiti ti yenvuzu eteai zu.

³ Nà nuḡusei pε koloḡolosu ta suaiti, ḡε wḡniiti pε koloḡolo ta kaleiti pε, ḡε naa ḡoloḡolo, nii é nu ḡḡiti kḡḡzizḡazu. Nà nu vului ma zuwu ḡaaleυezu eteai zu.»

ḡḡḡ GALAGI wooi ḡana.

Fai é kḡḡḡ gani kḡḡ nuiti daalḡḡma

⁴ «Nà yeewuzeḡezu Zuda nuḡuseiti daalḡḡma, Zeeluzalεme nuiti kpein daalḡḡma, ḡε Baale lebi nui mḡtaiti pε suwuḡaaleυε adave tḡna ba, ta zḡiti ti botii ḡεεzu bε, ti pε vḡḡma ta zalaḡa ḡula nuiti.

⁵ Nà naati pε koloḡolo, niiti ti lεεzu pεle ḡḡmave, ti da nḡkḡ ná aniiti pε bu, ti volozu geεḡḡḡgi zu, ta zḡiti ti nḡkḡsu bù, ti da ḡona mà, nḡi ḡε ga ḡḡḡ GALAGI, ti lati ti da minazeḡḡgiti bo ta-ḡalagi Mḡḡke υε.

⁶ Nà naati koloḡolo, zḡiti ti voluavegai bà, nḡi ḡε ga ḡḡḡ GALAGI, ta zḡiti ti la ḡaiziezū, ti la wḡinni ti va nà-kpḡba zḡḡḡ, ḡa ti va ḡaazaḡa.»

Fai é nu wolaiti daalḡḡma

⁷ A maagḡε kpḡ, Maligḡii ḡḡḡ GALAGI ḡaazu, mazḡḡḡ ḡḡḡ GALAGI ná-foloi maabuḡaa! Mazḡḡḡ ḡḡḡ GALAGI zalaḡai ḡεvele bεtευε, é naati ḡba, zḡiti é ti loligai.

8 ƆooƆo GALAGI Ɔe ma: «Tama, nà-zalaƆa Ɔula voloi,
nà laale kundigiiiti bu, ta masa dointi,
ta niiti kpein ti weinti ta-maaƆilii ma zii wosu.

9 Naama volo ná, nà vooƆu naati ba,
zooiti ti buƆezu GALA sei velei ma bofalagi maazu, eƆe zii Ɔiligiti,
ti ti-maliƆii ná-pelei wuulaave ga naavoloi, soooƆgai toomai zu ta yaavai.»

Fai é wosu yaaƆoiti daaloƆoma

10 ƆooƆo GALAGI wooi Ɔaa:

«Tama, naama volo ná,
ta kpee woo wolai meni Kale zigidaave,
ta zongoo wooi Koi Niinei zu vele,
ta ani Ɔolo lu golai gizeiti ma.

11 A kpeei loo, Buu Uele Ɔoizu nuiti,
mazooo yaaƆoiti pe ta zaazu,
wali Ɔaizie nuiti pe ti zuwuƆaa Ɔa levezu.»

Fai é wosu kiboooma nuiti daaloƆoma

12 «Naa zu, nà Zeeluzalame zuveƆeleƆeleƆele ga fitinai,
nà vooƆu zunuiti pe ba,
ti zeini su kpe, eƆe dooi buuveai,
ti da bo yiimave ga:

ƆooƆo GALAGI la faa nope kea,
ma vago baa ma noo!»

13 Toosui Ɔa wo ga ta-naavoloiti,
ta-veleiti ta Ɔologolo.
Ta peleiti to, kele ti la pia ti wu,
ti leezen beleiti da, kele ti la ma looi ta bolea.»

ƆooƆo GALAGI ná-foloi

14 ƆooƆo GALAGI ná-foloi wolai maaƆuƆaa,
maaƆuƆaa, gaazuvileve é da va,
kpee noo Ɔa é loozu ƆooƆo GALAGI ná-foloi,
salavusui ziilogai ti pe ba, naa boƆoi Ɔa kpee wolai loo.

15 ToƆa Ɔe ga ziiƆaawana voloi,
kidaavili foloi ta koozuviligi,
faa zuƆologolo foloi ta faaƆaavalabai.
Foloi naa Ɔa Ɔe ga kpiddi, é Ɔe ga kpiddi booi,
foloi naa Ɔa Ɔe ga tonabiingi ta bumugi.

16 Naama volo ná, salavusuiti ta puuugi ve,
ti koo beei loo taa wolaiti daaloƆoma siƆigi ti ma,
ta ti zu vele ƆaaƆoozagiti daaloƆoma.

17 «Nà nubuseiti doo kidaaviligi zu,
ta zie eƆe gaazuƆole nuiti, ti da yeevee meme,
mazooo ti kotoi Ɔea daaloƆoma, nei Ɔe ga ƆooƆo GALAGI.
Ti-ma namai Ɔa vu adave pe eƆe fufiligi,
ti-ma voomaiti ta luula eƆe kavai.»

18 Ta-waliiti ta zanugi ti ti ya
naati ti la zooga ti va ti Ɔizo
ƆooƆo GALAGI ná-ziiƆaawana voloi.
Ná-ziiƆaawana abui Ɔa eteai pe kologolo.
Gaamazu, naa maa Ɔa yiki,
toƆa eteai zu nubuseiti pe suwuƆaaleve.

2

Toligi é wosu baɗɓomaayei vai zu

¹ A ɗaale ba, wo maaɓɓ,
wɔi wo ga zii, unfe ge la wo ma,
² aisa deve zεvɛi va ɗula,
foloi va leve eɗe molo ɓooloi,
aisa Ƴooɗɓ GALAGI ná-ziiɗaawana va zeeli wo ma,
aisa Ƴooɗɓ GALAGI ná-ziiɗaawana voloi va zeeli!

³ A Ƴooɗɓ GALAGI ɗaiziiε, wɔi wo ga baɗɓomaayei nuiti zoi zu,
wo ɗolozu ná-deveiti be!
A telebodai ɗaiziiε ta baɗɓomaayei.
Tanisu toɗa wo ye ná Ƴooɗɓ GALAGI ná-ziiɗaawana voloi.

Nimizai ɗa folo liizu vele nuiti tuɗɓ

⁴ Kulaai ɗa wo Gaza va tete,
Asekalɓn ɗolooɗo,
Asedɔde nuiti ti be ná, ga folo gaalɔgai kpekpe,
Ekelɓn nuiti ti ɗula ná va.
⁵ Maanɔɗɓi ɗa wo ve, Kelɛte nuiti, kpoloɗɛi ɗoba zeii wo nuiti!
GALA ná-tukpɔi ɗa wo laalɔɗɓa, é ɗe ma:
«Kanaan, é ga Filisetai nuiti ta-yooi,
ná è ɗolooɗo, nu vulu nɔpe la mɔ ɗea ná.
⁶ Da-yooi, kpoloɗɛi laave,
miná ɗa valibo ga togani laamiizuve,
zoi baala make nuiti ta ɗe bizɛzu su,
ti da baalagiti ta-zasai lo ná.»
⁷ Kpoloɗɛi laave tɔna ka ɗe ga Zuda nuɓusei mɔtɔiti tɔnɔ.
Ta ɗe liizu ga ta-loganiiti ná, ti da laami.
Kpɔkɔi, ti da looɗo Asekalɓn veɛiti bu,
mazɔɔ Ƴooɗɓ GALAGI, ta-GALAGI ɗa ti maalobo,
é ta-vai valibo ga pagɔ.

Nimizai ɗa folo ɗulazu vele nuiti tuɗɓ

⁸ «Gè Moabe nuiti ta-ɓoomu gooti mɛnini,
ta woo ɗɔi Amɔn nuiti ti boni,
ti baagɗulani ná-nuɓuseiti ma,
ti da ta-yooi zuwɔɔɔ ga naati ta-yooi, ti ɗeni seɗɛzu.»
⁹ Ƴooɗɓ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɗii Izelayɛle ná-GALAGI wooi ɗaa:
«Naa ɗa é ba, eɗevɛlei gè vulua la ga ɗite,
Moabe ɗa ɗe ga Sɔɔme ɗevele,
Amɔn nuiti ti ɗe ga Gɔmɔɔl ɗevele,
tufa ɗɔi letele nɔ ɗa a ɗe ɓɔnɔsu náve,
kpolo ɗula yeɗe nɔ ɗe ná, zoi ɗolooɗo mɛtu eyɛsu ɗɔ.
Ná-nuɓusei mɔtɔiti ta loo ti zu,
ná-zoi zu nuiti ta ye ná, naati ta naa zeɗe ga tɔnɔ.»
¹⁰ Naa ɗa zeelizu ti ma ga ta-wasogi ma zalai,
tɔzei ti baagɗulani Ƴooɗɓ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɗii, ná-nuɓuseiti ma,
ti ta-vaiti gaawɔɔɔ, naati ti loo bu.
¹¹ Ƴooɗɓ GALAGI ɗa ná-maayikii le ga tiye,
mazɔɔ toɗa eteai ná-galagiti kpein koloɗo.
Naazu, anɛɛ zii niiti ti maagoozaai,

ti pe ta lebiyai ve be,
ese gilagilagi ga naa ge to bogoi zeizuve.

Nimizai ga lekpe ma velei nu yeezazuve nuiti tugbo

¹² Etiyopi nubuseiti balaa,
na-boga zokpoi ga ti zubota.

Nimizai ga lekpe ma velei nu govezuve nuiti tugbo

¹³ Gdogo GALAGI ga yeewuzege
nu govezu vele yooi laalodoma,
tofa Asiili undaavili,
e Ninive dogologo,
naa ge ga zou vooi ege tevebai.

¹⁴ Taai vuuzuve ga, toganiiti ta ge veezu na,
ta suai ma ziiti kpein,
buungiti ta deveti ta ge zeresu ma bedegiti ba kpidii.
Nu da waniiti goomeni peleti ma veneteleti da,
nu ga yesu kpofalagi na ma, e pelei wuugologologai ga,
sedele dakaiti ta gula na.

¹⁵ Wele lee taa wolai va, koozuneei geni su,
su nubuseiti ti geni kaazu ga ta zeini ziileigi zu,
ti da jisie ga ti degala la na.
E woloa, e gea ga dogo zuaiti peezuve!
Zaiti doin ti levesu na
ta foei veezu, ti yeevee la.

3

Nimizai ga Zeeluzalame nuiti tugbo

¹ Nimizai ga kololala laai ve, kozoai,
e ga nu vaa laai!

² E la woiloni toligi ma,
e la vaazu maadoloi wu,
e la bogo galivaazu Gdogo GALAGI ma,
e la voluzeizu na-GALAGI va.

³ Na-kundiiti ti na
ta ga zalaiti ti zikozu,
na-tukpogaaleve nuiti ta ga zuluvuiti ti kpegi wosu kpidii,
ti la tanope makesu, ti va mi sobui.

⁴ Ta-GALA goo wo nuiti ti la ga totugbo vago,
ta ga yaava nuiti.
Ta-zalaga gula nuiti ti la unfema veezu aniiti be ti veai GALA be,
ta na-togiti kologolosu.

⁵ Anee naa ve, Gdogo GALAGI ga na, taazuve,
e da bogo le ga telebo nu ve,
e la faa nou nape keezu.
Sobu-o-sobu, zegema la ba, tofa na-tukpoiiti gaalevezu.
Kele faa nou ge nui la da ga unfe pe.

⁶ «Ge ziiti suwugaalevea,
ge ti-velesuveni sugologolo.
Ge koi yagzuveti kologologa,
nu nape ge la mo ziezu nati.

Ta-laa wolaiti supakai ɔe de,
nu ɔila kpalaa ge la mo zeini na.

⁷ Kele ge ɔeni ma:

«Da unfe ma, e tene gooi zo,
naa ɔa a ke, e-zeizuve mina ɔologolo.»
Ge ti loɔani sie moimoin su,
kele ti ɔeni ɔaazuvilezu ga faa noi ɔea,
ti-ɔeevai pe su.»

⁸ ɔooɔo GALAGI wooi ɔaa: «Naa ɔa e ba, a maaboun,
ungo, a naama voloi maaboun,
yeei ge vaazu wuzegezu la koɔzoganii vaa zu.
Ge devea ga ge ziiti ta masadaiti gaale ba,
ga ge na-ziiɔaawana wolai ze ti ma.
Eteai pe ka ɔala ga na-ziiɔaawana abui.»

Tukpa ɔaawaaiti

⁹ «Naazu na nubuseiti maavalibo,
na ti-lakologiti nade,
ta fali, nei ge ga ɔooɔo GALAGI,
ti pe ta debi ga yiimave pe.

¹⁰ Anee Etiyopi de wolai volu vele nuu,
debi nui, niiti ge ti vazani,
ta va po ga ta-vebeaniiti.

¹¹ Naama volo na, na-nubuseiti,
wo la mo unfega ga wo luva veleiti faa,
kotoi niiti wo ti ɔeeni daalɔoma.
Na naati pe kula wo zaama,
zaiti ti laavegai ga wasogi,
wa be niina waso fai va na-gize nadeagai ma.

¹² Na nubuseiti make wo zaama,
ti ga boɔomaayei nuiti ta ti valagai,
ta ɔe velesu ɔooɔo GALAGI volu.

¹³ Izelayele nubusei motaiti ta ɔe vulua,
ti la mo telebotala vaa nope kea,
ti la mo zee nope boga,
ti la mo yaava vaa nope kea ga ti-laave.
Ta zoo ti daami wo, ti niimeni vagai wo,
nu nope ge la ti maalua.»

Minazefegi Siyon ve

¹⁴ Ee, Siyon nubuseiti, a vuka ga koozuneei!
Ee, Izelayele nuiti, a ɔoko ga koozuneei!
Ee, Zeeluzalame nubuseiti, a ɔoozune ga wo-yiimave pe!

¹⁵ ɔooɔo GALAGI peelala vai ma ɔasoi zefea wo unma,
e wo zili nuiti kpea wo volu.
Izelayele na-masagi, ɔooɔo GALAGI ɔa wo zaama,
maa la mo neeni wo va lua maanɔo va.

¹⁶ Naama volo na, ta ɔe Zeeluzalame ma:
«A mina lua, Siyon nubuseiti,
wo ijo ge mina leve pa!

¹⁷ Mazaloo ɔooɔo GALAGI wa-GALAGI ɔa wo zaama,

ga kooɔɔɔ ɔɔuluɔai é wo ɔɔizosu.
Toɔa wo ɔɔaanɛɛɛzu ga ná-nɛɛbei,
toɔa koozunɛ wuyei loo wa-vaa zu.»

¹⁸ Maligii ɔɔe ma: «Nà maanɔɔɔ vaiti kpe wa-veti voloiti ba,
niiti ti ɔɔea wo unma ga kasɔi ta zelilomai.

¹⁹ Wɛɛ, naama ziegi zu, nà vɔɔɔɔ naati pɛ ba,
niiti ti wo zopele ɔɔuni.

Nà naati balo, niiti ti lekpuzu,
zɔiti ti loai ya, gè naati gaale ba.

Nà wo ɔɔe ga unfema nuiti,
wo-lɔɔɔi ɔɔula zooiti pɛ su,
vɛti unfegi zeelini wo ma náti.

²⁰ Naama ziegi zu, nà va ga woye volu,
siegi zu gè wo ɔɔaalɛɛzu ba la volu,
nà wo-laaseigi wɔɔɔ, lebiyai ɔɔe wo vɛ
eteai zu nuɔuseiti pɛ saama.

Nà naa ɔɔe siegi zu,
gè wa-vaiti maavalibosu da, wa ɔɔɔɔi wo ɔɔaazu.»
Gɔɔɔɔ GALAGI ɔɔa é boga.

Azee Ná-Sευει Wooi lóozeigi

Niima zευει gá GALA goo wo nui Azee losυε lεεzu GALA sei vεlei lo fai zu Zeeluzalεme, Zuifuiti galegai ma ma ti gúla duolai zu Babilóne, υε ti gέni ná kona undózitai (600) lóozeizυε. E woo moinmoin feeυe ade ya, niiti GALA ge ti woni kona undólugó puufelegó (520) ma, aisa Yesu Kilista va zóló.

Zuifui móungiti ti vaani ti gúla duolai zu, kona undólugó puusavagó maazu lósavai (538) ma, aisa Yesu Kilista va zóló, naati ka ti maanεeni ti GALA sei vεlei lo volu nii Babilóne nuiti ti goloni kona undólugó puulósava maazu lófelai (587) ma, ti iηó ge leveni fala. Naa gá é kεeni GALA ná-keelai nuóuseiti ta-gúndigíiti maanεεnzυ ga ti botii lózei volu. Naama wotii lózei volu kona undólugó puufelegó (520) ma. Azee gá naati iηódózu zóiti pε ti woilosu gooi ma, ga nuóuseiti ta-valadai, ta aniiti kpetelalai, naa lózeiυε GALA sei vεlei kologólogai, é yε ná nó (1:1-14), é boni ti ma ga, GALA sei vεle niinei ná-pagi ta ná-lébiyai gá budεzu zóι nónó maazu nii é woloni (2:1-9), naa lo fai gá gε ga zaóυ, kózoba vai óe, ta baladai nii GALA ná-nuóuseiti ti saama (2:10-20). Zólóbabele zou zευε gúndigíi, Davide mavofodai, GALA ge minazege gola gέeni naa υε, velela vεlei ma vaa zu (2:20-23).

GALA sei vεlei ma maabóungi, gá va, lébiyai gε bε, é leve ma móungi va, é zólósu GALA zea, ga ná-botigε nui maavele, é yimazegezu la, naa gá é vaazu Izelayεle nuóuseiti kεvelei lεεzu ti gúla voluma duolai zu. Azee ná-tεnε gooitι maavele ma, é iηódó veeni ná-yeegefáalai zu nuóuseiti bε, ti gúla iηótevei zu, ti óóγ ve botii ya, tózei faa niinei ba GALA ge kpetεzu.

GALA sei vεlei lo fai volu ma yeegefáalai

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma góna felesiei ma alu dózitasiei ma volo móungi ma, Góóγ GALAGI óeni GALA goo wo nui Azee υó, ga é daazeeli Zuda you zευε gúndigíi Zólóbabele ma, Seyaletiyεle ná-doun zunui, ta zalaγa gúla gúndigíi wolai Zozuwe ma, Yewósadake ná-doun zunui, é gε ti ma:

² Góóγ GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «Niima nuiti ta gέεzu ma: <Yeegefáalai la de zeelini, ga Góóγ GALAGI zei vεlei va lo volu.> »

³ Góóγ GALAGI laawooi laazeelini ti ma, GALA goo wo nui Azee ya, é gε ti ma:

⁴ «Yeegefáalai gá nei wo υε óaa, wo zei wa-vεle vagóiti bu, ti maanεai, tama GALA sei vεlei gologólogai?»

⁵ Naa gá é ba, Góóγ GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «À gída bu ga pagó, fai é laazu wo ma.

⁶ Wo ani móinmoin fazaga, kεle tago nó gá wo sólósu, wa daami wosu, é la kula gέεzu ga woye, wa óólezu, kεle é la wo yiileizu, wa óóγ maagílizu, die ge la zeida wo ma, botigε nui zalai gá gέεzu, ege a gε υuuzu óó zafai zu.»

⁷ Góóγ GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «À gída bu ga pagó, fai é laazu wo ma.

⁸ A le gizeiti ma, wo va ga guluiti, wo sèi vεlei lo. Naazu kóozu gá nεε miná, ná lébiyai zóló.» Góóγ GALAGI gá é boga.

⁹ «Wo gígi loni ani móinmoin ba, kεle tago nó gá wo sólóni wa-óalagaveti. Nágoi gá wo vaani la wa-vεleitι bu, kεle gè laa viilei υuuni ma, gaavala ba. Leeni vaa zu?» Góóγ GALAGI Fai-Pε-Maligíi wooi gáa: «Tózei sèi vεlei vai va, kologólogai, tama wo pε wa gáabaazu wa-vεleitι nó ma.

¹⁰ Naa ɔa é keɛzu, geegɔlɔgi la keɛzu, é va duɔui ve, zooi la vaazu bu, ani a va uɔnɔ.

¹¹ Nà ɔa gè fɔɔvɔgi maaloliga zooi ma, ta gizeiti ma, ta kpalagiti ma, ta leezen beleiti, ta wolive beleiti, ta ziinziin ganigiti kpein zooi ma, ta nuɔuseiti ta suaiti pɛ, é ɔkula nuɔuseiti ta-wotiiti pɛ ma.»

¹² Zɔlɔɔɔɔɔɔɔɔ, Seyaletiyɛle ná-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nuɔusei mɔtaiti pɛ, niiti ti vaani ti ɔula duɔlai zu, naati pɛ ti ɔɔɔɔɔ GALAGI, ta-ɔALAGI wooi zɛɣeni ga gaamai, niigi GALA goo wo nui Azee boni ti ma. Keela wooi ɔɔɔɔɔ GALAGI ta-ɔALAGI feeni zea, é naa ɔaabelani ga pagɔ, nuɔuseiti ti luani ɔɔɔɔɔ GALAGI va.

¹³ Naa uoluma, Azee, ɔɔɔɔɔ GALAGI ná-keelai é teveni, é ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi woni ti ma, é ɔɛ ti ma: «Nà ya, nà wo va!» ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana.

¹⁴ ɔɔɔɔɔ GALAGI zɛɛɛ niine veeni Zuda you zɛve ɔundiɔii Zɔlɔɔɔɔɔɔɔɔ ve, Seyaletiyɛle ná-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe ve, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nuɔusei mɔtaiti pɛ ɛɛ, niiti ti vaani ti ɔula duɔlai zu. Ti pɛ ti liini ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii zeɛ veɛi wu, ti botii lɔzei,

¹⁵ naa ɔɛeni, masagi Daliyuse ná-konagi velesiɛi ma alu dɔzitasɛi ma folo uuufelegɔ maazu naanigɔi (24) ma.

2

GALA sei veɛ niinei ná-pagi

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma ɔona felesɛi ma alugi lɔfelasiɛi ma volo uuufelegɔ maazu ɔilagi (21) ma, ɔɔɔɔɔ GALAGI laawooi laazeelini ga GALA goo wo nui Azee maavele, é ɔɛ ma:

² «Nii ɔa da bo Zuda you zɛve ɔundiɔii Zɔlɔɔɔɔɔɔɔɔ ma, Seyaletiyɛle ná-doun zunui, ta zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe ma, Yewɔsadake ná-doun zunui, ta nuɔuseiti mɔtaiti pɛ ma, niiti ti vaani ti ɔula duɔlai zu, ɔɛ ti ma:

³ «Bɛ ɔa é wo zaama, é niima ɔALA sei veɛi tei kaani ná-pada mɔungi zu? Wa pɛtesu ɔale niizu? E la mɔ wo ɔaazu ga ani nɔpɛ niizu, keɛ?»

⁴ ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «Niizu, zɛɛzeɔe, Zɔlɔɔɔɔɔɔɔɔ. Zɛɛzeɔe, zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai Zozuwe, Yewɔsadake ná-doun zunui.» ɔɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔaa: «A zɛɛzeɔe, wa ve, zooi zu nuɔuseiti pɛ.» ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «A ɔɔɔ ve botii ya, mazɔlɔ nà wo va.

⁵ Gè naama minazɛɔeɔi ɔɛeni wo ve, siɛgi zu wo ɔulani la Ezipete yooi va. Nà-Zenvui ɔa wo zaama, à mina lua jɛɛɛɛɛ!»

⁶ Mazɔlɔ ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Naa uoluma mɔnɔ, su la mɔ ɔoozazu gè geegɔlɔgi ɔali ta zooi, ta kpoloɔeɛi ta zooiti.

⁷ Nà zii ɔiligiti pɛ keɛzu unga wuulee, ta-naavoloiti pɛ ta va ve, nà niima ɔALA sei veɛi laave ga padai.» ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga.

⁸ ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Walii kpein ka ga nɔnɔ, zanugi kpein ka ga nɔnɔ.

⁹ Naazu, niima ɔALA sei veɛ niinei ɔa va, é da volo, é leve ma mɔungi va.» ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é boga. «Nà ziileigi zeɛ miná.» ɔɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔana.»

Tuyai ma minazɛɔeɔi bogai nuɔuseiti ɛɛ, ti ɔɔɔɔɔ

¹⁰ Masagi Daliyuse ná-masadai ma ɔona felesɛi, ma alu taavuuusiɛi ma volo uuufelegɔ maazu naanisiɛi (24) ma, ɔɔɔɔɔ GALAGI ɔɔeni GALA goo wo nui Azee uɔ, é ɔɛ ma:

11 «Gooḡo GALAGI Fai-Pε-Maliḡii wooi ḡaa: «Zalaḡa ḡula nuiti gaazaḡa, ti ḡi fe è vε niima vaiti su:

12 Ni zalaḡa zua ḡadegai ta a ḡena nui ta ná-seḡe la, seḡei naa a vooḡuna bului va, ba ḡonḡi ta, ba dḡoi, ba gulḡi, ba daamiani nḡpe nḡ, naama anii ḡa ḡade niina ba?» » Zalaḡa ḡula nuiti ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ba-o.»

13 Azee ti ḡaazaḡani mḡnḡ, é ḡe ti ma: «Ni nui ta a ḡozḡna, tḡzei é vooḡuni nu vooḡi ta va, ni a vooḡuna daamianigi tanḡpe ba, naa ḡa ḡozḡ niina ba?» Zalaḡa ḡula nuiti ti gooḡaavoteni, ti ḡe ma: «Ungo, toḡa ḡozḡ.»

14 Názu ḡa Azee kpḡei zεḡeni la, é ḡe ti ma: «Gooḡo GALAGI wooi ḡaa: «Deḡemu zekana niima nubuseiti ti la, zekana zii nii la ḡaazu, zekana ta-woti zulḡnḡi kpein ge la, nii ti feezu bḡ ḡana, kḡzḡvε.»

15 Niizu, à ḡida lεε bu ga pagḡ, nii é vaazu ḡεεzu, é zo za ma, é li. Aisa wo va kḡtuiti da bḡḡo maazu, Gooḡo GALAGI zei vεlei lo fai zu,

16 leeni ḡa é ḡεeni ga woye? Ni nui ḡiḡi ḡana panisu vuufelegḡ (20) va ná-kpalagi zu, puugḡi nḡ ḡa é solḡsu ná. Ni nui ḡiḡi ḡana litεε vuulḡlugḡ (50) va ná-dḡoi vḡ bε, puufelegḡi (20) nḡ ḡa é solḡsu ná.

17 Gè vooḡuni wo va, gè wa-wotiiti pε ma lḡnḡ fai ḡaavala ba, ga siinziin ganigiti ta-zeeḡeiti, ta sakḡtuiti, kεε wo la zεḡeni yee ma, wo va va pḡ.» Gooḡo GALAGI wooi ḡana.

18 «Za ḡa ga alugi laavuusiεi ma volo vuufelegḡ maazu naanisiεi (24), yeei Gooḡo GALAGI zei vεlei lo fai lḡzeini la. Niizu, à ḡida lεε bu ga pagḡ, nii é vaazu ḡεεzu, é zo za ma, é li.

19 Kεbε ani zuwu nḡpe ge la mḡ wo ya kotaiti su, kεε? Leezen belei, ta kooleḡoole guluiti, ta gelenade guluiti ta wolive wuluiti, tanḡpe ge la gwaa woni, ḡεḡεlein. Kεε é zo za voloi ma, nà nà-tuyai zuwḡḡḡzu wo vε.» »

Minazεḡeḡi é woni Zḡḡabεle vε, Maliḡii yimazεḡeni la

20 Ma volo naa nḡ, alugi ma volo vuufelegḡ maazu naanigḡi (24) ma, Gooḡo GALAGI bḡeni mḡnḡ Azee vḡ, ná zeizu velesiεi zu, é ḡeni ma:

21 «Bḡε Zḡḡabεle vḡ, Zuda you zεvε ḡundigḡii, è ḡe ma: «Nà vaazu geεḡḡḡḡi ḡiikpisu ta zoi.

22 Nà vaazu masagiti tokasu, gè zii ḡiligiti ta-masadaiti ma zobogiti koloḡolo, gè kḡḡḡ wotoloiti daavε ta ti bize nuiti, sooiti ta za, ti ḡoma nuiti ti bḡḡo va.»

23 Gooḡo GALAGI Fai-Pε-Maliḡii wooi ḡaa: «Kεε naama volo ná, nà boti ḡalivaazu è ma, nà-botigḡe nui, Zḡḡabεle, dεi é ga Seyaletiyεle ná-doun zunui.» Gooḡo GALAGI wooi ḡana. «Gè yimazεḡea ga dε, gè è ḡe ga nà-balaḡaegi, nii nu ḡa da poogi ḡe la.» Gooḡo GALAGI Fai-Pε-Maliḡii wooi ḡana.»

Zakali Ná-Sευει Sευει Iózei velei

Nu a la zo Zakali ná-sευει laasei pεε ga kito sευει. Toǵa dεεzu ǵεzεǵεzε velegi Izelayεle nuβuseiti ta-ǵitogi laazeelini la wólwóloi zu. Sευει nii ǵaaǵwεεvesu ga seizu felegó niiti ti la βóni.

Ma mǵungi é zo gaǵwεsu 1 ma é zeeli gaǵwεsu 8 ma, naati sευεε é Iózei kona undólugó puufelegó (520) ma, é yei undólugó puugó maazu Iósavai (518) ma, aisa Yesu va zólo. Ti ǵeni botii ǵεεzu υóma yeeǵǵala ǵila su ta GALA goo wo nui Azee. Naama ǴALA gooitii ta ga kulakεlemaiti. Izelayεle ná-kito mǵungi ǵeni ga naazu GALA sei vele wolai lo fai, ta Zeeluzalεme vile fai tosu ǵiteǵiteǵi zu, kundiiǵi Zólobabele, ta zalaǵa ǵula nui Zozuwe ǵa ti ǵeni naama vaiti untuǵó.

Felesiei ǵeni ga yeeǵǵalai maabóun fai, sieǵi zu GALA ge υaazu masadai ǵεεzu la zoi ǵa ná pε.

Zakali ná-sευει ǵaabelazu velei, é zo gaǵwεsu 9 ma é zeeli 14 ma, ti zευεai zóiti poluma lago poun, naati ta laabakpasu gola faa wola mǵun felegó naati ma.

Maliǵii ná-toligi é bosu ga Izelayεle nuiti

¹ Masagi Daliyuse ná-masadai ma ǵonagi velesiei, ma alu dǵsavasiei ma, Ǵóǵó GALAGI βóeni GALA goo wo nui Zakali υó, Beeleekia ná-doun zunui, Ido ná-doun zunui balaa ǵeni de, é ǵε ma:

² Ǵóǵó GALAGI wola yiiǵaawanani wo-mεmεwolani ma.

³ Ǵε ti ma: «Ǵóǵó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii wooi ǵaa: A ǵale ma wo va pò, Ǵóǵó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii wooi ǵana. Nà balaa nà ǵale ma wo υó. Ǵóǵó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii ǵa é boga.

⁴ A mina ǵε ga wo-mεmεwolani kevele, niiti GALA goo wo nu mǵungiti ti ǵeni ǵεεzu ti ma: «Ǵóǵó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii wooi ǵa é ga nii: A zεǵε wo zie vele nǵiti ta wo-zó nǵiti polu.» Kele ti la ǵeni keeni, ti va woilo ǵò ma, ti la ǵò zoni, Ǵóǵó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii wooi ǵana.

⁵ Mini ǵa za wo-mεmεwolani ti ná? GALA goo wo nuiti balaa ti yeǵε vulua eyεsu ǵó baa?

⁶ Kele tama, dàawooiti, ta nà-deveiti ǵε ti veeni nà-botigε nuiti, GALA goo wo nuiti zea, naati ti wo-mεmεwolani kǵǵzumεenni. Ti ti zie velei maavaliboni, ti ǵε ma: «Ǵóǵó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii gi zogε velei é deveni la, é zoloo gi zie veleitii ta gi-zǵgiti ma.» »

Kulakεlemai ma mǵungi: Soo bulugi

⁷ Masagi Daliyuse ná-konagi velesiei ma, alu puugó maazu ǵilasiei (11) daa ga Seebate, naa ná-folo υuufele maazu naanigó (24) ma, Ǵóǵó GALAGI βóeni GALA goo wo nui Zakali υó, Beeleekia ná-doun zunui, é ga Ido ná-doun zunui balaa:

⁸ Naama βidii ǵε kulakεlemai ta ǵaani. Ǵε zunu ǵila kaani zeini soo maaβóikpǵigi ǵoma, é ǵeni loni milete guluiti saama petu kpomave. Soo maaβóikpǵigiti, ta soo maaleiteigiti, ta soo ǵolegiti ti ǵeni loni polu velei.

⁹ Ǵε gaazaǵani, ǵε ǵε ma: «Màliǵii, lee ma zoo ǵa ga niiti?» Geezuǵeelai nii é ǵeni βóezu pò, naa ǵeni mà: «Nà υaazu ti-υaǵulabai Iεεzu ga de.»

¹⁰ Zunui nii é feni loni miletegiti saama, naa gfe ma: «Niiti ka Goofo GALAGI ti levegai ga ti eteai zubize.»

¹¹ Soobize nuiti ti voluvaawoni Goofo GALAGI ná-geezufeelai ma, é feni loni miletegiti saama, ti gfe ma: «Gi bega ga eteai zubize, gi kaave ga ziileigi, ta doogofi ga ná.»

¹² Goofo GALAGI ná-geezufeelai gfe ma: «Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii, wele, é gfa ga kona uulofela (70), è yiigaawanai Zeeluzalame, ta Zuda laa wolaiti ma. Keni yeelè è va ti maawoingá?»

¹³ Goofo GALAGI ijodoo boeiti ta gaanene boeiti boni naazu geezufeelai ma, nii é feni boezu pò.

¹⁴ Geezufeelai nii é feni boezu pò, naa devei veeni zèa ga gè niima feela wooi laazeeli ga: «Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii wooi gaa: «Ziimave laavege ga nebei, Zeeluzalame ta Siyon gizei ta-vaa zu.»

¹⁵ Kele gola yiigaawanave zoi naati ma, ti zeile beitei ga pagò. Mazoo gè lago yiigaawanave nò nà-nubuseiti ma, kele tiya mu ti ta booga naati ta-maanofi va.»

¹⁶ Naa ga é ba, Goofo GALAGI wooi gaa: «Nà galesu ma, gè Zeeluzalame gaazumaawoingá, nà-pelei ga lo ná volu, pele lo nui ná-kofo galui ga la Zeeluzalame ma.» Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii wooi gana.»

¹⁷ Geezufeelai feni mà: «Nii wo volu, è gfe ma: «Goofo GALAGI Fai-Pe-Maliqii wooi gaa: Nà-taa wolaiti ta ta-gulagaanenezui zoloo volu, nà Siyon gaanene, gè yimazege volu ga Zeeluzalame.» »

2

Kulakelemai velesiei: Mineiti ta fain bo nuiti

¹ Gè gaazuwuzegeni, gè mine naanigo faani kulakelemai tagili su.

² Gè feni geezufeelai ma, é feni boezu pò: «Minei niiti ta ga leeni?» E googaavoteni, é gfe mà: «Minei niiti ka ti Zuda zuvazagai, naa vele Izelayele ta Zeeluzalame va.»

³ Goofo GALAGI fain bo nu naanigo leeni ga ze.

⁴ Gè feni ma: «Leeni ga ti vaazu kezuzo?» E googaavoteni, é gfe mà: «Gain bo nui niiti paave ga ti zii giligi naati kpoo, ti ti-mineiti sugale, teigiti ti-mineiti buzegeai Zuda yooi laalofoma ga ti su nubuseiti suvaza. Mineiti ka ti Zuda ta Zeeluzalame nubuseiti suvazagai ga kevele nou, nu nape ge la mo gfa zoosu unbuzegezu.»

Kulakelemai zavasiei: Kof galui

⁵ Gè gaazuwuzegeni, gè zunu gila ka, kof galui zoni zea.

⁶ Gè gfe ma: «Mini ga è liizu ná?» E gfe mà: «Nà liizu Zeeluzalame ofofosu, gè sakpai, ta kogi gwee.»

⁷ Geezufeelai nii é feni boezu pò, naa maabufani geezufeelai tagili ba, nii é feni daagomisu.

⁸ E feni naa ma: «Bize, è boe zunu loungoi nu oo, è gfe ma: «Zeeluzalame ga gfeezu ga taai, sigi nape ge la mo gfa ma, toozei nubuseiti ta toganiiti moin velei va, niiti ti gfeezu ná.»

⁹ Goofo GALAGI wooi gana: «Nà bofoi ga gè gfeezu maagoolii zu egfe abu zigigi, gè gfe ma taazuve ga ná-lebiyai.» »

Kula zou va nuiti toli fai volu

¹⁰ Ee! Ee! A vela!

Wo gula lekpe ma velei nu govezuve yooi tei ba ga suvile!

Goofo GALAGI wooi gana.

Mazɔɔ gè wo zuvazage geeɔɔlɔgi wu vepema naanigɔi pɛ,
Gɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana.

¹¹ Ee, Siyɔn nuɔuseiti, à vɛla,
wɔi wo zeini Babilɔne taazuɛ.

¹² Mazɔɔ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa:
Teigi é tɛvɛgai ga ná-zobogi,
zooi naati daalɔɔma niiti ti loai wo ma, é ɔɛ ma:

«Zɔi nɔpɛ é vɔɔɔfuzu wo va,
naama nui vɔɔɔɔua gàazuleegi va.

¹³ Wɛɛ, nà yeewuzeɔɔezu zooi naati daalɔɔma,
ta latisu ti ɔɛ ga ta-luɔiti zeezu ani.»

Wa kwɛɛ naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii tɛvɛge.

¹⁴ «Wa vɛ de, Siyɔn nuɔuseiti, à ɔfoozune!

Wo woogɔɔla ga koozunɛɛi,
mazɔɔ nà ga va gè ze wo zaama,
Gɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana.

¹⁵ Naama volo ná, zii ɔiligi ma mɔinmɔin ka va,
ti ɔili Gɔɔɔɔ GALAGI va.

Ta ɔɛ ga nà-nuɔuseiti,
nà ze wo zaama.»

Wa kwɛɛ naazu ga Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é tɛvɛgai wo ma.

¹⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa Zuda zeɔɔe volu ga nɔnɔi, zou ɔadɛgai zu.
E yiimazeɔɔe volu ga Zeeluzalɛme.

¹⁷ Eteai pɛ ge maagɛ kpɔ mu Gɔɔɔɔ GALAGI ɔaazu!
Mazɔɔ toɔa na ɔɔla ga suvile sei vɛɛ ɔadɛgai wu.

3

Kulakɛɛmai naanisiei: Zalaɔa ɔɔla ɔundiɔi wolai Zozuwe

¹ E zalaɔa ɔɔla ɔundiɔi wolai Zozuwe ɛɛni ga ze, é loni Gɔɔɔɔ GALAGI ná-
geezuɔɔelai ɔakala, Setana ɔɛni loni Zozuwe yeezazu vɛlei, é da maalɔ.

² Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai ɔɛni Setana ma: «Gɔɔɔɔ GALAGI zelilo é
ma faan, Setana! Gaamazu Gɔɔɔɔ GALAGI zelilo é ma, teigi é yiimazeɔɔeai ga
Zeeluzalɛme! Zunui nii la ga kɔvilevɛgi kulaai abui ɔa baa?»

³ Zozuwe ɔɛni loni geezuɔɔelai ɔakala, maagɔilii ga seɔe nɔɔɔiti.

⁴ Naa ɔɛni nuiti ma, ti ɔɛni loni koba: «À seɔe nɔɔɔiti kula kɔba.» Naa vɔluma
é ɔɛni Zozuwe ma: «Wɛɛ gè da-vaagɔaaza golai zeɔɔe é va, nà é maagɔilizu ga
seɔe vɔpagiti.»

⁵ Gè ɔɛni ma: «Ti bɔɔɔ pagɔi lɔ unba.» Tama ti bɔɔɔ pagɔi lɔni unba, ti
maagɔili ga seɔe ɔadɛgaiti. Miná ɔa Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai ɔɛni loni
ná.

⁶ Gɔɔɔɔ GALAGI ná-geezuɔɔelai niima zeele wooi woni Zozuwe ma, é ɔɛ ma:

⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Ni da ziena ga zɔima vɛleiti, è nà-
deveiti so, da ɔɛ ga tukpɔɔaaleɔe nui nà-peɛi wu, da ɔɛ wɛɛzu ma ɔoizuvɛ pɛ
ma, nà pele vie é luɔɔ. Da ɔɛ vɛ, naati saama, ti botii ɔɛɛzu bè.

⁸ A woilo, zalaɔa ɔɔla ɔundiɔi wolai, Zozuwe, wa è-wɔɔlaiti ti zeini è ɔoba,
tɔɔzei wo pɛ wa ga poogi, mazɔɔ nà vaazu ga nà-botigɛ nui nii daaseigi ga:
Ma Unɔgi.

⁹ Wɛɛ gè kɔtu ɔɔla pilega Zozuwe luɔɔ. Kɔtu ɔɔla kpegɔi naa ɔaazuɛ ɔa ba ga
ɔɔfɛla. Nà bɔɔɔi ɔa gè seɔe ɔɛɛzu ma. Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔana:
Nà zooi nii ná-kotoi zeɔɔe ba ga folo ɔɔla nɔ.

¹⁰ Naama volo ná, wo gílagilagi kpein wa gɛ bɔɔɔ lolisu wa-leezen beleiti ta koolegɔole guluiti bu, wo da gɔozune ná ziileigi zu.» Gɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi gɔana.

4

Kulakeɛmai lɔlusiei: Fitina zeii ta wolive wulu felegɔi

¹ Geezuɔeelai nii é gɛni bɔezu pɔ, naa vaani volu, é maaloɔa, velei nu a da niimɛni nui maaloɔa la.

² E gɛni mà: «Leeni gɔa è kaazu?» Gè gɛ ma: «Fitina zeii anii gɔa gè kaazu é ga zanugi nɔ nɛgɛlein, fitina lɔfela gɔa é zeini ga. Gulɔ anɔnakai zeini ti maazuve, sɔɔve lɔfelaiti togai ba, gulɔi ziezɔu ti zu, é zeeli fitinaiti su.

³ Wolive wulu felegɔi gɔa loni gulɔ anɔnakai gɔbave, gilagi gɔa zeezazuve, zɔi gɛ ga kɔvezɔu velei.»

⁴ Gè geezuɔeelai gɔazaɔani volu, nii é gɛni bɔezu pɔ, gè gɛ ma: «Maliɔii, nii voluve gɔa ga leeni?»

⁵ Geezuɔeelai é gɛni bɔezu pɔ, é gɔazaɔani é gɛ mà: «È la naa voluve gɔwee?» Gè gɛ ma: «Ungo Maliɔii, gè la polugɔwee.»

⁶ E gɔɔɔaavoteni, é gɛ mà: «Gɔɔɔ GALAGI wooi gɔa é bosu Zɔlɔbabele ma: E la niima wotii gɛa ga zobogi ta gaabaai, kenii nà-zenvui zebɛi zu. Gɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii gɔa é boga.

⁷ Da ga leeni kae, gize wolai?

Da valibosu é gɛ ga nɛmɛi Zɔlɔbabele lugɔ.

Toɔa kɔtu biingi gɔula é zu,

maamuse wooi zaama, ti da gɛ ma:

«Tuya gɔtui! Tuya gɔtui!»

⁸ Gɔɔɔ GALAGI bɔeni pɔ volu, é gɛ mà:

⁹ «Zɔlɔbabele yeeiti ka ti niima wuulaagi laa, tiya ma nɔ gɔa ti pelei nii lo fai gɔabelazu.»

Naa gɔa gɛena wa kwee naazu ga Gɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii gɔa é tɛvega wo ma.

¹⁰ «Bɛni ka mu ti botii lɔzeizuve goi vaagɔulaai?

Ti maa gɛni nɛeni ga ti gɔozune,

siɛgi zu ti kɔtu zaɔa gɔlɔi gɔani la zoni Zɔlɔbabele ya.

Kɔtu gɔazu lɔfelaiti ta ga Gɔɔɔ GALAGI gɔazuɔezegiti, ti welezɔu fai pɛ ma, ti gɛezɔu zɔoi gɔa.»

¹¹ Gè gɔazaɔani volu, gè gɛ ma: «Wolive wulu felegɔi nuuti poluve gɔa ga leeni, ti loni fitina zeii anii yeezazuve ta kɔvezɔu?»

¹² Gè gɛ ma mɔnɔ: «Wolive wulu beke felegɔi nuuti poluve gɔa ga lee, ti loni zanu sɔɔve felegɔiti koba, niiti gulɔ belei ziezɔu ti zu?»

¹³ E gɛni mà: «È la ti volugɔwee?» Gè gɛ ma: «Ungo Maliɔii, gè la ti volugɔweeni.»

¹⁴ E poluleeni ga ze, é gɛ mà: «Zunu felegɔiti kana niiti gulɔi ziaai ti ma, ti losu eteai pɛ Maliɔii gɔakala.»

5

Kulakeɛmai lɔzitasiei: Seve biligi é gɔovesu

¹ Gè gɔazuwuzegeni volu, gè seve biligi gɔa, é da gɔove.

² Geezuɔeelai gɛ mà: «Leeni gɔa è kaazu?» Gè gɛ ma: «Seve biligi gɔa gè kaazu, é da gɔove, sakpai gɔa ga metele puugɔ, kogi ga metele lɔlugɔ.»

³ E ɣeni mà: «Sevei naa ɣa maanɔɔ vai zεveai su, nii é vaazu zeelizu zooi ɣɔlɔkɔlɔma ná pe. Boge su ga unma nui pe ge be, ti ɣula zooi nii va, zɔiti balaa ti zεε zeele wooiti bosu, ta be, ti ɣula ve va.»

⁴ Ɔɔoɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maliɣii wooi ɣana: Nà bɔɔɔ ɣa gè vaazu ga maanɔɔɔi naa, nii a ke é le unma nui ná-pelei wu, ta zoi é konai wosu ga dàaseigi zεei maazu. Foovooi ɣa le é zei ta-velei wu, é pelei pe kologolo, é pee dakai va ta kɔtuiti.»

Kulakelamai lɔfelasiɛi: Anzanui ɣeni zeini kpɔlɔgi zu

⁵ Geezuɣeelai é ɣeni bɔεzu pɔ, é ɣeni mà: «Ungi wuzεge è wele naa va, nii é ɣulazu munu.»

⁶ Gè ɣeni ma: «Begele ve?» E gɔoɣaavoteni, é ɣe mà: «Kpɔlɔgi ve, é ɣulazu.» E ɣe mà mɔnɔ: «Kpɔlɔgi nuu ɣa é ga nubuseiti koozu ɣisiɛi zooi zu ná pe.»

⁷ Naama ziegi zu kɔlui nii é ɣeni ga kpɔlɔgi ma lakulugi, naa wuzεɣeni da, anzanu ɣila ka é ɣeni zeini kpɔlɔgi zu.

⁸ Geezuɣeelai ɣeni mà: «Anzanui nuu ɣa é ga sunɔulai ma vooigi.» Naa voluma é zɔɔni naa va, é yei kpɔlɔgi zu volu, é daaɣulu ma.

⁹ Gè ɣaazuwuzεɣeni volu, gè anzanu felegɔ ɣa, fiilei zeidai ti wu, ti da ɣove, kovegi ɣeni ti va, eɣe wɔni daa ga sigɔne. Ti kpɔlɔgi zεɣeni, ti leε la fiilei zu.

¹⁰ Gè geezuɣeelai ɣaazaɣani, é ɣeni bɔεzu pɔ, gè ɣe ma: «Mini ɣa ti liizu ga kpɔlɔgi ná?»

¹¹ E ɣe mà: «Ta liizu la Babilɔne yooi zu, ti kɔɔ velei lo. A ɣevele beɛna ta sei niina kɔɔ ɣɔtui maazu.»

6

Kulakelamai lɔsavasieɛi: Wotolo naanigɔiti

¹ Gè ɣaazuwuzεɣeni. gè soo wotolo naanigɔ ɣa, ti da ɣula kɔlu bɔi gize felegɔiti zɔɣɔzuvε.

² Soo maaɔɔikpɔigiti ka ti ɣeni ma mɔungi va, soo leigiti ti ɣe felesieɛi va.

³ Soo ɣolegiti ti ɣe savasieɛi va, soo vɔnɛgiti ti zubaai ti ɣeni naanisieɛi va.

⁴ Gè geezuɣeelai ɣaazaɣani, é ɣeni bɔεzu pɔ, gè ɣe ma: «Maliɣii, lee zoo ɣa ga nuuti?»

⁵ E gɔoɣaavoteni, é ɣe mà: «Fiile naanigɔiti be, ti ɣea loni eteai Maliɣii ɣobave, ti ɣulazu ná niina, ti da li.»

⁶ Soo leigi niiti ti ɣeni wotoloi gilagi va, naati ti liini ga lekpemave nu ɣɔvezu velei yooi zu, naa volu soo ɣolegiti balaa ti ɣulani, soo vɔnɛgiti ti liini ga lekpemave nu yeezazu velei yooi zu.

⁷ Soo zubaagiti pe ti ɣulani, wɔin wola ɣeni ti ma ga ti eteai ɣɔlɔkɔlɔmave pe subize. E ɣeni ti ma: «À liina wo eteai ɣɔlɔkɔlɔmave pe subizeni.» Tama ti eteai ɣɔlɔkɔlɔmave pe subizeni.

⁸ E tɔlini, é ɣe mà: «Welena zɔiti ti liizu lekpema velei nu ɣɔvezuvε, naati ta ziileigi ve Zɛnvui ve naama yooi zu.»

Masa bɔɔlɔgi lɔɔ vai zalaɣa ɣula nui Zozuwe unma

⁹ Ɔɔoɔɔ GALAGI bɔeni pɔ ɣani:

¹⁰ «Yeezei kula zou va nuiti ta-veɛaniiti bu, nii Ɔeledayi, ta Tɔbiya ta Yedaya ti vaai la. Liina za nɔ Sofoni ná-doun zunui Zɔziase ná-pelei wu, ve nui niiti ti laayeidai ná, ti zeɣeai ma Babilɔne.

¹¹ Da walii ta zanugi zeɣezu, è ti beɛ ga masa bɔɔlɔgi, è dɔ zalaɣa ɣula ɣundigi wolai Zozuwe unma, Yewɔsadake ná-doun zunui.

¹² Ɔe ma: «Ɔɔoɔɔ GALAGI Fai-Pε-Maliɣii wooi ɣaa: Zunui ta ɣa ve,

daaseigi ga Ma Uɔnɔgi,
toɔa uɔnɔ ve é ná,
é Gɔoɔɔ GALAGI zeí veí lo.
13 Tɔ bɔɔɔ ba ka é tosu volu.
Maa ɔa ɔili ga masa sɔlaiti,
é masadai ɔe ná-masa kpɔkpɔgi zu.
Toɔa ɔe ga zalaɔa ɔula nui balaa ná-masa kpɔkpɔgi ɔa.
Goolaama vagɔi ɔa ɔe boti felegɔi naati zɔɔɔzu.»

14 Masa bɔɔɔgi ɔa makesu Gɔoɔɔ GALAGI zeí veí wu, é ɔe ga ɔizesu anii Geelɛme vaa ma, ta Tobiya ta Yedaya, naa veɛ Sofoni ná-doun zunui ná-nubɔɔɔlai va.»

15 Numaa ta ɔe zeɔezu ɔoozama, ti da va, kpɔbai wosu Gɔoɔɔ GALAGI zeí veí lo fai zu. Wa kwɛɛ naazu ga Gɔoɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔa é tɛvɛgai wo ma. Naa ɔa ɔe nɔ ti, ni wa ɔolona Gɔoɔɔ GALAGI wooi ve, wa-GALAGI.

7

Zu so kuiti

1 Masagi Daliyuse ná-masadai ma ɔonagi naanisiei ma, Gɔoɔɔ GALAGI bɔɔni Zakali vɔ, alugi laavuusiei daa ga Kiselɛve naa ma volo naanigɔi ma.

2 Beetele nubuseiti ti Salesɛel ta Leegɛme-Meelɛkeni tɛvɛni, é bɔ numaa va, ga ti Gɔoɔɔ GALAGI maanɛɛɛɛ,

3 ti zeeli zalaɔa ɔula nuiti pɔ be, niiti ti botii ɔɛɛzu Gɔoɔɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɔii ná-peí wu, ta GALA goo wo nuiti pɔ be, ti naati gaazaɔa, ga: «Gá yesu ɔɔɔi nɔ ɔa ɔɔ, gi da zugi zo konagi ma alugi lɔɔlusiei ma, veí gi ɔea keɛzu la pɔɔma?»

4 Gɔoɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii bɔɔni pɔ naazu, é ɔe mà:

5 «Gɛ zooi zu nubuseiti pɛ ma, ta zalaɔa ɔula nuiti: «Wo kea ga kona vuulɔfela (70), wo da zugi zo, wo da bɔɔɔ maawɔin konagi ma alugi lɔɔlusiei ta dɔfelasiei ma, keɛ wo la naa ɔɛɛni bɛ.»

6 Wo ɔɛni daami wosu, ta kpɔɔlei, wo-ɔogiti sulaave fai nɔ ma.» »

7 Niima woo ɔilagiti nɔ lei Gɔoɔɔ GALAGI ti vuuni GALA goo wo nu mɔungiti da, ti bo siegi zu nubuseiti ti ɔɛni zeini la ziileigi zu Zeeluzalɛme, ta taaiti ti maagoolii zu, ta siegi zu balaa lɛkpɛma veí nu yeezazuve yooi zu, ta zielave ma nɛmeiti ti laaveni da ga nubuseiti.

8 Gɔoɔɔ GALAGI bɔɔni Zakali vɔ ɔani:

9 «Gɔoɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: A da tukpɔiti gaaleve ga gaamai, wo ɔilagilagi pɛ ge da nubɔɔɔlai ta gaazumaawɔingai ɔe bɔɔlai ve.

10 A mina da ga poanzaiti, ta podointi suziɔa, ta seikɔɔma nuiti, ta niiti kpein ti kpalaiti su. Wo tanɔpe ge mina faa ɔɔu bɛte bɔɔlaiti daalɔɔma.»

11 Keɛ ti la ɔɛni keɛni, ti va woilo naama woointi ma, ti bakani, ti ti-woiyɛfeiti daagulu ga ti mina faa meni.

12 Ti ɔikpaani kpaan eɔe diamai, nii a ke ti mina yeezei Gɔoɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ná-tɔgiti, ta daawooiti bu, niiti ná-Zenvui ɔɛni bosu GALA goo wo nu mɔungiti ma. Gɔoɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wola yiigaawanani naazu.

13 Gɔoɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔe ma: «Tɛi gɛ ti lolini, ti la woiloni ɔo ma, tiya balaa ta tɔlina, gɛ la woiloga ti-woo ma.

14 Gɛ ti vazani zii ɔilagiti saama, niiti ti la ɔɛni ti ɔwɛɛ kaipa. Ti ta-yooi zupakai ye ga volu veí, ve nu nɔpe ge la mɔ ɔɛni lɛɛzu ná, é va da yei. Ti zou vɔpagi valiboni ga tɛvɛbai.»

8

Zeeluzalɛme lo fai volu

¹ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii bɔɛni Ɔani:

² ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔaa:

«Siyɔn nɛɛvɛ bɛ̀, ma yii wola Ɔa bɛ̀,
gaamazu, nà Ɔalazu su ga ná-maayogi.

³ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔaa:

Nà Ɔalesu ma Siyɔn,

sèizuvɛ Ɔa Ɔɛ ga Zeeluzalɛme.

Zeeluzalɛme Ɔa loli ga «WoogɛƆila taai,»

ta Ɔɛ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii ná-gizei ma «Gize Ɔadegai.»

⁴ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔaa:

Nu vɔ̀bɔzɔƆagiti ta zeizu mɔ̀nɔ Zeeluzalɛme,

zunuiti ta anzanuiti ta ze i koi zaamavɛti,

ɛɛ pɛ ná-tukpɔ zea, tɔ̀zei ma nu ná-konagi mɔ̀in velei va.

⁵ Zeeluzalɛme koi zaamavɛti daa Ɔa ve

ga zunu loungoiti ta anzanu loungoiti, ti Ɔa ƆaƆo.

⁶ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔaa:

Ni nuɔusei mɔ̀taiti ta kaazu ga

niima vaiti ti la zooga Ɔɛɛzu niima voloiti su,

anƆɛ nɛi nà balaagi nà Ɔisiezɛzu ga naati ti la zooga Ɔɛɛzu?

ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔana.

⁷ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔaa:

Nà nà-nuɔuseiti kizosu,

gè ti Ɔula folo Ɔulazu vele yooi ta folo liizu vele yooiti su.

⁸ Nà va ga tiye ti Ɔula ná,

ti ze i Zeeluzalɛme.

Ta Ɔɛ ga nà-nuɔuseiti,

gè Ɔɛ ga ta-GALAGI,

nà masadai Ɔɛ ti unda ga woogɛƆiladai ta telebogi.

⁹ ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔaa:

A zɛbɛzɛƆɛ, wɔ̀igi wo niima wooiti mɛnisu niizu,

nii GALA goo wo nuiti ti Ɔɛni bosu,

siegi zu GALA sei velei ma wuulaagiti ti Ɔɛni laazu la,

GALA pɛlei naa lo fai zu.

¹⁰ Mazɔ̀lɔ̀, aisa naama voloiti ti va zeeli,

nuɔuseiti ta toganiiti ti la Ɔɛni ta-wotii ma zala zɔ̀lɔ̀su.

Sie wo nui niiti ti Ɔɛni lɛɛzu, ti Ɔa yei,

naati ti Ɔɛni nɔ ga ti zili nuiti tɔ̀nɔ,

mazɔ̀lɔ̀ gè yeebeni nuiti ba,

ti Ɔa wuzɛƆɛ bɔ̀Ɔo laalɔ̀Ɔoma.

¹¹ Kele niizu niina, gè la mɔ̀ nuɔusei mɔ̀tai zosu ga

velei gè Ɔɛni kɛɛzu la mɔ̀ungi.

ƆooƆo GALAGI Fai-Pɛ-MaliƆii wooi Ɔana.

¹² Mazɔ̀lɔ̀, nà ziileigi vaza wo zaama, eƆɛ ani zuwui.

Leezɛn belei Ɔa gaawaai ve,

zooi ɔa ba lɔnɔgi ve,
 geefɔlɔgi ɔa be tonai va, é vu ga gola.
 Nà niima vaabɔɔɔi pɛ keezu
 nà-nubusei mɔtaiti be.
¹³ Ee, Zuda ta Izelayele velayeɔeiti,
 mɔungi wo ɔeni zii ɔiligiti saama,
 ga nubuseiti ti voovoai, naati ma voogi.
 Uele nɔ ɔana gè wo ɔizosu da,
 wo ɔe ga tuya deungi.
 Naa ɔa é ba mu, à mina lua, à zebɛzeɔe volu.

¹⁴ Mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa:
 Siɛgi zu gè devea la ga gè wo ɔɔɔ,
 tɔɔzei wo-mɛmɛwolani ti ziiɔaawanani,
 gè la ɔeni zɛɔeni ɔɔɔi volu.

¹⁵ Niizu niina, gè zɛɔea naama levei volu,
 nà faa vagoi ɔɛɛzu niina Zeeluzalɛme ve,
 ta Zuda nubuseiti pɛ be.
 A mina lua mu.

¹⁶ Pɛtɛ vele ɔa wa faiti keɛ la: Eɛɛ pɛ ge da gaamai wo ɔɔɔlai ma, tukpɔɔaaleve
 nuiti ti da tukpɔɔaaleve ga telebogi, tukpɔɔaalevei nii ziileigi a zɔɔɔ su.

¹⁷ Wo tanɔpɛ ge mina faa ɔɔɔ beɛ yimave ɔɔɔlaiti daalɔɔɔma, à mina da ga
 ɔona ga zɛɛi, tɔɔzei naama vai tanɔpɛ beɛ la bè.» ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii
 wooi ɔana.

Zu so foloiti ta valibo ga feti voloiti

¹⁸ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔɔɔni pɔ, é ɔe mà:

¹⁹ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa: «Zugi nii wo sosu, alugi naanisiei,
 dɔɔlusiei, dɔfelasiei ta puusiei konagi zu, ta valibo ga koozune voloi, ta feti
 voloiti Zuda nubuseiti be.

Naa ma, à gaamai ta ziileigi neɛ ve.

²⁰ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa:
 Zou ɔili su nubuseiti,
 ta taa wolaiti su ze wo nu mɔinmɔin ga ta va mɔnɔ.

²¹ Taa wolaiti su nubuseiti ta li ti ɔe taɔiligaa ma:

«Ade li de ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii maanɛɛɛ, de gaizie. Nà ɔalaagi nà
 liizu.»

²² Uele ɔana nubuse mɔinmɔin, ta zeeɔaaɔaa yooiti,
 ta vaa la ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii ɔaiziezu la, ti maanɛɛɛ.

²³ ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɔii wooi ɔaa:
 Naama voloiti nu puugɔ ti tanɔpɛ ti la ga zii ɔila ta ɔaalɛ ba,
 ti Zuifu ɔila so ná-seɔei lakɔɔɔgi va,
 ti ɔe ma: «Gá vilɛsu wo volu,
 mazɔɔɔ gi menige ga GALA ka wo va.» »

9

Izelayele ɔoba yooiti tukpɔɔaaleve vai ta ti ɔizo fai

¹ ɔɔɔɔ GALAGI ná-keela wooi.

Daawooi ɔadelake yooi zoga,
 é ɔwe Damase taazuve.

Mazɔɔɔ nu vului pɛ ka ga ɔɔɔɔ GALAGI nɔnɔ,

velei nɔ Izelaye wolodaiti pɛ ti la.

² E Gamate balaa zoga,
niiti ti zaidai la ta Damase,
é zeeli Tiil, ta Sidon ma,
niiti ti wola ɔoozuɔfeleai.

³ Tiil siɔi gaagooza toga bɔɔɔ vɛ,
é walii ɔaalɛa ba eɔe fufiligi,
é zanugi ɔaalɛ ba eɔe koi yɔɔɔzu valavalai.

⁴ Kɛɛ Maligii ɔa ti pɛ kula zea,
toɔa ná-siɔigiti toka kpoloɔɔi wu,
toɔa ɔala ga abui.

⁵ Asekalon ɔa naa ɔa, é lua,
Gaza balaa zu ɔa bali ga duai,
Ekelon balaa ka ɔe ɔana nɔ,
tɔɔzei kitosuve ɔa ɔula zea.
Masa ge la mɔ ɔea Gaza,
nu vulu nɔpɛ ge la mɔ ɔea Asekalon.

⁶ Nu zupuiti ta ze Asedode.
Nà Filiseti nuiti ta-wasogi zuɔologolo.

⁷ Nà ɔamasu zuai ɔula ti-la,
gɛ kɔɔɔ gani kɔɔ laamianigiti kula ti-niiga yɔɔɔzuveɔi.
Ta-nubusei mɔtai ɔa ɔe ga gá-GALAGI nɔnɔ.
Toɔa losu zɔɔɔ Zuda wolodamaiti saama,
Ekelon nuiti balaa ti ɔe ga Yeebuse nuiti kevele.

⁸ Nà ɔe nà-zooi maagoolii zu,
gɛ make kɔɔɔgiti daalɔɔma, ti levesu,
suɔnɔ nui tanɔpɛ ge la mɔ nà-nubuseiti kpɔɔa,
mazɔɔ gɔazu ɔa ɔe ti va niina.

Ziilei masagi vaa vai

⁹ Ee, Siyɔn nubusei, ɔkɔ ga koozunɛi!
Ee, Zeeluzalɛme nubusei, woɔɔula ga koozunɛi!
Weɛ da-masagi va, é vaazu è vɔ,
teleboge, pile sɔɔɔdai veeve be,
toɔa ga bɔɔɔmaayei nu, é zeini soovalegi ɔma,
soovale saai ma yivoi ɔma.

¹⁰ Nà kɔɔɔ wotoloiti kulazu Efelayime va,
gɛ kɔɔɔ zooiti kula Zeeluzalɛme va,
kilɛgi nii kɔɔi ɔɔɔzu la, naa zu ɔa ɔaleɔale.
Masagi naa ɔa ziileigi lɔ zii ɔiligiti saama,
ná-masadai ɔa zo kpoloɔɔi zɔi ma, é ze zɔi va,
é zo zie wolai Efelata ma, é li zou bela ga.

Duɔiti unɔɔ fai

¹¹ Dɔun dɔnɔi, minazefegi maavele ma,
é de yɔɔɔzu, nii keai ga ɔamai maavele,
nà da-luɔiti unɔɔsu,
gɛ ti ɔula zɛɛi zu, nii zie la su.

¹² Kasoɔa nuiti wɔiti kitogi wo vɛ,
à ɔale ma wa-laazu ziɔi gaagoozagi zu!
Nà nii wosu za ga:
Nà wo ɔaazumaawɔingɔ ga seizu felegɔ.

13 Mazɔɔ gè Zuda ɣea ga nà-kilegi,
gè Efelayime ɣe ga ná-mɛin.
Ee, Siyɔn, nà è-loun zunuiti tevesu,
ti vala dɔnɔ ma loun zunuiti ba Yavan,
nà è ɣe ga kɔɔɔ woɣa zɔkpɔi.

14 Ɔɔɔɔ GALAGI ɣa ɣula keɛma ti maazu,
ná-mɛin ɣa bize eɣe mainmain.
Maliɣii Ɔɔɔɔ GALAGI puɔugi ve,
toɣa vaazu lɛkpɛma velei nu yeezazu lonavifigi wu.

15 Ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa ɓaa ná-nuiti maazu.
Ta daami wo, ti feɛveɛe kɔtuiti golowolo.

Ta ɓɔɔle, ti da zɔngɔ,
eɣe dɔɔ ɣa ti zo,
ti laa ɣa ve eɣe nama vaza anɪnakai,
ti maa ɣa ɓɔɔle eɣe zalaɣa ɣulazuve ma woizuveɛti.

16 Ta-ƆALAGI, Ɔɔɔɔ GALAGI, ɣa ná-nubuseiti kizo naama voloi,
eɣevelei nɔ baala make nui,
a da ná-baala kpulugi ɣizo da,
ti da volo ná-zooi zu,
velei kɔtu zɔngɔ ɓaaɓaagiti ta da volo la.

17 Ee, ti wola undaa ɣa ne!
Ee, ta vapa ga gola!
Moloi ɣa zebei ve zunu loungoiti zea,
dɔɔ niinei zebei ve anzalopoiti zea.

10

Tosu nɔpe ge la kɔɔɔ ganigiti ba

1 A Ɔɔɔɔ GALAGI vali ga
é yeeɣeɣala mɔungi ma lonai vu.
Tɔ ɣa a da sabalagiti pu,
toɣa tonai ve ga poovama,
toɣa eɛe gilagilagi ná-kpalaga aniiti kpeɛe.

2 Mazɔɔ pɛɛ wu zaleiti ta wo woɣaavotesu ga zɛɛi,
gɔve ɣaazaɣa beaiti ti da zɛɛ ɣula keɛmaiti ka,
kezesulala ze gooiti ka ti suɣulazu,
yaava ɣaanɛɛnei ɣa ti bosu.
Naa ɣa é kea nubuseiti ti lia poun maanɔɣɔi zu,
eɣe baala kpulugiti make nu la ti ve.

Kula zou va niinei

3 «Baala make nuiti ka ziiɣaawanaai ti ma,
boli zineiti ka gè ti loɣazu.

Mazɔɔ Ɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa ɣaabaazu tɔ ɓɔɣɔi ná-baala kpulugi
ma,
nii é ga Zuda veleyeɣei.
Toɣa ti ɣɛɛzu ga ná-ɛbiya zooi,
é liizu la kɔɔɣzuvɛ.

4 Tɔ ɣa kundigi ma zii pɛ ka ɣula su,
ti ɣeai eɣe kɔtu ɓiingi,
eɣe seɣe ɣotai ma zuzo kɔluti,
eɣe kɔɔɔ ɣilegi.

5 Ta ɣe eɣe kɔɔɣfulubaiti, ta kɔɔi ɣɔ,

ti da koi yɔɔzɔ zu ɔalavalai ɔaayɔ ga ɔɔɔɔi,
mazɔɔɔ ɔɔɔɔ GALAGI ɔa ɔɔɔɔ zu ti va.
Unfegi ɔa yei ga ti zili nuiti, ti sooiti kɔma.

⁶ Nà Zuda ɔelɔyeɔɔɔi zɔɔɔɔɔ,
gè Zozefe ná-ɔelɔyeɔɔɔi ɔɔɔɔ.
Nà ti zɔi ɔele ɔɔɔɔ ɔolu ga niine,
tɔɔɔɔi nà ti maawɔingɔa,
eɔɔɔ ɔɔɔ kaipa gè la ɔɔni ɔɔɔni ti va.
Mazɔɔɔ nà ɔa gè ga ɔɔɔɔ GALAGI, ta-GALAGI,
nà ta-maanɔɔɔ wootti gaavote.

⁷ Zɔɔɔi ɔa ɔɔ Efelayime nuiti ba eɔɔɔ kɔɔɔfulubaiti,
ti laa ɔa ve ga koozunɔɔi, eɔɔɔ ta dɔɔ ɔɔɔ.
Siɔɔi zu ti-lointi ta miná ɔaa la, ti ɔɔɔ zu ɔa nɔ,
ti ɔɔɔ zu ɔa nɔ ga ɔɔɔɔ GALAGI maavele.

⁸ Nà ti loli ga foe wooi ti ɔaaɔɔ ba,
mazɔɔɔ gè ti unmɔɔɔga.
Ta mɔin ga mɔungi ɔɔɔɔɔ.

⁹ Gè ti zɔvazagɔ zɔɔma ziiti saama,
zooiti su ti maagɔozaai,
ti-ɔi ka loo sù miná,
ta ye ná ta ti-lointi,
naa ɔoluma ti ɔale ma, ti va.

¹⁰ Nà ti ɔula Ezipete yooi zu, ta Asiili yooi zu,
gè ɔa ga tiye Galaade, ta Liɔan yooi zu,
kɔɔɔ miná ɔalaa ge la kula ɔɔɔ ti va.

¹¹ Izelayɔɔɔ nuiti ta kidaavili kpoloɔɔi ɔude,
ɔɔɔɔ GALAGI ɔa kpoloɔɔi ma lakpatakpagi loɔa,
ziɔɔ wolai Nile ɔa ɔɔ, é zeeli kpoma.
Asiili ná-wasogi zu ɔa ɔale,
Ezipete ná-masa tukpɔi ɔa ɔula zea.

¹² Nà ɔɔɔɔi, ɔɔɔɔ GALAGI,
nà zɔɔɔi ve Izelayɔɔɔ nuiti ɔɔ,
ti ziɔɔ ga ziimai.»

ɔɔɔɔ GALAGI wooi ɔana.

11

GALA zɔɔɔɔɔ nuiti koloɔɔo fai

¹ Liɔan, da-laaiti daalao,
abui ɔa é da-sɔdele guluiti gala.

² Sipɔɔɔ guluiti, à ɔalakpala ɔoozu,
tɔɔɔɔi sɔdelegi loa bu,
mazɔɔɔ gulu maanɔɔɔnɔgiti ti ɔɔga.
A ɔalakpala Basan sɔne guluiti,
mazɔɔɔ goya wolai ɔloa,
nii nu nɔɔɔ ge la ɔɔɔ loozu ba!

³ Nu ɔa baala make nuiti kpala gooi mɔnisu,
mazɔɔɔ tufa lɔɔi ti ɔɔɔ wokomaalɔɔzu la naa ɔloɔɔɔloa.
Nu ɔa zalaiti sikɔ wooi mɔnisu ɔalaa,
mazɔɔɔ Zuludɔn ma lɔɔɔ ɔiili wolai,
ti ɔɔɔ wokomaalɔɔzu la naa ɔloa.

Baala make nu zeizu felegoiti

⁴ Nà-GALAGI, Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Ḡe ga baalagi teiti make nui, niiti ti leveai na saai ma.

⁵ Teigiti ti ti ḡeyazu, ti da ti vaa wafuun, ti uodi nuiti ti da ḡe ma: «Mamagi ḡa Gooḡo GALAGI ve, mazoloo ḡe betea!» Ti make nu boḡoiti ti la volo ti maawainḡaazu.»

⁶ Nūn nà, Gooḡo GALAGI, ḡooi ḡaa: «Ḡe la mo zooi nii zu nubuseiti maawainḡaa pe. Mazoloo nà nuiti zesu boḡo yeezu, tanigaa ti da ti-waiti suziḡa, ḡe ti ye ta-masagiti zeezu. Ta-masagiti ta zooi ḡologolo, keke ḡe la nu nape kula ti ya.»

⁷ Ḡe toozeini ga baalagi naati makega, niiti ti leveai na saai ma, ma un ge da ma mee ga zoiti ti maawainni baala kpulugi zaama. Ḡe baala make tukpo felego vaagḡeni boḡo ve. Ḡe ma mounḡi laasei pee ga «Zaalai,» ḡe felesiei laasei pe ga «Gilibai.» Ḡe zeba ḡe da ḡaaba baalagiti ma.

⁸ Alu gilagi laawu, ḡe make nu savagoiti kpeeni. Naa voluma, zii la ḡeni looni baalagiti bu, tiya balaagi wainzeḡe ti ma.

⁹ Ḡe ḡeni baalagiti ma: «Ḡe la mo wo ḡonokula pe! Zoi e zaazu, naa za! Zoi ta ḡe paazu, naa boḡo ye na, ti paa! Zoiti ta ye vulua, naati ti da boḡo mi yagzo.»

¹⁰ Ḡe na-tukpoi zoni, nii daa ga «Zaalai,» ḡe galeḡale, naa ḡe ga naminazegēgi ḡologologa, nii e ḡea gi yagzo ga ziiti pe.

¹¹ Minazegēgi naa ḡologoloni naama voloi no. Baalagi niiti ti wola maawaindai, ti ḡeni welezu ba, naati ti kweeni ga, Gooḡo GALAGI ḡa e boezu ga niima vaiti maavele.

¹² Ḡe ḡeni ti ma: «Ni wa kaana ga soloo faa ve, a salai ve zea, ba wo ze na.» Ti wali ḡae vuusavagoi (30) ḡaaluni, ti fe ga salai.

¹³ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Walii e ti ḡaazu ga ma vagoi, naa vili ya digi lo nui ma, nii ti kaai ga nun songoi.» Ḡe wali ḡae vuusavagoi (30) zegeni, ḡe pili ya digi lo nui ma, Gooḡo GALAGI na-pelei wu.

¹⁴ Naa voluma ḡe na-tukpoi velesiei «Gilibai» ḡaleḡaleni, naa ḡe ga keegelounlai ḡologologa Zuda ta Izelayele yagzo.

¹⁵ Gooḡo GALAGI ḡeni ma: «Boḡo maagili niina ga baala make nui na-solaiti, nii e ḡeezu ga ḡimalala nui.

¹⁶ Mazoloo nà baala make nu ḡila buzeḡezu zooi nii zu, nii e la yiizoola ga baalagiti, ti ḡeezu ti za, e la baala goiti gaizaa, nii maawanaai e la naa valoa, nii kedegai e la naa ḡonokula. Konogi ḡa ḡe ga togani niiti ti wulbai naati ma zuaiti, e da ti-volokagiti balivali.»

¹⁷ Maanogḡo ḡa ḡimalala vaala make nui ve, e ḡeezu na-baala kpulugi va!

Teigi boḡa zokpoi zeei zu vikei ḡologolosu, ta e zeezazu vele ḡaazuḡezegi wolo su!

Zeei za ma faan, ta zeezazu vele ḡaazuḡezegi za su faan!

12*Masagi na-zobo soloda gaabelagi*

¹ Gooḡo GALAGI na-keela wooi daazeelii Izelayele ma.

Gooḡo GALAGI wooi ḡa, teigi e geegologi zedegai, e zooi la, e lati e nu vului yenvui bete su:

² «Nà Zeeluzalame ḡeezu ga gaazulati doo velei, nubuseiti pe be, ti maagoolii zu. Vele no ḡana e ḡeezu la ga Zuda, siegi zu Zeeluzalame zeizu la keke su.

³ Naama volo ná, nà Zeeluzalame losu gbiḡi nuḡuseiti pɛ tuḡɔ, eḡɛ kɔtu wolai nii nu nɔpɛ ge la zooga buzeḡezu. Zai nɔpɛ a ḡɛ é buzeḡe, naa ḡa ɔɔḡɔ maawana. Názu eteai zu yooiti kpein ta ɔɔsu, ti wuzeḡe daalɔḡɔma.

⁴ Ḣooḡɔ GALAGI wooi ḡana: Naama volo ná, nà ta-zooiti doḡa ga dualuagi, ḡɛ ta-zoo ɔize nuiti doḡa ga titigi. Kele nà ɔaa Zuda nuḡuseiti maazu, ḡɛ zii ḡiligiti ta-zooiti gaazuḡole.

⁵ Zuda ḡundiḡiiti ta ḡɛ bosu yiimaɔe ga: «Zeeluzalame nuiti ta ta-zɛbei zɔɔɔsu ta-ḢALAGI, Ḣooḡɔ GALAGI ya, Fai-Pɛ-Maliḡii.»

⁶ Naama volo ná, nà Zuda ḡundiḡiiti ke ga abu ɔɔi golai nii é dɔɔɔi va, ḡɛ ti ḡɛ ga sɔmɔ abui, é zosu molo ḡiliiti ba, ta ti-maaḡoolii zu nuḡuseiti pɛ gala metu vepemaɔe pɛ. Kele Zeeluzalame ze wo nuiti ta ye ti-zeizuve nɔ ziileigi zu.

⁷ Ḣooḡɔ GALAGI ḡa tɔzeizu de ga Zuda nuḡuseiti kizoga, naa ḡa a ke Davide mavofodaiti, ta Zeeluzalame nuiti ti mina waso, ti va ka ga ti vizɔḡe Zuda nuḡusei mɔtaiti ba.

⁸ Naama volo ná, Ḣooḡɔ GALAGI ḡa Zeeluzalame ze wo nuiti make, zai sebei wola vɛɛai ti zaama, naa ḡa zɛbei zɔɔɔ ga Davide ḡevele, Davide ná-pɛɛyeḡeḡe ḡa ḡɛ ti ve eḡɛ GALA, eḡɛ vɔɔɔ Ḣooḡɔ GALAGI ná-geezuḡeelai nii é ziezɔ ti luḡɔ.

⁹ Naama volo ná, zoi niiti pɛ ta wuzeḡe Zeeluzalame laalɔḡɔma, nà ti pɛ koloḡolo.»

Saa wɔɔi é wosu zoi zu ná pɛ

¹⁰ «Nà maawɔinḡa yenvui, ta maanɛɛɛ yenvui yei Davide ná-pɛɛyeḡeḡe ma, ta Zeeluzalame nuiti ma. Ta ḡaazulo nɔn ba, nɛi ti ɔɔni. Ta wɔɔ ná-faa zu, eḡevele nu a wɔɔ la gila loin zaazuve. Ta ɔɔḡɔ maawɔin ga gaawana, eḡɛ nu a vala ná-doun mɔungɔ ma.

¹¹ Naama volo ná, saa wɔɔi ḡa wɔɔɔ Zeeluzalame, eḡevelei é ḡɛɛni la Ḣadadelimon, Megido vetugi zu.

¹² Saa wɔɔi ḡa wo zoi zu ná pɛ, pɛɛyeḡe ḡilagilagi ḡa vu ye: Davide mavofodaiti ta-vɛɛyeḡeḡe ḡa vu ye, ma anzaiti ti vu ye, Natan nɔnɔiti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye,

¹³ Leevi nɔnɔiti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye, Simeyi nɔnɔiti ti vu ye, ma anzaiti ti vu ye,

¹⁴ zɔɔma vɛɛyeḡeḡeiti ti vu ye ga gilagila, anzanuiti ɔalaa ti vu ye ga gilagila.»

13

Kɔɔḡɔ gani kɔɔ nuiti tukpɔḡfaaleve vai

¹ Naama volo ná, ziezunḡi laa ḡa lao Davide ná-pɛɛyeḡeḡe ve ta Zeeluzalame nuiti be, é ta-ḡotoiti ta ta-ḡɔzɔba vaiti gba.

² Ḣooḡɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliḡii wooi ḡaa: «Naama volo ná, nà kɔɔḡɔ ganigiti folo zoi va, nu nɔpɛ ge la mɔ ti-laasei boga. Nà ma ḡala goo wo nuiti ɔalaa kula zoi va, ta kɔzɔba ḡisieiti pɛ.

³ Naazu, zai nɔpɛ é ḡɛɛzu GALA goo wosu, sɔɔɔ keeḡeḡe, ta sɔɔɔ deei ta ḡɛ ma: «E la mɔ yeḡa vulua mazɔɔ zɛɛ ḡala gooi ḡa è bosu Ḣooḡɔ GALAGI ɔḡɔi zu.» Sɔɔɔ nuiti ɔɔḡɔḡo ḡa naazu ti ɔɔzu, sieḡi zu é ḡɛɛzu GALA gooi wosu da.

⁴ Naama volo ná, ma ḡala goo wo nuiti ti pɛ ti laa ḡa ve ga unfegi, sieḡi zu ti gala gooi wosu da, ti sɔɔɔsu ta-ḡulakelemaiti su. Ti la mɔ kea pɛ, ti va sua leḡa zeḡe wolai ta loo ḡɔba, ti va ḡa nuiti yaava.

⁵ Ti ḡilagilagi a ḡa ḡɛ ma: «Ḣɛ la ga GALA goo wo nu, nà ga tii ḡɛ nu nɔ, tii ḡɛ yooiti ta zɛa kaite mà nu niine ziesu.»

⁶ Ni ta gaazaḡana, ti ḡɛ ma: «E palai niiti sɔɔɔḡe ḡale, ti è-ḡɔɔḡi ma?» Toḡa ti woḡaavote, é ḡɛ ma: «Ḣɛ ti zɔɔɔḡe nɛɛnɔḡɔiti ta-vɛɛi wu.» »

Minazefegi niine vai volu

⁷ Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliǵii wooi ǵaa:

«Boǵa zǵkpǵi wuzefε nà-baala makε nui laalǵǵma,
nèεǵǵǵi laalǵǵma!

Baala makε nui loǵa,
baalagiti ti zuvaza,
nà ma goiti balaa doǵa.

⁸ Zooi zu nuǵuseiti gaa ǵa ǵwεsu sava,
seizu felegǵi ǵa za, ti undaavili,
kεε seizu ǵilagi ǵa yε vulua zooi zu.

Góogó GALAGI wooi ǵana.

⁹ Nà seizu ǵilagi naa lo abui zu,
gè gaawun kǵzǵi ǵula ba,
velei nu a dá walii ǵaawun da kǵzǵi ǵula ba,
nà nǵǵi ǵula ba,
velei nu a dá zanugi ma ǵǵzǵi ǵula la ba.

Naazu ta fǵli, gè ti wooǵaavote.

Nà ti loli ga: «Nà-nuǵuseiti.»

Tiya ma, ta ǵε ma: «Góogó GALAGI ǵa é ga gá-GALAGI!» »

14*Góogó GALAGI ná-foloi ta ǵεpi ǵaabelagi*

¹ Wεε Góogó GALAGI ná-foloi va é vaazu, foloi nii ta ǵε aniiti gaagwεεzu la da-zǵǵi ǵoozu, niiti ti zǵǵi kǵǵi zu é vǵ bε.

² Nà zii ǵiligiti pε gaalε ba, ti kǵǵi vala Zeeluzalεme va. Taai ǵa zo, toomai ǵa ǵε pεlεiti bu, pumai dá ǵε ga anzanuiti, nuǵusei ǵilazuve pε ka li duǵlai zu, kεε nuǵusei mǵta goi ǵa yε taazuve.

³ Naa volumna Góogó GALAGI ǵa va é kǵǵi ǵǵ zii ǵiligi naati daalǵǵma, velei a dá kεε la kǵǵǵo voloiti su.

⁴ Naama volo ná, toǵa lo Wolive ǵizei ma, nii é Zeeluzalεme ǵobave folo ǵulazu velei. Wolive ǵizei ǵa vali sakpa ma, é zo folo ǵulazu velei é li folo liizu velei, pεtu golai ǵε ti yǵǵǵu, ǵizei ǵilazuve ǵa likpi ga lεkpεma velei nu ǵǵεzuvε, ǵilazuve likpi ga lεkpεma velei nu yeezazuve.

⁵ Wa vela, wo li ga pεtugi zu velei, nii é nà-gizeiti zǵǵǵuvε, mazǵǵǵ pεtugi naa ǵa li é zeǵ Asale va. Wa vela velei wo ǵεni velazu la zou balii va, Zuda masagi Wǵziase ná-siεǵi zu. Naa volumna nà-GALAGI, Góogó GALAGI ǵa va niina, ta ná-ǵεzǵǵeela ǵadεǵaiti pε.

⁶ Naama volo ná, wozakala ge la mǵ ǵεa ná, kǵǵε la mǵ ǵεa ná, ta zǵǵun ge la mǵ ǵεa ná.

⁷ Foloi naa ǵila kpe nǵ ǵa é nǵnǵ ma, Góogó GALAGI ǵa é kwεε, folo la mǵ ǵεa ná, ba kpidi, anεε kpǵkǵi wozakalagi ǵa volo.

⁸ Naama volo ná, zεnvu su dεungi laa ǵa lao Zeeluzalεme, é dá yeǵi, ma dǵi ǵilazuve ǵa yeǵi ga folo ǵulazu vele bolodǵi vǵ pelei, ǵilazuve yeǵi ga folo liizu vele bolodǵi vǵ pelei, vele ǵana a ǵε la foǵoi ta samai.

⁹ Góogó GALAGI ǵa masadai ǵε eteai pε unda. Naama volo ná, Góogó GALAGI ǵila kpe nǵ ǵa a ǵε bǵǵǵ ǵaazu, tǵ ǵila kpe nǵ ǵa tǵǵǵi a ǵula balaa.

¹⁰ Zooi naa pε ka valibo ga nεmεi, é zo Geeǵa é li Limon, Zeeluzalεme lεkpεma velei nu yeezazuve. Zeeluzalεme ǵaa ǵa ǵooza koba laaiti pε ba, taai zu ǵa wǵǵǵ, é zo Benzamεn sigǵidavε, é zeeli sigǵida vǵǵmai ma, é li Zokosu

sigfidave, é zo mənə Gananeyele vele gaafoozza golai ma, é zeeli masagi ná-kəfəlave.

¹¹ Sei gə wo taazuve, ani la mə gəa ná nii foovoai, Zeeluzaləme gə zeii ziiileigi zu.

¹² Wəle maanəfəi niiti ka Gəogə GALAGI a ti zeii nuβusei naati ma, niiti ti kəoi gəai Zeeluzaləme laaləfəma. Ta ye vulua ti-gəbəgi luula ti ma, ti-gaazu gəzəgiti ti luula ti-gaazu gəokologiti su, ti-nəgiti ti luula ti-laagfoozu veti.

¹³ Naama volo ná, Gəogə GALAGI gə ti gə unga wuulee, ta gə bəgə zifazu ga ti-yeeβuinti, ti də ga kili ga kakaηepi.

¹⁴ Zuda nuiti ta vəpəe Zeeluzaləme ηepi va, ta naavoloi gəla ti-maagoolii zu zii giligiti zea, ta zanugi gəale ba, naa vee walii va, naa bə sege mənəməin ba.

¹⁵ Maanəfəi nii nə a zeeli nuβuseiti ma, naa gəgalai nə gə a zeeli zii giligiti ta-loganiiti ma, ta gə kəəfəzuve, sooiti, soovale fuuluiti, soovalegiti, ta ηəmeiti.

¹⁶ Naazu zii giligi niiti kpein ti kəoi valaai Zeeluzaləme va, ta-nuβusei mətai niiti ta ye vulua naati ta dā lə kona-o-kona, ti nəkə masagi wu, Gəogə GALAGI Fai-Pə-Maliqii, ta ti kota vetii gəla.

¹⁷ Kəle ni eteai zu yooi gila kpalaa ka gələna ləezu Zeeluzaləme, é va nəkə masagi wu, Gəogə GALAGI Fai-Pə-Maliqii, naama yooi la mə tona zəbəga.

¹⁸ Ni Ezipete nuiti ta gələna ləezu Zeeluzaləme, ti va kota vetii gəla, maanəfəi nii Gəogə GALAGI daazu zii giligiti zəiti ma, ti la ləeni fəti gəlazuve, naa gəgalai nə gə a zeii ti ma.

¹⁹ Naa gə a gə ga Ezipete ta zii giligiti zəiti ta-bakəi a zeeli ti ma, tēiti ti la ləeni kota veti gəlazuve.

²⁰ Naama volo ná, ta sevei gə sooiti kəbu lalagiti ma, ti gə ma: «Makege Gəogə GALAGI ve.» Gəogə GALAGI ná-pəlei wu liqiiiti ta ηade, ege ηama vaza anijakaiti zalaḡa gəlazuve gəkalave.

²¹ Zeeluzaləme, ta Zuda liqiiiti kpein ta ve Gəogə GALAGI ve, Fai-Pə-Maliqii, niiti kpein ta gə vaazu zalaḡa gəla vai ma, naati ta dā ma liqiiiti sege, ti dā zalaḡa zuai gili ti zu. Naama volo ná, yaagə nəpə ge la mə gəa Gəogə GALAGI Fai-Pə-Maliqii ná-pəlei wu.

Malasi Ná-sɛvɛi

Eɓulu wooi zu Malasi laaseigi voluɓe ɗa ga «ná-keelai.» Naama laaseigi ɗila nɔ ɗa sɛvɛai gaagwɛsu savagɔi zu, puuzu ɗilagi zu, é dɛɛzu ga: Ƴooɗo GALAGI ná-keelai ɗa é vaazu é ná-pelei bɛɛɛ.

Ti ɗeni ɗɛɛzu balaagi GALA goo wo nuiti ta zalaɗa ɗula nuiti ma: «GALA Keelaiti» (2:7, ta Azee 1:13 zu). Naa ɗa é kɛɛzu, tanigaa ti ɗɛɛzu Malasi laaseigi ɗa ga daaseigi ta ti pɛeni ba, keɛ nu la ɗeni nɔnɔ ma laasei kitei ɗwɛɛ.

Malasi ná-sɛvɛi ɗɛɛni kona undooɓugɔi ma ɗaagwɛsu mɔungi ma ziegiti su, Yesu Klista zɔɔo foloi yeeluɗo. Siagizu, Izelayeɛle nuiti ti vaai ma la ta-yooi zu, ti zeɗe zou ɗiligiti su vɛti ti ɗeni naati pela vɛlei zu, ti ɗaalɛini, ti iɗo ge leve, Malasi ná-GALA goo wo wotii ɗɛɛni Zuda nuiti saama, GALA sei vɛlei lo fai volu, ta GALA dɛbi vɛlei ma wotiiti ti loozeini volu, Pɛls masadai ma ziegi zu. (Mal 1:7, 8, 12-14; 3:10) Fai tanigaani ti wogai Sɛvɛi zu, ti ɗɛɛvɛ nɔ eɗe Esedelase ta Neemi nii ta-voloi nɔ. Vulu vaiti ti ɗeni kɛɛzu ta kidaalevelala nuiti, ta ti zɔɔogani ma vuusiɛiti kulalalai. Esedelase ta Neemi ti deveiti boni naama vaiti daalɔɗoma. (Esd. 10:3; Nee. 13:23-27; 13:1-3).

Tɔozei ba ga nuɓuseiti ti la ɗeni GALA ná-minazeɗegiti daazeelii ɗaani fala, ti ɗigiti maagoozaa ɗeni de Ƴooɗo GALAGI va. Zuda nuiti ti ɗeni ziezu ga GALA ná-pelei, keɛ ti la ɗeni ma leveiti sosu ga pagɔ.

Zenvu su GALAGI ɗwɛɛ fai la ɗeni ti yiima ga ɗiteɗite. Zalaɗa ɗula nuiti ti la mɔ ɗeni ziezu ta-wotii wu, Izelayeɛle nuiti balaa ti la ɗeni luazu GALA ná-tɔgi va. GALA keelai ná-kisɛi zu, naama vaiti maavele ma ti ɗeni ɗɛɛzu, kɛni é wuzɛɗe é zalaɗa ɗula nuiti iɗoɔo, ta é bo Izelayeɛle nuɓuseiti ma ga kɛni ti valibo ti-yiimavɛti. E bɛna GALA ná-nɛbɛi ma vai loo ti ɗigiti su, é bo ti ma ga: «GALA ná-tukpɔɗaalevɛi ta paa voloi maaɓugaa. (Mal. 2:17-3:5; 3:13-24). Malasi ɗa Ƴooɗo GALAGI ná-keelai vaa vai wosu (3:1), nii é ga: Eli niinei (3:23, 24). Naa ɗa vaazu Maligɔi bɔɗoɗoɗo luɗo, nii é ga: Minazeɗegi ma ɗeelai nuiti ti maaɓounsɔ ga ɗiteɗitegi (3:1). Anɛɛ kitogi kpein ge ɗeni ná, Izelayeɛle nuɓuseiti ti vaai ma ti zeɗe zou ɗiligiti su, ti ze ta-yooi zu, ti ɗɛvɛle la ɗeni de bɛɛni, kɛni nii é ga Eli niinei, naa vaa é nuɓuseiti kigi ɗɛvɛle bɛɛ ta-GALAGI laaɗomi fai zu. Yesu Klista ɗa é ga: Minazeɗe niinei ma ɗeelai, naa laaɗomi fai ɗa é daazeelizu ade ma, é ade loli ma mɔnɔ za.

Nuɓuseiti ta-vaane wuuɗwɛɛtalai

¹ Ƴooɗo GALAGI ná-keela wooi, é boni Izelayeɛle nuiti ma, é ɗula Malasi la.

² Ƴooɗo GALAGI ɗɛ ma: «Nɔnɔ, gɛ wo nɛɛvɛ vɛ. Keɛ wa gàazaɗasu, wo da ɗɛ ma: «Lee ɗa gá kwɛɛ ba ga è gi nɛɛvɛ vɛ?» » Ƴooɗo GALAGI gooɗaavotegi vɛvɛ, é ɗɛ ma: «Ezawu la ɗeni ga Zakɔbe kɛɛɗɛloin baa? Anɛɛ naa vɛ, gɛ yiimazeɗevɛ ga Zakɔbe,

³ gɛ Ezawu likpi. Gɛ ná-gize yooi ɗɛa ga fuagi, gɛ ná-poganiiti kwɛa koveiti ma tevbai zu.»

⁴ Ezawu mavofodai, Edɔme, ɗa zoo, é ɗɛ ma: «Gi ɗologologa, keɛ gá ada woloaiti tosu volu.» Keɛ Ƴooɗo GALAGI Fai-Pɛ-Maligɔi ɗɛ ma: «Ti náti to, ná náti toka nɔ, ta-yooi ɗa loli ga zooi nii faa ɗoɗi masadai ɗɛɛzu su, ta nuɓuseiti niiti Ƴooɗo GALAGI ti laalɔɗoma yeenɔpɛ.

⁵ Izelayeɛle nuɓuseiti, wo-ɗaazuɓe ɗa naati pɛ ka, wo da ɗɛ ma: «Ƴooɗo GALAGI wɔɔɔvɛ Izelayeɛle ná-zou ɗwɛpelegiti pɛ polu vɛleiti!» »

Lēbiyai nii maanēai é ve Góogó GALAGI ve

⁶ Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡa é nii wosu zalaq̄a ḡula nuiti ma: «Doin ḡa da keεḡe lebi, botiq̄e nui balaa maliq̄ii lebi. Ni na ga ḡeεḡei, lēbiyai bēgele ḡa é veezu bè? Ni na ga maliq̄ii, unfemai bēgele ḡa é bè? Wa dàaseigi veevilisu. Kele wa ḡaazaq̄asu, wo da ḡe ma: «Leeni ḡa gi è-laaseigi veevilisu da?»

⁷ Wa vaazu ga k̄oz̄oba laamianigiti nà-zalaq̄a ḡulazuvēti. Kele wa ḡaazaq̄asu, wo da ḡe ma: «Leeni ḡa gi è ḡoz̄a la?» Wo ḡe vai zu ma: «Góogó GALAGI ná-tabalii ḡa ga fuun gani.»

⁸ Siēgi zu wo vaazu la wo gaazuq̄ole logani ḡula ga zalaq̄ai, faa j̄ou la ga naa baa? Siēgi zu wo vaazu la ga dekpu gelēi ta seebē gelēiti, faa j̄ou la ga naa baa? Naa ve lēe da-you ḡundiq̄ii ya! Toḡa yeezei nei è wu, é è zuzo ga paḡo?» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡa é boga.

⁹ «Niima zięgi zu, à k̄oḡo mu ga wo màanēnē, nēi gē ga wa-GALAGI, nii a ke gē nà-nubussēiti wo maaw̄inḡa! Naati fea voluma, wa kaazu ga nà wo zuzo ga paḡo baa?» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡa é boga.

¹⁰ «Fizoḡe mu ga wo zaama, nu ḡila ge sēi veēi ma bogiti daaq̄ulu, nii a ke wo mina abui ḡaazo wafuun nà-zalaq̄a ḡulazuvē.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡe ma: «Ziima n̄p̄e ge la ga woye, gē la yeezeizu wa-vebēani n̄p̄e bu.

¹¹ Maz̄ol̄o t̄oḡoi w̄ol̄ovē zii ḡiligiti saama, é zo folo ḡulazu, é li folo liizu. Mini-o-mini, ta ani maku nēnēgiti galazu dēbi vai ma, ti da va ga vebēani j̄adegaiti, maz̄ol̄o t̄oḡoi wola ḡa w̄ol̄o zii ḡiligiti saama.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡa é boga.

¹² «Kele w̄oun, wa bēlelazu, wa ḡena ḡea ma: «Maliq̄ii ná-tabalii ḡoz̄ovē, daamianigi é z̄ol̄osu gaa, kulanuma n̄p̄e ge la naa va.» »

¹³ Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡe ma: «Wa laabeluzu ga ze, wo da ḡe ma: «Boḡo b̄ol̄o vaa ḡa ga nii!» Wo da va ga toganii niiti ti unmaai, niiti ti lekpuzu, ba ti zeebēzu, vebēaniiti kana wo ti veezu! Wa kaazu ga nà yeezei nei naati bu baa?» Góogó GALAGI ḡa é boga.

¹⁴ «Foovooi ḡa yaava nui ve, nii togani zine vaḡoi ta zea ná-togani bulugi zu, é minazeḡeai la GALA bē, é naa ye ná, é zeba é va ga taq̄ili nii daa la zeelini, é naa ḡe ga zalaq̄ai Maliq̄ii ve! Maz̄ol̄o nà ga masa gola, dàaseigi maayikiai zii ḡiligiti saama.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡa é boga.

2

Zalaq̄a ḡula nuiti tēnē fai

¹ «Zalaq̄a ḡula nuiti, devei ḡa niizu é veezu wo ya.»

² Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡe ma: «Ni wo la woiloni, wo va so ga ḡigi, wo va dàaseigi lebi, nà wo voovoozu, gē wa-undaanē̄iti maavalibo ga maan̄oḡoi. Ungo, nà wo-laa luyaiti maavalibo ga foovooi, t̄ozei wo tan̄p̄e ge la seḡeni ga yii, é va dēbi.

³ Nà wo-mavofodai ḡoloḡolosu. Nà togani booiti fazasu wo-ḡaazuvē, suaiti wo ti ḡulazu ga zalaq̄ai wa-vēti voloiti su, wo veē ma booiti ba, ti wo laavili etea veēi.

⁴ Wa kwēē naazu ga gē devei nii veevē wo ya, naa ḡa a ke naama minazeḡegi yena ḡo, nii gē seḡeni Leevi mavofodai ve.» Góogó GALAGI Fai-Pε-Maliq̄ii ḡa é boga.

⁵ «Minazeḡegi naa maavele ma, gē zenvui ta undaanē̄i veevē ti ve. Gē ti veeni zea, nii a ke é unfe mà, tama é unfeni mà, sasu da bali ḡaazu.

⁶ E ɣeni kalagi wosu ga gaamai, telebotala vaa la ɣeni dakɔlogiti su negelein. E ɣeni ziezū pò ziileigi zu ta soledai. E nu ma moinmoin segeni faaɣaaza golai volu.

⁷ Mazɔɔ zalaɣa ɣula nui ɣa ɗa make faaɣweigi ma, tɔ ɣa ta ɗa tɔgi maɣaazaɣabo ma, tɔzei toɣa ga Ɔoɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ná-keelai.

⁸ Kele woun wa, wo ɣakaga, wo zeɣe pele vaɣoi va, wa-ɣala bo pelei ɣea ga ma moinmoin too zabui. Gaama zu wo Leevi ná-minazeɣegi ɣologologa.» Ɔoɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa é boga.

⁹ «Nà Izelayele nubuseiti kpein buzeɣezu wo laalɔɣoma, ga ti wo velevili, ti wo velevele, tɔzei wo la ziezū ga zīima, wa zeelɔɣɔzui ɣeezu, wa ɣena nuiti kalaga ga tɔgi.»

GALA ná-tɔgi ɣologolo pele felegai

¹⁰ Ade-ɣee la ɣila nɔ ɓaa? GALA gilagi nɔ laade, é va ade ɓete ɓaa? Leeni vaa zu ade ɓoɣɔ yaavazu, de ɗa de-memewolani ta-minazeɣegi ɣologolo?

¹¹ Zuda nuiti ti woɔaladai ɣea, ti ɗa kɔzɔba vai ɣe, Izelayele yooi ta Zeeluzalɛme. Zuda nuiti ti seizu ɲadegai ɣɔzɔa, ve ná neai Ɔoɣɔ GALAGI ve, ga ti lii velei, ti ɗa zii ɣili anzaiti fulu, ti ɗa nɔkɔ kɔɔɣɔ ganigiti bu.

¹² Zunui nii é naa ɣeezu, Ɔoɣɔ GALAGI ɣa ma zuwu ɣaaleve Zakɔbe ná-peleyeɣei wu. Naama nui doun la mɔ ɣea zea, ɓa mavofoda, ɓa nu nɔpe nii a ɣe zalaɣaiti kulazu Ɔoɣɔ GALAGI, Fai-Pɛ-Maliɣii ve.

¹³ Wele, faaɣaazagi taɣili ba, nii wo keezu mɔnɔ: Wa Ɔoɣɔ GALAGI ná-zalaɣa ɣulazuve maabɔlesu ga wo-ɣaazudeiti, naa veɛ ɣɔɔiti ta kpalagiti ba, tɔzei Ɔoɣɔ GALAGI la mɔ welezu wa-zalaɣaiti ba, ta é la yeezeizu wa-veɓaniiti bu.

¹⁴ Wo ɗa gaazaɣagi wo ga: «Leeni vaa zu naa ɣeezu?» Tɔzei Ɔoɣɔ GALAGI ɣeni ga zeelei wo ɣilagilagi wo yɔɣɔzu wa wo-anzaiti, niiti wo ti zeini wa-zunu lounɔ ziegi zu, niiti wo ɣeai ti ve ga woɔalada nuiti, anee ni ti ɣeeve ga wa-ziepolu nuiti ta wa-minazeɣe anzaiti.

¹⁵ Ɔoɣɔ GALAGI la wo felegɔ wo ɣeeni ga kpuse ɣila ta zenvu ɣila wa tɔ? Lee ɣa é ga naama ɓosu vai voluve? E la ga wo-mavofodai zɔɔ nɔ ɓaa, nii GALA ge feezu? A dama ga ɓoɣɔ, wa va ɣele anzanui va, nii wo seidai wa-zunu lounɔ ziegi zu!

¹⁶ Ɔoɣɔ GALAGI, Izelayele ná-GALAGI ɣe ma: «Anza ɣele ba vai maayo ge la bè. Zai é ɣelezu anzai va, kulave eɣe nui, nii é ná-seɣei zulaavesu ga ɲamai, a ɣena toosu vaiti kea.» Ɔoɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣa é boga. A dama ga wo-yenvui, wo mina ɣe ga woɔalada nu!

Maliɣii ɣa ná-keelai levesu

¹⁷ Wa Ɔoɣɔ GALAGI ɓɔɔzu ga wa-ɓeezufulaiti. Kele wa gaazaɣagi wo su, wo ɗa ɣe ma: «Leeni ɣa gi kpɔɔzu la?» Wa kpɔɔzu, wa ɣena ɣea ma: «Nu-o-nu nii é faa ɲai volu, naa ɣa pagai Ɔoɣɔ GALAGI ɣaazu, toɣa losu naama nuiti polu.» Baa mu: «Telebo GALAGI ɣa mini?»

3

¹ Ɔoɣɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣe ma: «Nà ná-keelai levesu, ga é pelei ɓete tɔɣɔ. Maliɣii nii wo kpɔunsu, naa ɣa va, é le gaamanɔ GALA sei velei wu, ve ná ga nɔnɔi. Minazeɣegi ma ɣeelai wo woin ɣeezu, wele, tɔ ɣa é vaazu.»

² Kele ɓe ɣa a zie paa voloi wu? Be ɣa a ye lo kɔɣɔa, siegi zu é ɣulazu la kelema? Mazɔɔ kulave ga ɣain bo nui ná-abui, eɣe seɣedei zeeɣaabaai.

³ Toɣa ze ga ɣain bo nui ɣevele, nii a ɗa kɔlui ɓɔi, é gaawun, é wali ɣaei ɲade. Toɣa Leevi mavofodai ɲade, eɣevelei nu a ɗa zanugi ta walii ɲade da. Naazu

ta gɛ ga Gɔɔɔɔ GALAGI nɔnɔiti, ti gɛ ga nuiti ti vaazu ga veɛɛaniiti, eɣɛvelei é la tɔgi zu.

⁴ Gɔɔɔɔ GALAGI ɔa yeezei naazu Zuda nuiti ta Zeeluzalɛme nuiti ta-veɛɛaniiti bu, eɣɛvelei zɔɔma voloiti ti ɣɛni la, kona mɔungiti su.

⁵ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Nà vaazu wo zaama, nii a ke gè wo lukpɔ. Gè zuvile ga gè zoɣoiti ta wɛɛnzo nuiti peelala, ta niiti ti zɛɛ ɣonaiti bosu, ta niiti ti la botiɣɛ nuiti salai veezu. Nà ɣɛ balaa naati daalɔɣɔma, niiti ti la luazu bà, ti poanzaiti ta podointi kpɔlɔzu, naa vɛɛ seikɔɣɔma nuiti ba.»

Puusieiti ta GALA kɔɔiti ta-vai

⁶ «Nà ɔa gè ga Gɔɔɔɔ GALAGI, gè la zeɣea ɣɛvele ma pɛ! Naa maavele ɔa é keɛni, wɔi wo ga Zakɔbe mavofodaiti, wo ma zuwui ɔaa la leveni.

⁷ Kaite wo-mɛmɛwolani ta-zieɣiti su, wo voluaveni nà-deveiti ba, wo la ɣoloni ti vɛ. A ɣale ma pɔ, nà ɣale ma wo vɔ.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɔa é boga. «Kele wa gàazaɣasu, wo da ɣɛ ma: «Gá ɣale ma è vɔ ɣale?»

⁸ Nà wo woɔɣaavotesu ga nii: Nu ɔa zoo nei é GALA unma? Mazɔlɔ wa ùnmazu. Kele wa gàazaɣasu, wo da ɣɛ ma: «Gi è unmaɛ ɣale?» Wa ùnmazu, siegi zu wo ɣɛlezu la wa-vuusieiti ta wa-GALA kɔɔiti feezu la.

⁹ Foovooi zeelivɛ wo ma, mazɔlɔ nà ɔa wo pɛ wo ùnmazu, wɔi wo ga nuɓuseiti.

¹⁰ A va mu ga wa-vuusieiti kpein naavolo makesuvɛ GALA sei vɛlei wu, naa ɔa a ke, daamianigi mina vala nà-pelei wu.» Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «À pòluɣula le ga naama vɛlei, wa pɛtɛ, ni gè la geegɔlɔgi ma vɛlelaveti daalaoni wo vɛ, gè va tuya loo wo vɛ, é vooɔa ma.»

¹¹ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Nà kotogiti koloɣolo wo vɛ. Ti la mɔ wa-yooi ɔaawaaiti koloɣologa pɛ. Ta wa-leezɛn beleti ta ye waazu ɣɔ wa-balaɣaiti su.»

¹² Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Zii ɣiligiti kpein ta ɣɛ wo ma undaanɛɛ nuiti, mazɔlɔ wa ɣɛ zou neai zu.»

GALA ka ná-telebodai leezu

¹³ Gɔɔɔɔ GALAGI ɣɛ ma: «Wa beɛlɛlala bɔɛzuguɣulaiti bosu dàalɔɣɔma. Kele wa gàazaɣasu, wo da ɣɛ ma: «Lee bɔɣɔbɔɣɔ ka gi bogai ɔɔun è laalɔɣɔma?»

¹⁴ Wa ɣɛɛzu ma: «Nu ɔa botii ɣɛɛzu GALA bɛ nɔ fuun. Gi ná-deveiti soga, gi bɔɣɔ maawɔin, nii a ke gi Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ná-kpɔbai zɔlɔ, kele lee ɣulanuma ɔa gi sɔlɔɣai naa zu?»

¹⁵ Naa ɔa é ba, gi ɣida bu ga waso nuiti ka ti ga undaanɛɛ nuiti. Ungo! Nuiti ti faa nɔi volu, naati ka ti kulagaanɛɛzui zu. Anɛɛ ni ta GALA suɣɔɣɔsu, faa nɔpɛ ge la ti va, ta ɣulazu su.» »

¹⁶ Kele, niiti ti Gɔɔɔɔ GALAGI vɛ ga woɔɣɛɣila nuiti, naati ti woolaani ma ga pagɔ, Gɔɔɔɔ GALAGI ɣidaani ti bɔɛ woointi bu, é ti woomɛnini. Sevei ɣɛɛni ga ɣizesui Gɔɔɔɔ GALAGI ɣaazu, naati ta-vaa zu, niiti ti bɛ ga woɔɣɛɣila nuiti, ti da debi.

¹⁷ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Yeei nɔpɛ gè vaazu nà-zobogi ɣulazu la keɛma, naama nuɓuseiti ta ɣɛ ga nɔnɔiti, ta nà-nu ɣiteɣiteɣiti, nà ti ɣaazumaawɔinɣa, eɣɛvelei doun keɛɣɛi a da ná-doun zunui ɣaazumaawɔinɣa la, nii é botii ɣɛɛzu bɛ.»

¹⁸ Wa wele naazu, wo ka mɔnɔ ga zɔɣɔzu ɔa telebo nuiti ta nu nɔiti ba, ta zɔɣɔzu ɔa naati ba ti botii ɣɛɛzu GALA bɛ, ta niiti ti la botii ɣɛɛzu bɛ.»

¹⁹ Gɔɔɔɔ GALAGI Fai-Pɛ-Maliɣii ɣɛ ma: «Foloi ta ɔa vaazu, toɣa ɣɛ eɣɛ abu bɔi golai, nii kpadi. Naama volo ná, waso nuiti kpein, ta niiti ti ga faa nɔu ɣɛ

nuiti, ta g̃ala abui zu, eḡvelei molo baḡai a da g̃ala la, ma laagi, ba ma zapei tanape ge la yeḡa ná.

²⁰ Kele, w̃iti wo bè ga woḡeḡila nuiti, telebo foloi g̃a g̃ulazu kelema wo ve, ma zezei g̃a va ga keḡeḡi. Naazu wa da g̃ula, wo da le, wo da vili ga koozuneei, eḡvelei nike yivoiti ta g̃ena g̃ulaa la sasai zu.

²¹ Voloi gè nà-zeeḡaabaai lezu la, wa zie faa ɲou ḡe nuiti ma, ti ḡe ga zuvui wo ḡḡḡwu.» Ḣooḡḡ GALAGI Fai-Pe-Maliḡii g̃a é boga.

Eli vaa vai volu

²² «À ḡize Moize ná-tḡi ta deveiti su, nà-botiḡe nui nii gè ti veeni zea Ḣooḡḡ gize ma, Izelayele nuḡuseiti kpein be.

²³ A wele: Nà GALA goo wo nui Eli levesu wo ma, aisa Ḣooḡḡ GALAGI ná-foloi va zeeli, naama volo wolai nii maayikiai.

²⁴ Toḡa doun keeḡeiti zḡḡzuḡete ta ti-lointi, é lointi zḡḡzuḡete ta ti-ḡeeni, naa g̃a a ke gè mina va gè va faa ɲou la zooi ma, é va ḡoloḡolo.»

Keelaiti Kεεwotiiti Σεβει Ιωζεζου με μα woo μουνγι

Keelaiti κεεwotiiti ma σεβει γα ε ga Woo niine vagoi zavasiei ma lodai. Nu gila kpegi γα ε σεβει felegoi niiti keai, daaseigi γα ga Luke, ε γeni ga δαδτολοι ta Pote zierogoi. Tosu wola γα na-seveiti ba Minazege niinei zu, mazolo toga ε Egilisii lozei velel σεβει.

Siε mainmain su, σεβει nii γeni lolisu ga «Zenvu Nadegai γεεwotiiti,» tozei na zeizu mainve puulolugo (50) ma, ε da boe ε vile Zenvu Nadegai va. Luke γεai ma na-Woo niine vagoi σεβει, ε belani no naama vaiti ba, niiti Yesu ti γεeni eteai zu. Kele ε lozei niina Yesu le ziegi ma geeologi zu, Yesu γεvelei maavaliboge na-kaladopoiti saama: Nu la mo kaa ga kpusai ma gaazugezegiti. Uele gana Egilisii na-yegefala lozeizu la ga keelaiti κεεwotiiti ma σεβει: Yesu γα na-kaladopoiti saama ga na-Zenvui maavele, nii ε zebai veezu na-kaladopoiti zea. Fai niiti ti σεβει keelaiti κεεwoti σεβει zu, ta pelei laalaosu Egilisii nabotii lugoi feai zea ga ε ke yegefala pe su, nii ε ga: Yesu na-Woo niine vagoi laazeeli vai nubusei pe ma, eyesu zou bela ga.

Zenvu Nadegai ma minazefegi wo fai keelaiti be

¹ Teyofile: Na-seve maingi zu, ge naati pe sugulani, niiti Yesu ti γεeni, ta kalagi niiti, ε γeni ti wosu, mainpa,

² eyesu naama voloi zeeli, yeei ε leeni la geeologi zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai maavele, niiti ε yimazefeni ga tiye.

³ Na-kpotoi voluma, naati no ga ε bogoi leeni ga tiye poo mainmain su ga toga vulua. Folo vuunaanigo (40) laawu, ε γeni gfulazu kelama ti ve, ε da boe ti vo, ε vile GALA na-masada va.

⁴ Yeeta, ti γεai ma daamii wosu booma, ε niima levei woni ga tiye, ε γε ti ma: «A mina maagooza Zeeluzalame va, kele a Kee na-minazefegi maaboun, nii kulaai da, ge bo wo ma.

⁵ Mazolo Zan batizei woni ga ziei, kele woun, su la mo goza, wa batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu lee velel geeologi zu

⁶ Teigiti ti gaaleeni ba, ti gaazafani, ti γε ma: «Maliifi, naama ziegi zu ga e Izelayele masada zeizu la volu baa?»

⁷ E ti woogaavoteni, ε γε ti ma: «Wo bedε la ba ga wo siegiti ta yegefala kwee, niiti Kee ti leveai ba, to bogoi na-zobogi zu.

⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zebai zolo, wo γε ga nazeleiti Zeeluzalame taazuve, Zudee yooi zu na pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou bela ga.»

⁹ Yesu begai ma ga naama boeiti bo, ti gaazuyeni ba, ε le geeologi zu vele, naa voluma tonabiingi dooguni ti va.

¹⁰ Tei ti-gaazuve γeni no geezuve, siegi zu Yesu γeni liizu la, zunu felego gfulani kelama ti ve, ti maagiliai ga sege golegiti,

¹¹ ti γε keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee vaa zu wo losu, wo da wele geezuve? Yesu nii buzefai wo zaama, ε le geeologi zu, toga va volu man, egevelei wo kaa la, ε da le geeologi zu.»

¹² Ti galeni ma Zeeluzalame, ti zefge Wolive gizei ma, nii ε Zeeluzalame goba, ti yogozu goozai ga kilo gila.

¹³ Siegi zu ti galeni la ma taazuve, ti leeni geezu velel wu, ve ti bena ze na. Teiti ti γeni na ti laaseigiti kaa: Piyele, Zan, Zake, Andelee, Filipe, Tomase,

Baatelemi, Matiyo, Alefee ná-doun zunui Zake, Simɔn nii é ɣeni ga Zou Maalobo Nui ta, naa vɛɛ Zake ná-doun zunui Zude va.

¹⁴ Ti pɛ ti bɛna ɣaale ba, ti bɔni ɣi gila ma, ti ɣaaɔa GALA falii ma, naa vɛɛ anzanui tanigaa va, ta Yesu dee Maali, ta deɣeiti.

Zudase maavalibogi ɣaizie vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyɛɛ wuzɛɣeni kɛɛɣɛloun ungila puufelegɔiti (120) saama, é ɣɛ ti ma:

¹⁶ «Kɛɛleaiti, kɛni GALA sɛvɛi zu wooi a la vilɛ su, nii Zɛnvu Nadegai boni é ɣula Davide la, é bɔeni ma yeelugɔ, é vilɛ Zudase va, nii é loni Yesu zo nuiti tugɔ.

¹⁷ E ɣeni ga ade ta, é nɔnɔ zɔlɔɔ ada-woti ɣilagi nii zu.»

¹⁸ (Kpegai ma ga zou ɣila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, é looni ɣɔgi ma, kogi vali su, koozu zɔɔlaiti pɛ ti vaza.

¹⁹ Zeeluzalɛme nuiti pɛ ti faa ɣwɛɛni su, naa ɣa é kea ti naama yooi laasei pɛai ga Akeledama, ti-laawooi zu nii poluve ga «Nama ba yooi»).

²⁰ «Tama, sɛvɛvɛ GALA sɛvɛi ma wuye zɛvɛi zu ga:

«Seizuve ɲaka yɛ,
é vala nubuseiti ma ná!»

Naa volu sɛvɛai mɔnɔ ga:

«Taɣili ge ze potogi zu!»

²¹ Kɛni mu, nu ɣila ge vɛɛ ade va, zɔiti saama, niiti ti ɣea ade va, naama ziegi pɛ su ade ɣeni lɔɔzu la, ade da ɣula ada Maligii Yesu,

²² é zo Zan ná-batizei wo siegi ma, é zeeli tɛɛ voloi ma geeɣɔlɔgi zu, naama nui ɣɛ ga zeelei ta, é vilɛ buzeɣe vai va, é ɣula saai ya.»

²³ Ti nu felegɔ ɛɛni: Zozefe nii daa ɣeni ga Balasabase, daasei kili ge ɣeni ba ga Zusetuse, ta Matiyase.

²⁴ Naa vɔluma, ti GALA falini ɣani, ti ɣɛ ma: «Maligii, ɔɛi è nui pɛ ziimave ɣwɛɛ, nu felegɔi niiti saama, naa ɛ ga giye, nii è yiimazeɣeai la,

²⁵ nii a ke é Zudase losuve zeɣe, keela wotii nii zu, vɛ Zudase ná ɲakai yɛgai, é li ga liizu vele.»

²⁶ Ti kpakutoomai ɣɛɛni, kpakui looni Matiyase ma, é vɛɛ niina keela puugɔ maazu ɣilagi (11) zɔiti ba.

2

Zɛnvu Nadegai vaa vai

¹ Pantekote voloi zeeliai ma, ti pɛ ti ɣaalea ɣeni de ba ada ɣila.

² Gaamago, zɔngɔ wolai zɛɣeni geezuvɛ, eɣɛ fiile wola, é pɛɛi wu ná pɛ daave, vɛ ti ɣeni zeini ná.

³ Nɛgiti, ti ɣulaai ga abu zogi, ti ɣulani ti vɛ keɛma, ti ɣaaɣwɛ ma, ti zeii ti ɣilagilagiti unma.

⁴ Naati pɛ ti laaveni ga Zɛnvu Nadegai, ti tɔzei ga ti ɔa bɔɛ zii woo ɣiligiti su, eɣɛvelei Zɛnvu Nadegai ɣeni feezu la ti ya ga ti bo.

⁵ Naama ziegiti su, Zuifui tanigaa ti ɣeni ɲii wosu Zeeluzalɛme, ti ɣeni ga GALA gaazuluaba nuiti ti zeɣeai eteai zu ná pɛ.

⁶ Naama wooi ziaai ma, ti ma vɛbɛ wolai vaani, ti wola laavɔni, tɔzei ti pɛ ge ɣeni ti woomɛnisu ti bɔɣɔ wooiti su.

⁷ Ti laavɔni, ti ɔa ɣɛ ma: «Nui niiti ti bɔɛzu ɣani, kebe ti pɛ ta ga Galilee nu, keɛ?»

⁸ E leve ɣale mu, ade pɛ ade ti woomɛnisu ade bɔɣɔ wooiti su?

⁹ Aɛi de ga, Paate nuiti, ta Mɛde, Elame, Meezɔpɔtami, Zudee, Kapadɔse, Pɔn, Azi ɣovii,

¹⁰ Filizi, Panfili, Ezipete, naa vεε Silene lugi zu va Liβi yooi zu, ta zɔiti ti zegɛai Wɔlɔme,

¹¹ Kelɛte ta Aalaβi: Zuifuiti be-o βaa wεεinti be-o, niiti ti vilɛgai Zuifuiti ta GALA pelei ma. Ade pε, ada ti woomenisu ade βɔɔɔ wootti su, ti da GALA ná-kεεwoti wolaiti bo.»

¹² Ti pε ti laavɔɔni, tanigaa ti ɣε unga wuulee, ti da ɣε βɔɔɔ ma: «Niima vai voluβε ɣa ga lee?»

¹³ Taɣiligaa ti ɣeni ɣεεzu ma: «Dɔɔ nεεnɛgi ɣa é ti zogai!»

Piyɛɛ GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

¹⁴ Piyɛɛ wuzɛɣeni é lo, keela puugɔ maazu ɣilagi (11) zɔiti saama, é woɔɣulani, é ɣε ma: «À woilo ma-o! Zudee nuiti ta wɔigi wo jii wosu Zeeluzalɛme, wo niima vaiti gaaɣa, niiti ti ɣεεzu.

¹⁵ Dɔ lei é va ɣε niima nuiti ba, eɣεvelei wo ɣisiεzu la, folo liegi kpaazuβε nɔ ɣa dε ade su.

¹⁶ Kεɛ nii GALA goo wo nui Zoweɛle boni, naa ɣa é ɣεεzu ɣani. E ɣeni ma:

¹⁷ <GALA ge ɣε ma: Folo ɣaabelagiti su, nà nà-Zenvui yeizu nuβusei pε ma.

Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooiti bo, wa-wuzɛɣe niinɛgiti ta kulakɛɛmaiti ka, wa-ɣεwola vɔlɔiti ta segiti bo.

¹⁸ Ungo, naama voloiti su, nà nà-Zenvui yei nà-botigɛ zunuiti ta nà-botigɛ anzanuiti ma, ti da GALA gooi wo.

¹⁹ Nà maaβɛɛ vaiti kε geegɔlɔgi zu, ta poogiti zooi ma, jamai ta abui ɣa ɣε ná, naa vεε abu luului ma lonabiingi va.

²⁰ Foloji ɣa vɔte ga kpidii, alugi βɔi eɣe jamai, aisa ɣɔɔɔ GALAGI ná-foloji va zeeli, folo wolai, nii maayikiai.

²¹ Naazu zɔi nɔpε a woɔɣula Maligii ma, GALA ka kizo.>

²² A woilo niima wootti ma, wɔi wo ga Izelayeɛle nuiti, wa βɔɔɔ wo kwεeni ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalɛte nui wu wo ɣaazu, mazɔlɔɔ GALA ge ɣeni laavɔɔ vaiti, maaβɛɛ vaiti ta laavɔɔ vɔogiti kεεzu ga tɔun maavele wo zaama.

²³ Zunui naa ɣwεeni wo ma, é zooloo GALA ná-devei ta ná-seikpasui ma, nii é kεeni ma yeelugɔ kaite, wo paave siegi zu wo zεga la tɔ kologolo nuiti zea, ti kpadɔ saa wului ma.

²⁴ GALA ge buzeɣεvε volu, é kula saai ma zoolɛiti su, mazɔlɔɔ naa la ɣeni zolooga ga saai va make ba ná-zobogi wu.

²⁵ Davide niima wooi woni, é vile Yesu va, é ɣε ma:

<Gaaazu loge ɣɔɔɔ GALAGI va yeenɔpε, mazɔlɔɔ toɣa kɔbaυε, nii a kε gè mina niikpi eyεsu pε.

²⁶ Naa ɣa é ba, zii ɣaanɛa, gɔoiti daavege ga koozunɛei, kpùsei βɔɔɔ ɣa looɣosu, makegai kitogi zu.

²⁷ Mazɔlɔɔ è la ɣɛɛa bà, gè va ye ɣɔvɛalaazu, è la vaa bu nèi gè ga da-wotii ɣε nui, gè ga woɔɣɛɣila nu, gè va luula kabayɛɣei zu.

²⁸ E zenvu velei ɛa ga ze, da nɔun daave ga koozunɛei è ɣεε vai zu kɔba.>

²⁹ Kèlɔinti, zobogi veeυε bè ga gè ɣε wo ma: Ade-mεmεwola Davide zaavε, maaɣulu, ná-kabai balaa ka ade zaama zaaɣaza.

³⁰ Kɛɛ ɛ ɣɛni ga GALA goo wo nui, ta ɛ ɣɛni kwɛɛni ga GALA ge minazɛɣɛni bɛ, ɛ ɣona ga mavofodai ta ɣa zɛi nɔ-masa kpɔkpɔgi ɣa.

³¹ Kilista wuzɛɣɛ vai, ɛ ɣula saai ya, naa ɣa Davide kaani ma yeelugɔ, naama wooi ɣa ɛ boni ga: «GALA ge la ɣɛɛa bɔ, gɛ va yɛ gɔvɛalaazu, ɛ la vaa bu, kpɔsɛi va luula kabayɛɣɛi zu.»

³² GALA ge Yesu nii wuzɛɣɛvɛ, ɛ kula saai ya, gi pɛ gá ga naama zeeleiti.

³³ Buzɛɣɛvɛ, ɛ zɛi GALA zeezazuvɛ, ɛ Zenvu Nadɛgai zɔɔɔ kɛɛɣɛ ya, nii ma minazɛɣɛgi woni, naa ɣa ɛ feai, ɛɣɛvɛlei wo mɛnisu da, ta wo kaazu la.

³⁴ Mazɔɔɔ Davide la lɛɛni gɛɛɣɔɔgi zu, kɛɛ tɔ bɔɣɔi bogɛ ga: «Maliɣii GALA ge ɣɛni Maliɣii ma: Zɛi zɛɛzazuvɛ,

³⁵ eyɛsu gɛ è zili nuiti kɛ ga ɔa-ɣɔɣɔloma anii.»

³⁶ Izelayɛɛ vɛɛyɛɣɛi pɛ maanɛɛvɛ ti kwɛɛ, ti la da, ga Yesu nii wo kpadɔni saa wului ma, naa ɣa GALA ge keai ga Maliɣii ta Kilista.»

Kidaaleve nu mɔungiti

³⁷ Ti naama wooiti mɛnigai ma, ɛ ti yiizoni ga gola, ti ɣɛni Piyɛɛ ta keelai zɔiti ma: «Gi-ɣɛɛlɔinti, gá kɛ ɣale mu?»

³⁸ Piyɛɛ ti wooɣaavoteni, ɛ ɣɛ ti ma: «À wo zie vɛlei maavalibo, wo ɣilagilagi pɛ ge batize Yesu Kilista laaseigi zu, nii a kɛ wo zuvaayɛ ga wa-ɣotoiti, wa Zenvu Nadɛgai zɔɔɔ ga faanɛɛ.

³⁹ Mazɔɔɔ minazɛɣɛgi ɣa ga wɔnɔ, wa wo-lɔinti, ta naati tɔnɔ niiti ti maagɔoozaai, naati pɛ de-Maliɣii da-GALAGI vaazu ti lolisu.»

⁴⁰ Piyɛɛ ɣɛni zeele wooi wosu ti ma wooi taɣiligaa zu, ɛ da ti ipɔɔɔ, ɛ da ɣɛ ti ma: «À bɔɣɔ ɣula tukpɔi laawu, nii ɛ vaazu zeelizu yamani jɔi nii zu nuɔuseiti ma.»

⁴¹ Zɔiti ti yeezeini gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavago (3 000) ɣɛɣala ɣa ɛ vɛɛni kidaaleve nuiti ba.

⁴² Ti ɣɛni woilosu yeenɔpɛ kalagi ma, nii keelaiti ti ɣɛni feezu, ti ɣɛ kpɔfaamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo vɔɔma.

⁴³ Dualuagi ɣɛni ɛɛ pɛ su, mazɔɔɔ GALA ge ɣɛni maabɛɛ vaiti ta laavɔɔ voogiti kɛɛzu ga gola ga keelaiti maavele.

⁴⁴ Kidaaleve nuiti pɛ ti ɣilini va, ti-ɣɔligiti ti ɣɛ su ɣila kpe.

⁴⁵ Ti ɣɛni ta-yooiti ta ti-ɣɔligiti pɔɔdizu, ti va ga ma walii, ti gaagwɛ ɛɛ ba, ɛ zoloo ma nu bɛɔɔma vai ma.

⁴⁶ Ti pɛ ti ɣɛni ɣaalɛɛzu ba folo-o-folo GALA sei vɛlei wu, ti ɣɛni bului ɣaleɣalezu ta-vɛleiti bu, ti daamii wo koozunɛɛi zu, ta zii vagɔlai zu.

⁴⁷ Ti ɣɛni GALA maamusezu, naa vɔluma ta-vai ɣɛni nuɔusei pɛ ziilaazu. Folo-o-folo Maliɣii ɣɛni ta bɔsu kidaaleve nuiti ma bɔgi va ga niiti ɛ ɣɛni ti ɣizosu.

3

Mɛɣɛɛ nui ɣɛɛɛ fai

¹ Yeeta, Piyɛɛ ta Zan ti ɣɛni lɛɛzu GALA sei vɛlei wu, GALA falii ma ziegi zu kpɔkɔ volo lɛɛi zavasiɛi ma.

² E zolooni nɔ ga ti vaai ga mɛɣɛɛ nui ta, nii ɛ zɔɔɔni ga mɛɣɛɛgi. Folo ɣilagila ti ɣɛni vaazu la, ti da GALA sei vɛlei ma vɛɛlavɛ naa laaseigi ga: «Pɛɛɛɛ Uagɔi,» nii a kɛ ɛ da faabɔɣɔ maavali naama nuiti ma, ti lɛɛzu GALA sei vɛlei wu.

³ E Piyɛɛ ta Zan ɣaai ma, ti da lɛ nɔ, ɛ faabɔɣɔ maavalini ti ma.

⁴ Piyɛɛ ta Zan ti ɣaazuloni ba, Piyɛɛ ɣɛ ma: «Wɛɛ lɛɛ gi va!»

⁵ E ɣaazuloni ti va, ɛ da ɣisɛ ga naati ta ani veezu zea.

⁶ Kɛɛ Piyɛɛ ɣɛni ma: «Wali la zɛa, ba zanu, kɛɛ nii ɛ zɛa, nà naa veezu ɛ ya, naa ɣa ɛ ga: Nazalɛte nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzɛɣɛ, ɛ zie!»

⁷ E soni zeezai va, é buzege. Gaamago nɔ, kɔɔɔti ta tεε ɔainti ti zuloni kpe,
⁸ é vili kpulu, é wuzege, é da zie. E vileni ti volu, ti le GALA sei vɛlei wu, é da zie, é da vili, ta é da GALA maamuse.

⁹ Bebei pe ge kaani, é da zie, é da GALA maamuse.

¹⁰ Nuɔuseiti ti ɔeni ɔwεesu ɔaazu ba, ga tɔ ɔa é ɔeni zeizu GALA sei vɛlei laave naa laaseigi ga: «Pelela Uagɔi,» é da falii wo. Fai nii é ɔeni zunui naa ve, é ɔeni ga laavɔɔ va, ta kulafilibai nuiti be.

Kpɛi Piyεe sugulani GALA sei vɛlei wu

¹¹ Tɔ bɔɔɔi mu ge la mɔ ɔeni zegezu Piyεe ta Zan volu. Bebei bizeni, ti va, ti ɔaale ba ti ma seizei bosuve, ná laa ga «Salɔmɔn ná-seizei bo kotai.»

¹² Piyεe miná ɔaai ma, é ɔeni nuɔuseiti ma: «Izelaye nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavɔɔzu? Lee vaa zu wo ɔaazulosu gi va, ege gá ɔa gá zunui nii wuzege, é da zie, ga gá-zebei ba gi ɔili vɛlei GALA ba?»

¹³ Ade-mεmεwolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI ɔa é lebiyai veeni ná-botigε nui Yesu ve. Pilate ɔeni pɔ ga é pile, keke wɔun, wo dɔɔni yeelɔɔzu, wo ɔele ba.

¹⁴ Wɔun, wo ɔelɛni Telebo Nui va, nii ɔadegai, wo ɔe ti yeebe nu vaa nui va wo ve.

¹⁵ Zɔi é zenvui unda, wo naa vaani, keke GALA ge buzeɔeni, é kula saai ya, gá ga naama zeeleiti.

¹⁶ Tei ɔɔun, gi ɔidaaleveai Yesu ma, naa ɔa é kea, daaseigi naa ná-zebei zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwεε. Kidaalevei Yesu ma, naa ɔa é zunui nii ɔedεga kpezekele, egevelei wo pe wo kaazu la.

¹⁷ Naa pe poluma, kεelointi, faaɔwetalai ɔa wo naa ɔeai la, wa wa-ɔundigiiiti.

¹⁸ Keke kaite, GALA ge boni é ɔula GALA goo wo nuiti pe da ma yee luɔɔ, ga ná-nui nii é ga Kilista naa ɔa bɔɔɔ, naa ɔa é daazeelii ɔani.

¹⁹ A wo zie vɛlei maavalibo mu, wo lati volu GALA ma, nii a ke wa-ɔotoiti bale tεε.

²⁰ Naazu dooɔo yeeɔeɔalaiti ta va, ti zege Maligii vɔ be, naa voluma é naa leve wo ma, nii é deveni ma yeeluɔɔ wo ve, nii é ga Yesu Kilista.

²¹ Naa laa yɔɔɔzu, toɔa de yesu geeɔɔɔgi zu, eyesu eteai pe ge ɔe ga ma niine, egevelei GALA ge boni la kaite wɔɔwɔɔ, é ɔula GALA goo wo nu ɔadegaiti da.

²² Tɔzei Moize ɔeni ma: «Maligii, wa-GALAGI ɔa GALA goo wo nui ta wuzegezu wo ve ga nɔun kevele, wo-ɔealeaiti saama. A woilo goo ma fai pe su!»

²³ Keke ni nui ta a ɔelena, ga é mina woilo GALA goo wo nui naa woo ma, naama nui ɔula ná-nuɔuseiti saama ga saai.»

²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti bɔeai, é lɔzei Samiyεe ma, é zeeli naati pe ma, ti vaai tɔun poluma, ti pe ti niima voloiti ma vaa woni.

²⁵ Wa ɔa, wo ga GALA goo wo nuiti ta-ɔoganii zege nuiti, wo ɔe ga minazegegi ma ɔulanumai zɔɔɔ nuiti, nii GALA ge keeni ade-mεmεwolani be, siegi zu é ɔeni la Abalaame ma: «Peleyeɔeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zɔɔɔ e-mavofodai maavele ma.»

²⁶ Wa ɔa mɔunpa GALA ge ná-botigε nui wuzegeai ma, é tevegai wo ma, nii a ke é tuyai loo wo ve, ga é wo ɔilagilagi pe sege ná-telebotala vɛlei ma.»

4

Piyεe ta Zan ti lo fai tukpɔɔaave nu wolaiti kakalave

¹ Siegi zu Piyεe ta Zan ti ɔeni de bɔezu la nuɔuseiti pɔ, zalaɔa ɔula nuiti ti vaani, ta GALA sei vɛlei maaβεε ɔundigii, naa veε Saduseyeinti ba.

² Ti wola yiiɣaawanaa ɣɛni de, tɔɔzei ti naati kaani, ti da nuɓuseiti kala ga tɛi Yesu wuzegɛai, ɛ ɣɔla saai ya, gɔvɛiti balaa ta wuzegɛ, ti ɣɔla saai ya.

³ Ti yeevɛɛni ti ma, ti ti vili kasoi ɣa eyesu poluma zobui, tɔɔzei kpɔkɔi ɣɛni de niina.

⁴ Anɛɛ naa vɛ, nu mɔinmɔin ge ɣɔdaaleveni naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui lieɣɔi a laazeeli nu waadɔɔlugɔ (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, ta-ɣundigɔiti, ta totuɣɔiti, ta tɔ kalamɔinti, ti ɣaalɛni ba Zeeluzalɛme.

⁶ Zalaɣa ɣɔla ɣundigɔi wolai Ane ɔɔɣɔi ɣɛni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Alɛgezandele, naa vɛɛ zalaɣa ɣɔla ɣundigɔi wolai nɔ-pɛɛyegɛi wu nuiti pɛ ba.

⁷ Ti vaani ga Piyɛɛ ta Zan, ti naati to ɣakala, ti ti ɣaazaɣa, ti ɣɛ ti ma: «Be nɔ-zɛbɛ ba bɛ laasei ka wo niima vai ɣɛai la?»

⁸ Naazu tɛi Piyɛɛ laaveni ga Zenvu Nadegai, ɛ ɣɛni ti ma: «À woilo nii ma, wɔi wo ga nuɓuseiti ta-ɣundigɔiti, ta totuɣɔiti.

⁹ Tɛi wo gi ɣaazaɣasu za faa vagoi ma, nii kɛai seebɛ nu ɣɔla bɛ, wo ɣɛ gi dɛɛ, velei baloai la,

¹⁰ wo pɛ à kwɛɛ, Izelayele nuiti pɛ ti kwɛɛ balaa, ga Nazalɛte nui Yesu Kilista, nii wo kpadɔni saa wului ma, GALA ge buzeɣɛ, ɛ kula saai ya, naama velei ɣa zunui nii ɣɛdɛɣai da, ɛ loni wo ɣakala.

¹¹ Tɔ ɣa ɛ ga:

«Kɔtui nii pɛɛ lo nuiti wo ɣɛɛai ba, tama tɔ ɣa kɛai ga kɔtu biingi.»

¹² Yesu ɣɔla nɔ ɣa kizogi ɣa zoo zɔɔɔsu sabui zu, mazɔɔɔ GALA ge la nu ɣɔli nɔpɛ daasei feeni eteai zu nuiti saama, nii da zoo ɣɔzɔsu ga tɔun maavele.»

¹³ Ti laavɔɔni gola siɛgi zu ti Piyɛɛ ta Zan ɣaani la, ti da ɔɔɛ ga ladalai, mazɔɔɔ ti ɣɛni kwɛɛni balaa ga naati ta ga kalatala nuiti. Ti kwɛɛni ga naati ta ga Yesu zɛɛɔɣɔ vɔɔlɔmaiti.

¹⁴ Kɛɛ tɛi ti ɣɛni zunui ɣɛdɛɣai ɣaazuloni ti ɣoba, ti la ɣɛni zooni ti va faa nɔpɛ bo ga gooɣaavote.

¹⁵ Ti ɣɛni ti ma naazu, ti ɣɔla tukpɔɣaaleve velei wu, ti tɔɔzei ga ti da ɔɔɣɔ ɣaazaɣa kpɔgi zu,

¹⁶ ti da ɣɛ ma: «Leeni ɣa ada kɛ ga zunui niiti? Tɔɔzei Zeeluzalɛme nuiti pɛ ti kwɛɛni ga ti laavɔɔ vaa wolai nii ɣɔlavɛ kɛɛma, nii ade la zooga ade va maaɣaali.

¹⁷ Kɛɛ kɛni ade pele leve tuɣɔ ga su mina ɔɔaɣɔ nuɓuseiti saama, ade tɔ sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mɔ ɔɔɛ daaseigi naa zu nu nɔpɛ gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini vɔlu, ti tɔgi zeɛ ti ma, ti ɣɛ ma: «Eyesu pɛ wo mina mɔ ɔɔɛ, ba wo va kala bo, Yesu laaseigi zu.»

¹⁹ Kɛɛ Piyɛɛ ta Zan ti ɣɛni ti ma: «Bɛgele ɣa soloogai GALA gaazu, gi ɣolo wo vɛ, ba gi ɣolo GALA bɛ? Wa ɔɔɣɔi à naama lukpɔɣaalevena!

²⁰ Kɛɛ gɔun, gi la zooga gi va laaɣulu naa ma, nii gi kaai ta gi mɛnigai.»

²¹ Ti naati maaluanɛ vɔlu, ti bɛ ti va. Ti la ɣɛni naati nimiza velei nɔpɛ kaani, mazɔɔɔ nuɓuseiti pɛ ti ɣɛni GALA dɛbizu, tɔɔzei laavɔɔ vai naa va, nii ɛ ɣɛɛni.

²² Mazɔɔɔ zunui nii ɛ ɣɛdɛni ga laavɔɔ vooɣi, sɔɔɔ konagi a la leve puu-naanigɔ (40) va.

Kidaaleve nuiti ta-GALA falii

²³ Ti ti vɛɛɣai ma, Piyɛɛ ta Zan ti liini ti-wɔɔɔlaiti pɔ bɛ, ti naama vaiti pɛ suɣula ti ma, niiti zalaɣa ɣɔla ɣundigɔiti ta totuɣɔiti ti boni ti ma.

²⁴ Siɛgi zu ti naama vaiti mɛnini da, ti pɛ ti zolooni faa ɣɔla ma, ti woɔɣula GALA ma, ti ɣɛ ma: «Màliɣii, da ɣa ɛ geɛɣɔɔɔgi ta zooi bɛtɛa, naa vɛɛ kpɔlodɛi va, ta ti zu aniiti pɛ,

²⁵ da nɔ ɟa è niima wooi vuuni ga da-Yenvu Nadegai maavele, da-wotigɛ nui gi-mɛmɛwola Davide laave, é ɟe ma:

«Leeni vaa zu zii ɟiligiti ti ɟɛni unga wuulee?

Leeni vaa zu ziiti pɛ ti kisie ɲakaiti boni?

²⁶ Zou masagiti ti kɔɔi bɛtɛni,

kundigɛiti ti yaavai bɛtɛ Maligii laalɔɟɔma,

ta ná-zunui nii é gulo ɲadegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elɔde ta Pɔnse Pilate, naa vɛɛ Izelayɛle nuɓuseiti ta zii ɟiligiti ba, ti pɛ ti ɟaalɛni ba taai nii zu, da-wotigɛ nu ɲadegai Yesu laalɔɟɔma, nii é gulo ɲadegai ziaai ma,

²⁸ ti naama vai laazeeliɓe nɔ, nii è deveni ma yeelugɔ, da-zobogi ta è-yiimai zu.

²⁹ Niima ziegi zu, Maligii, woilo ta-maalua bɔɛiti ma, ti bosu, va bu ɟei gi ga da-wotigɛ nuiti gi è-laawooi laazeeli ga ladalai.

³⁰ Da-zobogi ɟula keɛma, naa ɟa a ke keɛgi da wo, laavɔɔ vuogiti ta maaɓɛɛ vaiti ti da ɟe da-wotigɛ nu ɲadegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA fali, vɛ ti ɟeni ná gaalebai zu, miná balini, ti pɛ ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tɔɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiti ta-ɟilibai

³² Zɔiti kpein ti ɟeni ga kidaaleve nuiti, ti ɟilini bɔɟɔ va ɟi gila ta zenvu ɟila su. Nu nɔpɛ ge la ɟeni zeagɔli segezu ga tɔ ɟila nɔnɔ, keɛ ti pɛ ti bɔni ti-ɟɔligiti ma.

³³ Keelaiti ti ɟeni zeele wooi wosu ga zɛbɛ wolai ga Maligii Yesu wuzegɛvɛ, é ɟula saai ya. GALA ná-zaalai ɟeni botii ɟɛɛzu ti pɛ ba ga zɛbɛ wolai.

³⁴ Ti zaama, nu nɔpɛ ge la ɟeni valani ani nɔpɛ ma, tɔɔzei zɔiti kpein zɔiti ba peɛiti ti ɟeni ti ya, ti ɟeni pɔɔdizu, ti va ga ma zɔngɔi,

³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagɔwɛ ɛsɛ pɛ ba, eɟɛvelei ma nu maavai la.

³⁶ Leevi mavofodai ta ɟeni ná, daaseigi ga Zozɛfe, é ɟeni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei peɛni ga Balanabase, (nii poluɓe ga «nu iɲɔɔɔ nui»).

³⁷ Zɔiti ta ɟeni zea, é pɔɔdini, é va ga ma zɔngɔi, é fe keelaiti zea.

5

Ananiase ta Safila ta-vai

¹ Keɛ zunui ta ɟeni ná, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Safila, ti ti-ɟɔligi ta vɔɔdini.

² Naa vɔluma, ta anzai ti zooloni ma ga ti ma zɔngɔi ɟilazuɓe make ya, é va ga mɔtai, é fe keelaiti zea.

³ Keɛ Piyɛɛ ɟeni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana è-yiimave laavegai? E zou zɔngɔi ɟilazuɓe make, è zɛɛi wo Zenvu Nadegai ma.

⁴ È va ɟe è zɔɔi vɔɔdi, da lei dɔnɔ va ɟɛa de? Pɔɔdia vɔluma balaa, ma zɔngɔi la ɟɛa è yeema baa? E levege ɟale mu, è nii ɟɛɟala vai bɛtɛ yiimave? Nuiti tɛi è va zɛɛi wo ti ma, GALA ka è zɛɛi wogai ma.»

⁵ Ananiase naama bɔɛiti mɛnigai ma, é looni, é za. Zɔiti kpein ti naama wooi mɛnini, ti pɛ ti luani.

⁶ Zunu loungoiti ti wuzegɛni, ti maavelevele, ti lii la, ti maaɟulu.

⁷ Leɛ savagɔ ɟɛɟala levegai ma, anzai vaani, keɛ é la ɟeni kwɛɛni, nii keai.

⁸ Piyɛɛ gaazagani, é ɟe ma: «Gaamai wo mà, anɟɛ nɛi nuuma walii lieɟɔi ɟa, wo zɔɔi vɔɔdiai la?» E naa woɟaaɓoteni, é ɟe ma: «Ungo, naa ɟa pɔɔdiai la.»

⁹ Piyɛɛ ɟeni ma naazu: «Lee vaa zu wo zoloogai ma, ga wo Maligii ná-Zenvu zuɟɔɟɔ? Wɛɛ, zɔiti ti liai ti è-zinigi maaɟulu, ta peɛlave, ta liizu ga de da balaa.»

¹⁰ Gaamanɔ, ɛ looni Piyɛɛ ɔɔɔwɔ, ɛ za. Zunu loungoiti ti ɛɛni, ti ka ga ɛ zaa, ti liini la, ti maagfulu sinigi ɔɔɔɛ.

¹¹ Naama vai dualuagi lɔɔni Egilisii pɛ su, ta zɔiti ti naama wooi mɛnini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti ɔɛni kɛɛzu

¹² Keelaiti ti ɔɛni laavɔɔ vooɔgiti ta maaɔɛɛ vai ma mɔinmɔin kɛɛzu nuɔɔɛiti saama. Kidaaleve nuiti pɛ ti ɔɛna ɔaale ba GALA sei vɛɛi ma zeizei bosuɔɔɛ, vɛ nɔ laa ga «Salɔmɔn nɔ-seizei bo kotai.»

¹³ Nu ɔɔli nɔpɛ ge la ɔɛni vɛɛzu ti va, kɛɛ ta-vai wola nɛɛni nuɔɔɛi vɛ.

¹⁴ Ti maa ɔɛni liizu ga mɔinda ga kidaaleve nu niineiti, zinaa vɛɛ anzaa va, niiti ti ɔɛni ɔɔɔ veezu Maligii ya.

¹⁵ Nuiti ti ɔɛni liizu vɔɔɔ ga seeɔɛ nuiti koi yɔɔɔzu vɛɛiti su, ti ɔa ti la beteiti ta daama ani goiti ma, naa ɔa a kɛ Piyɛɛ a ɔɛna levega, ma niinigi vɛɛ ɔalaa tanigaa ma.

¹⁶ Nuɔɔɛ mɔinmɔin ge ɔɛni zeɔɛzu ɔalaa Zeeluzalɛme ɔɔba laa goiti su, ti ɔa va ga seeɔɛ nuiti, ta niiti kɔzɔba yɛnvuuti ti ɔɛni ti zu, tama ti pɛ ti ɔɛni valoɔzu.

Keelaiti so fai volu, ta ti unɔɔɔ fai

¹⁷ Naazu, zalaɔa ɔula ɔundigii wolai wuzegeni ga tolo vooɔɔamai, ta koba nuiti pɛ, niiti ti ga Saduseyɛinti ta-ɔɔgi.

¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso zigii golai zu.

¹⁹ Kɛɛ kpidii, Maligii nɔ-geezuɔɔɛɛɛɛ gila ge vaani, ɛ kaso zigii ma ɔogiti daalao, ɛ ti ɔula, ɛ ɔɛ ti ma:

²⁰ «À li, wo lo GALA sei vɛɛi wu, wo zɛnvu niinei ma ɔɔɛi pɛ daazeeli nuɔɔɛi ma.»

²¹ Keelaiti ti ɔoloni naama wooi vɛ, sobuzobui nɔ ɔɛni de, ti li GALA sei vɛɛi wu, ti tɔɔzei ga kalagi woga.

Zalaɔa ɔula ɔundigii wolai ta ba nuiti ti vaani, ti tukpɔɔaaleve nu wolaiti gaale ba ta Izelayɛɛ ɔɛwolaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ɔa, ti va ga tiye.

²² Kɛɛ salavusuiti ti liini kaso zigii zu, ti la ti ɔaani. Ti ɔaleni ma, ti va, ti voluvaawo kundigiiiti ma,

²³ ti ɔɛ ma: «Gi kaso zigii ɔaave piligai su kpe, kaso vɛɛ make nuiti ti loni ti-losuɔɔɛti pɛɛlavɛti, kɛɛ siɛgi zu gi pɛɛiti daalaogai da, gi la nu nɔpɛ kaani bu.»

²⁴ Siɛgi zu GALA sei vɛɛi maaɔɛɛ ɔundigii ta zalaɔa ɔula ɔundigiiiti ti naa mɛnini da, ti ɔidaavilini ga keelaiti ta-vai, ti ɔa ɔɔɔ ɔaazaɔa ga vɛɛi fai nii ɔaa vaazu ɔelazu la.

²⁵ Nui ta vaani, ɛ ɔɛ ti ma: «À woilo dɛɛ! Zunui niiti wo ti vilini kasoi ɔa, tiya ɔanu, ti loni GALA sei vɛɛi wu, ti da nuɔɔɛiti kala.»

²⁶ GALA sei vɛɛi maaɔɛɛ ɔundigii ta polu nuiti ti liini naazu, ti va volu ga keelaiti, kɛɛ ti la ɔɛni kɛɛni ga maaɔaa vaa, tɔɔzei ti ɔɛni luazu ga nuɔɔɛi mina yɛ ti zɔɔzu ga kɔtuiti, ti va za.

²⁷ Ti vaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔɔaaleve nu wolaiti kakala. Zalaɔa ɔula ɔundigii wolai ti ɔaazaɔani,

²⁸ ɛ ɔɛ ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mɔ kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kɛɛ wɛɛ, wo Zeeluzalɛme laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma jamai la gi unma mu ɔaa?»

²⁹ Kɛɛ Piyɛɛ ta keelai zɔiti ti goɔɔaavoteni, ti ɔɛ ma: «Kɛni nu ɔolo GALA bɛ, ɛ leve nuiti ba.

³⁰ Ade-mɛmɛwolani ta-GALAGI ɔa ɛ Yesu wuzegɛai, ɛ kula saai ya, nii wo kpadɔni saa wului ma, wo paa.

³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzeɣeai, é sei yeezazuve, é ke ga Totuɣɔi ta Kizo Nui, nii a ke Izelayele nuiti ti ti zie velei maavalibo, ta-ɣotoiti suvaaye.

³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa veε Zenvu Nadegai balaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti ɣolozu be.»

³³ Naama woiti meni fai wanani ti ma ga gola, ti ɣeni ga ti keelaiti pa.

³⁴ Keε Falizien gila ge buzeɣeni kundigiti saama, daaseigi ɣeni ga Gamaliyele, é ɣeni pɔ ga tɔ kalamɔin, nii nubuseiti ti ɣeni wola unfesu ma, é devei veeni ga ti keelaiti kula de eteave.

³⁵ Naa voluma, é ɣeni ti ma: «Izelayele nuiti, à dama ga naama vai, nii wo ɣεεzu wo ke ga zunui niiti.

³⁶ Su la de ɣoozani, Tudase wuzegeni, é da boɣɔ ɣe ga nu biin, nu unnaanigo (400) ɣeɣala vileni polu. Keε ti paani, naa voluma zoiti kpein ti vileni polu, naati ti vazani, gila kpalaa ge la yeni ná.

³⁷ Toun poluma, Galilee nui Zudase wuzegeni daasei seve ziegi zu, é nu mɔinmɔin mεenni, ti vile polu. Keε tɔ balaa, ti paani, polu nuiti pe ti vaza.

³⁸ Nii niina ge bosu wo ma, naa ɣa ga, à mina yeevili niima nuiti ta-vai zu, à ti ye ná, ti li. Ni nubuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, baa ma ɣεεwotiiti keεzu, su ɣa ɣolofolo.

³⁹ Keε ni GALA ka é keεzu, wo la zooga wo va ti ɣolofolo. A dama, wo mina va kooi ɣoozu GALA daalɔɣma.»

Kundigiti ti vaani gooi wu.

⁴⁰ Ti keelaiti tolini volu, ti naati doɣa ga kpakɔi, ti tɔ sei ti ma kpaan ga ti mina mɔ boε Yesu laaseigi zu, naa voluma ti beni ti va, ti li.

⁴¹ Naati ti zegeni tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala ga koozunεei, soloo fai zu ti ma ga ti ɣεεɣulasui zɔboε Yesu laaseigi ma vaa zu.

⁴² Tama folo-o-folo GALA sei velei wu ta koizuveti, ti la ɣeni boɔzu ga kalagi woga, ta Woo Niine Dagɔi laazeeliai ga Yesu ɣa é ga Kilista.

6

Zeelobai wo fai ga totuɣɔ nu lafela

¹ Naama ziegi zu, tei kaladopoiti ti ɣeni mɔinzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, naati ti ɣeni unsuyelii losu ga Ebulu nuiti, mazɔboε folo ɣilagila kɔnɔgi ɣaaɣwe ziegi zu, ti la ɣeni ta-voanzaiti daazobosu ga pagɔ.

² Keela puugɔ maazu felegɔiti (12) ti kaladopoiti pe gaalεeni ba, ti ɣe ti ma: «É la zolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye ná, ɣonɔ gaaɣweε vai zu.

³ Naa ɣa é ba, kεeleaiti, à yeelo nu lafela va wo zaama, niiti loɣɔ vagɔ ti va, ti laavegai ga Zenvu Nadegai ta ɣimalai, gi naama wotii ve ti ya.

⁴ Goun, gá ɣaaɣaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.»

⁵ Naama wooi laani bebei yii ɣa ga pagɔ. Ti yeeloni Etiyeni va, zunui nii daaveni ga kidaalevei ta Zenvu Nadegai, naa voluma Filipe ta Pɔlɔkɔɔl, Nikenɔɔl ta Timɔn, Paalemeenase ta Antiyɔse nui Nikɔla, nii é booni mɔungi Zuifuiti ta GALA pelei ma.

⁶ Ti ti leeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii ɣe, ti yeelaani ti ma.

⁷ GALA daawooi zu ɣeni wɔɔbozu, kaladopoiti ti da mɔin Zeeluzalεme, zalaɣa ɣula nui ma mɔinmɔin ge ɣeni ɣidaalevezu balaa.

Yesu Kilista ná-zeelei Etiyeni zɔɔ vai

⁸ Etiyeni nii GALA ná-zaalai ta ná-zεbei ɣeni ba ga gola, é ɣeni maaɣele vaiti ta laavɔɔ voogiti keεzu nubuseiti saama.

⁹ Keε nui tanigaa ti wuzegeni daalɔɣma, tanigaa ti zegeni GALA debi velei wu, nii daaseigi ga «Duɔi niiti ti unmɔɔgai,» naa tanigaa ti ɣeni ga Silene

Zuifuiti ta Alegezandili veaiti, naa veε Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maaɟaalini,

¹⁰ Kele ti la ɟeni ziezū bu, tɔzei é ɟeni bɔezū ga ɟigi, nii Zenvu Nadegai ɟeni feezu zea.

¹¹ Ti veleni nuiti su, ti da ɟe ma: «Gi goomenige, é da woo ɲɔi wo Moize ta GALA daalɔɟoma.»

¹² Uele ɟana ti vuutugi leveni la nuɓuseiti saama, ta totuɟɔiti, naa veε tɔ kalamɔinti ba, naa voluma ti liini, ti so ga maaɓaai, ti vaa la tukpɔɟaaleve nu wolaiti pɔ.

¹³ Ti zεε zeeleiti kulani, ti da ɟe ma: «Zunui nii ɟa woo ɲɔi wosu nɔ ɟɔ ada nadegai ta tɔgi laalɔɟoma.»

¹⁴ Mazɔɔ gi goomenige, é da ɟe ma, Nazalɛte nui Yesu ɟa adε ve ɟologolosu, ta é faa vɔɓmaiti maavalibo, niiti Moize ti leai ga adeye.»

¹⁵ Zɔiti kpein ti ɟeni zeini tukpɔɟaalevezuve, ti ɟaazuloga ɟeni de Etiyeni va, ti peteni ga gaazuve ɟεεve eɟe geezuɟeelai.

7

Etiyeni ná-kpɔezuɟulai

¹ Zalaɟa ɟula ɟundigi wolai ɟeni ma: «Gaama ɟa nuu nɛi ti bosu?»

² Etiyeni gooɟaavoteni, é ɟe ma: «À woilo mà, wɔi wo ga kèeni ta kèeleaiti! Lebiya GALAGI ɟulani keɛma ade-mεmεwola Aɓalaame ve, siegi zu é ɟeni la Meezɔpɔtami, aisa é va li, é zeɪ Galan.»

³ E ɟeni ma: «Zeɟe da-yooi zu, da-woladai zu, li zooi naa zu, ve gè ná lεezu ga de.»

⁴ Názu ɟa é ɟula la Kaledεe yooi va, é li é zeɪ Galan. Miná ɟa é yeni ná, keεɟe zaai ma, GALA ge bude la zooi nii zu, ve wo zeini ná za.

⁵ E la ɟeni ada nɔpe feeni zea naama yooi zu, anεε kɔɟɔ lo daa ɟila keɟala you, kele é minazεɟeni be ga toɟa zooi naa veezu be, ta mavofodaiti be tɔun poluma, naazu doun nɔpe ge la ɟeni de zea.

⁶ A woilo deε naa ma, nii GALA ge boni ma: «Suɟwεε ga è-mavofodaiti ta ɟe ga seikɔɟoma nuiti zooi taɟili su, ta ɟe ná ga duɔiti, ti ti zopele ɲɔu kona unnaanigo (400) laawu.»

⁷ Kele ná zii naa lukpɔɟaaleve, nii ta duɔlai ɟe zeezu, naa voluma, ta ɟula, ti va, ti dèbi ve.»

⁸ Naa voluma, GALA ge minazεɟegi beɛni ti yɔɟɔzu ta Aɓalaame, é tatipeɛvolui ɟe ga ma voogi. Naa ɟa é keeni, é Izaake zɔɔɔgai ma, é tatini peɛvolu foloi lɔsavasiɛi ma, Izaake balaa keeni ɟana nɔ ga Zakɔbe, Zakɔbe balaa ke ɟana nɔ ga ade-mεmεwola puugɔ maazu felegɔiti (12).

⁹ Ade-mεmεwolani ti toloi ɟulani ga Zozefe, ti pɔdi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kele GALA ge ɟeni ba,

¹⁰ é kula ná-maanɔɟɔi pe su. GALA ge ɟigi veeni zea, é zaala zɔɔɔ Ezipete masagi Falaɟɔn ɟaazu, naa sei ga kundigi Ezipete yooi ta ná-peɛyeɟei unda.

¹¹ Pului looni Ezipete yooi zu ná pe ta Kanaan yooi balaa su, kpɔɔi wola wɔɔɔni, ade-mεmεwolani ti la ɟeni ɟɔnɔ sɔɔɔsu.

¹² Zakɔbe menigai ma ga moloji ɟa Ezipete yooi zu, é ade-mεmεwolani teveni ná mɔunpa.

¹³ Ti zie laa velesiɛi zu, Zozefe bɔɟɔ leeni ga keεɟelointi, Falaɟɔn Zozefe ɟulazuve ɟwεeni.

¹⁴ Naa voluma, Zozefe valini ga ti va ga keεɟe Zakɔbe, ta ná-peɛyeɟei pe, ti pe kpɔga ɟeni ga nu vuulɔfela maazu lɔɔlugɔ (75).

¹⁵ Zakɔbe liini Ezipete, é ye ná, é za, ade-mεmεwolani balaa ti za.

16 Ti liini ga ti-ma uoomaiti Sikeme, ti ti maagfulu Abalaame ná-kabamaue, nii é geyani ga walii Amool ná-doun zunuiti ma Sikeme.

17 Tei yeedegfalai maa gfeni buɔazu ga GALA ná-minazefegi laazeeli, nii é keeni Abalaame ue, ada-nubuseiti ti moinni, ti buɔu Ezipete yooi zu,

18 eyesu masagi tagili ge wuzefge Ezipete yooi zu, nii é la gfeni Zozefe gwee.

19 Masagi naa zeini ada-nubuseiti ga, é da ade-memewolani kpob, eyesu é gfe naati ma, ti da ta-loun negiti kula pelei va, ti da za.

20 Naama ziegi zu ga Moize zoloo ga da, gola va GALA gaazu. E keeni ga alu savago, ti da konokula keefge velel wu.

21 Siegi zu ti kulani la pelei va, Falagɔn ná-doun anzanui sefeni, é kulasu egfe kpogɔ loun zunu.

22 Moize kalagi zolooni Ezipete gimalai pe su, sebei wolonni kpaezufulai ta keewotiiti su.

23 E kona uuunaanigoi (40) zoloo gai ma, gi ge looni be ga é wele keefgelointi ma, Izelayele nuiti.

24 E gila kaani, ti da kpob, é naa maaloboni, nii ti gfeni kpobzu, naa nonoi uotokulazuue, é Ezipete nui vaani.

25 E gisieni ga keefgelointi ta gaaga ga GALA ka po é ti gizo ga maavele, kele naati ti la gfeni naa gaagaani.

26 Poluma voloi, é liini, é lo tanigaa yogozu, niiti ti gfeni nepii gbozu, nii a ke é ti yogozubete, é gfeni ti ma: «Wa ga keefgelointi, lee vaa zu wo bogɔ bobozu?»

27 Kele zoi é gfeni bobolai bobozu, naa goolaavilini, é gfe ma: «Be ga é è zeida ga kundigii ta tukpogaaleve nui gi unda?»

28 Da po é pa, egfevelei è Ezipete nui vaani la wogi?»

29 Moize naama wootti menigai ma, é velani, é li, é zei Madiyan nuiti ta-yooi zu, é doun zunu felego zoloo miná.

30 Kona uuunaanigo (40) levegai ma mono, geezugfeelai gila ge gulani be kelema Sinayi gizei ma levebai zu, abuzogi zaama, nii é gfeni kpovɔ goi va.

31 Moize laavoo velel ma ga naama gulakelemai, é gfeni maabuɔazu ba ga é ka, Maligii boeni po, é gfe ma:

32 «Nà ga gè ga è-memewolani ta-GALAGI, Abalaame, Izaake, ta Zakobe.» Moize zasubalini, é la gfeni zoosu é va wele.

33 Maligii gfeni ma: «Da-zavalagiti kula gogɔa, mazoloo adave ue è loni ná, zou ue gè maagne veai ba.

34 Gaamazu, gè nà-nubuseiti ta-boloi gaa Ezipete yooi zu, gè ti bala gooi meniga, ti bosu. Gè vaa ga gè ti unmo. Naa ga é ba, nà è levesu Ezipete yooi zu.»

35 Moizei tona nii ti gfeni ba, ti da gfe ma: «Be ga é è zeida ga kundigii ta tukpogaaleve nui?» Naa ga GALA ge teveni ga kundigii ta unmo nui, geezugfeelai ná-kpobai zabui zu, nii é gulani be kelema kpovɔ goi zu.

36 To ga é ti gulani Ezipete yooi va ga maabele vaiti ta laavoo vaiti, Kpolode Boigi zaama ta tevebai zu kona uuunaanigo (40) laawu.

37 Moize gilagi naa no ga, é gfeni Izelayele nuiti ma: «GALA ka GALA goo wo nui ta wuzefgezu wo ue ga ndun kevele, wo-gfeleaiti saama.»

38 Siegi zu nubuseiti gaalea gfeni de la ba tevebai zu, tonoo ga é gfeni ade-memewolani zogozu ta geezugfeelai, nii é gfeni boezu po Sinayi gizei ma. E zenvu su wootti solooni, ga é ti laazeeli ade ma.

39 Ade-memewolani ti la gfeni keeni, ti va golo be, kele ti gfeni daavilisu, ti-yiimave pe tatiga gfeni de Ezipete yooi ma.

40 Ti gfeni Aalon ma: «Wuzefena, è galagiti kpete gi ue, ti lo gi lugɔ, mazoloo Moize nii, é gi gulaai Ezipete yooi va, gi la kwee nii keai la.»

⁴¹ Naama ziegɛ zu, ti nɛ yivoi maaniinigi βeteni, ti ɔa zalaɔaiti kula kooɔɔ ganigi naa ve, ti ɔa ɔoozunɛ naa ma, nii ti kpɛtɛai ga ti βooɔ yeei.

⁴² GALA ge voluaveni ti va, ɛ ti ye nɔ, ti ɔa aniiti pɛ dɛbi, ti volozu geeɔɔlɔgi zu. Naa ɔa seveai GALA goo wo nuiti ta-zɛvei zu ga:

«Ee, Izelaye nuiti, zalaɔa zuai wo ɔeni ti vaazu, ta zalaɔai niiti wo ɔeni ti ɔulazu

kona vuunaanigo (40) laawu tevebai zu,

nɔ ɔa wo ɔeni ti ɔulazu bɛ ɔaa?

⁴³ Ba-o, wo Moloke nɔ-seɔe velei zɛɔeni,

ta wa-ɔalagi Lefan ma zomideɔai,

maaniinigi niiti wo ti βetɛai ga wo ɔa noko ti wu!

To ɔa ɛ ba, nɔ wo levesu duolai zu poun Babilone volu velei.»

⁴⁴ Ade-mɛmɛwolani keai ma tevebai zu, seɔe velei ɔeni ti ya, nii minazɛɔeni ma zɛvei ɔeni bu, seɔe velei nii GALA ge Moize leveni ga ɛ to, ga naama ɔazavigi nii ɛ kaani.

⁴⁵ Ade-mɛmɛwolani ti naa zolooɔai ma, Zozuwe yeni ti luɔo, ti lɛ la zooi naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge ɔeni ti βɛɛzu ti luɔo. Seɔe velei naa yeni nɔ eyesu Davide nɔ-yeɔɔɔalɔ,

⁴⁶ naa zaala zolooɔni GALA gaazu, ɛ suvali ga zobo ge ve bɛ, ɛ pɛɛ lo Zakooɛ nɔ-GALAGI ve.

⁴⁷ Keɛ Salomon ɔa niina, ɛ pɛɛɛ loni GALA bɛ.

⁴⁸ Keɛ anɛ naa ve, GALA nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, naa la ɔa ga zeɛ pɛɛɛ wu, nii togai ga nu βooɔ yeei, eɔvelei GALA goo wo nui boni da, ɛ ɔɛ ma:

⁴⁹ «Maligii wooi ɔaa: Geeɔɔlɔgi ɔa ɛ ga nɔ-masa kpokoɔgi,

zooi ɔɛ ga nɔ-kooɔloma anii.

Pɛɛɛ ma zii βeɔe ɔa wa to bɛ?

Mini ɔa nɔ a ɔɛ ga seɛzuve?

⁵⁰ Nɔ lei gɛ va naama aniiti pɛ kpɛtɛ ɔaa?»

⁵¹ Ee, suvoo nuiti, niiti ti-yiimave, ta ti-woiyɛɔeiti daaɔulugai! Wa Zenvu Nadagai zakpesu yeenape! Wo ɔulave ga wo-mɛmɛwolani.

⁵² GALA goo wo nui bɛ ɔa, wo-mɛmɛwolani ti la kpooɔni? Ti naati paani volo, niiti ti ɔeni Telebo Nui vaa vai wosu ma yeeluɔo, nii wo yaavaai, wo pa.

⁵³ Wooi wo GALA nɔ-tooi zolooɔai ga geezuɔeɛlɔiti maavele, keɛ wo la keɛni wo va ɔolo bɛ.»

Etiyeni zoo vai ga kotuiti

⁵⁴ Ti naama wooiti menigai ma, ɛ wanani ti ma ga gola, ti ɔa niigai zie ga Etiyeni laalooɔma.

⁵⁵ Keɛ tɛi Etiyeni mu daavega ɔeni de ga Zenvu Nadagai, ɛ ɔaazuwuzɛɔeni geeɔɔlɔgi zu vele, ɛ GALA nɔ-lebiyai ɔaani, ta ɛ Yesu ɔa loni GALA zeezazuve.

⁵⁶ E ɔeni ma: «Nɔ geeɔɔlɔgi laalaogai ɔaazu, ta Nu nɔ-Doun Zunui loni GALA zeezazuve.»

⁵⁷ Nɔzu ɔa ti kpeeɛ looni la, ti ɔa ti-woiyɛɔeiti daaɔulu, ti bize vooɔma daalooɔma.

⁵⁸ Ti kpɛɛni, ti kula taai va, ti ɔa so ga kotuiti. Naama zeeleiti ti ɔeni ta-zɛɔeiti feezu zunu loungoi ta ya, nii daaseigi ɔeni ga Soɛ.

⁵⁹ Siegi zu ti ɔeni Etiyeni zoozu la, ɛ ɔeni GALA falizu, ɛ ɔa ɔɛ ma: «Maligii Yesu, yeezei zenvui wu.»

⁶⁰ Naa voluma, ɛ vileni niibii ɔa, ɛ bain ga woo wola, ɛ ɔɛ ma: «Maligii, mina niima ɔotoi la ti unma.» E naa wogai ma, ɛ zaani.

8

¹ Soɛ vaani bu, ti Etiyeni va.

Wɔinzeɣemai ta kidaaleve nuiti faza fai

Naama voloi nɔ, wɔinzeɣema wolai laalɛeni Zeeluzalɛme Egilisii wu. E ɣula keelaiti polu, kidaaleve nuiti pɛ ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su.

² GALA gaazuluaba nuiti ti Etiyeni maaɣuluni, ti wola wɔlɔ ná-faa zu.

³ Kɛɛ Sɔle mu ge ɣeni Egilisi nuiti kpɔlɔzu, é ɣeni lɛɛzu pɛlɛiti bu, é ɗa kidaaleve nuiti folo ná, zunuiti ta anzanuiti, é ɗa ti vili kasoi ɣa.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zoiti ti vazani, naati ti ɣeni liizu adeti, ti ɗa Woo Niine Uagɔi laazeeli.

⁵ Filipe yeini Samali laa wolai gila su, é Kilista ná-fai laazeeli ná.

⁶ Bɛbɛi pɛ ge woiloni ga pagɔ Filipe wooi ma, siegi zu ti ɣeni gooi mɛnisu da, ti ɗa laavɔɔ vaiti ka, niiti é ɣeni ti ɣɛɛzu.

⁷ Mazɔlɔɔ kɔzɔba yɛnvui ma mɔinmɔin ge ɣeni ɣulazu inɛ su nuiti su, ti ɗa kpepi loo ga gola, naa vɔluma mɛɣɛɛ nuiti ta maalɛɣɛfɛ nui ma mɔinmɔin ge ɣeni vɔlozu.

⁸ Koozune wolai ɣeni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta ɣeni taai naa zu, daaseigi ga Simɔn, é ɣeni molikula fai ɣɛɛzu, é Samali nuɓuseiti pɛ daavɔɔni, é ɣeni ɔɔɣɔ lɛɛzu ga toɣa ga nu wola.

¹⁰ ɛɛ pɛ, é zo doungoiti ma, é li kpakologiti pɔ, ti ɣeni woilosu goo ma ga pagɔ, ti ɗa ɣɛ ma: «Zunui nii ɣa é ga GALA ná-zɛbɛi, nii daaseigi ga <Zɛbɛ Wolai.>»

¹¹ Ti wola ɓatani ba, mazɔlɔɔ é lɛbini gola ti laavɔɔzu ga ná-molikula faiti.

¹² Kɛɛ siegi zu ti ɣidaaleveni la Filipe laawooi ma, nii é ɣeni GALA ná-masadaɪ ta Yesu Kilista laaseigi ma Woo Niine Uagɔi laazeelizu ti ma, zinaa ta anzaa, ti ɓatizeni.

¹³ Simɔn ɔɔɣɔi ɓalaa ɣidaaleveni. Kpegai ma ga ɓatize, é la mɔ ɣeni zeɣezu Filipe vɔlu. Daa ɣeni vɔɔzu ga maaɓɛɛ vaiti ta laavɔɔ vai, niiti Filipe ɣeni ti ɣɛɛzu.

¹⁴ Keelaiti ti ɣeni Zeeluzalɛme, ti mɛnigai ma ga Samali nuiti ti yeezeiɗa GALA daawooi wu, ti Piyɛɛ ta Zan leveni ti ma.

¹⁵ Naati ti zeeliai ma ná, ti GALA falini ti vɛ, nii a kɛ ti Zɛnvu Nadegai zɔlɔɔ.

¹⁶ Mazɔlɔɔ Zɛnvu Nadegai la ɣeni dɛ yeini ti tanɔpɛ ma, ti ɓatizeni nɔ Maligii Yesu laaseigi zu.

¹⁷ Piyɛɛ ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zɛnvu Nadegai zɔlɔɔ.

¹⁸ Simɔn kaai ma ga kidaaleve nuiti ta Zɛnvu Nadegai zɔlɔɔsu siegi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, é walii leteni Piyɛɛni ta Zan ma.

¹⁹ E ɣeni ti ma: «À ma zɛbɛi ve bɛ, ga zɔi nɔpɛ nà yeela ma, ma nu Zɛnvu Nadegai zɔlɔɔ.»

²⁰ Kɛɛ Piyɛɛ ɣeni ma: «Da walii ye è va, wo li undaaviligi zu, tɔɔzei ɗa ɣisiezɔu ga GALA ná-veɓɛanii ɣa zɔlɔɔsu ga walii.

²¹ Dɔnɔ ta è-ɔɔɗa nɔpɛ ge la niima vai zu, mazɔlɔɔ è-yii la zɔleni GALA gaazu.

²² Nimiza mu ga è ɣoozu ɣisie nɔi, Maligii maanɛɛnɛ, nii a kɛ ni soloo faa vɛ, é è zuvaayɛ ga kisiei, nii é è-yiimaɓɛ.

²³ Mazɔlɔɔ vɛlei gè kaazu la, è laaveɣe ga faa wanai, ta ɗa ga faa nɔi ná-duɔi.»

²⁴ Simɔn ɣeni ma: «Wa ɔɔɣɔi à Maligii maanɛɛnɛ bɛ, nii a kɛ nii kpein wo bogai, naa tanɔpɛ ge mina zeeli mà.»

²⁵ Piyɛɛ ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Maligii laawooi laazeeli, ti ɣaleni ma Zeeluzalɛme, ti ɗa li ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Samali nuiti ta-laa go mɔinmɔin su.

Filipe ta Etiyopi ɣundiɣi wolai

²⁶ Yeeta, Maligii ná-geezuɔgeelai gila ge ɔɔeni Filipe ɔɔ, é ɔɔ ma: «Wuzegɛ, è li ga lɛkpɛma velei nu yeezazuɔɔ, pelei naa zu nii é zegezu Zeeluzalɛme, é yei Gaza velei, nii é tevebai zu.»

²⁷ Filipe liini gaamanɔ. Ná-pelei zu, é zunu zɛɛɔagai gila kaani, Etiyɔpi nu ɔɔeni de. E ɔɔeni ga kundigɔ wola, Etiyɔpi masa anzanui Kandase ná-naavoloi unda nui ɔɔeni de. E ɔɔaani Zeeluzalɛme GALA dɛbizu.

²⁸ E ɔɔeni ɔalesu ma, é zeini ná-soo wotoloi zu, é ɔɔ GALA goo wo nui Ezayi ná-sɛvei ɔala.

²⁹ Zɛnvu Nadagai ɔɔeni Filipe ma: «Maabuɔa soo wotoloi nuu ɔa.»

³⁰ Filipe ɔizeni, é Etiyɔpi zunui woomeni, é ɔɔ GALA goo wo nui Ezayi ná-sɛvei ɔala. E ɔɔeni naa ma: «Nii é kalasu, ɔa gaagaaazu nei?»

³¹ Zunui gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Nà gaagaa ɔale, ni nu la sugulani mà?» E Filipe lolini ga naa lɛ, é ze i koba wotoloi zu.

³² Uɛ é ɔɔeni ná ɔalasu, é zɛvɛni ná ga:

«É la ɔɔeni woo ɔɔe gila kpalaa boni,
eɔɔ baalagi ti liizu la paazuɔɔ,
eɔɔ baala zivoi é loni maaleɔa leve nui ɔakala.

³³ Ná-ɔɔɔmaayeii zu, ti ná-tukpɔi ɔaaleveni ga telebotalai,
ɔɔe ɔa a kɛɛɔalazuvɛti dɛɛ?

Mazɔɔɔ zɛnvui ɔulani zea.»

³⁴ Etiyɔpi zunui Filipe ɔaazaɔani, é ɔɔ ma: «Nà è maanɛɛɛzu, ɔɔe ɔa GALA goo wo nui vaazu ma? Tɔ ɔɔɔi ve, ɔaa nu ɔili be?»

³⁵ Filipe kpɔɔei zɛɔeni naazu, é tɔɔzei naama zɛvɛi zu wooi ma, é Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ma.

³⁶ Ti yeii liizu, ti zeeli ade ta, ve ziei ɔɔeni ná, kundigɔi ɔɔeni Filipe ma: «Wɛle ziei ɔa. Lee ɔa é pele levesu tɔɔɔ, gè ɔa batize?»

³⁷ Filipe gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Ni ɔa ɔidaalevena ga è-yiimavɛ ɔɔe, ɔa zoo batizesu.» Zunui ɔɔ ma: «Gè ɔidaalevea ga Yesu Kilista ɔa é ga GALA Doun Zunui.»

³⁸ Etiyɔpi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felegɔ ti vilɛni ziei wu, Filipe kpatize.

³⁹ Siɛgi zu ti ɔulani la ziei wu, Maligii ná-Zɛnvui Filipe zɛɔeni. Etiyɔpi zunui la mɔ ɔɔeni Filipe ɔaani, kɛle é liini ga koozunɛi.

⁴⁰ Filipe wɛlɛni nɔ, é ɔɔɔ ɔa Azɔte, naa vɔluma, taa wolai niiti kpɛin é ɔɔeni levesu ti zu, é Woo Niine Uagɔi laazeelini naati ɔɔe, eyɛsu é zeeli Seezalee.

9

Sɔle ɔidaaleve vai

¹ Naama ziesu, Sɔle ɔɔeni ba nɔ, é ɔa maalua vaiti ta nu ɔaa vai wo Maligii ná-kaladopoiti daalɔɔma. E liini zalaɔa ɔula ɔundigɔi wolai ɔɔ be,

² é sɛvea ɔaizie zea, tevegai Damase GALA dɛbi velei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔɔe kaana, zunu ɔaa anzanu, é kidaaleve vele niinei naa ma, é gili, é ɔaa la Zeeluzalɛme.

³ Kɛai ma pelei zu, é ɔa li, maabuɔaai ma Damase ɔa, gaamago nɔ woza-kalagi ta ɔulani geegɔɔɔgi zu, é ɔa volo maagoolii zu.

⁴ E looni zooi ma, é wooi ta mɛnini, é ɔa toli, é ɔa ɔɔ ma: «Sɔle, Sɔle, lee ɔaa zu è wɔinzegezu?»

⁵ E ɔɔeni naa ma: «Bɛ ɔa ga de, Mɔligii?» Naa ɔɔ ma: «Nà ɔa gè ga Yesu, nii è wɔinzegezu.

⁶ Kɛle wuzegɛ, è lɛ taa zu, ta naa wo è ma, nii ɔa kɛ.»

⁷ Siεηoδoiti ti loni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti va woo gila kpalaa bo, ti gɛni wooi mɛnisu, kɛɛ ti la gɛni nu nɔpɛ kaazu.

⁸ Sɔle wuzegɛni zooni ma, gaazuzegɛni ma, kɛɛ ɛ la gɛni wozaɣaazu. Ti soni zeei va, ti lii la Damase.

⁹ E kɛɛni ga folo savagɔ, ɛ la wozaɣaazu, ɛ la laamiizu, ɛ la boolezu.

¹⁰ Tama kaladopoi ta gɛni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maliɣii tolini, ɛ gɛ ma: «Ananiase!» E gooɣaavote, ɛ gɛ ma: «Nà ɣaa, M̀aliɣii!»

¹¹ Maliɣii gɛni ma: «Wuzegɛ, ɛ li ga koiyɔɣɔzu velei nii daaseigi ga «Sɔlegai,» ɛ wɛɛ Zudase ná-pelei wu ga zunui nii daa ga Sɔle, Taalese nui, mazɔɔ toɣa GALA falizu.

¹² Tama ɛ zunui ta ɣaave kulakɛɛmai zu, daaseigi ga Ananiase, ɛ da ɛ pelei wu ga ɛ yeela ma, nii a kɛ gaazuve zegɛ ma.»

¹³ Ananiase gɛni ma: «M̀aliɣii, gɛ mɛniga nu mɔinmɔin da, ga zunui naa faa ηou mɔinmɔin kɛa ga da-nuiti Zeeluzalɛme taazuve.

¹⁴ Naa voluma, zalaɣa ɣula ɣundigiiti ta-zobogi ɣa zea ve, nii a kɛ ɛ naati gili, zoiti nɔpɛ a ti ɣa, ti da wooɣula GALA ma ɛ-laaseigi zu.»

¹⁵ Kɛɛ Maliɣii gɛni ma: «Li, tɔzei zunui nuu ɣa ga anɪnakai nii gɛ yi-imizeɣeai la, nii a kɛ ɛ d̀aaseigi ɣula kɛɛma zii ɣiligiti bɛ, ta masagiti, naa veɛ Izelayɛle nuɔuseiti ba.

¹⁶ Nà boɣɔi, nà vaazu dɛɛzu la, velei ɛ vaazu boɔzu la b̀ɛ.»

¹⁷ Ananiase liini, seeliai ma pelei wu, ɛ yeelaani Sɔle ma, ɛ gɛ ma: «K̀ɛɛloun Sɔle, Maliɣii Yesu, nii kulaai ɛ ve kɛɛma pelei zu, nii ɛ vaai la, naa ɣa ɛ tɛvegai ga ɛ-ɣaazuve zegɛ ma, ta ɛ laave ga Zɛnvu Nadegai.»

¹⁸ Gaamago nɔ, ɛ ɣɛni egɛ ani ɣalaiti ta ɣula Sɔle ɣaazuve, ti loo, gaazuve zegɛ ma. E wuzegɛni, ɛ batize.

¹⁹ E daamii wogai ma, ɛ zɛbei zɔɔni. E foloi tanigaa ɣɛni kaladopoiti ba, niiti ti gɛni Damase.

²⁰ E tɔzeini gaamago ga Yesu ná-fai laazeeli GALA dɛbi veɛiti bu, ɛ da gɛ ma: «Yesu ɣa ɛ ga GALA Doun Zunui.»

²¹ Zoiti pɛ ti gɛni goomɛnisu, ti laavɔni, ti da boɣɔ ɣaazaɣa ga: «Nii ɛi ɛ ɣɛa naama nuiti wɔinzegɛzu Zeeluzalɛme, niiti ti GALA tolistu daaseigi nii zu? Kɛɛ, paa ungi ɣa nɔ ga ɛ naama nuiti gili, ɛ li ga tiye zalaɣa ɣula ɣundigiiti pɔ, kɛɛ?»

²² Kɛɛ folo-o-folo Sɔle ná-kala gooi zɛbei gɛni baagɔzu: Zuifui niiti ti gɛni Damase, ti la mɔ gɛni kwɛɛ nii ta bo, tɔzei ɛ gɛni dɛɛzu ga tiye ga Yesu ɣa ɛ ga Kilista.

²³ Yeeɣɛɣala zuɣooza tɛvegai ma, Zuifuiti ti boɣɔ leveni ga ti paa.

²⁴ Sɔle faa ɣwɛɛni ta-yaava vai zu. Ti gɛni wɛɛzu vɔɔ taa zigɪdavɛti ma, folo veɛ kpidi va, nii a kɛ ti paa.

²⁵ Kɛɛ, ná-kaladopoiti ti segɛni ga kpidii, ti da kpɔɔgi zu, ti ze ga sigɪgi volu velei.

Sɔle gɛni Zeeluzalɛme

²⁶ Sɔle zeeliai ma Zeeluzalɛme, ɛ kɔɣɔni ga ɛ vɔ pɛɛ kaladopoiti ba, kɛɛ ti pɛ ti gɛni luazu ba, ti la gɛni laani da ga ɛ ɣɛa ga kaladopoi ta.

²⁷ Balanabase seɣe vele ɣana, ɛ lii la keelaiti pɔ bɛ. E naa kpein suɣulani ti ma, velei Maliɣii boɣɔ ɛɛni la ga Sɔle pelei zu, ɛ boɛ pɔ, ta velei Sɔle GALA daawooi laazeelini la ga ladalai Maliɣii Yesu laaseigi zu Damase.

²⁸ E zo naazu ma niina, ta naati ti gɛni ɛɛzu, ti da yei Zeeluzalɛme taazuve, ɛ da GALA daawooi laazeeli ga ladalai Maliɣii laaseigi zu.

²⁹ Zuifui niiti ti Geɛke wooi wosu, ta naati ti gɛni yeɛɛzu, ti da boɣɔ maaɣaali, kɛɛ naati ti gɛni paa ɣeɣeɣe gaizieu.

³⁰ Kidaaleve nuiti ti naa zuɣwɛɛgai ma, ti liini la Seezalee, ti teve Taalese.

³¹ Ziileigi ɣeni Zudee Egilisii pɛ su, ta Galilee, naa veɛ Samali va, ɛ ɣeni wɔɔɔzu kidaalevei zu, ɛ da zie bɔɣmaayeei zu Maligii ve, gaa ɣeni wɔɔɔzu ga nui lieɣi, nii ɛ ɣeni veɛzu ba ga Zenvu Nadegai ná-kpɔbai.

Enee valo vai

³² Tei Piyɛɛ ɣeni levesu zooi zu ná pɛ, ɛ zeelini balaa kidaaleve nuiti pɔ be, niiti ti ɣeni Lida taazuve.

³³ E zunui ta ɣaani ná, daa ga Enee, ɛ laani seebe vetei ɣa kaite kona dɔsava laawu ga kɔɔsama zeebei.

³⁴ Piyɛɛ ɣeni ma: «Enee, Yesu Kilista ɛ valo! Wuzegɛ, da bɔɣi ɛ da-vetei le ba.» E wuzegeni gaamago.

³⁵ Lida ta Salɔn nemei zu nuiti pɛ ti miná ɣaai ma, ti ɣidaaleveni Maligii ma.

Dɔɔkase wuzegɛ vai, ɛ ɣula saai ya

³⁶ Kidaaleve anzanu ɣila ge ɣeni Zɔpee, daa ga Tabita, (nii poluve ga «Dɔɔkase»), ɛ ɣeni botii vago mɔinmɔin kɛɛzu, ɛ da faabɔɣiti ke.

³⁷ Naama ziegi zu, ɛ zeebeni, ɛ za. Ti maagbaai ma, ti daani geezu velei ta wu.

³⁸ Zɔpee ɣaladopoiti ti menigai ma ga Piyɛɛ ɣa ti ɣobave laai zu Lida, ti zunu felegɔ leveni polu, ti ɣɛ ma: «Soma, ɛ va fala gi vɔ be.»

³⁹ Piyɛɛ wuzegeni, ɛ vile ti volu, ti li. Ti zeelii ma, ti læni la geezu velei wu. Poanzaiti pɛ ti maaɔɣani ba, ti da wɔɔ, ti ɣeni sege goiti ta tookɔba wolaiti dɛɛzu la, niiti Dɔɔkase ɣeni ti betɛzu ti ve, siegi zu naa ɣeni la ti va.

⁴⁰ Piyɛɛ ɛɛ pɛ kulani eteave, ɛ GALA fali. Naa voluma, ɛ ɣaavoteni poomai ma, ɛ ɣɛ ma: «Tabita, wuzegɛ!» Naa ɣaazuzegeni ma, ɛ Piyɛɛ ɣa, ɛ zɛba ɛ ze.

⁴¹ Piyɛɛ yeelaani zea, ɛ buzegɛ, naa voluma ɛ kidaaleve nuiti ta poanzaiti tolini, ɛ dɛɛ ga tiye, ɛ vulua.

⁴² Zɔpee nubuseiti pɛ ti naa menini, ma mɔinmɔin ge ɣidaaleve Maligii ma.

⁴³ Piyɛɛ yeedɛɣala go ɣɛeni Zɔpee kɔɔ betɛ nui ta vɔ be, nii daa ga Simɔn.

10

Kulakɛɛmai Kɔleneye sɔɔɔni Seezalee

¹ Zunui ta ɣeni Seezalee, daaseigi ga Kɔleneye, ɛ ɣeni salavusu bulu gila maazu, nii ɛ zegeni Itali.

² Zunui naa ta ná-peleyegɛi ti ɣeni ga GALA gaazuluaba nua, ɛ ɣeni faabɔɣi mɔinmɔin kɛɛzu nubuseiti be, ɛ ɣeni GALA falizu sienɔpɛ su.

³ Yeeta, kpɔkɔ volo yeedɛɣalai zavasiɛi ma, ɛ GALA ná-geezuɣelai gila kaani, kulaai keɛma kpezekɛle, ɛ da le ná-pelei wu, naa tolini, ɛ ɣɛ ma: «Kɔleneye!»

⁴ E ɣaazuloni naa va, dualuagi soni, ɛ ɣɛ ma: «Toɣa ɣale, Mɔligii?» Naa ɣɛ ma: «Da-GALA faliiti, ta da-vaabɔɣiti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu.

⁵ Keelaiti tevɛna ɣani ɣani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei pɛai ga Piyɛɛ.

⁶ Kɔɔ betɛ nui Simɔn ná-pelei wu ɣa ɛ niizu ná, kpolodei laave.»

⁷ Geezuɣelai nii ɛ ɣeni bɔɛzu pɔ, naa liini nɔ feya, Kɔleneye ná-botigɛ nu felegɔ loli, ta GALA gaazuluaba zalavusui gila, nii ɛ botii ɣɛɛzu tɔun ba.

⁸ Kpegai ma ga fai pɛ suɣula ti ma, ɛ ti leveni Zɔpee.

Kulakɛɛmai Piyɛɛ sɔɔɔni Zɔpee

⁹ Polumai, tei ti ɣeni pelei ma, ti maa da buɣa Zɔpee va, Piyɛɛ læni pelei ɣɔmave ga folo bekpegɛi, ná betɛai ga dooɣo bosuve, ga ɛ GALA fali.

10 Pului soni, é ɣeni pə ga é daamii wo. Siegi zu ti ɣeni ɣɔnɔgi βetezu la be, sugilini.

11 E geegɔlɔgi laalaogai ɣaani, é ani ta ɣaani eɣe seɣe wolai toko logai seki naanigɔi pe ga, é da yei zooi ma.

12 Ɔɔɣɔ naani suaiti ti ɣeni su, ta kpokpo suaiti, naa veε wɔniiti ba.

13 Wooi ta zeelini ma, é ɣe ma: «Piyεε, wuzεɣe, è ta vaa, è mi!»

14 Kele Piyεε ɣeni ma: «Ba-o, Mɔliɣii, tɔɔzei kaipa gè la de tɔ ma ani ba kɔzɔba ani miini.»

15 Wooi naa ɣeni ma volu ná velesiei: «Nii GALA ge ɣεεzu ma ɣadeɣe, mina naa veε ga kɔzɔba ani.»

16 Naama vai zeini ma ga seizu savagɔ, naa voluma, anii naa ɣaaɣaleni ma geegɔlɔgi zu.

17 Siegi zu Piyεε ɣoozuvilini da ga é kulakεlemai naa voluve ɣwεε, gaamago Kɔleneye ná-keelaiti é ti leveni, ti gaazaɣagiti boni, ti va kwεε ve Simɔn ná-pelei ná, naati ti loni sigɣidave.

18 Ti toligi woni, ta ti da gaazaɣagi wo, ni Simɔn laazuve ɣa ná, nii daasei peai ga Piyεε.

19 Tei Piyεε ɣeni ɣisiezɔ kulakεlemai voluve zu, Zenvu ɣadegai ɣeni ma: «Wεε, zunu savagɔ vaave, ti da è ɣaizie.

20 Wuzεɣe, è yei, mina ineine, à li vɔɔma wa tiye, tɔɔzei nà ɣa gè ti levegai.»

21 Piyεε yeini, é ɣe zunui naati ma: «Wεε nà va, nà ɣa wo ɣaiziezɔ, lee ɣa é ga wo vaa ungi ve?»

22 Ti goɣaavoteni, ti ɣe ma: «Salavusu ɣundigii daa ga Kɔleneye, é ga zunui nii telebogai, ta é luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti tɔɣɔ vagoi wosu, naa ɣa GALA ge ná-geezuɣeela ɣadegai gila tevegai ma, é ɣe, é è loli ná-pelei wu, nii a ke é è woomeni.»

23 Piyεε ti leeni pelei wu, é ti laazuve.

Poluma zobui é wuzεɣeni, é vile ti volu, ti li. Zɔpee ɣidaaleve nuiti tanigaa ti vileni polu, ti maaza.

24 Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Kɔleneye ɣeni ti βɔunsu, é ná-nuiti ta bɔɔla wanawanagiti tolini ná-pelei wu.

25 Siegi zu Piyεε leeni la pelei wu, Kɔleneye daaɣomini, é loo kɔɣɔwu, é nɔkɔ bu.

26 Kele Piyεε buzeɣeni, é ɣe ma: «Wuzεɣe, tɔɔzei nà balaa, nà ga nui ga è ɣevele.»

27 Ti yeni yεpezɔ, ti le pelei wu, ti nu mɔinmɔin kaani, ti ɣaalɔai ba.

28 E ɣeni ti ma: «Wo kwεeni ga tɔ ka Zuifuiti ma, ga ti mina βɔ faa nɔpe ma ta zii ɣiligiti, ba ti va le naati ta-vele wu. Kele GALA ge deεve ga ze ga maa la neeni, nu va ɣe nui tanɔpe ma kɔzɔba nu, ba ɣadetala nu.

29 Naa ɣa é kea, siegi zu wo keela levega da mà, gè va, gè la maagaali nɔpe keeni su. Kele nà wo ɣaazaɣasu, lee ɣa wo tɔligai ma?»

30 Kɔleneye ɣeni ma: «Ma volo naanisiei ɣa ga za, niima yeεɣεɣalai nɔ zu, gè ɣeni GALA falizu ná-pelei wu kpɔkɔ volo yeεɣεɣalai zavasiei ma. Zunui ɣila ge vaani, é lo kákala, kɔba zeɣei ɣoleai é da volo,

31 é ɣe mà: «Kɔleneye, da-GALA falii ɣaavotega, GALA ki ka da-vaabɔɣɔiti su.

32 Keelaiti tevena ɣani ɣani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyεε. Kɔɔ βete nui Simɔn ná-pelei wu ɣa é niizu ná, kpoloɣei laave.»

33 Gaamago nɔ, gè keelaiti teve è ma, è laaɣomi fai zu, da ma, è solooge ga è va fala. Ve niina gi pe ka gi GALA gaazu, gi woilo naa ma, nii Maliɣii è leveai ma.»

Piyεε ná-kpɔei é boni Kɔleneye vɔ be

³⁴ Piyɛɛ kpɔɛi zɛɣeni naazu, ɛ ɣɛ ma: «Gaamazu, gɛ kwɛɛga niina ga GALA ge la zeelɔzɔɣɔzu ɣɛɛzu nuiti ba,

³⁵ kɛɛ zii pɛ saama, zɔi nɔpɛ ɛ luazu ba, ta ɛ telebodai ɣɛɛzu, naama nui nɛɛvɛ bɛ.

³⁶ Wo daawooi ɣwɛɛni, nii ɛ teɔɛgai Izelayɛɛ nuiti ma, ɛ ziilei Goo Niine Uagɔi laazeeli ti ma ga Yesu Kilista maavele, tama ka ɛ ga ɛɛɛ pɛ Maligɔi.

³⁷ Wo kwɛɛni nii ɛ ɣɛɛni dɛ Galilee, naa voluma Zudee yooi zu nɔ pɛ, Zan daazeelɔi ma bɛbɛi ma ga ti batizei.

³⁸ Wo kwɛɛni vɛlei GALA ge Zɛnvu Nadɛgai yeini la Nazalɛte nui Yesu ma, ta ɛ zɛbɛi ve zea. Wo kwɛɛni balaa vɛlei Yesu ɣɛni lɛvesu da zooi zu, ɛ da faa vagɔi ɣɛ, ɛ da naama nuiti pɛ balo, niiti ti ɣɛni Inɛgi nɔ-zobogi wu, tɔɔzei GALA ge ɣɛni ba.

³⁹ Nii kpein ɛ kɛai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzalɛme, giya ɣa gi ga naama zeeleiti. Ti kpadɔni saa wului ma, ti paa.

⁴⁰ GALA ge buzeɣeni, ɛ kula saai ya foloi zavisɛi, ɛ zobogi ve zea ga ɛ bɔɣɔ lɛ ga nuiti.

⁴¹ Kɛɛ nui pɛ ge la ɣɛni dɛ, kɛni zɔiti niiti GALA ge yiimazeɣeni ga tiye kaite, ga ti ɣɛ ga zeeleiti, gɔ ya, gɛi gi daamii ta kpɔɔlei woni vɔɔma gɔ tiye, GALA kpegai ma ga buzeɣɛ, ɛ kula saai ya.

⁴² Naa voluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi laazeeli nuɔɔɛiti ma, gi zeele wooi wo ga tɔ ɣa GALA ge yeelogai ba, ga ɛ ɣɛ ga nu vuluiti ta gɔvɛiti ta-lukpɔɣaaleve nui.

⁴³ GALA goo wo nuiti pɛ ta naama zeele wooi wosu nɔ-faa zu, ga zɔi nɔpɛ a ɣidaalevena Yesu ma, naama nui nɔ-kotoi zuvaa ɣa yɛ ga tɔun daaseigi maavele.»

Zɛnvu Nadɛgai yei vai zii ɣiligiti ma

⁴⁴ Siɛgi zu Piyɛɛ ɣɛni dɛ naama wootti bosu da, Zɛnvu Nadɛgai yeini nuiti pɛ ma, niiti ti ɣɛni woilosu.

⁴⁵ Kidaaleve nui niiti pɛ ti ɣɛni ga Zuifuiti ti yeini Piyɛɛ volu ti va, ti laavɔɔni ga Zɛnvu Nadɛgai yei vai zii ɣiligiti balaa ma.

⁴⁶ Mazɔɔɔ ti ɣɛni naati goomenisu, ti da bɔɛ zii woo ɣiligiti su, ti da GALA dɛbi.

⁴⁷ Piyɛɛ kpɔɛi zɛɣeni volu, ɛ ɣɛ ma: «Nu ɣa ɣɛɛ nei naama nuiti kpatizesu ziei wu, niiti ti Zɛnvu Nadɛgai zɔɔɔgai ga ade ɣɛvele baa?»

⁴⁸ E devei veeni, ti naati kpatize Yesu Kilista laaseigi zu. Ti maanɛɛnɛni ga ɛ yɛ ti ɣoba foloi tanigaa laawu.

11

Piyɛɛ nɔ-poluvaawogi Zeeluzalɛme Egilisii zu

¹ Keelaiti ta kidaaleve nui niiti ti ɣɛni Zudee yooi zu, ti mɛnini ga zii ɣiligiti balaa, ti yeezeivɛ GALA daawooi wu.

² Siɛgi zu Piyɛɛ lɛɛni la Zeeluzalɛme, kidaaleve nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti ɣɛ ma:

³ «È lɛve ɣale, è liai, è lɛ zii ɣiligiti ta-vɛlei wu, naa voluma wo laami vɔɔma wa tiye.»

⁴ Piyɛɛ tɔɔzeini naazu ga faiti sugula ti ma ga gilagila, ɛ ɣɛni ti ma:

⁵ «Gɛ ɣɛni Zɔpɛɛ taazuvɛ, gɛ yeini GALA falizu sugɔli, gɛ kulakɛɛmai ta zɔɔɔni. Ani ta zɛɣeni geɣɔɔlogi zu, eɣɛ seɣɛ wola toko logai seki naanigɔi pɛ ga, ɛ da yei, eyɛsu ɛ zeeli mɔ.

⁶ Gɛ suvɛteni ga pagɔ, gɛ ɣɔɣɔ naani suaiti kaani, ta dɔbɔ zuaiti, naa vɛɛ kpokpo suaiti ta wɔniiti ba.

7 Gè woo gila menini balaa, é da gε mà: <Wuzege, Piyεε, è ta vaa, è mi.>

8 Kεε gè gèni ma: <Ba-o, Màligii, tōzei kaipa kōzōba ani ba tō ma ani la de lōni dāave.>

9 Wooi woni mà volu ná velesiε zu, é gūla geezuε, é gε mà: <Nii GALA ge gεεzu ma padegε, mina naa vεte ga kōzōba ani.>

10 Naama vai zeini ma ga seizu savagō, naa voluma, ti pε ge gaaǵaleni ma geeǵolgi zu.

11 Gaamago nō, zunu savagō unkulani, ti zege Seezalee, ti va tōlisu, ti loni sigfidave, vε gi gèni ná.

12 Zenvu Nadegai gèni mà, gè vile ti volu gi li, gè mina inεinε. Wεε keeloun lōzitaiti ba, niiti ti màazani, gi li, gi lε Kōlenεye ná-pεlei wu.

13 Naa balaa boni gi ma, velei é kulakεlεmai zōlōni la, geezuǵeelai loni, é da gε ma: <Keela leve Zōpee, ti Simōn loli, nii daasei pεai ga Piyεε.>

14 Toǵa naa lε ga de, velei da gizo da, wa da-vεε wu nuiti.>

15 Siεgi zu gè kpōεzuǵulai lōzeini la, Zenvu Nadegai yeini ti ma, velei é yeini la ade ma mōungi.

16 Naama ziεgi zu, kigi looni Maligii laawooi nii zu ga: <Mazōlō Zan batizei woni ga ziei, kεε wōun, wa batize ga Zenvu Nadegai.>

17 Ni tama GALA ge vεεani gīlagi naa nō vea ti ya, nii feai ada balaa zea, adei de gīdaaleveai Maligii Yesu Kilista ma, nōun nà ga leeni, nà li losu GALA daawu?»

18 Naama wooi ti yiimaaleini, ti lēbiyai ve GALA bε, ti da gε ma: «GALA ge va bu ga zii gīligiti balaa ti ti zie velei maavalibo, nii a ke ti zenvui zōlō!»

Antiyōse Egilisii lōzei velei

19 Wōinzeǵemai vaai ma eyesu ti Etiyeni va, kidaaleve nui zōiti ti vazani, naa tanigaa ti zeelini fō Fenisi, ta Sipele, naa vεε Antiyōse va, kεε ti la gèni GALA daawooi laazeelizu zii gīli nōpε ma, keni Zuifuiti nō.

20 Anεε naa vε, ti zaama nui tanigaa, niiti ti zeǵeni Sipele ta Silene, ti li Antiyōse, naati ti bōeni balaa zii gīligiti pō, ti Maligii Yesu ná-Woo Niine Uagōi laazeeli ti ma.

21 Maligii gèni ti va, nu mōinmōin ge laani ti-laawooi la, ti gaaavote Maligii ma.

22 Naama wooi zeelini Zeeluzalεme Egilisii zu nuiti ma, ti Balanabase leveni fō Antiyōse.

23 Naa zeelii ma, é pεtēni velei GALA ná-zaalai gèni botii gεεzu la, koozunεeni gola. E kidaaleve nuiti iǵōdōni ga ti gε ga woǵεgila nu Maligii vε, ta ti gīli ba ga ti-yiimave pε.

24 Mazōlō Balanabase gèni ga nu vago, nii daavegai ga Zenvu Nadegai ta kidaalevei. Nu mōinmōin ge zōlōni, ti bōǵō ve Maligii ya.

25 Naa voluma, Balanabase liini Taalese, é Sōle laǵomi.

26 E naa gāani ná, ti ye volu, ti va Antiyōse. Ti kona gila kεeni miná, ti da gaalēbai wo vōōma ta Egilisii, ta ti da nu mōinmōin kala. Antiyōse gā kaladopoiti ti-laasei ge vεeni ná mōunpa ga keletieinti.

27 Naama ziεgi zu, GALA goo wo nuiti ti zeǵeni Zeeluzalεme, ti yei Antiyōse.

28 Ti gīla ge gèni ná, nii daaseigi gèni ga Agabuse. Zenvu Nadegai loni tuǵō, é wuzεge, é bo ga pulu wolai gā loozu eteai zu ná pε. Pului naama ge looni Wōlōme masagi Kelode ná-siεgi zu.

29 Kaladopoiti ti deveni ti zoloo ma ga nii nōpεgi ma zobogi εεε bε, ma nu ke ga kpōbai kidaaleve nuiti bε, niiti ti Zudee yooi zu.

30 Naa gā ti kεeni, ti fe Balanabase ta Sōle ya, naati ti teve totuǵōiti pō.

12

Piyele ḡula vai kasoi ḡa

- ¹ Naama ziegi zu, masagi Elḡde yeeṣṣeni Egilisii zu nui tanigaa ma.
- ² E Zan keeḡḡeloin Zake ṽaani ga boḡa zḡkpḡi.
- ³ Tei é kaani ga naa wola neeni Zuifuiti be, é Piyele ḡalaa soni, feti ziegi zu, siegi zu ta ḡa bului mi la, nii leṽe la su.
- ⁴ E naa zogai ma, é pili kasoi ḡa, é kalivaani salavusu naanigḡ zeizu naanigḡ ma, ga ti ḡa wele ma. Ná-kisiei ḡeni ga é naa ná-tukpḡi ḡaaleṽe, siegi zu Pake fetii leṽesu da.
- ⁵ Piyele makeḡa ḡeni de kasoi ḡa, Egilisi nuiti ti la ḡeni looḡosu GALA falii ṽa be.
- ⁶ Yeei Elḡde deveni la ga geelaa ḡa laona nḡ feya, é naa ná-tukpḡi ḡaaleṽe keḡezu, naama yee bidii, Piyele ḡeni laani, é ḡa ni salavusu felegḡ yḡḡḡzu, kaso make nuiti ti loni kaso ṽelei laṽe.
- ⁷ Gaamanḡ, Maliḡii ná-geezuḡeelai gila ge ḡulani keḡema, kaso ṽelei wu ḡalani kpoke, ṽe Piyele ḡeni ná. Geezuḡeelai yeelooni Piyele beṽeagave, é maalḡa, é ḡe ma: «Wuzegḡ fala!» Yḡḡḡḡiti ti vieni Piyele yeeiti ba, ti loo.
- ⁸ Geezuḡeelai ḡe ma: «ḡa-zaamaḡiligi ḡili zaama, é ḡa-zavalagiti ḡḡ ḡḡḡa!» Piyele naa ḡeeni. Geezuḡeelai ḡe ma: «ḡa-zegḡ wolai loo ḡḡba, é ṽile pḡlu.»
- ⁹ Piyele ḡulani kaso ṽelei wu, é ṽile polu, é la ḡeni laani da ga nii geezuḡeelai keezu, ḡite vaa ṽe, é ḡeni ḡisiezu ga kulakeḡema nḡ ḡa é kaazu.
- ¹⁰ Siegi zu ti leṽeni la kaso make nuiti seizu mḡungi ta felesiei ṽa, ti zeelini kḡlu bogi ma, nii daalaosu ga taazu ṽelei. Naa laalaoni bḡḡḡ ṽe ti luḡḡ, ti ḡulani ti ṽile koi yḡḡḡzu ṽelei gila ma, ti ḡa li. Gaamago, geezuḡeelai neḡeni koba.
- ¹¹ Piyele naama vaiti gaḡaani niina, é ḡe ma: «Gaamazu, gḡ kwee niina ga Maliḡii ná-geezuḡeelai leṽegḡ ga é kḡla Elḡde yeezu, ta naa pe su, nii Zuifui nuḡuseiti ki ge ḡea ba, é lo nḡun ba.»
- ¹² E ḡidaai ma faiti bu, é sakpani Zan nii daasei peai ga Maleke naa dee Maali ná-pelei wu, ṽe nu mḡinmḡin ge ḡaalḡeni ba ná, ti ḡa GALA fali.
- ¹³ Siegi zu é sigigi ma bogi laalogani la, botigḡe anzanui ta ḡeni ná, daaseigi ga Lḡḡde, naa maaḡuḡani kpogi ṽa ga é woilo.
- ¹⁴ E ḡwḡḡesu ḡaani Piyele wooi ṽa, koozune ṽelei ma, é la ḡite sigigi laalaoni, é bizeni, é li ḡḡezu ti ma, Piyele ḡa é sigidave.
- ¹⁵ Ti ḡeni ma: «È litigḡe!» Keḡe é ti ḡisufalani ga gaamai ṽe. Ti ḡeni ma: «Ná-geezuḡeelai ṽe mu.»
- ¹⁶ Naazu Piyele ḡeni ba nḡ, é ḡa pelei laalogḡa. Ti pelei laalaogai ma, ti laavḡḡni ga kaa vai.
- ¹⁷ E yee ḡeeni ti ma beḡe ga ti maagḡe kpḡ, é zeba é naa zuḡula ti ma, ṽelei Maliḡii kulaai la kasoi ḡa, naa ṽoluma, é ḡeni ti ma: «À bo Zake ma ta kidaaleṽe nui zḡiti.» Naa ṽoluma, é liini ga ada ḡili pele.
- ¹⁸ Poluma zobui, salavusuiti ti wola ḡeni unga wuulee naama vai zu, nii é ḡeni ga Piyele.
- ¹⁹ Elḡde numaa ṽilḡeni ga ti Piyele ḡaizie, keḡe ti la kaani. E kaso make nuiti gaazaḡani, é devei ṽe ga ti naati paa. Naa ṽoluma, é zegḡeni Zudee yooi zu, é li zeizu Seezalee.

Masagi Elḡde zaa vai

- ²⁰ Kpḡei ḡeni Elḡdeni zḡḡḡzu ta Tiil nuiti, naa ṽee Sidḡn nuiti ba. Naati seizu felegḡ ti zolooni faa ḡila ma, ti ṽoluzeigi ḡe ga Belasetuse, masagi nii ṽelei wu lotuḡḡi. Naa ṽoluma ti liini ga ti ziileigi maavali masagi ma, tḡzei ti-ḡḡnḡgi pe ge ḡeni zegḡezu masagi ná-zooi nḡ zu.

²¹ Naama voloi zeelias ma, Elode bofo maafilini ga masa segei, e zeí ná-masa kpokpogi ga, e da masa kpoe wolai wo ti ma.

²² Nubuseiti ti geni maamusezu, ti da ge ma: «Nu woo la ga nuu, galagi ta woo ve de!»

²³ Gaamago no, Maligii ná-geezugeelai gila ge Elode lofani, kpeinti ti kpudegi zumiini, e za, mazolo e la geni lebiya veeni GALA be.

²⁴ Kele GALA daawooi gaa geni wolozu.

²⁵ Balanabase ta Sole ti begai ma ga ta-wotii ge Zeeluzalame, ti galeni ma. Ti liizuve, ti liini ga Zan, nii daasei peai ga Maleke.

13

Balanabase ta Sole leve fai keela ziegi ma

¹ GALA goo wo nuiti, ta kalamon wolai niiti ka ti geni Antiyose Egilisii zu: Balanabase, Simiyon nii daaseigi velesiei ga ma Leigi, Lusiyuse Silene nui, Manayen nii ta masagi Elode ti wolonni voma, ta Sole.

² Yeeta, ti geai ma Maligii lebizu voma, ti da zugi zo, Zenvu Nadegai geni ti ma: «A Balanabase ta Sole gula bofo zaama be ye, naama wotii vaa zu, nii ge ti loligai ma.»

³ Ti begai ma ga zugi zo, ti GALA fali, ti yeelaani ti ma, ti be ti va, ti li.

Balanabase ta Sole ti lii vai Sipele

⁴ Zenvu Nadegai Balanabase ta Sole levegai ma, ti liini Selusi, ti le batoi zu miná, ti li Sipele.

⁵ Ti zeelias ma Salamine, ti GALA daawooi laazeelini Zuifuiti ta-GALA debi veleiti bu. Zan-Maleke ga e geni ga ta-boba nui.

⁶ Naa voluma, siegi zu ti beni la ga zie zaama yooi maaleve, ti zeeli Pafose. Ti molikula nui ta gaani ná, Zuifui ta geni de, e ga zee gala goo wo nui, daaseigi ga Baal-Yesu.

⁷ E geni kundigii Selezियuse Poluse va, zunui naa geni ga faagwe nu wola. Naama zunui Balanabase ta Sole lolini, e dee ga woin ga ma ga e GALA daawooi meni.

⁸ Kele molikula nui Elimase (tozei daaseigi gana Geleke wooi zu), naa geni ti laalofoma, e geni po ga e pele leve kundigii lugfo ga a va gidaaleve Yesu ma.

⁹ Naazu, Zenvu Nadegai Sole laaveni, nii daaseigi balaa ga Pole, naa gaazulo ba,

¹⁰ e ge ma: «Ee, da ve, dei e laavegai ga kelegele noi ma zii pe ta yaavai, Inegi na-doun zunui, telebodai pe sili nui! E la boba baa, ga Maligii ná-pele zolegiti segea kevele ma?»

¹¹ Niizu niina, Maligii ga yeevofuzu e va, e gaazugole, yeegefala go laawu e la gaazulaa foloi ma.» Gaamago no, kpidii veeni Elimase gaazuveiti ma, e da nuiti gaizie mema ga ti pelei le la.

¹² Kundigii naama vai gaai ma, nii keai, e gidaaleveni, mazolo daavoni ga Maligii ná-kalagi.

Pole ta Balanabase ti lii vai Antiyose Pisidi govii ma

¹³ Pole ta siekofiti ti leni batoi zu Pafose, ti li Peleze Panfli govii ma. Zan-Maleke zegeni ti volu, e gale ma Zeeluzalame.

¹⁴ Tonoi, ti zegeni Peleze, ti li ga lugfo, ti zeeli Antiyose Pisidi govii ma. Doofo foloi, ti leni GALA debi velei wu, ti zeí.

¹⁵ Ti begai ma ga GALA ná-togi ta GALA goo wo nuiti ta-zeveti su wooi tanigaa gala, GALA debi velei ma gundigii ti nu leveni ti ma, e ge ti ma: «Gi-geleaiti, ni tene goo ga wo la nubuseiti faa ma, a bona.»

³⁸ Kεelointi, à sugwεε mu ga Yesu maavele g̃a kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma.

³⁹ Z̃oi ñope é g̃idaalevezu ma, naama nui ná-kotoi zegea ba, nii Moize ná-t̃ogi la g̃eni zooga kεεzu wo ve.

⁴⁰ A dama ga b̃og̃o mu, naa g̃a a ke nii bogai GALA goo wo nuiti ta-zεveiti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «W̃oi wo ga nubuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à wελε, wo laa g̃a ṽo, wo-ma zuwu g̃aaleve.

Maz̃ol̃o ña vaazu fai ta g̃εεzu wa-yeegegalai, naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la g̃eni la da.» »

⁴² Bebei g̃eai ma g̃ulazu, ti naati maanεeneni ga ti b̃oe volu, é vile naama vaa g̃ilagi ño va, doog̃o foloi nii é vaazu.

⁴³ Gaalebai voluma, Zuifui ma m̃oinm̃oin ta zii g̃iligi niiti ti latigai, ti vile Zuifuiti ta-G̃ALA pelei ma, ti vileni P̃ole ta Balanabase volu. Naati ti g̃eni b̃oezu ti ṽo, ti da ti ĩñod̃o ga ti g̃ili kpaan GALA ná-zaalai va.

⁴⁴ Poluma loog̃o foloi, nu g̃a g̃e ma, taazuve nubusei pe ka ño é gaaleeni ba GALA daawooi meni fai zu.

⁴⁵ Zuifuiti ti bebei g̃aai ma, ti laaveni ga toloi. Nii P̃ole g̃eni bosu, ti da naa maaq̃aali ga woo ñoiti.

⁴⁶ P̃ole ta Balanabase ti b̃oeni ti ṽo ga ladalai, ti g̃e ti ma: «Wa g̃a m̃ounpa GALA daawooi maa g̃ea ñeni, é wo wo ma. Kele tei wo g̃elezu ba, ta wo b̃og̃o levezu ga wo la zolooni g̃oog̃o zenvui ma, naa maavele ma, be gi g̃aavote zii g̃iligiti ma.

⁴⁷ T̃ozei naama levei g̃a Malig̃ii feai gi ya, é g̃e ma:

«G̃è è loga, è g̃e ga ziiti ta-wozakalagi, è kizo fai g̃ula kelema eyesu zou bela ga.» »

⁴⁸ Zii g̃iligiti ti naama wooi menigai ma, ti goozunεeni gola, ti da Malig̃ii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein g̃oog̃o zenvui g̃evele beteni ti ma vaa ma, naati ti g̃idaaleveni.

⁴⁹ Malig̃ii laawooi g̃aa g̃eni w̃ol̃ozu naama yooi zu ná pe.

⁵⁰ Kele Zuifuiti ti l̃oeni tosuba anzanuiti unsu niiti ti latini, ti vile Zuifuiti ta-G̃ALA pelei ma, ta taazuve zeizumaanεegiti, ti w̃oinzegemai vileni P̃ole ta Balanabase volu, ti naati kpe ta-yooi zu.

⁵¹ Naati feleg̃o ti ti g̃og̃oa vufiligi bukpuneni ti laal̃og̃oma, ti li Ikoniyyume.

⁵² Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozunεei ta Zenvu Nadegai.

14

P̃ole ta Balanabase ti g̃eni Ikoniyyume

¹ P̃ole ta Balanabase ti g̃eai ma Ikoniyyume, ti l̃eni miná balaa Zuifuiti ta-G̃ALA debi velei wu, ti yeni b̃oezu ga kevelei ta, Zuifui ma m̃oinm̃oin ta Gelekii ma m̃oinm̃oin ti g̃idaaleve.

² Kele Zuifuiti ti g̃ikpaai, naati ti l̃oeni zii g̃iligiti unsu, ti naati daavili ga ti faa ñou g̃e ga kidaaleve nuiti.

³ Anεε naa ve, P̃ole ta Balanabase ti lebini Ikoniyyume, ti g̃eni b̃oezu ga ladalai, t̃ozei ti laani Malig̃ii la, naama ge g̃eni ná-zaala wooi ma g̃aamai g̃ulazu kelema ga laaṽo vaiti ta maaβele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ve ga ti da ke.

⁴ Taazuve nubusei g̃aag̃wεeni su fele, gilazuve g̃eni Zuifuiti polu, gilazuve g̃e keelaiti polu.

⁵ Tei zii g̃iligiti ta Zuifuiti é vee ta-g̃undig̃iiti ba, ti g̃eni g̃evele betezu ga ti P̃ole ta Balanabase maañog̃o, ti va ti z̃oo ga k̃tuiti,

⁶ naati ti sugwεεgai ma, ti velani ti li Likaoni g̃ovii ma: Lisetele, Delebe, ta ti-maaq̃oolii zu.

⁷ Ti Woo Niine Uagɔi laazeelini miná.

Pɔle ta Balanabase ti ɣeni Lisetele

⁸ Mɛɣɛle zunui ta ɣeni zeini Lisetele taazuve, nii é zɔlɔɔni ga mɛɣɛlegi, kaipa é la ɣeni de zooni é va zie.

⁹ E ɣeni woilosu Pɔle woo ma. Naa wɛleni ba, é ka ga kidaalevei ɣa zea ga é valo,

¹⁰ Pɔle woogulani, é ɣe ma: «Wuzegɛ, è lo è-ɣɔɣɔiti ga!» Zunui vilini kpulu kɔɣɔiti ga, é tɔɔzei ga é da zie.

¹¹ Tei bebei naa ɣaani, nii Pɔle ɣeni keezu, ti ɣeni bainsu ga woo wola Likaoni wooi zu, ti da ɣe ma: «Galagiti ti nubuse ɣɔlɔgi zegɛa, ti yei gi zaama.»

¹² Ti Balanabase laasei pɛeni ga Zuuse, ti Pɔle laasei pɛe ga Gɛelemɛse, tɔɔzei naa ɣa kpɔei ɣeni da.

¹³ Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalaɣa ɣula nui ná-gala pelei ɣeni taa loave, é vaani ga nike zineiti ta tufa lebelevegaiti taa zigɣidave. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalaɣai Balanabase ta Pɔle ve.

¹⁴ Keela felegɔiti ti naa menigai ma, ti ta-zegɛiti balini ga ɣɔba, ti bize bebei vɔ pelei, ti bain ga tiye, ti ɣe ma:

¹⁵ «Lee vaa zu wo naa ɣeezu? Gá balaa gá nɔ ga nubusei ga wo ɣevele, gi vaave Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, ga wo beteve ɣimalala vai naati ba, wo lati zenvu su GALAGI ma, nii é geegɔlɔgi, ta zoi ta kpolodɛi betɛa ta ti zu aniiti.

¹⁶ Yeedɛɣalalai niiti ti levegai, é zii ɣilagilagiti pɛ zɛɛ ná, ɛɛ ge da zie ga yiima vele.

¹⁷ Anɛɛ naa ve, é la beni bɔɣɔ leezu ga tiye ga ná-faabɔɣɔiti maavele, niiti é ti ɣeezu, tɔɔzei tɔ ɣa é tonai ta ani betɛ yeedɛɣalalaiti tevesu wo ma, é da ɣɔnɔgi ve wo ya, ta é koozunɛi lo wo-yiimaveti.»

¹⁸ Anɛɛ balaa keelaiti ti naama woiti boni, keɛ é ɣeni ga faa baaba gola, ti va pele leve bebei luɣɔ ga naati ti mina zalaɣai ɣula ti ve.

¹⁹ Naa voluma, Zuifuiti ti zɛɣeni Antiyɔse ta Ikoniyyume, ti va ti bebei unsu leve. Ti Pɔle zɔɔni ga kɔtuiti, ti kpokpo, ti kula taai va, tɔɔzei ti ɣeni ɣisiɛzu ga é za.

²⁰ Keɛ siɛgi zu kaladopoiti ti ɣaalɛni ba la koba, é wuzɛɣeni é le taazuve, poluma zobui ta Balanabase ti liini Delebe.

Ti ɣale ma vai Antiyɔse

²¹ Siɛgi zu Pɔle ta Balanabase ti beni la ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Delebe, ti kaladopo mɔinmɔin sɔlɔɔni ná, ti ɣaleni ma Lisetele ta Ikoniyyume, ti gaabela Antiyɔse.

²² Ti ɣeni kaladopoiti inɔdɔɔzu, ti da ti lenɛ ga ti ye kidaalevei zu, ti da ɣe naati ma: «Kenii ade kpɔlɔ mɔinmɔin sɔlɔɔ pɛ, ade va lo GALA ná-masadaai zu.»

²³ Ti yeeloni totuɣɔiti ba Egilisii ɣilagilagi pɛ su, ta la bena ga GALA fali ti zugi zo, ti ɣeni naati kalivaazu Maliɣii ma, nii ti ɣidaalevei ma.

²⁴ Naa voluma, ti leveni Pisidi ɣovii ma, ti zeeli Panfli.

²⁵ Ti GALA daawooi laazeelini Peleze, naa voluma ti li Atali.

²⁶ Ti zɛɣeai ma miná, ti leeni batoɔi zu, ti li Antiyɔse, ve ti ɣalivaani ná GALA ná-zaalai ma, botii naama vaa zu, nii ti beni ga ke.

²⁷ Ti zeelii ma, ti Egilisii zu nuiti pɛ gaalɛni ba, ti voluvaawo ti ma ga nii pɛ GALA ge keai ga ti maavele, ta vele naa kidaalevei ma velei laalaogai la zii ɣiligiti tuɣɔ.

²⁸ Ti ku ɣɛni ná fele kaladopoiti saama.

15

Maabɔgi nii é ɣɛni Zeeluzalɛme

¹ Zunui tanigaa ti zɛɛɛni Zudee yooi zu, ti ɔa Antiyɔse, ti ɔa kidaaleve nuiti kala, ti ɔa ɔɛ ti ma: «Ni wo la latini pɛɛɛvolu, eɛɛvelei sɛɛɛai la Moize nɔ-tɔgi zu, wo la zooga ɔizosu.»

² Naa ɔaabelani ga maagaali baaba golai ti yɔɔɔzu ta Pɔle naa ɔɛɛ Balanabase ɔa. Naa ɔoluma, ti deveni ga Pɔle ta Balanabase naa ɔɛɛ taɔɔɔligaa ɔa ti le Zeeluzalɛme, ti naama vai yɔɔɔzule ga keelaiti ta Egilisi lotuɔɔiti.

³ Antiyɔse Egilisi ti leveni, ti liini ti leve ga Fenisi ta Samali vele, ti ɔa naa zuɔɔula, vele zii ɔɔɔligiti ti ɔɔɔdaaleveai la. Naama woiti ti ɔɛni ga koozune vaa wola kidaaleve nuiti bɛ.

⁴ Ti zeelii ma Zeeluzalɛme, Egilisi nuiti ti ti laaɔɔmini ta keelaiti naa ɔɛɛ totuɔɔiti ba, ti ɔolumaawoni naati ma ga nii pɛ GALA ge kɛɛni ga ti maavele.

⁵ Faliziiinti saama, niiti ti ɔɔɔdaaleveni, naa tanigaa ti wuzɛɛni, ti ɔɛ ma: «Kɛni zii ɔɔɔligiti ti lati pɛɛɛvolu, ɛ ti leve ga ti ɔɔlo Moize nɔ-tɔgi ɔɛ.»

⁶ Keelaiti ta totuɔɔiti ti ɔaaleɛni ba, ti naama vai wuuɔɔɛ ga pagɔ.

⁷ Kpɔɔzuɔɔula wolai begai ma, Piyɛɛ wuzɛɛni, ɛ ɔɛ ti ma: «Kɛɛleaiti, wo kwɛɛni ga kaite GALA ge yiimazɛɛni ga ze wo zaama, nii a kɛ gɛ Woo Niine Uagɔi laazeeli zii ɔɔɔligiti ma, ti ɔɔdaaleve.

⁸ GALA nii ɛ nu yiimave ɔwɛɛ, naa ɔɔɔɔi ma zeele wooi woga ga ɛ yeezeida ti wu, tɔɔzei ɛ Zɛnu Nadagai vea tiya ga ade ɔɛvele,

⁹ ɛ la zeeɔaagwɛɛzu ɔɛni ade yɔɔɔzu ada tiye, tɔɔzei ɛ ti-yiimaveti naɔɔɛ ga ta-ɔɔdaalevei maavele.

¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA suɔɔɔɔsu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpɔɔɔɔga, nii ada ade-mɛmɛwolani ade la zieni seɛ vai wu?

¹¹ Kɛɛ adɔun, Maligii Yesu zaalai ɔa ade ɔɔdaaleveai la ga ade ɔizoge ga ti ɔɛvele.»

¹² Bɛɛi pɛ ge maagaɛni kpɔ, ti woilo Balanabase ta Pɔle woo ma, ti ɔa naa zuɔɔula, vele GALA ge ɔɛni laavɔɔ vaiti ta maabele vaiti kɛɛzu la ga ti maavele zii ɔɔɔligiti saama.

¹³ Ti begai ma ga ɔɔɛ, Zake kpɔɛi zɛɛni, ɛ ɔɛ ma: «Kɛɛleaiti, a woilo dɛɛ gɔo ma!

¹⁴ Simɔn naa zuɔɔulaa ade ma, vele tɔɔzeizu mɔunpa GALA ge yiimazɛɛni la zii ɔɔɔligiti saama ga zii ɔɔla, nii a ɔɛ ga nɔnɔ.

¹⁵ Naama vai balaa zolooge GALA goo wo nuiti daawooi ma, tɔɔzei sɛɛɛve ga:

¹⁶ «Naa ɔoluma na ɔale ma volu,
Davide nɔ-pɛɛi nii goloai, na gaalo volu,
ɔɛti nati koloɔologai, gɛ minati kpɛɛɛ volu.

Nà to volu,

¹⁷ naa ɔa a kɛ, nuɔɔɛi mɔtaiti ti Maligii ɔaizii,

ta zii ɔɔligi niiti kpɛin ti ɔɛai ga nɔnɔ.

Naa ɔa Maligii bogai,

¹⁸ nii ɛ nɔ-faazeikpasuiti kulaai kelɛma kaite wɔɔwɔɔ.» »

¹⁹ Zake ɔɛni mɔnɔ ti ma: «Naa ɔa ɛ ba, na kaazu ga fizoge ga ade mina faaba kpɛɛ zii ɔɔɔligiti tuɔɔ, niiti ti ɔɔdaalevezu GALA ma,

²⁰ kɛɛ ade sɛɛi leve ti ma ga ti ɔɔɔɔ maɔɔ ga kɔɔɔ ganigiti ta-ɔɔzɔba vaiti, koloɔologi, ta ti mina sua mi nii ma nama la ɔuuni, naa ɔɛɛ namai ɔa.

²¹ Tɔɔzei kaite wɔɔwɔɔ ziiɛgiti su, nuiti ta taa ɔɔlagilagiti su ti ɔa Moize nɔ-tɔgi ɔala, ta toɔa ɔalasu dooɔo foloiti pɛ GALA dɛbi vɛɛiti bu.»

Devei niiti ti zɛɛni ta sɛɛi ɛ leveni kidaaleve nuiti ma

²² Naama ziiɛgiti zu, keelaiti ta totuɔɔiti, naa ɔɛɛ Egilisi zu nuiti pɛ ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa ɔula ɔɔɔɔ zaama, ti ti vɛɛ Pɔle ta Balanabaseni

polu, ti li Antiyose. Ti yeeloni Zude va, nii é lolisu ga Balasabase, ta Silase, ti felego ti gfeni ga nuiti, niiti unfema wola gfeni ti ve kidaaleve nuiti saama.

²³ Ti sevei veeni ti ya, nii su wooi gfeni ga nii: «Wo-gεelointi, ti ga keelaiti ta totugoti ta wo luosu, woti wo la ga Zuifua, wo Antiyose taazuve, naa veε Siili ta Silisi goviiti ba.

²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti vaave wo vo be, ti wo yiiolo, ti wo niikpi ga ta-εezugulai. Ga lei gi va naama levei ve ti ya.

²⁵ Gi pe gi zolooge ma ga gi yeelo nua va, gi ti veε gi-nεεpogoti Balanabase ta Pole va, ti va wo vo be,

²⁶ niiti ti gikula ti-yenvuiti su ade-Maligi Yesu Kilista laasegi vaa zu.

²⁷ Naa ga é kea, gi Zude ta Silase levega wo ma, ga ti va ti niima geela woo laazeeli wo ma ga laawoo.

²⁸ Nεεve Zenvu Nadagai ve, ta ga bogoi gi ve, ga nu mina kaso nape da wo unma, keni nii maalaasu la na.

²⁹ Naa ga é ga, keni wo mina da ga suaiti mi, niiti ti gulaai ga zalaai kooogi ganigiti be, ta namai, naa veε sua vooimaiti ba, wo bogoi maape balaa ga kologologi. Wa naati keena, faa vago ve wo ve. Ade gaana mona!»

³⁰ Ti yeebeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyose, ti kidaaleve nu bogi pe gaale ba, ti sevei ve ti ya.

³¹ Sevei galagai ma, ti wola goozuneni, tazei ipodo wooi va é gfeni su.

³² Tei Zude ta Silase ti gfeni ga GALA goo wo nuiti, ti lebini εezu kidaaleve nuiti po, ti da naati tene, ta ti da ti ipodo.

³³ Ti ku gfeni na fele, naa volumna gεεelointi ti yeebeni ti va ga ziilegi, ti gale ma naama nuiti po, niiti ti valini ti ma.

³⁴ [Aεε naa ve, é neni Silase ve ga é ye na.]

³⁵ Pole ta Balanabase ti yeni Antiyose, naa veε nu moimoin ba, ti kalagi wo, ta ti da Maligi na-Woo Niine Uagoi laazeeli.

Pole ta Silase lii vai keela ziegi velesi ma

³⁶ Ku gfeni fele, naa volumna Pole gfeni Balanabase ma: «De gale ma vogi zu, de li de kidaaleve nuiti ka, ve pe de levega na, de Maligi laawooi laazeeli, de ka mini gεgala ga ti na kidaalevei zu.»

³⁷ Balanabase gfeni po, é Zan vile ti volu, nii daasei peai ga Maleke,

³⁸ kele Pole kaani ga é la vizoni ga ti va naa vile volu, nii é zegeni ti volu sie moungi zu Panfili zoli, é la gfeni ti va ta-wotii zu.

³⁹ Naama maagaalii baani ti yogzu, eyesu ti bali ma. Balanabase Maleke zegeni, ti le batoi zu, ti li Sipele.

⁴⁰ Pole ma ge yimazege ga Silase, kidaaleve nuiti ti ti galivaani Maligi na-zaalai ma, ti da li.

⁴¹ Ti leveni Siili yooi zu ta Silisi, ti da Egilisiiti ipodo.

16

Timotee vile fai Pole ta Silase volu

¹ Naa volumna, Pole zeelini Delebe, ta Lisetele. Kidaaleve nui ta gfeni miná, daasegi ga Timotee, dee gfeni ga Zuifu anzanui ta kidaaleveai Kilista ma, keεge gfeni ga Gelekii ta.

² Kidaaleve nui niiti ti gfeni Lisetele ta Ikoniyume, naati ti gfeni zeele woo vago wosu, é lo Timotee va.

³ Woin gfeni Pole ma ga é naa ge ga ziepogoi, é naa zegeni, ti tati pelevolu, tazei Zuifuiti ta-vai va, niiti ti gfeni naama adeti, mazolo ti pe ti gfeni kweni ga keεge gfeni ga Gelekii.

⁴ Taai niiti é ɣeni levesu ti zu, é ɣeni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelaiti ta totuɣɔiti ti ti zɛɣeni Zeeluzalɛme, naa ɣa a kɛ ti ɣolo naama leveiti bɛ.

⁵ Egilisiiti seɛ ɣeni lɔɔzu kidaalevei zu, ta da vɛɛ ti va folo-o-folo.

Pɔle loli fai Maseedɔine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tɔɔzei Zɛnvu Nadegai pele leveni ti luɣɔ ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu.

⁷ Ti zeeliai ma Misi yooi ɣobavɛ, ti ɣeni pɔ ga ti li Bitini, keɛ Yesu ná-Zɛnvui la ɣeni vaani bu.

⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase.

⁹ Kpidii Pɔle kulakɛɛmai ta zɔlɔni, é Maseedɔine zunu ɣila kaani loni, naa da maanɛɛnɛ, é da ɣɛ ma: «Soma kae, è leve Maseedɔine, è bɔ gi va!»

¹⁰ Pɔle ná-kulakɛɛmai naa maavele ma, gi pele ɣaizieni gaamago ga gi li Maseedɔine, mazɔlɔ gi kwɛeni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Dagɔi laazeeli ná.

Lidi ɣidaaleve vai Filipe taazuve

¹¹ Gi lɛeni batoi zu Toloase, gi li Samɔtelase zie zaama yooi vɔ pelei, poluma zobui gi li ga Neyapɔlise vele.

¹² Gi zeɣe miná, gi li fɔ Filipe taazuve, nii é ɣeni ga Wɔlɔme laai ta, é ɣeni ga Maseedɔine ɣovi mɔungi ma laai ta. Gi ku felegɔ ɣeni naama laai zu.

¹³ Dooɣo foloi gi ɣulani taai va, gi li zie wolai laavɛ, é ɣeni gi ɣisu ga gá Zuifuiti ta-GALA falizuvɛ ta ɣaa ná. Tei gi zeini, gi bɔeni anzanuiti pɔ, niiti ti ɣaalɛa ɣeni de ba.

¹⁴ Anzanu ɣila ge ɣeni ná, nii é ɣeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, é ɣeni ga seɣe bɔi pɔdi nui, ta ná-taazuve ɣeni ga Tiyatiil. E ɣeni woilosu ga pagɔ, Maligii ziilaalaoni, nii a kɛ é naati mɛni, nii Pɔle ɣeni bosu.

¹⁵ Tei ta ná-pele wu nuiti ti batizeni, é gi maanɛɛnɛni, é ɣɛ gi ma: «Ni wo kwɛeni ga gè ɣidaalevea ga ɣite Maligii ma, à soma wo lɛ ná-pelei wu, wo zeí ná.» E bɔini gi la gola ga keni gi naa ɣɛ.

Filipe ɣaso zifigi zu vai

¹⁶ Yeeta, gi ɣeni liizu GALA falizuvɛ, duɔ anzanu ɣila ge gi laaɣomini, nii adɔbɛɛ yɛnvui ɣeni su, ná-adɔbɛɛ vaiti maavele ma, ná-duɔ kɛɛɣɛiti ti ɣeni kulanuma wola zɔlɔsu.

¹⁷ E vileni gi volu, gá-o, Pɔle-o, é da bain, é da ɣɛ ma: «GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa ná-botigɛ nuiti ka ga zunui niiti, ti vaavɛ kizo pelei lɛɛzu ga woye.»

¹⁸ E ɣeni naa ɣɛɛzu folo mɔinmɔin daawu. Pɔle bɔlɔai ma ga naa, é latini, é ɣɛ zɛnvu ɲɔi ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, ná è levezu ga è ɣula anzanui nii zu.» Gaamago é ɣulani anzanui zu.

¹⁹ Siegi zu ná-duɔ kɛɛɣɛiti ti kaani la ga kito ge la mɔ ti vɛ, ti va ani mɔinmɔin sɔlɔ ga maavele, ti Pɔle ta Silase zoni, ti naati kpokpo taa zaamavɛ tukpɔɣaaleve nuiti pɔ bɛ.

²⁰ Ti naati teveni Wɔlɔme nuiti, niiti ti ɣeni ga tukpɔɣaaleve nuiti, ti ɣɛ ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yaɣabagi viliga ada-laai zu. Zuifuiti be,

²¹ ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la nɛeni ga adei de ga Wɔlɔme nuiti ade va va bu, baa ade va kɛ.»

²² Bebei balaa wuzɛɣeni ti laalɔɣɔma. Tukpɔɣaaleve nuiti ti ta-zɛɣɛiti kulaai ma ti ɣɔba, ti devei veeni ga ti naati doɣa ga kpakɔi.

²³ Ti bɛgai ma ga ti loɣa ga kpakɔ ɲɛ mɔinmɔin, ti naati pilini kasoi ɣa, ti kaso make nui leve ga é da wola wɛɛ ti ma.

²⁴ Tei naama levei veeni kaso make nui ya, é ti vilini kaso vɛɛi ɣoozu vele nuu, é ti-ɣɔɣɔiti dɔ kpeɣɔi ɣa.

²⁵ Kua zaamai Pɔle ta Silase ti ɣeni GALA falizu, ti ɗa GALA ɗebi wuyeiti too, kasofa nui zɔiti ti ɣeni ti woomenisu.

²⁶ Gaamago, zou ɓali wolai ɣeeni, é kaso vɛlei ma wuulaagiti niikpi, kpogiti daalaoni nɔ vɔɔma, yɔɔɔɔiti ti vieni kasofa nuiti pɛ ba.

²⁷ Kaso vɛle make nui wuungai ma, é ka ga kaso vɛlei ma ɓogiti daalaoge, é ná-boɣa zɔkpɔi ɣulani ma laɣagi zu, é ɣeni liizu ɓɔɣɔ vaazu niina, tɔɔzei é ɣisieni ga kasofa nuiti pɛ ti vɛla.

²⁸ Kele Pɔle ɓainni ga woo wola, é ɣe ma: «Mina faa ɲɔu nɔpɛ ke ga ɓɔɣɔ, gi pɛ gá vɛ.»

²⁹ Kaso vɛle make nui wozakalagi maalolini, é læni ga suvile, é ɗa ɓali, é looni Pɔle ta Silase ɣɔɣɔwu,

³⁰ é ɣula ga tiye eteave, é ɣe ti ma: «Kèeni, nà ke ɣale, gè va ɣizo?»

³¹ Pɔle ta Silase ti gooɣaavoteni, ti ɣe ma: «Gidaaleve Maligii Yesu ma, ɗa ɣizo wa ɗa-vɛleyeɣei wu nuiti.»

³² Ti Maligii laawooi woni ma, ta ná-pɛleyeɣei wu nuiti pɛ.

³³ Naama yeeɣeɣalai nɔ kpidii, kaso vɛle make nui liini ga Pɔle ta Silase, é ta-valaiti gaagba, naa vɔluma ti ɓatizeni gaamanɔ ta ná-pɛleyeɣei wu nuiti pɛ.

³⁴ E læni ga tiye ná-pɛlei wu, é daamianigi ve ti ya. Zunui nii ta ná-pɛleyeɣei wu nuiti pɛ ti ɣoozunɛni, ti ɣidaaleve vai zu GALA ma.

³⁵ Sobui, tukpɔɣaaleve nuiti ti salaɓusuiti teveni kaso vɛle make nui ma, ti ɣe ma: «Yeebe zunui niiti ba, ti li.»

³⁶ Kaso vɛle make nui naama wooi laazeelini Pɔle ma, é ɣe ma: «Tukpɔɣaaleve nuiti ti keela levege mà, ti ɣe gè wo vile, naa maavele ma à ɣula, wo li ziileigi zu.»

³⁷ Kele Pɔle ɣeni ti ma: «Gei gi ga Wɔlɔme nuiti, ti la gá-veelala læni, ti gi loɣa kelemave, ti gi vili kasoi ɣa. Ta pɔ niina ga ti gi ɣula ɗɔɣfuzu? Gi la naa ɣea pɛ! Keni tiya ɓɔɣɔi ti va, ti gi ɣula ti!»

³⁸ Salaɓusuiti ti liini ti naama wootti bo tukpɔɣaaleve nuiti ma. Naati ti wola luani, ti mɛnigai ma ga ta ga Wɔlɔme nuiti.

³⁹ Ti liini ti pee ve Pɔle ta Silase vɛ, ti naati maanɛnɛ ga ti ɣula ta-laai va.

⁴⁰ Pɔle ta Silase ti ɣulaai ma kasoi ɣa, ti læni Lidi ná-pɛlei wu. Ti ɣeɣɛlointi kaai ma, ti naati ipɔɗɔni, naa vɔluma ti ɗa li.

17

Pɔle ta Silase ti lii vai Tesalɔnike

¹ Pɔle ta Silase ti leveni Anfipɔli ta Apɔlɔni, ti zeeli Tesalɔnike, vɛ Zuifuiti ta-GALA ɗebi vɛlei ta ɣeni ná.

² E læni bu, eɣevelei a ɗa kee la pɔlɔma, dooɣo folo savagɔ laawu Pɔle ɣeni liizu, é ɗa ɓɔe ti vɔ ga GALA sevei zu vaiti.

³ E ɣeni sugulazu ti ma, é ɗee ga tiye ga kenii Kilista a la ɓɔɓ, é za, naa vɔluma é wuzegɛ, é ɣula saai ya, é ɣe ti ma: «Yesu nii gè ná-fai wosu wo ma, naa ɣa é ga Kilista.»

⁴ Tanigaa ti ɣidaaleveni ti zaama, ti vɛɛ Pɔle ta Silase va, ta Gelekii ma mɔinmɔin niiti ti ɣeni luazu GALA ba, naa vɛɛ tosuba anzanui ma mɔinmɔin ba.

⁵ Kele toloi Zuifuiti ziimave laaveni, ti nu ɲakai tanigaa zɛɣeni bebei zaama, ti ti ɣaale ba, ti vuutugi vili taai zu. Ti liini ti Zazon ná-pɛle laa ɣale, ti ɗa Pɔle ta Silase ɣaizie ga ti li ga tiye bebei vɔ.

⁶ Tei ti la ɣeni ti ɣaani, ti Zazon ta kidaaleve nui tanigaa zoni, ti li ga tiye tukpɔɣaaleve nuiti kakala, ti ɗa ɓain, ti ɗa ɣe ma: «Niima zunuiti ka ti eteai pɛ keai unga wuulee, tiya ɣa ti vaai vɛ.»

⁷ Zazɔn ɔa é yeezeidai ti wu. Ti pε ta faiti kεεzu masagi Seezaal ná-deveiti daalɔɔma, ti ɔε masa kili ka ná, nii daaseigi ga Yesu.»

⁸ Naama wooyi ti bebɛi yiiɔulani ba ta tukpɔɔaaleve nuiti,

⁹ naati ti la ɔeni kεeni, ti va yeebe Zazɔn ta zɔiti ba, keni ti kpɔunma ani ɔulani ti ya pε.

Pɔle ta Silase ti lii vai Beelee

¹⁰ Kpidii vεeni nɔ feya, kidaaleve nuiti ti Pɔle ta Silase leveni Beelee. Ti zeeliai ma, ti liini Zuifuiti ta-GALA debi vɛlei wu.

¹¹ Naati koozu ɔisiei vani, é leve Tesalɔnike Zuifuiti ba, ti yeezeini GALA daawooi wu ga ɔoozunεε vele, folo-o-folo ti ɔeni GALA seveiti feɔfeɔfeɔlesu, ti pεte ni nii ti bogai ti ma gaamai ve.

¹² Ma mɔinmɔin ge ɔidaaleveni ti zaama, naa vɔluma Gelekiiti saama, tosuba anzanuiti ta zunui ma mɔinmɔin ti ɔidaaleveni.

¹³ Kele Tesalɔnike Zuifuiti ti kwεεgai ma ga Pɔle ɔa GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti vaani ná ga ti bebɛi ɔaazule, ti vɔutugi vili ti zaama.

¹⁴ Kidaaleve nuiti ti Pɔle leveni ga kpoloɔei laa vɛlei, kele Silase ta Timɔtee ti yeni taazuve.

¹⁵ Zɔiti ti liini Pɔle maazaasu, ti liini la fɔ Atene. Ti ɔalesu ve ma, Pɔle valini ti ma ga Silase ta Timɔtee ti li pɔ be fala.

Pɔle ɔeai ma Atene

¹⁶ Siɛgi zu Pɔle ɔeni siɛɔɔɔiti kpɔunsu da Atene, zii ɔeni bɔbɔzu, tɔzei é kaani ga taai naa wola laavege ga kɔɔɔ ganigiti.

¹⁷ E ɔeni bɔεzu Zuifuiti pɔ, GALA debi vɛlei wu, ta zii ɔiligiti pɔ, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa vɔluma folo-o-folo é ɔeni bɔεzu nuiti pε pɔ, niiti ti ɔeni vaazu ete zaamave.

¹⁸ Faaɔwe nui tanigaa, niiti ti ga Epikulieinti ta Sitɔisieinti, ti tɔzeini ga bɔεa pɔ. Tanigaa ti da ɔε ma: «Lee ma bɔεzuɔula naka ɔa zunui nii bosu?» Zɔiti ti da ɔε ma: «Da ka ga toɔa gala kiligaa ta-vaa laazeelizu.» Tɔzei ti ɔeni Pɔle woomenisu, é da Yesu ná-Woo Niine Vagɔi laazeeli, ta buzeɔe vai, é ɔula saai ya.

¹⁹ Ti li vele ɔana la Aleyɔpaze nuiti kakala, ti ɔε ma: «Gá zoo nei gi faa ɔweε baa, é vile kala niinei naa va, nii è bosu ga giye?»

²⁰ Tɔzei gá fai tanigaa menisu è-la, niiti kaipa gi la de ta menini. Tɔ ɔa é ba, gá pɔ gi naati poluɔweε.»

²¹ Tama Atene nuiti pε ta wεinti ti ɔeni ti zaama, ti ɔeni ta-yeeɔeɔalal pe kεεzu nɔ ga ti da faa niinei bo bɔɔɔ ma, ta ti da meni.

²² Pɔle wuzεɔeni naazu Aleyɔpaze nuiti saama, é ɔε ma: «Atene nuiti, gè pεte ga wo pε wa ga gala pele zie nu wolaiti, kevelei pε ma.

²³ Tɔzei zεge levesu taazuve, gè da wa-ɔɔɔɔ ganigiti ka, eyεsu gè ná ta ɔaa ve seveai ná ga: «Galagi nii nu la kwεε, naa nɔnɔi ɔa.» Nii wo debizu, wo la kwεε, naa ɔa gè ná-fai laazeelizu wo ma.

²⁴ GALAGI nii é eteai ta su aniiti pε kpetεa, teigi é ga geeɔɔlɔgi ta zooi ti-Maliɔii, seizu la gala pelei naa wu, nii nuiti ti togai ga yeei.

²⁵ Kpεde la ba balaa ga nuiti ti ani ve be, eɔe a vala ani ta ma zii nɔpe ma, tɔzei toɔa é zenvui ta zenvu viilei veezu nubuseiti pε zea, naa veε ani mɔtaiti pε ba.

²⁶ E etea nubusei pε kpetεve ga nu ɔila kpegi mavofodai nɔ, nii a ke ti ze zoi ɔa ná pε. E yeeɔeɔalaiti teveni ba, é nuiti ti ze yooiti kwεgiti da,

²⁷ nii a ke ni toɔa zoo ɔεεzu nuiti ti ye ɔεεzu tifili tifili ti GALA gaizie ti ka. Tama tɔun maa la ɔoozani de tanɔpe ba.

14 Pɔle ɟɛnina ɟεεzu é bɔε, eyɛsu Galiyɔn kpɔei zεɟe, é ɟe ma: «Ee, Zuifuiti! E ga é ɟeni ga telebotala va ba faa ɲɔu va, nà la woilo wo-woo ma, velel maanɛai é ɟe la,

15 kelɛ tei é ga maagaali nɔ, é vile wootti ta daaseigiti ba, naa vεε wo bɔɟɔ lɔgiti ba, wa-vaa ɟana. Gè la pɔ ga gè ɟe ga naama lukpɔgaaleve nu.»

16 E ti bεeni, ti zεɟe tukpɔgaalevezuve.

17 Ti pε ti Sɔsetene zoni naazu, nii é ɟeni ga GALA dɛbi velel ma ɟundigii, ti da doɟa tukpɔgaalevezuve ɟakala. Kelɛ Galiyɔn maavaa la ɟeni naa zu.

Pɔle ɟale fai ma volu Antiyɔse

18 Pɔle ku ɟɛeni fele Kɔlente, naa vɔluma é valini kidaaleve nuiti ma, é le batɔi zu, dii vai zu Siili vele, ta Pelisile naa vεε Akilase va. Aisa é va zεɟe ná, é nɔungi buyeni ma batɔ losuve Sankelee, tɔɔzei é minazεɟe kεeni.

19 Siɛgi zu ti zeelini la Efεze, Pɔle siɛɲɔɟɔiti zeni miná. E lɛeni GALA dɛbi velel wu, é da bɔε Zuifuiti,

20 naati ti maanɛnɛni ga é yeeɟeɟala go ɟe ti va, kelɛ é la ɟeni vaani naa wu.

21 Anεε naa ve, seɟezuve ná, é ɟeni ti ma: «Ni GALA ka vaana bu, nà de ɟalesu ma wo vɔ be.» E lɛeni batɔi zu Efεze.

22 E ɟulani batɔi zu Seezalee, é zεɟe miná é le Zeeluzalɛme, é laali Egilisii zu nuiti ma, naa vɔluma é yeini Antiyɔse.

Pɔle lii vai keela ziɛgi zavasiei ma

23 E ku ɟɛai ma fele miná, é ɟaleni ma volu, é da leveteeve Galate ta Filizi, é da kaladopoiti iɲɔɔ.

24 Zuifui ta vaani Efεze, é ɟeni ga Alεgezandili nu, daaseigi ɟeni ga Apɔlɔse. Zunui naa ɟeni ga kpɔezuɟula nu wola, kalagai gola GALA sɛvei zu.

25 E ɟalani ga Maliɟii ná-pelei ma vai, zεbei ɟeni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, kelɛ Zan ná-batizei nɔ ɟa é ɟeni kwεeni.

26 E tɔɔzeini ga bɔεa ga ladalai GALA dɛbi velel wu, kelɛ siɛgi zu Pelisile ta Akilase ti goomɛnini da, ti seɟeni ti maabuɟa bɔɟɔ va, ti GALA ná-pelei lεε la ga pagɔ.

27 Tei é deveni ga é li ga Akayi vele, kidaaleve nuiti ti iɲɔɔɔni. Ti sɛvei ɟɛeni kaladopoiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagɔ. Seelii ma miná, é ɟeni ga kpɔba nu wola naati be, niiti ti ɟidaaleveni GALA ná-zaalai zabui zu.

28 Tɔɔzei é ɟeni Zuifuiti ta-bɔɛiti polulaazu nɔ kpaun kelɛi zu, é da dεε ga tiye GALA sɛveiti su ga Yesu ɟa é ga Kilista.

19

Pɔle zeeli vai Efεze

1 Siɛgi zu Apɔlɔse ɟeni la Kɔlente, Pɔle leveni ga maazu vele yooi zu vele, é zeeli Efεze. E kaladopoi tanigaa ɟaani ná,

2 é ti ɟaazaɟa, é ɟe ti ma: «Siɛgi zu wo ɟidaalevea la, wo Zenvu Nadegai zɔlɔɔni?» Kelɛ naati ti googaavoteni, ti ɟe ma: «Tɔun kaipa gi la de vɔlɔ mɛnini ga Zenvu Nadega ɟa ná.»

3 E ɟeni ti ma: «Batizei ma begele ɟa mu wo sɔlɔɔgai?» Ti ɟe ma: «Zan ná-batizei.»

4 Pɔle kpɔei zεɟeni volu, é ɟe ma: «Batizei nii Zan ɟeni kεεzu, naa ɟeni ga nuiti siε vele maavalibo fai, é ɟeni ɟεεzu nuiti ma, ti ɟidaaleve naama nui ma, nii é vaazu tɔun poluma, naa ɟa é ga Yesu.»

5 Ti naama wooi mɛnigai ma, ti batizei zɔlɔɔni Maliɟii Yesu laaseigi zu.

6 Pɔle yeelaai ma ti ma, ti Zenvu Nadegai zɔlɔɔ, ti tɔɔzei ga bɔεa zii woo ɟiligiti su, ta ti da GALA gooi wo.

7 Ti pε kpɔga ɟeni ga nu puugɔ maazu felegɔ (12) ɟeɟala.

Tɛnɛgi Pɔle boni Efɛze

⁸ Pɔle ɣeni lɛɛzu GALA dɛbi vɛlɛi wu alu savagɔ laawu, ɛ da bɔɛ ladalai zu Zuifuiti pɔ ga GALA nɔ-masadai ma vai, ɛ ɣeni ɣaaɓaazu ga ɛ naati tati, niiti ɛ ɣeni bɔɛzu ti vɔ.

⁹ Kɛlɛ tɛi tanigaa ti ɣigi baani, ti la kɛɛni, ti va maavalibo, tɔun ti da kpɔɛ nɔiti bo kidaaleve vɛle niinei ma, bɛbɛi ɣaazu, Pɔle zegeni ti ɣoba. E ɣeni liizu ga kaladopoiti, folo-o-folo ɛ da ti ɣala Tilanuse nɔ-kala bosuve.

¹⁰ E yɛni naa ɣɛɛzu, eyɛsu ɛ ɣɛ ga kona felegɔ, naa maavele ma nuiti kpɛin ti ɣeni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii ɣiligiti, ti pɛ ti Maligii laawooi mɛnini.

Seva nɔ-doun zunu lɔfelaiti

¹¹ GALA ge ɣeni laavɔɔ vaiti kɛɛzu ga Pɔle maavele, niiti ti la ɣeni ɣɛɛzu pɔlɔma.

¹² Eyɛsu ti da Pɔle nɔ-maɓale segeiti ba nɔ-sege maazu zegɛiti pɛɛ seebɛ nuiti ma, ti da ɣɛdɛ, zɛnvu nɔiti ti da ɣula ti zu.

¹³ Zuifui tanigaa niiti ti ɣeni levetevesu ga ti da inɛgiti kpɛ nuiti su, ti sugɔɣɔni ga ti da Maligii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zɛnvu nɔiti ti ɣeni ti zu, ti da ɣɛ ma: «Nɔ wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Pɔle nɔ-fai laazeelizu!»

¹⁴ Zɔiti ti ɣeni niima vaiti kɛɛzu, ti ɣeni ga Seva nɔ-doun zunu lɔfelaiti, nii ɛ ɣeni ga Zuifuiti ta-zalaɣa ɣula ɣundigii ɣila.

¹⁵ zɛnvu nɔi ti woɣaavoteni, ɛ ɣɛ ti ma: «Gɛ Yesu ɣwɛɛni, gɛ kwɛɛni balaa zɔi ɛ ga Pɔle, kɛlɛ wɔun, wa ga bɛni?»

¹⁶ Gaamanɔ, zunui nii zɛnvu nɔi ɣeni su, naa valani ti va, ɛ vɔni ti ma, ɛ ti loɣa ɣɛzɛɣɛzɛ, eyɛsu ti vɛla ga ti-maɓakaiti, ti maawanaai.

¹⁷ Eɛ pɛ ge naama vai ɣwɛɛni, Zuifuiti ta zii ɣiligiti niiti ti ɣeni nii wosu Efɛze taazuve, dualuagi lɔni ti pɛ su, naa ɣeni ga zaɓu Maligii Yesu laaseigi lɛbiya zɔlɔɔ.

¹⁸ Zɔiti pɛ ti ɣidaaleveni, naati ma mɔinmɔin ti ɣeni vaazu, ti da lo zɔ ga ga nii pɛ ti kɛai.

¹⁹ Niiti pɛ ti molikula faiti kɛɛni, naati ti vaani ga ta-zɛvɛiti, ti gala eɛ pɛ gaazu. Ti naama zɔngɔi ɣaaluni, ɛ ɣɛ ga wali ɣae waavuuulɔlugɔ (50 000).

²⁰ Vɛle ɣana Maligii laawooi wo fai zu ɣeni wɔlɔzu la ga gaabaai, Maligii bɔɣɔi nɔ-zɛbɛi zaɓui zu.

Uuutugi ɛ leveni Efɛze ta Pɔle zegɛ vai nɔ

²¹ Naama vaiti kpegai ma, Pɔle deveni ga ɛ li Zeeluzalɛme, ɛ leve ga Maseedɔine ta Akayi vɛle. E ɣeni ɣɛɛzu ma: «Siɛgi zu gɛ zeelizu la Zeeluzalɛme, kɛni balaa gɛ ɣaazula Wɔlɔme ma.»

²² E nɔ-kpɔba nu felegɔ leveni Maseedɔine, Timɔtee ta Eelasete, tɔ bɔɣɔi ɛ yɛni dɛ Azi yooi zu.

²³ Naama yeɣɛɣalɛi zu ɣa kpɔɛ wolai leveni la, ɛ lo kidaaleve vɛle niinei va.

²⁴ Zanu kpɛtɛ nui ta ɣeni nɔ, daaseigi ga Deemeetiliyuse, ɛ ɣeni anzanu ɣalagɛ Aaleteemise nɔ-pɛlɛi maaniini koiti kpɛtɛzu ga wali ɣolegi, ɛ ɣeni naavolo wola ɣaalɛɛzu ba kɔɔɣɔ gani naama nɛɛliɣi ɣɛ nuiti bɛ.

²⁵ E naati gaalɛɛni ba ta zɔi niiti ti ɣeni nɛɛliɣi ɣilagɛ ɣɛɛzu, ɛ ɣɛ ti ma: «Wo pɛ wo kwɛɛni ga ada-ɣulanumai ɣa niima wotii nɔ zu,

²⁶ kɛlɛ wa mɛnisu ta wa pɛtɛsu nii Pɔle kɛɛzu, Efɛze taazuve ta Azi yooi zu nɔ pɛ, ɛ nu mɔinmɔin tatiga, ɛ da ɣɛ ti ma, galagɛ niiti pɛ nuiti ti kpɛtɛai bɔɣɔ vɛ, naa tanɔpɛ ge la ga gala.

²⁷ Naama vai ɣa vaazu baagɣulazu ada-wotii ma, ɛ bɛɛɣula anzanu ɣala golai Aaleteemise nɔ-pɛlɛi va, naa voluma toɣa vɛla lɛbiya wolai ma, nii ɛ zea, tɛigi nuiti ti nɔkɔsu bɛ Azi yooi zu ta etɛai pɛ su.»

28 Naama woiti menigai ma ti ve, ti wola yigfaawanani, ti da bain, ti da ge ma: «Efexe nuiti ta-galagi Aaleteemise wadolove!»

29 Taai zu na pe ge gfeni no wuulee, ti pe ti liini uoma ga kpize naama adave, na ga maabo bosuve, ti li ga Pole zienogfo felegoiti Maseedaine nuiti Gaiyuse ta Alisetaake.

30 Pole gfeni po e bogfo le ga bebei, keke kaladopoiti ti la gfeni keeni.

31 Azi nu wolaiti tanigaa volo, niiti ti gfeni ga bolaiti, naati ti wooleveni ma, ti ge ma, e mina li maabo bosuve.

32 Ese pe ge gfeni bainsu ga vele e po la, toozei faa wuuleegi wola wolonni bebei zaama, nui bolozu ti la volo gfeni kwenni lee vaa zu ti gaaleai ba.

33 Nui tanigaa ti ma vai zufulani Algezandele ma, nii Zuifuiti ti gfeni daavilisu velelave. Algezandele yee gfeni ti ma bebe, e gfeni po ga e goozufula bo bebei gaazu.

34 Keke ti kwegai ma ga toga ga Zuifui ta, ti pe ti gfeni bainsu lele felego laawu, ti da ge ma: «Efexe nuiti ta-galagi Aaleteemise wadolove!»

35 Gaabelagi zu, taa zewe ge nui zooni e bebei gaabe, e gfeni ti ma: «Efexe nuiti, be ga e la kwee ga Efexe taai ga ga Aaleteemise wolai na-pelei makesuve, ta maaniinigi nii e fulani geegolagi zu, e loo?»

36 Tei nu nape ge la zooga zefezu naa ga, wo maanewe wo maage kpo, wo mina kazemazu vaa nape ke.

37 Toozei wo va ga zunui niiti, tama ti la faa gologoloni gala pelei ma, ti la woo nou woni ada-anzanu galagi ma.

38 Ni nui tanape so ka Deemeetiliyuse ve ta na-neliggi gfenogfoiti be, tukpogaleve voloiti ta na, tukpogaleve nuiti ta na, ti va ti ta-baazagai la.

39 Keke ni faa giligaa ta wo gisu, naati gaaga gula ba gaaleba gitei zu.

40 Zaa vai nii tevegai, ni ade la daani ma, toga la ade unma, ti ade veelala, ege ada ge ga gaazuleve vea, toozei gi woozufulasu nape ge la na, nii a ge ga kpogi nii ma ungi.»

41 Siegi zu e beni la ga naama woiti bo, e bebei gaagaleni ma.

20

Pole lii vai Toloase

1 Siegi zu zongoi beni la, Pole kaladopoiti tolini, e ti lene. Naa volumna e valini ti ma, e pele zo, e da li ga Maseedaine vele.

2 E naama yooi zu zieni, e da tene mainmoin bo ga kidaaleve nuiti. Naa volumna e liini Geleki yooi zu,

3 e yeni miná alu savago laawu. E gvele beteni niina ga e le batoi zu, e li Siili, eyesu e faa gwesu ga Zuifuiti ti yaavai gilive ma. Naa maavele ma, e deveni ga e gale ma Maseedaine vele.

4 Sienogfoiti daaseigiti kaa: Beelee nui Piiluse na-doun zunui Sopatael, Tesalónike nu felegoi Alisetaake ta Sekonduse, naa ve Delebe nui Gaiyuse va, ta Timotee, naa volumna Azi nuiti Tisike ta Toloame.

5 Naati ti toni da gi lugfo, ti li ti da gi bou Toloase.

6 Gonoi, siegi zu bului nii leve la su naama veti voloiti ti beni la, gi leni batoi zu Filipe taazuve, gi ke ga folo lolugo ziei ga, gi li gi ti ga Toloase, gi ke miná ga doogfo gila.

Etikuse wuzefe vai, e gula saai ya Toloase

7 Doogfo ma volo moungi, gi gaalea gfeni de ba ga gi bului gaagwe bogfo va. Tei Pole maaneni ga e li poluma zobui, e gfeni boezu gaalebai zu nuiti po, e na-kpoei zufoozani, eyesu kua zaamai zeeli.

8 Lanboi wola mɔnni geezu vɛlɛi wu, vɛ gi ɣɛni ná gaalebai zu.

9 Zunu loungoi ta ɣɛni zeini fenɛtɛlɛi laavɛ, daaseigi ga Etikuse, tei Pɔle ɣɛni ná-kpɔɛi wola zuɣoozazu, niimɛnii leveni la ga gola, é ɣula geezu vɛlɛi zavasiɛi zu, é loo zooi ma. Ti buzegɛni, kɛlɛ é zaani niina.

10 Kɛlɛ siɛgi zu Pɔle vilɛni da, é maavɛɛni zunu loungoi ma, é seɣɛ é da yeezu, é ɣɛ ti ma: «À mina yiizoolɛ, toɣa vulua!»

11 Pɔle lɛai ma vɔlu geezu vɛlɛi wu, é bului ɣaleɣaleni, é daamii wo. Naa vɔluma, é yɛni kpɔɛzuɣulai ɣa eyɛsu wozai seɣɛ ma, é zɛba é da li.

12 Ti vaani ga zunu loungoi, é vulua, naa ɣɛni ga ɛɛɛ pɛ iɲɔɔɔ va.

Pɔle lii vai Mile

13 Goun, gi toni da Pɔle luɣɔ batɔi zu, gi li Asɔse, miná ɣa maanɛɛni ga gi Pɔle zeɣɛ ná, eɣɛvelei tɔ bɔɣɔi é deveni la, mazɔlɔɔ kɛni a la leve ga siɛ kɔɣɔa vɛlɛi.

14 Seeliai ma gi ma Asɔse, gi seɣɛni batɔi zu, gi li Mitilɛne.

15 Gi zeɣɛ miná, gi yɛ kpolɔɔɔi ɣa poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa vɔlu voloi, gi zeeli Samɔse, naa vɔluma voloi gi leɣa zeeli Mile.

16 Pɔle deveni ga é leve Efɛze ɣɔba, naa ɣa a kɛ é mina bɔɣɔ ma volo li Azi yooi zu, tɔɔzei é ɣɛni zuvilezu ga é li Zeeluzalɛme, ni a la zoo ɣɛɛzu ná Pantekote voloi.

Pɔle ná-falima wooiti Efɛze lotuɣɔiti ma

17 Kɛlɛ Pɔle yɛni Mile, é keela leve Egilisi lotuɣɔiti tuɣɔ Efɛze ga ti va.

18 Siɛgi zu naati ti vaani la pɔ bɛ, é ɣɛni ti ma: «Yeeɣɛɣalalɛi kpein ge kɛa wo va, wa bɔɣɔi wo kwɛɛni vɛlɛi gɛ ɣɛa zizɛzu la, é lɔɔzei folo mɔungɛi ma, yee gɛ vilɛni la Azi yooi ma.

19 Gɛ botii ɣɛɛvɛ Maligii vɛ bɔɣɔmaayeii zu naa vɛɛ gɔlɔi ta kpɔlɔiti ba, niiti ti ɣɛni zeizu mà Zuifuiti ta-yaavaiti maavele ma.

20 Wo kwɛɛni balaa ga gɛ la faa nɔpɛ dɔɔɣuni wo va, kɛlɛ gɛ naa pɛ daazeelini wo ma, ta gɛ wo ɣala kɛlɛi zu, ta wa-vɛlɛiti bu ga nii kpein soloogai wo ma.

21 Gɛ ɣɛni Zuifuiti ta zii ɣiligiti tolisu yeenɔpɛ ga ti ti zizɛ vɛlɛi maavalibo, é vilɛ GALA ba, ta ti ɣidaaleve ade-Maligii Yesu Kilista ma.

22 Niima zizɛgi zu ná ɣa gɛ liizu Zeeluzalɛme, Zenvu Nadegai ɣa é ɣɛ, kɛni gɛ li. Nɔun, gɛ la kwɛɛni nii é kpɔɔnsu ná.

23 Kɛlɛ taai kpein gɛ levesu su, Zenvu Nadegai ɣa dɛɛzu ga ze, é bo mà ga kasoi ta maanɔɣɔiti ta kpɔɔnsu.

24 Kɛlɛ nɔun zenvui la gɔazu ga ani nɔpɛ, gɛ la pɛtɛsu ga sɔbelama ani nɔpɛ, nii mà yiizoolɛi ma, naa ɣa ga gɛ kpizɛi ɣaabelɛa ta botii, nii gɛ sɔlɔɔgai Maligii Yesu ya, nii é ga gɛ GALA ná-zaalɛi ma Woo Niine Uagɔi laazeeli.

25 Gɛ kwɛɛni niina ga wɔi kpein gɛ ɣɛa levesu wo zaama, ga GALA ná-masadaɛi ma wooi laazeelia wo ma, wo tanɔpɛ ge la mɔ nɔun pɛtɛga.

26 Naa ɣa é ba, ná bosu wo ma za ga: Wo tanɔpɛ ma ɲamai ma ɣoto la bà.

27 Tɔɔzei gɛ la GALA ziima vai tanɔpɛ dɔɔɣuni wo va, gɛ ti pɛ dɛɛvɛ ga woye.

28 Naa ɣa é ba, à makɛ bɔɣɔ ma, ta GALA ná-baala kpulugi pɛ ma, nii Zenvu Nadegai wo zeidai unda ga wo makɛ. A ɣaaba GALA ná-Egilisii ma, nii é geyaaɛi ga tɔ bɔɣɔi ná-Doun zunui ma ɲamai.

29 Gɛ kwɛɛni ga siɛgi zu gɛ liizu la, zuluɔu vilɛiti ta lɔ wo zaama, ti la GALA ná-baala kpulugi maawɔinɣa.

30 Wa bɔɣɔi wo zaama, nui tanigaa ta wuzegɛzu, ti da zɛɛ bɔɛiti bo, nii a kɛ ti kaladopoiti tati ga ti vɔ pelei.

31 A wɛlɛ bɔɣɔ ma mu, wo ɣizɛ su ga kona savagɔ laawu, gɛ la bɔlɔni folo vɛɛ kpidi va ga wo ɣilagilagi pɛ tɛnɛga yeeta vɔlɔ ga gɔlɔi.

³² Niizu, nà wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi gá GALA be ga é wo wòlò kidaalevei zu, ta é tuyai loo wo ve, nii é makεgai nu nadegaiti pe be.

³³ Gàazu la gùlani nu nòpe ná-wali ba zanu, ba nu ná-segea va.

³⁴ A wεε zèeiti ba, wa bògò wo kwεeni ga niiti ka ti màavaiti gaagùlaai ba, ta zòiti balaa ti gεa pòlu.

³⁵ Gè dεεve ga woye kεvelei pe su ga vele gána wo maanεai wo botii gε la, nii wo bòsu da zεbesulala nuiti ba, wo gize balaa Maligí bògò wooi zu, nii é boni ga: «Undaanεε gá faanεε gε nui ve, é leve naa va, nii é sòlòsu.» »

³⁶ Siεgi zu é beni la ga naama wooiti bo, é vileni niibigá ga ti GALA fali vòma.

³⁷ Ti pe ti veleveleni Pòle gòbu, ti da wola wòlò, ti da nεεnε.

³⁸ Pòle wooi é boni ti ma ga: «Wo la mò gàazuve vεtega,» naa gá é ti wola yiizooleni. Ti liini ti pu ga pele batoi vò be.

21

Pòle lεε vai Zeeluzalεme

¹ Gi zegeai ma ti gòba, gi lεeni batoi zu, gi sakpa Kòse, naa vòluma voloi gi zeeli Lòde, gi zege miná gi li Patala.

² Tei gi batoi ta gáani miná, é da kpolodéi maaleve ga Fenisi vele, gi lεeni su, gi da li.

³ Gi zeeliani ma Sipele gòbave, gi zeni ga gòvεzu vele, gi li ga Siili vele. Gi loni Tiil, tòzei miná gá batoi maanεeni ga é laayei ná ná-kasò wu.

⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti gòba dògò gíla daawu. Zenvu Nadegai puuni naati ziima ga ti Pòle lεnε ga é mina lε Zeeluzalεme.

⁵ Kεε naama voloiti tevegai ma, gi pele zoni, ti pe ti gi vòuni ga pele, ta ti-anzaiti é vεε ti-lointi ba, eyεsu gi gùla taai va, gi vileni niibigá kpolodéi laave ga gi GALA fali.

⁶ Naa vòluma, gi valini bògò ma ga tiye, gòun gi lε batoi zu, tiya ma, ti gale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolodé gá ziei gáabelani ga gi zege Tiil gi li Petòleemayise, gi laali kidaaleve nuiti ma miná, gi folo gíla kε ti va.

⁸ Gi zege ná pòluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi lεeni woo niine vago laazeeli nui Filipe ná-pelei wu, é gèni ga nu lófelaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi yeni ná-pelei wu.

⁹ Anza lopo naanigò gèni zea, ti la dε zunu vaa gówεε, naati ti gèni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku gεeni ná fele, GALA goo wo nui ta zεgèni Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agabuse.

¹¹ E vaani gi vò be, é Pòle ná-saama gílìgi zege, é gògòiti ta zeeiti sugíli, é gε ma: «Zenvu Nadegai gε: «Zunui nii nòno ga saama gílìgi nii, vele gá Zuifuiti ti vaazu gilizu la Zeeluzalεme, ti fe zii gílìgiti zea.» »

¹² Gi naama wooi mεnigai ma ga taai naa zu nuiti, gi Pòle maanεnεni ga é mina lε Zeeluzalεme.

¹³ Kεε Pòle gi wo gáavoteni, é gε ma: «Lee gána wo kεεzu, wo da wòlò, wo da zii gologolo? Nòun, kεvele bεteve gíli vai nò laade, kεε gè za balaa Zeeluzalεme Maligíi Yesu laaseigi vε.»

¹⁴ Tei gi la gèni zoosu gi va ná-kisiei lati, gi la mò gèni daani kpaangbali, gi gèni ma nò: «Maligíi yiimai zoo, é gè!»

¹⁵ Naama voloiti tevegai ma, gi gá-gεvele bεtεni, gi lε Zeeluzalεme.

¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zεgèni Seezalee, ti vile gi volu, ti li ti gi laazuveε Sipele nui ta ná-pelei wu, daaseigi ga Menasòn, zunui naa gèni ga kidaaleve nu vòlòma.

Pɔle ta Zake ti ɣomi fai

17 Siɛgi zu gi zeelini la Zeeluzalɛme, kidaaleve nuiti ti gi laaɣomini ga koozunɛɛi.

18 Poluma voloi, Pɔle vɛɛni gi va, gi li Zake vɔ bɛ, totuɣɔiti gaalɛa ɣeni de ba balaa nɔ.

19 Pɔle ti luɔɔni, naa vɔluma ɛ tɔɔzei ga naa zuɣulaa ti ma ga gilagila, nii GALA ge keai zii ɣiligiti saama ga nɔ-botii maavele.

20 Ti beɣai ma ga goomeni, ti lɛbiyai veeni GALA bɛ. Naa vɔluma, ti ɣeni ma: «Kɛɛloun, ɛ peɛga, nu waa mɔinmɔin ge ɣidaalevea Zuifuiti saama, ti pe ti zɛbezeɣevɛ tɔgi zo fai zu ga gola.

21 Tama ti mɛnigɛ ga Zuifuiti niiti ti zii ɣiligiti saama, da naati pe kalasu ga ti betevɛ Moize nɔ-tɔgi ba, da ɣɛɛzu ti ma ti mina mɔ ti-lointi tati pelevolu, naa vɔluma ti mina mɔ vɔkɔɣɔ faa vɔlɔmaiti ma.

22 Toɣa ɣɛ ɣale mu? Tɔɔzei zeɣe ma nɔpe ge la ba, ta vaazu mɛnisu ga ɛ vaavɛ.

23 Naa ɣa ɛ ba, nii gi bosu ɛ ma, naa ɣɛ. Zunu naanigɔ ɣa gi zaama, niiti ti minazeɣe keai,

24 ti zeɣe wo bɔɣɔ nade vɔɔma wa tiye, ɛ ti-maavaiti pe seɣe ga ɣasɔ, naa ɣa a ke ti tɔungiti kpuye. Naazu ɛɛɛ pe ka kwɛɛ ga zɛɛi ɣa ti bogai ti ma da-vaa zu, keɛ da balaagi da ga tɔ so nui ta.

25 Nii ɛ ga zii ɣiligiti tɔnɔi, niiti ti ɣidaaleveai, gi sɛvɛi leveɣe ti ma ga ti mina da ga suaiti mi, niiti ti ɣulaai ga zalaɣai kɔɔɣɔ ganigiti bɛ, ta namai, naa vɛɛ suaiti ba ti ma nama la vuuni, ti bɔɣɔ maape balaa ga koloɣologi.»

26 Poluma voloi Pɔle zunui naati seɣeni, ti bɔɣɔ nade ta naati, naa vɔluma ti lɛ GALA sei vɛɛi wu. E kui lɛ ga tiye voloi ta-nade fai ɣaaɓelazu la, yeei zalaɣai maanɛai la, ɛ ɣula ti ɣilagilagi vɛ.

Pɔle zo fai GALA sei vɛɛi wu

27 Folo lɔfelasiei ɣaaɓelazuvɛ ɣɛai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Pɔle ɣaai ma GALA sei vɛɛi wu, ti beɛɛi pe buzeɣeni daalɔɣɔma, ti so,

28 ti da kpeei loo, ti da ɣɛ ma: «Izelayele nuiti, à bɔ gi va! Wɛɛ, zunui nii ɣa ɛ ɛɛɛ pe kalasu adavɛ pe Izelayele nuɓuseiti daalɔɣɔma, ta Moize nɔ-tɔgi ta GALA sei vɛɛi laalɔɣɔma, ɛ lɛa ga vɔlɔ zii ɣiligiti GALA sei vɛɛi wu, ti ada nadeɣai nii ɣɔzɔa!»

29 Ti ɣeni naa wosu, tɔɔzei mɔunpa ti Efɛze nui Tolofime ɣaani Pɔle vɔlu taazuvɛ, ti ɣeni kaazu ga tɛvɛɛ ga naa GALA sei vɛɛi wu.

30 Taazuvɛ naa pe ge ɣeni gaama wuulee, nuɓuseiti ti da ɣula adɛti pe ga kpizɛi, ti da va, ti Pɔle zoni, ti kula GALA sei vɛɛi wu, ti kpogiti daaɣulu gaamanɔ.

31 Ti ɣeni ɣɛɛzu, ti Pɔle va, eyɛsu ma wooi zeeli Wɔlɔme salaɓusu ɓulugiti unda ɣɔɔɣuluɓai ma ga Zeeluzalɛme taazuvɛ ɣa wuulee.

32 Gaamago nɔ, ɛ salaɓusuiti ta ta-ɣundiɣiiti seɣeni, ti li beɛɛi vɔ pelei ga kpizɛi. Ti kɔɔɣuluɓai ɣaai ma ta salaɓusuiti, ti ɓeni Pɔle loɣa vai va.

33 Kɔɔɣuluɓai maaɓuɣani Pɔle va, ɛ so, ɛ devei ve ga ti gili ga yɔlɔɣɔ felegɔ. Naa vɔluma, ɛ ti ɣaazaɣani ga toɣa ga bɛ, ta leeni ɣa ɛ keai.

34 Keɛ beɛɛi zaama ɛɛɛ pe ge ɣeni nɔnɔ wosu, ti da ɓain, ti woo la liini ga faa ɣila. Tei kɔɔɣuluɓai la ɣeni faa nɔpe gaɣaazu naama vaa zupui zaama, ɛ devei veeni ga ti lii la kɔɔlaɣai zu.

35 Siɛgi zu Pɔle ɣeni la nu lɛɛzuvɛ, keɛni salaɓusuiti ti seɣeni, tɔɔzei beɛɛi nɔ-ziiɣulai va,

36 mazɔlɔ beɛɛi ɣeni polu, ti da ɓain, ti da ɣɛ ma: «À paa!»

Pɔle ɓɔɛ vai beɛɛi vɔ

³⁷ Siɛgi zu ti ɣeni Pɔle lɛɛzu la kɔɔlagai zu, ɛ kɔɔɣuluɔbai ɣaazaɣani, ɛ ɣɛ ma: «Da kɛ gɛ ɔɛ ɛ vɔ ɔaa?» Naa ɣɛ ma: «È Gɛlɛke wooi ɣwɛɛ mu ɔaa?»

³⁸ Da lɛi ɛ va ɣɛ mu ga Ezipete nui naa, nii ɛ vuutugi lɛvɛai feya, ɛ li ga nu vaa nu waanaanigɔ (4 000) tevbai zu?»

³⁹ Pɔle ɣɛ ma: «Ba-o, nɔn, nà ga Zuifu ɣiteɣite, sɔlɔɔɣɛ Taalese, Silisi yooi zu, nà ga sɔbelama laa wolai naa zu nu. Nà ɛ maanɛɛɛzu, va bu, gɛ ɔɛ nubuseiti pɔ.»

⁴⁰ Tɛi kɔɔɣuluɔbai vaani bu, Pɔle yɛni loni nu lɛɛzuvɛ, ɛ yɛɛ ɣɛ ɔɛɛɛ nubuseiti ma ga ti maagɛ kpɔ. Naa lɛini tɔɔntɔɔn, Pɔle tɔɔzei ga ɔɛa ti vɔ Alame wooi zu, ɛ ɣɛ ti ma:

22

¹ «Kɛɛni ta kɛɛleaiti, à woilo nii ma gɛ bosu ga nà-goozuɣulagi.»

² Naa mɔta lɛini vɔlu tɔɔntɔɔn, siɛgi zu ti mɛnini la ga Pɔle ɣa ɔɛɛzu ti vɔ Alame wooi zu. Pɔle ɣɛni ti ma:

³ «Nɔn, nà ga Zuifui ta, sɔlɔɔɣɛ Taalese, Silisi yooi zu, kɛɛ gɛ kulasui wogɛ taa wolai nii zu, gɛ kalagi zɔlɔɔ Gamaliyɛle yɛɛzu, nii a kɛ gɛ vɛlɛ gimɛmɛwolani ta-lɔgi ɣwɛɛgai vɔlu ga ɣiteɣite. Sɛɔɛzɛɣeni gola GALA ná-fai zu, ɛɣɛvɛlei wo la za.

⁴ Gɛ kidaalɛvɛ vɛle niinɛi nii ma nuiti wɔinzeɣɛ ɛyɛsu saai da zeeli tanigaa ma, gɛ zunuiti ta anzanuiti gili, gɛ ɔa ti vɛli kasoi ɣa.

⁵ Zalaɣa ɣula ɣundigɛi wolai ta totuɣɔiti pɛ ta zoo ɣɛɛzu ga nà-zeele. Gɛ falima zɛvɛiti sɔlɔɔni vɔlɔ ti ya, ga ɛ ve ade-ɣɛɛlointi Zuifuiti zea, siɛgi zu gɛ ɣɛni liizu la Damase ga gɛ naama ɣidaalɛvɛ nuiti gili, gɛ va ga tiye Zeeluzalɛme, nii a kɛ gɛ faa zeɛi ti ma.

⁶ Tɛi gɛ ɣɛni pelei ma, màaɔɔɣazuvɛ Damase va, folo gaalɔgai ma zɛɛgi zu, gaamago wozakala golai ta ɣulani geɛɣɔlɔgi zu, ɛ ɔa volo màaɣoolii zu.»

⁷ Gɛ looni zooi ma, gɛ wooi ta mɛnini, ɛ ɔa ɣɛ mà: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu ɛ wɔinzeɣɛzu?»

⁸ Gɛ ɣɛni ma: «Bɛ ɣa ga ɔɛ, Màligii?» E ɣɛ mà: «Nà ɣa gɛ ga Nazalɛte nui Yesu, nii ɛ wɔinzeɣɛzu.»

⁹ Siɛɣɔɣɔiti ti wozakalagi ɣaani, kɛɛ ti la ɣɛni naama nui woomɛnisu, nii ɛ ɣɛni ɔɛɛzu pɔ.

¹⁰ Gɛ ɣɛni ma: «Màligii, lee ɣa nà kɛ?» Màligii ɣɛ mà: «Wuzɛɣɛ, ɛ li Damase, ta naa pɛ bo ɛ ma, nii maanɛai ga ɛ kɛ.»

¹¹ Tɛi wozakalagi naa ma voloi gàazuɣoleni, siɛɣɔɣɔiti ti sɔni zɛɛi va, ti li ga ze Damase.

¹² Zunui ta ɣɛni miná, daaseigi ga Ananiase. GALA gaazuluaba nu ɣɛni de, ɛ ɣoloni GALA ná-tɔgi vɛ. Zuifuiti kpein ti Damase ti ɣɛni tɔɣɔ vagɔi wosu.

¹³ E vaani, ɛ ɣɛ mà: «Kɛɛloun Sɔle, wozaga vɔlu!» Gaamago nɔ, gàazuvɛ zɛɣeni ma, gɛ wɛɛ ba.

¹⁴ E ɣɛni mà: «Ade-mɛmɛwolani ta-GALAGI yeelɔɣɛ ɛ va kaite ma yeelugɔ ga ɛ ziimai ɣwɛɛ, ɛ Telebo Nui vɛɛɛ, ta ɛ daawooiti mɛni.

¹⁵ Da ɣɛɛzu ga ná-zeelei nubuseiti pɛ gaazu, ɛ vɛlɛ naama vai va, nii ɛ kaai ta ɛ mɛnigai.

¹⁶ Lee vaa zu mu ɛ nɛkɛsu? Wuzɛɣɛ, ɛ batize, ɔa-ɣotoiti ti gba ɛ va, ɛ ɔɔɣɔ ɣaliva Màligii ma.»

¹⁷ Naa vɔluma, siɛgi zu gɛ vaani la vɔlu Zeeluzalɛme, yeeta gɛ ɣɛni GALA falizu GALA sei vɛlei wu sùɣili.

¹⁸ Gɛ wɛɛni, gɛ Màligii ɣa, ɛ ɔa ɣɛ mà: «Suvilɛ, ɛ ɣula Zeeluzalɛme va, tɔɔzei nubusei niiti ti zeini ná, ti la woiloga pɛ ɔa-zeele wooi ma, ɛ vɛlɛ nɔn ba.»

19 Gè gooḡaavoteni, gè ḡe ma: «Màliḡii, ti pe ti suḡwεeni ga gè ḡea liizu GALA debi veleiti bu, gè da naama nuiti pili kasoi ḡa, ta gè da ti loḡa, niiti ti ḡidaaleveai è ma.

20 Anεε balaa siεgi zu ti ḡeni da-zeelei Etiyeni vaazu la, nà baḡḡoi gè ḡeni ná, gè vaani bu, nà ḡa gè ḡeni makεsu ma nu vaa nuiti ta-zεḡeiti ba.»

21 Naazu Maligii ḡeni mà: «Li, nà è levesu ḡoozama poun zii ḡiligiti pə be.» »

Pəle vili fai kasoi ḡa

22 Ti woiloni goo ma, eyεsu é naama wooi wo. Kele naa voluma ti woḡfulani, ti ḡe ma: «À nii ḡεḡala nui vaa! Maa la nεeni ga wo va ze vulua!»

23 Ti ḡeni kpeeii loozu, ti da ta-zεḡeiti pili ya, ti da fufilegi wuzεḡe geezuυε.

24 Kooḡfulubai devei veeni ga ti le ga Pəle kooḡḡai zu, ti gaazaḡa ga kpakoi, nii a ke ti kwεε lee vaa zu nuiti ti baainsu ḡani toun daalḡḡoma.

25 Tei ti ḡeni gilizu ga ti va doḡa, Pəle salavusu ḡundiḡii ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Zobo feeυε wo ya ga Wəḡme nu loḡa, nii ná-tukpəi ḡaa la de vəḡ leveni?»

26 Salavusu ḡundiḡii naa menigai ma, é liini é ḡe kooḡfulubai ma: «Lee ḡa é vaazu keεzu? Zunui nii ḡa ga Wəḡme nu.»

27 Kooḡfulubai vaani, é ḡe Pəle ma: «Bo mà, da ga Wəḡme nu ḡiteḡite?» Pəle ḡe ma: «Ungo.»

28 Kooḡfulubai ḡe ma: «Wali wola ḡa nənun gè kula, gè va ḡe ga Wəḡme nu.» Pəle ḡe ma: «Nənun, səlḡḡe su.»

29 Zoiti ti ḡeni gaazaḡasu ga kpakoi, naati ti beni ba. Kooḡfulubai wola luani, é kwεεgai ma ga Pəle ḡa ga Wəḡme nu, tama é naa ḡiliai ga yəḡḡoiti.

Pəle ḡeni tukpəḡaaleve nuiti kakala

30 Poluma zobui, tei kooḡfulubai ḡeni pə ga é naama vai ḡwεε ḡiteḡite, nii Zuifuiti ti Pəle veelalazu su, é fieni, é devei ve ga zalaḡa ḡula ḡundiḡiiti ta tukpəḡaaleve nu wolaiti pe ti ḡaale ba. Naa voluma é devei veeni ga ti yei ga Pəle, é naa vileni ti zaama.

23

1 Pəle weleni tukpəḡaaleve nu wolaiti pe ba, é ḡe ti ma: «Kεεleaiti, siευε GALA gaazu ga kisie vagoi eyεsu za voloi.»

2 Kele zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai Ananiase devei veeni naama nuiti zea, niiti ti ḡeni Pəle ḡoba, ga ti naa loḡa daaυε.

3 Naama ziegi zu Pəle ḡeni ma: «GALA ka è loḡa, siḡi kolegi! Da zeini ga è nà-tukpəi ḡaaleve ga tḡi, è zeba è da devei ve tḡi laalḡḡoma ga ti dḡḡa!»

4 Zoiti ti ḡeni ná, naati ti ḡeni Pəle ma: «Da GALA ná-zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai voomusu!»

5 Pəle ḡeni ti ma: «Kεεleaiti, gè la ḡea kwεε ga zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai ve, tḡzei seυυε GALA seυei zu ga: «Mina woo ḡou wo da-nuḡuseiti ta-ḡundiḡii ma.» »

6 Tei Pəle kwεeni ga kpḡi ḡilazuυε ḡa ga Saduseyeinti, ḡilazuυε ḡe ga Falizeinti, é woḡfulani tukpəḡaaleve nu wolaiti saama, é ḡe ma: «Kεεleaiti, nà ga Falizein, Falizein ta ná-doun zunu ḡa ga ze, kitogi é zèa ḡoveiti buzeḡe vai zu saai ya, naa maavele ḡa za tukpəḡaalevezu la.»

7 E naama wooi wogai ma, maḡaali ləni Falizeinti ta Saduseyeinti zḡḡzu, bebei ḡaḡwεeni su fele.

8 Tḡzei Saduseyeinti ti ḡeni bosu ga ḡoveiti ti la wuzεḡea saai ya, geezuḡeela la ná, ta zenvu la ná, Falizeinti ma ti laaυε naama vaiti pe da.

9 Kpəε wolai leveni, Falizeinti pə pele tḡ kalaməin tanigaa ti wuzεḡeni, ti maḡaali vili su, ti ḡe ma: «Gi la zunui nii zḡ ḡou nḡpe kaazu. Be ḡa é kwεε ni zenvui ta ḡa kpəεai pə, ba geezuḡeelai ta ḡa kpəεai pə?»

10 Kpɔɛi zuwɔɔlɔni, kɔɔɣfuluɔbai ɣeni luazu ga nuiti ti mina Pɔle va, é devei veeni salaɔusu bulu gila zea ga ti yei ti Pɔle ɣula ti zaama, ti lɛɛ la kɔɔlaɣai zu.

11 Naama yee bidii, Maligii ɣulani keɛma Pɔle ve, é ɣe ma: «Zebzege, è ɣea ga na-zeelei Zeeluzalɛme, keni balaa è ɣe ga na-zeelei Wɔlɔme taazuve.»

Zuifuiti ta-yaavai Pɔle laalɔɣma

12 Poluma voloi sobuzobu wolai, Zuifuiti tanigaa ti yaavai ɣilini, ti ɣona ga tanɔpe ge mina daami wo ɔa kpɔle, keni ta Pɔle vaana pe.

13 Zɔiti ti naama yaavai ɔeteni, ti mɔinni nu vuunaanigɔ (40) ma.

14 Ti liini zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti pɔ be ta totuɣɔiti, ti ɣe ti ma: «Gi minazegɛve, gi ɣona ga gi la ani nɔpe pokɔɣɔga, ni gi la de Pɔle vaani.

15 Wa balaa mu, à zoloo faa ɣila ma wa tukpɔɣaaleve nu wolaiti, wo ɔɔe kɔɔɣfuluɔbai vɔ, ga é va ga Pɔle wo vɔ, eɣe wa ɣe ná-fai wuuɔetɛsu ga pagɔ. Goun, gi ɣevele ɔetɛve naama zie su ga é va ɣe é zeeli, gi paa.»

16 Keɛ Pɔle daabei yaavai naa zuɣwɛeni, é liini kɔɔlaɣai zu, é suɣula Pɔle ma.

17 Pɔle salaɔusu ɣundiɣi gila tolini, é ɣe ma: «Li ga zunu loungoi nii kɔɔɣfuluɔbai vɔ be, faa ɣa kisu ga é bo naa ma.»

18 Salaɔusu ɣundiɣi naa liini ga zunu loungoi kɔɔɣfuluɔbai vɔ be, é ɣe ma: «Kasɔɣa nui Pɔle ɣe gè va ga zunu loungoi nii è vɔ, faa ɣa kisu ga é bo è ma.»

19 Kɔɔɣfuluɔbai zunu loungoi zoni zeei va, é lii la, ti maagɛlesa ge leve, é ɣe ma: «Lee ɣa è pɔ ga è bo mà?»

20 Naa gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Zuifuiti ti zolooge ma ga ti va è vɔ be ga è Pɔle leve tukpɔɣaaleve nu wolaiti pɔ lina, eɣe ta ɣe ná-fai wuuɔetɛsu ga pagɔ.

21 Keɛ mina woilo ti-woo ma, tɔzei tanigaa ta ti zaama ta mɔin nu vuunaanigɔ (40) ma, niiti ti minazegɛai, ti ɣona ga ti la daami woga ɔa kpɔle, ni ti la de Pɔle vaani, ti ɣevele ɔetɛve na, ɔa nɔ ɣa niina, ti è ɔɔunsu ga é va bu.»

22 Kɔɔɣfuluɔbai beni zunu loungoi va, é li, keɛ é naa laa maabakpani, é ɣe ma: «Mina bo nu nɔpe ma ga è vaave è niima vai wo mà.»

Ti Pɔle leve fai masagi Felikise ma

23 Naa voluma, kɔɔɣfuluɔbai ná-salaɔusu ɣundiɣi felegɔ lolini, é ɣe ti ma: «À salaɔusu unfelegɔ (200) ɣevele ɔete, ta soo ɔize zalaɔusu vuulɔfela (70), naa veɛ kpɛen vili nu unfelegɔ (200) va, za bidii nɔ lelei laavuusiɛi ma, wo li Seezalee.

24 Keni balaa wo sooiti faagɛ Pɔle ve, naa ɣa a ke é zeeli zou zɛve ɣundiɣi Felikise ma ga pagɔ.»

25 Ná-sevei zu wooi ɣaa, nii é keeni:

26 «Kelode Lisiyase ɣa é ná-tuɔɔ gooi laazeelizu ná-nu vago wolai zou zɛve ɣundiɣi Felikise ma.

27 Zuifuiti ti zunui tei soni, nii gè tevesu è ma, ti ɣenina paazu, eyɛsu gè zoloo ná ma, ga salaɔusui bulugiti ti kula ti ya, gè kwɛɛgai ma ga toɣa ga Wɔlɔme nu.

28 Tei gè ɣeni pɔ ga gè so ungi ɣwɛɛ, gè liini la ta-lukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala.

29 Gè pɛtɛni ga ta peelalazu, é vile ta-lɔgi ma vaiti ba, keɛ é ɣula naa volu, é la faa ɣili koloɣoloni, nii nu a paa su, ɔa nu a gili ma vaa zu.

30 Keɛ nui ta gòi vea ga yaavai ɣilive ma ga ti paa. Naa ɣa é kea, gè la ná maaɔɔunsu, gè tevega è ma, gè maalɔɔ nuiti deve ga ti va è vɔ be, ti baazaɣa ná.»

31 Tei salaɔusuiti ti naama levei zɔɔɔni, ti Pɔle zɛɣeni ga kpidii, eyɛsu ti zeeli Antipatili.

32 Poluma zobui, ti ɣaleni ma kɔɔlaɣai zu, ti ze soo ɔize zalaɔusuiti zea, ti li ta naati.

33 Ti zeeliai ma Seezalee, naati ti sevei veeni zou zɛve ɣundiɣi ya, ti Pɔle lɛɛ la.

³⁴ Siεgi zu é beni la ga σευει γαλα, é Pøle γαazaγani naa zεgezuυε ma. Tei é kwεeni ga naa zεgeυε Silisi γovii ma,

³⁵ é γeni naa ma: «Nà è woomeni, siεgi zu è maalò nui ti vaazu la.» E devei veeni ga ti make naa va Elode ná-masa pelei wu.

24

Pøle maalò vai zou zευε γundiγi Felikise ma

¹ Folo lòlugò volu ma, zalaγa γula γundiγi wolai Ananiase, ta totuγiti, naa υεε laavaawo gila ba daaseigi ga Tεeletule, ti yeini Seezalee. Ti zeelini zou zευε γundiγi Felikise υò βε, ti baazaγa ma ga Pøle laalòγò.

² Ti naa lolini, Tεeletule ná-kpøezuγulai lòzeini γani: «Ee, γá-nu vagoi Felikise, è zaala γa gi ziilei daazeeliasu zu la, ta falibo pagoi niiti ti zooli zu, gi naati sològa ga da-γima wotii maavele.

³ La da ga yeεγeγalai pe su, ta adε pe gi da-vaa βòγoi wuugwεε.

⁴ Kele gi la pò ga gi è lεbi zeini ada γilagi, naa γa é ba, soma da-nu vagoi la zu, è woilo gi-woo ma yeεγeγala buγako laawu.

⁵ Gi kaave ga zunui nii γa ga debulusa nu wola nubuseiti saama, toγa kpøei lòzu Zuifuiti pe zòγzu eteai zu ná pe, toγa é ga Nazalete γalabo nui ti talotuγoi.

⁶ E γaabaani vòlò ga é GALA sei vεlei γòzò, tama gi so. [Gi γeni pò ga gi ná-tukpò γaaleve, eγεvelei γá-lògi la.

⁷ Kele kòòγfulubai Lisiyase vaani ga maabaai, é kula gi ya,

⁸ é devei ve ga gi va, gi γá-baazaγai la è υò βε.] Da βòγoi gaazaγa, è naama vaiti kwεε niiti gi ti-ma baazaγai wosu è ma ga daalòγò.»

⁹ Zuifuiti ti vaani bu, ti γε ma zekana niima vaiti ti la.

Pøle ná-goozuγulagi

¹⁰ Zou zευε γundiγi yeeleni Pøle ma ga é βøε, Pøle kpøei zεgeni, é γε ma: «Gè kwεeni ga kaite da γa è tukpòγaalevezu γá-yooi zu, naa maavele ma ná vaazu ná-goozuγulagi wosu è ma ladalai pe su.

¹¹ Da βòγoi da zoo è poluγula ga é la dε leveni folo puugò maazu felegò (12) va, gè lεeni Zeeluzaleme GALA dεbi vai ma.

¹² Nu la kàani GALA sei vεlei wu, βa GALA dεbi vεleititi bu, βa taazuυε gi va da maagaali γε ga nu, gè va nubuseiti buzeγe kpøeleve vaa ma.

¹³ Niima nui ti la zooga ti va gaama γila kpalaa dεε naama vaiti su, niiti ti màalòzuzi ti zu.

¹⁴ Nii gè kwεeni naa γa ga, ná gi-mεmεwolani ta-GALAGI lεbizu ga kidaaleve vele niinei, nii ti γεεzu ma, gaagwε vεlei. Nòun, dàave naa pe da, nii σευεai togi zu ta GALA goo wo nui ti ta-zεveiti su.

¹⁵ Kitogi γa zèa, é lo GALA ba, naama γitogi γa balaa ga tònò, ga gòvεiti ta wuzεγe saai ya, telebo nui ti ta telebotala nui ti.

¹⁶ Naa γa é ba, ná γaabaazu kele yeenøpe ga peelalazu nøpe ge mina γε bà ná-kisiei zu, GALA ta nui ti gaazu.

¹⁷ Naa volu kona moinmoin tevegai ma, pàave ga gè faabòγoi γε ná-zou zu nui ti βε, ta gè zalaγa γula, gè fe GALA βε.

¹⁸ Názu γa ti kàani la GALA sei vεlei ma γoizυυε, kpegai ma ga ná-γade fai pe ke, βεβε la γeni kòba, zòngò la γeni ná.

¹⁹ Kele Zuifu tanigaa ti zeγeai Azi, naati ka ti va ti pète, tiya mu ka vòlò maa γεa nεeni ga ti va ti baazaγa è ma, ni faa γa ti γisu nòun daalòγòma.

²⁰ Ni naa laade, zòiti ti υε, naati ti dεena nii nøpe ti kaai ga pèelalazuυε, siεgi zu gè γeni la tukpòγaaleve nu wolaiti kakala.

²¹ Kɛni, ni ti yiiɣaawanavɛ mà, tɔzei naama wooi va gè boni kpaun ti zaama ga: «Kitogi é zèa gɔvɛiti buzeɣe vai va saai ya, naa maavele ɣa za tɔkpɔɣaalevezu la wo ɣakala.» »

²² Tɛi Felikise bɔɣɔi faa ɣiteɣite kwɛɛ é vile kidaaleve vele niinei va, é ku loni ma dɛ, é ɣɛ ti ma: «Siɛgi zu kɔɣfuluɔbai Lisiyase vaazu la, nà da-vai wuuɔvɛɛ niina.»

²³ E devei veeni salaɔusu ɣundigii ya ga é make Pɔle ma kasoi ɣa, kɛɛ é mina da ga naa wola bata, ta é mina pele leve naa ná-nui tanɔpɛ tuɣɔ ga ti va faa ɣɛ bɛ.

²⁴ Ku ɣɛɛni fele naa ɔluma, Felikise vaani ta anzai Dulisile, nii é ɣɛni ga Zuifui ta. E nu leveni ga ti va ga Pɔle, é woiloni naa woo ma, é vile kidaalevei va Yesu Kilista ma.

²⁵ Kɛɛ tɛi Pɔle ɣɛni bɔɛzu, é vile telebodai va, ta bɔɣɔzogi, naa vɛɛ tukpɔi va é vaazu, Felikise luani gola, é ɣɛ Pɔle ma: «Gula volu dɛ, voloi nà yeeɣɣala vago zɔlɔɔ da, nà è loli niina.»

²⁶ E ki ɣɛni ba ga Pɔle ɣa wali veezu zea, naa ɣa é kɛɛni é ɣɛni naa lolisu da valafala, é da yɛpɛ pɔ.

²⁷ Ti yɛni naa zu kona felegɔ leve, naa ɔluma ti Felikise maavalibo ga Pɔlisiyuse Fɛsetuse. Tɛi Felikise ɣɛni pɔ é Zuifuiti ziima vai ɣɛ, é Pɔle yɛni kasoi ɣa.

25

Pɔle wooɣula vai masagi Seezaal ma

¹ Siɛgi zu Fɛsetuse folo savagɔi ɣɛni la zoi unda, é zɛɣeni Seezalee, é le Zeeluzalɛme.

² Zalaɣa ɣula ɣundigiiiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti vaani pɔ, ti baazaɣa ma ga Pɔle laalɔɣɔ.

³ Ti gola maanɛɛnɛni ga naa ɣɛ ga faabɔɣɔ wola ti vɛ, é Pɔle leve ti ma Zeeluzalɛme. Ti yaavai zeini Pɔle luɣɔ ga ti paa pelei zu.

⁴ Fɛsetuse ti wooɣaavoteni ga Pɔle ɣa kasoi ɣa Seezalee, naa ɔluma tɔ bɔɣɔi toɣa ɣalesu ma fala.

⁵ E ɣɛni ti ma: «Zɔiti ti ga nu biingiti wo zaama, naati ti vile pɔlu, gi li, ni zunui nii faa ɣologolo kɛɛvɛ, ti maaɔaazaɣa la.»

⁶ Fɛsetuse folo lɔsava ba folo puugɔ nɔ ɣɛɛni ti va Zeeluzalɛme, é yei volu Seezalee. Poluma voloi, é zeini tukpɔɣaalevezuvɛ, é devei ve ga ti va ga Pɔle.

⁷ Siɛgi zu naa vaani la, Zuifui niiti ti zɛɣeni Zeeluzalɛme ti yei Seezalee, naati ti ɣakuni ma, ti da maalɔ ga faaɔa golaiti, nii tiya bɔɣɔi ti la ɣɛni zooga gaama ɣɛzɛɣɛzɛ bo su.

⁸ Pɔle woozuɣulani, é ɣɛ ma: «Gè la faa nɔpɛ gaazani Zuifuiti ta-lɔgi ma, ta GALA sei vɛlei ma, anɛɛ masagi Seezaal balaa ma.»

⁹ Tɛi Fɛsetuse ɣɛni pɔ é Zuifuiti ziima vai ɣɛ, é ɣɛni Pɔle ma: «Da pɔ ga è li Zeeluzalɛme, ade pɛ ade yɛ ná da-lukpɔi ɣaaleve ɣàazu, é lo niima vai va?»

¹⁰ Pɔle gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Ba-o, nà loni vɛ masagi ná-tukpɔɣaalevezuvɛ, vɛ ɣa nà-tukpɔi ɣaalevezu ná. Gè la telebotala vaa nɔpɛ kɛɛni ga Zuifuiti, eɣvele da bɔɣɔi è naa ɣwɛɛni la.

¹¹ Ni nà ga sɔba nu, baa ni gè faa ɣologologɛ, nii soloogai saai ma, gè la ɣɛɛni nɔn saai vai va, kɛɛ ni gaama nɔpɛ ge la niiti ta-baazaɣai zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nɔpɛ zea ga é nɔn fe ti ya. Nà wooɣulazu masagi Seezaal ma, gè suɣula ma.»

¹² Siɛgi zu Fɛsetuse ta nu wolaiti ti bɛni la ga un pɛɛ bɔɣɔ va, é Pɔle wooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «È wooɣulaa Seezaal ma, naa ɣa é ba, kɛni niina è li nɔ ti Seezaal ɣakala.»

Pole lo fai Agelipa ta Belenise fakala

¹³ Ku gfeeni fele, naa voluma masagi Agelipa ta Belenise ti vaani laaliizu Fesetuse ma, Seezalee.

¹⁴ Tei e gfeni ku gfezu na fele, Fesetuse Pole na-fai leni ga masagi, e gfe ma: «Felikise zunui gila zεge ve kasoi ga.

¹⁵ Siegi zu ge liini la Zeeluzalame, zalaqa gula gundigiti ta Zuifuiti talotugiti ti baazaqani ga daalof, ti gfe ge na-saa vai leve.

¹⁶ Ge gfeni ti ma: «Wolome nuiti ti la da ga nui zaa vai levea no, ni ti la ma nui loni maaloo nuiti kakala, ti va lukpo ta naati e woozugula.»

¹⁷ Naa ga e keleni ti vaani ve, ge la ku gili toni ma, poluma zobui no ge zeini tukpofaalevezuve, ge devei veeni ga ti va ga zunui naa.

¹⁸ Ge gfeni gisizu ga kpoefogiti ta vaazu maaloozu ga faaqaaza golaiti, kele naa la gfeeni.

¹⁹ Nii baagi e gfeni ti yofozu, naa gfeni no ga fai tanigaa ti vilagai ta-gala pelei va, ta zunui gila nii daa ga Yesu, nii e zaani, tama Pole gfezu ma toqa vulua.

²⁰ Ge peteni ga ge la zooga deve nape sefezu naa gfeqala vai zu, naa ga e keleni, ge Pole qaazaqani, ni toqa po ga e li Zeeluzalame, ti na-tukpoi qaaleve minaa.

²¹ Kele Pole woofulani niina masa golai ma, e naa gwee faa loo na-fai zu, ge deveve ga ti make ba kasoi ga eyesu ge teve Seezaal ma.»

²² Agelipa gfeni Fesetuse ma: «Na balaa na po ge zunui naa woomeni.» Naa gfe ma: «Lina da goomeni.»

²³ Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti leni tukpofaaleve vele wu lebiya wolai zaama, koofulubaiti ta taazuve nu wolaiti ti gfeni ti volu. Fesetuse devei veeni ti va ga Pole.

²⁴ Naama ziegi zu Fesetuse gfeni ma: «Masagi Agelipa ta waiqi pe wo gi goba, zunui nii e wo fakala, nii qa Zuifuiti ti ma vebe wolai vaani, ti baazaqa ma ga daalof Zeeluzalame ta taai nii zu, ti da bain, ti gfe zunui nii maa la mo neni, e va ye vulua.

²⁵ Noun ge kaave ga e la faa qaazani, nii nu a paa su, kele tei to bogoi e woofula masa golai ma, ge gisive ga solooge ga ge teve naa ma.

²⁶ Kele tama faa giteqite ge la na, nii na seve na-faa zu masa golai ma, naa qa e kea ge toliga wo fakala, kele da giteqite e fakala, masagi Agelipa, naa qa a ke ada bena ga qaazaqa, ge gfe kwee nii ge vaazu sevezu.

²⁷ Tazei toqa be ga kelegeletala va ga ge kasoga nu leve, ni ge la sozi gulani kelema, nii e laani unma.»

26

Pole na-goozifulagi masagi Agelipa qaazu

¹ Agelipa gfeni Pole ma: «Kpoi qa e ya, da zoo e woozugula.» Pole yeemaaleni, e woozugula, e gfe ma:

² «Ee, masagi Agelipa, gola undaaneeve ga ge woozugula e qaazu, e vile naama vaiti pe ba, nii Zuifuiti ti daazu unma.

³ Tazei da bogoi e Zuifuiti kee vaa volomaiti kwee kala, ta ta-boezugulaiti. Na e maaneenezu soma kae, e yiiloo, e woilo goo ma.

⁴ Zuifuiti pe ti sie vele gwewe, kaite kai ma ga buzeqe niinegi na-nubuseiti saama, ma un ge da ma ga Zeeluzalame taazuve.

⁵ Kaite ti kweni, tiya bogoi ni ta po ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga ge nateai geeve e zoolo kpoi naa ma, nii na-fai wola baai ada-GALA pelei ma, naa qa e ga Falizeinti ta-bogi.

⁶ Niima ziegi zu ti va ga ze tukpofaalevezuve, tazei kitogi naa va, nii e zea minazefegi zu, nii GALA ge keni ade-memewolani be,

⁷ ada-woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) pε kitogε naa laazeeli vai va, ti ɔa GALA dɛbi ma vaa zu kpidi vεε folo va. Ee, masagi Agelipa, naama ɔitogi maavele ɔa Zuifuiti ti maaɓɔzu su!

⁸ Toɔa ɔale mu! Wo la laani da ɔaa ga GALA ka zoo é zenvui ve gɔvɛiti zea volu?

⁹ Nɔun nà ɔɔɔi gè ɔisieni de ga keni gè leve ga pele goi ma zii pε, gè wuzegε Yesu Nazalɛte nui laaseigi laalɔɔma.

¹⁰ Naa ɔa gè kεeni Zeeluzalɛme, zobogi nii gè sɔɔni zalaɔa ɔula ɔundigɔiti zea, gè lo naa ma, gè ɔa kidaaleve nui ma mɔinmɔin pili kasoi ɔa. Ni a la ɔena ga ti zaa vai leve vai, gè ɔeni vɔɔpεεzu ba ga ti maanεεve ga ti za.

¹¹ Gè ɔeni levesu siε mɔinmɔin su GALA dɛbi vɛɛiti pε bu, ga gè ɔeni faa zeizu ti ma, gè ɔoi ti la ga ti ɔεε ta-ɔidaalevei va, nà-ziiɔulai lateve pele ma ti laalɔɔma, gè ɔeni liizu gè ɔa ti zo wεen laaiti su.

¹² Naa ɔa gè yeni su yeeta, zalaɔa ɔula ɔundigɔiti ti valini mà ga ta-zobogi gè li Damase.

¹³ Ee, masagi, gè yeni pelei zu, folo ɔekpegi gè wozakalagi ɔa, é zεgε geegɔɔgi zu, é ɔa volo gi-maagoolii zu ga siεɔɔɔiti, ma zezei levegai foloi nɔnɔi va.

¹⁴ Gi pε gi looni zooi ma, gè wooi ta mɛnini, é ɔa ɔεε pɔ Alame wooi zu, é ɔa ɔε ma: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu è wɔinzegezu? Da ɔɔɔ maawanazu ga ɔa ɔɔɔ ɔɔna ani ɔaazɔbagiti ga.»

¹⁵ Gè ɔeni ma: «Bε ɔa ga de, Mɔligii?» Maligii ɔε ma: «Nà ɔa gè ga Yesu, nii è wɔinzegezu.

¹⁶ Kεε wuzegε, è lo ɔɔɔiti ga, mazɔɔ gè ɔulaa è vε kelɛma, nii a kε gè è ɔε ga nà-botigε nui, è ɔa zeele wooi wo nuiti ma ga è kàave, ta è naama vaiti bo ti ma, niiti gè vaazu ti lεεzu ga de mɔnɔ.

¹⁷ Nà è unmɔɔ Zuifuiti ma ta zii ɔiligiti, niiti gè è levesu ti zaama.

¹⁸ Nà è levesu, nii a kε è ti-ɔaazuɔeti sege ma, è ti ɔula kpidi zu, ti va wozakalagi ɔa, è ti ɔula Setana ná-zobogi wu, ti va GALA pɔ, nii a kε ti zuvaaye ga ta-ɔotoiti ta ti tɔnɔ zɔɔɔ vɔɔma, ta niiti ti ɔadegai ga kidaalevei maavele nɔun ma.»

¹⁹ Masagi Agelipa, naa ɔa é kεeni, gè la zooni gè va ɔεε kulakɛɛmai naa zu vai va, nii gè sɔɔni, é ɔula geegɔɔgi zu.

²⁰ Kεε gè tɔzeini de, gè daazeeli Damase nuiti ma, naa voluma Zeeluzalɛme nuiti, naa ɔa é zeelini Zudee yooi zu nuiti pε ma, gaabela ga zii ɔiligiti, gè ɔeni ɔεεzu ti ma, keni ti zie velei maavalibo, ti ɔidaaleve GALA ma, ta ti kεεwotiiti kε niiti ti zoloogai maavalibogi ma kεai ta-eteai zu.

²¹ Naa maavele ɔa é kεa Zuifuiti ti sɔgai GALA sei velei wu, ti ɔε ti pàa.

²² Kεε GALA kpaave nɔun maazu, é yεga su za zeeli zaaɔa, nà vε mu, gè ɔa zeele wooi wo ɔolomadɔɔiti ta seizumaanεεgiti ma. Niima gè bosu, naa la ga faa ɔili nɔpε, keni nii GALA goo wo nuiti ta Moizeni ti boni ga daa ɔa zeeli.

²³ Naa ɔa é kεeni Kilista a la ɔɔɔ, ta é ɔε ga nu mɔungi gɔvɛiti saama, é wuzegε, naa voluma é kizo fai ma wozakalagi laazeeli de Zuifuiti ma, é leɔa zeeli zii ɔiligiti ɔalaa ma.»

Masagi Agelipa ɔisu vai

²⁴ Tεi é ɔeni ɔεεzu ɔanu, Fεsetuse ɔainni la, é ɔε ma: «È litigε, Pɔle! Da-vaagwe golai ɔana é ɔolɔɔa!»

²⁵ Pɔle googaaɔoteni, é ɔε ma: «Ba-o, nà-nu vago wolai Fεsetuse, gè la litini. Wooi niiti gè ti wosu, ta ga gaama ɔɔei, gè ti wogε ɔalaa ga ɔimalai.

²⁶ Tɔun vɔɔ masagi Agelipa ɔɔɔi niima vaiti sugwεε, naa ɔa é kεεzu gè la ɔεεzu pɔ ga inεine, dāave da ga niima vai tanɔpε ge la ɔεeni zeemazu, tɔzei ti la ɔεeni ga dɔɔɔuzu va.

²⁷ Masagi Agelipa, è laave nei GALA goo wo nuiti gooiti da? Nòun, kisuǵalage ga è laave ti la.»

²⁸ Agelipa ǵeni Pòle ma: «Da-ǵisièi zu, su la mǵoozani, è kè ga keletien!»

²⁹ Pòle ǵe ma: «Suǵufani ǵa suǵoozani, nà GALA falizu ga ǵa ǵila nǵ laade, kelè zǵiti pè ti ǵdoi menisu za, wo pè wo ǵe ga kèvele, é ǵula gili ǵalui niiti polu!»

³⁰ Naa wogai ma, masagi ve-o, zou zève ǵundigii ve-o, Belenise ve-o ta zǵiti pè ti sei woni ti ǵoba, ti pè ti wuzegeni.

³¹ Siègi zu ti ǵeni ǵulazu la, ti ǵeni ǵεεzu ǵǵǵ ma: «Zunui nii la faa nǵpè kèeni nu a paa ma vaa zu, ǵa é va vili kasofa ma vaa zu.»

³² Agelipa ǵeni Fεsetuse ma: «Ni zunui nii la ǵeni woǵulani masagi Seezaal ma, nu a la yeebe ba.»

27

Pòle lii vai Wǵlǵme

¹ Tèi ti ǵeni ga deve ga gi lè ǵatoi zu, gi li Itali yooi zu, ti Pòle ta kasofa nui taǵiligaa veeni masagi Oguste ná-salavusu ǵulu kundigii ta ya, nii daaseigi ǵeni ga Zuliuse.

² Gi lèeni Adelamite ǵatoi gila su, nii é ǵeni levesu ǵato losuvei Azi yooi zu, gi liini. Alisetaake ǵeni gi va, Maseedǵine yooi zu nu ǵeni de, ná-taazuve ga Tεsalǵnike.

³ Poluma voloi gi zeelini Sidǵn. Tèi Zuliuse ǵeni ga nu ǵǵǵ Pòle ve, é vaani bu ga naa li ǵǵlǵiti pǵ be, é kpǵba zǵlǵ ti ya.

⁴ Gi zegeni miná, gi ǵa zie ga Sipele ǵake ǵobu velei, tǵzèi fiilei ǵeni gi laǵǵomisu.

⁵ Siègi zu gi Silisi ta Panfili ǵolodèi ǵudeni la, gi zeelini Miila, Lisi yooi zu.

⁶ Salavusu ǵundigii Alεgezandili ǵatoi gila kaani miná, é ǵa li Itali, é gi lè naa zu.

⁷ Folo mǵinmǵin daawu ǵá-ǵatoi la ǵeni ziezu valafala, gi wola ǵǵlǵni, gi va zeeli Kenide taai ǵobave. Tèi fiilei la ǵeni kèezu gi va li miná velei, gi leveni ga Salemǵnee vele, gi leve Kelète ǵake ǵobu velei.

⁸ Gi leveni naama ǵake ǵobuve ga kpalai nǵ, eyesu gi zeeli adave ta naa laasei ge ga «Bato losu vǵǵi,» Lasee taai ǵobave.

⁹ Yeeǵǵgala mǵinmǵin ge leveni ǵana, ǵato zu ziei ǵeni liizu ga wola ǵaa, tǵzèi zugi ma ziegi leveni niina. Naa ǵa é kèeni, Pòle ǵeni ti ma:

¹⁰ «Bǵlǵlǵiti, nà kaazu ga ni ada ǵena ade sièi nii wo nǵ ti, faa zǵǵolǵolǵo mǵinmǵin ka ǵεεzu ga ǵatoi ta suǵasǵi, kelè ada ǵalaa ade undaa ǵa ǵe é vili.»

¹¹ Kelè salavusu ǵundigii laani ǵato ǵize nui ta ǵato kèe nui la, é leve Pòle wooi va, é ǵeni bosu.

¹² Naa vǵluma tei ǵato losuve la ǵeni vǵni ga nu samai leve ná, nuǵusei ǵǵlǵzu zolooni ma ga gi zegè ná, ni toǵa zoo ǵεεzu gi zeeli Fenikise, Kelète ǵato losuve nii gaavotegai lekpema nu yeezazuve folo liizu velei ma, ta lekpema nu ǵvvezuve folo liizu velei ma, nii a kè gi samai leve miná.

Fiile wolai lokoleve vai kpolodèi ǵa

¹³ Lekpema nu yeezazu vele viile goi vaani fèe, ti ǵisièni ga ti yiima vai laazeelia ti ve, ti kǵlu ǵapǵgi ǵulani ziei wu, ti li ga zie zaama yooi Kelète ǵoba velei.

¹⁴ Kelè su la ǵeni ǵoozani, fiile nǵi nii daaseigi ga «Wulakilǵn,» naa lokoleveni zie zaama laai maazu.

¹⁵ Fiilei ǵatoi zegeni ya, naa la ǵeni zobǵ sǵlǵni fiilei ma, gi ǵǵǵ yèni zea, é ǵa li ga giye.

¹⁶ Gi leveni zie zaama you goi ta ǵoba, daaseigi ga Keloda. Tèi é ǵeni gi tago maalǵǵfuzu, gi ǵaabaani kele gi kein koi mazǵlǵ.

¹⁷ Ti tɛai ma batoi zu, ti kpɔba vele ɔaizieni, ti batoi zaamaɔili ga galuiti. Tei ti ɔeni luazu ga ɛ mina vili naɔae munɛmunɛgi zu, ti fiile zuzo seɔei yeini, naa ɔa ɛ keeni ti bɔɔɔ yeni fiilei ya, ɛ da li ga giye.

¹⁸ Poluma voloi, tei fiilei ɔeni batoi wo la niikpisu, ti na-kasɔi ɔilazu vilini ya kpolodei wu.

¹⁹ Foloi zavasiei, ti batoi bize zɔɔlaiti pilini ya kpolodei wu ga ti bɔɔɔ yeeiti.

²⁰ Folo maɔnmaɔn daawu nu la ma ɔeni foloi ta somideɔaiti kaazu. Fiilei ɔeni liizu ga zeeɔaaɔa nɔ kenein, gaabelasu kito nɔpe ge la ma ɔeni gi ve, ga ga yɛ vulua.

²¹ Suɔoozani niina gi la daami wosu, Pɔle wuzegeni nuɔuseiti saama, ɛ ɔe ma: «Wo peɔega, bɔɔlaiti, ga maanɛeni ga wo woilo ɔo ma, ade mina zeɔe Kelete, naazu ade ɔea ɔizosu niima maanɔɔi ta faa zuɔoloɔologi nii ma.

²² Kele na wo lenɛsu niizu ga wo zebzeɔe, wo tanɔpe ge la valaga zenvui ma, keni batoi nɔ ɔa ɛ ɔoloɔolosu.

²³ Za kpidi GALAGI nii ge zea ta ge debizu, naa na-geezuɔelai gila maaɔuɔave ba,

²⁴ ɛ ɔe ma: «Pɔle, mina lua, tɔzei keni ɛ lo feya Seezaal ɔaazu, tɔ vɔɔ ka GALA ge ɛ-zieɔɔɔiti pe kaliva ɛ ma, tanɔpe ge la zaa.»

²⁵ Naa ɔa ɛ ba, a zebzeɔe mu, bɔaiti, tɔzei nɔun daave GALA da, ga velei bogai la ma, zekana ɛ ɔeezu la.

²⁶ Kele keni de ade vili ya zie zaama laai gila su.»

²⁷ Nii ɔeni ga kpidi puugɔ maazu naanisiei (14), fiile wolai da li nɔ ga giye Meeditelanee bolodei ɔa, kua zaamai bato bize nuiti ti gaɔaani ga gi maaɔuɔa kakei ta va.

²⁸ Ti kɔɔ galui vilini ziei wu, ti ka ga buɔoozave ga meteɛ vuusavagɔ maazu lofela (37). Gi va lago li poun, ti pili maɔnɔ, ti ka ga meteɛ vuufelegɔ maazu losava (28).

²⁹ Kele tei ti ɔeni luazu ga batoi mina loɔa kɔtuiti ba, ti kɔlu ɔapɔ naanigo vilini batoi boga velei, ti bala ga wozai seɔema vai.

³⁰ Tei bato bize nuiti ti ɔeni pɔ ga ti vela, ti ɔula batoi zu, ti kein koi vileni ziei ɔa, eɔe ta ɔe liizu poun ga ti kɔlu ɔapɔgiti pili velela velei.

³¹ Pɔle ɔeni salavusu ɔundiɔii ma ta salavusuiti: «Ni niima nuiti ti la yeni batoi zu, wo la ma ɔizoga.»

³² Salavusuiti ti kein koi ma ɔaluiti teveleveni naazu, ti be ba, ɛ loo bu.

³³ Wozai seɔe ma la yɔɔzu, Pɔle ɔeni nuɔuseiti pe tenɛsu ga ti daamii wo, ɛ ɔe ti ma: «Za ɔa ga folo puugɔ maazu naanisiei (14) wo da maaɔungi wo, wo la de daamii nɔpe boni.

³⁴ Na wo maanɛɛzu deɔemu ga wo daamii wo niina. Naa wola zolooge wo ma, nii a ke wo ɔula ve, naa volumna a la da: Wo tanɔpe undeɔai gila kpalaa ge loa ya.»

³⁵ E naa wogai ma, ɛ bului zegeni, ɛ mamagi ve GALA be ti pe gaazu, ɛ galeɔale, naa volumna ɛ tɔzei ga mia.

³⁶ Zɔiti pe ti zebzegeni, ti tɔzei ga daamii woga.

³⁷ Gei kpein gi ɔeni batoi zu, gi ɔeni ga nu unfelegɔ puulofela maazu lozita (276).

³⁸ Ti daamii wogai ma, ti baa kpe, ti ta ɔulani batoi ɔasɔi ma, moloi da ga beleegi, ti da naa vili kpolodei wu.

³⁹ Siegi zu wozai seɔeni la ma, ti la ɔweesu ɔaani kakei va, ti weleni, ti zie bekegi ta vete ta ma naɔaegi, ti ɔeni ɔeezu, ni ta zoo ti zɔ batoi va miná velei.

⁴⁰ Ti kɔlu ɔapɔgiti ma ɔaluiti teveleveni, ti naati ze ziei wu, ti yeebe gaamago bato bize aniiti ba. Ti fiile zuzo seɔei wuzegeni, ti te, ti da li ga kakei ma vele.

⁴¹ Kɛɛ ti zɪgani naɣae siɣigi gila ba, nii kpolodei ma veinfein felegɔi gaalɛai ba yɔɣɔzu, ti bata ná. Uelɛlave batani ba kpe é la ɣeni niikpɪsu, voluzuve da ɣaleɣale ga kpolodei ná-zeeɣaabaai.

⁴² Salavusuiti ti zolooni ma ga ti kasɔɣa nuiti pɛ paa, naa ɣa a kɛ ta mina ye lasesu, é va vela.

⁴³ Kɛɛ tɛi salavusu ɣundigii ɣeni pɔ ga é Pɔle ɣizo, é la ɣeni vaani bu, ti va naama vai ɣɛ. E devei veeni ga zɔiti pɛ ti zoogai lasesu, naati ti vili ziei ɣa mɔunpa, ti kakei mazɔɔɔ.

⁴⁴ E ɣɛ zɔiti ti zɛi gulu zɛvɛiti ma, ba batɔi ma bulukpulgiti ma. Uele ɣana ɛɛ pɛ ge kakei maazɔɔɔni la ga pagɔ.

28

Pɔle ɣɛai ma zɛ zaama yooi zu daa ga Malete

¹ Gi ɣulaai ma faabaagi laawu, gi kwɛɛni ga zɛ zaama yooi naa laasei ka ga Malete.

² Ná nuiti ti yeezeini gi wu ga pagɔ, ti abu wolai ɣaazoni, ti gi pɛ toli ga gi ɣɔɔɛ, tɔɔzei tonai ta kɔɔɛi ɣa é ɣeni vaazu ga gola.

³ Pɔle kpatagalagi ta ɣaalɛni ba ga é pu abui ɣa, kɛɛ abui liegi maavele ma, pɛɛɣaali ɣila ge ɣulani su, é so zeei va.

⁴ Ná nuiti ti kaalii ɣaai ma zelɛni Pɔle yeei va, ti ɣeni ɣɛɛzu bɔɣɔ ma: «Gaama zu zunui nii ɣa ɣɛ ga nu vaa nui ta, kulaa nɔ ɣa feya faa bɔii zu kpolodei wu, gaamanɔ ada-ɣalagi ná-tukpɔi la vaani bu, é va ye vulua.»

⁵ Kɛɛ Pɔle kaalii vobeni abui zu, é la vɔɔ ma zoolɛ nɔpɛ gaagaaani.

⁶ Naama nuiti ti ɣeni ná maaɔɔunsu, é ɣeni ti ɣisu ga ti Pɔle ɣa zeei ve, ba é loo é za gaamanɔ. Tɛi ti lɛbini maaɔɔungi naa zu, ti la faa nɔu nɔpɛ kaani, é va ɣɛ ga Pɔle, ti-ɣigi valiboni, ti da ɣɛ ma: «Galagi ta ve de.»

⁷ Ná ɣobave zɛ zaama yooi naa ma nu wola mɔungi daaseigi ga Pubiliuse ná-kpeleiti ti ɣeni ná. E yeezeini gi wu ga nɛɛnɛgi, é gi laazuveɛ folo savagɔ laawu.

⁸ Pubiliuse kɛɛɣɛ ɣeni zeeɔɔɔzu, kɔɔkpadimai ta kelɛndɛgi ɣa é ɣeni ba. Pɔle lɛni pɔ bɛ, é GALA fali bɛ, é yeela ma, é balo.

⁹ Naa voluma, seeɔɔ nui niiti kpein ti ɣeni zɛ zaama laai zu, ti vaani balaa, tama ti pɛ ti valoni.

¹⁰ Ti unfema wola veeni gi vɛ, gi liizuve nii pɛ é ɣeni ga gi bɛɔɔma ani, ti naa pɛ feeni gi vɛ.

Pɔle zeeli vai Wɔɔɔme

¹¹ Alu savagɔ leveni pɛ gi va lɛ Alɛgezandili batɔi gila su, nii é samai ɣɛɛni zɛ zaama laai zu, batɔi naa laaseigi voluve ɣeni ga «Gala felegɔiti ti ga yoogiti.»

¹² Gi zeelini Silakuse taazuve, gi kɛ miná ga folo savagɔ.

¹³ Gi zegeni miná, gi da li ga kake ɣɔbu vɛlei, eyɛsu gi zeeli Legio. Poluma voloi lɛkpɛma vɛlei nu yeezazuve viilei lokoleveni, gi kɛɛni ga folo felegɔi gi va zeeli Puzɔle.

¹⁴ Gi kidaaleve nuiti tanigaa ɣaani miná, ti gi maanɛɛnɛni ga gi dɔɔɣɔ ɣila kɛ ti va. Uele ɣana gi zeelini la Wɔɔɔme.

¹⁵ Wɔɔɔme ɣidaaleve nuiti ti gi-maawoo mɛnini, ti vile pele ma gi laaɣomisu eyɛsu ti va adave ná laa ga Apiyuse Lɔɔɣɔi, ta vɛ ná laa ga Wɛɛn Laazu Uɛɛ Savagɔi. Siɛgi zu Pɔle ti ɣaani la, é GALA mamani, naa voluma iɣɔ ge lɔɔni.

¹⁶ Siɛgi zu gi zeelini la Wɔɔɔme, ti vaani bu ga Pɔle ye bɔɣɔ vɛɛ wu, salaavusui gila ge da wɛɛ ma.

¹⁷ Folo savagɔ levegai ma, Pɔle Zuifuiti ta-lotuɔɔiti tolini ga ti ɔfomi ta naati. Siɛgi zu naati ti vaani la pɔ bɛ, ɛ ɔfeni ti ma: «Kɛɛleaiti, gɛ la faa ɔfologoloni adanubuseiti ma, gɛ la ade-mɛmɛwolani ta-vaa vɔlɔmai ta ɔfologoloni balaa. Anɛ naa vɛ, ti sɔni, ti pili kasoi ɔa Zeeluzalɛme, ti kula miná, ti fɛ Wɔlɔme nuiti zea.

¹⁸ Naati ti begai ma ga ná-faiti buuvete, ti ɔfeni ɔfɛzu, ti pɛɛ, tɔɔzei ti la ɔfeni nɔun sɔ kaani, nii soloogai nu va vaa ma.

¹⁹ Kɛɛ tɛi Zuifuiti ti la ɔfeni vaazu naa wu, kɛɛ ɔfelefele ge la ɔfeni ná kɛni gɛ woɔɔulani masagi Seezaal ma, naa la bosu ga wɔin ɔa mà ga gɛ ná-nubuseiti maalɔ.

²⁰ Naa ɔa ɛ kɛa gɛ toligi wogai la ga ade ɔa, ade yɛpɛ ɛ vile naama vai va, tɔɔzei Izelayele ná-kitogi maavele ɔa za gɛ yɔlɔɔi nii zu la.»

²¹ Zuifuiti ti gooɔaavoteni, ti ɔfɛ ma: «Gi la sɛvɛ zɔlɔni, ɛ va zɛge Zudee yooi zu da-vaa zu, gi-ɔfɛloin gila kpalaa ge la vaani, ɛ va da-vaa nɔu wo gi ma.

²² Kɛɛ wɔin ɔa gi ma ga da bɔɔɔi ɛ da-ɔfisiɛi lɛ ga giye. Nii ɛ ga kalagi naa ɛ vɔɔpɛai ba, gi kwɛni ga adɛ pɛ nuiti ta wuzɛgezu daalɔɔma ga gola.»

²³ Ti ku ɔfili toni ga ti ɔfomi. Naama voloi zeelias ma, ti vaani pɔ bɛ, ti mɔin, ɛ leve ma mɔungi va. E zo sobui ma eyɛsu kpɔkɔi zeeli, Pɔle bɔɛni ti vɔ, ɛ ná-kalagi wo pelei lɛ ga tiye: E GALA ná-masadai ma wooi laazeelini ti ma, ɛ Moize ná-tɔgi zu woiti seɔeni ta GALA goo wo nuiti ta-bɔɛiti, ɛ ɔaaɔa kele ga ɛ ti-ɔfigi lati, ɛ lo Yesu ná-fai va.

²⁴ Tanigaa ti laani gooi la, zɔiti ti la kɛni pɛ ti va la da.

²⁵ Siɛgi zu ti ɔfeni zɛgezu la Pɔle vɔ bɛ, tiya letele ti la ɔfeni zolooni faa ɔfili ma, Pɔle niima ɔfisiɛ ɔfili wɔni ti ma, ɛ ɔfɛ ma: «Gaama ɔfeni Zɛnvu Nadagai ya, siɛgi zu ɛ ɔfeni bɔɛzu la wo-mɛmɛwolani pɔ ga GALA goo wo nui Ezayi maavele, ɛ ɔfeni ti ma:

²⁶ «Li, ɛ ɔfɛ niima nubuseiti ma:

wa la woilo nɔ,
kɛɛ wo la faa ɔaaɔaa pɛ.

Wa la wele nɔ,
kɛɛ wo la wozaɔaa pɛ.

²⁷ Tɔɔzei niima nubuseiti ti ɔfɛa ga kigaaza nuiti,
ti bɔɔɔ woizubɔlɔa, ti yeevɛɛ ɔaazu,
naa ɔa a kɛ ti ɔaazu mina wozaɔa,
ti-woiyɛgeiti ti mina faa mɛni,
ti-yii mina faa ɔaaɔa,
ti va ɔale ma pɔ,
nii a kɛ gɛ va ti ɔfɛde.» »

²⁸ Pɔle ɔfeni ti ma vɔlu: «À kwɛɛ mu ga kizo fai nii GALA ge fea, daa ɔana zeelizu zii ɔfiliti ma, naati mu ta woilo ma.»

²⁹ [Pɔle naama wooi wogai ma, maɔaali wolai yɛni Zuifuiti zɔɔɔzu, ti da li.]

³⁰ Pɔle kɛni ga kona felegɔ pɛlei naa wu, nii ɛ seɔeni. E ɔfeni yeezeizu nuiti pɛ bu ná, niiti ti ɔfeni vaazu pɔ ga ti ka.

³¹ E ɔfeni GALA ná-masadai ma vai laazeelizu, ɛ da kalagi wo, ɛ vile Maligii Yesu Kilista ná-fai va ladalai zu, faa nɔpɛ ge la ɔfeni kpeteveni naa va.